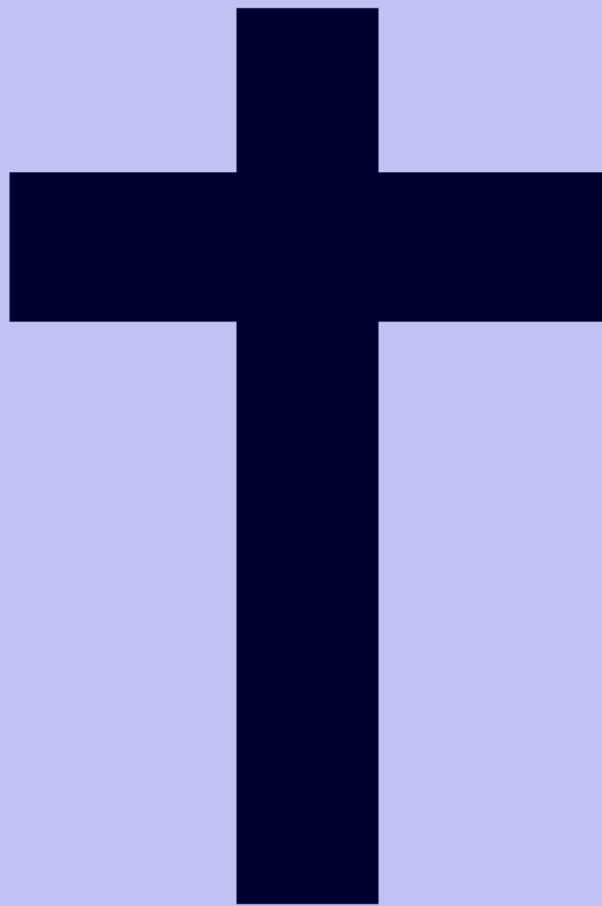

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo en el idioma piapoco
New Testament in Piapoco

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Piapoco

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 20 Dec 2018
15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	72
SAN LUCAS	115
SAN JUAN	187
LOS HECHOS	237
ROMANOS	298
1 CORINTIOS	329
2 CORINTIOS	361
GÁLATAS	381
EFESIOS	393
FILIPENSES	404
COLOSENSES	412
1 TESALONICENSES	419
2 TESALONICENSES	425
1 TIMOTEO	429
2 TIMOTEO	438
TITO	444
FILEMÓN	448
HEBREOS	450
SANTIAGO	476
1 SAN PEDRO	484
2 SAN PEDRO	493
1 SAN JUAN	499
2 SAN JUAN	506
3 SAN JUAN	507
SAN JUDAS	508
EL APOCALIPSIS	511

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

¹ Yáí cuyàluta icàlidaca Jesucristo yàawirináimi ípidená. Yáí Jesucristoca yácata nataquerínami, yáí rey David, Abraham nacái.

² Abraham ìiri ípidenáté Isaac. Isaac ìiri ípidenáté Jacob. Jacob ìiri ípidenáté Judá. Judá, nía nacái yéénánái once namanùbaca, níacata israelitanái yàawirináimi.

³ Judá yéénibe asíanái náipidenáté Fares, Zara nacái. Náatúa úpidenáté Tamar. Fares ìiri ípidenáté Esrom. Esrom ìiri ípidenáté Aram. ⁴ Aram ìiri ípidenáté Aminadab. Aminadab ìiri ípidenáté Naasón. Naasón ìiri ípidenáté Salmón. ⁵ Salmón ìiri ípidenáté Booz. Booz yáatúa úpidenáté Rahab. Booz ìiri ípidenáté Obed. Obed yáatúa úpidenáté Rut. Obed ìiri ípidenáté Isaí. ⁶ Isaí ìiri ípidenáté rey David. Rey David ìiri ípidenáté Salomón. Salomón yáatúa, úacata Urías yàacawéetúami quéechatécáwa.

⁷ Salomón ìiri ípidenáté Roboam. Roboam ìiri ípidenáté Abías. Abías ìiri ípidenáté Asa. ⁸ Asa ìiri ípidenáté Josafat. Josafat ìiri ípidenáté Joram. Joram ìiri ípidenáté Uzías. ⁹ Uzías ìiri ípidenáté Jotam. Jotam ìiri ípidenáté Acáz. Acáz ìiri ípidenáté Ezequías. ¹⁰ Ezequías ìiri ípidenáté Manasés. Manasés ìiri ípidenáté Amón. Amón ìiri ípidenáté Josías. ¹¹ Abéeri nééná Josías yéénibeca asíanái ípidenáté Jeconías, yáté camuí Babilonia yàasu cáli néeséeyéi náibàacaalíté israelitanái natécaténá nía presoíri iyú Babilonia néré.

¹² Néeseté idècunitàacá israelitanái ìyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ínata, Jeconías idèniacaté ìiriwa ípidenéeri Salatiel. Salatiel ìiri ípidenáté Zorobabel.

¹³ Zorobabel ìiri ípidenáté Abiud. Abiud ìiri ípidenáté Eliaquim. Eliaquim ìiri ípidenáté Azor. ¹⁴ Azor ìiri ípidenáté Sadoc. Sadoc ìiri ípidenáté Aquim. Aquim ìiri ípidenáté Eliud. ¹⁵ Eliud ìiri ípidenáté Eleazar. Eleazar ìiri ípidenáté Matán. Matán ìiri ípidenáté Jacob. ¹⁶ Jacob ìiri ípidenáté José. Yáí José yeedácaté iríwa María, úái Jesús yáatúaca. Wáimaca Jesús ìwali Mesíascani, ímáanáca wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté walí, wía israelitaca, icuacaténá wía.

¹⁷ Iná waputàaca catorce namanùbaca Abraham itaquénáinami ìyéeyéicaté Abraham yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéénibewa àta rey David imusúacatalétaté iicá èeri. Néese rey David idénáami, nàyacaté catorce namanùbaca David itaquénáinami ìyéeyéicaté David yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéénibewa àta Babilonia yàasu cáli néeséeyéi natécatalétaté israelitanái presoíri iyú Babilonia néré. Néeseté idécanáamité israelitanái nàyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ínata, néese Mesías yàawirináimi catorce namanùbaca nàyacaté, nadèniacaté nacái néénibewa àta Mesías imusúacatalétaté iicá èeri, yáí wacuèrinásàiri ípidenéerica Jesucristo.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ Siùcade nucàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali yáí imusúanacaté iicá èeri: Yáatúa María idècunitàacá ucùaca ucásàanápínátéwa José yáapicha, cà míichúaca iimá yáapicha. Quéwa, udéerìcuca sùmài, Espíritu Santo íiwitáise iyú. ¹⁹ Néese José, cayábéerica íiwitáise, càmitaté iwàwa ibáiniadaca úa áibanái yàacuése. Iná íináidacawa imàacáanápíná íchawa úa ibàacanéeri iyú càmicáiná ìiri yáí udéerìcuírìca. Càmitaté José iwàwa icháawàaca uináwaná ìwali ìyacàle mìnánái irí ipíchanaté nanúaca úa.

²⁰ Yá José íináidacatéwa imàacáanápíná íchawa úa, quéwa abéeri ángel Dios néeséeri yàanàaca José yàatalé. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel íimaca José irí: “José, rey David itaquérinámi, picá cáalu peedáca María pìacawéetúapínáca úara, udéerìcucáiná sùmài Espíritu Santo íiwitáise iyú. ²¹ Sùmàiquéera yáí imusuérìpínáca María ícha. Pimàni ípidená Jesús. Ipidenápíná càì yáicáiná iwènúadapíná yàasu wenàiwicanái íiwitáisewa nabáyawaná íchawa, ipíchaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalíisewa”, íimaca yáí ángelca.

²² Càité ángel icàlidaca José iríni macáita ichàbáanápínátéwa càide iyúwaté profeta icàlidáanaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. ²³ Bàaluitécáiná Dios yàasu profeta ímacté nali Dios inùmalicuise:

“Abéechúa mànacàu càmíichúacáwaca iimá asìali yáapicha, udéerìcupínacawa. Imusúapínacawa uícha abéeri sùmài, namàníripíná ípidená Emanuel”, ímacté yái profetaca. (Yái ípidená Emanuel ímáanáca: “Dioscata wáapicha”).

²⁴ Néseté José icawàacawa, yá imànicaté càide iyúwa Dios yàasu ángel ichùulianáni. Yaté èerica yeedacaté úái Maríaca yàacawéetúapínacawa. ²⁵ Càmíiritàacá quéwa José iimá úapicha àta uiri imusúacatalétaté iicá èeri yái idàbáanéerica uirica. Yá José imànicaté ípidená Jesús.

2

La visita de los sabios de Oriente

¹ Jesús imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli íinata, rey Herodes icuacaalíté yái cálica. Néenialíté abénaméeyéi asianái cáalíacáiyéi nàanàca Jerusalén ìyacàlená irìculé. Décuíséeyéi nàanàca, Oriente yàasu cáli néeséeyéi, yéewáidéeyéi-cawa nacái dùlupùta ìwali. ² Nasutáca néemíawa Jerusalén ìyacàlená mìnaná:

—¿Alénásica judío icuèrinápíná siùquéerica tàacáwa imusúaca iicá èeri? Wáalíacawa idéca asáicani waicácáinaté áiba dùlupùtaca ímáanáca idéca imusúaca iicá èeri, yái picuèrinápínacuéca, píacué judíoca. Iná wadéca wàanàca wàacaténá icàaluíniná —námaca.

³ Yá rey Herodes yéemíaca cáalíacáiyéi iináwaná, íná máini cáaluca ínáidacawa, càmíicáiná iwàwa áiba yeedáca ícha yái cálica. Jerusalén ìyacàlená mìnaná nacái cáaluca nía canánama, càmíicáiná nawàwa Herodes yàasu úwinái namànica úwi náipunita ìwalíse yái nacuèrinápínáca wàlisàica. ⁴ Néese rey Herodes ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Herodes imáidaca nía isutacaténá yéemíawa nía alénápínácaalíté Mesías imusúaca iicá èeri, yái judío icuèrinápíná Dios ibànuèerica nali. ⁵ Yá námaca Herodes irí:

—Belén ìyacàlená néenipínáca imusúaca iicá èeri, Judea yàasu cáli íinata, yácáinaté Dios yàasu profeta itànàca càiri tàacáisi Dios inùmalicuise bàaluité. Dios ímacté:

⁶ ‘Pía, Belén ìyacàlenáca, Judea yàasu cáli íinatéeri ìyaca, caináwanáca pía áiba yàcalé ícha canánama ìyeyéica Judea yàasu cáli íinata, yácáiná Nacuèriná imusúapínacawa Belén ìyacàlená irìcu icuèripíná nùasu wenàiwica, níai Israel itaquénáinámica’,

càité itànàca tàacáisi yái profetaca Dios inùmalicuise —námaca.

⁷ Néese Herodes imáidaca cáalíacáiyéi ibàcanéeri iyú áibanái ícha. Imáida isutáca yéemíawa nía yáalíacaténáwa cayába càinácaalíté èeri idàbacaté naicáca úái dùlupùtaca uchanàacawa. ⁸ Néese Herodes idécanáami yéemíacani, yá íimaca nali:

—Píacuéwa picutáca cayábani, yáara sùmàica; néese pidécanáamicuè pìanàacani, yá picàlidacuè nulí iináwaná, yéewanápíná nùacawa néré nubàlùacawa nùulù ipùata iyúwa irí nùacaténá nacái icàaluíniná —meedáta càì íimaca nali, ichìwáidacáita nía meedá Herodesca. Yá ibànùaca nía Belén ìyacàlená nérépiná.

⁹ Idécanáami néemíaca Herodes itàacái, yá nàacawa ícha níai cáalíacáiyéica. Yá néese, dùlupùta yàacawa napíchalépináta, úái dùlupùta niquéechúacaté nàyacaalíté nàasu cáli néesewa. Yá uchanàacawa yàcalé iwícaú yái sùmài ìyacaatáica. ¹⁰ Néese naicácáiná dùlupùta, yá casíimáica nía manuísíwata. ¹¹ Yá nawàlùacatéwa capii irìculé. Naicáca sùmài néré yáatúa María yáapichawa. Yá nabàlùacawa irí nàulù ipùata iyúwa nàacaténá sùmài icàaluíniná. Néese nàacùaca nàasuwa nàacaténá irí oro, incienso nacái, mirra nacái, níai cawèníyeyéi pumènica isàni. ¹² Néese Dios yàalàaca nía náamacani irìcuísewa ipíchaná nèepùacawa Herodes yàatanabàa. Inaté nèepùacawa áiba àyapu irìcubàata Herodes ícha nàasu cáli nérépináwa.

La huida a Egipto

¹³ Néese idécanáamité nàacawa níái cáalíacíyéica, yá Dios ibànùaca ángel yàanápínátéwa José yàatalé. Yái ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irícuíse. Yá ángel íimaca irí: “Pimichàawa, pichùnìà pìasuwa pìanáwa, pitéca yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pìacàatétawa Egipto yàasu cáli nérépiná. Pìya néréwa àta numáidacataléta píawa, Herodescáiná icutápiná inúawa yái sùmàica”, íimaca yái ángelca.

¹⁴ Néese, José imichàacawa táiyápi, itécani yái sùmàica, yáatúa yáapichawa. Yá yàacàatécatawa náapicha Egipto yàasu cáli nérépiná. ¹⁵ Nàyacaté néré àta Herodes yéetacatalétatéwa. Inaté macáita ichàbacawa càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse: “Numáidaca Nuiriwa yàacaténáwa Egipto yàasu cáli fícha”, íimacaté yái Diosca.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶ Néeseté Herodes yáalíacawa naináwaná ìwali níái cáalíacíyéica càmítaté nee-báida itàacái, yá calúaca báawanamani yái Herodesca. Iná Herodes ibànùaca yàasu úwináíwa nanúacaténá macái sùmanái asianái Belén ìyacàlená irícuíyéica, áiba yàcalé nacái ìyéeyéica mawiénibàa Belén irí. Nanúacaté macái sùmanái asianái idènièyéica àta pucháiba camuí, níacáinaté cáalíacíyéica nacàlidacaté Herodes iríni nadàbacaté naicáca dùlupùta pucháiba camuí ipíchawáiseté nàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré. ¹⁷ Càité ichàbacawa càide iyúwaté profeta Jeremías itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Jeremías íimacaté:

¹⁸ “Náicháanípíná cachàini manuísíwata níái Ramá ìyacàlená mìnanáica, Raquel itaquénáinámica. Náicháanípínáca, máiní achúmaca nawàwa néenibe íinináwa. Canácata yáaliméeripíná isíimáidaca níawa, néenibemi yéetacáináwa náicha”, íimacaté yái profetaca Jeremías.

¹⁹ Néese idécanáamité Herodes yéetácawa, Dios ibànùaca ángel yàacaténáwa José yàatalé Egipto yàasu cáli néré. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irícuíse. Yá ángel íimaca José irí: ²⁰ “Pimichàawa, pité yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pèepùawa Israel itaquénáinámi yàasu cáli nérépiná. Nadéca néetácawa níara iwàwéeyéicaté inúacani”, íimaca yái ángelca.

²¹ Yá néeseca José imichàacatéwa, itécani yái sùmàica yáatúa yáapichawa Israel yàasu cáli nérépiná. ²² Quéwa, José yémíaca Arquelao iináwaná ìwali icùaca judíonái yàasu cáli yáanirimi Herodes yáamirìcubàamiwa, íná cáaluca José yàacawa néré. Yá nàacawa Galilea yàasu cáli néré ángel icàlidacáiná José iríni yáamacani irícuíse nàanápínáwa Galilea yàasu cáli néré. ²³ Nàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá nàacawa nàyacaténá Nazaret ìyacàlená irícu. Nàyacaté néré càide iyúwaté profetanái íimáanáté Jesús ìwali. Profeta íimacaté náimáanápínáté Jesús ìwali Nazaret ìyacàlená néeséericani.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Néeseté madécaná camuí idénáami, néenialíté Juan el Bautista idàbaca icàlidaca Dios itàacái alé manacúali yùucubàa càinàwàiri ìyéerica Judea yàasu cáli íinata. ² Manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé, néemíacaténá itàacái. Yá íimaca nalí: “¡Pìwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapíná macáita!” íimaca yái Juanca.

³ Yái Juan el Bautista, yácata yái asìlica profeta Isaías itànèericaté tàacáisi iináwaná ìwali Dios inùmalícuíse. Isaías itànàacaté yái tàacásica:

“Abéeri asìali icàlidapíná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná íimaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuériná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipíná íimaca”,

càité itànàaca tàacáisi yái profeta Isaíasca.

⁴ Yái Juan idèniacaté ibàlewa wáluma cáucuíri camello ichùna iwálumalená. Idacùacaté nacái ìwaliabàawa pìrái íimamimi. Iyáa nacái iyáacaléwa wiriichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yàanèrica manacúali yùucubàa càinàwàiri. ⁵ Néese manùbéeyéi Jerusalén iyacàlená mìnánái, madécaná nacái Judea yàasu cáli néeséeyéi, Jordán inanába yàasu cáli néeséeyéi nacái nàacatéwa Juan el Bautista yàatalé néemìacaténá itàacái. ⁶ Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànírira, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

⁷ Quéwa Juan iicáca manùbéeyéi fariseo, saduceo nacái manùba nàanàaca yàatalé ibautizacaténá nía, yá Juan yáaliacawa càmitaté nawènúada náiwitáisewa báawéeri íicha báisíiri iyú, íná Juan yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Iima nali: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàapíná mesúnamáita, yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúnáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa íicha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisíiri iyú pibáyawaná íichacuéwa. ¡Càmitacué nucàlida píri càiri chìwái! ⁸ Iwàwacutácué pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisíiri iyú Dios irípiná. ⁹ Picácué píima píriwa: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!’ picácué càì píima. Péemiacué cayábani, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalísewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níái íbaca Abraham itaquénáinámipíná iyútá Dios yàasu wenàiwicapíná nía píamiricubàamicuéwa. ¹⁰ Máiní mawiénica yái yùuwichàacáisi Dios imàaquéeripínáca yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemiacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéi irí iyacaná cayába weemácaténá nía quichái irícu, càita nacái Dios yùuwichàidapíná wenàiwica quichái irícu cawinácaalí wenàiwica càmiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Báisíta nubautizácué pía úni yáaculé, píasáidacaténácué pídeca piwènúadaca píiwitáisewa Dios irípiná, quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca núamiricubàawa. Yátacué ibànùapíná Espíritu Santo abénaméeyéicué péená irí ibautizacaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèripínáca. Aibanáicué péená quéwa càmiyéica yeebáida itàacái, ibautizápináca níawa quichái iyúwa, nàuwichàacaténáwa càiripínáta. Máiní cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalícani, yái yàanèripínáca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmfíri cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani. ¹² Péemiacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica natécaalí nàasu palawa nacáapi irícuwa masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwìralèmi, càita nacái yái yàanèripínáca núamiricubàa yàanàaca iwàlìsidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuírri capíi irículé ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèripínáca ìwacáidapíná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituínási iwìralèmi manuírri quichái irícu, càita nacái yái yàanèripínáca yùuwichàidapíná macáita càmiyéica yàasu wenàiwica quichái irícu, càimírira ichacàwa càiripinéerita òyaca”, íimaca yái Juanca.

Jesús es bautizado

¹³ Néeseté Jesús yàacatéwa Galilea yàasu cáli íicha yàanàacaténá Juan yàatalé Jordán inanába néré, yéewacaténá Juan ibautizácani, yái Jesúsca. ¹⁴ Néese quéechatécáwa càmita Juan iwàwa ibautizáca Jesús, báicáiná iicáca yáawawa Jesús iwéré. Yá Juan íimaca Jesús irí:

—Nuwàwacutáca pibànùaca nulí Espíritu Santo ibautizacaténá nuíwitáise. Càmita cayába nubautizá pía úni yáaculé meedá, máinícáiná cachàinica nuícha pía —íimaca yái Juanca, yáaliacáinatéwa canáca Jesús ibáyawaná. ¹⁵ Quéwa Jesús íimaca irí:

—Siùcade iwàwacutáca pibautizáca núa, cayábacáiná wamànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianá, yéewanápiná macáita náalíacawa nuebáidaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Ináté Juan ibautizácani. ¹⁶ Néeseté idécanáami Jesús ibautizáca, yá imichàacawa úni yáacuise. Yáta capíraléeri cáli yàacùacawa, yá Jesús iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali Dios yàatanáise càide iyúwa unùcu iricùanáwa. ¹⁷ Néese néemíaca Dios itàacái chènuníise. Dios íimaca: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, íimaca yái Diosca.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Néeseté Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càináwàiri yéewacaténá Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa, quéwa Jesús càmita yeebá Satanás irí. ² Jesús ìyacaté néré cuarenta èeri, catá nacái. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa. Yá máapicani. ³ Néese Satanás yàacawa Jesús yàatalé yáalimáidacaténá Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Yá íimaca Jesús irí:

—Dios líricáiná pía, yá pichùulia náia íbaca nawènúanápínáwa pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca. ⁴ Quéwa Jesús íimaca irí:

—Càmírita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutácué weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáináité iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

⁵ Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén ìyacaléná néré, yái yàcalé cáininéerica Dios iicáca. Yá Satanás imichàidaca Jesús templo ipùata ínatalé chènuníiri náicha canánama.

⁶ Néese Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios líricáiná pía, pipisíawa templo íicha cáli ínatalépiná, yácáiná Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái piináwaná ìwali. Profeta íimacaté:

‘Dios ichùuliápináca yàasu ángelnáíwa nacùanápíná pía. Namichàidapíná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúa píawawa íba iwéré’,

càité profeta itànàaca Dios itàacái piináwaná ìwali —íimaca yái Satanásca.

⁷ Néese Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca nacái walí: ‘Picá píalimáida piicáwa Picuèriná Dioswa asáisi icùacaalí pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese àniwa Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli ínatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iicá macái cáli èeri iricúíyéi, nachàini yáapicha nacái, nàasu cawèníiri nacái. ⁹ Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùapínáca piríwa macáitani pibàlùacaalíwa nulí piùlù ipùata iyúwa píacaténá nucàaluíniná —íimaca yái Satanásca. ¹⁰ Jesús íimaca irí:

—¡Càmíiri! Píawa nuícha, Satanás. Càmita nua picàaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Ináté Satanás yàacawa Jesús íicha, yá abénaméeyéi ángelnáí yàanàaca néré nayúudàacaténá Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹² Jesús yéemíacaté áibanái náucacaté Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé, íná Jesús yèpùacawa Galilea yàasu cáli nérépiná. ¹³ Quéwa càmita iyamáawa Nazaret ìyacaléná iricu, néese yàacatéwa ìyacaténá Capernaum ìyacaléná iricu, ìyéerica Galilea icalisaniná idùlepiré, Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yàasu cáli nacái. ¹⁴ Jesús imànicaté càì yéewacaténá macáita ichàbacawa càide iyúwa profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. Isaías íimacaté Dios inùmálicuíse:

¹⁵ “Píacué israelita ìyéeyéica Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yáapicha, yáí cáli ìyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha, Galilea icalìsaniná idùlepiré, alé càmiíyéi israelita ìyacataléca, Galilea yàasu cáli.

¹⁶ Píacué catéeyéica íiwitáise, càmiíyéica yáalía Dios ìwali, áiba yàanàapinácué pìatalé amalácaténácué imànica píiwitáise. Yéewáidapinácué pía, píyacaténácué Dios icamaláná irìcu, píacué canéeyéica icáuca càmiíri imáalàawa, ìyéeyéica siùcade iyúwa yéetáními”,

íimacaté yáí Isaiasca. ¹⁷ Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía. Iimaca nalí: “Pìwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapiná macáita”, íimaca yáí Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁸ Néeseté Jesús yèepunícawa Galilea icalìsaniná icàinalená íinatabàa. Yá iicáca pucháiba aslanái. Ibèeri íipidená Simón, áibaalí íipidená Pedro nacái. Iméeréeri íipidená Andrés. Cubái inuérinánáica nía needácaténá nalíwa nàasu platawa. Náucaca nàacawa nàasu tarayawa nèepunícawa calisáacubàa. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Aquiálécué síisaara, píacuéwa núapicha iyúwa nuéwáidacalénái. Pidécuéca píibaidaca píibàacaténácué cubái, quéwa siúcáise de nùacuéca pirí wàlisài píibaidacalépiná píwacáidáanápínácué nulí wenàiwica yéewacaténá nuéwáidacaléca nía — íimaca yáí Jesúsca. ²⁰ Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa Jesús yáapicha.

²¹ Néese nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicáca áibanái aslanái pucháiba: Ibèeri íipidená Santiago, iméeréeri íipidená Juan. Zebedeo yéenibeca nía. Nachùnìaca nàyaca nàasu chinchorrowa barca irìcu nàaniri yáapichawa. Yá Jesús imáidaca nía, nàanápínáwa yáapicha, iyúwa yéewáidacalénái. ²² Yá caquiáléta namàacaca barca, nàaniri nacáíwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

Jesús enseña a mucha gente

²³ Jesús ipáchiaca yèepunícawa macái Galilea yàasu cáli íinatabàa. Macái yàcalé irìcu nacái yéewáida yèepunícawa judiónái yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí yáí tàacáisi cayábéerica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Yúucaca náicha nacái macái uláicái íiwitáaná. ²⁴ Macái Siria yàasu cáli néeséeyéi néemìaca Jesús iináwaná, yá natéca néenánáíwa Jesús yàatalé, macái yùuwichèeyéicawa uláicái iyú, cáiwíiri iyú nacái. Natéca nacái wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise, naté nacái áibanái idènièyéica tèwacáimi nacái, máapínéeyéi nacái. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita.

²⁵ Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáapicha: Galilea yàasu cáli néeséeyéi, áibanái nacái yàanèeyéica diez namanùbaca yàcalé néese Decápolis yàasu cáli íinatéeyéica iyaca, áibanái nacái Jerusalén iyacàlená mìnánái, Judea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áibanái nacái ìyéeyéica abéemàalé Jordán inanába íicha.

5

El sermón del monte

¹ Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa yàatalé néemìacaténá itàacái, yá yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa néré. Yéewáidacalénái nàacawa yàatalé. ² Yá idàbaca yéewáidaca nía. Iimaca nalí:

La verdadera dicha del hombre

³ “Cawinácaalí wenàiwica càmiíyéica cachàini iicáca yáawawa, yáaliéyéi nacáíwa nawàwacutáaná Dios iyúudàaca nía, casímáica nía Dios icùacáiná nía.

⁴ “Cawinácaalí wenàiwica achúméeyéica iwàwa ibáyawaná ìwaliwa siùcade, èeri mìnánái ibáyawaná ìwali nacái, casímáipínáca nía yácáiná Dios isímáidapíná nía.

⁵ “Cawinácaalí wenàiwica càmiíyéica cáimacái iicáca yáawawa, itàaníyéi nacái casalíníiri tàacáisi iyú éeréeri iyú nacái, casímáipínáca nía, yácáiná Dios imàacapíná nacùaca yáapicha èeri irìcuíri macáita.

⁶ “Cawinácaalí wenàiwica máiniyéica iwàwa imànica abéerita cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, casímáica nía, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita yái cayábéerica nawàwéerica imànica nalí.

⁷ “Cawinácaalí wenàiwica iiquéeyéica áibanái ipualé, casímáica nía, yácáiná Dios iicápiná napualé nacái.

⁸ “Cawinácaalí wenàiwica masaquèeyéica íiwitáise, casímáica nía, níacáiná iicápiná Dios natuí iyúwa.

⁹ “Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéeyéica áibanái íiwitáise nalíwáaca nàyacaténá matuíbanáiri iyú náapichawáaca, casímáica nía, Dios yéenibecáiná nía.

¹⁰ “Cawinácaalí wenàiwica yùuwichèeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái, casímáica nía yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha macáita.

¹¹ “Píacué nuéwáidacalénáica, áibanái icuísacaalícué pía peebáidacáinácué nutàacái, yá namànicaalícué pirí báawéeri nùwalíise, yá nacháawàacaalícué piináwaná ìwali macái íiwitáaná nachìwa báawéeri iyúwa, peebáidacáinácué nutàacái, néese casímáip-inácuéca píawa. ¹² Casímáicué piwàwa, piyanídacué nacáíwa manuísíwata, yácáiná Dios imàacapinácué pirí cawèníiri manuísíwata pìanàapínacaalícué chènuniré. Casímáicué piwàwa, nàawirináimicáiná namànicaté báawéeri Dios yàasu wenàiwica profetanái irí, níái pipíchaléeyéimicuéca íibaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Sal y luz del mundo

¹³ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa iwíduma cháí èeri irícu. Yái iwíduma puìwaca imànica yàacási, yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puìwa iwídumaca, yá càmita idé puìwaca àniwani, yái iwídumaca. Yá canápinéerica meedáni. Wáucacani bàacháwalé, néese wenàiwica nàipínáánica íinatabàami. Càitacué nacái iwàwacutá pìyaca machacàníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíiri tàacáisica.

¹⁴ “Péemiacué áiba comparación: Càicuéca píade iyúwa camalási cháí èeri irícu. Càide iyúwa camalási icànacaalí catéeri irículé, càita nacáicué iwàwacutá picàlidaca yái báisíiri tàacáisica èeri mìnaná irí amalácaténá náiwitáise, níái catéeyéica íiwitáise, càmiyéica yáalía Dios ìwali. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa manuíri yàcalé ìyéerica dúli ipùatalícu. Càide iyúwa macáita náalimácaalí naicáca manuíri yàcalé, càita nacái iwàwacutácué pimàacaca áibanái iicáca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. ¹⁵ Péemiacué áiba comparación: Watùcuniacaalí lámpara, càmita wabàani yàalusí irículé. Néese wamàacaca icànaca chènunibàa, yá icànaca nàwali macáita ìyéeyéica capíi irícu. ¹⁶ Càita nacái iwàwacutácué pimàacaca picamalá icànaca áibanái íiwitalícu: pìyacué machacàníiri iyú macái wenàiwica iicápiná, náalícaténáwa ìwali yái cayábéerica pimàníricuéca, yéewanápiná nacái nàaca icàaluíniná, Píaniri Diosca chènuníiséerica”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ Jesús íimaca: “Picácué píináidawa nùanàaca numáalàidacaténá tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, nía nacái profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Picácué càì píináidacawa nùwali. Càmita nùanàa numáalàidacaténá yái tàacáisica. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa íimáanáca yái tàacáisica icàlidéerica nuináwaná ìwali. ¹⁸ Péemiacué cayábani: Máini cachàinírìcani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aiba èeriwa Dios imáalàidapíná capíraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Quéwa canácatáita yúucawa yái itàacái bàaluisàimica, ibatàa abéeri letra achúméerína piná, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínáwa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná. ¹⁹ Máinicáiná cachàinírìrica macái tàacáisi natànèericaté Dios inùmaliçuise, íná iwàwacutá wenàiwica neebáidaca

macáitani. Canácata canéeri iwèni tàacáisi. Aibacaalí càmíiri yeebáida abéeri tàacáisi natànèericaté, càmicaalí nacái yéewáida áibanái neebáidáanápíná yái tàacáisica, yá canáca yéewanáwa iwàlùacawa Dios ìyacàle irìculé icùacatalé macáita chènuniré. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica yái tàacáisi Moisés, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmalìcuíse, yá yéewáidacaalí wenàiwica neebáidáanápínáni, yásí máiníripíná cáim-iétacanéeri yái wenàiwicaca Dios ìyacàle irìcu icùacataléca macáita chènuniré. ²⁰ Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca nacàlidaca naináwaná ìwaliwa namàiníná macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulianá namànica. Báisita namànica madécaná. Quéwa núumacué pirí: Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná máiní cachàiniwanái náicha níá yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náicha nacái fariseonáica. Càmicaalícué pimàni máiní cachàiniwanái náicha, yá càmítacué yéewa Dios yéenibeca pía, Dios icùacaténácué pía”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹ Jesús ímaca: “Pidécuéca péemiaca néewáidaca pía càide iyúwaté profeta Moisés ímáanaté Dios inùmalìcuíse. Ímacaté pìawirináimi irí: ‘Píca pinúa wenàiwica. Pinúacaalí wenàiwica, yá iwàwacutá péetácawa pibáyawaná ìwalísewa’, ímacaté yái Moisésca. ²² Siúcade núumacué pirí àniwa áibacaalí calúa iicáca áiba wenàiwica, yásí yéetápinácawa ibáyawaná ìwalísewa. Aibacaalí itàani báawéeri iyú áiba wenàiwica irí, yásí Dios yùuwichàida báawanamani, càide iyúwa Junta Suprema israelita íiwacanánái nàuwichàidáaná cabáyawanéeri wenàiwica. Aibacaalí icuísa íichawa áiba wenàiwica báawéeri iyú, yásí Dios yùuwichàidacani infierno irìcu, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita iyaca.

²³⁻²⁴ “Píwàwacaalí pité ofrenda altar néré pìacaténá Dios icàaluíniná, yá cayábéeriquéi pimànífináca cà. Quéwa ipíchawáise pìaca Dios icàaluíniná, píináidawa cayába asásí cawàwanáta pimànicaalíté báawéeri áiba wenàiwica irí. Pimànicaalíté báawéeri áiba irí, yá pìacàatétawa yàatalé ipíchawáise pìaca Dios icàaluíniná. Yá pisutá wenàiwica íicha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa íicha yái báawéerica pimàníricaté irí. Néese píalimá pìaca Dios icàaluíniná matuíbanáiri iyú. Càmicaalí cà pimàni, yá caná iwèni Dios iicáca yái pìanáca icàaluíniná.

²⁵ “Pisutá píawawa Dios íicha caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí cà pimàni, yásí Dios ìyaca pirí càide iyúwa piùwide. Péemiaca comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàcaténá piináwaná ìwali nacuerínánái irí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapícha éeréta àyapulicubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha cà, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapíná píawa presoíyéi ibànalículé, nacapèedáidacaténá píawa. ²⁶ Péemiaca cayábani: Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna irìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmíta píalimá pimúsúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripínáta”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ Jesús ímaca: “Pidécuéca péemiaca tàacáisi nacàlidéericaté: ‘Píca píimá áiba wenàiwica yáapícha càmíichúaca píinusíwa, càmíirica nacái pinírisíwa’, càité náimaca. ²⁸ Siúcade quéwa núumacué pirí áibacaalí iicáida inanái irí, yá capicùlecaalíni iwàwacáiná íimáca úapícha, yá idéca imànica ibáyawanáwa úapícha iwàwalícuísewa, íná cabáyawanáca Dios iicácani.

²⁹ “Íná píwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí yéewápuwáiséechúa iyúwa, píicáanápíná wawàsi càmíirica Dios iwàwa píicáca, néese píúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí íichawa ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá píúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápíná pidèniaca pícaucawa càmíiri

imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica. ³⁰ Càita nacái piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi yéewápuwáiséechúa iyúwa, néese piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí íchawa icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènìaca picáucawa càmiíri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica càmiírìca ichacàwa càiripinéerita ìyaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté íiméerica: ‘Aibacaalí iwàwa imàacaca íchawa ínuwa, iwàwacutá yàaca ulí cuyàluta icàlidéerica áibanái irí imàacacaté uèpunícawa ícha’, càité náimaca. ³² Quéwa siúcade núumacué pirí càmicaalí uimá áiba asìali yáapicha càmiírìca unìrisíwa, càmita yéewa unìri imàacaca íchawa úa. Quéwa yúucacaalí meedá úa, yá imàacaca umànica ubáyawanáwa idàbánéeri unìri iríwa, uedácaalí ulíwa áiba asìali unìripinácawa àniwa. Aiba asìali yeedácaalí íinupináwa abéechúa náuquéechúami, yá imànica ibáyawaná nacáiwa, íimácáiná áiba asìali ínu yáapicha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ Jesús íimaca: “Pidécuéca nacái péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté pìawirináimi irí íiméerica: ‘Pimàni macáita machacànìiri iyú càide iyúwa picàlidéerica áibanái irí Dios yáaliéricawa pimànínápinása’, càité náimaca. ³⁴ Quéwa núumacué pirí, picácué píima: ‘Báisi báisísíwata Dios yáaliéricawa’. Picácué nacái càì píimaca capìraléeri càli íipidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. ³⁵ Picácué nacái càì píimaca càli íipidená ìwali, Dios ìyacáiná cháí èeri irìcu nacái. Picácué nacái càì píimaca Jerusalén ìyacàlená íipidená ìwali, yácáiná Wacuèriná Dios cachàinìiri yàasu yàcalécani. ³⁶ Picácué nacái càì píimaca píiwita ìwaliwa yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca píiwita ibáiná iwènúacawa cúulìiri iyú, cabalèeri iyú áiba. ³⁷ Píimacaalícué ‘báisíta’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Píimacaalícué ‘càmita’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Báawéeriquéi píimáanacuéca ‘Báisi báisísíwata Dios yáaliéricawa’”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté pìawirináimi irí, íiméerica: ‘Cawinácaalí imusúadéerica áiba wenàiwica ituí, iwàwacutácué pimusúadaca ituí, yái imànìírìca báawéeri áiba irí, càita nacái cawinácaalí imalèeri áiba iyéi, iwàwacutácué pimalàaca iyéi nacái, yái imànìírìca báawéeri áiba irí’, càité náimaca. ³⁹ Quéwa siúcade núumacué pirí: Picácué pipélicá íipunita cawinácaalícué imànìírìca pirí báawéeri. Aiba inúacaalí pinàni ìwali, yá pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. ⁴⁰ Aibacaalí iwàwa icháawàaca piináwaná ìwali pimawèniacáinása ícha camisa, yá pimàaca iríni, yái camisaca. Yá pimàaca irí nacái pìasu ruanawa. ⁴¹ Uwinái nachùuliacaalí pitéca nàasu abéeri kilómetro idècuni, yá pité nàasu pucháiba kilómetro idècuni, nawàwacaalí càì pimànica. ⁴² Cawinácaalí isutéerica píicha wawàsi, pimàaca iríni. Picá piwènúawa ícha cawinácaalí isutéerica pìanápiná ichàba wawàsi. Pìa ichàbani”, íimaca yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

⁴³ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemìaca tàacáisi áibanái icàlidéericaté pìawirináimi irí, íiméerica: ‘Cáininá piicáca pìacawéeyéináwa. Báawa nacái piicáca piùwidenáíwa’, càité náimaca. ⁴⁴ Quéwa núumacué pirí: Cáininácué nacái piicáca piùwidenáíwa. Pisutácué nalí Dios imànínápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuyéica píwali chàwicùli. Pimànicué cayábéeri nalí cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía. Pisutácué nalí Dios mamáalàacata cawinácaalícué icháawèeyéica piináwaná ìwali báawanama nachìwa iyúwa, cawinácaalícué nacái imànìiyéica pirí báawéeri nùwalíise, peebáidacáinácué nutàacái. ⁴⁵ Càipiná pimàacacué náalíacawa Wáaniri Dios chènuníiséeri yéenibecuéca pía. Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios imàníná: Dios imàacaca

èeri icànaca báawéeyéi ìwali, cayábéeyéi ìwali nacái. Imàaca nacái unía yúuwàacawa nabànacale ìwali, níái imàníyéica cayábéeri, nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa. ⁴⁶ Cáininácaalícué piicáca níawamita wenàiwica cáininéeyéicuéca iicáca pía, néese Dios càmita imàacacué pirí cawèníri chènuniré, níacáiná macái èeri mìnánái namànica càì. Nía nacái báawéeyéica íwítáise yeedéeyéica plata yéénánái íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, cáinináca naicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéeyéica iicáca nía. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁷ Pitàidacaalícué nacái cayábéeri iyú níawamita péenánáiwa, néese càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, níacáiná macái èeri mìnánái namànica càì. Nía nacái càníyéica judío, càníyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái namànica càì. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. ⁴⁸ Báisícaalícué Dios yéénibeca pía, néese iwàwacutácué cayábéeyéi píwítáise náicha canánama èeri mìnánái. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa Wáaniri Dios chènuníséeri ìyáaná, imànírica cayábéeri nalí canánama, níái cáininéeyéica iicáca Dios, nía nacái càníyéica cáininá iicáca Dios”, íimaca yái Jesúsca.

6

Jesús enseña sobre las buenas obras

¹ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níái yéewáidacaléca: “Picácué píibaida Dios irípiná wenàiwica iicápiná meedá naináidacaténácué pìwali cayábanaméeyéicuéca píiwítáise. Pimànicaalícué càì, néese Wáaniri Dios chènuníséeri càmita yàapíná pirícué pìasu cawèníri chènuniré, canásíwa.

² “Iná piyúdàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái irí ìwali yái pimànínáca. Aibanái pucháibéeyéi íwítáise nacàlidaca naináwanáwa manùbéeyéi wenàiwica yàacuésemi, náimaca nadéca náyúudàaca catúulécanéeyéi. Aibanái nacái nabàlùacawa bàacháwalé, yá nàaca plata catúulécanéeyéi irí macái wenàiwica iicápiná, yéewacaténá wenàiwicanái icàlidaca naináwaná cayábéeri iyú. Péemiacué cayábani, cawinácaalí imàníyéica càì, èeri mìnánái nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú, quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíri cawènírica ìyéerica chènuniré. ³ Néese píacué nuéwáidacaléca, piyúdàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái iríni, ibatàa irípiná yái piacawéerináca cayábéeri náicha canánama, picácué picàlida iríni. ⁴ Piyúdàacué catúulécanéeyéi ibàacanéeri iyú. Yásí Wáaniri Dios, yái iiquéerica càinácaalícué pimànínáca ibàacanéeri iyú, imàacapínácué pirí pìasu cawèníri pianàcaalípiná chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña a orar

⁵ Jesús íimaca: “Pisutácué píawawa Dios ícha, quéwa picácué pimàni càide iyúwa pucháibéeyéi íwítáise imànínáca. Nawàwa wenàiwicanái iicáca nía meedá idècunitàaca nasutáca Dios ícha. Iná máini nawàwa nabàlùacawa manùbéeyéi yàacuésemi judíonái yéewáidacàalu irícu, bàacháwalé nacái wenàiwicanái yàacuésemi nasutácaténáwa Dios ícha wenàiwicanái iicápiná meedá. Péemiacué cayába, cawinácaalí imàníyéica càì, èeri mìnánái nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíri cawènírica ìyéerica chènuniré. ⁶ Néese písutá píawawa Dios ícha, quéwa piwàlùawa picapèe imàdàaná irículéwa, yá píbalía inùma, néese písutá píawawa Wáaniri Dios ícha ìyéerica píapicha néré. Néese Wáaniri Dios yái iiquéerica macáita pimànírica ibàacanéeri iyú, yàapíná pirí pìasu cawèníri chènuniré.

⁷ “Pisutá Dios ícha, quéwa picá píima canéeri iwèni tàacáisi madécaná yàawiría càide iyúwa càníyéi judío imànínáca càníyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái iyúunáidéeyéica Dios yéemíaca nalí nasutáciná ícha déecuiri iyú. ⁸ Picácué píinádawa càì, Dios yáalíacáináwa pìwalícué càinácaalí pimáapuèrica ipíchawáise písutácuéca íchani.

⁹ Iwàwacutácué písutáca Dios càì:

‘Pía, Wáaniri Dios chènuníséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàluíná.

¹⁰ Pimàaca péenáiwaná yàanàaca caquialéta yái èerica pidàbacatáipináta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnanaí namànica càide iyúwa piwàwáaná cháí èeri irìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara iyéeyéica chènuniré.

¹¹ Píà wayáapíná wamáapuèrica siùcade.

¹² Pimàaca piwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamànírira càide iyúwa wamàacáaná wawàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalí imàníiyéica walí báawéeri.

¹³ Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás ícha. Píacáiná icuèripináca macáita, píà cachàinírira íiwitáise náicha canánama, icànéerica mèlumèluíri iyú càiripináta. Báisíta, amén',

cài pisutácué píawawa Dios ícha.

¹⁴ “Pimàacacaalícué piwàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalícué imàníiyéica píri báawéeri, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri imàacapínácué iwàwawa píbayawaná íchawa. ¹⁵ Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa áibanái íbayawaná ícha, néese càmitacué nacái Wáaniri Dios imàacapíná iwàwawa píbayawaná ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶ Jesús íimaca: “Pimàacacaalícué píichawa piyáacaléwa pisutácaténácué píawawa Dios ícha manúsíwata, picácué cáimiétaquéeri iyú pimànica píawawa wenàiwica íicápiná meedá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníiná. Nawàwa áibanái wenàiwica naicáca nía cáimiétaquéeri iyú, íná cáimiétaquéeri iyú namànica níawawa wenàiwica íicápiná meedá yéewacaténá macáita náalíacawa namàacaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha. Péemíacué cayábani, cawinácaalí imàníiyéica cà, èeri mìnanaí nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíiri cawènírica iyéerica chènuniré. ¹⁷ Quéwa píà pimàacacaalí píichawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha manúsíwata, yá pípià cayába píiwita íbáináwa aceite iyú, píiba nacái pinàniwa. ¹⁸ Càita pimàni, ipíchaná áibanái náalíacawa pimàacaca píichawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha. Abéerita Wáaniri Dios, yái iyéerica píapicha, yáalíacawa pimàacaca píichawa piyáacaléwa, íná Dios yàapíná píri píasu cawèníri chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Riquezas en el cielo

¹⁹ Jesús íimaca: “Picácué píwacáida píriwa manùba cawèníri wawàsi cháí èeri irìcu. Cuwée iyáaca meedá cawèníri bàlesi. Aiba wawàsi nacái namáalàacáitacué píichawa. Cayéedéeyéi nacái nawàlùacawa needácaténácué píichani. ²⁰ Cayába cachàini píricuèni pimànínácuéca càide iyúwa Dios iwàwáaná pidènicaténácué píasu báisíiri cawèníriwa iyéerica chènuniré, aléera càmicatalé cuwée iyáacué píichani, càmicatalé nacái cawèníri imáalàawa, càmita nacái cayéedéeri iwàlùawa néré. ²¹ Pimàacacaalícué piwàwawa píasu ìwaliwa cháí èeri irìcuírira, yásí píináidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Quéwa píicácaalícué iyúwa cawèníri yái cayábéeri wawàsica Dios yèeripínácuéca píriwa chènuniré áiba èeriwa, yásí píináidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Íná pimànicuè càide iyúwa Dios iwàwáaná peedácaténácué píriwani yái cawènírica iyéerica chènuniré. Càita píináidapínácuécawa ìwali mamáalàacata”, íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

²² Jesús íimaca: “Pitúí iyaca píri càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca píicáca. Cayábacaalí pituú, yásí amalánamaca píicáca. ²³ Quéwa báawacaalí pituú, yásí catáca píicáidaca. Néese yái píináidéericawa piwàwalícuésewa iyaca càide iyúwa catuúri íiwitáise. Íná picúa cayába piwàwawa masaquèeri iyú, picá cáininá píicáca áiba wawàsi Dios ícha, ipíchaná catáca píiwitáise. Néese báawacaalí píiwitáise, yái píináidéericawa piwàwalícuésewa, yásí píináiné catáca píiwitáise báawanama! Càmita píalápiná cayábéeri ìwali báawéeri íichaná”, íimaca yái Jesúsca.

Dios y el dinero

²⁴ Jesús íimaca: “Péemiacué comparación: Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníri iyú càide iyúwa íiwacanáái pucháiba ichùulianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapiná íiwacali áiba icàaluínináwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

²⁵ Jesús íimaca: “Péemiacué cayábani: Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, pìyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca pibàlepináwa, pìwalicaténácué pibàlewa. Máiníri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca, wainá nacái cawèníri, íná wáalfacawa yàanápiná walí yái cànírica máiní cawènica cháí èri irícu, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái. ²⁶ Piicáidacué nacái nalí, níái màsibèe yáaléeyéicawa chènunibàa. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Wáaniri Dios chènuníiséeri yàaca nayáacalépiná. Néeni, ¡máinícuéca cawèníyéica pía náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué pía nacái. ²⁷ Néese, éwitacué píináidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmitacué píalimá cáala pimànicuéca picáucawa pidènièrica pìyacaténácué mamáalàacata cháí èri irícu, ibatàa abéeri horapiná càmitacué píalimá cà. Càmicáinácué píalimá pimànica càiri achúméeri wawàsi, ínácué canéeri iwèni meedá píináidáaníníacawa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.

²⁸ “¿Cánácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca pibàlepináwa? Piicáidacué càinácaalí iyú íiwinási nadàwinàacawa manacúalibàa: càmita náibaida, càmita nacái needá sáawáli namàníripiná nabàlewa. ²⁹ Quéwa núumacué pirí nadèniaca náiwínáwa cayábéeri iicácanáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinícaaníta càasuca Salomón. ³⁰ Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicácanáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléena èri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri irí yái masicái waiquéerica iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué píawa nacái. ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápinácué pía? ³¹ Iná picácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata. Picácué càì pisutá péemíawa píawáaca: ‘¿Cawiná wayáa? ¿Cawiná wabàle wàwalíripiná?’ picácué píima. ³² Macái èri mìnanaí càníyéica yáalí Dios ìwali, achúmaca náináidáanícawa nawàwawa nàwali macáita yái wawàsica. Quéwa pidèniacué Wáaniri Dios chènuníiséeri yáalièricawa càirínácaalícué wawàsi pímaapuèrica. ³³ Iná píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulianá pimànica macái pichàini iyúwa, yásí Dios imàacacué pirí macáita yái pímaapuèrica. ³⁴ Siùca èri, picácué achúma píináidáaníwa piwàwawa mamáalàacata pípíchaléwa, táwichacáiná pidèniacué áiba èri píináidáanápináwa táwichéeri wawàsi ìwali. Macái èri idèniaca yàasu wawàsi càulenéeriwa”, íimaca yái Jesúsca.

7

No juzgar a otros

¹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máiní picháawàa áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ² Piwàwacaalícué piùuwichàidaca áibanái caquialéta manuísíwata, yásí Dios yùuwichàidacué píawa manuísíwata. Néese piicácaalícué áibanái ipualé, yásí Dios iicácué pipualé nacái. ³ Pía idènièrica ibáyawaná manuíríwa, picá píináidawa máiní cayábaca pía áiba wenàiwica íicha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiacué comparación: Pibáyawaná manuírí, càicanide iyúwa manuírí àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí irículé. Néese

áiba achúméeriwanái ibáyawaná, càicanide iyúwa imuluísi achúméeri yúuwàacaalíwa ituí irìculé. ⁴ Càmicáiná píalíawa cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píchawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiácué comparación: Manuíri àicu yúuwàacaalíwa pituí irìculétá, yá càmíta pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí irìcuísetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá píma áiba wenàiwica irí: ‘Nuénásàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná ìwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píchawani’, picá càì píimaca irí. ⁵ Píacáiná pucháibaca píiwitáise pìyaca. ¡Pidéca píimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píchawa quéechacáwa yái pibáyawanáwa manuíríca. Yásí pidéca píaláaca áiba wenàiwica imàacáanápíná íchawa ibáyawaná achúméeriwa”, íimaca yái Jesúsca.

⁶ “Píacúé picàlida mamáalàacata Dios itàacái mabáyawanéeri áibanái irí áuli nacáiyéi íiwitáise máiniyéica báawaca iicáca Dios. Péemiácué comparación: Wàacaalí cayábéeri wawàsi áulinái irí, yásí nawènúa naamíaca wía, namàdáida nacái wainá. Wáucacaalí nacái perla cawèníiri íba marranonái irí, yásí nabawàida meedáni nàabàli yáapiréwa. Càita nacái, picácué picàlida mamáalàacata mabáyawanéeri Dios itàacái áuli nacáiyéi íiwitáise irí, marrano nacáiyéi íiwitáise nacái, níara wenàiwica máiniyéica báawaca iicáca Dios, casaquèeyéica íiwitáise nacái, ipíchanácué máini calúaca nía píapicha, néese namànicuéca pirí báawéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

⁷ Jesús íimaca: “Pisutácué píawawa mamáalàacata Dios íicha, yásí imànicuéca piríwani. Péemiácué comparación: Picutácué mamáalàacatani, yásí píanàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capíi inúma néeni, yásí yàacùacuéca piríwani. ⁸ Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapínacani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capíi inúma néeni, nàacùaca irí capíi inúma. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica isutéerica mamáalàacata Dios íicha, Dios imànipíná iríwa càide iyúwa isutáaná.

⁹ “Péemiácué comparación: Pidèniacaalícué píiriwa, càmítacué píà irí íba isutácaalí píicha pan iyáapínáwa. ¹⁰ Càmitacué píà iyáapíná àapi isutácaalí píicha cubái. ¹¹ Ewitacué báawéeyéicáaníta íiwitáiseca pía, càicáaníta cáininácuéca piicáca péenibewa, píalimácué nacái píaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmítasicué píalíawa cayábéeri íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníiséerica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios imànínapínácué pirí cayábéeri, pisutácaalícué íicha mamáalàacata!

¹² “Iná pimànicué áibanái irí cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná namànica pirícué cayábéeri. Pimànicaalícué càì, yásí pimànipínácué machacàníiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá píawirináimi Dios inùmalicuise, càide iyúwaté nacái profetanái natànàaná tàacáisi Dios inùmalicuise”, íimaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

¹³ Néeseté Jesús íimaca nalí: “Píalimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nulí yéewacaténá nùasu wenàiwicacuéca pía. Càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle irìculé, càide iyúwa càulenácaalí nawàlùacawa máucuíri capíi inúma irìcubàa. Yácáiná èeri mìnánái íiwitáise báawéeri iyaca càide iyúwa cáucuíri capíi inúma, cáucuíri àyapu nacái, màulenácatalé manùbéeyéi wenàiwica nàacawa irìcubàa. Quéwa èeri mìnánái íiwitáise báawéeri itéca wenàiwica yéetácáisi irìculé, aléera infierno irìculé. Màulenáca nàyaca càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise ìyáaná cháí èeri irìcu, íná yéewa manùbéeyéi nàyaca èeri mìnánái íiwitáise ìwali càide iyúwa manùbéeyéi nawàlùacaalíwa cáucuíri capíi inúma irìcubàa, cáucuíri àyapu nacái.

¹⁴ Quéwa càica núade iyúwa capíi inúma máucuíri. Nutàacái nacái càicanide iyúwa máucuíri àyapu, máinicáiná càulenáca neebáidaca nulí, càulenáca nacái nàyaca càide iyúwa núumáaná nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle irìculé. Iná càmíta máini madécaná yàawa néré”, íimaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵ Néeseté Jesús ímaca nalí àniwa: “Picácué píchawa áibanái cachìwéeyéica. Náimaca nàwaliwa nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càica níade iyúwa caluyéyi cuwèesi lobo ìwalíyéica oveja ímamimi nachìwáidacaténá ovejanái nanúacaténá níái ovejaca. Níái cachìwéeyéica natàaníca càide iyúwacué pitàaníná nawàlùacaténácuéwa pèewiré, nawàwacáiná naméeràidacuéca pía Dios ícha, namáalàidacaténácué pía. ¹⁶ Píalimápinácué píalíacawa cachìwéeyéica nía piicácaalícué càinácaalí namànica. Péemíacué comparación: Wáalíacawa macái àicu ìwali waicácaalí iyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, néese báawéericaní. Càmita weedá cayábéeri uva iyacaná áwa yúuba ícha. Càmita nacái weedá cayábéeri higuera iyacaná tuíri ícha. ¹⁷ Macái cayábéeri àicu idèniaca iyacanáwa cayábéeriwa, yá nacái macái báawéeri àicu idèniaca iyacanáwa báawéerita nacái. ¹⁸ Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idèniaca iyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idèniaca iyacanáwa cayábéeri. Càita nacái píalimácué píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácaínácué càinácaalí namànica. ¹⁹ Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéica írì iyacaná cayába, weemácaténá nía quichái írìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapíná nía quichái írìcu cawinácaalí wenàiwica càimíyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Càitacué píalimápiná píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácaínácué càinácaalí namànica”, ímaca yái Jesúsca.

No todos entrarán en el reino de Dios

²¹ Jesús ímaca: “Madécaná wenàiwica náimaca nulí: ‘Wáiwacali’, quéwa càmita macáita nawàlùapínáwa Dios iyacàle írìculé Dios icùacatalé macáita chènuniré. Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníiséri iwàwáaná níawamita yáalimápiná iwàlùacawa néré. ²² Imáalàacaalípináwa yái èriquéi, yá madécaná náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, wacàlidacaté nalí pitàacái. Wáucacaté demonio wenàiwica ícha pípidená ìwali. Wamànicaté nacái pípidená ìwali madécaná wawàsi càimíri wenàiwica idé imànica’, càipíná náimaca nulí. ²³ Quéwa núumapíná nalí: ‘Càmita núalíacué nuicáca pía. Píacuéwa nuícha, píacué imàníyéica ibáyawanáwa’, càipíná núumaca nalí”, ímaca yái Jesúsca.

Las dos bases

²⁴ Jesús ímaca: “Péemíacué comparación: Cawinácaalí wenàiwica yéemièrica nutàacái, imànicaalí nacái càide iyúwa núumáaná, yái wenàiwica iyaca càide iyúwa cáalfacáiri asiali imàníríca icapèewa. Quéechacáwa ícaca depuíwalé. Yá asiali yàanàca manuírí íba iyéerica depuíwalé cáli írìcu ibàlùadacaténá icapèewa ínata. Yá imànica icapèewa íba ínata. ²⁵ Néese unía yúuwàacawa àta inanába yéesacatalétawa. Yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capíi ìwali, yá cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Càimíri quéwa yúuwàawa yái capíica ibàlùacáináwa íba ínata. Càide iyúwa capíi ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadèniapíná nacáucawa càimíri imáalàawa. ²⁶ Néese cawinácaalí yéemièrica nutàacái, quéwa càmita imàni càide iyúwa núumáaná, yá càicanide iyúwa máiwitáiséeri wenàiwica imàníríca icapèewa càina ínata meedá. ²⁷ Yá unía yúuwàacawa. Néese inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capíi ìwali, yá cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Néese yúuwàacawa yái capíica, yá imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáalàacaalíwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica càimíyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca càimíri imáalàawa”, ímaca yái Jesúsca.

²⁸ Idécanáamité Jesús imáalàidaca icàlidaca nalíni, yá macáita wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa néemíaca itàacái manuísíwata yéewáidacáiná nía cáalfacáiri iyú. ²⁹ Jesús yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa néewáidáaná, níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu Dios itàacái ìwali, yái tàacáisi profeta Moisés itànèricaté.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Jesús iricùacatéwa dúli ínatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa yáapicha. ² Néese abéeri asiali cacháunéeri ímami lepra iyú yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténa Jesús icàaluíná, yéewacaténa catúulécanáca Jesús iicácani. Yá ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —ímaca. ³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa cacháunéeri ìwali. Jesús ímaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —ímaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa ícha. ⁴ Jesús ímaca irí:

—Péemì cayába. Picá picàlida áibanái iríni, nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténa iicá píimamiwa, yáalíacaténa cayábaca pía picháuná íchawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulìericaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí nachùnìacaalíwa lepra ícha, yéewacaténa macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —ímaca yái Jesúsca.

Jesús sana al criado de un capitán romano

⁵ Néeseté Jesús iwàlùacawa Capernaum ìyacàlená iriculé, yá abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná yàacawa Jesús yàatalé isutácaténa Jesús ícha wawàsi imànínapíná irí cayábéeri. ⁶ Yá ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nùasu wenàiwica iriawa nucapèe irìcu. Cà míri yéewa imichàanicawa. Yùuwichàacawa manuísíwata cáiwíri iyú —ímaca. ⁷ Jesús ímaca irí:

—Uwé, wàawa. Nuchùnìacaténa —ímaca yái Jesúsca. ⁸ Quéwa úwi íiwacaliná ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canáca yéewanáwa nuedáca nùataléwa pía, máinicáiná cayábéerica núcha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. Pichùulìacáita ichùnìanápínáwa pitàacái iyúwa, yáara nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. ⁹ Núalíacawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulì nacái núa. Núa nacái nuchùulì nùasu úwináíwa. Nuchùulìacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàca. Nuchùulìacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imànínapíná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalimá pichùnìaca nùasu wenàiwica nacái pitàacái iyúwa —ímaca.

¹⁰ Idécanáami Jesús yémìacani, yá cayábaca íináidacawa yémìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá ímaca nalí, níái wenàiwicaca yèeyécawa yáamiwáise:

—Péemìacué cayábani, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéénápináta, càmitàacá nùanà càiri. ¹¹ Núumacué nacái píri, manùbaca áibanái wenàiwica íiwitáaná nàanàpiná áiba cáli néese. Nàwacáidáyacacawa nawàlùacaténa Dios ìyacàle iriculé icùacataléca macáita chènuniré. Néré nàyapínáca piawirinámicué yáapichawa, níái Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. ¹² Píatacué quéwa, Dios imáidéeyécaté quéechatécáwa, càmitacué pìyapíná Dios yáapicha chènuniré, éwitacué Abraham itaquénáinámicáanítacué pía, càmicáinácué peebáida nulí. Dios yúucacué íchawa píawa catáatalé. Néré píicháanápínácuéca, píamíapínácuéca piyéiwa piùwichàacái iyúwa —ímaca yái Jesúsca. ¹³ Néese Jesús ímaca úwi íiwacaliná irí:

—Pèepù picapèe néréwa, yácáiná idéca ichùnìacawa píasu wenàiwicaca iyúwa peebáidáná nulí —ímaca yái Jesúsca. Yáta idéca cayábacani, yái úwi íiwacaliná yàasu wenàiwicaca.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ Néeseté Jesús yàacawa Pedro icapèe iriculé. Iicáca néré Pedro iyéeru iculuéchúawa mecuní iyú, iriéchúawa yàalubái ínatawa. ¹⁵ Iná Jesús imàacaca icáapiwa ucáapi ìwali, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Yá umichàacawa, udàbaca ùaca nayáapíná.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶ Néeseté catácaalí yàacawa, yáta yàcalé mìnanaí natéca néenánaíwa Jesús yàatalé, manùbéeyéi wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise. Jesús ichùuliacáita demonionáí abéeri palabra iyú nàanápínáwa wenàiwica íicha. Càita Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha. Ichùnìaca nacáí macáita níái cáuláiquéeyéica. ¹⁷ Iná Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmalicuise. Isaías íimacaté Dios yàasu wenàiwica ìwali: “Ichùnìaca wía, wía machawàaquéeyéica, yeedáca wáicha uláicái”, íimacaté yáí profeta Isaíasca.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Néeseté Jesús íicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa itéese, íná ichùuliaca yéewáidacalénáíwa itéenápínáni Galilea icalisaniná abéemàalé barca irìcu. ¹⁹ Ipíchawáiseté nawàlùacawa barca irìculé, abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénacaalí píawa yéewacatená péewáidacaléca núa —íimaca yáí wenàiwicaca. ²⁰ Néese Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenacáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemìa comparación: Yàlidunáí idènìaca ibànawa, cuipìranáí nacáí nadènìaca namùlubèwa, núacata quéwa, yáí asìali Dios néeséerica, càmita nudènìaca nuimacatáipínáwa —íimaca yáí Jesúsca. ²¹ Néese áiba néená, níái Jesús yéewáidacaléca, íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánaí yáapichawa àta núaniri yéetacatalépinátawa, néese idécanáami nubàliacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. ²² Néese Jesús íimaca irí:

—Píawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé. Pimàaca nabàliaca níawáacata, cawinácaalí iyéeyéica matuñbanáita Dios íicha càide iyúwa yéetáními —íimaca yáí Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

²³ Néeseté Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénáí yáapichawa. Yá nadàbaca nàacawa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha. ²⁴ Jesús íimáca íichawa barca irìcu. Yáta manuírì cáuli idàbaca ipùaca calisa ìwali. Máinírì cachàinica yáí cáulica. Màladàca nacáí yúuwàacawa barca irìculé, yá únì ipuníadaca yàacawa barca. Quéwa Jesús íimáca mamàalàacata. ²⁵ Iná yéewáidacalénáí nacawàidacani, yáí Jesúsca, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, piyúudàa wía! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. ²⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cánacué máinì cáaluca pía? ¿Cánacué càmita manuírì píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca nalí. Idécanáami icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa, ichùuliaca cáuli, màladàca nacáí wíunápínáni. Yá wíuca macáita màladàca. ²⁷ Néese níái yéewáidacaléca náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá nasutáca néemíawa níawáaca. Náimaca:

—¿Cawínásica yáí asìalica ichùulìerica cáuli, màladàca nacáí, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulláná nía? —náimaca nalíwáaca.

Los endemoniados de Gadara

²⁸ Néeseté Jesús yàanàaca abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, Gadara yàasu cáli néré, yéewáidacalénáí yáapichawa. Idécanáami yàanàaca néré, yá pucháiba asianáí demonio idacuèyéi íiwitáise nàacawa yéetáními icàliculèená néese. Máiníiyéi calúaca nía iyúwa caluéyéi cuwèesi, càmita nabatàa áiba wenàiwica ichàbacawa néenibàa àyapulicubàa. Yá nàacawa Jesús yàatalé. ²⁹ Yá demonionáí nadàbaca néemíanicawa asianáí isàna iyú:

—¡Píca písaíwica walí wawàsi, Jesús, yáí Dios Iirica! ¿Pianàsica piùwìchàidacatená wía ipíchawáise wéenáiwana yàanàaca? —náimaca.

³⁰ Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonáí yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa néenibàa. ³¹ Néese demonionáí nasutáca Jesús íicha wawàsi. Náimaca:

—Píucacaalí wía asianáí íicha, yá pimàaca wàacawa marranonáí idèerìculé —náimaca.

³² Jesús íimaca nalí:

—Pìacuéwa —íimaca yái Jesúsca. Yá demonionái yàacawa asìanái íicha, yá nawàlùacawa marranonái idèerìculé. Yáta macáita marranonái nadàbaca napìacawa iyúwa máiwitáiseeyéi demonio íiwitáise iyú. Napìacawa nacaláacawa quìratàli íinatáise. Yá nacaláacawa calisa yáaculé, nàisicùmacawa macáita, níai pìráica càmfíyéica Dios imàaca wadèniaca, wía judíoca, casacàacáiná walí marrano iiná.

³³ Néese níai icuèyèicaté marranonáimi napìacawa yàcalé nérépiná. Nàanàacaté néré, yá nadàbaca nacàlidaca yàcalé mìnanaí iríni, macáita yái nàyáanáca, níai asìanái demonio idacuèyèicaté íiwitáise. ³⁴ Iná macáita yàcalé mìnanaí namusúacawa yàcalé íicha, yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicàcani, yá nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata yèpùanápínáwa nàasu cáli íicha.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Néeseté, Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénai yáapichawa, yá nachàbawacawa abémàalé Galilea icalisaniná íicha. Yá nàanàaca Capernaum iyacàlená néré, yái Jesús iyacàleca. ² Yá abénaméeyéi wenàiwica natéca cáuláiquéeri asìali Jesús yàatalé, abéeri máapinéeri iiná macáita, càmfírìca yáalimá imichàanicawa, irièricawa yàalubái íinatawa, iiméerica íinata. Néese Jesús yáalíacáiná náiwitáise manuíca nàináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápínáni, íiná Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, picá achúma piwàwa. Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

³ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàyaca néré. Néemiaca Jesús itàaníca cáuláiquéeri irí, íiná nadàbaca nàináidacawa Jesús ìwali cà: “Yái asìali Jesús itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha cayábacaténá náapicha Dios”, náimaca nàináidacawa nalíwa nawàwalìcuísewa. ⁴ Quéwa Jesús yáalíacawa nàináidáanácawa. Iná isutáca yéemiawa nía:

—¿Cánacué yéewa píináidacawa càí máiní báawéeri iyú? ⁵ Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisi báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìipìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaalí wachùnìacani wataacái iyúwa, yái máapinéerica. ⁶ Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapíná yái máapinéerica píalíacaténacuéwa Dios idéca ichùuliaca núa numàacáanápíná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha cháí èeri irìcu cayábacaténá náapicha Dios —íimaca yái Jesúsca. Néeseca Jesús íimaca máapinéeri irí:

—Pimichàawa, peedá píalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yái Jesúsca. ⁷ Néese yái máapinéeri imichàacawa, yá yàacawa icapèe néréwa. ⁸ Níai wenàiwica iyéeyéica néré, naicáca iyúwa iyáaná, yá cáaluca nía. Nàaca Dios icàaluíniná imàacacáiná ichàniwa abéeri wenàiwica irí ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi.

Jesús llama a Mateo

⁹ Jesús yàacatéwa capìi íicha, yá iicáca núa, núa Mateoca, yáawinéericawa aléera nuedácatalécaté plata nuénánai judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Néese Jesús íimaca nulí:

—Aquilé, píawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca nulí yái Jesúsca. Yá numichàa nùacawa Jesús yáapicha.

¹⁰ Néese Jesús idècunitàacá iyáaca iyáacaléwa nucapèe irìcu, yá madécaná wenàiwica nàanàaca néré, áibanái yeedéeyéica plata néenánai judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái cabáyawanéeyéi nacái. Yá náawinacawa Jesús yáapicha, wáapicha nacái, wía Jesús yéewáidacaléca, nayáacaténá nayáacaléwa wáapicha. ¹¹ Néese fariseonái naicáca nía, íiná náimaca walí, wía Jesús yéewáidacaléca:

—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca? — náimaca. ¹² Quéwa Jesús yéemìacani, yá íimaca fariseonái irí:

—Péemìacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìèripiná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutácani, yái ichùnìèripiná nía. Càita nacái wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìèripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyíwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. ¹³ Càmítacué péewáidawa cayába Dios itàacái iwali. Píacué péewáidacawa cànácaalí ímáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalicúise. Dios ímacaté: ‘Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipirawa iyúwa sacrificio píacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca culto pimànírícuéca càmicáalícawa píicáca áibanái wenàiwica ipualé, piyúudàacaténácué nía’, íimaca yái Diosca. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica, nuicácaténá napualé. Càmicáiná nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyíwa cabáyawanáca nawènúadánápiná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa —íimaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁴ Néeseté Juan el Bautista yéewáidacalénái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawa Jesús. Náimaca irí:

—Wamàacaca wáichawa wayáacaléwa manùba yàawiría, fariseonái nacái, wasutácaténá wíawawa Dios ícha manuíswata. ¿Cáná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, níái péewáidacaléca, nasutácaténá níawawa Dios ícha? —náimaca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué comparación: Asàli icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asianái naicácaténá icásàacawa casíimáiri iyú. Idècunitàacá iyaca náapicha, càmita yéewa achúmaca nawàwa. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. Quéwa áiba èeriwa, áibanái itéca náichawani. Néese namàacápiná náichawa nayáacaléwa, níái yàacawéeyéinámica achúmacáiná nawàwa néenialípiná. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.

¹⁶ “Péemìacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wamànicaalí càì, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanáidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuíca icháuná. ¹⁷ Càita nacái càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi ímamisí irìculé. Wamànicaalí càì, yásí uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, néese éwisàimi ímamisí icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, ímamisí nacái. Iná wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài ímamisí irìculé. Yásí wacùaca nía cayába, yái uva ituníca, ímamisí nacái. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya càide iyúwa fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ímáaná”, íimaca yái Jesúsca.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

¹⁸ Idècunitàacá Jesús itànáica nalí, yá abéeri judío íiwacalíná yàanàacaté Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Néese judío íimaca Jesús irí:

—Nuídu idéca yéetácawa siùcasíwataacáwa. Quéwa píacaalíwa ùatalé pimàacacaténá picáapiwa ùwali, yásí cáuca úa àniwa —íimaca.

¹⁹ Jesús yàacawa yáapicha, wía nacái yéewáidacalénái wàacatéwa Jesús yáapicha. ²⁰ Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáláicacaté úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uái inanáica ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí, manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Yá udunùaca ibàle ipùata iwali. ²¹ Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí iwali, éwita ibàle iwalicáaníta meedáni, yásí

báísíta cayábaca núatá”, còi úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalìcuísewa. ²² Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca ulí, yá íimaca ulí:

—Picá achúma piwàwa. Pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali — íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úa uláicái íicha.

²³ Néeseté Jesús yàanàaca judío íiwacaliná icapèe néré, yá iicáca áibanái ipùlièyéi íwa. Nàwacáidáyacacatéwa nabàliacaténá yéetéechúamiwa. Aibanái nacái náicháaníca uíwítáise, néemíaníca nacáíwa cachàiníri iyú càide iyúwa judío íiwítáise ìyáaná.

²⁴ Jesús yáalíacawa icáucàidáanápínaté úái yéetéechúamicawa, íná íimaca nalí:

—Pimusúacuéwa macáita, úacáiná sùmàuca cà míichúata yéetáwa, uimáicácata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icáucàidáanápínaté úa. Néese níái wenàiwicaca naicáaníca Jesús iquíniná, náalíacáináwa báisiiri iyúcani uétácatéwa. ²⁵ Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capíi íicha. Néese iwàlùacawa sùmàumi irìacatalécawa. Yá íibàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa, yá umichàacawa, cáuca úa àniwa.

²⁶ Néesetécawa macáita wenàiwica ìyéeyéica mawiénita irí yái yàcaléca néemíacaté uináwaná ìwali Jesús imichàidáanaté úa yéetáicáisi íicha.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ Jesús imusúacatéwa nacapèe íicha, yá pucháiba matuíyéi nàacawa yáamíise. Yá náimaca irí cachàiníri iyú:

—¡Pía rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, wía judíoca, piicá wapualé! —náimaca irí. ²⁸ Jesús iwàlùacawa capíi irìculé, néese níái matuíyéica nàacawa yàatalé. Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Peebáidasicué núalimá catuíca numànicuéca pía? —íimaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Báísíta, Wáiwacali, weebáida còi —náimaca. ²⁹ Néese Jesús imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yá íimaca nalí:

—Pichùnìacuéwa càide iyúwa peebáidáanácué —íimaca yái Jesúsca. ³⁰ Yásí cayábaca natuí. Yá Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú. Íimaca nalí:

—Picácué pimàaca áibanái náalíacawa cawinácaalícué ichùnìaca pituí —íimaca yái Jesúsca.

³¹ Quéwa namusúacanacáitawa capíi íicha, yáta nacàlidaca Jesús iináwaná ichùnìaca nía nalí níái nayaquewéeyéicawa.

Jesús sana a un mudo

³² Néeseté idècunitàacá matuíyéimi namusúaca nàacawa capíi íicha, yá áibanái natéca matàacáiri asíali Jesús yàatalé. Demonio idacùaca matàacáiri íiwítáise, íná càmita yáalimá itàaníca. ³³ Yá Jesús yúucaca demonio asíali iwàwalìcuíse. Néese matàacáiri idàbaca itàaníca. Yá áibanái wenàiwica ìyéeyéica néeni nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácaté waiquéricáwa càiri wawàsi cháí wàasu cáli Israel néenibàa! —náimaca.

³⁴ Quéwa abénaméeyéi fariseo náimaca Jesús ìwali:

—Demonio íiwacalináquéi idacùaca íiwítáise yái asíalica Jesús. Iná yéewa yúucaca demonio wenàiwica íicha demonio íiwacaliná íiwítáise iyú —náimaca Jesús ìwali.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵ Jesús yàacaté ipáchiaca macái manuíri yàcalé irìculé, púubéeri yàcalé irìculé nacái. Yá yéewáidaca wenàiwicanái macái judiónái imanùbaca yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Ichùnìaca nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica, cáiwíri íicha nacái, macái íiwítáaná. ³⁶ Catúulécanáca Jesús iicáca nía máinícainá achúmaca nawàwa nàuwichàacáinátéwa madécaná yàawiría. Càica níade iyúwa ovejanái canéeyéica icuèriná, iméerèeyéicawa meedá, canácaínaté abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali, níái wenàiwicaca. ³⁷ Iná Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Báísíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemíacué comparación: Càica níade iyúwa bànacalé ituíná quíréeri yéenáiwana yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacalewa. Quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. ³⁸ Iná pisutácué Dios íicha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápíná yàasu wenàiwicawa íbaidéeyéipiná írí, nacàlidacaténá wenàiwicanái írí nuináwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nulí. Yásí wàwacáidaca nía Dios yàasu wenàiwicanáipiná càide iyúwa wenàiwica needácaalí nabànacale iyacanáwa —ímaca yái Jesúsca.

10

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹ Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía, wía docéeyéica imanùbaca yéewáidacaléca. Yá imàacaca walí íiwitáisewa wáucacaténá demonio wenàiwicanái íicha, wáucacaténá náicha nacái macái uláicái íiwitáaná, cáiwíiri nacái.

² Wía docéeyéica imanùbaca apóstolca ípidenéeyéica cà: quéecha Simón, ípidenéeri nacái Pedro; yá nacái iméeréeri ípidenéeri Andrés; nía nacái Zebedeo yéenibeca, ibèeri ípidenéeri Santiago, yá nacái iméeréeri ípidenéeri Juan; ³ yá nacái Felipe; Bartolomé nacái; Tomás nacái; núa nacái Mateo, núa yái yeedéericaté plata nuénánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno írípiná; yá nacái Santiago, yái Alfeo ìirica; Tadeo nacái; ⁴ yá nacái Simón, ípidenéeri nacái celote; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁵ Jesús ibànùacaté wía doce wamanùbaca wacàlidacaténá itàacái. Càì yàalàaca wía: “Picácué pìawa càmiyéi judío yàasu cáli íinatalé, picácué nacái piwàlùawa yàcalé irìculé ìyéeyéica Samaria yàasu cáli íinata. ⁶ Pìacué nàatalé níawamita Israel itaquénáinámica ìyéeyéica càide iyúwa ovejanái iméerèeyéiwa, canéeyéica icuèriná, nawènúadacáiná náiwitáisewa Nacuèriná Dios íichawa, canáca nacái abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali. ⁷ Pìacué picàlidaca nalíni Dios icùanápíná macáita mesúnamáita. ⁸ Pichùnìacué cáuláiquéeyéi wenàiwica, pimichàidacué nacái yéetéeyéimiwa yéetácaisi íicha, pichùnìacué nacái cacháunéeyéi íimami lepra iyú, piúcacué demonio wenàiwica íicha. Nudéca numàacacuéca pirí nuíwítáisewa mawèníiri iyú, íná picácué picobra nía cawinácaalí wenàiwica pichùnìeyéica.

⁹ “Picácué pité iwèni piasu bolsa irìcuwa, orocáaníta, plata nacái, cobre nacái. ¹⁰ Picácué pité saco, pucháiba bàlesi nacái; picácué peedá piríwa wàlisà costiza nacáiri, àicu nacái. Cawinácaalí wenàiwica piyúudèeyéipínacuéca iwàwacutá nàaca piyáapínacuéwa.

¹¹ “Pìacuéwa yàcalé irìculé, picutácué abéeri cáimiétacanéeri iwàwéerica yéemiaca picàlidáanacué nalí nutàacái. Yá piyamáacuéwa icapèe irìcu àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. ¹² Piwàlùacuéwa icapèe irìculé, yá pitàidacué wenàiwicanái ìyéeyéica néré, pisutácué nalí Dios imàníinápíná nalí cayábéeri. ¹³ Cayábacaalí náiwitáise níái capíi irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná íicha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipíná nalí cayábéeri. ¹⁴ Quéwa, càmicacalícué nawàwa needáca nàataléwa pía, càmita nacái nawàwa néemiaca picàlidáanacué nalí nutàacái, néese pimusúacuéwa capíi irìcuíse, yàcalé irìcuíse nacái, yá pichùpìacué cáli ichùmalé pìabàli íichawa naicápiná, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, píasáidacaténacué nalí Dios yùuwichàidáanápíná nía. ¹⁵ Péemiacué cayábani, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapíná níawa càmiyéicué yeedáca yàataléwa pía máini yáwanái Sodoma ìyacàlená mìnánáimi íicha, Gomorra ìyacàlená mìnánáimi nacái”, íimaca walí yái Jesúsca.

Persecuciones

¹⁶ Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “¡Péemiacué cayába! Nubànùacué pía nèewiré níara èeri mìnánáica cuwèsi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios, báawéeyéi nacái iicáca Dios yàasu wenàiwica. Piyapínacuéca nèewibàa càide

iyúwa oveja càmfíyèi yáalimá ipéliaca caluýéi cuwèesi lobo íipunita iwàwéyèica iyáaca oveja. Iná iwàwacutácué cáalíacáica píiwitáise, piicácué píichawa piùwidenáicawa, càide iyúwa cáalíacáiri àapi iicáaná íichawa yùuwidenáywa ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía. Quéwa iwàwacutácué mabáyawanáca pía, càmitacué nacái pimàni áibanái irí báawéeri. Piyacué càide iyúwa unùcu càmfíchúa imàni áibanái irí báawéeri. ¹⁷ Picácué píichawa áibanáicáiná náibàapínacuéca píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali yàcalé íiwacanánái irí, nacapèedáidacaténácué nacái píawa judíonái yéewáidacàalu irìcu. ¹⁸ Yá natépinácuéca píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, náiwacanánái irí nacáywa, níai icuèyèica cáli, peebáidacáinácué nutàacái. Càita píalimápinácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, níai èeri mìnánái icuèrinánáica, nía nacái càmfíyèica judío. ¹⁹ Náibàapínácué natéwa pía nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, quéwa picácué achúma píináidacawa piwàwawa ìwali yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí, càinácaalí iyú nacái yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa. Néeseacué péenáiwana yàanàacaalíwa picàlidáanápiná piináwaná ìwaliwa, yásí Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú iwàwacutáaná picàlidaca nalíni. ²⁰ Càmicáinácué pía yái càì icàlidéeripínacani, néese Espíritu Santo Wáaniri Dios ibànuerica imàacapínacué pitàaníca Dios inùmalícuíse.

²¹ “Néenálípiná wenàiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nasèenái nacái nacháawàapíná néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íichawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. ²² Macái èeri mìnánái báawapínácué naicáca píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyèica nutàacái mamáalàacata àta néetáacatalétawa, Dios iwasàapíná níawa yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ²³ Namànicaalícué píri báawéeri abéeri yàcalé irìcu, néese pípiacuéwa áiba yàcalé irìculé. Péemiácué cayába, núa asìali Dios néeséerica nùanàapíná ipíchawáise pímalàidacué picàlidaca nuináwaná ìwali macái yàcalé irìcu iyéeyèica Israel yàasu cáli íinata.

²⁴ Péemiácué comparación: Abéeri yéewáidacalé càmita yéewa cachàinica íicha yái yéewáidéericani, càmita yéewa nacái áiba íibaidéeri cachàinica íiwacali íichawa. Càitacué nacái càmita yéewa cachàinica pía nuícha. Wenàiwica náináidacawa píwalícué càide iyúwa náináidáanáwa nùwali. ²⁵ Píacué nuéwáidacaléca, iwàwacutácué piwàwaca píyaca càide iyúwa nùyáaná, yái yéewáidéericuéca pía, càide iyúwa yàasu wenàiwica iwàwáaná iyaca càide iyúwa íiwacali iyáaná. Aibanái càmfíyèi yeebáida nutàacái náimaca nùwali Beelzebúcasa núa, yái demonio íiwacalináca. Iná nùalàacuéca pía náicha, náimáanápinácué píwali càiri báawéeri tàacáisi nacái, píyacáinácué càide iyúwa nucapèe irìcuíyèica, nuénánáisiwá”, íimaca walí yái Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

²⁶ Jesús íimacaté walí: “Iná picácué cáalu pía èeri mìnánái íicha, càmicáiná náalimá nabàaca nabáyawanáwa càiripínáta. Aiba èeriwa macáita náalíacawa ìwali. ²⁷ Càita nacái, picácué píbàaca náicha nutàacái. Yái nucàlidéericuéca píri ibàacanéeri iyú, iwàwacutácué picàlidaca nalíni amalánama. Yái nucàlidéericuéca píri ìwali méetáuculé áibanái íicha, píacué picàlidaca cachàiníri iyúni àta macái néemíacatalétani. ²⁸ Picácué cáalu pía èeri mìnánái íicha yáaliméeyèica inúacuéca pía quéwa càmitacué náalimá nanúacuéca piwàwa cáuri. Néese, iwàwacutácué cáaluca pía Dios íicha, yái yáaliméerica yeedácuéca píacuca, yúucacaténácué pía nacái infierno irìculé, yái quichái càmfírica ichacàwa càiripinéerita iyaca.

²⁹ Péemiácué comparación: Aibanái nawéndaca pucháiba màsibèe púubéeyèi abéeri moneda ìwaliná càmicáiná cawèni màsibèe púubéeyèica. Quéwa éwita càmfíyèicáanáita cawèni nía, càicáanáita Wáaniri Dios yáalíacawa nàwali, icúa nacái nía. Càmita yéewa abéeri màsibèe achúmèeri yéetáacawa càmicaalíacawa Dios imàacaca yéetáacawa. ³⁰ Càita nacái Dios icùacuéca pía. Yáalíacuéca macáita píwali, àta càisimalénácaalícué píiwita

ibáiná, yáalía nacáíwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abéerinamata; càita Dios yáalíacawa pìwalicué. ³¹ Iná picácué cáalu pía wenàiwicanáí íicha, cawènicáiná Dios iicácuéca pía náicha níái màsibèe púubéeyéica manùbéeyéica”, íimaca walí yái Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

³² Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacáí wenàiwicanáí yàacuésesemi, yásí núa nacáí nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa. ³³ Quéwa cawinácaalí cà míirita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacáí wenàiwicanáí yàacuésesemi, yásí núa nacáí nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús, causa de división

³⁴ Jesús íimacaté walí nacáí: “Picácué píináidawa wenàiwicanáí nàypiná matuñbanáita náapichawáaca nudécáanáita nùanàaca. ¡Càmíirita! Néese, càmitapiná abédanama náiwitáise nùwali. ³⁵ Nudéca nùanàaca, íná aslanáí nàuwideca namànipiná náaniriwa, inanáí nacáí nàuwideca namànipiná náatúawa, nayéeru nacáíwa. ³⁶ Càita macáita nàuwideca namànipiná néenánáisiwawa, níacáiná abénaméeyéi neebáidapiná nulí, quéwa áibanáí càmita neebáida nulí.

³⁷ Cawinácaalí cáininéerica iicáca nuícha yáaniri, yáatúa nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Aibacaalí nacáí cáininéerica iicáca nuícha ìiriwa, íidu nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁸ Iwàwacutá nùasu wenàiwica matuñbanáiri iyú imàaca áibanáí nàuwichàidacani nùwalíise, naicáaní nacáí iquíniná, éwita nanúacaalíni cruz ìwali yeebáidacáiná nutàacáí. Iwàwacutá nacáí imànica macáita càide iyúwa nuchùulianá. Cawinácaalí cà míirica imàni cà, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. ³⁹ Aibacaalí cà míirica iwàwa yeebáida nutàacáí ipíchaná yùuwichàacawa nulípiná, canáca irí icáuca cà míiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata nutàacáí, éwita nanúacaalíni, yácata idènièripiná icáucawa cà míiri imáalàawa”, íimaca walí yái Jesúsca.

Premios

⁴⁰ Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: “Cawinácaalí yeebáidéericuéca pitàacáí, yeebáidapiná nacáí nutàacáí. Néese nacáí, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacáí, yeebáidapiná nacáí itàacáí, yái Dios ibànuèrica núa aléi. ⁴¹ Aibacaalí wenàiwicanáí yeebáida Dios yàasu profeta itàacáí, namànicaalí nacáí profeta irí cayábéeri profeta icàlidacáiná nalí Dios itàacáí, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri yàasu profeta iríwa. Aibanáí wenàiwica neebáidacaalí itàacáí cayábéeri íiwitáise, namànicaalí nacáí irí cayábéeri cayábacáiná íiwitáise, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri cayábéeri íiwitáise irí. ⁴² Cawinácaalí imànírica cayábéeri nuéwáidacalénáí cà míiyéi cachàini irí, nùasunáicáiná nía, Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná níái yeebáidéeyéica nutàacáí. Ewita yáalimácáanáita yàaca nàiraca meedá casalíníri úni, càicáanáita Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná nùasunáí”, íimaca walí yái Jesúsca.

11

Los enviados de Juan el Bautista

¹ Néeseté Jesús idécanáamité yàalàaca wía docéeyéi yéewáidacaléca, yá yàacawa yéewáidacaténá wenàiwicanáí áibanáí iyacàle irícu, yáara cálica, icàlidaca nacáí nalí yái cayábéeri tàacáisica.

² Néenialíté Juan el Bautista, iyéerica presoíyéi ibànalícu, yéemíaca ìwali yái Cristo imànírica. Néese Juan ibànùaca yéewáidacalénáíwa abénaméeyéi nàacaténáwa Jesús yàatalé. ³ Juan iwàwacaté nasutáca néemíawa Jesús asáisi báisícaalí Dios néeséericani, yái wenàiwica Dios ibànuèripinácaté judío icuèrinápiná, néese cà micaalí yání, yá iwàwacutá nacàaca áibata yàanàaca.

⁴ Néese Jesús íimaca nalí: “Pèepùacuéwa Juan yàatalé. Picàlidacué Juan írini pidéenucuéca piicáca numànica, pidéenucuéca nacái péemiaca nucàlidaca wenàiwicanái írì. ⁵ Picàlidacué Juan írini matuúyèimi idéca iicáidaca, éeruúyèimi yàabàli nacái nadéca nàipinánica, cacháunéeyèimi íimami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíyèimi nacái nadéca néemiaca, yéetèeyèimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécanéeyèi nacái nadéca néemiaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan írini yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. ⁶ ¡Casímáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata!” íimaca yái Jesúsca.

⁷ Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca wenàiwicanái írì: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica yèepuníiricawa chuiri cáli íinata, yáara Juanca. Càmfíritaté machawàaca íiwitáise yái asiali piiquéricatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáaw-iadáidéerica meedá. ⁸ ¿Càinásicué piicaté néré? Càmfíritaté asiali cawèníiri ibàle yái piiquéricatécué. Píalíacuécawa cawinácaalí cawèníiyéica ibàle iyéeyéica nacái càsuíri iyú, nàyaca cayábèeri capii írìcu càide iyúwa reynái iyáaná, icuèyéica manùbéeyèi wenàiwica. ⁹ Néese piacuécawa bàaluité manacúali yùuculé càinàwàiri piicacaténaté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Báisíta profetacani, yái Juanca, quéwa máiníiri cachàinica áibanái profeta íicha canánama. ¹⁰ Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios íiméericaté liri írìwa. Dios íimacaté:

‘Nuchùuliapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáiwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápíná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa nàatalé’,

íimacaté yái Diosca. ¹¹ Péemiacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníiri Juan íicha nèewíise macái èeri mìnánái. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siúcáise, yéewanápíná Dios icùaca nía, máini cachàinipínáca nía Juan íicha, éwita càmicáaníta máini cachàinica nía Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

¹² “Bàaluité Juan el Bautista idàbacaalíté icàlidaca Dios itàacái àta siùca nacáide, èeri mìnánái namànica báawèeri Dios yàasu wenàiwicanái írì, yá nàalimáidaca namáalàidaca cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái, iwàwéeyéica Dios icùaca nía. ¹³ Macái tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmaliçuise, áiba tàacáisi nacái Dios ichùulièricaté profeta Moisés itànàanápíná, macáita yái tàacáisica icàlidacaté walíni càinácaalí iyú Dios icùanápínaté yàasu wenàiwicawa. Càité nacàlidaca Dios itàacái àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. ¹⁴ Cawàwanátacué píalimá peebáidaca yái tàacáisica: Juan el Bautista, yácata profeta Elías nacáiri, yái iwàwacutéericaté yàanàaca ipíchawáise israelita icuèrinápíná yàanàaca. ¹⁵ Càuwíiyéicaalícué pía, péemiacué nutàacái.

¹⁶ “Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, piacué wenàiwicawa iyéeyéica siùca. Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyèi írìwa: ¹⁷ ‘Wadéca wapùliacuéca pirí íwa, quéwa càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàacuéca pirí canción càide iyúwa nacántàaná yéetèeyèimiwa ìwali, quéwa càmitacué píicháani’, càì náimaca. ¹⁸ Càita nacái pidéuécaca pimànica. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacaca íichawa iyáacaléwa isutacaténá yáawawa Dios íicha manuísíwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacatécué Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalicu. ¹⁹ Siúcade nudéca nùanàaca, núa asiali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese píimacuéca nùwali camùníricasa núa, cáanáirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casímáicasa nacái nucà-maca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyèi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno írìpiná. Càita píimacuéca nùwali càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi, nutàacái nacái, náasáidaca Dios idéca imàacaca cáalíacáica nía báisíiri iyú”, íimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

²⁰ Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú níai yàcalé mìnanaíca aléera Jesús imànicatalécaté batéwa macáita yái càmírica wenàiwica idé imànica. Yàalàaca nía cachàiníiri iyú càmíicáináté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Yá Jesús íimaca nàwali: ²¹ “¡Máinicué piùwichàapínacawa, píacué israelitaca ìyéeyéica Corazín ìyacàlená irìcu, Betsaida ìyacàlená irìcu nacái! Ewitacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmírica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íichawa. Piyúunáidacuéca máiníiyéica cayábaca pía náicha níara càmíiyéica israelitami ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, ìyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. Quéwa càmítaté máiní báawaca nía píichacué. Càmítaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmíicáináté máiní báawéeyéica nía iyúwacué pía, yá nacái nàwalicaté nabàlesfamiwa báawéeri iicácanáwatá, napusúa nacái nàwalísewa catáli náasáidacaténáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá. ²² Quéwa núumacué pirí, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínacuécawa máiní cachàiníwanái náicha, níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía. ²³ Píacué nacái Capernaum ìyacàlená mìnanaíca, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios ìyáaná chènuniré. ¡Càmíirita! ¡Néese Dios yúucapínacué píawa irìculé yáara utàwi máiníiri depuúwaca, máinicatalé depuúwaca náicha canánama! Ewitacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmírica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íichacuéwa. Piyúunáidacuéca máiníiyéica cayábaca pía náicha níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Sodoma ìyacàlená irìcu. Quéwa càmítaté máiní báawa nía píichacué. Càmítaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàacué. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmítaté nacái Dios imáalàidaca níatá, yá nacái nàyacàlemi Sodoma ìyacaté mamáalàacatatá àta siuca nacáide, càmíicáináté máiní báawéeyéi nía iyúwacué pía. ²⁴ Iná núumacué pirí, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínacuécawa máiní cachàiníwanái náicha níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Sodoma ìyacàlená yàasu cáli íinata, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía”, íimaca yái Jesúsca.

Vengan a mí y descansen

²⁵ Néenialíté Jesús íimaca Yáaniri Dios iríwa: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita níai ìyéeyéica chènuniré, cháí èeri irìcuíyéica nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níai yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa sùmanái púubéeyéi neebáidáaná, yéewanápiná áiba èeri mìnanaí iyúunáidéeyéi cáalíacáica càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. ²⁶ Báisíta, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Néese Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái lírica. Abéerita núa, yái lírica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, abéerita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái lírica. ²⁸ Aquialécué nùatalé, peebáidacué nutàacái, píacué macáita chamaléeyéica. Pidécuéca píibaidaca cachàiníiri iyú pimànicaténacué macáita càide iyúwa áibanái ichùulianacué pimànica càulenéri wawàsi Dios irípiná. Píacué nacái achúméeyéica íináidacawa iwàwawa ibáyawaná ìwaliwa, aquialécué nùatalé, yá numàacacué piyamáidaca píawawa càulenéri wawàsi íicha, numàacacué nacái nuwàwawa pibáyawaná íicha. ²⁹ Peebáidacué nutàacái, pimànicué nacái càide iyúwa nuchùulianacué pía. Pimàacacué nuéwáidaca pía, piyacaténacué càide iyúwa nùyáaná, núa càmírica caluéri íiwitáise, núa càmírica cáimacái iicá yáawawa. Nùacawéeridapínacué pía, wáibaida nacái

wáapichawáaca. Càitacué píalimápiná piyamáidacawa pibáyawaná íchawa, ícha nacái yái càulenéri wawàsi áibanái ichùulìericuéca pimànica Dios irípiná. ³⁰ Càmita máini càulenácué pícha peebáidáanápínácué nutàacái, pimànínapínácué nacái càide iyúwa nuchùulianácué pía, nùacawéeridacáinácué pía, numàacapínácué nacái casímáica pía”, ímaca yái Jesúsca.

12

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Néenialíté áiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapulicubàa bànacalé yèewibàa, wáapicha wía yéewáidacaléca. Yá máapica wía, íná weedáca achúmáanata trigo ituíná bànacalé ícha wayáapínáwa, judío íiwitáise imàacacáiná wenàiwica needáca nayáapínáwani achúmáanata iyacáná áibanái ibànacale yéená, máapicaalí nía. ² Fariseonái naicátaté weedáca bànacalé iyacáná, yá naicáca yái wamànírica iyúwa íbaidacalési ínaté náimaca Jesús irí:

—Piicáca yái namàníináca. Péewáidacalénái náibaidaca siuca sábadu wayamáidacatáicawa. Dios càmita imàaca wáibaidaca siuca èeri —náimaca irí. ³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali, bàalutíe máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asianáica. ⁴ David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuíri capíima ímamisíiri irìculé, yái israelitanái isutácatáipíná Dios ícha. Yá iyáaca pan namàníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapíná. Ewita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca, càicáaníta càmítaté yùuwichàida David, nía nacái asianái yèepuníyéicatéwa yáapicha, máapicáinaté nía, ínaté catúulécanáca Dios iicáca nía. ⁵ Pidécuéca piimáichaca nacái áiba tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuíse. Moisés ímacaté sacerdotenái càmita namàni nabáyawanáwa éwita náibaidacáaníta templo irìcu sábadu wayamáidacatáicawa. Máini iwàwacutáca náibaidaca Dios irípiná templo irìcu namànicaténá macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cachàinica templo sábadu ícha iwàwacutácaná wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná èeri imanùbaca, sábadu nacái. ⁶ Quéwa núumacué pirí, núa ìyéerica cháí pèewi, cachàinírica núa templo ícha. ⁷ Càmitacué péemìa càinácaalí ímáaná áiba tàacáisi profeta Oseas itànèericaté Dios inùmaliçuíse. Dios ímacaté: ‘Ewítacué pinúacáaníta madécaná pipìrawa iyúwa sacrificio píacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca yái culto pimàníricuécacasa nulí càmicaalícáwa piicáca áibanái ipualé, piyúudàacaténá nía’, ímaca yái Diosca. Báisícaalícué péemíacaté càinácaalí ímáaná yái tàacáisicatá, yá càmitacué picháawàa naináwaná ìwali báawéeri iyútá, níai nuéwáidacaléca càmíyéica imàni ibáyawanáwa. ⁸ Iná Dios idéca ichùuliaca núa, asìali Dios néeséerica, numàacáanápíná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná, èeri imanùbaca, yái sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁹ Néeseté Jesús yàacawa, yá iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé, ìyéerica néré. ¹⁰ Iyacaté néeni abéeri asìali icáapi ituwièricawa ícha. Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicátaténá asáisi imànicaalípinaté áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíse, fariseonái náimacáinaté íbaidacalésicani yái Jesús ichùníanáca wenàiwicanái. Iná nasutáca néemiawani, náalimáidacaténá naicáwani. Yá náimaca Jesús irí:

—Wawàwa wáalíacawa càinácaalí pínáidacawa. ¿Dios imàacasica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica sábadu irìcu wayamáidacatáicawa? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. ¹¹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Péemíacué comparación: Pidèniacaalícué pipìrawa oveja, néese yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa irìculé namusúadacatáise úni, ¿càmítasicué pimusúadacani caquialéta, éwita sábadu irìcucáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? ¹² Néeni, máiniíri cawènica wenàiwica oveja ícha. Iná ¿cánácué càmita píalíawa Dios imàacaca wamànica cayábéeri

áibanái irí siùca sábadu irìcu? —íimaca yái Jesúsca. ¹³ Néese Jesús íimaca irí yái asìali icáapi ituwièricawa íicha:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abéemàa icáapi. ¹⁴ Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nadàbacaté náináidacawa càinápinácaalté iyú náalimáana nanúaca Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵ Néeseté Jesús yáalíacawa náiwitáise nawàwáanaté nanúacani, yá Jesús yáacawa náicha, manùba quéwa wenàiwica yáacawa yáamiwáise. Jesús ichùnìaca macáita cáuláiquéeyéi wenàiwica yàanèyecaté yàatalé. ¹⁶ Yá yàalàaca nía cachàiníri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí ichùnìanaté nía. ¹⁷ Càite Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali Dios inùmalicúise. Dios íimacaté:

¹⁸ “Yácata nùasu wenàiwica íbaidéerica nulípiná, nuedéerica íbaidáanápiná nulí. Yácata cáininéerica nuicáca, yácata casíimáirica nuicáca. Yá numàacapiná irí Espíritu Santo icuacaténá íiwitáise. Yá icàlidapiná nutàacái camíiyéi israelita irí, náalíacaténáwa nuwàwaca nàyaca machacàníri iyú.

¹⁹ Càmita itàanípiná ùuléri tàacáisi iyú, càmita nacái yémíanicawa. Canáca nacái yéemièri itàacái imáidáidáana cachàiníri iyú calle irìcubàa bamuchúami yàcalé.

²⁰ Imànipiná cayábéeri machawàaqueeyéi irí, iicápiná nacái napualé, cawinácaalí iwàwéeyéica yéetácawa, àta imawèniadacataléta macáita báawéeri.

²¹ Càmiyeyéi israelita yeebáidapiná itàacái, yàasu wenàiwica nacái nía”, íimaca yái Diosca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

²² Néeseté natéca matuíri asìali Jesús yàatalé, abéeri matuíri, mataacáiri, demonio idacuacáiná íiwitáise. Yá Jesús yúucaca demonio asìali íicha, íná catuíca àniwani, itàaní nacái àniwa. ²³ Néese macáita wenàiwica náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá nasutáca néemiawa níawáaca: “¿Yátasica rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica wacuèrinápiná, wía judíoca?” náimaca nalíwáaca.

²⁴ Néese fariseonái néemiacáináni, yá náimaca nalí: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalináca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

²⁵ Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Iná íimaca fariseonái irí: “Péemiacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí íipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Càita nacái yàcalé mìnanaí, áibanái néenánái nacái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca náapichawáaca. ²⁶ Càita nacái, canácatáita Satanás yúuca yàasu demonionáwa wenàiwica íicha. Satanás yúucacaalí demonio wenàiwica íichatá, yá ipéliaca meedá yáawatá. Yásí imáalàacawa nacái yái ichànicatá, yái Satanásca. Iná ¿cánacué càmita píalíawa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú? ²⁷ Pidécuéca píimaca núucacasa demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú. Picháawàacaalícué nuináwaná ìwali càì mamáalàacata, yásí iwàwacutácué picàlidaca nulíni cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué náucaca demonio wenàiwicanái íicha. Píalíacuéwa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná níata péewáidacalécuéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisíri iyú. ²⁸ Núucaca demonio wenàiwica íicha Espíritu Santo íiwitáise iyú, íná nudéca núsáidacuéca pírí Dios icuaca abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

²⁹ “Núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwitaíse iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás íicha. Péemiacué áiba comparación: Càide iyúwa cayéedéeri ìyáaná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàiníri asìali icapèeca iyéedùacaténá íicha yàasu, càmicaalíwáca cayéedéeri idacua íichawa yái cachàiníri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri imànica càì, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníri asìali yàasu. Càita

nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá ícha wenàiwica. Pidécuéca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

³⁰ “Píacué càmiíyéica abédanamata íiwitáise núapicha, piùwidecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios ícha meedá.

³¹ “Iná péemiácué cayába. Dios imàacapiná iwàwawa íchéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imànírira, itàanírica nacái Dios ìwali báawéeri iyú, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Quéwa wenàiwica itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha. ³² Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asàli Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yásí Dios imàacaca iwàwawa ibáyawaná ícha. Quéwa itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita quirínama Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha cháí èeri irìcu, càmita nacái wàlisàipiná èeri irìcu”, ímaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

³³ Jesús ímacaté fariseonái irí: “Péemiácué comparación: Cayábéeri àicu yàaca walí cayábéeri yàacàsi. Báawéeri àicu idèniaca iyacanáwa báawéeri. Càita wáalíacawa macái àicu ìwali. Càita nacái píalimácué píalíacawa nùwali piicáciná càinácaalí numànica. ³⁴ ¡Píacué càiyéide iyúwa àapi iculále! Càide iyúwa àapi imusúadáná iculálewa inuma irícuísewa, càita nacái càmitacué píalimá pitàanica cayábéeri wawàsi ìwali báawacáinácué píiwitáise. Iná yái báawéeri tàacáisi pitàaníricuécá, pidécuéca pimusúadacani piwàwalícuísewa, yácáinácué piwàwa idéca ipuníacawa báawéeri tàacáisi iyú. ³⁵ Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàanica nacái cayábéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise cayábéeri iyaca iwàwalícu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàanica báawéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise báawéeri iyaca iwàwalícu. ³⁶ Núumacué pirí, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa, yá yùuwichàidapiná nía ìwalíise macái tàacáisi canéerica iwèni náiméericaté. ³⁷ Càide iyúwa pitàaníiná, yásí Dios iicáanáca pía, yácáiná pitàacái yásáidaca càinácaalí píiwitáise. Pitàanicaalí cayábéeri wawàsi ìwali, yásí cayábaca Dios iicáca pía iyúwa mabayawanéeri, cayábacáiná píiwitáise, yá càmita Dios yùuwichàidapiná pía. Quéwa pitàanicaalí báawéeri wawàsi ìwali, yá báawaca Dios iicáca pía, cabáyawanéeri, báawacáiná píiwitáise, yá Dios yùuwichàidapiná pía”, ímaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Néeseté abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wawàwa waicáca pimànica wawàsi cànírica wenàiwica idé imànica —náimaca. ³⁹ Jesús ímaca nalí:

—Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha, pidécuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yái cànírica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacacáita piicáca numànínápiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté. ⁴⁰ Càide iyúwaté Jonás iyamáanátéwa manuírí cubái idèrìcu máisiba èeri, càita nacái núa asàli Dios néeséerica nùyapiná cáli irìcu máisiba èeri. ⁴¹ Níara càmiíyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irìcu namichàapínacawa yéetácáisi ícha èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica. Nabàlùapínáwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namànírícaté. Píacué israelita iyéeyéica siúcade pimichàapínácué nacáíwa. Yásí Nínive iyacàlená mìnánáimi nacháawàacuéca piináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive mìnánái nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemiácináté profeta Jonás icàlidaca nalí tàacáisi Dios inùmalícuíse. Néese, éwita nùyacáaníta pèewibàa siúcade, núa cachàinírira íiwitáise profeta Jonás ichàini ícha, càicáaníta càmitacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía. ⁴² Ua nacái Sur yàasu cáli íiwacalumi cànícháa israelita umichàapínacawa yéetácáisi ícha ucháawàacaténácué

piináwaná ìwali, píacué israelitaca èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéimi. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuise cháí wàasu cáli ìnatalépiná uémìacaténaté rey Salomón itàacái máini cáalíacáica, úalíacáinatéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáanítacué pèewibàa, núa cachàinírica íiwitáise rey Salomón ichàini íicha, càicáaníta càmítacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía —íimaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

⁴³ Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràacawa chùiri cáli ìnata, yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, yásí íimaca ìnàidacawa iríwa: ⁴⁴ ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yàara wenàiwica nudécatáiseca nùacawa íicha’, íimaca iríwa. Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiseeri càide iyúwa cayábèeri capíi máiseeri natunuérica, nachùnièrica nacái cayába. ⁴⁵ Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiniyeyéi báawaca íicha. Yá macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwaliculé, nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica irí báawèeri máini íicha yái báawèerica idàbàanéeri demonio imàníricaté irí quéechacáwa. Càita nacái píacué wenàiwicaca báawéeyéica piùwichàapinácuécawa máini cachàiníri íicha yái quéechéericaté piùwichàanácuécawa”, íimaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ Idècunitàacá Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, néese yáatúa yàanàaca néré, Jesús yéénánái yáapicha nacái, nawàwacáinaté nataánica Jesús yáapicha. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capíi íicha. ⁴⁷ Iná áiba íimaca Jesús irí:

—Píatúa, péenánái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwa nataánica píapicha —íimaca. ⁴⁸ Quéwa Jesús íimaca irí yái asiali icàlidéerica irí naináwaná:

—Péemìa yái núumáanaca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwa —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese Jesús iicáidaca walí wía yéewáidacaléca iyéeyéica yáapicha, yá imichàidaca icáapiwa wapualé. Yá íimaca:

—Níái wenàiwicaca nuicáca nía iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwa. ⁵⁰ Yácáiná cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníiseeri iwàwáaná, yácata nuiquéerica càide iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáiwa, núatúa nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

13

La parábola del sembrador

¹ Néeseté yáta èericaté Jesús imusúacawa capíi íicha yàacaténáwa Galilea icalìsaniná néré. Yá yáawinacawa càina ìnata. ² Yá máini manùbaca wenàiwicanái nàwacáidáyacacawa yàatalé, iná Jesús iwàlùacawa barca irìculé, yá yáawinacawa barca irìcu. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nayamáacawa càina ìnatata.

³ Néese Jesús yéewáidaca nía manùba comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abèeri asiali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabàanáa ituínási, yá yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. ⁴ Yàaca icasáaca yàacawa, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulìcubàa, yá màsibèe yàanàaca néré, yá nayáaca íimi. ⁵ Aiba ituínási yééná yúuwàacawa cáli ìnata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé íimi ibacácawa ráunamáita, càmíicáiná ibaní néeni cáli. ⁶ Néese èeri imusúacawa, yá icànaca cachàini, yeemáca yái bànacalé, yá chuìcani canácáiná ipìchu cayába cáalèeri, iná yéetácawa. ⁷ Aiba ituínási yééná yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha, quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmìta ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. ⁸ Quéwa áiba ituínási yééná yúuwàacawa cayábèeri cáli ìnata. Idàwinàacanáamiwa, yá idèniaca ìyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná nadèniaca natuínáwa cien namanùbaca, áibanái yéetaná nadèniaca natuínáwa sesenta

namanùbaca, áibanái nacái nadèniaca treinta namanùbaca ituíná. ⁹ Càuwiyéicaalícué pía, péemiacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

¹⁰ Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa Jesús yàatalé, yá wasutáca wéemiawani cáná yéewa icàlidaca wenàiwicanái iríni comparación iyú. ¹¹ Jesús íimaca walí: “Dios imàacacué pialíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáaliacawa, níái manùbéeyéi càmfíyéica yeebáida itàacái. ¹² Wenàiwica íináidacaalíwa cayába nutàacái ìwali, yá nacái yéemiacaalí càinácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáaliacawa mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidacawa cayába nutàacái ìwali, yásí íimáicha nacái yái achúmérica yáaliéricatéwa ìwali. ¹³ Iná nuéwáidacáita nía comparación iyú, níacáiná éwita naicácaánita numànica yái càmfírca wenàiwica idé imànica, càicáaníta càmita nawàwa náaliacawa nùwali, cawinácaalí núa. Ewita néemiacaánita nutàacái nàwi iyúwa, càicáaníta càmita nawàwa néemiaca càinácaalí íimáaná yái nutàacáica. ¹⁴ Iná nàyaca càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté israelitanái irí:

‘Ewitacué péemiacaánita mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita pialíap-ínacuéwa càinácaalí íimáaná. Ewitacué piicácaánita madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita pialíapínáwa càinácaalí íimáaná yái piíquéricuécá’,

íimaca yái Diosca. ¹⁵ Néeseté Dios íimaca israelitanái ìwali:

‘Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinami, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Màuwica nía, càmfíyéi iwàwa yéemiaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmfíyéi iwàwa yáaliacawa càinácaalí íimáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha nuwasàcaténá nía nùasu yúuwichàacáisi íichawa’,

íimaca yái Diosca.

¹⁶ “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, Dios imànicuécá pirí cayábéeri manuísíwata pialíacáinacué piicáca yái piíquéricuécá pituí iyúwa, pidécué nacái péemiaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi péemièricuécá piùwi iyúwa. ¹⁷ Péemiacué cayába, madécaná profetanái, áibanái nacái cayábéeyéi íiwitáise nawàwacaté naicáca núa, yái piíquéricuécá, quéwa càmitaté naicá núa. Nawàwacaté nacái néemiaca yái nutàacái péemièricuécá, quéwa càmitaté néemiáni”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹⁸ Jesús íimaca walí: “Péemiacué yái íimáanáca, yái comparación ibànéri ìwali. ¹⁹ Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, quéwa càmita neebáidani, càica níade iyúwa bànacalé yúuwèericawa àyapulicubàa. Yá Satanás yàanàaca, yá imàacaca naimáichaca Dios itàacái. ²⁰ Yái ituínási yúuwèericawa cáli íinata íba yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani casíimáiri iyú. ²¹ Néeseta quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái báisíiri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipìchu cayába, íná neebáida itàacái maléena èeri, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namànínápiná nabáyawanáwa, yásí nayamáidaca neebáidaca Dios itàacái. ²² Yái bànacaléca yúuwèericawa tuíri yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu ìwaliwa, cháí èeri irícuírca. Cáininá nacái naicáca nàasu cawèníriwa, nawàwacáiná càasuca nía. Macáita yái cháí èeri irícuírca ichiwáidaca nía, càmita ibatàa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita cayàcanáni, càita nacái níái wenàiwicaca. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmfírca quéwa nawàwalícuísewa, íná càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²³ Quéwa yái bànacaléca yúuwèericawa cayábacatái cáli íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemiacaalí Dios

itàacái, yá neebáidacani tàì fíméeri iyú. Yá namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí mamáalàacata ìyacanáwa cayábéeri. Abénaméeyéi namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idèniacaalí cien namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí sesenta namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí treinta namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemiacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Iyaca càide iyúwa asìali ibànacaalí yèepunícawa ibànacalewa. Ibànaca cayábanaméerita trigo ituíná. ²⁵ Néese táiyápi, yái bànacalé íiwacali yùuwide yàanàaca trigo ibànacalená yùuculé, yá ibànaca manùba báawéeri masicái íimi trigo nacáiri íicacánáwa, cayábéeri trigosíwa íinatabàa. Yá yèepùacawa íicha, yái yùuwideca. ²⁶ Iná yéewa macáita nadàwinàacawa, néese nadèniacaalí nàyacanáwa, átata báawanaméeri masicái yáasáidaca ìyacanáwa báawéeri meedá. ²⁷ Néese bànacalé íiwacali yàasu wenàiwica naicáca báawéeri masicái, yá nàacawa náiwacali yàataléwa nacàlidacaténá írini yàasu bànacalé íináwaná ìwali. Náimaca írí: ‘Wáiwacali, pibànacaté cayábanaméerita ituínási. ¿Sísáaná yàanàa yái báawéeri bànacaléca imusuéricawa yèewibàa?’ náimaca. ²⁸ Yá náiwacali íimaca nalí: ‘Nùuwidequéera càì ibànaca néenibàa báawanaméeri ituínási trigosíwa yèewibàa’, íimaca nalí. Néese yàasu wenàiwicanái íimaca írí: ‘¿Pìwàwasica wàaca wacacàaca íicha yái báawéerica?’ náimaca írí. ²⁹⁻³⁰ Quéwa náiwacali íimaca nalí: ‘Càmíirita. Picácué picacàa yái báawanaméerica, ipíchanácué picacàaca yáapichata yái cayábéeri trigoca. Tàacá idàwinàacawa abédanamata trigo yáapicha àta weedácatalépináta yái bànacaléca trigoca. Néese yàasu èeri tàacáwa, nuchùuliapíná nùasu wenàiwicawa yeedéeyéi bànacalé ìyacaná needáanápíná yái báawéerica bànacaléca quéechacáwa, nadacùadánápíná ibàpi iyúnama nía, yéewanápíná weemáca nía. Néese nuchùuliapínáca needáanápíná yái cayábéeri trigoca nùasu manuírì capíi íriculé, trigo ituíná yàalu’, íimaca yái bànacalé íiwacalica”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³¹ Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwicanái áiba comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Péemiacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa, càicanide iyúwa mostaza íimi, asìali ibànéerica ibànacale yèewiwa. ³² Ewita achúméeríinacáníta yái mostaza íimica, càicáníta idécánáami idàwinàacawa, yá manuícani macái bànacalé íicha, yá idàwinàacawa manuícani iyúwa àicusíwa. Iná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

³³ Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicanáíwa càicanide iyúwa levadura ìyáaná. Inaná yèewiadaca levadura másibàawiríacatái harina yèewi, àta macáita íbesi ínísàacawa”, íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³⁴ Jesús yéewáidaca wenàiwicanái macái wawàsi ìwali comparación iyú. Yéewáidaca níai manùbéeyéi wenàiwicaca comparación yáawami iyúta. ³⁵ Jesús yéewáidaca nía càì imànicaténá càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanáté tàacáisi Jesús inùmálicuise. Yáté Jesús íimaca:

“Nucàlidapíná nalíwani comparación iyúwa; nucàlidapíná nalí manùba wawàsi ìwali, càmiyécáwa wenàiwica yéemà íináwaná ìwali, Dios idàbacatáiseté èeriquéi àta siùca nacáide”, íimaca.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶ Néeseté Jesús isutáca náicha wawàsi nèepùanápínáwa nacapèe néréwa, níai manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá Jesús iwàlùacawa capii irìculé wáapicha, wía yéewáidacaléca. Néese wàacawa Jesús yàatalé. Wasutáca wéemìawani càinácaalí ímáaná yái tàacáisi icàlidéerica walí báawéeri masicái ìwali. ³⁷ Yá Jesús ímaca walí: “Núa, asìali Dios néeséerica, núacata yái ibànéerica cayábéeri ituínási. ³⁸ Yái bànacalé yàalupínáca ímáanáca càicanide iyúwa cháí èeriquéi. Yái cayábéeri ituínásica ímáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu wenàiwica, yeebáidéeyéica itàacái. Yái báawéeri masicáica ímáanáca càicanide iyúwa báawéeri Satanás yàasu wenàiwica. ³⁹ Yái nùuwide ibànéerica báawéeri masicái, yácata Satanás. Yáta nacái èerica needácatáipínáca bànacalé iyacaná, yácata èeripíná imáalàacatáipínáca yái èeriquéi. Níai yeedéeyéica bànacalé iyacaná, níacata Dios yàasu ángelnái. ⁴⁰ Càide iyúwa needácaalí báawéeri masicái, neemáanápíná nía quichái irìcu, càipíná nacái ìyaca imáalàacaalípináwa yái èeriquéi. ⁴¹ Núa, asìali Dios néeséerica, nuchùullapíná nùasu ángelnáíwa nàwacáidáanápíná nùasu wenàiwicanái nèewíise macáita ichìwáidéeyéica wenàiwica namàníinápíná nabáyawanáwa, nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa mamáalàacata. ⁴² Néese nùasu ángelnáíwa yúucapíná báawéeyéi wenàiwica manuiri quichái irìculéwa. Néré wenàiwica náicháanípíná, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa. ⁴³ Cawinácaalí imàníyéica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullianá, nacànapínáwa mèlumèluiri iyú càide iyúwa èeri icamaláná Wáaniri Dios ìyacàle irìcuwa. Càuwíyéicaalícué pía, péemìacué cayába nutàacái”, ímaca walí yái Jesúsca.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴ Jesús yéewáidacaté wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icúanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa cawèníiri wawàsi, áibanái wenàiwica ibèericaté cáli irìculé. Néese asìali yàanàacani, yá ibàllaca àniwani. Néese, casíimáiri iyú, yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, yá iwèniaca iríwa yái cáli bànacalé yàalupínáca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵ Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icúanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa cacharrerosàiri, icutéerica yàacawa perla púubéeyéi íba cayábanaméeyéi cawèniyéi. ⁴⁶ Néese asìali yàanàaca perla máini yáwanáichúa cawènica, yá yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, néese iwèniaca iríwa úai perla cawèníchúa yáwanáica”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la red

⁴⁷ Néeseté Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Ímaca walí: “Yái Dios icúanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa chinchorro náibèeri iyú cubái. Yá asianái yúucaca chinchorro manuiri úni yáaculé. Yá náibàaca macái cubái íiwitáaná. ⁴⁸ Idécanáami ipuníacawa yái chinchorroca, yá asianái iwatàidacani úni yáacuise càina ínatalépiná. Yá náawinacawa nacutáca nèewíise níai cayábanaméeyéi cubáica. Needáca cayábanaméeyéi cubái nàalu irìculéwa. Quéwa náucaca náichawa méetàuculé níai báawanaméeyéica cubáica. ⁴⁹ Càita nacái èeri imáalàacaalípináwa, yásí ángelnái namusúacawa chènuníise naseríacaténá báawanaméeyéi wenàiwica cayábéeyéi wenàiwica ícha. ⁵⁰ Yá náucapíná báawéeyéi wenàiwica manuiri quichái irìculé. Néré wenàiwica náicháanípínáca, naamíapíná nacái nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, ímaca yái Jesúsca.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Néeseté Jesús isutáca yéemíawa wía:
—¿Péemìasicué càinácaalí ímáaná yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí? —ímaca walí yái Jesúsca. Néese wáimaca irí:
—Báisíta, Wáiwacali, wáalíacawa càinácaalí ímáaná —wáimaca irí. ⁵² Néese Jesús ímaca walí:

—Péemiacué comparación: Abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu, idécanáami yéewáidacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, càide iyúwa nucàlidáaná, yásí yáalimá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái bàaluisàimi iyú, wàlisài iyú nacái, càide iyúwa capìi íiwacalí imusúadacaalí yàasu cawèníriwa icuèrica icapèe irìcuwa, yái cawèníri bàaluisàimica, yá nacái cawèníri wàlisàica —íimaca yái Jesúsca.

Jesús en Nazaret

⁵³ Néeseté Jesús idécanáamité icàlidaca níai comparaciónca, yá yàacawa. ⁵⁴ Yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret ìyacàlenáca. Néese idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái judiónái yéewáidacàalu irìcu, ìyéerica Nazaret ìyacàlená irìcu. Níai wenàiwicaca nàináidacawa manuísíwata néemíaca icàlidáaná nalíni. Yá náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Càmita báisí imàni yái càmfírca wenàiwica idé imànica. ⁵⁵ Yácata ìirimi meedá yámide yàalubáisi imànírinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níai Santiago, José nacái, Simón nacái, Judas nacái. ⁵⁶ Yéénánái inanái nàyaca wèewibàa meedá. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa cayába —náimaca. ⁵⁷ Ináté càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicúise. Níawamita yàasu cáli néeséeyéi, yéénánái nacái, icapèe irìcuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nucapèe irìcuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca. ⁵⁸ Càmitaté Jesús imàni néré madécaná yái càmfírca wenàiwica idé imànica, càmicáinaté neebáida itàacái.

14

La muerte de Juan el Bautista

¹ Néenialíté rey Herodes, yái romanosàiri icuèricaté Galilea yàasu cáli, yéemíaca wenàiwicanái icàlidaca Jesús iináwaná ìwali. ² Yá Herodes íimaca yáapichéeyéi iríwa: “Yácata Juan el Bautistami, Juancáiná idéca imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná yéewa yáalimá imànica yái càmfírca wenàiwica idé imànica”, íimaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamiani, yái Jesúsca.

³ Càica Herodes íimaca ichùulíacáinaté yàasu úwináíwa náibàanápínaté Juan nadacùacaténáni cadena iyú, yá natéca náucacani presoíyéi ibànaliculé. Herodes imànicaté càì isíimáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, caluéchúwa iicáca Juan. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéénásàiri Felipe yàacawéetúwa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéénásàiri íichawa. ⁴ Ináté Juan yàalàaca rey Herodes. Juan íimacaté: “Báawéeriquéi peedáanáca péenásàiri yàacawéetúawa”, íimaca yái Juanca.

⁵ Yá rey Herodes iwàwacaté inúaca Juan isíimáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, quéwa cáaluca Herodes iicáca wenàiwicanái iiquéeyéicaté Juan iyúwa profeta itàanírca Dios inùmalicúise. ⁶ Quéwa áiba èerité rey Herodes imànica manuírca fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá Herodías íidu iwàlúacawa asianái iyáacàalu iriculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianái yàacuésemi naicácaténá úa, níai asianái rey Herodes imáidéeyéica fiesta néré. Herodes iicáciná ulabàaca, yá usíimáidaca Herodes iwàwa manuísíwata. ⁷ Iná Herodes íimaca ulí báisí báisííwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápínaté ulí càinácaalí wawàsi usutéerica íicha. ⁸ Néese úacawa utàaníca úatúwa Herodías yáapichawa quéechacáwa. Néese úái mànacàuca uèpùacawa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Píla nulí Juan el Bautista íiwita quírápieli irìcu —úumaca, úacáiná úatúwa Herodías uwàwacaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíiri iyúcani idéca yéetácawa, yái Juanca.

⁹ Yá achúmaca rey Herodes iwàwa, quéwa iwàwacutácaté imànica càide iyúwa íimáanaté mànacàuca irí, níacáiná yáapichéeyéi néemíacaté íimáaná ulí báisí báisííwatasa Dios yáaliéricawa. Yá Herodes ichùuliaca úwináí nanúanápínaté Juan nàacaténaté ulí

fiwitami. ¹⁰ Herodes ichùuliacaté abéeri úwi yàaca iwichùaca Juan ícha fiwita presoíyéi ibànalicu. Càité Juan yéetácawa. ¹¹ Yá natéca Juan fiwitami quirápieli irícu. Yá nàaca ulíni úái mànacàuca. Néese utécani úatúa yàataléwa.

¹² Néese Juan yéewáidacalénáimi yàanàaca presoíyéi ibàna néré natécaténá Juan ichéecami. Yá nabàliacani. Néeseté nàaca nacàlidaca Jesús iríni.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³ Idécanámité Jesús yéemíaca Herodes iyúunáidaca Juan el Bautistamicani, yái Jesúsca, yá Jesús yàacawa barca irícu abéemàalé Galilea icalisaniná ícha. Wía yéewáidacaléca wàacawa nacái yáapicha áibalé canácatalé wenàiwica. Quéwa madécaná wenàiwica yáalíacawa Jesús iináwaná ìwali yàanáwa néré, íná nàacawa cáli ínatabàa nérépiná manùba yàcalé ícha. ¹⁴ Néese Jesús imichàacawa barca ícha, yá iicáca madécaná wenàiwica néré. Catúulécanáca iicáca nía, yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica natéeyéica yàatalé. ¹⁵ Catáca yàacawa wàwali íná wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. Iná pichùulia nèepùanápínáwa nawèniacaténá nayáapínáwa yàcalé irícu —wáimaca irí. ¹⁶ Jesús ímaca walí:

—Càmita iwàwacutá nèepùacawa. Píatacué yàa nayáapíná —ímaca walí. ¹⁷ Néese wáimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadèniaca cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná meedá —wáimaca irí. ¹⁸ Jesús ímaca walí:

—Pitécué nulí nía —ímaca walí.

¹⁹ Yá néese Jesús ichùuliaca náawinacawa masicái ínata macáita níai wenàiwicaca manùbéeyéi. Néese yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irículéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Néese iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani, yàaca walíni wía yéewáidacaléca, yái yàacàsica. Néese wawacùaca nalíni, níai wenàiwicaca. ²⁰ Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá weedáca doce mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa. ²¹ Níai iyéeyéicaté yái yàacàsica, cinco mil namanùbaca asíanái. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa náapicha.

Jesús camina sobre el agua

²² Néeseté Jesús ichùuliaca wawàlùanápínáwa barca irículé wía yéewáidacaléca, wachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalisaniná ícha. Iwàwacaté wàacawa ipíchalépiná idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùanápínáwa ícha. ²³ Néese idécanámité ibànùaca íchawa nía, yá yàacawa dúli ínatalé abéerita isutácaténá yáawawa Dios ícha. Catácanáami ìwali, yá iyamáacawa abéerita néré. ²⁴ Quéwa wía yéewáidacaléca wàyaca barca irícu déeculé cáli ícha. Màladàca yàacawa wàasu barca iwéré cachàini, cáulicáiná ipùa wáipunita. ²⁵ Néese táiyápíwanái, amalácaalí yàacawa wawicáu, Jesús yàacawa mawiénita walí, yèepuníiriwa úni inàniacubàa. ²⁶ Néese wía yéewáidacaléca waicáca yàacawa úni inàniacubàa, yá cáaluca wía báawanama, càmíicáinaté wáalía waicácani, yá wéemíanicawa wacalùniwa:

—¡Iwàwanásimica! —wáimaca. ²⁷ Yáta Jesús itàaníca walí. Ímaca walí:

—¡Cayábacani, núaquéi, picácué cáalu pía! —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro ímaca irí:

—Nuíwacali, báisícaalí píacani, yá pimáida núa nùacaténáwa pìatalé úni inàniacubàa —ímaca yái Pedroca. ²⁹ Néese Jesús ímaca irí:

—Aquilé —ímaca yái Jesúsca. Néese Pedro imusúacawa barca irícuise, yá idàbaca yàacawa yèepunícawa úni inàniacubàa Jesús yàatalépiná. ³⁰ Quéwa ipíchawáiseté Pedro yàanàaca Jesús yàatalé, yá iicáca cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali, íná cáaluca Pedro íináidacawa iwàwawa. Cáalucanacáitani, yá idàbaca isawíacawa. Iná yéemíanicawa icalùniwa Jesús irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —ímaca yái Pedroca. ³¹ Yáta Jesús iducúa icáapiwa Pedro irí, yá íbàaca Pedro icáapi ìwali, imichàidacani úniácuise. Yá ímaca Pedro irí:

—¿Cána càmita píibàa piwàwawa nuwéré tàì ìiméeri iyú? Pidàbacaacáitaté pínáida-cawa piwàwawa càmfínápinaté nuyúudàa pía, yáta pidàbacaté pisawíacawa —íimaca yái Jesúsca.

³² Nawàlùacanacáitawa barca irìculé, yáta wiúca cáuli canánama, Jesúscáiná iwàlùacatéwa wàatalé barca irìculé. ³³ Néese wía ìyéeyéica barca irìcu, wabàlùacawa wàulù ipùata iyúwa Jesús irí, wàacaténá icàaluíniná. Wáimaca irí:

—¿Báisíta Dios Iirica pía! —wáimaca irí.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ Wachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá wàanàaca Genesaret yàasu cáli néré. ³⁵ Genesaret yàasu cáli néeséeyéi náalía naicáca Jesús, íná nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali macái néenánái iríwa ìyéeyéica macái yàcalé irìcu Genesaret yàasu cáli. Yá natéca macái cáuláiquéeyéi wenàiwica Jesús yàatalé. ³⁶ Yá nasutáca íicha wawàsi imàacáanápiná nadunùacáita ibàle ipùata ìwali nachùnàcaténáwa. Yá macáita idunuèyéica ibàle ìwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

15

Lo que hace impuro al hombre

¹ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa fariseonái yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemíawani. Náimaca Jesús irí:

² —¿Cána péewáidacalénái càmita namàni càide iyúwa wàawirináimi judío yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa íná casacàaca Dios íicáca níái péewáidacaléca —náimaca. ³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta càmita namàni yáara canéeri iwèni wawàsi càide iyúwaté pìawirináimicué yéewáidáaná, càmfirica Dios ichùulìaca wamànica. Quéwa pimànicuéca áiba wawàsi báawéeri cachàiníwanái: Pidécuéca pimàacaca píchawa Dios itàacái pimànicaténacué meedá iyúwa píiwitáise íimáaná. ⁴ Bàaluitécáiná Dios íimaca: ‘Pia píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáiwá’, càì íimaca yái Diosca. Yá nacái íimacaté: ‘Aibacaalí itàanáca báawéeri iyú yáaniri ìwaliwa, càmicaalí nacái, yáatúa ìwaliwata, yásí iwàwacutácué pinúacani’, càì íimaca yái Diosca. ⁵ Quéwa píacué fariseoca péewáidacuéca wenàiwica cayábacasa càì náimaca nániri iríwa, náatúa irí nacáiwá: ‘Càmita núalimá nuyúudàaca pía; nudéca nucùaca Dios irípináni, yái nuèripinámica pirí, íná canáca nulí cayába nuyúudèripiná iyú pía’, càì náimaca nasèenái iríwa. ⁶ Càita péewáidacuéca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nayúudàaca nániriwa, náatúa nacáiwá idécanáami càì náimaca nasèenái iríwa. Iná píacué fariseoca píasáidacuéca píucaca píchawa Dios itàacái pimànicaténacué iyúwa píiwitáise íimáaná meedá. ⁷ ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Profeta Isaías icàlidacatécué pìwali machacàníiri iyú Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

⁸ ‘Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíniná, quéwa càmita cáininá naicáca núa nawàwalìcuísewa.

⁹ Caná iwèni nuicáca nàasu culto namàníricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwicanái nutàacái iyú, néese néewáidacáita nía náiwitáise iyúwa’, càì íimaca yái Diosca —íimaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese Jesús imáidaca yàataléwa áibanái wenàiwicanái ìyéeyéica néeni. Yá íimaca nalí:

—Péemíacué nutàacái, píacué macáita. Píalimáidacué píalíacawa péemíaca càinácaalí íimáaná yái númèeripinácuéca pirí: ¹¹ Càinácaalí yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inùmalìculé, càmita yéewa casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Quéwa tàacáisi báawéeri imusuèricawa nanùmalìcuíse, yácata casaquèeri imànica náiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca. ¹² Néese wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí.

—¿Càmitasica p'álíawa máini báawaca fariseonái néemàca yái píimáanáca? — wáimaca. ¹³ Quéwa Jesús ímaca walí:

—Péemiacué comparación: Càide iyúwa bànacalé íwacali iwataacaalí báawéeri yéetaná imusuéricawa ibànacale yèewi, càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yúucapiná íchawa cawinácaalí càmíiyéica itàaní Dios inùmalícuíse báisíiri iyú, càmíicáiná Dios ibànù nía. Dios imáalàidapiná nacái nàasu tàacáisi cachìwéeri. ¹⁴ Picácué píináidawa piwàwawa fariseonái itàacái ìwali. Níacata matuíyéi íiwitáise meedá, càmíiyéi yáalíawa báisíiri tàacáisi, íná càmíta náalimá néewáidaca wenàiwica machacàníiri iyú Dios ìwali. Néewáidacáita áibanái càmíiyéi yáalíawa, íná càica níade iyúwa matuíri itéerica áiba matuíri. Néese pucháibanama náuwàacawa utàwi irìculé. Càita nacái níara fariseoca naméeràidaca áibanái càmíiyéi yáalíawa —ímaca walí yái Jesúsca. ¹⁵ Néese Pedro ímaca Jesús irí:

—Picàlida walí càinácaalí ímáaná yái tàacáisica picàlidéerica yàacási ìwali —ímaca yái Pedroca. ¹⁶ Yá Jesús ímaca walí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái p'álía péemàca càinácaalí ímáaná? ¹⁷ ¿Càmitasicué p'álíawa macáita yàacási iwàluèricawa wenàiwica inùma irìculé yàanàaca idèrìculé, néese imusúacawa ícha? ¹⁸ Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa wenàiwica inùma irìcuíse, imusúacawa iwàwa irìcuíse. Yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha. ¹⁹ Yácáiná macáita báawéeri íiwitáisesi imusúacawa wenàiwica iwàwa irìcuíse. Càita báawéeri íiwitáisesi: Nanúaca wenàiwica; naimáca áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nanìrisíwa nacái; naimáca áibanái yáapicha ipíchawáise needáca nalíwa nía; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càmíiná Dios íbatàa wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nachìwáidaca wenàiwica, nacàlida nacái nachìwawa; natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali. ²⁰ Yái báawéeri wawàsica wenàiwicanái imànírica, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha; néese, càmicaalí wamàni culto nacáiri wáibáaná wacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise íimáaná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, càmíta casacàa imànica wáiwitáise Dios ícha —ímaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

²¹ Yá Jesús yàacatéwa náicha yàacaténáwa Tiro ìyacàlená yàasu cáli néré, Sidón ìyacàlená nacái. ²² Néese inanái yàanàaca néré, cananeasàatúa, càmíichúa israelita, ìyéechúa néré. Uacawa Jesús yàatalé. Yá umáidaca, úumaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuerica israelita icuèrinápiná, piicá nupualé! ¡Uacáiná nuíduca ùuwichàacawa demonio ìyacáiná uwàwalicu! —úumaca. ²³ Jesús quéwa masànata uíchani. Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí:

—Pichùullà úa wáicha meedá, uémánicáiná ùacawa wáamíwáise —wáimaca. ²⁴ Jesús ímaca:

—Dios idéca ibànùaca núa nuyúudàacaténá níawamita Israel itaquénáinámi iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha càide iyúwa ovejanái naméeràacaalíwa náucacawa canácaalí nacuèriná. Nudéca nùanàaca numáidacaténá nía, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná —ímaca yái Jesúsca. ²⁵ Quéwa úái inanáica ùacawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùullu ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíná, yá úumaca irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —úumaca. ²⁶ Jesús ímaca ulí:

—Péemìa comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapiná; càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmíiyéica israelita —ímaca ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asásí uebáidacaalí Dios imànínápiná ulí cayábéeri éwita càmíicáníta israelita úa. ²⁷ Néese úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái iyáacaalí yàacási yéenáimi yúuwèerica nái wacali yàasu mesa yáapiré, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmíicáníta israelita núa —úumaca. ²⁸ Néese Jesús ímaca ulí:

—¡Pía inanái, pidéca peebáidaca nulí manuísíwata! Yá nudéca numànica càide iyúwa pisutáaná nuícha —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úái inanái íduca, demoniocáiná yàacatéwa uícha.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Néeseté Jesús yàacawa náicha, yá yàanàaca Galilea icalisaniná icàinalená néré. Néesecáwa yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa néré. ³⁰ Manùba wenàiwica yàanàaca yàatalé, natéca náapichawa wenàiwica éeruúyéi yàabàli, matuúyéi nacái, cacháunéeyéi nacái, matàacáiyéi nacái, áibanái cáuláiquéeyéi nacái manùbéeyéi. Yá natéca nía, namàacaca nía cáli íinata Jesús íipunita. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita. ³¹ Iná níái manùbéeyéi wenàiwicaca náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, imànicáinaté cayábéeri wawàsi íiwitáise iyúwa. Néemìaca matàacáiyéimi itàanìaca cayába. Naicáca nacái cacháunéeyéimi iiná cayábaca nía; níái éeruúyéimi yàabàli nacái nàipìnàanìaca cayába; nía nacái matuúyéimica naicáidaca cayába. Yá nadàbaca nàaca Dios irí cayábéeri, yái Dios Israel itaquénáinámi yèerica icàaluíniná.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³² Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:
—Catúulécana nuaicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha máisiba èeri, idéca nacái imáalàacawa náicha nayáacalé. Càmita nuwàwa nubànùaca nía máapíiyéica nacapèe néréwa, ipíchaná nawàwachàbacawa àyapulìcubàa namáapicawa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese wáimaca irí:
—Quéwa, càmita wáalimá weedáca yàacàsi cayába nayáapináwa, níái manùbéeyéica cháí, canácatáica yàcalé —wáimaca. ³⁴ Néese Jesús isutáca yéemìawa wía:
—¿Càisimalénacué pan ìya pirí? —íimaca walí. Néese wáimaca irí:
—Siete namanùbaca pan, máisibáanata cubái imìdecaná púubéeyéi nacái —wáimaca. ³⁵ Néese Jesús ichùullìaca náawinacawa cáli íinata níái wenàiwicaca. ³⁶ Néese yeedáca siete namanùbaca pan icáapi iriculéwa, cubái nacái. Yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadacani, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca. Néese wawacùaca wenàiwicanái iríni. ³⁷ Néese macáita nayáaca cadénamani, yá weedáca siete mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. ³⁸ Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cuatro mil namanùbaca asianáica. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa asianái yáapicha. ³⁹ Néeseté Jesús imàacaca wenàiwicanái nèepùacawa íicha. Yá iwàlùacawa wáapicha barca iriculé. Néese wàacawa Magadán yàasu cálire, ìyèerica abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

¹ Néeseté abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé saduceonái yáapicha. Yá nadàbaca natàanìaca Jesús yáapicha, càmiíyéi yeebáida Dios néeséericani yái Jesúsca. Yá nawàwacaté náalimáidaca naicáwani imànicaténá áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíise. Yá nasutáca íicha imànínápiná naicá áiba wawàsi ichàini iyúwa, áiba wawàsi càmiírìca wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisiiri iyúcani Dios néeséericatani.

² Quéwa Jesús íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Táicacaalícué pìwali cháí Israel yàasu cáli íinata, yá píimacuéca: ‘Táwìcha cayába èeri waicácáiná quíiréeri acalèe siuca èeri’, càicué píimaca. ³ Néese áibaalícué amalácaalí piwicáu, yá píimacuéca: ‘Siúcata báawéeri èeri waicácáiná quíiréeri acalèe cháí Israel yàasu cáli íinata’, càicué píimaca. ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái capìraléeri cáli iicacánáwa. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáiwa càinácaalí íimáaná yái numànínáca siúcade pèewibàa, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasa píalíacuéwa cawinácaalí núa. ⁴ Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pidécuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yái càmiírìca wenàiwica idé imànica,

quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacapinácué piicá abéerita numànfínà càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté”, ímaca yái Jesúsca. Néese Jesús yèepùacawa náicha.

La levadura de los fariseos

⁵ Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca, watéca wàacawa Jesús Galilea icalìsanínà abémàalé, quéwa waimáichacaté watéca pan wayáapínáwa. ⁶ Yá Jesús ímaca walí:

—Péemiacué cayába comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái —ímaca yái Jesúsca. ⁷ Néese wía yéewáidacaléca càmita wéemìa càinácaalí ímáaná yái comparación Jesús icàlidéerica walí ínà wáimaca walíwáaca:

—¡Idéca càì ímaca walí càmicáiná waté pan wayáapínáwa! —wáimaca. ⁸ Jesús yáalfacawa wáináidáanáwa, ínà ímaca walí:

—¿Cánácué píima canácasa pirí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¿Cánácué càmita píibàa piwàwawa nuwéré! ⁹ ¿Cánácué càmita peebáida nulí núalimáca nùacuéca piyáapínà càinácaalícué pimáapuèrica? Iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté iyáaná nuwacùacaalíté wenàiwicanái irí pan nayáapínà. Idécanáamité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapínà níái cinco mil namanùbaca asíanáica, yácué pìwacáidacaté madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. ¹⁰ Néese àniwa idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapínà níái báinúaca mil namanùbaca asíanáica, yá pìwacáidacatécué madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. Iná ¿cánácué càmitàacáwa pialíawa núalimáca nùaca piyáapínà? ¹¹ ¿Cánácué càmita pialíawa càmita nutàaní pan ìwali? Péemiacué comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái, ipíchanácué báawaca namànica píiwitáise nacái —ímaca yái Jesúsca.

¹² Inaté átata wáalfacawa Jesús càmita yàalàa wía pan yàasu levadura íchaná. Néese yàalàaca wía íchaná yái fariseonái yàasu tàacáisi cachìwéerica, saduceonái yéewáidáaná nacái. Yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica, càicanide iyúwa levadura. Càide iyúwa levadura imànfínà ibàacanéri iyú, imàacaca macáita íbesi inísàacawa, càita nacái fariseonái, saduceonái nacái néewáidaca wenàiwica nachìwa iyúwa, quéwa ibàacanéri iyúta. Wenàiwicanái càmita náalíawa cachìwéerica nàasu tàacáisi. Càita fariseonái iméeràidaca madécaná wenàiwica Dios ícha namànicaténà nabáyawanáwa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹³ Jesús idécanáamité yàanàaca Cesarea de Filipo iyacàlená itéese, yá isutáca yéemíawa wía, wía yéewáidacaléca. Yá ímaca walí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa, núa asìali Dios néeséerica? —ímaca yái Jesúsca. ¹⁴ Yá wáimaca irí:

—Abénaméeyéi ímaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juan idécasa icáucàacawa. Aibanái ímaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íméericaté ìwali ibànùnàpínáté àniwani. Aibanái ímaca profeta Jeremíascasa pía, imichèericasawa yéetácáisi íicha, càmicaalí nacái, náimaca áiba profetaca pía nacái, itàaníiricaté Dios inùmalícuíse bàaluité —wáimaca. ¹⁵ Néese Jesús ímaca walí:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —ímaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Simón Pedro ímaca irí:

—Mesíasca pía, yái cáuri Dios Iirica, yái icuèripínaca wía, Dios ibànùerica walí, wía israelitaca —ímaca yái Pedroca. ¹⁷ Néese Jesús ímaca Pedro irí:

—Dios idéca imànica pirí cayábéeri, Simón, Jonás iirica. Canácata wenàiwica yáaliméeri imàacaca pialíacawa nùwali cawinácaalí núa. Abéerita Núaniri Dios chènuníiséeri idé imàacaca pialíacawa nùwali. ¹⁸ Siùcade núumaca pirí Pedrocata píipidenáca ímáanáca “achúméeri íba”. Quéwa péemìa comparación: Yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa píimaca nùwali iyaca càide iyúwa cachàiníiri íba manuíri nabàlùadéeripínà ínata manuíri capíi. Cawinácaalí yebáidéeyéica nutàacái nàypínà càide iyúwa manuíri

capii ibàlùacaalíwa, abédanamapínáta náiwitáise neebáidaca iyúwa píimáaná nùwali Mesíasca núa, yái Dios Iirica. Péemìa comparación: Càide iyúwa canáaná yáaliméeri imáalàidaca manuiri capii ibàlùericawa cachàiníiri íba íinata, càita nacái canácata yáaliméeri imawèniadaca càiripínáta nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, éwita yéetácáisi piná, canácata yáaliméeri imáalàidaca nía, canásiwata. ¹⁹ Numàacapíná picàlidaca nutàacái wenàiwicanái irí, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, yéewanápiná nawàlùacawa Dios ìyacàle iriculé Dios icùacataléca macáita chènuniré. Pìalàapíná nùasu wenàiwicanái namànínápiná cháí èeri irìcu càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ìyéerica chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese Jesús yàalàaca wía, wía yéewáidacaléca ipíchaná wacàlidaca áibanái irí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Néenialtíé Jesús idàbaca icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, iwàwacutáanáte yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. Jesús íimaca israelita icuèrinánái, sacerdote íiwa-canánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàuwichàidáanápínáté manuísíwatani, yá nanúanápínáténi yái Jesúsca. Quéwa Jesús íimaca imichàanápínátéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu. ²² Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta wáicha, yá idàbaca yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú ipíchaná icàlidaca càiri. Yá Pedro íimaca irí:

—¡Nuíwacali, Dios càmita iwàwa picàlidaca càiri wawàsi! ¡Canácatáita yéewa piùwichàacawa cà! —íimaca yái Pedroca. ²³ Quéwa Jesús iwènúacawa Pedro íicha. Yá íimaca Pedro irí:

—¡Pìawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise, píalimáidacáiná núa, numànínápiná nubáyawanáwa! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise ìyáaná —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Néesecháwa Jesús íimaca walí macáita, wía yéewáidacaléca:

—Abéericaalí péenacué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, néese càmita yéewa pímanica yái piwàwéerica pímanica. Iwàwacutá nacái pímanica mamáalàacata càide iyúwa nuchùllaná pía. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pímanica áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacái piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. ²⁵ Níacáiná cawinácaalí càmiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmiiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, éwita áibanái inúacaalí nía, nadèniapíná nacáucawa càmiiri imáalàawa. ²⁶ Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íichawa icáucawa càmiiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa. Canáciná áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa càmiiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani. ²⁷ Núacáiná, asìali Dios néeséerica, nùanàpiná àniwa Núaniri Dios íiwitáise yáapichawa mèlumèlúiri iyú, Dios yàasu ángelnái yáapicha nacáiwá. Yá nùapíná macái èeri mìnánái iwèni ìwalíise yái namànírica. ²⁸ Péemiacué cayábani, abénaméeyéicué péená ìyéeyéica cháí siúcade, càmita néetápináwa ipíchawáise numàacaca núawawa naicáca núa càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

17

La transfiguración de Jesús

¹ Néeseté seis èeri natàanícadénáami cà, yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái yái Santiago iméeréerica. Yá Jesús yàacawa wáicha dúli chènuníiri íinatalépiná, itéca máisiba wéená. ² Néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Yá mèlumèluwaca inàni icànaca càide iyúwa èeri icànáaná, ibàle nacái iwènúacawa cabalèewaca càide iyúwa camalási. ³ Yáta níái máisiba wéenáca ìyéeyéica néré naicáca profeta Moisés, profeta Elías nacái natàaníca Jesús yáapicha. ⁴ Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Piwàwacaalí, yásí numànica máisiba capíi yána wawàwalíinápínacué pía, abéeri pirípiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái Pedroca.

⁵ Néese idècunitàacá Pedro itàaníca, yá mèlumèluíri acalèe ibàliaca nía catámèeri iyú. Yá néemiaca Dios itàacái acalèe yèewíise. Càì íimaca: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáin-inéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemiacué itàacái”, íimaca yái Diosca. ⁶ Néemiacanacáitani níái yéewáidacaléca máisiba, yá náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita nàacaténá icàaluíniná. Yá cáaluca nía báawanama. ⁷ Néese Jesús yàacawa nàatalé. Yá imàacaca icáapiwa nàwali. Íimaca nalí:

—Pimichàacuéwa; picácué cáalu pía —íimaca nalí. ⁸ Naicáidaca néré, yá canácata naiquéeri áibanáica, abéerita Jesús naicá. ⁹ Néese idècunitàacá nalicúacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía. Íimaca nalí:

—Picácué picàlida áibanái iríni yái péemièricuécá, piiquéericuécá nacái, yái yéená-iwanási nacáirica àta numichàacatalépinátawa yéetácáisi íicha, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca. ¹⁰ Néese Jesús yéewáidacalénái máisiba nasutáca néemiawani. Náimaca irí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùa yàanàaca quéechacáwa aléi èeri irículé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa càì náimaca, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu? —náimaca. ¹¹ Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali:

—Báisíta, iwàwacutácaté profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechatécáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemiaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. ¹² Quéwa núumacué pirí abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica, quéwa càmitaté náalía ìwali Elías nacáiricaténi. Yáté namànica irí báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná. Càita nacái núa, asìali Dios néeséerica, nùuwichàapínacawa namànicaalípiná nulí báawéeri —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yéewáidacalénái náalífacatéwa Jesús icàlidaca iyaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

¹⁴ Nàanàacaté wenàiwicanái yàatalé, yá abéeri asìali yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

¹⁵ —Nuíwacali, piicácawa nuìri ipualé, demoniocáiná idacúaca íiwitáise cachàiníiri iyú, yá yùuwichàacawa báawanama, yái nuìrica. Madécaná yàawiría yúuwàacawa quichái irículé, úni yáaculé nacái. ¹⁶ Nudéca nutécani péewáidacalénái yàatalé nachùnìacaténáni, quéwa càmita nadé náucaca íicha demonio —íimaca. ¹⁷ Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Píacué càmfíyéica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuécá pirí quiríta? Pìanàidacué cháni, yái ùuculìirica —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Néese Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá yúucaca demonio ùuculìiri íicha. Yáta cayábaca yái ùuculìirica.

¹⁹ Néesetécáwa wía Jesús yéewáidacaléca watàaníca Jesús yáapicha méetàucuta wenàiwicanái íicha. Yá wasutáca wéemiawani:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? —wáimaca. ²⁰ Néese Jesús íimaca walí:

—Càmíicáinácué peebáida Dios macái pichàini iyúwa. Péemiacué cayába, peebáidacaalícué Dios, éwita achúmacáanáta càide iyúwa achúméerína mostaza íimi, yásí píalímácué pichùulìaca dúli isirùacawa méetàuculéta càì: ‘Pimichàawa, pía pibàlùacawa áibacatalé’, yásí dúli yàacawa. Báisícaalícué peebáidaca Dios, yásí píalímácué pimànica macáita. ²¹ Quéwa máinícué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué

pisutá Dios quéechacáwa, pimàacacué píchawa nacái piyáacaléwa, pidéénápinácué piúcacani wenàiwica ícha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

²² Néeseté idècunitàacá Jesús yèepunícawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Galilea yàasu cáli ínatabàa, yá icàlidaca walí yái tàacáisica. Iimaca walí:

—Aiba wenàiwica presopináca namànica núa namàacacaténá áibanái asianái inúaca núa, núa asiali Dios néeséerica. ²³ Yá nanúapináca núa. Quéwa máisiba èeri irícu yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca yái Jesúsca. Néese wéemìacanáami yái tàacáisica, yá achúmaca wawàwa manuísíwata.

El pago del impuesto para el templo

²⁴ Néeseté Jesús, wía nacái yéewáidacaléca wàanàaca Capernaum ìyacàlená néré. Nàyaca néré abénaméeyéi ìwacáidéeyéica plata camuí imanùbaca nachùnìacaténá judfonái yàasu templo. Yá nàacawa natàanica Pedro yáapicha. Yá nasutáca néemìawani:

—Yáara yéewáidéerica pía, ¿càmitasica ipáyaida íchawa camuí imanùbaca nachùnìacaténá templo? —náimaca.

²⁵ —Báisíta, ipáyaidéeri —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro iwàlùacanacáitawa capii iriculé, yáta Jesús càì íimaca irí quéechacáwa:

—Simón, ¿càinásica píináidacawa? ¿Cawiná ícha needá plata níara icuèyéica cáli cháì èeri irícu? ¿Needásica plata néenibe íchawa, áibanái íchatasica? —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Pedro íimaca irí:

—Aibanái ícha —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Iná néenibe càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawa. Càita nacái càmita iwàwacutá nupáyaidaca nachùnìacaténá Núaniri Dios icapèewa, yái temploca, ìiricáiná núa.

²⁷ Quéwa càmita wawàwa báawaca wamànica nawàwa. Piawa Galilea icalìsaniná néré. Piúca néré puíwi. Peedá yái idàbàanéerica pibaláca cubáica. Yásí pìanàaca moneda cubái inùmalìcu, abéechúa moneda cawèníchúa pipáyaidacaténá nalí nulípináni, píripíná nacáíwa. Pidécanáami pìanàaca yái plataca, yá pitéca nàataléni pipáyaidacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

18

¿Quién es el más importante?

¹ Néenialíté, wía Jesús yéewáidacaléca, wàacawa Jesús yàatalé. Yá wasutáca wéemìawani:

—¿Cawináca wéená máiní cachàinipiná náicha canánama icùacaténá macáita èeri mìnánái píapicha? —wáimaca. ² Néese Jesús imáidaca yàataléwa abéeri sùmài ibàlùacaténáwa wèewi. ³ Yá Jesús íimaca walí:

—Càmitacué píináidawa machacànìiri iyú. Péemìacué cayába, càmicaalícué píwènúada píiwitáisewa àniwa píináidacaténáwa càide iyúwa sùmài íináidáanáwa, càníiri cáimacái íicáca yáawawa, néese canácatáita yéewa Dios yéenibecuéca pía, Dios icùacaténácué pía. ⁴ Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa íináidacaténáwa càide iyúwa yái sùmài yána íináidáanáwa, càníiri cáimacái íicáca yáawawa, yácata máiníripiná cachàini náicha canánama áiba èeriwa Dios ìyacàle irícu Dios icùacataléca macáita chènuniré. ⁵ Pimànicaalícué cayábéeri nuípidená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimànìirica sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁶ Jesús íimaca: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púubéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuíri íba icanápi ìwalíise, náucacaténáni manuíri úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìisicùmacaawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata cháì

èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanáí namànicaténá nabáyawanáwa, yá máíní cachàiníwanáí yùuwichàapinácawa áibanáí íicha infierno irìcu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. ⁷ ;Máíní nàuwichàapinácawa níái èeri mìnanáica, nàyacáiná madécaná wawàsi cháí èeri irìcu imàaquéerica wenàiwica íináidacawa namàníinápíná nabáyawanáwa! Macáí èeri imanùbaca ìyaca càiri wawàsi, quéwa ;máíní Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí wenàiwica yáalimáidéerica áibanáí namàníinápíná nabáyawanáwa!

⁸ “Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, pìabàli iyú nacáíwa pìanápínáwa aléera càmicatalé Dios iwàwa pìacawa, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa, yàabàli nacáíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa, yàabàli iyú nacáíwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápíná pidèniaca picáucawa càimíri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno iriculé, yáí manuírí quicháica, càimíríca ichacàwa, càiripinéerita ìyaca. ⁹ Pìwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituú iyúwa, piicánápíná wawàsi càimíríca Dios iwàwa piicáca, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápíná pidèniaca picáucawa càimíri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno iriculé, yáí manuírí quicháica”, íimaca walí yáí Jesúsca.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰ Jesús íimaca walí: “Picácué piicá níái sùmanáica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni meedá, picácué nacáí pimàni nalí báawéeri. Núumacué pirí Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí càì imàníríca, níacáiná Dios yàasu ángelnáí icuèyéica níái sùmanáica náalimá nàacawa Núaniri Dios chènuníiséeri yàatalé chácátáinápinácaalí nawàwa naicácani, natàanicaténá Dios yáapicha. ¹¹ Iwàwacutácué cawènica piicáca sùmanáí, núacáiná, asìali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé nuwasàcaténá níái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái iméerèeyéicawa Dios íicha.

¹² “¿Càinácué píináidacawa ìwali yáí comparaciónca? Asìali idèniacaalí cien namanùbaca ipìra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa íiwacali íichawa, yásí náiwacali imàacaca ipìranáíwa noventa y nueve namanùbaca dúli inàliméeri yèewiré, yásí yàaca icutáca yáí yúuquéricawa íicha. ¹³ Yàanàacaalíni, yásí iyanídacawa ipìra ìwaliwa manuísíwata íicha yáí iyanídáanácawa noventa y nueve namanùbaca ìwali, níái càimíyéica iméeràawa íicha. ¹⁴ Càitacué nacáí Píaniri Dios chènuníiséeri cáinináca iicáca níái púubéeyéica. Càmita iwàwa áiba yúucacawa íicha, ibatàa abéeripínáta”, íimaca yáí Jesúsca.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵ Jesús íimaca walí àniwa: “Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pía pitàanica yáapicha abéerita. Picàlida iríni machacànírí iyú, yáí imàníríca pirí báawéeri. Yeebácaalí pitàacáí, yásí abédanamata íiwitáise píapicha àniwa. ¹⁶ Quéwa yáí imàníríca pirí báawéeri, càmicaalí yeebá pirí, yá pimáida áiba wenàiwica, cawàwanáta pucháiba wenàiwica nacáí, nàacaténáwa píapicha yàatalé náalíacaténáwa ibáyawaná ìwali. ¹⁷ Néese càmicaalí nacáí yeebá nalí, yáí imàníríca pirí báawéeri, néese picàlida iináwaná nalí níái ìwacáidáyaquéeyéicawa yéemièyéica Dios itàacáí. Néese càmicaalí yeebá mamáalàacata, yá iwàwacutá piicácani càiride iyúwa wenàiwica càimíri yeebáida Dios itàacáí, càita nacáí càiride iyúwa wenàiwica yeedéeri plata yéénánáí judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobièrno irípiná. Iná iwàwacutá càmita pìwacáidáyacacawa yáapicha.

¹⁸ “Péemíacué cayábani, càinácaalí wawàsi càimírícuéca pimàaca namànica cháí èeri irìcu, yáta nacáí Dios chènuníiséeri càimíri imàaca namànica. Càinácaalí wawàsi nacáí pimàaquéricuéca namànica cháí èeri irìcu, yáta nacáí Dios chènuníiséeri imàaquéerica namànica.

¹⁹ “Núumacué pirí pucháibacaalícué pía cháí èeri irìcu abédanamacaalícué píiwitáise píapichawáaca písutáanápínacué Dios ícha iyúudàanápíná pìalàaca péenàsàiriwa, yásí Núaniri Dios chènuníiséeri imànicué pirí càide iyúwa písutáanacué Dios ícha. ²⁰ Ata alénacaalí nàyaca pucháiba yeebáidéeyéica nutàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa nuípidená ìwali, áibaalí nacái máisiba nàwacáidáyacacawa nuípidená ìwali, yásí nùyaca néré náapicha, íná Núaniri Dios yéemíacué písutáaná ícha”, ímaca yái Jesúsca. ²¹ Néese Pedro isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿càisimaléná yàawiría iwàwacutá numàacaca nuwàwawa ibáyawaná ícha càinácaalí báawéeri áiba wenàiwica imàníirica nulí? ¿Numàacasica nuwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiríasica? —ímaca yái Pedroca. ²² Jesús ímaca irí:

—Càmita núuma pirí pimàacáanápíná piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría. Néese núuma pirí, pimàaca piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría setenta imanùbaca ímáanáca cuatrocientos noventa imanùbaca yàawiría iwàwacutá pimàacaca piwàwawa ícha càinácaalí báawéerica imàníirica pirí —ímaca yái Jesúsca.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³ Jesús ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri imàníná. Yái nacuèriná iwàwacaté yàasu wenàiwicanái ipáyaidaca íchawa imawèniacálecawa. ²⁴ Néese idàbáanéeri asìali needéerica nacuèriná yàataléwa, imawèniaca icuèriná íchawa manùba millones. ²⁵ Néese càmicáiná yáalimá ipáyaidaca íchawani, íná nacuèriná ichùuliaca nawéndaca asìali áibanái irí, yàacawétúa yáapichawa nacái, yéenibe yáapichawa nacái, macáita yàasumi nacái yéewanápiná nacuèriná yeedáca iríwa àniwa achúmáanata yéená yái platami yàasu wenàiwica imawènièrica ícha. ²⁶ Néese yái íbaidéerica yéemíacaalíni, yá ibàlùacawa yùulù iyúwa yàacaténá icuèriná icàaluínináwa, yéewanápiná icuèriná iicáca ipualé. Yá isutáca icuèriná íchawa manuísíwata cà: ‘Nuíwacali, picùacáwa quiríta matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, ímaca. ²⁷ Néese catúulécánáca icuèriná iicácani. Yá iwasàacani, imàaca nacái iwàwawa asìali imawèniacále ícha, yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá ipáyaidaca íchawani. Néese icuèriná imàacaca asìali yàacawa matuíbanáita.

²⁸ “Yái íbaidéerica idécánáami yàacawa icuèriná íchawa, yá yàanàaca inacáiriwa íbaidéeri imawènièrica ícha achúmáanata plata. Néese idàbáanéeri asìali íbàaca inacáiriwa icanápi ìwalíse cachàiníiri iyú, batéwa inúacani. Yá ímaca inacáiri iríwa: ‘Pía nulí nùasu plata yái pimawènièrica nuícha’, ímaca irí. ²⁹ Néese yái inacáiri ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa yàacaténá icàaluíniná, yái idàbáanéeri asìalica, isutácaténá iicáanápíná ipualé. Yá ímaca: ‘Picùacáwa quiríta matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, ímaca irí. ³⁰ Quéwa yái idàbáanéeri íbaidéerica càmfírta iwàwa cà, yá yúucaca inacáiriwa presoíyéi ibànalículé àta ipáyaidacataléta íchawa yái imawèniacálecawa. ³¹ Aibanái íbaidéeyéi naicácaté càinácaalí ìyáaná, yá máiní achúmaca nawàwa ìwalíse. Yá nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali nacuèriná iríwa. ³² Íná nacuèriná imáidacani yàataléwani yái idàbáanéerica yàasu wenàiwicaca. Yá nacuèriná ímaca irí: ‘Pía nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise meedá. Numàacacaté nuwàwawa ícha macáita yái pimawèniacálemica, písutácáináté nuícha manuísíwata. ³³ Nuicácaté pipualé, íná iwàwacutáca piicáca áibanái ipualé nacái, càide iyúwa nùyáaná’, ímaca yái nacuèrináca. ³⁴ Yá máiní calúaca yái nacuèrináca, yá yúucaca asìali presoíyéi ibànalículé nàuwichàidacaténáni mamáalàacata ipáyaidacaténá íchawa càiripináta yái imawèniacálemicawa”, ímaca yái Jesúsca. ³⁵ Néese Jesús ímaca:

—Càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yùuwichàidapínacué pía canánama càmicáalícué pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha básíiri iyú, càinácaalí báawéerica áibanái imàníiricuéca pirí —ímaca walí yái Jesúsca.

¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca nalíni, yá yàacawa Galilea yàasu cáli íicha wáapicha, wía yéewáidacaléca. Yá wàanàaca Judea yàasu cáli íinatalé, yái cáli ìyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába íicha. ² Yá madécaná wenàiwica yàacawa yáamíise, nàwacáidáyacacawa yàatalé. Yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica néré.

³ Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani itàaníinápíná báawéeri iyú yéewanápíná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíise. Yá nasutáca néemíawani:

—¿Pimàacasica asìali imàacaca íichawa ínuwa àta cànínacaalí wawàsi ìwalíise iwàwéerica imàacaca úa meedá? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. ⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piléeca Dios itàacái profeta itànèericaté, quéwa càmítacué piwàwa peebáidacani. Profeta itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios idàbacaté wenàiwicanái quéchatécáwa. Dios ‘idàbacaté idàbáanéeri asìali, idàbáanéechúa inanái nacái’, còi itànàaca yái profetaca. ⁵ Dios íimaca nacái: ‘Iná asìali yàacawa yáaniri íichawa, yátúa íicha nacáwa ìyacaténá abédanamata ínu yáapichawa, yásí nuicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica’, íimacaté yái Diosca. ⁶ Iná idécanáami asìali iimáca úapicha, yá càmíta quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica. Iná càmíta cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níái Dios imàaquéeyéica ìyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —íimaca yái Jesúsca. ⁷ Néese nasutáca néemíawa Jesús àniwa:

—Quéwa, Dios imàacaca asìali yúucaca íichawa ínuwa, yácáiná profeta Moisés ichùuliacaté asìali yàanápíná cuyàluta ínu iríwa, abéeri cuyàluta icàlidéerica áibanái irí idéca yúucaca úa, náalíacaténáwa manìrica úa. Yá idécanáami yàaca ulíni, yá yáalimá ibànùaca íichawa úa —náimaca. ⁸ Jesús íimaca nalí:

—Yái profeta Moisés càmítaté ichùulia náucáanápíná náichawa náinuwa, néese bàaluité imàacacué pibànùaca píichawa píinuwa máinícaalí báawaca piicáca úa, ipíchanácué pimànica ulí báawéeri cachàiníwanái mamáalàacata máinícáinácué báawaca píwítáise píacué israelitaca. Quéwa quéchatécáwa Dios idàbacaalíté wenàiwica, càmítaté ibatàa namàacaca náichawa náinuwa, íná báawacuéca Dios iicáca yái piúcáanácuéca píinuwa siúcade. ⁹ Siúcade núumacué píri, asìali imàacacaalí íichawa ínuwa càmíichúacáwa iimá áiba asìali yáapicha càmíirica unìrisíwa, yá yeedácaalí áiba íinupínáwa, imànica ibáyawanáwa idàbáanéechúa ínu iríwa. Aiba nacái yeedácaalí íinupínáwa abéechúa náuquéechúami, imànica ibáyawaná nacáwa, iimácáiná úapicha, úái áiba asìali ínuca —íimaca yái Jesúsca. ¹⁰ Néese wía Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Càmícaalí Dios ibatàa asìali yúucaca íichawa ínuwa, yá máiní càulenáca náichani. Cayába cachàini nalítáni càmícaalí needá nánupínáwa —wáimaca. ¹¹ Jesús íimaca walí:

—Báisíta, quéwa càmíta macái wenàiwica náalimá nàyaca abéerita, níawamita Dios imàaquéeyéica ìyaca càì casímáiri iyú. ¹² Abénaméeyéi càmíta náalimá naduìca, namusúacáináwa càì, íná càmíta needá nalíwa. Aibanái nacái càmíta náalimá naduìca, áibanáicáiná náiríadacaté nía báawéeri iyú. Aibanái nacái nadéca nánáidacawa nàyáanápíná càiripínáta càide iyúwa wenàiwica càmíiyéi yáalimá iduìca yéewacaténá nàyaca matuìbanáiri iyú èeri íicha, náibaidáanápíná abéerita Dios irípiná. Cawinácaalí yáaliméeyéica ìyaca càì abéerita casímáiri iyú íibaidacaténá càiripínáta Dios irípiná, yá cayábéeriquéi ìyáanáca càì —íimaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³ Néeseté áibanái natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios imàníinápíná nalí cayábéeri. Quéwa wía Jesús yéewáidacaléca, wadàbaca wacuísaca níái itéeyéica yéenibewa, wáimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. ¹⁴ Néese Jesús íimaca walí:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanà nàanàca, Dios icùacáiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáíwa — íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios. Néeseçáwa yàacawa áibalé wáapicha wía yéewáidacaléca.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶ Néeseeté abéeri ùuculliri yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemàwa Jesús:

—Pía, cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càirínásica cayábéeri iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. ¹⁷ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yái Jesúsca, iwàwacáinaté asìali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Piwàwacaalí pìyaca càiripináta Dios yáapicha, yá iwàwacutá pìyaca càide iyúwa profeta Moisés ichùulláná wàawirináimi bàalutité Dios inùmalicúise —íimaca yái Jesúsca.

¹⁸ Néese yái ùuculliri íimaca Jesús irí:

—Moisés ichùullacaté namànica madécaná wawàsi. ¿Càiríná wawàsi pitàaní ìwali? —íimaca yái ùucullirica. Néese Jesús íimaca irí:

—Dios itàacái íimaca: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá piimá áiba inanái yáapicha càmicáhuaca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái càmicárica pinìrisíwa, picá piyéedua, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida áibanái. ¹⁹ Néese pía píaniri íimíe-tacanáwa, píatúa nacáíwa, cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa, pimànicaténá nalí cayábéeri’, càì íimaca Dios —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese ùuculliri íimaca:

—Nudéca numànica macáita càiri wawàsi càide iyúwa Dios ichùulláná wía. ¿Càinásica áiba iwàwacutá numànica quiríta? —íimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca irí:

—Piwàwacaalí pìyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, pía piwénda macáita pìasuwa, pìacaténá iwènináami catúulécaneéyéi irí. Càita pidènapiná pìasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa pìacaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

²² Yái ùuculliri idécanáami yéemiacani, yá achúmaca iwàwa, càasucáináni, yá yàacawa Jesús íicha, càmicáinaté iwàwa yàaca macáita yàasuwa áibanái irí. ²³ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Péemiacué cayábani, máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni. ²⁴ Núumacué pirí àniwa, càide iyúwa camello càmicíná yáalimá iwàlucawa siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni, máinicáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios íicha — íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Wía yéewáidacaléca idécanáami wéemiacani, yá wáináidacawa manuísíwata wéemiacani, càmicáiná wáalíawa càinácaalí íimáaná. Yá wasutáca wéemíawani:

—Néeni, ¿cawinápinásica yáalimá iwàsàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —wáimaca. ²⁶ Néese Jesús iicáidaca walí, yá íimaca walí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwàsàaca nía —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía. Néeni, ¿càinásica wadènapiná chènuniré? —íimaca. ²⁸ Néese Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, áiba èeriwa Dios iwàlisàidapiná macáita. Néese núa, asìali Dios néeséerica, núawinapináwa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa, nucùacaténá macáita. Píacué nacái nuéwáidacaléca, píawinapinácuécawa doce namanùbaca yàalubáisi íinata picùacaténácué doce namanùbaca Israel itaquénáinami yàawiría.

²⁹ Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápináwa nacapèe íichawa nacàlidacaténá

áibanái irí nutàacái. Aibanái péenacué nacái nàapináwa néenánái íchawa, càmicaalí nacái néenánái inanái íchawa, càmicaalí nacái náaniri íchawa, càmicaalí nacái náatúa íchawa, càmicaalí nacái néenibe béeyéi íchawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íchawa nacàlidacaténá nutàacái. Quéwa Dios yàapinacué pirí cien imanùbaca yàawiríapiná cayábéeri wawàsi. Pidèniapinacué nacái picáucawa càníiri imáalàawa.³⁰ Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siùcade, càmita máini cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi nacái wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa càmiyéica máini cachàini siùcade, áiba èeriwa yásí máini cachàiníwanái cachàinica níawa áibanái ícha —íimaca yái Jesúsca.

20

La parábola de los trabajadores

¹ Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Dios imànipiná nalí cayábéeri, cawinácaalí íibaidéeyéica irípiná. Péemiacué yái tàacáisi comparaciónca: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa bànacalé íiwacali imàníiná. Yái íiwacalica yàacawa mapisáisiwata icutácaténá wenàiwica íibaidéeyéipiná yàasu uva ibànacalená yèewiré.² Néese idécanáami itàanica abénaméeyéi wenàiwica yáapicha ipáyaidacaténá nía abé èeri iwènicatái, yá ibànùaca nía náibaidáanápíná yàasu uva ibànacalená yèewiré.³ Néese a las nueveta mapisáita, yàacawa àniwa, yá iicáca áibanái ibàluèyécawa bàacháwáise nacùaca nàyaca néré íibaidacalési.⁴ Yá íimaca nalí: ‘Píacué píibaidaca nacái nùasu uva ibànacalená yèewiré, yásí nupáyaidacué pía cayába càide iyúwa píibaidáaná’, íimaca nalí. Iná nàacawa náibaidaca irí.⁵ Néese machacànicaalí èeri, yá bànacalé íiwacali yàacawa àniwa. Yá itàanica áibanái yáapicha íibaidéeyéipiná irí. Yá nàacawa náibaidaca irí bànacalé yèewiré. Yá néese a las tresta táicalé, yá itàanica áibanái yáapicha àniwa náibaidacaténá irí bànacalé yèewiré nacái. Yá nàacawa néré.⁶ Néese a las cincota táicalé àniwa, yá yèepùà iicáca áibanái icutéeyéica íibaidacalési. Yá íimaca nalí: ‘¿Cánacué pibàlùawa èeríapinama cháí canéeyéi meedá íibaidéeri?’ íimaca nalí.⁷ Náimaca irí: ‘Wàya cháí canácáiná imáidéeri wía wáibaidacaténá’, náimaca irí. Néese íimaca nalí: ‘Píacué nacáiwá píibaidaca nulí nubànacale yèewiré’, íimaca nalí. Yá nàaca náibaidaca.

⁸ “Catácaalí nàwali, yái bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa ipáyaidéerica wenàiwica: ‘Pimáida níara íibaidéeyéica, pipáyaidáaná níawa. Pipáyaida quéecha níái yàanèyéica náamiwáise macáita, néese pipáyaida níái yàanèyéicaté napíchalécáwa, àta níara idàbàanéeyéicaté yàanàaca’, íimaca yái íiwacalica.⁹ Néese nàanàaca néré níái idàbéeyéicaté íibaidaca a las cincota táicalé, yá ipáyaidaca nía abé èeri iwènicatái.¹⁰ Néese napáyaida nàacawa macáita àta nàanàacataléta néré níái idàbéeyéicaté íibaidaca mapisáisiwata, yá nayúunáidaca ipáyaidapínáca nía manuí yáwanáita. Càita quéwa ipáyaidaca nía macáita abé èeri iwènicatáita.¹¹ Needácanáami yái plataca, yá nadàba natàanica báawéeri iyúwà Bànacalé íiwacali ìwali.¹² Náimaca irí: ‘Níacata yàanèyéicaté a las cinco táicalé, nadéca náibaidaca abéeri hora meedá. Yá pipáyaidaca nía abédanamata wáapicha, wía yùuwichèyécawa íibaidaca ùuléeri yáapiré èeríapinama’, náimaca irí.¹³ Yá Bànacalé íiwacali itàanica àniwa yáapicha abéeri néená íibaidéeyéicaté èeríapinama. Yá íimaca irí: ‘Pía, nùacawéerináca, càmita numàni pirí báawéeri. Mapisáita bàwina nutàanicaté píapicha, yá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca nupáyaidacaténá pía abé èeri iwènicatái.¹⁴ Peedá píasu platawa píacaténáwa matúbanáita. Nuwàwa nùaca irí yái yàanèericaté a las cincota táicalé càitade iyúwa nupáyaidáaná pía.¹⁵ Núalimá numànica nùasu yáapichawa càide iyúwa nuwàwáaná. Picá báawa píicáca núa ìwalíise yái numàníináca cayábéeri áibanái irí mawèníiri iyú’, íimaca yái Bànacalé íiwacalica.

¹⁶ “Càita nacái, píacué idàbéeyéicaté íibaidaca nulí quéechatécáwa, áibanái nacái íibaidéeyéipiná nulí píamiwáise, numànipiná canánama irí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná numànica nalí cayábéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

¹⁷ Jesús idéca idàbaca yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Iná itéca wía yéewáida-calécawa doce wamanùbaca méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca walí:

¹⁸ —Càide iyúwacué piicáná, wàacawa wàyaca Jerusalén iyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca namànica núawa, núa asìali Dios néeséerica, natécaténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nía nacái yéewáidéyéica wenàiwica templo irìcu. Yá nachùuliaca áibanái nanúanápíná núa. ¹⁹ Yá natépiná núa presoíri iyú càmíiyéi judío yàatalé naicáanicaténá nuquíniná, yá nacapèedáidapíná núa, yá natàtàapíná núa cruz ìwali nuétácaténáwa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yá numichàapínacawa yéetácáisi íicha — íimaca walí yái Jesúsca.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

²⁰ Néeseté Zebedeo yéenibe yáatúa ùacawa Jesús yàatalé uénibe yáapichawa níái Santiago, Juan nacái. Yá ubàlùacawa ùlulù ipùata iyúwa Jesús irí usutácaténá íicha wawàsi imànínápiná ulí cayábéeri. ²¹ Yá Jesús íimaca ulí:

—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese úumaca irí:

—Pimàaca nuénibe pucháiba náawinacawa píapicha nacùacaténá píapicha macái wenàiwica áiba èeriwa picùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiníiri iyúwa. Pimàaca náawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáulicuíse pirí nacùacaténá píapicha macái èeri mìnánái —úumaca. ²² Quéwa Jesús íimaca nalí níái Santiago, Juan nacái:

—Càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéericuécá nuícha, picùanápínácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa yéewacaténácué cachàiníiyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáaliméeri wamànica —náimaca. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisítacué piùwichàapínacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínácué píawinacawa núapicha abéericuécá péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáulicuíse nulí, picùacaténácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Núaniri Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios íináidéyécátéwa náawináanápínáwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Wía, Jesús yéewáidacaléca diez wamanùbaca, wéemàcaté yái nasutáanáca Jesús íicha wawàsi, yá calúaca wía náapicha, níái pucháiba Zebedeo yéenibeca. ²⁵ Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa wía. Yá íimaca walí:

—Píalíacuécawa càinácaalí iyú càmíiyéi judío imànica icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa; casíimáica nacùaca wenàiwica cachàiníiri iyú. Píalíacuéwa nacái casíimáica náiwacanánái nachùulíaca macái wenàiwica. ²⁶ Quéwa iwàwacutácué càmita píya càide iyúwa nàyáaná. Néese cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita. ²⁷ Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca áibanái íicha, iwàwacutá íibaidacuéca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáná íiwacali iríwa. ²⁸ Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalícaníta núa, càicáanáta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica irípiná, numàacacaténá nacái nucáucawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái yàanèeripínáca nàwali nabáyawaná ìwalísewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹ Néeseté wamusúacawa Jericó iyacàlená íicha, yá manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamíise. ³⁰ Yá pucháiba matuúyéi nàyaca néeni, yáawinéeyéicawa àyapu idùlepi isutéeyéica plata náicha níái wenàiwicaca ichàbéeyéicawa néenibàa. Matuúyéi isutáca

náicha plata yéewanápiná nawènàca nayáapináwa. Náalíacáináwa Jesús iináwaná ichàbáanáwa chábàì, yá namáidaca Jesús irí:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca.

³¹ Manùbéeyéi wenàiwica nacúisaca níai matuíyéica masànaánápiná nía, quéwa namáida quéwanáta mamáalàacata cachàiniiri iyú. Náimaca:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca. ³² Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá imáidaca níai matuíyéica. Néese isutáca yéemiawa nía:

—¿Càinásicué piwàwa numànica pírí? —íimaca yái Jesúsca. ³³ Náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwa pimàaca catúica wía —náimaca. ³⁴ Catúulécanaáca Jesús iicáca nía, yá imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yáta matuíyéimi iicáidaca àniwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

21

Jesús entra en Jerusalén

¹ Wàanàacaté mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí; quéechatécáwa wàanàaca Betfagé ìyacàlená néré, ìyéerica dúli ìwali ìpidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchalépináwa pucháiba wéena wía yéewáidacaléca. ² Ipíchawáise Jesús ibànùaca nía, yá íimaca nalí:

—Pìacuéwa iriculé yái yàcaléca ìyéerica wapíchalé. Nérécué pìanàapináca burro nadacuèchúa néré, ibàlùèchúawa uìri yáapichawa. Piwasàacué úa, pitécué nulí níawa. ³ Aibacaalícué isutá yéemiawa píawa càinácaalícué pimàni, picàlidacué iríwani nuwàwacutáca níai burroca, núa Píiwacalícuéca, nubànùnánápiná nacái wenàiwica natécaténá irí nía àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Càité Jesús imànica càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàanáté tàcáisi Dios inùmaliçúise. Dios íimacaté:

⁵ “Picàlidacué nalíni níai ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irícu, áibaalí ìpidenacatalé Sión: ‘Piicácué, Picuèriná yàanàaca pìatalécué, càimíri cáimacái iicáca yáawawa, cáimiétacanéri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéeriwa burro wàlisài íinata, uìrica abéechúa pìrái itéechúa yàasusi’, càicué píimaca nalíwa”,

íimacaté yái Diosca. ⁶ Níai pucháiba yéewáidacaléca nàacawa, yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. ⁷ Natéca úái burroca, uìri nacái. Yá waliadaca wàasu ruana nacáiriwa nawaalíricubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani. Yá Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. ⁸ Manùbéeyéi wenàiwica ìyaca néré wáapicha. Abénaméeyéi natéca nàasu ruana nacáiriwa náuquéeri nàwalísewa, yá naliadaca nía àyapulicubàa Jesús ipíchalé, burro ìpìnacaténá íinatabàa càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná nacuèriná icàaluínináwa. Aibanái nacái nawichùaca wisìri nacáiri ibáiná, yá naliadaca nía àyapulicubàa Jesús ipíchalé, náasáidacaténá casímáica naicácani. ⁹ Níai yèeyéicawa Jesús ipíchalé, níai nacái yèeyéicawa yáamiwáise namáidáidaca casímáicáiná nía. Náimaca:

—¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¡Wàaca pírí cayábéeri, pía Dios chènuníiséerica! —náimaca.

¹⁰ Jesús iwàlùacawa Jerusalén ìyacàlená iriculé, yá macáita wenàiwica namusúacawa nacapèe íichawa naicácaténáni. Manùbéeyéi nasutáca néemiawa wenàiwica yèeyéicawa Jesús yáapicha. Yá náimaca:

—¿Cawinásica yái wenàiwicaca? —náimaca. ¹¹ Néese níai wenàiwicaca yèeyéicawa Jesús yáapicha náimaca nalí:

—Yácata profeta Jesús, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica, yàanèerica Galilea yàasu cáli néese, itànáirica Dios inùmaliçúise —náimaca.

Jesús purifica el templo

¹² Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá imusúadaca wenàiwicanáí templo ibàacháwalená irìcuíse, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanáí nacáí iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyéica plata wenàiwica ícha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica níái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. ¹³ Yá Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca péemiaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalicuíse. Dios ímacaté yàasu templo ìwaliwa: ‘Yáí nucapèeca nasutácàalupináca nuícha’, ímacaté yáí Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yáí temploca, piyéedúacáinácué plata wenàiwica ícha pichíwa iyúwa —ímaca yáí Jesúsca.

¹⁴ Néese abénaméeyéi matuíyéi, áibanáí nacáí éeruíyéi yàabàli nàacawa Jesús yàatalé templo irìcu. Yá ichùnìaca nía. ¹⁵ Quéwa sacerdote íwacanánáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu báawaca naicáca Jesús imànínáca yáí cà mírica wenàiwica idé imànica, cayábacáiná wenàiwicanáí iicáca náicha Jesús. Néemiaca nacáí sùmanáí isàna imáidéeyéica casíimáiri iyú templo irìcu; sùmanáí ímaca Jesús ìwali: “¡Wàacué irí cayábéeri, yáí rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí Wacuèrinápiná!” náimaca níái sùmanáica. Iná calúaca sacerdote íwacanánáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yácáiná yáí tàacáisi sùmanáí icàlidéerica ímáanáca Mesíascani yáí Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí. ¹⁶ Néese sacerdotenáí ímaca Jesús irí:

—Picá pimàaca nacàlidaca pìwali yáí tàacáisica. Pichùulìa masànanápiná nía, ipíchaná áibanáí nayúunáidaca Mesíasca pía —náimaca. Yá Jesús ímaca nalí:

—Casímáica nuémíaca yáí náimáanáca. Pidécuéca piléeca tàacáisi Dios yàasu profeta itànèericaté nuináwaná ìwali, íméerica sùmanáí nacàlidáanápínaté nuináwaná cayábéeri iyú. Profeta ímacaté:

‘Pía Wacuèriná Dios, pidéca pimàacaca púubanaméeyéi sùmanáí, quìrasìinái nacáí nàaca pírí cayábéeri’,

càí ímacaté nùwali yáí profetaca. ¿Cánacué càmita péemíaca càinácaalí ímáaná yáí Dios itàacáí piléericuéca? —ímaca yáí Jesúsca.

¹⁷ Néeseté Jesús yàacawa náicha. Yá imusúacawa wáapícha Jerusalén ìyacàlená ícha, wía yéewáidacaléca. Néese macáita wàacawa Betania ìyacàlená néré, yá waimáca néré.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹⁸ Néeseté mapisáináami àniwa Jesús, wía nacáí yéewáidacaléca, idècunitàacá wàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná àniwa, yá máapicani, yáí Jesúsca. ¹⁹ Néese iicáca higuera yéetaná ibàluèricawa àyapu idùlepi. Yá Jesús yàacawa higuera yéetaná yàatalé icutácaténá ìyacaná. Quéwa canáca ìyacaná, iicá ibáiná meedá. Néese Jesús ímaca àicu irí:

—¡Càmita quirínama càyacanáca píawa! —ímaca yáí Jesúsca, yáasáidacaténá walí Dios yùuwichàidáanápínaté israelitanáí. Yáta ichuìdacawa macáita yáí higuera yéetanámica, yá yéetáca. ²⁰ Néese wía, Jesús yéewáidacalénáí waicácináni, yá wáináidacawa manuísíwata waicáidaca higuera yéetanámi irí. Yá wasutáca wéemíawa Jesús:

—¿Càiná yéewaná ichuìdacawa abéerìcuíseta, chuìcani yáí higuera yéetanámica? —wáimaca. ²¹ Néese Jesús ímaca walí:

—Iwàwacutácué peebáidaca tàí íméeri iyú Dios imànínápinácué pírí càinácaalícué cayábéeri pisutéerica ícha imànínápinácué pírí. Péemiácué cayába, píibàacaalícué piwàwawa Dios iwéré tàí íméeri iyú, yásí píalímácué pimànica càide iyúwa núumáaná higuera yéetanámi irí. Píalímápinácué nacáí pimànica cachàiníwanáí. Píimacaalícué yáí dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuíri úni yáaculé’, càicaalícué píima, yásí yàacawa càide iyúwacué píimáaná irí, báisícaalícué peebáidaca Dios imànínápinácué píríni. ²² Núumacué pírí nacáí, macáita càinácaalí cayábéeri pisutéericuéca Dios ícha imànínápinácué pírí, yá peebáidacaalícué tàí íméeri iyú Dios imànínápinácué píríni, yásí Dios imànicuéca píríwani —ímaca yáí Jesúsca.

La autoridad de Jesús

²³ Néeseté Jesús iwàlùacawa templo irìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawani:

—¿Cawiná ibànùà píà pimusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulìà píà pimusúadánápiná nía? —námaca Jesús irí. ²⁴⁻²⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémìawa píà: ¿Cawiná ichùulìaté Juan ibautizánápiná wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáísica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùulìericaté Juan ibautizánápiná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái pírwani cawinácaalí ichùulìaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca. Néese nadàbaca nataáníca nalíwáaca. Námaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulìeriquéera Juan, yásí isutáca yéemìawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmitaté peebáidani?’ càipiná íimaca walí. ²⁶ Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulìeriquéera Juan, cáalucáiná wía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanicaté Dios inùmalícuíse”, càì námaca nalíwáaca. ²⁷ Iná námaca Jesús irí:

—Càmita wáalíawa —námaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmitacué nucàlida pírwani cawinácaalí ichùulìaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los dos hijos

²⁸ Jesús isutáca yéemìawa judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái:

—¿Càinácué píináidacawa ìwali yái comparaciónca? Péemiacuéni. Abéeri asìali idèniacaté yéenibewa pucháiba asianái. Yá íimaca abéeri néená irí, yái idàbáanéerica: ‘Nuìri, siúcade píà píibaidaca nùasu uva ibànacalená yèewiré’, íimaca yái nánirica.

²⁹ Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Càmita nuwàwa nuíibaidaca’, íimaca. Néeseta quéwa iwènúadaca íiwitáisewa, yá yàaca íibaidaca néré. ³⁰ Néese nánirica yàacawa imáidacaténá ìiri áibawa. Yá ichùulìaca íibaidaca uva ibànacalená yèewiré. Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Iyá, pápa. Yáca nùacawéera’, íimaca. Quéwa càmita yàawa néré —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Néese Jesús isutáca yéemìawa judío íiwacanánái, nía nacái sacerdote íiwacanánáica. Yá íimaca nalí:

—¿Càiríná náicha níái asìali yéenibe pucháiba imànica càide iyúwa yáaniri iwàwáaná? —íimaca yái Jesúsca. Néese námaca irí:

—Yái idàbáanéerica —námaca. Néese, Jesús yèepùà íimaca nalí:

—Péemiacué cayába yái nutàacáica. Báisíta áibanái yeedéeyéicaté plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicaté asianái yáapicha plata ìwalínápiná, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, yá idéca Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios icùacaténá nía. Quéwa, píatacué càmita Dios yàasunáica. ³² Yácáiná Juan el Bautistami yàanàcaté yéewáidacaténácué píà píyáanápinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmitacué quéwa peebáida iríni. Néese áibanái yeedéeyéicaté plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicaté asianái yáapicha plata ìwalínápiná, níata yeebáidacaté Juan el Bautista itàacáimi. Yáté nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa píacué, éwita píicacánítacué neebáidaca, néese càmitacué quéwa píwènúada píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténá càide iyúwaté Juan el Bautistami icàlidáaná Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

³³ Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación iyú. Iimaca nalí: “Péemiacué comparación: Abéeri asìali idèniacaté ibànacale yàalunáwa uva yàalupiná. Yá ibànaca

uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Ichùnìaca nacái utàwi nacáichúa uva ìyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva ituní. Néese imànica chènuníri capíi naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu. Yá imàacaca áibanái icuèyèipiná irí yái yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutácaté nabànùaca irí yàasu uva ìyacaná yéénápiná, yàasu èerita needácatáipináté ìyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá néese yàacawa náicha áibalépiná. ³⁴ Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá ìyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa néré nacutácaténá icuèyèi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva ìyacaná yéénápiná. ³⁵ Quéwa níái icuèyèica bànacalé náibàaca nía; nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúaca áibanái, néese nanúaca abénaméeyéi wenàiwica íba iyú. ³⁶ Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicanáíwa áibanái, manùba yáwanái idàbàanéeri yàawiría íicha. Quéwa càita nacái níái icuèyèica bànacalé namànica nalí báawéeri mamáalàacata.

³⁷ “Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìiriwa, íináidacáináwa iríwa yái bànacalé íiwacalica: ‘Báisíta nàaca nuìri íimíetacanáwa’, íimaca íináidacawa iríwa. ³⁸ Quéwa níái icuèyèica bànacalé naicáca ìiri yàacawa napualé, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetácaalípináwa, yá yàaca bànacalé ìiri iríwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái’, náimaca. ³⁹ Càita náibàacani, yá nawatàidacani bànacalé yèewíse, yá nanúacani.

⁴⁰ “Siùcade píimacué nulí: Yái uva ibànacalená íiwacalica, yàanàacaalípiná nàatalé, ¿càinásica imànipiná nalí, níái icuèyèicaté bànacalé?” íimaca yái Jesúsca. ⁴¹ Néese níái wenàiwica ìyèeyéica templo irícu náimaca Jesús irí:

—Inúapiná níái báawéeyéica, càmita nacái catúulécana íicáca nía. Néese imàacapiná áibanái cayábéeyéi íiwitáise icuèyèipiná irí yái uva ibànacalenáca, ibànuyèyèipiná irí yàasu uva ìyacaná yéénápiná needácaalí bànacalé ìyacaná —náimaca. ⁴² Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta. Pidécuéca piléeca nacái comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmaliçuíse. ¿Cánacué càmita peebáida itàacái? Itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ibànùanápínáté nacuerínápiná, níái israelitaca, quéwa báawáanápínáté naicácani. Càité profeta íimaca:

‘Níái imàníyèica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiniíri iwàwacutácawa capíi irípináni yái íba náuquéricaté. Càita Dios idéca imànica, íná wàaca Dios irí cayábéeri’,

càité profeta íimaca nùwali, núa càiride iyúwa íba, núa israelita icuèrinápínáca. ⁴³ Iná núumacué pirí, càicuéca píade iyúwa báawéeyéi icuèyèica bànacalé. Càmitacué picua cayába israelitanái càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmitacué nacái péewáida nía, íná càmita namàni cayábéeri. Siùcáisede Dios càmita quirínama ibatàacué picùaca yàasu wenàiwica, níái israelitaca. Yá Dios imàacapiná áibanái íibaidaca irípiná, yéewáidéeyèipiná nía cayába, namànicaténá cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁴⁴ Iyaca nacái áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèeyéicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalséi iyú —íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yúuwichàidáanápíná manuísíwata cawinácaalí camíyèica yeebáida Jesús itàacái.

⁴⁵ Níái sacerdote íiwacanánáica, fariseonái nacái, idécanáami néemiaca comparación Jesús icàlidéerica, yá náalíacawa icàlidacatèni nàwali yái tàacáisica. ⁴⁶ Inaté nawàwaca náibàacani náucacaténáni presoíyèi ibànaliculé. Quéwa cáaluca nía manùbéeyéi wenàiwicanái íicha, nfacáiná manùbéeyéi wenàiwica neebáidaca Jesús itànáica Dios inùmaliçuíse. Iná càmita nadé náibàaca Jesús.

¹ Néseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: ² “Péemiacué comparación: Yái Dios icùanáca wenàiwica càicanide iyúwa abéeri nacuèriná imàníná iwàwéerica imànica manuírí fiesta ìiri irípináwa, yàasu casamientopináwa, ìiri yeedácáiná iríwa yàacawéetúapínáwa. ³ Yá nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa nàaca namáidacaténá wenàiwica nacuèriná icàlidéeyéicaté írini quéecha. Quéwa càmita nawàwa nàwacáidáyacacawa néré. ⁴ Néese nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áibanái. Ipíchawáise nàacawa, yá íimaca nalí: ‘Pìacué picàlidaca nalíni, níara numáidéeyéica, nudéca nuchùnìaca yái nayáapínáca. Nùasu wenàiwica nadéca nanúaca nupíra pacá walíibèeyéi, áiba nacái nupíra walíibèeyéi. Macáicata idécawa canánama yái nayáapínáca. Pisutácué nàanápínáwa aléi fiesta casamiento nérépiná’, íimaca yái nacuèrináca. ⁵ Néese nacuèriná yàasu wenàiwica namáidaca nía àniwa quéwa caná iwèni wenàiwicanáí iicáca nacuèriná itàacáíwa. Abéeri néená yàaca iicáca ibànacalewa. Aiba yàacawa yàcalé néré iwéndacaténá yàasuwa. ⁶ Yá áibanái náibàaca nacuèriná yàasu wenàiwicawa. Yá nacuísaca nía, namànica nalí báawéeri, àta nanúacataléta nía nacái. ⁷ Yá néese máini calúacani yái nacuèrináca. Yá ibànùaca néré yàasu úwináíwa, yá úwináí nanúaca níai inuèyéicaté meedá nacuèriná yàasu wenàiwicawa, yá úwináí yeemáca nàyacàlemi. ⁸ Néese àniwa nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanáí iríwa: ‘Macáicata idéca ichùnìacanáca canánama fiesta casamientopiná quéwa níara numáidéeyéicaté quéechatécáwa, canáca yéewaná nàanàaca, càmicáináté neebá numáidáaná nía. ⁹ Iná pìacué picutáca mamáalàacata wenàiwicanáí bamuchúamibàa yàcalé, àyapulicubàa nacái pimáidacaténácué nía macáita pìanèeyéica’, íimaca yái nacuèrináca. ¹⁰ Néese níai yàasu wenàiwicanáí nàacawa bamuchúamibàa yàcalé àyapulicubàa, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica nàanèeyéica néenibàa, cayábanaméeyéi, báawanaméeyéita nacái. Iná yéewa idéca capíi ipuníacawa madécaná wenàiwica iyú, yái manuírí capíi imàdáná casamiento yàaluca.

¹¹ “Néseta quéwa yái nacuèriná iwàlùacawa néré itàidacaténá wenàiwicanáí yàanèeyéica néré nayáacaténá nayáacaléwa, yá iicáca abéeri asiali nèewi ibàlesíami yáapichawa meedá. Càmitaté ìwali ibàlewa wàlisàíwa, yái bàlesi cayábéerica nacuèriná iwacuèricaté macái wenàiwica irí, fiesta casamiento ibàlenápiná. ¹² Yá nacuèriná íimaca irí: ‘¿Néeni? ¿Cánásica yéewaná piwàlùacawa aléi, éwita càmicáaníta pìwali pibàlewa fiesta casamiento ibàlenápiná, yái bàlesica nuèrica nalí?’ íimaca yái nacuèrináca. Yá masànacani icalùniwa nacuèriná íicha, yái asialica. ¹³ Néese nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanáí iríwa, níai iwacuèyéica yàacàsi wenàiwicanáí irí: ‘Caquialéta, pidacùacué yái asialica icáapi nacái, yàabàli nacái. Yá piúcacué wáichani aléera catéeri iriculé. Wenàiwicanáí náicháanípíná manuísíwata néré, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’, íimaca yái nacuèrináca. ¹⁴ Dios imáidacáiná manùbéeyéi wenàiwica, quéwa càmita yeedá macáita yàasu wenàiwicapínáwa nía”, íimaca yái Jesúsca.

El asunto de los impuestos

¹⁵ Nésetécáwa, abénaméeyéi fariseo nàwacáidáyacacawa natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa náalimáidáanápíná naicáwa Jesús icàlidacaténá áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu gobiernonái irí. ¹⁶ Iná nabànùaca abénaméeyéi néenáwa Jesús yàatalé náapicha nacái áibanái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Yá náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàanica báisiiri iyú, péewáidaca nacái wenàiwica báisiiri iyú nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulíaná nàyaca. Wáalíacawa nacái piicáca macái wenàiwica abédanamata, íná càmita pibatàa áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri íicha. ¹⁷ Iná picàlida walíni càinácaalí píináidacawa: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca. ¹⁸ Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Yá íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, ¿cánacué píalimáida piicáwa núa picháawàcaténá nuináwaná ìwali nutàacái ìwalíise? ¹⁹ Néeni, píasáidacué nuicá moneda càichúaca nachùulíacuéca pipáyaidaca iyú nía —ímaca yái Jesúsca. Yá natéca irí denario, yái cawèníri monedaca abé èeri iwènicatáica. ²⁰ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Cawiná yéenáiwana íchanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ípidená íchanàawa ìwali? —ímaca yái Jesúsca. ²¹ Yá náimaca irí:

—Emperador ípidenáquéi íchanàawa ìwali, yéenáiwana nacái íchanàawa ìwali, yáara romano íiwacalíná, icuèrica macái èeri mìnanaí —náimaca. Iná Jesús ímaca nalí:

—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulíanacué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanacué pimànica —ímaca yái Jesúsca. ²² Yá náináidacawa manuísíwata néemíaca Jesús ímáana, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese namàacacani, yá nàacawa ícha.

La pregunta sobre la resurrección

²³ Néese yáté èerica àniwa abénaméeyéi saduceo nàacawa Jesús yàatalé. Níai saduceo náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáníca Jesús iquíniná, íná nasutáca néemíawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

²⁴ —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi ímèerica Dios ichùulíanacué wía judíoca wamànínapíná cà: Asíali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínumiwa yàacawéetúapínáwa yéewacaténá idèniaca úapícha yéenibewa naiquéeyéipíná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyèipíná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁵ Uwé, áibaalíté nàyaca wèewi siete namanùbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa ínupínáwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. Méenibecáináni, íná iméeréeri yeedáca úai ibèeri ínumicawa. ²⁶ Càita nacái iméeréerimi yéetácawa uícha méenibeta. Néese iméeréeri yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níai sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. ²⁷ Néese úanama yéetácawa náami nacái. ²⁸ Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa idé icáucàacawa áibaalípinátá, càide iyúwa áibanái íináidáanáwa, néese ¿càinápinásica uníri náicha níara sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawatá macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáníca Jesús iquíniná. ²⁹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíri tàacáisi ícha càmicáinácué píalíawa càinácaalí ímáana Dios itàacái profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuíse. Càmitacué nacái píalíawa Dios íiwitáise cachàiníri ìwali imichàidáanápiná wenàiwica yéetácaisi ícha. ³⁰ Aiba èeriwa yéetéeyéimiwa nacáucàapínácawa, quéwa càmita nacásàapínáwa, níai asíaníca, inanái nacái, nàypínacáiná càide iyúwa chènuníiséeyéi ángel iyáaná càimíyéica icásàawa. ³¹ Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapíná wenàiwica áiba èeriwa, quéwa pidécuéca píléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuíse, íná ¿cánacué càmita péemíca càinácaalí ímáana? ³² Dios ímacaté: ‘Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càité ímaca yái Diosca. ¡Dios càmita icua yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icuaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapícha siúcade, níai Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés iyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —ímaca yái Jesúsca. ³³ Néese wenàiwicanái nadécanáami néemíacani, yá náináidacawa manuísíwata néemíaca Jesús yéewáidáana nía.

El mandamiento más importante

³⁴ Néeseté fariseonái idécanáami néemíaca Jesús iináwaná imawèniadacaté saduceonái yàasu tàacáisi, yá fariseonái nàwacáidáyacacawa. ³⁵ Néese abéeri fariseo yéewáidéeri wenàiwica templo irícu, íináidacawa yáalimáidáanápiná iicáwa Jesús

icàlidáanápíná áiba wawàsi báawéeri nacháawàcaténá iináwaná ìwali ìwalíse. Yá íimaca Jesús irí:

³⁶ —Pía yéewáidéerica wenàiwica, nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamànínápínáca. ¿Càiríná wawàsi máiníri cachàinica náicha canánama wamànínápíná? —íimaca. ³⁷⁻³⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—Yái Dios ichùullianáca máiníríca cachàinica náicha canánama wamànínápíná càì íimaca: ‘Cáininá piicáca Picuèriná Dios macáì piwàwalicuísewa, macáì picáuca iyú nacáíwa, macáì píiwitáise iyú nacáíwa’, càì íimaca. ³⁹ Iyaca walí áiba inacáiri nacáì, yái pucháibáanáca. Yá íimaca: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa’, càì íimaca yái Diosca. ⁴⁰ Canáca áiba tàacáisi cachàiníri náicha níái pucháiba ichùullícanásica. Macáita tàacáisi profeta Moisés itànèricaté Dios inùmalicuíse, profetanái nacáì icàlidéericaté Dios inùmalicuíse, macáita yái tàacáisica yéewáidaca wía cáinináanápíná waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacáì —íimaca yái Jesúsca.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹ Néese idècunitàacá fariseonái iyaca Jesús íipunita, yá Jesús isutáca yéemíawa nía. ⁴² Íimaca nalí:

—¿Càinacué pínáidacawa Mesías ìwali, yái picuèrinápínacuéca Dios ibànuèripínacuéca pirí, píacué israelitaca? ¿Cawíná itaquèrináminí? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Rey David itaquèrinámicaní, yái Mesíasca —náimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta rey David itaquèrinámicaní yái Mesíasca. Quéwa rey Davidcaté íimaca áiba wawàsi nacáì Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápínáca. David icàlidacaté Espíritu Santo inùmalicuísení, yá David íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacalí’. Càité David íimaca:

⁴⁴ ‘Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacalí irí: Píawinawa nuéwápuwáise picúacaténá núapícha macáita, idècunitàacá numawènìadaca píícha macáì piùwidenáíwa, íimaca yái Diosca’,

càité íimaca yái Davidca. ⁴⁵ Yái rey Davidca íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacalí’, íná éwita rey David itaquèrinámícaánítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David íiwacalí nacáicaní —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

⁴⁶ Canácata néená yáalíeri áiba tàacáisi náaliméerica namawènìadaca iyú Jesús, ibatàa abéeri tàacáisi piná, càmita náalíawa, canásíwata. Iná cáaluca nasutáca néemíawa Jesús àniwa, ipíchaná báica nía nacáì wenàiwicanái yàacuésemi.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

¹ Néeseté Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, áibanái nacáì wenàiwicanái iyéeyéica néeni. ² Yá íimaca walí: “Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, nía nacáì fariseoca nacàlidacuéca pirí tàacáisi profeta Moisés itànèricaté bàaluité Dios inùmalicuíse. Néewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica.

³ Iná néewáidacaalícué pía Dios itàacáì iyú, néese peebáidacué yái nacàlidáanáca, pimànicué nacáì macáita càide iyúwa nacàlidáaná Dios itàacáì írìcuíse. Quéwacué picá pimàni càide iyúwa namàníná, nacàlidacáinacué pirí cayábéeri wawàsi, quéwa namànica áiba wawàsi méetàuculéeri, báawéeri meedá. ⁴ Nadènìaca nàasu tàacáisi nacáíwa, méetàuculéeri Dios itàacáì íícha. Iná nachùuliaca wenàiwicanái namànica wawàsi máiníri càulenáca náicha, náimacáiná Dios iwàwacasa wenàiwicanái imànicani. Quéwa càmita wenàiwica yáalímá ìideníacani, néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica càmita nawàwa nayúudàaca nía, càmita nacáì namàni càide iyúwa nachùullianá áibanái imànica. ⁵ Macáita yái namàníríca, yá namànicani wenàiwicanái iicápiná meedá, yéewacaténá wenàiwica nàaca náimíétacaná meedá. Nawàwacué piyúunáidaca cáinináca naicáca Dios itàacáì níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu. Iná nadacùaca nàwaliwa Dios itàacáì yéená napùdàlicuwa, nàanàa ìwali nacáíwa, càide iyúwa Dios

ichùullianá wamànica, wía israelitaca, quéwa nadacùacani cáucuíri iwaalíbapi iyú yéewacaténacué piicácani ráunamáita, íná piyúunáidacuéca cáinináca naicáca Dios itàacái, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Cálaca namànica nàasu chflanásiwa nasucuéri nabàle ipùata ìwaliwa yéewacaténacué piyúunáidaca nàaca Dios icàaluíniná macái nawàwalicuísewa. ⁶ Nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa macái wenàiwicanái yàacuésemi nayáacaalí nayáacaléwa náapicha, namànicaalí culto nacái judiónái yéewáidacàalu irìcu, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiniyéica cachàinica. ⁷ Nawàwa macái wenàiwica natàidaca nía cáimiétaquéri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi naicáténá nía. Máini fariseonái iwàwacué pitàidaca nía cà: Píamisícawa yéewáidéerica wía”, íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, picácué piwàwa áibanái íimáaná pirí ‘pía, yéewáidéerica wía’, nuwàwacáinacué macáita piicáyacacawa càide iyúwa abémisana. Núacata yái abéericata yéewáidéer-icuéca pía. ⁹ Picácué píima áiba irí ‘Pía, Wáaniri, icuèrica wía’ cháí èeri irìcu pidènacáinacué abéerita Píaniriwa Dios ìyéerica chènuniré. ¹⁰ Picácué piwàwa áibanái íimaca pirí ‘pía, Wáiwacali, yéewáidéerica wía’, abéericáinata núa Cristo Píiwacalicué. ¹¹ Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani iyúwa cachàiníirica áibanái íicha, iwàwacutácué íbaidaca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacali iríwa. ¹² Níacáiná macáita cachàiníiyéica iicáca yáawawa, níacata Dios imàaqueeyéipiná báica nía, càmiyéica nacái cachàini. Néese cawinácaalí càmiyéica cachàini iicáca yáawawa, níacata Dios imàaqueeyéipiná cachàinica nía”, íimaca walí yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yàalàaca fariseonái cachàiníiri iyú, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Íimaca nalí: “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íi-witáise meedá! Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ibàlièyéica capíi inùma, néese càmita nawàlùawa capíi irìculé, càmita nacái namàaca áibanái iwàlùacawa. Càitacué pía, éwitacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái íimáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidáanápínani, càmita nacái pimàaca áibanái yeebáidacani, ipíchaná Dios yàasu wenàiwicaca nía. ¹⁴ ¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piyéedúacáinacué náicha nacapèemi, nàasumi nacái, níái catúulécaneeyéi inanáica inìrimi yéetéeyéimicawa íicha. Néese, pisutácuéca Dios déecuíri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidacuéca cayábaca píiwitáise. Dios yùuwichàidapínacué píawa cachàiníiri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica.

¹⁵ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píacáinacuéwa áiba cáli néré manuíri úni abéemàalé piwènúadacaténacué abéeri wenàiwica íiwitáise yeebáidacaténá càide iyúwa péewáidáaná nía. Néese pidécanáamicué piwènúadaca íiwitáise píasu tàacáisi iyúwa, yásí péewáidacuéca imànica ibáyawanáwa pucháiba yàawiriéicatái yáwanái íicha yái báawéerica pimàníiricuéca, píacué yèeyéipináwa infierno irìculé, yái quichái càmiírica ichacàwa càiripinéerita iyaca.

¹⁶ “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa! Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píimacáinacué pìwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali. ¡Cáanáica péewáidacuéca wenàiwica chìwái iyú nachìwáidacaténá áibanái! Píacué fariseoca, píacuéca cà píimaca nalí: ‘Píimacaalí báisí báisísíwatasa templo íipidená ìwali pimànínápiná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicanani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá pimànicanani, càmicáiná máini cachàiníirica yái templo íipidenáca; quéwa picàlidacaalíni templo yàasu oro íipidená ìwali, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinicáiná cachàiníirica oro templo íicha’, càí péewáidacuéca wenàiwica pichìwa iyúwa nachìwáidáanápíná áibanái. ¹⁷ ¡Píacué fariseoca, càmiyéica yáalíawa, matuíyéi nacái íiwitáise! ¡Càmitasicué

píalíawa cachàinica templo oro ícha? Bàlultécáiná Dios ichùulíaca wàawirináimi namàníinápináté irípiná yái temploca, íná yéewa cachàinica templo imànica oro. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ¹⁸ Càita nacái, píacué fariseoca, pidécuéca càì píimaca altar ìwali: ‘Píimacaalí báisí báisísíwata altar ípidená ìwali pimàníinápiná áiba wawàsi, néese càmicaalí píwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá càì pimànicani, càmicáiná máiní cachàiníríca altar ípidená; quéwa picàlidacaalíni ofrenda ípidená ìwali, yái pírái nanuérímicca iyúwa sacrificio nàacaténá Dios icàaluíniná, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàinica ofrenda altar ícha’, càì péewáidacuéca wenàiwica pichíwa iyúwa nachìwáidáanápiná áibanái, píacué fariseoca. ¹⁹ ¡Píacué fariseo matuíyéica ííwítáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachàinica altar ofrenda ícha? Bàlultécáiná Dios ichùulíaca wàawirináimi namàníinápináté irípiná yái altarca, íná yéewa cachàinica altar imànica ofrenda. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. ²⁰ Píacué fariseoca. Càmitacué péewáida wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Núumacué píri cawinácaalí ímérica ‘báisí báisísíwata altar ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì ímaca náipidená ìwali cawinácaalí ofrenda ìyéerica altar ínata. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáaté áibanái irí. ²¹ Yá nacái cawinácaalí ímérica ‘báisí báisísíwata templo ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì ímaca Dios ípidená ìwali, Dios imàacacáiná ííwítáise iyamáanápináwa templo írìcu. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáaté áibanái irí. ²² Yá nacái cawinácaalí ímérica ‘báisí báisísíwata capíraléeri cáli ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì ímaca Dios yàalubái ípidená ìwali ìyéerica chènuniré, idéca nacái càì ímaca Dios ípidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáaté áibanái irí. Canáta yéewaná ichìwáidaca áibanái càide iyúwacué péewáidáaná nía pichíwa iyúwa, píacué fariseoca.

²³ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica ííwítáise! Pimàacacuéca bà-nacalé ofrenda iyú Dios írì, abéerinama néená níái diyéyica imanùbaca píbanacaleca púubéeyéica, níái menta, anís nacái, comino nacái, càide iyúwaté Dios ichùulíanácué pimàacaca írì bànacalé ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. Quéwa, càmitacué picúa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái píicá áibanái ipualé, càmitacué nacái píaca Dios icàaluíniná. Iwàwacutácué càì pimànica, quéwa picácué píyamáida pimàaca píasu cawèníriwa ofrenda iyú Dios irípiná. ²⁴ ¿Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píacué fariseoca, píimacáinácué píwaliwa píalímáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ichàbáidéerica ìirapínáwa úni wáluma yèewibàa imàacacaténáwa néeni awàsa, ipíchaná ìiraca írìwa casaquèeri única, néese ráunamáita meedá iwetúaca manuíri camello casaquèeri. Càitacué pía, pimànicáinácué cáalíacáiri iyú píubéeri wawàsica iyúwa píawirináimi ííwítáise ímáaná, quéwa matuíbanáiri iyú meedá píimáichacuéca Dios itàacái máiníríca iwàwacutáca weebáidaca.

²⁵ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica ííwítáise! Pimànicuéca madécaná wawàsi cáalíacáiri iyú càide iyúwaté píawirináimi yéewáidáaná, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca pííwítáise. Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quírápieli nacái wáibéeyéica ínatabàawa. Quéwa máinícué báawaca pííwítáise píwàwalícu càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedáicáinácué píriwa manùba wawàsi píyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuéca. ²⁶ ¡Píacué fariseo matuíyéica ííwítáise! Iwàwacutácué masacàaca pimànica pííwítáisewa píwàwalícuísewa quéechacáwa. Masacàacaalícué pimànica pííwítáisewa, yásí masacàaca Dios íicápiná macáita yái pimàníricuéca.

²⁷ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, Dios

yùuwichàidapinacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càliculìimi nabàdéerica ínatabàa cayábawa cabalèeri iyú. Cayábéeyéi iicacánáwa ínatabàawa càliculìimica, quéwa ipuníacawa yéetánimi yáapi iyú, macái íiwitáaná casaquèeri iyú nacái. ²⁸ Càitacué pía nacái píacué fariseoca: Macái wenàiwica nayúunáida cayábacuéca píiwitáise, quéwa máinícué píiwitáise pucháibéeri idéca ipuníadacuéca piwàwa báawéeri iyú.

²⁹ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pidécuéca pimànica cayábanaméeyéi capìi profetanáimi yàasu càliculìimi iwicáulé piwàwalicáinásacué níai Dios yàasu profetamica, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Pidécuéca pichùnìaca cayábéeri iyú nacái nàasu càliculìimica áibanái cayábéeyéimica íiwitáise. ³⁰ Néese pidécuéca càì píimaca: ‘Wàyacaalíté bàalutité wàawirináimi yàasu èerimité, yá càmítaté wayúudàa nanúaca Dios yàasu profetanáimicatá’, càicué pidéca píimaca. ³¹ Iná pidécuéca picàlidaca piináwanáwa píalíacawa píawirináimicuéca nía, níara inuéyéicaté Dios yàasu profetanáimica. ³² ¡Siùca nacáide mesúnamáita pimáalàidapinacué pimànica yái báawéerica píawirináimi idàbéericaté imànica!

³³ “¡Píacué àapi nacáiyéica íiwitáise! ¡Píacué caculáléeyéica íiwitáise! ¡Càmítacué píalimá pichúuliacawa íicha yái yùuwichàacáisi iyéerica infierno irìcu! ³⁴ Iná nubànùapinacué píataléwa nùasu wenàiwicawa icàlidéeyéipiná tàacáisi nunùmaliçuise, nùasunái profetanái, nùasunái cáalíacáiyéi nacái, nùasunái yéewáidéeyéi wenàiwica nacái. Quéwa, núalíacawa pinúapinacuéca abénaméeyéi néená, pitàtàapinacué abénaméeyéi néená cruz ìwali, picapèedáidapinacué abénaméeyéi nacái judíonái yéewáidacàalu irìcu, pipíadáidapinacué nía yàcalé íicha áiba yàcalé nérépiná. ³⁵ Iná Dios yùuwichàidapinacué píawa, píacué israelitaca, nàwalíise macáita cayábéeyéimica íiwitáise píawirináimicué inuéyéicaté, nanúacatáiseté Abel, yái cayábéerimica íiwitáise, àta nanúacatalétaté nacái Dios yàasu profeta Zacarías, yái Berequías ìirimicaté, píawirináimicué inuéericaté templo ibàacháwalená irìcubàa, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. ³⁶ Péemiacué cayábani, Dios yùuwichàidapinacué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siùcade ìwalíise macáita yái báawéerica pimànìiricuéca nalí, níai nùasu wenàiwicaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

³⁷ Néese Jesús íimaca: “¡Píacué Jerusalén iyacàlená mìnanáica, píacué inuéyéica Dios yàasu profetanái, pinúacuéca áibanái nacái íba iyú, níai wenàiwica Dios ibànuyéyéica icàlidaca pirícué tàacáisi inùmaliçuise! ¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí ucùaca uénibewa ubáiná yáapiréwa! Quéwa càmítacué piwàwa nucùaca pía. ³⁸ Iná péemiacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca, idécanáami piùwidenái imànicuéca ùwicái píipunita. ³⁹ Yá núumacué nacái pirí, siùcáisede càmítacué piicá núa quirínama àta pímacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yái yàanèerica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànuyéerica walí!’ càipinacué píimaca nùwali”, íimaca yái Jesúsca.

24

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Néeseté Jesús yàacawa templo íicha. Idècunitàacá yàacawa, wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha mawiénita irí. Yá wadàbaca watàaníca irí templo ìwali, nàwali nacái cayábanaméeyéi capìica iyéeyéica templo itéese. ² Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába yái núuméeyéicuéca pirí ìwali, níai capìica. Báisita áiba èeriwa canácata capìi yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Macáita níai temploca itéeséeyéica namáalàapináta nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³ Néese Jesús yàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús yáawinacawa néré. Néese wía yéewáidacaléca wàacawa yàatalé watàanicaténá yáapicha méetàucuta áibanái íicha. Yá wáimaca irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí chácataínácaalí ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali. ¿Càinásica iyú wadépiná wáaliacawa mawiénica péenáiwana píanàanápíná àniwa, èeri nacái imáalàanápínacawa? —wáimaca. ⁴ Néese Jesús íimaca walí: “Piicácué píichawa cayába ipíchaná áibanái ichiwáidacuéca pía ipíchwáise èeri imáalàapínacawa. ⁵ Manùbacáiná wenàiwica nàanàapíná icàlidéeyéipíná ichiwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápínáca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapíná manùba wenàiwica. ⁶ Nacàlidapínácué pirí madécaná ùwicái iináwaná ìwali, áibanái imànínása úwi mawiénita, déecubàata nacái. Quéwacué, picácué cáalu píawa iwàwacutácaíná càì namànica, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi. ⁷ Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéi ipéliapíná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipínáca ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá manùbéeyéi wenàiwica néetápináca mápícaí iyú, cáli nacái icusúapínáca madécaná cáliwa. ⁸ Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica, yátanica idàbàanéerica yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

⁹ “Néese náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali náiwacanánái iríwa peebáidacáinácué nutàacái. Yá namànipínácué pirí báawéeri, yá nanúapínácué píawa. Macái èeri mìnanaí báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáinácué nutàacái. ¹⁰ Néenialípiná manùbéeyéi wenàiwica nawènúadapíná nuícha náiwitáisewa namànicaténá nabáyawanáwa. Yá báawapíná naicáyacacawa, nacháawàayacacawa. ¹¹ Madécaná iwicùlidéeyéi cachìwéeyéi yàanàapínáca icàlidéeyéi ichiwawa. Náimapíná natàanínása nacái Dios inùmaliçuise, yásí nachìwáidapíná madécaná wenàiwica. ¹² Néenialípiná ìyaca madécaná báawéeriwa, íná batéwa macáita càmítapíná cáinína naicáyacacawa. ¹³ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetá-catalétawa, nuwasàapíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁴ Yá nàapínáca macái cáli ínatale nacàlidacaténá yái tàacáisi cayábéerica íméerica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa yéewacaténá macái èeri mìnanaí néemiacani; néese èeri imáalàapínáca macáita.

¹⁵ “Bàaluité profeta Daniel itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise icàlidéerica walí áiba báawéeri casaquèeri wawàsi iináwaná ìwali abéeri wenàiwica imàníripínáca templo irícu, aléde càmícaléca Dios ibatàa wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios íicha. Piicácaalípinácué yái báawéerica iyéeripínáca templo irícu—píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemiacué cayábani—íná piicácaalípinácué yái wenàiwica ìyaca néré, yásí iwàwacutácué pípiacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. ¹⁶ Yásí cawinácaalí ìyéeyéica cháí Judea yàasu cáli ínata, iwàwacutá napiacawa dúli inàliméeri nérépiná. ¹⁷ Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatawa néenialípiná, iwàwacutá càmíta nèepùa nawàlùacawa nacapèe irículéwa needácaténá nàasuwa ipíchwáise napiacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. ¹⁸ Cawinácaalí ìyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmíta nèepùawa nacapèe néréwa, ibatàa needáanápíná nabàlewata, iwàwacutá càmíta nèepùawa ipíchwáise napiacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. ¹⁹ ¡Nàuwichàapínáwa manuísíwata cawinácaalí inanái idéerícuíyéica, nía nacái inanáca yèeyéica quirasíi ìira ìinisi, càmícaíná náalímá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa! ²⁰ Pisutácué Dios íicha ipíchanácué iwàwacutá pípiacawa uníabépi, máinícaínácué càulenáca píacawa, càmíta nacái sábadò irícu judíonái iyamáidacatáicawa, ipíchaná nabàlìacuéca píicha yàcalé iwáiná inùma pimusúacatáisepínáwa yàcalé íicha. ²¹ Néenialípiná wenàiwica yùuwichàapínácawa báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái íicha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siùca nacáide. Càmíripínáta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeri íicha càiripínátawa cháí èeri irícu. ²² Càmicaalí Dios imàaca

maléenéeripináni yáí yùuwichàacáiscatá, yásí macáí èeri mìnánáí yéetápinácawatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripinácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

²³ “Néese néenialípiná áibanáí ímapiná piríwa: ‘Aquialécué piicáca, chácata ìyaca yáí Mesíasca’, càipiná náimaca; áibanáí nacáí náimapinácué piríwa: ‘Piicácué Mesías ìyaca néré, yáí judío icuèrináca’, càipiná náimaca. Quéwa, picácué peebáida nalíwani. ²⁴ Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàapiná, icàlidéeyéipiná ichìwawa Mesíasca nía, judío icuèrinápiná; áibanáí iwicùlidéeyéi nacáí nàanàaca icàlidéeyéipiná ichìwawa. Náimapiná natàanínása Dios inùmaliçúse. Yá namànipiná yáí camíríca wenàiwica idé imànica. Càita náasáidapiná nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnánáí. Náalimáidapiná nachìwáidaca nacáí Dios yàasu wenàiwica, níái Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càmicaalí Dios yàasunáí iicá íchawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacáí. ²⁵ Nudéca nùlàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapináca. ²⁶ Iná náimacaalícué pirí: ‘Aquialécué piicáca Cristo ìyaca manacúali yùucubàa càinawàiri’, picácué píawa néré. Náimacaalícué nacáí pirí: ‘Piicácué chácataníira Cristo ìyaca capíi imàdàaná irìcu, ibàacawa’, picácué peebáidani. ²⁷ Nùacáiná nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macáí èeri mìnánáí naicáca nùcànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáaná macáita capíraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càicata nacáí nùapinácawa néese àniwa nuénáiwana yàanàacatáíwa, núa asìali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéri iyúwa. ²⁸ Màulenéri iyú piicápinácué chábàanacaalí nùacawa càide iyúwacué píalíanáwa alénacaalí yéetéerimiwa iríawa piicácinácué manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa”, ímaca yáí Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁹ Jesús ímaca walí: “Néenialípiná ichàbacanacáitawa yáí yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri icamaláná, yá nacáí quéeri camítapiná amalá icànaca. Dùlupùta nacáí nacaláapináwa chènuníse. Yásí cachàiníyéi wawàsi ìyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáíwa. ³⁰ Néese macáí èeri mìnánáí iicápiná abéeri wawàsi chènuníse imàaquéeripináca náalíacawa nùanàanápiná, núa asìali Dios néeséerica. Yá náicháanípiná nacalùniwa níái macáita èeri mìnánáica. Néese naicápiná núa, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapiná acalèe yèewíse cachàiníri nuíwítáise iyúwa, mèlumèlúri iyú nucúacaténá macáita. ³¹ Yá nubànùapiná nùasu ángelnáíwa napùliacaténá trompeta cachàiníri iyú nàwacáidacaténá macáita wenàiwica nuedéeyéica nùasunáipináwa. Càipiná nùwacáidaca nulíwa nía àta alénacaalí nàyaca macáí cáli imanuíca cháí èeri irìcu, èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléca.

³² “Péemiácué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá píalíacuéca mawiénica camuí. ³³ Càita nacáí piicácaalípinácué ichàbacawa macáita yáí nucàlidéericuécaca pirí ìwali, yásí píalíacuéca mawiénica núa, nùanápináwa néese àniwa, núa asìali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi inuma irìcu, iwàlùanápináwa capíi irìculé. ³⁴ Péemiácué cayábani, macáita yáí siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pirí ìwali, macáita ichàbàanápinácawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica ìyéeyéipináca néenialíwa. ³⁵ Yáí capíraléeri cáli, èeriquéi nacáí namáalàapinácawa áibaalípiná, néese nutàacáí càmita imáalàapináwa. Macáita ichàbapinácawa càiwade iyúwa nucàlidáaná piríni.

³⁶ “Quéwa canácata yáaliériwa chácataínápinácaalí yáí èerica, chènuníiséeyéi ángel nacáí càmita náalíwa, núa nacáí Dios Iríca, càmita nùalíwa chácataínápinácaalí èeri, hora nacáí. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

³⁷ “Mawiénicaalípiná nuénáiwana nùanàacatáipináta àniwa, núa asìali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanáí nàypináca càide iyúwaté èeri mìnánáí ìyáanáte Noé yàasu èerité. ³⁸ Bàaluité èeri ipíchawáiseté úni yéesacawa macáita cáliquéi, macáí èeri mìnánáí nàyacaté matuíbanáita Dios ícha; nayáacaté nayáacaléwa, nàiracaté nacáí nàiracaléwa. Needácaté nacáí náinupináwa. Càité namànica àta Noénáí iwàlùacatalétatéwa arca

iriculé. ³⁹ Càmitaté èeri mìnanaí yeebáida mawiénicani yái yùuwichàacáisica. Néseté yáta manuíri yéesacái yàanàaca, yá macáita néetácawa càmiyéicaté iwàlùawa arca iriculé Noénái yáapicha. Càita nacái yùuwichàacáisi yàanàapínáwa ráunamáita èeri mìnanaí ìwali áiba èeriwa nùanàacatáipínáta àniwa, núa asiali Dios néeséerica. ⁴⁰ Néenialípiná pucháiba asianái yèepuníyéipínácawa manacúalibàa. Angelnái itépiná abéeri asiali, abéeripíná nacái imàacawa néenita. ⁴¹ Yá pucháiba inanái namulúapínáca nàyaca ituínási. Angelnái itépiná abéechúa, abéechúapíná nacái imàacawa néenita.

⁴² “Picùacáitacué nùanàaca, càmicáinácué píalíawa nuénáiwana nùanàacatáipíná, núa Píiwacalícuéca, chácataínápinácaalí nùanàaca àniwa. ⁴³ Péemiácué cayába comparación: Capíi íiwacali yáalíacaalíwa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàa táiyápitá, yá càmita capíi íiwacali íimácatá, càmita nacái ibatàa nawàlùacawa icapèe iriculé nayéedùacaténá yàasutá. Càmita quéwa capíi íiwacali yáalífawa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàa. ⁴⁴ Càicata nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asiali Dios néeséerica, nùacáináwa néese àniwa càmicatáipínátacué picúa nùanàa”, íimaca walí yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

⁴⁵ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Péemiácué comparación: Iwàwacutácué píyaca càide iyúwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéerica nacái íiwacali itàacáywa machacàníiri iyú. Iná yái capíi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íichawa, yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa icùanápiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca. ⁴⁶ Néesecáwa capíi íiwacali yèepùacaalípináwa néese àniwa, yá casíimáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa càide iyúwa íiwacali íimáanáté irí. ⁴⁷ Péemiácué cayábani, capíi íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidacaté cayába íiwacali irípináwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. ⁴⁸⁻⁵⁰ Quéwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica báawacaalí íiwitáise, yá iyúunáidacaalí íiwacali idècuníacawa càiripínáta, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéi, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icàmáanápiná nacái icáméeyéi yáapicha, yáta íiwacali yèepùapínáca yàanàaca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icúa yàanàaca, abéeri hora nacái càmiíri yáalífawa ìwali íiwacali yàanàanápiná. ⁵¹ Yásí capíi íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica. Yá yùuwichàacawa càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise nàuwichàanáwa infierno irícu. Yásí náicháanípiná báawanama, naamíapínáca nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

25

La parábola de las diez muchachas

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca wía comparación iyú, yá íimaca walí: “Néenialípiná, ipíchawáise Dios icùaca macáita wenàiwicanái, yá abenaméeyéi nacùapíná nùacawa néese, quéwa áibanái càmita nacúa nùacawa néese. Càica níade iyúwa diez namanùbaca mànacanái. Péemiácué comparación: Mànacanái needáca nàasu lám-parawa nàacaténáwa fiesta casamiento néré. Yá nabàlùacawa bàachawáise capíi íicha, nacùaca abéeri asiali yàanàaca idècanáami yeedáca iríwa yàacawéetúawa, yéewanápiná nawàlùacawa náapicha fiesta iriculé. ² Cinco namanùbaca mànacanái máiwitáiséeyéi. Aibanái cinco namanùbaca cáalíacáiyéi nacái. ³ Níái máiwitáiséeyéica meedá natéca nàasu lám-parawa, quéwa càmita naté lámpara ituní napuniadánápiná àniwa nàasu lám-parawa. ⁴ Níái cáalíacáiyéica natéca ituní yàalupíná nàasu lámpara yáapichawa. ⁵ Néese idècuníacatéwa yái asiali yeedéericaté yàacawéetúawa, íná iwàwacutá mànacanái icùaca nía máadáini. Yá cadapùleca macáita mànacanáica. Néese naimáca náichawa. ⁶ Néeseta quéwa catá bamuchúami yáta mànacanái yéemiaca áibanái imáidaca nalí cachàiníiri iyú. Yá náimaca mànacanái irí: ‘Aca níara, píacué píipunitáidaca nía’, náimaca. ⁷ Yá nacawàacawa macáita níái mànacanáica. Yá nachùnìaca nàasu lám-parawa. ⁸ Níái máiwitáiséeyéica meedá náimaca cáalíacáiyéi irí: ‘Piucùacué

walí achúmáana ituní, wàasu lámpracáiná ichacàca yàacawa', náimaca. ⁹ Quéwa cáalíacáiyéi íima nalí: 'Càmíirita, canácáiná walí cayába wàasupiná, pirípínacué nacái. Píacué picutáca piríwa aláera nawéndacataléca', náimaca nalí. ¹⁰ Néese idècunitàcá máiwitáiséeyéi nàacawa nawèniacaténá nalíwa lámpara ituní, yá asiali yàanàaca yái yeedéericaté yàacawéetúawa. Néese níái cáalíacáiyéica mànacanáica ichùnièyécaté yàasuwa, nawàlùacawa náapicha fiesta casamiento néré. Yá nabàliaca capíi inùma. ¹¹ Néese níái máiwitáiséeyéica nàanàaca néré. Yá namáidaca capíi inùma néeni. Náimaca: 'Wáiwacali, piacùu walíni yái capíi inùmaca', náimaca irí. ¹² Néese quéwa íimaca nalí: 'Péemíacué cayábani, càmítacué nùalíá nuicáca pía', íimaca nalí", íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús íimaca walí iyéeyéica yáapicha: "Càita nacái iwàwacutácué picùaca nùanàaca néese àniwa. Picùacué cayába nùanàaca néese àniwa, núa, asiali Dios néeséerica, càmíicáinácué píalíawa chátatáinápinácaalí èeri nùawa, càinácaalípiná hora írìcu nacái, càmítacué píalíawa", íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

¹⁴ Néeseté Jesús yéewáidaca wía áiba comparación iyú. Yá íimaca walí: "Néenialípiná ipíchawáise Dios icùaca macáita, càicanide iyúwa càasuíri asiali idènièrica yàasu wenàiwicanáíwa. Péemíacué comparación: Ipíchawáise càasuíri asiali yàacawa áiba cáli nérépiná, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yá yàaca nachàba yàasu platawa nacùanápíná iríni. ¹⁵ Yá náiwacali yàaca abéeri ichàba cinco mil namanùbaca moneda máiníyéi cawènica. Yàaca nacái áiba ichàba pucháiba mil namanùbaca. Yàaca nacái áiba ichàba abéeri mil namanùbaca. Yái náiwacali yàaca nachàba càide iyúwa náalimáaná náibaidaca, namànicaténá nàasu wawásiwa náiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yàacawa náicha áiba cáli néré. ¹⁶ Yái asiali idènièrica cinco mil namanùbaca, yàacawa caquialéta imànicaténá yàasu wawásiwa íiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yeedáca áiba cinco mil namanùbaca moneda íiwacali írípínáwa ipualé yái plata íiwacali yèericaté ichàba. ¹⁷ Càita nacái imànica yái áiba asialica idènièrica pucháiba mil namanùbaca imàníiripíná iyú yàasu wawásiwa. Yá yeedáca áiba pucháiba mil àniwa íiwacali írípínáwa. ¹⁸ Quéwa yái asiali idènièrica abéeri mil meedá yàacawa, yá íicaca cáli yèewiré, yá ibàliaca plata cáli írìculé. Càita ibàacaca íiwacali yàasu platawa.

¹⁹ "Madécaná èeri idénáami, yá yèepùacawa néese àniwa yái náiwacalica. Néese imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa, níái yeedéeyécaté íicha plata, yáalíacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali írípínáwa. ²⁰ Quéechacáwa yái asiali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái idènièricaté cinco mil namanùbaca moneda, yá yàaca diez mil namanùbaca moneda íiwacali íríwa. Yá íimaca íiwacali íríwa: 'Nuíwacali, piacaté nuchàba cinco mil namanùbaca. Siùcade pidèniaca áiba cinco mil namanùbaca àniwa nuedéerica pirípíná', íimaca irí. ²¹ Néese íiwacali íimaca irí: 'Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméerína iyú, íná numàaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núapicha', íiwacali íimaca irí. ²² Néese àniwa, yái asiali yàanàaca nacái íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba pucháiba mil namanùbaca moneda, yá yèepùadaca báinúaca mil namanùbaca íiwacali íríwa. Yá íimaca íiwacali íríwa: 'Nuíwacali, piacaté nuchàba pucháiba mil namanùbaca. Nudéca nuedáca pirípíná pucháiba mil namanùbaca àniwa', íimaca irí. ²³ Néese íiwacali íimaca irí: 'Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméerína iyú, íná numàacaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núapicha', íiwacali íimaca irí.

²⁴⁻²⁵ "Néese nacái yái asiali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba abéeri mil namanùbaca moneda. Yá íimaca íiwacali íríwa: 'Nuíwacali, nùalíacawa píwali caluérica píiwitáise, peedáciná piríwa yàacàsi càmíicataléca píbàna, píwacáida nacái piríwa càmíicataléca píibaida. Iná cáaluca núa, yá nùaca nubàliaca píasu plata

cáli irìculé. Siùcade nuèpùada pirí àniwa pìasu plataca', íimaca. ²⁶⁻²⁷ Néese íiwacali íimaca irí: 'Báawéeri píiwitáise, càmita píibaida nulí cayába, ínuca pía nacái. Píináidacaalíwa nùwali nuedáaná yàacàsi càmicataléca nubàna, nùwacáidáaná nacái nulíwa càmicataléca nuíbaida, néese ¿cánaté càmita pimàaca nùasu plata caja néré, yéewanápiná inísaacawa nulípiná achúmáana quirítatá àniwa?' íiwacali íimaca irí. ²⁸ Néese náiwacali íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: 'Peedácué íicha níái abéeri mil namanùbaca monedaca. Pìacué iríni yái idènièrica diez mil namanùbaca', íimaca yái náiwacalica. ²⁹ 'Níacáiná macáita íibaidéeyéica cayába nulípiná, yá numàacáanápiná nacùaca madécaná mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí càmiíyéica íibaida cayába, càmita numàaca náibaidaca nulípiná quirínama. ³⁰ Pìacué piúcaca yái wenàiwica canéerica iwèni méetàuculé máiníri catácatalé. Wenàiwicanái náicháanápiná manuísíwata, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa' ", íimaca yái Jesúsca.

El juicio de las naciones

³¹ Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: "Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná cachàiníri iyú, nucamalá irìcuwa, cáimiétaquéeri iyú nacái, cachàiníri nuíwítáise nacái nucàcaténá macáita èeri mìnaná. Yá nùanàapíná macái ángelnái yáapichawa. Yá núawinacawa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri ínatawa nucàcaténá macáita. ³² Nàwacáidapíná nùatalé macái èeri mìnaná. Yá nùwacáidapíná náichawáaca nía pucháiba yàalusipíná càide iyúwa pìrái icuèriná ìwacáidacaalí ipìra ovejanáíwa cabranái íicha. ³³ Yá nùwacáidapíná nulípináwa nùasunái ovejaca nuéwápuwáise mawiénita nulí, quéwa nùwacáidaca cabranái nuíchawa apáuwáisepiná meedá. ³⁴ Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí iyéeyéica núapicha nuéwápuwáise. Yá núumapíná nalí: 'Aqualécué núapicha, píacué Núaniri Dios yàasunáica, Dios imàaquéeyéica casímáica. Peedácué piríwa yái cayábéeri yàcaléca wamàníricatécué pirípiná wadàbacaalíté èeriquéi, yái yàcalé picùacatalépinácuéca macáita wenàiwica. ³⁵ Bàaluitécáiná, máapicaalíté núa, pìacatécué nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, pìacatécué nuìrapíná úni. Nùacaalítéwa déecuise nùasu cáli íichawa, peedácatécué pìataléwa núa. ³⁶ Canácaalíté nubàle, pìatécué nubàlepiná. Cáláicacaalíté núa, picùacatécué núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànaliculé, pìanàacatécué písíimáidaca núa', càipíná núumaca nalí. ³⁷ Néese níái cayábanaméeyéica íiwítáise náimapíná nulí: 'Wáiwacali, ¿càicaalínaté waicá máapica pía, yaté wàaca piyáapíná? ¿Càicaalínaté waicá macàlaca piwàwa, yaté wàaca pìiraca úni? ³⁸ ¿Càicaalínaté waicá pìacawa déecuise pìasu cáli íichawa, yaté weedáca wàataléwa pía? ¿Càicaalínaté waicá canáca pibàle, yaté wàaca pibàlepiná? ³⁹ ¿Càicaalínaté nacái waicá cáuláicaca pía, yaté wacùaca pía? ¿Càicaalínaté nacái pìyaca presoíyéi ibànalicu, yaté wàaca wasíimáidaca pía?' càipíná náimaca nulí. ⁴⁰ Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí: 'Péemiácué cayába. Pimànicáináatécué cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmiíyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái pimàníricuéca nalí càide iyúwacué pidéca nacáicaalí pimànica nulíni', càipíná núumaca nalí.

⁴¹ "Néese núumapíná nalí níái iyéeyéica apáuwáise nuícha: 'Pìacuéwa nuícha, píacué báawéeyéica Dios iicáca íiwítáise. Pìacuéwa quichái irìculé càmiírica ichacàwa càiripinéerita ìyaca Dios imànírica nalípiná, yái Satanásca, nía nacái Satanás yàasu ángelnáica. ⁴² Bàaluitécáiná máapicaalíté núa, càmitatécué pìa nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, càmitatécué pìa nuìra úni. ⁴³ Nùacaalíté déecuise nùasu cáli íichawa, càmitatécué peedá pìataléwa núa. Canácaalíté nubàle, càmitatécué pìa nubàlepiná. Cáláicacaalíté núa, càmitatécué picùa núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànaliculé, càmitatécué pìa písíimáidaca núa', càipíná núumaca nalí. ⁴⁴ Néese náimapíná nulí: 'Wáiwacali, ¿càicaalínaté waicá máapicaté pía, macàlacaalíté piwàwa nacái, cáuláicacaalíté pía nacái? ¿Càicaalínaté waicá pìacawa déecuise pìasu cáli íichawa? ¿Càicaalínaté waicá pìyaca presoíyéi ibànalicu nacái? ¿Càicaalínaté waicá canáca pibàle? ¿Càicaalínaté càmita wayúudàa pía?' càipíná náimaca nulí. ⁴⁵ Néese núumapíná nalí: 'Péemiácué cayába, càmicáináaté pimàni cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná

níái càmíiyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái càmíínacuéca pimànica nalí cayábéeri càide iyúwacué càmicaalí nacái pimàni nulítáni', càipiná núumaca nalí. ⁴⁶ Néese níái báawéeyéica íiwitáise nàapinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi irìculé, yái yùuwichàacáisi càmíirica imáalàawa. Níata quéwa cayábanaméeyéica íiwitáise nawàlùapinácawa yàcalé irìculé nadèniacataléca nacáucawa càmíiri imáalàawa", íimaca yái Jesúsca.

26

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Idécanaamité Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá íimaca walí:

² —Píalíacuécawa iyaca wapíchalé pucháiba èeri ipíchawáise namànica Pascua yàasuná culto. Yánica abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacatená áibanái natàtàaca núa cruz ìwali, núa asàli Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

³ Néenialíté sacerdote íiwacanánái nàwacáidáyacacawa judío íiwacanánái yáapicha Caifás icapèe manuíri irìculé, yái sacerdote íiwacaliná ípidenéericaté Caifás. ⁴ Yá nàiníidacawa, natàaníca nacái, namànica wawàsi nàapichawáaca náibàanápínaté Jesús ibàacanéeri iyú nanúacaténáni. ⁵ Quéwa macáita náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé irìcu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

⁶ Néeseté Jesús iyaca Betania iyacàlená irìcu, Simón icapèe irìcu, yái Simón ichùnìerìcatéwa cháunási lepra íicha. ⁷ Néese abéechúa inanái ùacawa Jesús yàatalé. Udèniaca achúméchúa catùca cawèníiri íba alabastro icatùalená, ipuniéchúawa séenási pumèníiri iyú, máiníiri cawènica. Idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa, yá ùucùaca yái séenási pumèníirica Jesús íiwita ìwali. ⁸ Néese wía, Jesús yéewáidacaléca, waicácáiná yái umàníirica, yá calúaca wía. Yá wadàbaca wáimaca:

—Máiní báawéeriquéi úucáanáca meedá canéeri iwèni iyú yái pumèníirica isàni cawèníirimica. ⁹ ¿Cánaté càmita uwéndani, manùba platapínacáinatani, uyúudàanápíná catúulécaneeyéi wenàiwicatá? —wáimaca. ¹⁰ Jesús yéemíaca yái wáimáanáca, yá íimaca walí:

—Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Yái umàníirica nulí máiníiri cayábacani. ¹¹ Catúulécaneeyéi wenàiwica nàypínacué píapicha mamáalàacata càiripínáta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmíirita iyapíná píapichacué càiripínáta cháí èeri irìcu. ¹² Udéca ùucùaca perfume nùwali, nusànipíná nabàlìcaténá nuinámi, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ¹³ Péemíacué cayábani, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri irìcu íiméerica nuwàwaca nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá nacàlidapíná uináwaná ìwali úái inanáca, umànicáiná nulí cayábéeri, yá nawàwalipíná úa —íimaca yái Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴ Néeseté abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca docenacaté wamanùbaca, ípidenéerica Judas Iscariote, yàaca itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha. ¹⁵ Judas íimaca nalí:

—¿Càinácué imanùbaca pía nulí nutécaalícué pía Jesús yàatalé píibàacaténácuéni? —íimaca yái Judas Iscarioteca. Néese nacàlidaca iríni nàanápínaté irí treinta namanùbaca moneda, níái plata cawèníiyéica, báinúaca quéeri iwènicatái. ¹⁶ Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácatáinápiná yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

¹⁷ Idàbàanéeri èeri yàanàacaté judíonái yàasu culto Pascua yaalí, nayáacatáica pan càmíiri idènia levadura. Yáté èerica, wía Jesús yéewáidacaléca wasutáca wéemíawa Jesús. Yá wáimaca irí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapiná nacáíwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténá wáapichani? —wáimaca. ¹⁸ Yá íimaca walí:

—Pìacuéwa Jerusalén iyacàlená iriculé, abéeri asìali icapèe néré, càide iyúwacué núumáanáté pirí. Píimacué irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía íima pirí: Mawiénica nùasu èeri nuétáanápínáwa. Yá nùacawa picapèe néré nuyáacaténá yàacàsi Pascua pinéerica nuéwáidacalénái yáapichawa, càì íimaca pirí’, càicué píimaca iríwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese abénaméeyéi wééná wía yéewáidacaléca nàacawa néré, yá namànica càide iyúwa Jesús ichùulianáté nía. Yá nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica.

²⁰ Néese catáca wàwali, yá Jesús iyaca mesa iwéré wáapicha wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca. ²¹ Idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, yá íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, abéeri péenacué itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa — íimaca yái Jesúsca. ²² Yá idàbaca achúmaca wawàwa manuísíwata, yá wadàbaca wasutáca wéemìawani abéerinamata:

—Nuíwacali, ¿núasica? —wáimaca. ²³ Jesús íimaca walí:

—Yái yáapúadéerica núapicha pan quírápieli iriculé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa. ²⁴ Iwàwacutá nuétácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse, núa asìali Dios néeséerica; quéwa, ¡máiníiripiná yùuwichàacawa yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayábatésica irítáni càmicaalíté imusúa iicá èeritá —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Néese Judas yái fináidéericatéwa itéenápíná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yá isutáca yéemìawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿núasica? —íimaca yái Judasca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, píacatani —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Néese idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca walíni. Íimaca walí:

—Peedacué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca walí.

²⁷ Néese yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáidaca walíni, yá íimaca walí:

—Macáitacué píiracuéni. ²⁸ Yácáiná yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéerica nacái báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imàníirica wenàiwicanái yáapicha iwasàanápíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuétácawa yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. ²⁹ Quéwa núumacué pirí càmita nuèpua nuìrapináca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuìracataléta wàlisài uva ituní píapichacué yàcalé irìcu Núaniri Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁰ Néese idècanáamité wacántàaca máisibáwanáita salmos, yá wàacawa dúli néré íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. ³¹ Jesús íimaca walí:

—Macáitacué piwènúadapíná nuícha píiwitáisewa yáta catáquéi, néese pimàacapínacué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios íiméericaté nùwali. Dios íimacaté: ‘Nunúapíná yái icuèrica nupira ovejanáíwa, néese nupira ovejanái napìapínacawa nacàlàlìacawa’, íimacaté yái Diosca. ³² Quéwa nudècanáami numichàacawa yéetácáisi íicha, yá nùapínacuécawa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré, yásí nuípunitáidacuéca píá néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita càì numànica —íimaca yái Pedroca. ³⁴ Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànìpiná pichìwawa máisiba yàawiría càmináca píalíawa nùwali, ipíchaná nanúaca píá núapicha —íimaca yái Jesúsca. ³⁵ Quéwa Pedro íimaca:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmitanica nucàlida nuchìwawa càmíináca núalíawa pìwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita wía Jesús yéewáidacaléca càì wáimaca nacái Jesús irí.

Jesús ora en Getsemani

³⁶ Néese Jesús yàanàaca wáapicha wía yéewáidacaléca bànacalé inàlimaná néré ípidenácatalé Getsemani. Yá íimaca walí:

—Píawinacuéwa cháì idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁷ Yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, nía nacái Zebedeo yéenibeca pucháiba ípidenéeyéica Santiago, Juan nacái. Yá Jesús yùuwichàacawa manuísíwata achúmacáiná iwàwa, cáalucáiná íináidacawa, yái Jesúsca. ³⁸ Néese íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalìcuísewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué piimá pìyaca. Nuwàwacué piacawéeridaca núa —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús yàacawa napíchalé achúmáanata. Yá Jesús yúuwàa irìacawa in-ùmáawawa cáli iwéré. Yá íimaca Dios irí: “Núaniri, cayábacaalí piwasàanáca núa íicha yái manuiri nuuwichàanápínacawa, yá piwasàaca núa. Quéwa càmicaalí cayába piwasàaná núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, íimaca isutáca yáawawa Dios íicha yái Jesúsca.

⁴⁰ Néesecháwa Jesús yèepùacawa àniwa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Yá Jesús íimaca Pedro irí:

—¿Cánácué càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná piacawéeridacaténácué núa? ⁴¹ Picácué piimá pìyaca. Pisutácué píawawa Dios íicha ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía pimàníinápínácué píbayawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicatacué piiná meedá —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Néese àniwa Jesús yàacawa náicha pucháibáaná yàawiríapíná. Yá isutáca yáawawa Dios íicha. Íimaca: “Núaniri, càmicaalí cayába piwasàaná núa íicha yái yùuwichàacáisica, yásí pimàni nulí càide iyúwa piwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Néese Jesús yèepùa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yá iicáca nía iiméeyéica àniwa máinícáiná cadapùleca nía báawanama. ⁴⁴ Yásí Jesús imàacaca nía càita, yá yàacawa náicha àniwa isutácaténá yáawawa Dios íicha máisiba yàawiríánápíná àniwa càide iyúwa idéénaté isutácawaca. ⁴⁵ Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa. Yá Jesús isutáca yéemíawawa nía:

—¿Cánácué piimá pìyaca mamáalàacata? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa? Idéca nùasu èeri yàanàaca, núa asiali Dios néeséerica, presocatáipíná namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi inúaca núa. ⁴⁶ Pimichàacuéwa wàanácuéwa. Aca néese yái asialica itéerica nuuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Idècunitàacá Jesús itàaníca, yá Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica wía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Naté espada machete nacáiri, àicu nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íibèeyéipínáca Jesús. ⁴⁸ Judas, yái itéeripínácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalí quéecha càinápínácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: “Yái asiali nutàidéeripínáca nusùsuèripínáca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Yá píibàacuéni”, càité íimaca nalí yái Judasca. ⁴⁹ Iná Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá Judas íimaca Jesús irí:

—¡Catámiquéera, Nuíwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa wáiwitáise iyáaná watàidáaná wenàiwica cáininéerica waicáca, wía judíoca. ⁵⁰ Jesús íimaca irí:

—Pía nùacawéerináca, pimàni caquialéta yá piwàwéerica pìanàaca pimànica —íimaca yáí Jesúsca. Néese níái yèyèicawa Judas yáapicha nàacawa Jesús yàatalé, yá náibàacani. Yá nacùacani presoíri iyú.

⁵¹ Néese abéeri wéená wía Jesús yáapichéeyéica iwatàaca yàasu espadawa machete nacáiri. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatátáni espada iyú abéeri sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita yùuwi abéemàa. ⁵² Néese Jesús íimaca yéewáidacalé iríwa:

—Píiyàa piasu espadawa yàalu iriculéwa. Càmita cayába càì pimànínáca, níacáiná macáita wenàiwica ipéliyéica espada machete nacáiri iyú néetápiná nacáíwa espada iyúwa. ⁵³ ¿Càmita píalíwawa nuwàwacaalí nusutáca Núaniri Dios íichawa iyúudàanápíná núatá, yásí ibànùaca nulí sesenta mil ichàbaníiseta ángelnáicatá iyúudèyèipíná núatá? ⁵⁴ Quéwa nupéliacaalí, nusutácaalí nacái Dios íicha yàasu ángelnái, yá càmita nùalimá nùuwichàacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná iwali bàaluité Dios inùmalicúise —íimaca yáí Jesúsca. ⁵⁵ Néese Jesús isutáca yéemiawa níái wenàiwicaca:

—¿Cánacué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada, àicu nacái píibàacaténá núa presoíri iyúpiná càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupéliapíná píipunita. Macái èeri imanùbaca nudéca nùyaca templo iricu, nuéwáidacaalíté wenàiwica, yáté càmitacué píibàa núa néeni. ⁵⁶ Quéwa píalimácué píibàaca núa siúcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná iwali bàaluité Dios inùmalicúise —íimaca yáí Jesúsca. Néese macáita wía Jesús yéewáidacaléca wamàacaca Jesús abéerita. Yá wapiacawa náicha.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵⁷ Níái íibèyèicaté Jesús natécani Caifás icapèe néré, yáí sacerdote íiwacalináca. Nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, judío íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacatéwa Caifás icapèe iriculé. ⁵⁸ Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwawa iriculé yáí sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyèica templo. Pedro iyamáacawa néré iicácaténá càinácaalí ichàbacawa yáí Jesús.

⁵⁹ Sacerdote íiwacanánái, nía nacái Junta Supremanái israelita íiwacanánáica nacutáca cachiwéeri wawàsi Jesús iwali, namàacáanápíná úwinái nanúaca Jesús. ⁶⁰ Quéwa canáta nàanèeri iwali wawàsi nanúanápíná Jesús éwita madécaná nacàlidacáaníta nachiwawa nacháawàacaténá Jesús iináwaná iwali. Atata nàanàaca pucháiba wenàiwica icàlidéeyèipínáté ichiwawa. ⁶¹ Náimaca:

—Yáí asiali íimacaté: ‘Nùalimá numáalàidaca Dios yàasu templo, yásí nubàlùadapínáni àniwa máisiba èeri iricu’, càì íimaca —náimaca. ⁶² Néese yáí sacerdote íiwacaliná imichàa ibàlùacawa. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita pitàaní? ¿Càiná píimaca iwali yáí nacàlidéerica píwali nacháawàanàca piináwaná iwali? —íimaca. ⁶³ Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yáí Jesúsca, càicáaníta masànata náichani mamáalàacata, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca irí àniwa:

—Nuchùulla pía cáuri Dios íipidená iwali picàlidáanápíná walí báisiiri iyúni. Picàlida walíni, ¿piátasica yáí Mesíasca, judío icuèrinápínáca, yáí Dios Iirica? —íimaca. ⁶⁴ Jesús íimaca irí:

—Yáca núa yáí càide iyúwa píimáaná. Núumacué nacái pirí áibaalípiná piicápinácuéca núa, núa asiali Dios néeséerica. Piicápinácuéca núa yáawinéericawa Dios yéewápuwáise, yáí Dios cachàiníríca náicha canánama nucùacaténá yáapicha macáita. Yá píicápinácuéca nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíise chènuníise —íimaca yáí Jesúsca.

⁶⁵ Néese yáí sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemíaca yáí Jesús íimáanáca Dios iwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:

—Yái asìali itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali! ¡Càmita iwàwacutá wéemìaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! Pidécuéca péemìaca itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios líricasani. ⁶⁶ ¿Càinásicué wamànica irí? —íimaca. Néese náimaca:

—Cabáyawanácani. Iwàwacutá yéetácawa —náimaca. ⁶⁷ Néese abénaméeyéi nàapìsáidaca Jesús inàni. Nacapèedáidacani nacái. Aibanái nanúadáidaca nacái inàni ìwali. ⁶⁸ Nabàlìà nacái ituí, yá náimaca irí:

—Píasa Mesíasca, yái wacuèrinása Dios ibànuèrisa walí, ¡piwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí níái inúadáidéeyéica pía! —náimaca naicáaníca iquíniná.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹ Pedro yáawinacawa ìyaca bàacháwáise, yá inanáí íibaidéechúa néré ùacawa Pedro yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pía nacái yèepuníitétewa Jesús yáapicha, yái Galilea néeséerica —úumaca. ⁷⁰ Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa nèewi macáita níái wenàiwicaca. Yá íimaca:

—Càmita núalíawa ìwali yái pitàanírìca nulí ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná nanúacani Jesús yáapicha.

⁷¹ Néesecáwa Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Yá áiba uicáca néréni, yá úumaca áibanái irí níái iyéeyéica néré:

—Yái asìaliquéi yèepunítewa Jesús yáapicha, yái Nazaret néeséerica —úumaca nalí.

⁷² Yá Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa báisí báisícata càminása yáalía iicáca Jesús. Íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

⁷³ Achúmáana tàacáwa àniwa, áibanái iyéeyéica néré nàacawa Pedro yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báisíta píaca néená níái Jesús yéewáidacaléca pitàanícáiná càide iyúwa Galilea yàasu cáli néeséeyéi —náimaca irí. ⁷⁴ Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa báawéeri tàacáisi iyú báawanama báisí báisísíwata Dios yáaliériwa. Pedro íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni. Yáta cawámai itàaca. ⁷⁵ Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íiméericaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría càmináca píalíawa nùwali’, càité íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro yàacawa náicha. Yá íicháaníca cachàiniiri iyú.

27

Jesús es entregado a Pilato

¹ Amalácaalíté nawicáu, yá macáita sacerdote íiwacanánái abédanamata náiwitáise nàapicha níái judío íiwacanánái béeyéica nanúanápíná Jesús. ² Yá nadacùaca náichawa Jesús. Néese natécani Pilato yàatalé, yái gobernador romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

La muerte de Judas

³ Néeseté Judas, yái itéericaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Judas iicáca natéca Jesús nadacuèrimi, gobernador romanosàiri yàatalé nasutácaténá gobernador ichùulianápiná úwinái inúaca Jesús. Iná Judas, iicáciná nanúanápínaté Jesús, yá achúmaca Judas íináidacawa iwàwawa, báawaca iicáca yái imàníinacaté. Yá Judas iwàlucawa nàatalé níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Yá Judas iwàwacaté yèepùadaca nalí yái plataca nèericaté irí itéénacaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, níái treinta namanùbaca moneda plata cawèniyeyéi báinúaca quèeri iwènicatáica. ⁴ Judas íimaca nalí:

—Nuèpùadacué pirí yái plataca ipíchaná cabáyawanáca núa ìwalíise. Nudéca numànica nubáyawanáwa nutéénacué pía yàatalé píibàacaténáni pinúanápínacuéni, yáara asìali mabáyawanéerica —íimaca yái Judasca. Quéwa náimaca Judas irí:

—¡Canápináta walíni cabáyawanáanáca pía! ¡Piasu wawàsicatéera! —náimaca.

⁵ Iná Judas yúucaca íichawa níái monedaca templo irìculé. Néese yàacawa. Yá idacùaca icanápi ìwalísewa yéenúlusi iyú idacuèricaté chènuníse. Yá ipisìacawa chènuníse, yéewacaténá yéenúlusi isidùà icanápi, yá yéetácawa.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái ìwacáidaca níái monedaca Judasmi yúuquéricaté íichawa templo irìculé. Yá náimaca:

—Idéca yeedáca iríwa yái plata imàacacaténá nanúaca asìali, íná casacàaca Dios iicáca yái plataca. Canátacué yéewaná wamàacaca Dios iríni ofrenda iyú —náimaca.

⁷ Iná náináidacawa nawèniánápiná cáli Judasmi yàasu plata iyú, abéeri cáli íipi-denéeri Campo del Alfarero (íimáanáca “yàasu cáli, asìali imàníríca mapuwáa”). Néese nadécanáami nawèniacani, yá namàacaca yái cáli nabàliacatalépiná yéetáyéimiwa càmiyyéica judío. ⁸ Iná Jerusalén ìyacàlená mìnánái néemiacáináté càinácaalíté namànica Judas yàasu platami iyú, yá nàaca íipidená yái cálica Campo de Sangre (íimáanáca “Íraí yàalu”) Judasmi yeedácáináté iríwa yái plataca imàacacaténáté nanúaca asìali. Mamáalàacata càì náimaca ìwali yái cálica, àta siùca nacáide. ⁹ Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse, abéeri néená níái profeta ìyeyéicaté profeta Jeremías yéetacadénáamitéwa. Yái profeta íimacaté: “Needáca treinta namanùbaca moneda plata cawèniyyéi, yái asìali iwènináami càide iyúwa israelita íiwacanánái ipáyaidáaná nawèniacaténá asìali nàasu wenàiwicapínacawa. ¹⁰ Yá nawèniaca cáli platami iyú, yàasu cáli yái asìali imàníríca mapuwáa, càide iyúwa Wacuèriná Dios ichùulianá núa”, càì íimacaté yái profetaca Dios inùmalìcuíse.

Jesús ante Pilato

¹¹ Néeseté natéca Jesús gobernador romanosàiri yàatalé, yá gobernador isutáca yéemíawa Jesús. Gobernador íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. Néese Jesús íimaca:

—Báisíta, núacani, pidéca càì píimaca —íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica idècunitàacá nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata, yá masànacata náicha Jesús, éwita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa iyúwa nacháawàaná iináwaná ìwali. ¹³ Iná yái Pilato gobernadorca isutáca yéemíawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa? Péemí nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi ìwalíse —íimaca yái Pilatoca.

¹⁴ Masànata quéwa yái Jesúsca, càmita icàlida iináwanáwa gobernador irí, ibatàa abéeri tàacáisi pináta. Iná yái Pilato gobernadorca íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵ Camuí imanùbaca judíonái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yáté gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judíonái irípiná càiríinácaalí presoíri nawàwéeri.

¹⁶ Néenialíté ìyaca caináwanéeri presoíri íipidenéericaté Jesús Barrabás. ¹⁷ Néese idécanáami judíonái nàwacáidáyacacawa Pilato yàatalé, yá Pilato isutáca yéemíawa nía:

—¿Càiríinácaalícué náicha piwàwa nuwasàaca pirí, Barrabástasica, càmicaalí nacái, Jesús áibatásica, yái náiméerica ìwali Mesíascani, yái nacuèrinásàirica Dios ibànúerica nalí? —càì íimaca yái Pilatoca.

¹⁸ Pilato icàlidaca nalíni, yáalíacáinátéwa báawaca judío íiwacanánái iicáca Jesús, máinicáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca Jesús, íná judío íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali gobernador irí.

¹⁹ Néese idècunitàacá Pilato yáawinacawa ìyaca néré yàasu manuírí yàalubáisi íinatawa, yá Pilato yàacawéetúa ibànùaca irí tàacáisi. Yá úumaca irí: “Píwasàa caquialéta yáara asìali mabáyawanéerica, núamacanicáiná táiyápi bàwina. Yá núamacani irìcuíse máini cáaluca núa manuísíwata Jesús ìwalíse, ipíchaná pimànica irí báawéeri”, càì ubànùaca tàacáisi ùacawéeri Pilato iríwa.

²⁰ Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánáica nawènúadaca manùbéeyéi wenàiwicanái íiwitáise nasutáanápíná Pilato íicha iwasàacaténá nalípiná Barrabás, ichùuliaca nacái yàasu úwináíwa nanúanápíná Jesús. ²¹ Néese gobernador Pilato isutáca yéemíawa nía àniwa:

—¿Càiríiná asìali pucháibéeyéica íicha piwàwacué numàaca yèepunícawa pirícué? — íimaca. Néese náimaca:

—¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca. ²² Pilato isutáca yéemíawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméricuécá ìwali, Mesíascani, yái picuèrinápínáca? —íimaca. Néese macáita náimaca:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. ²³ Néese Pilato isutáca yéemíawa nía:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri idé imànica? —íimaca yái Pilatoca. Quéwa nèepùa néemíanicawa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

²⁴ Atata Pilato yáalíacawa càmita yáalimá iwènúadaca náiwitáise, iicáca nacái máini calúaca nía cachàiniwanái mamáalàacata nawàwáanápínaté namànica ùwicái gobierno íipunita yàcalé irícu. Iná Pilato ichùuliaca yàasu wenàiwicawa itéenápíná irí úni. Yá Pilato íibaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica naicápiná yáasáidacaténá nalí yáawawa càide iyúwa canáca nacáiri ibáyawaná Jesús ìwalíse, quéwa cabáyawanéeri mamáalàacatani yái Pilatoca. Yá Pilato íimaca nalí:

—Canáca nubáyawaná pinúanacué yái asìalica. Pìasu wawàsítacué pinúani —íimaca yái Pilatoca. ²⁵ Macáita wenàiwicanái náimaca irí:

—¡Wía cabáyawanéeyéica ìwalíse, wéeniibe nacái! —náimaca. ²⁶ Iná Pilato iwasàaca nalí Barrabás. Néese ichùuliaca yàasu úwináíwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Nadécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha, yá Pilato yèepùadacani úwináí irí natàtàanápínáni cruz ìwali.

²⁷ Néese gobernador yàasu úwináí natéca Jesús Pilato icapèe manuíri néré, bàacháwa irículé. Yá namáidaca macáita néenánáíwa úwináíca nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. ²⁸ Needáca Jesús ibàle. Yá náucaca ìwalíse cáaléeri ruana nacáiri quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèriná naicácaténásatáni, quéwa naicáanicáita meedá Jesús iquíniná. ²⁹ Néese namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali. Namàacaca sitúa Jesús icáapi yéewápuwáiséeri irículé càide iyúwaté romano icuèriná idèniáná yàasu àicu oroíriwa. Néese nabàlùacawa nàulù ipùata iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná quéwa naicáanicáita meedá iquíniná. Càmita báisíri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca irí:

—¡Casímái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise nataidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná.

³⁰ Nàapìsáidacani, yá needáca sitúa icáapi íicha, yá nanúadáidaca íiwita ìwali sitúa iyú. ³¹ Idécanáami càì naicáanicáca Jesús iquíniná, yá needáca íicha yái ruana nacáiri quíiréerica. Néese náiyàaca ìwali ibàle, yá natéca natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

³² Nàacanáamiwa capli íicha, càmita yéewa Jesús iwáacutaca yàasu cruz, canácáiná quirínama ichàini, úwináicáiná icapèedáidacani báawanama. Iná úwináí íibàaca asìali íipidenéerica Simón, Cirene iyacàlená néeséeri. Yá nachùuliaca Simón iwáacutaca cruz Jesús irípiná.

³³ Natéca Jesús méetàuculé Jerusalén iyacàlená íicha. Nàanàacaté Gólgota néré (íimáanáca “íiwitasi yáapimi iyacatalé”). ³⁴ Yá nawàwacaté nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewlàdéerica dabé yèewi íipidenéeri hiel wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máini yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa, idécanáami yáalimáidaca achúmáanata, yá càimírita ìira náichani.

³⁵ Idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá náibàaca ibàlemi, náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. ³⁶ Néese úwinái iyamáa yáawinacawa néré nacùacaténáni ipíchaná áibanái yàanàaca yàatalé. ³⁷ Nachanàidaca tàacáisi cruz ìwali Jesús íiwita iwicáubàa. Yái tàacáisi icàlidacaté cáná yéewa nanúacani. Yái tàacáisi íimaca: “Yácata Jesús, yái judío icuèrináca”, íimacaté yái tàacáisica.

³⁸ Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi cruz ìwali mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáuwáise Jesús irí. ³⁹ Níái ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulìcubàa natàaníca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanícaténá iquíniná. ⁴⁰ Yái náimaca irí:

—¡Píata imáalàidéeripinása templo, imichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irìcu, pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! ¡Báisícaalí Dios Iirica pía, yái piricùawa cruz íicha! —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

⁴¹ Càita nacái naicáaníca Jesús iquíniná níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Náimaca nalíwáaca:

⁴² —Ichùnìacaté áibanái ipíchanaté néetácawa, quéwa càmita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi íicha. Báisícaalí Israel itaquénáinámi icuèrinácatáni, ¡yásí yáalimá iricùacawa cruz íichatá, weebáidacaténá itàacái! ⁴³ Iimacaté manuícasa íináidacawa iwàwawa Dios ìwali, íbàacaténása nacái iwàwawa Dios iwéré Dios icùanápínáténi báawéeri íicha. Quéwa báisícaalí cáinináca Dios iicácatáni, ¡yái Dios ichàiniadacatáni yéetácáisi íicha ipíchaná yéetácawa! ¡Iná càmita yéewa Dios Iiricani càide iyúwaté icàlidáaná ichìwawa! —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

⁴⁴ Nía nacái cayéedéeyéica natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàaníca nacái ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

⁴⁵ Néeseté machacànicaalíté èeri, yái catáca macáita cháí èeri irìcu máisiba horapíná catáca, àta las tresta táicalé. ⁴⁶ Yásí horaquéi a las tres Jesús imáidaca cachàiníri iyú itàacái iyúwa. Yái íimaca Dios irí: “Elí, Elí, ¿lema sabactani?”, íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càí íimáanáca.)

⁴⁷ Abénaméeyéi néená níái ibàluèyéicawa néré néemíacáináni, yái náimaca nalíwáaca: —Yái asiali imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca.

⁴⁸ Yái abéeri náicha yàaca yeedáca esponja wáluma nacáiri íisapiadacaténáni uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yái idacùaca esponja isàbéerica sitúa ipùatalìcu. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá Jesús ibèrùacani. ⁴⁹ Aibanáita quéwa yáapichéeyéi náimaca irí:

—Tàacáwa, wacùacuécani waicáwa Elías yàanàacaalí yeedácani cruz íicha —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

⁵⁰ Néese àniwa Jesús imáidaca cachàiníri iyú, yái imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa. ⁵¹ Jesús yéetácanacáitawa, yáta manuírí yáawàanáca templo irìcuíríca icacaná-cawa bamuchúamibàa cáli iwérénama, pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlìerica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí íicha. Yái icacanáca chènuníise cáli iwérénama, yái yáawàanáca. Cáli icusúaca nacáiwa. Yái íba manuínaméeyéi nacái nasubèriacawa cáli icusúacái iyú. ⁵² Yáta madécaná càlicullí inùma nàacùacatéwa, yái nacáucàacawa madécaná yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, níái yéetéeyéimicatéwa. ⁵³ Néesetécaawa namusúacawa càlicullí irìcuíse idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha. Yái nawàlùacatéwa Dios yàasu yàcalé irìculé, yái Jerusalén ìyacàlenáca, yáté madécaná wenàiwica naicáca nía néré.

⁵⁴ Néese úwi íiwacalíná, nía nacái yáapichéeyéica icuèyéicaté Jesús, naicáciná cáli icusúacawa, yái áiba wawási ichàbáaná nacáiwa, yái cáluca nía báawanama. Yái náimaca nalíwáaca:

—¡Báisícata yái asialica Dios Iirica! —náimaca.

⁵⁵ Nàyaca nacái néré manùba inaná iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Níái inanáca nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli ícha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ⁵⁶ Uyaca nèewi María Magdalenaca. Aiba María nacái ìya néré úái náatúaca, níái Santiago, José nacái. Aiba inaná nacái ìya néré úái Zebedeo yéenibe yáatúaca.

Jesús es sepultado

⁵⁷ Néeseté catáca yàacawa, yá abéeri càasuíri yàanàaca ípidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái. ⁵⁸ Yá José yàaca iicáca Pilato gobernador yàatalé. Yá isutáca Jesús iinámi Pilato ícha. Néese Pilato ichùuliaca namàacaca José itéca Jesús iinámi. ⁵⁹ Inaté José yàacawa cruz néré, yeedáca Jesús iinámi, yá yéepùacani masaquèeri wáluma linoíri iyú, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca. ⁶⁰ Yái José idèniaca yàasu càliculii wàlisàiwá. Yá irìadaca Jesús iinámi càliculii iriculé. Yái càliculii áibanái íiquéericaté dúli ibàlài irìcu, yéewacaténá càlicullicani, càide iyúwa capii imàdàaná. José, áibanái nacái idécanáami nabàliaca càliculii inùma manuíri íba iyú, yá nàacawa ícha. ⁶¹ Quéwa María Magdalena, áiba María nacái nayamáacawa néré, náawinacáwacawa abéemàawáise càliculii ícha.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

⁶² Néeseté mapisáita àniwa, yái sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nàacawa Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté nàasu cáli. ⁶³ Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, pía icuèrica wía, wadéca wawàwalica yái ímáanacaté yáara cachìwéerica idècunitàacá cáucani. Iimacaté imichàanápínacatéwa yéetácáisi ícha máisiba èri irìcu. ⁶⁴ Iná pichùulia úwinái nacùaca cayábani yái càliculii àta imáalàacatáitawéi máisiba èri ipíchaná yéewáidacalénái yàanàaca táiyápi yá nayéedùaca iinámi càliculii irìcuise, ipíchaná nacái nacàlidaca nachìwawa wenàiwicanái irí idéenaca imichàacawa yéetácáisi ícha. Níacáiná yéewáidacalénái nacàlidacaalí iináwaná idéca imichàacawa yéetácáisi ícha, yásí máini yáawanáica báawaca íchani yái quéechéeri chìwáica yái nacàlidàanacaté nachìwawa ìwali Mesíascasani, yái judío icuèrinápínaca —náimaca.

⁶⁵ Néese Pilato ímaca nalí:

—Pidèniacuéca úwinái pichùulièyèipíná icùaca càliculii. Pìacué pibàliacani picùacué píalimáanáta cayábani, yái càliculii, ipíchaná áibanái yàanàaca néré —ímaca yái Pilatoca.

⁶⁶ Néese nàacawa càliculii néré. Yá nachanàidaca sello íyanási nacáiri íba ìwali, yái manuíri íba nabàlièrica iyú càliculii inùma. Canáca yéewaná wenàiwica iwàlùacawa càliculii iriculé càmicaalícawa imàdáida sello quéechacáwa, yái sello íyanási nacáiri nachanàidéerica càliculii inùma ìwali. Yá namàacaca néré nacái úwinái icuèyèipínaca càliculii ipíchaná áiba wenàiwica iwàlùacawa néré.

28

La resurrección de Jesús

¹ Néese sábadu ichàbacatéwa judiónái iyamáidacatáicawa. Yáté amaláca yàacawa domingo, yá María Magdalena, áiba María úapícha nacái nàaca naicáca càliculii nérépiná. ² Yáta cáli icusúacawa cachàiniiri iyú, ángel Wáiwacali néeséeri yàanàacáiná chènuniise. Yàanàaca càliculii néré, yá yeedáca manuíri íba càliculii inùma ícha, yá yáawinacawa íba ínata. ³ Yái ángel icànaca càide iyúwa énu icamaláná icànaaná. Idèniaca nacái ibàlewa cabalèeri, mèlumèluíri càide iyúwa nieve. ⁴ Uwinái naicácani, yá natatácawa nacalùniwa, yá náuwàa naliacawa cáli ínatale càide iyúwa yéetéyèimiwa.

⁵ Néese ángel ímaca inaná irí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núalíacawa picutácuéca píacawa Jesús iinámi, yái natatèericaté cruz ìwali. ⁶ Canáca chání, idéca imichàacawa yéetácáisi ícha càide iyúwaté ímáaná. Aquialécué píacuéwa píicáca aléi càliculii iriculé naliadacatáimicani.

⁷ Néese pìacàatétacuéwa picàlidaca yéewáidacalénái iríni. Càicué píimaca nalí: “Wáiwacali idéca imichàacawa yéetácáisi fícha. Siùcade yàacawa pipíchalécué Galilea yàasu cáli néré. Nérépinácué piicáni”, càicué píimaca yéewáidacalénái iríwa. Yácata tàacáisi iwàwacutéericuéca nucàlidaca pirí —íimaca yái ángelca.

⁸ Néese níái inanáica napìacawa càliculli fícha, yá cáaluca nía quéwa casíimáica nawàwa manuísíwata. Yá napìacawa nàacaténá nacàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. ⁹ Yáta Jesús imàacaca yáawawa naicácani, yá itàidaca nía. Yá nàacawa Jesús yàatalé, náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita, náibàaca yàabàli ìwali nàacaténá icàaluíniná, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca. ¹⁰ Yá Jesús íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía. Pìacué picàlidaca nuénánái iríni nàacaténáwa Galilea yàasu cáli néré, yásí néréca naicápiná núawa —íimaca yái Jesúsca.

Lo que contaron los soldados

¹¹ Néeseté níái inanáica idècunitàacá nèepùaca nàacawa càliculli fícha, yá abénaméeyéi néená níái úwináica icuèyèicaté càliculli nèepùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. Yá nacàlidaca sacerdote íiwacanánái iríni macáita yái ichàbáanacatéwa. ¹² Néese sacerdote íiwacanánái nàaca natàaníca judío íiwacanánái béeyéi yáapicha. Yaté abédanamacata náiwitáise. Néese nàaca madécaná plata úwinái irí masànacaténá níái úwináica. ¹³ Yaté náimaca úwinái irí:

—Picàlidacué áibanái iríni, táiyápi bàwina idècunitàacá piimácuéca pìyaca, yásasí níái Jesús yéewáidacalénáimica nàanàacaté needáca ichéecami, càicué píimaca wenàiwicanái iríwa. ¹⁴ Néese gobernador yéemíacaalícué piináwaná ìwali càimínácué picúa cayába yái càliculliimica, yásí watàanícuéca yáapicha piwicáu ipíchanácué inúaca pía —náimaca nachùullíaca úwinái nacàlidáanápiná nachìwawa.

¹⁵ Néeseté úwinái needáca nalíwa yái plataca, yá nàacawa nacàlidaca nachìwawa càide iyúwa sacerdotenái ichùullianaté nía. Càita nacái madécaná judíonái nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi Jesús ìwali àta siùca nacáide.

El encargo de Jesús a los discípulos

¹⁶ Inaté wía Jesús yéewáidacaléca once wamanùbaca, wàacatéwa Galilea yàasu cáli néré, áiba dúli néré Jesús icàlidéericaté walí ìwali, wàwacáidáyacacatáipinácawa.

¹⁷ Waicácaté Jesús, yá wàaca icàaluíniná, quéwa abénaméeyéi wéená càmitatécáwa neebáida báisíca Jesús yái naiquérica. ¹⁸ Néese Jesús yàacawa wàatalé. Yá íimaca walí:

—Dios idéca imàacaca nulí íiwitáiseewa nucàanápiná macáita iyéerica chènuniré, cháí èeri irícu nacái. ¹⁹ Pìacuéwa macái cáli íinatalé, péewáidacué macái wenàiwicanái neebáidáanápiná nutàacái. Pibautizácué nacái cawinácaalí yeebáidéeyéica Wáaniri Dios, núa nacái yái Dios Iirica, Espíritu Santo nacái. ²⁰ Péewáidacué wenàiwica namànicaténá macáita càide iyúwa nuchùullianácué pía. Núatacué nacái píapicha, nùacawéeridapínácué píawa càiripináta àta yái èeriquéi imáalàacatalépinátawa, nùanàapínácaalí àniwa —íimaca yái Jesúsca.

SAN MARCOS

Juan el Bautista en el desierto

¹ Yácata cayábéeri tàacáisi icàlidéerica walí Jesucristo ìwali, yáí Dios Iirica. Yáí tàacáisica idàba còi: ² Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios íméericaté liri iríwa. Dios ímacaté:

“Péemìa cayába, nubànùapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchaléwa yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápíná natàidaca pía cayábéeri iyú pìanàacaalípiná nàataléwa.

³ Icàlidapíná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa cànàwàiri. Càipíná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanáí ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacáí iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwáná’, càipíná ímaca yáí nùasu wenàiwicaca”,

ímacaté yáí Diosca.

⁴ Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Juan el Bautista yàanàacaté manacúali yùuculé cànàwàiri, yá ibautizáca yàacawa wenàiwicanáí néenibàa. Yàalàaca nía nawènúadánápíná náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizánápíná nacáíwa, náasáidacaténá namàacacaté náichawa yáí báawéerica namàníirica, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. ⁵ Néese manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé néemiacaténá itàacáí, madécaná Judea yàasu cáli néeséeyéi, Jerusalén iyacàlená mìnánáí nacáí. Néese nacàlidaca náichawa yáí báawéerica namàníirica, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

⁶ Yáí Juan idèniaca ibàlewa cáucuíri wáluma camello ichùna iwálumalená. Idèniaca nacáí ìwaliabàawa pìráí ímamimi. Iyáa nacáí iyáacaléwa wirìichu nacáiyéi, mába ituní nacáí Juan yàanèerica manacúali yùucubàa cànàwàiri. ⁷ Càité Juan icàlidaca yèepunícawa nalíni: “Mesúnamáita áiba yàanàaca núamirìcubàa, máiníiri cachàinica íiwitáise nuícha. Nuíwacalìcani, yáí yàanèeripínáca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càimíiri cachàini náicha canánama máinicáiná cayábéerica nuíchani. ⁸ Nudéca nubautizácuéca pía úni yáaculé, yáta quéwa ibànùèripínácué pìrí Espíritu Santo ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú”, ímaca nalí yáí Juanca.

Jesús es bautizado

⁹ Néenialíté Jesús yàanàaca Nazaret iyacàlená néese, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Jesús yàanàaca Juan yàatalé. Néese Juan ibautizáca Jesús Jordán inanába yáaculé.

¹⁰ Idécanáami Jesús imichàacawa úni yáacuíse, yáta iicáca capìraléeri cáli yàacùacawa. Yá iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali càiride iyúwa unùcu iricùanáwa. ¹¹ Yá néemiacca Dios itàacáí chènuniíse. Dios ímaca Jesús irí: “Píacata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía”, ímaca yáí Diosca.

Jesús es puesto a prueba

¹² Yáta Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé cànàwàiri. ¹³ Jesús iyaca néré cuarenta èeri manacúali yùucubàa. Néréca Satanás yáalimáida Jesús imànínápíná ibáyawanáwa, quéwa càmita Jesús yeebá. Yá Jesús iyaca cuwèesináí yèewibàa. Angelnáí nacáí yàacawéeridaca néréni, nayúudàacani.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Néeseté áibanáí wenàiwica náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé. Néese Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli néré. Yá icàlidaca yèepunícawa yáí tàacáisi cayábéerica

Dios inùmalicúise. ¹⁵ Jesús íimaca: “Idéca yàanàaca yéenáiwana Dios icùacaténá caná-nama mesúnamáita. Iná piwènúadacué píiwitáisewa pibáyawaná íichawa, peebáidacué nacái yái tàacáisi cayábéerica”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶ Néese Jesús yèepunícawa Galilea icalisaniná icàinalená ínatabàa. Yá iicáca pucháiba asianái. Ibèeri íipidená Simón, iméeréeri íipidená Andrés. Yúuquéeyéi yàasu tarayawa yèepunícawa calisáacubàa, náibàacáiná cubái needácaténá nalíwa nàasu platawa. ¹⁷ Yá Jesús íimaca nalí:

—Aqualécué síisaara, piacuéwa núapicha yéewacaténá nuéwáidacalénáicuéca pía. Pidécuéca píibàaca cubái piwacáidacaténácué nía, quéwa siùcáisede nuéwáidapinácué píawa piwacáidáanápíná nulí wenàiwica yéewanápiná nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa yáapicha.

¹⁹ Néese nèepunícawa nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicá nacái Zebedeo yéenibe pucháiba asianái, íipidenéeyéi Santiago, Juan nacái, ichùnièyéi yàasu chinchor-rowa, nàasu barca irícuwa. ²⁰ Jesús iicácanacáita nía, yá imáidaca nía. Yá caquialéta namàacaca nániriwa barca irícu, yàasu wenàiwicanái yáapichawa íibaidéeyéica Zebedeo irí. Yá Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yáapicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

²¹ Yá nàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Néese áiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, yá Jesús iwàlùacawa judiónái yéewáidacàalu irículé, yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica. ²² Yá nánáidacawa néemíaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalicúise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa judiónái yéewáidáaná wenàiwica, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, Dios itàacái iwali, profeta Moisés itànèericaté. ²³ Néese iyaca nàasu néewáidacàalu irícu abéeri asiali idènièrica demonio iwàwalicúwa, abéeri demonio casaquèeri íiwitáise. Yái demonio idacùaca asiali íiwitáise. ²⁴ Yáta demonio idàbaca yémíanicawa asiali isàna iyú. Yá demonio íimaca Jesús irí:

—¿Cáná pisàiwica walí wawàsi, pía Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica? ¿Pìanàasica pimáalàidacaténá wía? Núalíacawa nuicáca pía, núalíacawa piwali, Dios néeséeri mabayawanéerica pía —íimaca. ²⁵ Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá íimaca demonio irí:

—¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yái asialica! —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Néese demonio casaquèeri íiwitáise itatáidaca asiali cachàiníiri iyú, yá demonio yàacawa asiali íicha, yá demonio íicháaníca yàacawa cachàiníiri iyú. ²⁷ Néese macáita iyéeyéica néré nacalùadacawa manuísiwata, íná nasutáca néemíawa níawáaca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái wàlisài yéewáidáanáca? Yéewáidaca wenàiwica, ichùuliaca demonio nacái íiwitáise cachàiníiri iyúwa. Ichùuliaca demonio casaquèeyéica íiwitáise, yá namànica càide iyúwa ichùulíaná nía —náimaca nalíwáaca.

²⁸ Néese ráunamáita macái Galilea yàasu cáli néeséeyéi náalíacawa Jesús iináwaná iwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

²⁹ Idécanáamité namusúacawa judiónái yéewáidacàalu irícuíse, Jesús yàacawa Santiago yáapicha, Juan nacái. Yá nawàlùacawa Simón icapèe irículé, Andrés iyacatalé ibèeri Simón yáapichawa. ³⁰ Néenialíté Simón iyéeru uculúacawa mecuní iyú. Jesús iwàlùacadénáamiwa nacapèe irículé, yáta nacàlidaca irí uculúanáwa. ³¹ Néese Jesús yàacawa ùatalé, íibàaca ucáapi, imichàidaca úa, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Néese ùaca nayáapíná.

Jesús sana a muchos enfermos

³² Néeseté catáca yàacawa, èeri idénáami iwàlùacawa, yaté yàcalé mìnánái natéca macái néenánáíwa cáuláiquéeyéi Jesús yàatalé, áibanái wenàiwica nacái demonio

idacuèyéi fiwitáise. ³³ Yá macáita nàwacáidáyacacawa capìi inùma néeni Jesús ìyacatái. ³⁴ Jesús ichùnìacaté madécaná cáuláiquéeyéi macái uláicái fiwitáaná ícha. Jesús yúucaca madécaná demonio wenàiwicanái ícha, càmita quéwa ibatàa demonionái icàlidaca iináwaná ìwali, náalíacáiná naicácani, yái Jesúsca.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

³⁵ Néese táiyápicáwa, cáala èeri ipíchawáise èeri imusúacawa, yá Jesús imichàacawa, yàacawa imusúacawa yàcalé iricúise yàacatenáwa canácatalé wenàiwica. Yá néré isutáca yáawawa Dios ícha. ³⁶ Néese Simón yàacawa yàacawéeyéiná yáapichawa nacutáca Jesús. ³⁷ Néese nàanàacani, yá náimaca Jesús irí:

—Macáita nacutáca nàyaca pía —náimaca. ³⁸ Yá Jesús íimaca nalí:

—Wàacuéwa áibanái ìyacàle néré iyéeyéica mawiénibàa nucàlidacatená nalíni yái tàacáisi cayábérica. Nudéca nàanàaca nucàlidacatená nalíni —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Iná Jesús yàacawa macái yàcalé iyéeyéica Galilea yàasu cáli íinata. Icàlidaca nalíni nàasu néewáidacàalu imanùbaca irìcu. Yá yúucaca demonio wenàiwicanái ícha.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰ Néeseté áiba asiali, cacháunéeri íimami lepra iyú, yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí, yàacatená Jesús icàaluíniná, yéewacatená catúulécanaáca Jesús iicácani. Yá íimaca Jesús irí:

—Núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca.

⁴¹ Yá catúulécanaáca Jesús iicáca cáuláiquéeri, yá imàacaca icáapiwa ìwali, yá Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Yáta icháuná lepra ichàbacawa asiali ícha. Yáta cayábaquéi asialica. ⁴³ Quéwa Jesús ichùuliaca asiali yèepùanápínáwa ícha caquialéta. Yá nacái yàalàaca asiali cachàiníiri iyú. ⁴⁴ Jesús íimaca asiali irí:

—Péemìa cayába. Picá picàlida áibanái írini nuchùnìaná pía. Néese, pìawa caquialéta píasáida sacerdote iicá píimamiwa, yáalíacatenáwa cayábaca pía picháuná íchawa. Pimàaca nacái ofrenda Dios irí càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná, cayábacáiná pía, yéewanápíná macái wenàiwica yáalíacawa pidéca pichùnìacawa —íimaca Jesús.

⁴⁵ Quéwa yái asialica idàbaca icàlidaca macái wenàiwica irí Jesús iináwaná ichùnìanáni. Iná càmita quirínama Jesús yéewa iwàlùacawa asáiwaca áiba yàcalé iriculé madécanacáiná wenàiwica nawàwa naicácani. Iná yèepunícawa náicha manacúali yùucubàa càinàwàiri canácatalé wenàiwicanái. Quéwa macái yàcalé mìnanaí nàacawa yàatalé naicácaténáni.

2

Jesús sana a un paralítico

¹ Néeseté cawàwanáta máisiba èeri idenáami, yá Jesús yèepua iwàlùacawa Capernaum ìyacàlená iriculé. Quéwa manùbéeyéi yáalíaca iináwaná ìyaca capìirìcu. ² Yá madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa yàatalé íná napuníadaca capìi, inùma nérénamata. Yá Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. ³ Néese báinúaca asianái yàanàaca itéeyéica asiali máapinéeri iiná macáita, càmirica yáalimá imichàanicawa, irièricawa yàalubái íinatawa, iiméeri irìcu. ⁴ Càmita náalimá nawàlùacawa Jesús nérépíná dàalacáiná máini wenàiwicanái néré, íná náiríacawa escalera ìwalibàa capìi ínatale, sàabadéeri, canéerica ipùata chènuniré. Néréca nawatàaca capìi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicuadaca néenibàani, yéenúlusi ìwali, yái máapinéerica iiná yàalubái íinatawa. ⁵ Néese Jesús yáalíacawa náiwitáise manuícá náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápínáni, yá Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacatená píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

⁶⁻⁷ Yá abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàyaca néré, yáaw-ineeyéicawa. Yá náináidacawa: “¿Cáná itàaní càì yáì asìali Jesúsca? Itàanica ìyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canácáiná asìali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanáì ibáyawaná ìicha cayábacaténá náapicha Dios. Abéericata Dios yáaliméeri imànica càiri wawàsi”, náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalìcuísewa. ⁸ Yáta Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Yá íimaca nalí:

—¿Cánacué yéewa píináidacawa càì? ⁹ Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa píbayawaná ìicha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanáì yáalimá iicáca asásì básiacaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, píipina’, áibanáì wenàiwica náalimácáiná naicáca asásì wadécaalí wachùnìacani wataacáì iyúwa, yáì máapinéerica. ¹⁰ Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapiná yáì máapinéerica, píalíacaténacuéwa Dios idéca ichùuliaca numàacáanápiná nuwàwawa wenàiwicanáì ibáyawaná ìicha cháì èeri irìcu, cayábacaténá náapicha Dios —íimaca yáì Jesúsca. Néese íimaca máapinéeri irí:

¹¹ —Pía asìalica, pimichàawa, peedá píalubáìwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yáì Jesúsca.

¹² Néese yáì cáuláiquéerica imichàacawa. Yá itéca yàalubáìwa. Imusúacawa náicha idècunitàacá naicáidaca irí. Iná macáita náináidacawa naicáidaca manuísíwata Jesús irí. Nàaca nacáì Dios irí cayábéeri. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Canácataté waiquéeri càiri wawàsica! —náimaca nalíwáaca.

Jesús llama a Leví

¹³ Néeseté Jesús yàacawa àniwa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Yá wenàiwicanáì nàacawa yàatalé. Néese yéewáidaca nía. ¹⁴ Néesecáwa idècunitàacá yèepunícawa àniwa, yá iicáca Leví, yáì Alfeo ìirica. Yáì Leví yáawinéericawa aléera yeedácatalécate plata yéenánáì judío ìichawa romanonáì yàasu gobierno irípiná. Yá Jesús íimaca irí:

—Aquialé. Pìawa núapicha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —íimaca yáì Jesúsca. Yá Leví imichàa yàacawa Jesús yáapicha.

¹⁵ Néese Jesús iyáaca iyáacaléwa Leví icapèe irìcu. Nàyaca néré nacáì mesa iwéré manùbéeyéi wenàiwica yeedéeyéica plata néenánáì judío ìichawa romanonáì yàasu gobierno irípiná, manùbéeyéi nacáì cabáyawanéeyéica wenàiwica. Macáita nayáaca nayáacaléwa Jesús yáapicha, yéewáidacalénáì yáapicha nacáì, madécanácáiná wenàiwica nèepunícawa Jesús yáapicha. ¹⁶ Néese abénaméeyéi fariseo, áibanáì nacáì yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, naicáca Jesús iyáaca iyáacaléwa náapicha níái macáita cabáyawanéeyéica wenàiwicaca. Néese náimaca Jesús yéewáidacalénáì irí:

—Yáì yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca, náapicha nacáì níái yeedéeyéica wáicha plata romanonáì yàasu gobierno irípiná? —náimaca. ¹⁷ Quéwa Jesús yémìacani, yá íimaca fariseonáì irí:

—Péemìacué comparación: Máláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìèripiná nía. Quéwa áibanáì cáuláiquéeyéi nawàwacutácani, yáì ichùnìèripiná nía. Càita nacáì wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìèripiná náiwitáise nabáyawaná ìichawa. Quéwa áibanáì wenàiwica yáaliyéicawa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ìicha. Càita nacáì núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliyéicawa cabáyawanáca, nawènúadáanápiná náiwitáise nabáyawaná ìichawa. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná ìichawa —íimaca yáì Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁸ Aiba èeri càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná, Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái fariseoca namàacacaté náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios íicha manuísíwata. Néese wenàiwicanái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Juan yéewáidacalénái namàacaca náichawa nayáacaléwa càide iyúwa náiwitáise ìyáaná nasutácaténá níawawa Dios íicha manuísíwata, càita nacái fariseonái namànica càita. Néeni, ¿cáná càmita péewáidacalénái namàaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios íicha? —náimaca. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asìanái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Idècunitàacá iyaca náapicha, yá casímáica nía, íná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. ²⁰ Quéwa áibaalípiná, áibanái itéca náichawani. Idécanáami natéca náichawani, yásí namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmáciná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.

²¹ “Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wachanàidacaalí càì, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanáidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuíca icháuná. ²² Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi irìculé. Wamànicaalí càì, néese uva ituní isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, yásí éwisàimi íimamisi icacanácawa, càmíciná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yásí yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali —íimaca yái Jesúsca.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

²³ Aiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yèewibàa. Néese yéewáidacalénái nadàbaca needáca achúmáanata trigo ituíná nayáapínáwa, yáciná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapínawani achúmáanata iyacaná áibanái ibànacale yééná, máapicaalí nía. ²⁴ Néese abénaméeyéi fariseo naicácani iyúwa íibaidacalési, yái Jesús yéewáidacalénái imàníríca, íná fariseonái íimaca Jesús irí:

—Péemíca, ¿cáná péewáidacalénái íibaida siùca sábadu wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca. ²⁵ Yá Jesús íimaca fariseonái irí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali. Bàaluté David iwàwacutáca yàacàsi, máapicáináni, áibanái nacái asianái iyéeyéica yáapicha. ²⁶ Abiatar yàasu èerité, yái sacerdote íiwacalínáca, néese David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuíri capíima íimamisiíri mabáyawanéeri irìculé, israelitanái isutácatáipíná Dios íicha. Yá David iyáaca pan namànírícaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapíná. Dios itàacái imàacacaté níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Davidta quéwa iyáacani. Yàaca nacái yáapichéeyéi iríwa nayáacaténá nacái. Dios càmita yùuwichàida nía, máapicáiná nía, íná catúulécanáca Dios iicáca nía —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Jesús íimaca fariseonái irí nacái:

—Dios idéca imàacaca walí yái èeri sábadu wayamáidacatáicawa iyúudàacaténá wenàiwicanái, catúulécanáciná Dios iicáca wenàiwica. Dios càmíritaté idàba wenàiwica sábadu irípiná. ²⁸ Iná Dios idéca ichùuliaca núa, asìali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, yái èeri sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

3

El hombre de la mano tullida

¹ Néese àniwa Jesús iwàlùacawa judíonái yàasu yéewáidacàalu irìculé. Iyaca néeni abéeri asìali icáapi ituwièricawa íicha. ² Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisi Jesús ichùnìacaalípináté asìali sábadu irìcu nayamáidacatáicawa,

yéwanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, ìwalfíse yái imàníiná sábadò irìcu Dios ichùuliacáiná té judíonái iyamáidacawa macái sábadò imanùbaca. Néese fariseonái náimacaté íbaidacalésicani yái Jesús ichùnìaná wenàiwicanái. ³ Néese Jesús íimaca irí yái asìalica icáapi ituwièricawa ícha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuése mi —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Idécanáami asìali ibàlùacawa, yá Jesús isutáca yéemìawa fariseonái:

—Siúcata nusutácué nuémìawa pía: ¿Càinásica Dios imàaca wamànica siùca èeri sábadò wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábéeri, càmiccaalí nacái báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucàidaca wenàiwica, wamàacasica néetácawa? — íimaca yái Jesúsca. Quéwa masànata nía Jesús ícha. ⁵ Iná Jesús iicáidaca nalí, níái ìyéeyéica itéesebàa. Máiní maséeca íináidacawa iwàwawa, yái Jesúsca, báawacáiná iicáca náiwitáise. Achúmaca iwàwa nacái càmiccáiná fariseonái iwàwa yeebáidaca itàacái. Yá Jesús íimaca asìali irí:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi. ⁶ Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacaalu ícha, yá nàacawa caquialéta nàwacáidáyacacawa áibanái judío yáapicha, cayábéeyéi iicáca rey Herodes, yái romanosàiri icuèrica Galilea yàasu cáli. Yá natàanica náapicha càinápínacalí iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ Néeseté Jesús yàacawa náicha yéewáidacalénái yáapichawa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Yá manùba wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi nàacawa Jesús yáamiwáise. ⁸ Aibanái néemiaccáiná iináwaná imàníiná madécaná yái cànírica wenàiwica idé imànica, yá nàacawa Jesús yàatalé nacái naicáténáni. Manùbéeyéi Judea yàasu cáli néeséeyéi yàacawa, Jerusalén ìyacàlená néeséeyéi nacái, Idumea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áiba cáli néeséeyéi nacái ìyéerica abéemàise Jordán inanába ícha, Tiro ìyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón ìyacàlená néeséeyéi nacái, nía nacái yàcalé ìyéeyéica natéesebàa. ⁹ Manùbacáiná wenàiwica néré, íná Jesús ichùulìaca yéewáidacalénáiwa icùanápiná barca yàacaténáwa úni yáacubàa wenàiwicanái ícha décuísetatá calisa icàinalená ícha, ipíchaná wenàiwicanái iwesíaca iwéré. ¹⁰ Iwàwacutá càì imànica ichùnìacáiná té manùba wenàiwica, íná madécaná cáuláiquéeyéi nawesíaca Jesús iwéré, namàacacaténá nacáapiwa ìwali, yéewacaténá nachùnìacawa.

¹¹ Demonionái naicáté Jesús, yá namàacaca wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise nabàlùacawa nàulù ipùata iyúwa Jesús irí nàacaténá icàaluíná. Yá demonionái náimaca cachàiníri iyú Jesús irí:

—¡Píacata yái Dios Iirica! —náimaca irí. ¹² Quéwa Jesús yàalàaca demonionái cachàiníri iyú, ipíchaná nacàlidaca cawinácaalíni.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹³ Néeseté Jesús yàacawa dúli ínatale, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa cayábéeyéi Jesús iicáca íiwitáise. Néese nàanàaca yàatalé. ¹⁴ Néese Jesús yeedáca néená doce namanùbaca nàacaténáwa yáapicha, yéewacaténá nacái ibànùaca nía nacàlidáanápíná Dios itàacái. Yàaca náipidenápíná apóstolnái. ¹⁵ Imàaca nacái nalí íiwitáise nàucacaténá demonio wenàiwicanái ícha. ¹⁶ Níái docéeyéica imanùbaca ípidenéeyéica càì: Simón, yái asìali Jesús yàaca ípidenápíná wàlisàì, Pedro. ¹⁷ Nía nacái Zebedeo yéenibe pucháiba, ibèeri ípidená Santiago, iméeréeri nacái ípidená Juan. Jesús yàaca wàlisàì náipidenápíná Boanerges (íimáanáca “Caluéyéi íiwitáise càide iyúwa énu isàna”, càì íimáanáca). ¹⁸⁻¹⁹ Andrés nacái, Felipe nacái, Bartolomé nacái, yá nacái Mateo, Tomás nacái, Santiago nacái, yái Alfeo ìirica, Tadeo nacái, yá nacái Simón, áibaalí ípidenéeri nacái celote, yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripínacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

²⁰ Néese Jesús iwàlùacawa capii irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese àniwa madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá dàalaca wenàiwica capii irìcu, íná càmíta náalimá nayáaca nayáacaléwa, yái Jesús, nía nacái yéewáidacaléca. ²¹ Néese Jesús yéénánái yéemíaca iináwaná ìwali, yá nàacawa Jesús yàatalé needácaténá náichani, náimacáiná ìwali máiwitáiseecasani, yái Jesúsca.

²² Nàyaca néré nacái abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yàanèyéicaté Jerusalén ìyacàlená néese. Yá náimaca Jesús ìwali: “Beelzebúca, yái demonio íiwacalináca, yáquéi idacùaca íiwitáise yái asíalica Jesús. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

²³ Iná Jesús imáidaca yàataléwa nía. Yá icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Imaca nalí: “Satanás canácatáita iwàwa yúucaca yàasu demonionáíwa wenàiwica íicha. ²⁴ Càide iyúwa wenàiwicanái ìyáaná, napéliacaalí náipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. ²⁵ Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmíta náalimá nàyaca abéeri capii irìcu. ²⁶ Càita nacái, Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmíta yáalimá cachàini quirínamatáni, yái Satanásca. Yá imáalàacawa ichànicatá. Iná iwàwacutácué pialíacawa càmíta núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú.

²⁷ “Nudé quéwa núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwitáise iyúwa, cachàinicáiná núca Satanás íicha. Péemíacué comparación: Càide iyúwa cayéedéeri imàníiná, càmíta cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàiníiri asíali icapèeca iyéedùacaténá íicha yàasu, càmicaalícaawa cayéedéeri idacùaca íichawa yái cachàiníiri asíalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri càì imànica, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníiri asíali yàasu. Càita nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá wenàiwica Satanás íicha. Pidécuéca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

²⁸ “Péemíacué cayába, Dios imàcapiná iwàwawa íichéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imàníirica, itàaníirica nacái Dios ìwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. ²⁹ Quéwa wenàiwica itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha, néese cabáyawanáca càiripinátani èeri càmíiri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Càita Jesús íimaca nalí níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náimacáinaté Jesús ìwali demoniosa idacùaca íiwitáise.

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, yéénánái nacái. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capii íicha. Yá nachùullíaca áiba imáidacaténá Jesús. ³² Néese áibanái yáawinéeyéiwa mawiénita Jesús irí náimaca irí:

—Píatúa, péenánái nacái, péenánái inanái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwacutáca pía —náimaca. ³³ Néese Jesús íimaca nalí ìyéeyéica itéesebàa:

—Péemíacué yái núumáanáca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

³⁴ Néese Jesús iicáidaca nalí níái yéewáidacaléca yáawinéeyéicawa itéese. Yá íimaca:

—Piicácué, níái wenàiwicaca nuicáca nía càiyéide iyúwa núatúanáíwa, nuénánái nacáiwa. ³⁵ Cawinácaalí wenàiwica imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácata nuiquéeri càiride iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáiwa, núatúa nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

4

La parábola del sembrador

¹ Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica àniwa Galilea icalísaniná idùlepiré. Idècunítàacá yéewáidaca nía, yá manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús itéese. Iná Jesús iwàlùacawa barca irìculé ìyéechúa calisa yáacu. Yá yáawinacawa yéewáidacaténá wenàiwica iyaméeyéicawa calisa icàinalená íinata. ² Néese idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. Icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Imaca nalí:

³ “Péemiacué comparación: Abéeri asìali ibànacaté yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. ⁴ Iná yàaca icasáaca yàacawani, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, yá màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca bànacalé ími. ⁵ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli ínata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé ími ibacácawa ráunamáita, càmicáiná ibaní néeni cáli. ⁶ Néese quéwa èeri yàacáináwa chènuniré mamáalàacata, yá yeemáca púubéeyéi bànacalé, néese chuica nía, canácaína napìchu cayába cáaléeri, íná néetácawa. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Néese tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, íná yái bànacaléca càmita idàwinàawa cayába, canáca nacái bànacalé iyacaná. ⁸ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli ínata. Yá idàwinàacawa cayába, idènìaca nacái iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná idènìaca iyacanáwa treinta namanùbaca. Abénaméeyéi yéetaná idènìaca cien namanùbaca iyacaná”, íimaca yái Jesúsca.

⁹ Jesús íimaca nacái: “Càuwíyíeicaalícué pía, péemiacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

El porqué de la parábolas

¹⁰ Néesetécawa Jesús iyaca abéerita, yá níai yáapichéeyéica, nía nacái doce namanùbaca yéewáidacaléca nasutáca néemiawani càinácaalí ímáaná yái comparaciónca. ¹¹ Yá Jesús íimaca nalí: “Dios imàacacué pialíacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Néese áibanái càmiyíeica yeebáida Dios itàacái, nucàlidaca nalíni yáawami comparación iyú, ipíchaná náalí néemiaca càinácaalí ímáaná. ¹² Iná éwita naicácaníta yái numànírica, càicáaníta càmita náalíawa ìwali càinácaalí ímáaná. Ewita néemiacaaníta nutàacái, càicáaníta càmita náalíawa néemiaca càinácaalí ímáaná. Iná càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹³ Jesús íimacaté nalí: “¿Cánásicué càmita pialía péemiaca càinácaalí ímáaná yái comparaciónca? Càmicaalícué pialíawa péemiacani, yásí càulenápinácuéca píichawa macáita comparación nucàlidéeripinácué piríwa. ¹⁴ Yá ímáanáquéera yái comparaciónca: Yái yèerica icasáaca yàacawa ituínási ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica icàlidacaalí Dios itàacái áibanái írí. ¹⁵ Abénaméeyéi wenàiwica càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa àyapulicubàa: Néemiaca Dios itàacái, quéwa idécanáami néemiacani, yá Satanás yàanàacàatécata imàacaca naimáichaca Dios itàacái ibànacanéerimica nawàwaliculé. ¹⁶ Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa íba yèewiré: Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidaca casímáiri iyúni. ¹⁷ Néese quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái tàí íméeri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipìchu cayába, íná neebáidaca Dios itàacái maléená èeri meedá, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná idàbacaalí áibanái yúuwichàidaca nía Dios ìwalíise, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namàníinápiná nabáyawanáwa, yásí naméyáacawa neebáidaca Dios itàacái. ¹⁸ Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica tuíri yèewiré; néemiaca Dios itàacái. ¹⁹ Quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu cawèníiri ìwaliwa, yái èeri irícuírca wawàsi meedá. Cáinináca naicáca cawèníiri, yái ichiwáidéerica wenàiwica. Nawàwa nacái needáca nalíwa macái cawèníiri nàasupináwa. Iná náináidacáináwa ìwali macáita yái cawèníirca, yá naimáichaca Dios itàacái. Càide iyúwa tuíri càmicaalí ibatàa bànacalé idènìaca iyacanáwa, càita nacái níai wenàiwicaca. Náináidacawa nawàwawa báawanama nàasu cawèníiri ìwaliwa, íná càmita namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Quéwa áibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica cayábéeri cáli irículé. Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidacani, yá namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idènìacaalí iyacanáwa treinta namanùbaca

macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri manuísíwata náicha càide iyúwa bànacalé idènìacaalí ìyacanáwa sesenta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái nacái namànica cayábéeri náicha mamáalàacata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí ìyacanáwa cien namanùbaca macái yéetaná imanùbaca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

²¹ Jesús ímacaté nalí nacái: “Péemìacué comparación: Càmita watùcunìna lámpara watécaténáni capìi irìculé wabàacaténáni yàalusì irìculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa yái waiméerica ínata. Càmita càì wamàni. Néese watéca lámpara capìi irìculé, yá wamàacaca chènunibàani, icànacaténá capìi irìcuíyéi ìwali. ²² Yái lám- paraca ímáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ibàacanéeri píaliéricuécawa ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwa náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi càmiiricáwa náalíawa ìwali. ²³ Càuwíyíeicaalícué pía, yá péemìacué nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

²⁴ Jesús ímaca nalí nacái: “Píináidacuéwa cayába ìwali yái nucàlidéericuécawa pirí. Cayábacaalícué píináidawa nutàacái ìwali, yásì Dios imàacacué píalíacawa cayába ìwali, yái núméricuécawa pirí. Yá imàacapínacué píalíacawa áiba wawàsi ìwali mamáalàacata. ²⁵ Wenàiwicacáiná íináidacaalíwa cayába nutàacái ìwali, yá nacái yáalíacaalí yéemìaca càinácaalí ímáaná, yásì Dios imàacaca yáalíacawa áiba wawàsi ìwali mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidawa cayába nutàacái ìwali, yá iimáichapíná nacái càinácaalí achúméeri wawàsi yáaliéricatéwa ìwali”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla que crece

²⁶ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa. Ímaca nalí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa càicanide iyúwa asìali ibànacaalí ituínási cáli yèewiré. ²⁷ Idécánáami ibànaca ibànacalewa, yá yàacawa icapèe néréwa iimácaténá. Eeri imanùbaca icawàacawa. Catá imanùbaca iimáca. Canácata imàníiri ituínási irí, quéwa yái ituínási ibacácawa, néese bànacalé idàwinàacawa cayába, éwita asìali càmicáaníta yáalíawa càinácaalí iyú ibànacale idàwinàanáwa. ²⁸ Càita cáli imànica yàasu wawàsitawa meedá: Quéechacáwa cáli imàacaca ituínási ibacácawa, néese cabáinácani yái bànacaléca, néese capùutunácani, néese càyacanácani. ²⁹ Néese quéwa míisicaalíni, yá asìali yeedáca iyacaná, yácáiná ibànacale iyacaná yàasu èeri idéca yàanáca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³⁰ Jesús ímacaté nalí nacái: “Siúcade nucàlidacué pirí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Nuéwáidacué pía comparación iyú. ³¹ Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa càicanide iyúwa mostaza ímì wenàiwica ibanéerica cáli yèewiré. Yái mostaza ímica máiní achúméeríinacani. ³² Ewita achúméeríinacáanítani yái mostaza ímica, càicáaníta idécánáami nabànacani, yásì idàwinàacawa manuírìpiná náicha caná- nama bànacaléca. Idènìaca yàanawa manuínaméeyéi, yásì màsibèe náalimá namànica namùlubèwa catámàacatalé”, ímaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³³ Càité Jesús yéewáidaca wenàiwica Dios ìwali manùba comparación iyú càide iyúwa yái tàacáisica. Yéewáidaca wenàiwica càide iyúwa náalimáaná néemìaca. ³⁴ Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación yáawami iyúta. Néeseta idècunitàacá ìyaca abéerita yéewáidacalénái yáapichawa, yá icàlidaca nalí macáita càinácaalí náimáaná níái com- paraciónca canánama.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵ Yáté èerica catácáiná yàacawa, íná Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: —Wachàbacuéwa abémàalé Galilea icalìsaníná ícha —ímaca nalí.

³⁶ Néese yéewáidacalénái nàacawa manùbéeyéi wenàiwica ícha. Nawàlùacawa barca iriculé, natéca Jesús yáawinacawa náapicha barca irìcu. Aibanái wenàiwica nàacawa náamiwáise barca irìcu, máisibáwanáita quéwa barcaca. Néesezáwa Jesús iimáca íchawa. ³⁷ Néese manuírì cáuli ipùaca nàwali. Máiniíri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca iriculé, yá úni ipuníadaca yàacawa barca. ³⁸ Jesús iimácaíta quéwanáta. Abéeri íimamisi irìacawa barca yàapùa néese, Jesús irièri yàacawa ínata. Néese nacawàidacani, náimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¿Cáná pimàaca wasawíacawa? —náimaca Jesús irí.

³⁹ Yá Jesús imichàacawa, yàalàaca cáuli cachàiniíri iyú, yá íimaca nacái màladàca irí:
—¡Wíu pía! —íimaca yái Jesúsca. Yáta wiúca yái cáulica, màladàca nacái. ⁴⁰ Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¿Cánácué máini cáaluca pía? ¿Cánácué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca yái Jesúsca. ⁴¹ Máini cáaluca nía. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Cawinásica yái asìalica ichùulìerica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulìaná nía? —náimaca nalíwáaca.

5

El endemoniado de Gerasa

¹ Néeseté nàanàaca abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha, Gerasa yàasu cáli néré. ² Néese idècunitàacá Jesús imichàacawa barca irìcuíse cáli ínatalépiná, yáta asìali yàanàaca Jesús yàatalé, abéeri asìali demonio idacuèri íiwitáise. Yái asìali yàacawa yéetáními icàliculèená néese. ³ Yái asìali ìyacaté yéetáními icàliculèená yèewi. Canácata yáaliméeri idacùacani, ibatàa cadena iyú piná, càmita náalimá. ⁴ Ewitaté yàcalé mìnánái nadacùacáanítani madécaná yàawirí, yàabàli, icáapi nacái cadena iyú, càicáaníta macái èerita imàdáidacaté íchawa cadena, yá nacái iwaaléminamata imànica cadena. Iná canácata yáaliméeri idacùacani, canásíwata. ⁵ Yái asìali yèepunícawa yémíanicawa táiyápinama, èeríapinama nacái yéetáními icàliculèená yèewiré, dúli yèewiré nacái. Yá inúadáidaca yáawawa íba iyú. ⁶ Quéwa iicácáiná Jesús déecuíse, yá ipìacawa Jesús yàatalé. Ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíná. ⁷ Yá demonio yémíanicawa asìali isàna iyú. íimaca Jesús irí:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, Jesús Dios íirica yái Dios chènuníséeri náicha canánama. Nusutáca pícha wawàsi Dios íipidená ìwali picá piùwichàida núa! —íimaca yái demonioca. ⁸ Càì demonio íimaca, Jesús íimacáináté irí:

—Pía, demonio casaquèeri íiwitáiseca, pìawa asìali ícha —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Jesús íimaca demonio irí:

—¿Cawiná píipidená? —íimaca yái Jesúsca. Yá demonio íimaca Jesús irí:

—Nuípidená Legión, íimáanaca “Cawàwanáta cinco mil namanùbaca”, máinicáiná madécanáca wía —íimaca yái demonioca.

¹⁰ Néese demonionái isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata ipíchaná ibànùaca nía méetàuculé ícha yái cálica. ¹¹ Mawiénita nalí dúli ìwali madécaná marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa. ¹² Iná demonionái nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata:

—Pichùulìacaténá wàanápínáwa marranonái yàatalé, yá pimàaca wawàlùacawa marranonái idèericulé —náimaca. ¹³ Càita Jesús imàacaca nàacawa. Yá demonionái yàacawa asìali ícha. Yá nawàlùacawa marranonái idèericulé. Níái marranonái dos mil namanùbaca cawàwanáta. Napìacawa máiwitáisewaca demonio íiwitáise iyú, àta nacaláacatalétawa quìratàli ínatáise calìsa yáaculé, yá nàisicùmacawa macáita, níái píráica càmiyéica Dios imàaca judíonái idèniaca, casacàacáiná nalí marrano iiná.

¹⁴ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napìacawa, yá nàaca nacàlidaca marrano iináwanámi manuírì yàcalé irìcu, yàcalé púubéeyéi irìcu nacái ìyéyéica mawiénibàa. Iná madécaná wenàiwica nàacawa néré naicácaténá càinácaalí ìyáaná. ¹⁵ Néese nàanàaca Jesús yàatalé. Yá naicáca yái asìali madécanéeyéi demonio idacuèricaté íiwitáise.

Yáawinéericawa iyaca, ibàle yáapichawa mawiénita Jesús irí, cáiwitáise nacáicani. Yá cáaluca níái wenàiwicaca. ¹⁶ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi, iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnánái iríni, càinácaalíté iyú Jesús ichùnìacani, yái asialica demonio idacuèricaté íiwitáise. Nacàlidaca nalí nacái marranonáimi iináwaná ìwali. ¹⁷ Iná nadàbaca nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yèepùanápínáwa nàasu cáli ícha.

¹⁸ Yá Jesús yèepùacawa barca yàatalé, néese yái asiali demonionái idacuèricaté íiwitáise isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata imàacáanápíná yàacawa yáapicha.

¹⁹ Quéwa Jesús càmita imàaca asiali yàacawa yáapicha. Néese Jesús ímaca asiali irí:

—Pèepùawa picapèe néréwa, péenánái yàataléwa. Picàlida nalíni macáita yái cayábéerica Wacuèriná Dios imànìirica pirí, iicá nacái pipualé manuísíwata —ímaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese yái asiali yàaca icàlidacani diez namanùbaca yàcalé irìcu iyéeyéica Decápolis yàasu cáli ínata. Icàlidaca Jesús imànicaté irí cayábéeri, yá macáita néemiacaalíténi, yá naináidacawa manuísíwata néemiacani.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

²¹ Néeseté idécanáami Jesús ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha barca irìcu yéewáidacalénái yáapichawa, yá manùba wenàiwica iwacáidáyacacawa yàatalé. Yá Jesús iyamáacawa calisa icàinalená ínata. ²² Néese áiba asiali yàanàaca, abéeri néená níái judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái, ípidenéerica Jairo. Yá Jairo iicáca Jesús. Yá yúuwàa irìacawa inùmáawawa Jesús irí, yàacaténa Jesús icàaluíniná, yéewanápíná Jesús iicáca ipualé. ²³ Yá isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata. Jairo ímaca Jesús irí:

—Nuídu iculúacawa, uwàwa uétácawa nuícha. Iná nuwàwacutáca pía nucapèe néréwa, pimàaca picáapiwa ùwali, ipíchaná uétácawa —ímaca.

²⁴ Néese Jesús yàacawa Jairo yáapicha yéewáidacalénái yáapichawa. Madécaná wenàiwicanái nacái nàacawa yáamiwáise. Máinícáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré. ²⁵ Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cúláicacaté úa doce camuí, uíraná imusúacawa uícha mamáalàacata. ²⁶ Uuwichàacatéwa báawanama idècunitàacá manùba cadèpiacáiyéi idèpiaca úa. Ewitaté úucacáaníta ùasu platawa macáita upáyaidacaténa cadèpiacáiyéi, càicáaníta càmita cayába úa, mamáalàacata quéwanáta cúláicaca yáwanái úa. ²⁷ Uémìacaté Jesús iináwaná ichùnìaná wenàiwica, íná ùaca nacáiwá manùbéeyéi wenàiwica yáapicha. Yá ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí manùbéeyéi wenàiwica yèewi, yá udunùaca Jesús ibàle ìwali. ²⁸ Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta meedáni, yásí báisíta cayábapínáca núawa”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalicúsewa. ²⁹ Udécanacáita udunùaca ibàle ìwali, yáta uíraná iyamáacawa uícha, yá úalíacawa uwàwalicúsewa udéca uchùnìacawa uláicái ícha. ³⁰ Yáta Jesús yáalíacawa iwàwalicúsewa ichùnìacaté áiba wenàiwica íiwitáise iyúwa. Iná iwènùacawa iicáidacaténa manùbéeyéi wenàiwica irí. Néese Jesús isutáca yéemiawa nía. Íimaca nalí:

—¿Cawiná idunùwa nubàle ìwali? —ímaca yái Jesúsca. ³¹ Néese yéewáidacalénái ímaca irí:

—¿Càmita piicá níái madécanéeyéi wenàiwicaca nacàbadàayacacawa nàacawa píwéré? ¿Cánásica yéewa pisutá péemiawa cawinácaalí idunùwa píwali? —námaca Jesús irí.

³² Quéwa Jesús iicáida itéesewa mamáalàacata iicácaténa yái wenàiwica idunuèricaté ìwali. ³³ Iná úái inanáica umusúacawa wenàiwicanái yèewíise. Yá ùanàaca itatéchúawa icalùniwa, úalíacawa uchùnìacatéwa. Yá ubàlùacawa ùuluì ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténa icàaluíniná. Yá ucàlidaca irí macáita uináwanáwa báisíiri iyú. ³⁴ Néese Jesús ímaca ulí:

—Pía, inanáica, pimàacacáiná piwàwawa nùwali, íná yéewa pídéca pichùnìacawa. Píawa matuíbanáita. Pídéca pimusúacawa càiripínáta ícha yái uláicáica —ímaca yái

Jesúsca. ³⁵ Idècunitàacá Jesús icàlidaca ulíni, yá áibanái nàanàaca judíonái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néese. Yá náimaca Jairo irí:

—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —náimaca. ³⁶ Jesús yéemìaca natàaníná, quéwa càmita itàaní náapicha. Jesús itàanícáita abéerita Jairo yáapicha, yái judíonái yéewáidacàalu íiwacalica. Jesús íimaca irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese càmita Jesús imàaca áibanái nàacawa náapicha Jairo icapèe nérépiná. Imàaca nàacawa náapicha níawamicata Pedro, Santiago nacái, Santiago iméeréeri nacái, íipidenéeri Juan. ³⁸ Yá néese nàanàaca judíonái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néré, yá Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica cachàiníyéi isàna, íicháaníyéica báawanama, nacántàa canción cachàiníri iyú yéetáními ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. ³⁹ Jesús yáalíacawa icáucàidáanápíná úa yéetéechúamicawa. Yá iwàlùacawa nacapèe irìculé, íimaca nalí:

—¿Cánacué pimàni pisànwawa báawanama, píicháanicué nacái máini? Uara sùmàuca càmfíchúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icáucàidáanápínaté úa.

⁴⁰ Néese naicáaníca Jesús iquíníná, náalíacáináwa báisiiri iyúcani uétacatéwa. Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capíi íicha. Néese itéca yáapichawa yéetéechúami yáaniri, úatúami nacái, nía nacái yéewáidacaléca ìyéeyéica yáapicha. Yá nawàlùacawa sùmàumi irìacataléca. ⁴¹ Néese íibàaca ucáapi ìwali, úái yéetéechúamicawa, yá íimaca ulí:

—Talita, cum (íimáanáca judíonái itàacái iyú: “Pía, mànacàuca, núuma pirí, pimichàawa”, càì íimáanáca) —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Yáta úái sùmàuca, idènièchúaca doce camuí, umichàacawa, yá uipìna nacái. Yá nàináidacawa manuísíwata naicáidaca ulí, níái wenàiwicaca ìyéeyéica néré. ⁴³ Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú ipíchaná nacàlidaca áibanái iríni, icáucàidáanaté úa. Néese ichùulíaca nacái nàaca uyáapíná, úái sùmàuca.

6

Jesús en Nazaret

¹ Néeseté Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená yàasu cáli íicha, yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret ìyacàlenáca. Yéewáidacalénái nàaca nacáíwa yáapicha. ² Yá sábadu irìcu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irìcu. Manùbéeyéi wenàiwica yéemìacáináni, yá báawaca nàináidacawa nawàwalícuísewa. Náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa cayába. Càmita báisí imàni yái càmfírca wenàiwica idé imànica. ³ Yácata ìirimi meedá yámide yàalubáisi imànífirínamica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níai Santiago, José nacái, Judas nacái, Simón nacái. Yéenanái inanái nacái nàyaca wèewibàa meedá —náimaca nalíwáaca. Iná càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. ⁴ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalícuíse. Quéwa yàasu cáli néeséeyéi, yéenanái nacái, icapèe irìcuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nucapèe irìcuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁵ Càmita Jesús imàni néré yái càmfírca wenàiwica idé imànica, càmicáiná neebáida itàacái. Quéwa imàacaca icáapiwa abénaméeyéi cáuláiquéeyéi ìwali, cawàwanáta máisiba, yá ichùnìaca nía. ⁶ Yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata càmicáiná neebáida itàacái.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

Néeseté Jesús yèepuníca yéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irìcubàa ìyéeyéica maw-
iénita Nazaret ìyacàléná irí. ⁷ Jesús imáida yàataléwa níái doce namanùbaca yéewáida-
calécawa. Néese idàbaca ibànùaca nía pucháibanamata nàacaténáwa yàcalé imanùbaca.
Ichàiniadaca nía náucáanápíná demonio wenàiwicanái íicha. ⁸ Càmita imàaca natéca
wawàsi nàasu àyapu imàluwenáwa. Imàacaca natéca abéerita nàasu àicuwa natéeripíná
àypulìcubàa. Càmita imàaca natéca saco, yàacàsi nacái, plata nacái. ⁹ Imàacaca nàwalica
nàasu costiza nacáiriwa nàabàli ìwaliwa, quéwa càmita imàaca nadènìaca pucháiba
nabàlepináwa, abéerita meedá. ¹⁰ Yá Jesús íimaca nalí:

—Piwàlùacuéwa abéeri capìi irìculé, yá piimácué néréta àta pèepùacatalétacuéwa
yàcalé irìcuíse. ¹¹ Aibalé càmicaalícué namàaca piwàlùacawa, càmicaalí nacái nawàwa
néemiaca picàlidacuéca nalí nutàacái, yá iwàwacutácué piacawa náicha. Pichùpiacué
cáli ichùmalé piabàli íichawa naicápiná càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía israelitaca,
píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápíná níawa —íimaca yéewáidacalénái iríwa,
yái Jesúsca.

¹² Iná yéewáidacalénái nàacawa nàalàacaténá wenàiwica nawènúadánápíná ná-
witáisewa Dios irípiná. ¹³ Yá náucaca nacái madécaná demonio wenàiwicanái íicha.
Nàucùaca olivo iséená manùbéeyéi càuláiquéeyéica ìwali, yá nachùnìaca nía.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴ Néeseté rey Herodes yéemiaca wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali,
manùbacáiná wenàiwica nacàlidaca nàyaca ìwali, yái Jesús imànínáca, càinácaalí
iyú yéewáidaca wenàiwica nacái. Yá Herodes íimaca Jesús ìwali:

—Juan el Bautistami idéca icáucàcawa, íná yéewa yáalimá imànica yái càmirica
wenàiwica idé imànica —íimaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistami-
cani yái Jesúsca. ¹⁵ Aibanái íimaca Jesús ìwali:

—Yácata profeta Elías yàanèrica àniwa —náimaca. Aibanái íima:

—Yácata áiba profeta càiride iyúwaté profetanáimi wapíchaléeyéimi —náimaca.

¹⁶ Quéwa rey Herodes yéemiacaalíté nacàlidaca Jesús iináwaná, yá Herodes íimaca:

—Yácata Juanmi, yái nuchùulìericaté nawichùaca íicha íiwita. Idéca icáucàcawa —
íimaca yái rey Herodesca.

¹⁷ Càica Herodes íimaca ichùulìacáináaté yàasu úwináíwa náibàanápínaté Juan
calúacáiná Herodes yàacawéetúa iicáca Juan, úái Herodes yàacawéetúa íipidenéechúaca
Herodías. Yá úwináí nadacùacaté Juan cadena iyú presoíyéi ibànàlicu. Uái Herodíasca,
úacata Herodes yéenasàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelù-
dacadé úa yéenasàiri íichawa. ¹⁸ Iná Juan íimacaté rey Herodes irí: “Báawéeriquéi
peedáanáca péenasàiri yàacawéetúawa”, íimacaté yái Juanmica.

¹⁹⁻²⁰ Iná báawacaté Herodías uicáca Juan, yá uwàwacaté unúacani, quéwa càmita
úalimá unúacani, cáalucáiná rey Herodes iicáca Juan, yáalíacáináwa cayábéericani, yái
Juanca, mabáyawanéeri nacái. Iná Herodes icùaca Juan ipíchaná Herodes yàacawéetúa
Herodías inúacani. Ewita rey Herodes càmicáaníta yáalíawa càinácaalí iwàwacutáaná
imànica macái èerita idécanáamité yéemiaca Juan icàlidaca irí Dios itàacái, càicáaníta
casíimáica rey Herodes yéemiaca Juan itàacái. ²¹ Quéwa áiba èerité Herodías úalimáca
umànica Juan irí càide iyúwaté uwàwáaná. Rey Herodes imànica manúiri fiesta iwàwali-
caténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá imáidaca yáapichéeyéiwa iyúudèeyéica Herodes
icùaca Galilea yàasu cáli, nía nacái yàasu úwi íiwacanánáica, nía nacái yàacawéeyéináca
asíanáica caináwanéeyéica Galilea yàasu cáli néeséeyéica, nayáacaténá nayáacaléwa
yáapicha, namànicaténá yáapicha nacái manúiri fiesta. ²² Yá Herodías úidu iwàlùacawa
asíanái iyáacàalu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asíanái yàacuésemi
naicacaténá úa. Naicácáiná ulabàaca, íná usíimáidaca nawàwa macáita rey Herodes, nía
nacái yáapichéeyéica iyéeyéica iyáacaléwa yáapicha. Iná rey Herodes íimaca mànacàu
irí:

—Pisutá nuícha càinácaalí piwàwéerica. Yásí nùaca piríwani —íimaca ulí.

²³ Yá Herodes ímaca ulí àniwa pucháiba yàawiríata báisi báisísíwatasa Dios yáal-
iéricawa Herodes yàanápínaté ulí càinácaalí wawàsi uwàwéerica ícha, éwítasa uwàwa-
caalíté ícha cáli yéema, yái Galilea yàasu cálica Herodes icuèrica, yásí yàanápínása
ulítáni báisíta, ímaca. ²⁴ Yá àacawa náicha, úumaca úatúa iríwa:

—¿Càirínásica wawàsi nusutá ícha? —úumaca úatúa iríwa. Yá Herodías úumaca ulí:

—Pisutá ícha Juan el Bautista íwita —úumaca ulí úái Herodíasca, uwàwacáinaté
uicáca Juan íwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíiri iyúcani Juan yéetácawa. ²⁵ Néese
úái mànacàuca uèpua uwàlúacàatétawa àniwa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Siúcata nuwàwa piaca nulí Juan el Bautista íwita quírapieli irícu —úumaca irí.

²⁶ Néese, éwita achúmacáaníta manuísíwata rey Herodes iwàwa, yémíacáiná
usutáaná ícha, càicáaníta càmita Herodes idé imáisaníaca uíchani, ímacáinaté ulí
nàacuésemi níái wenàiwicaca yàanápínása ulí càinácaalí wawàsi usutéerica ícha. ²⁷ Yá
rey Herodes ichùuliaca úwisàiri iwichùanápíná Juan ícha íwita, itécáténáni rey Herodes
irí. ²⁸ Néese úwisàiri yàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá iwichùaca Juan ícha íwita. Càité
Juan yéetácawa. Yá úwisàiri itéca íwitami quírapieli irícu. Yá yàaca íwitami ulí úái
mànacàuca. Néese úái mànacàuca utécani úatúa iríwa, uicáténá báisíiri iyúcani Juan
yéetácátéwa.

²⁹ Néese Juan yéewáidacalénáimi yéemíaca iináwanámi, yá nàacawa presoíyéi ibàna
nére needácaténá Juan ichéecami. Yá natéca nabàliawani.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰ Néeseté apóstolnái yèepua iwacáidáyacacawa Jesús yàatalé, idécanáami nacàli-
daca Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese nacàlidaca Jesús irí macáita namàníricaté,
néewáidéerica iyú wenàiwicanái nacái. ³¹ Jesús ímaca nalí:

—Wàacuéwa wàanácuéwa walínáamitawa áibalé canácatalé wenàiwica, yéewanápiná
wayamáidacawa achúamáanacáwa —ímaca nalí, madécanácáiná wenàiwica yàanàaca
yàacawa nàatalé, áibanái nacái yèepuacawa yàacawa náicha, íná càmita yéewa nayamá-
dacawa, ibatàa nayáanápíná nayáacaléwa, càmita náalimá. ³² Iná Jesús yàacawa barca
irícu yàasu apóstolnái yáapichawa abéemàalé Galilea icalísaniná ícha, canácataléca
wenàiwica. ³³ Quéwa madécaná wenàiwica iicáca nàanáwa, náalía nacái naicáca nía.
Iná wenàiwicanái imusúacawa macái yàcalé ícha, yá napiacawa néré. Yá manùbéeyéi
wenàiwica nàanàaca napíchalé néré. ³⁴ Néese Jesús imichàacawa barca irícuíse néré,
yá iicáca madécaná wenàiwica. Canáca nalí abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali, íná
catúlécánáca Jesús iicáca nía, càide iyúwa waicácaalí canéeyéi icuèriná ovejaca. Yá
idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. ³⁵ Néese catáca yàacawa nàwali, yá
yéewáidacalénái yàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. ³⁶ Pichùulí nèepuánápináwa
nàacawa bànacalé yèewiré, yàcalé irículé nacái iyéeyéica mawiénita nawèniacaténá
nayáapínáwa —náimaca. ³⁷ Quéwa Jesús ímaca nalí:

—Píatacué yàa nayáapíná —ímaca nalí. Néese yéewáidacalénái ímaca irí:

—¿Càmita píalíawa canáca walí doscientos namanùbaca denario ocho quéeri iwèni-
catái? Ewita wadèniacaalí yàara platatá, càicáaníta càmita wáalimá wawèniaca cayába
pan wèeripínáca nayáapínátá, níái manùbéeyéi wenàiwicaca —náimaca. ³⁸ Jesús ímaca
nalí:

—¿Càisimalénácué pan pidèniá? Picutácuécáwani —ímaca nalí. Néese idécanáami
náalíacawa, yá náimaca irí:

—Cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imidecaná nacái —náimaca.

³⁹ Néese ichùuliaca nía manùbéeyéi wenàiwicaca náawináanápínáwa nàwacacawa
ipuléeri masicái íinata. ⁴⁰ Néese náawinacawa nàwacacawa manùbéeyéi yàalusipíná,
cien namanùbaca abénaméeyéi, cincuenta namanùbaca áibanái nacái. ⁴¹ Néese Jesús
yeedáca cinco imanùbaca pan icáapi irículéwa, pucháiba cubái imidecaná nacái. Yá
iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani,
iwacùaca pan yéewáidacalénái iríwa nawacùacaténá wenàiwicanái iríni. Néese iwacùaca

cubái imèdeaná nacái yéewáidacalénái iríwa macáita. ⁴² Yá macáita wenàiwicanái iyáaca cadénamani. ⁴³ Néese yéewáidacalénái needáca doce mapíiri imanùbaca pan yéenáimi, cubái nacái imàaquéricawa. ⁴⁴ Níái wenàiwica iyéeyéica pan, cinco mil namanùbaca asianái. Càmita naputàa càsimalénácaalí inanái, sùmanái nacái.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵ Yáta Jesús ichùuliaca yéewáidacalénáiwawa nawàlùanápínáwawa caquialéta barca irìculé nachàbacaténáwawa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha nàanàcaténá Bet-saida iyacàlená néré. Iwàwawa nàacawa ipíchalé idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùacawa ícha. ⁴⁶ Néeseté idécanáami ibànùaca wenàiwicanái yèepùanápínáwawa ícha canánama, yá Jesús yàacawa dúli ínatalé isutácaténá yáawawa Dios ícha. ⁴⁷ Néese idécanáami catáca nawicáu, Jesús yéewáidacalénái nàyaca barca irìcu bamuchúami calisa. Yá Jesús iyaca abéerita cáli ínatáisecáwawa. ⁴⁸ Néese iicáca máadainí natenáca cachàiníiri iyú cáulicáiná ipùaca náipunita, íná càmita náalimá nachàbacawa abéemàalé. Amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí yèepuníiriwa úni in-ànìacubàa. Iwàwawa ichàbacawa náicha machacàníiri iyú. ⁴⁹ Quéwa naicáca ipínáníca úni inànìacubàa, yá nayúunáidaca wenàiwica iwàwanámícani. ⁵⁰ Yá néemíanicawa macáicáiná naicácani. Cáaluca nía báawanama, càmicáiná náalí naicácani. Yáta quéwa Jesús íimaca nalí:

—¡Matuíbanáicué pía, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca.

⁵¹ Néese Jesús iwàlùacawa nàatalé barca irìculé. Yáta wiúca cáuli, Jesús iwàlùacáináwawa nàatalé barca irìculé. Yá nàináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. ⁵² Càmitàacáwawa nadé náalíacawa cayába Jesús íiwitáise ìwali, éwitaté naicácaníta imàníná pan iyú yái càníirica wenàiwica idé imànica, càulenácáiná náicha náalíanápínáwawa néemíaca càinácaalí íimáaná.

Jesús sana a los enfermos de Genesaret

⁵³ Nachàbacatéwawa abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha, yá nàanàaca Genesaret yàasu cáli néré. Yá nadacùaca barca calisa idùlepiré. ⁵⁴ Namichàacanacáitawa barca irìcuíse, yá wenàiwicanái náalí naicáca Jesús. ⁵⁵ Yá wenàiwicanái napiacawa macái yàcalé irìculé iyéeyéica néré nacàlidacaténá nalí Jesús yàanàaca. Néese manùbéeyéi wenàiwica nadàbaca natéca cáuláiquéeyéi wenàiwica yàalubái ínatatàwawa náalíacataléca Jesús iyaca. ⁵⁶ Néese àta alénácaalí Jesús yàawa achúmèeri yàcalé irìculé, manuíri yàcalé irìculé nacái, manacúaliré nacái, yá natéca naliadaca cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulicubàa Jesús ichàbacatabàapínáwawa. Yá cáuláiquéeyéi nasutáca Jesús ícha imàacáanápíná nadunùaca ìwali, càmicaalí nacái, ibàle ipùata ìwalita. Yá macáita idunuèyéica Jesús ìwali, yá cayàbaca nía uláicái ícha.

7

Lo que hace impuro al hombre

¹ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàcaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa abénaméeyéi fariseo yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé. ² Naicácaté abénaméeyéi Jesús yéewáidacaléca nayáaca nayáacaléwawa càmiyécáwawa íiba icáapiwawa éeréeri iyú càide iyúwawa fariseo íiwitáise íimáaná. Càmita Jesús yéewáidacalénái imàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwawa éeréeri iyú ipíchawáise nayáaca nayáacaléwawa càide iyúwawa fariseonái imàníná. Iná fariseonái itàaníca Jesús yéewáidacalénái ìwali, náimaca casacàacasa Dios iicáca Jesús yéewáidacalénái. ³ (Níái fariseoca, áibanái judío nacái macáita namànica càide iyúwaté nàawirináimi imàníná. Càmicaalícawawa náiba nacáapiwawa éeréeri iyú nayáacalé ipíchawáise, càmitàacá nayáa nayáacaléwawa, canásíwata. Càmita nayáa nayáacaléwawa càmicaalícawawa namànica culto nacáiri náibacaténá nacáapiwawa éeréeri iyú càide iyúwawa fariseo íiwitáise íimáaná. ⁴ Idécanáami nacái nawèniaca yàacàsi yàcaléricu, yá nèepùacawa nacapèe néréwawa namànicaténá culto nacáiri nàapidáanápíná

náichawa ipíchawáise nayáa nayáacaléwa. Neebáidaca nacái madécaná càide iyúwaté nàawirináimi yéewáidáaná, íná namànica culto nacáiri náibacaténá éeréeri iyú macái íiwitáaná bacàa, catùà nacái, mapuwáa nacái, nàasu cama nacái, naiméerica íinata.) ⁵ Iná fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Níái péewáidacaléca, ¿cáná càmita namàni càide iyúwaté wàawirináimi yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi ichùulianaté wía wamànínápiná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, íná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. ⁶ Jesús íimaca nalí:

—Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi machacàníiri iyú pìwalicué, píacué pucháibéeyéica íiwitáise. Isaías itànàacaté tàacáisi piináwaná ìwalicué Dios inùmalicuise. Dios íimacaté: ‘Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíná, quéwa càmita cáininá naicáca núa báisíiri iyú nawàwalicuisewa.

⁷ Caná iwèni nuicáca nàasu culto namàníiricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwica nutàacái iyú, néese néewáidacáita wenàiwica náiwitáise iyúwa’, càica íimaca yái Diosca. ⁸ Pidécuéca meedá pimàacaca píchawa Dios itàacái, peebáidacaténácué wenàiwicanái yàasu tàacáisi meedá —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Pidécuéca pimànica máini báawéeri wawàsi, pimàacacáinácué píchawa Dios itàacái, pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise íimáaná. ¹⁰ Profeta Moisés íimacaté Dios inùmalicuise: ‘Pia píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáiwá’, íimaca yái Diosca. Yáté íimaca nalí àniwa: ‘Aibacaalí itànica báawéeri iyú yániri ìwaliwa, càita nacái itàanicaalí báawéeri iyú yátúa ìwaliwa, yá iwàwacutácué pinúacani’, íimacaté yái Diosca. ¹¹ Quéwa píacué fariseoca, pidécuéca péewáidaca wenàiwicanái cayábacasa càì náimaca nániri iríwa, náatúa irí nacáiwá: ‘Càmita núalimá nuyúudàaca pía. Nudéca nucàaca Dios irípiná yái plataca, yái nuèripinámica pirí, íná canáca nulí cayába nuyúudèeripiná iyú píá’, càì náimaca nasèenái iríwa. ¹² Càita pidécuéca péewáidaca wenàiwica càmitasá iwàwacutá nayúudàaca nániriwa, náatúa nacáiwá, náimacaalí càì nasèenái iríwa. ¹³ Iná pidécuéca píasáidaca píucaca píchawa Dios itàacái, peebáidacáinácué píawirináimi íiwitáisewa, yái péewáidéericuéca iyú wenàiwicanái Dios itàacái íicha. Pimànicuéca mamáalàacata madécaná càiyéi wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese Jesús imáidaca yàataléwa níái wenàiwicaca ibàluèyéicawa mawiénita irí. Yá íimaca nalí:

—Péemiácué nutàacái píacué macáita. Píalimáidacué píalíaca péemiaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi nucàlidéeripinácuéca piríwa. ¹⁵⁻¹⁶ Macái yàacàsi iwàluèriwa wenàiwica idèerìculé, canáca yéewaná casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Abéerita wenàiwica ibáyawaná, yá nacái itàacái báawéerica imusuéricawa iwàwalicuise, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese Jesús yàacawa wenàiwicanái íicha, yá iwàlucawa capìi irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese yéewáidacalénái nasutáca néemiawani càinácaalí íimáaná yái tàacáisica Jesús icàlidéerica yàacàsi ìwali. ¹⁸ Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalía péemiacani yái nucàlidéerica? ¿Càmitacué píalíawa canácata yàacàsi yáaliméeri casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha? ¹⁹ Yái yàacàsi càmita iwàlucawa wenàiwica iwàwa irìculé. Iwàlucáitawa idèerìculé. Néese yàacawa íicha meedá —íimaca nalí yái Jesúsca. Càita Jesús yéewáidaca nía yàacàsi ìwali, Dios imàacaca wenàiwica iyáaca macái íiwitáaná yàacàsica, masacàacáiná macáita nía.

²⁰ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Yái nabáyawaná namàníirica, yá nacái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wenàiwica iwàwa irìcuise, yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha. ²¹ Macáita íiwitáisesi báawéeri imusúacawa wenàiwica iwàwa irìcuise. Càita báawéeri íiwitáisesi: Namànica náalaniwa; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càmíiná Dios imàaca wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nanúaca wenàiwica; ²² naimáca áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa; máini nawàwa needáca

nalíwa manùba wawàsi; namànica áibanái irí báawéeri; nachìwáidaca áibanái wenàiwica; mabáiniiri iyú namànica báawéeri nainá iyúwa máaléquéeri iyú áibanái wenàiwica yàacuésemi; báawaca naicáca áibanái wenàiwica ìwalíise yái cawèniirica áibanái idènièrica; natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali; máini cachàinica naicáca níawawa; càmita náalía cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. ²³ Macáita yái íiwitáaná báawéerica imusúacawa wenàiwica iwàwa irìcuise. Yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios ícha —íimaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

²⁴ Néeseté Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli ícha yàanàcaténá Tiro ìyacàlená yàasu cáli néré. Yá iwàlùacawa capii irìculé. Idècunitàacá ìyaca néré, càmita iwàwa yàcalé mìnánai náalíacawa alénacaalí ìyaca. Càmita quéwa yáalimá ibàaca iináwanáwa. ²⁵ Ráunamáita abéechúa inanái uémíaca iináwaná ìwali ìyaca capii irìcu. Udènia úduwa demonio idacuèchúa íiwitáise. Uái inanáca ùacàatécatawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùlulú ipùata iyúwa Jesús íipunita, usutácaténá iicáanápíná upualé. ²⁶ Càmiíchúata israelita uái inanáca. Néese Sirofenicia yàasu cáli néeséechúaca úa. Yá ùanàaca usutácaténá Jesús ícha wawàsi yúucáanápíná demonio úidu ícha. ²⁷ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Péemia comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapíná, càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níai israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmiíyéica israelita —íima ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisí uebáidacaalí Dios imàniínápíná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa. ²⁸ Yá úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái yáawinacaalíwa mesa yáapíise, sùmanái yúucacaténá nayáapíná yàacàsi yéenáimi, càita nacái nuwàwaca Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. ²⁹ Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca píasáidaca nulíni pitàacái iyúwa peebáidaca nulí, íná càmita iwàwacutá pisutáca nuícha quirínama nuyúudàanápíná píawa. Yá numàaca pèepùacawa picapèe néréwa, demoniocáiná idéca yàacawa píidu ícha —íimaca ulí yái Jesúsca. ³⁰ Néese uèpùacawa ucapèe néréwa, yá ùanàaca úiduwa irièchúawa matuíbanáita uimáacataléca. Quéwa demonio yàacatéwa uícha.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Néeseté Jesús yèepùa yàacawa Tiro ìyacàlená yàasu cáli ícha. Yá ichàbacawa Sidón ìyacàlená yèewibàa. Yá ichàbaca nacái diez namanùbaca yàcalé Decápolis yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca. Yá yàanàaca Galilea icalisaniná néré. ³² Néese áibanái natéca asiali Jesús yàatalé, abéeri asiali màuwíiri, càmiíiri yáalimá itàanica machacàníiri iyú. Yá nasutáca Jesús ícha wawàsi imàacáanápíná icáapiwa màuwíiri ìwali ichùnìacaténáni. ³³ Jesús itéca màuwíiri méetàucuta wenàiwicanái ícha, yá Jesús iwàlùadaca báipunitácanama icáapi ipùatawa asiali yùuwíapuná irìculé pucháibanama. Néese Jesús yàapisaca icáapi ipùata ìwaliwa, yá idunùaca asiali inène ìwali icáapi ipùata iyúwa. ³⁴ Néese Jesús iicáidaca chènuniré, yá yeedáca icalésawa. Yá íimaca asiali irí: “¡Efata!” (íimáanáca hebreo itàacái iyú: “¡Yàacùacawéi piùwical!” íimáanáca.)

³⁵ Yá yáalimá yéemíaca cayába yái asialica, yá cayábaca nacái inène, yáalimá itàanica machacàníiri iyú. ³⁶ Néese Jesús yàalàaca níai wenàiwicaca ipíchaná nacàlidaca áibanái irí iináwaná ichùnìanáni, quéwa éwita ichùuliacáaníta nía manùba yàawiría, càicáaníta nacàlidaca iináwaná mamáalàacata. ³⁷ Macái wenàiwica yéemièyéica Jesús iináwaná ìwali náináidacawa manuísíwata néemíacani. Yá náimaca nalíwáaca: “Imànica macáita cayábéeri iyú. ¡Imàacaca màuwíiyéi yéemíaca! ¡Imàacaca nacái matàacáiyéi itàaníca!” náimaca Jesús ìwali.

¹ Aiba èerité madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé. Néese canáca nayéeripiná néeni. Yá Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa. Yá íimaca nalí:

² —Catúlécanáca nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha máisiba èeri. Siúcade canáca nalí nayáapiná. ³ Nubànùacaalí nía máapíyéica nacapèe nérépináwa, cawàwanáta nawàwachàbacawa àyapulicubàa namáapicawa, abénaméeyéi nàanàcáiná déecuise —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese yéewáidacalénáí náimaca irí:

—Canácata yáaliméeri yàaca nayáapiná cháí, canácatáica wenàiwicanáí ibànacale — náimaca. ⁵ Jesús isutáca yéemíawa yéewáidacalénáíwa:

—¿Càisimalénácué pan ìya piri? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Iyaca walí siete namanùbaca pan —náimaca.

⁶ Néese Jesús ichùuliaca wenàiwicanáí yáawinacawa cáli íinata. Yá yeedáca níái siete namanùbaca panca icáapi iriculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái yàacàsica. Yá isubèriadacani, yàaca yéewáidacalénáí iríwani. Néese, yéewáidacalénáí iwacùaca pan wenàiwicanáí irí. ⁷ Iyaca nacái nalí cawàwanáta máisiba cubái imìdecaná píubéeyéi. Jesús yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái cubáica. Yá ichùuliaca nacái yéewáidacalénáíwa iwacùnápináni wenàiwicanáí irí. Yá nawacùaca nalíni. ⁸ Yá macáita nayáaca cadénamani, yái yàacàsica. Néese Jesús yéewáidacalénáí needáca siete mapíiri namanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa. ⁹ Batéwa báinúaca mil namanùbaca asianáí iyáacaté yái yàacàsica. Càmita napatàa inanáináí, sùmanáí nacái. Néese Jesús imàacaca nèepùacawa ícha, níái manùbéeyéi wenàiwicaca. ¹⁰ Yá Jesús iwàlùacàtétawa barca iriculé yéewáidacalénáí yáapichawa. Néese nàacawa abémàalé Galilea icalìsaniná ícha, yá nàanàca Dalmanuta yàasu cáli néré.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹ Néeseté abénaméeyéi fariseo nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nadàbaca natàaníca cachàiníiri iyú Jesús yáapicha. Nawàwa náalimáidacani imànínápiná áiba wawàsi báawéeri. Yá nasutáca ícha imànínápiná naicáca wawàsi ííwitáise iyúwa càníirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíta Dios néeséericatani. ¹² Yá Jesús yeedáca icalésawa cachàiníiri iyú máinícáiná báawaca íináidacawa iwàwawa. Yá íimaca nalí:

—¿Cánácué pisutá numànínápiná càì? Pidécúeca piicáca numànica manùba, quéwa càmitacué peebáida nutàacái. Péemíacué cayába, càmitacué núsáida piicáca càiri wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yéepùacawa náicha, yá iwàlùacawa àniwa barca iriculé yéewáidacalénáí yáapichawa. Yá nàacawa àniwa abémàalé Galilea icalìsaniná ícha.

La levadura de los fariseos

¹⁴ Jesús yéewáidacalénáí naimáichacaté natéca náapichawa nayáapináwa. Nadèniacáita abéeri pan meedá náapichawa barca iricu. ¹⁵ Néese Jesús yàalàaca nía ipíchaná nàyaca càide iyúwa báawéeyéi ííwitáise fariseo ìyáaná, rey Herodes nacái. Íimaca nalí:

—Péemíacué cayába comparación: Piicácué píichawa fariseonáí yàasu levadura, yá nacái rey Herodes yàasu levadura —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Yá yéewáidacalénáí càmita náalíawa Jesús yàalàaná nía fariseonáí yàasu tàacáisi ícha, rey Herodes ííwitáise ícha nacái. Iná yéewáidacalénáí náimaca nalíwáaca:

—Idéca càì íimaca walí canácáiná walí pan —náimaca. ¹⁷ Jesús yáalíacawa náináidáanáwa, íná íimaca nalí:

—¿Cánácué píima canácasa piri pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¿Cánácué càmita peebáida nulí núalimáca nàacuéca piyáapiná càinácaalícué pimáapuèrica? ¿Néenicué, máinísica càulenáca píichani? ¹⁸ Pidèniatacué pituíwatatá. ¿Cánácué càmita píalía péemíaca ìwali yái piiquérica? Pidèniatacué nacái piùwiwatatá. ¿Cánácué càmita píalía péemíaca càinácaalí ímáaná yái núméricuéca piri? Báisíta iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté ìyáaná nuwacùacaalíté pan wenàiwicanáí irí nayáapiná. ¹⁹ Idécanáamité

nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná, níái cinco mil namanùbaca asìanáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáatéwa yéenáimi pìwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Doceca mapíiri imanùbaca iyamáacatéwa —náimaca. ²⁰ Néese íimaca nalí:

—Néeni, idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná, níái cuatro mil namanùbaca asìanáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáawa yéenáimi pìwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Sietecaté mapíiri imanùbaca yái imàaquéricawa —náimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, cánacué càmitàacáwa píalíawa núalimá nùaca piyáapíná? —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Néeseté nàanàaca Betsaida iyacàlená néré. Yá Betsaida mìnánái natéca matuíri asìali Jesús yàatalé. Yá nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ichùnìanápínáni.

²³ Néese Jesús itéca matuíri icáapi ìwali, yá imusúadacani yàcalé irìcuíse. Jesús yàapìsáidaca icáapi irìculéwa, néese ipusúa yáawiruníwa matuíri ituí íimami ìwali. Yá Jesús imàacaca icáapiwa matuíri ìwali. Yá isutáca yéemíawa matuíri asáisi yáalimácaalí iicáidaca. ²⁴ Néese yái matúirica idàbaca iicáidaca, yá íimaca Jesús irí:

—Nuiquéeyéitatá wenàiwica càide iyúwa waicácaalí àicu, ìpìnáníiyéi quéwa — íimaca. ²⁵ Néese Jesús imàacaca icáapiwa àniwa matuíri ituí ìwali. Asáita iicáca cayába yái asàlica, idéca ichùnìacawa, íná idé iicáca macáita cayába ituí iyúwa. ²⁶ Néese Jesús ichùuliaca asìali yèepùanápínáwa icapèe néréwa. Yá íimaca asìali irí:

—Picá piwàlùawa yàcalé irìculé —íimaca yái Jesúsca.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

²⁷ Néeseté Jesús yàacawa Betsaida iyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa nachàbacaténá naicáca yàcalé iyéeyéica mawiénita Cesarea de Filipo iyacàlená irí. Ipíchawáise nàanàaca néré, idècunitàacá nèepunícawa àyapulìcubàa, yá Jesús isutáca yéemíawa yéewáidacalénáiwa. Íimaca nalí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Yá náimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèpuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali ibànùnánápínaté àniwani. Aibanái àniwa náimaca pìwali áiba profetanái yéénacasa pía, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi bàaluité Dios inùmalìcuíse — náimaca. ²⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Néenicué pía, ¿cawinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro íimaca irí:

—Mesíasca pía, yái Dios icàlidéericaté ìwali wàawirináimi israelitanái irí, Dios ibànùnánápínaté walí wacuèrinápíná —íimaca yái Pedroca. ³⁰ Quéwa Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanái irí, Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca yéewáidacalénáiwa náalícaténátéwa iwàwacutáanaté yùuwichàacawa manuísíwata, yái Jesúsca, yái asìali Dios néeséerica. Iwàwacutácaté nacái yùuwidenái iicácani iyúwa canéeri iwèni, càmita nacái neebáida itàacái, níái israelita icuèrinánáica, nía nacái sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Jesús icàlidaca yéewáidacalénái iríwani náalícaténátéwa iwàwacutáanápínaté yùuwidenái inúacani, quéwa máisiba èeri irìcu, yá icáucàanápínatéwa. ³² Càita Jesús icàlidaca nalí amaléeri iyúni. Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta náicha. Yá Pedro yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú, ipíchaná icàlidaca càiri wawàsi. ³³ Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca yéewáidacalénái áibanái iríwa. Yá Jesús yàalàaca Pedro cachàiníiri iyú. Jesús íimaca Pedro irí:

—¡Piawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise! Càmita pínáidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Pínáida meedáwa càide iyúwa èeri mìnáná íiwitáise iyáaná —íimaca yái Jesúsca.

³⁴ Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa, áibanáí nacáí wenàiwica yèepuníyécawa náapicha. Yá íimaca nalí:

—Abéericaalí péenacué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, yá càmita yéewa pimànica yái piwàwéerica pimànica. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanáí yúuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacáí piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz iwali peebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacáí pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulianá pía. ³⁵ Níacáiná cawinácaalí cà míiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca cà míiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, nacàlida nacáí nutàacái áibanáí irí, éwita áibanáí inúacaalí nía, nadèniàpiná nacáucawa cà míiri imáalàawa. ³⁶ Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íichawa icáucawa cà míiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa. ³⁷ Canácáiná áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa cà míiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani. ³⁸ Cawinácaalí wenàiwica báiyéica icàlidaca cayábéeri nùwali, nutàacái iwali nacáí èeri mìnáná irí, níái èeri mìnáná iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, cabáyawanéeyéi nacáí, néese càmita núumapíná nàwaliwa nùasunáica nía, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapínacaalí Núaniri Dios íiwitáise iyúwa icamaláná mèlumèluíri irícu, mabáyawanéeyéi ángel yáapicha nacáíwa, nucùacaténá macáita —íimaca yái Jesúsca.

9

¹ Jesús íimacaté nalí nacáí:

—Péemiacué cayába, abénaméeyéicué péená iyéeyéica cháí siùca, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca càinácaalípiná iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa íiwitáise iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

²⁻³ Néesetécáwa seis èeri Jesús icàlidacadénáami nalíni, yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí. Yá yàacawa náapicha dúli chènuníiri íinatalé. Yá néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Máiníri mèlumèluwaca ibàleca cabalèeri máiní íicha cháí èeriquéi caná idéeri íibaca cà. ⁴ Naicáca nacáí pucháiba profetanáí iyéeyéicaté bàaluité, yái Elías, Moisés nacáí, itàaníyéica iyaca Jesús yáapicha. ⁵ Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡máiní cayábéeriquéi wàyanáca cháí! Siùcade wamànica máisiba capíi yáana wawàwálinápinacué pía, abéeri piasupíná, áiba nacáí Moisés irípiná, áiba nacáí Elías irípiná —íimaca yái Pedroca.

⁶ Càica Pedro íimaca máinícáiná cáaluca níái yéewáidacaléca máisiba, íná Pedro càmita yáalíawa càinácaalí iwàwacutáaná íimaca Jesús irí. ⁷ Yáta acalèe iricùacawa, yá ibàliaca nía catámèeri iyú. Néese néemíaca Dios itàacái acalèe yèewíise. Íimaca nalí: “Yácata Nùiri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca: Péemiacué itàacái”, íimaca yái Diosca. ⁸ Yáta naicáidaca natéesewa, níái yéewáidacaléca. Yá canácata naiquéeri áibanáica. Naicá abéerita Jesús ibàluèricawa néeni.

⁹ Néesetécáwa idécunitàacá nalicùacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanáí iríni, yái naiquéericaté dúli íinatalé, àta Jesús imichàacatalétawa yéetácáisi íicha, yái asìali Dios néeséerica. ¹⁰ Iná càmita nacàlida áibanáí iríni, quéwa nasutáca néemíawa níawáaca iwali càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica icáucàanápínásawa. ¹¹ Néese nasutáca néemíawa Jesús:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepua yàanàaca quéechacáwa aléi èeri irículé àniwa ipíchawáise israelita

icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cána yéewa càì náimaca, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu? —náimaca. ¹² Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami ìwali:

—Báisíta, iwàwacutáca profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechacáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanáí íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemíaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. Aiba wawàsi nacái israelita icuèrinápiná ìwali, iwàwacutácué pínáidacawa ìwali yái tàacáisi profetanái itànèericaté nuináwaná ìwali, núa asíali Dios néeséerica. Natànàacaté tàacáisi nuináwaná ìwali pílíacaténácuéwa iwàwacutáanápíná nuuwichàacawa manuísíwata, israelitanái nacái caná nuwèni naicáanápíná núa, báawapíná nacái naicáca núa. ¹³ Quéwa núumacué pirí, abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica. Yá namànicaté irí báawéeri iyúwaté nawàwáaná, càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi iináwaná ìwali càinácaalíté ìyáanápíná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

¹⁴ Néeseté Jesús, nía nacái yáapichéeyéica, nèepùacawa Jesús yéewáidacalénái áibanái yàatalé. Yá naicáca manùba wenàiwica Jesús yéewáidacalénái itéese. Nàyaca nacái néré abenaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Níái yéewáidéeyéica wenàiwica, nía nacái Jesús yéewáidacaléca natàaníca nàyaca nalíwáaca ùuléri wawàsi iyú. ¹⁵ Néese wenàiwicanáí iicáca Jesús, yá macáita napíacawa íipunita natàidacaténáni, máiníyíí iináidacawa iicáidaca Jesús irí. ¹⁶ Néese Jesús isutáca yéemíawa yéewáidacalénáiwa:

—¿Càinácué ìwali pitàaní piríwáaca chàinisíiri iyú, píacué nacái nía nacáide? —íimaca nalí.

¹⁷ Yá abéeri néená níái wenàiwica ìyéeyéica néré íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nudéca nutéca pàatalé nuíriwa demonio idacuèri íiwitáise. Yái demonio masànaca imànica nuíri. ¹⁸ Ata alénácaalí nuíri ìyaca, yá demonio yàaca irí tètewacáimi, yá yúucaca nuíri cachàiníiri iyú cáli íinatalé, yá cacàlica inòmaliçuíse yái nuíríca, yá nacái yaamíadaca iyéiwa, yá pumùluca iiná macáita. Nudéca nusutáca péewáidacalénái íicha wawàsi náucáanápíná demonio nuíri íicha, quéwa càmita náalímá náucaca íichani —íimaca yái yáaníríca. ¹⁹ Néese Jesús íimaca:

—¡Píacué càmiyéica yeebáida Dios! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuécaca pirí quiríta? Pìanàidacué nùataléni yái ùuculíríca —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Yá natéca ùuculíríca Jesús yàatalé. Quéwa demonio iicácanáami Jesús, yá demonio yàaca tètewacáimi ùuculíríca irí. Yá ùuculíríca yúuwàacawa cáli íinatalé. Yá italáníca, cacàlica inòmaliçuíse. ²¹ Néese Jesús isutáca yéemíawa ùuculíríca yáaníríca:

—¿Càisimaléná èeri idé idèniacani íisacadénáamini? —íimaca yái Jesúsca. Néese yáaníríca íimaca Jesús irí:

—Sùmàicaalítàacáwani idàbaca íisacani bàaluité. ²² Manùba yàawíríca nacái demonio yúucacani quichái irículé, úni yáaculé nacái inúacaténáni. Quéwa, pídecaalísica pichùnìacani, néese píicá watúulécana, yá piyúudàaca wía —íimaca yái yáaníríca. ²³ Jesús íimaca irí:

—¡Picá càì píimaca ‘pídecaalísica’! Iwàwacutá manuíca pínáidacawa piwàwawa nùwali. Aibacaalí yeebáida nulí, Dios imànìpiná irí macái íiwitáaná cayábéerica —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Yá ùuculíríca yáaníríca íimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—Nuebáidaca pirí. ¡Piyúudàa nuebáidacaténá pirí cachàiníiri iyú mamáalàacata! —íimaca yái yáaníríca.

²⁵ Néese Jesús iicácaná madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa yàatalé caquialéta, íná yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Jesús íimaca demonio irí:

—Pía demonio, mataacáiríca màuwíríca nacái imànica wenàiwica, pìawa íicha yái ùuculíríca. Picá pèepùca piwàlùacawa àniwa iwàwalículé —íimaca yái Jesúsca. ²⁶ Yá demonio yéemíanicawa, yàaca tètewacáimi ùuculíríca irí àniwa, yá imàacaca ùuculíríca itatáca cachàiníiri iyú àniwa. Néese yàacawa ùuculíríca íicha, yá ùuculíríca iríacáitawa

cáli ìnatalé càide iyúwa yéetéerimiwa. Iná madécaná náimaca ùuculliri yéetácasawa.
²⁷ Quéwa Jesús ìbàaca icáapi ìwali imichàidacaténáni. Yá ìbàlùacawa yái ùucullirica.

²⁸ Nésetécáwa Jesús iwàlùacawa capii irìculé yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta áibanái ícha. Yá nasutáca néemiawa Jesús:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? —náimaca. ²⁹ Yá Jesús ímaca nalí:

—Máinicué càulenáca piúcaca yái demonio ìwítáanáca. Iwàwacutácué pisutáca píawawa Dios ícha quéechacáwa, pimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, pidéenápínacué piúcacani wenàiwica ícha —ímaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

³⁰ Néese Jesús yàcatéwa náicha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nèepunícawa Galilea yàasu cáli ìnatabàa. Jesús càmita iwàwa áibanái yáalíacawa alénácaalíni. ³¹ Jesús yéewáidacáiná yàacawa yéewáidacaléwa. Yá icàlidaca nalíni:

—Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái asìanái inúaca núa, núa asìali Dios néeseérica. Yá nanúapíná núawa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yásí nucáucàacawa àniwa —ímaca yái Jesúsca.

³² Quéwa níái yéewáidacaléca càmita náalía néemiaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí. Yá cáaluca nasutáca néemiawani ìwali.

¿Quién es el más importante?

³³ Néseté nàanàaca Capernaum ìyacàlená néré. Yá nawàlùacanáamiwa capii irìculé, yá Jesús isutáca yéemiawa nía:

—¿Càiná wawàsi ìwalicué pitàaní siùcatàacáwa idècunitàacá pèepunícawa àyapulìcubàa? —ímaca nalí.

³⁴ Masànata quéwa nía Jesús ícha báicáiná nía náiwitáise báawéeri ìwalísewa, natàanicáináte chánácaalí néená máiniiri cachàinica áibanái ícha canánama. ³⁵ Néese Jesús yáawinacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa. Yá ímaca nalí:

—Aibacaalí iwàwa Dios iicácani iyúwa cachàiniirica áibanái ícha canánama, iwàwacutá yái wenàiwica iicáca yáawawa iyúwa càmfiri cachàini náicha canánama. Iwàwacutá nacái iyúudàaca nía áibanái canánama —ímaca yái Jesúsca.

³⁶ Néese Jesús yeedáca sùmài ìbàlùadacaténáni nèewi. Yá Jesús yeedáca sùmài yàanalìculéwa. Yá ímaca yéewáidacalénái iríwa:

³⁷ —Cawinácaalí wenàiwica yebáidéerica nutàacái, imànicaalí cayábéeri sùmài irí nuípidená ìwali, càiride iyúwa yái sùmàica, yásí nuicáca yái cayábéerica imàniirica sùmài irí càide iyúwa idéca nacáicaalí imànica nulí cayábéeri. Càmita imàni abéerita nulí cayábéeri, néese imànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ìbànuèrica núa —ímaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

³⁸ Néseté Juan ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba yúuquéri demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali ímacáiná pimàacasaca càì imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapicha, íná wadéca wàalàacani cachàiniiri iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica ícha —ímaca yái Juanca. ³⁹ Néese Jesús ímaca nalí:

—Picácué pìalàa wenàiwica càmiínápiná namàni cayábéeri, canácáiná yáaliméeri itàanica báawéeri iyú nùwali idécanáami imànica nuípidená ìwali yái càmfirica wenàiwica idé imànica, icàlidacaalí nacái ìináwanáwa imànínáca càì nuíwítáise iyú.

⁴⁰ Macáicáiná càmfiiyéita yúuwidèca imànica wía, nayúudàaca wía. ⁴¹ Péemiácué cayába, áibacaalícué iyúudàaca pía peebáidacáiná nutàacái, núa Cristoca, éwita yáalimácaalí yàaca píiraca úni yáawami, càicáaníta Dios imànìpiná irí cayábéeriwa —ímaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁴² Jesús ímacaté: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púubéeyéica yebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yúuwichàidapínáca

manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuíri íba icanápi ìwalíse náucacaténáni manuíri úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìisicùmacawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata cháí èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiniwanái yùuwichàapinácawa áibanái ícha infierno irìcu, yái manuíri quicháica. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. ⁴³ Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míiri imáalàawa, ipíchaná nacái piacawa infierno irìculé, yái manuíri quicháica cà míirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca. ⁴⁴ Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta. ⁴⁵ Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa piabàli iyúwa, piánápináwa áibalé càmicataléca Dios iwàwa piacawa, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí yaabàliwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa yaabàli iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica cà míirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca. ⁴⁶ Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta. ⁴⁷ Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicáanápiná wawàsi cà míirica Dios iwàwa piicáca, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica cà míirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca. ⁴⁸ Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripináta.

⁴⁹ “Dios icasápiná quichái nàwali macáita. ⁵⁰ Péemiacué comparación: Cayábéeri iwidùma piyáacalé yáapichacué, quéwa càmicaalí quirínama puíwa yái iwidùmaca, yá càmitacué píalimá cayábéerica pimànica àniwani. Càita nacái iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa, càide iyúwa cayábéeri iwidùma puíwacaalí imànica walí wayáacalé. Cáinínacué piicáyacawa yéewanápinacué piyaca matuíbanáiri iyú píapichawáaca”, ímaca yái Jesúsca.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Néeseté Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená ícha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacawa Judea yàasu cáli néré, áiba cáli néré nacái ìyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába ícha. Néré manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé, yá idàbaca yéewáidaca nía àniwa càide iyúwaté ìiwitáise ìyáaná. ² Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani, icàlidáanápiná áiba wawàsi báawéeri, yéewacaténá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Yá nasutáca néemiawani asáisi cayábacaalí asíali imàaca íchawa ínuwa. ³ Jesús ímaca nalí:

—Picàlidacué nulí càinácaalíté profeta Moisés ichùuliaca piawirináimi imànínápiná bàaluité —ímaca yái Jesúsca. ⁴ Néese náimaca irí:

—Profeta Moisés imàacacaté asíali yúucaca íchawa ínuwa. Càité iwàwacutá namànica. Quéechacáwa asíali itànàaca cuyàluta irìcu cáná yéewaná iwàwa yúucaca íchawa úa. Néese yàaca ulí yái cuyàlutaca, yéewacaténá úasáidaca áibanái iríni, náalíacaténáwa manìrica úa. Yá ichùuliaca ùanápináwa ícha —náimaca irí. ⁵ Néese Jesús ímaca nalí:

—Bàaluité profeta Moisés imàacacué pimànica càì máinícáinácué báawaca píiwitáise, piacué israelitaca, càmiyéica iwàwa imànica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullianácué pía. Imàacacatécué pibànùaca píichawa pínuwa báawacaalícué piicáca úa, ipíchanácué piùwichàidaca úa cachàiníwanáì mamáalàacata. ⁶ Quéwa bàaluité Dios càmitaté ibatàa wenàiwicanáì imànica càì. Iná báawaca Dios iicáca yáì piúcáanácuéca pínuwa siùcade. Profeta Moisés itànàacaté càinacaalíté iyáaná bàaluité Dios idàbacaalíté wenàiwica. Moisés itànàacaté: ‘Dios idàbacaté idàbáanéeri asiali, idàbáanéechúa inanáì nacáì. ⁷ Iná siùcade, asiali iwàwacaalí icásàacawa, yásì yàacawa yáaniri íichawa, yáatúa íicha nacáìwa, iyacaténá abédanamata íinu yáapichawa. ⁸ Iná idécanáami asiali iimáca úapicha, càmita quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica’, càité itànàaca yáì profeta Moisésca. Iná càmita quirínama pucháibaca nía, néese abéericata nía. ⁹ Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níái Dios imàaquéyéica iyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —íimaca nalí yáì Jesúsca.

¹⁰ Néeseetè nàyyaca capìi irìcu, yá Jesús yéewáidacalénáì nasutáca néemiawani ìwali àniwa yáì tàacáìsica. ¹¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Asiali imàacacaalí íichawa íinuwa, yá yeedácaalí nacáì iríwa íinupináwa áibata, yásì imànica ibáyawanáwa ulí, úái idàbáanéechúaca íinucawa, iimácáiná áiba inanáì yáapicha càmiíchúaca íinusíwa. ¹² Càita nacáì inanáì umàacacaalí uíchawa unìriwa, yá uedácaalí unìripináwa áibata, yásì umànica nacáì ubáyawanáwa irí yáì idàbáanéeri unìricawa, uimácáiná áiba asiali yáapicha càmfírìca unìrisíwa —íimaca yáì Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³ Néese wenàiwica natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios íicha imànínápiná nalí cayábéeri. Quéwa Jesús yéewáidacalénáì nadàbaca nacúisaca wenàiwica itéeyéica sùmanáì, yéewáidacalénáì íimaca sùmanáì nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. ¹⁴ Jesús iicáca yáì yéewáidacalénáì imànínáca, iná báawaca iicáca náiwitáise. Yá íimaca yéewáidacalénáì iríwa:

—Pimàacacué sùmanáì yàacawa nùatalé. Picácué pimáìsania nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica neebáidacaalí itàacáì càide iyúwa sùmanáì yeebáidáaná nàaniri itàacáìwa. ¹⁵ Péemiácué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacáì càide iyúwa púubéeyéi sùmanáì yeebáidáaná nàaniri itàacáìwa. Càmicaalí càì wenàiwica neebáida, yá canácátáita Dios yéenibeca nía —íimaca yáì Jesúsca. ¹⁶ Néese Jesús yeedáca níái sùmanáica yàanalìculéwa. Imàacaca icáapiwa nàwali, yá isutáca nalí Dios íicha imànínápiná nalí cayábéeri.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁷ Jesús idàbacaté yèepunícawa àniwa, yá abéeri asiali yàanàaca ipìacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulùì ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. ¹⁸ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yáì píimáanáca, càinacaalí íimáaná yáì tàacáìsi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yáì Jesúsca, iwàwacáiná asiali yeebáidaca ìwali, Dioscani yáì Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

¹⁹ —Píalíacawa Dios itàacáì ìwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuíse. Càité ichùullaca nía: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá piimá áiba inanáì yáapicha càmiíchúaca píinusíwa, áiba asiali yáapicha nacáì càmfírìca pinìrisíwa, picá piyéedua, picá picàlida pichìwawa, picá nacáì pichìwáida áibanáì, néese pía píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáìwa’, càì itànàacaté yáì Moisésca —íimaca yáì Jesúsca. ²⁰ Néese asiali íimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wía, nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianá wamànica sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide —íimaca. ²¹ Yá Jesús iicáidaca irí, cáinináca nacái Jesús iicácani, yá Jesús íimaca irí:

—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéericáwaca pimànica: Pía piwéndaca macáita piá-suwa. Néese pía iwènináami catúulécaneéeyéi irí. Càita pidèniápiná piásu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa piácaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

²² Yái asialica, idécanáami yéemiácani, yá máini achúmaca iwàwa, íná yàacawa Jesús íicha, máinicáiná càasucani, càmicáináaté nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. ²³ Néese Jesús iicáidaca wenàiwica irí ibàluèyécawa itéese, néese íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¡Máini càulenáca càasuíyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéeniibecaténá nía! — íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Yá yéewáidacalénái máini náináidacawa néemiaca Jesús itàacái, càmicáináatécawa néemià càiri tàacáisi, quéwa Jesús íimaca nalí àniwa:

—Píacué nuénánáca, ¡máini càulenáca neebáidaca Dios itàacái Dios yéeniibecaténá nía, cawinácaalí imàaquéeyéica iwàwawa yàasu cawèníri wàliwa! ²⁵ Càide iyúwa camello càmiiná yáalimá iwàlùacawa siduwápi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios isùmàirecaténáni, máinicáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Idécanáami yéewáidacalénái yéemiácani, yá máini cachàiniwanái náináidacawa Jesús itàacái iwali, yá nasutáca néemiawa níawáaca. Yá náimaca nalíwáaca:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? — náimaca nalíwáaca. ²⁷ Néese Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca nalí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha iyúwa péewáidacalénái —íimaca yái Pedroca. ²⁹⁻³⁰ Jesús íimaca nalí:

—Péemiácué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abenaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íichawa nacàlidacaténá yái cayábéeri tàacáisica èri mìnánái irí. Aibanái péenácué nacái nàapínácawa néenánái íichawa, càmicaalí nacái náatúa íichawa, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi íichawa, càmicaalí nacái náaniri íichawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íichawa, neebáidacáiná nutàacái, nacàlidacaténá nacái yái tàacáisi cayábéerica. Quéwa Dios yàapínácué pirí cháí èri irìcu cien imanùbaca yàawiríapíná àniwa picapèepínácué, manùbéeyéi nacái wenàiwica ìyèeyéipínácué pirí càide iyúwa péenánái, píatúanái nacái, péenibe nacái, pidèniápinácué nacái píbanacale yàaluná nacái. Ewita áibanái yùuwichàidacaalícué píawa cháí èri irìcu, peebáidacáinácué nutàacái, càicáaníta áiba èriwa piyápinácué càiripínáta èri imáalàacanáamiwa. ³¹ Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siùcade, càmita máini cachàini níawa áiba èriwa. Manùbéeyéi wenàiwica nacái áibanái iiquéeyéica iyúwa càmiyéica máini cachàini siùcade, áiba èriwa yásí máini cachàiniwanái cachàinica níawa áibanái íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³² Néeseté nadàbaca nàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá Jesús yàacawa yéewáidacalénái ipíchaléwa. Jesús yéewáidacalénái icalùadacawa manuísíwata, yá nacái áibanái wenàiwica yèeyéicawa náamiwáise, cáaluca náináidacawa ìwali yái yùuwichàacáisica yàanèripínácatéwa nàwali Jerusalén ìyacàlená irìcu. Néese Jesús iwènúacawa, imáidaca yàataléwa níái yéewáidacalécawa doce namanùbaca méetàucuta áibanái wenàiwica íicha. Yá idàbaca icàlidaca nalíni càinácaalíté yùuwidenái imànínápináaté irí Jerusalén ìyacàlená irìcu. Yá íimaca nalí: ³³ “Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca namànica

núawa natécaténá núa sacerdote íiwacanáiná yàatalé, nàatalé nacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, núa asìali Dios néeséerica. Yá nachùulìapíná càmíiyéi judío nanúanápíná núa. ³⁴ Néese naicáanípíná nuquínináwa, yá nacái nàapìsáidapíná núawa, nacapèedáidapíná núa, yá nanúapínáca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yá numichàap-inácawa yéetácáisi íicha”, íimaca yái Jesúsca.

Santiago y Juan piden un favor

³⁵ Néeseté Zebedeo yéenibe íipidenéeyéi Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwaca pimànica walí cayábéeri càide iyúwa wasutáanápíná píchawa wawàsi siúcade —náimaca. ³⁶ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càinásicué piwàwa numànicuéca pirí? —íimaca. ³⁷ Náimaca irí:

—Wawàwaca pimàacaca wáawinacawa píapicha wacùacaténá macái wenàiwica píapicha áiba èeriwa picùacaalípíná macáita píiwitáise cachàiníiri iyúwa. Wawàwaca wáawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáullicuise pirí wacùacaténá píapicha macái èeri mìnanaí —náimaca. ³⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéericuéca nuícha, picùanápínácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píal-imásicué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, iyúwa nacái nuétáanápínáwa yéewacaténácué cachàiníiyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. ³⁹ Yá náimaca:

—Wáiwacali, wáaliméerica wamànica —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisítacué piùwichàapínácaawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, péetápinácuéwa càide iyúwa nuétáanápínáwa. ⁴⁰ Quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínácué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáullicuise nulí, picùacaténápinácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanáí Dios íináidéeyéicatéwa náawináanápínáwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese yéewáidacalénáí áibanáí diez namanùbaca, néemíacaalíté càinácaalí nasutáaná Jesús íicha wawàsi, yá calúaca nía pucháiba asianáí yáapicha, níái Santiago, Juan nacái. ⁴² Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa nía macáita. Yá íimaca nalí:

—Píalíacuécawa naináwaná ìwali, níái càmíiyéica judío icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa, casímái nacùaca wenàiwica cachàiníiri iyú. Píalíacué nacáiwa casímáica náiwacanáiná nachùulíaca áibanáí wenàiwica. ⁴³ Quéwa iwàwacutácué càmita píya càide iyúwa nàyáaná. Néese cawinácaalí péenácué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita. ⁴⁴ Cawinácaalí péenácué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca áibanáí íicha, iwàwacutá íibaidacuéca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáaná íiwacali iríwa. ⁴⁵ Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalícaanáta núa, càicáanáta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanáí wenàiwica irípiná, numàacacaténá nacái nucáucawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha yàanèeripínácaawa nàwali nabáyawaná ìwalísewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶ Nàanàacaté Jericó iyacàlená néré. Néesetécáwa Jesús yàacawa yàcalé irìcuise, yá yéewáidacalénáí yàacawa yáamiwáise, manùbéeyéi wenàiwica nacái nàacawa náapicha. Matuíri asìali iyaca néeni, íipidenéeri Bartimeo, íimáanáca Timeo ìiri, yáawinéericaawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanáí íicha ichàbéeyéicawa néenibàa, yéewanápiná iwènìaca iyáapínáwa. ⁴⁷ Bartimeo yéemíaca náimaca Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica yái càì ichàbacawa chábàì, yá matuíri idàbaca imáidaca Jesús irí:

—¡Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. ⁴⁸ Madécaná wenàiwica icuúsacani yái matuírca masànanápináni, quéwa imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. ⁴⁹ Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá íimaca wenàiwicanái irí:

—Pimáidacué nùataléni —íimaca yái Jesúsca. Iná namáidaca matuírca, yá náimaca irí:

—Picá achúma piwàwa, pimichàawa, pianáwa yàatalé; imáidaca iyaca pía —náimaca. ⁵⁰ Yáta matuírca yúucaca íchawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéri ìwalísewa, yéewacaténá ipiàcawa, yá ipisiaca ibàlùacawa, yàacawa Jesús yàatalé. ⁵¹ Jesús isutáca yéemiawani:

—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Yá matuírca íimaca:

—Nuíwacali, nuwàwaca pimàacaca catuícá núa —íimaca. ⁵² Jesús íimaca irí:

—Pìawa matufbanáita, Dios idéca ichùnìaca pía peebáidacáiná nuchùnìanápíná pía —íimaca yái Jesúsca. Yáta matuírca iicáidaca àniwa, yá yàacawa Jesús yáapicha àyapulicubàa.

11

Jesús entra en Jerusalén

¹ Jesús yàanàacaté néré yéewáidacalénái yáapichawa mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí. Nàyacaté bamuchúamibàa náicha pucháiba yàcalé ípidenéeyéica Betfagé, Betania nacái, ìyéeyéica mawiénita dúli irí ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlìmanáca. Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa, idécanáami càì íimaca nalí:

² —Pìacuéwa iriculé yái yàcaléca ìyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pianàapínacué burro nadacuèrica néré, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa íinata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani. ³ Aibacaalícué isutá yéemiawa píawa cánacué yéewa piwasàacani, picàlidacué iríwani nuwàwacutácani, núa Píiwacalícuéca, nubànùanápíná nacái wenàiwica natécaténá burro nàatalé àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca.

⁴ Néese níai yéewáidacaléca pucháiba nàacawa yàcalé iriculé, yá nàanàaca burro nadacuèrica ibàlùacawa bàacháwalé calle iricubàa, mawiénita capí inúma irí. Yá nawasàacani. ⁵ Abénaméeyéi wenàiwica ìyéeyéica néeni nasutáca néemiawa nía:

—¿Càinácué pimàni cháí? ¿Cánacué piwasàa burro? —náimaca.

⁶ Yá yéewáidacalénái icàlidaca nalíni càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí, íná wenàiwica imàacaca natéca burro. ⁷ Naliada nàasu ruana nacáiriwa burro iwaalíricubàa, yéewanápíná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. ⁸ Idècunitàacá Jesús yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá manùbéeyéi wenàiwica naliada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé àyapulicubàa nàacaténá Jesús icàaluíniná. Aibanái nacái iriada wisiri nacáiri ibáiná àyapulicubàa, yái báinási nawichuèrica manacúalibàa, burrocáténá ìpìna ínatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápíná nacuèriná icàaluínináwa. ⁹ Yá macáita wenàiwica yéeyéicawa Jesús ipíchalé, áibanái nacái yèeyéicawa yáamiwáise namáidaca casímáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¹⁰ ¡Dios imànica irí cayábéeri yái yàanèrica icùacaténá wía càide iyúwaté wàawirimi rey David icùanáté wàasu cáli! ¡Wàacué irí cayábéeri, yái Dios chènuníiséerica! —náimaca namáidaca nàacawa casímáica nía.

¹¹ Jesús iwàlùacawa Jerusalén ìyacàlená iriculé, yá yàacawa templo néré. Iicáca macáita yái namànínáca templo iricu. Néese yàacawa Betania ìyacàlená néré yéewáidacalénái yáapichawa doce namanùbaca, táicacáinaté yàacawa.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹² Néese mapisáita àniwa, Jesús yàacawa Betania ìyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa, yá máapicani yái Jesúsca. ¹³ Yá iicáca déecuise higuera yéetaná idènièrica ibáináwa. Yá Jesús yàacawa néré icutácaténá ìyacaalí higuera ìyacaná nacái. Quéwa

canáca ìyacaná, idèniacáita ibáiná meedáwa, càmicáiná higuera yàasu èri càyacanáanápínátáni. ¹⁴ Néese Jesús ímaca àicu irí:

—¿Càmita quirínama càyacanáca píawa! —ímaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá yéewáidacalénái iríwa Dios yùuwichàidáanápínaté israelitanái. Yá yéewáidacalénái yéemíaca tàacáisi Jesús icàlidéerica àicu irí.

Jesús purifica el templo

¹⁵ Nàanàcaté Jerusalén ìyacàlená iriculé, yá Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá idàbaca imusúadaca wenàiwica templo ibàacháwalená iricúise, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená iricu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyéica plata wenàiwica ícha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica áibanái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. ¹⁶ Càmita nacái ibatàa wenàiwica yèepunídaca iwéndawa yàasusi templo ibàacháwalená iricubàa. ¹⁷ Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Ímaca nalí:

—Píalíacuécawa tàacáisi ìwali profeta itànèericaté Dios inùmalicúise. Dios ímacaté yàasu templo ìwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácaalupínaca nuícha, macái èri mìnánáica’, ímacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadaca cayéedéeyéi icapèe iyúni, yái temploca, piyéedúacáinacué plata wenàiwica ícha pichíwa iyúwa —ímaca yái Jesúsca.

¹⁸ Néese sacerdote íwacanáiná, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu néemiacáiná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nàwali, yá nawàwa nanúacani. Yáté nadàbaca náináidacawa càinápinácaalí iyú náalimáaná nanúaca Jesús, cáalucáiná naicácani, máinicáiná cayába macái wenàiwica yéemíaca Jesús yéewáidáanáca nía íiwitáise cachàiniiri iyúwa. ¹⁹ Quéwa catácáinaté yàacawa, íná Jesús imusúacawa yàcalé iricúise yéewáidacalénái yáapichawa.

La higuera sin fruto se seca

²⁰ Néeseté amaláca nawicáu mapisáináami àniwa, yá nàaca nachàbacawa mawiénita higuera yéetanámi irí. Yá naicáca àicumica chuìcani báawanama macáita, ipìchumi nacái. ²¹ Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidéericaté higuera yéetaná irí, yá Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, piicá higuera yéetanámi piùwìchàidéerimica. Idéca chuìcani —ímaca yái Pedroca. ²² Néese Jesús ímaca nalí:

—Iwàwacutácué peebáidaca Dios irí imànínápínacué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéericuéca ícha. ²³ Péemiacué cayába, cawinácaalí càì ímaca yái dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuúri úni yáaculé’, ímacaalí, yeebáidacaalí nacái manuísíwata macáita ichàbáanápínáwa càide iyúwa isutáaná Dios ícha wawàsi, yásí Dios imànica iríwani. ²⁴ Iná núumacué pirí càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca Dios ícha imànínápínacué pirí, yá peebáidacaalícué manuísíwata càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imànicuéca piríni, yásí Dios imànicuéca piríwani. ²⁵ Pisutácaalícué piacawa Dios ícha, yá áiba wenàiwica imànicaalíté pirí báawéeri, pimàacacué piwàwawa ícha yái báawéerica imàníiricaté pirí, yéewanápínacué Píaniri Dios chènuníiséeri imàcaca iwàwawa pibáyawaná íchacuéwa. ²⁶ Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa ícha yái báawéerica áibanái imàníiricuéca pirí, càmitacué nacái Wáaniri Dios chènuníiséeri imàaca iwàwawa pibáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

²⁷ Néeseté nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená néré. Yá idècunitàacá Jesús ìpináanáca templo iricu, yá sacerdote íwacanáiná, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu, nía nacái judío íwacanáiná béeyéica nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemíawa Jesús. ²⁸ Yá náimaca irí:

—¿Cawiná ibànùa pía pimusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená iricúise, níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulia pía pimusúadáanápíná nía? —náimaca. ²⁹⁻³⁰ Néese Jesús ímaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémìawa pía: ¿Cawiná ichùuliaté Juan ibautizáanápínaté wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Pímacué nulí càirínácaalí náicha ichùuliaté Juan ibautizáanápíná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená irícuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

³¹ Néese nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulìeriquéera Juan, yásí isutáca yéemìawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmita peebáidani?’ càipíná íimaca walí.

³² Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulìeriquéera Juan”, càì náimaca nalíwáaca, cáalucáiná nía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanicaté báisíiri iyú Dios inùmalícuíse. ³³ Iná nacàlidaca Jesús iríni:

—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmitacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená irícuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

12

La parábola de los labradores malvados

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abéeri asìali idènìacaté ibànacale yàalunáwa uva ibànacalená yàalupíná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Yá íicaca íba iriculé imànicaténá utàwi nacáichúa uva ìyacaná yàalupíná, napisùacatalépiná uva ituní. Néese imànicaté chènuníiri capíi naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu, ipíchaná cayéedéeri iwàlucawa néré. Yá imàacaca áibanái icuèyéipíná irí yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutá nabànùaca irí yàasu uva ìyacaná yéenápíná yàasu èerita, needácatáipínaté ìyacaná. Idécánáami imànica náapícha càiri wawàsi, néese yàacawa náicha áibalépiná. ² Néeseté uva yàasu èeri yàanàaca needácaténá uva ìyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré. Ibànùaca néréni icutácaténá icuèyéi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva ìyacaná yéenápíná. ³ Quéwa níái icuèyéica bànacalé yàaluná náibàacani, nacapèedáidacani, yá nachùuliaca yàacawa náicha, càmita nabànùca yáapícha uva ìyacanáca. ⁴ Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicawa áibata. Yá náibàacani. Yá namànica icháuná íiwita ìwali. Yá namànica irí báawéeri manuísíwata. ⁵ Yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa áibata àniwa. Yá nanúacani. Néesecáwa íiwacali ibànùaca mamáalàacata yàasu wenàiwicawa áibanái àniwa manùbéeyéi. Yá níái icuèyéica uva ibànacalená nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúacaté nacái áibanái.

⁶ “Néeseté yái bànacalé íiwacalica idènìacaté ìiriwa abéerita, yáta máiní cáininéerica yáaniri iicáca. Atata bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìiriwa, íimacáiná íináidacawa iríwa yái bànacalé íiwacalica: ‘Báisíta nàapínáca nuìri íimiétacanáwa’, íimaca íináidacawa iríwa. ⁷ Quéwa níái icuèyéica uva ibànacalená náimacaté nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetápinácaalíwa, yásí yàaca uva ibànacalená ìiri iríwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái’, náimaca nalíwáaca. ⁸ Càita náibàacani, yá nanúacani. Yá náucacaté ichéecami uva ibànacalená yèewíise.

⁹ “Siùca nucàlidacué pirí càinácaalí bànacalé íiwacali imànínápíná nalí, níái icuèyéicaté bànacalé. Yàanàapíná nàataléwa, yá inúapíná níawa. Néese imàacapíná áibanái icùaca irí uva ibànacalená.

¹⁰ “Pidécuéca piléeca áiba comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmalícuíse. ¿Cánácué càmita peebáida itàacái? Itànàacaté Dios ibànùanápínaté israelita icuèrinápíná, quéwa íimaca báawáanápínaté naicácani. Càité profeta itànàaca: ‘Níái imàníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníiri iwàwacutáca capíi irípiná yái íba náuquéericaté.

¹¹ Dios imànicáiná càì, íná wàaca Dios irí cayábéeri', càité profeta ímaca nùwali", ímaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí iináwanáwa, yái càiride iyúwa íba, israelita icuèrinápináca.

¹² Néeseté abénaméeyéi néená níái judío íiwacanánáica nawàwa náibàaca Jesús náucacaténáni presoíyéi ibànalìculé, náalífacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca. Càmiírìta quéwa nadé náibàacani, cáalucáiná naicáca níái manùbéeyéi wenàiwicaca cayábéeyéica iicáca Jesús. Iná nàacawa Jesús íicha.

El asunto de los impuestos

¹³ Néeseté judío íiwacanánái ibànùaca abénaméeyéi fariseo nàacaténáwa Jesús yàatalé, áibanái nacái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Nawàwacaté nasutáca néemíawa Jesús càulenéeri wawàsi ìwali, náalimáidacaténá naicáwani icàlidáanápíná báawéeri iyúni yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu gobierno íiwacanánái irí. ¹⁴ Yá nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí cáimiétaquéri iyúta:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, càmita nacái cáalu pía wenàiwica íicha càmicáiná pimàaca áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri íicha, néese péewáidaca wenàiwica báisíiri iyú nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùulianá nàyaca. Iná picàlida walíni báisíiri iyú ìwali yái wasutéeripínáca wéemíawa píawa: ¿Cayábasica wapáyaida wáichawa nía plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobierno íiwacanánái icuèyéica wàasu cáli, càmicaalí nacái báawasicani? ¿Iwàwacutásica wapáyaidaca wáichawa níara romanoca, càmitasica iwàwacutá wapáyaidaca wáichawa nía? —náimaca.

¹⁵ Quéwa Jesús yáalíacawa càmita báisí nawàwa náalíacawa, nawàwacáita nacháawàaca iináwaná ìwali meedá itàacái ìwalíise. Iná ímaca nalí:

—¿Cánacué píalimáida piicáwa núa picháawàacaténá nuináwaná ìwali ìwalíise yái núuméerica? Néeni, pitécué nulí moneda nuicacaténáni —ímaca yái Jesúsca. ¹⁶ Yá natéca iríni. Néese Jesús ímaca nalí:

—¿Cawiná yéenáiwana íchanàawa, cawiná nacái ípidená íchanàawa moneda ìwali? —ímaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Emperador ípidenáquéi íchanàawa, yéenáiwana nacái íchanàawa ìwali, yái romano íiwacalínáca, icuèrica macái èeri mìnanaí —náimaca. ¹⁷ Iná Jesús ímaca nalí:

—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulianácué pipáyaidaca. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanacué pimànica —ímaca yái Jesúsca. Yá máiní náináidacawa néemíaca manuíswata Jesús ímáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíise.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwacaté wenàiwicanái iicáaníca Jesús iquíniná, íná nasutáca néemíawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

¹⁹ —Pía yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise íméerica wíacué judíoca iwàwacutáca càì wamànica: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri íinumiwa yàacawéetúapínáwa yéewacaténá idèniaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipíná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipíná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁰ Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanùbaca yéenanái. Yá nabèeri yeedáca íinupínáwa. Yá yéetáca uícha méenibeta. ²¹ Yá íméeréerimi yeedáca úa íinupínáwa. Yá yéetáca uícha méenibeta. Càita nacái íméeréerimi àniwa yeedáca iríwa úa, yá yéetáca uícha méenibeta. ²² Càité níái sietéeyéica imanùbaca needáca úa quéwaté méenibecata néetáca uícha macáita. Néese uétácawa átata náami. ²³ Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái íináidáanáwa, néese ¿càinápinásica uníri

náicha níái sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawa macáicáináta náinuocaté úa —náimaca naicáanica Jesús iquíniná. ²⁴ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíiri tàacáisi íicha càmicáinácué pialíawa càinácaalí ímáaná Dios itàacái profetanái itànèericaté Dios inòmaliçuise. Càmitacué nacái pialíawa Dios íiwitáise ìwali, yái yáaliméerica imichàidaca wenàiwica yéetácáisi íicha. ²⁵ Aibaalípiná yéetéeyéimiwa nacáucàapínacawa, quéwa càmita nacásàapínáwa, níái asíanáica, inanái nacái, nàypínacáiná càiwade iyúwa chènuníiseyéi ángel iyáaná camíiyéica icásàawa. ²⁶ Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapíná wenàiwica áibaalípiná, quéwa pidécuéca piléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inòmaliçuise, íná ¿cánácué càmita pialía péemíaca càinácaalí ímáaná? Moisés ibàlúacatéwa Dios íipunita mawiénita maléenéeri àicu irí yeeméericawa quichái iyú, yá Dios íimacaté Moisés irí: ‘Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càité ímaca yái Diosca. ²⁷ ¡Dios càmita icúa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icúaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué pialíacawa cáuca nía Dios yáapicha, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés ìyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa áibaalípiná. Pidécuéca piméeràacawa máiníi déeculé báisíiri tàacáisi íicha —ímaca yái Jesúsca.

El mandamiento más importante

²⁸ Abéeri néená níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu yéemíacaté saduceonái isutáaná yéemiawa Jesús, yá nacái yáalíacawa Jesús icàlidacaté nalíni cayábéeri iyú. Néese yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulíerica wamàníinápíná. ¿Càiríná náicha máiníiri cachàinica náicha canánama wamàníinápíná? —ímaca. ²⁹ Néese Jesús ímaca irí:

—Yái Dios ichùulianáca máiníirica cachàinica náicha canánama wamàníinápíná càì ímaca: ‘Péemíacué, píacué israelitaca. Iyaca abéerita Wacuèrinásàiri, yái Wacuèriná Dios. ³⁰ Cáiníná piicáca Picuèrináwa Dios macái piwàwalíçuisewa, macái picáuca iyú nacáiwa, macái píiwitáise iyú nacáiwa, macái pichàini iyú nacáiwa’, càì ímaca yái Dios ichùulianáca máiníirica cachàinica náicha canánama wamàníinápíná. ³¹ Yá pucháibáaná tàacáisi Dios ichùulianáca máiníiri cachàinica náicha canánama wamàníinápíná càì íma: ‘Cáiníná piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinínáaná piicáca píawawa’, càì ímaca yái Diosca. Canáca áiba tàacáisi cachàiníiri náicha níái pucháiba tàacásica —ímaca yái Jesúsca. ³² Néese yái yéewáidéerica wenàiwica templo irícu ímaca Jesús irí àniwa:

—Cayábéeri yái picàlidéerica walí, pía yéewáidéerica wía. Pidéca picàlidaca walí báisíiri iyúni. Iyaca abéerita Dios. Canácata íicha áiba. ³³ Yá nacái cáinínacaalí waicáca Dios macái wawàwalíçuisewa, macái wáiwitáise iyú nacáiwa, macái wachàini iyú nacáiwa, yá nacái cáinínacaalí waicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinínáaná waicáca wíawawa, yásí máiníi cawènica Dios iicácani náicha macái pírái íiwitáaná wanuéyéica Dios irí iyúwa sacrificio, macái ofrenda íiwitáaná nacái wamàaquéerica Dios irí neemácaténá sacrificio altar íinata —ímaca yái yéewáidéerica wenàiwica templo irícu.

³⁴ Cayábaca Jesús yéemíaca icàlidáanacani, yái yéewáidéerica wenàiwica icàlidacáináteni cáalíacáiri iyú, íná Jesús ímaca irí:

—Yá batéwata pimàaca Dios icúaca pía —ímaca yái Jesúsca. Néese cáaluca macáita níái Jesús yúuwídeca. Càmita nawàwa nasutáca néemiawa quirínamani, yái Jesúsca, náalimáidacaténá naicáwani, yéewanápíná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Cáaluca nasutáca néemiawani, ipíchana báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

¿De quién descende el Mesías?

³⁵ Idécunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo irícu, yá ímaca nalí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu càmita néewáida nía macái tàacáisi iyú Dios itàacái icàlidéerica Mesías ìwali, yái Picuèrinápinácuéca Dios ibànueripinácuéca pírí, píacué judíoca. Náimacáita rey David itaquérinámicani. Quéwa rey David ímacaté áiba wawàsi nacái Mesías ìwali. ³⁶ Espíritu Santo imàacacaté David itànàaca yái tàacáisica:

‘Nucuèriná Dios ímacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita, idècunitàacá numawèniadaca pícha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca’,
càité ímaca yái Davidca.

³⁷ Yái rey David ímacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David íiwacali nacáicani —ímaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí iináwanáwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca nía, yá ímacaté nalí: “Piicácué píchawa níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Picácué pìyaca càide iyúwa nàyaaná. Casíimáica nèepunícawa nanáawani cáaléeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná casíimáica Dios iicáca nía. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. ³⁹ Máini nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata cáimiétacanéeyéi wenàiwica yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi judionái yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacái cayábanaméeyéi yàalubáisi cáimiétacanéeri yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiniyéica cachàinica. ⁴⁰ Níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nayéedùaca nacái nacapèemi, nàasumi nacái, náicha níai catúulécanéeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha. Néese nasutáca Dios íicha déecuíri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yúuwichàidéeyéipiná cachàiníri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica”, ímaca yái Jesúsca.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹ Aiba èerité Jesús yáawinacawa templo irìcu, abéemàalé ofrenda yàalu íicha wenàiwica iwàlùadacataléca plata namàaquéerica Dios irí. Yá iicáca wenàiwicanái iriàdaca yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé namàacacaténáni Dios irí. Yá iicáca madécaná càasuíyéi naliadaca néré manùba plata. ⁴² Néese inanái yàanàaca néré, catúulécanéechúa, inìrimi yéetéechúamicawa íicha. Yá uliàdaca moneda ofrenda yàalu irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púbéeyéi, càmiyéica máini cawènica. ⁴³ Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa. Yá ímaca nalí:

—Péemiàcué cayába, úai manìríchúami catúulécanéechúaca udéca umàacaca úasu ofrendawa Dios iiquéeri iyúwa manuíri iwèni náicha canánama yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu irìculé. ⁴⁴ Macáita níai áibanái nàacaté ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníri íichawa, quéwa úai catúulécanéechúaca, udéca umàacaca ofrenda Dios irí macáita yái udènièrimica uwèniánápináca uyáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

13

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Jesús imusúacatéwa templo íicha, yá abéeri yéewáidacalé ímaca irí:

—Wáiwacali, ¡piicáca níaí templo yàasu íba cayábanaméeyéica, nía nacái capii manuínaméeyéica, cayábanaméeyéi iicácanáwa templo itéeséeyéica! —ímaca. ² Quéwa Jesús ímaca irí:

—Péemí cayába yái núuméeyéica pírí ìwali, níai capii manuínaméeyéica. Aibaalípiná canácata capii yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba íinata. Macáita níai capii templo itéeséeyéica namáalàapináta nacáíwa —ímaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³ Néese Jesús yáacawa yéewáidacalénái yáapichawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, ímáanáca olivo inàlimaná. Uái dúli iyéechúaca abéemàise templo ícha. Yá Jesús yáawinacawa. Néese Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, Andrés nacái nàacawa yàatalé méetàucuta áibanái ícha. ⁴ Nasutáca néemíawa Jesús càicaalínápinácaalí ichàbawa yái wawàsi Jesús icàlidéericaté nalí templo ìwali, càinácaalí iyú nacái nadépinaté náalíacawa templo imáalàanápínacatéwa mesúnamáita.

⁵ Néese Jesús ímaca nalí: “Piicácué píchawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapínacawa. ⁶ Manùbacáiná wenàiwica nàanàpiná icàlidéeyéipíná ichìwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca, ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapíná manùba wenàiwica.

⁷ “Picácué cáalu piwàwa péemíapínacaalícué áibanái itàaníca ùwicái iináwaná ìwali, namànínása ùwicái mawiénita, déecubàata nacái. Càita iwàwacutá namànica, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi. ⁸ Manùbacáiná áiba cáli néeseeyéi ipéliapíná áiba cáli néeseeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipíná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá canánama cáli icusúapínacawa. Yá nacái manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú. Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica, yátanica idàbàanéeri yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacatená iicá èeri.

⁹ “Piicácué píchawa áibanáicáiná judíonái náibàapínacué píawa nacháawàacatenácué piináwaná ìwali nàyacàle icuèrinánái iríwa. Aibanái icapèedáidapínacué píawa judíonái yéewáidacàalu irícu. Yá áibanái náibàapínacué píawa nacháawàacatená piináwaná ìwali càmiyeyéi judío icuèrinánái irí, reynái irí nacáiwa peebáidacáinácué nutàacái. Càipíná Dios imàacacué namànica pirí, yéewanápiná picàlidaca nalí nutàacái. ¹⁰ Ipíchawáise imáalàapínacawa yái èeriquéi, yá iwàwacutápiná macái èeri mìnánái yéemíaca nutàacái cayábéeri. ¹¹ Néenialípiná náibàapínacué píawa nacháawàacatenácué pía náiwacanánái iríwa, quéwa picácué achúma pínáidacawa piwàwawa ìwali càinácaalí iyú píalimá picàlidaca nalí nutàacái. Pibàlùapínacué náipunita, yá picàlidacué nalí càinácaalí tàacáisi Dios ichùulìeripínacuéca picàlidaca nalí, càmicáinácué picàlidapíná nalí piasu tàacáisiwa meedá, néese picàlidapínacué nalí nutàacái Espíritu Santo imàaquéeripínacuéca píalíacawa. ¹² Néenialípiná wenàiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí, néenánái néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nacái nasèenái nacháawàapíná néenibewa néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íchawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. ¹³ Macái èeri mìnánái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetáatalétawa, níacata nuwasèeyéipíná Dios yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

¹⁴ “Aibaalípiná piicápinacué wenàiwica imànica áiba báawéeri casaquèeri wawàsi templo irícu, aléde càmicataléca Dios imàaca wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacatená imànica templo Dios ícha —piacué iléeyéica yái tàacáisica, péemíacué cayábani—íná piicápinácaalícué yái wenàiwica iyaca néré, yásí macáita wenàiwica iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli iwàwacutá napíacawa dúli inàliméeri nérépiná. ¹⁵ Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe iriculéwa needácatená nàasuwa ipíchawáise napíacawa Jerusalén iyacàlená ícha. ¹⁶ Cawinácaalí iyéeyéica manacúalíré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, ibatàa needáanápíná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napíacawa Jerusalén iyacàlená ícha. ¹⁷ ¡Nàuwichàapínacawa manuísíwata cawinácaalí inanái idéerícuíyéica, nía nacái inanáica yèeyéica quírasìi ìira ìinisì!, càmicáiná náalimá napíacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. ¹⁸ Pisutácué Dios ícha ipíchanácué iwàwacutá pipíacawa uníabépi, máinícainácué càulenáca píacawa. ¹⁹ Néenialípiná wenàiwicanái yùuwichàapínacawa

báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siùca nacáide. Càmiripináta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha càiripináta cháí èeri írìcu. ²⁰ Càmicaalí Wacuèriná Dios imàaca maléenéeripinátáni yái yùuwichàacáisica, yásí macái èeri mìnanaí yéetápinácawatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripinácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

²¹ “Néese néenialípiná áibanái íimapinacué piríwa: ‘Aquialécué, piicáca chácata ìyaca yái Mesíasca’, càipiná náimaca; áibanái nacái náimapinacué piríwa: ‘Piicacué Mesías ìyaca néré, yái judío icuèrináca’, càipiná náimaca. Quéwa picacué pee-báida nalíwani. ²² Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàpináca, icàlidéeyéipiná ichìwawa, náimapiná Mesíasca nía, judío icuèrinápiná; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàpiná icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapiná natàanínása Dios inùmalicúse. Namànipiná yái càmiríca wenàiwica idé imànica. Càipiná náasáidaca nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnanaí. Náalimáidapiná nachìwáidaca Dios yàasu wenàiwica, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càmicaalí Dios yàasunái iicá íchawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacái. ²³ Iná ¡piicacué píchawa cayábani! Nudéca nucàlidacuéca piríni, macáita yái iwàwacutéericuéca pialíacawa ipíchanacué nachìwáidaca pía. Nudéca nualàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapinácawa”, íimaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁴ Jesús íimacaté nalí àniwa: “Néenialípiná idécanáami ichàbacawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri, quéeri nacáíwa càmita amalá icànaca. ²⁵ Dùlupùta nacái nacaláapináwa chènuníise. Yásí cachàiníyéi wawàsi ìyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáíwa. ²⁶ Néese macái èeri mìnanaí iicápiná núa, núa asiali Dios néeséerica, nàanàpiná acalèe yèewíise cachàiníri nuíwítáise iyúwa, nucamaláná mèlumèlufíri írìcuwa nucàcaténá macáita. ²⁷ Nubànùapiná nùasu ángelnáíwa, yá nàwacáidapiná nulí nùasunái nuedéeyéica èeri mìnanaí yèewíise àta alénacaalí nàyaca macái cáli imanùbaca cháí èeri írìcu.

²⁸ “Péemiacué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càsinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá pialíacuécawa mawiénica camuí. ²⁹ Càita nacái piicápinácaalícué ichàbacawa macáita yái nucàlidéericuéca pirí ìwali, yásí pialíacuécawa mawiénica núa, nùanápínáwa néese àniwa, núa asiali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi inùma írìcu, iwàlùanápínáwa capíi írìculé. ³⁰ Péemiacué cayábani, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pirí ìwali, macáita ichàbàanápínácaawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica ìyéeyéipináca néenialíwa. ³¹ Yái capíraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalaapínácaawa áiba èeriwa, néese nutàacái càmita imáalàapínáwa. Macáita ichàbapinácawa càiwade iyúwa nucàlidáanacué piríni.

³² “Quéwa canácata yáaliériwa chácátáinápínácaalí yái èerica, chènuníiseeyéi ángelnáí nacái càmita náalíwa, núa nacái Dios írìca, càmita núalíwa chácátáinápínácaalí yái èerica, hora nacái. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

³³ “Iná picùacué pìyacani, yái èeripináca, pisutacué nacái Dios ícha, càmicáinacué pialíwa chácátáinápínácaalí nuénáíwaná yàanàaca. ³⁴ Péemiacué comparación: Nuénáíwanápíná ìyaca càide iyúwa asiali yàacaalíwa ipáchiacaténá déeculé. Ipíchawáise imusúacawa icapèe íchawa, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yá ichùuliaca nacùanápíná icapèe, yàasu nacái. Macái icàlida nalí náibaidéeripináca. Yá ichùuliaca yàasu wenàiwicawa icuèripiná capíi inùma ipíchaná íimáca, ituíyàanápíná mamáalàacata àta náiwacali yàanàacataléta àniwa. ³⁵ Iná núumacué pirí, picùacué cayába nùanàaca àniwa, càmicáinacué pialíwa nuénáíwaná, núa ìyéerica càide iyúwa capíi íiwacali, chácátáinápínácaalí nùanàaca àniwa, nùanàapínácaalí táicalé, càmicaalí nacái catá bamuchúami, càmicaalí nacái cawámai itàacaalí, càmicaalí nacái mapísáita. ³⁶ Picùacué cayába nùanàaca ipíchanacué nuèpùapínácaalí nùanàaca àniwa, yáta nùanàacuéca pía meedá càmiríyéica íbaida nulí cayába, càide iyúwa wenàiwica

iiméeyéica meedá. ³⁷ Yáí núuméericuéca pírí, núuma nacái macáita nùasu wenàiwica iríwa: Picùacué cayába nùanàaca àniwa”, íimaca yáí Jesúsca.

14

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Iwàwacutácaté pucháiba èeri ipíchawáise judíonái yàasu culto ípidenéeri Pascua, nayáacaalíte pan càmiiri idènia levadura. Sacerdote íwacanáiná, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nacutáca càinápinácaalí iyú yéewanápiná náibàaca Jesús ibàacanéeri iyú nanúanápináni. ² Abénaméeyéi náimaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé irícu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

³ Jesús yàacatéwa Betania iyacàlená néré, yá iwàlùacawa Simón icapèe irìculé, yáí Simón ichùnìericatéwa cháunási lepra ícha. Néese idècunitàacá Jesús iyaca mesa idaní iyáacaténa iyáacaléwa, yá abéechúa inanái yàanàaca itéechúaca catúa ucáapi irícuwa, abéechúa catúa cawèníiri íba alabastro icatùalená, ipuniéchéuawa séenási pumèníiri isàni iyú, ípidenéeri nardo, máiniiri cawènica. Yá ubacáca catúa inuma, yá ùucúaca séenási Jesús íiwita ìwali, yáí séenási pumèníirica isàni. ⁴ Néese abénaméeyéi néená níái iyéeyéica néeni, yá calúaca nía ìwalíise yáí umànínáca. Náimaca nalíwáaca:

—Máini báawéeriquéi úucáanáca meedá yáí pumèníirica isàni cawèníirimica. ⁵ Yáí pumèníirica isàni iwèníiri trescientos ichàbaníseta denario, cawèníiyéi plata abéeri camuí iwènicatái. Iná ¿cánácáwa càmita uwéndani ùacaténa iwènináami catúulécanéeyéi irí? —náimaca nalíwáaca. Yá nacúisaca náichawa úái inanáica. ⁶ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Pimàacacué umànica càide iyúwa uwàwáaná. Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Udéca umànica nulí cayábéeri. ⁷ Catúulécanéeyéi wenàiwica nàyacuéca pèewi càiripináta, íná yéewa píalimá piyúudàaca nía càinácaalí èeri piwàwacatáicacacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmiirita iyapiná píapichacué càiripináta cháí èeri irícu. ⁸ Uara inanáica udéca umànica nulí yáí cayábéerica úaliméerica umànica. Udéca ùucúaca nùwali perfume nusànipiná ipíchawáise nuétácawa, yéewanápiná nabàliaca núa, càide iyúwa judíonái imàníná yéetéeyéimiwa irí. ⁹ Péemiacué cayába, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri irícu, yáí tàacáisi íiméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yásí nacái nacàlidaca uináwaná ìwali càinácaalí iyú úái inanáica umànínáté nulí cayábéeri. Càipiná nawàwalica úawa —íimaca yáí Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

¹⁰ Néeseté Judas Iscariote, abéeri néená níái docéeyéica imanùbaca Jesús yéewáidacaléca, yàaca itàanica sacerdote íwacanáiná yáapicha, itéenápiná nía Jesús yàatalé náibàacaténa. ¹¹ Níái sacerdote íwacanáináca néemiacaalíni, yá máini casímaíca nawàwa. Yá nacàlidaca Judas irí nàanápináté irí plata itéenápináca nía Jesús yàatalé náibàacaténa. Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càicaalínacatáipináta yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténa.

La Cena del Señor

¹² Idàbàanéeri èeri yàanàacaté judíonái yàasu culto yaalí ípidenéerica Pascua nayáacaalíte pan càmiiri idènia levadura. Yaté èerica nanúacaté oveja wàlisài iyúwa sacrificio càide iyúwaté náiwitáise iyáaná nayáacaténa oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Yaté èerica Jesús yéewáidacalénái isutáca yéemiawani. Náimaca irí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténa piyáapiná nacáíwa yàacási Pascua pinéerica piyáacaténa wáapicha? —náimaca irí. ¹³ Iná Jesús imáidaca yàataléwa pucháiba yéewáidacaléwa ibànùacaténa nía. Yá íimaca nalí:

—Píacuéwa Jerusalén iyacàlená irìculé. Abéeri asiali ípunitáidapínacué píawa, itéerica úni catùalícu. Píacuéwa yáamiwáise, ¹⁴ àta iwàlùacatalétawa capìirìculé, néese

píimacué capíi íiwacali irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemíawá pía alénácaalí capíi imàdáná ìya iyáacatáipiná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáida-calénái yáapichawa’, píimacué irí. ¹⁵ Néese yáasáidapinácué piríwani, capíi imàdáná manuírí ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha, nachùnìèrica cayába. Pichùnìacué walíni néré wayáapiná Pascua piná —íimaca yái Jesúsca.

¹⁶ Néese nàacawa Jesús íicha níai yéewáidacaléca, yá nawàlùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. Néese nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica. ¹⁷ Néeseté catáca yàacawa, yá Jesús yàanàaca néré doce namanùbaca yéewáidacalé yáapichawa. ¹⁸ Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa mesa iwéré, Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, abéeri péenácué, iyéerica iyáacaléwa núapicha siùcade, itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca nalí.

¹⁹ Yá idàbaca achúmaca nawàwa, íná nadàbaca nasutáca néemíawani abéerinamata. Náimaca Jesús irí:

—¿Núasica? —náimaca. ²⁰ Jesús íimaca nalí:

—Abéeri péenácué docenácué pimanùbaca pía, yái yáapúadéerica pan núapicha quirápieli irìculé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa. ²¹ Báisíta núa, asìali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nùwali Dios inùmaliçúise; quéwa ìmáiníripiná yùuwichàacawa yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayába cachàinitésica irítáni càmicaalíté imusúa iicáca èeritá —íimaca yái Jesúsca.

²² Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca nalíni. Iimaca nalí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca nalí.

²³ Néese yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáida nalíni, yá macáita nàiracani. ²⁴ Jesús íimaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéeri nacái báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imànír-ica wenàiwicanái yáapicha iwasàacaténá níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁵ Péemiacué cayába, càmita nuèpua nuìrapináca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuìracataléta wàlisài uva ituní yàcalé irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶ Néeseté idécanáami nacántàaca salmos, yá nàacatéwa dúli nérépiná íipidenéechúa Olivos, íimáanáca olivo inàlimaná. ²⁷ Jesús íimaca nalí:

—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa, yá pimàacapinácué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios icàlidéericaté nùwali. Dios íimacaté: ‘Nunúapiná yái icuèrica nupira ovejanáwa, néese nupira ovejanái napiapiná nacàlàliacawa’, íimacaté yái Diosca. ²⁸ Quéwa idécanáami numichàacawa yéetácáisi íicha, yásí nùacuéwa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré, yá nuípunitáidapinácué pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁹ Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita numànipiná càì —íimaca yái Pedroca. ³⁰ Jesús íimaca irí:

—Péemí cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapiná, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Quéwa Pedro íimaca irí cachàiníiri iyú mamáalàacata:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmita nucàlida nuchìwawa càimínása nualía píwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita níai áibanái càì náimaca nacái Jesús irí.

Jesús ora en Getsemaní

³² Néeseté nàanàaca bànacalé inàlima néré ípidenácataléca Getsemaní. Yá Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Píawinacuéwa cháí idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios ícha —ímaca yái Jesúsca.

³³ Yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. Yá Jesús idàbaca icalùadacawa báawanama, máiní achúmaca iwàwa íináidacawa icalùniwa. ³⁴ Yá ímaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalicúsewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué piimá piyaca —ímaca nalí.

³⁵ Néese Jesús isirùacawa napíchalé achúmáanata. Jesús yúuwàa iriàcawa in-ùmáawawa cáli iwéré. Yá isutáca Dios ícha wawàsi asáisi cayábacaalí iwasàanápíná Jesús yúuwichàacáisi ícha, yái yúuwichàacáisica yàanèripinácátéwa ìwali mesúnamáitaté.

³⁶ Càité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha: “Núaniri, píacata yáaliméerica imànica macái wawàsi. Iná piwasàaca núa ícha yái nùuwichàanápínacawa yàanèripinácawa nùwali siúcade; quéwa, càmicaalí cayábani yái piwasàanáca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáaná”, ímaca isutáca Dios ícha yái Jesúsca.

³⁷ Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Néese ímaca Pedro irí:

—Simón, ¿cáná piimá? ¿Cáná càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horap-iná? ³⁸ Picácué piimá piyaca, pisutácué nacái píawawa Dios ícha yéewacaténácué pimawèniadaca píchawa báawéeri, Satanáscáiná yáalimáidapínácué pí pimàniínápíná píbáyawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicatacué piiná meedá —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús yèepùa yàacawa náicha àniwa. Yá yèepùa isutáca Dios ícha càide iyúwa idéanaté isutácáwaca. ⁴⁰ Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yásí yàanàaca nía iiméeyéicáita àniwa, máinicáiná cadapùleca nía báawanama. Idécanáami icawàidaca nía, yá báica naicáca níawawa iwéré. ⁴¹ Yá Jesús yèepùa iwènúacawa náicha àniwa, yá isutáca yáawawa Dios ícha àniwa. Néese yèepùa yàacawa nàatalé àniwa máisiba yàawiríanápíná. Yá Jesús ímaca nalí:

—¿Cánácué piimá piyaca? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa meedá nacái? Pidécuéca piimáca, íná pimichàacuéwa, nuénáiwánácáiná idéca yàanàaca presocatáipínaca namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica inúaca núa, núa asíali Dios néeséerica. ⁴² Pimichàacuéwa, wàanácuéwa; áca néese yái asíalica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —ímaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴³ Idècunitàacá Jesús itàaníca, yaté Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Natéca espada machete nacáiri, wacàba nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íbèeyéipínaca Jesús. ⁴⁴ Judasca, yái itéeripinácaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalíni quéechacáwa càinápinácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas ímaca nalí quéechatécáwa: “Yái asíali nutàidéeripínaca, nusùsuèripínaca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Iná píibàacuéni, pitécué píacawa cachàiniíri iyúni”, càité ímaca nalí yái Judasca. ⁴⁵ Inaté Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá ímaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali! —ímaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná nataidáaná wenàiwica cáininéerica naicáca. ⁴⁶ Néese níai manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jesús, nacùacani presofíri iyú.

⁴⁷ Quéwa abéerita néená níai yéewáidacaléca iyéeyéica néré Jesús yáapicha iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatátá abéeri asíali ìwali espada iyú, quéwa isasàacáita meedá yúuwi abémàa, yái sacerdote íiwacalíná yàasu wenàiwicaca. ⁴⁸ Néese Jesús isutáca yéemiawa níai wenàiwicaca:

—¿Cánacué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada machete nacáiri, wacàba nacái píibàacaténacué núa presoíri iyúpiná càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica, càmicáinacué nupéliapíná píipunita. ⁴⁹ Macái èeri imanùbaca, nùyacatécué pèewi idècunitàacá nuéwáidaca wenàiwica templo irìcu, yá càmitatécué píibàa núa néenibàa. Quéwa píalimácué píibàaca núa siùcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná iwali Dios inùmalicúise —íimaca yái Jesúsca.

⁵⁰ Néese macáita Jesús yéewáidacalénái namàacaca Jesús abéerita néré. Yá napìacawa. ⁵¹ Núa Marcos quéwa, ùuculliricaté núa, nùacatéwa Jesús yáamiwáise. Nudèniacaté nùwaliwa manuúri wáluma meedá, núuquéricaté nùwalísewa. Néese níái wenàiwica náibàaca núa. ⁵² Quéwa numusúacàatécatawa nùasu wálumami íchawa, yá nupìacawa náicha mabàleta meedá.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵³ Néeseté natéca Jesús sacerdote íiwacaliná icapèe néré. Néese nàwacáidáyacacawa macáita sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. ⁵⁴ Yá Pedro yàacawa Jesús yáamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa irìculé, yái sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá Pedro yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro yáawinacawa mawiénita quichái irí yàanabàcaténá néeni.

⁵⁵ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái macáita Junta Supremanái israelita íiwacanánái nacutáca wawàsi Jesús iwali namàacáanápíná úwinái inúacani. Quéwa càmitaté náalimá nàanàaca báisiiri wawàsi iwali. ⁵⁶ Yáicáiná éwita manùbéeyéi wenàiwica nacàlidacáaníta nachìwawa Jesús iwali, càicáaníta càmita abédanama natàaníca. ⁵⁷ Aibanái nabàlùacawa nacàlidacaténá nachìwawa. Yá náimaca:

⁵⁸ —Wadéca wéemíaca càì íimaca: ‘Numáaláidapíná yái temploca asíanái imànírica, néese máisiba èeri irìcu, yá numicháidapíná áiba templo cà míirita asíanái imàni’, càì íimaca —náimaca nacháawàaca Jesús iináwaná iwali.

⁵⁹ Quéwa éwita nacàlidacáaníta càiri chìwái, càicáaníta càmita abédanama natàaníca àniwa. ⁶⁰ Néese sacerdote íiwacaliná imichàacawa ibàlùacawa nàacuéseimi. Yá isutáca yéemiawa Jesús:

—¿Cáná càmita picàlida piináwanáwa? ¿Càiná píimaca iwali yái nacàlidéerica pìwali nacháawàanáca piináwaná iwali? —íimaca Jesús irí.

⁶¹ Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náicha mamáalàacatani, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná isutáca yéemiawa àniwani. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica yái Mesíasca, yái judío icuèrinápínáca, yái cayábéeri Dios Iirica? —íimaca. ⁶² Jesús íimaca irí:

—Báisíta, yáca núa yái. Yá áibaalípiná piicápinácué núawa, asìali Dios néeséerica. Piicápinácué núawinacawa nùyaca Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàinírica náicha canánama nucùacaténá yáapicha macáita. Yá piicápinácué nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíise chènuníise —íimaca yái Jesúsca.

⁶³ Néese sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemíaca yái tàacáisi Jesús íiméerica Dios iwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:

—¿Càmita iwàwacutá wéemíaca áibanái icàlidáaná iináwaná iwali! ⁶⁴ Pidécuéca péemíaca itàaníca báawéeri iyú Dios iwali, icàlidaca iwaliwa Dios Iiricasani. ¿Càinásicué wamànica irí? —íimaca. Yá abédanamata náiwitáise macáita cabáyawanáca naicàcani, iwàwacutáanása nacái yéetácawa, náimaca.

⁶⁵ Néese abénaméeyéi néená nadàbaca nàapìsáidaca Jesús inàni, nabàlìia nacái ituí, yá nacapèedáidacani, náimaca irí:

—¿Píiwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí yái inúadáida pía! —náimaca irí, naicáaníca iquíniná. Yá nacái úwinái icuèyéica templo nanúadáidaca Jesús inàni iwali.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶ Pedro ìyacaté capli yàapumàalìcubàa, bàacháwàise. Néese inanái yàanàaca néré, sacerdote ìiwacaliná yàasu wenàiwicaca. ⁶⁷ Uicáca Pedro yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca irí:

—Pía nacái yèepuníiritéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica —úumaca.

⁶⁸ Pedro quéwa imànica ichìwawa, ìimaca càmìtasa yáalíá Jesús ìwali. Yá ìimaca ulí:

—Càmíirita núalíá ìwali. Càmìta nacái núalíá cànínacaalí ìwali pitàaníca pìyaca — ìimaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, cáalucáináni. Yá Pedro yàacawa náicha iwáiná inuma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Néese cawámai itàaca. ⁶⁹ Néese úái ìibaidéechúaca uicáca Pedro àniwa. Yá udàbaca ucàlidaca Pedro iináwaná ìwali wenàiwicanái irí ìyéeyéica néeni. Yá úumaca nalí:

—Yá asìaliquéi abéeri néená níái Jesús yáapichéeyéica —úumaca. ⁷⁰ Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa càmíníasa yáalíá Jesús ìwali ipíchaná náibàacani nacái, yái Pedroca. Néese achúma yáwanáitàacáwa àniwa áibanái ìyéeyéica néeni náimaca Pedro irí àniwa:

—Báisíta píaca abéeri néená níái Jesús yáapichéeyéica, Galilea yàasu cáli néeséericáiná nacái pía —náimaca. ⁷¹ Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa cachàiníiri tàacáisi iyú, báawéeri nacái báawanama báisí báisísíwata Dios yáaliéricawa. Yá ìimaca nalí:

—¿Càmìta núalíá ìwalíira asìali pitàaníricuécá ìwali! —ìimaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, ipíchaná náibàacani, cáalucáináni, yái Pedroca.

⁷² Yáta cawámai itàaca àniwa pucháibáaná yàawiríapíná. Néese Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús ìiméericaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapíná, yá pimànipíná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmìtasa píalíá nùwali’, càite idéca ìimaca yái Jesúsca. Yá Pedro ícháaníca cachàiníiri iyú.

15

Jesús ante Pilato

¹ Néeseté amalácaalí nawicáu, yá nàwacáidáyacacawa, níái sacerdote ìiwacanáníca, judío ìiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía macáita Junta Supremanái, israelita ìiwacanáníca, nánáidacaténáwa cànínacaalí namànínápinaté Jesús irí. Yá nadacùaca náichawa Jesús. Yá natécani presoíri iyú Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli, yéewacaténá Pilato yéemíaca Jesús iináwaná ìwali, ichùulianápiná úwinái inúaca Jesús. ² Néese Pilato isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Báisísica judío icuèrinásàirica píaca? —ìimaca. Néese Jesús ìimaca irí:

—Báisíta, núacani. Pidéca càì píimaca —ìimaca yái Jesúsca.

³ Néese sacerdote ìiwacanánái nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali. Náimaca Jesús imànìcasa madécaná wawàsi báawéeri. ⁴ Iná Pilato isutáca yéemíawa Jesús àniwa. Yá ìimaca Jesús irí:

—¿Cána càmìta picàlida nulí piináwanáwa cànínacaalí pidéená pimànica? Péemíà nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi ìwali —ìimaca yái Pilatoca.

⁵ Canácata quéwa Jesús ìimáaná irí, íná Pilato ìináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí, càmìta Pilato yáalífawa ìináidéeripínáwa Jesús ìwali.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶ Camuí imanùbaca judíonái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yá Pilato gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judíonái irípiná, càiríníacaalí presoíri nawàwéerica. ⁷ Néenialíté ìyaca asìali ìipidenéerica Barrabás presoíryéi ibànalícu, náapicha áibanái wenàiwica inuéyécate wenàiwica ùwicái irícuná, namànicaalíté ùwicái romanonái yàasu gobierno ìipunita. ⁸ Iná áibanái wenàiwica yàanàaca, yá nadàbaca nasutáca Pilato ícha wawàsi iwasàanápiná nalí abéeri presoíri càide iyúwaté ìiwitáise ìyáaná. ⁹ Yá Pilato ìimaca nalí:

—¿Piwàwasicué nuwasàaca pirí Jesús, yái judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca Jesús ìwali. ¹⁰ Càica Pilato isutáca yéemíawa nía, Pilato yáalfacáinatéwa báawaca sacerdote íiwacanánái iicáca Jesús, máinicáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca náicha Jesús, íná sacerdote íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali Pilato irí. ¹¹ Quéwa sacerdote íiwacanánái nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Jesús ícha nasutácaténá Pilato ícha wawàsi iwasàanápíná nalí Barrabás. ¹² Pilato isutáca yéemíawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméericuéca ìwali judío icuèrinásàirica? —íimaca yái Pilatoca. ¹³ Yá náimaca Pilato irí néemíanícawa:

—¿Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca madécaná yàawiría. ¹⁴ Pilato íimaca nalí:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri imàni? —íimaca yái Pilatoca. Quéwanáta néemíanícawa àniwa:

—¿Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. ¹⁵ Iná Pilato iwàwacáiná cayábaca nía yáapicha, níái judíoca, íná iwasàaca nalí Barrabás. Yá ichùulíaca yàasu úwináíwa icapèedáidáanápíná Jesús mabàleta cachàiníiri cabèesi iyú. Idécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa ícha, yá Pilato yèpùadacani úwináí irí natàtàacaténáni cruz ìwali.

¹⁶ Néese úwináí natéca Jesús bàacháwáise capíi ícha, yái Pilato icapèe manuírica. Yá namáidaca macáita néenánáíwa úwináí nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. ¹⁷ Néese náucaca ruana Jesús ìwalíise, abéeri ruana nacáiri cáaléeri, quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná íbàle. Néese namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaníná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, quéwa naicáanícáita meedá Jesús iquíniná. ¹⁸ Yá nadàbaca néemíanícawa irí. Náimaca:

—¿Casíimái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícáténá meedá Jesús iquíniná.

¹⁹ Néese nanúadáidaca Jesús íiwita ìwali àicu iyú. Yá nàapísáidacani. Néese nabàlùacawa nàulù iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàacaalí icàaluíniná, quéwa naicáanícáita Jesús iquíniná meedá. Càmita báisiíri iyú nàa icàaluíniná. ²⁰ Idécanáami càì naicáanícáca Jesús iquíniná, yá nawatàaca ícha ruana nacáiri cáaléeri quíiréerica. Néese nàwalica Jesús ìwali íbàle àniwa. Yá natécani yàcalé ícha, natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

²¹ Néeseté abéeri asíali Cirene ìyacàlená néeséeri yàanàaca manacúali néese, ípídenéerica Simón, yái náanirica níái Alejandro, Rufo nacái. Yàacawa àyapullicubàa yái Simónca, néese úwináí íbàacani, nachùulíaca iwáacutaca cruz Jesús irípiná, càmicáináte Jesús yáalimá iwáacutacani, canácáiná quirínama ichàini, úwináicáiná nacapèedáidacaté báawanamani.

²² Natéca Jesús Gólgota néré méetàuculé Jerusalén ìyacàlená ícha. (Yái ípídená Gólgota íimáanáca: “Iiwitasi yáapimi ìyacatalé”.) ²³ Yá nawàwa nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewiàdéerica dabé yèewi ípídenéeri mirra wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máini yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa càmiírta ìira náichani. ²⁴ Néese natàtàaca Jesús cruz ìwali. Yá úwináí íbàlùadaca cruz utàwi iriculé. Yá úwináí náucaca náichawa suerte náalfacaténá chánácaalí néená yeedápiná iríwa Jesús íbàle yéenamíca, càiyéinácaalí néená úwináí namanùbaca nawàwacani, yái íbàlemica.

²⁵ Mapisái yáwanáí tàacáwa a las nueveta mapisáita, yaté natàtàaca Jesús cruz ìwali. ²⁶ Nachanàidacaté tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali icàlidéerica cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Judío icuèriná”, íimaca yái tàacáisica. ²⁷ Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz íbàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái íbàlùacawa apáulícuíse Jesús irí. ²⁸ Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse Jesús yéetáanápínatéwa. Càité profeta itànàacaté: “Yá nàuwichàidapínacani báawéeyéi yáapicha”, íimacaté yái profetaca.

²⁹⁻³⁰ Aibanái wenàiwica ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulicubàa natàaníca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanícáténá iquíniná. Yá náimaca irí:

—¿Néeni?, píata imáalàidéeripinása templo, pimichàidéeripinása nacái àniwani máis-iba èeri irìcu, ¿cáná càmita pichàiniada píawawa yéetácáisi fícha ipíchaná péetácawa, yá piricùawa cruz ífícha? —náimaca, naicáaníca Jesús iquíniná.

³¹ Càita nacái naicáaníca iquíniná níai sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Náimaca nalíwáaca:

—Ichùnìacaté áibanái ipíchanaté néetácawa, quéwa càníirita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi fícha ipíchaná yéetácawa —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

³² Náimaca nacái Jesús irí:

—¡Piricùawa cruz ífícha, píasa Mesíasca, yái Israel itaquénáinámi icuèrinácasa, yéewacáténá waicáca, yásí weebáidaca pitàacái! —náimaca naicáaníca iquíniná. Nía nacái pucháiba asianái natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàaníca ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

³³ Machacànicaalíté èeri, yáté catáca macáita cháí èeri irìcu máisiba hora, catáca èeri àta las tresta táicalé. ³⁴ Yá horaquéi a las tresta, táicaca yàacawa, yá Jesús imáidaca cachàiníiri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Eloi, Eloi, ¿lema sabactani?” íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càì íimáanáca.) ³⁵ Abénaméeyéi ibàluèyèiwa néré néemíaca isàna. Yá náimaca nalíwáaca, naicáaníca Jesús iquíniná:

—Péemíacué, imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca naicáaníca iquíniná.

³⁶ Iná abéerita néená ipìaca íisapiadaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá idacùaca esponja sitúa ipùatalicu, yái wáluma nacáiri isàbéerica. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacáténá Jesús ibèrùacani. Néese yái asíalica íimaca yáapichéeyéi iríwa:

—Wacùacué waicáwa Elíasmi yàanàacaalí yeedácaténáni cruz fícha —íimaca, iicáaníca Jesús iquíniná.

³⁷ Quéwa Jesús imáidaca cachàiníiri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná ííchawa. Càité yéetácawa. ³⁸ Yáta manuíri yáawàanáca templo irìcuírca icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlìerica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí fícha. Yáta icacanácawa chènuníise cáli iwérénama, yái yáawàanámica. ³⁹ Néese úwi íiwacaliná romanosàiri ibàluèricawa Jesús yàasu cruz ípunita iicácáináté càinácaalí iyú Jesús yéetáanátéwa, ínáté íimaca:

—Báisiíricata Dios íiricaténi yái asíalica —íimaca yái úwi íiwacalináca.

⁴⁰ Nàya nacái néré abénaméeyéi inanái, iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Nàyaca nèewi níai íipidenéeyéica María Magdalena, áiba María nacái, úai náatúaca ùuculliri Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ubàlùacawa néeni, íipi-denéechúaca Salomé. ⁴¹ Níai inanáica, Jesús yéewáidacaléca nacái nía, nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli íinata. Nàyaca náapicha néré nacái manùba inanái yàanèyèicaté Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré.

Jesús es sepultado

⁴² Catáca yàacawa yáté èerica iwàwacutácaalíté namáalàidaca náibaidaca ipíchawáise judionái yàasu sábadu idàbaca, nayamáidacatáicawa. Yáté iwàwacutá nabàlìaca yéetéeyéimiwa sábadu ipíchawáise. ⁴³ Aiba asíali yàanàaca íipidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái Joséca, abéeri néená nacáicani, níai Junta Supremaca, israelita íiwacanánáica. Máini cáimiétaquéeri iyú wenàiwica iicáca yái Joséca, iwàwéerica nacái Dios icùaca macáita. Yá José yàacawa macàaluínináta Pilato yàatalé. Yá isutáca Pilato fícha Jesús iinámi. ⁴⁴ Yá Pilato yéemíacáiná Jesús yéetácatéwa, íiná Pilato imáidaca úwi íiwacaliná isutácaténá yéemíawani, asásí báisícaalíté Jesús yéetáwa. ⁴⁵ Yá úwi íiwacaliná icàlidaca iríni báisícani Jesús yéetácatéwa, ínáté Pilato imàacaca José yeedáca Jesús

iinámi cruz ícha. ⁴⁶ Néese José iwènìaca manuíri wáluma lino yáawamíirica. Yá yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. Yá yéepùacani wáluma linoíri iyú, càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. Néese iriadaca Jesús iinámi càliculli iriculé. Yáì càliculica áibanái íicacaténi dúli íbéeri ibàlài iricu, yéewacaténa càlicullicani càide iyúwa capíi imàdaána. Yá José ibàliaca càliculli inùma manuíri íba iyú. ⁴⁷ María Magdalena, áiba María nacái, úái José yáatúaca, naicacaté alénacaalí naliada Jesús iinámi.

16

La resurrección de Jesús

¹ Néeseté sábadò idénáami, judíonái iyamáidacatáicawa, catáca yàacawa yaté sábadoca, yá María Magdalena, áiba María nacái, úái Santiago yáatúaca, áiba inanái nacái íipidenéechúaca Salomé, nawènìaca pumèniiri isàni nacàlìliacaténáni Jesús iinámi ìwaliise, càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. ² Yá domingo mapisáisiwa tàacáwa, níái inanáica nàacawa càliculli nérépiná mapisáisiwata idécanáamité èeri imusúacawa. ³ Yá náimaca nalíwáaca idècunitàacá nàacawa àyapulìcubàa:

—¿Cawinásica iyúudàapíná wía weedacaténa manuíri íba càliculli inùma ícha? — náimaca nalíwáaca.

⁴ Quéwa nàanàaca néré, yá naicáca manuíri íba càmiiri ibàlùawa inùma iricu. Náináidacawa manuísíwata naicáidaca íba irí máinicáiná manuírìcani yái íbaca. ⁵ Yá nawàlùacawa naicáwa càliculli iriculé. Naicáca néré ùculliiri yáawinéericawa néewápuwáise cabalèeri ináawani cáalèeri. Yá cáaluca naicácani, níái inanáica. ⁶ Quéwa íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Nualíacawa picutácuéca píacawa Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséericaté, yái natàtèericaté cruz ìwali. Yáta idéca icáucàacawa. Canáca cháníi. Píicácuéca cháí naliadacatáimicani. ⁷ Píacué picàlidaca yéewáidacalénái iríni, Pedro irí nacái. Càicué píimaca nalí: ‘Jesús yáapínacúéwa pípíchalé Galilea yàasu cáli néré. Yá píicápinacúé néréni càide iyúwaté icàlidáanacúé píriní’, càicué píimaca nalí —íimaca yái ángelca.

⁸ Néese níái inanáica namusúacawa napíacawa càliculli ícha, cáalucáiná nía. Yá quéechacáwa càmita nacàlida áibanái iríni, cáalucáinaté nía.

Jesús se aparece a María Magdalena

⁹ Jesús imichàacatéwa yéetácáisi ícha domingo iricu amalácaalíté yàacawa. Yaté èerica, quéechacáwa imàacaca yáawawa María Magdalena iicácani, úái inanái Jesús yúuquéechúacaté ícha siete namanùbaca demonio idacuèyéicaté úiwitáise. ¹⁰ Néese uicácanáamité Jesús, yá ùacawa ucàlidaca nalíni níái yèepuníiyéicatéwa Jesús yáapícha, achúmèeyéica iwàwa, ícháaníiyéica ìyaca nacái. ¹¹ Néemíaca ucàlidáaná cáuca Jesús, uicácani nacái quéwa càmita neebáida utàcái.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

¹² Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa áiba iicácanásita pucháiba yéewáidacalénái iicácani, pucháiba wenàiwica yèepuníiyéicatéwa ìyaca àyapulìcubàa Jerusalén ìyacàlená ícha, manacúalibàa. ¹³ Nadécadénáami naicácani, yá nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená iriculé, nacàlidaca Jesús yéewáidacalénái iríni. Càmita quéwa Jesús yéewáidacalénái yeebáida nàasu tàacáisi.

El encargo de Jesús a los apóstoles

¹⁴ Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa naicácani, níái once namanùbaca yéewáidacaléca idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa. Yàalàaca nía cachàiníiri iyú càmicáinaté neebáidacáwa icáucàacatéwa, càmicáinaté nacái nawàwa néewáidacawa, càmicáinaté nacái neebáida néenánái itàacáiwá, níái iiquéeyéicaté Jesús idécanáamité icáucàacawa. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí: “Píacuéwa macái cáli ínatalé. Píicàlidacué tàacáisi macái wenàiwica irí, yái tàacáisi íiméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁶ Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, ibautizéeyéica nacáiwá, níacata nuwasèeyéipínaca Dios yàasu yúuwichàacáisi íchawa. Aibanái càmiíyéica iwàwa

yeebáidaca nutàacái, Dios yùuwichàidapíná níawa nabáyawaná ìwalísewa. ¹⁷ Níái yeebáidéeyéica nutàacái namànipíná yái càmfíríca wenàiwíca idé imànica, náasáidacaténá báisírícani, yái tàacáisica nacàlidéerica nalí nùwali. Càipíná namànica nuíwítáise iyúwa nasutácáiná níawawa nuícha: Náucapíná demonio wenàiwíca íchawa nuípídená ìwali; natàanípíná áiba tàacáisi iyú, càmfíyécáwa náalífawa ìwali. ¹⁸ Yá namàaca-caalí nacáapiwa àapi ìwali, nàuwídenái nàacaalí nàiraca iculále, càmita néetáwa iyú. Namàacapíná nacái nacáapiwa cáuláiquéeyéi ìwali nasutácáténá nalí Dios íicha, yá nachùnìapíná cáuláiquéeyéi, nuípídená ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús sube al cielo

¹⁹ Néeseté Wáiwacali Jesús idécanáamité icàlidaca nalí yái tàacáisica, yá Dios itécani náicha chènuniré. Yá Jesús yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá yáapícha macáita. ²⁰ Néesetécawa Jesús yéewáidacalénái nàacatéwa Jerusalén ìyacàlená íicha, nacàlidacaténáté Jesús itàacái macái cáli íinata. Yá Wáiwacali iyúudàaca nía, imàacaca namànica yái càmfíríca wenàiwíca idé imànica, náasáidacaténáté áibanái írì báisírícani yái Dios itàacáica.

SAN LUCAS

Prólogo

¹ Manùbéeyéi wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi nacàlidacaténá càinácaalíté Jesucristo iyáaná wèewi yèepunícaalítéwa cháí èeri irìcu. ² Jesús yáapichéeyéi naicacaté natuí iyúwani macáita yái Jesucristo imànírica. Néese Dios ichùuliacaté nía nacàlidáanápíná áibanái iríni yái báisiiri tàacáisica Jesucristo ìwali iyúwaté naicáaná macáita. Néeseté néewáidaca wía. Iná madécaná wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi càide iyúwaté Jesús yáapichéeyéi yéewáidáanáté nía. ³ Núa, Lucas, nubànua pirí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máini cáimiétacanéri. Nudéca nuéwáidacawa Jesucristo iináwaná ìwali macáita cayábéeri iyú. Yá nuínáidacawa cawàwanáta cayábaca nutànàacaalí pirí tàacáisi Jesucristo iináwaná ìwali machàcaníiri iyú. ⁴ Iná nutànàaca pirí yái cuyàlutaca yéewanápiná píaliacawa cayába yái báisiiri tàacáisica Jesucristo ìwali càide iyúwaté áibanái yéewáidáaná pía.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵ Bàaluité rey Herodes icùacaalíté Judea yàasu cáli, néenialí iyacaté sacerdote ípidenéri Zacarías, abéeri Abías itaquénáinámi yéená, Aarón itaquérinámi nacái. Sacerdotenáica níai Abías itaquénáinámica íibaidéeyéicaté Dios irípiná templo irìcu. Zacarías yàacawéetúa úipidená Elisabet, abéechúa Aarón itaquétúanámica nacái úa. ⁶ Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, namàni nacái macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá israelitanái imànica, íná canácata yáaliméeri icháawàaca naináwaná ìwali. ⁷ Quéwa méenibeca nía càmicáiná yéewa quéenibeca Elisabet. Máini nacái béeyéica nía.

⁸ Yái sacerdote Zacaríasca íibaidacaté Dios irípiná imanùbaca yáapichawa templo irìcu. Aiba èerité iwàwacutá namànica culto Dios irípiná templo irìcu nàacaténá Dios icàaluíniná. ⁹ Càide iyúwaté sacerdote íiwitáise iyáaná, náucaca náichawa suerte náalífacaténátéwa chánácaalí néená iwàluèripináwa templo irìculé. Yá needáca Zacarías iwàlúanápináwa yeemácaténá pumèníiri isàni Dios yàasu templo irìcu. ¹⁰ Iná Zacarías iwàlùacawa templo irìculé. Idècunitàacá yeemáca pumèníiri isàni, manùba wenàiwica nasutáca Dios íicha templo ibàacháwalená irìcu. ¹¹ Néese abéeri ángel Dios ibànuèri chènuníise imàacaca yáawawa Zacarías iicácani. Yái ángel ibàlùacawa altar yéewápuwáise, yái altar neemácatáica íinata pumèníiri isàni. ¹² Iicácainá ángel, yá Zacarías íináidacawa iicáidaca irí manuísíwata, máini cáalu nacáicani, yái Zacaríasca. ¹³ Quéwa ángel íimaca irí:

—Píca cáalu pía nuícha, Zacarías, Dioscáiná idéca yéemíaca pisutáaná íicha. Píacawéetúa Elisabet quéenibéechúapíná piríwa abéeri sùmáiwá; pímaní íipidená Juan. ¹⁴⁻¹⁵ Imusúacaalípiná iicá èeriwa, yá máini casíimáica piwàwa, cayábasíwata piicácani. Casíimáipíná nacái nawàwa áibanáica madécaná, máinícáiná cachàiníirica píiri íiwitáise Dios ìwali. Càmiiripínáta ìira ipuíri, uva ituní nacái, canásíwata. Espíritu Santo icùapíná íiwitáise càiripínáta, icùapíná íiwitáise nacái ipíchawáise imusúaca iicá èeri. ¹⁶ Néese iwènúadapíná náiwitáise àniwa Nacuèriná Dios irípináwa, níai manùbéeyéi Israel itaquénáinámica, neebáidacaténá àniwa Nacuèriná Dios itàacáíwa. ¹⁷ Yái píirica Juanca icàlidapíná nalíwa Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise Wáiwacali yàanáca. Máini cachàiníiri íiwitáise yái píirica, càide iyúwaté profeta Elías bàaluité. Iwènúadapíná nasèenái íiwitáise cáininácaténá naicáca néenibewa. Iwènúadapíná nacái náiwitáise, níai càmiyéica yeebáida Dios itàacái, náalífacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita píiri iwènúadapíná wenàiwicanái íiwitáise yéewacaténá neebáidaca Wáiwacali itàacái yàanácaalípiná nàatalé — íimaca yái ángelca. ¹⁸ Néese Zacarías isutáca yéemíawa ángel:

—¿Càinásica yéewaná núalíacawa asáisi báisícaalí yái tàacáisi picàlidéerica nulí? Máinícata béerica núa, càita nacái nùacawéetúa béeruta nacái úa —íimaca yái Zacaríasca. ¹⁹ Yá ángel íimaca irí:

—Núacata Gabriel, nuíbaida nacái Dios irípiná. Dios idéca ibànùaca núa nutàanícáténá píapicha nucàlidacáténá pirí yái tàacáisi cayábéerica. ²⁰ Quéwa siùcade càmita yéewa pitàaníca àta pìiri imusúacatalétawa, yásí yéewa pitàaníca àniwa, càmicáiná peebáida yái núumáanáca pirí. Néese, yái núumáanáca pìiri ìwali piiquéeripinácawa yéenáiwana yàanàacaalíwa —íimaca yái ángelca. Néese ángel yàacawa Zacarías íicha.

²¹ Idècunitàacá Zacarías itàaníca ángel yáapicha, áibanái wenàiwica bàacháwáiséeyéica nacùaca Zacarías imusúacawa. Náináidacawa manuísíwata cáná yéewa càmita imusúacàatétawa templo irícuíse. ²² Atata Zacarías imusúacawa, yáté càmita yéewa itàaníca náapicha, íná náalíacawa iicácaté yéenáiwanaási nacáiri Dios néeséeri templo irícu, itàanícáiná náapicha icáapi iyúwa, càmicáiná yéewa itàaníca. Yá matàacáica mamáalàacatani.

²³ Idécanáamité imáalàidaca imànica íbaidacaléwa Dios irípiná templo irícu, yá Zacarías yèepùacawa icapèe néréwa. ²⁴ Néesecáwa yàacawéetúa Elisabet udéerícuca sùmài. Yá cinco quéeri càmfíchúata imusúawa icapèe irícuísewa. Uumaca uínáidacawa ulíwa: ²⁵ “Dios idéca iicáca nupualé yéewanápiná càmita quirínama wenàiwicanái iicáanáca nuquíniná méenibéenáca núa”, úumaca.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶ Elisabet udèniacaté seis quéeri udéerícúuná, yáté Dios ibànùaca ángel ípidenéeri Gabriel yàanápináwa Nazaret ìyacàlená néré, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. ²⁷ Dios ibànùacaté Gabriel icàlidacáténá tàacáisi abéechúa mànacàu irí, ípidenéechúa María, càmfíchúacáwa iimá asiali yáapicha, quéwa imàníchúacaté matrimonio ìyacàle mìnanaí yàacuése. Uacawéeripiná ípidená José, abéeri rey David itaquérinámi. ²⁸ Yái ángel yàanàaca María yàatalé, yá íimaca ulí:

—Péemíca cayába, Dios imànipiná pirí cayábéeri manuí. Dios ìyaca píapicha. Dios iyúudàapiná píawa manuísíwata áibanái inanái íicha canánama —íimaca yái ángelca.

²⁹ María iicácaalí ángel, yá ucalùadacawa manuísíwata uémíaca ímáaná ulí. Yá uínáidacawa càinácaalísica ímáaná yái tàacáisi ángel itàidéerica iyú úa. ³⁰ Néese ángel íimaca ulí àniwa:

—María, picá cáalu pía nuícha, cayábacáiná Dios iicáca píiwitáise. ³¹ Iná péemíca cayábani, mesúnamáita pidéerícuca. Pidèniapiná pìiriwa. Pimàni ípidená Jesús. ³² Nacuèrinápinácani, cachàiníiri íiwitáise, icùapiná níawa. Náimapiná ìwali Dios chènuníiséeri Iiricani. Wacuèriná Dios imàacapiná pìiri icùaca Israel itaquénáinámi càide iyúwaté yàawirimi rey David icùanáté nía. ³³ Icùapiná nía càiripináta, níái Israel itaquénáinámica. Càmfíiripináta iyamáida icùaca nía —íimaca yái ángelca. ³⁴ María íimaca ángel irí:

—¿Càinásica yéewaná quéenibeca núa càmfíchúacáwa ìya asiali yáapicha? —úumaca úái Maríaca. ³⁵ Yá ángel íimaca ulí:

—Espíritu Santo yàanàapiná pàtaléwa. Dios chènuníiséeri íiwitáise iyamáapinácawa piwicáulé iyúwa acalèe. Iná yéewa yái sùmài pimusúadéeripináca iicá èeri ípidená Mabáyawanéeri. Iipidená nacái Dios Iiri. ³⁶ Ua nacái péenasàatúaná ípidenéechúaca Elisabet udèniapiná uiriwa, éwita máinícáaníta béeruca úa. Uái nacàlidéechúacaté ìwali càmfíchúasa yáalimá quéenibeca, úata udéca udéerícuca sùmài seis quéeri siùcade udécadénáami udéerícuca. ³⁷ Dios yáalimáciná imànica macáita, íná canácata máiníiri càulenáca Dios íicha —íimaca yái ángelca. ³⁸ Iná María íimaca:

—Núacata yái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwicaca. Yá numàacaca Dios imànica nulí càide iyúwa píimáaná nulí —úumaca úái Maríaca. Néese, ángel yèepùacawa uícha.

María visita a Isabel

³⁹ Néenialíté María ùacàatécatawa áiba yàcalé néré ìyéerica Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata. Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté néré. ⁴⁰ Yá María uwàlùacawa nacapèe iriculé, níai Zacaríasnáica. Yá utàidaca Elisabet. ⁴¹ Elisabet uémìacananacáita María itàidaca úa, yá mùlimùlicani yái sùmàì achúméerínaca Elisabet idéerìcuírìca. Yá Espíritu Santo icùaca Elisabet íiwitáise. ⁴² Néese Elisabet úumaca cachàiníri iyú María irí Espíritu Santo inùmàlicuise:

—¡Dios idéca imànica pirí cayábéeri áibanái inanái íicha canánama! ¡Idéca nacái imànica cayábéeri piiri irí! ⁴³ Càmita núalíawa cáná yéewa Dios imànica nulí yái cayábéerica imàacáaná Nuíwacali yáatúa ùanàaca nùatalé upáchiaca núa. ⁴⁴ Nuémìacananacáita pitàidaca núa, yáta nuírì imùlimùliacawa nudèerìcu casíimáicáináni. ⁴⁵ ¡Dios imàacaca casíimáica piwàwa peebáidacáináté imànínápiná pirí cayábéeri càide iyúwa íimáaná pirí! —úumaca úái Elisabetca. ⁴⁶ Néese María íimaca:

“Nucàlidaca manuísíwata Wacuèriná Dios iináwaná ìwali, máiní cayábéericani;

⁴⁷ Casíimáica nuwàwa Dios yáapicha, yái iwàsèerica núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

⁴⁸ Casíimáica nuwàwa Dios yáapicha, Dioscáiná idéca iicáca nupualé, núa yàasu wenàiwica càmiíchúa máiní cachàini. Yá siúcáisede macái wenàiwica nacàlidapíná nuináwaná ìwali Dios idéca imàacaca casíimáica núa.

⁴⁹ Casíimáica núa, yácáiná yái Dios Cachàinírìca náicha canánama idéca iyúudàaca núa manuísíwata. ¡Yácata yái Mabáyawanéerica, yái Diosca!

⁵⁰ Dios iicáca napualé càiripínáta cawínácaalí wenàiwica yèeyéica icàaluíniná.

⁵¹ Dios imànìpiná madécaná ichàini manuírì iyúwa. Imawènìadapíná wenàiwica cachàiníyéica iicáca yáawawa.

⁵² Níai icuèyéica èeri mìnánái, Dios yúucapíná níawa nàalubái íinatáiseewa, yá càmita ibatàa nacùaca wenàiwicanái quirínama. Yá Dios imichàidapíná áibanái càmiyíyí máiní cachàini icuèyéipínáca wenàiwica náamirìcubàami.

⁵³ Dios yàapíná madécaná cayábanaméeri wawàsi máapíyíyí wenàiwica irí. Ichùuliapíná càasuíyíyí wenàiwica nèepùanápínáwa íicha. Yásí nèepùacawa íicha canéeyéi irí wawàsi icáapi irìcuwa.

⁵⁴ Dios iyúudàapínáca wíawa, wía yàasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica. Càmiírìpínáta iimáicha iicáca wapualé icùacaalípiná wía.

⁵⁵ Dios icàlidacaté càiri tàacáisi wàawirináimi irí, yá imànìpiná càiripínáta càide iyúwaté íimáaná nalí, yái Abrahamca, wía nacái itaquénáinámica”,

úumaca úái Maríaca.

⁵⁶ María iyamáacawa Elisabet yáapicha máisiba quéeri, néese máisiba quéeri idénáami, yá María uèpùacawa ucapèe néréwa.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷ Néeseté yàanàaca Elisabet yéenáiwaná umusúadánápiná iicá èeri, yá umusúadaca uírìwa. ⁵⁸ Néese uyaquewéeyéi, uénánái nacái néemìaca uináwaná ìwali Dios iicácaté upualé manuísíwata. Iná nàaca napáchiaca úa, nàacawéeridacaténá úa casíimáiri iyú.

⁵⁹ Néeseté yái sùmàica idèniacanáamité ocho èeri, yá natécani namànicaténáté irí circuncisión. Yá néese nawàwa namànica íipidená Zacarías càide iyúwa yáaniri íipidená.

⁶⁰ Quéwa yáatúa íimaca nalí:

—Càmíirita, néese íipidenápiná Juan —úumaca nalí. ⁶¹ Yá náimaca ulí:

—¿Cáná? Canámìta péenánái càiri íipidená —náimaca.

⁶² Néese natàaníca nacáapi iyúwa sùmàì yáaniri irí nasutácaténá néemìawani càinácaalí iwàwáaná yàaca íipidená. ⁶³ Yá yáaniri isutáca náicha achúméeri tablero itànàacatáipíná sùmàì íipidená. Yá itànàacani: “Íipidenápiná Juan”, íimaca itànàaca. Yá macáita nánáidacawa naicáidaca manuísíwata Zacarías irí. ⁶⁴ Yáta yéewa itànàica yái Zacaríasca. Yá idàbaca yàaca Dios irí cayábéeri. ⁶⁵ Néese cáaluca nánáidacawa macáita níai nayaquewéeyéica. Yá macái wenàiwica ìyèeyéicaté Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata nacàlidaca nalíwáaca càinácaalíté Zacaríasnáì ichàbáanáwa. ⁶⁶ Yá macáita yéemiéyéica naináwaná ìwali nánáidacawa nawàwalìcuíseewa manuísíwata,

náimaca nalíwa: “¿Càinásica imànipiná béericaalíni, yái sùmàica?” còi nàináidacawa. Báisícáináta mamáalàacata Dios iyúudàacani manuísíwata íiwitáise cachàiníri iyúwa.

El canto de Zacarías

⁶⁷ Néeseté Espíritu Santo icùaca Zacarías íiwitáise, yái sùmàì yáanirica. Yá Zacarías icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Yá íimaca:

⁶⁸ “¡Wàacué irí cayábéeri, yái Wacuèriná Dios, yái icuèrica wía, wía Israel itaquénáinámica, yàanàapinácáiná wàatalé iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, wía yàasu wenàiwicaca!

⁶⁹ Dios ibànùapiná walí abéeri cachàiníri íiwitáise iwasèeripiná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái yàanèeripináca wàatalé, yácata rey David itaquérinámica, yái David Dios yàasu wenàiwicaca bàaluité.

⁷⁰ Dios idéca imànica walí càide iyúwaté yàasu profetanái icàlidáaná tàacáisi Dios inùmaliçuíse.

⁷¹ Nacàlidacaté Dios iwasàanápínaté wía wàuwidenái íichawa, náicha nacái macáita wenàiwica báawéyéica iicáca wía.

⁷² Profetanái icàlidacaté nacái Dios iicáanápínaté wàawirináimi itúulécaná, yá nacái càmita iimáicha wawàsi mabáyawanéerica imàníricaté wàawirináimi yáapicha.

⁷³ Yácata tàacáisi Dios icàlidéericaté máini cáimiétacanéeri iyú wàawirimi Abraham irí:

⁷⁴ Iwasàapiná wíawa wàuwidenái íichawa wáibaidacaténá irípiná macàaluínináta,

⁷⁵ wàyacaténá nacái Dios iicápiná machacàníri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái macái èeri idècunitàacá wàyaca cháì èeri irícu.

⁷⁶ Néese pía, nuírca, béericaalípiná pía, yásí Dios chènuníiséeri, cachàiníri náicha canánama, íimapiná píwali yàasu profetaca pía, picàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali iináwaná íwali ipíchawáise yàanàaca, pimichàidacaténá irípiná wenàiwicanái íiwitáise, nacúanápíná Wáiwacali yàanàaca nàatalé, neebáidáanápíná Wáiwacali itàacái.

⁷⁷ Péewáidapíná Wáiwacali yàasu wenàiwica náalíacaténáwa Dios imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná íicha, iwasàanápíná nía nacái yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

⁷⁸ Yácáiná Wacuèriná Dios iicáca wapualé manuísíwata, yá nacái ibànùapiná walíni chènuníise yái ichàiniadéeripináca wawàwa càide iyúwa èeri icamaláná isímáidacaalí wawàwa èeri imusúacanáamiwa amalácaténá wawicáu àniwa.

⁷⁹ Yácata yàanèeripiná amalácaténá imànica wáiwitáise wía catéeyéica íiwitáise, cáaluíyéica iicáca yéetácáisi. Yàanàaca yéewáidacaténá wía wàyacaténá machacàníri iyú yéewanápíná matuíbanáica wía”,

íimaca yái Zacaríasca. ⁸⁰ Néese yái sùmàica idàwinàacawa, cachàinica nacái íiwitáise Dios íwali. Néese béericanáami yái Juanca, yáté iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri canácatalé wenàiwica, àta Dios ichùulacataléta icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuíse israelitanái irí.

2

Nacimiento de Jesús

¹⁻² Néenialíté, Cirenio icùacaalíté Siria yàasu cáli, néese emperador Augusto idàbacaté ichùuliaca natànàaca náipidenáwa, macái èeri mìnanaí imanùbaca, yéewacaténá romanonái iputàaca nía. ³ Iwàwacutá macáita nèepùacawa nàawirináimi iyacàle néréwa àniwa natànàacaténá náipidenáwa néenibàata. ⁴ Ináté José yàaca nacáíwa Nazaret iyacàlená íicha, Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Judea yàasu cáli néré, Belén iyacàlená irículé, rey David imusúacatáicaté iicá èeri. Rey David itaquérinámica yái Joséca, ínáté yèepùacawa néré àniwa. ⁵ Yá yàacawa Belén iyacàlená néré yái Joséca itànàacaténá íipidenáwa María yáapicha úái yàacawéetúapínáca. Idéerícuíchúacáwa úái Maríaca. ⁶ Néese idècunitàacá nàyaca Belén iyacàlená néré, yáté yàanàaca María yéenáwaná umusúadáanápíná iicá èeri. ⁷ Canáca nalí naimácatáipíná, manùbacáiná wenàiwica yàanàacaté Belén iyacàlená irículé. Atata nàanàaca pírái yàalu, naimácatáipíná. Yá

umusúadaca iicá èeri yáí idàbáanéerica uìrica. Yá uépùacani wáluma iyú. Néese uliadaca uìriwa pìrái iyáacàalu irìculé, canácáiná áiba naimácatáipiná.

Los ángeles y los pastores

⁸ Mawiénita Belén iyacàlená irí nàyacaté abénaméeyéi asìanáí icuèyéicaté ipìranáíwa oveja. Nàyaca manacúalibàa táiyápinama, nacùacaténá napìranáí ovejawa. ⁹ Yáta Dios yàasu ángel imàacaca yáawawa naicácani. Yá Dios icamaláná icànaca natéese, yá máiní cáaluca nía. ¹⁰ Quéwa ángel íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía nuícha, nutécáinácué pirí cayábéeri tàacáisi, isímáidéeripiná manuísíwata macái wenàiwica: ¹¹ Siuca èeri idéca imusúaca iicá èeri, yáí iwasèeripinácuéca píaawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Belén iyacàlená irìcu rey David imusúacatáicaté iicá èeri, idéca asáica yáí Wáiwacalica, yáí Mesíasca, judío icuèrinápináca. ¹² Pìanèeripinácué néepuèri wáluma iyú, irìacawa pìrái iyáacàalu irìcu, pialíacaténácuéwa càirínácaalíni yáara quìrasíica —íimaca nalí yáí ángelca.

¹³ Yáta madécaná ángelnáí namàacaca níawawa chènuniíse asìanáí iicátaténá nía ángel yáapícha, yèeyéica Dios irí cayábéeri. Náimaca:

¹⁴ “¡Pìacué Dios chènuniíséeri irí cayábéeri! ¡Máiní matuíbanáiri iyú nàyaca cawinácaalí èeri mìnanáí casímáiyéica Dios iicáca íiwitáise!”

náimaca ángelnáica.

¹⁵ Idécanáamité ángelnáí nèepùacawa náicha chènuniré, néese níái icuèyéica ovejanáí náimaca nalíwáaca:

—Wàacuéwa Belén iyacàlená néré waicátaténá càinácaalí iyáaná, Wacuèriná Dios icàlidéerica walí iináwaná ìwali —náimaca nalíwáaca níái icuèyéica ovejanáí.

¹⁶ Yáté nàacàatécatawawa néré. Yá nàanàaca María, José nacái, quìrasíi nacái irièriwa pìrái iyáacàalu irìcu. ¹⁷ Néese naicácáináni, íná nacàlidaca áibanáí iríni yáí tàacáisi ángel icàlidéericaté nalí quìrasíi ìwali. ¹⁸ Yá macáita wenàiwica yéemièyéica quìrasíi iináwaná, náináidacawa manuísíwata càinácaalí íimáaná yáí tàacáisi nacàlidéerica quìrasíi ìwali, níái icuèyéica ovejanáí. ¹⁹ Maríata quéwa, canácatáita uimáicha quirínama càinácaalíté náimáaná uìri ìwali, uínáidacawa mamáalàacata nàasu tàacáisi ìwali. ²⁰ Néese níái icuèyéica ovejanáí nèepùacawa náicha napìranáí yàatalépináwa. Casímáiri iyú nacàlidaca Dios iináwaná ìwali cayábéericani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri ìwali macáita yáí naiquéerica, néemiaca nacái, macáicáináta ichàbacatéwa càide iyúwaté ángel íimáaná nalí.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹ Ocho èeri imusúacadénáamiwa yáí sùmàica, yáté namànica irí circuncisión. Yá nàaca ípidená Jesús, càide iyúwaté ángel icàlidáanáté María irí ípidenápiná, ipíchawáiseté udéericuca sùmài.

²² Néese cuarenta èeri imusúacadénáamiwa, yáté iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullánáté israelitanáí imànica Dios inùmaliçuíse, masacàcaténá Dios iicáca nía àniwa, nasutáanápiná Dios íicha àniwa templo irìcu. Iná natéca sùmài Jerusalén iyacàlená néré, yáasáidacaténáni Dios irí. ²³ Càité namànica yácáiná profeta Moisés itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmaliçuíse: “Asìalicaalí idàbáanéerica uìrica, yásí Dios yàasu wenàiwicapínacani yáí sùmàica”, càì itànàacaté profeta Moisés. ²⁴ Ináté nàacawa namànicaténá sacrificio Dios irípiná, nanúanápiná pucháiba unùcu, càide iyúwaté Dios ichùullaná judíonáí imànica catúulécánácaalí nía. Iwàwacutá nàaca pucháiba unùcu púubéeyéi, càmicaalí nacái, nàaca pucháiba unùcu manuínaméeyéi yéenibe. Ináté José, María nacái namàacaca pucháiba unùcu Dios irípiná ofrenda iyú catúulécánácainá nía.

²⁵ Néenialíté iyaca asìali Jerusalén iyacàlená mìnali ípidenéeri Simeón. Yáí asìali máiníiri cayábaca íiwitáise, iyéerica machacàníiri iyú, yèeri nacái Dios icàaluíniná, icua nacái Dios iwasàaca Israel itaquénáinámi nàuwichàacái íichawa. Espíritu Santo nacái yàacawéeridaca Simeón. ²⁶ Espíritu Santo imàacacaté Simeón yáalíacawa càminápináté yéetáwa àta idécataléta iicáca Mesías, yáí asìali Dios ibànuèripinácaté

israelita icuèrinápináca. ²⁷ Néese Espíritu Santo ichùuliaca Simeón yàanápínáwa templo néré. Yáté Simeón iyaca templo irícu nàanàacaalíté néré níái sùmàì isèenáica, yái sùmàica ípidenéerica Jesús. Natécaté Jesús templo néré namànicaténá càide iyúwaté profeta Moisés itànàaná Dios itàacái israelitanái imànínápiná néenibe asíanái iríwa.

²⁸ Simeón yeedáca Jesús yàanalìculéwa, yá Simeón yàaca Dios irí cayábéeri. Néese Simeón ímaca:

²⁹ “Pía, Nucuèriná Dios, siùca pidéca pimànica càide iyúwa píimáanáté nullí; yásí cayábaca pimàacaca nuétácawa matuìbanáiri iyú, núa piasu wenàiwicaca.

³⁰ Nudéca nuicácani nutuí iyúwa, yái iwàsèeripínáca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha,

³¹ càide iyúwa pichùulianá imànica macái èeri mìnánái yàacuésemi.

³² Amaláca imànìpiná náiwitáise, níara càimíyéica israelitaca, náalícaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa piwàwáaná. Cáimietacánápiná nacái imànica wíawa, wía piasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica”,

ímaca yái Simeónca.

³³ Néese José, úa nacái Jesús yáatúaca náináidacawa néemíaca manuíswata yái tàacáisca Simeón icàlidéerica sùmàì ìwali. ³⁴⁻³⁵ Néese Simeón isutáca nalí Dios ícha imànínápiná nalí cayábéeri. Yá ímaca María irí àniwa úái Jesús yáatúaca:

—Péemí cayábani Dios idéca ibànùaca yái sùmàica yéewanápiná Israel itaquénáinámí néemíacani. Quéwa néemíacaalípináni, yá manùbéeyéi nacaláapínáca Dios ícha càmicáiná neebáida itàacái, yái sùmàica. Quéwa áibanái manùbéeyéi nawènúadapíná náiwitáisewa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, yái píirica. Dios idéca ibànùacani yásáidacaténá nalí càinácaalí Dios iwàwáaná nàyaca íná manùbéeyéi wenàiwica nàuwideca namànìpinácani. Càita yásáidapíná càinácaalí ìwali manùbéeyéi wenàiwica náináidacawa nawàwalícuísewa. Quéwa pía, piicápiná iyúwa macáita ichàbáanáwa, yásí achúmaca piwàwa manuíswata càide iyúwa espada machete nacáiri idéca nacáicaalí isutáaca pía —ímaca yái Simeónca.

³⁶ Uyaca nacái inanái templo irícu icàlidéechúa tàacáisi Dios inùmálicuíse ípidenéechúa Ana. Uanirimi ípidenáté Fanuel, abéeri Aser itaquérinámí. Máiní béeruca úái Anaca. Ucásàacatéwa mànacàucaalíté úa. Yáté ùyaca siete camuí ùacawéerimi yáapichawa. ³⁷ Néeseté yéetácawa uícha ùacawéerimica, yáté ùyaca templo irícu ochenta y cuatro camuí idécanáamité ùacawéerimi yéetácawa uícha. Càmita umusúawa templo ícha, uíbaida quéwanáta èeríapinama, táiyápinama nacái Dios irípiná. Umàacaca uíchawa uyáacaléwa, usutá nacái úawawa Dios ícha, ùacaténá icàaluíniná. ³⁸ Yáté Ana yàanàaca néré. Uicácanacáita yái sùmàì Jesúsca, yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri ìwali. Yá ucàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná ìwali, cawinácaalí wenàiwica icuèyéicaté Dios iwàsàanápíná Jerusalén ìyacàlená mìnánái nàuwichàacái íchawa.

El regreso a Nazaret

³⁹ Néese isèenái namáalàidacaté namànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá israelitanái imànica, yá nèepùacawa Galilea yàasu cáli néré, nàyacàle nérépináwa, ípidenacatalé Nazaret. ⁴⁰ Néese yái sùmàì idàwinàacawa cachàiníiripíná, cáalíacáiri yáwanái nacái. Dios nacái imànica irí cayábéeri.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Càide iyúwaté Jesús isèenái íiwitáise iyáaná, nàacawa napáchiaca camuí imanùbaca Jerusalén ìyacàlená néré naicácaténá néré náapicha judíonái yàasu culto ípidenéeri Pascua. ⁴² Jesús idèniacáinaté doce camuí, yá nàacawa macáita Jerusalén ìyacàlená néré càide iyúwaté náiwitáise iyáaná Pascua yàasuná culto ìwali. ⁴³ Néese Pascua yàasuná culto idénáami nèepùacawa nàyacàle nérépináwa. Yái sùmàì Jesús iyamáacawa Jerusalén ìyacàlená irícuta. Isèenái quéwa càmita náalíawa iyamáanátéwa náicha.

⁴⁴ Nayúunáidaca Jesús yàacawa imanùbaca yáapichawa, íná nàacawa èeríapinama. Néese

nacutáca Jesús namanùbacanái yèewibàawa, néenánái yèewibàa nacáíwa. ⁴⁵ Néese, càmícaínaté nàanàa Jesús, yá nèepùaca nàacaténá nacutácani Jerusalén ìyacàlená néré.

⁴⁶ Néese máisiba èeri irìcu, yá nàanàaca Jesús átata templo irìcu. Yáí Jesús yáawinéeriwa nèewi níái yéewáidéeyéicaté wenàiwica Dios itàacái iyú templo irìcu. Yéemìaca ìyaca néewáidáaná wenàiwica. Isutáca yéemìawa nía nacái. ⁴⁷ Néese macáita yéemièyéica Jesús íimáaná, yá náináidacawa néemiacani manuísíwata, máinicáiná cáalífacáicani, yáalífacáiná nacái icàlidaca nalíni cáalífacáiri iyú, nasutácaalí néemìawani Dios itàacái ìwali. ⁴⁸ Néese, isèenái nàanàacani, yá náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá María íimaca Jesús irí:

—Nuìri, ¿cáná pidé càì pimànica walí? Píaniri, núa nacái wadéca wacutáca pía máadáiní, máiní nacái achúmaca wawàwawa wáináidacawa pìwali —úmaca. ⁴⁹ Jesús íimaca nalí:

—¿Cánásicué picutá núa áibalé? ¿Càmítasicué píalíawa iwàwacutáaná nuíbaidaca Núaniri irípináwa icapèe irìcu? —íimaca yáí Jesúsca. ⁵⁰ Càmita quéwa náalía néemìaca cainácaalí íimáaná yáí tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí.

⁵¹ Néese, Jesús yèepùacawa náapicha Nazaret ìyacàlená néré. Yá imànica macáita càide iyúwa nachùllianáni. Quéwa yátúa íináidacawa mamáalàacata uwàwalicuíséwa ìwali, yáí wawàsica. ⁵² Jesús idàwinàacawa yàacawa, cáalífacáica yáwanái nacáicani. Casíimái nacái Dios iicáca íiwitáise. Yá macáita wenàiwica cayábaca naicáca Jesús.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Idécanáamité emperador Tiberio icùaca macái cáli catorce camuí, néese yàasu quincéená camuí irìcu, yá gobernador Poncio Pilato icùaca ìyaca Judea yàasu cáli. Herodes icùaca ìyaca Galilea yàasu cáli. Herodes yéenasàiri íipidenéeri Felipe icùaca ìyaca Iturea yàasu cáli, Traconite yàasu cáli nacái. Gobernador Lisnias icùaca ìyaca Abilinia yàasu cáli. ² Sacerdote Anás, sacerdote Caifás nacái, níacata sacerdote íiwanacánáica. Néenialité Dios ichùuliaca Juan el Bautista icàlidáanápíná itàacái wenàiwicanái irí. Iyacaté manacúali yùucubàa caináwàiri yáí Juanca, Zacarías ìirimica. ³ Inaté Juan yèepunícawa yàacawa mawiénibàa Jordán inanába irí. Yá icàlidaca wenàiwicanái irí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, namàacáanápíná náichawa yáí báawéerica namàníirica, nabautizáca nacáíwa neebáidacaténá Dios itàacái, yéewanápíná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, yáí báawéerica namàníiricaté. ⁴ Bàaluité profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse Juan el Bautista ìwali. Càité Isaías itànàaca:

“Abéeri asìali icàlidapíná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa caináwàiri. Càipíná íimaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càita nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Pichùnìacué píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná càide iyúwa wenàiwica nachùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa yéewacaténá yàanàaca nàatalé. Napuníadaca macái manuínaméeyéi utàwi cáli iyú. Náicaca macái dúli, sàabadacaténá nía. Machacànica namànica macái éeruiri àyapu. Cayábaca namànica báawéeri àyapu.

⁶ Yá macái èeri mìnánái naicápiná yáí wenàiwica Dios ibànuèrica aléi èeri irìculé iwasàacaténá èeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha’, càipíná íimaca”, íimacaté yáí profeta Isaíasca.

⁷ Manùbéeyéi wenàiwica namusúacawa nàyacàle imanùbaca néesewa, yá nasutáca Juan íicha ibautizáanápíná nía. Quéwa Juan yáalíacawa abénaméeyéi càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa báisíiri iyú, ínaté Juan yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Íimaca nalí: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuírí yùuwichàacáisi

yàanàaca mesúnamáita yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píalimáana pichúuliacawa ícha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisíiri iyú pibáyawaná íchacuéwa. ¡Càmita nucàlidacué píri càiri chívái! ⁸ Iwàwacutácué piyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáana, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisíiri iyú Dios irípiná. Picácué cà píima píriwáaca: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!’ picácué píima. Péemíacué cayába, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalísewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níai íbaca Abraham itaquénáinámpiná iyútá, Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàacué. ⁹ Máini mawiénica yái yùuwichàacáisica Dios imàaquéeripiná yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemíacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeri iyacaná cayába weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái irìcu, cawinácaalí wenàiwica càimíyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáana”, ímaca yái Juanca.

¹⁰ Ináté manùbéeyéi wenàiwica yàanèyécáté Juan el Bautista yàatalé, nasutáca néemíawa Juan. Náimaca irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca irí. ¹¹ Juan ímaca nalí:

—Pidèniacaalícué pucháiba bàlesi, piacué abéeri bàlesi áiba wenàiwica irí canéerica ibàle. Pidèniacaalícué yàacàsi, piacué nayáapiná, canéeyéica irí yàacàsi —ímaca yái Juanca.

¹² Nàyaca néeni abénaméeyéi yeedéeyéica plata néenánai judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Nàacatéwa néré nabautizácaténáwa. Nasutáca néemíawa Juan:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. ¹³ Juan ímaca nalí:

—Picácué picobra nía ichàbanamawa. Peedácué náicha càitade iyúwa romanonái ichùulianá peedáca —ímaca yái Juanca. ¹⁴ Abénaméeyéi úwinái nacái nasutáca néemíawa Juan:

—Wía nacái, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. Juan ímaca nalí:

—Picácué pibáulia pinúaca wenàiwica piyéedùacaténá nàasu. Picácué picháawà naináwaná ìwali pichíwa iyúwa, peedácaténá píriwa nàasu. Casímáicué nacái piicáca piwèniwa romanonái yàasu gobierno yèericuéca píri —ímaca yái Juanca.

¹⁵ Níai wenàiwicaca náináidacawa cawàwanáta Dios imàníinápináté naicá áiba wawàsi máiníiri cachàinica. Náináida nacáwa nawàwalícuésewa Juan ìwali cawàwanáta Mesías-cani, yái judío icuèrinápináca, Dios ibànuerica nalí. ¹⁶ Quéwa Juan ímaca macái wenàiwicanái irí: “Báisita nubautizácuéca pía úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca. Yáta ibànùapiná Espíritu Santo abénaméeyéi péenácué irí ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèeripináca. Quéwa áibanái péenácué càimíyéica yeebáida itàacái, ibautizápiná níawa quichái iyú nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máini cachàiníirica íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càimíirica cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani. ¹⁷ Càide iyúwa wenàiwicanái itécaalí yàasu palawa nacáapi irìcuwa, masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwíralèmi, càita nacái yái yàanèeripináca núamirìcubàa yàanàaca iwàlisàidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càimíyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuíri capíi irìculé, ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripináca ìwacáidapiná yàataléwa yàasu wenàiwicanáwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituíná iwíralèmi manuíri quichái irìcu, càita nacái yái yàanèeripináca yùuwichàidapiná nía quichái irìcu, càimíyéica yàasu wenàiwica; yùuwichàidapiná nía quichái irìcu càimíirica ichacàwa càiripinéerita iyaca”, ímaca yái Juanca.

¹⁸ Càité Juan icàlidaca nalíni. Yàalàaca nía déecuiri iyú icàlidacaténá wenàiwicanái irí cayábéeri tàacáisi Dios ichùulièrica icàlidaca nalí. ¹⁹ Juan yàalàaca gobernador rey Herodes nacái cachàiníiri iyú, Herodes imelùdacáináté yéenasàiri Felipe ínuwa, ípidenéchúa Herodías, Herodes imànicáináté nacái manùba báawéeri. ²⁰ Herodes quéwa imànica áiba wawàsi máiníiri báawaca náicha canánama: Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànalìculé.

Jesús es bautizado

²¹ Quéwa ipíchawáiseté Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànalìculé, Juan ibautizacaté manùbéyéi wenàiwica. Juan ibautizá nacái Jesús. Yái Jesúsca, idècunitàacá isutáca yáawawa Dios ícha, yáta capiraléeri cáli yàcùacawa. ²² Yá Espíritu Santo iricùacawa Jesús ìwali càiride iyúwa waicáaná unùcu iricùanáwa. Néese néemiaca Dios itàacái chènuníise. Dios ímaca Jesús irí:

—Píacata Nuiri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía —ímaca yái Diosca.

Los antepasados de Jesucristo

²³ Jesús idèniacaté cawàwanáta treinta camuí idàbacaalíté yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi wenàiwica nayúunáidaca José iirimicaténi, yái Jesúsca. José yàacawéetúa yáaniri ípidenáté Elí. ²⁴ Elí yáaniri ípidenáté Matat. Matat yáaniri ípidenáté Leví. Leví yáaniri ípidenáté Melqui. Melqui yáaniri ípidenáté Jana. Jana yáaniri ípidenáté José. ²⁵ José yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Amós. Amós yáaniri ípidenáté Nahúm. Nahúm yáaniri ípidenáté Esli. Esli yáaniri ípidenáté Nagai. ²⁶ Nagai yáaniri ípidenáté Maat. Maat yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Semei. Semei yáaniri ípidenáté Josec. Josec yáaniri ípidenáté Judá. ²⁷ Judá yáaniri ípidenáté Joanán. Joanán yáaniri ípidenáté Resa. Resa yáaniri ípidenáté Zorobabel. Zorobabel yáaniri ípidenáté Salatiel. Salatiel yáaniri ípidenáté Neri. ²⁸ Neri yáaniri ípidenáté Melqui. Melqui yáaniri ípidenáté Adi. Adi yáaniri ípidenáté Cosam. Cosam yáaniri ípidenáté Elmadam. Elmadam yáaniri ípidenáté Er. ²⁹ Er yáaniri ípidenáté Josué. Josué yáaniri ípidenáté Eliezer. Eliezer yáaniri ípidenáté Jorim. Jorim yáaniri ípidenáté Matat. ³⁰ Matat yáaniri ípidenáté Leví. Leví yáaniri ípidenáté Simeón. Simeón yáaniri ípidenáté Judá. Judá yáaniri ípidenáté José. José yáaniri ípidenáté Jonam. Jonam yáaniri ípidenáté Eliaquim. ³¹ Eliaquim yáaniri ípidenáté Melea. Melea yáaniri ípidenáté Mena. Mena yáaniri ípidenáté Matata. Matata yáaniri ípidenáté Natán. ³² Natán yáaniri ípidenáté rey David. Rey David yáaniri ípidenáté Isaí. Isaí yáaniri ípidenáté Obed. Obed yáaniri ípidenáté Booz. Booz yáaniri ípidenáté Sala. Sala yáaniri ípidenáté Naasón. ³³ Naasón yáaniri ípidenáté Aminadab. Aminadab yáaniri ípidenáté Admin. Admin yáaniri ípidenáté Arni. Arni yáaniri ípidenáté Esrom. Esrom yáaniri ípidenáté Fares. Fares yáaniri ípidenáté Judá. ³⁴ Judá yáaniri ípidenáté Jacob. Jacob yáaniri ípidenáté Isaac. Isaac yáaniri ípidenáté Abraham. Abraham yáaniri ípidenáté Taré. Taré yáaniri ípidenáté Nacor. ³⁵ Nacor yáaniri ípidenáté Serug. Serug yáaniri ípidenáté Ragau. Ragau yáaniri ípidenáté Peleg. Peleg yáaniri ípidenáté Heber. Heber yáaniri ípidenáté Sala. ³⁶ Sala yáaniri ípidenáté Cainán. Cainán yáaniri ípidenáté Arfaxad. Arfaxad yáaniri ípidenáté Sem. Sem yáaniri ípidenáté Noé. Noé yáaniri ípidenáté Lamec. ³⁷ Lamec yáaniri ípidenáté Matusalén. Matusalén yáaniri ípidenáté Enoc. Enoc yáaniri ípidenáté Jared. Jared yáaniri ípidenáté Mahalaleel. Mahalaleel yáaniri ípidenáté Cainán. ³⁸ Cainán yáaniri ípidenáté Enós. Enós yáaniri ípidenáté Set. Set yáaniri ípidenáté Adán, yái asíali Dios idàbéericaté.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Néeseté Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Jesús yèepùacawa Jordán inanába ícha, yá Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé caináwàiri. ² Jesús ìyacaté néré cuarenta

èeri. Satanás yáalimáidaca Jesús imànnínápiná íbáyawanáwa quéwa càmita Jesús imàni cài. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa cuarenta èeri, yáté máapicani. ³ Néese, Satanás ímaca Jesús írí:

—Dios líricáiná pía, piwènúada yái íbaca pan iyú piyáacaténáni —ímaca yái Satanásca.

⁴ Jesús ímaca írí:

—Càmíirita. Dios itàacái profeta itànèericaté ímaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàcàsi ìwali Dios ícha. Néese iwàwacutá weebáidaca macáita iyúwa Dios ímáaná yéewanápiná wáyaca machacàníiri iyú’, ímaca yái Dios itàacáica —ímaca yái Jesúsca, càmicáiná iwàwa imànica wawàsi meedá írípínáwa Dios ííwítáise iyú.

⁵ Néese, Satanás itéca Jesús chènúníiri dúli ínatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iica aquialénamata macái cáli èeri írícúirica. ⁶ Yá Satanás ímaca Jesús írí:

—Nùapíná píriwa macáita iyéerica cháí èeri írìcu cawèníirica, yá picùapíná macái cáliwa; núacata yèeri canánama nuwàwéeyéi íriwa núacáináta icuèrica macáitani.

⁷ Iná píbàlùacaalíwa nulí píùlù ipùata iyúwa píacaténá nucàaluíná, yásí píasupíná macáitani —ímaca yái Satanásca. ⁸ Jesús ímaca írí:

—Núa, càmiirita yà picàaluíná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté ímaca: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínáwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéiníná’, càité itànàaca yái profetaca —ímaca yái Jesúsca.

⁹ Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré. Yá Satanás imicháidaca Jesús templo ipùata ínatalé chènúníiri náicha canánama. Néese Satanás ímaca Jesús írí:

—Dios líricáiná pía, pípisíawa templo ícha cáli ínatalépiná. ¹⁰ Yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté càí ímaca píwali:

‘Dios ichùulápiná yàasu ángelnáwa nacùanápiná pía.

¹¹ Namicháidapíná nacái píawa nacáapi iyúwa ípíchaná pinúaca píawawa íba iwéré’, càité profeta itànàaca Dios itàacái píináwaná ìwali —ímaca yái Satanásca. ¹² Quéwa Jesús ímaca Satanás írí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté càí ímaca walí: ‘Picá píalimáida píicáwa Picuèriná Dios asáisi icùacaalípiná pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —ímaca yái Jesúsca. ¹³ Inaté idécanáami Satanás yáalimáidaca Jesús imànnínápiná macái ííwítáaná báawéeri, yáté Satanás yàacawa Jesús ícha àta áiba èeripínáta àniwa.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Néeseté Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré. Espíritu Santo icùaca Jesús ííwítáise. Néese macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi néemíaca Jesús íináwaná ìwali.

¹⁵ Jesús yèepunícatéwa yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu írìcubàa yàcalé imanùbaca. Macáita wenàiwica nacàlidaca Jesús íináwaná ìwali cayábéerica ííwítáise.

Jesús en Nazaret

¹⁶ Jesús yàacatéwa Nazaret iyacàlená néré, yái yàcalé isèenái idàwinàacatáicaténi. Yá sábadu írìcu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu írìculé càide iyúwaté ííwítáise iyáaná. Néese íbàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi íléecaténá nalí Dios itàacái. ¹⁷ Nàaca írí cuyàluta yéewacaténá íléeca nalíni, yái cuyàluta idènièricaté itànàawa profeta Isaías yàasu tàacáisi itànèericaté Dios inùmàlicuise. Jesús yàacùaca cuyàluta iwawanèericawa, yá yàanàaca tàacáisi Jesús ímáanápinácaté ìwaliwa, yái Dios yàasu wenàiwicaca. Càita ímaca ìwaliwa:

¹⁸ “Espíritu Santo, Dios íbànùerica nulí, yàacawéeridaca núa siùca, ichùulíacáiná nucàlidáanápiná cayábéeri tàacáisi catúulécaneéyéi írí. Idéca íbànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái írìni Dios iwàwaca iwasàaca nía nabáyawaná íchawa. Íbànùaca núa catuícaténá numànica matuíyéi, nuwasàacaténá wenàiwica nàuwichàacái íchawa nacái,

¹⁹ nucàlidacaténá nacái nalíni Dios iwàwaca iyúudàaca nía siùcade”, càité profeta Isaías itànàaca tàacáisi Jesús ìwali.

²⁰ Néese idécanáamité Jesús íléeca nalíni, yá iwawanàacani yái cuyàlutaca, yá yèepùadaca cuyàluta asialí írì icuèrica cuyàluta. Néese Jesús yáawinacawa nèewi

yéewáidacaténá nía. Macáita ìyéeyéica néré naicáidaca irí mamáalàacata. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca idéca yàanàaca pèewiré yái wenàiwicaca Dios itàacái icàlidéericaté iináwaná ìwali profeta Isaías yàasu cuyàluta irìcu —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca iináwaná ìwaliwa.

²² Macáita níái wenàiwicaca natàaníca cayábéeri iyú ìwali. Náináidacawa manuísíwata néemiaca icàlidaca nalíni máini cáalíacáiri iyú. Náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewaná còi icàlidacani? José ìirimi meedá yái —náimaca. ²³ Inaté Jesús íimaca nalí:

—Báisíta piwàwacué picàlidaca nulí yái tàacáisica: ‘Báisícaalí píalimá pichùnìaca cáuláiquéeyéi, néese pichùnìaca píawawa waicápiná, yásí weebáidaca pitàacái’, còi piwàwacué píimaca nulí, piwàwacáinácué piicáca numànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Piwàwacué nacái píimaca nulí: ‘Báisícaalí pimànicaté yái càmíirica wenàiwica idé imànica Capernaum ìyacàlená néenibàa càide iyúwa wéemianá nacàlidaca piináwaná ìwali, néese pimàni nacái càiri wawàsi cháí, pìasu cáli íinatawa, yásí weebáidaca pitàacái’, còi piwàwacué píimaca nulí, càmíicáinácué piwàwaca peebáidaca nutàacái báisíiri iyú —íimaca nalí yái Jesúsca. ²⁴ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Báisíta, núalíacawa càmíinápinácué peebáida nutàacái, càmíicáiná wenàiwica nawàwa néemiaca profeta itàacái nàasu cáli néeséericaalíni. ²⁵⁻²⁶ Quéwa, péemiaca cayába, Dios imànipiná cayábéeri áibanái wenàiwica irí báawéeyéicuéca piicáca, níara càmíiyéica judío, neebáidapinácáiná nutàacái, càide iyúwaté Dios imàníná nalí cayábéeri bàaluité profeta Elías yàasu èerité. Càmitaté uníca yúuwàawa máisiba camuí y mediopináté, ìyacadé nacái manuíri máapicái cháí Israel yàasu cáli imanúica. Ewitaté nàyacáaníta manùbéeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha cháí Israel yàasu cáli íinata, càicáaníta Dios càmitaté ibànùca profeta Elías iyúudàacaténá nía. Néese, Dios ibànùcaté Elías iyúudàacaténá abéechúa inanái inìrimi yéetéechúamiwa íicha, càmíichúa israelita, Sarepta ìyacàlená minalu, iyéechúacaté mawiénita Sidón ìyacàlená irí, méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. ²⁷ Càita nacái profeta Eliseo yàasu èerité nàyacaté nacái manùbéeyéi cacháunéeyéi íimami lepra iyú cháí Israel yàasu cáli íinata, quéwa Dios càmitaté ichùnìaca nía, ibatàa abéeri pináta, càmitaté ichùnìaca nía. Néese ichùnìacaté áiba càmíiri israelita, íipidenéeri Naamán, Siria yàasu cáli néeséeri. Càita nacái Dios imànipiná cayábéeri nalíwa áibanái wenàiwica báawéeyéicuéca piicáca, càmíiyéica judío, neebáidapinácáiná nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Níái israelitaca, néemiaca Jesús íimáaná càmíiyéi israelita ìwali, yá calúaca nía báawanama canánama, níái ìyéeyéica judíonái yéewáidacàalu irìcu, báawacáináté naicáca càmíiyéi israelita. ²⁹ Yá namichàacawa náibàaca Jesús, natécani cachàiníiri iyú yàcalé íicha. Nawatàidaca Jesús quìratàli ipùata nérépiná, yái quìratàli nàyacàle ìyéerica íinata, nawàwacáiná náucaca Jesús chènuníiri quìratàli íinatáise, yéetácaténáwa. ³⁰ Quéwa Jesús iwatàa yáawawa náicha, yá ichàbacawa nèewibàa, yá yàacawa náicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

³¹ Néeseté, Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená néré ìyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Aiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa, yá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái judíonái yéewáidacàalu irìcu. ³² Yá náináidacawa manuísíwata néemiaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía iyúwa abéeri cachàiníiri íiwitáise, Dios ibànùerica yéewáidacaténá wenàiwicanái.

³³ Iyacadé áiba asìali néewáidacàalu irìcu. Yái asìali demonio idacuèrica íiwitáise. Yá demonio yéemíanicawa asìali isàna iyú. Yá íimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

³⁴ —¿Pèepùca píichawa! ¿Píca pisàiwica walí wawàsi, píca Jesúsca, Nazaret ìyacàlená néeséeri! ¿Pìanàasica pimáalàidacaténá wía? Núalíca nuicáca píca, núalíacawa píwali, Dios néeséeri mabayawanéerica píca —íimaca. ³⁵ Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá Jesús íimaca demonio irí:

—¿Masànata píca! ¿Pimusúawa íicha yái asìalica! —íimaca yái Jesúsca. Yá demonio yúucaca asìali cáli íinatalé macái wenàiwicanái yàacuésemi, néese yàacawa asìali íicha.

Canáta demonio imàníiná asìali irí. ³⁶ Macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni, náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái yéewáidáanaca? ¡Yái asìali Jesús yàalàaca demonionái cachàiníri iyú ííwítáise cachàiníri iyúwa, yá ichùuliacaalí nía nàanápínáwa wenàiwica íicha, yáta nàacawa! —náimaca nalíwáaca. ³⁷ Yá macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸ Néeseté Jesús imusúacawa néewáidacàalu irìcuíse, yá yàaca iwàlùacawa Simón icapèe irìculé. Yá Simón iyéeru iculuéchúawa cáiwíri mecuní iyú. Yá nasutáca ulí Jesús íicha ichùnìanápíná úa. ³⁹ Néese Jesús yàacawa ùatalé, yá yáawiaca iicáidaca ulí. Jesús yàalàaca mecuní cachàiníri iyú. Yá mecuní ichàbacawa uícha. Yáta umichàacawa, yá udàbaca umànica nayáapíná.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰ Néese idècunitàacá èeri iwàlùacawa, yá macáita idènièyéica cáuláiquéeyéi néenánáíwa natéca nía Jesús yàatalé. Natéca néenánáíwa idènièyéica macái uláicái ííwítáaná. Jesús imàacaca icáapiwa nàwali macáita, yá ichùnìaca nía. ⁴¹ Demonionái nàacawa nacái manùbéeyéi cáuláiquéeyéi íicha. Yá demonionái náimaca néemíaníacawa cachàini:

—¡Píacata yái Dios Iirica! —náimaca. Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú, níái demonioca, càmita ibatàa nataaníca, náalíacáináwa ìwali Mesíascani, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

⁴² Amalácaalíté nawicáu àniwa, Jesús imusúacatéwa yàcalé irìcuíse, yá yàacawa canácatalé wenàiwica. Néese madécaná wenàiwica icutácani. Yá nàanàaca yàatalé. Càmita nawàwa namàacaca yàacawa náicha. ⁴³ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nucàlidaca nalí cayábèeri tàacáisi áibanái ìyacàle néenibàa nacái, yái tàacáisi íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa, Dioscáiná ibànùaca núa numànicaténá càì —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁴ Càité Jesús yàaca icàlidaca yái tàacáisica judíonái yéewáidacàalu irìcubàa, ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata.

5

La pesca milagrosa

¹ Aiba èerité Jesús ibàlùacawa Genesaret icalìsaniná yàasu càina íínatalé, áibaalí íipi-denéeri Galilea icalìsaniná. Madécaná wenàiwica nàyaca néré nawàwacáiná néemiaca Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. Máini manùbaca wenàiwica, yá nacàbadàayacacawa Jesús iwéré. ² Néese Jesús iicáca pucháiba barca mawiénita iríwa càina íínatalé. Canáca wenàiwica barca irìcu namusúacáinatéwa barca irìcuíse níái asianái íibèeyéica cubái, náibacaténá nàasu chinchorrowa. ³ Jesús iwàlùacawa barca irìculé, Simón yàasu barcaca. Néese isutáca Simón íicha wawàsi iwesíanápíná barca àanama íicha. Néese Jesús yáawinacawa barca irìcu, yá yéewáidaca wenàiwica barca irìcuíse. ⁴ Néese idécanáamité yéewáidaca nía, yá Jesús íimaca Simón irí:

—Piwesía barca depuúwacatalé calisa. Piúcacué pìasu chinchorrowa píibàacaténá cubái —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuúwacali, wadéca wacamáaca táiyápinama, canácata weedéeri, quéwa píalàacáiná núa, íná nuchùuliaca náucaca chinchorro àniwa —íimaca yái Simónca.

⁶ Néese idécanáami namànica càide iyúwa Jesús íimáaná nalí, yá náibàaca madécaná cubái. Nàasu chinchorro icacanácawa yàacawa. ⁷ Iná náucaca nacáapiwa namáidacaténá nàacawéeyéináwa ìyéeyéica áiba barca irìcu nàacaténá nayúudàaca nía. Néese nàanàaca Simónnái yàatalé, yá napuníadaca pucháibanama nàasu barcawa cubái iyú àta nawàwacataléta napulùnacawa cubái iyú, níái barcaca. ⁸ Quéwa Simón Pedro iicáciná

madécaná cubái, yá cáaluca íináidacawa ibáyawaná ìwalísewa, yá ibàlùacawa yùulù iyúwa yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús írí:

—¡Iwàwacutá piacawa núícha, Nuíwacali, cabáyawanácáiná núa! —íimaca yái Simón Pedroca.

⁹ Càica Simón íimaca Jesús írí cáalucáiná Simón ibáyawaná ìwalísewa, yáalíacáináwa Jesús idèniaca Dios ííwítáise. Cáaluca nacái níái Simón Pedro yáapichéeyéica, naicácáiná madécaná cubái needéeyéica. ¹⁰ Cáaluca nacái Simón imanùbaca náica nabáyawaná ìwalísewa níái íipidenéeyéica Santiago, Juan nacái, níái Zebedeo yéenibeca, náalíacáináwa Jesús idèniaca Dios ííwítáise. Quéwa Jesús íimaca Simón írí:

—Picá cáalu pía núícha. Pidéca peedáca cubái. Siúcáise de quéwa piwacáidapíná nulíwa wenàiwicanái yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca.

¹¹ Iná natéca nàasu barcawa cáli iwéré. Yá namàacaca macáita nàasuwa, yá nàacawa Jesús yáapicha, yéewacaténá yéewáidacaléca nía.

Jesús sana a un leproso

¹² Aiba èerité, Jesús iyacaté áiba yàcalé irìcu, néese asìali yàanàaca néré cacháunéeri íimami lepra iyú. Iicáca Jesús, yá yúuwàa irìacawa inùmáawawa Jesús írí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewacaténá catùulécana Jesús iicácani. Yá isutáca Jesús íícha wawàsi manuísíwata:

—Nuíwacali, núalíacawa píalímá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca yái asìalica. ¹³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali. Yá Jesús íimaca írí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa íícha. ¹⁴ Néese Jesús ichùuliacani. Íimaca írí:

—Picá picàlida áibanái íríni nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáalíacaténáwa cayábaca pía picháuná ííchawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulìericaté wenàiwica namàacáanápíná Dios írí ofrenda iyú nachùnìacaalíwa lepra íícha, yéewacaténá macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Quéwa éwita Jesús ichùuliacáanítani càì, càicáaníta manùbéeyéi wenàiwica nacàlidaca Jesús íináwaná ìwali mamáalàacata macái wenàiwica írí. Yá madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néemìacaténá Jesús itàacái, ichùnìacaténá nía nacái. ¹⁶ Quéwa áibaalíté Jesús yàacawa méetauculé wenàiwicanái íícha isutácaténá yáawawa Dios íícha.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷ Aiba èerité Jesús yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàanàacaté néré, madécaná yàcalé mìnanaí nacái iyéeyéicaté Galilea yàasu cáli íinata, Judea yàasu cáli íinata nacái. Aibanái nàanàaca Jerusalén iyacàlená néese nacái. Náawinacatéwa néré Jesús yéewáidacatalé wenàiwicanái. Yá Jesús ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica Dios ííwítáise cachàiníri iyú.

¹⁸ Néese áibanái asìaná nàanàaca néré itéeyéica máapinéeri asìali irièricawa yàalubái íinatawa íiméerica íinata. Nawàwa natéca asìali capíi irìculé, naliadacaténáni Jesús íipunita, Jesús ichùnìacaténáni. ¹⁹ Càmita quéwa náalímá nawàlùacawa Jesús yàatalépiná dàalacáiná máiní wenàiwicanái néré. Iná náiríacawa escalera ìwalibàa capíi íinatalé, sàabadéeri, canéeri ipùata chènuniré. Néese nawatàaca capíi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicùadaca cáuláiquéeri asìali yàalubái íinatawa yéenúlusi ìwali Jesús yàatalé, nàacuésemi macáita wenàiwica iyéeyéica néeni. ²⁰ Jesús yáalíacawa náiwítáise manuícá náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápínáni, yá Jesús íimaca cáuláiquéeri írí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa píbayawaná íícha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

²¹ Néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseonái nadàbaca náináidacawa. Náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalícuísewa: “¿Cáná yéewa itàaní càì yái asìali Jesúsca? Itàaníca iyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canácáináta asìali yáalíméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íícha cayábacaténá náapicha

Dios. Abéerita Dios yáaliméeri imànica càì”, càì nàimaca nàinàidacawa nalíwa. ²² Quéwa Jesús yáaliacawa nàinàidáanácawa. Yá isutáca yéemiawa nía:

—¿Cánacué pínáidawa càì? ²³ Máini màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisi báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máini càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, piipina’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaalí wachùnìacani wataacái iyúwa, yái máapinéerica. ²⁴ Iná núa, asiali Dios néeséerica, nuchùnìapiná yái máapinéerica píalícaténácuéwa Dios idéca ichùulìaca núa numàacáanápíná nuwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná ícha cháì èeri irícu cayábacaténá náapicha Dios —íimaca nalí yái Jesúsca. Néeseca Jesús íimaca máapinéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, núuma pirí, pimichàawa, peedá pìalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Yáta yái asàlica imichàacawa nàacuésemi, yá yeedáca yàalubáíwa irièricatéwa íinata, néese yàacawa icapèe nérépináwa, casímáiri iyú, yàaca Dios irí cayábéeri idècunítàacá yèepunícawa. ²⁶ Macáita iyéeyéica néré nàinàidacawa manuíswata naicáidaca Jesús irí, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Cáaluca nacái nàinàidacawa, yá nàimaca:

—Siùca èeri wadéca waicáca cayábéeri wawàsi Dios imàníirica càmiríicáwaca waicá quéechacáwa —nàimaca.

Jesús llama a Leví

²⁷ Néesetécáwa Jesús imusúacawa capii irícuíse. Yá iicáca asiali ípidenéeri Leví, yeedéericaté plata yéenanái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Yái Leví yáawinéericawa aléera yeedácatelécaté plata wenàiwica ícha. Néese Jesús íimaca irí:

—Aqualé, piawa núapicha yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Yái Leví imàacaca yàasuwa macáita, yá imichàacawa, yàacawa Jesús yáapicha.

²⁹ Néese Leví ichùulìaca yàasu wenàiwicanáíwa nachanàcaténá manùba yàacàsi icapèe irícu. Imáidaca yàataléwa Jesús iyáacaténá iyáacaléwa Leví yáapicha, Leví iwàwacáiná yàaca Jesús ímiétacaná. Leví imáida nacái manùbéeyéi yeedéeyéi plata yéenanái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Aibanái nacái nayáaca nayáacaléwa náapicha néré. ³⁰ Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu natàaníca báawéeri iyú Jesús yéewáidacalénái ìwali. Yá nàimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánacué piyáa piyáacaléwa náapicha, níái cabáyawanéeyéica, náapicha nacái níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná? —nàimaca. ³¹ Quéwa Jesús íimaca fariseonái irí:

—Péemiàcué comparación: Málúaicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìèripiná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutáca abéeri ichùnìèripiná nía. ³² Càita nacái wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìèripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyéiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyécawa cabáyawanáca, nawènúadánápíná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Iná yéewa cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná íchawa —íimaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

³³ Néese fariseonái nasutáca néemiawa Jesús. Yá nàimaca irí:

—Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái wéewáidacaléca, wía fariseoca, namàacaca náichawa nayáacaléwa manùba yàawiría nasutácaténá Dios ícha manuíswata. ¿Cáná càmita péewáidacalénái namàni càì? Nayáaca nayáacaléwa mamáalàacata —nàimaca. ³⁴ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asìanái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Càmita nawàwa namàacaca náichawa nayáacaléwa idècunitàacá ìyaca náapicha, yái nàacawéeriná imànírica matrimonio, casímáicáiná nawàwa. ³⁵ Quéwa áiba èeriwa, áibanái itépiná náichawani. Néenialípiná namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmacáiná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénái, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa —íimaca yái Jesúsca.

³⁶ Jesús icàlidaca nalí nacái áiba comparación yéewáidacaténá nía:

—Càmita wadalúa wáluma yéemami wàlisài bàlesi íicha wachanàidacaténá iyú éwisàimi bàlesita. Wamànicaalí càì, yásí báawaca wamànica wàlisài bàlesimi. Yá nacái wàlisài yéemami càmita abédanama éwisàimi bàlesi yáapichani. ³⁷ Péemiacué áiba comparación: Càmita wàucùu wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi irìculé yácáiná wàlisài uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, yásí éwisàimi íimamisi icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Wamànicaalí càì, yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. ³⁸ Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé. Càita nacái níái nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya pìasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali, píacué fariseoca. ³⁹ Aiba wawàsi nacái, péemiacué comparación: Idécanáami wenàiwica ìiraca éwisàimi uva ituní ipuíri, yá càmita iwàwa ìiraca wàlisài uva ituní cànírica ipuí íimacáiná: ‘Cayábéeri yáwanái yái ipuírica’, càì íimaca. Càita nacái píacué: Pìyacáinácué éwisàimi tàacáisi ìwali, íná pìyúunáidacuéca cayábéericani wàlisài tàacáisi íicha. Iná càmitacué piwàwa peebáidaca yái nutàacái wàlisàica —íimaca yái Jesúsca.

6

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Néeseté áiba sábadu judiónái nayamáidacatáicawa, Jesús yèepunícawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yèewibàa. Yá yéewáidacalénái needáca achúmanamata trigo ituíná nayéeripiná. Yá naquiría trigo ituíná nacáapi irìcuwa needácaténá íicha íimi nayáacaténáni, yácáiná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmanamata iyacaná áibanái ibànacale yéené máapicaalí nía. ² Abénaméeyéi fariseo iicáca Jesús yéewáidacalénái imàníiná, yá fariseonái iicácani iyúwa íibaidacalésí. Iná fariseonái íimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánacué píibaida siùca sábadu wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca. ³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca píimáichaca tàacáisi píléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali, bàaluté máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asìanáica. ⁴ David iwàlùacatéwa Dios yàasu íimamisíri capíima mabáyawanéeri irìculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios íicha. Yá David yeedácaté pan namàníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapináwa. David iyáaca pan, néese yàaca yáapichéeyéi iyáapináwa nacái, éwita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Dios càmitaté yùuwichàida Davidnái, máapicáiná nía, ínáté catúulécánáca Dios iicáca nía —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Jesús íimaca fariseonái irí àniwa:

—Dios idéca ichùulíaca núa, núa asìali Dios néeséerica, numàacáanápíná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, siùca èeri sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁶ Aiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàalu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca nía néré. Iyaca néeni abéeri asìali icáapi yéewápuwáiséeri ituwièricawa íicha. ⁷ Nàyaca nacái néeni abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, áibanái nacái fariseonái. Naicáidaca Jesús irí mamáalàacata naicácaténá asísí ichùnìacaalípiná asìali, sábadu irìcu, nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, fariseonáicáiná náimacaté íibaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca

wenàiwicanái. ⁸ Quéwa Jesús yáalfacawa náináidáanáwa. Yá Jesús ímaca asìali irí icáapi ituwièricawa íicha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésèmi —ímaca yái Jesúsca. Yá asìali imichàa ibàlùacawa. ⁹ Néese Jesús ímaca fariseonái irí:

—Siúcata nusutácué nuémíawa pía: ¿Càinásica Dios ibatàa wamànica siùca èeri sábadò wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábèeri, càmicaalí nacái, báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucaídaca wenàiwica, càmicaalí wétáidasica wenàiwica? —ímaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese iicáidaca nalí macáita iyéeyéica itéese. Yá néeseeca iwènúacawa asìali irí àniwa, yái báawéerica icáapi. Yá Jesús ímaca irí:

—Piducúa picáapiwa —ímaca yái Jesúsca. Yá asìali imànica iyúwa Jesús ímáana irí. Yáta cayábaca icáapi. ¹¹ Quéwa fariseonái máini calúaca nía. Nadàbaca nasutáca néemiawa níawáaca càinácaalí náalimáanápínaté namànica Jesús irí.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹² Néenialíté Jesús yàacawa dúli ínatalé. Iyamáacawa néenibàa isutácaténá Dios íicha táiyápinama abèeri catá. ¹³ Amalácanáami yàacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénaiwa canánama. Yeedáca nèewíise doce namanùbaca Jesús yèeyéica ípidenápiná apóstolnái. ¹⁴ Níái docéeyéica náipidená càì: Simón, yái asìali Jesús yèerica ípidenápiná nacái Pedro; yá nacái Andrés, yái Simón iméeréerica; Santiago nacái; Juan nacái; Felipe nacái; Bartolomé nacái. ¹⁵ Yá nacái Mateo; Tomás nacái; Santiago nacái, yái Alfeo ìirimica; yá nacái Simón, áibaalí ípidenéeri celote; ¹⁶ Yá nacái Judas, yái Santiago yéenasàirica; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, nanúawani.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷ Néeseté Jesús iricùacawa dúli ínatáise yéewáidacalénái yáapichawa. Yá iyamáaca ibàlùacawa néeni manacúalibàa. Idéca nàwacáidáyacacawa néré madécaná Jesús yéewáidacaléca áibanái, madécaná nacái wenàiwica yàanèeyéica macái Judea yàasu cáli néese, Jerusalén iyacàlená néeséeyéi nacái, Tiro iyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón iyacàlená néeséeyéi nacái, níái yàcalé iyéeyéica manuíri úni idùlepi. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nàanàacaté néré néemiácaténá Jesús itàacái, yúucacaténá náicha nacái uláicái. Yáté ichùnìaca nía. ¹⁸ Aibanái nacái yùuwichèeyéicawa demonio idacùacáiná náiwitáise, Jesús ichùnìaca nía nacái. ¹⁹ Iná macáita wenàiwica nawàwaca namàacaca nacáapiwa Jesús ìwali ichùnìacáiná nía canánama íiwitáise iyúwa, níái cáuláiquéeyéica.

La felicidad y la infelicidad

²⁰ Néese Jesús iicáidaca yéewáidacalénái iríwa. Yá ímaca nalí:

“Casímáipínacuéca piwàwa, píacué catúulécanéeyéica, pimàacacáinácué Dios icùaca pía siúcáisede.

²¹ “Casímáipínacuéca nacái píawa, píacué máapíiyéica siùca, Dioscáiná yàapínacué piyáapíná cadénama.

“Casímáipínacuéca nacái píawa, píacué achúméeyéica iwàwa siùca, Dioscáiná imàacapínacué casímáica píawa.

²² “Casímáipínacuéca nacái píawa, báawacaalícué wenàiwica iicáca pía, náucacaalícué nacái pía náichawa, nacúisacaalícué pía nacái, natàanícaalícué báawéeri iyú píwali, pee-báidacáinácué nutàacái, núa asìali Dios néeséerica. ²³ Casímáicué piwàwa manuísíwata, piyanídacuéwa casímáiri iyú namànicaalícué píri càì, yácaína Dios imàacapínacué píri manuísíwéeri cawèníiri pìanàacaalípinácué chènuniré, bàaluitécáiná níái wenàiwica yàawirinámica namànicaté báawéeri nacái profetanái irí, níái Dios yàasu wenàiwica profetanái íbaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué piyáaná”, ímaca yái Jesúsca yéewáidacalénái iríwa.

²⁴ Néese Jesús íimaca áibanái wenàiwica irí: “Quéwa, ¡máinicué piùwichàapinácawa, píacué càsuíyéica! Yácaíná Dios yùuwichàidapinácué píawa, néese càmitacué quirí-nama casíimái piwàwa pìasu cawènírimi ìwaliwa, yái pidènièricuéca siùca.

²⁵ “¡Máinicué piùwichàapinácawa, píacué ìyeyéica iyáacaléwa cadénama, mesú-namáicáináta piùwichàapinácué máapicái!

“¡Máinicué piùwichàapinácawa píacué iicáaníyéica siùca. Aiba èeriwa pícháanípínacuéca achúmacáiná piwàwa!

²⁶ “¡Máinicué piùwichàapinácawa pitàanicáinácué méetàuculéeri tàacáisi ìwali, càmfiri Dios itàacái, íná yéewa macái èeri mìnanaí càmfíyéica iwàwa Dios natàanicuéca pìwali cayábéeri iyú. Càité nacái pìawirináimicué itàanicaté cayábéeri iyú áibanái cachìwéyéi iwicùlidéyéi ìwali itàaníyéicasa Dios inùmalicuése, quéwa nachìwáidacaté wenàiwica meedá!”, íimaca yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

²⁷ Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Quéwa núumacué nacái pirí píacué yéemiéyéica nulí: Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa. Pimàni nacái nalí cayábéeri cawinácaalícué báawéyéica iicáca pía. ²⁸ Pisutácué nalí Dios íicha imàníinápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica pìwali chàwicùli. Pisutácué nalí Dios íicha cawinácaalícué icuíséyéica pía. ²⁹ Aiba inúacaalí pinàni ìwali, pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. Aiba yeedácaalí pícha pìasu ruana nacáiri, pimàaca yeedáca picamisani nacái. ³⁰ Aiba isutácaalí pícha wawàsi, pimàaca iríni; imelùdacaalí pícha pìasu, picá pisutá yèepùadánápiná piríni. ³¹ Pimànicué áibanái irí cayábéeri, càide iyúwacué piwàwáaná namànica pirí cayábéeri.

³² “Cáininácaalícué piicáca níawamita cáininéyéicuéca iicáca pía, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha, macái èeri mìnanaí namànicáiná càì, nía nacái báawéyéica íiwitáise namànica càì. Iná càmitacué máini cayábéyéi náicha pía. ³³ Càita nacái pimànicaalícué cayábéeri nalí níawamita imàníyéicuéca pirí cayábéeri, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha, macái èeri mìnanaí namànicáiná càì, nía nacái báawéyéica íiwitáise namàni càì. Iná càmitacué máini cayábéyéi náicha pía. ³⁴ Pìacaalícué nacái áibanái ichàba pìasuwa níawamita pínáidéyéicuéca nèepùadánápiná pirí cawèníri àniwa, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha macái èeri mìnanaí namànicáiná càì, nía nacái báawéyéica íiwitáise nàaca áibanái báawéyéi ichàba wawàsi needácaténá náicha cawèníri àniwa. Iná càmitacué máini cayábéyéi náicha pía. ³⁵ Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa, pimànicué nacái nalí cayábéeri, píacué nacái nachàba pìasuwa, éwita càmicaalí nèepùada pirícuéni. Yásí Dios imàacapínacué pirí cawèníri manuísíwata chènuniré, yá nacái Wáaniri Dios yéenibepínacuéca píawa, yái Wáaniri Dios chènuníseerica, imànírica cayábéeri èeri mìnanaí irí, éwita càmicáaníta nàaca irí cayábéeri, níái báawéyéica íiwitáise. ³⁶ Iwàwacutácué catúulécanáca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwacué Wáaniri Dios catúulécanáaná iicáca pía”, íimaca yái Jesúsca.

No juzgar a otros

³⁷ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máini picháawàaca áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Picácué pínáidawa piùwichàidánápiná áibanái imàníyéica pirí báawéeri, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Pimàacacué piwàwawa nabáyawaná íicha, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná íicha. ³⁸ Píacué áibanái irí càinácaalí wawàsi namáapuèrica pícha, yásí Dios yàacuéca piríwa càinácaalí wawàsi pimáapuèrica. Péemiacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise ipuníadacaalícué cayába pìasu saco ituínási iyú, icusúa nacáicani, icàbadàa nacái néréni yéewanápiná ipuníadaca saco àta ituínási itúadacatalétawa saco inùma irícuése, càita nacái Dios imànicuéca piríwa cayábéeri manuísíwata. Pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri manuísíwata, yásí Dios imànicuéca piríwa cayábéeri àniwa manuísíwata. Quéwa pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri

achúméri meedá, néese Dios imànicuéca nacái pirí cayábéeri achúmáana meedá”, ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Jesús yéewáidaca nía áiba comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Matuíri wenàiwica càmita idé itéca áiba matuíri àyapulicubàa, ipíchaná pucháibanama náuwàacawa utàwi iriculé. Càita nacái càmítacué yéewa matuíyéica píiwitáise, iwàwacutácáiná péewáidaca wenàiwica matuíyéi íiwitáise náalíacaténá càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. ⁴⁰ Cawinácaalícué wenàiwica péewáidéeyéica, càmítacué yéewa cáalíacáica píicha nía, néese idécanáamicué péewáidaca nía, yásí náalíacawa abéerita yái píaliéricuécawa. Iná iwàwacutácué máini cáalíacáica pía yéewacaténá piyúudàaca nía cayába.

⁴¹ “Pía, idènièrica ibáyawaná manuúriwa, picá píináidawa máini cayábaca pía áiba wenàiwica íicha idènièrica ibáyawanáwa achúméri meedá. Péemíacué comparación: Pibáyawaná manuúri càicanide iyúwa manuúri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí iriculé. Néese áiba achúmériwanái ibáyawaná càicanide iyúwa achúméri imuluísi yúuwàacaalíwa ituí iriculé. ⁴² Máinicáiná cabáyawanáca pía manuúsíwata, ínà canáca yéewaná báawaca piicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméri meedá. Péemíacué comparación: Manuúri àicu yúuwàacaalíwa pituí iriculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí iricúsetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá càí píima áiba wenàiwica irí: ‘Nuénásàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná ìwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píichawani’, picá càí píimaca irí; pucháibaca píiwitáise pìyaca. ¡Pidéca píimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píichawa quéechacáwa yái báawéeri manuúrica pimàníirica. Yásí pidéca píalàaca áiba wenàiwica imàacáanápíná íichawa achúméri báawéeri imàníirica”, ímaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³ Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Ímaca nalí: “Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idèniaca ìyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idèniaca ìyacanáwa cayábéeri. ⁴⁴ Càita wáalíacawa macái àicu ìwali, waicácaalí ìyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, yá báawéericani. Càmita weedá cayábéeri higuera ìyacaná tuúri íicha. Càmita nacái weedá cayábéeri uva ìyacaná áwa yúuba íicha. ⁴⁵ Càita nacái wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali nacái: Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca cayábéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise cayábéeri ìyaca iwàwalícu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca báawéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise báawéeri ìyaca iwàwalícu. Wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali wéemíacaalí càinácaalí wawàsi natàaníca ìwali yácáiná nawàwa idéca ipuníacawa iyú, yái cayábéerica, càmicaalí nacái, yá báawéerica meedáni. Iná iwàwacutácué cayábéeri píiwitáise piwàwalícuísewa, yéewanápinácué péewáidaca wenàiwicanái báisiiri tàacáisi iyú”, ímaca yái Jesúsca.

Las dos bases

⁴⁶ Jesús ímaca: “Canéeri iwèni meedá píimáanáuécá nùwali ‘Wáiwacalí’, càmicaalíacáwa pimànicué càide iyúwa núumáaná pirí. ⁴⁷ Siùcade nucàlidacué pirí comparación píalíacaténáwa càinácaalí wenàiwica ìyaca yeebáidéerica nulí, yéemièrica nacái nutàacái, imàníirica nacái càide iyúwa nuchùulianáni. ⁴⁸ Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa asìali imàníirica capíi. Quéechacáwa íicaca depuúwalé. Yá asìali yàanàaca manuúri íba ìyéerica depuúwalé cáli irícu, ibàlùadacaténá icapèewa íinata. Idécanáami imànica icapèewa íba íinata, yá inanába yéesacawa. Yái yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú asìali icapèe ìwali. Càmita idé quéwa yéesacái icusúadaca capíi, asìali imànicáinaté dàalawaca icapèewa. Càide iyúwa capíi ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadèniápiná nacáucawa càmíiri imáalàawa. ⁴⁹ Aiba wenàiwica quéwa yéemíacaalí nutàacái, néese càmita imàni càide iyúwa núumáaná irí. Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa wenàiwica imàníirica icapèewa cáli íinata, canéeri irí íba ibàlùèripínáwa íinata, yái capíica. Inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa

cachàiníri iyú capíi ìwali. Yá caquialéta capíi yúuwàacawa, imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáalàanáwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica càmiyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca càmiíri imáalàawa”, ímaca yái Jesúsca.

7

Jesús sana al criado de un oficial romano

¹ Idécanámité Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. ² Iyaca néré abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná, idèniérica yàasu wenàiwicawa cáininéerica iicáca. Cúláicaca úwi íiwacaliná yàasu wenàiwica, iwàwéeri yéetácawa íiwacali íichawa. ³ Néese úwi íiwacaliná yéemíaca Jesús iináwaná ìwali ichùnìaná wenàiwica, yá ibànùaca abénaméeyéi judío íiwacanánái nasutácaténá Jesús íicha wawàsi manuísíwata yàanàanápíná ichùnìaca yàasu wenàiwica. ⁴⁻⁵ Néese judío íiwacanánái nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca íicha wawàsi manuísíwata, náimaca Jesús irí:

—Cayábaca piyúudàacani, yáara úwi íiwacalináca, cáininácáiná iicáca wía judíoca. Ipáyaidacáinaténi namànicaténá walí wàasu wéewáidacàalu —náimaca.

⁶ Néese Jesús yàacawa náapicha, quéwa mawiénicaalíté Jesús ìyaca úwi íiwacaliná icapèe irí, yá úwi íiwacaliná ibànùaca yàacawéeyéináwa náimacaténá Jesús irí: “Nuíwacali, càmita nuwàwa nusàiwicaca pirí wawàsi, canácáiná yéewaná nuedáca pía nùataléwa máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. ⁷ Báica nuicáca núawawa piwéré, íná càmitaté nua nucutáca pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía. Pichùuliacáita ichùnìanápínáwa yái nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. ⁸ Núalíacawa pialímá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùullia nacái núa. Núa nacái nuchùullia nùasu úwináíwa. Nuchùuliacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàaca. Nuchùuliacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imànínápíná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa pialímá pichùnìacani nacái pitàacái iyúwa yái nùasu wenàiwicaca”, ímaca yái úwi íiwacalináca.

⁹ Yá cayábaca Jesús íináidacawa yéemíaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá ímaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yáamíse.

—Péemíacué cayába, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéenápínáta, càmitàacá nùanàa càiri —ímaca yái Jesúsca. ¹⁰ Néese níái wenàiwicaca úwi íiwacaliná ibànùeyéicaté nèepùacawa úwi íiwacaliná icapèe néré, yá nàanàaca yàasu wenàiwica idééná cayábacani.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹ Néeseté àniwa, Jesús yàacawa Naín ìyacàlená nérépiná. Yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa, madécaná nacái áibanái wenàiwica yáapicha. ¹² Jesús iyacaalíté mawiénita yàcalé irí, yá iicáca manùba wenàiwica namusúacawa ípunita yàcalé irícuíse. Nawáacutáida nàacawa yéetéerimiwa. Nàacawa nabàliacaténáni. Yácata abéerita uírca úái yátúaca inírimi yéetéchúamicawa íicha. Madécaná wenàiwica namusúacawa yàcalé irícuíse nacái nàacawéeridacaténá úa. ¹³ Yá Wáiwacali iicáca uícháaníca, yá catúulécánáca iicáca úa. Yá ímaca ulí:

—Picá píicháaní —ímaca ulí yái Jesúsca.

¹⁴ Néese Jesús yàacawa nàatalé, níái itéeyéica yéetéerimiwa. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yàalubái ìwali, chéecáisi iriériwa ínata. Yá wenàiwicanái nayamáa nabàlùacawa. Yá néese Jesús ímaca yéetéerimi iríwa:

—Pía ùuculírca, núuma pirí: ¡Pimichàawa! —ímaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese yái ùuculírca imichàa yáawinacawa, cáuca àniwani. Yá idàbaca itàaníca àniwa. Néese Jesús itéca ùuculírca yátúca yàataléwa yèepùadacaténá ulí àniwani.

¹⁶ Macáita naicáca cáucani, yá cáaluca nía, náalíacáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise cachàiníri. Yá nàaca Dios irí cayábéeri. Náimaca nalíwáaca:

—Idéca yàanàaca wàatalé cachàiníri profeta icàlidéerica Dios itàacái —náimaca Jesús ìwali. Yá náimaca nacái:

—Dios idéca yàanàaca yàacawéeridacaténá wía —náimaca.

¹⁷ Néese macáita ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, nía nacái ìyéeyéica áiba yàcalé irìcu mawíeniyéica néemiaca Jesús iináwaná ìwali, icáucàidacaté yéetéerimiwa.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸ Juan el Bautista ìyacaté mamáalàacata presoíyí ibànalicu. Néese yéewáidacalénái nacàlidaca irí macáita yái Jesús imàníríca. Yáté Juan imáidaca pucháiba yéewáidacaléwa. ¹⁹ Juan ibànùaca nía Jesús yàatalépiná nasutácáténá néemiawa Jesús asáisí báisícaalí Dios néeséericani, yái wenàiwica Dios ibànùeripinacaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yání, yá iwàwacutá nacùaca áiba yàanàaca. ²⁰ Níái Juan ibànùeyéica nàacatéwa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista ibànùaca wía wasutácáténá wéemiawa pía, asáisí Dios néeséericaalí pía, yái iwàwacutéericaté yàanàapínaca, quéwa càmicaalí píani, ¿iwàwacutásica wacùaca áiba yàanàaca? —náimaca.

²¹ Idécanámité Jesús yéemiaca nataacái, yáta èerica Jesús ichùnìaca madécaná cáuláiquéeyéi nàuwichàacái íchawa, idècunitàacá Juan yéewáidacalénái ìyaca néré. Jesús yúucaca demonio abénaméeyéi wenàiwica ícha. Imàaca nacái manùbéeyéi matuíyéi iicáidaca nacái. ²² Néese Jesús íimaca nalí níái Juan ibànùeyéica:

—Pèepùacué picàlidaca Juan iríni pidéénacuéca piicáca, péemiaca nacái. Picàlidacué iríni matuíyéimi idéca iicáidaca, éruíyéimi yàabàli nacái nadéca nàipínáníca, cacháunéeyéimi ímami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái ícha, màuwíyéimi nacái nadéca néemiaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi ícha, catúulécaneeyéi nacái nadéca néemiaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Picàlidacué Juan iríni yáalífacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. ²³ ¿Casíimáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nulí mamáalàacata! —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Néese idécanámité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús ícha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica ìyericaté manacúali yùucubàa càinàwàiri, yáara Juanca. Càmfíritaté machawàaca íiwitáise yái asíali piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawíadáidéerica meedá. ²⁵ ¿Càinásicué piicá néré bàaluité? Càmfíritaté asíali cawèníiri ibàle yái piiquéericatécué. Píalíacuéwa cawinácaalí cawèníiyéica ibàle, ìyéeyéica nacái càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri capíi irìcu càide iyúwa reynái ìyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica. ²⁶ Bàaluité piacuécawa manacúali yùuculé càinàwàiri piicáténáté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalícuíse. Báisíta profetacani, yái Juanca, quéwa máiníiri cachàinica áibanái profeta ícha canánama. ²⁷ Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmalícuíse. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios íméricaté liri iríwa. Dios íimacaté:

‘Nuchùulìapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápíná natàidaca pía cayába pianàacaalíwa nàatalé’,

íimacaté yái Diosca. ²⁸ Péemiacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníiri Juan ícha nèewíise macái wenàiwica imusuéyécawa inanái ícha. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siúcáise, yéewanápíná Dios icùaca nía, máiní cachàinipínaca nía Juan ícha, éwita càmicáníta máiní cachàinica nía Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

²⁹ “Manùbéeyéi wenàiwica yéemièyécaté Juan itàacái, abénaméeyéi nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, nawènúadacaté náiwitáisewa nabáyawaná íchawa, yá namàacaca Juan ibautizáca nía. Càité náasáidaca náalíacawa Dios icùaca wenàiwica machacàníiri iyú. ³⁰ Quéwa fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, càmitaté namàaca Juan ibautizáca nía, càmicáinaté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Càité caná iwèni meedá naicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica nalí.

³¹ “Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, píacué wenàiwicaca iyéeyéica siùca.
³² Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa, ‘Wadéca wapùliacuéca pirí íwa, quéwa càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàaca pirícué canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmitacué pícháaní’, càì nàimaca. ³³ Càita nacái pimànicuéca. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacacaté íchawa iyáacaléwa isutácaténá Dios ícha manuísíwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacuéca Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalicu. ³⁴ Siùca nudéca nùanàaca, núa asìali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese píimacuéca nùwali camùnìiricaca núa, cáanàirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casímáicaca nacái nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Càita píimacuéca nùwali càmicáinacué piwàwa peebáidaca nutàacái. ³⁵ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi nutàacái nacái, náasáidaca Dios imàacaca cáalíacáica nía báisiiri iyú”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús en casa de Simón el fariseo

³⁶ Abéeri fariseo ípidenéeri Simón imáidaca yàataléwa Jesús iyáanápíná iyáacaléwa yáapicha, íná Jesús yàacawa fariseo icapèe iriculé, yá yáawinacawa iyáacaténá iyáacaléwa. ³⁷ Néese inanái ùanàaca néré, iyéechúa yàcalé iricu, iiméechúacaté nacái asianái yáapicha plata ìwalínápiná. Uémíacaté Jesús iináwaná ìwali iwàlùanáwa fariseo icapèe iriculé iyáacaténá iyáacaléwa. Iná ùanàaca néré utéca catùu ucáapi irícuwa, abéechúa catùu cawèniichúa alabastro icatùalená, ipuniéechúawa perfume pumèniiri isàni iyú. ³⁸ Uícháanáica ùacawa ubáyawaná ìwaliwa, yá ùacawa Jesús yàatalé. Uawinacawa mawiénita yàabàli irí. Néese udàbaca uíbaca Jesús yàabàli utuíyáa iyúwa. Néese uchuidaca yàabàli uíwita ibáiná iyúwa, usùsùaca nacái Jesús yàabàli càide iyúwaté judío íiwitáise nàanaté náiwacali icàaluínináwa. Néese ùcùaca perfume pumèniirica isàni yàabàli ìwali. ³⁹ Néese yái fariseo imáidéerica yàataléwa Jesús, iicácáiná inanái imàniirica Jesús irí, íná fariseo íimaca íináidacawa iríwa iwàwalicuíséwa: “Básícaalí profetasíwa yái asialitá, yá yáalíacawa càinácaalí uíwítáisetá úái imàaquéechúaca icáapiwa ìwali, úái imàniíchúaca ibáyawanáwa”, íimaca íináidacawa iríwa yái fariseo Simónca. Quéwa Jesús yáalíacawa Simón íináidáanáwa iwàwalicuíséwa. ⁴⁰ Iná Jesús íimaca fariseo irí:

—Simón, nuwàwaca nucàlidaca pirí wawàsi —íimaca yái Jesúsca. Néese fariseo íimaca:

—Picàlida nulíni, píá yéewáidéerica wenàiwica —íimaca yái fariseoca.

⁴¹⁻⁴² Néese Jesús íimaca fariseo irí:

—Péemíaca comparación. Iyacaté asìali yèerica plata áibanái ichàba maléena èeripíná. Néesetécáwa iwàwacutá nèepùadaca irí àniwani. Nàyacaté pucháiba asianái imawèniéeyéica ícha plata. Abéeri imawèniaca ícha quinientos namanùbaca denario. Aiba imawèniaca ícha cincuenta namanùbaca denario. Càmicáiná náalimá napáyaidaca náichawa yái namawèniacálecawa, íná catúulécánáca iicáca nía, yá imàacaca iwàwawa namawèniacále ícha, yéewacaténá càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawani. Picàlida nulíni, Simón, ¿cawiná náicha cáininéeripíná yáwanái iicáca asìali yèerica wenàiwica ichàba plata? —íimaca yái Jesúsca. ⁴³ Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Cawàwanáta yáara asìali imawèniéricaté ícha manùba plata ícha áiba asìali imawèniéricaté. Yácata cáininéerica yáwanái iicàceni, cawàwanáta —íimaca yái Simónca. Néese Jesús íimaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábaní —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁴ Néese Jesús iwènúacawa, iicáca upualé, úái inanáica, yá íimaca Simón irí:

—¿Piicásica úái inanáica? Nudéca nùanàaca pìatalé picapèe iriculé, quéwa càmita pité nulí úni nuíbacaténá nùabàliwa, néese úái inanáica udéca uíbaca nùabàli utuíyáa iyúwa, yá uchuidacani uíwita ibáiná iyúwa. ⁴⁵ Càmita pisùsua nunàni ìwali pitàidacaténá cayába núa càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca; quéwa úái inanáica, nudécanáami nuwàlùacawa capíi iriculé, càmita uyamáida usùsùaca nùabàli ùacaténá nucàaluíniná,

càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. ⁴⁶ Càmita piùcùà mawènfiri olivo iséená nuíwita ìwali píasáidacaténá casímáica piicáca núa càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná; quéwa úái inanáica udéca ùucùaca cawènfiri perfume pumènfiri isàni nùabàli ìwali. ⁴⁷ Iná núuma pirí nudéca numàacaca nuwàwawa ubáyawaná íicha, yái ubáyawanáca manuíríca, máinicáiná cáinináca uicáca núa; quéwa pía iyúunáidéerica càmita máini cabáyawanáca càmita máini cáinináca piicáca núa —ímaca yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Jesús íimaca ulí úái inanáica:

—Nudéca numàacaca nuwàwawa píbayawaná íicha cayábacaténá píapícha Dios — íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese áibanái wenàiwica fariseo imáidéeyéica néré, nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—Càmíirita Dios yái, iná canéerica iwèni meedá imàacáanácasa iwàwawa ubáyawaná íicha —náimaca náináidacawa nalíwa. ⁵⁰ Quéwa Jesús íimaca ulí, úái inanáica:

—Nudéca nuwasàaca pía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, peebáidacáiná nulí. Pìawa matuíbanáita —ímaca yái Jesúsca.

8

Mujeres que ayudaban a Jesús

¹ Néeseté Jesús yàaca ipáchiaca yèepunícawa yàcalé manùbéeri iriculé, manuírí yàcalé, púubéeri nacái. Yá icàlidaca nalí Dios itàacái cayábéeri náalíacaténátéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Níái doce namanùbaca apóstolca nàacawa Jesús yáapícha. ² Abénaméeyéi inanái nàacawa náapícha nacái, Jesús yúuquéeyéica íicha demonio, uláicái nacái. Abéechúa néená íipidenéechúa María Magdalena, úái Jesús yúuquéechúacaté íicha siete namanùbaca demonio. ³ Uacawa náapícha nacái Cuza yàacawéetúa íipidenéechúa Juana. Uacawéeri Cuza ichùuliaca rey Herodes yàasu wenàiwica íibaidéeyéica Herodes icapèèricu; áiba inanái íipidenéechúa Susana ùacawéeridaca nía nacái; áibanái nacái manùbéeyéi inanái nàacawa náapícha nayúudàacaténá nía nàasu iyúwa.

La parábola del sembrador

⁴ Néeseté manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa naicácaténá Jesús. Namusúacawa mamáalàacata manùba yàcalé néese, yá nàanàca Jesús yàatalé. Yá Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: ⁵ “Péemiacué comparación: Abéeri asìali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. Abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulìcubàa, néese áibanái wenàiwica nabawáidaca ituínási. Néese màsibèenái yàanàca néré, yá nayáaca íimi. ⁶ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré. Néese ituínási ibacácaalíwa, yá yéetácawa chuicáiná cáli. ⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuírí yèewiré. Yá idàwinàacawa tuírí yáapícha. Quéwa tuírí idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmita ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. ⁸ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idènàca ìyacanáwa manùba. Madécaná yéetaná nadènàca natuínáwa cien namanùbaca”, càité Jesús yéewáidaca nía. Néese Jesús íimaca nalí cachàiníri iyú: “¡Càuwíiyéicaalícué pía, péemiacué nutàacái!” íimaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

⁹ Néese Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemiawani càinácaalí íimáaná yái comparaciónca. ¹⁰ Yá Jesús íimaca nalí: “Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Nucàlida quéwa áibanái iríni comparación iyú, yéewanápiná càmita náalimá náalía néemiacani càinácaalí íimáaná. Ewita naicácaáníta yái numàníirica, càicáaníta càmita náalía ìwali càinácaalí íimáaná. Ewita néemiacaáníta nutàacái, càicáaníta càmita náalíawa néemiaca càinácaalí íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹¹⁻¹² Jesús íimaca nalí: “Yácata íimáanáca yái comparaciónca. Yái ituínásica íimáanáca càicanide iyúwa Dios itàacái. Yá ituínásica yúuwèericawa àyapulicubàa íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yéemìacaalí Dios itàacái, quéwa Satanás yàanàaca imàacaca naimáichaca Dios itàacái ipíchaná neebáidacani, ipíchaná nacái namusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ¹³ Yái ituínásica yúuwèericawa íba yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca casíimáiri iyúni, quéwa neebáidaca maléena èeri meedáni. Càide iyúwa ituínási ibacácaalíwa, yá idàwinàacawa maléena èeri, néese yéetácawa canácáiná ipíchu cayába cáaléeri, càita nacái abenaméeyéi wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái. Neebáidaca Dios itàacái maléena èeri. Néese nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios iripíná, neebáidacáiná itàacái, càmicaalí nacái, Satanás yáalimáidacaalí nía namàníinápíná nabáyawanáwa, yásí nacalácawa Dios itàacái íicha, yá nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha. ¹⁴ Yái ituínásica yúuwèericawa tuíri yèewiré, yácata íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa càmicaalí bànacalé idàwinàawa cayába dàalacáiná tuíri iyaca itéesebàa, càita nacái abenaméeyéi wenàiwica. Náináidacawa nawàwawa nàasu ìwaliwa, yái èeri iricúrica. Náináidacawa nacái plata ìwali meedá càasucatená nía. Náináidacawa nacái nàwali macái wawàsi isíimáidéeripínáca níawa cháí èeri iricu. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácátáita càyacanáni, càita nacái abenaméeyéi wenàiwica. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmiirita quéwa nawàwalicúisewa, íná càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁵ Néese yái ituínásica yúuwèericawa cayábéeri cáli íinata íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise néemìacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca Dios itàacái tàí íiméeri iyú náiwitáise cayábéeri yáapichawa machiwéeri nacái. Néese namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idèniacaalí mamáalàacata cayábéeri iyacanáwa manùba”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

¹⁶ Néese Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú: “Càmita watúcunìa lámpara wabàacatenáni yàalusi iriculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa, yái waiméerica íinata. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa yéewacatená icànaca wenàiwica ìwali iwàluèyéicawa capíi iriculé. ¹⁷ Yái lámpara íimáanáca càicanide iyúwacué piyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ibàacanéri píalíericuécawa ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácatená cayába. Dios iwàwaca náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi càmiiricáwaca náalíawa ìwali.

¹⁸ “Íná péemìacué cayába nutàacái. Píináidacuéwa cayába ìwali yái péemièricuéca nucàlidaca pirí. Píináidacaalícuéwa cayábéeri iyú nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píalíacawa mamáalàacata. Quéwa càmicaalícué píináidawa cayába nutàacái ìwali, yásí píimáichacuéca nacái àta càinácaalí wawàsi piyúunáidéericuéca píalíacawa ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹ Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, Jesús yéenanái yáapicha. Càmita quéwa náalimá nawàlucacawa capíi iriculé manùbacáiná wenàiwica néré. ²⁰ Aiba wenàiwica icàlidaca Jesús iríni. Yá íimaca Jesús irí:

—Píatúaca úara ibàlùawa bàacháwáise péenanái yáapicha. Nawàwa naicáca pía — íimaca. ²¹ Quéwa Jesús íimaca:

—Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái, imàníyéica nacái càide iyúwa Dios íimáaná, nuicáca nía càide iyúwa núatúanáíwa, nuénánái nacáíwa — íimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

²² Aiba èerité Jesús iwàlucacawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá íimaca nalí:

—Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalisaniná ícha —íimaca. Iná nàacawa.
²³ Idècunitàacá nachàbacawa calisa ìwaliabàa, yá Jesús iimáca íchwawa. Yáta manuírì cáuli idàbaca ipùaca nàwali. Yá màladàca idàbaca ipuniádaca barca úni iyú, yá nasawíaca nàacawa. ²⁴ Iná nacawàidaca Jesús, yá nàimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¡Wasawíaca wàacawa! —nàimaca Jesús irí. Néese Jesús imichàaca ibàlùacawa, yá ichùuliaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. ²⁵ Néeseacáwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¿Cánacué càmita manuí púináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca. Quéwa cáaluca nía, nàináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí nacái. Yá nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Cawínásica yái asíalica, ichùulìerica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulìaná nía? —nàimaca nalíwáaca.

El endemoniado de Gerasa

²⁶ Atata nàanàacaté abéemàalé Galilea icalisaniná ícha, aléera Gerasa yàasu cáli néré, iyéerica abéemàise Galilea yàasu cáli ícha. ²⁷ Jesús iricùacawa barca iricúise cáli ínatalé, yá asíali imusúacawa yàcalé ícha, demonio idacuèrica íiwitáise, yá yàacawa Jesús yàatalé. Madécaná camuí yèepunícawa mabàleta yái asíalica. Càmita ìya capìirìcu. Néese ìyaca yéetáními icàliculèenà yèewibàa. ²⁸ Néese asíali iicáca Jesús, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí, yá demonio yéemíanicawa asíali isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, pía Jesús, yái Dios chènuníiséeri Ìirica! Nusutáca píícha wawàsi, picá piùwichàida núa —íimaca.

²⁹ Isutáca Jesús ícha càì, yácáiná Jesús ichùuliaca ìyaca demonio yàanápínáwa asíali ícha. Demonio idacùacaté asíali íiwitáise manùba yàawiría. Yá éwita áibanái idacùacáaníta asíali cadena iyú, icáapi, yàabàli nacái ipíchaná imusúacawa, càicáaníta imàdáidacaté íchwawani yái cadenaca. Yá demonio ipiàdáidaca asíali manacúali yùuculépiná càináwàiri canácatalé wenàiwica. ³⁰ Néese, Jesús isutáca yéemiawa demonio:

—¿Càiná píipidená? —íimaca yái Jesúsca. Néese demonio íimaca:

—Nuípidená Legión, íimáanáca “cawàwanáta cinco mil namanùbaca” —íimaca yái demoniaca. Càité íimaca madécanácáiná demonio nawàlùacatéwa iwàwalìculé, yái asíalica. ³¹ Néese, demonionái isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata ipíchaná ichùuliaca nàacawa depuíféeri utàwi irìculé nàuwichàacatalépinácawa. ³² Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa dúli ìwali. Iná demonionái isutáca Jesús ícha wawàsi imàacáanápíná nawàlùacawa marranonái idèerìculé. Yá Jesús imàacaca nàacawa. ³³ Iná demonionái yàacawa asíali ícha. Yá nawàlùacawa marranonái idèerìculé. Néese macáita marranonái napiacawa iyúwa máiwitáiséeyéi demonio íiwitáise iyú, nacaláacawa quìratàli íinatáise calisa yáaculé. Yá macáita nàisicùmacawa, níái píráica cà míiyéica Dios imàaca judíonái idèniaca, casacàacáiná nalí marrano iiná.

³⁴ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi naicácaalíté marranonái yéetáanáwa, yá napiacawa, nacàlidaca nalíni yàcalé irìcu, nalí nacái áibanái wenàiwica ìyèeyéica yàcalé itéese. ³⁵ Néese wenàiwicanái namusúacawa yàcalé ícha naicácaténá nàyáaná. Yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicáca asíali demonio yèericatéwa ícha. Yáawinéeriwa Jesús yàabàli néenibàa, cabàleta, cáiwitáisewaca. Yá cáaluca níái yàcalé mìnanáca. ³⁶ Néese níái icuèyéicaté marranonáimi iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnanáí irí Jesús ichùnìacaté asíali demonionái ìyèericaté iwàwalìcu. ³⁷ Néese macáita Gerasa yàasu cáli néeséeyéi nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yèepùanápínáwa náicha, máinícáiná cáaluca naicácani. Iná Jesús iwàlùacawa barca irìculé, yèepùacatéwáwa náicha, yéewáidacalénái yáapichawa. ³⁸ Yái asíali demonio yèericatéwa ícha isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata imàacáanápíná yàacawa yáapicha. Quéwa Jesús ichùuliacani iyamáanápínáwa. Yá Jesús íimaca irí:

³⁹ —Pèepùawa picapèe néréwa, picàlida péenánái iríwa ìwali yái cayábéerica Dios imànírira pirí —íimaca yái Jesúsca. Néese, yái asìali yàaca icàlidaca macáita ìyacàle mìnánái iríwani, Jesús imànínáté irí cayábéeri manuísíwata.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

⁴⁰ Néese Jesús idécanáamité ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha barca irìcu, yá madécaná wenàiwica itàidacani casíimáiri iyú, nacùacáináté Jesús yàanàaca néré. ⁴¹ Néese áiba asìali yàanàaca Jesús yàatalé, ípidenéeri Jairo. Judíonái yéewáidacàalu íiwacalìcani, yái Jairoca. Yá yúuwàa irìacawa inumáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewanápiná Jesús iicáca ipualé. Yá isutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yàanápináwa icapèe néré. ⁴² Jairo idèniacáiná abéechúata íduwa, idènièchúwa doce camuí, iculuéchúawa, iwàwéechúwa yéetácawa Jairo ícha. Yá Jesús yàacawa Jironái yáapicha madécaná wenàiwica yèewi. Máinícáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré. ⁴³ Abéechúwa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cálúacaca úa doce camuí, úiraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uucacaté macáita ùasu platawa upáyaidacaténá cadèpiacáiyéi quéwa canácata yáaliméerité ichùnìaca úa. ⁴⁴ Uái inanáica ùacawa Jesús yáamíse mawiénita irí. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali. Yáta úiraná iyamáacawa uícha. ⁴⁵ Néese Jesús isutáca yéemíawa níái wenàiwicaca:

—¿Cawiná idunùwa nùwali? —íimaca nalí. Yá macáita náimaca càmìtasa nadunùwa ìwali. Iná Pedronái íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, dàalaca wenàiwica yèeyéicawa wáapicha, nawesíaca nàacawa pía macái pìwalíseta. ¿Cáná pisutáca péemíawa càì? —íimaca yái Pedroca. ⁴⁶ Quéwanáta Jesús íimaca mamáalàacata:

—Aibanáica níara idunùwa nùwali. Núalíacawa nuchùnìaná wenàiwica nuíwitáise iyúwa cawinácaalí idunuèrica nùwali —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁷ Néese úái inanáica uémìacani, yá úalíacawa càmìta udé ubàacawa uináwanáwa Jesús ícha. Néese ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, yá ubàlùacawa ùuluì ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíniná. Yá ucàlidacani nàacuése mi macái níái ìyèeyéica néeni cáná yéewa udunùaca Jesús ìwali. Yá ucàlidaca nacái uchùnìanáwa udécanacáita udunùaca ibàle ìwali. ⁴⁸ Néese Jesús íimaca ulí:

—Pía inanáica, pídeca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali. Píawa matuíbanáita —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Idècunitàacáwa Jesús icàlidaca inanái iríni, yá áiba wenàiwica yàanàaca nàatalé, itéerica tàacáisi Jairo irí, yái judíonái yéewáidacàalu íiwacalica. Yá asìali íimaca Jairo irí:

—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —íimaca. ⁵⁰ Quéwa, Jesús yéemìacani, yá íimaca Jairo irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata, yásí cayábaca píidu àniwa —íimaca yái Jesúsca.

⁵¹ Néese nàanàacaté Jairo icapèe néré, yá canácata Jesús imàaquéeri iwàlùacawa yáapicha. Níawamicata iwàlùacawa Jesús yáapicha, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, úanirimi nacái, úatúami nacái, úái sùmàu yéetéechúamicawa. ⁵² Nàyaca capíi irìcu madécaná wenàiwica ícháaníiyéica báawanama yéetéechúamiwa íiwitáise, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. Quéwa Jesús yáalíacawa icáucàidáanápínáté úa, íná Jesús íimaca nalí:

—Càmìta iwàwacutácué pícháaníca. Uái mànacàuca, càmíichúata yéetáwa. Uimácáita ùyaca —íimaca yái Jesúsca. ⁵³ Néese naicáaníca Jesús iquíniná, náalíacáináwa báisícata uétacatéwa. ⁵⁴ Néese Jesús íbàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa. Yá íimaca ulí:

—¿Pía, mànacàuca, pimichàawa! —íimaca ulí. ⁵⁵ Yáta uwàwa cáuri yèepùacawa uiná irìculé àniwa. Yáta upisíaca ubàlùacawa. Néese Jesús ichùliaca nàaca uyáapíná.

⁵⁶ Néese usèenái náináidacawa naicáidaca ulí manuísíwata naicáicáiná cáuca úa, quéwa

casíimáica nawàwa manuísíwata. Jesústa quéwa yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái irí icáucàidacaté úa.

9

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

¹ Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa níái doce namanùbaca yéewáidacalécawa. Yá imàaca nalí ichàiniwa náucacaténá macái demonio íiwitáaná wenàiwicanái íicha, náucacaténá nacái náicha macái uláicái. ² Jesús ibànùaca nía nacàlidacaténá wenàiwicanái irí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, nachùnìacaténá nacái cáuláiquéeyéi. ³ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Picácué peedá piríwa wàlisài àicu, saco nacái, yàacàsi nacái, iwèni nacái. Picácué pité pucháiba bàlesi. ⁴ Pìacuéwa yàcalé irìculé, néese càiríinácaalícué capíi piwàlùawa irìculé, piimácué néenibàata, àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. ⁵ Aibalé càmi-caalícué nabatàa piwàlùacawa yàcalé irìculé, néese pìacuéwa íicha. Pichùpiacué cáli ichùmále pìabàli íichawa naicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápíná nía —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese nàacawa Jesús íicha. Yá nàacawa macái yàcalé. Nacàlidaca nàacawa yái tàacáisica íiméerica Jesús iwàwaca iwàsàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nachùnìaca nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica nacái.

Incertidumbre de Herodes

⁷ Néeseté rey Herodes yéemìaca abénaméeyéi wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, macáita nacái Jesús imànírica. Iná càmita Herodes yáalíawa íináidéeripínáwa, máini càulenáca íichani; abénaméeyéi wenàiwica náimacáiná Jesús ìwali Juan el Bautistamiani, náináidacawa Juanmi icáucàacatéwa. ⁸ Aibanái nacái náimaca Jesús ìwali profeta Elíascani, yèepuèricasa yàanàaca àniwa; áibanái nacái náimaca Jesús ìwali bàaluisàimi profetanáimi yéénacani, imichèericasawa yéetácáisi íicha. ⁹ Quéwa Herodes íimaca:

—Nuchùullacaté nùasu úwináíwa nawichùanápíná Juan íicha íiwita yéetacaténátéwa. ¿Cawínásica yáara asialica nuémièrica nacàlidaca ìwali madécaná? —íimaca yái Herodesca. Ináté Herodes iwàwa iicáca Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰ Néeseté apóstolnái nèepùacawa Jesús yàatalé àniwa, yá nacàlidaca Jesús irí ìwali yái namàníricaté. Néese Jesús itéca nía méetàuculé áibanái wenàiwica íicha, Betsaida ìyacàlená néré. ¹¹ Quéwa madécaná wenàiwica yáalíacawa Jesús yàanàaná néré, yá nàacawa yàatalé. Jesús itàidaca nía cayába. Icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Ichùnìa nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica.

¹² Néese táicaca yàacawa, íná yéewáidacalénái doce namanùbaca nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Pichùullia wenàiwicanái nèepùanápínáwa nacutácaténá naimácatáipíná, nayáacatáipíná nacái yàcalé irìculé, bànacalé ìyacatalé nacái ìyéeyéica mawiénita. Wàyacáiná cháí canácatái wenàiwicanái iyáapíná —náimaca. ¹³ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píatacué yàa nayáapíná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadènia cinco namanùbaca pan meedá, pucháiba cubái imìdecaná nacái. ¡Càmita wáalimá wàaca wawèniaca nayáapíná, níái madécanéeyéi wenàiwicaca! —náimaca. ¹⁴ Nàyacáiná néeni cawàwanáta cinco mil namanùbaca asianái. Càmita naputàa inanái, sùmanái nacái. Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pichùulliacué náawinacawa cincuantanama nàwacaca náawinacawa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese nachùullaca càì nía, yá macáita náawinacawa. ¹⁶ Néese Jesús yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irìculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Yá iicáidaca chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadaca nía, yàaca yéewáidacalénái iríwani, yéewacaténá nawacùaca yàacàsi wenàiwicanái irí. ¹⁷ Néese

macáita nayáaca cadénamani. Yá needáca doce namanùbaca mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹⁸ Aiba èerité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha méetàuculé wenàiwicanáí ícha. Yéewáidacalénáí nàyaca yáapicha. Yá isutáca yéemíawa nía:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanáí wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yáí Jesúsca. ¹⁹ Néese yéewáidacalénáí íimaca irí:

—Abénaméeyéí íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécase icáucàacawa. Aibanáí íimaca profeta Elíascasa pía, yèpuèricasa yàanàaca àniwa, yáí profeta Dios íméricaté ìwali ibànùanápínaté àniwani. Aibanáí íimaca nacáí pìwali bàaluisàimi profetanáí yéenácasa pía, imichèericasawa yéetácáisi ícha, níái profetami itàaníyécaté Dios inùmalicuise —náimaca. ²⁰ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacáí píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yáí Jesúsca. Yá Pedro íimaca irí:

—Píacata yáí Mesíasca, yáí wacuèrinápiná Dios icàlidéericaté iináwaná ìwali wàawirináimi israelitanáí irí, ibànùanápínaté walí wacuèrinápiná —íimaca yáí Pedroca.

²¹ Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanáí irí, Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

²² Néese Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata, núa asíali Dios néeséerica. Yá wenàiwica íiwacanánáí, sacerdote íiwacanánáí nacáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, náucapíná náichawa núa iyúwa canéeri iwèni. Yá nanúapíná núawa, quéwa máisiba èeri irícu nucáucàapínáwa —íimaca yáí Jesúsca. ²³ Néese Jesús íimaca nalí macáita wenàiwica iyéeyéica néré:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, càmita yéewa pimànica abéerita yáí piwàwéerica pimànica. Macáí èeri imanùbaca iwàwacutá matuñbanáiri iyú pimàaca áibanáí yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacáí piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacáí. Iwàwacutá nacáí pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulianá pía. ²⁴ Níacáiná cawinácaalí càmfíyéica iwàwa yeebáidaca nutàacáí ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmfíiri imáalàawa. Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacáí mamáalàacata éwita áibanáí inúacaalí nía, nadèniapíná nacáuca càmfíiri imáalàawa. ²⁵ Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawèníirica, quéwa yúuca íchawa icáucawa càmfíiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacáí, yá canéerica iwèni meedá iríni macáita yáí cawèníirica yeedéerimica iríwa. ²⁶ Aibacaalí wenàiwica báica icàlidaca cayábéeri nùwali áibanáí irí, nutàacáí ìwali nacáí, càmita núumapíná ìwali nùasu wenàiwicacani, núa asíali Dios néeséerica, nùanàacaalípiná áiba èeriwa cachàiníiri iyú nacamalá irícu, yáí Núaniri Dios, nía nacáí mabáyawanéeyéí ángel, nucúacaténá macáita èeri mìnánáí. ²⁷ Péemíacué cayába, abénaméeyéí péenácué iyéeyéica cháí siuca èeri, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yáí Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

²⁸ Néeseté abéeri semana natàanícadénáami càí, yáté Jesús yàacawa dúli ínátalé isutácaténá yáawawa Dios ícha. Máisiba asíanáí nàacawéeridaca Jesús, yáí Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí. ²⁹ Idècunitàacá Jesús isutáca Dios ícha, yá mèlumèluwaca inàni icànaca áibata iicacánáwa. Ibàle nacáí cabalèeri icànaca, icànéeri mèlumèluwaca. ³⁰ Yá pucháiba asíanáí namàacaca níawawa apóstolnái iicácaténá nía. Pucháiba nabàlúa natàaníca Jesús yáapicha, níacata profeta Moisés, profeta Elías nacáí. ³¹ Níái pucháiba asíanáica cacamalánáca nía chènuníiséeri camalási iyú. Natàaníca nalíwáaca Jesús yáapicha càinácaalí iyú Jesús yùuwichàanápínatéwa, yéetáanápínaté nacáíwa Jerusalén

iyacàlená néeni. ³² Ewita cadapùlecáaníta Pedro, nía nacái yàacawéeyéináca, càmitàacá máiní naimásíwaca, yá naicáca Jesús icamaláná chènuníiséerica. Naicá nacái níái pucháiba asianáica ibàluèyéicawa yáapicha. ³³ Néese idécanáamité nàacawa Jesús ícha níái pucháiba asianáica, yá Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Siúcata wamànica máisiba capì yáana wawàwaliinápínacué pía, abéeri piasupiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái Pedroca. Quéwa Pedro càmita íináidawa cayába ipíchawáise itàaníca.

³⁴ Yá idècunitàacá Pedro itàaníca, yáta acalèe yàanàaca nàatalé. Yá acalèe ibàliaca nía. Cáaluca nía manuísíwata acalèe yèewi, níái Pedronáica. ³⁵ Néese néemiaca Dios itàacái acalèe yèewíise, yá íimaca nalí: “Yácata Nuiri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemiacué itàacái”, íimaca yái Diosca.

³⁶ Idécanáami néemiaca yái tàacáisica, yá naicáca Jesús ibàluèricawa néenibàa abéerita. Néese masànacata níái Pedronáica. Néenialíté càmfíyèi icàlida áibanái iríni, yái naiquéricaté.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

³⁷ Néeseté mapisáináami àniwa idécanáami nalicùacawa dúli íinatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa náipunitáidacaténá Jesús. ³⁸ Yá áiba asiali iyaca manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Íimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pimàni nulí cayábéeri, pía piicá nuiri, yácáináta abéerita nuiricani. ³⁹ Demonio idacùaca nuiri íiwitáise, yàaca irí tètewacáimi, yá imàaca yéemíanicawa, yá itatáidacani àta cacàlicataléta inùmaliçuise. Imàaca nacái nuiri inúadáidaca yáawawa cachàiníiri iyú, càmfíiri iwàwa iwasàaca nuiri. ⁴⁰ Nudéca nusutáca péewáidacalénái ícha wawàsi náucáanápíná demonio nuiri ícha, quéwa càmita náalímá nachùnìacani —íimaca. ⁴¹ Yá Jesús íimaca:

—¡Píacué càmfíyèica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinacué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinacué èeri iwàwacutá numànicuéca píri quiríta? —íimaca yái Jesúsca. Yá Jesús íimaca asiali irí:

—Pìanàida cháni, yái píirica —íimaca yái Jesúsca. ⁴² Yái ùuculiiri yàacawa Jesús yàatalé, yá demonio yúucaca ùuculiiri cáli íinatalé itatáidacani. Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú, ichùuliaca demonio yàacawa ùuculiiri ícha. Càita Jesús ichùnìaca yái ùuculiirica, yèepùadacani yáaniri iríwa nacái. ⁴³ Yá macáita iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí idèniacáiná Dios íiwitáise manuiri.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

Macáita iyéeyéica néré náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí mamáalàacata, natàaníca nàyaca náapichawáaca ìwali yái Jesús imànírica, quéwa Jesús itàanícaté yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta wenàiwicanái ícha. Íimaca nalí:

⁴⁴ —Péemiacué cayábani, picácué píimáichani: Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái asianái inúaca núa, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Càmita quéwa náalía néemiaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisica Jesús icàlidéerica nalí càmicáiná Dios imàaca náalíaca néemiaca càinácaalí íimáaná. Yá cáaluca nasutáca Jesús ícha wawàsi icàlidáanápíná nalíni càinácaalí íimáaná.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶ Néenialíté Jesús yéewáidacalénái nadàbaca natàaníca náapichawáaca ùulèeri wawàsi iyú, chánacaalí néená máiníiri cachàini áibanái ícha canánama. ⁴⁷ Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Yá yeedáca sùmài, yá ibàlùadaca sùmài mawiénita iríwa.

⁴⁸ Yá Jesús íimaca nalí:

—Pimànicaalí cayábéeri nuípídená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica pee-báidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimànírica sùmài irí càide iyúwa pídeca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri. Càmita pimàni abéerita nulí cayábéeri, néese pimànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànuèrica núa. Yái péená píiquéricuéca

càiride iyúwa càmfíri cachàini náicha canánama càide iyúwa yái sùmàica, yácata Dios iiquéerica càiride iyúwa máiniíri cachàinica náicha canánama níái péenáca. Iná yéewa yái cayábéerica pimàníricuécá sùmài irí càmfíri cachàini náicha canánama, yá nuicápiná càinide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulíni, yái cayábéerica —íimaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

⁴⁹ Néese Juan íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba asíali yúuquéri demonio wenàiwica íicha píipidená ìwali íimacáiná pimàacasa càì imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapicha, íná wadéca wàalàacani cachàiniíri iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica íicha —íimaca yái Juanca. ⁵⁰ Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué pichùulla càmfínápiná imàni cayábéeri, macáicáiná càmfíyéica yùuwide imànica wía, nayúudàaca wía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús reprende a Santiago y a Juan

⁵¹ Mawiénicaté Jesús yéenáiwana yàanàaca imichàcatáipinátéwa chènuniré, ínáté Jesús íináidacawa iwàwalicúsewa yàanápináwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ⁵² Yá ibànùaca ipíchaléwa tàacáisi asíanái yáapicha. Yá nawàlùacawa yàcalé iriculé Samaria yàasu cáli íinata nacutácaténá irí naimácatáipiná. ⁵³ Quéwa, báawaca samaritanonái iicáca judiónái íná níái samaritanoca càmita nabatàa Jesús iwàlùacawa nàyacàle iriculé náalíacáináwa Jesús yàanápinátéwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ⁵⁴ Néese Jesús yéewáidacalénái Santiago, Juan nacái néemàacani, yá náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, çpiwàwasica wachùullíaca quichái yúuwàanápináwa chènuníise nàwali imáalàidacaténá nía càide iyúwaté profeta Elías imáidáanáté quichái yúuwàanápináwa chènuníise imáalàidacaténáté báawéeyéi wenàiwica? —náimaca. ⁵⁵ Quéwa Jesús iwènùaca iicáidaca nalí, yá yàalàaca nía cachàiniíri iyú. Yá íimaca nalí:

—Càmítacué píináidawa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵⁶ Càmita nuwàwa nùuwichàidaca nía, núa asíali Dios néeséerica, càmicáiná nùanàa numáalàidacaténá wenàiwicanái, néese nùanàaca nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Jesúsca. Néese nàacawa áiba yàcalé iriculé.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷ Idècunitàacá nèepunícawa àyapulicubàa, áiba asíali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénacaalí píawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —íimaca. ⁵⁸ Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenacáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemìa comparación: Yàlidunái idèniaca ibànawa, cuipìranái nacái nadènàca namùlubèwa, núacata quéwa, yái asíali Dios néeséerica, càmita nudènà nuimácatáipináwa —íimaca yái Jesúsca. ⁵⁹ Néese Jesús íimaca áiba irí:

—Píawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca. Quéwa yái asíali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núaniri yéetácatalépinátawa, néese idécanáami nubàliacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí.

⁶⁰ Néese Jesús íimaca irí:

—Pimàaca nabàliaca níawáacata, cawinácaalí ìyéeyéica matuíbanáita Dios íicha. Píata quéwa, pía picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. ⁶¹ Néese áiba íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé. Quéwa pimàni nulí cayábéeri, pimàacaca nuèpùacawa quéechacáwa nucapèe néréwa, nucàlidacaténá nùanáwa nuénánái iríwa. Yásí nùacawa néese nùacaténáwa píapicha —íimaca irí.

⁶² Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa comparación: Aibacaalí idàbaca íibaidaca ibànacale yàalunápináwa, néese íináidacaalíwa imànínápiná áiba wawàsi, yá iwènùacawa íibaidacalé íichawa, yásí

canéerica iwèni meedáni yái wenàiwicaca, càmita íbaida machacàníiri iyú. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica iwènuéyécawa nuícha idécanáami nadàbaca náibaidaca nulípiná, canáca yéewanáwa Dios yéenibeca nía, Dios icùacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús envía a los setenta y dos

¹ Néeseté Wáiwacali yeedáca yéewáidacalénáíwa áibanái setenta y dos namanùbaca. Yá ibànùaca nía ipíchaléwa pucháibanamata. Yá ibànùaca nía nàacaténáwa macái yàcalé iriculé, wenàiwicanái ìyacatái nacái, níái yàcaléca iwàwacutácataléca Jesús ipáchiaca.

² Yá íimaca yéewáidacalénáí iríwa: “Báísíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemiacué comparación. Càica níade iyúwa bànacalé ituíná yàasu èeri yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacale ìyacanáwa, quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. Iná pisutácué Dios íicha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápíná yàasu wenàiwicawa íbaidéeyéipiná irí, nacàlidacaténá nalí nuináwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nutàacái, yásí wàwacáidaca nía Dios yàasunáipiná, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná quíiracaalíni. ³ Píacuéwa. Péemiacué cayába áiba comparación: Nubànùacué pía èeri mìnánái yèewiré cuwèesi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios. Càicuéca píade nèewi iyúwa ovejanái yéenibe, càmfíyéica yáalimá ipéliaca caluéyéi cuwèesi lobo íipunita iwàwéeyéica iyáaca oveja yéenibe. ⁴ Picácué pité saco, moneda yàalu nacái, áiba piasu costizapíná nacáíwa. Píacàatétacuéwa, picácué piyamáa pibàlùacawa déecuiri iyú àyapulicubàa pitàanícáténá áibanái yáapicha. ⁵ Piwàlùacuéwa nacapèe iriculé, yá pitáidacué nía quéechacáwa. Càicué píimaca nalíwa: ‘¡Nusutáca Dios íicha imànínápinácué pirí cayábèeri, píacué ìyéeyéica capíi irícu!’ càicué pitáidaca níawa. ⁶ Cayábacaalí náíwítáise níái capíi irícuíyéica, yásí Dios imànica nalíwa cayábèeri càide iyúwacué pisutáaná íicha. Quéwa, càmiccaalí cayába náíwítáise, néese Dios càmita imànipiná nalí cayábèeri. ⁷ Píimácué nacapèe irícu. Piyáacué nacái piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalí yàacàsi nadènièrica nawacùacaténácué piasu, yácáiná cawinácaalí wenàiwica íbaidéerica, iwàwacutá namàacaca yeedáca iríwa íbaidacalé iwèniwa. Picácué pichàbawa áibanái icapèe iriculé, picutácaténácué cayábèeri yáwanái yàacàsi, pìyacatáipiná nacái. ⁸ Píacuéwa áiba yàcalé iriculé, needácatalécué nàataléwa pía, yá piyáacué piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalícué yàacàsi nèerica piyáapiná. ⁹ Pichùnìacué nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica ìyéeyéica néenibàa. Càicué píimaca nalíwa: ‘Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca nalíwa. ¹⁰ Quéwa, pìanàacaalícué áiba yàcalé iriculé, néese càmita nawàwa néemíaca pitàacái, pímusúacuéwa capíi irícuíse calle iriculé. ¹¹ Yá píimácué nalí: ‘¡Càmita wawàwa wàyaca píapichacué, ipíchaná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali nacái! ¡Iná wàacuécawa píicha, wachùpíaca cáli ichùmalé wàabàli íichawa, yái pìyacàle yàasu calle ichùmaléca, càide iyúwacué wáíwítáise ìyáaná, wía judíoca, wáasáidacaténácué pirí Dios yùuwichàidáanápínácué píawa! Quéwa péemiacué cayába quiríta, Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca nalíwa. ¹² Núumacué pirí, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapíná níawa càmfíyéicué yeedáca yàataléwa pía máiní yáwanái Sodoma ìyacàlená mìnánáimi íicha”, íimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

¹³ Jesús íimaca: “¡Máinícué piùwìchàapínácaawa, píacué israelitaca ìyéeyéica Corazín ìyacàlená irícu, Betsaida ìyacàlená irícu nacái! Ewitacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmfírica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwítáisewa pibáyawaná íichacuéwa. Piyúunáidacuéca máiníyéica cayábaca pía náicha níara càmfíyéica israelitami ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irícu, Sidón ìyacàlená irícu nacái, ìyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. Quéwa càmitaté máiní báawaca nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníná pèewibàa.

Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáináté máiní báawéeyéica nía iyúwacué pía, càita nacái nàwalica nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, náawinaca nacáíwa catáli yèewirétá náasáidacaténáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá. ¹⁴ Quéwa áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínacuéwa máiní cachàiníwanái náicha níara càmiíyéica israelita ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, máinícáinacué báawéeyéica náicha pía. ¹⁵ Píacué nacái Capernaum ìyacàlená mìnánáica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios ìyáaná chènuniré. ¡Càmiírita! ¡Néese Dios yúucapínacué píawa irìculé yáara utàwi máiníiri depuúwaca, máinícatalé depuúwaca náicha canánama!” càì yàalàaca nía cachàiníiri iyú yái Jesúsca, càmicáináté neebáida itàacái.

¹⁶ Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Cawinácaalí yeebéeyéicuéca pitàacái, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí neebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí iiquéeyéicuéca pía iyúwa canéeri iwèni, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni nacái. Cawinácaalí iiquéeyéica núa càiride iyúwa canéeri iwèni, Dios iicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí caná iwèni naicáca Dios, yái Dios ibànuèrica núa”, ímaca yái Jesúsca. Néese níái setenta y dos namanùbaca nàaca nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

Regreso de los setenta y dos

¹⁷ Néeseté idécanáami nacàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté Jesús yéewáidacalénái setenta y dos namanùbaca nèepùacawa Jesús yàatalé, casímáica nawàwa manuísíwata. Yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, Dios idéca iyúudàaca wía manuísíwata, imàacacaté nacái demonio yàacawa wenàiwicanái íicha, wachùulliacáináté demonio píipidená ìwali nàanápináwa wenàiwica íicha! —náimaca. ¹⁸ Jesús ímaca nalí:

—Núalíacatéwa pimawèniadáanápínacué Satanás, piúcacaténacué yàasu demonionái wenàiwica íicha, bàaluitécáiná nuicáca Satanás icaláacawa chènuníise càide iyúwa énu icamaláná icaláanáwa Dios yúucacáináté Satanás chènuníise. ¹⁹ Nudéca nuchàiniadacuéca pía, píalimáanápínacué piipínaca àapi ínatabàa, chália ínatabàa nacái, canátacué picháuná. Nudéca nuchàiniadacuéca pía pimawèniadáanápíná macáita wàuwidesàiri Satanás ichàini macháunéeri iyú. ²⁰ Quéwa, picácué piyanídawa ìwali yái píalimáanáca piúcaca demonio wenàiwica íicha. Néese, piyanídacuéwa Dios itànàacáináté píipidená yàasu cuyàluta irìcuwa yái cuyàluta ìyéerica chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

Jesús se alegra

²¹ Yáté Espíritu Santo imàacaca casímáica Jesús iwàwa manuísíwata. Jesús ímaca Dios irí: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita ìyéeyéica chènuniré, cháí èeri irìcuíyéica nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níái yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái neebáidáaná, yéewanápiná áibanái èeri mìnánái iyúunáidéeyéi cáalíacáica, càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. Báisíta, Núaniri, pídéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, ímaca yái Jesúsca.

²² Néese Jesús ímaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái lírica. Abéerita núa, yái lírica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, níawamita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái lírica”, ímaca yái Jesúsca.

²³ Néesecháwa Jesús iwènúacawa, icàlidaca yéewáidacalénái iríwani, méetàucuta áibanái íicha. Jesús ímaca nalí: “Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata, imàacacáinacué piicáca yái numàníirica. ²⁴ Péemíacué cayába, bàaluité madécaná profetanái, madécaná nacái nacuèrinánái nawàwacaté naicáca yái piiquéricuéca, quéwa

càmitaté naicáni. Nawàwacaté néemìaca yá péemièricuéca, quéwa càmitaté néemìani”, ímaca yá Jesúsca.

Parábola del buen samaritano

²⁵ Néese ìyacaté abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu. Yá yàacawa Jesús yàatalé itàanicaténá yáapicha, yáalimáidacaténá iicáwa Jesús. Yá ímaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càirip-ináta Dios yáapicha chènuniré? —ímaca. ²⁶ Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca piléeca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuíse. Picàlidaca nulí càinácaalí ímaca yáara —ímaca yá Jesúsca. ²⁷ Yá yéewáidéerica wenàiwica templo irìcu ímaca:

—Yá tàacáisi Moisés itànèericaté, càì ímaca: “Iwàwacutá cáinináca piicáca Picuèriná Dios macái piwàwalicúsewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa, macáita píiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutá nacái cáinináca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, ímaca yá tàacáisi Moisés itànèericaté — ímaca yá yéewáidéerica wenàiwica. ²⁸ Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani. Pimànicaalí mamáalàacata càide iyúwa yá tàacáisica ímáaná, yá pidènapiná picáucawa càimíri imáalàawa —ímaca yá Jesúsca.

²⁹ Néese quéwa yá yéewáidéerica wenàiwica templo irìcu iwàwacaté cayábaca áibanái iicácani, níái áibanái wenàiwicaca ìyeyéica néeni. Iná isutáca yéemàawa Jesús:

—¿Néeni, cawinásica níara áibanái wenàiwicaca iwàwacutéeyéicasa cáinináca nuicáca? —ímaca.

³⁰ Iná Jesús icàlidaca iríni comparación iyú. Jesús ímaca irí: “Abéeri asiali judío yàacatéwa àyapulicubàa Jerusalén ìyacaléná íicha yàanàacaténá Jericó ìyacaléná néréwa. Néese quéwa abénaméeyéi cayéedéeyéi náibàacani. Yá namelúdaca íicha yàasu macáita, ibàle nacái macáita. Yá nacapèedáidacani báawanama. Yá nàacawa íicha, namàacaca batéwéeri yéetácawa, yá judíoca. ³¹ Néeseçáwa àniwa áiba judíósàiri sacerdote yàanàaca irìcu yá àyapuca àniwa. Quéwa idécanacáita iicáca inacáiriwa judíoca, yá asialica máinírica, yá sacerdote ichàbaca yàacawa íicha déecubàata abémàabàa àyapu íicha.

³² Càita nacái áiba judíósàiri levita íibaidéerica templo irìcu yàanàaca néré, yá iicácani, yá inacáiricawa judíoca máinírica, néese levita ichàbaca yàacawa abémàabàa àyapu íicha. ³³ Néese áiba asiali Samaria yàasu cáli néeséeri, abéeri néená níái wenàiwicaca judíonái iiquéeyéi iyúwa báawéeyéi, yácata càimíri judío yàacawa nacái irìcubàa yá àyapuca. Yá asialica samaritanosàiri iicáca judío máinírica, yá catúulécanáca iicácani.

³⁴ Yá yàacawa máiníri yàatalé. Yá idèpàca íicha icháuná olivo iséená iyú, uva ituní iyú nacái, dabé nacáirica. Yá ibàlìaca icháuná wáluma iyú. Néese samaritanosàiri imichàidacani ipira ínataléwa. Yá itécani áiba capìi néré, naimácatáipiná. Yá icuàcani táiyápinama. ³⁵ Néese mapisáináami àniwa, yá Samaria yàasu cáli néeséerica ipáyaidaca capìi íiwacali pucháiba moneda dracma iyú, cawèniyéi yáawami plata quírameníri, pucháiba èeri iwènicatáica. Yá samaritanosàiri ímaca capìi íiwacali irí: ‘Picúa cayába yáí máinírica. Piúcacaalí plata mamáalàacata íicha yáí nuèrica pirí picúanápinátani, yásí nupáyaidaca pía àniwa yáí piúquéerica nùanàacatáipináta àniwa’, ímaca yáí Samaria yàasu cáli néeséerica”, ímaca yáí Jesúsca. ³⁶ Néese Jesús ímaca irí yáí yéewáidéerica wenàiwica:

—Máisisba asianái iicáca yáí máinírica asialica àyapulicubàa. ¿Chánácaalí néená cáinináca iicáca áiba wenàiwica, yáí asiali cayéedéeyéi imanírica irí báawéeri? —ímaca yáí Jesúsca. ³⁷ Néese yáí yéewáidéerica wenàiwica ímaca Jesús irí:

—Yáara asialica iiquéericaté ipualé —ímaca. Néese Jesús ímaca irí:

—Pìawa, pimàni mamáalàacata càita, áibanái irí nacái càimíyéica péenánái —ímaca yáí Jesúsca.

Jesús en casa de Marta y María

³⁸ Néeseté Jesús yèepùa yèepunícawa àniwa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàanàaca áiba yàcalé irìculé. Inaná ùyacaté néré ípidenéechúa Marta. Uedáca nía

ucapèe iriculéwa, ùacaténá nayáapíná uénánái yáapichawa. ³⁹ Marta idèniaca yùuchawa ñipidenéechúa María. Uái Maríaca úawinacawa mawiénita Jesús yàabàli irí uémìacaténá yéewáidáaná yéewáidacalénáiwa. ⁴⁰ Martata quéwa máini càulenáca úa, uíbaidacáiná nayáacalé. Máadáini uíbaidaca nayáapíná. Néese ùacawa Jesús yàatalé. Yá úumaca irí:

—Nuíwacali, ¿cáná pibatàa nùucha umàaca nuíbaidaca nulínáamitawa macáita wayáapíná? Pichùulia uyúudàanápíná núa —úumaca úái Martaca. ⁴¹ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Marta, péemìa cayába, ¿cáná máini maséeca pínáidacawa piwàwawa, achúma nacái piwàwa manùba wawàsi ìwalíise? ⁴² Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeriwa wenàiwicanái irí, yái nutàacáica. Piùcha María udéca uínáidacawa uémianápíná yái nutàacáica, cayábéeri áiba wawàsi íicha canánama. Canácata yáaliméeri yeedáca uíchani —íimaca yái Jesúsca.

11

Jesús y la oración

¹ Aiba èerité Jesús ñyaca áibalé, yá isutáca yáawawa Dios íicha. Idécanáami isutáca Dios íicha, néese abéeri yéewáidacalé íimaca irí:

—Wáiwacali, péewáida wía wasutáanápíná Dios íicha càide iyúwaté Juan el Bautista yéewáidáanáte yéewáidacalénáiwa nasutáanápínaté Dios. ² Jesús íimaca nalí:

—Pisutácué Dios íicha, yá càicué píimaca pisutácawa:

‘Pía, Wáaniri Dios chènuníiseri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíná. Pimàaca péenaiwaná yàanàaca caquialéta yái èerica pidàbacatáipínáta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnánái namànica càide iyúwa piwàwáaná cháí èeri irícu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara ñyéeyéica chènuniré.

³ Pía wayáapíná wamáapuèrica èeri imanùbaca.

⁴ Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, wíacáiná nacái wamàacaca wawàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalí imàniyéica walí báawéeri. Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás íicha’,

càicué píimaca Dios iríwa”, íimaca yái Jesúsca. ⁵⁻⁶ Jesús íima nacái yéewáidacalénái iríwa:

—Péemiacué comparación: Aiba asàli idèniaca yàacawéerináwa, yá yàanàaca icapèe néré catá bamuchúami. Yá isutáca íicha mamáalàacata: ‘Pía nùacawéeriná, pía nuchàba máisiba pan yácáiná áiba nùacawéeriná idéca yàanàaca nucapèe néré, idéca yàacawa déecuise. Canáca nulí nuèripíná iyáapíná’, íimaca irí. ⁷ Néese yái ñyéerica capíi irícu càmita íima irí: ‘Picá pisàiwica nulí wawàsi. Nudéca nubàliaca capíi inùma. Nuénibe nadéca nacùacawa, waimácaténá íná càmita núalimá numichàacawa nùacaténá pirí quirínamatani’, càmita càì íima irí. ⁸ Néese núumacué pirí, éwita càmicáaníta imichàawa yàacaténá iríni yàacawéerinácanítani, càicáaníta yàaca irí macáita yái imáapuèrica, isutácáiná íicha mamáalàacata cachàiníri iyú. ⁹ Càita nacái núumacué pirí: Pisutácué mamáalàacata Dios íicha, yásí imànicuécá piríwani. Càide iyúwa comparación íimáaná, picutácué mamáalàacatani, yásí pianàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capíi inùma néeni, yásí yàacùacuécá piríwani. ¹⁰ Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapínácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capíi inùma néeni, nàacùaca iríni. Càita nacái cawinácaalí isutéerica mamáalàacata Dios íicha, Dios imànica iríwa càide iyúwa isutáaná.

¹¹ “Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué piiriwa, càmitacué pía irí íba isutácaalí píicha pan iyáapínáwa. Càmitacué pía iyáapíná àapi isutácaalí píicha cubái. ¹² Càmitacué pía iyáapíná chália isutácaalí píicha cawámai yéewé. ¹³ Ewítacué báawéeyéicáaníta íiwitáiseca pía, càicáaníta cáininácuécá piicáca péenibewa, píalimácué nacái píaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmitasicué píalíawa cayábáaná íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníiserica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios ibànàanápíná nalí Espíritu Santo, cawinácaalí isutéeyéica Dios íichani! —íimaca yái Jesúsca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

¹⁴ Aiba èerité Jesús yúucaca demonio asìali ícha. Yái demonio mataàcáica imànicaté asìali. Néese demonio yàacadénáamiwa asìali ícha, yáta asìali yáalimá itàanica àniwa. Níái wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí iwálíise yái imàníinaca. ¹⁵ Quéwa abénaméeyéi náimaca: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalinaca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús iwali.

¹⁶ Aibanái nawàwa náalimáidaca naicáwa Jesús asáisi idèniacaalí Dios íiwitáise, ína nasutáca ícha imàníinápíná yái càmirica wenàiwica idé imànica. ¹⁷ Yá Jesús yáalíacawa náináidáanáwa nawàwáaná náalimáidaca naicáwani. Yá íimaca nalí:

“Pémíacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí ípunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, càmita náalimá nàyaca abéeri capii irícu. ¹⁸ Càita nacái Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini Satanás quirínamatá. Càicuéca núumaca pirí píimacáinacué nùwali núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwitáise iyú, yái demonio íiwacalinaca. ¹⁹ Quéwa picháawàacaalícué nuináwaná iwali mamáalàacata núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwitáise iyú, néese iwàwacutácué picàlidaca nulí cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué yúucaca demonio wenàiwica ícha. Píalíacawa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná péewáidacalénái nadéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná iwali báisíri iyú. ²⁰ Nudéca núucaca demonio wenàiwica ícha Dios íiwitáise iyú. Iná nudéca núasáidacuéca pirí Dios icùaná abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

²¹⁻²² “Núucaca demonio wenàiwica ícha nuíwítáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás ícha. Pémíacué comparación: Cachàinicaalí asìali, idèniacaalí cayába icáapisàiwá, yásí icùaca icapèewa cachàiníri iyú, yàasu nacáiwá iyéerica icapèe irícu, ipíchaná cayéedéeri yàanàaca imelùdacaténá íchani. Quéwa cawàwanáta áiba asìali yàanàaca cachàiníríca capii íiwacali ícha, néese imawèniadaca íchawa capii íiwacali, yásí imelùdaca ícha icáapisàimi, yàasumi nacái yàacaténá yáapichéeyéi iríwani. Càita nacái Satanás idacùaca wenàiwica íiwitáise, cachàiníri iyú ipíchaná namusúacawa ícha. Quéwa núata iwasàaca wenàiwica Satanás ícha cachàinicáiná núa Satanás ícha.

²³ “Píacué càmiyéica abédanama íiwitáise núapícha, piùwidecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeráidacaténá wenàiwica Dios ícha meedá”, íimaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

²⁴ Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica ícha, yásí demonio iméeràacawa chùiri cáli íinata, yá icutáca iyamáacatáipínáwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipínáwa, néese íimaca íináidacawa iríwa: ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwicaca nùacatáiscatéwa ícha’, íimaca iríwa yái demonioca. ²⁵ Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiséeri càide iyúwa cayábéeri capii natunuérica, nachùnièrica nacái cayába. ²⁶ Néese demonio yàaca iwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiníyeyéi báawaca ícha. Néese macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwaliculé nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica wenàiwica irí báawéeri máini ícha yái idàbánéerica demonio imàníiricaté irí quéechacáwa”, íimaca yái Jesúsca.

La felicidad verdadera

²⁷ Idècunitàacá Jesús icàlidaca nalíni, yá abéechúa inanái úumaca cachàiníri iyú: —¡Casíimáica píwali úara inanáica imàaquéechúacaté pimusúaca piicá èeri, úara idàwinèechúacaté pí! —úumaca. ²⁸ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—¡Báisíta, quéwa cachàini yáwanái casíimáica uícha nía, cawinácaalí wenàiwica yebáidéeyéica Dios itàacái, namànica nacái càide iyúwa ímáaná! —íimaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

²⁹ Néeseté manùba wenàiwica nàwacáidáyacacawa mamáalàacata Jesús itéese. Yá Jesús idàbaca icàlidaca nalíni: “Báawaca náiwitáise níái wenàiwicaca iyéeyéica siúcade; nasutáca nuícha numànínapíná naicá yái camíirica wenàiwica idé imànica. Càmita quéwa numànipíná nalí càiri wawàsi. Numàacacáita naicáca numànínapíná càide iyúwaté profeta Jonás iyáaná. ³⁰ Càide iyúwaté Nínive iyacàlená mìnánáimi nàalíánáwa Dios ibànùacaté nàatalé profeta Jonás, càita nacái numàacapíná wenàiwica nàalíacawa nùwali, núa asìali Dios néeséerica, numànipínacáiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáaná. ³¹ Aiba èeriwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí níái wenàiwicaca iyéeyéica siúcade nabàlùapínáwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Néese Sur yàasu cáli icuèchúami camíichúa israelita umichàapínacawa ucháawàacaténá naináwaná ìwali níái israelitaca iyéeyéica siùca. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuise wàasu cáli ínatalépiná uémìacaténaté rey Salomón itàacái máini cáalíacáica, úalíacáinatéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáaníta nèewibàa, níái israelitaca, núa cachàiníirica íiwitáise rey Salomón ichàini íicha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná cabáyawanáca Dios iicáca nía. ³² Nía nacái camíiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irícu namichàapínacawa èeri imáalàacaalíwa Dios yùuwichàidapínacaalí báawéeyéi wenàiwica. Néese níái israelitaca iyéeyéica siùca nabàlùapínáwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Yásí Nínive iyacàlená mìnánáimi nacháawàapíná israelitanái iináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive iyacàlená mìnánáimi nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemìacáinaté profeta Jonás icàlidaca nalíni Dios inùmalícuise. Néese, éwita nùyacáaníta nèewibàa siúcade, níái israelitaca, núa cachàiníirica íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná máini cabáyawanáca Dios iicáca nía”, íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

³³ Jesús íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Watùcunìacaalí lámpara, càmita wabàani catácatalé, càmita nacái yàalusi irículé. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa amalácaténá wenàiwicanái irí iwàluèyécawa néré. ³⁴ Pituí nacái iyaca píri càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituú, yásí amalánamaca piicáca. Quéwa, báawacaalí pituú, néese catáca piicáidaca. ³⁵ Néese, yái píináidéericawa piwàwalícuisewa iyaca càide iyúwa catuúri íiwitáise. Iná picúa cayába piwàwawa, masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios íicha, ipíchaná catáca píiwitáise. ³⁶ Amalácaalí píiwitáise, canásíwacaalí catá píiwitáise, yásí píalíaca piicáca cayábéeri báawéeri íichaná, càide iyúwa lámpara icànacaalí píwali”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

³⁷ Idécanáamité Jesús icàlidacani wenàiwicanái irí, yá abéeri fariseo imáidaca Jesús iyáacaténá iyáacaléwa. Inaté Jesús iwàlùacawa fariseo icapèe irículé, yá yáawinacawa mesa iwéré. ³⁸ Yái fariseo íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí iicáciná Jesús càmita imàni culto nacáiri íibacaténá icáapiwa éeréeri iyú, iyúwa fariseonái íiwitáise iyáaná ipíchawáise iyáaca iyáacaléwa. ³⁹ Quéwa Wáiwacali íimaca irí:

—Píacué fariseoca, pimànicuéca madécaná wawàsi éeréeri iyú càide iyúwaté piawirináimi yéewáidáanacué pía, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quírápieli nacái wáibéeyéica íinatabàa. Quéwa máini báawaca píiwitáise piwàwalícuisewa càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedácáinácué píriwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuéca. ⁴⁰ ¡Píacué camíiyéica yáalíawa! ¿Càmítacué píalíawa Dios yáalimá iicáca piwàwalículéwa càide iyúwa iicáaná nacái macái wawàsi wenàiwica yáaliméerica iicáca ituí iyúwa? ⁴¹ Quéwa, iwàwacutácué masacàaca

pimànica píiwitáisewa piwàwalicúsewa quéechacáwa yéewanápinácué pìaca catúulécaneéyeyí irí cayábéeri ofrenda Dios irípiná. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicácué macáita yái pimàniiricuéca.

⁴² “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué fariseoca! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí abéerinama néená níái diéyéica imanùbaca pibànacaleca púubéeyéica, níái menta ibáiná, ruda ibáiná nacái, macái bànacalé íiwitáaná nacái, càide iyúwaté Dios ichùulianácué pimàacaca irí nía ofrenda iyú sacerdotenái iyáapiná. Quéwa, càmitacué picùa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái cáininá piicáca Dios. Máinícué iwàwacutá càì pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca pìasu cawèniiriwa Dios irípiná ofrenda iyú.

⁴³ “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué fariseoca!, iwàwéeyéica máiní yáaw-inacawa macái wenàiwica yàacuésemi chènunibèeri yàalubáisi íinata néewáidacàalu irícu pimànicaténácué culto, yéewacaténácué naicáca pía iyúwa máiníyéica cachàinica. Casíimáicuéca piwàwa nacái natàidacáinácué pía máiní cáimiétaquéri iyú bamuchúamibàa yàcalé áibanái wenàiwica naicácaténácué natàidaca pía.

⁴⁴ “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa! Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càliculli càmiyeyí wenàiwica yáalíawa alénacaalí càliculli iyaca, néese wenàiwica nàipìnaca càliculli íinatabàa, quéwa càmita náalíawa nàipìnaca casaqueeri íinatabàa. Càita nacái áibanái néemiaca péewáidáanácué nía quéwa càmita náalíawa casacàacuéca píiwitáise”, íimaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Iná abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, picàlidacáiná càiri tàacáisi fariseonái irí, íná pitàanica pìyaca wàwali nacái báawéeri iyú, wía yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu —íimaca. ⁴⁶ Quéwa Jesús íimaca:

—¡Dios yùuwichàidapinácué pía nacái, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu! Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa náiwacanánái ichùulièyéica wenàiwica iwáacutáidaca máiní imiéri wawàsi, néese càmita nayúudàa iwáacutáidacani, ibatàa nacáapi ipùata achúméeríina iyúpináta, càmita nayúudàa iwáacutáidacani. Càita nacái pichùuliacuéca wenàiwica namàníinápíná madécaná càulenéri wawàsi píimacáinácué Dios iwàwacasa càì namànica, néese càmitacué pimàni càide iyúwa pichùulianá áibanái imànica.

⁴⁷ “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa!, píacué imàníyeyéica cayábanaméeyeyí iicacánáwa capíi profetanáimi yàasu càliculími iwicáubàa, piwàwacáinásacué piwàwalica nía, Dios yàasu wenàiwica profetanáimica piawirináimi inuényéicaté. ⁴⁸ Iná píasáidacuéca abédanama píiwitáise piawirináimi yáapichawa, cayábaca piicácuéca yái namàníiricaté; nanúacáinaté profetanái, néese cayábacuéca pimànica profetanáimi yàasu càliculími.

⁴⁹ “Iná Dios íimaca cáalíacáiri iyú: ‘Nubànùapíná profetanái, apóstolnái nacái nacàlidacaténá nutàacái israelitanái irí. Néese israelitanái namànipíná báawéeri abénaméeyeyí irí, nanúapíná nacái áibanái néená’, càité íimaca yái Diosca. ⁵⁰ Yácáiná Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca ìyeyéyéica siùca ìwalíse yái piawirináimicué inúanacaté Dios yàasu wenàiwica profetanái, Dios idàbacatáiseocaté èeriquéi àta siùca nacáide.

⁵¹ Yáara idàbáanéerica nanúacaté íipidenéericaté Abel. Néese nanúacaté áibanái manùbéeyeyí. Yáara nanuéricaté namáalàidáaná canánama íipidenaté Zacarías, yái profeta nanuéricaté templo ibàacháwalená irícu, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. Iná núumacué pírí, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca ìyeyéyéica siùca ìwalíse yái piawirináimicué inúanacaté profetanái, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicúse.

⁵² “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu! Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica iyéeduèyeyéica capíi yàasu llave, néese càmita nawàlùawa capíi irículé, càmita nacái nabatàa áibanái iwàlùacawa. Càita nacái píacué: Ewítacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái íimáaná, càicáaníta

càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidacaténáni, càmita nacái pibatàa áibanái yeebáidacani”, íimaca yái Jesúsca.

⁵³ Idécanáami càì Jesús íimaca nalí, yá calúaca nía báawanama, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca. Néese nadàbaca nasutáca néemíawa Jesús manùba wawàsi ìwali nasàiwicacaténá irí wawàsi. ⁵⁴ Náalimáidaca naicáwani íimáanápíná áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíisewa.

12

Jesús enseña contra la hipocresía

¹ Néenialíté madécaná mil namanùbaca wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús yàatalé naicácaténáni. Máinícáiná dàalaca néré wenàiwica, íná nabawáidáyacacawa. Yá Jesús idàbaca icàlidaca quéechacáwa yéewáidacalénái iríwani. Yá íimaca nalí: “Picácué píichawa fariseonái yàasu levadura. Yái levadura íimáanáca càicanide iyúwa náiwitáise pucháibéeri, ipíchanácué nacái pucháibacuéca píiwitáise. ² Càmitacué píalimá pibàaca pibáyawanáwa càiripináta. Aibaalípiná macáita náalíacawa ìwali. ³ Iná macáita wawàsi pitàanírícuéca ìwali catéeri irìcu, áibaalípiná macáita néemíapínáca amalánama ìwali. Macáita wawàsi pitàanírícuéca ìwali ibàacanéeri iyú áibanái íicha, picapèe imàdáná irícuwa, yásí áiba èeriwa náiríacawa capíi ipùatalículé, yá nacàlidapínácani cachàiníiri iyú macái yàcalé mìnánái irí”, íimaca yái Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

⁴ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Píacué nùacawéeyéiná, núumacuéca píri, càmita iwàwacutá cáalucuéca pía náicha èeri mìnánái yáaliméeyéica inúacuéca pía, quéwa idécanáamicué nanúaca pía, néese càmita quirínama náalimá namànica píri báawéeri. ⁵ Quéwa nucàlidacuéca píri ìwali cawinácaalí iwàwacutá cáalucuéca pía íicha: Iwàwacutácué cáaluca pía Dios íicha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténácué pía infierno irículé. Báisíta, iwàwacutácué cáaluca pía íicha manuísíwata, ipíchanácué pímaníca pibáyawanáwa, píacaténácué nacái icàaluíná.

⁶ “Péemiacué comparación: Nawénda cinco namanùbaca púubéeyéi màsibèe pucháiba moneda ìwalínápiná càmicáiná máiní cawènica màsibèe. Quéwa Dios càmita iimáicha nía ibatàa abéeripíná, càmita Dios iimáichani, yái màsibèeca. ⁷ Càita nacái Dios icùacuéca pía. Dios yáalíacuécawa macáita píwali, àta càisimalénácaalícué píiwita ibáiná, yáalí nacáíwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abénamata. Iná picácué cáalu píináidacawa píwàwawa, Dioscáiná iicácuéca pía iyúwa cawèníiri yáwanái náicha macái púubéeyéi màsibèe manùbéeyéi”, íimaca nalí yái Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

⁸ Jesús íimaca nalí: “Núumacué píri, cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésesemi, yásí núa nacái, asìali Dios néeséerica, nucàlidapíná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Dios yàasu ángelnái yàacuésesemi. ⁹ Aibacaalí quéwa càmita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésesemi, néese nucàlidapíná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicani Dios yàasu ángelnái yàacuésesemi.

¹⁰ “Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asìali Dios néeséerica, néese iwènúada-caalí íiwitáisewa báawéeri íicha, yásí Dios imàcapíná iwàwawa ibáyawaná íicha. Quéwa áibacaalí itàaní báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha.

¹¹ “Náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali judiónái yéewáidacàalu irìcu, jueznái yàatalé nacái, yàcalé íiwacanánái yàatalé nacái, quéwa picácué achúma píináidawa píwàwawa ìwali càinácaalí iyú yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa, ìwali nacái yái tàacáisi iwàwacutéerícuéca picàlidaca nalí.

¹² Iwàwacutácaalípiná picàlidaca piináwanáwa, yásí Espíritu Santo yéewáidacué píawa, cainácaalícué iwàwacutáanápíná picàlidaca nalíni”, íimaca yái Jesúsca.

El peligro de las riquezas

¹³ Néeseté áiba asíali ibàluèricawa wenàiwicaná yèewi íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pichùulia nuénásàiri yàaca nulí nùasupíná wáaniri yàasumi yéená —íimaca. ¹⁴ Jesús íimaca irí:

—Pía, nùacawéerináca, càmita nùanàa càide iyúwa juez imàníiná nuemiácaténá wenàiwicaná nacháawàaca áibaná iináwaná ìwali, càmita nacái nùanàa nuseríacaténá nániri yàasumi yèewi —íimaca yái Jesúsca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca nacái:

—Piicácué píchawa cayába. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata cawèníiri wawàsi. Wáalimáca wàyaca casíimáiri iyú éwita canácaalí walí manùba cawèníiri. Ewita wenàiwica idèniacaalí yàasuwa madécaná cawèníiri, càicáaníta càmita yáalimá yáalíacawa asáisi iyacaalípiná madécaná camuí —íimaca yái Jesúsca.

¹⁶ Néese Jesús yéewáidaca nía. Yá íimaca nalí: “Péemiácué comparación: Iyacadé càasuíri asíali, idèniéricaté madécaná ibànacalewa. Néese áiba camuíté càasuíri yeedáca manùba iyacanási ibànacale íichawa. ¹⁷ Néese càasuíri íináidacawa, yá íimaca iríwa: ‘¿Càinásica iwàwacutá numànica? Canáca nulí cayába capíi imanùbaca nùwacáida-catalépiná yàacási yái nuedéerica nubànacale íichawa’, íimaca iríwa. ¹⁸⁻¹⁹ Néese íimaca iríwa àniwa: ‘Siùca núalíacawa càinácaalí numàníinápiná. Nucàlìliapíná nupapèewa nuchùnìacaténá àniwa manuínaméeyéi iyú nabàluacawa yéewanápiná nucùaca nalícu macáita yái nubànacaleca nuedéerica, macáita nùasu nacáiwá. Néesezáwa, yásí núumaca nulíwa: Pía, nùacawéerináca, siùcade pidèniaca manùba cawèníiri picuèrica pirípináwa pìyacaténá iyú madécaná camuípiná. Iná piyamáida píawawa, piyáa piyáacaléwa, piira nacái, casíimái nacái piwàwa’, íimaca iríwa yái càasuírca. ²⁰ Quéwa Dios íimaca irí: ‘Pía asíali máiwitáiséerica. Yáta catáquéi péetáwa. Néese macáita yái pìwacáidéerica pirípináwa, áibanáí needápiná nalíwani macáita, áibanáí wenàiwica càmiyéica píalía ìwali’, íimaca yái Diosca. ²¹ Càita ìyaca cawinácaalí wenàiwica ìwacáidéericáita iríwa meedá cawèníiri yàasupínáwa, càmiíri quéwa imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

²² Néeseté Jesús íimaca yéewáidacaléná iríwa: “Péemiácué cayába: Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, pìyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca pibàlepináwa, pìwali-caténácué pibàlewa. ²³ Máiniíri cawènica wacáuca yàacási íicha. Wainá nacái máiniíri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca cháí èeri irícu, wainá nacái cawèníiri íná yéewa wáalíacawa yàanápíná walí wawàsi càmiírca máini cawènica, yái yàacásica, yái bàlesica nacái. ²⁴ Piicáidacué nalí níái cuipírca. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale ìyacanáwa. Quéwa Diosta yàaca nayáapíná. Néeni, ¡máinicuéca cáinináca Dios iicáca pía náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué pía nacái. ²⁵ Néese, éwitacué píináidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmítacué píalimá cáala pimànicuéca picáucawa, ibatàa abéeri hora piná, càmítacué píalimá cà. ²⁶ Càmicáinácué píalimá pimànica càiri achúmèeri wawàsi, íná canéeri iwèni meedá píináidacaalícuéwa piwàwawa báawanama yàacási ìwali, bàlesi nacái.

²⁷ “Piicáidacué càinácaalí íiwinási nadàwinàcawa: Càmita náibaida. Càmita nacái needá sáawáli namàníripíná nabàlewa. Quéwa núumacué píri nadèniaca náiwínáwa cayábèeri iicácanáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinicáaníta càasuca Salomónca.

²⁸ Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábèeri iicácanáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléena èeri meedá manacúlibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábèeri masicái irí waiquéerica càiride iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa Dios yàanápínácué pibàlepiná nacái. ¿Cánácué càmita

manuí píináidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápinácué pía? ²⁹ Picácué píináidáaníwa mamáalàacata càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa. Picácué máiní achúmaca píináidacawa piwàwawa ìwali mamáalàacata. ³⁰ Níacáiná macái èeri mìnánái càmiyéica Dios yéenibeca nánáidáanicawa nawàwawa ìwali, yái wawàsica. Quéwa iyacué pirí Wáaniri Dios yáaliéricawa càirínácaalí wawàsi pimáapuèricuéca. ³¹ Píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulianá pimànica, macái pichàini iyúwa, yásí Dios yàacué pirí nacái macáita càinácaalícué pimáapuèrica”, ímaca yái Jesúsca.

Riqueza en el cielo

³² Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué cáalu pía, píacué nùasu ovejanáica; máisibáwanáitacué pía, quéwa Wáaniri Dios idéca yeedácuéca pía imàcáanápínacué yàasunáica pía, icùacaténácué pía. ³³ Piwéndacué piasuwa. Píacué iwènináami catúulécanéeyéi irí. Yásí pidèniápinácué cawènisíwéeri càmirica imáalàawa Dios yèeripínacué pirí chènuniré, aléera càmicataléca éwisàimipínacué píchani, càmicatalé cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa, càmita nacái cuwée imáalàidacuéca píchani. ³⁴ Yásí piasucué cawènírisíwa iyapíná chènuniré, íná piwàwápinácué piyaca chènuniré”, ímaca yái Jesúsca.

Hay que estar preparados

³⁵ Néeseté Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese. Péemìacué comparación: Piyacué càide iyúwa wenàiwica idécanáami ìwalica ibàlewa, ipucúadaca nacái yàasu lámparawa. ³⁶ Picùacué nùacawa néese càide iyúwa áibanái íbaidéeyéica nacùacaalí náiwacaliwa yèepùacawa casamiento néese, áibanái imànicatalé fiesta nacásàacadénáamiwa. Nacùaca náiwacaliwa yàacawa néese àta yàanàacataléta casamiento néese, yéewanápiná nàacùaca irí capii inùma ráunamáita yàanàacaalípiná imáidaca. ³⁷ Yái náiwacali yàanàacaalípiná, yá yàanàacaalí nía càmiyéica iimá, yásí casímáica yàasu wenàiwicanái. Péemìacué cayába, yái náiwacali ichùnìapínáca yàasuwa iwacùacaténá nali nayáapíná. ³⁸ Casímáica níawa, náiwacali yàanàacaalí nía càmiyéi iimá, éwita yàanàacaalí néré catá bamuchúami, càmicaalí nacái, cacámáaléwa nacái. ³⁹ Péemìacué comparación: Capii íiwacali yáalíacaalítéwa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàacatá, néese càmita ibatàa nàacùaca capiiinùma nayéedùanápíná íicha yàasutá. Càmita quéwa capii íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàa. ⁴⁰ Càita nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asiali Dios néeséerica, nùacáináwa néese càmicatáipínátacué picùanàanà”, ímaca yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

⁴¹ Néeseté Pedro isutáca yéemíawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿picàlidasica yái comparaciónca péewáidacaténá wíawamita wía péewáidacaléca, càmicaalí nacái, péewáidasica canánama wenàiwica? —Ímaca yái Pedroca.

⁴² Néese Wáiwacali ímaca: “Péemìacué comparación: Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa capii íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yebáidéeri nacái íiwacali itàacáíwa machacàníiri iyú. Iná yái capii íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íichawa, yá ichùuliaca yàasu wenàiwicawa icùanápiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca. ⁴³ Néesecáwa íiwacali yàanàacaalípiná àniwa, yá casímáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa iyaca càide iyúwa íiwacali ímáanaté irí. ⁴⁴ Péemìacué cayába, yái íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íbaidaca cayába íiwacali iríwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. ⁴⁵⁻⁴⁶ Quéwa yái íiwacali yàasu wenàiwicaca iyúunáidacaalí íiwacali idècunìacawa mamáalàacata, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íbaidéeyéica, yá iyamáidaca íbaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icàmáanápíná nacái, yáta íiwacali yàanàapínáca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, áiba hora nacái càmiíri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápíná.

Yásí íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica, càide iyúwa yùuwichàidáná wenàiwica càmfíyéica yeebáida itàacái.

⁴⁷ “Cawinácaalí yàasu wenàiwicanái yáaliyéicawa càinácaalí náiwacali iwàwáaná namànica, quéwa càmfíyéica icùa íiwacali yàanàaca, càmfíyéica yeebáida nacái íiwacali itàacáiwa, yá náiwacali icapèedáidapiná níawa manùba yàawiría cachàiníiri cabèesi iyú. ⁴⁸ Néeseta quéwa cawinácaalí yàasu wenàiwica càmfírira yáalíawa cayába càinácaalí íiwacali iwàwáaná yàasu wenàiwica imànica, néese imànicaalí ibáyawanáwa, yásí íiwacali icapèedáidaca báawatatàani. Cawinácaalí yáaliyéicawa cayába, iwàwacutá namànica máiní machacàníiri iyú. Cawinácaalí yàasu wenàiwica íiwacali imàaqueyéica icùaca manùba, iwàwacutá nacùaca nía máiní cayábéeri iyú náicha áibanái càmfíyéica icùaca manùba”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús es causa de división

⁴⁹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé, íná càulenéri wawàsi yàanàapínaca macái èeri mìnánái ìwali càide iyúwa quichái yeemácaalí wenàiwica; yá ¡máiní nuwàwa quichái idàbaca ipucúacawa ráu-namáita! ⁵⁰ ¡Iwàwacutápiná nùuwichàacawa cáiwíiri yùuwichàacáisi iyú, yá máiní báawaca nuínáidacawa nuwàwawa siúcade àta numáalàidacatalépináta nùuwichàacawa! ⁵¹ Picácué piínáidawa wenàiwicanái nàypíná matufbanáita náapichawáaca nùanàacáaníta aléi èeri iriculé. ¡Càmíirita! Néese, càmita abédanama náiwitáise nùwali. ⁵² Siúcáisede nàyacaalí cinco namanùbaca néenánái, yásí máisiba càmita abédanama náiwitáise pucháiba yáapicha, càita nacái, càmita abédanama pucháiba íiwitáise máisiba yáapicha. ⁵³ Asíali yùuwideca imànipínaca ìiriwa. Iiri nacái yùuwideca imànipíná yáaniriwa. Inanái ùuwideca umànipínaca úiduwa. Uídu nacái ùuwideca umànipíná úatúawa. Ua nacái ucuíruca ùuwideca umànipíná uinìruwa. Uinìru nacái ùuwideca umànipíná ucuíruwa, níacáiná abénaméeyéi néená neebáidapíná nutàacái, quéwa áibanái càmita neebáidapíná nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

Las señales de los tiempos

⁵⁴ Yá Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Péemíacué comparación: Chái Israel yàasu cáli íinata, piicácaalícué manùba acalèe namichàacawa èeri iwàlùacatáisewa, yásí píimacuéca piríwáaca: ‘Aca uníara wàatalé’. Yásí yúuwàacawa. ⁵⁵ Néese cáuli ipùacaalí sur néese, yásí píimacuéca ùuleca cáminá walíwa. Yásí ùulecani. ⁵⁶ ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái acalèe iicacánáwa, cháí cáli nacái. Iná píalíacuéca nacáiwa càinácaalí íimáaná yái Dios imàníirica siùca, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasacué píalíawa cawinácaalí núa”, íimaca yái Jesúsca.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

⁵⁷ Jesús íimaca nalí: “¿Cánácué càmita piínáidawa machacàníiri iyú pimàníinápínácué cayábéeri? ⁵⁸ Pisutá Dios íicha caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios ìyaca pirí càiride iyúwa piùwide. Péemí comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàacaténá piínáwaná ìwali nacuerínánái irí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapicha éeréta àyapulicubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha càì, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapíná píawa presoíyéi ibànalículé, nacapèedáidacaténá píawa. ⁵⁹ Péemí cayába. Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna irícuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná, yái centavo namáalàidáná canánama. Càita nacái càmita píalimá pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripínáta”, íimaca yái Jesúsca.

¹ Néenialíté abénaméeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yàatalé, yá nacàlidaca Jesús iríni, Pilato gobernador imàacacaté yàasu úwináiwica inúaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi. Yáté Galilea néeséeyéi íiranámi yèewiàcawa napira íiranámi yèewiwa, níái píráimica nanuéyícaté sacrificio piná nàacaténá Dios icàaluíniná. Uwináí inúacáiná níái mawiénita irí yáni nanúacatái napírawa, íná yéewa náiranámi yèewiàcawa napira íiranámi yèewiwa.

² Néese Jesús íimaca nalí: “Níara Galilea yàasu cáli néeséeyéica néetácatéwa máini báawéeri iyú. Iná cawàwanátacué piyúunáidaca cabáyawanácaté níái náicha canánama iyéeyéica nàasu cáli íinata. ³ Núumacué pirí, càmítaté cabáyawaná níái áibanái íicha. Néese càmicálícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha. ⁴ Péemíacatécué nacáí naináwaná ìwali áibanái dieciocho namanùbaca yéetéeyícatéwa Siloé néré chènuniiri capii yúuwàcáinatéwa náinatabàa. Picácué píináidawa cabáyawanéeyéica níái náicha macáita Jerusalén iyacàlená mìnánáica. ⁵ Núumacué pirí, càmítaté cabáyawaná níái áibanái íicha. Néese càmicálícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí macáita péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la higuera sin fruto

⁶ Néeseté Jesús yéewáidaca níái comparación iyú àniwa, náalíacaténáwa mesúnamáita Dios yúuwichàidáanápínaté israelitanái. Yá íimaca nalí: “Aiba asiali idèniàcaté higuera yéetaná yàasu uva ibànacalená yèewiréwa. Yàaca iicácaténá idènièricaalí iyacanáwa yái àicuca, quéwa canáca yàanèeri iyacanáca. ⁷ Iná bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa icuèrica uva ibànacalená: ‘Píicá yái àicuca. Nudéca nucutáca iyacaná máisiba camuí imanùbaca. Yá canáca iyacaná. Iná piùcani. Canápináta meedá wamàaca ibàlùacawa cháí màyacanéeri’, íimaca. ⁸ Quéwa yái icuèrica bànacalé íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pimàaca ibàlùacawa cháí quirítàacáwa abéeri camuípiná. Yá nubàsabásáidaca itéesebàa cáli, nùwacáidapíná nacáí pírái iyami cayábacaténá irí cáli. ⁹ Yá cawàwanáta càyacanácani. Néese quéwa màyacanácaalí mamáalàacatani, yásí piùcacani’, íimaca íiwacali iríwa”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada

¹⁰ Aiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús yéewáidacaté níái néewáidacàalu irícu. ¹¹ Uyaca néeni cáuláiquéechúa inanái. Demonio yúuwichàidacaté úa dieciocho camuí. Càmita demonio ibatàa ubàlùacawa machacànita, canásiwa, cawaalíca úa mamáalàacata. ¹² Néese Jesús iicáca úa, yá imáidaca yàataléwa úa. Íimaca ulí:

—Pía inanái, nuwasàaca pía uláicái íicha —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa ùwali úái inanáica. Yáta cayábaca úa. Yá úalimáca ubàlùacawa machacànita. Yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri. ¹⁴ Quéwa yái néewáidacàalu íiwacali iicáca Jesús ichùnianá úa càide iyúwa íibaidacalési, íná calúacani Jesús yáapícha Jesús ichùnìacáiná úa sábadu irícu nayamáidacatáicawa. Yá néewáidacàalu íiwacali íimaca wenàiwicanái irí:

—Iyaca walí seis èerita wáibaidacatáipíná. Iwàwacutácué pìanàaca quéechacáwatá ichùnìacaténácué píatá, càmita siùca èeri sábadu wayamáidacatáicawa —íimaca.

¹⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, péemíacué comparación: Macáitacué piwasàaca pipìranáiwica pacá itéeyéica yàasusi, burro nacáí pitécaténácué nàiraca úni siùca èeri wayamáidacatáicawa. ¹⁶ Néeni, ¿cánácué càmita pibatàa uèpunícawa cayába siùca èeri wayamáidacatáicawa úái Abraham itaquétúanámica, úái inanái Satanás idacuèchúa uláicái iyú dieciocho camuí? —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Idécánáami Jesús icàlidaca nalíni, yá báica yúuwidenái wenàiwicanái yàacuéssemi. Quéwa macáita wenàiwica casímáica nawàwa naicáicáinaté yái Jesús imànìirica íiwitáise cachàiniiri iyúwa, yái càmiirica áibanái wenàiwica idé imànica.

La parábola de la semilla de mostaza

¹⁸ Jesús íimaca nalí nacái: “Siùcade nuclìdacuè pirí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Nuéwáidacuè pía comparación iyú. ¹⁹ Yái Dios icùaná yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa achúmèerína mostaza íimi, asìali ibànéerica ibànacale yèewiwa. Máiní achúmèerínaca yái íimica, quéwa idàwinàacawa manuúripiná mamáalàacata càiride iyúwa àicusíwa. Máiníri manuícani, íná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

²⁰ Jesús íimaca nalí nacái: “Siùcade nuéwáidacuè pía comparación iyú píalíacaténacuéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. ²¹ Càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yèewiàdaca levadura másibàawiríacatái harina yèewi, yéewanápiná macáita íbesi inísàacawa”, íimaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

²² Néeseté idècunitàacáwa Jesús yèepunícawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá ichàbawaca áibanái iyacàle irìcubàa imanùbaca, manuúnamèeri, púubèeri nacái yàcaléca. Yá yéewáidaca wenàiwicanái néenibàa nacái. ²³ Aiba wenàiwica isutáca yéemíawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿másibáwanáitasica wenàiwica níara Dios iwàsèeyéipináca yàasu yùuwichàacáisi íichawa? —íimaca. ²⁴ Jesús íimaca irí:

—Píalimáidacuè macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nutàacái. Máiní càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios iyacàle irìculé, càide iyúwacuè càulenáaná wawàlùacawa máucuíri capíi inùma irìcubàa. Núumacuè pirí madécaná wenàiwica nawàwápiná nawàlùacawa Dios iyacàle irìculé iyéerica chènuniré Dios icùacataléca macáita, quéwa càmita náalimápiná, càmicáinaté neebáida nutàacái báisíiri iyú. ²⁵ Numànipiná càide iyúwa capíi íiwacali imàníná. Nudécanáami nubàliaca capíi inùma chènuniré, yásí píacuè iyéeyéica méetàuculé capíi íicha, píanàapínacuéca inùma néré, yá pimáidapínacuéca nulíwa: ‘Wáiwacali, píacua walíni’, càipínacuè píimaca nulí. Quéwa núumacuéca píriwa: ‘Càmitacuè núalía nuicáca pía síisáanéeyéicalícuè pía’, càì núumacuéca píri. ²⁶ Néese píimapínacuéca nulí: ‘Wayáacaté wayáacaléwa píapícha. Péewáidacaté wía wàyacàle yàasu calle irìcubàawa’, càipínacuè píimaca nulí. ²⁷ Quéwa núumapínacuè píri àniwa: ‘Nudéca núumacuéca píri, càmitacuè núalía nuicáca pía síisáanéeyéicalícuè pía. Píacuéwa nuícha macáita píacuè imàníyéica ibáyawanáwa’, càipínacuè núumaca píri. ²⁸ Yá píicháanípínacuéca néenibàawa, píamíadapínacuéca píyéiwa píuwichàacái iyúwa, píicácinacuè píawirínaimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái, macái profetanái nacái nàyaca Dios iyacàle irìcu, icùacataléca macáita chènuniré, píacuè quéwa píucapínacuéca méetàuculé. ²⁹ Madécanáciná wenàiwica nàanàapíná néréwa, macái cáli néeséeyéica, norte néeséeyéi, sur néeséeyéi nacái, este néeséeyéi nacái, oeste néeséeyéi nacái, nayáacaténá nayáacaléwa Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré. ³⁰ Néese abénaméeyéi càimíyéica máiní cachàini siùcade cháì èeri irìcu áiba èeriwa máiní cachàinica níata áibanái íicha. Aibanái nacái cachàiníyéica siùcade, áiba èeriwa càmita máiníyéi cachàinica níata èeri imáalàacaalípináwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

³¹ Yáté èerica abénaméeyéi fariseonái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá náimaca Jesús irí:

—Ara, píacàatétawa, rey Herodes iwàwacáiná inúaca pía —náimaca. ³² Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píacuéwa rey Herodes yàatalé, yáara cachìwéerica. Píimacuè irí càì: ‘Péemí cayába, maléena èeri quirítàacáwa núuca demonio wenàiwicanái íicha, nuchùnna nacái cáuláiquéeyéi. Néese mesúnamáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa’, càì píimacuè iríwa. ³³ Quéwa iwàwacutá nuèpunícawa maléena èeri quirítàacáwa àta nàanàacataléta Jerusalén iyacàlená irìculé, níacáiná israelitanái nanúacaté batéwa macáita Dios yàasu profetanái Jerusalén iyacàlená irìcu. Iná iwàwacutá núa nacái nuétácawa néenibàa.

³⁴ “¡Píacué Jerusalén ìyacàlená mìnanaíca, píacué inuényéica Dios yàasu profetanái, inuényéica nacái wenàiwica íba iyú, níai wenàiwica Dios ibànuèyéica icàlidacaténacué pírí tàacáisi inùmalìcuíse! ¡Manùba yàawíríca nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca píca càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí uénibewa ubáiná yáapísewa! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca píca. ³⁵ Iná péemíacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca idécanáami piùwidenái imànicuéca píipunita ùwicái; núumacué nacái pírí, càmitacué piicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yái yàanèerica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànuèrica walí!’ càipínacué píimaca nùwali —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús sana a un enfermo de hidropesía

¹ Aiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús yàacawa iyáacaténá iyáacaléwa abéeri fariseo íiwacalíná icapèe írìcu. Nàyaca néenibàa áibanái fariseo nacái iicáidéeyéica ìyaca Jesús írì, naicácaténá asáisi imànicaalí áiba wawàsi nacháawèeripiná iináwaná ìwali ìwalíise. ² Iyaca abéeri cáuláiquéeri nacái Jesús íipunita. Yái cáuláiquéerica yéenéeriwa macáita ìwalísewa. ³ Néese Jesús isutáca yéemíawa níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, níai nacái fariseonái. Yá íimaca nalí:

—¿Càinacué píináidacawa? ¿Dios imàacastica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica síuca èeri sábadu wayamáidacatáicawa? —íimaca yái Jesúsca.

⁴ Quéwa masánata íicha níai meedá. Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali yái cáuláiquéerica, yá ichùnìacani. Yá Jesús imàacaca asialí yèepùacawa náicha matufbanáiri iyú. ⁵ Néese Jesús íimaca fariseonái írì:

—Nucàlidacué pírì comparación: Abéericaalícué píiri, càmicaalí nacái, píipira pacá, yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa írìculé namusúadacatáise úni, ¿càmitasicué píimusúada caquialétani, éwita sábadocáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? Iná ¿cánacué càmita píalíawa Dios imàacaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica macái èeri imanùbaca, sábadu nacái? —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese báica níai, càmita náalimá nacàlidaca írìni, Jesús imawènìadacáináté níai.

Los invitados a la fiesta de bodas

⁷ Níai asianái fariseo imáidéeyéicaté néré nacutáca náawinacatáipináwa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata, cáimacáicáiná naicáca níawawa, nawàwacáiná nacái áibanái naicáca níai cáimiétaquéeri iyú. Jesús iicáicáiná namàníná, íná yàalàaca níai comparación iyú. Imaca nalí:

⁸ —Aiba imáidacaalí píca fiesta casamiento nérépiná, píca píawinawa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata yácáiná cawàwanáta áiba wenàiwica yàanàaca, capíi íiwacali imáidéerica néré, cachàiníríca píicha. ⁹ Néese capíi íiwacali, yái imáidéericuéca píca pucháiba, yàanàapiná píatalé, yá íimapináca píriwa: ‘Pimàaca áiba yáawinacawa píatalé’, càipiná íimaca píri. Néese báica píca meedá naicáicáiná piwàwacutáaná píaca píawinacawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmiíyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, déeculé capíi íiwacali íicha. ¹⁰ Iwàwacutá cài pímanica: Namáidacaalí píca, yá píawinawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmiíyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, yéewanápiná capíi íiwacali yàanàaca néré, yásí íimaca píri: ‘Nùcawéeríná, pichàbawa áibacatalé cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa’, càipiná íimaca píri. Càita áibanái yáawinéeyéicawa píapícha mesa iwéré naicápiná capíi íiwacali iicáca píca cáimiétaquéeri iyú. ¹¹ Cawinácaalí wenàiwica cáimacáiyéica iicáca yáawawa, Dios imàacapiná báica níai, càmiíyéi nacái cachàini. Néese cawinácaalí wenàiwica càmiíyéica cáimacái iicáca yáawawa, Dios imàacapiná cáimiétacanáca níai, cachàini nacái —íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese Jesús íimaca capíi íiwacali írì imáidéericaté Jesús néré:

—Pimáidacaalí áibanái nayáacaténá nayáacaléwa píapicha, picá pimáida pìawéeyéináwa, nía nacái péenánáiwa, nía nacái piawiría yéénaca, nía nacái càasuíyéica iyéeyéica mawiénita pirí; níacáiná áibaalipiná náalíacawa iwàwacutáaná namáidaca nàataléwa pía nacái piyáacaténá piyáacaléwa náapicha. Càita napáyaidaca pía yàcàsi ìwalíná pièricaté nalí. Quéwa càmita cayába càì pimànica. ¹³ Néese pichùnìacaalí manùba yàcàsi áibanái iyáapiná, yá pimáida catúulécaneeyéi wenàiwica, báawéeyéi iiná nacái, éeruíyéi yàabàli nacái, matuíyéi nacái. ¹⁴ Yásí casíimáipináca piwàwa càmicáiná náalimá napáyaidaca pía àniwa. Yásí Dios imàaca piríwa cayábasíwéeri cawèníiri chènuníiserica áiba èriwa namichàacaalípináwa yéetácáisi íicha macáita wenàiwicanáimi cayábéeyéica íiwitáise —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la gran cena

¹⁵ Néesetè idécanaámi Jesús icàlidaca nalíni, yá áiba yáawinéericawa néenibàa iyáacaténá iyáacaléwa náapicha íimaca Jesús irí:

—¡Casíimáipinácani cawinácaalí wenàiwica iyéeripináca iyáacaléwa manùbéeyéi yáapicha Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré! —íimaca. ¹⁶ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa comparación: Càasuíri asìali ichùnìacaté madécaná yàcàsi icapèe irìcuwa iwacùacaténá manùbéeyéi wenàiwica yèewi nayáapináni. Yá imáidaca néré manùba wenàiwica. ¹⁷ Néese yéenáiwana yàanàaca nayáanápíná nayáacaléwa, yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa icàlidacaténá nalíni níái wenàiwicaca càasuíri asìali imáidéeyéicaté. Yá íimaca nalí: ‘Aquialécué macái, nudéca nuchùnìaca macáita’, íimaca nalí. ¹⁸ Néeseta quéwa macáita nacàlidaca càmitasa náalimá nàacawa néré. Yái idàbàanéerica íimaca: ‘Nudéca nuwèniaca cáli bànacalé yàalupiná. Iwàwacutá nùacawa néré nuicacaténá néréni. Pimàni nulí cayábéeri picàlidaca píiwacali iríwani càmita nùalimá nùacawa icapèe néré’, íimaca irí. ¹⁹ Aiba íimaca irí nacái: ‘Nudéca nuwèniaca diez namanùbaca pacá íbaidéeyéipiná. Iwàwacutá nùacawa néré nùalimáidacaténá nía asáisi náibaidacaalí cayába. Pimàni nulí cayábéeri, picàlidaca píiwacali iríwani càmita nùalimá nùacawa icapèe néré’, íimaca irí. ²⁰ Aiba íimaca irí àniwa: ‘Nudéca nuedáca nùacawéetúapínáwa, íná càmita nùalimá nùacawa néré’, íimaca irí. ²¹ Néese yái yàasu wenàiwicaca yèepùacawa íiwacali yàataléwa. Yá icàlidaca irí naináwaná. Néese calúaca yái íiwacalica. Yá íimaca yàasu wenàiwica iríwa: ‘Pìacàatétawa yàcalé néré. Picutáca wenàiwica carretera manuínaméeyéi irìcubàa, àyapu púubanaméeyéi irìcubàa nacái. Pimáida catúulécaneeyéi yàanàacaténá nupapèe néré, nía nacái éeruíyéi yàabàli, nía nacái yàana ituwièyéicawa íicha, nía nacái macàwéeyéica’, íimaca yái íiwacalica. ²² Néese yàasu wenàiwica imáidaca nía. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica càide iyúwa píimáaná nulí, quéwa càmitàacá ipuníawa yái picapèeca’, íimaca irí. ²³ Néese íiwacali íimaca irí: ‘Piawa macái àyapu imanùbaca chuítaliré yàcalé íicha, ànalímalé nacái àta alénacaalí nàyaca wenàiwica. Pité néese wenàiwica nawàlúanápínáwa, yéewanápíná ipuníacawa yái nupapèeca’, íimaca yái íiwacalica. ²⁴ Níacáiná idàbàanéeyéica wenàiwicaca numáidéeyéicaté quéecha, núumacuéca pirí, canácata néená iyáapíná iyáacaléwa nuchùnìerica nupapèe irìcuwa”, íimaca yái Jesúsca.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Madécaná wenàiwica yèepunícatéwa Jesús yáapicha, yéewáidacalécaténá nía. Yá Jesús iwènúa iicáidaca nalí. Íimaca nalí: ²⁶ “Píwàwacaalícué nuéwáidacaléca pía, néese iwàwacutácué cáinináca piicáca núa íicha yái cáinináanáca piicáca píaniricuéwa, píatúa nacáiwa, piacawéetúa nacáiwa, péenibe nacáiwa, péenánái nacáiwa, íichacué nacái yái cáinináanáca piicáca picáucawa. Càmicaalícué cáininá piicáca núa íicha yái cáinináanáca piicáca nía, néese càmitacué yéewa nuéwáidacalécuéca pía. ²⁷ Píwàwacaalícué piacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, iwàwacutácué matuíbanáiri iyú pimàacaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalícué piquíniná, éwita nanúacaalícué píawa peebáidacáiná nutàcái, càide iyúwa iwàwacutácaalí nawáacutáidaca nàasu cruzwa

cawinácaalí yéetéeyéipinácawa cruz ìwali. Iwàwacutácué nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùullianácué pía. Càmicaalícué càì pimànica, néese càmitacué píalimá nuéwáidacalécuéca pía. Iná iwàwacutácué píináidacawa cayába quéechacáwa asáisí píalimácaalícué nuéwáidacaléca pía. ²⁸ Péemiácué comparación: Abéericaalí péenácué iwàwa imànica chènuníri capíi, quéechacáwa yáawinacawa iputàaca cayába capíi iwènipiná yáalfacaténáwa asáisí idèniacaalí iwènipiná imáalàidacaténá imànica capíi. ²⁹ Néese, càmicaalí càì imàni, néese idécanáami dàalaca imànica cáli ibàlùadacaténá capíi íba íinata, càmita yáalimá imáalàidaca imànica capíi. Yásí macáita wenàiwica iiquéeyéica capíi yéénami, nadàbapiná naicáanica asiali iquíniná. ³⁰ Yá náimapináca ìwali: ‘Yái asìali idàbacaté imànica chènuníri capíi, néese càmita yáalimá imáalàidaca imànicaní’, càipiná náimaca, naicáanica iquíniná. ³¹ Péemiácué áiba comparación: Aiba nacuèrinásàiri iwàwacutácaalí imànica ùwicáì áiba cáli íipunita, quéechacáwa yáawinacawa íináidacaténáwa cayába asáisí yàasu úwináì diez mil namanùbaca náalimácaalí namawèniadaca náichawa áiba cáli icuèriná yàasu úwináì veinte mil namanùbaca. ³² Néese càmicaalí yáalimá imawèniadaca íichawa nía, yásí ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áiba cáli icuèriná yàatalé, ipíchawáise yàanàaca mawiénita, nasutácaténá néemiawani càisimalénácaalí iyú iwàwacutá ipáyaidaca íichawani, yéewanápiná imàacaca nàyaca matuíbanáita. ³³ Càita nacái iwàwacutácué píináidacawa cáalfacáiri iyú asáisí píalimácaalícué pimànica càide iyúwa nuchùullianá pía, yácáiná, càmicaalícué pimàaca piwàwawa íicha macáita píasumica, néese cué canáca yéewanáwa nuéwáidacaléca pía”, íimaca nalí yái Jesúsca.

Quando la sal deja de estar salada

³⁴ Jesús íimaca nalí: “Péemiácué comparación: Nuéwáidacalénáì nàyaca machacàníri iyú, namàni nacái cayábéeri. Càica níade iyúwa cayábéeri iwidùma, puíwéerica imànica yàacàsi yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puíwa iwidùmaca, yá càmita yáalimá puíwaca àniwani. ³⁵ Canéeri iwèni meedáni yái iwidùmaca. Càmita cayába cáli iríni. Càmita cayába irí nacái yánii nàwacáidacataléca píraì ìyami. Wáuca meedáni, yái iwidùmamica. Càita nacái iwàwacutácué píyaca machacàníri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, píacué nuéwáidacaléca, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíri tàacáisica. Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué nutàacáì”, íimaca yái Jesúsca.

15

La parábola del pastor que encuentra su oveja

¹ Néenialité madécaná yeedéeyéicaté plata néenánáì judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanáì nacái báawéeyéi íiwitáise, nàacawa Jesús yàatalé, néemiácaténá itàacái. ² Néese abénaméeyéi fariseo, áibanáì nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, natàanica báawéeri iyú Jesús ìwali. Náimaca Jesús ìwali:

—Yái asìalica itàidaca cayába báawéeyéi íiwitáise, yá iyáaca iyáacaléwa náapicha — náimaca.

³ Iná Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: ⁴ “Péemiácué comparación: Abéeri péenácué idèniacaalí cien namanùbaca ipíra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa, yásí náiwacali imàacaca ipíranáíwa noventa y nueve namanùbaca manacúalibàa yàacaténá icutáca oveja yúuquéricawa íicha àta yàanàacatalétani. ⁵ Néese yàanàacaalíni, yásí casíimáiri iyú imichàidaca oveja iwáacutaléwa. ⁶ Néese yàanàaca icapèe néréwa, yá ìwacáidaca yàacawéeyéináwa, áibanáì nacái iyaquewéeyéicawa. Yá íimaca nalí: ‘Casíimáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàaca yái nupíra ovejawa yúuquericatéwa nuícha’, càipiná íimaca yái oveja íiwacalináca”, íimaca yái Jesúsca. ⁷ Néese Jesús íimaca nalí: “Péemiácué cayába. Càita nacái abéeri wenàiwica iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha, yásí ángelnáì ìyéeyéica chènuniré nayanídacawa

abéeri wenàiwica ìwali manuísiwata ícha yái nayanídáanácawa noventa y nueve namanúbaca ìwali íináidéeyéicawa mabáyawanáca, íináidéeyéica nacáywa càmita iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha càide iyúwacué píináidáanáwa pìwaliwa. Iná yéewa cayábacata nàwacáidáyacacawa nùatalé níái yáaliyéicawa cabáyawanáca nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íchawa”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

⁸ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Inaná idèniacaalí diez namanúbaca moneda máiníyíéi cawènica yáawamíyíéi plata quírameníiri, néese abéechúa monedacaalí yúucawa uícha, yásí upucúadaca lámpara ucutácaténá moneda yúuquéechúacawa uícha. Yá utunúaca ucapèe iricubàawa éeréeri iyú àta ùanàacataléta moneda cawèniíchúaca. ⁹ Néese ùanàacanáami úa, yá ùwacáidaca uyaquewéeyéiwa inanái, áibanái nacái ùacawéeyéináca inanáica. Yá úumaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàaca cawèniíchúca moneda yúuquéechúacatéwa nuícha’, úumaca nalí. ¹⁰ Núumacué pirí, càita nacái casímáica Dios yàasu ángelnái abéeri wenàiwica ìwali, cawinácaalí báawéericaté íiwitáise iwènúadéerica íiwitáisewa báawéeri ícha Dios iripiná”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola del padre que perdona a su hijo

¹¹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Càasuíri asíali idèniacaté yéenibewa pucháiba asíanái. ¹² Néese iméeréeri ímaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, pía nùasu yéená yái piasucawa pièripináca nulí péetácaalípináwa’, ímaca yáaniri iríwa. Yá néese náaniri iwacùaca macáita yàasu yèewiwa nalí. ¹³ Néese cáwa cawàwanáta máisiba èeri idénáami, iméeréeri iwéndaca íchawa yáaniri yàasuwa, yá itéca iwènináami, néese yàacawa déeculé áiba cáli néré. Yá yúucaca macáita yàasu platawa iyacaténá máiní máiwitáiséeri iyú. ¹⁴ Néese idécanáami yúucaca macáita, yá idàbaca canáca nayáacalé cachàiniiri iyú néenibàa. Yá iméeréeri idàbaca máapicani. ¹⁵ Yá icutáca íbaidacalépináwa áiba asíali yáapicha yái cáli néeséeri. Yái asíali ichùuliaca iméeréeri yàacawa yàasu manacúaliré yàacaténá ipira marranonái iyáapiná. ¹⁶ Máiní iméeréeri iwàwaca iyáaca marranonái iyáacalé yéenáca anáica, quéwa càmita wenàiwica ibatàa iyáaca nía, ibatàa abéeri pináta, càmita nàa iyáapiná. ¹⁷ Atata ùuculliri idàbaca íináidacawa cáalíacáiri iyú àniwa. Yá ímaca iríwa: ‘Núaniri idèniaca yàasu wenàiwicawa manúbéeyéi. Nadènià nayáacaléwa cayábata, imàacaca nacáywa nalí manuí. Quéwa, núa cháí nuétácawa máapicái iyú. ¹⁸⁻¹⁹ Siúcade nuèpùacawa núaniri icapèe néréwa àniwa. Yá núumapiná iríwa: Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, pirí nacái. Siúcade càmita quirínama cayábaca nuíwítáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápíná pirí núanirica píata. Pimàaca nùyaca càide iyúwa piasu wenàiwica, yásí nuíbaidaca pirí, càipiná núumaca núaniri iríwa’, ímaca íináidacawa iríwa yái iméeréerica. ²⁰ Iná yàacawa, yèepùacawa yáaniri icapèe néréwa.

“Quéwa déecuisecaalí tàacáwani, yá yáaniri iicácani. Yá catúulécánaca iicáca ìiriwa. Yá yáaniri ipiacawa ípunitáidaca ìiriwa. Yá yàanalicuca ìiriwa itàidaca cayábani. Isùsùaca ìiri inàni ìwaliwa càide iyúwa náiwitáise natàidáaná wenàiwica cáininéerica naicáca. ²¹ Néese yái ìiri iméeréeri ímaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, pirí nacái. Siúcade càmita quirínama cayába nuíwítáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápíná pirí núanirica píata’, ímaca. ²² Yáanirita quéwa ímaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Caquialétacué, peedácué ibàlepiná cayábanaméeri áiba bàlesi ícha. Pìwalicué ìwalini. Pìwalicué anillo icáapi íduná ìwali. Pìwalicué nacái izapatonipiná yàabàli ìwali. ²³ Peedácué nacái pacá ídu walífbèechúaca. Pinúacué wayáapínáni. Siúcade wamànicué fiesta. ²⁴ Yácáiná nuírca, nuyúunáidéericaté yéetácatéwa nuícha, siúca quéwade idéca yèepùacawa nùatalé àniwa. Yúucacatéwa nuícha, quéwa siúca nudéca nùanàaca àniwani’, ímaca nalí yái yáanirica. Néese nadàbaca namànica fiesta.

²⁵ “Idècunitàacá namànica fiesta, yá ìiri béeri íbaidaca yèepunicawa yáaniri yàasu manacúali néenibàawa. Yá yèepùaca yàacawa capii nérépiná, yásí yéemiaca namànica

música, abénaméeyéi nacái nalabàaca casíimáiri iyú. ²⁶ Yáí ìiri béerica imáidaca yàataléwa abéeri íbaidéeri. Yá isutáca yéemiawa càinácaalí namàníiná capíi irícu. ²⁷ Yá íbaidéeri íimaca irí: ‘Idéca yèepùacawa néese àniwa piméeréerica, íná píaniri idéca ichùuliaca nanúanápiná wayáapíná pacá fidu walíibèechúa yáwanái, yácáiná piméeréeri idéca yàanàaca cayábata’, íimaca irí. ²⁸ Néese calúacani, yáí ìiri béerica. Càmita iwàwa iwàlùacawa capíi irículé, íná iwàwacutá yáaniri imusúacawa isutácaténá ícha iwàlúanápináwa néré náapicha. ²⁹ Quéwa ìiri béeri càmita yeebá, yá íimaca yáaniri iríwa: ‘Nudéca nuíbaidaca pirí madécaná camuí. Nudéca numànica mamáalàacata càide iyúwa pichùulianá numànica. Canácatáita pía nulí ibatàa abéeri cabra achúméerí- napínáta, numànicaténá fiesta nùacawéeyéiná yáapichawa. ³⁰ Siùca idéca yàanàaca yáí píirica, yúuquéricaté macáita piasu platami máaléquéeri iyú nalípiná inanáica íiméeyéica asíanái yáapicha plata ìwalínápiná, yá pidéca pinúaca irí iyáapíná pacá fidu walíibèechúa’, íimaca yáí ìiri béerica.

³¹ “Néese yáaniri íimaca irí: ‘Nuìri. Pidéca piyamáacawa núapicha càiripináta. Piasucata macáita yáí nudènièrica. ³² Siùcade quéwa máini cayábaca wamàníináca fiesta, casíimáica nacái wía. Piméeréericáiná idéca yàanàaca, yáí iyéericaté càide iyúwa yéetéerimiwa, quéwa idéca yèepùacawa wàatalé càide iyúwa idéca nacáicaalí yèepùacawa cáuca àniwani; yúucacatéwa nuícha, yá wadéca wàanàaca àniwani’, íimaca yáí yáanirica. Càita nacái Dios itáidaca cayába cawinácaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa íbáyaná íchawa”, íimaca yáí Jesúsca.

16

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca yéewáidacalénáíwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Iy-acaté abéeri náiwacali càasuíri. Idèniaca yàasu wenàiwicawa icuèrica càasuíri yàasu cawèníiri. Yá áibanái nàanàaca nacháawàaca yàasu wenàiwica íináwaná ìwali yáí wenàiwicaca icuèrica íiwacali yàasuwa. Náimaca yúucáanása meedá íiwacali yàasu platawa máiwitáiseeri iyú. ² Néese íiwacali imáidaca yàataléwani. Yá íiwacali íimaca irí: ‘Nudéca nuémíaca piináwaná piúcaca nùasu plata. Siùcade pichùnà nùasuwa picàlidacaténá nulí macáita píibaidacalé ìwaliwa càmicáiná nubatàa picùaca nùasu quirínama’, íimaca yáí íiwacalica. ³ Néese yáí asíali yàacawa íiwacali íichawa. Yá íimaca iríwa: ‘¿Càináica numàni siùcade nuíwacali iwàwacáiná yúucaca núa? Canáca nuchàini nubànacaténá nubànacalewa. Báica nacái nusutáca plata áibanái ícha nuwènièripíná iyú nuyáapínáwa. ⁴ Uwé, siùca núalíacawa càinácaalí numàníinápiná àniwa yéewanápiná áibanái yeedáca yàataléwa núa, idécanáami nuíwacali yúucaca núa’, íimaca iríwa. ⁵ Néese yáí asíali imáidaca wenàiwica imawènièyéica íiwacali ícha plata nàanàanápiná abéerinamata namanùbaca iyúwa. Yá íimaca idàbáanéeri irí: ‘¿Càisimaléná pimawèniá nuíwacali ícha?’ íimaca. ⁶ Néese idàbáanéeri wenàiwica íimaca: ‘Numawèniá píiwacali ícha cien namanùbaca yàalu olivo iséená’, íimaca. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca irí: ‘Cháta iyaca pimawèniacáleca cuyàluta íbáiná irícu. Piúca meedáni. Ara, píawinacàatétawa pitànàa àniwa áiba cuyàluta íbáiná irícu cincuenta namanùbaca pimawèniánápiná nuíwacali ícha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca irí cincuenta namanùbaca meedá’, íimaca irí. ⁷ Néese yáí íiwacali yàasu wenàiwicaca íimaca áiba irí: ‘¿Néeni pía? ¿Càisimaléná pimawèniá?’ íimaca irí. Yáí áiba asíali íimaca irí: ‘Cien namanùbaca yàalu trigo ituíná’, íimaca irí. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca irí: ‘Cháta iyaca pimawèniacáleca cuyàluta íbáiná irícu. Piúca meedáni. Pitànàa áiba cuyàluta íbáiná irícu àniwa ochenta namanùbaca pimawèniánápiná ícha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca irí ochenta namanùbaca meedá’, íimaca irí. Càita imànica náapicha macáita wenàiwica imawènièyéica íiwacali ícha yàasusi. ⁸ Néese yáí íiwacali yáalíacawa bàsabàsaca yàasu wenàiwica íiwita, yáí báawéerica íiwitáise icuèricaté íiwacali yàasuwa, iwènúadacáiná namawèniacále. Nudéca nucàlidacuéca pirí yáí comparaciónca píalíacaténáwa máiniíyéi cáalíacáica èeri

mìnanáica càmíiyéica yeebáida Dios itàacái namànicaalí wawàsi nanacáiyéi yáapichawa, cáalíacáica nía píichacué, píacué yeebáidéeyéica Dios itàacái.

⁹ “Iná nùalàacuéca pía pimàníinápínacué cayábéeri áibanái irí piasu plata iyúwa, yéewanápínacué cáinináca naicáca píawa. Nésecáwa, plata imáalàacaalípináwa píichacué, yásí needácué nàataléwa pía aléera chènuniré nàyacatalé càmíirica imáalàawa.

¹⁰ “Aiba wenàiwica icùacaalí achúméeri wawàsi machacàníiri iyú, yá icùapínáca cayába nacái manùba wawàsi. Quéwa imànicaalí ibáyawanáwa idèniacaalí achúmana-mata, yá imànipínáca ibáyawanáwa nacái idèniacaalí manùba. ¹¹ Iná càmicaalícué pimàni cayábéeri piasu plata iyúwa cháí báawéeri èeri irícu, néese càmítacué namàacapíná picùaca báisíiri cawèníirica iyéerica chènuniré. ¹² Néese àniwa càmicaalícué picùaca áibanái yàasu machacàníiri iyú, néese càmíta nàacué pírí piasusíwapínáwa.

¹³ “Péemíacué comparación: Canácata yàasu wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníiri iyú càide iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùulianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapíná íiwacali áiba icàaluínínáwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmítacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, íimaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese abénaméeyéi fariseo cáininéeyéica iicáca plata, néemíacáiná macáita Jesús íimáaná plata ìwali, íná naicáanica Jesús iquíniná. ¹⁵ Quéwa Jesús íimaca nalí: “Pidécuéca picàlidaca piináwaná ìwaliwa wenàiwicanái irí cayábáanása píiwitáise. Neebáidacué nacái pichíwa. Quéwa Dios yáalíacuécawa píiwitáise ìwali, càinácaalí iyáaná. Casímáica èeri mìnánái iicácuéca píiwitáise báawéeri, quéwa Dios iicácuéca píiwitáise iyúwa yáaséerimi isàni meedá”, íimaca yái Jesúsca.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ Jesús íimaca: “Bàaluité iwàwacutá wenàiwica neebáidaca iyúwa profeta Moisés itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliuise, iyúwa nacái profetanái itànàanáté Dios itàacái. Càité iyaca àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. Néese Juan, núa nacái wadéca wacàlidaca wenàiwicanái iríni yái cayábéeri tàacáisica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Siuca madécaná wenàiwica nawàwa nàuwichàidaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica yái tàacáisica.

¹⁷ “Quéwa máiníiri cayábacani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliuise. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aibaalípiná Dios imáalàidapíná capìraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Néese càmíiripínáta itàacái bàaluisàimi imáalàapínáwa, ibatàa abéeri letra achúméerína pináta, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸ Jesús íimaca: “Asíali imàacacaalí íichawa íinuwa, néese yeedácaalí iríwa áiba, imànica ibáyawanáwa, íimácáiná áiba inanái yáapicha càmíichúaca íinusíwa. Aiba asíali yeedácaalí íinupínáwa abéechúa namàaqueechúami, imànica ibáyawaná nacáíwa, íimácáiná úapicha, úara áiba asíali íinuca”, íimaca yái Jesúsca.

El rico y Lázaro

¹⁹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa. Yá íimaca nalí: “Iyacaté càasuíri asíali. Cayábanaméeri ibàle iicácanáwa cawèníiri nacái. Macái èeri imanùbaca imànica fiesta máiníiri cawènica. ²⁰ Iyacaté nacái catúulécaneéri asíali cacháunéeri ìwalfise íipidenéeri Lázaro. Yái Lázaro yáawinacawa càasuíri icapèe inùmaliu. ²¹ Yái catúulécaneérica iwàwacaté iyáaca àta càinácaalí yàacàsi ituériwa càasuíri yàasu mesa íinatáise. Aulinái nacái nàanàaca Lázaro yàatalé nabèrùacaténá icháuná ituí yái catúulécaneérica. ²² Aiba èerité, catúulécaneéri yéetácawa. Yá ángelnái itécani iyacaténá paraíso irícu, aléera Abraham yàatalé Dios yáapicha. Yá nacái càasuíri yéetácawa. Yá nabàliacani, yái càasuírimita.

²³ “Yáí cãasuírìmica yùuwichàacawa mamáalàacata néenibàa báawéeyéimi nà-catalépinácawa néetácaalíwa, ípidenácatalé infierno. Cãasuírìmi iicáidaca déeculé, yá iicáca Abraham, Lázaro nacáí, ìyéeyéica Dios yáapicha paraíso irìcu. ²⁴ Iná yáí cãasuírìmica imáidaca cachàiníri iyú Abraham irí. Yá íimaca Abraham irí: ‘¡Nùawiri, Abraham, piicá nupualé! Pibànùa síisa Lázaro nùatalé idupíadacaténá úni nunène ìwali icáapi iyúwa, nùuwichàacáináwa báawanama cháí quicháí irìcu’, íimaca. ²⁵ Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Pía nutaquérinámica, iwàwacutá piwàwalica pìyáanaté máiní cayábéeri iyú idècunitàacá cáuca pía, quéwa yáí Lázaro ca ìyacaté máiní catúulécaneéri iyú, idècunitàacá cáucani. Siùca Lázaro ìyaca cayába cháí, píata quéwa yùuwichèeriwa ìyaca néenibàa. ²⁶ Càmita núalimá nubànùaca pìatalé Lázaro, ìyacáiná manuírì yàawa nacáiri depuúwéeri béecaná cháí bamuchúamicué wáicha, pía, wía nacáí. Iná canáta yéewaná náalimá nachàbacawa aléera. Píacué nacáí síisaara, càmítacué píalimá píacawa síisa nacáira’, íimaca yáí Abrahamca.

²⁷⁻²⁸ “Néese cãasuírìmi íimaca àniwa: ‘Uwé, néese pimàni nulí cayábéeri, pía nùawiri Abraham, pimàaca Lázaro imichàacawa yéetácáisi íicha, yá pibànùa Lázaro núaniri icapèe nérépiná. Nàyaca néeni cinco namanùbaca nuénánái. Pichùulla Lázaro yàalàanápíná nuénánái ipíchaná nàacawa aléi yùuwichàacáisi irìculé’, íimaca yáí cãasuírìmica. ²⁹ Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Péenanái nadèniaca Dios itàacáí profeta Moisés itànèericaté bàaluité, profetanái itànèericaté nacáí Dios inùmalìcuíse. Iwàwacutá péenanái yeebáidaca natàacáí’, íimaca yáí Abrahamca. ³⁰ Néese yáí cãasuírìmica íimaca: ‘Báisita, quéwa iwàwacutácawa nalí áiba wawàsi quiríta. Lázaro imichàacaalíwa yéetácáisi íicha imàacacaténá yáawawa naicácani, yásí nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha’, íimaca yáí cãasuírìmica. ³¹ Quéwa Abraham íimaca irí: ‘Càmicaalí neebáida Dios itàacáí càide iyúwa Moisés, profetanái nacáí natànàanaté, néese càmita nacáí neebáidapíná Dios itàacáí, éwita yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi íicha yàalàacaténá nía’, íimaca yáí Abrahamca”, íimaca yáí Jesúsca.

17

El peligro de caer en pecado

¹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Macáí èeri imanùbaca ìyaca madécaná wawàsi imàaqueérica wenàiwica nawàwaca namànica nabáyawanáwa. Quéwa, ¡máiní Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí wenàiwica yéewáidéérica áibanái namànicaténá nabáyawanáwa! ² Aibacaalí wenàiwica iméeràidaca áibanái namànicaténá nabáyawanáwa, yásí Dios yùuwichàidapíná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca wenàiwica. Aibanái idacùacaalí manuírì íba icanápi ìwalíse, náucacaténáni manuírì úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìisicùmácawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata cháí èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máiní cachàiníwanái yùuwichàapínácawa áibanái íicha infierno irìcu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. ³ ¡Piicácué píichawa cayába piméeràidacaíchacué púubéeyéi Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa!

“Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pitàaní yáapicha ìwali. Néese iwènúadacaalí ì-witáisewa báawéeri íicha, pimàaca piwàwawa íicha yáí báawéerica imànírìca pirí. ⁴ Ewita imànicaalí pirí báawéeri siete imanùbaca yàawiría abé èeri irìcu, yá yàanàacaalí pìatalé siete imanùbaca yàawiría nacáí, yá íimacaalí pirí: ‘Càmita quirínama numàni pirí báawéeri àniwa’, càicaalí íima pirí, iwàwacutá pimàacaca piwàwawa íicha yáí báawéerica imànírìca pirí”, íimaca yáí Jesúsca.

El poder de la fe

⁵ Néese apóstolnái nasutáca Wáiwacali íicha wawàsi. Náimaca irí:

—Piyúudàa wía manuícáténá wáináidacawa wawàwawa pìwali cachàiníri iyú mamáalàacata —náimaca. ⁶ Néese Wáiwacali íimaca nalí:

—Càmitàacáwacué manuí pínáidacawa piwàwawa nùwali, ibatàa achúméerína iyúpináta. Manuícáalicué pínáidacawa nùwali achúméerína iyútá, càide iyúwa mostaza fíimínaca achúméerína iyáaná, yásí yéewanápinácué càì píimaca irí yái manuírí morera yéetanacátá: ‘Píwatàa píawawa cáli íicha, néese píbàna píawawa manuírí únì yáaculé’, yásí àicu imànica càide iyúwacué píimáaná írítá —íimaca yái Jesúsca.

El deber del que sirve

⁷ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú, yá íimaca nalí: “Abéeri náiwacali idèniacaalí yàasu wenàiwicawa ichùnìerica bànacalé yáapíise, cawàwanáta nacái icùaca íiwacali ipìrawa, néese idécanáami íibaidaca, yá yèepùacawa bànacalé néese, yá iwàlùacawa íiwacali icapèe irìculéwa. Néese, íiwacali càmita íima yàasu wenàiwica iríwa: ‘Caquialéta, píawinawa, piyáa piyáacaléwa’, càmita càì íima. ⁸ Néese íiwacali íimapiná irí meedá: ‘Pichùnìa nuyáapiná. Pìwali cayába píbàlewa pitécáténá nulí nuyáapiná, idècunitàacá nuyáaca nuyáacaléwa. Néesecáwa idécanáami nuyáaca nuyáacaléwa, yásí numàaca piyáaca piyáacaléwa’, càipiná íimaca yái íiwacalica yàasu wenàiwica iríwa. ⁹ Càmita nacái íiwacali yàaca cayábéeri tàacáisi yàasu wenàiwica iríwa idécanáami imànica càide iyúwa íiwacali ichùulianáni, yàasu wenàiwicacáiná meedáni, íná iwàwacutá íibaidaca íiwacali iríwa càide iyúwa ichùulianá imànica. ¹⁰ Càita nacái idécanáamicué pimànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianácué pía, picácué cáimacái piicáca píawawa ìwalíise, néese píimacué Dios irí: ‘Wíacata píasu wenàiwicanái canéeyéica iwèni meedá. Wadéca wamànica càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica, càide iyúwa pichùulianá wamànica’, càicué píima Dios iríwa”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹ Néeseté Jesús idècunitàacá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá yèepunícawa bamuchúamibàa náicha Samaria yàasu cáli, Galilea yàasu cáli nacái. ¹² Jesús yàanàacaté mawiénita áiba yàcalé irí, yá diez namanùbaca asianái cacháunéeyéi íimami lepra iyú nàanàaca Jesús íipunita. Déecuífseta quéwa nabàlùacawa Jesús íicha, càmicáiná judfonái ibatàa nàanàaca mawiénita áibanái irí. ¹³ Yá namáidaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—¡Pía Jesús, Wáiwacali, catúulécana píicáca wía! —náimaca Jesús irí. ¹⁴ Jesús iicáca nía, yá íimaca nalí:

—Píacué pimàacaca sacerdotenái iicáca píimami náalífacaténáwa pidécuéca pichùnìacawa —íimaca nalí. Yá idècunitàacá nàacawa, yá ichàbacawa náicha yái uláicáica. ¹⁵ Yá abéeri néená níái cacháunéeyéimica iicáciná masacàaca íimami lepra íicha, íná yèepùacawa Jesús yàatalé. Idècunitàacá yèepùacawa, yàaca cayábéeri Dios irí cachàiníiri iyú. ¹⁶ Yàanàaca Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí. Yáawiada inàniwa cáliaculé yàacaténá Jesús icàaluíniná, yàacaténá nacái irí cayábéeri. Yái asiali Samaria yàasu cáli néeséerica, càmíríca judío. ¹⁷ Yá néeseca Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Nudéca nuchùnìacáwa diez namanùbaca cacháunéeyéi. Níara nueve namanùbacaca càmita nèepùawa, éwita israelitacáaná nía, nàacaténá cayábéeri Dios irí. ¹⁸ Abéerita yái càmíríca judío yèepùacawa nùatalé yàacaténá cayábéeri Dios irí —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese Jesús íimaca Samaria yàasu cáli néeséeri irí:

—Pimichàawa. Pìawa. Uláicái idéca ichàbacawa píicha, peebáidacáiná nulí —íimaca yái Jesúsca.

Cómo llegar al reino de Dios

²⁰ Fariseonái nasutáca néemíawa Jesús càicaalínápinácaalí Dios icùaca macáita wenàiwicanái. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué píalimá piicáca càinácaalí iyú Dios icùaca wenàiwicanái. ²¹ Càmita náimapiná: ‘Píicácué, Dios icùaca wenàiwica cháí cáli’; càmita nacái náimapiná: ‘Aiba cáli íinata nacái Dios icùaca wenàiwica’, càmita náimapiná càmicáiná náalimá naicáca natuí iyúwani càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa, icùacáiná náíwitáise,

icùa nacái abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa —íimaca yái Jesúsca. ²² Néese Jesús icàlidacaté yéewáidacalénái iríwani:

—Máadáinícuéca piwàwa piicáca núa áiba èeriwa, éwitasica pialimácaalí piicáca núa abé èeri piná meedátá, piwàwapinácuéca piicáca núa, núa asìali Dios néeséerica. Máinícué piwàwapiná piicáca nùanàaca nucùacaténá macáita, quéwacué càmitàacá piicápiná núa. ²³ Aibanái nacàlidapiná nachìwawa, náimapiná nudéca nùanàaca. Náimapináca: ‘Mesías idéca yàanàaca cháí’; áibanái náimapinácué pirí: ‘Mesías idéca yàanàaca néré’. Quéwa picácué piawa néré, picácué nacái piawa náapicha. ²⁴ Péemíacué, nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnánái naicápiná nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icánáaná macáita capìraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càipiná nacái nùacawa néese àniwa nuénáiwana yàanàacatáwa, núa asìali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéri iyúwa. ²⁵ Quéwa iwàwacutá nùuwichàacawa manušíwata quéechacáwa, yá iwàwacutá èeri mìnánái ìyèeyéica siùca báawaca naicáca núa càiride iyúwa canéri iwèni meedá. ²⁶ Mawiénicaalípiná nuénáiwana nùanàacatáipiná àniwa, núa asìali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái nàypiná càide iyúwaté èeri mìnánái ìyáaná Noé yàasu èerité. ²⁷ Matuíbanáicaté nàyaca Dios ícha bàaluité. Nayáacaté nayáacaléwa, néese nàiraca nacái, needácaté nàinupináwa, àta Noénái iwàlùacatalétawa arca iriculé. Yáté manuíri yéesacái yàanàaca, yá néetácatéwa macáita wenàiwica càmíiyéicaté iwàlùawa Noénái yáapicha arca iriculé. ²⁸ Càité nacái Lot yáapichéeyéimi Sodoma ìyacàlená mìnánái nàyacaté matuíbanáita Dios ícha. Nayáacaté nayáacaléwa, nàiraca nacái nàiracaléwa. Nawènia nacái nàasupináwa. Nabànacaté nabànacalewa, nawénda nacái nàasuwa. Namànicaté nacái nacapèewa. ²⁹ Quéwa idécanáamité Lotnáí namusúacawa Sodoma ìyacàlená ícha, yáté quichái yèewièricawa azufre yèewi yúuwàacatéwa chènuníse Sodoma mìnánái ìwali. Yáté néetáca nua macáita. ³⁰ Càita nacái yúuwichàacáisi yàanàapináwa ráunamáita èeri mìnánái ìwali áibaalípiná numàacacaalípiná núawawa naicáca núa, núa asìali Dios néeséerica.

³¹ “Néenialípiná áibacaalí iyamáidapináwa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri ìnatabàawa, idèniacaalí nacái yàasuwa capíi irícu, iwàwacutá càmita yèepùa iwàlùacawa icapèe iriculéwa yeedácaténá yàasuwa ipíchawáise ipiacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. Aibacaalí nacái yèepunípináwa manacúalibàa, iwàwacutá càmita yèepùawa icapèe néréwa ipíchawáise ipiacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. ³² Piwàwalicué càinácaalíté Lot ínumi yéetáca nua, cáininéechúacaté iicáca yàasumiwa èeri irícuírca, úái yéetéechúamicatéwa càmíicáinaté upiacawa yàcalé ícha càide iyúwaté Dios yàalàaná úa. ³³ Cawinácaalí càmíirica yeebáida nutàacái iwàwacáiná icùaca icáucawa cháí èeri irícu, yúucapiná icáucawa càmíiri imáalàawa, quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata éwita áibanái inúacaalíni, idèniapiná icáucawa càmíiri imáalàawa.

³⁴ “Néese núumacué pirí nùanàacaalí táiyápi, yá pucháiba wenàiwica naimápiná nàyaca cama irícu. Angelnáí itépiná abéeri wenàiwica, áibapiná nacái imàacawa néenita. ³⁵ Yá pucháiba inanái namulúapináca nàyaca ituínási. Angelnáí itépiná abéechúa inanái, abéechúapiná nacái imàacawa néenita. ³⁶ Pucháiba asianái yèepuníyéipináca nua manacúalibàa. Angelnáí itépiná abéeri asìali, abéeripiná nacái imàacawa néenita —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese yéewáidacalénái nasutáca néemíawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿chábàanásica nàanàa needácaténá nía? —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Màulenéri iyú piicápinácué chábàanácaalí nàacawa càide iyúwacué pialíanáwa chábàanácaalí yéetéerimiwa iríawa piicácaalí manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa —íimaca yái Jesúsca.

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú náalíacaténáwa iwàwacutáaná na-sutáca Dios ícha mamáalàacata, yàalàacaténá nía nacái ipíchaná naméyáacawa nasutáca Dios ícha. ² Yá Jesús ímaca nalí: “Iyacaté juez áiba yàcalé irícu. Càmita yàa Dios icàaluíniná. Càmita nacái yàa wenàiwica ímiétacaná. ³ Uyacaté nacái yàcalé irícu abéechúa inanái inírimi yéetéechúamicatéwa ícha. Aiba wenàiwica iwàwacaté yeedáca uícha ùacawéeri yàasumi. Iná usutáca juez ícha wawàsi manùba yàawiría iyúudàanápíná úa. Yá úumaca juez irí: ‘Piyúudàa núa. Pichùulia nàuwichàidàanápíná nuícha nùuwidèca yeedéerica nuícha nùacawéeri yàasumi’, úumaca juez irí. ⁴⁻⁵ Manùba èeri càmita juez yeebá usutáaná ícha. Néese maséeca iwàwa idècuni yéemíaca usàna. Yá ímaca iríwa: ‘Ewita càmicáaníta nua Dios icàaluíniná, éwita nacái càmicáaníta nua wenàiwicanái ímiétacaná, càicáaníta siúcade nuyúudàaca úara inanáica, nùuwichàidaca uícha ùuwide, máinicáiná usàiwicaca nulí wawàsi, ipíchaná ùanàaca mamáalàacata, yá usàiwica nulí wawàsi àta nuétáacatalétawa’, càica ímaca iríwa yái juez báawéerica íiwitáise”, ímaca nalí yái Jesúsca.

⁶ Yá Wáiwacali ímaca nalí àniwa: “Pidécuéca péemíaca itàacái yái juez báawéerica íiwitáiseca. Ewita báawéericáaníta íiwitáiseni, càicáaníta átata iyúudàaca maníríichúami. ⁷ Néeni, ¿càmitasicué pílíawawa cayábéeri Dios íiwitáise? Iná iwàwacutácué pílíacawa Dios iyúudàapíná cawinácaalí wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa, cawinácaalí isutéeyéica yáawawa ícha manuísíwata mamáalàacata èeríapinama, táiyápinama nacái. Yá Dios imawèniadapíná náicha nacái nàuwidenái. Càmita Dios idècuniapínáwa déecuírí iyú iyúudàanápíná nía. ⁸ Núumacué pirí, Dios iyúudàapíná níawa caquialéta, imawèniadapíná náicha nàuwidenái. Núa asíali Dios néeséerica, nùanàapíná àniwa aléi èeri irículé, quéwa càmita nùanàapíná manùbéeyéi yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹ Néeseté Jesús yéewáidaca abénaméeyéi wenàiwica comparación iyú, níara cachàiniyéica iicáca yáawawa nayúunáidacáiná mabáyawanéeyéica nía, íná báawaca naicáca náichawa áibanái wenàiwica. Jesús ímaca nalí: ¹⁰ “Pucháiba asíanái nàacatéwa templo irículé nasutácaténá níawawa Dios ícha. Abéeri fariseo, áiba asíali nacái yeedéeri plata yéenanái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. ¹¹⁻¹² Yái fariseo ibàlùacawa abéerita méetàucuta áibanái ícha, isutáca yáawawa Dios ícha. Càì ímaca: ‘Pía Dios, nùaca pirí cayábéeri núacáiná cà mírica iyúwa áibanái wenàiwica canánama. Núa nacái càmita nuyéedua. Càmita báawa nuíwitáise nacái. Càmita nuimá áiba inanái yáapicha cà míichúaca nuínusíwa. Càmita numàni nubáyawanáwa càide iyúwa imàníná yái asíali yeedéerica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná. Núa nacái numàaca nuíchawa nuyáacaléwa pucháiba èeri semana ìwali nusutácaténá Dios ícha. Macái néená níái diéyéica wawàsi nuedéerica nulíwa, numàaca abéeri néená Dios irípiná ofrenda iyú’, càì ímaca ìwaliwa yái fariseoca. ¹³ Néeseta quéwa yái asíalica yeedéerica plata yéenanái judío íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná, yáta ibàlùacawa déecuíseta fariseo ícha. Máinicáiná báica iicáca yáawawa Dios iwéré ibáyawaná ìwalísewa, íná càmita iicáida chènuniré. Néese, ibàbàida yùucutawa mamáalàacata icáapi iyúwa máinicáiná achúmaca iwàwa ibáyawaná ìwaliwa. Yá ímaca mamáalàacata Dios irí: ‘Pía Dios, piicá nupualé, cabáyawanéerica núaquéi’, càì ímaca isutáca Dios ícha”, ímaca yái Jesúsca. ¹⁴ Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Núumacué pirí, Dios imàacacaté iwàwawa ibáyawaná ícha, yái asíali yeedéerica plata yéenanái íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná, néese asíali yèepùacawa matuñbanáita icapèe néréwa. Quéwa yái fariseoca, càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha, níacáiná cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa máinínása cayábaca nía áibanái ícha, Dios imàacapíná báica nía. Cawinácaalí quéwa icàlidéeyéica íchawa ibáyawanáwa, Dios imànipíná irí cayábéeriwa”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹⁵ Néeseté àniwa áibanái natéca néenibewa púubéeyéi Jesús yàatalé yéewacatená Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutácatená nalí Dios ícha imàinínápiná nalí cayábéeri. Quéwa, Jesús yéewáidacalénái naicáca nía, yá nadàbaca nacuísaca náichawa wenàiwica itéeyéica yéenibewa Jesús yàatalé, yéewáidacalénái náimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. ¹⁶ Quéwa Jesús imáidaca sùmanái nàanápínáwa yàatalé. Yá ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé, picácué pimáisanà nàanàaca, Dioscáiná icùaca wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nániri itàacáiwa. ¹⁷ Péemiàcué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nániri itàacáiwa. Càmicaalí wenàiwica neebáida càì, néese canácatáita Dios yéenibeca nía —ímaca yái Jesúsca.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁸ Néeseté abéeri judío íwacalíná isutáca yéemiàwa Jesús. Yá ímaca Jesús irí:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacatená càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —ímaca. ¹⁹ Jesús ímaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí ímáaná yái tàacáisica íméerica cayábéericasa núa, canácaíná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —ímaca yái Jesúsca, iwàwacáiná asìali yeebáidaca Dioscani yái Jesúsca.

²⁰ Néese Jesús ímaca irí àniwa:

—Píalíacawa Dios itàacái ichùulianá wía: ‘Picá píimá áiba inanái yáapicha càmicáicáca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái càmicárica pinìrisíwa; picá pinúa wenàiwica; picá piyéedù; picá nacái pichìwáida áibanái; pía náimiétacaná pániri, píatúa nacái’ —ímaca yái Jesúsca. ²¹ Néese asìali ímaca irí:

—Nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ímáaná sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide —ímaca. ²² Jesús yéemiàcani, yá ímaca irí:

—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéeri pimànica quiríta: Pía piwéndaca macáita pìasuwa, pía nacái iwènináami catúulécaneeyéi irí. Càipiná pidèniaca pìasu cawèníiriwa chènuniré. Néese pèepùawa piàcaténáwa núapicha nuéwáidacalécatená pía —ímaca yái Jesúsca.

²³ Yái asìali quéwa, yéemiàcanáami, yá máiní achúmaca iwàwa máinícáiná càasucani, càmicáiná nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. ²⁴ Jesús yáalíacáináwa achúmaca iwàwa yái asìalica, íná Jesús ímaca yáapichéeyéi iríwa:

—¡Máiní càulenápináca càasuíyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecatená nía!

²⁵ Càide iyúwa camello càmicáiná yéewa iwàlucacawa siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái càulenáca càasuíri wenàiwica yeebáidaca Dios itàacái Dios icùacatenáni —ímaca yái Jesúsca. ²⁶ Níái yéemièyéica Jesús ímáaná, náimaca Jesús irí:

—Néeni, ¿cawínápiná yáalímá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha? —náimaca. ²⁷ Jesús ímaca nalí:

—Canáca yéewaná wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáalíméeri iwasàaca nía, Dios yáalímácaíná imànica macáita —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacalí, wadéca wamàacaca wàasuwa macáita wàcaténáwa píapicha yéewacatená péewáidacaléca wía —ímaca. ²⁹ Yá Jesús ímaca nalí:

—Péemiàcué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abenaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íchawa namànicatená càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aibanái péenacué nacái nàapínáwa maléena èeri nàacawéeri íchawa, càmicaalí nacái néenánái ícha nacáiwá, càmicaalí nacái nasèenái ícha nacáiwá, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi ícha nacáiwá, namànicatená càide iyúwa Dios iwàwáaná. ³⁰ Yásí Dios yàapínacué pírí madécaná wenàiwica piiquéeyéipiná càiyéide iyúwa péenánáiwa chái èeri irìcu. Néese, èeri imáalàacaalípináwa, yásí Dios yàacué picáuca càmicárica imáalàawa chènuniré —ímaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³¹ Yáté Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa doce namanùbaca méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca nalí:

—Siùcade wàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Namànipiná nulí macáita càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali, núa asìali Dios néeséerica.

³² Yá presopináca namànica núawa namàacacaténá cà míiyéi judío inúaca núa, yá naicáanípiná nuquíniná, yá natàanípiná báawéeri iyú nùwali, yá nàapisáidaca núawa.

³³ Nanúadáidapiná nacái núawa, yásí nanúaca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu nucáucàap-ináwa —íimaca yái Jesúsca.

³⁴ Quéwa, Jesús yéewáidacalénáí càmita náalía néemìaca càinacaalí íimáaná yái tàacásica, càmita nacái náalimá náalíacawa ìwali.

Jesús sana a un ciego de Jericó

³⁵ Néeseté, Jesús ìyaca mawiénita Jericó ìyacàlená irí, yá matúiri asìali ìyaca néeni, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanái íicha ichàbéeyéicawa néenibàa. Isutáca náicha plata yéewanápiná iwènìaca iyáapináwa. ³⁶ Yái matúirica yéemìaca manùbéeyéi isàna nachàbáanáwa, yá isutáca yéemìawa nía, cawinácaalí yàawa náapicha néeni. ³⁷ Nacàlidaca iríni Jesús Nazaret ìyacàlená néeséericani yái càì ichàbacawa chábàì. ³⁸ Iná yái matúirica imáidaca:

—¡Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca.

³⁹ Néese áibanái yèeyéicawa Jesús ipíchalé nacúsaca náichawani, yái matúirica, masànáanápináni. Imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníiri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérinámica, Wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. ⁴⁰ Néese Jesús iyamáaca ibàlùacawa. Yá Jesús ichùulìaca natéénápiná matúiri Jesús yàatalé. Néese matúiri yàacawa néré, yá Jesús íimaca irí:

⁴¹ —¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese matúiri íimaca:

—Nuíwacali, pimàaca catuíca núa —íimaca. ⁴² Jesús íimaca irí:

—Catuíca píawa, peebáidacáiná nuchùnìanápiná pía. Iná yéewa cayábaca píawa —íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Yáta matúirimi iicáidaca àniwa. Yá yàacawa Jesús yáapicha. Yàaca nacái Dios irí cayábéeri. Néese áibanái iiquéeyéicani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri.

19

Jesús y Zaqueo

¹ Néeseté, Jesús iwàlùacawa Jericó ìyacàlená irìculé. Ichàbacáitawa néenibàa. ² Abéeri asìali càasuíri ìyaca néeni, abéeri Jericó mìnali, ípidenéeri Zaqueo. Yái Zaqueo, náiwacalìceni, níái yeedéeyéica plata yéénánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. ³ Yái Zaqueo iwàwa iicáca Jesústàatá, yáalíacaténá iicáca Jesús. Quéwa, càmita yáalimá iicàceni, manùbacáiná wenàiwica Jesús itéesebàa. Maléenéeri nacái yái Zaqueoca, ínà càmita yáalimá iicáca Jesús. ⁴ Iná yái Zaqueo ipìacawa Jesús ipíchalépiná. Yá íiríacawa sicómoro yéetaná yàana ìwalibàa yéewanápiná idéca iicáca Jesús. Yái àicu ibàluèericawa àyapu idùlepita, Jesús ichàbacatabàapinácawa. ⁵ Quéwa, Jesús ichàbaca yàacawa sicómoro yéetaná yáwibabàa, yá iicáidaca chènuniré. Iicáca Zaqueo yáawinéeriwa àicu yàanalìcu. Néese Jesús íimaca Zaqueo irí:

—Zaqueo, piricùawa caquialéta, siùcacáináta iwàwacutá nuyamáacawa picapèe néré —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Yá Zaqueo iricùacàatétawa néese. Yá casíimáiri iyú yeedáca Jesús yàataléwa. ⁷ Néese áibanái, naicáciná Jesús iwàlùacawa néré, yá natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali. Yá náimaca nalíwáaca Jesús iwàlùacasawa icapèerìculé asìaliquéi báawéerica, cáanáiricasa ibáyawaná, yái Zaqueoca. ⁸ Néesezáwa Zaqueo imichàa ibàlùacawa nàacuéseemi. Yá Zaqueo íimaca Jesús irí:

—Péemiacáwa, Nuíwacali, macáita yái nudènièrica, nùapináca yéema catúulécaneéeyéi iríwa. Níara wenàiwica nucobréeyéica ichàbanamawa nuchíwa iyúwa, nuèpùadapíná nalíwani báinúaca yàawiriéricatái yáwanái íicha yái platami nuedéericaté náicha ichàbanamawa —íimaca. ⁹ Yá Jesús íimaca irí:

—Siùca èeri Dios idéca iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa —íimaca yái Jesúsca. Néese, Jesús iwènúacawa íimaca áibanái irí:

—Yácáiná asialica, Abraham itaquérinámiquéi nacái, éwitaté iméeràacáanítawa Dios íicha. ¹⁰ Núacáiná, núa asiali Dios néeseéerica, nudéca nùanàaca nucutácaténá níái cabáyawanéeyéica, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

¹¹ Néeseté idécanáami wenàiwicanái yéemíaca Jesús íimáaná, yá Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Icàlidaca nalíni yái comparaciónca Jesús iyacáinaté mawiénita Jerusalén iyacàlená irí ínáté nayúunáidaca Jesús icuèyèipínaté israelitanái caquialétaté.

¹² Yá íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Iyacaté abéeri náiwacali, yèeripínacatéwa áiba cáli néré déeculé, yéewanápiná icuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeseéeyéiwa, yási yèepùanápinatéwa néese icùacaténá nía. ¹³ Ipíchawáise náiwacali yàacawa, yá imáidaca yàataléwa diez namanùbaca yàasu wenàiwicawa. Yá yàaca nachàba manùba plata náalimáwanama. Yá íimaca nalí: ‘Píacué pimànicaténá piasu wawàsiwa iyú yái plataca àta nùanàacataléta àniwa’, íimaca nalí. Néese yàacawa náicha. ¹⁴ Aibanáita quéwa náiwacali yàasu cáli néeseéeyéi máiní báawaca naicácani. Yá nabànùaca áibanái wenàiwica náiwacali yáamiwa néré nacàlidacaténá nacuèriná iríwani. Náimaca: ‘Càmita wawàwa wacuèrinápiná yái asialica’, náimaca.

¹⁵ “Quéwa, idéca nacuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeseéeyéiwa, yá náiwacali yàanàaca néese àniwa. Yá imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa, níái yeedéeyéicaté íicha plata, yáalíacaténáwa náicha càsimalénácaalí needá náiwacali irípináwa. ¹⁶ Yái yàasu wenàiwicaca idàbàanéerica yàanàaca íiwacali yàataléwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái piasu platáca. Nuedácaté pirípiná diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. ¹⁷ Néese náiwacali íimaca irí: ‘Cayábacáani. Cayábéeri nùasu wenàiwicaca pía. Pimànicáiná machacàníiri iyú achúméeríina iyú càide iyúwa nuwàwáaná, íná yéewa siùcade numàaca picùaca diez namanùbaca yàcalé mìnánái’, íimaca yái náiwacalica. ¹⁸ Néese yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái piasu plataca. Nuedácaté pirípiná cinco namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. ¹⁹ Néese náiwacali íimaca irí nacái: ‘Numàaca picùaca cinco namanùbaca yàcalé mìnánái’, íimaca yái náiwacalica.

²⁰⁻²¹ “Néeseta quéwa náiwacali yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, yáca piasu platéi. Nuèpùacaténi wáluma iyú nucáapica cayábani, cáalucáiná nuicáca pía, máinícáiná caluéri píiwitáise, peedáca yái cà míiricaté píibaida piríwa. Peedáca piríwa nacái áibanái ibànacale, cà míiricaté píbàna piríwa’, íimaca. ²²⁻²³ Iná náiwacali íimaca irí: ‘Pía, nùasu wenàiwica báawéerica íiwitáise, pitàacái iyúwa nucháawàaca piináwaná ìwali nùuwichàidacaténá píawa. Píalíacaalítéwa caluérisa nuíwitaíse, píalíacaalíté nacáíwa nuedáaná nulíwa yái cà míiricaté nuíbaida nulíwa, nuedáaná nacái áibanái íicha nabànacale cà míiricaté nubànacaleta, néese, ¿cáná càmita pimàaca nùasu plata caja néré inisàacaténátéwa nulípiná quirítatá àta nùanàacatalétaté àniwa?’ íimaca yái náiwacalica. ²⁴ Néese náiwacali íimaca áibanái irí ìyèeyéica néeni: ‘Peedácué íicha yái plataca. Píacué iríni yái asialica idènièrica diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’, íimaca nalí yái náiwacalica. ²⁵ Yá náimaca náiwacali iríwa: ‘Wáiwacali, ¿cánásica càì pimàni? Yái asiali idéca idèniàca diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’, náimaca. ²⁶⁻²⁷ Néese náiwacali íimaca nalí: ‘Péemiacué cayába. Cawinácaalí íibaidéeyéica nulí cayába, numàacáanápiná náibaidaca nulí mamáalàacata.

Quéwa cawinácaalí càmíiyéica íbaida cayába, nuedápiná náicha náibaidacalémica. Níata quéwa, nuuwidenáica càmíiyéicaté iwàwa núa nacuèrinápináwa, piacué píibàaca nía. Peedácué nía nùatalé cháta, yá pinúacué nía', ímaca nalí yái nacuèrináca", ímaca yái Jesúsca.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸ Idécanáamité còi Jesús ímaca nalí, yá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yéewáidacalénái yáapichawa. ²⁹ Yá batéwata nàanàaca iyacatái pucháiba yàcaléca. Abéeri yàcalé ípidenéri Betfagé, áiba nacái ípidená Betania. Iyaca nacái néeni abéechúa dúli ípidenéchúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa idécanáami còi ímaca nalí:

³⁰ —Piacuéwa iriculé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pianàpinácué burro nadacuèrica néeni, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa ínata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani. ³¹ Aibacaalícué isutá yéemiawa píawa cánácué yéewa piwasàacani, néese picàlidacué iríwani nuwàwacutácani, núa Píiwacalícuéca —ímaca nalí yái Jesúsca.

³² Néese níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa ícha. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús ímáanaté nalí. ³³ Idàbaca nawasàaca burro, yá burro íiwacanánái isutáca yéemiawa nía:

—¿Cánácué piwasàa wapíra? —náimaca. ³⁴ Náimaca nalí:

—Wáiwacalíca iwàwacutáni —náimaca.

³⁵ Néese yéewáidacalénái iriáda yàasu ruana nacáiriwa burro iwaalíricubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro ínata. ³⁶ Idécunitàacá Jesús yàacawa burro ínata Jerusalén iyacàlená nérépiná, manùbéeyéi nalíada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé ayapulicubàa burrocáténá ípina ínatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápiná nacuèrinásàiri icàaluínináwa. ³⁷ Yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná Olivos yàasu dúli yàasu yàawa iriculé, yá canánama nía Jesús yéewáidacaléca, níái nacái yèepuníiyéicawa yáapicha, macáita nadàbaca namáidaca casímáiri iyú. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri naicácáinaté Jesús imànica madécaná íiwitáise iyúwa yái càmíirica wenàiwica idé imànica. ³⁸ Nacàlidaca nèepunícawa:

—¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànùerica walí icùacaténácué wía! ¡Píacué canánama iyéeyéica chènuniré, casímáicué piwàwa! ¡Wàaca pirí cayábéeri, pía Dios chènuníiséerica! —náimaca. ³⁹ Néese abénaméeyéi fariseo yèepuníiyéicawa náapicha wenàiwicanái yèewi náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, píalàa nía cachàiníiri iyú níái péewáidacalécawa, masànanápiná nía, nacàlidacáiná piináwaná ìwali Dios inacáiricasa pía —náimaca. ⁴⁰ Yá Jesús ímaca nalí:

—Péemiácué cayába, masànacaalí níái nuéwáidacalécatá, yáta níái íbaca nacàlidaca nuináwaná ìwali Diosca núatá —ímaca nalí yái Jesúsca.

⁴¹ Néese Jesús iyamáa ibàlùacawa mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, yá iicáca Jerusalén, néese ícháanica manušíwata ìwali yái yàcaléca, catúulécacáiná iicáca yàcalé mìnánái, yácáiná Jesús yáalíacatéwa manušíri yúuwichàacáisi yàanàanápinaté nàwali. ⁴² Yá ímaca: “¡Máini nuwàwa píalíacuécawa siùca èeri càinácaalícué iwàwacutáaná pimànica cayábacaténácué píapicha Dios! Cayábacaalícué píapicha Diostá, néese càmítacué yàanàa píwali yàasu yúuwichàacáisitá. Quéwa càmítacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáaná pimànica. ⁴³ Yàanàapinácué pirí báawéeri èeri. Piúwidenáicué namànipinácué iwáiná píyacàle itéesebàa macáita, ipíchanácué pimusúacawa yàcalé ícha. Macáitacué náawapinácuéca píawa. Yá namànipiná ùwicái píipunitacué pitéesebàa macáita. ⁴⁴ Yásí namáalàidacué píyacàle macái, nanúapiná macáita wenàiwica iyéeyéica yàcalé irícu. Nacàlìliapinácué picapèe. Càmita namàacapiná capíi yàasu

íba yáawinacawa áiba íba íinata, yá nacàlìliacuéca macáita yáí pìyacàlecuécawa. Pì-icáicáinacué càiride iyúwa canéeri iwèni pirí yáí nuénáiwánáca siùca èeri Dios ibànùacatáita núa pìatalécué, nuwasàacaténacué pía yàasu yùuwichàacáisi ícha”, ímaca yáí Jesúsca.

Jesús purifica el templo

⁴⁵ Néseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá idàbaca imusúadaca macáita wenàiwica iwéndéeyéicaté yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. ⁴⁶ Yá ímaca nalí:

—Pidécuéca péemiaca tàacáisi profeta itànèricaté Dios inùmaliçuise; Dios ímacaté yàasu templo iwaliwa: ‘Yáí nucapèeca nasutàcàalupináca nuícha’, ímacaté yáí Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayédeeyéi icapèe iyú, yáí temploca, piyéedùacáinacué plata wenàiwica ícha pichìwa iyúwa —ímaca yáí Jesúsca.

⁴⁷ Néese èeri imanùbaca Jesús yéewáidaca wenàiwicanáí templo irìcu. Sacerdote íiwacanánáí, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánáí nacáí, náináidacawa nàyaca càinápinácaalí iyú náalimá nanúaca Jesús. ⁴⁸ Càmitàcá quéwa náalimá náibàacani, níacáiná canánama wenàiwica cayábaca néemiaca Jesús itàacáí.

20

La autoridad de Jesús

¹ Aiba èerité Jesús ìyaca templo irìcu. Yá yéewáidaca ìyaca wenàiwicanáí, icàlidaca nalí nacáí Dios itàacáí cayábéerica, yáí tàacáisi íméerica Jesús iwàwa iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yá sacerdote íiwacanánáí, áibanáí nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacáí judío íiwacanánáí béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. ² Yá náimaca irí:

—¿Cawiná ibànùca pía pimusúadánápiná nía templo ibàacháwalená irìcuise, níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulia pía pimusúadánápiná nía? —náimaca. ³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Nuwàwa nusutácuéca nuémíawa pía nacáí. Picàlidacué nulíni: ⁴ ¿Cawiná ichùuliaté Juan ibautizáanápínaté wenàiwica; Diossica, wenàiwicanásica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùuliaca Juan ibautizáanápínaté wenàiwica —ímaca yáí Jesúsca.

⁵ Nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Yá náimaca nalíwáaca: “¿Càináica wáimaca? Wáimacaalí irí, ‘Dioscaté ichùuliacani’, yásí isutáca yéemiawa wía, ‘¿Cánacué càmita peebáidani?’ càipíná ímaca walí. ⁶ Néese wáimacaalí irí, ‘Wenàiwicacaté ichùuliaca meedáni’, yásí wenàiwica macáita nanúaca wía íba iyú, níacáiná macáita neebáidaca tàí íméeri iyú Juan itàanícaté Dios inùmaliçuise”, càí natàaníca nalíwáaca. ⁷ Néese nacàlidaca Jesús iríni càmitasa náalíawa cawinácaalí ichùuliaté Juan ibautizáanápínaté wenàiwica. ⁸ Néese Jesús ímaca nalí:

—Càita nacáí càmita nucàlidacué piríwani cawinácaalí ichùuliaca núa numusúadánápiná nía templo ibàacháwalená irìcuise, níái iwéndéeyéica yàasusi —ímaca yáí Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

⁹ Néseté Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwicanáí comparación iyú. Yá ímaca nalí: “Abéeri asìali ibànacaté uva ibànacalená. Yá imàacaca áibanáí icuèyèipíná irí yàasu uva ibànacalená, quéwa iwàwacutá nabànùaca irí yàasu uva ìyacaná yéénápiná, yàasu èeripíná needácatáita ìyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá yàacawa náicha áibalé madécaná èeri. ¹⁰ Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá ìyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré icutácaténá náiwacali yàasu uva ìyacaná yéénápináwa icuèyèi ícha. Quéwa níái icuèyèica bànacalé nacapèedáidacani, yáí náiwacali yàasu wenàiwicaca. Yá nachùuliaca yàacawa náicha, càmita nabànùca yáapicha uva ìyacanáca. ¹¹ Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé yàasu wenàiwicawa áibata. Quéwa àniwa natàaníca irí báawéeri iyú, nacapèedáidacani. Yá nachùuliaca

yàacawa náicha, càmita nabànùu yáapicha uva ìyacanáca. ¹² Néese bànacalé íiwacali yèepùu ibànùuca áibata àniwa. Yá àniwa níái icuèyéica uva ibànacalená cacháunáca namànicani. Yá náucacani méetàuculé bànacalé yàaluná ícha.

¹³ “Néese yái uva ibànacalená íiwacali íimaca íináidacawa iríwa: ‘¿Càinásica numàni? Siùcade nubànùu nuìriwa, yái cáininéerica nuicáca. Cawàwanáta nàaca íimiétacaná’, íimaca íináidacawa iríwa. ¹⁴ Quéwa níái icuèyéica uva ibànacalená naicácani, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yácata yái yeedéeripiná iríwa uva ibànacalená yáaniri yéetácaalípináwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni weedácaténá walíwa yàasu bànacalé’, náimaca nalíwáaca. ¹⁵ Iná náibàacani, yá nawatàida náucacani méetàucuta bànacalé yàaluná ícha. Yá nanúacani”, íimaca nalí yái Jesúsca.

Néese Jesús íimaca nalí níái wenàiwicaca: “¿Càinásicué pínáidacawa? ¿Càinásica uva ibànacalená íiwacali imànipiná nalí níái icuèyéicaté irípiná bànacalé? ¹⁶ Siùcade nucàlidacué piríni: Yàanàapiná nàatalé, yá inúapiná níawa. Yásí imàaca áibanái icùuca irípiná yàasu uva ibànacalená —íimaca yái Jesúsca. Néese wenàiwicanái idécanáami néemàacani, yá náimaca Jesús irí:

—¿Càmíirita, canácatáita Dios imànipiná walí càì! —náimaca. ¹⁷ Quéwa Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca:

—Néeni, càmicaalícué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía, néese iwàwacutácué píináidacawa cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalicuise. Icàlidacaté Dios ibànùuanápinaté israelitanái irí nacuèrinápiná, quéwa báawáanápinaté naicácani. Càité íimaca:

‘Níái imàníiyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa siùcade máiníiri iwàwacutácué capíi irípiná yái íba náuquéericaté’,

càì itànàacaté profetaca”, íimaca nalí yái Jesúsca, yéewacaténá náalíacawa yái íba íimáanáca càicanide iyúwa Jesús, yái nacuèrinápiná Dios ibànùerica judíonái irí. ¹⁸ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Péemàacué áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèyécawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yùuwichàidáanápinaté manuísíwata cawinácaalí càníiyéica yeebáida Jesús itàacái.

¹⁹ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéyécawa wenàiwica templo irícu, nawàwaca náibàaca Jesús yátè Erica náucacaténáni presoíyéi ibànaliculé, náalíacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca. Càníiri nadé náibàaca quéwani cáalucáiná naicáca wenàiwicanái, manùbacáiná níái yéemièyécawa Jesús itàacái casímáiri iyú.

El asunto de los impuestos

²⁰ Néeseté sacerdote íiwacanánái nachùulíaca áibanái asianái nàacawa Jesús yàatalé, natàanicaténá cáimiétaquéeri iyú Jesús yáapicha, iyúwa cayábéyeyéi íiwitáise iwàwéyécawa yéemíadaca Dios itàacái. Quéwa cachìwéyécawa nía meedá, nàacawa néré náalimáidacaténá Jesús itàanínápiná báawéeri iyú romanonái yàasu gobierno ìwali yéewanápináta meedá náibàacani nacháawàacaténá iináwaná ìwali gobernador romanosàiri irí. ²¹ Iná nasutáca néemíawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca wenàiwica nacái báisíiri tàacáisi iyú càiripináta. Wáalíaca nacáíwa piicáca macái wenàiwica abédanamata, péewáida nacái wenàiwica nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùullíana nàyaca. ²² Siùcade picàlida walíni: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca.

²³ Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíse. Yá íimaca nalí:

²⁴ —Píasáidacué nuicá abéechúa moneda. ¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ípidená ichanàawa ìwali? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáiwana nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacalina, icuèrica macái èeri mìnanaí —námaca. ²⁵ Yá Jesús íimaca nalí:

—Pipáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulianacué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwàanacué pimànica —ímaca yái Jesúsca. ²⁶ Iná canácata báawéeri tàacáisi Jesús íiméerica wenàiwicanaí yàacuésemi yéewanápiná nacháawàaca iináwana ìwali. Néese náináidacawa néemiaca manuísíwata Jesús íimáana, yá masanacáicata nía íicha.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ Néeseté abenaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái námaca càmítasa yéetéyéimiwa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanaí iicáanica Jesús iquíniná, íná nasutáca néemiawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Námaca irí:

²⁸ —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ichùulianacué wía judíoca wamàinínápiná cà: Asiali yéetácaalíwa méenibeta, néese iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínumiwa yàcawéetúapináwa yéewacaténá idèniaca úapicha yéenibewa naiduéeyéipiná càiyéide iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. ²⁹ Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanúbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa íinupináwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. ³⁰ Inaté iméeréerimi yeedáca ibèeri íinunicawa. Néese yéetácawa uícha méenibeta. ³¹ Néese iméeréerimi àniwa yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níai sietéyeyícaté imanúbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. ³² Néese úanama yéetáwa náami nacái. ³³ Uwé, báisicaalí yéetéyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái íináidáanáwa, ¿càinápínásica unìri náicha níara sietéyeyímica? Càmita náalimápiná náalíacawatá, macáicáináta náinuca úa —námaca, naicáanica Jesús iquíniná. ³⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Chái èeri irícu, asianái, inanái nacái nacásàacawa. ³⁵ Quéwa cawinácaalí wenàiwicanaí Dios imàaquéeyéipináca icáucàacawa áiba èeriwa nàacaténáwa chènuniré, asianái, inanái nacái, càmita nacásàapináwa. ³⁶ Càmita nacásàapináwa càmicáiná náalimá néetácawa quirínama, nàypinácáiná càide iyúwa ángelnái ìyáaná. Níacáiná Dios yéenibepináca nía, Dios imichàidacáiná nía yéetácaisi íicha. ³⁷ Profeta Moisés nacái yásáidacaté walí yéetéyéimiwa nacáucàanápínacawa áiba èeriwa. Moisés itànàacaté tàacáisi wáalíacaténáwa maléneri àicu ìwali yeeméericatéwa ìyaca quichái iyú, Dios ìyacáináte néré, yáté Moisés yéemiaca tàacáisi íiméerica: Yái Wacuèriná Dios, yácata Nacuèrináca, níai wàawirináimica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. ³⁸ ¡Dios càmita icua yéetéyeyéimi ichéeca meedá! ¡Néese Dios icúaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutacué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha siuca, níara Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés ìyaca, cáucáiná macáita wenàiwica Dios icuèyeyéica. Iná yéewa wáalfacawa Dios icáucàidáanápíná yéetéyeyéimiwa áiba èeriwa —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese áibanái yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu námaca Jesús irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani, pía yéewáidéerica wenàiwica —námaca. ⁴⁰ Yá cáaluca níai Jesús yùuwidenáica. Càmita nawàwa nasutáca néemiawani quirínama, ipíchaná báica nía wenàiwicanaí yàacuésemi.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹ Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué píalíawa cayába Mesías ìwali, yái picuèrinápínacuéca Dios ibànuèripinácuéca pirí, píacué judíoca. Píimacáitacué rey David itaquèrinámica meedáni. Quéwa rey David íimacaté nacái áiba wawàsi Mesías ìwali. ⁴² David itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse, yái tàacáisi waléerica cuyàluta Salmos irícuíse. Càité David íimaca: ‘Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacalí irí: Píawinawa nuéwápuwáise picúacaténá núapicha macáita,

⁴³ idècunitàacá numawèniadaca píicha macái piùwidenáíwa, íimaca yái Diosca', càité íimaca yái Davidca. ⁴⁴ Yái rey Davidca íimacaté Mesías ìwali 'Núiwacali', íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David Iiwacali nacáicani —íimaca nalí yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵ Macái wenàiwicanái ìyéeyéica néeni néemìaca nàyaca Jesús itàacái, yá Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: ⁴⁶ “Piicácué píichawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Picácué pìyaca càide iyúwa nàyáaná. Casíimáica nèepunícawa nanáawani cáaléeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná nasíimáidaca Dios. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. Máini nawàwa náawinacawa yàalubáisi íinata náawinacatáicawa níara cáimiétacanéeyéica wenàiwicaca judíonái yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacái yàalubáisi cayábanaméeyéi macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía càiyéide iyúwa máiniíyéica cachàinica. ⁴⁷ Nayéedùa nacái náicha nacapèemi, nàasumi nacái níái catúulécanéeyéi inanáica maníríyémica. Néese nasutáca Dios déecuiri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yúuwichàidéeyéip-iná cachàiníri iyú yáwanái náicha áibanái cabáyawanéeyéica”, íimaca nalí yái Jesúsca.

21

La ofrenda de la viuda pobre

¹ Jesús ìyacaté templo irìcu, yá iicáidaca wenàiwica irí iriadéeyéica yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé namàacacaténá Dios iríni. Yá iicáca càasuíyéi naliadaca plata. ² Néese Jesús iicáca inanái yàanàaca néré, máini catúulécanéechúa, inírimi yéetéechúamicatéwa íicha. Yá uliadaca ùasu ofrendawa ofrenda yàalu irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púubéeyéi, càmiíyéica máini cawènica. ³ Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Péemiacué cayába, úái catúulécanéechúa maníríchúamica udéca umàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú Dios iiquéeri càiride iyúwa manuiri iwèni náicha canánama, níái yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu irìculé. ⁴ Macáita níái áibanái nàaca ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníri íichawa; úata quéwa éwita catúulécanácáaníta úa, càicáaníta ùaca macáita yái udènièrimica uwènianápináca uyáacaléwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que el templo será destruido

⁵ Aibanái natàanica nàacawa templo ìwali cayábéeri iicácanáwani, yàasu cawèniíyéi íba ìwali nacái, áiba cawèníri wawàsi nacái wenàiwica imàaquéerica Dios irípiná ofrenda iyú. Néese Jesús íimaca nalí:

⁶ —Aibaalípiná imáalàacawa macáitacué piiquéerica yái temploc. Yásí canácata capíi yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba íinata. Namáalàidapiná macáita —íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin del mundo

⁷ Néese nasutáca néemàawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, ¿chácaalínásica ichàbapínáwa yái picàlidéerica walí templo ìwali? ¿Càinásica iyú wadépiná wáalfacawa mawiénica yéenáiwana, yái templo imáalàacatáipinácawa? —náimaca.

⁸ Néese Jesús íimaca nalí: “Piicácué píichawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàacawa. Manùbacáiná wenàiwica nàanàapiná icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapiná núacasa níata. Yá nacàlidapiná nachìwawa. Càipiná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca, ípidenéeri Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipiná náimaca namànica nachìwawa. Aibanái nacái náimapiná: ‘Idéca Jesucristo yàanàaca icùacaténá macáita’, càipiná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. ⁹ Nacàlidapínacué píri

ùwicái iináwaná ìwali, náimapiná nacái namànfínása ùwicái nacuèrinánái ípunitawa, quéwa picácué cáalu píawa. Càita iwàwacutápiná namànica quéechacáwa, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yái èeriquéi”, ímaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Aiba cáli néeséeyéi napéliapiná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa. Aibanái gobierno namànipiná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. ¹¹ Yá cáli icusúapínáwa cachàiníiri iyú madécaná yàcalé. Manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú, uláicái iyú nacái, madécaná cáli néeséeyéi. Capìraléeri cáli irìcuwa naicáwa wawàsi icaluàdéeripiná naicáca, áiba wawàsi nacái manuínaméeyéi yáasáidéeyéipínáca èeri mìnánái irí mawiénica yái èeriquéi imáalàanápínácawa.

¹² “Quéwa ipíchawáise naicáca càiri wawàsi, yá áibanái náibàapínácué píawa, namànipínácué pirí báawéeri peebáidacáinácué nutàacái. Nawatàidapínácué píawa judíonái yéewáidacàalu néréwa nacháawàcaténácué piináwaná ìwali. Yá náucapínácué píawa presoíyéi ibànaliculé. Natépinácué píawa nacháawàcaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, náiwacanáiná irí nacáíwa peebáidacáinácué nulí. ¹³ Càita Dios imàacapínácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, peebáidacuéca nutàacái. ¹⁴ Ipíchawáise náibàacuéca pía, picácué péewáidawa càinácaalípinácué picàlidáaná nalí piináwanáwa. ¹⁵ Néenialícáiná numàacapínácué pítàanica máiní cáalíacáiri iyú, yéewanápiná càmitacué piùwidenái nadé namawèniadacuéca pìasu tàacáisi. ¹⁶ Quéwa, pisèenáicué, péenánáisiwacué nacái, piawiría yéenánái nacái, piacawéeyéiná nacái, nacháawàapínácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa. Nanúapínácué abénaméeyéi péenáwa. ¹⁷ Yásí macái èeri mìnánái báawacuéca naicáca píawa peebáidacáinácué nutàacái. ¹⁸ Quéwa càmitacué yúucapínáwa nuícha abéeri péená, ibatàa achúméeriina pináta, càmita yúucapínáwa nuícha. ¹⁹ ¡Peebáidacué mamáalàacata tàì íméeri iyú, piideniácué piùwichàanáwa nacái matufbanáiri iyú, yéewacaténácué peedáca piríwa picáucawa càmfiri imáalàawa!

²⁰ “Píicácaalípinácué úwinái ibàlucawa Jerusalén iyacàlená itéese, yásí píalíacuécawa mesúnamáita namáalàidáanápíná yái Jerusalénca. ²¹ Iná iwàwacutápiná cawinácaalí wenàiwica iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli ínata napíacawa dúli inàliméeri nérépiná. Cawinácaalí iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu iwàwacutápiná napíacawa yàcalé irìcuíse. Cawinácaalí nacái iyéeyéica manacúalibàa, iwàwacutápiná càmita nèepùawa Jerusalén iyacàlená irìculé. ²² Néenialícáiná Dios yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàapíná israelitanái ìwali. Macáita ichàbapínácué càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmalicuíse. ²³ ¡Néenialípiná inanái nàuwichàapínáwa manuísíwata, cawinácaalí idéerícuíyéica, nía nacái inanáica yéeyéica quírasii ìiraca ìinisil, càmicáiná náalimá napíacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. Yá nàuwichàapínácué báawanama níái Israel yàasu cáli néeséeyéica, yácáiná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàapíná nàwali. ²⁴ Abénaméeyéi néetápináwa espada machete nacáiri iyú. Uwinái fibàapíná áibanái, yá natépiná níawa macái cáli imanùbaca ínatalépiná. Néese càmfíyéi judío namáalàidapíná Jerusalén iyacàlená, yá nacùapínácani àta imáalàacatalépinátawa nàasu èeri Dios imàaquéeripíná nalí nacùanápínáni, ipíchawáise yèepùadacani judíonái irí àniwa, yái Jerusalénca”, ímaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁵ Jesús ímaca nalí: “Néese wenàiwica naicápiná wawàsi capìraléeri cáli irìcuwa, manuínaméeyéi wawàsi nacalúadéeripíná naicáca, èeri ituíricu, quéeri nacáíwa, dùlupùta nacáíwa náalíacaténáwa mawiénica yái èeriquéi imáalàanápínácawa. Chái èeri irìcu nacái, èeri mìnánái máiní cáaluca nánáidapínáwa, càmita náalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná namànica, manuíri únicáiná imànipiná isànwawa cachàini, manuínaméeyéi màladàca nacái ipìapínácué cachàiníiri iyú. ²⁶ Néenialípiná achúma wenàiwica néetápináwa nacalùniwa, cáalucáiná nánáidapínácué idècunitàacá nacùaca yàanàaca yái manuíri yùuwichàacáisi yàanèeripínácué èeri mìnánái ìwali. Níacáiná cachàiníyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré, nacusúacawa macáíwa. ²⁷ Néese

macái èeri mìnanaí iicápiná núa, núa asìali Dios néeseérica, nùanàapíná acalèe yèewíse cachàiníri nuíwítáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluíri irìcuwa nucùacaténá macáita. ²⁸ Idàbacaalípiná ichàbacawa macáita yái wawàsica, yásí pichàiniadacué piwàwawa, pimichàidacué píiwítáisewa nuípunita, piicáidacué chènuniré, caquialécáináta nùanàapínáca nuwasàacuéca pía”, íimaca yái Jesúsca.

²⁹ Néese Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: “Piicácué higuera yéetaná, áibanái àicu íiwítáaná nacái iyéeyéica cháí Israel yàasu cáli íinata. ³⁰ Piicácaalícué àicu imusúadaca ibáináwa, yásí píalíacuécawa mawiénica camuí. ³¹ Càita nacáicué piicácaalípiná ichàbacawa yái nucàlidéericuécawa pirí ìwali, yásí píalíacuécawa mawiénica Dios yàasu èeri icùacaténá macáita.

³² “Péemiacué cayába, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pirí ìwali, macáita ichàbáanápínáwa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéica néenialíwa. ³³ Yái capìraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalaapínáwa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalaapínáwa. Macáita ichàbapínácawa càide iyúwa nucàlidáanácúé piríni.

³⁴ “Piicácué píichawa cayába ipíchaná piwènúadacuéca nuícha píiwítáisewa pimànínápínácué pibáyawanáwa, picamáanápíná nacái, píináidáanápíná nacáwa mamáalaacata èeri irìcuíri wawási ìwali. Picácué càì pimànica, néese picùacué nùanàaca àniwa. ³⁵ Yácáiná yùuwichàacáisi yàanàapíná ráunamáita macái èeri mìnanaí ìwali càide iyúwa trampa íibàaná cuwèsi isicúasíwata. ³⁶ Pichùnìacué cayába píiwítáisewa. Pisutácué Dios íicha mamáalaacata cachàinícaténácué píiwítáise píidenianápínácué macáita yái ichàbáanápínácawa, yéewacaténácué pìanàaca pibàlùacawa nuípunita, núa asìali Dios néeseérica”, íimaca yái Jesúsca.

³⁷ Néenialíté Jesús yéewáidaca wenàiwica èeríapinama templo irìcu. Néese catá imanùbaca yàaca iyamáacawa dúli néré ípidenacatalé Olivos, yái olivo inàlìmanáca. ³⁸ Yá èeri imanùbaca macáita wenàiwica nàanàaca templo irìculé mapisáisiwata néemìacaténá Jesús itàacái.

22

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Mawiénicaté judíonái yàasu culto ípidenéeri Pascua nayáacaalíté pan càmfíri idèna levadura. ² Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nacutáca càinápinácaalí iyú yéewanápíná nanúaca Jesús, ibàacanéeri iyúta quéwa cáalucáiná nía wenàiwicanái íicha.

³ Néese Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalìculé, ichùuliaca Judas imànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwáaná, yái ípidenéerica Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacaléca docenacaté nía. ⁴ Néese Judas yàacawa itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái úwi íiwacanánái templo néeníyéica. Yá Judas itàaníca náapicha Jesús ìwali yéewanápíná itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. ⁵ Yá casíimáica nawàwa, náimaca irí nàanápínáté irí plata itéénápíná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. ⁶ Cayábaca Judas yéemìaca náimáaná irí. Yá Judas idàbaca icutáca wawási càinácaalícatáipínáta yáalímá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, càmicataléta máini manùba wenàiwica iyaca Jesús yáapicha.

La Cena del Señor

⁷ Néeseté yéenáiwana yàanàaca judíonái imànicatáica yàasu cultowa ípidenéeri Pascua, nayáacatáita pan càmfíri idèna levadura. Yáté èerica iwàwacutá nanúaca oveja wàlìsàì nayáacaténá oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Càita judíonái iwàwalica càinácaalíté iyú Dios iwasàaca nàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. ⁸ Néese, Jesús ichùuliaca Pedro, Juan nacái, yá íimaca nalí:

—Píacué pichùnì walípiná yàacàsi Pascua pinéerica wayáacaténáni —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Yá nasutáca néemìawani:

—¿Alénásica piwàwa wachùnìacani? —náimaca. ¹⁰ Jesús íimaca nalí:

—Piwàlùacuéwa Jerusalén ìyacàlená irìculé, yá pìanàapinácuéca asìali iwáacutéeri úni catùalicu. Pìacuéwa asìali yáamíse aléera iwàlùacatalécawa. ¹¹ Píimacué capìi íiwacali irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemíawa pía, alénácaalí capìi imàdàaná ìya iyáacatáipiná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa’, píimacué irí. ¹² Néese yáasáidapinácué piríwani, manuírì capìi imàdàaná ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha, nachùnìèrica cayába. Pichùnìacué walí wayáapiná néeni Pascua piná —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Iná nàacawa, yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. Néese nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica.

¹⁴ Néese cáwa catácanáami nàwali, iwàwacutácaalíté nayáaca, yá Jesús yàanàaca yáawinacawa mesa iwéré apóstolnái yáapicha. ¹⁵ Néese, Jesús íimaca nalí:

—¡Máadání nuyàwacatécué nuyáaca píapicha yái yàacàsi Pascua pinéerica ipíchawáise nuétácawa! ¹⁶ Càmicáiná nuyáapiná quirínamani àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Pascua íimáaná, yásí nuyáapiná àniwani píapichacué, Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese Jesús yeedáca abéechúa copa icáapi irìculéwa, idènièchúa irìcuwa uva ituní. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá íimaca nalí:

—Peedácuéni, pìracuéni, piwacùacué pìwaliwáacawani; ¹⁸ càmicáiná nuìrapiná quirínamani yái uva ituníca àta Dios idàbacatalépináta icùaca macáita —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni. Néese íimaca nalí:

—Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuécawá píchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía píbáyawaná ìwalísewa. Piyáacué yái panca piwàwalicaténacué nuétáanacuéwa píchawalíná —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese cáwa idécanáami nayáaca yái yàacàsi Pascuaca, Jesús yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá íimaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali pirípinácuéwa, ipíchanacué Dios yùuwichàidacuéca pía píbáyawaná ìwalísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imàníirica wenàiwicanái yáapicha nuwasàanápíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nuíranácáiná imusúapinácawa nuíchawa nalípináwa. ²¹ Quéwa, siúcata yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa, yácata yái yáawinéericáwacawa iyáaca iyáacaléwa núapicha. ²² Núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali. ¡Quéwa máini yùuwichàapinácawa yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! —íimaca yái Jesúsca.

²³ Néese Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nasutáca néemíawa níawáaca chánácaalísica néená yái càì itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, càmicáinatécáwa nálíawa càinácaalí Judas imànínápináté.

Quién es el más importante

²⁴ Néese níai yéewáidacaléca natàaníca nalíwáaca ùuléeri wawàsi iyú chánácaalí néená wenàiwicanái iiquéeripináté càiride iyúwa máiniíri cachàini áibanái íicha canánama.

²⁵ Quéwa Jesús íimaca nalí: “Chái èeri irìcu, càmiíyèi judío icuèrinánái nacùaca nàasu cáli néeséeyéiwa cachàiniíri iyú, nachùulia nacái nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápíná nàwali: ‘Cayábéeriquéi wacuèrinásàirica, imàníirica walí cayábéeri’, càì nachùuliaca nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápíná. ²⁶ Quéwa, iwàwacutácué càmita pìya càide iyúwa nàyaná. Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiniírica náicha canánama, néese iwàwacutá iicáca yáawawa càiride iyúwa máiniíri càmita cachàini náicha canánama, iyúwa piméeréericué, íibaidáanápíná áibanái irí canánama. Cawinácaalícué péená nacái iwàwéerica Dios imàacaca ichùuliaca áibanái wenàiwica, iwàwacutá íibaidacuéca pirí canánama càide iyúwacué pìasu wenàiwica imàníná. ²⁷ Chái èeri irìcu níara máiniíyèica cachàini áibanái íicha nàawinacawa mesa iwéré nayáacaténá

nayáacaléwa, néese áibanái càmfíyèi cachàini náibaidaca nalí, natéca nalí nayáapináwa. Quéwa càmitacué nuwàwa pimànica càide iyúwa èeri mìnanaí icuèrinánaí imàníná. Nudéca núsáidacuéca pirí càinácaalí iwàwacutáanácué piyaca. Núa, Píiwacalícuéca, nudéca nùyaca pèewibàa càide iyúwa càmfíri cachàini, iyúwa wenàiwica íbaidéerica áibanái irí canánama.

²⁸ “Pidécuéca piyaca núapicha mamáalàacata, piideníacuéca nacái núapicha nùuwichàacái. ²⁹ Iná numàacapínacué picùaca núapicha wenàiwicanái càide iyúwa Núaniri Dios imàacáanáté nucùanápíná wenàiwicanái. ³⁰ Yá piyáapínacuéca piyáacaléwa núapicha Dios ìyacàle irícu nucùacatalépináca macáita. Néenialípiná píawinacuécawa píasu yàalubáisi íinatawa picùacaténacué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiríaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹ Néese àniwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, péemí cayábani. Satanás idéca isutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápíná Satanás yáalimáidacuéca iicáwa píca cachàiníri iyú. ³² Quéwa, nudéca nusutáca pirí Dios íicha, imàacáanápíná peebáidaca nulí mamáalàacata. Néese idécanáami piwènuádaca píiwitáisewa nulípiná àniwa, yá pichàiniada nawàwa, níai péenánáicawa neebáidacaténá nulí tàí íiméeri iyú —íimaca yái Jesúsca. ³³ Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, abédanama nuíwitáise píapicha nùanápíná presoíyèi ibànalículé píapicha, éwita iwàwacutácaalí nuétácawa nacái píapichawa —íimaca yái Simón Pedroca.

³⁴ Jesús íimaca Pedro irí:

—Pedro, péemí cayába, ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca píca núapicha —íimaca yái Jesúsca.

Se acerca la hora de la prueba

³⁵ Néese Jesús isutáca yéemí nía:

—Bàaluité nubànùacué píca picàlidacaténá nalí nutàacái, yáté càmitacué nubataa pitéca saco, plata yàalu nacái, áiba costiza nacáiripiná nacái. Néeni, ¿iwàwacutéerísícuéwa pirí quirítani néenialíté? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Càmíri —náimaca irí. ³⁶ Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Quéwa, siuca péemíacué comparación: Siùcade cawinácaalí idènièrica saco, iwàwacutá itéca yáapichawani, itéca nacái plata yàalu. Cawinácaalí canéerica irí espada machete nacáiri, iwàwacutá iwéndaca yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalíisewa, iwèniacaténá iríwa espada. ³⁷ Nudéca nucàlidacuéca pirí yái comparaciónca píalíacaténacuéwa càulenápínáca píicha yái ichàbáanápínáca mesúnamáita iwàwacutácaíná namànica nulí macáita iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Abéeri profeta íimacaté nùwali: ‘Yá nàuwichàidapínácani báawéyèi yáapicha’, càité itànàaca tàacáisi nuínáwaná ìwali. Macáita tàacáisi natànèericaté nùwali Dios inùmalícuíse, iwàwacutá ichàbacawa càitade iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ìyaca walí pucháiba espada machete nacáiri —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Yácata, wadéca wataáníca —íimaca yái Jesúsca, càmicáináté náalía néemíaca càinácaalíté íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica nalí.

Jesús ora en Getsemani

³⁹ Néesetécáwa Jesús imusúacawa Jerusalén ìyacàlená irícuíse. Càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná néenialíté, yàacawa táiyápi dúli néré, íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlیمانáca. Yéewáidacaléná nàacawa yáamiwáise. ⁴⁰ Jesús yàanàaca néré, yá íimaca nalí:

—Pisutácué píawawa Dios íicha, càmfíinápíná imàaca Satanás yáalimáidacuéca píca ipíchanácué pimànica píbayawanáwa —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese Jesús yàacawa náicha càita meedá idècuni iyúwa asìali yúucacatalé íba. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa néeni isutácaténá Dios íicha. ⁴² Yá Jesús íimaca Dios

irí: “Núaniri, piwàwacaalí, yá piwasàaca núa ícha yái nùuwichàanápínacawa. Quéwa, càmicaalí piwàwa piwasàaca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, ímaca yái Jesúsca.

⁴³ Yáta abéeri ángel chènuníiséeri imàacaca yáawawa Jesús iicàceni. Yá ángel ichàiniadaca Jesús iwàwa. ⁴⁴ Máini Jesús yùuwichàacawa manuísíwata idècunitàacá isutáca Dios ícha manuísíwata. Yá isìabèdeca imusúacawa ícha iyúwa iráí idupíacaalíwa cáli iwéré.

⁴⁵ Idécanáami Jesús isutáca Dios ícha, yá imichàa ibàlùacawa, yàacawa yéewáida-calénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita máinicáiná achúmaca nawàwa, ínáté naimáca nàyaca. ⁴⁶ Néese Jesús ímaca nalí:

—¿Cánacué píimá pìyaca? Pimichàacuéwa pidapùle íchawa. Pisutacué píawawa Dios ícha, càminápiná imàaca Satanás yáalimáidaca pía ipíchanacué pimànica píbayawanáwa —ímaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá madécaná wenàiwica yàanàaca nàatalé. Judas yàacawa náiwitápu, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Néese Judas yàacawa Jesús yàatalé isùsùacaténá Jesús inàni ìwali càide iyúwaté náiwitáise iyáaná nataidáanaté wenàiwica cáininéerica naicáca. Càica Judas imànica yáasáidacaténá nalí cawinácaalíni, yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Jesús ímaca irí:

—Judas, ¿cáná picháawàa núa nùuwidenái iríwa iyú yái písùsùanáca nunàni ìwali, càide iyúwa cáinináca nacáicaalí piicá núa, núa asìali Dios néeséerica? —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Níái yéewáidacaléca iyéeyéica Jesús yáapicha naicácainá càinácaalí Judas imànínápinaté, ínáté náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wanúaca nía espada iyú? —náimaca.

⁵⁰ Néese abéeri néená níái yéewáidacaléca iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipélicatátá, yá inúacatàatáni espada iyú sacerdote íwacalíná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita asìali yùuwi yéewápuwáiséechúa. ⁵¹ Quéwa Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacuéni, picácué pipélicia —ímaca yái Jesúsca. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yùuwi ìwali yái asìalica, yá ichùnìacani. ⁵² Néese Jesús isutáca yéemíawawa sacerdote íwacanáiná, nía nacái úwinái icuèyéica templo, nía nacái judío íwacanáiná béeyéica yàanèyéicaté náibàacaténáni. Jesús ímaca nalí:

—¿Cánacué pìanàa nùatalé cacáapisáiwaca, espada, wacàba nacái, càide iyúwa píicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupélicapíná píipunita. ⁵³ Macái èeri imanùbaca nùyacatécué píapicha templo irìcu, quéwa càmitatécué píibàa núa, ibatàa pidunùanápínacué nùwalita, càmitacué píibàa núa. Quéwa, siùcade Dios imàacacué píibàaca núa, yácata nacái Satanás yàasu èeri ichùuliacatáicúéca píiwitáise catéeri —ímaca yái Jesúsca.

Pedro niega conocer a Jesús

⁵⁴ Néese náibàaca Jesús. Yá natéca Jesús sacerdote íwacalíná icapèe néré. Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. ⁵⁵ Ipíchawáiseté nàanàaca néré áibanái napucúadacaté quichái bamuchúami bàacháwalicu. Níái úwinái náawinaca nàanabàca quichái. Néese Pedro yàanàaca néré yáawinaca nacáíwa yàanabàca náapicha. ⁵⁶ Néese inanái íbaidéechúa néeni uicáca Pedro yáawinacawa iyaca yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca nalí:

—Yá asìaliquéi Jesús yáapichéeri —úumaca nalí. ⁵⁷ Quéwa, Pedro icàlidaca ichìwawa, ímaca càmitasa yáalía Jesús ìwali. Yá Pedro ímaca ulí:

—Pía, inanái, càmita núalía ìwali —ímaca yái Pedroca, cáalucáináni. ⁵⁸ Néese áiba iicàceni, yá ímaca Pedro irí:

—Pía nacái néená, níara yáapichéeyéica —ímaca. Quéwa Pedro ímaca irí:

—Càmíirita, asìali, càmiirica néená núaquéi —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.
⁵⁹ Néese batéwa abéeri hora idénáami àniwa áiba íimaca nalí àniwa cachàiníiri iyú:

—Báisíta, yáapichéerimicani yái asìalica, yácáiná Galilea yàasu cáli néeséeri nacáicani —íimaca nalí Pedro ìwali. ⁶⁰ Quéwa Pedro íimaca irí:

—Pía, asìali, càmita núalíawa càinácaalí íimáanáca yái píiméerica —íimaca yái Pedroca. Idécunitàacá Pedro itàaníca nalí, yáta cawámai itàaca. ⁶¹ Néese Jesús iwènúa iicáidaca Pedro irí, yáta Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidéericaté irí: “Ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipiná pichìwawa máisibàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali”, càité Jesús íimaca Pedro irí. ⁶² Yá Pedro imusúacawa náicha, yá íicháaníca cachàiníiri iyú.

Se burlan de Jesús

⁶³ Néese níái úwica icuèyéica Jesús, naicáaníca iquíniná, nanúadáidaca nacái Jesús.

⁶⁴ Nabàllaca Jesús ituí, yá nanúadáidaca inàni ìwali. Néese náimaca Jesús irí:

—Pìwicùlida, picàlida walíni, ¿cawínásica níara inúadáidéeyéica píá? —náimaca, naicáaníca iquíniná. ⁶⁵ Yá natàaníca ìwali madécaná báawéeri iyú, mamáalàacata naicáaníca Jesús iquíniná, nabáiniadacaténáni.

Jesús ante la Junta Suprema

⁶⁶ Néeseté amaláca yàacawa nawicáu, yá úwinái natéca Jesús Junta Suprema yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái, níá nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Yá nasutáca néemiawa Jesús:

⁶⁷ —Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrináca Dios ibànuèripinácaté walí? —náimaca. Néese Jesús íimaca:

—Nucàlidacaalícué pírí núacatáni, néese càmitacué peebáida nulítáni.

⁶⁸ Nusutácaalícué nuémíawa píatá, càmitacué picàlida nulítáni. ⁶⁹ Mesúnamáita quéwa núa, asìali Dios néeséerica, núawinapínáwa yéewápuwáise yái Dios cachàiníirica náicha canánama, nucàcaténá macáita Dios yáapicha chènuniré —íimaca yái Jesúsca. ⁷⁰ Yá macáita nasutáca néemiawani:

—Néeni, ¿Dios lírisica píá? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Yáca núa yái càide iyúwacué píimáaná —íimaca yái Jesúsca. ⁷¹ Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Canácata iwàwacutáaná wéemiaca áiba icháawèeri iináwaná ìwali quirínama! ¿Wadéca wéemiaca itàacái báawéeri, icàlidaca ìwaliwa Dios líricasani! —náimaca nalíwáaca.

23

Jesús ante Pilato

¹ Néese macáita namichàacawa natéca Jesús Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli. ² Néese nadàbaca nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali Pilato irí, yá náimaca Pilato irí:

—Wadéca wàanàaca yái asìalica báawéerica imànica wàasu cáli néeséeyéi íiwitáise namàníinápíná ùwicái gobierno íipunita. Íimaca càmitasa cayába wapáyaidaca wáichawa emperador plata iyú, yái romano icuèrinásàirica. Íiméerica ìwaliwa nacái Mesíascani, yái judío icuèrinásàirica —náimaca. ³ Néese Pilato íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinásàirica? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, núacani, càide iyúwa píimáaná —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese Pilato íimaca sacerdote íiwacanánái irí, áibanái nacái ìyèeyéica néeni:

—Càmita nuicá ìwali íbáyawaná, yái asìalica —íimaca yái Pilatoca. ⁵ Náimaca quéwa cachàiníiri iyú mamáalàacata:

—Báawaca imànica macái wenàiwica íiwitáise náináidáanápíná namànica ùwicái gobierno íipunita. Idéca yéewáidaca macáita Judea yàasu cáli néeséeyéi. Idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néré. Siúcade iwàwa yéewáidaca wenàiwica cháí Jerusalén ìyacàlená irícu —náimaca.

Jesús ante Herodes

⁶ Néese Pilato yéemíaca nalíni, íná isutáca yéemíawa nía asáisí Galilea yàasu cáli néeséericáalíni, yái Jesúsca. ⁷ Néese idécanáami Pilato yáalíacawa Galilea néeséericani, yá Pilato ichùuliaca natéca Jesús rey Herodes yàatalépiná, Herodes icùacáináté Galilea yàasu cáli. Néenialíté Herodes iyaca Jerusalén iyacàlená irícu iicácaténá náapicha Pascua yàasuná culto. Iná natéca Jesús Herodes yàatalé. ⁸ Néese Herodes iicácaíná Jesús, yá casíimáica Herodes iwàwa, madécaná èericáináté Herodes iwàwaca iicáca Jesús. Herodes yéemíacáináté Jesús iináwaná ìwali, ínáté iwàwa iicáca Jesús imànica áiba wawàsi íiwitáise iyúwa, cà míirica wenàiwica idé imànica. ⁹ Néese Herodes isutáca yéemíawa Jesús madécaná yàawiría. Quéwa Jesús cà míirita itàaní. ¹⁰ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu iyéeyéica néeni, nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata cachàiniiri iyú. ¹¹ Néese Herodes, nía nacái yàasu úwinái yáapichéeyéica namànica Jesús irí báawéeri nabáiniadacaténáni, natàanica nacái ìwali báawéeri iyú. Néese náucaca cayábéeri bàlesi Jesús ìwalíise, cawèniiri nacái càide iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, yái Jesúsca. Càité úwinái imànica naicáanícáténá Jesús iquíniná. Néese Herodes ichùuliaca natéca Jesús àniwa Pilato yàatalépiná. ¹² Quéchatécáwa Pilato, Herodes nacái nàuwideca namàniiyéicacawa. Yáté èerica Pilato, Herodes imànica yàacawéeriná iyúwani.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³ Néeseté Pilato ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, madécanáca áibanái wenàiwica náapicha néeni. ¹⁴ Yá Pilato íimaca nalí:

—Pidécuéca pitéca nùatalé yái asàlica. Pidécuéca picàlidaca nulí iináwaná. Pidécuéca picháawàaca iináwaná ìwali píimacáinacué yéewáidacasa wenàiwica namàniínápiná ùwicái gobierno íipunita. Quéwa, nudécata nusutáca nuémíawani piacuésemicué, yá canácata nuiquéeri ìwali ibáyawanáca càide iyúwacué picháawàaná iináwaná ìwali. ¹⁵ Herodes nacái canácata iiquéeri ìwali ibáyawaná, íná Herodes idéca ibànùacani néese àniwa wàataléta. Pidécuéca piicáca canácata ìwali ibáyawaná wanúanápínatáni. ¹⁶ Iná siúcata nuchùuliaca nacapèedáidáanápínáni. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunícawa —íimaca yái Pilatoca. ¹⁷ Càide iyúwaté náiwitáise Pascua yàasuná culto imanùbacata, iwàwacutá Pilato iwasàaca nalí abéeri presoíri yèepunícáténáwa casíimáicaténá judíonái. Ináté Pilato iwàwaca imàacaca Jesús yàacawa. ¹⁸ Quéwa, macáita néemíanicawa macáita namanùbaca iyúwa:

—¡Pinúacuéni! Pimàacacué Barrabás yèepunícawa —náimaca.

¹⁹ Iyacáináté presoíri íipidenéerité Barrabás imàníricaté ùwicái yàcalé irícu gobierno íipunita, íná náibàacaténí, inúacáináté nacái wenàiwica. ²⁰ Néese Pilato itàanica judíonái yáapicha àniwa iwàwacáiná imàacaca Jesús yèepunícawa. ²¹ Néemíanicawa quéwanáta máiní cachàiniiri nasàna iyúwa. Càica náimaca:

—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

²² Néese Pilato itàanica náapicha másiba yàawiríanápiná itàanica náapicha. Iimaca nalí:

—Néeni, ¿càinásica ibáyawanacué pirí? Canácata nuiquéeri ibáyawanáca numàacáanápíná nanúacatáni. Siúcata nuchùulíaca nacapèedáidacani. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunícawa —íimaca yái Pilatoca.

²³ Néemíanicawa àniwa lúasi iyú, nasutáca Pilato íicha ichùulíanápíná úwinái inúanápíná Jesús. Máinícáiná néemíanicawa mamáalàacata, íná Pilato imàacaca nalíni átata, càide iyúwa nasutáaná íichani. ²⁴ Càité Pilato iwènúadaca íiwitáisewa imàacáanápíná nanúaca Jesús càide iyúwa nasutáaná íichani. ²⁵ Iná Pilato imàacaca Barrabás yèepunícawa, yái presoíri nasutéerica Pilato íicha, iyéericaté presoíyái ibànalícu imànicáináté ùwicái yàcalé irícu, inúacáináté nacái wenàiwica. Quéwa, Pilato yèepùadaca nalí Jesús namànicaténá irí càide iyúwa nawàwáaná.

Jesús es crucificado

²⁶ Néese, idècunitàacá úwináí itéca Jesús nanúacaténáni, yá náibàaca asìali Cirene ìyacàlená néeseérica, ípidenéérica Simón, yèeriwa manacúali néese. Nachùuliaca Simón iwáacutaca Jesús yàasu cruz yàacaténáwa Jesús yáamiwáise, canácáiná quirínama Jesús ichàini, úwináí icapèédáidacáinaté báawanamani.

²⁷ Madécaná wenàiwica, inanáí nacáí manùbéeyéí, nàacawa Jesús yáamiwáise. Níái inanáí náicháaníca manuísíwata Jesús ìwali, máinícáiná achúmaca nawàwa. ²⁸ Néese, Jesús iwènúa iicáidaca nalí, níái inanáica. Yá íimaca nalí:

—Píacué inanáí Jerusalén ìyacàlená mìnánáí. Picácué pícháaní nùwali. Néese pícháanícué píwaliwata, péenibe ìwali nacáíwa. ²⁹ Aibaalípiná piùwichàacuéwa báawanama. Yá píimapínacué piríwáaca: ‘Casímaíca cawinácaalí inanáí càmíyeyéica yáalímá quéenibeca. Casímaíca nacáí cawinácaalí càmíyeyéicaté idéericuca. Casímaíca nacáí cawinácaalí càmíyeyéicaté yàaca quìrasii ìira ìinisi’, càipiná píimacuéca piríwáaca, níacáiná inanáí quéenibéeyéica náicháanípináca néenibemi ìwaliwa. ³⁰ Néese áibanáí péenacué náimapíná manuínaméeyéí dúli irí: ‘¡Picaláawa wáinatabàa, yéewacaténá wéetácawa ráunamáita!’, càipiná náimaca. Néese àniwa náimaca áiba dúli irí: ‘¡Pibàliacué wía!’ càipiná náimaca. ³¹ Nanúaca núa mabáyawanéerica siuca èeri càmícatáí namàni úwi. ¡Cáanáica nàuwichàidapínacué píawa namànicaalípiná ùwicáí píipunitacué! —íimaca yái Jesúsca.

³² Níái úwináí natéca pucháiba cabáyawanéeyéí nanúacaténá nía Jesús yáapicha. ³³ Néese nàanàaca aléera ípidenacataléca La Calavera, ímáanáca “íiwitási yáapimi ìyacatalé”. Yá natàtàaca Jesús cruz ìwali. Natàtàaca nacáí pucháiba báawéeyéí íiwitáise. Néese úwináí nabàlùadaca máisiba cruz nàasu utàwi irìculéwa. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise. Aiba cruz nacáí ibàlùacawa apàulícuíse Jesús irí. ³⁴ Idècunitàacá úwináí natàtàaca Jesús, yá Jesús íimaca Dios irí:

—Núaniri, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha càmíicáiná náalíwawa cawinácaalí núa yái nanuérica —íimaca yái Jesúsca.

Néese úwináí náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. ³⁵ Madécaná wenàiwica nabàlùa naicáidaca Jesús irí. Níata nacáí judío íiwacanánáí iicáanáca Jesús iquíniná. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ichàiniadacaté áibanáí yéetácáisi íicha ipíchanaté néetácawa. Báisícaalí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, néese ¿cáná càmíta ichàiniada yáawawa ipíchaná yéetácawa? —náimaca nalíwáaca, naicáanáca Jesús iquíniná.

³⁶ Nía nacáí úwináica naicáaní nacáí iquíniná, nabáiniadacaténáni. Nàa nabàlùacawa mawiénita irí, namichàidaca mawènfiri uva ituní càméeri ìiracaná mawiénita inuma irí náimacáiná nàacasa icàaluíniná iyúwa nacuèriná nacáiricasani. Càita namànica naicáanicaténá Jesús iquíniná meedá, bàaluitécáiná romanonáí yàaca icuèrináwa ìirapíná uva ituní. ³⁷ Náimaca Jesús irí:

—¡Báisícaalí judío icuèrináca pía, yá pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! —náimaca Jesús irí, naicáanáca iquíniná.

³⁸ Nachanàidaca tàacáisi Jesús íiwita iwicáubàa. Máisiba tàacáisi íiwitáaná ichanàawa néeni, griego itàacáí iyú, latín itàacáí iyú nacáí, hebreo itàacáí iyú nacáí. Yái tàacáisi íimáanáca: “Yái ibàlùericawa cháí, yácata judío icuèrináca”, íimáanáca yái tàacáisica.

³⁹ Néese abéeri báawéeri íiwitáise natàtèerica nacáí yàasu cruz ìwaliwa, mawiénita Jesús yàasu cruz irí, itàanáca báawéeri iyú Jesús irí. Iimaca Jesús irí:

—Báisícaalí Mesíasca pía, yái judío icuèrinápináca, néese pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha. Pichàiniada nacáí wía yéetácáisi íicha ipíchaná wéetácawa —íimaca. ⁴⁰ Néese áiba báawéeri íiwitáise natàtèerica nacáí yàalàaca yáapichéeriwa cachàiníiri iyú. Iimaca:

—¿Cáná càmíta cáalu piicá Dios?, pía nàuwichàidéerica càide iyúwa nàuwichàidáaná yái asíalica. ⁴¹ Wàuwichàacawa wàyaca wabáyawaná ichùuliacawa wamànícáinaté wabáyawanáwa. Quéwa, yái asíaliquéí, mabáyawanéerita —íimaca. ⁴² Néese isutáca Jesús íicha wawàsi:

—Jesús, piwàwali núa nùyacaténá píapicha pidàbacaalípiná picùaca canánama wenàiwica —íimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca írí:

—Péemìa cayába, siùca èeri pìyapínaca núapicha paraíso irìcuwa —íimaca yái Jesúsca.

Muerte de Jesús

⁴⁴ Néese machacànicaalíté èerica, yá catáca báawanama èeri icamaláná macái cháí èeri irìcu. Másiba horaca catáca, àta las tresta táicalé. ⁴⁵ Yái èeri icamalánáca càmita icàna. Yá nacái manuíri yáawàanáca templo irìcuírca icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwica ituí íicha. Yá icacanácawa chènuníise cáli iwérénama yái manuíri yáawàanáca. ⁴⁶ Néese Jesús íimaca cachàiníiri iyú Dios írí:

—¡Núaniri, nubànua nucáucawa pirí aléera picáapi irìculé! —íimaca yái Jesúsca. Idécanáami càí íimaca, yá imàacaca icáucawa yàacawa, yá yéetácawa. ⁴⁷ Yái úwi íiwacalínaca romanosàiri iicácáináté càinácaalí ichàbáanáwa, yá yàaca Dios írí cayábéeri. Néese íimaca:

—Báisícata mabáyawanéerica yái asialimica —íimaca.

⁴⁸ Macáita wenàiwica ìyeyéica néeni idécanáami naicáca yéetácawa, yá nèepùacawa néese, máini achúmaca nawàwa, cáaluca nía nacái. ⁴⁹ Macáita quéwa níai yáaliyéica Jesús ìwali, nía nacái inanáca yèyéicatéwa yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nabàlùaca naicáidaca írí déecuíseta naicácaténá càinácaalí ichàbáanápinátéwa.

Jesús es sepultado

⁵⁰⁻⁵¹ Iyacaté áiba asiali cayábéeri íiwitáise, yeebáidéerica Dios itàacái, íipidenéeri José, Arimatea ìyacaléná minali, yái yàcalé ìyèerica Judea yàasu cáli íinata. Yái José abéeri néenaca, níai judío íiwacanánáica, Junta Supremanáica. José iwàwacaté Dios icùaca macáita. Ináté càmita yéewa abédanama José íiwitáise judío íiwacanánái yáapicha iwàwéeyéicaté inúaca Jesús. ⁵² Iná José yàacawa Pilato gobernador yàatalé. Isutáca Pilato íicha wawasi yàanápiná írí Jesús iinámi. Yá Pilato imàacaca José írini. ⁵³ Néese José yàacawa cruz yàatalé. Yá iricùadaca Jesús iinámi cruz ìwalíise, yá yéepùacani linoíri wáluma iyú, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. Néese iwàlùadaca Jesús iinámi càliculli irìculé. Yái càliculli áibanái náicacaténi dúli ibàlìirìcu yéewanápiná càliculicani, iyúwa capii imàdáaná. Yái càliculli wàlisàicatàacáwa, canácatái nabàlièricáwa. ⁵⁴ Yaté èerica viernesca nachùnìacatáipiná yàacàsi sábadò piná, ipíchawáise sábadò judfónái ìyamáidacatáicawa. Catácalìcubàa yàacawa, yá idàba sábadò nayamáidacatáipináwa. Ináté iwàwacutá nawàlùadaca Jesús iinámi caquialéta càliculli irìculé.

⁵⁵ Abénaméeyéi inanái yèyéicatéwa Jesús yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nàaca naicáca càliculli, yá naicáca càinácaalí iyú nawàlùadaca Jesús iinámi càliculli irìculé. ⁵⁶ Néese nèepùacawa nacapèe néréwa, yá nachùnìaca pumèníiri isàni, pomada nacáiri nacái napusúadacaténáni Jesús iinámi ìwali, càide iyúwa judfónái imàníná yéetéerimiwa írí. Néese nayamáidacawa sábadò irìcu càide iyúwaté Dios ichùulianá judfónái.

24

La resurrección de Jesús

¹ Néeseté, domingo irìcu, níai inanáca nàacatéwa càliculli nérépiná mapisáisíwata. Natéca pumèníiri isàni nachùnìericaté. Aibanái inanái nacái nàacawa náapicha. ² Nàanàaca càliculli néré, yá naicáca íba ibàlùericawa méetàucuta càliculli inuma íicha, nabàlianáca càliculli inuma. ³ Yá nawàlùacawa néré, yá canáta naiquéeri néeni Wáiwacali Jesús iinámica. ⁴ Cáaluca nía, càmita nálíawa càinácaalí íimáaná. Yáta naicáca pucháiba asianái mèlumèluyéi ibàle ibàlùeyéicawa mawiénita nalí. ⁵ Máini cáaluca níai inanáca, yá naicáidaca cáliaculé. Quéwa níai asianáca náimaca nalí:

—¿Cánacué picutá yáara cáuri wenàiwicaca cháí yéetánimi yèewiré? ⁶ Canáca chánii. Idéca icáucàacawa. Piwàwalicué yái tàacáisi icàlidéericatécué pirí idècunitàacá ìyaca Galilea yàasu cáli néese. ⁷ Imacatécué pirí iwàwacutáanápináté presoca namànicani

namàacacaténáté cabáyawanéeyéi wenàiwica natàtàacani cruz ìwali yéetácaténátéwa, yái asìali Dios néeséerica. Iimacatécué pirí nacái icáucàanápínátéwa máisiba èeri irìcu —námaca.

⁸ Yá inanái nawàwalica yái tàacáisica Jesús icàlidéericaté nalí. ⁹ Néese nèepùacawa càliculli ícha. Nacàlidaca nalíni níai oncéeyéica imanùbaca apóstolca, áibanái irí nacái náapichéeyéica. ¹⁰ Níai inanái icàlidéeyéica tàacáisi Jesús yéewáidacalénái irí náipidená María Magdalena, Juana nacái, Santiago yáatúa nacái, ípidenéechúa María, áibanái inanái náapichéeyéi nacái. ¹¹ Quéwa, apóstolnái càmíta neebáida nalíni, nayúunáidacáita canéeri iwèni tàacáisica meedáni.

¹² Quéwa Pedro ipàacawa càliculli néré. Néese yáawiaca iicáidaca càliculli imàdáná iriculé, yá iicáca níawamita ibàlemi néepùanáté Jesús iinámi. Néese Pedro yèepùacawa icapèe néréwa. Iináidacawa iwàwalicúsewa càinácaalísica ichàbáanátéwa.

En el camino a Emaús

¹³ Yáté èericaté pucháiba Jesús yéewáidacalénái nèepùacawa nàyacàle nérépináwa, ípidenacatalé Emaús. Once namanùbaca kilómetro idècuni ìyaca Jerusalén ìyacàlená ícha. ¹⁴ Natàaní nàacawa nalíwáaca ìwali yái Jesús yéetáanácawa. ¹⁵ Idècunitàacá natàaníca nàacawa nalíwáaca Jesús iináwaná ìwali, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí àyapulicubàa. Yá yàacawa náapicha. ¹⁶ Ewita naicácanítani, càicáaníta càmíta náalíca Jesús cani. ¹⁷ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càiná ìwalicué pitàaní piacawa àyapulicubàa? —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Yá nayamáa nabàlùacawa, achúmaca nawàwa. Abéeri néená ípidenéeri Cleofas íimaca Jesús irí:

—Macáita Jerusalén ìyacàlená mìnanaí náalíacawa ìwali yái namàníricaté Jerusalén ìyacàlená irìcu áténama, siùca nacáide. ¿Abéeritasica pía càmíirita yáalíawa nèewíse macáita ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néeni? —íimaca. ¹⁹ Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càináté ìyaca néeni? —íimaca yái Jesúsca. Yá námaca Jesús irí:

—Wadéca watàaníca walíwáaca Jesús iináwaná ìwali yái Nazaret ìyacàlená néeséerica, abéeri profeta icàlidéerica Dios itàacái cáimíetacawaca macái wenàiwica irí, imànírica nacái nalí yái càmíirica wenàiwica idé imànica. ²⁰ Watàaníca nacái sacerdote íiwacanánái ìwali, judío íiwacanánái ìwali nacái, yái presonáca namànicani namàacacaténá romanonái inúacani, yéewanápiná nanúacani cruz ìwali. ²¹ Quéwa, wíacaté nacái watuíyàacaté Jesús iwasàanápínáté wía, wía Israel itaquénáinámica, wàuwidenái íchawa. Siùca èeri idéca idèniaca máisiba èeri nanúacadénáamini. ²² Quéwa abénaméeyéi inanái ìyéeyéica wèewi siùca èeri nacalùadaca wía bàwinacáiná mapisáisíwata nàaca naicácaténá càliculli néré. ²³ Canáta quéwa nàanèeri Jesús iinámica néeni. Yá nèepùacawa nacapèe néréwa. Néese nacàlidacaté walíni naicácasa ángelnái yéenáwanási nacáiri irìcuíse. Ángelnái námaca inanái irí cáucasa Jesús. ²⁴ Néese áibanái asíanái wáapichéeyéi nàacawa càliculli néré, yá nàanàaca néeni càide iyúwa inanái icàlidáanáté walíni, càmíiritàacá quéwa naicá Jesús —námaca Jesús irí.

²⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Càmíiyéicué yáalíawa pía, máinícué càulenáca píichani, peebáidáanápínacué macáita tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inòmaliúse! ²⁶ Nacàlidacatécué piríni machacànfiri iyú iwàwacutáanápínáté Mesías yúuwichàacawa ipíchawáiseté wenàiwica nàaca icàaluíniná, yái judío icuèrinápínáca —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Néese Jesús idàbaca icàlidaca nalíni macáita iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inòmaliúse. Quéechacáwa icàlidaca nalí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Jesús ìwali, áibanái profeta nacái icàlidéeyéicaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inòmaliúse. Yéewáidaca nía náalíacaténá néemíaca càinácaalí ímáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Mesías ìwali, yái judío icuèrinápínáca.

²⁸ Néeseté nàanàaca nàyacàle néréwa. Quéwa Jesús iwàwacaté yàacawa áibaléta. ²⁹ Yá nasutáca ícha wawàsi iyamáanápínáwa náapicha nacapèe iriculé. Yá námaca irí:

—Piyamáawa wáapicha máinícáiná catáca yàacawa —námaca. Yá Jesús iwàlùacawa nacapèe iriculé náapicha iyamáacaténáwa.

³⁰ Néese náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri, néese isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni, yái panca. ³¹ Yáta náalíaca naicácani, yá náalíacawa Jesúscani. Yáta ichalíacawa natuí ícha. ³² Yá náimaca nalíwáaca:

—Báisícata Jesúscani. Yácata Jesús yái càì icàlidéerica walíni càinácaalí ímáaná Dios itàacái àyapulicubàa, íná yéewa wawàwa yáalanícatéwa ìyaca —náimaca nalíwáaca.

³³ Yá càmita nayamáawa nacapèe irícuwa, néese nèepùacàatécatawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa. Nàacawa once namanùbaca apóstolnái yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, áibanái yáapicha. ³⁴ Néese apóstolnái náimaca nalí, níái pucháiba yàanèeyéica nàatalé:

—Báisíta, Wáiwacali idéca icáucàacawa. Simón Pedro idéca iicácani —náimaca nalí.

³⁵ Néese níái pucháiba Emaús ìyacàlená néeseeyéica nacàlidaca nalí càinácaalíte ichàbáanáwa àyapulicubàa. Nacàlidaca nacái nalíni náalíacatéwa Jesúscani isubèriada-caalíte pan.

Jesús se aparece a los discípulos

³⁶ Idècunitàacá natàaníca, yáta Jesús yàanàaca ìyaca nèewi. Yá ímaca nalí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —ímaca yái Jesúsca.

³⁷ Cáaluca nía manuísíwata nayúunáidacáiná iwàwanásicani yái càì naicáca. ³⁸ Yá Jesús ímaca nalí:

—¿Cánacué cáalu pía? ¿Cánacué càmita peebáida núacani? ³⁹ Piicacué yái nucáapica, nùabàli nacái, útuwi yáami, núacata yái. Pimàacacué picáapiwa nùwali piicáwa. Canáca wenàiwica icáucami íiná, yáapi nacái, quéwa núa, cáapica núa, caináca nacái núa, ínacué yéewa píalimá píalíacawa cáuca núa —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁰ Idècanáami icàlidaca nalíni, yá yáasáidaca naicá icáapiwa, yàabàli nacáiwá, útuwi yáami. ⁴¹ Càmitàacá neebáida Jesúscani máinícáiná nayanídacawa casíimáicáiná nía. Néese Jesús ímaca nalí:

—¿Pidènisicué yàacàsi? —ímaca yái Jesúsca.

⁴² Yá nàaca irí cubái imìdecaná yéená, mába ituní nacái nàaca irí. ⁴³ Yá yeedáca yàacàsica, yá naicáca iyáacani. ⁴⁴ Néese Jesús ímaca nalí:

—Idècunitàacá nùyaca píapichacué, nucàlidacatécué pírí macáitani càinácaalíte nuchàbáanápínatéwa. Iwàwacutáté numànica càitade iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali. Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nùwali càide iyúwa Dios ichùullianaté itànàaca. Profetanái nacái, áibanái nacái itànèeyéicaté Salmos nacàlidacaté tàacáisi nuináwaná ìwali. Yá macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté natànàaná —ímaca yái Jesúsca.

⁴⁵ Néese Jesús imàacaca náalíacawa cayába càinácaalí ímáaná yái Dios itàacáica. ⁴⁶ Yá ímaca nalí àniwa:

—Natànàacaté tàacáisi íméerica iwàwacutáanápínaté nuétácawa, núa Mesíasca, judío icuèrinápínaca. Quéwa, náimacaté numichàanápínatéwa yéetácáisi ícha máisiba èeri irícu. Bàaluité profetanái itànàacaté nacái tàacáisi íméerica iwàwacutáanápínacué picàlidaca nuináwaná ìwali canánama èeri mìnánái irí. ⁴⁷ Quéechacáwa iwàwacutácué picàlidaca nalíni cháí Jerusalén ìyacàlená irícu. Picàlidacué nacái macáita wenàiwicanái iríni neebáidacaténá nutàacái, namàacacaténá náichawa nacái yái báawéerica namàníirica yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. ⁴⁸ Píacué nuéwáidacaléca, pidécuéca piicáca macáita yái numàníirica. ⁴⁹ Aibaalípiná nubànùacuéca Espíritu Santo piwàwa irículé càide iyúwa Núaniri Dios ímáanátécué pírí, pimànicaténacué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Piyamáacuéwa cháta Jerusalén ìyacàlená irícu. Píacué pimúsúawa ícha àta Espíritu Santo yàanàacatalépináta iwàlucawa piwàwaliculécué, yèeripínacué pichàini chènuníiséerica —ímaca yái Jesúsca.

Jesús sube al cielo

⁵⁰ Néesetécáwa Jesús itéca nía méetàuculé Jerusalén ìyacàlená ícha. Yá nàanàaca Betania ìyacàlená néré. Yá imichàidaca icáapiwa napualé. Yá isutáca nalí Dios ícha

imàníinápiná nali cayábéeri. ⁵¹ Idècunitàacá isutáca nali Dios ícha, yá yàacawa náicha, imichàacawa náicha chènuniré. ⁵² Nàaca icàaluíniná, néese nèepùacawa Jerusalén òyacàlená irìculé casímáiri iyú. ⁵³ Yá nàyaca èeri imanùbaca templo irìcu, yèyéica Dios irí cayábéeri.

SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

¹ Jesucristo ìyacaté bàaluité ipíchawáise idàbacawa yáì èeriquéi. Yáì Jesucristoca, yácata Tàacáisi imàaquéerica wáalíacawa Dios ìwali. Iyacaté abédanaméeri íiwitáise Dios yáapicha, yáì Dios yáapichéerica Jesucristo. Yácata Wacuèriná Dioscani, yáì Jesucristoca, bàaluité èeri, siùca nacáide. ² Yáì Jesucristoca, yaté ìyaca Dios yáapicha èeri ipíchawáise. ³ Dios imàacacaté Jesucristo idàbaca macáì wawàsi. Canácata wawàsi ìyéerica càmíirité Jesucristo idàba, canásíwa. Yácata imàníricaté macáita. ⁴ Yáì Jesucristoca, yácata yèerica nacáuca, macáita yáì ìyéerica. Yáì Jesucristo yèerica macáì wawàsi icáuca, yácata nacáì imàaquéerica wenàiwica náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú báisiiri tàacáisi ìwali càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca amaláwaca. ⁵ Yáì Jesucristoca imàacaca wáalíacawa ìyaca càide iyúwa camalási icànéeri catéeri irìculé. Yàanàcaté aléi èeri irìculé amalácaténá imànica wenàiwicanáì íiwitáise yéewanápiná càmita quirínama namàni càide iyúwa catéeri íiwitáise Satanás ichùulianá nía. Satanás càmítaté idé imawèniadaca íchawa Jesucristo.

⁶ Néeseté idècunitàacá Jesucristo ìyaca cháì èeri irìcu, néenialíté ìyaca asìali Dios ibànùericaté ípidenéeri Juan el Bautista. ⁷ Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalicuise, icàlidacaténá nacáì wenàiwicanáì irí Jesucristo yàanàcaté, yáì amaléerica imànica wenàiwicanáì íiwitáise náalíacaténáwa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. Dios ibànùacaté Juan, yéewacaténá wenàiwicanáì neebáidaca Jesucristo itàacáì idècanáamité néemìaca Juan icàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. ⁸ Yáì Juanca càmítaté amalá imànica wenàiwica íiwitáise. Quéwa Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali, yáì imàaquéerica wenàiwica náalíacawa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. ⁹ Yáì Jesucristoca, yácata abéerita amaléerica imànica macáì wenàiwica íiwitáise yeebáidéeyéica itàacáì náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú; yácata yàanèericaté aléi èeri irìculé.

¹⁰ Yáì báisiiri Tàacáisica ípidenéerica Jesucristo yèepunícatéwa cháì èeri irìcu. Ewita Dios imàacacáanítaté Jesucristo idàbaca canánama cháì èeri irìcúrica, càicáaníta èeri mìnánáì càmítaté náalíawa cawinácaalíni, càmita nacáì cayába naicácani. ¹¹ Jesucristo yàanàcaté aléi èeri irìculé idàbéericaté irípináwa, néese níái wenàiwica Jesucristo imàníiyéicaté càmítaté natàida cayábani.

¹² Quéwa cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica Jesucristo, yeebáidéeyéi nacáì itàacáì, yá Jesucristo imàacaca Dios yéenibeca nía. ¹³ Dios yéenibeca nía, quéwa càmita càide iyúwa wenàiwica imàníná yéenibewa, càmita nacáì iyúwa wenàiwica iwàwáaná imànica iiná iyúwa. Dios càmíiri imàni càide iyúwa wenàiwica imàníná. Dios yeedácáita nía yéenibepináwa iyúwata iwàwáaná imànica.

¹⁴ Yáì báisiiri Tàacáisica ípidenéerica Jesucristo, yàanàcaté aléi èeri irìculé, yá yèepunícatéwa iyúwa asìali. Yá yèepunícatéwa wáapicha achúma èerínata, idènièri abéerita cayábéeri íiwitáise, icàlidéeri nacáì abéerita yáì báisiiri tàacáisica. Wadéca waicáca máiniiri cachàinica íiwitáise, icànéeri icamaláná chènuníseeri iyúwa, yácáináta abéerita Dios Iirica, yáì Jesucristoca. ¹⁵ Juan el Bautista icàlidacaté cachàiniiri iyúni Jesucristo iináwaná ìwali. Juan íimaca: “Yácata nucàlidéericatécué pirí ìwali núumacaalíté áiba máiniiri cachàinica nuícha yàanàanápínaté núamirìcubàa. Cachàiniirica nuíchani, ìyacáináte bàaluitésíwa nupíchawáise, ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri”, íimaca yáì Juanca.

¹⁶ Máini cayábéeri íiwitáise, yáì Jesucristoca, yá imànica walí madécaná cayábéeri quéwanáta mamáalàacata, macáita wía yeebáidéeyéica itàacáì. ¹⁷ Dios imàacacaté profeta Moisés yéewáidaca wàawirináimi israelitanáì namànicaténáté càide iyúwa Dios ichùulianá nía quéwa Jesucristo idéca yásáidaca walí cáinináca Dios iicáca wenàiwica.

Jesucristo yéewáida wía nacái macái Dios itàacái báisiiri iyú. ¹⁸ Canácatàacá áiba Jesucristo ícha iiquéri Dios, quéwa Jesucristo, yái Dios Iiri abéerita, yácata Wacuèrina Diosceni, yái Jesucristoca, cáininéerica Dios iicáca; yái Jesucristo yácata abéerita imàaquéerica wáalfaca Wáaniri Dios ìwaliwa, càinácaalí Dios íiwitáise ìyaca.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

¹⁹ Bàaluité Juan el Bautista icàlidacaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese judío íiwacanánái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu nabànùaca wenàiwica Juan yàatalé, abénaméeyéi sacerdote, levita nacái íbaidéeyéica templo irìcu. Nabànùaca nía nasutácaténá néemiawa Juan cawinácaalíni. ²⁰ Yá Juan icàlidaca nalí iináwanáwa machacànita báisiiri iyú. Íimaca nalí:

—Càmita Mesías núaquéi, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripiná walí, wía israelitaca —íimaca yái Juanca. ²¹ Néese nasutáca néemiawa àniwani:

—Néeni, ¿cawiná píá? ¿Profeta Elíassica píá yàanèerica àniwa càide iyúwaté áiba profeta íimáaná? —náimaca. Néese Juan íimaca nalí:

—Càmita núa yái —íimaca yái Juanca. Néese náima irí mamáalàacata:

—Néese, ¿píasica profeta Dios ibànùèripináca walí càide iyúwaté profetanái íimáaná wàawirináimi irí? —náimaca. Néese Juan íimaca:

—Càmíiri —íimaca yái Juanca. ²² Néese náimaca irí:

—Néeni, ¿cawiná píá? Iwàwacutá wáalfacawa machacàníiri iyú wacàlidacaténá nalíni, níai ibànùéyéica wía. ¿Càiná píimaca pìwaliwa? —náimaca irí. ²³ Néese Juan íimaca nalí:

—Núaca yái asìali icàlidéerica nalí cachàiníiri iyúni, manacúali yùucubàa càináwàiri, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise. Yá núumaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí machacàníiri àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutacué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténacué cayábéeri iyúni’, càì núumaca nalí —íimaca yái Juanca. ²⁴ Níai wenàiwica yèeyéicatéwa Juan yàatalé, fariseonái ibànùacaté nía. ²⁵ Yá nasutáca néemiawa Juan:

—Néeni, càmicaalí Mesías píá, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripináca walí, wía israelitaca, càmicaalí nacái profeta Elías píá, yàanèerica àniwa, càmicaalí nacái profeta píá Dios ibànùèripinácaté walí càide iyúwaté profeta Moisés íimáaná wàawirináimi irí, néese, ¿cáná pibautizá wenàiwica? —náimaca. ²⁶ Juan íimaca nalí:

—Nubautizá wenàiwica úni yáaculé, quéwa ìyaca pèewi áiba càimíricuécá píalía ìwali. ²⁷ Yàanàaca núamiricubàawa. Máini cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalìceni, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càimíiri cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani —íimaca yái Juanca.

²⁸ Càité Juan icàlidaca nalíni aléera ípidenacataléca Betania, ìyéerica abémàalé Jordán inanába ícha, Juan ibautizacatalé wenàiwica.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹ Néeseté mapisáináami àniwa Juan iicáca Jesús yàacawa ipualé. Juan íimaca Jesús ìwali: “¿Píicacué Dios yàasu Cordero, yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa. Yácata yùuwichèeripináca Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnánái ibáyawaná ìwalíse! ³⁰ Nudéca nucàlidacuécá píri iináwaná ìwali núumacaalítécué píri: ‘Áiba yàanàapinácawa núamiricubàawa, yácata cachàiníiri nuícha, ìyacáinaté bàaluité nupíchawáise ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri’, càité núumacué píri. ³¹ Núa nacái càmitaté núalía càirínacaalíni, yái Dios ibànùèripinácaté walí, quéwa nudéca nùanàaca nubautizacaténá wenàiwica úni yáaculé yéewanápiná Israel itaquénáinámi náalía naicácani”, íimaca yái Juanca.

³² Néese Juan el Bautista íimaca àniwa: “Nudéca nuicáca Espíritu Santo iricùacawa chènuníise càiride iyúwa unùcu iicácanáwa, yá Espíritu Santo iyamáacawa ìwali. ³³ Néese càmitàacáwa núalíawa mamáalàacata cawinácaalíni, quéwa Dios, yái ibànùerica núa nubautizáanápiná wenàiwica úni yáaculé íimaca nulí: ‘Píicápiná Espíritu Santo iricùacawa iyamáacawa abéeri asìali ìwali, yásí píalíacawa yácata yái ibànùèripináca Espíritu

Santo wenàiwicanáí irí, yái Espíritu yàacawéeridéeripináca níawa, ibautizacáténá náí-witáise Espíritu Santo ichàini iyú', càì íimaca nulí yái Diosca. ³⁴ Nudéca nuicáca càide iyúwa Dios ímáanáté nulí ìwali, íná nucàlidacué piríni, Dios Iiricani", íimaca yái Juanca.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ Néseté mapisáináami àniwa, Juan el Bautista ìyaca néeni àniwa pucháiba yéewáidacalé yáapichawa. ³⁶ Juan íicáca Jesús yèepunícawa néenibàa, yá Juan íimaca yéewáidacalénáí iríwa:

—¿Piicácué Dios yàasu Cordero yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisàì iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa! —íimaca yái Juanca.

³⁷ Néese níái pucháiba Juan yéewáidacaléca idécanáami néemíaca Juan ímáaná nálí, yá nàacawa Jesús yáamísewa. ³⁸ Néese Jesús iwènúa íicáidaca nálí, nàacawa yáamísewa, yá íimaca nálí:

—¿Càinásicué piwàwa? —íimaca nálí. Néese náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿alénásica picapèe? —náimaca irí. ³⁹ Néese Jesús íimaca nálí:

—Wàacué waicáca —íimaca nálí. Íná nàacawa yáapicha, yá naicáca alénacaalí ìya. Yá nayamáacawa yáapicha yáté èerica déecucáiná èeri a las cuatrotá táica nàanàacaalíté néré.

⁴⁰ Abéeri néená íipidená Andrés, níái pucháiba yéemièyéica Juan el Bautista ímáaná néese nàacawa Jesús yáamísewa. Yái Andrésca, yácata Simón Pedro iméeréerica.

⁴¹ Néese Andrés yàacawa caquialéta icutáca ibèeriwa Simón. Yá Andrés íimaca Simón irí:

—Wadéca wàanàaca yái Mesíasca (ímáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca —íimaca yái Andrésca. ⁴² Néese Andrés itéca Simón Jesús yàatalé. Yá Jesús íicáidaca Simón irí, yá íimaca irí:

—Píacata Simón, Juan ìiri. Quéwa siúcade numàaca píipidená Cefas (ímáanáca Pedro griego itàacái iyú) —íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Néseté mapisáináami àniwa Jesús iwàwa yàacawa Galilea yàasu cáli néré, yá Jesús yàanàaca Felipe. Yá íimaca Felipe irí:

—Aquialé, pìawa núapicha, yéewacáténá nuéwáidacaléca pía —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁴ Yái Felipe Betsaida ìyacàlená néeséeri alé nacáide Andrés, Pedronáí ìyacataléca.

⁴⁵ Néese Felipe yàaca icutáca Natanael, yá Felipe íimaca Natanael irí:

—Wadéca wàanàaca yái asiali profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali. Yácata Jesús, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica náiméerica ìwali José ìirimica —íimaca. ⁴⁶ Néese Natanael íimaca:

—Canáca cayábéeri wenàiwica Nazaret ìyacàlená irìcu —íimaca yái Natanaelca. Quéwa Felipe íimaca irí:

—Aquialé, pìaca piicácani —íimaca. ⁴⁷ Néese Jesús íicáca Natanael yàacawa ipualé, yá Jesús íimaca Natanael ìwali:

—Aca néese israelitasíwa, ìyéerica machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, canácatáita ichìwáida áibanáí —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Natanael íimaca Jesús irí:

—¿Càinásica pidéena pialía nùwali? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Nuicácaté pía ipíchawáise Felipe imáidaca pía pìyacaalíté higuera yéetaná yáamibàa —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese Natanael íimaca irí:

—Nuíwacali, ¡Dios Iirica pía! ¡Píacata yái icuèripináca wía, wía Israel itaquénáinámica! —íimaca. ⁵⁰ Jesús íimaca irí:

—¿Peebáidasica nutàacái núumacáinácaíta pirí nuicácaté pía higuera yéetaná yáamibàa? Mesúnamáita piicápiná áiba wawàsi cachàiniwanáí —íimaca yái Jesúsca.

⁵¹ Jesús íimaca nacái:

—Péemíacué cayába, áibaalípiná piicápiná capíraléeri cáli yàacàacawa, yásí Dios yàasu ángelnáí namichàacawa nuícha, nalicàacawa àniwa nùwali, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

2

Una boda en Caná de Galilea

¹ Néesetécáwa máisibáaná èeri irìcu, abéeri asìali icásàacawa áiba yàcalé irìcu ípídenacatalé Caná, Galilea yàasu cáli íinata. Yá namànica irí fiesta. Jesús yáatúa ìyaca fiesta néré. ² Néese Jesús ìyaca nacái néeni wáapicha, wía yéewáidacaléca, namáidacáiná wía wàacaténá waicáca náapicha fiesta. ³ Néese uva ituní imáalàacawa náicha, yá Jesús yáatúa úumaca irí:

—Idéca imáalàacawa náicha uva ituníca —úumaca. ⁴ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Núatúa, ¿cánásica càì píimaca nulí? Càmitàacá nuénáiwana yàana —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Quéwa Jesús yáatúa íimaca nalí níai iwacuèyéica nalí yàacàsi:

—Pimànicué macáita iyúwata ichùulianacué pía —úumaca. ⁶ Nàyacaté néré seis namanùbaca catùa manuínaméeyéi íba icatùalená, nàucùacaténá naliculé úni, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, iwàwacutácáiná judíonái imànica culto nacáiri náibacaténá nàasuwa, nacáapi nacáíwa ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa masacàacaténá Dios iicáca nía. Abenaméeyéi catùa manuínaméeyéi náalimá napuníacawa cincuenta litro imanùbaca úni iyú, áibanái setenta litro imanùbaca iyú náalimá nacái napuníacawa.

⁷ Néese Jesús íimaca nalí níai íbaidéeyéica néré:

—Pipuníadacué níai catùa úni iyú —íimaca yái Jesúsca. Yá napuníadaca nía macáita, àta catùa inùma nérénama. ⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca peedacué achúmanamata catùa irìcuise, yá pitécuéni fiesta íiwacali irí, yáalimáidacaténani —íimaca yái Jesúsca. Yá namànica iyúwata Jesús íimáaná.

⁹ Yá fiesta íiwacali yáalimáidaca úni iwènuéricatéwa uva ituní iyú, quéwa càmita yáalfawa sísfánacaalíté needá yái uva ituníca. Níawamita íbaidéeyéica néré náalíacawa ìwali napuníadacáinaté catùa yáawami úni iyú. Néese fiesta íiwacali imáidaca yàataléwa yái asìali wàlisàiri cáinuca imàníiricaté matrimonio. ¹⁰ Yá fiesta íiwacali íimaca irí:

—Aibanái namànicaalí fiesta, yá nàaca nàirapíná quéechacáwa cayábéeri yáwanái uva ituní, néese idecanáami nàiraca madecaná, yá yàaca nàirapíná áiba báawatéerita. Quéwa pidéca pidèniaca yái cayábéeri yáwanái àta siùca nacáide —íimaca.

¹¹ Yái cayábéeri wawási Jesús imàníirica nalí Caná ìyacàlená néré Galilea yàasu cáli íinata, yácata idábáanéeri cayábéeri imàníirica càmfírira wenàiwica idé imànica. Càita yásáidaca nalí íiwitáise chènuníseeriwa. Ináté wía yéewáidacaléca weebáidaca itàacái cachàiníwanái.

¹² Néesecáwa Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. Jesús yáatúa ùacawa yáapicha, yéenanái nacái, wía nacái yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. Yá wàyaca néeni máisiba èeritasica.

Jesús purifica el templo

¹³ Néenialíté mawiénica judíonái yàasu culto ípidenéeri Pascua wawàwalicaténá càinácaalíté iyú Dios iwasàaca wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Wàacawa Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré. ¹⁴ Néese Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé, yá iicáca wenàiwicanái iwéndéeyéica pacá, oveja nacái, unùcu nacái. Nawéndaca píraí wenàiwica irí iwàwéeyéica imànica sacrificio Dios irí nabáyawaná ìwalísewa, ofrenda piná nacái. Nàyaca nacái áibanái icambiéyéica plata wenàiwica íicha. Yáawinéeyéicawa yàasu mesa iwéréwa nacambiacaténá náicha plata. ¹⁵ Néese Jesús ìwacáidaca íyanási, yá imànica cabèesi nacáiri, yá icalùadaca namusúawa macáita wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuise, nàasu píraí yáapichawa, ovejanái, pacá nacái. Néese níai icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata, yá Jesús yúucaca nàasu moneda canánama cáli íinatalé, yá nacái itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama. ¹⁶ Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú níai iwéndéeyéica unùcu:

—¡Pitécué yái yàasusi templo íicha! ¡Picacué pimàni Núaniri Dios icapèe iyúwa nawéndacàalu! —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté tàacáisi rey David itànericaté Dios Iri inùmalícuise cuyàluta Salmos irìcu. Imacaté: “Máiní báawa nuicáca yái namànínáca

báawéeri wawàsi pìasu templo irìcu, pía Nucuèriná Dios; namànipiná nulí báawéeri máinicáiná cáinináca nuicáca picapèè”, ímacaté yái Dios lírica. ¹⁸ Néese abénaméeyéi judío íiwacanáiná ibàluèyécawa néeni náimaca Jesús irí:

—¿Canáca yéewaná pimusúadaca nía templo ibàacháwalená íicha! Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca, néese pimàni waicá áiba wawàsi càmirica wenàiwica idé imànica píasáidacaténá pidèniaca Dios íiwitáise — náimaca. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Ewitanica pimáalàidacáanítacué yái temploca, càicáaníta numichàidapiná ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcuwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese níái judío íiwacanáiná náimaca irí:

—Nadéca náibaidaca cuarenta y seis camuí namànicaténá yái temploca. Càmita pidé pimichàidaca ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcu —náimaca irí.

²¹ Quéwa Jesús itàanicaté ìyaca ìwaliwata iyúwa templo. ²² Iná idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha, néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté yái tàacáisi Jesús icàlidéericaté nalí, ínáté weebáidaca manuísíwata Dios itàacái profetanái itànèericaté Jesús ìwali. Weebáidacaté nacái Jesús itàacái.

Jesús conoce a todos

²³ Idècunitàacá Jesús ìyaca Jerusalén ìyacàlená néeni iicácaténá náapicha judíonái yàasu culto Pascua, yáté madécaná neebáidaca Mesíascani, yái Jesúsca, israelita icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí, naicácáinaté Jesús imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica. ²⁴ Quéwa Jesús yáaliacawa càmita neebáida itàacái báisiiri iyú yáaliacáiná macáita náiwitáise. ²⁵ Càmitaté iwàwacutá áibanái icàlidaca Jesús irí nàwali níái wenàiwicaca, yácáiná Jesús yáaliacawa macáita wenàiwica íiwitáise.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Iyacaté fariseo ípidenéeri Nicodemo, abéeri judío íiwacanáiná yéená máiníri cáimiétacanáca. ² Yái Nicodemo yàacawa ipáchíaca Jesús yàatalé táiyápi itàanicaténá yáapicha. Nicodemo yàacawa néré táiyápicáwa ipíchaná yàacawéeyéiná fariseo náalíacawa ìwali ipáchianá Jesús. Yá Nicodemo íimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wía, wáaliacawa pìwali Dios idéca ibànùaca pía péewáidáanápíná wía. Càì wáaliacawa càmicáiná yáalimá áiba imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica, càide iyúwa pimàníiná, càmicaalí Dios yàacawéerida nía —íimaca yái Nicodemoca. ³ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayábani, càmicaalí Dios imàaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú, néese càmita yéewa yáaliacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa — íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese Nicodemo isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Càinásica béeri asíali yáalimá imusúacawa wàlisài iyú àniwa? ¿Yáalimásica iwàlùacawa yáatúa idèericuléwa imusúacaténá iicá èeri wàlisài iyú àniwa? —íimaca yái Nicodemoca. ⁵ Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayábani, macái wenàiwica namusúaca naicá èeri idàbáanéeri yàawiría úni nacáiri yèewi. Néeseta quéwa iwàwacutá Espíritu Santo imàacaca wàlisài náiwitáise, nadèniacaténá nacáucawa chènuníseeri Espíritu Santo yèerica nalí. Càita yéewa Dios yàasunáica nía, Dios icúanápiná nía. ⁶ Cawinácaalí wenàiwica imusuéricawa inanái íicha, idèniaca iináwa cháì èeri irìcuírca, quéwa cawinácaalí wenàiwica Espíritu Santo imàaquéerica wàlisài íiwitáise, idèniaca Espíritu Santo. ⁷ Píalimáida péemíaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi núuméerica pirí: ‘Iwàwacutá Dios imàacaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú’, càì núumaca pirí. ⁸ Péemìa comparación: Cáuli ipùaca àta alénácaalí Dios imàacaca cáuli yàacawa. Yá péemíaca cáuli isàna quéwa càmita píalíawa síisáanácaalí yàawa yái cáulica. Càmita nacái píalía ìwali alénácaalí yàawa. Càita nacái càmita píalimá píalíacawa càinácaalí iyú Espíritu Santo wàlisài imànica wenàiwica

íiwitáise, nadèniacaténá nacáucawa chènunfiséeri Espíritu Santo yèerica nalí —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Nicodemo isutáca yéemíawa Jesús àniwa:

—Néeni, ¿càinásica yéewaná càicani? —íimaca. ¹⁰ Jesús íimaca irí:

—Píacata caináwanéeri yéewáidéerica Israel itaquénáinami, ¿cáná càmita píalíawa ìwali yái núumáanáca? ¹¹ Péemí cayábani, watàanica ìwali yái wáaliérica ìwali, wacàlidacué nacái piríni, yái waiquéerica, quéwa càmitacué peebáida wataacái. ¹² Càmicaalícué peebáida nucàlidacaalícué pirí ìwali yái Dios imànírica cháí èeri irícu, néese, ¿càinásicué píalímá peebáidaca nucàlidacaalícué pirí ìwali yái Dios imànírica chènuniré?

¹³ “Canáca áiba nuícha cháí èeri irícu iyéericaté chènuniré icàlidacaténá càinácaalí iyáaná néré, abéerita núa yái irícuèricatéwa chènuníise, núa asíali Dios néeséerica, núa chènunfiséerica. ¹⁴ Péemíacáwa comparación: Bàaluité madécaná wàawirináimi iwàwacaté yéetácawa àapi iyú àapínái yaamíacáináté nía manacúali yùucubàa càinawàiri. Néese profeta Moisés imànicaté àapi yéenáiwana bronce imànicaná. Néeseté Moisés imichàidaca àapi yéenáiwana àicu cáaléeri ìwali yéewanápinaté macáita wenàiwica naicáidaca irí, níái àapi yaamiyéicaté. Naicáidacaalíté yéenáiwanaí irí, yaté cáuca nía iculále íicha. Càita nacái iwàwacutá wenàiwicanái imichàidaca núa chènuniré cruz ìwali, núa asíali Dios néeséerica, yéewanápiná macái wenàiwica naicáidaca nulí. ¹⁵ Càita Dios imàacapíná namànica nulí yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái càmita náucawa Dios íicha càiripínata, néese nadèniaca nacáucawa càníri imáalàawa Dios yáapícha —íimaca yái Jesúsca.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶ “Máiní cáinináca Dios iicáca macái èeri mìnanaí íná càì imànica nalí: ibànùaca nalí Iriwa abéerita yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iri itàacái càmita náucawa Dios íicha càiripínata, néese nadèniaca nacáucawa càníri imáalàawa Dios yáapícha. ¹⁷ Càmicáináté Dios ibànù Iriwa aléi èeri irículé yùuwichàidacaténá èeri mìnanaí nabáyawaná ìwalíise. Néese Dios ibànùacaté Iriwa iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

¹⁸ “Càmita Dios yùuwichàidapíná càiripínata cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iri itàacái. Quéwa Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápiná càiripínata cawinácaalí càmiyéica yeebáida Dios Iri itàacái, yái Dios Irica abéerita, càmicáiná neebáidani. ¹⁹ Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápiná nía, cawinácaalí càmiyéica yeebáida Dios Iri itàacái. Péemí comparación: Yái Dios Iri iyaca càide iyúwa camalási cháí èeri irícu, imàaquéeri waicáca cayába yácáiná Dios Iri yásáidaca wenàiwicanái irí cabáyawanáca nía. Quéwa níái èeri mìnanaíca càmiyéica yeebáida Dios Iri itàacái casíimáica namànica nabáyawanáwa catácáiná náiwitáise, íná càmita cayába naicá Dios Iri yásáidéerica cabáyawanáca nía. ²⁰ Péemí comparación: Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica ibáyawanáwa càmita nàawa camalási yàatalé ipíchaná áibanái naicáca yái báawéerica namànírica, càita nacái cawinácaalí càmiyéica yeebáida Dios Iri itàacái báawaca naicáca Dios Iri manuísíwata, náuca nacái náichawani, ipíchaná yásáidaca áibanái iicá nabáyawaná. ²¹ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica báisiiri tàacáisi càmita càì namàni. Néese, namàacaca áibanái iicáca macáita namànírica yéewacaténá áibanái náalíacawa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²² Néeseté Jesús yàacawa wáapícha, wía yéewáidacaléca Judea yàasu cáli íinatalé. Yá wáyaca néeni máisibáwanái èeri. Yá Jesús imàacaca wabautízaca wenàiwicanái, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. ²³ Juan el Bautista ibautízacaté yàacawa wenàiwica nacái Enón iyacàlená néré mawiénita Salim iyacàlená irí iyacáiná néeni manùba úni. Ináté wenàiwica yàanàaca néré. Yá Juan ibautízaca nía. ²⁴ Càité imànica ipíchawáiseté romanonái icuèyéicaté wàasu cáli náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé.

²⁵ Néese abénaméeyéi néená Juan yéewáidacalénái, abéeri judío nacái nadàbaca natàanica nalíwáaca ùuléri wawàsi iyú, ìwali càirínácaalí ibautizá cayábáwanái, Juan el Bautistica, càmicaalí nacái Jesús yéewáidacalénáisica. ²⁶ Iná Juan yéewáidacalénái yàacawa Juan yàatalé. Yá náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, yáara asìali ìyéericaté píapicha abéemàalé Jordán inanába íicha, yái picàlidéericaté walí ìwali, siùca macáita nàacawa yàatalé nabautizácaténáwa, yá nàacawa yáapicha, yéewáidacalécáténá nía —náimaca. ²⁷ Néese Juan íimaca nalí:

—Dios imàacaca walí íibaidacalési iyúwata iwàwáaná imàacaca wáibaidacalépiná, íná yéewa wáalíacawa Dios idéca imàacaca cachàinírica nuíchani, yái Jesúsca. ²⁸ Bàaluité péemíacuéca nucàlidáanáté nalí machacàníri iyúni càmírita Mesías núa, yái wacuérinápínaca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca. Néese, núumacatécué píri núata yái wenàiwica Dios ibànuèrica Mesías ipíchalé. ²⁹ Péemíacué comparación: Asìali yeedácaalí yàacawéetúapínáwa, yá natéca úa ùacawéeri yàataléwa, yá casímáica iwàwa, itàanica casímáiri iyú náapicha. Néese yái asìali yàacawéeriná ibàluèricawa néeni, máini casímáica yéemíaca yàacawéeriná itàacáíwa. Yá casímáica íináidacawa yàacawéeriná ìwaliwa mànacàu yàanàcáiná ùyacaténá ùacawéeri yáapichawa. Càita nacái núa. Casímáica nuínáidacawa wenàiwica nàacáináwa Jesús yàatalé, yàasunáicaténá nía. ³⁰ Iwàwacutá macáita nuéwáidacalé manùbéeyéi nàacawa nuícha nàacáténá Jesús icàaluíniná cachàinicáiná nuícha càiripínátani —íimaca yái Juanca.

El que viene de arriba

³¹ Juan el Bautista íimaté nacái: “Yái Dios Iiri yàanèrica chènuníse, yácata cachàiníiri náicha canánama. Quéwa núa, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa macái wenàiwica iyáaná, nùyaca cháí èeri irícu càide iyúwa asìali iyáaná meedá, nucàlida nacái ìwali yái wawàsi Dios imàaquéerica núalíacawa ìwali cháí èeri irícu. Quéwa yái Dios Iiri yàanèrica chènuníse, yácata cachàiníiri náicha canánama. ³² Icàlida nacái ìwali yái iiquéerica chènuniré, yá nacái yéemíerica quéwa máisibáwanáita nía càì yeebáidéeyéica itàacái. ³³ Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yái wenàiwicaca yáasáidaca yeebáidaca Dios itàanica báisíiri iyú. ³⁴ Yái Jesús Dios ibànuèrica itàanica Dios inùmaliçuise, Dioscáiná idéca yàaca irí Espíritu Santo manuísíwata, càmita Dios imáisanía Espíritu Santo Jesús íicha. ³⁵ Cáinináca Wáaniri Dios iicáca Iiriwa, idéca nacái Dios imàacaca Iiri icùanápiná macáita. ³⁶ Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, idèniaca icáucawa càmíiri imáallàawa Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí càmíirica iwàwa yeebáidaca Dios Iiri itàacái, canáca icáuca càmíiri imáallàawa, néese yùuwichàapínacawa manuísíwata Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú”, íimaca yái Juanca.

4

Jesús y la mujer de Samaria

¹⁻² Néeseté fariseonái náalíacawa Jesús idèniaca yéewáidacalénáiwa manùbéeyéi Juan el Bautista íicha: Náalíacaté nacáiwa Jesús imàacaca wabautizáca manùbéeyéi wenàiwica Juan el Bautista íicha. Jesús càmítaté ibautizá wenàiwica, néese imàacaca wabautizáca nía. ³ Jesús yáalíacawa fariseonái íináidacawa caluéri iyú ìwali, íná Jesús yàacawa Judea yàasu cáli íicha. Yá yèpùacawa yàacawa Galilea yàasu cáli nérépiná.

⁴ Jesús iwàwacutácaté ichàbacawa Samaria yàasu cáli íinatalé. ⁵ Iná yàanàaca wáapicha, wía yéewáidacaléca, Sicar iyacàlená néré Samaria yàasu cáli íinata. Yái yàcaléca iyaca mawiénita Jacob yàasu cáli irí, yái cálica Jacob yèericaté ìiri iríwa íipidenéericaté José. ⁶ Iyaca néeni utàwi nacáiri nàisèeri irícuise úni íipidenéeri Jacob yàasumi. Jesús yàanàaca néré chamálèeri yàacawa àyapu iyú, yá yáawinacawa mawiénita utàwi nacáiri irí, yái nàisèerica irícuise úni. Wàanàacaté néré batéwacaalíte machacànica èeri. ⁷⁻⁸ Néese wàacawa yàcalé irículé, wía Jesús yéewáidacaléca, wawèniacáténá wayáapínáwa. Néese inanái Samaria yàasu cáli néeséechúa ùanàaca uisàacáténá úni. Yá Jesús íimaca ulí:

—Pìa nuira úni —íimaca ulí.

⁹ Quéwa càmita cayába judíonái, samaritanonái nacái naicáyacacawa. Càmita nacái nàira náapichawáaca bacàa irìcuíse úni. Iná úái Samaria yàasu cáli néeseéchúaca úumaca Jesús irí:

—Píacata judíosàiri, ¿cáná pisutá nuícha úni, núa Samaria yàasu cáli néeseéchúaca? —úumaca. ¹⁰ Néese Jesús íimaca ulí:

—Càmita píalíawa íwali yái cayábéerica Dios iwàwéerica imànica pirí. Càmita nacái píalíawa cawinácaalí núa, núa isutéerica pícha úni. Píalíacaalí cawinácaalí núatá, yásí pisutáca nuícha únitá, yá nùaca pirí cáuri únitá —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca irí:

—Néeni, canáca pirí úni yàalu peedácaténá úni, máiní depuwalécani yái única. ¿Sísáaná peedápiná cáuri úni? ¹² Wàawirimi Jacob imàacacaté walí yái utàwica wàisèeripiná irìcuíse úni. Yeedácatáicaté ìirapináwa úni. Càita nacái Jacob yéenibe, ipìranái nacái nàiracaté úni cháí. ¿Píasica cachàiniíri wàawirimi Jacob ícha? —úumaca. ¹³ Néese Jesús íimaca ulí:

—Cawinácaalí wenàiwica ìiréeyéica yái única iyéerica cháí, mamáalàacata nèepùaca macàlaca nawàwa àniwa. ¹⁴ Quéwa cawinácaalí ìiréerica úni nuèrica irí càmita quirínama yèepùaca macàlaca iwàwa àniwa. Néese úni nuèrica irí, imichàapinácawa mamáalàacata iwàwalìcu yàacaténá irí icáuca càmfiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ¹⁵ Uái inanáica úumaca Jesús irí:

—Uwé, pìa nulí única yéewanápiná càmita nuèpùawa macàlaca nuwàwa àniwa, càmita nacái iwàwacutá nuèpùaca nuisàaca úni àniwa —úumaca. ¹⁶ Jesús íimaca ulí:

—Pìa pímaidaca piacawéeriwa. Pité néesení —íimaca yái Jesúsca. ¹⁷ Néese úumaca irí:

—Canácata nunìri —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni canáca pinìri. ¹⁸ Pidéca pidèniaca cinco namanùbaca pinìrináíwa, yá pidéca piúcaca píchawa macáita nía. Asiali pìyéerica yáapicha càmfirita pinìri. Iná pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese úái inanáica idécanáami uémìacani, yá úumaca irí:

—Siùca nuínáidacawa cawàwanáta profetaca pía, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. ²⁰ Wàawirináimi samaritano nàacaté Dios icàaluíniná cháí manuíri dúli íinata, quéwa píacué judíoca, pímacuéca iwàwacutáanása macái wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná Jerusalén iyacàlená néenibàata —úumaca. ²¹ Néese Jesús íimaca ulí:

—Péemìa nulí cayába, peebáida nutàacái. Mesúnamáitacué pìapiná Wáaniri Dios icàaluíniná, quéwa càmitacué iwàwacutápiná pìanàaca aléi dúli íinatalé, càmitacué nacái iwàwacutá piacawa Jerusalén iyacàlená irìculé. ²² Píacué samaritanoca càmitacué píalía Dios íwali pìericuéca icàaluíniná. Quéwa wía judíoca wáalíaca Dios íwali yái wéerica icàaluíniná, yácáiná judíosàiricani yái iwàsèeripináca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ²³ Quéwa máiní mesúnamáita, siùca èeri nacái, cawinácaalí báisíiyéica iwàwa yàaca Wáaniri Dios icàaluíniná nàapiná icàaluíniná báisíiri iyú manuísíwata macái nawàwalìcuísewa càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Wáaniri Dios iwàwa càì wenàiwica yàaca icàaluíniná. ²⁴ Canáca Dios iiná càide iyúwa wenàiwica iiná èeri irìcuírìca íná càmita idé wenàiwica iicáca Dios. Càita nacái càmita wáalimá waicáca watuí iyúwa càinácaalí iyú wenàiwica yàaca Dios icàaluíniná, nàacáiná icàaluíniná nawàwalìcuísewa. Iwàwacutá wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná báisíiri iyú macái nawàwalìcuísewa, càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese úái inanáica úumaca:

—Núalífacawa Mesías yàanàanápíná (íimáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápínáca Dios ibànuèripíná walí. Mesías yàanàacaalípiná, yásí icàlidaca walíwa macáita, wáalífacaténá wéemíaca cayába —úumaca. ²⁶ Jesús íimaca ulí:

—Núacata yái, itàanírìca píapícha —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Idécanacáita càì Jesús íimaca, wíacata Jesús yéewáidacaléca wàanàaca néré, yá wáináidacawa waicáidaca Jesús irí itàanícáiná inanái yáapícha. Quéwa cáaluca wasutáca wéemíawani íná canáca wéená isutéeri yéemíawa Jesús cáná yéewaná itàaní úapícha.

²⁸ Néese úái inanáica umàacaca ùasu úni yàaluwa, yá uèpùacàatécatawa yàcalé irìculé. Yá úumaca wenàiwicanáí irí:

²⁹ —Aquialécué, piicá abéeri asàliquéí icàlidéerica nulí macáita nudééná numànica. ¿Píináidasicué cawàwanáta Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuerica walí? — úumaca. ³⁰ Néese namusúacawa yàcalé irìcuíse, yá nàacawa Jesús yàatalépiná. ³¹ Quéwa ipíchawáiseté yàcalé mìnanáí nàanàaca Jesús yàatalé, yá wía, yéewáidacaléca wasutáca Jesús ícha wawàsi manuísiwata. Yá wáimaca irí:

—Wáiwacali, piyáa piyáacaléwa —wáimaca. ³² Quéwa Jesús ímaca walí:

—Nudènia nuyáapínáwa áibata càmíricuéca píalíawa ìwali —ímaca yái Jesúsca.

³³ Néese wía yéewáidacaléca wáimaca walíwáaca:

—¿Cawàwanáta áibanáí idéca yàaca iyáapíná? —wáimaca. ³⁴ Quéwa Jesús ímaca walí:

—Casímáipínáca núa idécanáami numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuerica núa, idécanáami numáalàidaca numànica yái íbaidacalésica Dios ichùulìericaté numànica, càide iyúwacué casíimáiná pía pidécanáamicué piyáaca piyáacaléwa. ³⁵ Péemiacué comparación: Picácué píima piríwáaca: ‘Iwàwacutéeri báinúaca quéeri àta needácataléta bànacalé ìyacaná’, picácué píima. Núumacué pirí, piicácué macáita níái wenàiwicaca yàanèyeyéica wàatalépiná. Càica níade iyúwa bànacalé ìyacaná quíiréeri, mesúnamáicáináta neebáidapíná nutàacái, yásí wàwacáidaca nía nulípiná nùasunáicaténá nía, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná. ³⁶ Cawinácaalí ìwacáidéerica nulí wenàiwica nùasunáipíná, càipíná nùaca iwèniwa: Numàacaca casíimáicani iicáicáiná wenàiwica neebáidaca nutàacái. Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái needápiná nalíwa nacáucawa càmíiri imáalàawa. Péemiacué comparación: Bànacalé íiwacali ichùulíaca yàasu wenàiwicanáíwa náibaidáanápíná bànacalé yùucubàa. Abéeri wenàiwica ibànacaalí ituíná, yásí casíimáipínácani áiba íbaidéeri yáapicha yeedéeripíná ìyacanási quíiracaalíni. Càita nacái cawinácaalí icàlidéerica nutàacái idàbáanéeri yàawiría wenàiwicanáí irí, yá nacái áiba wenàiwica iwènúadéerica nulípiná náiwitáise, yá casíimáica nawàwa abédanamata, níái pucháibaca íbaidéeyéica nulí. ³⁷ Báisíta ìyaca càide iyúwa comparación íimáaná wataacái iyú: ‘Abéeri náiwacali yàasu wenàiwica ibàna ituíná, néese náiwacali yàasu wenàiwicanáí áibanáí needáca bànacalé ìyacaná quíiracaalíni’, ímaca yái comparaciónca. ³⁸ Càita nacái nudéca nubànúacuéca pía piwènúadáanápíná nulí wenàiwica íiwitáise nùasunáicaténá nía, càide iyúwa náiwacali yàasu wenàiwicanáí yeedácaalí bànacalé ìyacaná aléera náiwacali yàasu wenàiwica áibanáí ibànacatalécaté. Càide iyúwa comparación íimáaná: Náiwacali yàasu wenàiwica idéca ibànaca ituínási, néese náiwacali yàasu wenàiwicanáí áibanáí needápiná bànacalé ìyacaná quíiracaalíni. Càita nacái píacué: Uái inanáica udéca ucàlidaca yàcalé mìnanáí irí nuináwaná ìwali, càide iyúwa udéca nacáicaalí ubànaca ituínási, néese cué piwènúadapíná nulíwa náiwitáise, níái yàcalé mìnanáica. Yásí pìwacáidacué nulí níawa nùasunáipíná càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná quíiracaalíni —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Uái inanáica ucàlidacaté Jesús iináwaná ìwali nalí níái ìyéeyéica yàcalé irìcu ìyéerica Samaria yàasu cáli ínata. Uumaca nalí: “Idéca icàlidaca nulí macáita nudééná numànica”, úumaca. Iná yéewa madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái Mesíascani, yái nacuèrinápiná Dios ibànueripínácaté nalí. ⁴⁰ Ináté níái samaritanoca idécanáami nàanàaca Jesús yàatalé, yá nasutáca ícha wawàsi iyamáanápínáwa náapicha. Jesús ìyacaté náapicha pucháiba èeri. ⁴¹ Yá madécaná áibanáí yeebáidaca Jesús itàacái néemiacáiná icàlidáaná nalíni. ⁴² Yá náimaca ulí úái inanáica:

—Siùca weebáidaca Jesús itàacái càmíirita abé pitàacái ìwalíise, néese wadéca wéemíaca itàacái. Yá wáalíacawa báisíiri iyú Jesús ìwali Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuerica walí, yái iwasèeripínáca èeri mìnanáí Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha —náimaca.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

⁴³ Néeseté idécanáami Jesús ìyaca náapicha pucháiba èeri, yá yàacawa Samaria yàasu cáli íicha, yá idàbaca yàacawa àniwa Galilea yàasu cáli nérépiná. ⁴⁴ Jesús ímacáiná: Profeta yàasu cáli néeséeyéi càmita neebáida profeta itàacái, yái itàanírira Dios inùmalicuise, càmita nacái naicàcani cáimiétaquéeri iyú. ⁴⁵ Jesús yàanàcaté Galilea yàasu cáli néré, yá níai iyéeyéica néeni natàidaca Jesús cayábéeri iyú nàyacáinaté Jerusalén ìyacàlená néeni naicàcaténá Pascua yàasuná culto, íná yéewa naicàcaté macáita yái Jesús imànírira néenibàa, yái càmirica áiba wenàiwica idé imànica.

⁴⁶ Néese Jesús yàanàaca áiba yàcalé néré ípidenacatalé Caná, Galilea yàasu cáli ínatale imàacacataléca úni iwènúacawa uva ituní iyú. Aiba yàcalé ípidenacatalé Capernaum ìyaca mawiénita Caná ìyacàlená írí. Iyacaté Capernaum ìyacàlená mìnali, gobierno yàasu wenàiwica máinírira cachàinica íbaidéerica rey írí, yái reycà icuèricaté nàasu cáli. Yá cáuláicaca gobierno yàasu wenàiwica ìiri. ⁴⁷ Yái gobierno yàasu wenàiwica yéemiacanacáita Jesús iináwaná ìwali yàanàanaté Galilea yàasu cáli néré Judea yàasu cáli íicha, yá yàaca iicáca Jesús. Isutáca Jesús íicha wawàsi yàanápínáwa icapèe néré ichùnàcaténá ìiri iwàwéeri yéetácawa. ⁴⁸ Néese Jesús ímaca írí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái éwita càmicáaníta piicá numànica yái càmirica wenàiwica idé imànica. Quéwa, càmitacué piwàwa peebáidaca nulí àta piicácaalítacué numànica áiba wawàsi imàaquéericuéca piínáidacawa piicáidaca nulí —ímaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Quéwa gobierno yàasu wenàiwica ímaca Jesús írí:

—Nuíwacali, pàcàatétawa nucapèe néré ipíchaná nuiri yéetácawa —ímaca. ⁵⁰ Néese Jesús ímaca írí:

—Pèepùawa picapèe néréwa. Cáuca pìirica. Idéca mecuní ichàbacawa íicha —ímaca yái Jesúsca. Yá asìali yeebáidaca Jesús itàacái, íná yèepùacawa icapèe nérépináwa. ⁵¹ Néese mawiénicaalíténi icapèe íríwa, yá yàasu wenàiwicanái namusúacawa icapèe írìcuise náipunitáidacani. Yá náimaca írí:

—¡Cayábaca pìirica! ¡Cáucáni! —náimaca. ⁵² Néese isutáca yéemíawa nía càinácaalíté hora írìcu idé mecuní ichàbacawa íicha. Yá náimaca írí:

—Táquicha a la unata táicalé mecuní ichàbacawa íicha —náimaca.

⁵³ Néese yáaniri yáalíacawa hora ìwali, yáta horaca Jesús ímacatáicata írí: “Cáuca pìirica. Idéca mecuní ichàbacawa íicha”, càité ímaca yái Jesúsca. Yá yeebáidaca Jesús itàacái, macái yéenanái yáapichawa.

⁵⁴ Yácata pucháibáaná wawàsi Jesús imànírira, yái càmirica wenàiwica idé imànica idécanáamité yèepùacawa Judea yàasu cáli íicha Galilea yàasu cáli néré.

5

Jesús sana al paralítico de Betzata

¹ Néeseté àniwa judíonái namànica áiba culto Jerusalén ìyacàlená írìcu, íná Jesús yàacawa néré àniwa. ² Jerusalén ìyacàlená néeni ìyacaté abéeri úni yàalu manuiri náiquéericaté cáli yèewiré mawiénita Jerusalén iwáiná inuma írí, abéeri inuma ípidenéri Ovejanái yàasu. Yái úni yàalu manuírira ípidenéri Betzata hebreo itàacái iyú idènièri itéesewa cinco namanúbaca capìima nacáiyéi manuínaméeyéi. ³ Madécaná cáuláiquéeyéi wenàiwica nàyaca macái capìima írìcu mawiénita úni yàalu manuiri írí. Nàyaca néeni matuíyéi, éeruítéi yàabàli nacái, máapinéeyéi nacái. Yá naliacawa cáli ínata natuíyàacaténá úni icusúanicawa. ⁴ Yácáiná áibaalíté ángel írìcuacawa chènuníise yèewiadacaténá úni. Néese cawinácaalí idàbáanéeri cáuláiquéeri írìcuacawa úni yáaculé, yásí cayábacani, yá uláicái ichàbacawa íicha càinácaalí uláicái wenàiwica idènièrica. ⁵ Néese ìyaca cáuláiquéeri asìali cáuláiquéeyéi yèewi. Cáuláicacatèni treinta y ocho camuí. ⁶ Néeseté Jesús yàanàaca néré, yá iicáca yái cáuláiquéeri írìericawa néenibàa. Jesús yáalíacáinatéwa iináwaná ìwali yái cáuláiquéerica yúuwichàacatéwa madécaná camuí, íná Jesús ímaca írí:

—¿Piwàwasica cayábaca pía àniwa? —ímaca yái Jesúsca. ⁷ Yái cáuláiquéerica ímaca írí:

—Néeni, canáca nulí áibanái itéénápiná núa úni yáaculé icusúacaalíwa yái única. Macái yàawiríata nuwàwacaalí nulicùacawa néré, yá áiba iricùacawa nupíchalé —íimaca.

⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—Pimichàawa. Pichùnìa pialubáíwa, pianáwa —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Yáta cayábaca yái asíalica. Néese yeedáca yàalubáíwa, yá idàbaca yèepunícawa. Quéwa Jesús ichùnìacani sábadò iricu judíonái iyamáidacatáicawa. ¹⁰ Iná abénaméeyéi judío íiwacanánái náimaca irí yái cáuláiquéerimica:

—Siùca sábadò wayamáidacatáicawa, ínà càmìta wàawirináimi íiwitáise imàaca pèepunídaca pialubáíwa —náimaca. ¹¹ Néese yái asíali íimaca nalí:

—Yáara ichùnìerica núa íimaca nulí: ‘Pichùnìa pialubáíwa, pianáwa’, íimaca nulí —íimaca yái cáuláiquéerimica. ¹² Néese nasutáca néemiawani:

—¿Cawiná ichùulia pichùnìaca pialubáíwa, pianápináwa? ¿Cawiná càì íimaca pirí? —náimaca. ¹³ Quéwa yái asíali càmìta yáalíawa cawinácaalíni yái ichùnìericaténi madécanácáiná wenàiwica ìyaca néeni, Jesús nacái yàacatéwa íicha. ¹⁴ Néese cáwa Jesús yàanàaca yái asíalica templo iricu. Yá Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába. Idéca cayábaca pía uláicái íicha. Picá pimàni pibáyawanáwa quirínama ipíchaná áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái yàanàaca pìwali —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese yái asíali yàacawa icàlidaca judío íiwacanánái irí Jesús iináwaná ìwali ichùnìericaténi. ¹⁶ Iná níái judío íiwacanánáica nàuwidaca namànica Jesús, nasàiwicaca irí wawàsi nacái mamáalàacata ichùnìericaténi wenàiwica sábadò iricu judíonái iyamáidacatáicawa.

¹⁷ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Núaniri Dios íibaidaca mamáalàacata, càita nacái nuíbaidaca —íimaca yái Jesúsca.

¹⁸ Iná níái judío íiwacanánáica máini cachàiniwanái nawàwaca nanúacani. Yá báawaca naicàceni ichùnìericaténi wenàiwica sábadò iricu judíonái iyamáidacatáicawa. Icàlidaca nacái iináwaná ìwaliwà càide iyúwa abéeri Dios inacáiri, íimacáiná Dios ìwali yáaniricani.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹ Néeseté Jesús íimaca judío íiwacanánái irí: “Péemiacué cayábani, núaquéi Dios líri càmìta yéewa numàni wawàsi nulínáamitawa. Numànica abéerita yái nuiquéerica Núaniri Dios imànica. Macáita yái Núaniri Dios imànírìca, càita nacái numànica, núa Dios lírica. ²⁰ Cáininácáiná Núaniri Dios iicáca núa, ínà yáasáidaca nulí macáita yái imànírìca. Yáasáidapínà nacái nuicá wawàsi cachàiniwanái, imàaquéeripínacué pínáidacawa piicáidaca nulí. ²¹ Càide iyúwa Núaniri Dios imichàidáná wenàiwica yéetácáisi íicha yàacaténà nacáuca àniwa, càita nacái numànica, núa Dios lírica: Núaca nacáuca cawinácaalí nuwàwéeyéica idèniaca icáuca. ²² Canácatáita Núaniri icàlida wenàiwica iináwaná ìwali yùuwichàidánápiná nía nabáyawaná ìwalísewa, Dioscáiná idéca imàacaca nucàlidánápiná naináwaná ìwali macáita wenàiwica báawéeyéica, nùuwichàidánápiná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios lírica. ²³ Idé càì Núaniri Dios imànica yéewacaténà macái wenàiwica nàaca nucàaluíná, núa Dios lírica, càide iyúwa nàaná Núaniri Dios icàaluíná. Cawinácaalí wenàiwica càmírìca yàa nucàaluíná, càmìta nacái nàaca Núaniri Dios icàaluíná, yái ibànuèrica núa.

²⁴ “Péemiacué cayábani, cawinácaalí yéemièrica nutàacái cayábéeri iyú, yeebáida nacái Dios itàacái, yái ibànuèrica núa, yái wenàiwicaca idèniaca siucáisede icáuca càmírì imáalàawa, yá ìyapínà càiripínàta Dios yáapicha. Iná càmìta iwàwacutápiná nuémìaca áibanái icháawàanáca iináwaná ìwali càinácaalíté imàni ibáyawanáwa, ìyacáiná càide iyúwa wenàiwica imichèericawa yéetácáisi íicha, idèniacáiná siucáisede icáuca càmírì imáalàawa. ²⁵ Péemiacué cayábani, máini mesúnamáita wenàiwicanái canéeyéi icáuca càmírì imáalàawa néemiánápiná nutàacái. Yá néemiaca nàyaca nutàacái siùca, núa Dios lírica. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, nadèniápiná nacáuca càmírì imáalàawa Dios yáapichawa. ²⁶ Càide iyúwa Núaniri Dios idèniacáiná ichàiniwa yàacaténà nacáuca càmírì imáalàawa, càita nacái idéca imàacaca nudèniaca nuchàiniwa, núa lírica, nùacaténà nacáuca càmírì imáalàawa. ²⁷ Núaniri Dios idéca

ichùuliaca nucàlidaca èeri mìnáná iináwaná nùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios lírica, wenàiwicacáiná nacái núa, núa asíali Dios néeséerica. ²⁸ Picácué píináidawa máini càulenéericani yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí, yácáiná áiba èeriwa macáita yéetéeyéimiwa néemiápiná nutàacái, núa Dios lírica, numáida-caalípiná níawa. ²⁹ Néemiacaalípiná numáidáaná nía, yásí namichàacawa càliculli irícuíse. Cawinácaalí imàníyéicaté cayábéeri, namichàapínacawa nàyacaténá càiripináta Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí imàníyéicaté ibáyawanáwa, namichàapínacawa nàuwichàacaténáwa càiripináta”, ímaca yái Jesúsca.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰ Jesús ímacaté judío íiwacanánái irí: “Càmita yéewa numànica wawàsi nulínáamitawa. Nucàlidapíná wenàiwicanái iináwaná ìwali nùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa càide iyúwa Núaniri Dios ichùulianá. Nucàlidapíná nacái naináwaná ìwali machacàníiri iyú nùuwichàidáanápíná níawa, càmicáiná numàni càide iyúwa nuwàwáaná. Néese numànica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná yái ibànùerica núa aléi èeri irículé. ³¹ Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa máiníná cachàinica núatá, yásí yéewaná piyúunáidacuéca canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica. ³² Quéwa iyacaté áiba icàlidéericaté nuináwaná ìwali cawinácaalí núa, yácata Juan el Bautistami. Yá núalíacawa icàlidacaté nùwali báisíiri iyú. ³³ Pibànùacatécué wenàiwica nasutácaténáté néemiawa Juan el Bautista càinácaalíté ímaca nùwali. Yáté icàlidaca nuináwaná ìwali báisíiri iyú. ³⁴ Quéwa càmíiri máini iwàwacutéeriwa nulí wenàiwicanái itàacái. Nucàlidacáitacué pirí ìwali yái tàacáisi Juan icàlidéericaté nùwali yéewanápínacué peebáidaca nutàacái nuwasàacaténacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ³⁵ Péemiácué comparación: Juan iyacaté càide iyúwa lámpara ipucuéricawa, icànéeri wenàiwicanái ìwali. Càita Juan yéewáidacatécué pía amalácaténacué píiwitáise piyáanápínacué machacàníiri iyú. Yáté achúma èerita casíimáicatécué piwàwa péemiaca Juan itàacái. ³⁶ Quéwa iyaca áiba wawàsi cawèníiri Juan itàacái íicha. Yái numàníirica càmíirica áiba wenàiwica idé imànica, càide iyúwa Núaniri Dios ichùulianá numànica, yácata yásáidaca báisíiri iyúcani Dios idéca ibànùaca núa. ³⁷ Núaniri Dios, yái ibànùerica núa, yácata nacái imàaquéericaté profetanái itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali bàalutité Dios imàacacáinaté natànàaca itàacái, éwitacué càmícáaníta píalimá péemiaca Núaniri Dios itàanica, càmítacué nacái píalimá piicácani. ³⁸ Quéwa càmítacué piwàwa peebáidaca Dios itàacái Dios ibànùericatécué pirí, càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái, núa asíali Dios ibànùerica. ³⁹ Pidécuéca péewáidacawa cayábéeri iyú Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuíse piyúunáidacáinácué piyapínaca càiripináta ìwalíse yái péewáidáanácuéca meedá Dios itàacái ìwali, quéwa Dios itàacái icàlidaca nuináwaná ìwali. ⁴⁰ Quéwa éwita Dios itàacái icàlidacáaníta nùwali, càicáanítacué càmita piwàwa peebáidaca nulí pidèniacaténacué picáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha.

⁴¹ “Càmita nucutá mamáalàacata wenàiwicanái naicáanápíná núa càiride iyúwa máiníirica cachàinica cháí èeri irícu. ⁴² Núalíacuéca nuicá píiwitáise. Yá núalíacawa càmítacué cáinina piicáca Dios. ⁴³ Núaniri Dios idéca ibànùacuéca nua píatalé, quéwa càmítacué pitáida nua cayába, càmítacué nacái peebáida nutàacái. Quéwa áibacaalí péenacué yàanà icàlidéeri yàasu tàacáisiwa meedá, yásí peebáidacuéca itàacái nutàacái íicha. ⁴⁴ Càmítacué píalimá peebáidaca nutàacái, piwàwacáinácué meedá pimànica iyúwa pinacáiyéi iwàwáaná cayábacaténacué naicáca pía. Càmítacué piwàwa pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái abéerita Diosca, yéewacaténacué casíimáica iicáca pía. ⁴⁵ Picácué píináidawa nucháawàanápínacué piináwaná ìwali Núaniri Dios iríwa. Càmita iwàwacutá nucháawàacuéca piináwaná ìwali, iyacáiná áiba icháawèericuéca piináwaná ìwali, yái profeta Moisés itànèericaté tàacáisi píbáyawaná ìwalícué, éwitacué piyúunáidacáaníta Moisés yàasu tàacáisi iwásàanápínacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁴⁶ Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmaliçuíse. Quéwa càmítacué peebáida Moisés yàasu tàacáisi báisíiri iyú. Báisícaalícué peebáidaca Moisés

yàasu tàacáisitá, yá peebáidacuéca nutàacái nacáitá Moiséscáiná itànàacaté nuináwaná ìwali. ⁴⁷ Quéwa càmitacué peebáida tàacáisi profeta Moisés itànèericaté nuináwaná ìwali, íná càmita nacáicué peebáidapíná yái tàacáisi nucàlidéeripínacuéca piri”, ímaca yái Jesúsca.

6

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹ Nésetécáwa, Jesús yàacawa abéemàalé Galilea icalisaniná ícha, áibaalí ípidenéeri Tiberias. Wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. ² Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamiwáise àta alénacaalí yàawa, naicácáináaté imànica madécaná yái cà míirica wenàiwica idé imànica ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi. ³ Néese Jesús yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa wáapicha wía yéewáidacaléca. ⁴ Mawiénicaté Pascua yàasu èeri judfonái imànicatáicaté yàasu cultowa máiniiri iwàwacutácawa nalí ípidenéeri Pascua. ⁵ Néese Jesús iicáidaca nalí níái manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yàatalépiná. Iná Jesús ímaca Felipe irí:

—¿Alénásica yéewa wawèniaca nayáapíná níái manùbéeyéi wenàiwicaca? —ímaca yái Jesúsca. ⁶ Jesús isutáca yéemiawani yáalimáidacaténá iicáwa Felipe, yáalífacaténáwa càinácaalí Felipe íináidáanáwa, Jesúscáiná yáalífacatéwa càinácaalí imàniínápináté wàacaténá wenàiwica iyáapíná. ⁷ Néese Felipe ímaca:

—Càmita wáalimá wàaca nayáapíná. Ewita wadèniacaalí doscientos denario imanùbacaatá, yái doscientos èeri iwènicatái, càicáaníta caná yéewanáwa wawèniaca pan cayába yáaliméeripíná wàaca nayáatá, ibatàa púubanamáanápínátá —ímaca. ⁸ Néese abéeri wééná, wía yéewáidacaléca, ípidenéeri Andrés, yái Simón Pedro iméeréerica, ímaca Jesús irí:

⁹ —Iyaca cháí abéeri sùmài idènièri cinco namanùbaca cebadéeri panca, pucháiba cubái imìdecaná nacái, quéwa càmita náalimá níái manùbéeyéi wenàiwicaca —ímaca yái Andrésca. ¹⁰ Néese Jesús ímaca walí:

—Pichùuliacué náawinacawa canánama —ímaca yái Jesúsca. Iyacatái madécaná masicái, yá náawinacawa. Nàyaca cawàwanáta cinco mil namanùbaca asianái. Càmita waputàa càisimalénacaalí inanái, sùmanái nacái. ¹¹ Néese Jesús yeedáca níái panca icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese isubèriadaca nía, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca, yéewacaténá wawacùaca wenàiwicanái iríni, níái yáawinéeyéicawa néeni. Càita nacái Jesús imànica cubái imìdecaná yáapicha, yá wawacùaca nalíni, càinácaalíté imanuíca nawàwa nayáaca. ¹² Idécanáami nayáaca cadénama, yá Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Pìacué peedá yéenáimi imàaquéericawa, ipíchaná yúucacawa —ímaca yái Jesúsca. ¹³ Iná wàaca weedáca pan yéenáimi imàaquéericawa, yá wapuniádaca doce namanùbaca mapíiri pan yéenáimi iyú, yái imàaquéericawa cinco namanùbaca cebadéeri pan ícha. ¹⁴ Níái wenàiwicaca naicácáiná Jesús imànica yái cà míirica áiba wenàiwica idé imànica, íná náimaca nalíwáaca:

—Báisíta yácata yái profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yái wacuèrinápiná càide iyúwaté profeta Moisés itànàanáté tàacáisi ìwali yànèeripínacaté aléi èeri irìculé —náimaca. ¹⁵ Quéwa Jesús yáalífacawa nawàwáaná náibàacani cachàiniiri iyú namàacacaténá Jesús iyúwa nàasu rey icùanápiná nía, íná Jesús yàacawa náicha dúli ínatalé iyacaténá abéerita.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶ Táicacaalíté yàacawa, néese wía yéewáidacaléca walicúa wàacawa Galilea icalisaniná néré. ¹⁷ Néese wawàlùacawa barca irìculé, yá wadàbaca wachàbaca wàacawa abéemàalé calisa ícha wànàacaténá Capernaum iyacàlená nérépiná. Idé catáca wàwali quéwa Jesús cà míiritàacá yàanàa wàatalé. ¹⁸ Néese manuíri malàdaca imichàacawa cáulicáiná ipua wía cachàini. ¹⁹ Néese máadání watenácaté cawàwanáta cinco kilómetro, seis kilómetro idècuni cawàwanáta, yá waicáca Jesús yèepuníriwa úni

inàniacubàa, mawiénita yàacawa wàasu barca irí. Yá cáaluca wía báawanama, càmicáiná wáalía waicácani. ²⁰ Quéwa Jesús ímaca walí:

—¡Núaqueí, picácué cáalu pía! —ímaca walí. ²¹ Néese casímáiri iyú weedáca Jesús barca iriculé, yáta barca yàanàaca wawàwacataléca wàacawa.

La gente busca a Jesús

²² Mapisáita àniwa níai manùbéeyéi wenàiwicaca wamàaquéeyéicaté abéemàalé Galilea icalisaniná ícha nawàwacaté nacutáca Jesús. Náaliacawa càmitaté Jesús yàawa wáapicha, wía yéewáidacaléca táicalémi watécaalíté yái abéeri barcaca iyéericaté néeni.

²³ Quéwa abénaméeyéi wenàiwica Tiberias iyacàlená néeséeyéi nàanàaca barca irícu mawiénita cáli irí yái cálica wenàiwica iyáacatáicaté pan idécanáamité Wáiwacali yàaca Dios irí cayábéeri. ²⁴ Néese wenàiwicanái càmicáináaté nàanàa Jesús, càmicáiná nacái nàanàa wía, wía Jesús yéewáidacaléca, ínáté nawàlùacawa madécaná barca iriculé nachàbacaténá calisa nàanàanápíná Capernaum iyacàlená néré nacutátaténáni, yái Jesúsca. Yá nachàbaca calisa.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ Idécanáamité nàanàaca abéemàalé calisa ícha, yá nàanàaca Jesús. Náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, ¿càicaalínáté pianàa aléi? —náimaca. ²⁶ Quéwa Jesús ímaca nalí:

—Péemiàcué cayába, càmitàacáwa pialía péemiàca càinácaalí ímáaná yái numàníirica càníirita áiba wenàiwica idé imànica. Píaliacáitacuéwa piyáacaté piyáacaléwa cadénama meedá, íná picutácuéca núa yàacási ìwalinápiná meedá. ²⁷ Picácué máini cáinináca piicáca piyáacaléwa cháí èeri irícu imáalàapinácáináwa meedá caquialéta yái yàacàsica. Néese, iwàwacutácué cawèníirica piicáca yái yàacàsica yèerica picáuca càníiri imáalàawa, yái Dios yúuleca nuèripinácuéca pirí, núa asìali Dios néeséerica. Yácáiná Núaniri Dios idéca imàacaca nudèniaca nuchàiniwa nùacaténácué picáuca càníiri imáalàawa —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese náimaca Jesús irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná? —náimaca. ²⁹ Jesús ímaca nalí:

—Dios iwàwacué peebáidaca nutàacái, núa wenàiwica Dios ibànuerica —ímaca yái Jesúsca. ³⁰ Néese nasutáca néemiawani:

—¿Càiríiná wawási áiba wenàiwica càníiri idé imànica pimàníiripiná waicá yéewanápiná weebáidaca pitàacái? ¿Càinásica píalimá pimànica? ³¹ Wàawirináimi nayáacaté pan nacáiri èeri imanùbaca ípidenéericaté maná nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa càináwàiri, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Salmos irícu: ‘Imàacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníise èeri imanùbaca nayáapiná’, càì profeta itànàacaté Moisés iináwaná ìwali —náimaca. ³² Jesús ímaca nalí:

—Péemiàcué cayába, Moisés càmitaté yàa nayáapiná pan chènuníiséeri. Yácata Núaniri Dios yèericaté nalíni, èeri imanùbaca, quéwa siùcáisede yàacué pirí yái báisíiri yàacási chènuníiséerica. ³³ Núacata yái Dios yúule cáurica Dios yèericuéca pirí, núa iricuèricawa chènuníise, yá nùaca nacáuca càníiri imáalàawa níai èeri mìnanáca —ímaca yái Jesúsca. ³⁴ Néese nasutácani:

—Uwé, pía wayáa yái yàacàsica mamáalàacata —náimaca. ³⁵ Jesús ímaca nalí:

—Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwicanái icáuca càníiri imáalàawa. Ewita piyáacáanítacué piyáacaléwa èeri irícuíri yàacási, càicáaníta máapitacué pía àniwa, macàlacué nacái piwàwa àniwa. Quéwacué peebáidacaalí nulí, pimànicaalícué nacái càide iyúwa nuwàwáaná, yásí matuìbanáicuéca piwàwa Dios yáapicha càiripináta, càide iyúwa casímáiná wenàiwica càníiyéica máapi, càníiyéi nacái macàla iwàwa. ³⁶ Quéwa nudéca nucàlidacuéca piríni, éwitacué piicácaníta yái numàníirica, càicáanítacué càmita peebáida nutàacái mamáalàacata. ³⁷ Cawinácaalí Núaniri Dios imàaquéeyéica nùasunáipiná, níata yeebáidapiná nutàacái. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái, canácatáita núuca nuíchawa nía. ³⁸ Càmita nùanàa chènuníise numànicaténá meedá

iyúwa nuwàwáaná. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. ³⁹ Núaniri Dios yái ibànuèrica núa càmita iwàwa yúucacawa nuícha abéeri nùasu wenàiwicanái yéená, Dios imàaquéeyéica yeebáidaca nutàacái. Néese Dios iwàwa numichàidaca nía yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁰ Yácáiná Núaniri Dios iwàwa nadèniaca nacáucawa càmfíri imáalàawa Dios yáapicha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Dios lirica núa, yeebáidéeyéi nacái nutàacái. Néese numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese níai judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali íimacáinaté: “Núacata yái Dios yúuleca chènuníseeri Dios yèericuèca pírí, nùacaténacué picáuca càmfíri imáalàawa”, íimaca. ⁴² Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Yácata Jesús meedá, yái José ìirimica! Wáalíca waicáca isèená, yáanirimi, yáatúa nacái. ¡chìwaca meedá yái icàlidacáiná iricùacasawa chènuníse! —náimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Picáuqué càì pitàaní píríwáaca. ⁴⁴ Abéerita Núaniri Dios imàaquéeri wenàiwica neebáidaca nutàacái, yéewanápiná nùasu wenàiwicaca nía. Yá numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁵ Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise. Càité íimaca: ‘Dios yéewáidapiná macái wenàiwica’, càì itànàaca. Iná yéewa macáita yéemièyéica Núaniri Dios itàacái, yéewáidéeyéi nacáiwa ìwali, neebáidapiná nutàacáiwa.

⁴⁶ “Canácatàacá áiba nuícha iiquéeri Núaniri Dios. Abéerita núa, yái Dios ibànuèrica chènuníse, nudéca nuicácani. ⁴⁷ Péemiàcué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái idèniaca siúcáisede icáucawa càmfíri imáalàawa. ⁴⁸ Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwica icáuca càmfíri imáalàawa. ⁴⁹ Pìawirináimicué nayáacaté nayáacaléwa èeri imanùbaca, yái pan nacáirica íipidenéericaté maná Dios ibànuèricaté nalí chènuníse idècunitàacá nèepunícawa manacúali yùucubàa càinàwàiri. Nayáacaté maná èeri imanùbaca, quéwa béeyéicalíté nía, yáté néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnánái yéetánáwa. ⁵⁰ Quéwa nucàlidacué pírí nùwaliwa, núacata yái yàacàsica iricuèricawa chènuníse: Cawinácaalí wenàiwica iyéerica yái yàacàsica, ìyapiná càiripináta Dios yáapicha. ⁵¹ Núacata yái yàacàsi cáurica iricuèricawa chènuníse: Cawinácaalí iyéerica yái yàacàsi cáurica, idèniapiná icáucawa càmfíri imáalàawa Dios yáapicha. Yái yàacàsi nuèripináca nalí, yácata nuiná yái. Yá numàacapiná nuináwa nuétacaténáwa yéewanápiná èeri mìnánái nadèniaca nacáucawa càmfíri imáalàawa Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca yéewáidacaténá nía imàacáanápínaté icáucawa.

⁵² Néese níai judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca nalíwáaca chàinisíri iyú. Yá néemíanicawa, náimaca nalíwáaca:

—¡Canáca yéewaná yàaca wayáa iináwa yái asialica! —náimaca. ⁵³ Jesús íimaca nalí:

—Péemiàcué cayábani, càmicàlícué piyáa nuiná, núa asiali Dios néeséerica, càmicàlícué nacái pìira nuíraná, càmitacué pidèniapiná picáucawa càmfíri imáalàawa. ⁵⁴ Cawinácaalí iyéerica nuiná, ìiréeri nacái nuíraná, idèniaca siúcáisede icáucawa càmfíri imáalàawa; néese numichàidapínacani yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁵⁵ Cayábéeri yàacàsi yái nuináca. Cayábéeri nacái nuíraná wenàiwica ìirapiná. ⁵⁶ Cawinácaalí iyéeri nuiná, ìiréeri nacái nuíraná, ìyaca abédanamata núapicha, núa nacái nùyaca abédanamata yáapicha. ⁵⁷ Núaniri Dios yái ibànuèrica núa ìyaca càiripináta. Núa nacái nùyaca càiripináta Núaniricáiná yàaca nucáuca. Càita nacái cawinácaalí iyéerica nuiná, yá nùaca nacái icáuca càmfíri imáalàawa. ⁵⁸ Nucàlidacué pírí nùwaliwa yái yàacàsica iricuèricawa chènuníse. Yái yàacàsica càmfíricata càide iyúwa maná yái pan nacáirica pìawirináimi iyéericatécué, quéwaté béeyéicalíté nía, yá néetacatéwa càmicáiná yéewa maná yàaca nacáuca càmfíri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí iyéerica yái yàacàsica nuèripináca irí, idèniapiná icáucawa càmfíri imáalàawa —càì Jesús icàlidaca nalí comparación, yéewáidacaténá nía iwàwacutáanápínaté imàacaca icáucawa yéewacaténá yàasu wenàiwica nadèniaca nacáucawa càmfíri imáalàawa.

⁵⁹ Càité Jesús yéewáidaca judíonái nàwacáidáyacacaalítéwa néewáidacàalu irìcuwa Capernaum ìyacàlená néeni.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Néeseté manùbéeyéi néená níái yèepuníyéicatéwa Jesús yáapicha quéechatécáwa, idécanáamité néemìaca Jesús itàacái yéewáidéerica iyú nía, yá náimaca nalíwáaca:

—Máiní càulenáca weebáidaca yái tàacáisi icàlidéerica walí. ¿Càmìta wawàwa weebáidaca itàacái! —náimaca. ⁶¹ Quéwa Jesús yáalíacawa nataáníca báawéeri iyú itàacái ìwali. Yá íimaca nalí:

—¿Cánacué báawa péemìacani, yái nucàlidéericuéca pirí? ⁶² Néese, ¿càinásicué pínáidacawa piicácaalícué núa, asìali Dios néeséerica, numichàacawa chènuniré àniwa, aléera nùyacataléca bàaluité? ⁶³ Abéerita Espíritu Santo yèeri wenàiwica icáuca càmíiri imáalàawa. Canácaalí Espíritu Santotá, yásí canéerica iwèni meedá yái nuinácátá. Yái comparación nucàlidéericuéca pirí yàacàsi ìwali íimáanáca Espíritu Santo yàacuéca picáuca càmíiri imáalàawa peebáidacaalícué nutàacái básiíiri iyú. Càmita íimáaná iwàwacutácué piyáaca nuinásíwa. ⁶⁴ Quéwa nàyaca abénaméeyéi pèewi càmíiyéipiná idèni icáucawa càmíiri imáalàawa càmíicáiná neebáida nutàacái —íimaca yái Jesúsca. Càì Jesús íimaca yácáiná idàbacatáiseté imáidaca yéewáidacalénáíwa quéechatécáwa, yáté yáalíacawa cawinácaalí nía càmíiyéipinácaté yeebáida itàacái, yáalí nacáíwa chánácaalí wéená itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. ⁶⁵ Néese Jesús íimaca nalí nacái:

—Iná nudéca nucàlidacuéca piríni canácata yáaliméeri nùasu wenàiwicapiná càmíicálcáwa Núaniri Dios imàaca yeebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁶⁶ Néese madécaná néená níái yèepuníyéicatéwa quéechatécáwa Jesús yáapicha nèepùacawa íicha. Càmita quirínama nàacawa yáapicha. ⁶⁷ Néese Jesús isutáca yéemíawa wía, wía yéewáidacaléca, doce wamanùbaca. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué nacái pía yèeyéipináta nacáíwa? —íimaca yái Jesúsca. ⁶⁸ Quéwa Simón Pedro íimaca irí:

—Wáiwacali, canácata áiba yéewáidéeri wía. Abéerita pía icàlidéeri walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wadèniacaténá wacáucawa càmíiri imáalàawa. ⁶⁹ Weebáidaca pítàacái. Wáalíaca nacái mabáyawanéeri Mesíasca pía, yái wacuèrináca, yái cáuri Dios Iirica —íimaca yái Pedroca. ⁷⁰ Jesús íimaca walí:

—Nudéca nuedácuéca pía, píacué docéeyéica imanùbaca. Quéwa abéeri péenácué Satanás yàasu —íimaca yái Jesúsca.

⁷¹ Càité Jesús icàlidaca Judas ìwali, yái Simón Iscariote ìirimi. Ewita abéeri wéénacáanítani, wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càicáaníta Judas itéénápinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni.

7

Los hermanos de Jesús no creían en él

¹ Néese Jesús yèepunícatéwa Galilea yàasu cáli íinatabàa. Càmitaté iwàwa ìyaca Judea yàasu cáli íinata, níacáiná judío íiwacanánái nawàwacaté nanúacani. ² Quéwa mawíenicaté judíonái yàasu culto abéeri semanéerica íipidenéeri Enramadas, nàyacaténáté capíima irícu. ³ Iná Jesús yéénánái náimaca irí:

—Píca piyamáawa cháí, néese píawa Judea yàasu cáli néré yéewacaténá píasu wenàiwica ìyeyéica néeni naicáca yái pimàníirica càmíirica áiba wenàiwica idé imànica.

⁴ Aiba iwàwacaalí manùba wenàiwica náalí naicácani, néese càmita imàni wawàsi ibàacanéeri iyú. Básiícaalí píalimá pimànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica, yá iwàwacutá pimànicaní manùba wenàiwica yàacuésemi —náimaca. ⁵ Càica Jesús yéénánái icàlidaca iríni, càmíicáiná nacái neebáida irí. ⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacá nuénáíwaná yàanàa, quéwacué píalimá píibaidaca píasu wawàsiwa macáì èeri imanùbaca. ⁷ Aibanái èeri mìnánái càmíiyéica yeebáida nutàacái càmítacué yéewa báawaca naicáca pía, quéwa báawaca naicáca núa numàacacáiná náalíacawa nabáyawaná

ìwaliwa. ⁸ Pìacuéwa culto néré, núa quéwa càmitàacá nùawa siùca, càmicáinátàaca nuénáiwana yàanà cayába —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese idécanáami càì icàlidaca nalíni, yá Jesús iyamáacawa náicha Galilea yàasu cáli néré.

Jesús en la fiesta de las Enramadas

¹⁰ Néeseté idécanáami Jesús yéenanái yàacawa, yá Jesús yàacawa nacái Jerusalén iyacàlená nérépiná. Càmita quéwa yàawa manùba wenàiwica yáapicha; yàacawa batéwa ibàacanéeri iyú. ¹¹ Néese judío íiwacanánái nacutácani culto yaalí, Jerusalén iyacàlená irícu. Yá nasutáidaca néemíawa wenàiwicanái:

—¿Alénásica yáara asílica? —náimaca. ¹² Nía nacái wenàiwicaca natàaníca ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali: “Cayábéeri íiwitáise”, náimaca. Quéwa áibanái náimaca: “Càmíirita cayába, ichìwáidacáiná wenàiwica meedá”, náimaca. ¹³ Quéwa macáita natàaníca Jesús ìwali ibàacanéeri iyú cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái, níái báawéeyéica iicáca Jesús. ¹⁴ Idècunitàacá namànica culto semana ìwaliabàacatái, yaté Jesús iwàlucacawa templo irículé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. ¹⁵ Níái judío íiwacanánáica nánáidacawa manuísíwata néemíaca Jesús yéewáidáaná. Yá náimaca ìwali:

—¿Canéeri iwèni meedá yàasu tàacáisi càmicáináaté yéewáidawa wàasu escuela irícu! —náimaca nawènúadacaténá wenàiwica íiwitáise Jesús íicha. ¹⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—Yái nuéwáidéericuéca pía ìwali cà míirita nùasu tàacáisi. Nucàlidacué pirí yàasu tàacáisi yái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa. ¹⁷ Aibacaalí iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yáaliacawa nuéwáidaca nía Dios yàasu tàacáisi iyú; náalía nacáwa càmita nuéwáida nía nùasu tàacáisi iyúwa meedá. ¹⁸ Cawinácaalí itàanírica íiwitáise iyúwa meedá iwàwa wenàiwicanái yàaca íimíétacaná, quéwa núa iwàwéeri wenàiwicanái yàaca Núaniri Dios íimíétacaná, yái ibànuèrica núa. Iná nutàaníca báisíiri iyú, núacáináta yái báisíirica, càmita nacái nuchíwa.

¹⁹ “Profeta Moisés icàlidacaté pìawirináimicué iríni càinácaalí Dios iwàwáanácué pimànica. Quéwa canácatacué pèewi áiba imànírica càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¿Cánácué piwàwa pinúaca núa? —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese níái wenàiwicanáica náimaca irí:

—¿Demonio iyaca piwàwalícu idacuèri píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá! ¿Canácata iwàwéeri inúaca pía! —náimaca. ²¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Macáitacué píináidacawa manuísíwata piicáidaca yái numàníricaté áiba sábado bàaluité piyamáidacatáicuécawa, nuchùnìacaalíté cáuláiquéeri asíali, íná báawacuéca piicáca núa numànicáiná yái wawàsi píiméericuéca ìwali cà míirica Dios imàaca wamànica sábado irícu judíonái iyamáidacatáicawa. ²² Quéwa Dios imàacaca wáibaidaca sábado irícu iwàwacutácaalí wamànica áiba cayábéeri wawàsi Dios ichùulìerica wamànica. Càita iyaca circuncisiónca. Profeta Moisés yéewáidacaté nía circuncisión ìwali, càide iyúwaté wàawirináimi imànínáté circuncisión néenibe asíanái iríwa madécaná camuí Moisés ipíchawáise. Yái Moisés yéewáidacaté nía iwàwacutáanácúé pimànica circuncisión sùmài irí abéeri semana idénáami imusúaca iicá èeri éwita iyacáaníta sábado piyamáidacatáicuécawa. Iná pimànicuéca circuncisión péenibe asíanái iríwa càinácaalí èeri iwàwacutácatáicué pimànicani, yéewacaténácúé pimànica machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulianá. ²³ Càita pimànicuéca càide iyúwa profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi Dios inùmalícuíse, yá pimànicuéca circuncisión péenibe asíanái iríwa éwitacué iwàwacutácaaníta pimànicani sábado irícu wayamáidacatáicawa, idèníacaalí abéeri semana yái sùmàica. Néese, ¿cánácué báawa piwàwa núapicha ìwalíise yái nuchùnìanáca macái iiná yáara asílica cáuláiquéerimica sábado piyamáidacatáicuécawa? ²⁴ Picácué picháawàa wenàiwica iináwaná ìwali ipíchawáisecué píalía nàwali cayába càinácaalí namàníná. Iwàwacutácué píináidacawa cáaliacáiri iyú ipíchawáise picàlidacuéca naináwaná ìwali. Néese, pítàanícué báisíiri iyú —íimaca yái Jesúsca.

Jesús habla de su origen

²⁵ Idécanaámité néemìaca Jesús íimáaná, néese abénaméeyéi iyéeyéica Jerusalén iyacàlená néeni nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—Yácata Jesús, yái asìali judío íiwacanánái nacutéerica nanúacaténáni! ²⁶ Piicácué yái, itàanica iyúwa iwàwáaná itàanica macái wenàiwica yàacuésemi, quéwa wáiwacanánái càmìta nàalàa cachàiníiri iyúni. Cawàwanáta wáiwacanánái nàináidacawa ìwali Mesíascani, wacuèrinápiná wía judíoca, Dios ibànuèrica walí. ²⁷ Quéwa càmìta yéewa Mesíascani, wáalíacáináwa ácatáiséericaalí yái asìalica, quéwa Mesías yàanàacaalípiná, yá canáca yáaliéripiná ìwali síisáanéericaalíni —náimaca. ²⁸ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwica templo irìcu, yá yéemìaca yái náiméerica ìwali. Néese Jesús íimaca cachàiníiri iyú:

—Piyúunáidacuéca píalíacawa nùwali. Piyúunáidacué nacái píalíacawa síisáanéericaalí núa. Quéwa càmìta nùanàa numànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná, néese nudéca nùanàaca Dios ibànùacáiná núa, yái Dios báisíirica, càmíiricué píalía ìwali. ²⁹ Núalíaca Dios ìwali nùanàacáiná yàatanáise. Ibànùa nacái núa néese —íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Néese judío íiwacanánái nawàwa náucaca Jesús presoíyéi ibànalículé, quéwa càmìtaté náibàani càmìcáinátàacá Jesús yéenáiwana yàanàa nanúacatáipinácaténi. ³¹ Quéwa madécaná wenàiwica neebáidaca Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. Yá náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá Mesíascani yái asìalica imànicáiná macái íiwitáaná yái càmíirica áiba wenàiwica idé imànica càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmaliçuíse, yái Mesías yàanèripinácaté icùacaténá wía, wía israelitaca —náimaca.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³² Néeseté abénaméeyéi fariseo néemìaca wenàiwicanái itàanica ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali. Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái yáapicha nabànùaca nàasu úwináywa icuèyéica templo náibàacaténá Jesús náucáanápínáni presoíyéi ibànalículé.

³³ Iná Jesús íimaca:

—Nùyacué pèewi achúma èerita. Néese nuèpùacawa Dios yàataléwa yái ibànuèricaté núa. ³⁴ Néese picutápinácué núawa, quéwacué càmìta pidé pìanàaca núawa càmìcáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca —íimaca yái Jesúsca. ³⁵ Néese judíonái náimaca nasutáca néemìawa níawáaca:

—¿Alénásica yàawa yái asìalica càmìcatalépináca wadé wàanàacani? Cawàwanáta yàacawa wéenanái yàatalé iyéeyéica càmíiyéi judío yèewiré yéewáidacaténá càmíiyéi judío. Quéwa canápináta meedá yàacawa, càmìcáiná neebáida itàacái. ³⁶ ¿Càinásica íimáaná? ‘Picutápinácué núawa quéwacué càmìta pidé pìanàaca núawa càmìcáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca’, càì íimaca —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná.

Ríos de agua viva

³⁷ Aiba èerité namáalàidáanápíná namànica culto, máiníiri iwàwacutácawa nalí yái èerica. Yá Jesús ibàlùacawa nàacuésemi, yá íimaca cachàiníiri iyú, icàlidaca nalí comparación:

—Piwàwacaalícué picáucawa càmíiri imáalàawa càide iyúwa macàléeyéi iwàwa nawàwacaalí úni, néese peebáidacué nutàacái. Yásí nùacué picáuca càmíiri imáalàawa, càide iyúwa wàacaalí nàiraca úni, cawinácaalí macàléeyéica iwàwa. ³⁸ Càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta itànèericaté Dios inùmaliçuíse, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, idèniapíná cáuri úni iwàwalicuwa, yái úni cáurica yèerica icáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwa cayábéeri únibàa depuúwéeri canácatáita chuini —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Jesús icàlidaca nalí yái comparaciónca yéewáidacaténá nía Espíritu Santo ìwali, yái icuèripinácaté náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yái úni cáurica íimáanáca càicanide iyúwa Espíritu Santo. Quéwa néenialíté càmìtàacá Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri irìculé càmìcáinátécá Jesús yéetáwa, càmìcaalítécá nacái imichàawa

chènuniré ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha. Ináté càmitàacá yéewa Espiritu Santo yàanàaca aléi èeri irìculé.

División entre la gente

⁴⁰ Néeseté abénaméeyéi néená níái wenàiwicaca idécanáami néemíaca Jesús itàacái, yá náimaca:

—Báisícata profetacani yái Jesúsca, càide iyúwa profeta Moisés itànàanáté tàacáisi profeta ìwali yàanèripináté yéewáidacaténá wía —náimaca. ⁴¹ Aibanái íimaca:

—Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái íima:

—Càmita yéewa wacuèrinápiná Mesías yàanàaca Galilea yàasu cáli néese. ⁴² Iwàwacutá rey David itaquérinámicani yái Mesíasca, càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná profetanái itànèericaté. Iwàwacutá nacái imusúaca iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, yái yàcaléca David imusúacatalécaté iicá èeri. Quéwa yái asìalica Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséeri meedá. Iná càmita yéewa Mesíascani —náimaca, càmícáináté néemíaca Jesús iináwaná ìwali imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, rey David itaquérinámi nacáicani, yái Jesúsca. ⁴³ Càita náináidacawa Jesús ìwali, iná càmita abédanama náiwitáise náapichawáaca níái wenàiwicaca. ⁴⁴ Aibanái nawàwa náibàacani quéwa càmítaté náibàani.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵ Néeseté úwinái icuèyéica templo nèepùacawa fariseonái yàatalé, sacerdote íiwacanánái nacái. Yá náimaca úwinái irí:

—¿Cánacué càmita pité néeseni? —náimaca. ⁴⁶ Néese úwinái íimaca nalí:

—¿Canátàacá áiba wenàiwica itàaníríca àta siùca nacáide càide iyúwa itàaníná yáara asìalica! —náimaca. ⁴⁷ Néese fariseonái náimaca nalí:

—¿Pimàacasicué ichìwáidaca pía nacái càide iyúwa ichìwáidáaná áibanái? ⁴⁸ Canácata wéená wía náiwacanánáica, wía nacái fariseoca, canácata wéená yeebáidéeri itàacái. ⁴⁹ Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, canéeyéica iwèni meedá nía, càmíiyéi yáalíawa Dios itàacái ìwali, Dios yúuquéeyéipiná íichawa meedá —náimaca.

⁵⁰ Néese Nicodemo yái fariseo ipáchiéricaté Jesús yàatalé áiba catá ìyaca néeni fariseonái yèewi, judío íiwacanánái nacái. Yá Nicodemo íimaca nalí:

⁵¹ —Dios itàacái càmita ibatàa wanúaca wenàiwica àta wéemíacataléta icàlidaca iináwanáwa, wáalíacaténáwa ìwali yái imànínáca —íimaca yái Nicodemoca. ⁵² Néese náimaca Nicodemo irí:

—¿Píatasica Galilea yàasu cáli néeséeri nacái? Pitàaníca máiwitáiséeri iyú meedá càide iyúwa canéeyéi iwèni Galilea yàasu cáli néeséeyéica. Pía péewáidacawa Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté, yásí píalíacawa canáca profeta imusuéricatéwa Galilea yàasu cáli néese —náimaca naimáichacáináté abénaméeyéi profeta nàanàacaté Galilea yàasu cáli néese. ⁵³ Néese nèepùacawa macáita nacapèe néréwa.

8

La mujer adúltera

¹ Quéwa Jesús yàacatéwa dúli néré íipidenéechúa Olivos, íimáanáca olivo inàlimaná.

² Néese mapisáita àniwa amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yèepùacawa templo néré. Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa yàatalé, yá Jesús yáawinacawa yéewáidacaténá nía.

³ Néese abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu, fariseonái nacái natéca inanái Jesús yàatalé, abéechúa inanái caníríichúa. Nàanàacaté úa idècunitàacá uimáca áiba asìali yáapicha càmíríca unírísíwa. Yá nabàlùadaca úa nàacuéseemi níái ìyèeyéica néeni. ⁴ Yá náimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wenàiwica, wadéca wàanàaca úái inanáica idècunitàacá uimáca áiba asìali yáapicha càmíríca unírísíwa. ⁵ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmálicuise íimaca iwàwacutáanápiná wanúaca úa íba iyú cawinácaalí inanái

iiméechúaca áiba asìali yáapicha càmirica unìrisíwa. Néeni pía, ¿càinásica píimaca ùwali úái inanáica? —námaca.

⁶ Nasutáca néemiawa Jesús yéewanápiná náalimáidaca naicáwa Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali icáapi ipùata iyúwa. ⁷ Quéwa nasutáca néemiawa Jesús mamáalàacata. Néese Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa, yá íimaca nalí:

—Néeni, cawinácaalícué péenáquúi mabáyawanéeri, yásí iwàwacutá idàbaca inúaca úa íba iyú —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali àniwa icáapi ipùata iyúwa. ⁹ Quéwa idécanáami néemiacani, yá nadàbaca nawàwalica macái báawéeri namànírica, Dios imàacacáiná nawàwalica nabáyawanáwa. Yá nàacawa náicha abéerinamata namanùbaca iyúwa. Níái béeyéica náicha canánama, yá idàbaca nàacawa náicha quéechacáwa, néese ùuculiyéi nàacawa náicha. Idécanáamité fariseonái macáita nèepùacawa náicha, yá Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa. Yá iicáca úái inanáica ibàlùechúacawa abéechúata.

¹⁰ Néese Jesús isutáca yéemiawa úa:

—¿Néeni níái icháawèeyéica piináwaná ìwali? ¿Canátasica iwàwéeri inúaca pía pibáyawaná ìwalísewa? —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canácata iwàwéeri yùuwichàidaca núa —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Uwé, núa nacái càmita nùuwichàida pía. Siùcade pìawa, picá pimàni pibáyawanáwa àniwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús, la luz del mundo

¹² Néeseté wenàiwicanái ìwacáidáyacacawa Jesús yàatalé àniwa, yá íimaca nalí:

—Péemiacué comparación: Càica núade iyúwa camalási cháí èeri irìcu nuéwáidacáiná èeri mìnanaí náalfacaténá Dios ìwali. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càmita nèepuníwa catéeri náiwitáise yáapichawa iyúwa wenàiwica càmiyéica yáalí Dios ìwali, íná càmita namàni mamáalàacata nabáyawanáwa. Néese, amaláca numànica náiwitáise, náalfacaténá Dios ìwali, nùacáiná nacáuca càmiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese fariseonái námaca Jesús irí:

—Canéeri iwèni meedá pitàacái picàlidacáiná piináwaná ìwaliwata, íná caná yéewaná wenàiwica yáalfacawa asáísí báisícaalíni —námaca. ¹⁴ Jesús íimaca nalí:

—Cawèníriquéi yái nucàlidéerica éwita nucàlidacáanáta nuináwaná ìwaliwani, núalfacáináwa síisáanácaalí nùanàa, núalía nacáwa alénacaalípiná nùawa. Quéwa càmitacué píalíawa síisáanácaalí nùanàaca, alénacaalí nacái nùapináwa. ¹⁵ Pidécuéca píimaca áibanái ìwali iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa. Quéwa píináidacuéca meedáwa èeri mìnanaí íiwitáise iyú. Néese càmita càí nuínáidacawa. Càmita nacái nuémia naináwaná ìwali cháí èeri irìcu nùuwichàidacaténá nía. ¹⁶ Quéwa núumacaalí siùca nàwalitá iwàwacutáaná nùuwichàidaca níatá, yásí nùuwichàidaca nía machacàníri iyútá, càmicáiná nuínáidawa nulínáamitawa nùuwichàidáanápiná níatá, néese nuínáidacawa abédanamata Núaniri Dios yáapichawa càide iyúwa iwàwáaná.

¹⁷ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàaluité íimaca: Abédanamacaalí pucháiba wenàiwica íiwitáise náapichawáaca nacàlidáanápiná áibanái iináwaná ìwali, yásí cawènica natàacái. ¹⁸ Uwé, nàyaca pucháiba icàlidéeyéica nuináwaná ìwali cawinácaalí núa: Núacata icàlidéerica nuináwaná ìwaliwa, yácata nacái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, icàlida nacái nuináwaná ìwali cawinácaalí núa. Yá abédanamacata wáiwitáise wáapichawáaca, íná yéewa cawènírica wataacái pucháibacáiná wía —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese námaca Jesús irí:

—Wadéca wéemiaca piináwaná ìwali càmita píalíawa cawinácaalíté píanirimica —námaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Núalfacawa càmitacué píalíawa cawinácaalí núa, càiná nacái nuíwítáise. Núalfacawa nacái càmitacué píalía Núaniri Dios ìwali. Píalfacaalícuéwa cawinácaalí nùatá, yá píalfacuécawa nacái Núaniri Dios ìwalitá —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Càité Jesús íimaca idècunitàacá yéewáidaca wenàiwicanáí templo irìcu, mawiénita ofrenda yàalu irí náucacataléca nàasu platawa namàaquéericaté Dios irípiná ofrenda iyú. Quéwa càmitaté náibàani càmicáinátécáwa Jesús yéenáiwaná yàanà nanúacatáip-ináténi.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níái judío íiwacanánáica:

—Yá nùacawa mesúnamáita, néese picutápinácué núawa, nuwasàacaténácué pía yùuwichàacáisi íicha, quéwa càmitacué pidé pìanàaca núa, íná péetápinácuécawa méetàuculé Dios íicha pibáyawaná yáapichacuéwa. Nùacawa aléera canácatalépináca yéewanácué piwàlùacawa —íimaca yái Jesúsca. ²² Néese judío íiwacanánáí náimaca nalíwáaca:

—Cawàwanáta inúapínáca yáawawa íná càì íimaca yàanápináwa alénácaalí caná yéewaná wawàlùacawa —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Eeri mìnanáicuéca pía, quéwa núaquéi chènuníiséeri. Pìyacuéca cháí èeri irìcu quéwa càmita èeri mìnali núa. ²⁴ Iná nudéca núumacuéca pirí péetáanápiná-cawa méetàuculé Dios íicha pibáyawaná yáapichawa. Càmicaalícué peebáida iyúwa núumáanácué pirí cawínácaalí núa, yásí péetácuécawa pibáyawaná yáapichawa —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese náimaca Jesús irí:

—¿Cawíná pía? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Nudàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, nucàlidacatécué piríni mamáalàacata nuináwanáwa cawínácaalí núa. Siùcade canápináta meedá nutàanícuéca píapicha càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái. ²⁶ Iyaca madécaná wawàsi nucàlidacaténácué pirí péemiacaténácué pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa yái ibànuèrica núa itàaníca básiíiri iyú, yá nacái tàacáisi nucàlidéerica èeri mìnanáí irí yácata tàacáisi nuemièrica icàlidaca, yái ibànuèrica núa —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Quéwa níái judío íiwacanánáica càmita náalíawa Jesús icàlidaca ìyaca Yáaniri Dios ìwaliwa. ²⁸ Iná Jesús íimaca nalí:

—Pimichàidacaalípinácué núa cruz ìwali pinúacaténácué núa, núa asàli Dios néeséerica, yásí píalíacuécawa nùwali núacata yái càide iyúwacué núumáaná pirí. Píalíapínácué nacáíwa càmita numàni wawàsi nulnámamitawa, néese, nucàlidaca càide iyúwa Núaniri Dios yéewáidáaná núa. ²⁹ Yái Núaniri Dios ibànuèrica núa ìyaca núapicha. Càmita Núaniri imàaca núa abéerita numànicáiná mamáalàacata càide iyúwa iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Jesús idécanáami càì íimaca, yá madécaná wenàiwica neebáidaca itàacái.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹ Néeseté Jesús íimaca nalí abénaméeyéi judío icàlidéeyéica neebáidáanása itàacái:

—Peebáidacaalícué mamáalàacata nutàacái pimànicaténácué càide iyúwa nuchùulianácué pía, yásí nuéwáidacalécuéca pía básiíiri iyú. ³² Yásí píalíacuécawa ìwali yái nutàacái básiíirica. Yá nutàacái básiíirica iwasàapínácué píawa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Náimaca irí:

—Wíaquéi Abraham itaquénáinámi, canácatáita áibanáí yàasu wenàiwica wía. ¿Canáca yéewaná píimaca walí piwasàanápinása wíawa! —náimaca. ³⁴ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, cawínácaalí imàniyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, namànica meedá càide iyúwa nabáyawaná ichùulianá nía, càide iyúwa áibanáí wenàiwica íbaidáaná mawèníiri iyú náiwacali iríwa, yàasu wenàiwicacáiná nía. ³⁵ Náiwacali càmita íima yàasu wenàiwica ìwaliwa: ‘Nuénásàiriquéi’, càmita íima. Néese íimaca yéenibe ìwaliwa: ‘Nuèrica yái’, càì íimaca. ³⁶ Iná núa Dios lirica, nuwasàacaalícué pía pibáyawaná íichawa, yásí càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa pibáyawaná ichùulianácué pía, Dios yéenibecáinácué pía básiíta. ³⁷ Núalíacawa Abraham itaquénáinámicuécawa pía, quéwa piwàwacué pinúaca núa càmicáinácué peebáida nutàacái. ³⁸ Nucàlidacué pirí ìwali yái básiíiri tàacásica Núaniri Dios yáasáidéerica nulí. Quéwa núalíacawa

pimànicuéca càide iyúwa píaniri íimáanacué pirí —íimaca yái Jesúsca. ³⁹ Náimaca Jesús irí:

—Abrahamquéi wàawirimica, canáca áiba wáaniri —náimaca. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué Abraham itaquénáinámica pía piwàwalicuísawatá, yá pimànicuéca càide iyúwaté Abraham imàniínátá. ⁴⁰ Quéwa éwita nucàlidacáanítacué pirí báisíiri iyúni càide iyúwa Dios yéewáidáaná núa, càicáaníta piwàwacué pinúaca núa meedá. ¡Càmitaté Abraham iwàwa inúaca wenàiwica Dios ibànuèyéicaté Abraham yàatalé! ⁴¹ Pimànicuéca meedá càide iyúwa píaniri imàniíná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Càmíiyéica wátúta yéenibe úalani irícuise wíaquéi. Wadènià abéerita Wáaniriwa wèerica icàaluíniná, yái Diosca. Càmita wáuca wáichawani wàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluíniná —náimaca. ⁴² Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué Diosquéi píaniricatá, yásí cáininácuéca piicáca núatá, Dios néeséericáiná núa, iyéerica cháí. Càmita nùanàa nùasu wawàsi ìwaliwa meedá, néese Dioscata yái ibànuèrica núa numànicaténá càide iyúwa iwàwáaná. ⁴³ ¿Cánácué càmita pialímá pialíaca péemíaca yái nucàlidéericuéca pirí? Núalíacawa càmitacué meedá piwàwa peebáidaca nutàacái, íná càmitacué pialímá pialíaca péemíaca càinácaalí ímáaná. ⁴⁴ Píaniricué yácata Satanásca. Píacué nacái yàasu wenàiwicaca. Piwàwacué nacái pimànica càide iyúwa iwàwáaná. Satanás idéca iwàwaca inúaca wenàiwica mamáalàacata èeri idàbacatáisewa àta siuca nacáide. Càmita íináidawa báisíiri tàacáisi ìwali, báawacáiná Satanás iicácani. Itàanica yáawamita chìwái mamáalàacata càide iyúwa íiwitáise iyáaná, cachìwéericáiná meedáni. Yácata chìwái yáanirica, yái Satanásca, imàacacáiná wenàiwica itàanica chìwái. ⁴⁵ Quéwa nucàlidacáinácué pirí báisíiri tàacáisi, íná càmitacué peebáida nutàacái. ⁴⁶ Macáitacué pialíacawa nùwali mabáyawanéerica núa. Nucàlidacué pirí báisíiri iyúni, íná ¿cánácué càmita peebáida nutàacái? ⁴⁷ Dios yéenibe neebáidaca itàacái quéwa càmitacué Dios yéenibe pía, íná càmitacué piwàwa peebáidaca itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸ Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:

—Báisíta wacàlidacaté pìwali machacàníiri iyúni wáimacaalíté pìwali samaritanosàirica pía, càmfíiri judío ìiri meedá. Iyaca nacái demonio piwàwalicu idacuèrica píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá —náimaca. ⁴⁹ Jesús íimaca nalí:

—Canáca demonio nuwàwalicu. Yái numànírica numànicani núasáidacaténá cayábéerica Núaniri Dios yéewanápiná wenàiwicanái yàaca icàaluíniná. Quéwa càmitacué piicá núa cáimiétaquéeri iyú. ⁵⁰ Càmita nucutá wenàiwica nacàlidacaténá cayábéeri nùwali, quéwa Núaniri Dios iwàwaca wenàiwicanái yàaca nulí cayábéeri, yá Dios yáasáidapiná cawinácaalí cabáyawanéeyéi. ⁵¹ Péemíacué cayábani, cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa nutàacái ímáaná, idèniaca siúcáisede icáucawa càmfíiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ⁵² Néese judío íiwacanánái íimaca irí:

—Siuca wáalíacawa báisíiri iyú demonio ìyaca piwàwalicu. Néetácatéwa macáita profetaca icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmallicuise bàaluité, Abraham nacái yéetácatéwa. Néese, ¿cáná càí píimaca: ‘Cawinácaalí imànírica càide iyúwa nutàacái ímáaná, idèniaca siúcáisede icáucawa càmfíiri imáalàawa’, cáná càí píimaca? ⁵³ ¡Pía càmfíiri cachàini íicha yái wàawirimi Abrahamca! Abraham yéetácatéwa, nía nacái profetaca néetácatéwa nacái. Càmita yéewa cachàiniíiri náicha pía. ¡Càmita máini cachàiniírica pía càide iyúwa piyúunáidáaná! —náimaca. ⁵⁴ Jesús íimaca nalí:

—Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa cayábéerica núatá, yásí canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica. Quéwa Núaniri Dios icàlidaca nùwali cayábéerica núa, yácata Dios picàlidéericué ìwali Picuèrinásacué Dioscani. ⁵⁵ Quéwa càmitacué pialía Dios ìwali càinácaalí íiwitáise ìyaca. Núacata yái yáalíerica Dios ìwali. Núumacaalí càmitasa núalía Dios ìwalítá, yásí nucàlidaca nuchìwawatá càide iyúwacué pía. Quéwa núalíaca Dios ìwali báisíiri iyú, nuebáida nacái càide iyúwa ímáaná. ⁵⁶ Piawirimicué Abraham casíimáica iwàwa bàaluité Dios imàacacáinaté Abraham yáalíacawa nuénáiwánápiná

ìwali, nùanàcatáipináté aléi èeri irìculé. Yáté Abraham yáalíacawa nùanàanápínáté, íná yéewa casíimáicaté Abraham iwàwa manuísíwata —íimaca yái Jesúsca. ⁵⁷ Néese judío íiwacanáni náimaca Jesús irí:

—Càmitàacá pidènià cincuenta camuí. Càmita yéewa pidé piicáca wàawirimi Abraham, Abrahamcáiná ìyacaté néese siuca dos mil camuí —náimaca. ⁵⁸ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayábani, núacata yái ìyéericaté càiripináta ipíchawáiseté Abraham imusúaca iicá èeri, núacáiná yái Diosca —íimaca yái Jesúsca icàlidacaténá iináwanáwa Dioscani, yái càmíirica imáalàawa.

⁵⁹ Néese náibàaca íba nanúacaténá Jesús íba iyú quéwa Jesús ibàacawa náicha. Yá imusúacawa templo irícuíse. Yá yàacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewibàa; càité Jesús ichàbacawa náicha.

9

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

¹ Néeseté Jesús idècunitàacá yèepunícawa áibalépiná wáapicha wía yéewáidacaléca, yá iicáca matuíri asíali. Quéwa yáta asáináni matuírita. ² Néese wasutáca wéemíawa Jesús, wía yéewáidacaléca. Wáimaca irí:

—Wáiwacali, ¿cánásica imusúawa matuíri iyú yái asíalica? ¿Isèenái ibáyawaná ìwalísesica càì matuíca yái asíalica, càmicaalí nacái, ibáyawaná ìwalísetasicawa? —wáimaca. ³ Néese Jesús íimaca walí:

—Càmita ibáyawaná ìwalísewéera, càmita nacái isèenái ibáyawaná ìwalísewéera. Yái asíalica imusúacawa matuíri iyú yéewanápiná macái wenàiwica yáalíacawa Dios ichùnìacani, naicácaténá Dios cáimiétaquéeri iyú. ⁴ Péemiacué comparación: Iwàwacutá wenàiwica náibaidaca èeríapi idècunitàacá amaláca nawicáu. Catácaalí nàwali, yá càmita náalimá náibaidaca. Càita nacái iwàwacutácué wamànica cayábéeri siuca èeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. Nuénáiwana yàanàaca mesúnamáita nuétácatáipináwa, néese càmita yéewa nuíbaidaca. ⁵ Idècunitàacá nùyaca cháí èeri irícu, yá càica núade iyúwa camalási icànèeri wenàiwica ìwali, amalácáiná numànica náiwitáise náalíacaténá Dios ìwali —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese Jesús idécanáami càì íimaca, néese yàapisáidaca cáli yèewiré. Yá yèewiàdaca cáli isàbecaténáni. Néese ipusúaca cáli matuíri ituí íimami ìwali. ⁷ Néese Jesús íimaca irí:

—Píia píibaca pituíwa úni yáaculé namusúadacatáiseca úni ípidenéeri Siloé náiquéericaté cáli yèewiré —íimaca yái Jesúsca. (Yái ípidenéerica Siloé íimáanáca: “Ibànuèri”.) Néese matuíri yàaca íibaca yáawawa néré. Néese idécanáami yèepùacawa icapèe néréwa, yá catuícani. ⁸ Néese áibanái wenàiwica matuírimi imanùbacanái naicácani. Aibanái nacái náalíaca naicácani naicácináté isutáca plata wenàiwica ícha iwènìacaténáté iyáapináwa. Néese níái yáaliyéica iicácani nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càmitasica yái asíalica matuíri yáawinéericatéwa àyapu idùlepi isutácaténá plata wenàiwica ícha yéewanápiná iwènìaca iyáapináwa? —náimaca. ⁹ Abénaméeyéi íima:

—Yácata yái —náimaca. Aibanái náima:

—Càmíiri, áibacata yái, quéwa càiride iyúwa iicácanáwa —náimaca. Quéwa yái asíali íimaca:

—Núacata yái matuírimica —íimaca. ¹⁰ Néese náimaca irí:

—¿Néeni? ¿Cáná yéewa catuíca pía? —náimaca. ¹¹ Yá íimaca nalí:

—Yáara asíali ípidenéerica Jesús yèewiàdaca cáli yáawiruní yèewiwa. Yá ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali, yá íimaca nulí: ‘Píawa úni yàalu néré namusúadacatáiseca úni ípidenéeri Siloé, yái manuíri yàaluca náiquéericaté cáli yèewiré. Píiba pituíwa úni iyú’, íimaca nulí. Yá nùacawa néré. Yá idécanáami nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca yái asíalica. ¹² Néese nasutáca néemíawani:

—¿Alénásica yáara asíalica? —náimaca. Yá íimaca nalí:

—Càmita núalíawa —íimaca.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

13-14 Sábado yáté èrica, judiónái iyamáidacatáicawa Jesús yèwìadacaalíté cáli catuúcatená imànica matuúri. Iná abénaméeyéi wenàiwica natéca matuúrimi fariseonái yàatalé. 15 Néese fariseonái nasutáca néemìawa matuúrimi cáná yéewaná iicáidaca. Yá ímaca nalí:

—Idéca ipusúaca cáli nutuú ímami ìwali. Néese nuíbaca nutuúwa, yá nuicáidaca — ímaca. 16 Néese abénaméeyéi fariseo náimaca irí:

—Yáara asìali imànírìca càì càmìta yéewa Dios néeséericani, íbaidacáiná sábadò wayamáidacatáicawa, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái fariseo náimaca:

—Cabáyawanácaalítáni, néese càmìta yéewa imàniquéi càmíirica wenàiwica idé imànicatá —náimaca. Iná càmìta abédanama náiwitáise Jesús ìwali, níái fariseoca. 17 Yá nasutáca néemìawa matuúrimi àniwa. Yá náimaca irí:

—¿Néeni píá? ¿Càiná píimaca ìwali yáara asìali catuúrica imànica píá? —náimaca irí. Néese ímaca nalí:

—Núumacué pirí profetacani, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicuése —ímaca. 18 Quéwa judío íiwacanánái càmìta neebáida matuúnáani, néese catuúcani iná namàacaca matuúrimi yàacawa náicha, néese namáidaca matuúrimi isèenái. 19 Nasutáca néemìawa matuúrimi isèenái:

—¿Pìirìsica yáara asìalica? ¿Idésica imusúacawa matuúwaca? Néeni, ¿cáná yéewa catuúsiùcanide? —náimaca. 20 Néese isèenái náimaca nalí:

—Wáalíacawa wàiriquéera. Wáalíaca nacáíwa imusúacatéwa matuúwaca. 21 Quéwa càmìta wáalíawa càinácaalí iyú yéewaná catuúca siùcanide. Càmìta nacáí wáalíawa cawinácaalí ichùnà ituú. Pisutácué péemìawani. Béericáináni iná yáalimá icàlidacuéca piríni —náimaca.

22 Càité isèenái náimaca, cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái. Níái judío íiwacanánáica abédanamata náiwitáise náucacaténá wenàiwica judiónái yéewáidacàalu íicha, cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Mesíascani yái judío icuèrinápináca Dios ibanuèrica. 23 Iná matuúrimi isèenái náimaca: “Pisutácué péemìawani béericáináni”, càì náimaca. 24 Néese judiónái namáidaca matuúrimi àniwa. Náimaca irí:

—Picàlida walí báisíiri iyúni Dios iicápiná. Wáalíacawa cabáyawanéerica yáara asìalica Jesús —náimaca. 25 Néese ímaca nalí:

—Càmìta núalíawa ìwali cabáyawanéericasicani mabáyawanéericaalíni. Abéerita núalíawa báisíiri iyú matuúricaté núa quéwa siùcade catuúca núa —ímaca. 26 Néese náimaca irí àniwa:

—¿Càiná imàni pirí? ¿Càiná imàni ichùnàicaténá pituí? —náimaca. 27 Yá ímaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni, néese càmìtacué peebáida. ¿Cánácué piwàwa nucàlidaca pirícué iináwaná ìwali àniwa? Cawàwanáta piwàwacué piacawa yáapicha nacáí yéewáidacalénáipiná —ímaca iicáanica naquíniná. 28 Néese nacúisaca náichawa matuúrimi báawéeri iyú, yá náimaca irí:

—¡Píacata yáara asìali yéewáidacaléca meedá! Wía quéwa, profeta Moisés yéewáidacaléca wía. 29 Wáalíacawa Dios itàanica Moisés yáapicha bàaluité, quéwa càmìta wáalíawa síisáanéericaalí yáara Jesúsca, cawinácaalí íiwitáise iyú nacáí imàni wawàsi, iná càmìta yéewa idé yàanàca Dios néese —náimaca. 30 Néese yái matuúrimi ímaca nalí, iicáanica naquíniná:

—¡Yéé, canácatàacá nuemìeri càiri wawàsi àta siùca nacáide! Píatacué icàlidéeyéica iináwanáwa píalánásacué Dios ìwali, siùca píimacuéca càmìtasacué píalíawa síisáanéericaalí Jesús, cawinácaalí íiwitáise iyú nacáí imàni wawàsi, quéwa idéca ichùnàica nutuú, nuicáidacaténá àniwa. ¿Cánácué càmìta píalíawa? ¿Dàalasicué píiwita? 31 Wáalíacawa cayábéeri iyú Dios càmìta yéemìca cabáyawanéeyéi isutáaná íicha. Yeebáida abéta nasutáaná íicha cawinácaalí yèeyéica icàaluíniná, imàníyeyéi nacáí càide iyúwa Dios iwàwáaná. 32 Canácatàacá wéemìeri àta siùca nacáide áiba wenàiwica iináwaná ìwali cháí èeri irícu yáaliméeri ichùnàica wenàiwica imusuéricawa matuúri iyú. 33 Càmìcaalí yàanàca Dios yàatanáisetá, néese càmìta idé imànica càiri wawàsitá —ímaca. 34 Néese judío íiwacanánái nacúisaca náichawa matuúrimi báawéeri iyú àniwa, yá náimaca irí:

—Pía cáanári ibáyawaná, imusuériwa cabáyawanéeri, canáca yéewaná péewáidaca wía, wía yáaliyéica madécaná pícha —náimaca. Yá náucacani néewáidacàalu íchawa.

Ciegos espirituales

³⁵ Néeseté Jesús yáaliacawa matuírimi iináwaná ìwali, judío íiwacanáiná náucacani néewáidacàalu íchawa. Iná Jesús yàanàaca yái matuírimica, yá íimaca írí:

—¿Néeni, peebáidasica Dios Iiri itàacái, yái asìali Dios néeséerica? —íimaca ìwaliwa yái Jesúsca. ³⁶ Yá asìali íimaca Jesús írí:

—Nuíwacali, picàlida nulí cawinácaalíni yáara asìalica Dios néeséerica, nuebáidacaténá itàacái —íimaca. ³⁷ Jesús íimaca írí:

—Pidéca piicácani. Núaca yái Dios néeséerica, yái itàanírca píapicha —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese asìali ibàlùacawa yùlulu ipùata iyúwa Jesús írí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús írí:

—Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái —íimaca. ³⁹ Néese Jesús íimaca:

—Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé nùasáidacaténá cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, cawinácaalí nacái càmiyéica yeebáida. Nùanàaca catuicaténá numànica náiwitáise cawinácaalí yáaliyéica cabáyawanáca. Néese cawinácaalí iyúunáidéeyéica catuúca íiwitáise, càica níade iyúwa matuíyéi càmiyéi yáalimá iicáidaca nayúunáidacáiná mabayawanáca nía —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁰ Néese abénaméeyéi fariseo ibàlùeyéicawa mawiénita Jesús írí néemiàcani, íná náimaca Jesús írí:

—Wíata quéwa càmiyéi matuí íiwitáise, wía yéewáidéeyéica wenàiwica Dios ìwali —náimaca. ⁴¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Básícaalícué càmita píalíawa pibáyawanáwa ìwalitá, yásí càmita máini cabáyawanácuéca píatá, quéwa éwitacué píalíacáanítawa pibáyawaná ìwaliwa, càicáanítà càmitacué peebáida nutàacái, íná cabáyawanácuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

10

El pastor y sus ovejas

¹ Néeseté Jesús íimaca: “Péemiàcué cayába comparación. Aibanái iwàwacaalí iwàlùacawa oveja icorralni irìculé càmiírca nàasu, càmita nawàlùawa corral inùma irìcubàa, néese náiríacawa meedá iwáiná ìwali. Yá wáimaca nàwali cayéedéeyéica nía.

² Quéwa áiba iwàlùeriwa inùma irìcubàa, yá wáimaca ìwali pastor, yái icuèrica ipira ovejanáwa. ³ Aiba wenàiwica icuèrica corral inùma, yàcùaca inùma yéewacaténá oveja icuèriná iwàlùacawa. Yàasu ovejanái yéemiàca nacuèriná itàacáiwa. Yá imáidaca yàasu ovejanáwa náipidená ìwali. Yá yeedáca nía corral irìcuíse. ⁴ Idécanáami yeedáca macáita yàasu ovejanáwa corral irìcuíse, néese yàacawa napíchalé. Yàasu ovejanái nàacawa yáamíise náalíacáiná néemiàca isàna. ⁵ Càmita nàawa yáamíise yái càmiírca náalía néemiàca itàacái. Napianícawa meedá ícha càmicáiná náalía néemiàca itàacái cawinácaalí càmiírca náalía naicá”, íimaca yái Jesúsca.

⁶ Càité Jesús yéewáidaca nía comparación iyú quéwa càmita náalía néemiàca càinácaalí íimáaná.

Jesús, el buen pastor

⁷ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa: “Péemiàcué cayába nucàlida píriní càinácaalí íimáaná yái comparaciónca: Càica núade iyúwa corral inùma ovejanái iyacatáica. Níái ovejaca íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nùasunáip-iná. ⁸ Macái cachìwéeyéi yàanèeyéicaté nupíchatécáwa icàlidéeyéicaté ichìwawa Dios ibànùacasa nía, càica níade iyúwa cayéedéeyéi meedá, quéwa nùasu wenàiwica càmitaté néemià nalí, càide iyúwa ovejanái càmicaalí neebáida itàacái càmiírca nacuèriná. ⁹ Càica núade iyúwa corral inùma. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nuwasàapiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yásí nucùapiná nùasu wenàiwicawa, yá nàypapiná

matuɓbanáita càide iyúwa ovejanáí imusúacaalíwa èeríapi, yá nàanàaca nayáapináwa cayábéeri, néese nèepùà nawàlùacawa táiyápi nayamáidacaténáwa.

¹⁰ “Aibanáí cachìwéeyéica càica níade iyúwa cayéedéeyéí, yàanèyéica iyéeduàca, nanúacaténá nacáí, namáalàidacaténá nacáí ovejanáí. Càita nacáí cachìwéeyéí nawàwaca namànica báawéeri áibanáí irí. Quéwa nudéca nùanàaca nùacaténá èeri mìnánáí icáuca càmíiri imáalàawa yéewanápiná nàyaca casímáiri iyú. ¹¹ Càica núade iyúwa cayábéeri pastor icuèrica yàasu ovejanáíwa, nucùacáiná nùasu wenàiwicawa yeebáidéeyéica nutàacáí. Yá nacáí numàacapiná nucáucawa nùasu wenàiwicanáí íichawalínáwa. ¹² Quéwa áiba íibaidéeri icuèrica áibanáí irí napira ovejanáí yeedácaténá iríwa plata meedá, càmita icùà oveja cayába. Néese iicácaalí caluéri cuwèesi lobo yàanàaca, yá imàacaca ovejanáí, yá ipiàcawa náicha icalùniwa càmíicáiná oveja icuèrináni, càmita nacáí náiwacalini. Néese caluéri cuwèesi lobo íibàaca abéeri oveja, yá áibanáí oveja napira nacàlàliacawa. ¹³ Yáí asiali ipiàcawa náicha íibaidacáiná meedá plata ìwalínápiná. Càmita nacáí cáininá iicáca ovejanáí. Càita nacáí nàyaca abénaméeyéí icàlidéeyéica iináwanáwa nawàwáanása nacùaca nùasu wenàiwica. Càmita namàaca nacáucawa nùasu wenàiwicanáí íichawalíná.

¹⁴⁻¹⁵ “Núacata yáí cayábéeri pastor icuèrica cayába yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa Núaniri Dios yáalíaná iicáca núa, càide iyúwa nacáí núalíaná nuicáca Núaniri Dioswa, càita nacáí núalía nuicáca nùasu wenàiwicanáíwa, náalía nacáí naicáca núa. Yá numàacapiná nucáucawa nùasu wenàiwicanáí íichawalínáwa. ¹⁶ Nudènià nacáí nùasu wenàiwica áibanáí càmíiyéica israelita, iwàwacutéeyéica nacáí nuedáca. Yá neebáidapiná nutàacáíwa, yásí nùwacáidaca níawa abédanamacaténá macáita náiwitáise náapichawáaca níái nùasu wenàiwicaca yéewanápiná abéerita núa icuèripiná nía.

¹⁷ “Cáinináca Núaniri Dios iicáca núa numàacapináicáiná nucáucawa nùasunáí íichawalínáwa, yéewanápiná nuedáca nulíwa nucáucawa àniwa, nucáucàacaténáwa. ¹⁸ Canácata yáaliméeri inúaca núa àta numàacacaalíta nanúaca núa. Quéwa numàacapiná nanúaca núa. Dios idéca ichùuliaca numàacáanápíná nucáucawa. Nudènià nacáí nuchàiniwa nuedáanápíná nulíwa nucáucawa àniwa, nucáucàacaténáwa Núaniri Dioscáiná idéca ichùuliaca numàníinápíná càí”, íimaca yáí Jesúsca.

¹⁹ Néese judíonáí idécanáami néemiaca yàasu tàacáisi, yáté càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. ²⁰ Madécaná náimaca:

—Picácué péemà irí! Demonio idacùaca íiwitáise íná máiwitáise cani —náimaca.

²¹ Quéwa abénaméeyéí íimaca:

—Demonio idacùacaalí íiwitáisetá, néese càmita yéewa itàaní cáalfacáiri iyútá, càmita nacáí yáalimá ichùnià matuíyéitá —náimaca.

Los judíos rechazan a Jesús

²² Néesetè àniwa unìabépi, Jerusalén ìyacàlená mìnánáí namànicatè culto nawàwalicaténá áiba èerimité masacàcatáí namànicatè templo Dios irípiná. ²³ Yá Jesús ìyaca templo irìcu, ìipìnaca abéeri imàdàaná irìcubàa ìipidenácatelé Pórtico de Salomón. ²⁴ Néese judío íiwacanánáí nàwacáidáyacacawa, nabàlùacawa Jesús itéesebàa. Yá náimaca irí:

—Picá máiní pidècunìacawa picàlidáanápíná walí báisíiri iyúni cawinácaalí pía. Báisícaalí Mesíasca pía, yáí wacuèrinápíná Dios ibànuèrica walí, néese picàlida walí amaléeri iyúni —náimaca irí. ²⁵ Jesús íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa càmítacué peebáida nutàacáí. Yáí numàníirica Núaniri Dios íiwitáise iyúwa, yásáidaca amaléeri iyúni cawinácaalí núa. ²⁶ Quéwa càmítacué peebáida nutàacáí càmíicáinácué nùasu wenàiwica pía. ²⁷ Nùasu wenàiwicanáí náalía néemiaca nutàacáí càide iyúwa ovejanáí náalíaná néemiaca nacuèriná itàacáíwa. Núalía nacáí nuicáca nía, yá namànica càide iyúwa nuchùulíaná nía. ²⁸ Yá nùaca nacáuca càmíiri imáalàawa, íná càmita namáalàapínáwa. Canácata áiba yáaliméeri yeedáca nía nucáapi irìcuíse. ²⁹ Cachàiníiri náicha canánama yáí Núaniri Dios, yáí yèerica nulí nùasu wenàiwicanáí. Yá canácata yáaliméeri yeedáca nía Núaniri icáapi irìcuíse. ³⁰ Càide iyúwa

Núaniri Dios ìyáaná, càita nacáì nùyaca —íimaca yáì Jesúsca. ³¹ Néese judío íiwacanáái náibàaca ìba àniwa nanúacaténá Jesús ìba iyú. ³² Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Nudéca numànica madécaná wawàsi cayábéeri piacuésemicué Núaniri Dios ichàini iyúwa. ¿Càirínacué ìwalíise piwàwa pinúaca núa ìba iyú ìwalíise yáì numàníinaca? — íimaca yáì Jesúsca. ³³ Judío íiwacanáái íimaca irí:

—Càmita wanúa pía ìwalíise yáì pimàníinaca cayábéeri, néese wawàwa wanúaca pía pitàanicáiná báawéeri iyú Dios ìwali. Eeri mìnalicáiná meedá pía quéwa picàlidaca piináwaná ìwaliwa Dioscasi pía —námaca. ³⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca picàlidaca piináwanáwa piléecasi Dios itàacái. Uwé, yáì cuyàluta profetanái itànèericaté Dios inùmaliçúise íimaca: ‘Núumacatécué pirí càicuéca píade iyúwa Dios ìyáaná’, càité íimaca yáì Diosca israelitanái irí, yàacaalíté nalí itàacáiwa. ³⁵ Wáaliacawa canácata yáaliméeri imáalàidaca Dios itàacái, néese báisícacani càiripináta. Yáté Dios íimaca càica níade iyúwa Dios ìyáaná, níái wenàiwicaca Dios yéeyéicaté irí itàacáiwa nacàlidacaténá áibanái iríni. ³⁶ Càita nacáì núa. Dios idéca imàacaca nuíbaidaca irípiná, yá ibànùaca núa aléi èeri irículé nuyúudàacaténá èeri mìnanaí. Iná, ¿cánacué yéewa càì píimaca nùwali nutàanínása Dios ìwali báawéeri iyú núumacáiná Dios lírica núa? ³⁷ Càmicaalí numàni càide iyúwa Núaniri Dios imàníinátá, néese càmitacué iwàwacutá peebáidaca nutàacáitá. ³⁸ Quéwa numànicáiná càide iyúwa Núaniri Dios imàníiná, íná iwàwacutacué peebáidaca nutàacái ìwalíise yáì numàníinaca éwitacué càmicáaníta peebáida yáì tàacáisi nucàlidéerica. Néese peebáidacaalícué nutàacái ìwalíise yáì numàníinaca, yásí píalíacuécawa amaléeri iyú càica núade iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacáì càicanide iyúwa núa —íimaca yáì Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá nawàwa náibàacani àniwa, quéwa càmita nadé náibàacani Jesús yàacáináwa náicha.

⁴⁰ Néese Jesús yèepùacawa abéemàalé Jordán inanába íicha. Yá iyamáacawa néré Juan el Bautista ibautizacatalécaté wenàiwica. ⁴¹ Madécaná wenàiwica yàacawa néré néemàcaténá Jesús itàacái. Yá námaca nalíwáaca:

—Ewitaté càmicáaníta Juan imànica yáì càimíríca wenàiwica idé imànica, càicáaníta báisírícatá macáita tàacáisi Juan icàlidéericaté ìwali yáì asialíca —námaca Jesús ìwali. ⁴² Yá madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái idècunitàacá yéewáidaca nía néenibàa.

11

Muerte de Lázaro

¹ Néese ìyacaté áiba asàli iculuériwa íipidenéeri Lázaro, abéeri Betania ìyacàlená mìnali. Nàyaca néeni nacáì Lázaro yéénánái inanái pucháiba. Uucha íipidenéechúa María, ubèeru íipidenéechúa nacáì Marta. ² Uái Maríaca, úacata Lázaro yéénásàatúa, yùucuèchúapínacaté pumèníiri isàni Wáiwacali yàabàli ìwali. Yá uchuidaca yàabàli uíwita íbáiná iyúwa. ³ Níái Lázaro yéénánái pucháibaca nabànùaca tàacáisi Jesús irí ìyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha. Námaca:

—Wáiwacali, piacawéeríná iculúacawa —námaca irí. ⁴ Idécanáami Jesús yéemàcani, yá íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Yáara mecuní càmita inúapínáni. Néese mecuní yáasáidapíná wenàiwicanái iicá Dios íiwitáise cachàiníiri, nàacaténá Dios icàaluíníná; yáasáidapíná nacáì wenàiwicanái iicá nuíwítáise cachàiníiri, núa Dios lírica —íimaca yáì Jesúsca.

⁵⁻⁶ Ewita Jesús cáininéeyéicáaníta iicáca Martaná, Lázaro nacáì, càicáaníta idécanáami yéemàca iináwaná iculúacawa yáì Lázaro, yá Jesús iyamáacawa néeni pucháiba èeri, abéemàalé Jordán inanába íicha. ⁷ Yá néese íimaca walí wía yéewáidacaléca:

—Wàacuéwa Judea yàasu cáli néré àniwa —íimaca walí. ⁸ Néese wáimaca irí:

—Wáiwacali, táquicha tàacáwa judío íiwacanáái ìyéeyéica néeni nawàwacaté nanúaca pía ìba iyú. ¿Cáná piwàwa piacawa néré àniwa? —wáimaca irí. ⁹ Néese Jesús íimaca walí:

—Péemiacué comparación: Iyaca doce imanùbaca hora camalási èeri imanùbaca; wenàiwica yèepunìcaalíwa èeríapi, yá càmita yúuwàawa amalácáiná iicáca cháí èeri irìcu. ¹⁰ Quéwa yèepunìcaalíwa táiyápi, yásí yúuwàacawa càmicáiná asái iicáidaca — íimaca walí yái Jesús wáalíacaténáwa judío íiwacanánái càmitaté náalimápiná nanúacani àta Dios imàacacatalépináta nanúacani. ¹¹ Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Yái wàacawéerináca Lázaroa iimáca ìyaca, quéwa nùacawa néré nucawàidacaténáni —íimaca walí yái Jesúsca, yáalíacáináwa yéetacatéwa yái Lázaroa. ¹² Néese wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí, wayúunáidacáiná Lázaro iimácáita meedá:

—Wáiwacali, iimácaalí ìyaca, yásí mecuní ichàbacawa íicha —wáimaca irí. ¹³ Quéwa Jesús iwàwaca wáalíaca wéemiaca Lázaro yéetacatéwa, néese wayúunáidaca Jesús itàaníca iimácái ìwali meedá. ¹⁴ Yá Jesús íimaca walí amaléeri iyú:

—Lázaro idéca yéetacawa. ¹⁵ Casíimáica nuwàwa, canácáiná néeni núa nuchùnìcaténáni idècunitàacá cáucani, cayábacáiná cachàini pirícuéni, yéewanápinácué peebáidaca nulí manuísíwata. Quéwa, wàacué waicàceni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Iná Tomás, áibaalí náiméerica ìwali Gemelo, íimaca walí wía Jesús yéewáidacaléca áibanái:

—Wàacué nacái wéetacawa yáapicha yái Wáiwacalicawa —íimaca yái Tomásca.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷ Néeseté wàacawa Jesús yáapicha Betania ìyacàlená néré. Yá wàanàacaté néré, wéemiaca Lázaromi iináwaná iriacawa báinúaca èeri càliculíi irìcu. ¹⁸ Yái Betania ìyacàlená ìyaca mawiénita Jerusalén ìyacàlená íicha, máisiba kilómetro idècuni ìyaca íichawáaca. ¹⁹ Madécaná judíonái nàanàacaté nàacawéeridacaténá María, Marta nacái yéetacáináatéwa náicha néenásàirimica. ²⁰ Yá nacàlidaca Marta irí Jesús yàanàaca. Yá Marta imusúacawa capíirícuíse ùaca úipunitáidaca Jesús. María uyamáacawa capíi irícuta. ²¹ Yá Marta íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pìyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica. ²² Quéwa núalíacawa Dios imànínápiná pirí siúcade macáita iyúwata pisutáanáca íichawa, éwita nuénásàiri idéca yéetacawa —úumaca. ²³ Jesús íimaca ulí:

—Péenasàiri yèepùapíná cáuca —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Marta íimaca:

—Báisíta, núalíacawa yèepùanápiná cáuca àniwani namichàacaalípináwa macái yéetéyémicawa èeri imáalàacaalíwa canánama —úumaca. ²⁵ Jesús íimaca:

—Núacata yái imichàidéeripínáca yéetéyémimiwa. Núacata yái yèeripínáca nacáucawa èeri imáalàapínácaalíwa. Cawinácaalí yeebáidéerica núa, éwita yéetácaalíwa, càicáaníta yèepùapínáta cáuca àniwa èeri imáalàapínácaalíwa. ²⁶ Néenialípiná macáita cáuyéicáwaca yeebáidéeyéica núa, èeri imáalàacatáipínáwa, canacatáita néetápináwa. ¿Marta, peebáidasica nutàacái? —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Yá úumaca:

—Báisíta, Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái. Núalíacawa Mesíasca pía, judío icuèrinápináca, yái Dios lírica, wacuèricaté Dios ibànuèripínáca walí aléi èeri irículé —úumaca.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Néeseté utàanícadénáami Jesús yáapicha, yá Marta yàacawa umáidaca uénásàatúa Maríawa. Yá úumaca ulí ibàacanéeri iyú:

—Wáiwacali ìyaca aléde, iwàwacutáca pía —úumaca ulí.

²⁹ Néese María uémíacaalíni, yá ùacawa úipunitáidacani, yái Jesúsca. ³⁰ Quéwa Jesús càmita iwàlùawa yàcalé irículé, ìyacáwaca alé Marta íipunitáidacatáicani. ³¹ Néese níái judío úapichéeyéica ìyéeyéica capíi irìcu, naicàcanacáita umusúacawa capíi irícuíse, yá nàaca nacáíwa úamiwáise nayúunáidacáiná ùacawa càliculíi nérépiná uícháanícáténá néenibàa. ³² Néese María ùanàaca Jesús yàatalé, yá ubàlùacawa ùuluì ipùata iyúwa irí. Yá María íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pìyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica —úumaca irí. ³³ Jesús iicáciná uícháaníca úái Maríaca, nía nacái judío úapichéeyéica, yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata, yái Jesúsca. ³⁴ Yá íimaca nalí:

—¿Alená nabàlliani? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Wáiwacali, aquialé, pà piicáca néréni —náimaca irí. ³⁵ Néese Jesús ituíyáa imusúaca nacáíwa. ³⁶ Iná judíonái náimaca nalíwáaca:

—Piicácué, cáininácaté iicáca yáara yéetéerimicawa —náimaca. ³⁷ Quéwa áibanái judíonái yéena náimaca:

—Yái ichùnìericaté matuíri, ¿cáná càmìta ichùnì Lázaromi ipíchanaté yéetácawa? — náimaca nalíwáaca.

Resurrección de Lázaro

³⁸ Néese, máini báawaca Jesús yéemíaca nataacái. Yá máini báawaca iwàwa. Yá yàacawa càliculli yàatalé, yái utàwi nabàlìerica inùma manuúri íba iyú. Yái càliculli náicacaté dúli ibàlài irícu, yéewanápiná càlicullicani, càide iyúwa capí imàdáana.

³⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Peedácué íba càliculli inùma ícha —íimaca yái Jesúsca. Uái Martaca, yéetéeriwa yéenasàatúamica, úumaca Jesús irí:

—Wáiwacali, yáaséeriquéera, idèniacáiná báinúaca èeri yéetácadénáamiwa —úumaca.

⁴⁰ Jesús yàalàaca úa:

—Núumacaté pirí, peebáidacaalí núa, yásí piicáca Dios íiwitáise cachàiniiri —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese needáca manuúri íba càliculli inùma ícha. Jesús iicáidaca chènuniré, íimaca Dios irí:

—Núaniri, nùaca pirí cayábéeri peebácáiná nulí iyúwa nusutáana pícha.

⁴² Núalíacawa báisíiri iyú peebáca càiripináta nulí iyúwata nusutáana pícha. Quéwa càí núumaca pirí yéewacaténa níái wenàiwicaca neebáidaca pidéca pibànùaca núa —íimaca yái Jesúsca. ⁴³ Néese Jesús idécanáami càí íimaca Dios irí, yá iicáidaca càliculli irículé. Yá íimaca cachàiníiri iyú:

—¿Lázaro, pimusúawa síisaara! —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁴ Yá yéetéerimiwa imusúacawa nadacuèri macáita ìwalíise wáluma iyú, yàabàli, icáapi nacái, néepuèri nacái inàni wáluma iyú, càide iyúwa judíonái yéepùaná yéetéerimiwa. Yá Jesús íimaca nalí:

—Piwasàacué íchani. Pimàacacué yèepunícawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nawasàaca ícha yái néepùanácani.

Conspiración para arrestar a Jesús

⁴⁵ Idécanáamité naicáca Jesús imichàidaca Lázaro yéetácáisi ícha, yá madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái, níái judío yàacawéeridéyecaté María, naicáca nacái yái Jesús imàníirica. ⁴⁶ Quéwa abénaméeyéi nàacawa fariseonái yàatalé, yá nacàlidaca fariseonái irí íwali yái Jesús imàníirica. ⁴⁷ Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa Junta Suprema yáapícha, níái israelita íiwacanánáica béeyéica. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yéewa wamànica? Yáara asíalica imànica ìyaca madécaná wawàsi cachàiníiri càmíiri áiba wenàiwica idé imànica. ⁴⁸ Wamàacacaalí imànica càí mamàalàacata, yásí macáita wàasu cáli néeséeyéi neebáidapiná Mesíascani, yái wacuèrinápináca wía judíoca. Néese namànipiná ùwicái wacuèrinánái romanonái íipunitawa, íná romanonái nàanàpiná wáipunita, yásí namàalàidaca wàasu templo, wàasu cáli néeséeyéi nacái —náimaca. ⁴⁹ Quéwa abéeri néená íipidenéeri Caifás, yácata sacerdote íiwacalíná yaté camuúca, íimaca nalí:

—Píacué càmíiyéita yáalíawa, dàaléeyéicuéca íiwita pía meedá. ⁵⁰ Càmítacué nacái píalíawa cayábáanápiná cachàini pirícuéni wanúacaalí abéeri asíali ipíchaná macái wàasu cáli néeséeyéi imàalàacawa —íimaca yái Caifásca.

⁵¹ Quéwa yái Caifásca càmìta icàlida càiri tàacáisi íiwitáise iyúwata, néese ìy-acáinaté sacerdote íiwacalíná yaté camuúca, ínáté Dios imàacaca Caifás icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise íiméerica Jesús yéetáanápinátéwa judíonái íichawalíná. ⁵² Càmìta yéetáanápinátéwa abéta judíonái íichawalíná, néese macái èeri mìnánái íichawalíná

yéewanápiná nàyaca Dios yéenibe macái cáli íinatabàa. ⁵³ Iná yáté èerica judío íiwacanánái náináidacawa nanúanápínaté Jesús.

⁵⁴ Iná Jesús càmita yèepuniwa judíonái yèewibàa, néese yàacawa Judea yàasu cáli íicha wáapicha wía yéewáidacaléca. Yáté wàacawa Efraín ìyacàlená néré ìyèerica mawiénita manacúali yùucu càinawàiri, canácatalé máini wenàiwica. Jesús iyamáacawa néeni wáapicha wía yéewáidacaléca.

⁵⁵ Mawiénicaté judíonái yàasu culto Pascua, íná madécaná yàcalé mìnanaí nàacawa Jerusalén ìyacàlená néré namànicaténá quèechacáwa áiba culto nacáiri masacàanápíná Dios iicáca nía, ipíchawáiseté namànica Pascua yàasuná culto. ⁵⁶ Yá macái wenàiwica nacutáca Jesús Jerusalén ìyacàlená irìcubàa. Nabàlùacawa templo irìcu, yá nasutáca néemàwáaca. Yá náimaca:

—¿Càiná pínáidacawa? ¿Yàanàsica aléi iicáténá culto, càmitasica yàanàa? — náimaca. ⁵⁷ Fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacái nachùulìacaté macái wenàiwica nacàlídàanápíná nalíni náalíacaalí alénácaalí ìya Jesús, náibàacaténáni.

12

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

¹ Seis èeri ipíchawáiseté judíonái yàasu culto Pascua, Jesús yàacatéwa Betania ìyacàlená néré, yái yàcaléca ìyacatáiquéi Lázaro, yái asìali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. Wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. ² Aibanái imànica yàacàsi Jesús iyáacalépiná. Uái Martaca uwacùaca nalí nayáapíná. Lázaro abéeri néená níai yáawinèeyéicawa iyáaca iyáacaléwa Jesús yáapicha mesa iwéré. ³ Néese María itéca catùa idènièchúa trescientos gramos, batéwa medio litro yái séenásica pumèníirica isàni yáawamíiri íipidenéeri nardo, quéwa máiniíri cawènica. Yá ùucùaca pumèníiri isàni Jesús yàabàli ìwali. Néese uchuidaca yàabàli àniwa úwita ibáiná iyúwa. Yá macáita wenàiwica capíi irìcuíyéi namíaca isàni pumèniwaca. ⁴ Néese Simón ìirimi íipidenéeri Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacalé yéená itéeripínacaté Jesús yúuwidenái, náibàacaténáni, íimaca Jesús irí:

⁵ —¿Cáná pimàaca úucaca plata meedá máiwitáiséeri iyú? ¿Cánaté càmita pichùulla uwéndacani yái séenási pumèníirimica trescientos denario ìwalínápiná, yái abéeri camuí iwènicatáica, yéewanápiná wayúudàaca catúulécaneéeyéi? —íimaca yái Judas Iscarioteca.

⁶ Yái Judas quéwa càmita catúulécana íicáca wenàiwica. Cayéedéericáita meedáni, iwàwéeri iyéedùaca plata wàasu plata yàalu irìcuíse, Judascáiná icùacaté wàasu plata, wía Jesús yéewáidacaléca, yáté áibaalí iyéedùaca yàacawa wàasu plata púubanamataté.

⁷ Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Pimàaca umànica iyúwa uwàwáná. Picá pisàiwica ulí wawàsi. Udèniacaté yái pumèníirica isàni ùucùacaténá nùwalini nusànipíná nabàliacaténá nuinámi càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. ⁸ Catúulécaneéeyéi wenàiwica nàyacuéca píapicha mamáalàacata càiripínáta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacatué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmiírita ìyapíná píapichacué càiripínáta cháí èeri irìcu —íimaca yái Jesúsca.

Conspiración contra Lázaro

⁹ Madécaná judío yáalíacatéwa Jesús ìyaca Betania ìyacàlená irìcu. Nàacawa néré naicáténá Jesús, yá nawàwacaté naicáca Lázaro nacái, yái asìali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. ¹⁰ Iná sacerdote íiwacanánái náináidacawa nanúanápíná Lázaro nacái.

¹¹ Madécanáciná judío nayamáidacaté neebáidaca sacerdote íiwacanánái itàacái, neebáidàanápíná Jesús itàacái. Càité neebáidaca Jesús itàacái naicáciná cáuca Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

¹² Madécaná wenàiwica nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré naicáténá Pascua yàasuná culto. Néese mapisáita àniwa néemíaca tàacáisi Jesús iináwaná ìwali yàanàanápínaté Jerusalén ìyacàlená néré. ¹³ Iná nawichùaca wisìri nacáiri ibáiná, yá natéca báinási nacáapi irìcuwa náasáidacaténá casímáica nía Jesús ìwali. Yá

namusúacawa Jerusalén ìyacàlená ìrìcuíse náipunitáidáanápíná Jesús natàidacaténáni. Yá namáidaca nàacawa casíimáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, wía Israel itaquénáinámica! —náimaca.

¹⁴ Jesús yàanàaca burro, yá yáawinacawa burro ìinata, iwàlùacaténáwa Jerusalén ìyacàlená ìrìculé, càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalicuíse. Dios ìimacaté:

¹⁵ “Picácué cáalu pía, píacué ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená ìrìcu, áibaalí ìpidenácatalé Sión. Piicácué, Picuèriná yàanàaca pìatalécué, cáimiétacanéri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéericawa burro wàlisà ìinata”,

ìimacaté yái Diosca. ¹⁶ Quéechatécáwa, wía Jesús yéewáidacaléca càmitaté wáalía wéemíaca càinácaalíté ìimáaná yái wenàiwicanái imàníirica Jesús irí. Quéwa néesecáwa idécanáamité Jesús imichàacawa chènuniré ìyacaténá cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha, átata wawàwalica profetanái itànàacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmalicuíse càinácaalíté wenàiwica namànìpináca Jesús irí.

¹⁷ Néese níái wenàiwica iyéeyéicaté Jesús yáapicha imáidacaalíté Lázaro càliculii ìrìcuíse, imichàidacaténáni yéetácáisi íicha, yá nacàlidaca áibanái irí Jesús ìináwaná, yái naicáanacaté Jesús icáucàidaca Lázaro. ¹⁸ Iná manùbéeyéi wenàiwica nàaca náipunitáidaca Jesús néemiácáináté ìináwaná Jesús imàníiná yái càníirica áiba wenàiwica idé imànica. ¹⁹ Quéwa fariseonái náimaca nalíwáaca:

—¿Cánácué pidècuníawá mamáalàacata? Iwàwacutá wamáalàidacani caquialéta. Piicácué, ¡macái èeri mìnánái yàacawa yáapicha! —náimaca.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰ Manùbéeyéi wenàiwica yàanàacaté nàacaténá Dios icàaluíniná Pascua yàasuná culto yaalí Jerusalén ìyacàlená ìrìcu. Nàyaca nèewi abénaméeyéi Grecia yàasu cáli néeséeyéi, càníiyéi judío. ²¹ Yá nàacawa natàaníca Felipe yáapicha yái Betsaida ìyacàlená mìnalica Galilea yàasu cáli ìinatéerica ìyaca. Yá nasutáca Felipe íicha wawàsi manuísíwata. Náimaca irí:

—Néeni, pimàni walí cayábéeri, pité wía Jesús yàatalé watàanícaténá yáapicha — náimaca. ²² Yá Felipe yàacawa icàlidaca naináwaná Andrés irí. Néese Felipe, Andrés nacái nàaca nacàlidaca Jesús ìrìni. ²³ Néese Jesús ìimaca nalí:

—Nuénáiwaná idéca yàanàaca nuétáanápínáwa yéewacaténá Dios imàacaca cáimiétacanéerica núa chènuniré, núa asàlica Dios néeséerica. ²⁴ Péemíacué comparación. Càica núade iyúwa trigo ituíná ìimi. Càmicaalí ituíná yúuwàawa cáli yèewiré ìyacaténá iyúwa yéetéerimiwa, néese ìyaca abéerita càiripináta. Quéwa iwàlùacaalíwa cáli yèewiré iyúwa yéetéerimiwa, yásí idàwinàacawa needácaténá manùba ìyacaná quíiracaalíni. Càita nacái núa, iwàwacutá nuétácawa yéewacaténá madécaná wenàiwica nadèniaca nacáucawa càníiri imáalàawa. ²⁵ Cawinácaalí càníirica iwàwa yeebáidaca nutàacái cáinínacáiná ìicáca icáucawa cháí èeri ìrìcu, imáalàidaca íichawa icáucawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái éwita nanúacaalíni cruz ìwali càmicáiná cáiníná ìicáca núícha icáucawa, idèniápiná icáucawa càníiri imáalàawa Dios yáapicha càiripináta. ²⁶ Aibacaalí iwàwa íibaidaca nulípiná iwàwacutá yeebáidaca nutàacái imànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná ìyapíná núapicha nùyacatalé chènuniré. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná, Núaniri Dios imàacapíná cáimiétacanéericani, yái wenàiwica íibaidéerica nulípiná —ìimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ Néeseté Jesús ìimaca: “¡Siùca máiní cáaluca nuínáidacawa nuwàwawa! ¿Càinásica núumapíná Núaniri Dios ìrìwa? ¿Núumasica irí: ‘Núaniri, piwasàa núa íicha yái yúuwichàacáisica’, núumasica irí? ¡Càníirita! Nudéca nàanàaca nùuwichàacaténáwa”, ìimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Jesús ìimaca Dios irí: “Núaniri, pimàaca wenàiwica

náalíacawa máiníiri cachàinica pía”, íimaca yái Jesúsca. Néese níái wenàiwica ibàluèyéi-cawa néenibàa néemíaca tàacáisi chènuníise. Yá tàacáisi íimaca: “Nudéca numàacaca wenàiwica náalíacawa cachàinica núa, yá càì numàacapíná náalíacawa àniwa”, íimaca yái tàacáisica.

²⁹ Néese áibanái wenàiwica ibàluèyéicawa néenibàa idécanáami néemíaca tàacáisi, yá náimaca néemíacasa énu nacáiri isàna, càide iyúwa tirírícaalí èeri isàna. Abénaméeyéi quéwa náimaca:

—Angel itàaníca yáapícha —náimaca. ³⁰ Néese Jesús íimaca nalí:

—Dios idéca itàaníca nulí, éwita núalíacáaníta yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná íicha, quéwa itàaníca nulí píalíacaténácuéwa Dios yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná íicha. ³¹ Mesúnamáita Dios yúuwichàidapíná macái èeri mìnánái càmiíyéi yeebáida nutàacái, yásí Dios yúucapíná méetàuculé báawéeri Satanás, yái ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise siúcade. ³² Yá namichàidacaalípiná núawa cruz ìwali chènunibàa, yásí wenàiwica macái cáli néeséeyéi neebáidapíná nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

³³ Càité Jesús icàlidaca walíni wáalíacaténáwa yéetáanápínátéwa cruz ìwali. ³⁴ Níái wenàiwicaca náimaca Jesús irí:

—Wadéca waléeca Dios itàacái profetanái itànèericaté Mesías ìwali Mesías iyáanápíná càiripínáta, yái wacuèrinápínáca Dios ibànuèrica walí wía judíoca. Quéwa pidéca picàlidaca pìwaliwa, yái asàli Dios néeséericasa, iwàwacutáanápínása nanúaca pía cruz ìwali. ¿Cawínásica yáara asàli Dios néeséericasa? —náimaca. ³⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Achúma èeritacué nuéwáidaca pía amalácaténácué píiwitáise. Peebáidacué nutàacái siúcata. Picácué pichàbáida péenáiwánáwa, ipíchanácué piúcacawa méetàuculé Dios íicha càiripínáta. Cawínacaalí càmiíyéica yeebáida nutàacái, catáca náiwitáise, càmita náalíawa náucáanápínácawa càiripínáta. Càica níade iyúwa wenàiwica yèepuníiriwa catéeri irícu, càmiíri yáalíawa alénacaalí yàawa. ³⁶ Núata càiride iyúwa camalási íná peebáidacué nutàacái idècunitàacá nùyaca píapícha, amalácaténácué píiwitáise, pèepunínápíná Dios yáapícha —íimaca yái Jesúsca. Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá yàacawa náicha. Iyamáacawa náicha ibàacanéeri iyú.

Por qué los judíos no creían en Jesús

³⁷ Ewita Jesús imànicáanítaté madécaná yái càmiírica wenàiwica idé imànica judíonái yàacuéseemi, càicáaníta manùbéeyéi càmita neebáida itàacái. ³⁸ Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Isaías íimacaté: “Pía, Wacuèriná Dios, canácata yeebáidéeri walí wàasu tàacáisi wacàlidéerica nalí pinùmalícuíse. Canácata yáaliériwa píiwitáise ìwali, càmicáiná neebáida pitàacái”, íimaca yái Isaíasca. ³⁹ Isaías icàlidacaté cáná yéewa càmita náalimá neebáidaca. Isaías íimacaté:

⁴⁰ “Dios imàacacaté matuíca náiwitáise, càmiíyéi nacái yáalíawa. Iná càmita náalimá náalíaca néemíaca itàacái càinácaalí íimáaná, càmita nacái neebáida báisíiri iyú; càmita náalimá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, íná càmita Dios iwàlisàida nawàwa”, íimacaté yái Isaíasca. ⁴¹ Càité Isaías icàlidacaté nalíni, iicácáinaté yéenáiwánási nacáiri íimáanáca Jesús iyáanápínaté cáimiétacanéeri iyú Dios yáapícha chènuniré. Yáté Isaías icàlidaca tàacáisi Jesús ìwali.

⁴² Quéwa madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái. Abénaméeyéi judío íiwacanánái neebáida nacái quéwa ibàacanéeri iyúta, cáalucáiná naicáca nanacáiyéiwa fariseo ipíchaná náucaca nía judíonái yéewáidacaalu íicha. ⁴³ Náimaca nawàwáanása cayábaca Dios iicáca náiwitáise, quéwa máiní cachàiníwanái nawàwaca cayábaca nanacáiyéi iicáca nía, íná nabàaca naináwanáwa neebáidáaná Jesús itàacái, ipíchaná nanacáiyéi báawaca naicáca nía Jesús ìwalíise.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Jesús íimacaté cachàiníiri iyú: “Cawínacaalí yeebáidéerica nutàacái, càmita yeebáida abéerita nutàacái, néese yeebáida nacái Núaniri Dios itàacái yái ibànuèrica núa

aléi. ⁴⁵ Cawinácaalí yáaliérica nùwali càinácaalí nuíwitáise ìyaca, yáalíaca ìwali nacái yái Núaniri Diosca, yái ibànuèrica núa aléi. ⁴⁶ Càica núade iyúwa camalási. Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé yéewanápiná amaláca náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yéewacaténá càmìta nàya càide iyúwa wenàiwica càmíiyéi yáalía Dios ìwali. ⁴⁷ Aibacaalí yéemìa nutàacái quéwa càmíiri yeebáida, càmitàacá nùuwichàida siù-canide, càmìcáiná nùanàa aléi èeri irìculé nùuwichàidacaténá wenàiwica, néese nudéca nùanàaca nuwasàacaténá wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁴⁸ Aibacaalí báawa iicáca núa, càmíiri nacái yeebáida nutàacái, ìyaca áiba wawàsi yáasáidéeripiná cabáyawanácani: Yái tàacáisi nucàlidéerica, yácata yáasáidéeripiná cabáyawanácani, èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁹ Càmìcáiná nutàaní nùasu wawàsiwa. Núaniri Dios yái ibànuèrica núa aléi, yácata ichùulìerica núa nucàlidáanápiná tàacáisi inùmaliçuise, nuéwáidáanápiná nacái wenàiwica. ⁵⁰ Yá nùalíacawa nadèñanápiná nacáucawa càmíiri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica iyúwa Núaniri Dios ichùulianá. Iná yái nucàlidéericuéca pírí, yá nucàlidacuéca píríni càide iyúwa Núaniri Dios ichùulianá núa”, íimaca yái Jesúsca.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

¹ Iwàwacutácaté abé èeri ipíchawáise judíonái imànicaté nàasu cultowa ípidenéeri Pascua. Jesús yáalíacawa yéenáiwana yàanàacaté yàanápináwa èeri ícha yèepùacaténáwa Yáaniri Dios yàataléwa. Cáininácaté Jesús iicáca wía, mamáalàacata manuísíwata, wía yàasu wenàiwica ìyeyéica cháí èeri irícu, càita nacái cáininácaté iicáca wía àta yéetácatalétawa.

²⁻⁴ Satanás imàacacaté Judas íináidacawa itéénápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. Yái Judas, Simón Iscariote ìiricani.

Jesús nacái yáalíacatéwa yàanàacaté Dios yàatanáise, yáalíacaté nacáywa yèepùanápinatéwa Dios yàatalé àniwa. Jesús nacái yáalíacatéwa Dios imàacacaté Jesús icùaca macáita Dios íiwitáise iyú. Néese idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa wáapicha, wía yéewáidacaléca, yá yàacawa mesa ícha, imàacaca íchawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéri ìwalísewa. Yá idacùaca wáluma ìwaliabàawa. ⁵ Néese Jesús yùucùaca úni ponchera irìculé. Yá imànica walí cayábéeri, idàbaca íibaca wàabàli, wía yéewáidacaléca, yá ichuìdaca wàabàli wáluma iyú, yái wáluma idacuèrica ìwaliabàawa càide iyúwa wáiwitáise iyáaná wía judíoca, càmìcáináaté wamàni walíwáaca yái cayábéerica. ⁶ Yàanàaca Simón Pedro yàatalé íibacaténá Pedro yàabàli, quéwa Pedro íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, ¡càmìta cayába píiba nùabàli, càmìcáiná nùasu wenàiwica pía! —íimaca yái Pedroca. ⁷ Jesús íimaca irí:

—Siùca càmìta píalía péemíaca càinácaalí íimáaná yái numànírica píricué quéwa áibaalípiná yásí píalía péemíacani —íimaca yái Jesúsca. ⁸ Quéwa Pedro íimaca irí:

—¡Canácatáita nubatàa píibaca nùabàli! —íimaca yái Pedroca. Jesús íimaca irí:

—Càmìcaalí nuíba píabàli, néese càmìta nùasu wenàiwica pía —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Néese Simón Pedro íimaca irí:

—Iyá, Nuíwacali, píapídáida núa, píiba nùabàli, nucáapi nacái, nuíwita nacái macáita, numànicáiná nubáyawanáwa nucáapi iyúwa, nuíwitáise iyú nacáywa —íimaca yái Pedroca. ¹⁰ Quéwa Jesús íimaca irí:

—Péemìa comparación: Aibacaalí yàapídáaníca quéechatécáwa, yá masacàacani. Casacàaca meedá yàabàli, ìpìnacáiná àyapulicubàa, íná íibacáita yàabàliwa. Càita nacái píacué. Nudéca nùapídáidacuéca píiwitáise masacàacaténácué Dios iicáca pía, numàacacáináaté nuwàwawa píbayawaná íichacué peebáidacáinácué nutàacái. Néese pímanícaalícué píbayawanáwa áibaalí àniwa, iwàwacutácué pícalidaca píichawani nuíbacaténácué píicha yái báawéerica pímanírica áibaalípiná cháí èeri irícu, càide iyúwa wáibacaalí wenàiwica yàabàli. Quéwa abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise

mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Jesús yáalíacatéwa chánácaalí wéená itéeripináté yúuwidenái náibàacaténáni, ínáté Jesús íimaca: “Abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata”, còi íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese idécanáami Jesús íibaca wàabàli, yá yúucaca ìwalísewa yàasu ruana nacáiriwa àniwa. Yá yáawinacawa mesa iwéré àniwa. Íimaca walí:

—Siúcade nucàlidacué piríni cànácaalí íimáaná yái nuíbaanácuéca piabàli. ¹³ Píimacuéca nùwali yéewáidéeri wía, Wáiwacali nacái. Yá cayábéeriquéi píimáanácuéca còi nùwali, núacáináta càiri. ¹⁴ Núa, yái yéewáidéericuéca pía, Píiwacalicuéca nacái, nudéca nuíbaidaca pirípinácué càiride iyúwacué piasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama íibaidéericué pirípiná, numànicaténácué pirí yái cayábéerica nuíbaanácuéca piabàli. Nudéca nuíbaidacuéca pirípiná càide iyúwa piasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama íibaidéericué pirí, éwitacué Píiwacalicáanáta núa, íná iwàwacutácué píibaidaca pirípináwáaca pimànicaténácué piríwáaca cayábéeri. ¹⁵ Nudéca còi núsáidacuéca piríni pimànicaténácué cayábéeri piríwáaca càide iyúwa numàníinácué pirí. ¹⁶ Péemíacué comparación: Canáca yàasu wenàiwica cachàiníri íiwacali íichawa. Iná picácué píináidawa cachàiníyéicuéca nuícha pía. Càide iyúwa nuíbaidáanácuéca pirípiná, còita nacái iwàwacutácué píibaidaca pirípináwáaca. ¹⁷ Píalíacaalícué péemíaca cànácaalí íimáaná yái núméericuéca pirí, píibaidacaalícué nacái pirípináwáaca càide iyúwa nuchùulianácué pía, yásí casíimáicuéca piwàwawa.

¹⁸ “Càmíita macáicué còi núumaca pìwaliwa. Núalíacawa nàwali níái nuedéeyéica nùasunáipináwa. Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itàaná tàacáisi nùuwide ìwali Dios inùmalícuíse bàaluité. David íimacaté: ‘Yái nùacawéeriná iyéericaté iyáacaléwa núapicha, yácata idé yúuwideca imànica núa, imànicaténá nulí báawéeri’, íimacaté yái Davidca. ¹⁹ Yá nucàlidacuéca piríni ipíchawáise nùuwide imànica nulí báawéeri. Néese idécanáami còi imànica nulí, yásí peebáidacuéca nutàacái, Diosca núa, yái càmíirica imáalàawa. ²⁰ Péemíacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nùasu wenàiwica itàacái, yeebáida nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáida nacái Dios itàacái yái Dios ibànuèrica núa aléi —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, néese máini achúmaca iwàwa. Yá íimaca walí amaléeri iyú:

—Péemíacué cayába, abéeri péenácué itéeripiná nùuwidenái náibàacaténá núa — íimaca yái Jesúsca.

²² Néese wía yéewáidacaléca waicáidáidaca walíwáaca. Càmíita wáalíawa càiríinácaalí yái còi Jesús íimaca ìwali. ²³⁻²⁴ Núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núawinacawa nùyaca mawiénita Jesús irí. Iná Simón Pedro yúucaca icáapiwa nulí nusutáanápiná nuémíawa Jesús càiríinácaalí yái còi Jesús íimaca ìwali. ²⁵ Iná núawiacawa Jesús ipualé, nusutácaténá nuémíawani. Yá núumaca irí:

—Nuíwacali, ¿càiríiná yái còi píimaca ìwali? —núumaca irí. ²⁶ Jesús íimaca nulí:

—Yácata yái núapúadéerica irípiná pan quirápieli irìculé —íimaca yái Jesúsca. Iná idécanáami yáapúadaca pan, yá yàaca Judas iríni, yái Simón Iscariote iirica. ²⁷ Néese Judas yeedácanacáita iríwa pan yéená isàbéeri, yá Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalículé ichùuliacaténá Judas íiwitáise. Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Yáara wawási pimàníripináca, pia pimànica ráunamáitani —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Yáté èerica canáta wéenáquéi yáaliériwa cáná yéewa Jesús icàlidaca Judas iríni. ²⁹ Abénaméeyéi wéená nayúunáidaca Jesús ichùullaca Judas iwènianápináté yàacási wamáapuèrica Pascua piná. Aibanái wéená nayúunáida nacái Judas yàacaténá plata catúulécaneeyéi irí. Judascáiná icuèrité wàasu plata.

³⁰ Iná Judas idécanáami iyáaca iríwa pan yéená isàbéerica, yá imusúacawa wáicha machacànita. Yá catáca ìwali.

El nuevo mandamiento

³¹ Ináté idécanáami Judas yèpùacawa wáicha, yá Jesús íimaca walí:

—Siúcáisede wenàiwica naicápiná núa cáimiétaquéeri iyúwa, núa asíali Dios néeséerica. Núasáidapiná nalíwa nacái cachàinica Dios íiwitáise. ³² Càide iyúwa núasáidáanápíná nalíwa cachàinica Dios íiwitáise, càita nacái Dios yáasáidapíná nalíwa cachàinica nacái nuíwítáise, núa asíali Dios néeséerica. Càicatanica Dios imànipíná mesúnamáisíwata. ³³ Péemiacué nulí pía nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, nùyacué píapicha achúma èerita. Yá picutápinácué núawa quéwa núumacué pirí càide iyúwa núumáanáté judío íiwacanánái irí: Càmitacué yéewa píacawa núapicha siuca aléera nùacatalépinácawa. ³⁴ Nuchùuliacué pía pimàniínápíná áiba wawàsi wàlisàita: Cáininácué piicáyacacawa. Càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía, càita nacái iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa. ³⁵ Cáininácaalícué piicáyacacawa, yásí macái èeri mìnánái yáaliacuécawa píwali nuéwáidacalécuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁶ Néese Simón Pedro isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿alénápínásica píawa? —íimaca yái Pedroca. Yá Jesús íimaca irí:

—Aléera nùacatalépinácawa càmita yéewa píacawa núapicha siuca, quéwa áibaalípiná yásí píacawa núami néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Yá Pedro íimaca irí:

—¡Càmíirita, Nuíwacali! Núalimáca nùacawa píapicha siucasíwata. Ewita iwàwacutáca nuétácawa píchawalíná, yá cayába nuétácawa —íimaca yái Pedroca. ³⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—¿Báisítasica pimàacaca nanúaca pía nuíchawalíná? Càimíirita, máinícáiná càulenáca píichani. Péemí cayába, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipíná pichíwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Néeseté Jesús íimaca walí wía yéewáidacaléca: “Picácué cáalu pía. Manuícué píináidaca píwàwawa Dios ìwali, nùwali nacái. ² Núaniri Dios icapèe iyéerica chènuniré idèniaca imàdánáwa madécaná wenàiwica iyacatáipíná. Canácaalí iyéeri néréta, yá càmitacué nucàlida pirítáni. Yá nùacawéera nuchùnìacaténácué píyacatáipíná. ³ Nudécanáamicué nùacawa píicha, yá nuchùnìacuéca nacái píyacatáipíná, yásí nuèpùacawa néese àniwa, yá nutécué pía núapichawa, yéewacaténácué píyapínáca núapicha aléera nùyacataléca. ⁴ Píalíacuécawa alénácaalí nùawa. Píalíacué nacáíwa càinácaalí iwàwacutáaná pimànica píacaténácuéwa néré nacái”, íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, càmita wáalíawa alénácaalí píawa. Iná càmita yéewa wáalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàacaténáwa néré —íimaca. ⁶ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái píacaténácuéwa Núaniri Dios yàatalé. Núalíacawa, nuémíaca nacái macáita báisíiri tàacáisi Dios ìwali. Núacata yái yèerica nacáuca càimíiri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Canácata yáaliméeri yàacawa Núaniri Dios yàatalé àta yeebáidacaalíta nutàacái. ⁷ Píalíacáinácué nùwali, íná píalíapínácué nacáíwa Núaniri Dios ìwali, yá siúcáisede píalíacuécawa Dios ìwali. Piicátécué Dios madécaná èeri, íná píalíacuéca ìwali —íimaca yái Jesúsca. ⁸ Néese Felipe íimaca irí:

—Wáiwacali, pimàaca waicáca Píaniri Dios, yásí casímáica wawàwa. Yácata abéerita wawàsi iwàwacutáwa walí —íimaca. ⁹ Jesús íimaca irí:

—Felipe, nudéca nùyacuéca píapicha madécaná èeri. ¿Cáná càmitàacáwa píalíawa cawinácaalí núa? Cawinácaalí wenàiwica yáaliéerica nùwali yáalía nacái Núaniri Dios ìwali. Iná iwàwacutá càmita pisutá nuícha numàcáanápínácué piicáca Núaniri Dios. Pidécuéca piicácani. ¹⁰ Iwàwacutá peebáidaca nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios ìyáaná,

Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùyáaná. Yái nucàlidéericuécá pirí càmíta nutàani nunùmàlicuíséwa. Néese nutàanica Núaniri Dios inùmàlicuíséwa. Càmita nacái numàni nùasu wawàsiwa cháí èeri irícu, néese Núaniri Dios iyaca nuwàwalícu, yácata imàníríca iyúwa iwàwáaná imànica. ¹¹ Peebáidacué nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùyáaná. Càmicaalícué píalímá peebáidaca yái núumérica píricué nùyáaná iyúwa Núaniri Dios iyáaná, néese peebáidacué piicáciná yái numàníríca càmíríta áiba wenàiwica idé imànica. ¹² Péemiacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, imànipíná càide iyúwa numàníná. Imànipíná nacái cachàinírí íicha yái numàníríca nùacáináwa Núaniri Dios yàataléwa. ¹³ Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripínacué Dios íicha nunùmàlicuísé càide iyúwa nuwàwáaná nuchùulíacáinacué pisutáanápíná Dios íichani, yá numànipínacuécá pírwani yéewacaténá núa yái Dios íríca nùasáidaca macái wenàiwica írí máiní cachànica Núaniri Dios íiwitáise. ¹⁴ Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripínacué nuícha càide iyúwa nuwàwáaná, yá numànipínacuécá pírwani —íimaca yái Jesúsca.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵ Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí: “Báisícaalícué cáinináca piicáca núa, yásí pimànicuécá càide iyúwa nuchùulíaná pía. ¹⁶ Yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa ibànùanápínacué pirí áiba Yàacawéeridéeripínacué píawa, yái Espírítu Santo yéewáidéeripínacuécá pía báisírí tàacáisi iyú Dios ìwali, yàlèeripínacué pía nacái. Yásí Espírítu Santo yàacawéeridacué píawa càiripínáta. Canácatáitacué imàaca píawa. ¹⁷ Quéwa èeri mìnáná càmíiyéi yeebáida nutàacái, càmíta náalímá needá nawàwalículéwani, yái Espírítu Santoca, càmíicáiná náalímá naicácani, càmírí nacái náalía ìwali, quéwa píalíacué ìwali iyacáinacué píapícha siuca. Yásí mesúnamáita iyamáacuéwa piwàwalícuwa càiripínáta icùacaténacué píiwitáise.

¹⁸ “Càmíta numàacapínacué pía abéerita iyúwa canéeyéi isèenái. Nuèpua nùanàca nùyacaténacué píapícha àniwa. ¹⁹ Achúma èeri áibanái èeri mìnáná càmíiyéica yeebáida nutàacái, càmítanica naicápiná núawa quirínama, quéwacué piicácata núa àniwa. Yásí cáuca núa àniwa íná yéewa picáucàapínacuécá nacáíwa. ²⁰ Néenialípiná idécanáami Espírítu Santo yàanàaca, yásí píalíacuécawa nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, píyacué abédanamata nacái núapícha, nùya nacái piwàwalículécué. ²¹ Cawinácaalí yeebáidéerica iyúwa nuchùulíanáni, yá nacái imàníríca càide iyúwa núumáaná, yácata yásáidéerica báisírí iyú cáinináca iicáca núa. Núaniri Dios nacái cáininéeripíná iicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéerica iicáca núa. Yá nacái cáinináca nuicápinácani, yá nùanàapínáca yàatalé numàacacaténá yáalfaca nùwali báisírí iyú”, íimaca walí yái Jesúsca.

²² Néese Judas, (càmíríta quéwa Iscariote), íimaca Jesús írí:

—Wáiwacali, ¿cánásica pimàacapíná píawawa waicácaténá pía, quéwa càmíta pimàacapíná píawawa èeri mìnáná naicácaténá pía? —íimaca írí. ²³ Néese Jesús íimaca írí:

—Càmíicáiná cáininá naicáca núa. Cawinácaalí cáininéerica iicáca núa, yeebáidaca nutàacái; Núaniri Dios nacái cáininéeripíná nacái iicácani. Yá nacái Núaniri Dios, núa nacái wàanàapínáca wàyacaténá yáapícha. ²⁴ Quéwa, cawinácaalí càmíríca cáininá iicáca núa, càmíta nacái yeebáida nutàacái. Yái tàacáisi péemièericuécá nucàlidaca pírí, càmíríta nutàacái, néese Núaniri Dios itàacáicani, yái ibànùerica núa.

²⁵ “Nucàlidacuécá pírí macáita yái tàacásica idècunitàacá nùyaca píapícha. ²⁶ Quéwa nudécanáamicuécá nùacawa píícha, yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa, yásí ibànùacué pírí yái Yàacawéeridéeripínacuécá píawa, yái Espírítu Santoca, iyúudàanápínacué pía nulípiná, yàlèeripínacué pía nacái. Yá Espírítu Santo yéewáidapínacuécá píawa píalíacaténáwa macáita wawàsi ìwali. Yá imàacapínacuécá piwàwalíca macáita yái nucàlidéericuécá pírí.

²⁷ “Nùacaalípináwa, yá numàacacué matuíbanáica piwàwa càide iyúwa matuíbanáiná nuwàwa, càmíta càide iyúwa áibanái èeri mìnáná iyáaná càmíiyéica yeebáida nutàacái. Picácué achúma píináidacawa piwàwawa, picácué nacái cáalu piwàwa.

²⁸ Nucàlidacué pirí nùanápínacuéwa píicha, néese nuèpùapínacué nùyaca píapicha àniwa. Báisícaalícué cáinináca piicáca núa manuísíwatatá, yásí casímáicuéca piwàwatá péemíacáinacué nùanápínáwa Núaniri Dios yàataléwa cachàinicáiná nuícha Núaniri Dios. ²⁹ Nucàlidacuéca piríni ipíchawáise nùacawa yéewanápiná idécanáami nùacawa, yásí peebáidacuéca yái nucàlidéericuéca pirí.

³⁰ “Siùca canáca nulí èeri nutàaníinápínacué déecuíri iyú píapicha, Satanáscáiná yàanàaca mesúnamáisiwata, yái ichùulìerica èeri mìnanáí íiwitáise càmfíyéica yeebáida nutàacái. Quéwa Satanás càmita yáalimá imawèniadaca íichawa núa. ³¹ Néese, éwita Satanás càmicáaníta yáalimá imawèniadaca núa, càicáaníta numàacapíná càì imànica, núasáidacaténá macái èeri mìnanáí irí cáinináca nuicáca Núaniri Dioswa, numàni nacái càide iyúwa ichùulianá núa. Pimichàacuéwa. Wàanacuéwa —íimaca walí yái Jesúsca.

15

La vid verdadera

¹ Idécunitàacá wàacawa, Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Péemíacué comparación: Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná máiníri cawènica. Núaniri Dios ìyaca càide iyúwa icuèrica abéyéeri uva yéetaná. ² Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càica níade iyúwa abéya yàana. Macái wenàiwica càmfíyéica imàni càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná càica níade iyúwa abéya yàana màyacanéeri. Néese Núaniri Dios yúucaca nía méetàuculé càide iyúwa wawichùacaalí yàana abéya íicha, macái yàana màyacanéerica. Néese cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, càica níade iyúwa abéya yàana càyacanéeri. Níái yeebáidéeyéica nutàacái, Dios itéca náicha càinácaalí báawéeri ìyaca nalí, namànicaténá cayábéeri cachàiníwanái, càide iyúwa wawichùacaalí cáaléeri yàana ipùata cayábéeri yàana íicha masacàacaténá yái yàanaca yéewanápiná idèniaca ìyacanáwa cayábéeri manùbéeri nacái. ³ Siúcáisede masacàacuéca píiwitáise, Núaniri Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa pibáyawaná íichacué, peebáidacáinacué nutàacái. ⁴ Picácué piwènúada píiwitáisewa nuícha yéewanápinacué nùyaca piwàwalicu mamáalàacata. Péemíacué comparación: Abéya yàana càmita yéewa càyacanáni méetàuculé abéya íicha. Càita nacái càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná píináidacaalícuéwa nuícha.

⁵ “Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná. Píatacué càiyéide iyúwa abéya yàana. Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata, yá nùyaca iwàwalicu, yásí imànica madécaná cayábéeri. Càmicáinacué píalimá pimànica cayábéeri méetàuculé nuícha.

⁶ Cawinácaalí càmfíríca yeebáida nutàacái mamáalàacata, Núaniri Dios yúucapíná méetàuculéni, càide iyúwa wáucacaalí yàanami méetàuculé, macáita yàana màyacanéeri àta mísicatalétani, néese wenàiwica yeedáca yàanami náucacaténá nía quichái iriculé neemácaténáni.

⁷ “Peebáidacaalícué nutàacái mamáalàacata, càmicaalícué nacái píimáicha tàacáisi nuéwáidéeri iyú pía, yá pisutácué nuícha numànínápínacué pirí càinácaalí cayábéeri piwàwéericuéca, yá numànicuéca piríwani. ⁸ Pimànicaalícué madécaná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí áibanái naicápiná Núaniri Dios cáimiétaquéeri iyú. Càita nacái píasáidapínacuéca nuéwáidacalécuéca pía. ⁹ Cáininácuéca nuicáca pía càide iyúwa cáinináaná Núaniri Dios iicáca núa, íná peebáidacué mamáalàacata nutàacái píasáidacaténácué cáinináca piicáca núa càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía. ¹⁰ Pimànicaalícué iyúwa nuchùulianá pía, yásí cáininácuéca nuicáca píawa càide iyúwa cáinináaná Núaniri iicáca núa numànicáiná iyúwa ichùulianá núa.

¹¹ “Càicuéca núumaca pirí casíimáicaténácué piwàwa núapícha, yéewanápiná nacái casíimáicuéca pía manuísíwata. ¹² Nuchùulíacué càì pimànica: Cáininácué piicáyacawa càide iyúwa cáinináanácuéca nuicáca pía. ¹³ Péemíacué comparación: Aibacaalí imàacaca icáucawa yàacawéeriná íichawalínáwa, yásí wáalíacawa báisíiri iyú cáinináca iicáca yàacawéerináwa macái iwàwalícuésewa. Càita nacái numàacapíná nucáucawa

píichawalínacué cáininácáinacué nuicáca pía. ¹⁴ Néese, pimànicaalícué mamáalàacata iyúwa núumáaná, cáininácáténacué piicáyacacawa, yásí nùacawéeyéinacuéca pía. ¹⁵ Càmitacué quirínama núuma pìwali nùasu wenàiwicacuéca pía, càmicáiná yàasu wenàiwica yáalíawa ìwali yái íiwacali imànínáca. Néese núumacué pìwali nùacawéeyéinacuéca pía nucàlidacáinacué pirí macáita yái Núaniri Dios ímáanáca nulí. ¹⁶ Càmitaté peedacué núa píiwacalipináwa. Néese nuedácatécué pía nùasunáipináwa, yá nudéca nuchùullacuéca pía pimànínápiná cayábéeri, yéewacáténacué nacái yái cayábéerica pimànírícuéca iyamáacawa càiripináta. Yásí Núaniri Dios imànicuéca piríwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéeripinácuéca ícha nunùmalícuíse, pisutácaalícué càide iyúwa nuwàwáaná. ¹⁷ Iná nuchùullacué càì pimànica: Cáininacué piicáyacacawa”, ímaca walí yái Jesúsca.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸ Jesús ímacaté walí: “Aibanái èeri mìnanaí càmfíyeyí yeebáida nutàacái báawapiná naicácuéca píawa, íná piwàwalícué báawáanáaté naicáca núa quéechaté ipíichawáiseté báawaca naicácuéca pía. ¹⁹ Piyacaalícué càide iyúwa èeri mìnanaí iyáanáta, yá cáininacuéca èeri mìnanaí iicáca píatá, càide iyúwa cáinináaná naicáyacacawa. Quéwa nudéca nuedácuéca pía èeri mìnanaí yèewíse, peebáidacáténacué nutàacái, íná báawaca naicácuéca pía càmicáinacué pìya càide iyúwa nàyaná. ²⁰ Piwàwalícué yái núuméericatécué pirí: ‘Canáca yàasu wenàiwica cachàiníri íiwacali íchawa’, càité núumaca. Càita nacái càmita yéewacué cachàinica nuícha pía. Iwàwacutácué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanáwa. Abénaméeyeyí nàuwideca namànica núa, íná nàuwidecuéca nacái namànica píawa. Quéwa áibanái yeebáidaca nutàacái, íná neebáidapiná nacái iyúwa péewáidáanácué nía. ²¹ Quéwa áibanái càmfíyeyí yeebáida nutàacái namànipiná pirí báawéeriwa peebáidacáinacué nutàacái càmicáiná náalía Dios ìwali, yái ibànuèrica núa aléi.

²² “Càmicaalíté nùanàatá nucàlidacáténá wenàiwicanái irí nutàacáiwatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa siúcáisede canáca yéewaná náimaca càmfínápinása cabáyawaná nía nùwalíse néemíacáinaté núumaca nalí nudéca nùanàaca Dios yàatanáise. ²³ Máiníyeyí cabáyawanáca níara wenàiwicaca càmfíyeyíca yeebáida nutàacái, yácáiná cawinácaalí báawéerica iicáca núa, idéca báawaca iicáca núa báawacáinaté iicáca Núaniri Dios quéechatécáwa. ²⁴ Càmicaalíté numàni nàacuésesemi yái càmfíríca áiba wenàiwica idé imànicatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa éwita naicácaníta càì numànica, càicáaníta báawaca naicáca núa, báawa nacái naicáca Núaniri Dios. ²⁵ Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté rey David icàlidáaná tàacáisi nunùmalícuíse bàaluité. David ímacaté: ‘Máiní báawacaté naicáca núa éwita canácaníta ìwalíse báawáanápiná naicáca núa’, càì ímacaté nunùmalícuíse yái Davidca.

²⁶ “Quéwa nudécanáami nuèpùacawa Núaniri Dios yàataléwa, yásí nubànùacué piríwa Espíritu Santo, yái Espíritu Dios yàatanáiseerica, itàanfíríca báisíri iyú, yái Yàacawéeridéerícuéca pía. Espíritu Santo yàanàapiná, yásí yéewáidacuéca píawa nùwali yéewanápinacué picàlidaca nuináwaná ìwali. ²⁷ Pidécúca pìyaca núapícha mamáalàacata nudàbacatáiseté nuéwáidaca wenàiwica àta siúca nacáide, íná picàlidapínacué nuináwaná ìwali èeri mìnanaí iríwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

16

¹ Jesús ímaca walí àniwa: “Nudéca nucàlidacuéca piríni ipíichaná piwènúadacuéca píiwitáiseewa nuícha isicúata, nadàbacaalípiná nàuwideca namànicuéca pía. ² Yásí náucacué píawa judíonái yéewáidacàalu ícha, càmitacué quirínama nabatàa piwàlùacawa néré àniwa. Aibaalípiná nayúunáida nacái náibaidaca nàyaca Dios irípiná nanúacaalícué píawa. ³ Yá namànipínacué pirí báawéeri càmicáiná náalía Núaniri Dios ìwali, nùwali nacái. ⁴ Nucàlidacuéca piríni siúcata yéewanápinacué nadàbacaalípiná namànicuéca pirí báawéeri, yásí piwàwalícuéca nudéca nucàlidacuéca piríni”, ímaca walí yái Jesúsca.

Lo que hace el Espíritu Santo

Jesús ímacaté walí àniwa: “Idàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, càmitaté nucàlidacué piríni piùwichàanápínacuéwa nulípiná, nùyacáinátécué píapicha. ⁵ Quéwa siúcáade yá nùacawa nùyacaténá yáapicha yái Dios ibànuèricaté núa aléi. ¿Cánacué càmita pisutá péemiawa núa siúcade ìwali yái nùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa? Iwàwacutácué casíimáica piwàwa núapicha. ⁶ Quéwa, máini achúmacuéca piwàwa siùca nucàlidacáinacué piríni. ⁷ Quéwa, péemiacué cayába. Cayába cachàiniwanái pirícuéni nuèpùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa. Càmicaalí nuèpùawa Núaniri Dios yàataléwa, néese càmita yàanàa yái Yàacawéeridéeripínacuéca pía, yái Espíritu Santoca. Quéwa nùacaalípináwa, yá nubànùacuéca piríwani. ⁸ Espíritu Santo yàanàapíná, yásí imàacaca èeri mìnanaí náalíacawa cabáyawanáca nía. Imàacapíná náalíacawa nacái nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá. Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa nacái càinacaalí iwàwacutáanápíná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná cabáyawanéeyéi wenàiwica. ⁹ Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa cabáyawanáca nía càmicáiná neebáida nutàacái. ¹⁰ Yá Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnanaí náalíacawa nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá íná yéewa nùacawa Núaniri Dios yàataléwa. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa càinacaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicá, càmicáinacué piicá núa cháí èeri irícu. ¹¹ Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnanaí náalíacawa nacái Dios yùuwichàidáanápíná níawa càiripínáta. Càipíná náalíacawa Dioscáiná idéca íináidacawa yùuwichàidáanápíná Satanás càiripínáta, yái ichùulìerica èeri mìnanaí íiwitáise.

¹² “Iyaca madécaná nucàlidéeripínacué pirí, quéwacué siùca càmita píalímá píalíaca péemiaca macáita, càinacaalí íimáaná. ¹³ Quéwa Espíritu Santo yàanàapíná, yái itàaníríca báisíiri iyú, yásí yéewáidacuéca píawa macái báisíiri tàacáisi ìwali, càmicáiná icàlidapíná yàasu wawásiwa, néese icàlidapíná macáita càinacaalí tàacáisi Dios icàlidéeri irí. Néese Espíritu Santo imàacapínacué píalíacawa càinacaalí ichàbáanáwa áiba èeriwa. ¹⁴ Espíritu Santo imàacapíná wenàiwica náalíacawa cachànica nuíwítáise, icàlidacáinacué pirí nutàacái péemiacaténacué càinacaalí íimáaná. ¹⁵ Macáita yái Núaniri Dios idènièrica nudèniata nacái yáapichani, íná núumacué pirí Espíritu Santo icàlidapínacué piríwa nutàacái, imàacacué nacái píalíaca péemiacani, càinacaalí íimáaná.

¹⁶ “Achúmáanataàcá càmitacué piicápiná núa, néese mesúnamáita piicápinacué núa àniwa nùacáinácá Núaniri Dios yàataléwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁷ Néeseté abénaméeyéi wéenanái wía yéewáidacaléca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica íimáaná yái tàacáisica? Idéca ímaca walí achúmáanataàcá càmiínápínása waicáni, néese mesúnamáitasa yèepùà waicápináca àniwani, yàacáinásacáwa Yáaniri Dios yàataléwa. ¹⁸ ¿Càinásica íimáaná yái tàacáisica ‘achúmáanataàcá’? Càmita wáalíawa càinacaalí ìwali itàaní —náimaca.

¹⁹ Néese Jesús yáalíacawa wawàwaca wasutáca wéemiawa ìwalini. Yá ímaca walí:

—Nudéca núumacuéca pirí achúmáanataàcá càmitacué piicápiná núawa, néese-cué mesúnamáita piicápinacué núa àniwa. ¿Pisutásicué péemiawa píawáaca ìwali yái tàacáisica? ²⁰ Péemiacué cayábani. Achúmáanataàcá pícháanípínacuéca, yá achúmapínacuéca piwàwa nanúacaalí núawa, quéwa áibanái èeri mìnanaí càmiíyéi yeebáida nutàacái, casíimáipínáca nawàwa. Quéwa éwita achúmacáanítacué piwàwa malééná èeri nuétácái ìwalíise, càicáaníta mesúnamáita casíimáicuéca piwàwa nuétácái ìwaliwa. ²¹ Péemiacué comparación: Achúmaca inanái iwàwa ùasu èericaalí yàanàaca umusúadáanápíná iicá èeri. Yá achúmaca uwàwa ùuwichàacáináwa cáiwíiri iyú, quéwa idécanáami asáica uìri, yásí uimáichaca yái cáiwíirica, máinicáiná casíimáica uwàwa umusúadacáiná iicá èeri. ²² Càita nacái siúcade achúmacuéca piwàwa. Quéwa nuèpùapínacawa nuicácuéca pía àniwa, yásí máinicué casíimáica piwàwa, yá canácata yáalíméeripíná achúmaca imànicuéca piwàwa àniwa.

²³ “Néenialípiná càmítacué iwàwacutá pisutáca péemíawa núa, yácaíná Espíritu Santo yéewáidapínacué píawa. Péemíacué cayába, Núaniri Dios imànipínacué piríwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca imànínapíná pirí, pisutácaalícué Dios ícha nunùmálicuíse càide iyúwa nuwàwáaná. ²⁴ Càmitàacá pisutácué Núaniri Dios ícha nunùmálicuíse imànínapínacué pirí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná. Pisutácué Dios ícha nunùmálicuíse imànínapíná pirí cayábéeri, yásí imànicuéca piríwani càide iyúwa nuwàwáaná, yéewacaténacué casíimáica piwàwa manuísíwata —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Jesús íimacaté walí àniwa: “Nudéca nuéwáidacuéca pía càulenéeri comparación iyú. Quéwa áibaalípináwa càmítacué nutàaní pirí comparación iyú. Néese nutàanípinacué pirí amaléeri iyú Núaniri Dios ìwaliwa, píalíacaténacué péemíaca ráunamáitani, càinácaalí íimáaná. ²⁶ Néenialípiná pisutápinacué Dios ícha nunùmálicuíse imànínapínacué pirí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, yá càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísíwata pirípinacué. ²⁷ Cáininácáiná Dios íicácuéca pía, íná càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísíwata pirípinacué. Cáininácuéca Dios íicáca pía cáininácáinácué píicáca núa, peebáidacuéca nacái nùanàcaté Dios yàatanáise. ²⁸ Nudéca nùacawa Núaniri Dios yàatanáise nùanàcaténá aléi èeri irìculé. Siùcáde nuèpùacawa èeri ícha nùacaténáwa àniwa Núaniri Dios yàataléwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

²⁹ Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Siùca pitàaníca piyaca amaléeri iyú, càmita picàlida piyaca càulenéeri comparación.

³⁰ Siùca wáalíacawa píalíacawa macáita wawàsi. Càmita iwàwacutá wasutáca wéemíawa pía píalíacáináta nùacawá wáinácaalí wáináidáanáwa wawàwalícuíse nùacawá píalíacáináwa wáiwítáise ìwali. Íná weebáidaca píanàcaté Dios yàatanáise —wáimaca irí. ³¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Piyúnáidacuéca peebáidaca nutàacái tàì íiméeri iyú macái piwàwalícuíse nùacawá, quéwa càmitàacáwa cachàinicué píiwítáise nùwali. ³² Mesúnamáisíwatacué pípiacuécawa picàlìliacawa nuícha, yá píimàacapínacuéca núa abéeritawa. Quéwa càmita máiní abéerísíwa núa, Núaniricáiná ìyaca núapícha. ³³ Nucàlidacuéca pirí macáita yái tàacáisica yéewacaténacué matuísbanáica pía peebáidacáinácué nutàacái. Chái èeri irícu piùwichàapínacawa, quéwa pichàiniadacué piwàwawa. Nudéca numawèniadaca Satanás íiwítáise cachàiníiri, yái ichùulìerica èeri mìnánái íiwítáise namànínapíná nabáyawanáwa, íná yéewacué píalímápiná píimawèniadaca píichawa Satanás nacái —íimaca walí yái Jesúsca.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca walíni, yá íicáidaca chènuniré, yá íimaca Dios irí: “Núaniri, idéca nuénáiwana yànàaca. Pimàaca èeri mìnánái náalíacawa cachàinica núiwítáise, núa Píirica, yéewanápiná numàaca nacái náalíacawa cachàinica píiwítáise.

² Pidéca píimàacaca nulí píiwítáise nùacawá núcùanápiná èeri mìnánái canánama, nùacaténá nacáuca càimíiri imáalàawa, níái pièyéica nulí nùasunáipíná, núa Píirica. ³ Nadèniapíná nacáuca càimíiri imáalàawa níái yáaliyéica wàwali, pía abéerita Dios báisíirica, núa nacái Jesucristo yái píbanuèrica aléi èeri irìculé.

⁴ “Nudéca nùasáidaca nalí cachàinica píiwítáise chái èeri irícu, íná nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté pichùulianá numànica. ⁵ Íná Núaniri siùcade píimàaca cáimíetacanéerica núa píapícha chènuniré càide iyúwaté nùyáaná píapícha bàaluitésíwa èeri ipíchawáise.

⁶ “Pidéca peedáca níái wenàiwicaca èeri mìnánái yèewíise píacaténá nulí núa nùasunáipíná. Yá nudéca numàacaca náalíaca píwali iyúwa piyáaná. Quéechatécáwa píasunáica núa, yá pidéca píaca nulí núa nùasunáipíná, nadéca nacái namànica càide iyúwa pichùulianá núa. ⁷ Siùca náalíacawa macáita yái numàníirica, yá nacái tàacáisi

nuéwáidéerica iyú nía, nudéca numànicani pichàini iyú, yái pichàini pimàaquéerica nulí.
⁸Nudéca nucàlidaca nalíni yái tàacáisica pièricaté nulí, yá neebáidaca nulíni. Náalíacawa báisíiri iyúcani nùanàacaté pìatanáise. Neebáida nacái pibànùanáté núa.

⁹ “Nusutáca nalí píicha manuísíwata. Càmita nusutá píicha áibanái èeri mìnanaí irípiná càmiyéi yeebáida nutàacái. Néese nusutáca píicha nalí níai pièyéica nulí pìasunáicáiná nía. ¹⁰ Macáita níai nùasunáica níacata pìasunái nacái. Macáita níai pìasunáica níacata nùasunái nacái. Nàyacáiná machacàníiri iyú, íná náasáidaca cachàinica nuíwitáise.

¹¹ “Siúcáade càmita nuyamáawa cháí èeri irícu, quéwa nayamáapínacawa cháí èeri irícu, idècunitàacá nùyaca píapicha. Pía, Núaniri mabáyawanéerica, picúa nía píripínáwa pichàini iyúwa neebáidáanápiná mamáalàacata pitàacái, níai pièyéica nulí nùasunáipíná, yéewacaténá abédanamaca náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná nuíwitáise píapicha. ¹² Idècunitàacá nùyaca náapicha cháí èeri irícu, yá nucàacaté nía píripíná pichàini iyú, níai pièyéica nulí nùasunáipíná. Canácata néená yúuquéeriwa nuícha, abéerita meedá yáara yúuquéericatéwa quéechatécáwa. Iná yéewa macáita ichàbapínacawa iyúwa profetanái itànàanáté tàacáisi ìwali pinùmalícuíse bàaluité.

¹³ “Siúcáade nùacawa pìatalé, Núaniri. Quéwa idècunitàacá nùyaca cháí èeri irícu, yá nusutáca píicha nalí casíimáicaténá nawàwa manuísíwata càide iyúwa casíimáiná nuwàwa. ¹⁴ Nudéca nucàlidaca nalí pitàacái quéwa báawaca èeri mìnanaí iicáca nía càmicáiná nàya càide iyúwa èeri mìnanaí iyáaná, càide iyúwa núa nacái càmiíná nùya càide iyúwa èeri mìnanaí iyáaná. ¹⁵ Càmita nusutá píicha pitéenápiná nía èeri íicha, néese nusutáca píicha picúanápiná nía Satanás íicha yái báawéerica. ¹⁶ Càide iyúwa càmiíná nùya èeri mìnanaí fiíwitáise ìwali, càita nacái níai yeebáidéeyéica nutàacái càmiyéita nacái ìya èeri mìnanaí fiíwitáise ìwali. ¹⁷ Masacàaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá píri càide iyúwa piwàwáaná. Báisíiri tàacáisica yái pitàacáica. ¹⁸ Càide iyúwa pibànùanáté núa èeri mìnanaí yèewiré, càita nacái nubànùaca níai nùasunáicawa èeri mìnanaí yèewiré càmiyéica yeebáida nutàacái. ¹⁹ Yá siúcáade numàacapínáca nucáucawa náichawalíná numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná yéewanápiná masacàaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá píripíná càide iyúwa piwàwáaná.

²⁰ “Càmita nusutáca píicha abéta nalí níai yeebáidéeyéica nutàacái, néese nusutáca píicha nacái áibanái irípiná yeebáidéeyéipíná nutàacái áibaalípiná néemíacaalípiná nuéwáidacalénái icàlidaca nalíni. ²¹ Núaniri, nusutáca píicha pimàacáanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca macáita manuísíwata, càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. Càide iyúwa piyáaná núapicha, nùyáaná nacái píapicha, càita nacái pimàacaca abédanamaca náiwitáise náapichawáaca nàyacaténá abédanamata wáapicha, yéewanápiná áibanái èeri mìnanaí neebáidaca pidéca pibànùaca núa aléi. ²² Pidéca pimàacaca nùasáidaca nalí cháí èeri irícu cachàinica píiwitáise. Núa nacái, nudéca numàacaca náasáidaca áibanái irí cachàinica píiwitáise yéewanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. ²³ Nùyaca nawàwalícu, pía nacái ìyaca nuwàwalícu abédanamacaténá náiwitáise náapichawáaca manuísíwata, yéewanápiná èeri mìnanaí càmiyéi yeebáida nutàacái náalíacawa pidéca pibànùaca núa, yéewanápiná nacái náalíacawa cáinináca piicáca níai nùasunáica càide iyúwa cáinináaná piicáca núa.

²⁴ “Núaniri, pidéca pìaca nulí nía nùasunáipíná. Nuwàwaca nàyaca núapicha aléera nùyacatalépiná naicácaténá pimàacáaná macáita naicáca núa cáimiétaquéri iyú nùyacaalípiná píapicha chènuniré, cáininácináté piicáca núa bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. ²⁵ Pía, Núaniri mabáyawanéeri, áibanái èeri mìnanaí càmiyéi yeebáida nutàacái càmita náalí pìwali, quéwa núalíaca pìwali. Níai nacái nùasunáica náalíacawa pibànùacaté núa aléi. ²⁶ Nudéca numàacaca náalíacawa píiwitáise ìwali. Yá numàacapíná mamáalàacata náalíaca pìwali càiripínáta yéewanápiná cáinináca naicáyacacawa càide

iyúwa cáinináaná piicáca núa, yéewanápiná nacái nùyaca nawàwalìcu”, íimaca yái Jesúsca isutáca walípiná Yáaniri Dios íchawa.

18

Arrestan a Jesús

¹ Jesús idécanáami isutáca walípiná Dios ícha, yá yàacawa wáapicha wía yéewáidacaléca, wàacaténáwa abéemàalé únibàa ícha, ípidenéeri Cedrón. Iyaca néeni bànacalé inàlimaná. Yá Jesús iwàlùacawa néré wáapicha wía yéewáidacaléca. ² Judas, yái yèericatéwa wáicha itécaténá Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yáaliacawa ìwali yái bànacaléca, Jesús iyacáináté néeni wáapicha madécaná yàawiría, wía yéewáidacaléca. ³ Iná Judas yàanàaca bànacalé inàlimaná néré, itéeri yáapichawa madécaná romanonái yàasu úwinái, áibanái nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo. Sacerdote íiwacanáni, fariseonái nacái nabànùacaté nàasu úwináiwa Judas yáapicha. Nadèniaca nacáapisàíwa. Naté nacái nàasu béeriasiwa, lámpara nacái nacamalápináwa, catácáiná nàwali. ⁴ Quéwa Jesús yáaliacawa càinácaalí namàniínápináté irí, íná imusúacawa náipunita, yá isutáca yéemíawa nía:

—¿Cawinácué picutá? —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Náimaca irí:

—Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica wacutá —náimaca irí. Néese Jesús íimaca nalí:

—Núaquéi —íimaca yái Jesúsca. Judas, yái itéerica Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, ibàlùacawa néeni úwinái yáapicha. ⁶ Idété Jesús íimaca: “Núaquéi”, yáta cáaluca nía Jesús ícha, yá néerúacawa ícha, yá náuwàacawa cáli ínatalé nacalùniwa. ⁷ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía àniwa:

—¿Cawinácué picutá? —íimaca. Néese náimaca àniwa:

—Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica wacutá —náimaca irí. ⁸ Iná Jesús íimaca nalí àniwa:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni nuináwanáwa núaquéi. Picutácaínacué núa, néese pimàacacué nèepùacawa níái núapichéeyéica —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Yá macáita ichàbacawa càide iyúwaté Jesús íimáanáté: “Núaniri, níái pièyéica nulí nùasunáipiná canácata néená yúuquériwa núícha”, càité íimaca yái Jesúsca, iwàwacáináté icùaca wía yùuwichàacáisi ícha, wía yéewáidacaléca. ¹⁰ Néese Simón Pedro, idènièrica espada machete nacáiri, yá iwatàaca espada yàalu irìcuísewa, yáalimáidaca ipéliacatátá quéwa isasàacáita meedá asiali yùuwi yéewápuwáiséechúa yái ípidenéerica Malco, sacerdote íiwacalíná yàasu wenàiwicaca. ¹¹ Quéwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Píiyàa pìasu espadawa yàalu irìculéwa. Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús ante Anás

¹² Néeseté níái úwinái, náiwacali yáapichawa, nía nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo náibàaca Jesús. Yá nadacùaca náichawa icáapi. ¹³ Néese quéechacáwa natéca Jesús Anás icapèe néré. Caifás icuíricani yái Anásca. Néenialíté sacerdote íiwacalínácani yái Caifásca. ¹⁴ Yái Caifás, yácata icàlidéericaté judío íiwacanáni irí cayábáanápináté cachàiniwanái nalíni abéeri asiali yéetácaalípinátéwa macái wenàiwica íchawalíná, ipíchaná romanonái inúaca macáita judíonái.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵ Néese Simón Pedro, núa Juan nacái, wàacawa Jesús yáamiwáise déecuta. Wàanàaca sacerdote íiwacalíná icapèe néré, yá namàacaca nuwàlùacawa Jesús yáamiwáise capíi ibàacháwalená irìculé, yácaíná sacerdote íiwacalíná yáalía iicáca núa. ¹⁶ Pedro ibàlùacawa bàacháwáiséeri inùma ícha. Iná nùacawa bàacháwa ícha nutécaténá Pedro núapichawa bàacháwa irìculé. Yá nusutáca wawàsi inanái ícha icuèchúaca capíi inùma bàacháwáise umàacáanápiná Pedro iwàlùacawa. Yá umàacaca iwàlùacawa. ¹⁷ Néese usutáca uémíawa Pedro:

—¿Píasica nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —úumaca Pedro irí. Néese Pedro íimaca ulí:

—Càmita núani —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

¹⁸ Néese casalinicaté nàwali níái sacerdote yàasu wenàiwicaca iyéeyéica néeni, úwinái nacái icuèyéica templo, íná napucúadacaté quichái, yá nàanabàca. Pedro yàanabàca nacái náapicha quichái.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

¹⁹ Idècunitàacá Pedro iyaca bàacháwáise manuíri capíi íicha, yá capíi irícu sacerdote íiwacaliná idàbacaté isutáca yéemíawa Jesús wàwali macáita wía yéewáidacaléca. Isutáca yéemíawa Jesús nacái càinácaalí ìwali yéewáida wenàiwica. ²⁰ Jesús íimaca irí:

—Càmita nuéwáida nía ibàacanéri iyú. Nudéca nucàlidaca tàacáisi macái wenàiwica yàacuése. Nudéca nuéwáidaca wenàiwica mamáalàacata judionái yéewáidacàalu irícu, templo irícu nacái, aléde nàwacáidáyacacataléca macái judíoca. ²¹ ¿Cáná pisutá péemíawa núa? Pía pisutáca péemíawa áibanái yéemièyéicaté nutàacái càinácaalíté ìwali nuéwáidaca nía. Náalíacawa ìwali yái nucàlidéerica nalí —íimaca yái Jesúsca. ²² Idècanáami Jesús càí íimaca nalí, néese abéeri néená níái úwi icuèyéica templo inúaca Jesús inàni ìwali. Yá íimaca Jesús irí:

—Picá càí pitàanica sacerdote íiwacaliná irí —íimaca. ²³ Jesús íimaca irí:

—Nutàanicaalí báawéeri iyú, picàlida nulíni càinácaalí báawéeri nutàaní. Quéwa càmicaalí nutàaní báawéeri iyú, néese canácata yéewaná picapèedáidaca núa —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Néese Anás ichùullaca úwinái natéca Jesús nadacuèrimi Caifás yàatalé yái áiba sacerdote íiwacaliná.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵ Idècunitàacá Pedro ibàlùanica yàanabàca iyaca, yá áibanái iyéeyéica néeni nasutáca néemíawani:

—¿Càmitasica pía nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —náimaca. Quéwa Pedro imànica ichìwawa àniwa. Yá íimaca nalí:

—Càmíirita núa —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná náibàacani.

²⁶ Néese sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica, abéeri yéenasàiriná yái asìali Pedro isasèericaté yùuwi, yácata isutáca yéemíawa Pedro nacái. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Càmitasica pía yái nuiquéricaté Jesús yáapicha bànacalé inàlimaná néeni? — íimaca. ²⁷ Yá Pedro imànica ichìwawa àniwa, íimaca càmitasa yáalía Jesús ìwali, yáta cawámai itàaca.

Jesús ante Pilato

²⁸ Néeseté natéca Jesús Caifás icapèe íicha gobernador romanosàiri icapèe nérépiná. Amaláca yàacawa nawicáu, íná càmita nawàlùawa gobernador càmíiri judío icapèe iriculé, náimacáiná càmitasa nawàwa casacàaca nía Dios íicha ìwalíise yái nawàlùanácawa càmíiri judío icapèe iriculé. Càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá nía, casacàacaalí Dios iicáca nía yáté èerica, yá càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa Pascua yàasuna culto yaalí. ²⁹ Iná gobernador Pilato imusúacawa icapèe íichawa itàanicaténá náapicha. Yá íimaca nalí:

—¿Càinácué ibáyawaná pirí yái asìalica? —íimaca. ³⁰ Néese náimaca irí:

—Càmicaalí imàni ibáyawanáwatá, néese càmita waté pìatalétáni —náimaca. ³¹ Pilato íimaca nalí àniwa:

—Pitécuéni piùwichàidacuéni càide iyúwa piawirináimi íiwitáise íimáaná —íimaca yái Pilatoca. Níái judíoca náimaca Pilato irí àniwa:

—Píacué romanonái icuèyéica wàasu cáli càmítacué pibatàa wanúaca wenàiwica cruz ìwali, wía judíoca —náimaca irí.

³² Càité namànica càide iyúwaté Jesús icàlidáanaté ìwaliwa nanúanápínatèni cruz ìwali, níái càmíiyéica judío. ³³ Pilato yèepua iwàlùacawa icapèe manuíri iriculéwa. Yá imáidaca yàataléwa Jesús. Pilato íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. ³⁴ Jesús íimaca irí:

—¿Pisutásica péemiawa núa pínáidacáináwa pisutáanápíná péemia núa, càmicaalí nacái, pisutásica péemiawa núa áibanái icàlidacáiná piríni? —íimaca yái Jesúsca. ³⁵ Pilato íimaca irí àniwa:

—¡Núa càmfírira judío! Péenanái judíonái, nía nacái sacerdote íiwacanánái nadéca natéca pía nùatalé nacháawàacaténá piináwaná ìwali. ¿Càiná báawéeriquéi pimànica? —íimaca. ³⁶ Néese Jesús íimaca irí:

—Càmita nucua wenàiwica càide iyúwa èeri mìnánái icùaná yàasu wenàiwicawa cháí èeri irícu. Nucùacaalí càì nùasu wenàiwicawatá, yá nudèniaca nùasu úwináiwatá imàníyéipíná úwi ipíchaná nùuwidenái íibàaca núa presoíri iyú natécaténá núa judío íiwacanánái yàatalétá. Quéwa càmita nucua nùasunáíwa èeri mìnánái íiwitáise ìwali — íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese Pilato isutáca yéemiawa Jesús àniwa:

—¿Néeni, píatasica abéeri nacuèriná? —íimaca. Néese Jesús íimaca.

—Báísíta, núaquéi càide iyúwa píimáaná. Nacuèrináca núa. Numusúacaté nuicá èeri nucàlidacaténá nalí báisírira tàacáisi. Cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica yáalíacawa báisírira tàacáisi ìwali, néemiaca cayába nucàlidáanáca nalíni —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese Pilato íimaca Jesús irí:

—Canácata yáaliméeri yáalíacawa càirínacaalíni, yái píiméerica ìwali báisírircasa tàacáisica —íimaca yái Pilatoca.

Jesús es sentenciado a muerte

Néese Pilato idécanáamité càì isutáca yéemiawa Jesús, yá Pilato imusúacawa icapèe íichawa àniwa itàanícáténá judíonái yáapicha. Íimaca nalí:

—Càmita nuicá ìwali ibáyawaná yái asàlica. ³⁹ Quéwa, càide iyúwacué píiwitáise iyáaná, nuwasàapínacué piríwa abéeri presoíri Pascua yàasuná culto yaalíwa. ¿Píwàwasicué numàacaca yèepunícawa pirí Jesús, yái judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca. ⁴⁰ Néese macáita néemíanicawa:

—¡Càmírita! ¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca néemíanicawa. Yái Barrabásca abéeri presoíri imàníricaté ùwicái romanonái yàasu gobierno íipunita.

19

¹ Néeseté Pilato ichùuliaca yàasu úwináíwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàinírira cabèesi iyú. Yá nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha.

² Néese úwinái namànica tuírira culèpi nacáirira icàyuwaníná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali nacuèrinásàirira naicácaténásatáni, naicáanícáténá meedá Jesús iquíníná. Néese náucaca ruana nacáirira Jesús ìwalíise, abéeri ruana nacáirira cáaléeri quíiréeri nacái càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèrinásàirira naicácaténásatáni. ³ Néese nàacawa yàatalé abéerinamata namanùbaca iyúwa, càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíníná, quéwa naicáanicáita iquíníná meedá, càmita báisírira iyú nàa icàaluíníná. Yá náimaca irí:

—¡Casíimái píwàwa, píyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícáténá meedá Jesús iquíníná. Yá nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.

⁴ Néese Pilato imusúacawa àniwa itàanícáténá judíonái irí. Yá íimaca nalí:

—Píicácué yái, nudéca nutécuéca píataléni, yéewacaténacué píalíacawa càmita nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca.

⁵ Néese namusúadaca Jesús capíri irícuíse idènièri tuírira culèpi nacáirira icàyuwaníná íiwita ìwaliwa, idènièri ìwalíisewa bàlesi quíiréeri nacái. Yá Pilato íimaca nalí:

—¡Píicácuéni, yácata yái asàlica! —íimaca.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judíonái yàasu úwi icuèyéica templo, naicácanacáita Jesús, yá nadàbaca néemíanicawa. Náimaca:

—¡Pínúacuéni! ¡Pítàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Néese Pilato íimaca nalí:

—Píatacué ité itààawani cruz ìwali, càmicáiná nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa — ímaca. ⁷ Níái judíoca náimaca:

—Wadèniaca wàawirináimi yàasu tàacáisiwa ímèerica iwàwacutáaná yéetácawa icàl-idacáiná iináwanáwa Dios Íricasani —náimaca.

⁸ Néese idécanáami Pilato yéemíaca nataacái, yá cáaluca manuísíwatani. ⁹ Yèepùà iwàlùacawa icapèe manuíri iriculéwa àniwa, yá Pilato isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Síisээрíiná píá? —ímaca. Quéwa Jesús càmfíríta itàaní. ¹⁰ Néese Pilato ímaca irí:

—¿Cána càmita pitàaní nulí? Píalíacawa núalimá nuchùuliaca natàtàaca píá cruz ìwali, íná iwàwacutá picàlidaca nulí piináwanáwa numàacáanápíná pèepunícawa càmicaalí piwàwa pèetácawa —ímaca. ¹¹ Néese Jesús ímaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa pimànica càide iyúwa iwàwáanátá, yá canácata píaliméeri pimànica nulítá, íná yáara wenàiwica ibànuèricaté núa presoíri iyú pìatalé, máini yáwanái ibáyawaná píicha —ímaca yái Jesúsca.

¹² Yáta Pilato icutáca càinápínacaalí iyú yáalimá imàacaca Jesús yèepunícawa, quéwa judío íiwacanánái néemfánícawa:

—¿Pimàacacaalí yèepunícawa yái asàlica, néese càmita quirínama cayába píapicha emperador romanosàirica, yái píiwacalisíwa icuèrica macái cáli imanùbaca! ¿Cawiná-caalí wenàiwica iwàwéerica icùaca wenàiwica iyúwa nacuèriná, yùuwidaca imànica píiwacali emperador! —náimaca.

¹³ Néese, idécanáami Pilato yéemíaca nataacái, yá ichùuliaca úwinái natéénápíná Jesús capíi iricúise. Yá Pilato yáawinacawa yàasu yàalubáisi íinatawa yéemíacataléca wenàiwica iináwaná, íipidenacatalé Gabata hebreo itàacái iyú, áibaalí íipidenacatalé íba sàabadanaméeyéi. ¹⁴ Yáté èerica Pascua yàasuná culto ipíchawáiséeri, yáté judíonái nachùniaca yàacási nayáacaténá nayáacaléwa Pascua yaalí, càmicáiná yéewaná náibaidaca Pascua yàasuná culto yaalí. Néese mawiénicaalíté machacànica èeri, yá Pilato ímaca judíonái irí:

—¿Píicácué yái picuèrináca! —ímaca. ¹⁵ Quéwa néemfánícawa:

—¿Pinúacuéni! ¿Pinúacuéni! ¿Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Pilato ímaca nalí:

—Càmita cayába nutàtàacué picuèriná cruz ìwali —ímaca. Quéwa sacerdote íiwa-canánái náimaca:

—¿Canáca áiba wacuèriná emperador romanosàiri íicha! —náimaca.

¹⁶ Ináté Pilato yèepùadaca nalí Jesús natàtàacaténáni cruz ìwali. Yá natécani.

Jesús es crucificado

¹⁷ Néeseté natéca Jesús yàcalé íicha. Jesús itéca yàacawa yàasu cruzwa. Néese nàanàaca néré íipidenacatalé La Calavera íimáanáca “íiwitasi yáapimi ìyacatalé” (áibaalí íipidenacatalé Gólgota hebreo itàacái iyú). ¹⁸ Néese natàtàacani cruz ìwali. Yá natàtàaca nacái áibanái cruz ìwali. Nabàlùadaca abéeri cruz Jesús inanàcubàa, abéeri cruz nacái abéemàawáise. Yá nabàlùadaca Jesús yàasu cruz bamuchúamibàa nalí. ¹⁹ Pilato gobernador ichùuliacaté nachanàidaca tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali. Yá tàacáisi ímaca: “Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséeri, yái judío icuèrináca.” ²⁰ Yá madécaná judío iléeca tàacáisi úwináicáiná natàtàacaté Jesús cruz ìwali mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí. Yá náalimá naléeca tàacáisi natànàacáinaté máisiba tàacáisi iyúni: hebreo itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, griego itàacái iyú nacái. ²¹ Ináté judíonái yàasu sacerdote íiwacanánái nàacawa Pilato yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báawéeriquéi meedá yái tàacásica pichùulièrica natànàaca ímèerica ‘Judío icuèriná’, íná pichùulia natànàaca áibata àniwa. Pichùulia càì natànàanápíná: ‘Yái ímèerica ìwaliwa judío icuèrinácasani’, càì pichùuliaca natànàanápínáni —náimaca.

²² Quéwa Pilato ímaca nalí:

—Numàacaca càitanide iyúwa natànàanácani —ímaca.

²³ Néese idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá nàwacáidaca ibàlemi, naseríaca báinúacanama nàwaliwáacani, yá macái úwisàiri imanùbaca yeedáca iríwa

abéeri yéená. Néese úwinái yeedáca ináawanimi cáaléeri càmiiri isucúacaná, yái wáluma ináawaniná iyàacanéri chènuniise àta cáliaculénama. ²⁴ Iná úwinái náimaca nalíwáaca:

—Picácué wacacanáidani, waseríanápiná wàwaliwáacani. Cayába wáucaca wáichawa suerte ìwalinápiná wáalíacaténáwa càinácaalí wéená yeedéeripiná wáichani —náimaca. Càita namànica càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Jesús inùmaliçuise bàaluité. Càité íimaca “Naseríaca nàwaliwáaca nubàlemi, yá náucaca náichawa suerte nunáawanimi ìwalinápiná nacái, càinácaalí néená yeedéeripiná iríwani”, càì profeta itànàacaté tàacáisi Jesús inùmaliçuise. Càité namànica níái úwináica.

²⁵ Jesús yáatúa ibàlùacawa mawiénita Jesús yàasu cruz irí, uénásàatúa nacái. Uyaca náapicha nacái María, úái Cleofas yàacawéetúaca. María Magdalena iyaca náapicha nacái. ²⁶ Jesús iicáca yáatúawa ibàlùèchúacawa núapicha mawiénita cruz irí, núa yéewáidacaléca cáininéerica Jesús iicáca, yá Jesús íimaca yáatúa iríwani:

—Yái nuéwáidacaléca, piicá càinide iyúwa pìiriwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús íimaca nulí, núa Juanca:

—Picúa úa càide iyúwa píatúawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nucúacaté úa nuénánái yáapichawa nucapèerìcuwa idécanáamité Jesús yéetácawa.

Muerte de Jesús

²⁸ Néeseté Jesús yáalíacawa imáalàidacaté imànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá imànica, íná Jesús íimaca:

—Macàlaca nuwàwa —íimaca nalí imànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàanáté Dios itàacái bàaluité.

²⁹ Uyaca néeni catúa ipuniéchúawa uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá náisapiaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú. Yá nadacúaca wáluma nacáiri isàbéeri hisopo yéetaná yàana ipùatalicu, yái hisopo sitúa nacáirica. Néese namichàidacani mawiénita Jesús inúma irí, yéewacaténá ibèrùacani. ³⁰ Yá Jesús ibèrùaca achúmanamata íisapiacaténá inúmawa iyú yái uva ituníca càaméeri ìiracaná, yéewacaténá itàaníca cachàiníiri iyú. Néese Jesús íimaca:

—Nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá numànica —íimaca yái Jesúsca. Néese icùadaca íiwitawa, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Yáté èerica viernes ipíchawáiseté judíonái iyamáidacawa Pascua yàasuná culto yaalí. Iná judíonái càmitaté nawàwa yéetéeyéimiwa ichéecami ichanàacawa cruz ìwali nàasu sábadu irícu nayamáidacatáicawa. Yáté èerica nayamáidacatáicawa máiníirica iwàwacutácawa nalí namànicaténá nàasu cultowa íipidenéeri Pascua. Iná nasutáca Pilato íicha wawàsi ichùulianápiná úwinái inúaca imalàawa nacàwa yáapi, níái ichanèeyéicawa cruz ìwali néetácaténáwa ráunamáita, yéewacaténá áibanái nalicùadaca nachéecami cruz íicha. ³² Iná úwinái yàaca inúaca imalàawa icàwa yáapi yái idàbàanéerica nàanàaca. Namalàata nacái icàwa yáapi yái áiba natàtèerica mawiénita Jesús irí. ³³ Quéwa nàacawa Jesús yàatalé, yá naicáca yéetácatéwa, íná càmita nanúa namalàawa icàwa yáapi.

³⁴ Quéwa abéeri úwi isutàaca Jesús ibàlài irícu ùlibàna iyú. Yáta íiranámi imusúacawa icháuná iríçuise úni nacáiri yèewi. ³⁵ Nudéca nucàlidacani iyúwaté nuicáanáténi, núa Juanca, nuicácaínáté Jesús yéetácatéwa ipíchawáiseté úwi isutàaca ibàlài irícu ùlibàna iyú. Iná yéewa nucàlidacuéca pirí báisíiri iyúni. Nualíacawa nucàlidacuéca pirí báisíiri iyúni, peebáidacaténácué nacái Jesús itàacái. ³⁶ Namànicaté macáita Jesús irí càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi bàaluité Dios inùmaliçuise Mesías ìwali, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèripinacaté nalí. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté: “Picácué pimalàa yáapi, yái oveja wàlisàica pinuéricuéca Pascua yàasuná culto piná”, íimacaté yái Diosca. ³⁷ Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise Mesías ìwali. Profeta íimacaté: “Naicáidapiná irí, yái asìali nasutèericaté”, càité itànàaca yái profetamica.

Jesús es sepultado

³⁸ Néesetécáwa José, abéeri Arimatea ìyacàlená mìnali, yàacawa Pilato gobernador yàatalé, yá isutáca Pilato ícha Jesús iinámi. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái quéwa ibàacanéeri iyúta quéechacáwa cáalucáináté José judío íwacanánái ícha. Yá Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi, iná José yàaca yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. ³⁹ Nicodemo nacái, yái yèericatéwa áiba catá itàanicaténá Jesús yáapicha, yàanàaca néré itéeri nacái treinta kilo pumèniiri isàni, yèewiàdéericaté pucháiba pumèniiyéi isàni íiwitáaná iyú, ípidenéeyéi mirra, áloe nacái áiba. ⁴⁰ Càité Nicodemo yeedáca Jesús iinámi José yáapicha. Yá néepùacani cáaléeri wáluma iyú náisapièricaté pumèniiri isàni iyú, Nicodemo itéerica. Namànicaté càide iyúwa judíonái imàníiná yéetéeyéimiwa irí ipíchawáise nabàliaca nía. ⁴¹ Iyacaté bànacalé inàlimaná mawiénita irí yái nanúacatáica Jesús. Bànacalé inàlimaná yèewi ìyaca wàlisài càliculli canácáwa nabàlièri yéetéerimiwa néré. Yái càlicullica áibanái íccataté dúli ibàlài irícu yéewanápiná càlicullicani, capii imàdàaná nacáiri. ⁴² Naliadaca Jesús iinámi càliculli irículé mawiénicáiná cruz iríni yái càlicullica, catácáiná nacái yàacawa yáté èerica viernesca, ipíchawáise sábadó judíonái iyamáidacatáicawa.

20

La resurrección de Jesús

¹ Mapisáisiwata domingo irícu, María Magdalena ùacatéwa càliculli néré catácatái tàacáwa. Yá uicáca manuíri íba ibàlùericawa méetàucuta càliculli inùma ícha, yái íba nabàlianáca càliculli inùma. Yái càlicullica áibanái íccataté dúli ibàlài irícu yéewanápiná càlicullicani, capii imàdàaná nacáiri. ² Néeseté upiáacawa wàatalé, yái Simón Pedro, núa Juan nacái yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Yá úumaca walí:

—¡Nadéca needáca Wáiwacali iinámi càliculli irícuíse, yá càmita wáalíawa alénácaalí náucani! —úumaca.

³ Néese Pedro, núa nacái Juan, wàaca waicácaténá càliculli nérépiná. ⁴ Wía asianái wapiáacawa pucháibanamata. Nupíacawa cachàini Pedro ícha. Yá idàba nùanàaca càliculli néré. ⁵ Yá núawia nuicáidaca càliculli irículé, yái càliculli náiquéericaté dúli ibàlài irícu iyúwa capii imàdàaná. Nuicáca ibàlemi, yái néepùanacaté Jesús iinámi. Càmita quéwa nuwàlùawa càliculli irículé. ⁶ Néese, Simón Pedro yàanàa núamiwáise, yá iwàlùacawa càliculli imàdàaná irículé. Pedro nacái iicáca yái ibàlemica. ⁷ Iicáca nacái wáluma néepuèricaté iyú Jesús íiwitami. Méetàucuta iríawa áiba wáluma ícha ituwièriwa cayába. ⁸ Néese núa Juan, yái idàbàanéerica yàanàaca càliculli néré, nuwàlùacawa nacái nuicácaténá néré. Nuicáca iyúwa ìyáaná, yá nuebáidaca Jesús imichàacatéwa yéetácaisi ícha. ⁹ Càmicáiná wáalía wéemíaca cayába quéechatécáwa càinácaalíte Dios itàacái ímáaná íméericaté ìwali iwàwacutáanápínáté Jesús imichàacawa yéetácaisi ícha. ¹⁰ Néese, wía pucháiba yéewáidacaléca wèepùacatéwa wacapèe néréwa.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ Quéwa María Magdalena uyamáacatéwa mawiénita càliculli irí. Idècunitàacá uícháanica, yá úawia uicáidaca càliculli imàdàaná irículé. ¹² Yá uicáca pucháiba ángel cabalèenaméeyéi ibàle yáawinéeyéicawa Jesús iinámi iríacatáicawa. Abéeri yáawinéeriwa Jesús íiwitami néeni. Aiba nacái yáawinéeriwa yàabàlimi néeni. ¹³ Níái ángelca náimaca ulí:

—Néeni, ¿cáná pícháaní? Càmita iwàwacutá pícháanica —náimaca. Yá úumaca nalí:

—Nadéca natéca Nuíwacali iinámi, yá càmita núalíawa alénácaalí náucani —úumaca úái María Magdalenaca.

¹⁴ Udécanacáita càì úumaca, néese uwènúaca uicáidaca uémaléwa báawata, yá abéeri wenàiwica ibàlùacawa néeni. Càmita quéwa úalíawa Jesúsca. ¹⁵ Néese Jesús íimaca ulí:

—¿Néeni? ¿Cáná pícháaní? Càmita iwàwacutá pícháanica. ¿Cawiná picutá? —íimaca yái Jesúsca. Uyúunáidéeri meedá icùaca bànacalé inàlimaná càliculli ìyacatáica. Iná úumaca irí:

—Píatasica idéca itécani, néese pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni alénácaalí piriadani, nutécáténáni —úmaca irí. Yá uwènúacawa ícha àniwa. ¹⁶ Néese Jesús ímaca ulí:

—¡María! —ímaca ulí. Yá uèpua uwènúa uicáidaca irí àniwa, yá úmaca irí hebreo itàacái iyú:

—¡Raboni! —úmaca irí (ímáanáca “Nuíwacali”). Yá úuwàa uliacawa unùmáawawa Jesús irí, ufbàaca yàabàli ìwali ùacaténá icàaluíniná, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná.

¹⁷ Quéwa Jesús ímaca ulí:

—¡Picá píibàa nùwali!, iwàwacutácáiná numichàacawa Núaniri Dios yàataléwa. Píawa picàlidacaténá nuénánái iríni, níara nuéwáidacaléca, siùcasíwata numichàapínacawa Núaniri Dios yàataléwa, Píaniri Dios yàatalécué nacái —ímaca yái Jesúsca. ¹⁸ Iná María Magdalena ùacawa ucàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. Yá úmaca walí:

—¡Wáiwacaliquéi nudéca nuicáca siùcasíwatàacáwa! —úmaca walí. Ucàlidaca nacái walí yái ímáanáca ulí.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹ Néeseté idecanáami catáca walí yái domingomica, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa capíi irícu. Yá wabàliacaté macái capíi inùma llave iyú cáalucáiná wía ipíchaná judío íiwacanánái nanúaca wía nacái. Yáta Jesús iyaca wèewi. Yá ímaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —ímaca yái Jesúsca.

²⁰ Idecanáami càì ímaca walí, yá yáasáidaca waicá icáapiwa, útuwi yáami, ibàlìirícu nacáíwa ùlibàna yáami. Yá casíimáica wawàwa waicácáiná báisícata Wáiwacalìcani.

²¹ Néese Jesús ímaca walí àniwa:

—Matuíbanáicué pía. Càide iyúwa Núaniri Dios ibànùanáté núa, càita nacái nubànùapínacué píawa pimànicaténacué càide iyúwa nuchùulìaná —ímaca walí yái Jesúsca.

²² Néese Jesús ipua icalésawa wapualé yáasáidacaténá wadènianápiná wacáucawa wàlisàíwa. Yá ímaca walí:

—Peedacué nuícha Espíritu Santo, icuèripínacué píiwitáise. ²³ Aibanái iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca píricué nuíwítáisewa picàlidáanápínacué nalí Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. Quéwa cawinácaalí càmfíyéica iwènúada íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca píricué nuíwítáisewa picàlidáanápínacué nalí Dios càmita imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha —ímaca walí yái Jesúsca.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴ Tomás áibaalí ípidenéeri Gemelo, abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càmitaté ìya wáapícha Jesús yàanàacaalíté wèewiré.

²⁵ Néese wía Jesús yéewáidacaléca áibanái wáimaca Tomás irí:

—Wadéca waicáca Wáiwacaliwa —wáimaca. Quéwa Tomás ímaca walí:

—Càmicaalíca wá nuicá icáapi icháuná útuwi yáamica, yá nacái càmicaalíca numàaca nucáapi ipùatawa néeni útuwi yáami irícu, yá nacái càmicaalíca numàaca nucáapiwa ibàlì icháunálicu ùlibàna yáami, yá càmitàacá nùalimá nuebáidaca cáucani —ímaca.

²⁶ Néeseté abéeri semana idenáami, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa àniwa capíi irícu. Tomás iyacaté néeni wáapícha. Néese éwita wabàliacáanítaté capíi inùma llave iyú, macái capíi inùma, càicáaníta Jesús yàanàaca néré, ibàlùacawa wèewi. Yá itàidaca wía. Ímaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —ímaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús ímaca Tomás irí:

—Pimàaca picáapi ipùatawa nucáapi icháuná irícu útuwi yáamica, yá píicáida nucáapi irí. Pimàaca picáapiwa nubàlì icháuná irícu, ùlibàna yáamica. Picá píínáidawa mamáalàacata càide iyúwa wenàiwica càmfíiri yeebáida, néese ¡peebáida nudéca numichàacawa yéetácáisi ícha! —ímaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Tomás ímaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, píacata Nucuèriná Dios! —ímaca yái Tomásca. ²⁹ Jesús ímaca irí:

—Tomás, siuca peebáidaca átata píicácáiná núa. Casíimáipínaca áibanái yeebáidéyépíná nutàacái éwita càmfíyécáaníta íicá núa —ímaca yái Jesúsca.

El porqué de este libro

³⁰ Wía Jesús yéewáidacaléca waicácaté Jesús imànica madécaná wawàsi íiwitáise cachàiníri iyúwa. Quéwa càmita nutànàa macáita cháí cuyàluta irìcu. ³¹ Nudéca nutànàaca yái tàacáisica peebáidacaténácué Jesús itàacái Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèricaté walí, Dios Iiricani, yéewanápinácué pidèniaca picáu-cawa càmiiri imáalàawa chènuniré, píacué yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Néesetécáwa àniwa Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wía yéewáidacaléca Galilea icalisaniná néeni, áibaalí ípidenéeri Tiberias icalisaniná. Càité imànica: ² Siete wamanùbaca wía ìyeyéicaté néeni: Simón Pedro; Tomás nacái, áibaalí ípidenéeri Gemelo; Natanael nacái, Caná ìyacàlená mìnali, Galilea yàasu cáli íinatéeri yàcaléca; wía nacái Zebedeo yéeniibe pucháibaca; áibanái nacái Jesús yéewáidacalé pucháiba. ³ Yá Simón Pedro íimaca walí:

—Nùacá nuíbàaca cubái —íimaca yái Pedroca. Néese wáimaca irí:

—Uwé. Wàata nacáwa píapicha —wáimaca. Yá wàaca wawàlùacawa barca irìculé. Yá máadání wacamáaca wèepunícawa táiyápinama. Quéwa canácata wacaméerica. ⁴ Néeseté amalácaalí yàacawa, yá Jesús imàacaca yáawawa waicácani càina íinata idècunitàacá wàyaca úni yáacubàa barca irìcu. Quéwa wía yéewáidacaléca càmitaté wáalía waicácani. ⁵ Néese Jesús imáidaca walí calisa icàinalená íinatáise. Íimaca walí:

—¡Néenicué, nùacawéeyéinál! ¿Canátacué picaméeri? —íimaca imáidaca walí. Néese wáimaca irí:

—Canáca wacaméeri —wáimaca irí. ⁶ Néese Jesús íimaca walí:

—Piúcacué pìasu chinchorrowa yéewápuwáise barca íicha, yásí píibàacuéca nía —íimaca. Néese wamànica càide iyúwa ichùulianá wía, quéwa càmita wáalimá weedáca wàasu chinchorrowa úni yáacuise manùbacáiná níai cubáica ìyeyéica irìcu. ⁷ Néeseté núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núumaca Pedro irí:

—¡Yácata báisi Wáiwacali! —núumaca. Simón Pedro yéemìacanacáita Wáiwacalicanì, yá ìwalica ibàlewa iwatacáinaté íichawani idècunitàacá íibaidaca. Yá Simón Pedro ipisíacawa úni yáaculé, yá imàlacawa càina íinatalépiná yàanàcaténá Jesús yàatalé ráunamáita wapíchalépiná. ⁸ Wía yéewáidacaléca áibanái wàanàaca càina néré barca irìcu. Yá wawatàidaca chinchorro ipuniériwa cubái iyú barca yáamísewa. Càmita máini déeculé wía càina íicha, cawàwanáta wàyaca cien metro idècuni càina íicha weedácaalíte níai cubáica. ⁹ Wamusúacanáamiwa barca irìcuise, yá waicáca abéeri cubái irìadéeri quichái imení íinata pan yáapicha. ¹⁰ Jesús íimaca walí:

—Peedácué néená níai cubáica píibèeyéica —íimaca yái Jesúsca.

¹¹ Yá Simón Pedro iwàlùacawa barca irìculé, yá iwataidaca chinchorro càina íinatalé, yái chinchorro ipuniéricawa manuínaméeyéi cubái iyú. Yá waputàaca nía, ciento cincuenta y tres namanùbaca manuínaméeyéi cubáica. Ewita manùbacáaníta nía, càicáaníta càmita namàdá chinchorro. ¹² Néese Jesús íimaca walí:

—Aquialé, píacué piyáaca piyáacaléwa —íimaca yái Jesúsca. Yá canácata wéená wía yéewáidacaléca isutéeri yéemíawa cawinácaalíni wáalíacáináwa Wáiwacalicanì. ¹³ Néese Jesús yàacawa quichái néré, yá yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá iwacùaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá iwacùaca nacái walí yái cubáica.

¹⁴ Yácata máisibáaná yàawiría Jesús imàacaca yáawawa waicácani wía yéewáidacaléca, idécanámité imichàacawa yéetácáisi íicha.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵ Néeseté wadécanáami wayáaca wayáacaléwa, yá Jesús íimaca Simón Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa náicha? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Péewáida nùasu wenàiwica siùquéeyéica tàacáwa idàba yeebáidaca nutàacái. Picua nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cáininéeri iyú, níái oveja púubanaméeyéi yáanaca —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Néese Jesús isutáca yéemiawa Pedro àniwa. Jesús íimaca irí:

—Simón, Jonás iiri, ¿cáininásica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Picua nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Picua nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cayábéeri iyú —íimaca yái Jesúsca. ¹⁷ Néese Jesús isutáca yéemiawa àniwani máisiba yàawiríanápiná. Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, Jonás iiri, ¿cayábasica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá achúmaca Pedro iwàwa, Jesús isutácáiná yéemiawani máisiba yàawiría cáinináaná iicácani. Yá Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, píalíacawa macáita ìwali. Píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Péewáida nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Péewáida nía nutàacái iyú càide iyúwa oveja icuèriná icutácaalí ipìra iyáapínáwa. ¹⁸ Péemia cayába. Bàaluité ùuculírícaalíté pía, yáté pìwalica pibàlewa, yá pìacatéwa àta alénácaalíté piwàwa pìacawa, quéwa béericaalípiná pía, yásí piducúaca pìanawa, yá áibanái nadacùapíná pìwaliabàa, yá natépiná píawa càmicatalé piwàwa pìacawa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Jesús icàlidaca Pedro iríni wéemiácaténá Pedro yéetáanápínátéwa cruz ìwali, yáasáidacaténá èeri mìnánái irí cachàinica Dios íiwitáise Pedro yéetácaalípinátéwa Jesús ìwali yeebáidacáiná Jesús itàacái. Néese Jesús íimaca Pedro irí:

—¿Píawa núamiwáise! —íimaca yái Jesúsca.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

²⁰ Néeseté Pedro iwènúacawa iicáidaca íinataléwa, yá iicáca nùacawa náamísewa, núa Juanca. Núacata yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Núacata yái yáawinéericatéwa mawiénita Jesús irí wayáacaalíté wayáacaléwa Pascua yaalí Jesús yáapicha; núacata yái isutéericaté yéemiawa Jesús: “Nuíwacali, ¿cawiná yái itéeripínaca piùwidenái náibàacaténá pía?” núumacaté Jesús irí. ²¹ Néese Pedro iicáca núa, yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿néeni yái asialica? ¿Càinácaalí iyáanápíná? —íimaca yái Pedroca.

²² Jesús íimaca Pedro irí:

—Nuwàwacaalí iyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa nuíwitáise. Iwàwacutá peebáidaca nutàacái mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca.

²³ Iná áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúunáidaca càminápíná nuétáwa. Quéwa Jesús càmita càí íima. Néese íimacaté: “Nuwàwacaalí iyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa nuíwitáise”, càité íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Núacata yái Juanca, Jesús yéewáidacalécaté, yái icàlidéerica Jesús iináwaná ìwali. Nudéca nutànàacuéca piríni. Macáita wáalíacawa nudéca nucàlidaca báisíiri iyúni.

²⁵ Jesús imànicaté manùba càníiri nutànàa ìwali. Natànàacaalí macáita yái Jesús imàníricatá, yá cuyàluta napuniáadaca macái cháí èeritá.

LOS HECHOS

La promesa del Espíritu Santo

¹ Nubànù pirí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máiníri cáimiétacanáca. Bàaluité nutànàaca pirí yáara idàbáanéericaté cuyàlutaca nucàlidacaténá pirí macáita Jesús imànínáté, yéewáidáanáté nacái quéechatécáwa. ² Nucàlidacaté piríni nùasu idàbáanéerité cuyàluta irìcu càinácaalíté Jesús imànica yèepunícaalítéwa cháí èeri irìcu àta imichàacatalétatéwa chènuniré. Ipíchawáiseté yàacawa èeri ícha, yá imáidaca yàataléwa yàasu apóstolnáiwa, íbaidéeyéipináté irí yáamirìcubàa. Néese Espíritu Santo íiwitáise iyú, Jesús yàalàaca nía náalíacaténáwa càinácaalípináté iwàwacutáaná namànica. ³ Jesús yéetácadénáamitéwa, néese imichàacatéwa yéetácáisi ícha. Yá imàacaca yáawawa apóstolnái iicácani. Cuarenta èeri imàacacaté yàacawa yáawawa naicácani náalíacaténátéwa báisiiri iyú cáucani. Yéewáidaca nía nacái neebáidáanápíná Dios itàacái namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁴ Idècunitàacá iyaca yàasu apóstolnái yáapichawa, yáté Jesús yàalàaca nía ipíchanáté namusúacawa Jerusalén iyacàlená ícha. Imacaté nalí:

—Picùacué Espíritu Santo yàanàaca, yái Núaniri Dios íméricaté ìwali ibànùanápínacué piríwani, càitade iyúwa núumáanáciuca pirí. ⁵ Báisíta Juan el Bautista ibautizacaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùacué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripínáciuca píawa, ibautizacaténáciu píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú —ímaca yái Jesúsca.

Jesús asciende al cielo

⁶ Néeseté idècunitàacá nàwacáidáyacacawa Jesús yáapicha, yá apóstolnái náimaca nasutáca néemiawani:

—Wáiwacali, ¿siùcatisica piwasàa wía romanonái ícha, wía judíoca, yéewacaténá píata icùaca wàasu cáli néeséeyéi? —náimaca. ⁷ Néese Jesús ímaca nalí:

—Càmitacué iwàwacutá píalíacawa càiná èeri irìcucaalí Núaniri Dios imànìpináciu pirí wawàsi. Abéerita Núaniri Dios yáaliéricawa. Càmita icàlida áibanái iríni càiná èeri irìcucaalípináni. Càmitacué iwàwacutá píalíacawa. ⁸ Quéwa Espíritu Santo iwàlùapínáciu piwàwaliculéwa, yái yèeripínáciuca pichàiniwa chènuníiséericawa, yéewanápínáciu pí picàlidaca nuináwaná ìwali, ipíchanáciu cáaluca piicáca wenàiwicanái. Càitacué nacái picàlidapíná nuináwaná ìwali Jerusalén iyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli néenibàa nacáiwa, Samaria yàasu cáli néenibàa nacái, nía nacái yàcalé déecubàanaméeyéica, cháí èeri irìcu —ímaca nalí yái Jesúsca.

⁹ Idècanáamité càí ímaca, idècunitàacá naicáidaca irí, yá imichàacatéwa náicha chènuniré. Yá iwàlùacawa acalèe yèewiré, càmita quirínama nadé naicácani.

¹⁰ Idècunitàacá Jesús imichàacawa, yá naicáidaca yáamísewa chènuniré. Yá pucháiba asianái cabalèenaméeyéi ibàle namàacacaté níawawa apóstolnái iicáca nía. ¹¹ Yá náimaca apóstolnái irí:

—Píacué Galilea yàasu cáli néeséeyéica, ¿cánáciu píbalù piicáidaca chènuniré? Yái Jesús siùquéerica tàacáwa imichàacawa chènuniré pèewíseque, yàanàapíná àniwa acalèe yèewíse càide iyúwa pidéénáciu piicácáwa imichàacawa —náimaca níái ángelca.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹² Néeseté apóstolnái yèepùacawa dúli ínatáise, ípidenéechúa Olivos, olivo inàli-manáca. Yá nàacawa Jerusalén iyacàlená néré. Uái dúli yáawinéechúacawa mawiénita Jerusalén iyacàlená ícha, batéwa abéeri kilómetro idècuni, càiride iyúwaté judíonái íiwitáise imàcáaná nèepunícawa sábadu irìcu nayamáidacatáicawa. ¹³ Nàanàacaté yàcalé néré, yá macáita nayamáacawa abéeri capíi imàdàaná irìcu iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Once namanùbaca níái asianáica iwàlùeyéicawa néré: Pedro, Juan

nacái, Santiago nacái, Andrés nacái, Felipe nacái, Tomás nacái, Bartolomé nacái, Mateo nacái, Santiago nacái yái Alfeo ìirica, Simón nacái, áibaalí íipidenéri Celote, Judas nacái, yái Santiago yéénásàirica. ¹⁴ Abédanamata náiwitáise náapichawáaca canánama nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ícha mamáalàacata, náapicha nacái abénaméeyéi inanáica, María nacái, Jesús yáatúaca, Jesús yéénánái nacái.

¹⁵ Néenialíté Pedro imichàa ibàlùacawa nàacuése, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ciento veinte namanùbaca ìwacáidáyaquéeeyéicawa néré. Yá íimaca nalí: ¹⁶ “Píacué nuénánáica, idéca ichàbacawa macáita càide iyúwa rey David itànàanáté Dios itàacái, Espíritu Santo inùmaliúise. Bàaluitécáiná David itànàaca tàacáisi Judas Iscariotemi ináwaná ìwali, yái yèericatéwa náiwitápu níái úwinái íbèeyéicaté Jesús presocaténáté namànicani. ¹⁷ Yèepunícáinatéwa wáapicha, yái Judasmica. Iibaidacaté nacái Dios irí wáapicha”, íimaca yái Pedroca. ¹⁸ Sacerdote íiwacanánái iwènìacaté abéeri cáli Judas yàasu plata iyú yái nèericaté irí platamica imàniiricaté ìwaliíise ibáyawanáwa. Imulacàacatéwa yái Judas ichéecamica, yá yúuwàacawa isubèriacawa ìwaliabàawa balánamái, iyapicúami imusúacawa ícha canánama. ¹⁹ Néese, Jerusalén iyacàlená mìnánái yéemiacaalíté Judasmi ìyáaná, yá nàaca íipidená yái cálica Acéldama, ímáanáca natàacái iyú: “Írái yàalu”. ²⁰ Pedro itàaníca nalí àniwa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pedro íimaca nalí: “Càité rey David itànàacaté tàacáisi Judas Iscariotemi ìwali cuyàluta Salmos irícu. David íimacaté:

‘Máisapínaca icapèemica, canácata ìyèeripiná icapèemi irícu’,
càité David itànàaca. Itànàacaté àniwa:
‘Aiba wenàiwica àniwa íibaidapiná yáamirìcubàami’,
càité David itànàaca Salmos irícu”, íimaca yái Pedroca.

²¹ Pedro idécanáamité icàlidaca nalíni Judasmi ináwaná ìwali, yá íimaca nalí àniwa: “Iyéeyéica wèewi níái asianáica yèepuníyéicatéwa wáapicha èeri imanùbaca idècunítàacá Wáiwacali Jesús iyaca wáapicha. ²² Yèepuníyéicawa wáapicha Juan ibautizácatáiseté Jesús àta Wáiwacali imichàacatalétatéwa wáicha chènuniré. Càide iyúwaté rey David itànàanáté tàacáisi íiméerica: ‘Aiba wenàiwica àniwa íibaidapiná yáamirìcubàami’, càita nacái iwàwacutá abéeri íibaidaca Dios irípiná wáapicha Judas yáamirìcubàami icàlidacaténá Jesús ináwaná ìwali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha”, íimaca yái Pedroca.

²³ Iná macáita Jesús yéewáidacaléca manùbéeyéi needáca nèewísewa pucháiba asianái. Abéeri íipidená José, áibaalí íipidená Barsabás, áibaalí íipidená nacái Justo, máisibaca íipidená. Yá nacái yàacawéerináca íipidená Matías. ²⁴⁻²⁵ Yá macáita nasutáca níawawa Dios ícha macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wáiwacali, píacata yái yáliérica macái wenàiwica íiwitáise. Píasáida walí càiriinácaalí néená níái pucháiba asianáica piwàwéeri íibaidaca pirí iyúwa apóstol Judas yáamirìcubàami, yái Judas íibaidacalémica Judas yúuquéricaté íchawa ibáyawaná ìwaliísewa, yàacaténátéwa yúuwichàacatalépináca, yái infiernoca”, náimaca nasutáca Dios.

²⁶ Néese, iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná, náucaca náichawa suerte púubanaméeyéi íba, náalíacaténátéwa càiriinácaalí néená Dios yeedéericaté íibaidéeripinaté Dios irí náapicha níái apóstolca. Yá needáca náicha Matías, íibaidéeripiná Dios irí náapicha. Yácata doce apóstol yéénáca, yái Matíasca.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ Néenialíté judíonái namànicaté nàasu cultowa íipidenéerica Pentecostés, yá macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa abéeri capíi irícu. ² Yátaté néemiaca manuírí sànasi chènuníiséeri càide iyúwa wéemianá cachàiniíri cáuli isàna. Macáita yáawinéeyéicawa capíi irícu néemiaca yái sànasica. ³ Yá naicáca quichái nacáiri ipèrùa manùba càide iyúwa waicáaná quichái. Yá quichái ipèrùa iseríacawa náiwita ìwali náalimáwanama, macáita níái wenàiwicaca. ⁴ Yá Espíritu Santo iwàlùacawa nawàwaliculé

canánama, icùacaténá náiwitáise. Yá nadàbaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise áiba cáli néeseéyeyí itàacái iyú, yái tàacáisica càmfiritécáwa nadé náalíaca natàaníca iyú, càide iyúwa Espíritu Santo imàacáaná nacàlidacani.

⁵ Néenialíté áibanái judío ìyaca néeni Jerusalén ìyacàlená irìcu, yàanèyeyícaté macái cáli néese. Níái judíoca neebáidacaté Dios itàacái cáalíacáiri iyú. ⁶ Judíonái yéemíacanacáita yái sànasi chènuníiséerica, yá manùba nàwacáidáyacacawa capíi néré. Néemíaca apóstolnái, áibanái nacái náapichéeyéica, nacàlidaca nalíni natàacái imanùbaca iyú. Macái wenàiwica yéemíaca itàacáiwa. Náináidacawa manuísíwata néemíaca natàacáiwa, níái manùbéeyéica judíoca yàanèyeyícaté capíi néré. ⁷ Yá judíonái nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná natàaníca wataacái imanùbaca iyú? Ewita Galilea yàasu cáli néeseéyeyícaaná nía canánama, càicáaníta natàaníca wataacái imanùbaca iyú. ⁸ ¿Càinásica yéewaná náalimá nacàlidacani wataacái iyú? ⁹ Manùba cáli néeseéyeyí wía: Partia yàasu cáli, Media yàasu cáli nacái, Elam yàasu cáli nacái, Mesopotamia yàasu cáli nacái, Judea yàasu cáli nacái, Capadocia yàasu cáli nacái, Ponto yàasu cáli nacái, Asia yàasu cáli nacái, ¹⁰ Frigia yàasu cáli nacái, Panfilia yàasu cáli nacái, Egipto yàasu cáli nacái, Libia yàasu cáli néeseéyeyí nacái, ìyeyéica mawiénita Cirene yàasu cáli irí, Roma ìyacàlená mìnanaí nacái ipáchiyéyica ìyaca cháí, ¹¹ áibanái nacái judíosiswanái, áibanái nacái càmfíiyéica judío iwènúadéyeyícaté íiwitáisewa neebáidacaténá Dios itàacái iyúwa judíosiswanái, Creta yàasu cáli néeseéyeyí nacái, Arabia yàasu cáli néeseéyeyí nacái. Manùba cáli néeseéyeyíca wía, quéwa macáita wáalimáwanama wéemíaca natàaníca wataacái iyú nacàlidaca ìwali yái Dios imàníníca cayábéeri íiwitáise cachàiníiri iyúwa —náimaca nalíwáaca.

¹² Níái manùbéeyeyí wenàiwicaca, càmitaté náalíawa càinácaalí iyú yéewaná apóstolnái càì natàaníca madécaná tàacáisi iyú yéewanápiná manùbéeyeyí cáli néeseéyeyí yéemíaca itàacáiwa. Nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná càì natàaníca? —náimaca nalíwáaca. ¹³ Abénaméeyeyí quéwa naicáanicáita apóstolnái iquíniná meedá. Iná náimaca:

—¿Càméeyéica nía meedá! —náimaca naicáaníca.

Discurso de Pedro

¹⁴ Néeseté Pedronái, níái docéeyéica imanùbaca apóstolca, namusúacawa manùbéeyeyí yèewíise, níái ciento veinte namanùbaca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidacaténá manùbéeyeyí wenàiwica iríni. Yá Pedro icàlidaca nalíni cachàiníiri tàacáisi iyú. Iimaca nalí: “Píacué, nuénánái judíoca, macáitacué pía nacái Jerusalén ìyacàlená mìnanaíca, péemíacué cayábani yái nucàlidéeripínacuéca piríwa. ¹⁵ Piyúunáidacuéca nacàmaca níái wenàiwicaca. ¿Càmíirita! Canácata icàméeri mapísái yáawanáitacáwa a las nueveta.

¹⁶ Néese Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo càide iyúwa profeta Joel icàlidáanáténi bàaluité, itànàanáté tàacáisi Dios inùmalicúise nacái. Dios íimacaté:

¹⁷ ‘Mawiénicaalí yái èeri imáalàacatáipínáwa, yá nubànùapíná Espíritu Santo wenàiwicanái irí canánama, yàacawéeridacaténá nía; iná yéewanápinacué péenibe nacàlidaca tàacáisi nunùmalicúise; nubànùapíná tàacáisi ùuculíiyeyí irí yéenaníwanási nacáiri iyú, béeyeyí irí nacái náamacani irícuísewa.

¹⁸ Néenialípiná nubànùca Espíritu Santo nùasu wenàiwicanái iwàwaliculéwa, yàacawéeridacaténá nía, asianái, inanái nacái, yéewanápiná nacàlidaca tàacáisi nunùmalicúise.

¹⁹ Capìraléeri cáli irícuwa núsáidapíná naicá wawàsi nacalùadéeripíná naicáca, íinata nacái cáliquéi—irái, quichái, acalèe nacáiri íisaca nacái.

²⁰ Yái èeri icamaláná catéeripínáwa, quéeri nacáiwa naiquéechúapíná quíirawaca càide iyúwa waicáaná irái, ipíchawáise nùasu èeri máiní cayábéeri yàanàaca, caiyéiníneri nacái.

²¹ Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yáawawa nuícha nuicáanápíná napualé, nuwasàapíná níawa nùasu yùuwichàacáisi íichawa’, íimacaté yái Diosca, càité profeta Joel itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise.

²² “Iná péemiacué cayábani yái nucalidéeripinácuéca piríwa, píacué israelitaca: Píalíacuécawa machacàníiri iyú càinácaalíté iyáaná pèewibàa, yái Jesúsca, Nazaret iyacàlená néeséerica. Dios idéca yáasáidacuéca piríni, píalíacaténáwa Jesús ìwali, abéeri Dios néeséericani, yái Jesúsca. Dios imàacacaté Jesús imànica máiníiri cayábanaméeri wawàsi, càníirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténácué pirí Dios ibànùacani.

²³ Ewitacué píalíacáanítatéwa ìwali Dios néeséericani, càicáanítacué píibàacaténi, pinúacaténáni. Quéwa bàaluitésíwa Dios íináidacatéwa imàacáanápíná áiba wenàiwica iyúudàacuéca píibàaca Jesús presoíri iyú, yéewanápinácué pimàacaca báawanaméeyéi asíanái itàtàacani cruz ìwali. ²⁴ Quéwa Dios iwasàacaté Jesús yéetácáisi íicha, yáté imichàidaca Jesús yéetácáisi íicha càmicáiná yéetácáisi yáalimá imawèniadacani. ²⁵ Yáté rey David icàlidacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmaliçuise. Jesús íimacaté Dios irí:

‘Nucuèriná Dios, núalíacawa píyáanápíná núapicha càiripínáta, píacawéeridaca nacái núa. Iná canácata yáaliméeri imàacaca nucalíacawa píicha, pía Nucuèriná Diosca.

²⁶ Iná yéewa casíimáica nuwàwa, yásí nucántàa nacái casíimáiri iyú. Yá máini manuíca nuínáidapínácué nuwàwawa píwali,

²⁷ càmicáiná pimàacapíná núa càliculli irícu. Càmita nacái pimàacapíná ibadácawa yái nuínáca, núa píasu wenàiwicaca mabáyawanéerica.

²⁸ Pidéca pimàacaca cáuca núa, yá nuyanídapínácué nùyacaalípínáta píapicha’, íimacaté yái Jesúsca, càité David itànàaca Jesús itàacái.

²⁹ “Píacué nuénánáica, macáitacué wáalíacawa wàawirimi rey David yéetácatéwa, yáté nabàliacani. Siùcade macáita wía judíoca wáalíacawa alénacaalí David yàasu càliculíimi iyaca cháí wèewibàa. ³⁰ Profetacaté yái rey Davidmíca, yá yáalíacatéwa nacái Dios imànicaté wawàsi David yáapicha cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínáté rey David itaquérinámi icùaca israelitanái David yáamirícubàami. ³¹ David icàlidacaté yái tàacáisi Dios inùmaliçuise, càide iyúwa David idéca nacáicaalí íicáca macáita yái ichàbáanápínácué. Iná yéewa rey David icàlidacaté tàacáisi íiméerica Mesías icáucáanápínátéwa, yái israelita icuèrinápínáca. David íimacaté nacái Mesías càminápínáté iyamáawa càliculli irícu, càminápínáté nacái íinámi ibadáwa. ³² Yái Jesúsca, Dios idéca icáucàidacani, yá nacái macái wía, wadéca waicáca cáucani. ³³ Dios idéca imichàidaca Jesús chènuniré, imàaca nacái yáawinacawa yéewápuwáise Dios irí, icùacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré. Yá càide iyúwaté Jesús icàlidáaná walíni, Wáaniri Dios idéca imàacaca Jesús ibànùaca walí Espíritu Santo. Siùca èeri pidécuéca péemíaca, píicáca nacái càinácaalí iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwicanái ííwítáise. ³⁴ Wáalíacawa Mesíascani yái Jesúsca, Dios ibànùeripínacaté icùacaténá wía, yácáiná rey David càmitaté imichàawa chènuniré icáuca yáapichawa, quéwa David icàlidacaté tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmaliçuise. David íimacaté:

‘Wacuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa núapicha nuéwápuwáise píicàcaténá núapicha macáita,

³⁵ idècunitàacá numawèniadaca píicha macái píuwidenáíwa, íimaca yái Diosca’, càité David íimaca.

³⁶ “Píacué macái Israel itaquénáinámicca, iwàwacutácué píalíacawa báisíiricani: Yái Jesúsca, pínuericatécué cruz ìwali, yácata Dios imàaquéerica Wáiwacalipíná, Mesías nacái, yái wacuèrinápínáca, wía judíoca”, íimaca yái Pedroca.

³⁷ Néese níái wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa néré, néemiácáiná Pedro yàasu tàacáisi, íná máini achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwa. Yá nasutáca néemiawa Pedro, apóstolnái nacái. Yá náimaca nalí:

—Píacué wéénánáica, ¿càináisica iwàwacutá wamànica? —náimaca. ³⁸ Néese Pedro íimaca nalí:

—Píwènúadacué pííwítáisewa Dios irípiná. Píbautizácué nacáiwa Jesucristo íipidená ìwali píasáidacaténácué píebáidaca itàacái. Yásí Dios imàacacué iwàwawa píbáyawaná íicha. Ibànùapínácué pirí Espíritu Santo icùacaténácué pííwítáise. ³⁹ Yái Espíritu Santoca, Dios iwàwéericuécaca yáaca pirí, péenibe irí nacái, nalí nacái macáita iyéeyéica

déeculé, yácaína Dios ibànùapíná Espíritu Santo nalí canánama, cawinácaalí Wacuèriná Dios iwàwéeyéica imáidaca yàasunáipínáwa —íimaca yái Pedroca. ⁴⁰ Càita Pedro icàlidaca nalíni déecuiri iyú, yàalàa nacái nía. Iimaca nalí:

—Piwènúadacué píiwitáisewa ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía náapicha níai cabáyawanéeyéi wenàiwicaca —íimaca yái Pedroca.

⁴¹ Inaté níai yeebáidéeyéicaté Pedro yàasu tàacáisi, nabautizácawa. Tres mil namànùbaca níai yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái yáté èerica. ⁴² Nàwacáidáyacacawa náapicha áibanái yeebáidéeyéica néemíacaténá apóstolnái yéewáidáaná nía. Yá macáita neebáidaca cachàiniwaca. Abédanamata nacái náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. Nàwacáidáyacacawa nasutácáténá níawawa Dios íicha, nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca, nawàwalicaténá Jesús yéetácátéwa náichawalíná.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ Néeseté apóstolnái ichùnìaca yàacawa manùbéeyéi cáuláiquéeyéi Dios íiwitáise iyú. Dios imàaca nacái namànica manùba cachàiníiri iyú càmíiri wenàiwica idé imànica. Iná Jerusalén iyacàlená mìnanaí cáaluca nawàwa nàináidacáwacawa canánama. ⁴⁴ Macáita níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, abédanamata náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. ⁴⁵ Yá nawéndaca nàasuwa cànácaalí nadènièrica nawacùacaténá iwènináami catúulécaneeyéi irí yeebáidéeyéica Jesús. ⁴⁶ Eeri imanùbaca nàwacáidáyacacawa templo iriculé nàacaténá Dios irí cayábèeri. Nàwacáidáyaca nacáiwa nacapèe iriculéwa nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca nawàwalicaténá Jesús yéetácátéwa náichawalíná. Yá nayáaca nayáacaléwa náapichawáaca casímáiri iyú nawàwalicuísewa. ⁴⁷ Jerusalén iyacàlená mìnanaí cáimiétaquèeri iyú naicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Eeri imanùbaca Wáiwacali iwasàaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha néenánáicaténá nía, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

3

Un cojo es sanado

¹ Aiba èerité Pedro, Juan nacái nàacawa templo néré a las trescatáica táicalé càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná nasutáca níawawa Dios íicha èeri imanùbaca. ² Macái èeri imanùbaca iyacaté néré abèeri asiali éeruiri yàabàli, quéwa yáta imusúanátawa. Eeri imanùbaca áibanái itècani templo inùma nérépiná, yái templo inùma íipidenácatáica Hermosa. Néré isutáca plata wenàiwicanái íicha, níai iwàluèyéicawa templo iriculé. Isutáca náicha plata iwèniacaténá iyáapínáwa. ³ Iicáca Pedro, Juan nacái iwàluèyéiwa templo iriculépiná, yá isutáca náicha plata. ⁴ Idècunitàacá isutáca náicha plata, yá naicáidaca irí. Pedro íimaca irí:

—Piicáida walí —íimaca yái Pedroca. ⁵ Yái asiali éeruiri yàabàli iicáidaca nalí machacànita, iyúunáidacáiná nàapínaca irí plata. ⁶ Quéwa Pedro íimaca irí:

—Canáca nulí plata, orocáaníta canácata nulíni. Numànica piríwa yái núaliméerica numànica. Núumaca pirí Jesucristo Nazaret iyacàlená néesèeri inùmalícuíse, yái ichàiniadéerica núa, nuchùnìacaténá pía, pimichàawa píipíná —íimaca yái Pedroca.

⁷ Yá Pedro íibàaca asiali icáapi yéewápuwáiséeri, yá Pedro imichàidaca ibàlùawa yái asialica. Idècunitàacá imichàacawa yái asialica, yáta cachàinica yàabàli. ⁸ Yá ipisìa ibàlùacawa. Yá idàbaca ìipínaca. Iwàlùacawa Pedronái yáapicha templo iriculé, ipisíanica nacái yàacawa, yàaca Dios irí cayábèeri néeninamata. ⁹ Macáita wenàiwica iyéeyéica templo iricu naicáca ìipínánica. Néemìa nacái itàacái yàaca Dios irí cayábèeri. ¹⁰ Nàináidacawa manuísíwata naicáidaca irí, cáalu nacái nàináidacawa nawàwawa iwali, yái asiali ichàbàanácawa, náalíacáinatéwa Dios íiwitáise iyaca néré, náalíacáiná naicácani yái asialica, náalíacáiná nacáiwa iwali yáawináníirimicawa isutáca náicha plata templo inùma néré íipidenácatáica Hermosa.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹ Yái asiali éeruirité yàabàlimi, ichùnìericatéwa, càmita iwàwa nàacawa íicha yái Pedroca, Juan nacái. Nabàlùacawa abèeri imàdàaná néeni templo iricúiri. Yái

imàdàanáca ìpidenácaté Pórtico de Salomón. Madécaná wenàiwica náináidacawa manuísíwata néemíaca Pedronái iináwaná, íná napíacawa néré naicácaténá nía. ¹² Néese Pedro iicácaína nàwacáidáyacacawa, yá ímaca nalí: “¿Cánásicué máini píináidacawa manuísíwata piicáidaca walí, píacué israelitaca? Picácué píináidawa wadéca wachùnìaca yái asíalica wáiwitáise iyúwa meedáta. ¡Càmírita! Càmita nacái wadé wamàacaca ìpìnaca ìwalíse yái wamàníináca culto Dios irí. ¹³ Achúmatàacáwa nucàlidacué piríwani càinácaalí yéewaná ìpìnaca. Péemíacué cayába quéechacáwa: Wacuèriná Dios, yái Dios wàawirináimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái nèericaté icàaluíniná, yácata imàaquéerica Jesús iyaca cáimiétacanéeri iyú náicha canánama, íbaidéerica Dios irípiná. Yái Jesúsca presocatécué pimànicani, pimàacacaténaté càmiyéi judío inúacani, níai icuèyéica wàasu cáli. Néeseté gobernador Pilato iwàwacaalíte iwasàaca Jesús, yá pitàanicatécué báawéeri iyú Jesús ìwali, íná càmitatécué pimàaca Pilato iwasàacani. ¹⁴ Càmitacué pisutá Pilato iwasàanápínaténi, yái Jesús mabáyawanéerica imàníirica càide iyúwa Dios ichùulianá. Néeseté pisutácuéca Pilato íicha iwasàanápínatécué pirí abéeri inuéricaté wenàiwica. ¹⁵ Càita pinúacatécué yái yèerica wacáuca càmiiri imáalàawa. Quéwa Dios imichàidacaténi yéetácáisi íicha. Wía nacái, wadéca waicáca cáucani, yái Jesúsca. ¹⁶ Siúcade yái asíali piiquéericuéca cháí, píaliéricué nacái piicáca, idéca ichùnìacawa cachàinícaténáni Jesús ìpidená ìwali, ìpinacaténá, yebáidacáiná Jesús itàacái. Dios idéca imàacaca wachùnìacani cayába, càide iyúwa piicáanacué macáitani, weebáidacáiná Jesús itàacái.

¹⁷ “Píacué nuénánaica, núalíacuécawa píwali, píiwacanánái nacái pinúacaalítécué Jesús, càmitacué báisíiri iyú píalíacawa cawinácaalí yái pinuéricatécuéca. ¹⁸ Quéwa Dios imàacacatécué pimànica càide iyúwaté yàasu profetanái canánama nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalícuíse ìwali yái yàasu Mesíasca. Náimacaté iwàwacutáanápínaté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànùerica walí, wía israelitaca. ¹⁹ Iná, piwènúacuéwa Dios irí àniwa, piwènúadacué nacái píiwitáisewa Dios irípiná yéewacaténacué imàacaca iwàwawa píbayawaná íicha. Piwènúadacaalícué píiwitáisewa píbayawaná íichawa caquialéta, yá cawàwanáta Wacuèriná Dios imàacapínacué píyaca matuíbanáiri iyú. ²⁰ Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápinacué Dios ibànùaca píatalé Jesús, yái Mesíasca. Bàaluité Dios íináidacawa imàacáanápínacué picuèrinápinácani, píacué israelitaca. ²¹ Quéwa iwàwacutá Jesucristo iyamáacawa chènuniré àta Dios ichùnìacataléta macái wawàsi càide iyúwaté profetanái íimáaná Dios inùmalícuíse, níai Dios yàasu profetaca íbaidéeyéicaté Dios irípiná bàaluité èeri. ²² Càité profeta Moisés ímaca wàawirináimi irí: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapínacué pirí profeta péenátacuéwa, nuíwitáise nacáirica. Peebáidacué macáita càide iyúwa ichùulianá pimànica. ²³ Macái cawinácaalí càmiyéica yebáida iyúwa yái profetaca ichùulianápiná, Dios yùuwichàidapíná níawa càiripínáta’, íimacaté yái Moisésca.

²⁴ “Yá macáita profetanái, yái Samuel, nía nacái profetanái Samuel yáamíisàna nacàlidacaté Mesías yéenáiwana ìwalipínaté. ²⁵ Profetanái nacàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse íméricaté Dios ibànùanápínacué píatalé picuèrinápiná. Siúca idéca ibànùacuéca píataléni càide iyúwaté íimáaná. Dios imànicaté wawàsi cáimiétacanéeri iyú wàawirináimi yáapícha imàníinápínacué pirí cayábéeri, píacué nataquénáinámica. Siúcade idéca imànicuéca pirí cayábéeri càide iyúwaté íimáaná. Yácáiná Dios íimacaté wàawirimi Abraham irí: ‘Pitaquénáinámi ìwalíse numànipíná cayábéeriwa macái èeri mìnánái irí’, càité ímaca yái Diosca. ²⁶ Idécanáamité Dios imichàidaca Iriwa yéetácáisi íicha, yá ibànùaca wía wacàlidacaténacué pirí iináwaná ìwali quéechatécáwa, imànicaténacué pirí cayábéeri, píacué israelitaca, yéewanápiná macáitacué piwènúadaca píiwitáisewa píbayawaná íichawa”, íimaca yái Pedroca.

¹ Idècunitàacá Pedro, Juan nacái nacàlidaca yái tàacáisi wenàiwicanái irí, yá sacerdotenái nàanàaca néré, yá nacái úwi íiwacaliná, níai úwi icuèyéica templo, abenaméeyéi saduceo nàanàaca náapicha nacái. ² Calúaca nía yácáiná Pedro, Juan nacái néewáidaca wenàiwicanái tàacáisi iyú íiméerica Dios idéca yáasáidaca báisíiri iyú icáucaídáanápíná yéetéeyéimiwa, Dios icáucaídacáinaté Jesús. ³ Yá úwinái náibàaca nía, presoca namànica Pedro, Juan nacái. Namàacaca nía presoíyéi ibànalicu, máinicáiná catáca yàacawa, íná namàacaca nía néré táiyápinama. ⁴ Quéwa manùbéeyéi néená yéemièyecaté Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidaca Jesús itàacái. Macáita níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái batéwa cinco mil namanùbaca níawami asianáita. Càmita naputàa càisimalénacaalí inanái, sùmanái nacái yeebáidéeyéica Jesús.

⁵ Néese mapisáináami àniwa, judío íiwacanánái sacerdotenái, judío icuèrinánái béeyéi nacái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàwacáidáyacacawa Jerusalén ìyacàlená néré. ⁶ Iyocaté néré náiwacanánái yèewi Anás, yái sacerdote íiwacalináca. Nàyaca néré áibanái sacerdote nacái: Caifás, Juan nacái, Alejandro nacái, áibanái nacái sacerdote íiwacanánái yéenanáisiwa macáita. ⁷ Néese nachùuliaca natéca nàatalé Pedro, Juan nacái. Yá namàacaca Pedronái nabàlùacawa nàacuésemi. Yá nasutáca néemiawa Pedronái. Náimaca Pedronái irí:

—¿Cawiná íiwitáise iyú pidécué càì pimànica? ¿Cawinácué ichùulia pimànica càiri wawàsi? —náimaca. ⁸ Néese Espíritu Santo icùaca Pedro íiwitáise. Yá icàlidaca nalíni:

—Píacué nuénánái judío íiwacanánáica, wacuèrinánái béeyéica nacái: ⁹ Pidécuéca pisutáca péemiawa wía ìwali yái wamànínáca cayábéeri cáuláiquéeri irí, píalíacaténácuéwa càinácaalí yéewaná asìali ichùnìacawa. ¹⁰ Uwé, wacàlidacué píriní yéewanápiná macáita Israel itaquénáinámi náalíacawa. Yái asìalica ìyéerica cháí macáita wenàiwicanái yàacuésemi, idéca ichùnìacawa Jesucristo Nazaret ìyacàlená néeséeri íipidená ìwali, Jesús ichùuliacáiná wachùnìacani, yái Mesíasca Dios ibànùerica walí wacuèrinápináca, wía judíoca. Pinúacatécué Jesús cruz ìwali, quéwa Dios icáucaídacaténí. ¹¹ Píacué nuénánáica israelita íiwacanánáica, báawacatécué piicáca Jesús, piyúunáidacáinácué canáca iwèni, quéwa Dios idéca imàacaca máiní cachàiníiri náicha canánama, yái Jesúsca. Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica imàníyéica íba icapèená. Nayúunáidaca báawaca abéeri íba, íná náucaca náichawani. Néese yái íbaca máiní iwàwacutácawa capíi irípiná áiba íba íicha canánama. Càita nacái Dios idéca imàacaca máiníiri cáimiétacanáca náicha canánama yái Jesúsca, éwitacué piyúunáidacáanáita canáca iwèni. ¹² Canácata áiba Jesús íicha yáaliméeri iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, canácáiná áiba Jesús íicha cháí èeri irícu Dios imàaquéeri iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Pedroca.

¹³ Idécanáami náiwacanánái yémíaca Pedro, Juan nacái nacàlidáaná macàaluíninatani Jesús iináwaná ìwali, yá náiwacanánái náináidacawa manuísíwata néemiaca Pedronái itàaníca cáalíacáiri iyú, níacáiná náiwacanánái náalíacawa càmitaté Pedronái yéewáidawa judíonái yàasu escuela irícu, íbaidéeyéica meedá nía nacái. Yá nawàwalica Pedronái nèepunícatéwa Jesús yáapicha. ¹⁴ Yái éeruíricaté yàabàlimi nacái ichùnìerícatéwa ibàlùacawa néré náapicha, íná judío íiwacanánái càmitaté náalimá natàaníca báawéeri iyú Pedronái ìwali. ¹⁵ Néeseté níai ìwacáidáyacuéeyéicawa nachùuliaca úwinái namusúadaca Pedronái méetàucuta náicha achúmáanata. Yá namusúadaca Pedronái. Néese sacerdotenái natàaníca náapichawáaca Pedronái ìwali. ¹⁶ Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinápinásica wamàni nalí, níara asianáica? Macáita Jerusalén ìyacàlená mìnánái náalíacawa nadéca namànica yái càmiríca wenàiwica idé imànica. Iná càmita yéewa wáimaca càmitasa namàni càiri wawàsi. ¹⁷ Quéwa iwàwacutácué wàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca siúcáise de Jesúsmi iináwaná ìwali, ipíchaná macái wenàiwica nacàlidaca nalíwáaca mamáalàacata asìali iináwaná ìwali, yái éeruíricaté yàabàlimi nachùnìerica —náimaca.

¹⁸ Néese namáidaca Pedronái àniwa. Yá nàlàaca nía ipíchaná nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali, ipíchaná nacái néewáidaca wenàiwica Jesús ìwali. ¹⁹ Quéwa Pedro, Juan nacái náimaca nalí:

—Wadéca wáináidacawa wamàníinápíná càide iyúwa Dios ichùulianá wía. Néese píaliacuécawa càmita wadé weebáidacuéca pitàacái Dios itàacái íicha. ²⁰ Càmita yéewa masànaca wía. Iwàwacutá wacàlidaca ìwali yái waiquéerica, wéemièri nacái —náimaca níai Pedronáica.

²¹ Néese náiwacanánái nàlàaca nía cachàiníri iyú, nabáuliaca nàuwichàidáanápíná Pedronái càmicaalí namàni càide iyúwa nachùulianá nía. Néese namàacaca Pedronái namusúacawa náicha. Càmita náalimá nàuwichàidaca Pedronái yácáiná macái wenàiwica yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái asìali ichùnìanácawa. ²² Yái asìali ichùnìèricatéwa Dios íiwitáise iyú idèniàcaté cuarenta camuí ichàbaníise.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ Néeseté Pedro, Juan nacái idécanáamité nàacawa náicha, yá nàacawa nàwacáidáyacacawa nàacawéeyéiná yáapichawa. Pedronái icàlidaca nalí macáita yái sacerdote íiwacanánái íimáanacaté, nía nacái judío icuèrinánái béeyéica. ²⁴ Néemàcanáami, yá macáita nasutáca níawawa Dios íicha abédanamata macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama, píacata yái imàníricaté capìraléeri cáli, chá nacái èeriquéi, manuíri úni nacái, canánama wawàsi nacái iyéerica. ²⁵ Pía Wacuèriná Diosca, bàaluité Espíritu Santo icùaca piasu wenàiwica rey David íiwitáise, yáara wàawirimica, yéewacaténaté icàlidaca tàacáisi pinùmaliçuse. David íimacaté:

‘Canápináta meedá camíiyéi israelita namànica ùwicái Dios íipunita. Canápináta meedá israelitanái náináidacawa wamàníinápíná ùwicái, càmicáiná náalimá namawèniadaca náichawa Dios.

²⁶ Aibanái èeri mìnanaí icuèrinánái, náiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa namànicaténá ùwicái Wacuèriná Dios íipunita, íipunita nacái yái Dios yàasu Mesíasca, Dios ibànuèripínáca icùacaténá israelitanái’,
càité íimaca yái Davidca.

²⁷ “Báisita macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profeta rey David itànàanaté tàacáisi Dios inùmaliçuse: rey Herodes, gobernador Poncio Pilato nacái nàwacáidáyacacawa cháí Jerusalén iyacàlená irícu náapicha níai camíiyéica israelita, israelitanái nacái, nanúacaténá Pìiri Jesús, piasu wenàiwica mabáyawanéerica, yái Mesíasca pibànuèricaté icùacaténá israelitanái. ²⁸ Càité namànica macáita càide iyúwaté píináidáanáwa iwàwacutáanápínaté ichàbacawa. ²⁹ Siúcade pía Wacuèriná Diosca, péemìa natàacái yái nabáulianáca nàuwichàidáanápíná wía. Pichàiniada wía, wía piasu wenàiwicaca wacàlidacaténá pitàacái mamáalàacata, macàaluínínátani nacái yái Jesús iináwanáca. ³⁰ Pimàaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi pichàini iyúwa. Pimàaca nacái wamànica yái camíirica wenàiwica idé imànica Jesús íipidená ìwali weebáidacáiná yái Pìiri Jesús mabáyawanéerica, íibaidéerica nacái pirípiná”, càì nasutáca níawawa Dios íicha.

³¹ Néeseté idécanáami nasutáca níawawa Dios íicha, yá icusúacawa yái capìca nàwacáidacàaluca, yá Espíritu Santo icùaca náiwitáise macáita. Yá cachàinica nawàwa, nacàlidaca Dios itàacái macàaluínínáta.

Todas las cosas eran de todos

³² Abédanamata náiwitáise náapichawáaca níai manùba wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Canácata néená imáisanèri yàasuwa áibanái íicha, áibanái imáapùacaalíte wawàsi. ³³ Apóstolnái nacái namànicaté madécaná Dios ichàini iyú, mamáalàacata nacàlidaca nacái Wáiwacali Jesús iináwaná ìwali icáucaacatéwa. Yá Dios imànica cayábéeri nalí macáita manúisíwata. ³⁴⁻³⁵ Canácata nèewi áiba imáapuèri wawàsi, níacáiná cawinácaalí idènièyèicaté bànacalé yàaluná, capii nacái, nawéndaca nía, yá natéca iwènináami apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái nawacùaca iwènináami catúulécaneeyéi irí, àta càisimalénácaalí namáapuèrica. ³⁶ Càité iyaca nèewi abéeri levita íipidenéerica

José, íbaidéericaté Dios yàasu templo irìcu, abéeri Chipre yàasu iwàwata néeséri. Apóstolnái nàacaté nacái ípidená Bernabé. (Yái ípidená Bernabé ímáanáca: “Yái asìali ichàiniadéerica wawàwa” ímáanáca). ³⁷ Yái Bernabé idèniacaté bànacalé yàaluná, yá iwéndacani. Yá itéca iwènináami apóstolnái yàatalé nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

5

El pecado de Ananías y Safira

¹ Quéwa, iyacaté áiba asìali ípidenéericaté Ananías, yàacawéetúa nacái ípidenéchúa Safira. Náináidacawa nawéndáanápíná bànacalé yàaluná, yá nawéndacani. ² Yái asìali yeedáca iríwa iwènináami yéená, yá itéca nacái yéená apóstolnái yàatalé, yá imàacaca nalíni nawacùacaténáni catúulécanéeyéi irí, icàlidaca nacái nalíni idécasa imàacaca macáita iwènináami. Yàacawéetúa nacái úalíacawa ìwali ùacawéeri yeedáanáca iríwa yéená. ³ Néese Pedro ímaca irí:

—Ananías, ¿cáná pimàaca Satanás ichùuliaca píiwitáise pimànicaténá pichìwawa Espíritu Santo irí? Pidéca picàlidaca walí piináwanáwa pitécasa wàatalé macáita iwènináami, quéwa pidéca peedáca piríwa iwènináami yéená yái piwéndéerica pìasu cálimicawa. ⁴ Yáara bànacalé yàalunámica pìasusíwataté, càmítaté iwàwacutá piwéndacani, càmicaalí càì piwàwa. Néese pidécanáamité piwéndacani, yaté pìasusíwata yái iwènináamica. Càmítaté iwàwacutá pimàaca macáitani ofrenda iyú càmicaalí càì piwàwatá. ¿Cáná yéewa píináidacawa pimànica yái báawéerica? Càmítaté pimàni pichìwawa abéta wenàiwicanái iríta, néese pidéca pimànica pichìwawa Dios irí nacái — ímaca yái Pedroca.

⁵ Yéemíacanáaitani, yáta Ananías yéetácawa ibàlùacawa, yá ichéecami yúuwàacawa. Macáita yéemièyéica iináwaná yéetáanáwa, yá cáaluca nía macáita manuísíwata. ⁶ Néese abénaméeyéi ùuculiyéi yàanàaca, yá néepùaca ichéecami wáluma iyú. Yá natéca nabàliawani.

⁷ Másiba hora idénáami, yá Ananías yàacawéetúami ùanàaca uwàlùacawa néré nàwacáidacàalu irìculé. Càmíichúaca yáalíawa yái ichàbáanácawa. ⁸ Néese Pedro isutáca yéemiawa úa:

—Picàlida nulíni, ¿piwéndacaalítécué yáara bànacalé yàaluná, peedátésicué yái iwènináamica picàlidéerimicué walíni? —ímaca yái Pedroca. Yá úumaca irí:

—Báisíta, wadéca wamàacaca ofrenda iyú macáita yái iwènináamica weedéerica — úumaca. ⁹ Néese Pedro ímaca ulí:

—¿Cánacué yéewa abédanamata píiwitáise píapichawáaca píalimáidáanápínacué picáwa Espíritu Santo, yái Wáiwacali ibànuèrica walí? Aca néese níara siùqueeyéica tàacáwa yàaca ibàliaca piacawéerimi. Siùca nacáide natépiná nabàliawa pía —ímaca yái Pedroca.

¹⁰ Yáta uetácawa ubàlùacawa, yá uchéecami yúuwàacawa Pedro yàabàli idaní. Nawàlùacawa néré níai ùuculiyéica, yá nàanàaca uchéecami. Yá natéca nabàliawa úa ùacawéerimi idaníbàawa. ¹¹ Néese macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita nacái áibanái yéemièyéica yái ichàbáanácawa, yá cáaluca nía manuísíwata.

Muchos milagros y señales

¹² Apóstolnái namànicaté nàacawa madécaná cayábéeri wawàsi wenàiwicanái irí, Dios íiwitáise iyú. Nàwacáidáyacacawa abéeri imàdàaná irìculé templo irìcuírca. Yái imàdàanáca ípidenacaté Pórtico de Salomón. ¹³ Abénaméeyéi cáaluca nèepunícawa apóstolnái yáapicha. Aibanái wenàiwica cayábaca naicáca apóstolnái cáimiétaquéri iyú. ¹⁴ Manùbéeyéi wenàiwica neebáidacaté Wáiwacali itàacái, asianái, inanái nacái manùbéeyéi. ¹⁵ Iná nèepunída nàacawa cáuláiqueeyéi wenàiwica àyapulicubàa. Néese náawináidaca cáuláiqueeyéi yàalubáisi ínata, naliadaca nacái nía cusíduma nacáiri ínata. Nacùaca Pedro ichàbacawa néenibàa, imàacacaténá icáapiwa nàwali, càmicaalí nacái Pedro itáaná ichàbawa nàwalíise, yéewacaténaté uláicái ichàbacawa náicha.

¹⁶ Manùbèeyéi wenàiwica nàanàaca ìyèeyéica mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí, natéca nacái néenánáíwa cáuláiquéeyéi, nía nacái wenàiwica demonio yùuwichàidéeyéica. Yá macáita cáuláiquéeyéi nachùnìacawa.

Pedro y Juan perseguidos

¹⁷ Néeseté sacerdote íiwacaliná, nía nacái saduceo yéénaca ìyèeyéica yáapicha, calúaca naicáca apóstolnái, cayábacáiná wenàiwica naicáca apóstolnái sacerdotenái íicha. ¹⁸ Yá sacerdotenái náibàaca apóstolnái, yá náucaca nía presoíyéi ibànalìculé. ¹⁹ Táiyápita quéwa Wáiwacali yàasu ángel yàanàaca yàacùaca presoíyéi ibàna inùma. Yá imusúadaca nía néese. Yá ángel íimaca nalí: ²⁰ “Pìacuéwa templo iriculé. Picàlidacué wenàiwicanái iríni yái tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha”, íimaca nalí yái ángelca. ²¹ Idécanáami néemìacani, yá nawàlùacawa templo iriculé mapisáita. Yá nadàbaca néewáidaca wenàiwicanái ìyèeyéica néeni. Idècunitàacá nàyaca néré, néese sacerdote íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica nàanàaca templo néré, áiba imàdàaná irìculé quéwa. Yá nàwacáidaca Junta Suprema, níai israelita íiwacanánáica macáita. Yá nachùuliaca úwinái yàaca yeedáca apóstolnái presoíyéi ibàna iricuise, natécaténá nía sacerdotenái yàatalépiná. ²² Uwináita quéwa nàanàaca presoíyéi ibàna néré, yá canáca néeni níai apóstolca. Yá úwinái yèepùa icàlidaca náiwacanánái iríwani.

²³ Uwinái íimaca nalí:

—Wàanàaca presoíyéi ibàna ibàlìericawa cayába yái inùmaca. Níai úwi nacùaca cayábani, yái inùmaca. Quéwa, wàacùaca waicáwa presoíyéi ibàna inùmaca, yá canáca ìyéeri irìcu —náimaca níai úwica.

²⁴ Idécanáami néemìacani, néese sacerdote íiwacaliná, úwi íiwacaliná nacái, níai úwi icuèyéica templo, nía nacái sacerdote íiwacanánáica, càmìta náalimá náalíacawa ìwali càinácaalí íimáaná, yá nasutáca néemìawa níawáaca càinácaalísica apóstolnái ìyáaná.

²⁵ Néese áiba asìali yàanàaca. Yá íimaca nalí:

—Níara asianáica pibàlìyèicatécué presoíyéi ibànalìcu, nabàlùacawa áiba imàdàaná irìcu, cháí templo irìcuírìca. Néewáidaca nàyaca wenàiwica templo irìcu —íimaca.

²⁶ Néese úwi íiwacaliná yàacawa úwinái yáapicha. Yá yeedáca níai apóstolca. Càmìta quéwa inúadáida nía, cáalucáiná úwinái iicáca wenàiwica, ipíchaná wenàiwica nanúaca úwinái íba iyú. ²⁷ Natéca apóstolnái Junta Suprema yàatalé. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca apóstolnái irí:

²⁸ —Wadéca wachùuliacuéca pía machacànita cachàiniíri iyú càmíinápíná quirínama péewáidaca wenàiwicanái ìwali yáara asìalimica Jesúsca. Quéwa pidécuéca péewáidaca Jerusalén ìyacàlená mìnánái canánama. Piwàwacué nacái picháawàaca waináwaná ìwali cabáyawanácasa wía ìwalíise yái yéetáanáacawa, yáara asìalimica —íimaca nalí. ²⁹ Quéwa Pedro, apóstolnái yáapichéeyéi nacái náimaca sacerdotenái irí:

—Iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái, éwita wenàiwicanái ichùullacáaníta càmíinápíná càì wamàni. ³⁰ Wàawirináimi yàacaté Dios icàaluíniná, yái Dios imichàidéericaté Jesús yéetácáisi íicha, yái Jesús pinuéricatécué cruz ìwali. ³¹ Quéwa Dios idéca imàacaca Jesús wacuèrinápíná, yéewanápíná Jesús icùaca wenàiwicanái canánama. Dios imàacaca Jesús Wáiwacalípiná, wía Israel itaquénánámica. Dios nacái imàacaca Jesús iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápíná wawènúadaca wáiwitáisewa wabáyawaná íichawa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha. ³² Wáalíacawa báisíiricani yái tàacáisica, wacàlida nacái wenàiwicanái iríni, waicácáináni watú iyúwa, yái Jesús, imichèericatéwa yéetácáisi íicha. Wacàlida ìwali yái waiquérica. Espíritu Santo nacái iicácaté macáita yái ichàbáanacatéwa, íná yéewa wacàlidacani Espíritu Santo inùmalicuise, yái Espíritu Santoca Dios ibànuèrica walí canánama, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca nalí yái Pedroca.

³³ Néese, idécanáami judío íiwacanánái néemìacani, yái Pedro itàacáica, yá calúaca nía. Nawàwa nanúaca Pedronái. ³⁴ Iyacaté quéwa judío íiwacanánái yèewi áiba asìali fariseonái yééná, íipidenéericaté Gamaliel. Yéewáidéeri wenàiwicanái Dios itàacái iyú, profeta Moisés itànèericaté. Cáimíetacanéeri yái Gamalielca. Yá imichàa ibàlùacawa.

Yá ichùullìaca úwinái namusúadaca náichawa níái apóstolca achúmáanata. Yá úwinái imusúadaca apóstolnái. ³⁵ Néese, Gamaliel íimaca judío íiwacanánái irí:

—Píacué nuénánáica Israel itaquénáinámica. Péemiacué cayába. Cayábacué, pínáidacuéwa cayába ìwali quéechacáwa, yái pínáidéericuéca pimànínapíná nálí, níara asíanáica. ³⁶ Piwàwalicué yáara asíalimica Teudas. Yàacatéwa icàlidaca ìwaliwa máiniirisa cachàinicaní, íná áibanái asíanái cuatrocientos namanùbaca nèepunícawa yáapicha. Quéwa, áibanái nanúacani, yái Teudasmica, yá macáita yáapichéeyéimi naseríacawa. Yáté imáalàacawéi wawàsica. ³⁷ Néese àniwa, néenialíté watànàacaalíté wáipidenáwa gobierno irí, naputàacaténá wía, iyacaté néeni Judasmi, Galilea yàasu cáli néeséeri. Abenaméeyéi nàacatéwa yáapicha. Néese áibanái inúacani. Yá macáita naseríacawa níái yáapichéeyémica. ³⁸ Iná nùalàacuéca pía, pimàacacué matuñbanáica níara asíanáica apóstolca. Picácué pisàiwica nálí wawàsi. Wenàiwica íiwitáise iyúcaalí meedáni, yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwicanái, yásínica imáalàacawa. ³⁹ Quéwa Dios íiwitáisecaalíni, yá càmítacué píalimá pimáalàidacani. Iná cayábacué nuénánái, ipíchanácué pimànica ùwicái Dios íipunita —íimaca nálí yái Gamalielca. Néese judío íiwacanánái neebáca iyúwa Gamaliel yàalàná nía.

⁴⁰ Yá namáidaca apóstolnái nàatalépináwa àniwa. Yá needáca apóstolnái ibàle, nanúadáidaca nía àicu iyú, treinta y nueve yàawiría nacapèdádídaca nía àicu iyú. Yá nachùullìaca apóstolnái càmíinápíná quirínama nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali. Néese namàacaca namusúacawa. ⁴¹ Níái apóstolca nèepùacawa judío íiwacanánái íicha. Casíimáica nawàwa, nàaca nacái Dios irí cayábéeri, Dios iicácáináté nía cáimiétaquéeri iyú, imàacáanápínáté nàuwichàacawa Jesús irípiná, neebáidacáiná itàacái. ⁴² Apóstolnái càmítaté nayamáida néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái Jesús iináwaná ìwali, yái Mesíasca Dios ibànuèricaté icùacaténá israelitanái. Néewáidacaté wenàiwica èeri imanùbaca templo irícu, wenàiwicanái icapèe irícu nacái.

6

Se nombra a siete diáconos

¹ Néenialíté manùbáwanái nàacawa mamáalàacata níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Madécaná judiónái itàaníyéica griego itàacái iyú nàanàacaté áiba cáli néese naicácaténáté judiónái yàasu culto Jerusalén iyacàlená néré. Nadécanáami neebáidaca Jesús ìwali, yá nayamáacawa néré. Nàyaca nèewi abenaméeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha, íná canáca nálí nayáapíná. Apóstolnái iwacùacaté nayáapíná èeri imanùbaca níái imáapuèyéica yàacàsi, quéwa nawàwacutácaté quiríta yàacàsi níái itàaníyéica griego itàacái iyú. Iná níái itàaníyéica griego itàacái iyú natàaníca áibanái judíonái ìwali báawéeri iyú, itàaníyéica hebreo itàacái iyú. ² Néese níái doce namanùbaca apóstol nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá apóstolnái íimaca nálí:

—Càmíta cayába wayamáida wacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí wawacùacaténá yàacàsi catúulécanéeyéi irí. ³ Iná píacué wéenanáica, picutácué siete namanùbaca asíanái pèewiwa. Iwàwacutá cayába náiwitáise, càmíiyéi áibanái icháawàa ibáyawaná ìwali. Iwàwacutá nacái cáalíacáica nía, iwàwacutá nacái Espíritu Santo icùaca náiwitáise. Yásí wachùullia nawacùanápíná yàacàsi catúulécanéeyéi irí. ⁴ Néese wía apóstolca wasutápiná wíawawa Dios íicha mamáalàacata, wéewáidaca nacái wenàiwica Dios itàacái iyú, Jesús iináwaná ìwali —námica níái apóstolca.

⁵ Yá abédanamata náiwitáise canánama ìwali yái apóstolnái icàlidéerica nálí ìwali. Yá needáca Esteban, abéeri yeebáidéerica Jesús itàacái manuísíwata, Espíritu Santo icuèri nacái Esteban íiwitáise. Needáca nacái Felipe, Prócoro nacái, Nicanor nacái, Timón nacái, Parmenas nacái, Nicolás nacái, yái Antioquía iyacàlená minalica, abéeri càmíiri israelita quéwa iwènúadéericaté íiwitáisewa Dios irípiná yeebáidacaténá càide iyúwa judíonái yeebáidáaná. ⁶ Néese natéca níái siete namanùbaca asíanái apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái isutáca nálí Dios, namàacaca nacáapiwa sietéeyéi ìwali náasáidacaténá macái wenàiwica irí náibaidáanápínáté Dios irí, níái sietéeyéica imanùbaca diáconoca.

⁷ Néeseté macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca Dios itàacái Jesús iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí cachàiniwanái mamáalàacata. Yá máini manùbaca nía mamáalàacata Jerusalén ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Manùbéeyéi nacái sacerdotenái judíonái neebáidaca Jesús itàacái.

Arrestan a Esteban

⁸ Abéeri diácono, ípidenéricaté Esteban, itàaníiri cayába Dios íiwitáise iyú, ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàni nacái yái càmíirica wenàiwica idé imànica, Dios íiwitáise iyú. ⁹ Nàyacaté Jerusalén ìyacàlená irícu abenaméeyéi Esclavos Libertados nàasu yéewáidacàalu néená, Cirene yàasu cáli néeséeyéi, Alejandría ìyacàlená néeséeyéi nacái, Cilicia yàasu cáli néeséeyéi nacái, Asia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Macáita natàanica Esteban yáapicha, chàinisíiri iyú wenàiwicanái yàacuésemi. Nasutáca néemíawa Esteban, náalimáidacatená naicáwani, nawàwacáinaté náasáidaca càmítasa báisíiritáni, yái Esteban itàacáica. ¹⁰ Quéwa, canácata yéewaná namawèniadaca Esteban yàasu tàacáisi, itàanicáiná cáalíacáiri iyú, Espíritu Santo íiwitáise iyú. ¹¹ Néeseté nàaca áibanái irí plata nacàlidáanápina nachìwawa néemíacasa Esteban itàanica báawéeri iyú profeta Moisés ìwali, Dios ìwali nacái. ¹² Càité báawaca namànica Jerusalén ìyacàlená mìnanaí íiwitáise, nía nacái Jerusalén íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú. Yá napiacatéwa Esteban yàatalé, náibàacani, yá natécani nacháawàacatená iináwaná ìwali, Junta Suprema yàacuésemi, níai judío íiwacanánái béeyéica. ¹³ Needáca áibanái àniwa natàanicaténá nachìwawa Esteban ìwali. Yá náimaca Esteban ìwali:

—Yái asialica itàanica mamáalàacata báawéeri iyú wàasu templo ìwali, yái wàasu templo mabáyawanéerica. Itàanica báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. ¹⁴ Wadéca wéemíaca icàlidáaná Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerimi imáalàidapinása wàasu templo, iwènúadapinása nacái wáiwitáise profeta Moisés itàacái íicha —náimaca namànica nachìwawa.

¹⁵ Néese macáita náiwacanánáica, nía nacái yáawinéeyéicawa néré naicáidaca Esteban irí. Yá naicáca Esteban inàni icànaca càiride iyúwa ángel inàni icánáaná.

7

Defensa de Esteban

¹ Néeseté, sacerdote íiwacalina isutáca yéemíawa Esteban asáisí báisícaalíni, yái náimáanáca nacháawàanáca Esteban iináwaná ìwali. ² Néese Esteban íimaca nalí: “Píacué nuénánáica, wacuèrinánái béeyéi nacái, péemíacué nulí: Wacuèrina Dios icànéeri máini mèlumèluíri iyú, yácata imàaquéericaté yáawawa wàawirimi Abraham iicácani Abraham ìyacaalíté Mesopotamia yàasu cáli íinata, ipíchawáiseté yàacawa ìyacatená Harán ìyacàlená irícu. ³ Dios íimacaté Abraham irí: ‘Pimàaca piasu cáliwa, péenánái nacáiwa. Píawa áiba cálire núsáidéeripiná piri’, íimacaté yái Diosca. ⁴ Néese Abraham yàacatéwa Caldea yàasu cáli íicha, yàacawa ìyacatená Harán ìyacàlená irícu. Néese Abraham yáaniri yéetácadénáamiwa, yá Dios itéca Abraham íinatalépiná yái cáliquéi càicuéca pìyacuéca siúcade. ⁵ Quéwa Dios càmítaté imàaca Abraham idèniaca yái cálica, ibatàa ibàlùacatáipináwa yàabàli iyúwa, càmítaté Dios yàaca cáli Abraham irí. Dios íimacáita Abraham irí yàanápínaté iríni, yéewanápíná Abraham itaquénáinámi idèniaca yái cálica, Abraham yéetácadénáamitéwa, éwitaté méenibecáanítàacáwa yái Abrahamca yáté èrimicaté. ⁶ Dios icàlidacaté Abraham iríni nacái itaquénáinámi nàyanápínaté iyúwa canéeyéi yàasu cáli áiba cáli íinata. Dios íimacaté nàyanápínaté néré càulenáwaca, áibanái yàasu wenàiwicapínaté nía, yá nacái yáara cáli néeséeyéica nàuwichàidáanápínaté Abraham itaquénáinámi cuatrocientos camuípínaté. ⁷ Quéwa Dios íimacaté Abraham irí: ‘Nùuwichàidapiná níara ìyeyéica áiba cáli íinata imàniíyèipináca yàasu wenàiwicawa pitaquénáinámi. Yá pitaquénáinámi namusúapináwa íicha yáara cálica, yásí nàapíná nucàaluíná cháí Canaán yàasu cáli’, càité íimaca yái Diosca. ⁸ Dios imànicaalíté wawàsi Abraham yáapicha, yáté ichùuliaca Abraham imàniínápíná

circuncisión yéenibe asíanái iríwa nawàwalicaténá Dios yàasu wenàiwicaca nía, yèeyéica icàaluíniná. Iná idécanáamité Abraham ìiri Isaac imusúaca iicá èeri, yáté Abraham imànica circuncisión Isaac irí Isaac idèniacaalíté ocho èeri. Càita nacái Isaac imànicaté circuncisión ìiri iríwa ípidenéericaté Jacob. Jacob imànicaté nacái circuncisión yéenibe asíanái iríwa doce namanùbaca. Néese Jacob yéenibe docéeyéica imanùbaca, níacata wàawirináimica, wía doce wamanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiríaca.

⁹ “Wàawirináimica níái Jacob yéenibecaté. Néeseté báawaca naicáca naméeréeriwa José, cayábacáiná náichani. Yáté nawéndaca José áibanái irí natécaténáni Egipto yàasu cáli néré. Quéwa Dios yàacawéeridacaté José Egipto yàasu cáli néeni. ¹⁰ Yáté Dios iwasàaca José yùuwichàacáisi íicha. Dios imàcaca cáaliacáicani, yái Joséca, íná faraón, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli, cayábacaté iicáca José. Yáté faraón imàcaca José icùaca yáapicha Egipto yàasu cáli. Imàaca nacái José icùaca faraón icapèe manuúri.

¹¹ “Néeseté máapicái ìyacaté Egipto yàasu cáli imanúica, cháí wàasu cáli íinata nacái, ípidenacatalécaté Canaán. Yá macái wenàiwicanái yùuwichàacatéwa báawanama máapicái iyú. Wàawirináimi nacái càmítaté nàanàa nayáapináwa cháí nàasu cáli íinatawa. ¹² Quéwa Jacob yéemíacaté Egipto yàasu cáli iináwaná nàwacáidacaté trigo ituíná Egipto yàasu cáli néeni. Iná Jacob ibànùacaté néré yéenibewa, níái wàawirináimica. Néeseté nàacawa Egipto néré idàbáanáté nàacawa. ¹³ Néeseté nàacawa néré pucháibáanáté yàawiríapiná, yáté José icàlidaca iináwanáwa yéenanái iríwa néenásàiricani. Iná yéewa, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli, yáaliacawa nacái José ìwali, càinácaalí íiwitáaná wenàiwicacani. ¹⁴ Néeseté José ibànùacaté tàacáisi yáaniri Jacob iríwa itéenápínaté yáapichawa yéenanáiwa macáita Egipto yàasu cáli nérépináté. Nàyacaté setenta y cinco namanùbaca asíanái Jacob yéenibeca, itaquénái nacái, manùbéeyéi inanái nacái. ¹⁵ Càité Jacob yàacawa ìyacaténá Egipto yàasu cáli íinata. Jacob yéetácawa néré máinícaalíté béericani. Wàawirináimi nacái béeyéicaalíté nía, yá néetáté nacáiwa Egipto yàasu cáli íinata. ¹⁶ Néeseté Jacob yáapimi natécawa Siquem néréni nabàliacaténáni càliculíi irícu, yái càliculíi Abraham iwènièricaté Hamor yéenibe íicha níái Siquem mìnanáica.

¹⁷ “Mawiénícaalíté néenáiwaná Dios imànicatáipínaté càide iyúwaté íimáaná Abraham irí, yáté madécanáca nía, níái Israel itaquénáinámica Egipto yàasu cáli néré. ¹⁸ Néeseté madécaná camuí idécanáamité José yéetácawa, yá áiba nacuèriná Egipto mìnali idàbaca icùaca Egipto yàasu cáli càmíiricaté yáaliawa José iináwanámi ìwali. ¹⁹ Néese nacuèriná ichiwáidacaté wàawirináimi. Yáté imànica nalí báawéeri. Ichùuliaca náuca néenibewa quírasíinái néetátaténátéwa. ²⁰ Yáté èerica Moisés imusúaca iicá èeri. Yá cayábéeri Dios iicáca yái quírasíica. Moisés isèenái icùacani máisiba quéeri nacapèe irícuwa. ²¹ Néese iwàwacutá namàacaca méetàuculétani. Quéwa faraón íidu yàanàaca yái sùmàica, yá uedácani uìripináwa, yá udàwinàacani càide iyúwa uìrisíwa. ²² Càité Moisés yéewáidacawa macái wawàsi ìwali Egipto yàasu cáli néeséeyéi yáaliánácawa. Yá Moisés itàaníca cáaliacáiri iyú, cachàiníiri nacái íiwitáise.

²³ “Néese idécanáamité idèniaca cuarenta camuí, yá Moisés iwàwacaté ipáchiaca yéenanái yàataléwa, níái israelitaca. ²⁴ Néré iicáca Egipto yàasu cáli néeséeri icapèedáidéeri israelitasàiri. Yá Moisés yàacawa iyúudàacaténá catúulécaneeri israelita. Moisés inúaca Egipto yàasu cáli néeséerica. ²⁵ Moisés iyúunáidacáiná yéenanái yáaliacawa Dios imàcáanápínaté Moisés iwasàaca nía nàuwidenái íichawa, níái Egipto yàasu cáli néeséeyéica. Càmítaté quéwa càì nàináidacawa, níái israelitaca. ²⁶ Néese mapisáináami àniwa Moisés yàanàaca pucháiba israelitanái ipéliayaquéeyéiwa. Yá Moisés iwàwa namàacáyacacawa. Iná íimaca nalí: ‘Abémisanacuéca pía, ¿cánacué pimàni báawéeri piríwáaca?’ íimaca yái Moisésca. ²⁷ Néese yái asíali imàníiricaté báawéeri yéenásàiri iríwa iwesíaca íichawa Moisés. Yá íimaca Moisés irí: ‘¿Píacàmíirita icua wía! ¿Cáná yéewaná píalàa wáichawáaca wía? ²⁸ ¿Càmita píalimá pinúaca núa càide iyúwa pinúaná Egipto mìnali táquicha!’ íimaca. ²⁹ Néese Moisés yéemícaalíni, yá ipíacawa Egipto yàasu cáli íicha. Yá yàacawa Madián yàasu cáli néré. Moisés ìyacaté

nére càide iyúwa canéeri yàasu cáli. Néeseté yeedáca yàacawéetúapináwa. Yá idèniaca yéenibewa pucháiba asianái.

³⁰ “Néese áiba cuarenta camuí idénáami, yáté Moisés ìyaca manacúali yùucubàa càinawàiri mawiénita manuiri dúli irí ìpidenéeri Sinaí. Yá Moisés iicáca Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani quichái yèewíise, maléenéeri àicu yèewíise, yeeméeriwa quichái iyú. ³¹ Yá Moisés icaluadacawa iicáca yái yéenaiwanási nacáirica. Néese yàacawa mawiénita iicácaténá cayábani, yá yéemiaca Wacuèriná Dios itàacái. Dios íimacaté Moisés irí: ³² ‘Núacata yái Dios pìawirinái yèerica icàaluíniná. Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, íimacaté yái Diosca. Yá Moisés itatácawa icalùniwa. Yá cáaluca iicáidaca nére. ³³ Néese Wacuèriná Dios íimaca irí: ‘Piwatàa píichawa pizapatoníwa pìacaténá nucàaluíniná, pibàlùacáináwa nuípunita, núa mabáyawanéerica. ³⁴ Báisíta nudéca nuicáca nàuwichàanáwa, níái wenàiwica cáininéeyéica nuicáca ìyéeyéica Egipto yàasu cáli nére. Nudéca nuémíaca nasàna náicháanica manuísíwata. Iná nudéca nulicùacawa nuwasàacaténá nía nàuwidenái íichawa. Iná aquialé, nubànùapiná pía Egipto yàasu cáli nére’, íimaca yái Diosca.

³⁵ “Ewitaté canácáníta iwèni naicáca Moisés náimacaalíté irí: ‘¡Pía càimírita icùa wía, canáca yéewaná pialàa wáichawáaca wía!’ càì náimacaté, càicáníta Dios ibànùacaté nalí Moisés nacuèrinápináca iwasèeripinacaté nía nàuwidenái íichawa. Yái Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani maléenéeri àicu yèewíise yeeméericawa quichái iyú, yácata yái Diosca yàacawéeridéericaté Moisés iwasàacaténaté, icùaca nacái níái israelitaca. ³⁶ Yáté Moisés yàacawa Egipto yàasu cáli nére. Néese Moisés iwasàacaté wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Moisés imànicaté madécaná Dios ichàini iyú càimíri idé áiba wenàiwica imànica, iwasàacaténaté israelitanái. Càité Moisés imànicani Egipto yàasu cáli néeni, Mar Rojo yàasu manuiri úni nére nacái, manacúali yùucubàa càinawàiri nacái idècunitàacá nèepunícawa chuiri cáli íinatabàa cuarenta camuí. ³⁷ Yácata Moisés icàlidéericaté wàawirináimi irí nacái: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapinacué píriwa profeta péenátacuéwa, nuíwítáise nacáirica’, íimacaté yái Moisésca. ³⁸ Yácata Moisés nacái ìyéericaté Israel itaquénáinámi yáapicha ìwacáidáyaquéeyéicawa chuiri cáli nére néemiácaténá Dios itàanica nalí. Moisés itàanícaté Dios yáapicha càiri iicácanáwade iyúwa ángel Sinaí yàasu manuiri dúli ipùataliculé, yá Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise wàawirináimi irí. Yácata Moisés nacái yéemièricaté Dios itàacái icàlidéerica càinácaalí iyú Dios yàaca wenàiwica nacáuca càimíri imáalàawa, yéewacaténá Moisés icàlidaca walíni yái tàacásica.

³⁹ “Wàawirináimi quéwa càmitaté nawàwa neebáidaca Moisés itàacái. Nawàwacaté náucaca náichawa meedáni, nawàwaté nacái nèepùacawa Egipto yàasu cáli nére. ⁴⁰ Inaté idècunitàacá Moisés ìyaca Dios yáapicha Sinaí yàasu manuiri dúli ipùataliculé, yá wàawirináimi náimacaté Aarón irí, yái Moisés ibèerica: ‘Pimàni walí wàasu cuwáinápiná icuèyépíná wía, càmicáiná wáalíawa càinácaalí ìyáaná yáara Moisésca yeedéerimicaté wía Egipto yàasu cáli íicha’, náimaca. ⁴¹ Néeseté namànica ídolo, pacá yéenibe yéenaiwaná, nàasu cuwáisàiripináwa. Yá nanúaca napìrawa iyúwa sacrificio ídolo irí, nàacaténá cuwáisàiri icàaluíniná. Yá casíimáiri iyú namànicaté manuiri fiesta ídolo irípiná, nàacaténá cayábéeri nàasu cuwáisàiri iríwa, yái ídolo namàníricaté nacáapi iyúwa. ⁴² Inaté Dios iwènúadaca íiwítáise náchica, yá imàacaca nàaca dùlupùta icàaluíniná yéewacaténá nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalísewa. Càité Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise. Dios íimacaté:

‘Píacué israelitaca, bàaluité càmitacué pía cayába nucàaluíniná sacrificio iyú, ofrenda iyú nacái, idècunitàacá pèepunícawa cuarenta camuí manacúali yùucubàa càinawàiri:

⁴³ ¡Càimírita! Núalíacatéwa píacuéca mamáalàacata cuwáisàiri Moloc icàaluíniná, yá nacái cuwáisàiri Refán yàasu dùlupùta nacái, níara cuwáiná yéenaiwaná pimàníyéicatécué picáapi iyúwa, pimànicaténacué nuícha culto nalípiná. Iná núucapínacué píawa píasu cáli íichawa, máini déeculé Babilonia ìyacàlená íicha’,

íimacaté yáí Diosca.

⁴⁴ “Manacúali yùucubàa càinàwàiri, wàawirináimi nadènìacaté Dios yàasu manuíri capìima mabáyawanéeri ímamisíiri, yáí nasutácatáipináca Dios íicha. Nacùacaté pucháiba íba sàabadéeyéi capìima irícu, níái íbaca Dios itànèyeyéicaté ìwali itàacáíwa. Namànicaté Dios yàasu manuíri capìima ímamisíiri càide iyúwa Dios ichùulianaté Moisés. Yáté Moisés ichùuliaca namànicani càide iyúwa íicáanaté yéenáíwanási nacáiri irícuíse Dios imàaquéericaté Moisés íicáca Sinaí yàasu manuíri dúli ipùataliculé.
⁴⁵ Néeseté wàawirináimi yeedáca Dios yàasu capìima nasèenáimi íichawa. Néese wàawirináimi yàanèyeyéicaté Josué yáapicha, natéca Dios yàasu capìima aléi wàasu cáli íinatalé idécanáamité namawèniadaca áibanái wenàiwica wàasu cáli íicha. Níara áibanái wenàiwicanái íiwitáanáca, Dios yúucacaté nía wàasu cáli íicha yàacatenaté nàasu cáli wàawirináimi irí. Wàawirináimi nadènìacaté yáí manuíri capìima ímamisíiri àta rey David yàasu èeripináté.
⁴⁶ Néeseté Dios imànica cayábéeri rey David irí, cayábacáiná íicáca David íiwitáise, íná David iwàwacaté imànica wàlisàì capìisíwa Dios ìyacatáipiná, yáí Dios Jacob itaquénáinámi nèericaté icàaluíniná, níái wàawirináimica.
⁴⁷ Quéwa Dios imàacacaté rey David ìiri Salomón imànica Dios yàasu templo.
⁴⁸ Quéwa Dios chènuníiséeri càmita ìya templo irícu wenàiwicanái imàníríca ícáapi iyúwa. Càité Dios yàasu profeta Isaías íimacaté Dios inùmaliícuíse. Dios íimacaté:

⁴⁹ ‘Núacata yáí Dios ìyéerica chènuniré, máiní nacáí achúméeri nuícha èeriquéi. Caná-cata wenàiwica yáaliméeri imànica nucapèe, nuyamáacatáipináwa,

⁵⁰ núacáiná máiní manuíri náicha macáita yáí wawàsi nudàbéericaté’, íimacaté yáí Diosca”, íimaca nalí yáí Estebanca.

⁵¹ Yá Esteban icàlidaca nalíni àniwa níái judío íiwacanánáica: “Píacué quéwa, mamáalàacatacué càmita piwàwa peebáidaca Dios itàacái. Càmitacué piwàwa péemiaca Dios itàacái. Píináidacuécawa piwàwalícuísewa càide iyúwa wenàiwica càmiíyéi yáalífawa Dios ìwali. Piùwídecuécawa pimànica Espíritu Santo càiripináta. Píináidacuécawa càide iyúwa piawirináimi náináidáanáwa bàaluité.
⁵² Piawirináimicué namànicaté báawéeri macáita Dios yàasu profetanái irí, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliícuíse. Piawirináimicué nanúacaté wenàiwica icàlidéeyéicaté tàacáisi íiméericaté Jesús yàanàanápínaté yáí mabáyawanéerica. Néese siúcade idéca yàanàaca yáí mabáyawanéerica Jesucristo, quéwa picháawàcatécué Jesucristo, yáté pinúacuécani.
⁵³ Péemiácatécué Dios itàacái ángelnái icàlidéerica wàawirináimi irí, quéwa càmitacué peebáida yáí tàacáisica”, íimaca yáí Estebanca.

Muerte de Esteban

⁵⁴ Néeseté idécanáami judío íiwacanánái yéemiaca Esteban icàlidáaná nalíni, yá máiní calúaca nía. Yá naamíaca nayéiwa nalúa iyúwa.
⁵⁵ Quéwa Espíritu Santo icùaca Esteban íiwitáise, yá Esteban íicáidaca chènuniré, yá íicáca Dios ìyacàle irículé icànéerica Dios icamalá iyú. Esteban íicáca nacáí Jesús ibàlùericawa Dios yéewápuwáise.
⁵⁶ Yá Esteban íimaca:

—Piicácué nacáí núapichani. Nuicá capíraléeri cáli yàacuèricawa. Nuicá nacáí yáí asíali Dios néeséerica ibàlùericawa Dios yéewápuwáise —íimaca yáí Estebanca.

⁵⁷ Quéwa judío íiwacanánái nabàliacáita meedá nàuwíwa nacáapi iyúwa Esteban itàacái íicha. Néemíanicawa quéwanáta cachàiníiri iyú. Yá napíaca náibàaca Esteban.
⁵⁸ Yá namusúadacani yàcalé íicha. Néese níái ícháawèyeyéica Esteban íináwaná ìwali náucaca náichawa nàasu ruana nacáiriwa. Abéeri asíali íipidenéeri Saulo icùaca nalípiná nàasu ruana nacáiri. Yá nadàbaca nanúaca Esteban íba iyú.

⁵⁹ Idècunitàacá nanúaca Esteban íba iyú, Esteban isutáca yáawawa Jesús íicha mamáalàacata, íimaca Jesús irí: “Nuíwacali Jesús, peedacàatéta nucáuca”, íimaca yáí Estebanca.
⁶⁰ Néese Esteban yúuwàa ibàlùacawa yùululù ipùata iyúwa, yá íimaca cachàiníiri iyú: “¡Nuíwacali, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha yáí nanúanáca núal!” íimaca yáí Estebanca. Idécanáamité càì íimaca, yá yéetácawa Estebanca.

8

Saulo persigue a la iglesia

¹ Yáí Saulo abédanamata íiwitáise náapicha, níái inuényéicaté Esteban. Yáté èerica manùbéeyéi nàuwideca namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén ìyacàlená ìricu. Nadàbaca namànica ùwicái cachàiníiri iyú yeebáidéeyéi íipunita. Iná macáita yeebáidéeyéica Jesús nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená íicha Judea yàasu cáli nérépiná, Samaria yàasu cáli nérépiná nacái. Níawamita apóstolnái càmfíyeyéi yèepùawa Jerusalén íicha. ² Abénaméeyéi asíanái yeebáidéeyéi Dios itàacái cáalfacáiri iyú natéca nabàllawa Estebanmi. Yá náicháaníca íiwitáise cachàiníiri iyú. ³ Quéwa Saulo iwàwacaté imáalàidaca macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá itéca úwinái, iwàlùacawa nacapèe ìriculé macáita íbàacaténá asíanái, inanái nacái, yá úwinái iwatàidaca nía nacapèe ìricúsewa, yá Saulo ibànùaca nía presoíyeyéi ibànaliculépiná.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴ Quéwa áibanái iwàwacutéeyéicaté ipiacawa Jerusalén ìyacàlená íicha, nàacatéwa nacàlìliacawa madécaná yàcalé néré, yá àta alénacaalíté nàacawa nacàlidaca yáí tàacáisi íiméerica Jesús iwàsàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁵ Aiba Felipe, abéeri néená níái imusuéyeyéicatéwa Jerusalén ìyacàlená íicha, yàacawa manuíri Samaria ìyacàlená néré. Yá idàbaca icàlidaca nalí Cristo iináwaná ìwali. ⁶ Madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá néemiaca cayábéeri iyú yáí tàacáisi Felipe icàlidéerica, naicácáiná Felipe imànica madécaná Dios ichàini iyú yáí càmfírca wenàiwica idé imànica. ⁷ Felipe yúucacaté demonio madécaná wenàiwica íicha. Yá demonionái yàacawa yéemíaniyeyéiwa wenàiwicanái íicha. Felipe ichùnìaca nacái madécaná máapinéeyéi iiná, áibanái nacái éeruyeyéi yàabàli. ⁸ Iná yéewa casíimáica nawàwa manuísíwata níái Samaria ìyacàlená mìnanáica.

⁹ Quéwa ìyacaté néeni abéeri asàli íipidenéerica Simón. Quéechatécáwa imànicaté imàliyeyéidewa yàcalé ìricu, yácáiná camàliquericani, yáí Simónca. Ichìwáidacaté Samaria ìyacàlená mìnanáí, íimacáinaté ìwaliwa máinírisa cachàinica íiwitáise. ¹⁰ Quéechatécáwa macáita Samaria ìyacàlená mìnanáí, sùmanái, béeyéi nacái macáita neebáidacaté Simón itàacái. Yá náimacaté nalíwáaca: “Yácata náiméerica ìwali idènièricasa Dios íiwitáise manuíri”, náimacaté Simón ìwali.

¹¹ Quéechatécáwa néemiaca írí cayábéeri iyú yáí Simónca, ichìwáidacáinaté wenàiwica imàlica iyúwa madécaná camuí. ¹² Quéwa neebáidacaté yáí cayábéeri tàacáisi Felipe icàlidéerica nalí, íiméerica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, yáí tàacáisi Jesucristo ìwali nacái, ínáté nabautizácawa, níái asíanáica, inanái nacái, yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. ¹³ Yáí Simónca nacái yeebáidacaté Jesús iináwaná ìwali, yá ibautizácawa. Néese Simón yàacawa Felipe yáapicha, Simón íináidacáináwa manuísíwata iicáidaca Felipe írí Felipe imànicáiná manuísíwata madécaná wawàsi càmfíri wenàiwica idé imànica.

¹⁴ Néeseté apóstolnái ìyeyéica Jerusalén ìyacàlená ìricu, néemiaca naináwaná Samaria ìyacàlená mìnanáica neebáidacaté Dios itàacái Jesús ìwali, íná apóstolnái nabànùaca Pedro, Juan nacái nàacaténáwa Samaria ìyacàlená néré. ¹⁵ Idécanáami nàanàaca Samaria ìyacàlená néré, yá Pedronái nasutáca nalí Dios ibànùnápíná Espíritu Santo nawàwaliculé. ¹⁶ Càité apóstolnái isutáca Dios íicha càmicáinácáwa Espíritu Santo yàanàa Samaria ìyacàlená mìnanáí ìwali, ibatàa abéeri ìwalipíná, càmitàacáwa yàanàa nàwali. Nabautizácáitawa Wáiwacali Jesús íipidená ìwali, náasáidacaténá neebáidaca itàacái. ¹⁷ Néese Pedro, Juan nacái namàacaca nacáapiwa nàwali níái Samaria ìyacàlená mìnanáica. Càité Espíritu Santo yàanàaca nàwali yàacawéeridacaténá nía.

¹⁸ Simón iicáca càinácaalí iyú Espíritu Santo yàanàaca nàwali apóstolnái namàacaalíté nacáapiwa nàwali, yá Simón iwàwacaté yàaca plata apóstolnái írí nawéndacaténá írí yáí Espíritu Santo ichàinica. ¹⁹ Simón íimaca nalí:

—Pìacué nacái nulí yáí pichàinacawa yéewanápiná nacái numàacacaalí nucáapiwa cawinácaalí ìwali, yásí yàanàaca nàwali yáí Espíritu Santoca —íimaca yáí Simónca. ²⁰ Yá Pedro íimaca írí:

—¿Pía imáalèeripinácawa yàasu plata yáapichawa!, càmicaalí piwènúada píiwitáisewa báawéeri ícha, piyúunáidacáiná pialimápiná piwèñaca Espíritu Santo ichàini piasu plata iyúwa, yái Espíritu Santo Dios yèerica wenàiwicanái irí mawèñiri iyú. ²¹ Canáca yéewaná peedápiná piríwani, càmicáiná cayába píiwitáise Dios iicápiná. ²² Piúca píichawa yái píiwitáisecawa báawéerica. Pisutá píawawa Dios ícha manuísíwata. Cawàwanáta imàaca iwàwawa pibáyawaná ícha, yái píináidáanácawa báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali. ²³ Núalíacáináwa ipisíirica piwàwa lúasi iyú càide iyúwa ipisíiri culáli, yá nacái píiwitáise báawéeri idacùaca pía —íimaca yái Pedroca. ²⁴ Yá Simón íimaca nalí:

—Pisutácué Dios ícha nulípiná ipíchaná imàacaca yàanàaca nùwali yái píiméerica nulí ìwali —íimaca.

²⁵ Néese níái apóstolca, nadécanáamité nacàlidaca naináwanáwa neebáidaca Jesús itàacái, nadécanáami nacái néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yá nàacawa náicha. Nacàlidaca nacái yái cayábéeri tàacáisica Jesús ìwali áiba yàcalé irìcubàa Samaria yàasu cáli ínatéeyéica ìyaca. Càité nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶ Néeseté àniwa Wáiwacali yàasu ángel íimaca Felipe irí: “Píawa sur iwéré àyapu irìcubàa yèericawa Jerusalén ìyacàlená ícha Gaza ìyacàlenámi nérépiná”, íimaca yái ángelca. Yáara àyapu yèericawa manacúali yùuculé caináwàiri, canácatalé wenàiwica. ²⁷ Yá Felipe yàacawa. Néese Felipe yàanàaca asiali àyapulìcubàa, Etiopía yàasu cáli néeséeri. Yácata nàasu wenàiwica cachàiníiri, gobiernosàiri, íibaidéerica Etiopía yàasu cáli icuèrinásàatúa irí, icùaca ùasu cawèñiri. Quéechatécáwa yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré yàacaténá Dios icàaluíniná. ²⁸ Néeseté yái asiali yèepùacawa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa. Yàacawa yàasu carro irìcuwa, caballonái iwatáidéerica yèepunícawa yáamiwáisewa. Yáawinéericawa ìyaca yàasu carro irìcuwa iléeri néeni Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu.

²⁹ Yá Espíritu Santo íimaca Felipe irí àniwa: “Píawa yàatalé yái carroca”, íimaca yái Espíritu Santoca. ³⁰ Iná Felipe ipiàcawa néré, yàanàaca carro yàatalé, yá Felipe yéemíaca etiopesàiri itàacái iléeca Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu. Yá Felipe isutáca yéemíawani:

—¿Péemíasica cainácaalí íimáaná yái piléerica? —íimaca yái Felipeca. ³¹ Yá etiopesàiri íimaca irí:

—Càmita yéewa nuémíaca cainácaalí íimáaná canácaína yéewáidéeri núa —íimaca. Yá isutáca Felipe ícha wawàsi iwàlùanápiná yáawinacawa yáapicha carro irìculé Felipe yéewáidacaténáni. ³² Yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté íimaca:

“Natéca nanúawani càide iyúwa nanúacaalí napìrawa ovejawa iyúwa sacrificio, càide iyúwa cordero ibàlùacaalíwa nàacuéseimi níái idaluéyéica ichùna. Quéwa càmita itàaní nalí báawéeri iyú, níái imàníiyéica irí báawéeri, càmita nacái icuísá íchawana.

³³ Yá nawàwaca nabáiniadacani, naicáaníca iquíniná. Ewita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa, càicáaníta nàuwichàidacani. Canácata itaquénáinápiná nanúacáináni”,

càité itànàaca yái profeta Isaíasca. ³⁴ Néese yái gobierno icuèriná etiopesàiri íimaca Felipe irí:

—Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni cawinácaalí wenàiwica ìwali profeta icàlidaca yái tàacáisica. ¿Icàlidasica ìwaliwata, áiba ìwalitasica nacái? —íimaca.

³⁵ Néese Felipe icàlidaca irí yái cayábéeri tàacáisi Jesús ìwali. Quéechatécáwa Felipe icàlidaca iríni cainácaalí íimáaná yái tàacáisi profeta Isaías itànèericaté. Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse íiméerica Jesús yàanàanápináté yùuwichàacaténátéwa, yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté. ³⁶ Néese nachàbaca nàacawa úni néenibàa, yá gobierno icuèriná íimaca Felipe irí:

—Piicá úni; ¿cayábasica pibautizáca núa? —íimaca. ³⁷ Néese Felipe íimaca irí:

—Uwé, peebáidacaalí Jesús itàacái macái piwàwalìcuísewa —íimaca yái Felipeca. Néese asìali íimaca:

—Nuebáidaca Dios Iiricani yái Jesucristoca —íimaca.

³⁸ Néese etiopesàiri ichùuliaca nayamáidaca carro, yá nalicùacawa úni yáaculé, yá Felipe ibautizàcani. ³⁹ Namichàacatéwa úni yáacuise, yáta Espíritu Santo Wáiwacali ibànuerica, itéca Felipe. Gobierno icuèriná càmita quirínama iicáca Felipe. Néese etiopesàiri yèepùà yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa casíimáica iwàwa manuísíwata. ⁴⁰ Yáta Felipe yàanàaca Azoto ìyacàlená néré, yá icàlidaca nalíni yái tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali. Néese Felipe ipáchiaca yèepunícawa macái yàcalé irìcubàa ìyèeyéica àyapu ìwalibàa, yá icàlidaca macái yàcalé irìcuni àta yàanàacatalétatè Cesarea ìyacàlená néré.

9

Conversión de Saulo

¹ Quéwa Saulo icutácaté mamáalàacata inúanápiná wenàiwicanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná Saulo yàacawa sacerdote íiwacaliná yàatalé. ² Saulo isutáca íicha ibànúanápiná tàacáisi Damasco ìyacàlená néré, judíonái yéewáidacàalu imanùbaca íiwacanánái irí, namàacacaténá Saulo íbàaca yeebáidéeyéi, asianái, inanái nacái, ìyèeyéica Damasco irìcu, itécaténá nía presoíri iyú Jerusalén ìyacàlená néré. ³ Idécanáamité Saulo yeedáca iríwa cuyàluta namanùbaca, yá yàacawa Damasco ìyacàlená nérépiná. Iyacaalíte mawiénita Damasco irí àyapulìcubàa, yáta camalási chènuníiséri icànacaté Saulo itéese máini mèlumèluri iyú. ⁴ Yá Saulo yúuwàa iràcawa cáli íinatalé, yémìaca tàacáisi. Yái tàacáisi íimaca Saulo irí: “Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?” íimaca yái tàacásica.

⁵ Saulo isutáca yéemiawani: “¿Cawiná pía, Nuíwacali?” íimaca yái Sauloca. Yái tàacáisi íimaca Saulo irí: “Núacata yái Jesús. Núacata yái piùwidéerica pimànica. Catúulécanaa pimànica píawawa báawanama, pipéliacáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalìcu”, íimaca yái Wáiwacalica. ⁶ Yá Saulo itatácawa icalùniwa. Néese íimaca: “Nuíwacali, ¿càinásica piwàwa numànica?” íimaca yái Sauloca. Néese Wáiwacali íimaca irí: “Pimichàawa pìanáwa yàcalé irìculé. Nérénica nacàlidaca piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, íimaca yái Wáiwacalica.

⁷ Aibanái Saulo yáapichéeyéica asianáica cáaluca nía báawanama néemiàcáiná sànasi quéwa canéeyéita iiquéeri wenàiwicaca. ⁸ Néese Saulo imichàacawa cáli íicha. Yá yàacùaca ituíwa, quéwa càmita yéewa iicáidaca. Iná náibàacáita natéwa Saulo icáapi ìwali Damasco ìyacàlená irìculépiná. ⁹ Saulo ìyaca Damasco ìyacàlená irìcu máisiba èeri, càmita idé iicáidaca. Càmfírta iyáa iyáacaléwa, ibatàa únipiná ìira.

¹⁰ Iyaca néré Damasco ìyacàlená mìnali íipidenéerica Ananías. Néese, Wáiwacali imàacaca yáawawa Ananías iicàcani yéenáiwánási nacáiri irìcuíse. Yá íimaca Ananías irí: “¡Ananías!” íimaca yái Jesúsca. Néese Ananías íimaca: “¿Càiná, Nuíwacali?” íimaca yái Ananíasca.

¹¹ Yá Wáiwacali íimaca Ananías irí: “Píawa irìcubàa yái àyapuca íipidenéerica Derecha. Piwàlùawa Judas icapèericulé. Pisutá íichani, pitàanínápiná áiba asìali yáapicha, Tarso ìyacàlená néeséri, íipidenéeri Saulo. Siùca isutáca ìyaca yáawawa Dios íicha. ¹² Idéca iicáca áiba asìali yéenáiwánási nacáiri irìcuíse íipidenéeri Ananías, iwàluèericawa imàacaca icáapiwa ìwali yéewanápiná idé iicáidaca àniwa”, íimaca yái Jesúsca.

¹³ Quéwa Ananías, idécanáami yéemiàcani, yá íimaca: “Nuíwacali, madécaná nacàlidaca nulíni iináwaná ìwali, yáara asìalica. Nadéca nacàlidaca nulíni ìwali imànica báawéeri nalí níara yeebáidéeyéica pitàacái Jerusalén ìyacàlená néeni. ¹⁴ Sacerdote íiwacanánái nadéca nachùuliaca yàanàanápiná aléi itécaténá macáita wía presoíri iyú, wía isutéeyéica yáawawa píicha”, íimaca yái Ananíasca.

¹⁵ Quéwa Wáiwacali íimaca Ananías irí: “Píawa matuíbanáiri iyú; nudéca nuedáca yái asìalica icàlidacaténá nuináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, nalí nacái áiba cáli néeséeyéica, nacuèrinánái irí nacái, israelitanái irí nacái. ¹⁶ Núsáidapiná iríwa

nuíwítáisewa càinácaalí iyú iwàwacutápiná yùuwichàacawa nulípiná, yeebáidacáiná nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese Ananías yàacawa capli néré, Saulo ìyacatalé ìyaca. Yá iwàlùacawa néré imàacaca icáapiwa Saulo ìwali. Yá Ananías íimaca Saulo irí:

—Nuénásàiri Saulo, Wáiwacali Jesús imàaquéericaté yáawawa piicácani àyapulìcubàa, yáquéi ibànùaca núa pìatalé yéewanápiná pidé piicáidaca àniwa, yéewanápiná nacái Espíritu Santo icùaca píiwítáise —íimaca yái Ananíasca.

¹⁸ Yáta cubái íimami nacáiri itúacawa Saulo ituírìcuíse, yá idé iicáidaca àniwa. Yá imichàacawa ibautizácawa. ¹⁹ Néese Saulo iyáaca iyáacaléwa, cachàinica àniwani. Iyamáacawa néeni máisibáwanáita èeri náapicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ìyéeyéica Damasco ìyacàlená irìcu.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Néeseté Saulo idàbaca yèepunícawa yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca nalíni Dios Iiriquéi Jesúsca. ²¹ Macáita yéemièyéica Saulo icàlidáana, náináidacawa manuísíwata néemíaca yàasu tàacáisi. Néese náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewa imàni càì? Yái asàlica yùuwidecaté imànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesúsmi iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni. Yácata yái yàanèricaté aléi nacái itécáténá nía presoíri iyú, yéewanápiná sacerdote íiwacanánái yùuwichàidaca nía. ¿Cánásica iwàwa icàlidaca Jesúsmi iináwaná ìwali? —náimaca nalíwáaca.

²² Quéwa Saulo icàlidaca yàacawa cachàiníwanái. Yéewáidaca wenàiwica náalíacáténáwa Mesíasca yái Jesús, israelita icuèrinápináca Dios ibànueripinacaté nalí. Itàaníca cáalíacáiri iyú yái Sauloca, íná judíonái Damasco ìyacàlená mìnanaí càmítaté yéewa namawèniadaca Saulo yàasu tàacáisi. Yá càmíiyéi yáalíawa náiméeripiná irí. Iná masànacáicata nía íicha meedá.

Saulo escapa de los judíos

²³ Néesetécawa madécaná èeri idenáami, yá judío íiwacanánái natàaníca náapichawáaca ibàacanéeri iyúta quéwa, abédanamacáténá náiwítáise nanúanápinaté Saulo. ²⁴ Quéwa Saulo yáalíacatéwa nawàwaca nanúacani. Nachùuliaca nàasu wenàiwicawa nacúanápiná yàcalé inuma imanùbaca, èeríapinama, táiyápinama nacái nanúacáténá Saulo. ²⁵ Iná níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàlùadaca Saulo manuíchúa mapíiri irìculé. Yá táiyápi nalicùadaca Saulo mapíiri irìcu yéenúlusi ìwali chènuníiséeri ventana irìcubàa yàcalé iwáiná íinatáise, yàanàacáténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé íicha. Càita idéca imusúacawa náicha yái Sauloca.

Saulo en Jerusalén

²⁶ Néeseté Saulo, idécanáamité yàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré, yá iwàwacaté ìwacáidáyacacawa náapicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Quéwa macáita cáaluca naicácani, càmíicáiná neebáida iwènúadacaté íiwítáisewa báisíiri iyú yeebáidáanaca Jesús itàacái. ²⁷ Quéwa Bernabé itéca Saulo yáasáidacáténáni apóstolnái irí. Bernabé icàlidaca nalíni Saulo iicátaté Wáiwacali àyapulìcubàa, Wáiwacali itàanícaté nacái Saulo yáapicha, Saulo icàlidacaté nacái macàaluínínatani yái tàacásica Jesús iináwaná ìwali Damasco ìyacàlená irìcu. Iná idécanáamité apóstolnái yéemíaca Bernabé icàlidaca nalí Saulo iináwaná, yaté needáca nàataléwa Saulo. ²⁸ Néese Saulo iyamáacawa náapicha Jerusalén ìyacàlená irìcu, yèepunícawa nacái náapicha. Icàlidaca cachàiníiri iyúni macàaluínínáta Wáiwacali iináwaná ìwali. ²⁹ Itàaní nacái náapicha áibanái judío itàaníyéica griego itàacái iyú, càmíiyéica yeebáida Jesús ìwali. Saulo icàlidaca nalíni cachàiníiri iyú macàaluínínáta. Quéwa nawàwacaté nanúaca Saulo. ³⁰ Néese níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacáináwa áibanái nawàwaca nanúaca néenásàiri Saulo, yá natéca Saulo Cesarea ìyacàlená néré. Yá nabànùacani Cesarea íicha yàacáténáwa Tarso ìyacàlená nérépiná.

³¹ Inaté yéewa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìyéeyéica macái Judea yàasu cáli imanúica, Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacái, Samaria yàasu cáli néeséeyéi nacái, nàyaca

matufbanáiri iyú. Cachàiníwanáí náiwitáise Dios ìwali, neebáidaca itàacáí tàì ìiméeri iyú, nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios ìiwitáise iyú. Nàaca Wáiwacali icàaluíniná. Espíritu Santo nacáí iyúudàaca nía nawènúadánápináté áibanáí ìiwitáise Wáiwacali irípiná, íná yéewa manùbáwanáí nàacawa.

Curación de Eneas

³² Néenialíté Pedro yàaca ipáchiaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacáí. Yá yàaca ipáchiaca áibanáí iyéeyéica Lida ìyacàlená irìcu. ³³ Pedro yàanàaca áiba asiali ípidenéri Eneas. Irìanírìcáitawa yàalubáí ìinatawa ocho camuí, máapínacáináni, yáí Eneasca.

³⁴ Néese Pedro ìimaca irí:

—Eneas, siúcade Jesucristo ichùnìaca píawa. Pimichàawa peedá pialubáíwa —ìimaca yáí Pedroca. Yáta Eneas imichàacawa. ³⁵ Macáita Lida ìyacàlená mìnánáí, Sarón ìyacàlená mìnánáí nacáí naicáca Eneas imichàacawa, yá nawènúadaca náiwitáisewa Wáiwacali irípiná.

Resurrección de Dorcas

³⁶ Uyacaté inanáí Jope ìyacàlená irìcu yeebáidéechúa Jesús itàacáí, ípidenéchúa Tabita, (ìimáanáca Dorcas griego itàacáí iyú). Uái inanáica umànicaté cayábéeri mamáalàacata. Uyúudàaca nacáí catúulécaneeyéi wenàiwica. ³⁷ Néeseté, idècunitàacá Pedro ìyaca Lida ìyacàlená néeni, yá cáuláicaca Dorcas, yá uétácawa. Néese abénaméeyéi inanáí nàapidáidaca uinámi, yá nàwalica ùwali ubàlemi, yá naliadaca úa capìi imàdáná irìculé ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha. ³⁸ Yáí Jope ìyacàlená ìyaca mawiénita Lida ìyacàlená irí, Pedro ìyacataléca. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacáí náalíacatéwa Pedro ìyaca Lida ìyacàlená irìcu, yá nabànùaca pucháiba asianáí yèeyéipiná imáidaca Pedro. Náimaca irí: “Aquialé Jope ìyacàlená néré aquialésíwata”, náimaca.

³⁹ Yáté Pedro yàacawa náapicha. Idécánámité yàanàaca néré, yá natécani néré Dorcasmi iriacataléca. Madécana inanáí inìrimi yéetéeyéimicatéwa íicha nàyaca néré, nabàlùacawa Pedro itéese, íicháaníyéi, náasáidaca nacáí Pedro iicá bàlesi, ruana nacáí umàníyecaté nalí, úái Dorcasmica idècunitàacá cáuca úa. ⁴⁰ Néese Pedro ichùulacaté macáita namusúacawa capìi imàdáná irìcuíse. Yá ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa, yá isutáca Dios íicha. Néese iicáidaca yéetéechúamiwa irí. Yá ìimaca ulí:

—¡Tabita, pimichàawa! —ìimaca yáí Pedroca. Yáta ùacùaca utuíwa. Uicáca Pedro, yá umichàaca úawinacawa. ⁴¹ Pedro íbàaca ucáapi ìwali, yá imichàidaca úa. Imáidaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacáí, nía nacáí manìríyémica, yáasáidacaténá nalí úa, cáuca úa àniwa. ⁴² Macáita Jope ìyacàlená mìnánáí néemìaca uináwaná, yá madécana wenàiwica iwènúadaca ìiwitáisewa Wáiwacali irípiná. ⁴³ Yá Pedro iyamáacawa Jope ìyacàlená irìcu madécana èeri. Pedro ìyaca icapèe néeni áiba asiali ípidenéri Simón ichùnìerica pìrái ìimamimi iwéndacaténá nía.

10

Pedro y Cornelio

¹ Aiba asiali càmìiri judío ípidenéri Cornelio ìyacaté Cesarea ìyacàlená irìcu. Yáí Cornelioca, náiwacalìciani níái romanonáí yàasu úwináí yéenáca ípidenéri el Italiano. ² Yáí Cornelioca yàaca Dios icàaluíniná cáalíacáiri iyú, macáita yéenanáí yáapichawa. Imàaca nacáí manùba plata ofrenda iyú iyúudàacaténá judíonáí. Isutéeri yáawawa Dios íicha mamáalàacata. ³ Aiba èeri cawàwanáta a las trescatáita táica, Cornelio iicáca yéenáíwanási nacáiri: Yá iicáca amaléeri iyú Dios yàasu ángel iwàlùacawa Cornelio yàatalé. Yá ìimaca Cornelio irí: “¡Cornelio!” ìimaca yáí ángelca. ⁴ Yá Cornelio iicáidaca ángel irí manuísíwata icalùni iyúwa. Yá ìimaca ángel irí: “¿Càinásica piwàwa numànica pìrìpiná?” ìimaca yáí Cornelioca. Néese ángel ìimaca irí: “Dios idéca yéemìaca yáí pisutáanáca íicha, cayába nacáí iicáca yáí piyúudàanáca catúulécaneeyéi wenàiwica. ⁵ Siúcade pibànùaca wenàiwica Jope ìyacàlená néré namáidacaténá néese Simón áibaalí ípidenéri Pedro. ⁶ Yáí Pedroca ìyaca áiba asiali icapèe irìcu ípidenéri Simón ichùnìerica pìrái ìimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuíri úni

idùlepi. Yái Pedroca icàlidapiná piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, íimaca yái ángelca.

⁷ Idécanaámi yàacawa yái ángel itàaníríca yáapícha, yá Cornelio imáidaca pucháiba yàasu wenàiwicawa. Imáidaca nacái abéeri úwi íibaidéeri Cornelio irí, yèrica Dios icàaluíniná manuísíwata, Cornelio yáaliérica cayábaca íiwitáise imànínápiná cayábéeri. ⁸ Cornelio icàlidaca nalíni macáita yái ángel icàlidéericaté irí. Yá Cornelio ibànùaca nía Jope ìyacàlená nérépiná.

⁹ Néese mapisáinámi àniwa, cawàwanáta machacànicaalíté èeri, yá nàyaca mawiénita Jope ìyacàlená irí. Yáta hora nacái Pedro, ìyéerica Simón icapèe irícu, yàacawa capíi ipùata sàabadéeri íinatalé, machacànicaalíté èeri. Pedro yàacawa néré isutácaténá yáawawa Dios íicha. ¹⁰ Máini máapicani íná iwàwa iyáaca iyáacaléwa. Quéwa idècunitàacá namànica iyáapíná, Pedro iicáca yéenáwanási nacáiri. ¹¹ Yá iicáca capíraléeri cáli yàacùacawa, yá áiba wawási iricùacawa chènuníse cáli íinatalépiná, abéeri wawási càiri iyúwa manuírí sávana idacùacanéeri ipùata báinúacanama yéenułusi iyú. ¹² Chái sávana irícu nàyaca néeni macái cuwèsiná íiwitáaná, pírái nacái, àpinái nacái, cuipíranái nacái, macái íiwitáaná ìyéeyéica cháí èeri irícu. ¹³ Néese Pedro yéemiaca tàacáisi chènuníse. Yá tàacáisi íimaca: “Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía”, íimaca. ¹⁴ Néese Pedro íimaca: “Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níai casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùuliacáináté wía judíoca pinùmalicuíse ipíchaná wayáaca nía”, íimaca yái Pedroca. ¹⁵ Néese tàacáisi íimaca irí àniwa: “Masacàacaalí Dios imànica áiba wawási, picá píima ìwali casacàacani”, íimaca yái tàacáisica.

¹⁶ Máisiba yàawiríaté Pedro iicáca sávana nacáiri iricùacawa, yéemiaca nacái tàacáisi. Néese sávana yèepùca imichàacawa chènuniré àniwa. ¹⁷ Pedro íináidacawa manuísíwata iwàwalicuísewa càinácaalí íimáaná yái yéenáwanási nacáirica, máinícáiná càulenáca íichani. Idècunitàacá íináidacawa ìwali, yá Cornelio yàasu wenàiwicanái nàanàaca capíi inuma néré. Nèepunícawa nasutáca néemiawa alénácaalí Simón icapèe ìya. ¹⁸ Nàanàaca néré, yá namáidaca cachàini nasutácaténá néemiawa asáisi ìyacaalí néeni áiba asiáli íipidenéeri Simón, íipidenéeri nacái Pedro.

¹⁹ Idècunitàacá Pedro íináidacawa mamáalàacata ìwali yái yéenáwanási nacáirica, yá Espíritu Santo íimaca irí: “Píicá, máisiba asíanáica níara icutá pía. ²⁰ Pimichàawa, píawa nàatalé pèepunínáwa náapícha. Picá achúma píináidacawa piwàwawa, néese manuí píináidaca piwàwawa; nudéca nubànùaca nía píatalé”, íimaca yái Espíritu Santoca. Iwàwacutácaté Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa bàaluitécáiná profeta Moisés ichùuliacaté judíonái càmíinápiná nèepuníwa càmíiyéi judío yáapícha, íná Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa. ²¹ Néese Pedro yàacawa nàatalé, yá íimaca nalí:

—Núaquéi picutéericuéca. ¿Càinásicué piwàwa numànica pirípiná? —íimaca yái Pedroca. ²² Náimaca irí:

—Cornelio ibànùaca wía, abéeri úwi íiwacalíná, ìyéerica machacàníiri iyú Dios iicá, yèeri nacái Dios icàaluíniná. Macái judíonái naicáca cáimiétaquéeri iyúni, yá nacái cáinináca naicácani. Dios yàasu ángel ichùuliacaté Cornelio ibànùanápiná wenàiwica namáidacaténá pía, yéewacaténá píacawa icapèe néré yéewanápiná Cornelio yéemiaca yái picàlidéeripínáca irí —náimaca.

²³ Néese Pedro yeedáca yàataléwa nía. Yá nayamáacawa néeni Pedro yáapícha abéeri catá. Mapisáita àniwa yá Pedro yàacawa náapícha. Abénaméeyéi Jope ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacawa náapícha.

²⁴ Néese mapisáita àniwa nàanàaca Cesarea ìyacàlená néré, cháí Cornelio icùacatáica nàanàaca. Ipíchawáiseté nàanàaca, yáté Cornelio imáidaca néré yéenanáwiwa, yàcawéeyéiná nacáiwá cáininéeyéica Cornelio iicáca. ²⁵ Pedro yàanàaca icapèe néré, yá Cornelio imusúacawa íipunita yeedácaténá yàataléwani. Cornelio ibàlùacawa yùulúi ipùata iyúwa Pedro irí yàacaténá icàaluíniná. ²⁶ Quéwa Pedro imichàidacani. Yá íimaca irí:

—Pimichàa pibàlùacawa. Asìalicata nacái núaquéi càide iyúwa pía —íimaca yái Pedroca.

²⁷ Idècunitàacá Pedro itàaníca yáapicha, yá iwàlùacawa iicáca madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa néré, càmiíyéi judío. ²⁸ Néese Pedro íimaca nalí:

—Píalíacuécawa judío íiwitáise càmita ibatàa wàwacáidáyacacawa píapichacué, píacué càmiíyéica judío, ibatàa wawàlùanápínátawa picapèe iriculé, càmitasa cayába càì wamàni. Quéwa Dios idéca yàalàaca núa càmiínápiná quirínama casacàaca nuicáca áibanái, càmita nacái nuicá nía iyúwa canéeri iwèni Dios irípiná nía. ²⁹ Iná namáida-caalíté núa, yá nùanàaca néese aquialéta, càmita báawa nuínáidacawa nuwàwawa ìwali. Iná siùcade nuwàwa núalíacawa càiná ìwalicaalícué pimáida núa —íimaca yái Pedroca.

³⁰ Yá Cornelio íimaca írí:

—Báinúaca èerica néese siùcáade, chácataícaté èeri càide iyúwa siùcade, nùyacaté cháì nucapèe iricuwa, imàaquéeri íichawa iyáacaléwa, isutéeri yáawawa Dios íicha táicalénama. Yáté áiba asìali mèlumèlufíri ibàle imàacaca yáawawa nuicácani. ³¹ Iimaca nulí: ‘Cornelio, Dios idéca yéemíaca yái pisutáanáca íicha. Cayábaca Dios iicáca yái piyúudàanáca catúulécaneeyéi wenàiwica. ³² Pibànùa wenàiwica Jope ìyacàlená néré namáidacaténá néese áiba asìali íipidenéeri Simón, íipidenéeri nacái Pedro. Yái Pedro ìyaca áiba Simón icapèe irícu, yáara ichùnìerica pírái íimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuírì úni idùlepí, càì íimaca nulí. ³³ Iná nubànùacaté nía ráunamáita nacutáca pía, yá pidéca pimànica nulí cayábéeri pìanàacáiná. Siùcade macáita wàyaca cháì Dios iicápiná, yá wawàwaca wéemíaca macáita tàacáisi Wacuèriná Dios ichùulìerica picàlidáanápíná walíni —íimaca yái Cornelio.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴ Néeseté Pedro idàbaca icàlidaca nalíni. Yá íimaca nalí:

—Siùcade núalíacawa báisíiri iyú Dios càmita iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái íicha, néese iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. ³⁵ Néese, cayábaca Dios iicáca náiwitáise canánama, macái wenàiwica íiwitáaná yèeyéica icàaluín-iná, imàníyéica nacái cayábéeri. ³⁶ Dios idéca icàlidaca walí tàacáisi, wía Israel itaquénáinámica. Dios icàlidaca walí yái cayábéeri tàacáisica íiméerica Jesucristo imàacáanápíná wàyaca Dios yáapicha matuñbanáiri iyú. Yái Jesucristo, yácata macái wenàiwicanái Iiwacali. ³⁷ Píalíacuécawa cayába càinácaalíté ìya judiónái yàasu cáli imanúíca. Quéechatécáwa Juan el Bautista icàlidaca nalíni iwàwacutáaná wenàiwicanái ibautizáca, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Néeseté Jesús idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli íinata. ³⁸ Píalíacué nacáíwa Dios ibànùacaté Espíritu Santo Jesús ìwali icùacaténá Jesús íiwitáise manuísíwata, ichàini-adacaténáni nacái, yái Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica. Píalíacué nacáíwa Jesús yèepunicaté imànica yàacawa cayábéeri wenàiwicanái írí, ichùnìacaté nacái macáita wenàiwica Satanás yùuwichàidéeyéica. Càité Jesús idé imànica Dios yàacawéeridacáináni. ³⁹ Wadéca waicáca macáita yái Jesús imàníricaté Judea yàasu cáli íinata, Jerusalén ìyacàlená irícu nacái. Néese natàtàacani cruz ìwali, càité nanúacani. ⁴⁰ Néeseté máisiba èeri irícu idécanáamité nanúacani, yá Dios icáucàidacani. Néese Dios ibànùacaté Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wálíacaténáwa cáucani. ⁴¹ Jesús càmitaté imàaca yáawawa macái wenàiwica iicácani. Néeseté imàacaca yáawawa waicácani, wía Dios íináidéeyéicatéwa ìwali bàaluité imàacáanápínaté iicáca cáucani, yái Jesúsca. Yá nacái wayáacaté wayáacaléwa yáapicha idécanáamité imichàacawa yéetácáisi íicha. ⁴² Néeseté Jesús ichùulìacaté wacàlidáanápíná israelitanái íríni, yái tàacáisi íiméerica Dios idéca imàacaca Jesús icàlidáanápíná báawéeyéi iináwaná ìwali, cáuyéica, yéetéeyéimiwa nacái, yùuwichàidacaténá nía wà càiripínáta nabáyawaná ìwalíisewa, èeri imáalàacaalípináwa. ⁴³ Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca aléi èeri iriculé, yáté macáita profetanái nacàlidacaté iináwaná ìwali. Nacàlidacaté nacái Dios imàacáanápínaté iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, Jesús yéetácáinatéwa nabáyawaná ìwalíise, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca yái Pedroca.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

⁴⁴ Néeseté idècunitàacá Pedro icàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo iricùacawa nàwali icùacaténá náiwitáise macáita níái yéemièyéica Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidacáiná yái tàacáisica. ⁴⁵ Níái judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái yàacawéeridéeyéica Pedro, náináidacawa manuísíwata naicáidaca càmíiyéi judío irí Dios yàacáináaté Espíritu Santo càmíiyéi judío irí nacái. ⁴⁶ Judíonái yéemiàca nacái càmíiyéi judío itàaníca áiba tàacáisi iyú, càmíiri èeri mìnánái itàacái, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. ⁴⁷ Néese Pedro íimaca:

—Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo nàwali yàacawéeridacaténá níái càmíiyéica judío càide iyúwaté ibànùaná Espíritu Santo wàwali, wía judíoca. Wàacué wabautizáca nacái nía. Canáca yéewaná wamáisanàca náicha nabautizáanáwa —íimaca yái Pedroca.

⁴⁸ Yá Pedro ichùuliaca yáapichéeyéiwa ibautizáca níái càmíiyéica judío Jesucristo íipidená ìwali náasáidacaténá neebáidaca Jesús itàacái. Néese níái càmíiyéica judío nasutáca Pedro íicha iyamáanápínáwa náapicha máisibáwanái èeri.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹ Néeseté apóstolnái, nía nacái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéicaté Judea yàasu cáli íinata néemiàca càmíiyéi judío iináwaná ìwali neebáidacaté Dios itàacái càide iyúwa judíonái yeebáidáanáaté. ² Quéwa idécanáamité Pedro yèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa, néese abénaméeyéi judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái nataaníca ìwali yái Pedro imàníináca càmíiyéi judío yáapicha. ³ Náimaca Pedro irí:

—¿Cánaté pía pipáchiaca nàatalé níara càmíiyéica judío? ¿Cána piyáa piyáacaléwa náapicha? —náimaca. ⁴ Néese Pedro icàlidaca nalí macáita yái idàbáanácaté ichàbacawa. Yá íimaca nalí:

⁵ —Nùyacaté Jope iyacàlená irícu. Idècunitàacá nusutáca núawawa Dios íicha, yá nuicácaté yéenáiwánási nacáiri. Nuicácaté áiba wawàsi càiri iyúwa manuíri sávana iricùacawa chènuníise, idacùacanéeri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. Yáté iricùacawa nùatalé. ⁶ Nuicáidacaté cayába irí nuicácaténá càinácaalí wawàsi ìya sávana irícu, yá nuicáca macái pírái íiwitáaná, cuwèsinái nacái, àapínái nacái, cuipiranái nacái, macái íiwitáaná iyéeyéica cháí èeri irícu. ⁷ Yáté nuémiàca tàacáisi. Íimaca nulí: ‘Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía’, íimaca nulí. ⁸ Quéwa núumacaté irí: ‘Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níái casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùuliacáináaté wía judíoca pinùmaliçuíse ipíchaná wayáaca nía’, càì núumaca. ⁹ Néese yái tàacáisi chènuníiséerica íimacaté nulí àniwa. Íimaca nulí: ‘Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, yá picá píima ìwali casacàacani’, íimaca. ¹⁰ Máisiba yàawiría nuicácaté sávana nacáiri iricùacawa, nuémia nacái tàacáisi. Yáté macáita yèepùa imichàacawa chènuniré àniwa. ¹¹ Yáta máisiba asianái Cesarea iyacàlená néeséeyéi nàanàacaté nupapèe néré wàyacatáica. Náiwacali ibànùacaté nía nacutáanápiná núa. ¹² Yáté Espíritu Santo ichùuliaca nùacawa náapicha, ipíchaná achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa ìwali. Níái seis namanùbaca wéenanái nacái nàacatéwa núapicha. Macáita wawàlùacatéwa áiba asíali icapèe irículé. ¹³ Yái asíalica icàlidaca walíni iicácaté ángel icapèe irícu. Yá ángel íimacaté irí: ‘Pibànùa wenàiwica Jope iyacàlená nérépiná namáidacaténá néese Simón íipidenéeri nacái Pedro. ¹⁴ Yái Pedroca icàlidapíná piríwani càinácaalí iyú píalimá piwasàaca píawawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, pía nacái, péenánái nacái’, íimacaté yái ángelca. ¹⁵ Néeseté idécanacáita nudàbaca nucàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo yàanàaca nàwali, yàacawéeridacaténá nía, càide iyúwaté Espíritu Santo yàanàanáaté wàwali bàaluité. ¹⁶ Néeseté nuwàwalica tàacáisi Wáiwacali icàlidéericaté walí. Íimacaté: ‘Báisíta Juan el Bautista ibautizácaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùapínacué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripínacuéca pía, ibautizácaténacué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú’, íimaca yái Wáiwacalica. ¹⁷ Uwé, Dios idéca yàaca Espíritu Santo càmíiyéi judío irí càide iyúwaté yàanáaté walíni, wía judíoca, weebáidacaalíté Wáiwacali Jesucristo itàacáiwa, íná canáca yéewaná

wapéliaca Dios íipunita, canáca yéewaná wamáisaníaca náichani, yái Espíritu Santoca —íimaca yái Pedroca.

¹⁸ Néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu, nadécanáami néemiaca yái tàacáisica, yá càmita quirínama natàaníca báawéeri iyú Pedro ìwali, néese nàaca Dios irí cayábéeri. Yá náimaca:

—¡Dios idéca ibatàaca càmíiyéi judío nawènúadaca nacái náiwitáisewa irípiná yéewacatená nacái nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa, càide iyúwa wàyáaná, wía judíoca! —náimaca.

La iglesia de Antioquía

¹⁹ Nadécanáamité nanúaca Esteban Jerusalén iyacàlená néeni, yá nadàbacaté namànica ùwicái yeebáidéeyéi íipunita canánama. Iná napiacatéwa áibalépiná. Abénaméeyéi yàacatéwa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Aibanái yàacatéwa Chipre yàasu iwàwata nérépiná. Aibanái yàacatéwa Antioquía iyacàlená nérépiná. Nacàlidacaté Jesucristo iináwaná ìwali abéta judionái irí. Càmita nacàlida càmíiyéi judío iríni.

²⁰ Aibanáita yeebáidéeyéi Jesús itàacái Chipre yàasu iwàwata néeséeyéi, Cirene iyacàlená mìnanaí nacái áibanái, nàanàacaté Antioquía iyacàlená irículé. Nadàbacaté nacàlidacani càmíiyéi judío irí. Nacàlidaca nalí Jesús iináwaná Wáiwacalicaní. ²¹ Wáiwacali íiwitáise cachàiníiri iyacaté nalí, ínáté yéewa manùbéeyéi wenàiwica namàacaca náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa, yá neebáidaca Wáiwacali itàacái.

²² Néese, níái yeebáidéeyéica Jesús, Jerusalén iyacàlená néeníyéica néemiaca Antioquía iyacàlená mìnanaí iináwaná. Yá nabànùaca Bernabé yàacatenáwa Antioquía iyacàlená nérépiná. ²³ Bernabé yàanàacaté néré, yá yáalíacawa Dios imànica nalí cayábéeri. Iná casímáica Bernabé iwàwa, iyanídacawa náapicha. Yàalàaca nía, ichàiniadaca nacái nawàwa canánama, cachàinínápiná náiwitáise neebáidáanápíná mamàalàacata Wáiwacali itàacái tàì íiméeri iyú. ²⁴ Cayábéericáiná íiwitáise yái asìalica, yái Bernabéca, Espíritu Santo icùacáiná íiwitáise. Yeebáida Dios itàacái manuísíwata tàì íiméeri iyú. Càita áibanái manùbéeyéi àniwa néemiaca Bernabé icàlidáaná nalíni, yá nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacatená Wáiwacali itàacái.

²⁵ Néeseté Bernabé yàacawa Tarso iyacàlená irículé icutácaténá Saulo. Idécanáamité yàanàacani, yá itéca Saulo Antioquía iyacàlená néré. ²⁶ Bernabé, Saulo yáapicha nàyacaté néré abéeri camuí náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néewáidacaté madécaná wenàiwica. Antioquía iyacàlená néeni áibanái nàacaté yeebáidéeyéi íipidenápiná cristianonái, íimáanáca Cristo yéewáidacalénái, Cristo yáapichéeyéi nacái íimáanáca.

²⁷ Néenialíté abénaméeyéi profeta itàaníyéica Dios inùmaliçuise nàacatéwa Jerusalén iyacàlená íicha, yá nàanàaca Antioquía iyacàlená néré. ²⁸ Abéeri néená, íipidenéeri Agabo, ibàlùacawa nàacuéssemi, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Espíritu Santo icùaca Agabo íiwitáise icàlidacatená nalí tàacáisi Dios inùmaliçuise. Yá icàlidaca nalíni iyáanápínáté máapicái cachàiníiri iyú nàasu cáli néré, yái Israel yàasu cálica. Càité ichàbacawa néesetécáwa idècunitàacá emperador romanosàiri Claudio icùaca macái cáli imanùbaca. ²⁹ Iná Antioquía iyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéica Jesús itàacái náináidacatéwa nabànùanápínáté plata iyúwa ofrenda nayúudàacatená áibanái yeebáidéeyéica Jesús iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata. Macái wenàiwica imanùbaca nabànùaca plata iyúwata náalimáaná namàacaca ofrenda. ³⁰ Càité nàwacáidaca plata, yá nabànùacani iyúwa ofrenda náapicha níái Bernabé, Saulo nacái natécaténáni ancianonái irí icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Judea yàasu cáli íinata, nayúudàacatená catúulècanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéi Jesús itàacái.

12

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

¹ Néenialíté rey Herodes idàbaca yúuwideca imànica abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená néeníyéica iyaca. Herodes idàbacaté yúuwichàidaca nía.

² Herodes ichùuliaca úwinái iwichùaca Santiago ícha íiwita, yéetácáténátéwa, yámi Juan ibèerimica. ³ Néese, yái Herodesca, yáalíacawa casímáica judío íiwacanánái ìwali yái yéetáanácawéi Santiagomica, íná ichùuliaca úwinái íbàaca Pedro nacái. Yá náibàacani judíonái yàasu culto Pascua yaalí nayáacaalíté pan cà míiri idènia levadura. ⁴ Idécanáamité náibàaca Pedro, néese Herodes ichùuliaca nacùaca Pedro presoíyéi ibànalícu. Ichùuliaca nacùacani, níái úwinái báinúaca náiwitáaná imanùbaca. Nàyaca báinúacanama úwinái macái náiwitáaná imanùbaca. Herodes iwàwacaté ichàbáidaca Pedro judíonái írí nanúanápínáni Pascua yàasuná culto idénáami. ⁵ Càité Pedro ìyaca presoíyéi ibànalícu. Nacùaca cayábani. Quéwa manùbéeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca Dios ícha Pedro írípiná manuísíwata mamáalàacata.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶ Yáta catáca mapisáipínáta Herodes ichàbáidapínáté Pedro judíonái írí, nanúanápínáni, yá Pedro íimáca ìyaca bamuchúamibàa náicha pucháiba úwinái. Pedro nadacuèri pucháiba cadena iyú. Aibanái úwi ibàluèyèiwa presoíyéi ibàna inùma néeni nacùaca presoíyéi ibàna ipíchaná Pedro imusúacawa. ⁷ Yáta Dios yàasu ángel yàanàaca néré, ibàlúacawa mawiénita Pedro írí. Yá camalási ipuníada presoíyéi ibàna irículé. Néese ángel icapèedaca Pedro ibàlái ìwali icawàidacani. Yá íimaca Pedro írí: “¡Caquialéta, pimichàawa!” íimaca yái ángelca. Yáta pucháiba cadena icaláacawa Pedro icáapi ícha. ⁸ Yá ángel íimaca Pedro írí: “Pìwali pibàlewa, pizapatoní nacáíwa”, íimaca yái ángelca. Idécanáami Pedro imànica càide iyúwaté ángel íimáaná írí, yá ángel íimaca írí àniwa: “Peedá pìasu ruana nacáiriwa, piúca pìwalísewani. Pìawa núamiwáise”, íimaca írí yái ángelca.

⁹ Yá Pedro imusúacawa ángel yáamiwáise. Càmita yáalífawa asáisi báisícaalíni, ángel imusúadánacani presoíyéi ibàna irícuíse. Pedro iyúunáidaca yéenáiwánási nacáiri càì icáca meedá. ¹⁰ Nachàbacatéwa idàbáanéeyéi úwi ícha, néese nachàbacawa áibanái ícha àniwa icuèyéica presoíyéi ibàna. Nàanàaca inùma néré, yái manuíri inùma yáawami hierroírita, namusúacatáipínacawa carretera irículé yàcaléricu, yá inùma yàacùacawa yàasu wawàsítawa meedá. Yá namusúacawa ícha. Nèepunícanáamiwa abéeri carretera irícubàa, yáta ángel imàacaca Pedro abéerita.

¹¹ Néese átata Pedro yáalíacawa imusúacatéwa náicha. Yá íimaca íríwa: “Siúcade núalíacawa báisíiri iyú, Dios idéca ibànùaca yàasu ángelwa nùatalé imusúadacaténá núa Herodes ícha, náicha nacái níara judíoca iwàwéeyéica inúaca núa”, íimaca íríwa yái Pedroca.

¹² Idécanáami íináidacawa ìwali macáita ìyáaná, néese yàacatéwa María icapèe néré, úái Juan yáatúaca. Yái Juanca áibaalí ípidená Marcos. Quéechatécáwa madécaná wenáiwica ìwacáidáyacacawa néré, yá nasutáca nàyaca Dios ícha. ¹³ Pedro inúacaté bàacháwáiséerica iwáiná inùmaca, yá abéechúa mànacàu ípidenéechúa Rode umusúacawa capíi ícha, ùacatéwa mawiénita iwáiná inùma írí uémíacaténá néré cawinácaalí càì isàna néese. ¹⁴ Ualíaca uémíaca Pedro itàacái, quéwa càmita ùacua írí iwáiná inùma, máinícaíná casímáica úa íná upíacawa capíi irículé àniwa ucàlidaca nalíni Pedro ibàlúanáwa bàacháwáiséeri iwáiná inùma néeni. ¹⁵ Yá náimaca ulí:

—¡Máiwitáiseca píá! —náimaca ulí. Quéwa úumaca báisícatani. Néese náimaca:

—Canácani. Iwàwa cáurimica meedá yáara càì péemíaca isàna —náimaca ulí, nayúunáidacáiná úwinái nanúacaténí.

¹⁶ Idécunitàacá natàaníca capíi irícu, quéwanáta Pedro inúaca mamáalàacata bàacháwáiséeri iwáiná inùma. Néese nàacùaca bàacháwáiséeri iwáiná inùma, yá naicáca Pedro ibàluèricawa néeni. Yá náináidaca manuísíwata naicáidaca írí. ¹⁷ Néese Pedro yúucaca icáapiwa nalí masànacaténá nía. Yá icàlidaca nalíni càinácaalíté iyú Wáiwacali imusúadacani presoíyéi ibàna irícuíse. Yá íimaca nacái nalí:

—Picàlidacué Santiago íríni, yái Wáiwacali iméeréerica. Picàlidacué nacái nalíni, níara yáapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro yàacawa náicha áibalépiná.

¹⁸ Néeseté mapisáita àniwa, cáanáica úwinái napianícawa presoíyéi ibàna irìcubàa nacutáca Pedro, néemíanica nacáíwa nalíwáaca lúasi iyú, càmicáiná nadé nàanàaca Pedro. ¹⁹ Herodes ichùulàcaté nacutácani, quéwa càmita náalimá nàanàacani. Iná Herodes isutáca yéemiàwa naináwaná, níái úwi icuèyéicaté Pedro presoíyéi ibàna irìcu. Yá ichùulíaca yàasu wenàiwicawa nanúanápíná níái úwica. Néese Herodes yàacatéwa Judea yàasu cáli ícha ìyacaténá Cesarea ìyacàlená irìcu.

La muerte de Herodes

²⁰ Néeseté calúaca rey Herodes áibanái yáapicha, Tiro ìyacàlená mìnanáica, Sidón ìyacàlená mìnanáí nacái. Iná níái pucháiba yàcalé mìnanáica natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa nàanápínáwa Herodes yàatalé natàanicaténá yáapicha éeréeri iyú, yéewacaténá cayábaca iicáca nía àniwa. Nàaca plata Blasto irí, abéeri Herodes yáapichéeri máiniiri cachàini, nawàwacáinaté Blasto itàanica nawicáu Herodes yáapicha, yéewanápíná Herodes ibatàa nàyaca matuíbanáita. Iwàwacutácaté nàyaca cayába Herodes yáapicha nawènicaténaté yàacási áiba cáli néeni Herodes icuèricaté. ²¹ Herodes imàacaca nalí abé èeri nàwacáidáyacáanápínáwa yàatalé. Idéca èeri yàanàaca, yá Herodes ìwalica ibàle cawèniiriwa. Néese yàacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá yáawinacawa yàasu yàalubáisi chènuniiri íinatawa. ²² Yá idàbaca icàlidaca nalíni. Néese níái wenàiwica yéemièyéica Herodes irí nadàbaca càì namáidáidaca: “¡Yái icàlidéerica walíni càmiirita asìali, néese abéeri chènuniiséericani!” càì namáidáidaca mamáalàacata, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. ²³ Yáta Wáiwacali yàasu ángel ibànùaca uláicái Herodes ìwali, càmicáiná Herodes yàa Dios icàaluíniná, néese imàacacáita wenàiwicanái yàaca irí cayábéeri, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. Néeseté Herodes yéetácawa cáiwíiri iyú, enìsi nacáiyéi iyáacáiná ìyapicúa irìcuíse ipíchawáiseté yéetácawa.

²⁴ Quéwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca nàacawa Dios itàacái mamáalàacata áibanái wenàiwica irí. Yá manùbéeyéi neebáidacani macái yàcalé.

²⁵ Idécanáamité Bernabé, Saulo nacái namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, yáté nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená ícha. Yá natéca náapichawa Juan, ìipidenéeri nacái Marcos.

13

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

¹ Madécaná Antioquía ìyacàlená mìnanáí neebáidacaté Jesús itàacái. Abénaméeyéi profeta, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica nàyacaté yeebáidéeyéi yèewi. Càica náipidená: Bernabé; Simón nacái, áibaalí ìipidená Negro; Lucio nacái, Cirene yàasu cáli néeséeri; Manaén nacái, idàwinèericatéwa rey Herodes yáapicha, yái Herodes icuèricaté Galilea yàasu cáli; Saulo nacái áiba. ² Aiba èeri namànicaté nàyaca culto Wáiwacali irí, namàacaca náichawa nacái nayáacaléwa. Yáté Espíritu Santo íimacaté nalí: “Peedácué pèewísewa nulípiná níái Bernabé, Saulo nacái namànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná namànica”, íimaca yái Espíritu Santoca.

³ Néese nasutáca Dios ícha nalípiná àniwa, namàaca náichawa nacái nayáacaléwa mamáalàacata, yá namàacaca nacáapiwa nàwali, níái Bernabé, Saulo nacái. Néese nabànùaca nía, náibaidacaténaté Dios irípiná.

Los apóstoles en Chipre

⁴ Néeseté namànica càide iyúwa Espíritu Santo ibànùaná nía, yá Bernabé, Saulo nacái nàacatéwa Seleucia ìyacàlená néré, mawiéníiri iyaca manuiri úni irí. Néenita nawàlùacawa nave irìculé, yá nàacawa úni yàasu iwàwata íinatalé ìipidenácatelé Chipre. ⁵ Idécanáamité nàanàaca néré, yá nawàlùacawa Salamina ìyacàlená irìculé. Yá nadàbaca nacàlidaca nalí Dios itàacái judíonái yéewáidacàalu irìcu. Juan Marcos yàacawa náapicha nacái iyúdàacaténá nía.

⁶ Yá nàacawa iwàwata imanuíca macáita yàcalé imanùbaca ìyéerica iwàwata íinata. Yá nàanàacaté Pafos ìyacàlená néré. Nàanàaca judíosaìri ípidenéerica Barjesús. Yácata camàliquéeri. Itàaníca ichìwawa. Iimaca ìwaliwa itàanícasa Dios inùmalícuíseta, quéwa ichìwa meedá. ⁷ Yá camàliquéeri ìyaca gobernador yáapicha, yáí gobernador ípidenéerica Sergio Paulo, abéeri cáalíacáiri icuèricaté manùbéeyéi wenàiwica. Yáí gobernadorca imáidaca yàataléwa Bernabé, Saulo nacái, gobernador iwàwacáinaté yéemíaca Dios itàacái. ⁸ Quéwa yá camàliquéerica, ípidenéerica Elimas griego itàacái iyú, yùuwídeca imànica apóstolnái. Iwàwa nacái iwènúadaca gobernador íiwitáise ipíchaná yeebáidaca Dios itàacái. ⁹ Néese Saulo, ípidenéeri Pablo griego itàacái iyú, Espíritu Santo icuèri íiwitáise, yá iicáidaca machacàníiri iyú Elimas irí. ¹⁰ Yá íimaca irí:

—Pía cachìwéerica, báawéeri meedá, Satanás nacáiri íiwitáise, pía, nàuwídeca canánama cayábéeyéi íiwitáise. ¿Cáná càmíta piyamáida piwènúadaca Dios itàacái pichìwa iyúwa? ¹¹ Iná siùcade Dios yùuwichàidapíná píawa. Matuípináca píawa maléena èerita. Càmíta píalímá piicáca èeri icamaláwa —íimaca yáí Pabloca. Yáta catáca Elimas iicáca. Yá icutáca wenàiwica itécaténáni icáapi ìwali, càmíciná yáalímá iicáca ituí iyúwa. ¹² Yá idécanáami gobernador iicáca cànínacaalí ìyáaná, yá yeebáidaca, íináidacáináwa manuísíwata Wáiwacali itàacái ichàini ìwali.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé ìyéerica Pafos íidalutalená néeni yàacawéeyéiná yáapichawa. Yá nàacawa manuíri úní yáacubàa Perge íidalutalená néré, ìyéerica Panfilia yàasu cáli íinata. Quéwa Juan Marcos yèepùacatéwa náicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. ¹⁴ Yá Pablo, Bernabé nacái nachàbacatéwa Perge ìyacàlená íicha, nàacawa machacànita Antioquía ìyacàlená irìculé. Yáí yàcalé ìyaca Pisidia yàasu cáli íinata. Yá nawàlùacatéwa judíonái yéewáidacàalu irìculé, sábado, judíonái iyamáidacatáicawa. Pablo, Bernabé nacái náawinacawa néré néemíacaténá naléeca Dios itàacái. ¹⁵ Néese judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái naléeca nalí Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, áibanái profeta itànèericaté nacái. Néese nabànùaca tàacáisi Pablonái irí. Yá náimaca Pablonái irí:

—Wéenanái, pidènisicué tàacáisi píalèeripinacué iyú wenàiwica, ára picàlidacué walíni —náimaca Pablonái irí.

¹⁶ Néese Pablo imichàa ibàlùacawa, yá yúucaca nalí icáapiwa masànaanápiná nía. Yá íimaca nalí: “Péemíacué, píacué israelitaca, píacué nacái càmíiyéica judío, yèeyéica Dios icàaluíná. ¹⁷ Yáí Dios icuèrica Israel itaquénáinámi yeedácaté wàawirináimi yàasunáipináwa. Dios imàacacaté madécanáca nía idècunitàacá nàyaca Egipto yàasu cáli íinata, càmíirica nàasu cáli. Néeseté Dios iwasàaca nía ichàini iyúwa íicha yáara cálica. ¹⁸ Ewitaté nawènúadacáaníta náiwitáisewa Dios íicha, càicáaníta icùacaté nía cuarenta camuí idècunitàacá nèepunícawa chuiri manacúali yùucubàa cànínawàiri, canácatalé wenàiwica. ¹⁹ Néeseté Dios imáalàidacaté siete namanùbaca wenàiwica íiwitáaná ìyèeyéicaté Canaán yàasu cáli íinata yàacaténaté nàasu cáli wàawirináimi irí. ²⁰ Càité Dios imànica wàawirináimi irí cawàwanáta cuatrocientos cincuenta camuí.

“Néeseté Dios ibànùaca nalí náiwacanánápiná nacùacaténaté nía àta profeta Samuel yàasu èeripináté. ²¹ Néeseté wàawirináimi nasutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápinaté nalí abéeri rey icuèripiná nía. Yá Dios imàacaca nalí rey icuèripinacaté nía cuarenta camuí. Yáí idàbáanéeri reyca ípidenacaté Saúl, yáí Cis ìirica, Benjamín itaquérinámi. ²² Néeseté Dios càmíta quirínama ibatàa Saúl icùaca israelitanái. Yá Dios imàacacaté rey David icuèripináté israelitanái Saúl yáamirìcubàami. Dios íimacaté David ìwali: ‘Yáí Davidca, Isaí ìirica, cayába nuicáca íiwitáise. Núalífacawa iwàwa imànica macáita càide iyúwa nuwàwáaná’, càì íimaca yáí Diosca. ²³ Yáí rey Davidca idèniaca itaquérinámiwa, ípidenéeri Jesús. Dios ibànùacaté Jesús iwasàacaténá Israel itaquénáinámi Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, càide iyúwaté Dios icàlidáaná bàaluité. ²⁴ Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca, Juan el Bautista icàlidacaté tàacáisi macái Israel itaquénáinámi irí. Icàlidaca nalíni iwàwacutáanáté nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizáanápiná nacáíwa, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa báawéeri íicha. ²⁵ Néese

mawiénicaté Juan yàasu èeri yéetáanápínátéwa, yá íimaca: ‘Núa càmiíri Mesías, icuèripiná israelitanái càide iyúwacué pínáidáanáwa nùwali, néese áiba yàanàpiná núamirìcubàawa máiníri cachàinica nuícha. Nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmiíri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani’, íimacaté yái Juan el Bautistaca.

²⁶ “Píacué nuénánáica, Abraham itaquénáinámi, píacué nacái càmiíyéica judío yéeyéica Dios icàaluíniná, Dios idéca ibànùacuéca pirí yái tàacáisica píalíacaténácuéwa Jesús iwàwaca iwasàacuéca pí Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁷ Siùcade nucàlidacué piríni. Níara Jerusalén iyacàlená mìnánáica, nía nacái náiwacanánáica, càmitaté náalíawa cawinácaalíni yái Jesúsca. Siùcade mamáalàacata càmita náalíwa néemíaca càinácaalí íimáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Jesús iináwaná ìwali, éwita naléecáanítani néewáidacaalu irìcuwa sábadu imanùbaca nayamáidacatáicawa. Iná nachùulíacaalíté úwinái inúaca Jesús, yáté judíonái namànicaté macáita càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. ²⁸ Ewitaté càmicáaníta nàanà Jesús ìwali ibáyawaná nanuèripiná ìwalíseni, càicáaníta nasutáca Pilato gobernador íicha wawàsi ichùulíanápínaté úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali. Càité yéetácawa. ²⁹ Néese nadécanáamité namànica irí macáita càide iyúwaté Dios itàacái icàlidáanácani Jesús ìwali, yáté áibanái nalicùadacani cruz ìwalíise. Yá nabàliacani. ³⁰ Quéwa Dios imichàidacaté Jesús yéetácáisi íicha. ³¹ Yáté manùba èeri Jesús imàacacaté yáawawa naicácani níai yèepuníyéicatéwa yáapicha Jerusalén iyacàlená néré Galilea yàasu cáli íicha. Siùcade nacàlidaca nàacawa Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

³² “Càita wacàlidacuéca piríni yái cayábéeri tàacáisica: Dios idéca imànica macáita càide iyúwa icàlidáanáté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi irí. ³³ Iná siùcade Dios idéca imànica walíni wía nataquénáinámica càide iyúwaté icàlidáaná tàacáisi wàawirináimi irí, íiméerica imichàidáanápínaté Jesús yéetácáisi íicha. Yái rey Davidca nacái itànàacaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali pucháibáaná salmo irícu, David itànàacáináté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté Iiri iríwa: ‘Píacata Nuírca; siùcade nudéca numàacaca èeri mìnánái náalíacawa Nuírca pí’, càí íimacaté yái Diosca. ³⁴ Dios icàlidacaté walíni imichàidáanápínaté Jesús yéetácáisi íicha ipíchaná iinámi ibadácawa. Càité Dios íimaca walí profeta Isaías yàasu tàacáisi iyú. Dios íimacaté israelitanái irí: ‘Nucàlidacaté rey David irí tàacáisi mabáyawanéeri, cáimiétacanéeri iyú machìwéeri nacái, íiméerica numàníinápínaté irí cayábéeri. Yá numànipínacué pirí macáita yái cayábéerica nucàlidéericaté ìwali David irí’, íimacaté yái Diosca. ³⁵ Báisita Dios idéca imànica càide iyúwaté íimáaná, càmitaté imàaca Jesús iinámi ibadácawa, ínáté rey David itànàaca áiba salmo Dios Iiri inùmalícuíse. Dios Iiri íimacaté: ‘Càmita pimàacapíná ibadácawa yái nuínáca, núa píasu wenàiwicaca mabáyawanéerica’, íimacaté yái Dios Iirica. ³⁶ Uwé, siùcade macáita wáalíacawa rey David icùacaté israelitanái càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Néeseté béericaalíténi, yá yéetácawa, yái Davidmica, yá nabàliacani yàawirináimi yàasu càliculíi irìculéwa. Yáté ichéecami ibadácawa. ³⁷ Quéwa yái Jesús, Dios imichàidéericaté yéetácáisi íicha, càmitaté iiná ibadáwa. ³⁸⁻³⁹ Iná píacué nuénánáica, wacàlidacué pirí yái tàacáisica: Peebáidacaalícué Jesús itàacái, yásí Dios imàacacué iwàwawa píbayawaná íichawa. Bàaluité profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái, yái tàacáisica icàlidéericaté nalíni càinácaalíté Dios iwàwaca wàawirináimi nàyaca, wía nacái. Quéwa, éwita wamànicaalí macáita càide iyúwa Moisés itàacái íimáaná, càicáaníta càmita Dios iicá wía iyúwa mabáyawanéeritá. Néese, siùcade weebáidacaalí Jesús itàacái, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, mabáyawanáca iicáca nacái wía, éwita càmicáaníta mabáyawaná wía. ⁴⁰ Iná cayábacué, nuénánái, ipíchanácué Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca píwali càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté:

⁴¹ ‘Péemíacué cayába, píacué báawéeyéica iicáca núa. Picalùadacuéwa, néese pèetácuéwa, mesúnamáicáináta nubànùacué píwali manuírí yùuwichàacáisi, càulenéeripiná peebáidaca iináwaná ìwali, éwita áibanái icàlidacáaníta píricué

yùuwichàacáisi iináwaná ìwali',
càité ímaca yái Diosca", ímacaté nalí yái Pabloca.

⁴² Yá Pablo imáalàidaca icàlidaca nalíni. Idècunitàacá namusúacawa judíonái yéewáidacàalu irìcuíse, yá càmíiyéi judío nasutáca Pablo ícha wawàsi yèepùanápínaté icàlidacaténá nalíni àniwa, yái tàacáisica, áiba sábadopináté nayamáidacatáicawa.

⁴³ Idècanáamité namáalàidaca namànica culto, yá namusúacawa macáita yéewáidacàalu ícha, yá manùbéeyéi judíonái yàacawa náapicha níái Pablo, Bernabé nacái; áibanái nacái càmíiyéi judío, yeebéeyéi quéwa càiyéide iyúwa judíonái yeebáidáaná Dios itàacái, níacata yèeyéicatéwa Pablonái yáapicha. Yá Pablonái yàalàaca nía neebáidáanápíná mamáalàacata Wáiwacali itàacái, yéewacaténá Dios imànica nalí cayábéeri.

⁴⁴ Néese áiba sábadò àniwa judíonái iyamáidacatáicawa, batéwa macáita wenàiwica iyéeyéica yàcalé irìcu nàwacáidáyacacawa néré néemìacaténá Pablonái icàlidáaná nalí Wáiwacali itàacái. ⁴⁵ Quéwa abènaméeyéi judío íiwacanánái naicácáiná madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa, yá calúaca níái judío íiwacanánáica, cayábacáiná wenàiwica iicáca náicha Pablonái, níái apóstolca. Yá judío íiwacanánái nadàbaca natàaníca casaquèeri iyú Pablo ìwali. Natàaní nacái báawéeri iyú ìwali, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica wenàiwicanái irí. ⁴⁶ Iná Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca judíonái iríni macàaluínináta. Yá náimaca:

—Quéecháwanáimi iwàwacutácaté wacàlidacuéca piríni, píacué judíoca, quéwacué pidéca piwènúadaca píiwitáisewa Dios itàacái ícha, càmíicáinácué piwàwa picáucawa càmíiri imáalàawa. Iná péemiacué cayába, siúcade wàaca wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí. ⁴⁷ Wáiwacali idéca ichùullíaca wía, càide iyúwaté profeta Isaías itàanána Dios itàacái. Wáiwacali ímacaté:

'Nudéca nuedáca pía péewáidacaténá càmíiyéi israelita, càide iyúwa camalási icànacaalí nàwali, náalíacaténáwa nùwali. Picàlidáanápíná nalíni, nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, macái èeri mìnánái iyéeyéica macái cáli décuíseeyéi',

íimaca walí yái Wáiwacalica —náimaca níái Pablonáica.

⁴⁸ Néese idècanáami càmíiyéi judío yéemiacani, yá casímáica nawàwa. Yá nàaca Dios irí cayábéeri itàacái ìwali. Yá macáita wenàiwica Dios yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa, neebáidaca Pablonái yàasu tàacáisi. ⁴⁹ Càité manùbéeyéi wenàiwica iyéeyéica Pisidia yàasu cáli ínata néemíaca Wáiwacali itàacái. ⁵⁰ Quéwa abènaméeyéi judío natàaníca báawéeri iyú Pablonái ìwali. Judíonái itàaníca yàcalé íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái abènaméeyéi inanái cáimiétacanéeyéica yeebáidéeyéica càide iyúwa judíonái. Càita judíonái nawènúadaca yàcalé íiwacanánái íiwitáise nàuwidecaténá namànica apóstolnái. Yaté namusúadaca Pablonái nàasu cáli íchawa. ⁵¹ Néese, Pablonái nachùpiaca cáli ichùmalé nàabàli íchawa judíonái iicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, náasáidacaténá Dios yùuwichàidáanápínaté níái judíoca. Yá Pablonái yàacawa Iconio iyacàlená néré. ⁵² Níacata quéwa Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, casímáica nawàwa manuísíwata, Espíritu Santo nacái icùaca náiwitáise.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

¹ Néeseté Pablo, Bernabé nacái, nàanàaca Iconio iyacàlená irìculé, yá nawàlucawa judíonái yéewáidacàalu irìculé. Yá nacàlidaca nalí Wáiwacali itàacái cáalíacáiri iyú, íná yéewa manùbéeyéi yeebáidaca nalíni, abènaméeyéi judío, áibanái nacái càmíiyéi judío. ² Aibanáita quéwa judío càmíiyéi yeebáida, nawènúadaca yàcalé mìnánái íiwitáise, càmíiyéica judío, nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ³ Iná apóstolnái iyamáacatéwa néeni madécaná èerisíwata. Nacàlidaca nalíni cáalíacáiri iyú Wáiwacali inùmalícuíse. Yá Wáiwacali imàacaca nalí ichàiniwa nachùnìacaténá cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàaca nacái namànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Inaté yéewa macáita náalíacawa Pablonái icàlidaca tàacáisi Dios

inùmalicùise, báisfiri iyú. ⁴ Níái wenàiwica ìyéeyéica yàcalé irìcu càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. Abénaméeyéi yeebáidaca judío íiwacanánái itàacái, áibanái abédanamata náiwitáise apóstolnái yáapicha. ⁵ Néeseté abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmfíyéi judío natàanica yàcalé íiwacanánái yáapicha. Yá abédanamaca náináidacawa náibàanápíná Pablonái, nanúanápíná nacái nía íba iyú. ⁶ Quéwa Pablo, Bernabé nacái náalíacawa naináwaná ìwali, ínáté nàacawa náicha. Yá nàacawa áiba yàcalé néré ípidenéeyéi Listra, Derbe áiba ìyéeyéica Licaonia yàasu cáli ínata. Ináté Pablonái nèepunícawa yàcalé imanùbaca ìyéeyéica mawiénibàa Listra, Derbe nacái íicha. ⁷ Nacàlidaca yái cayábéeri tàacáisica, íiméerica Jesús iwasaàca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸ Iyacaté áiba Listra ìyacàlená mìnali, éeruiri yàabàli, càmfíri idé ìpìnánica. Yáaw-inánicawa meedá yácáináta imusúanáwa yáatúa íichawa. Canácatáita ìpìnání. ⁹ Yái asìali yéemíaca tàacáisi Pablo icàlidéerica. Néese Pablo iicáidaca irí. Yá Pablo yáalíacawa éeruiri yàabàli yeebáidaca cayába yéewanápíná ichùnìacawa. ¹⁰ Néese Pablo íimaca irí cachàiníri iyú:

—Pimichàawa pibàlùacawa machacàníri iyú piabàli iyúwa —íimaca yái Pabloca. Yáta éeruiri yàabàli ipisia imichàa ibàlùacawa. Yá idàbaca ìpìnánica. ¹¹ Níái wenàiwica idécanáami naicáca yái Pablo imànírica, yá néemíanicawa cachàiníri iyú. Néemíanicawa Licaonia yàasu cáli néeséeyéi itàacái iyú. Náimaca:

—¡Cuwáináica níái wenàiwicaca! ¡Nadéca nalicùacawa chènuníise wàatàna iyúwa asianái! —cài náimaca Pablonái ìwali.

¹² Náimaca Bernabé ìwali cuwáisàiricasani ípidenéerica Zeus. Náimaca Pablo ìwali cuwáisàiricasani ípidenéerica Hermes, Pablo icàlidacáiná tàacáisi wenàiwicanái irí. ¹³ Iyaca néré sacerdote icuèrica templo ìyéerica mawiénita yàcalé inuma irí, yái nasutácàaluca nàasu cuwáisàiriwa ípidenéri Zeus. Yái sacerdoteca itéca pacá idènièyéica ichílanáwa íiwinási. Yá itéca pacá Pablonái yàatalé. Yái sacerdoteca, wenàiwicanái nacái canánama nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio, nàacaténaté Pablonái icàaluíniná naicácáinaté Pablonái iyúwa chènuníiséeyéi. ¹⁴ Níái apóstolca, Bernabé, Pablo nacái idécanacáita náalíacawa wenàiwicanái nawàwáaná nàaca nacàaluíniná, yá Pablonái icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná máinícaalí achúmaca nawàwa. Yá Pablonái ipíacawa wenàiwicanái yèewiré, namáidáidaca napíacawa. Náimaca wenàiwicanái irí:

¹⁵ —Píacué wenàiwicaca, picácué càì pimàni. Wíacáiná wenàiwicanáita nacái càitade iyúwacué pía. Wadéca wàanàaca wacàlidacaténácué pirí tàacáisi cayábéeri íiméerica iwàwacutácué piwènúadaca píiwitáisewa íicha, yái canéerica iwèni wawàsica pisutácaténácué píawawa cáuri Dios íicha, yái imàníricaté macáita waiquéerica chènuniré, dùlupùta yàasu cáli nacái, yá nacái èeriquéi, manuiri úni nacái, macáita nacái ìyéerica cháí èeri irìcu. ¹⁶ Bàaluité Dios imàacaca wenàiwicanái canánama nàyaca iyúwaté nawàwáaná. ¹⁷ Mamáalàacata quéwa imànicatécué pirí cayábéeri imàacacaténácué píalíacawa cawinácaalíni. Ibànuèri unía. Yèeri walí cayábéeri bànacalé yàasu èeri irìcuwa. Yèeri nacái wayáapíná casíimáicaténá wawàwa —náimaca níái Pablonáica.

¹⁸ Ewita Pablonái icàlidacáaníta nalíni, níái wenàiwicaca, càicáaníta mamáalàacata máiní wenàiwica nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio Pablonái irí nàacaténá apóstolnái icàaluíniná.

¹⁹ Néese abénaméeyéi judío yàanàaca Antioquia ìyacàlená néese, ìyéerica Pisidia yàasu cáli ínata. Aibanái judío yàanàaca Iconio ìyacàlená néese nacái. Yá natàanica nawènúadánápíná yàcalé mìnánái íiwitáise Pablo íicha nanúanápínáni íba iyú. Ináté nanúadáida Pablo íba iyú nanúacaténáni. Nayúunáidaca néetáidacaténí, íná nawatàidacani yàcalé irìcuíse, yái Pabloca. ²⁰ Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa Pablo itéesebàa, yá Pablo imichàacawa yèepua iwàlùacawa yàcalé irìculé àniwa. Néeseté mapisáináami àniwa, Pablo yàacatéwa Bernabé yáapicha Derbe ìyacàlená nérépíná.

²¹ Nacàlidaca nalíni Derbe ìyacàlená irìcu yáì tàacáisi ímérica Jesús iwasàaca wenàiwicanáì Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yá manùbéeyéi yeebáidaca Wáiwacali Jesús itàacái. Idécanáami nacàlidacani Derbe irìcu, yáté nèepùà napáchiaca Litra ìyacàlená néré, Iconio ìyacàlená néré nacái, Antioquía ìyacàlená néré nacái, ìyéerica Pisidia yàasu cáli ínata. ²² Macái yàcalé imanùbaca Pablonái ichàiniadaca nawàwa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pablonái yàalàaca nía cachàinínápiná náiwitáise neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tàì íméri iyú. Nacàlidaca nalíni nacái iwàwacutá wàuwichàacawa Wáiwacali irípináwa manùba yàawiría ipíchawáise wawàlùacawa Dios ìyacàle irìculé, Dios icùacataléca macáita chènuniré. ²³ Yàcalé imanùbaca Pablonái ibàlùadaca ancianonái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nacuerinánápiná, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca. Apóstolnái namàacaté náichawa nayáacaléwa, nasutácaténá Wáiwacali ícha nalípiná icùanápiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴ Néeseté Pablo, Bernabé nacái nachàbacawa Pisidia yàasu cáli, yá nàanàacaté Panfilia yàasu cáli néré. ²⁵ Yá nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanáì irí Perge ìyacàlená irìcu. Néeseté Pablonái yàacawa Atalia ídalutalená néré. ²⁶ Atalia néeni nawàlùacatéwa nave irìculé, yá nàacawa manuírì úni yáacubàa àta nàanàacatalétaté Antioquía ìyacàlená néré, namáalàidacáinaté namànica macáita náibaidacaléwa Dios irípiná. Antioquía néesecáinaté áibanái ibànùacaté nía, nasutácanáamité Dios ícha Pablonái irípiná, náibaidáanápinaté irí. ²⁷ Pablonái yàanàacaté Antioquía ìyacàlená néré, yá nàwacáidaca Antioquía mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Pablonái icàlidacaté nalíni Dios iyúudàacaté nía manuísíwata, Dios imàacáanaté nacái càmiyeyí judío neebáidaca itàacái. ²⁸ Pablo, Bernabé nacái nàyacaté néeni madécaná èeri náapicha, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

15

La reunión en Jerusalén

¹ Néenialité abénaméeyéi asìanái nàacatéwa Judea yàasu cáli ícha. Yáté nàanàaca Antioquía ìyacàlená néré. Néese nadàbaca néewáidaca Antioquía ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Náimacaté iwàwacutáanása càmiyeyí judío namànica nalíwa circuncisión càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianaté judíonái imànica, néese, càmicaalí namàni nalíwa circuncisión, yá càmitasa Jesús iwasàa nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, náimaca. ² Pablo, Bernabé nacái nàalàaca nía cachàiníri iyú báawacáiná Pablonái yémíaca nàasu tàacáisi. Néese macáita náimaca nalíwáaca chàinisíri tàacáisi iyú. Atata níái Antioquía ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo, Bernabé nacái, áibanái nacái náapicha nàanápináwa Jerusalén ìyacàlená néré. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemíawa apóstolnái, ancianonái nacái icuèyeyéica Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemíawa nía càinácaalí Pablonái iwàwacutáaná ichùuliaca càmiyeyí judío namànica circuncisión iwali.

³ Inaté Antioquía ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablonái nàasu àyapupiná, yá nabànùaca nía. Pablonái nàacatéwa nachàbacawa Fenicia yàasu cáli ínatalé, Samaria yàasu cáli nacái. Yá nacàlidacaté nalíni càmiyeyí judío iináwaná iwali namàacaté náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, idécanáami néemíacani, yá casímáica néemíaca yáì tàacáisica.

⁴ Néese Pablo, Bernabé nacái nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré. Yá macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén ìyacàlená mìnánái, apóstolnái nacái, ancianonái nacái icuèyeyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita natàidaca Pablonái cayábéeri iyú. Néese Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca nalíni Dios iyúudàacaté

nía manuísíwata. ⁵ Quéwa abénaméeyéi fariseo yeebáidéeyéica Jesús itàacái namichàacawa. Yá náimaca Pablonái irí:

—Iwàwacutácué wamànica circuncisión càmfíyéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iwàwacutácué nacái wachùulíaca namàínápiná càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianaté wàawirináimi imànica —náimaca níái fariseoca.

⁶ Iná apóstolnái, ancianonái nacái nàwacáidáyacacawa natàanicaténá ìwali yái wawàsica. ⁷ Idécanáami natàanica nalíwáaca déecuiri iyú, néese Pedro imichàacawa itàanica nalí. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánáica, píalíacuécawa bàaluité Dios yeedáca núa pèewísecué nucàlidacaténá tàacáisi càmfíyéi judío irí, yái cayábéeri tàacáisica íimérica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná neebáidaca Jesús itàacái. ⁸ Néese Dios, yái yáaliérica wenàiwica íiwitáise, yáasáidacaté walí cayábaca iicáca càmfíyéi judío iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios irípiná. Càité Dios yáasáidaca walíni yàacáinaté nalí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá nía càide iyúwaté yàaná walí Espíritu Santo. ⁹ Dios iicáca macáita wenàiwica abédanama, wía judíoca, nía nacái càmfíyéica judío. Càica wáalíacawa Dios imàacacáiná iwàwawa nabáyawaná íicha neebáidacáiná Wáiwacali itàacái, iná masacàaca Dios iicáca náiwitáise éwita càmicáaníta namàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi imànica.

¹⁰ Cayábaca Dios iicáca nía, iná ¿cánásicué piwàwa pimànica iyúwa Dios càmfíná iwàwa? Pichùulíacaalícué namànica circuncisión, níara càmfíyéica judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái, pichùulíacaalícué nacái namànica macáita càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi, yásí píalimáidacuéca piicáwa Dios, Dios imàacacáinaté iwàwawa nabáyawaná íicha éwita càmicáaníta namàni iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, yái càulenéeri wawàsica càmfírca wáalimá wamànica cayába, wàawirináimi nacái càmitaté náalimá namànica cayábani. ¹¹ Càmitacué cayába càì pimànica, macáicáináta wía judíoca weebáidaca Wáiwacali Jesús idéca imànica walí cayábéeri mawèníri iyú, iwasàanápinaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha ìwaliise yái weebáidáanáca Jesús, càide iyúwa nacái iwasàaná níara càmfíyéica judío —íimaca yái Pedroca.

¹² Néese masànacata nía macáita. Yá néemícaté Bernabé, Pablo nacái nacàlidaca nalíni Dios imàacacaté nalí ichàiniwa nàyacaalíte càmfíyéi judío yèewi namànicaténá madécaná wawàsi càmfíri áiba wenàiwica idé imànica. ¹³ Idécanáami natàanica, yá Santiago íimaca nalí macáita:

—Píacué, nuénánáica, péemíacué nulí: ¹⁴ Simón Pedro idéca icàlidaca walíni càinácaalíte iyú Dios imànica cayábéeri càmfíyéi judío irí queecháwanáimi yeedácaténá nèewíise nacái yàasunápináwa, neebáidacáiná Jesús itàacái. ¹⁵ Càita nacái Dios yàasu profetanái náimacaté, nacàlidacaté Dios itàacái. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté:

¹⁶ ‘Néenialípiná nuèpùawa néese àniwa, yá numàacapiná àniwa rey David itaquénáinámi icùaca Israel yàasu cáli,

¹⁷ yéewanápiná israelitanái imàaqueeyéicawa nasutáca níawawa nuícha àniwa, càmfíyéi israelita yáapicha yeebáidéeyéica nutàacái, níái wenàiwicaca numáidéeyéica nulípináwa.

¹⁸ Núa, Picuèrinácué Dios, núumacatécué piríni, yá báisíta numànipiná macáita càide iyúwaté núumáaná bàaluité,

íimacaté yái Diosca. ¹⁹ Iná nuínáidacawa càmita cayába wachùulíaca namànica circuncisión, yá nacái iyúwa profeta Moisés ichùulianaté, níara càmfíyéica judío imàaqueeyéica íichawa íiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. ²⁰ Iwàwacutácaíta watànàacuéca nalí tàacáisi wàalàacaténácué nía ipíchaná nayáaca iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irípiná, yái cuwáiná yéenáiwanáca; càmfínápiná nacái naimá áiba yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, càmfírca nacái nanírísíwa; càmfínápiná nacái nayáa iinási càmfírca íiraná imusúawa íicha; càmfínápiná nacái nayáa irái. ²¹ Néese nawàwacaalí néewáidacawa ìwali yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse, yá

cayábaca néewáidacawa ìwali, yácaíná idàbàanátatéwa bàaluitémi áibanái judío nadéca néewáidaca wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yá siùca nacáide macái yàcalé imanùbaca naléeca Moisés yàasu cuyàluta néewáidacàalu irìcuwa sábadò imanùbaca judíonái iyamáidacatáicawa —íimaca yái Santiagoca.

La carta a los no judíos

²² Néese apóstolnái, ancianonái nacái, macái nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa néré Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéi Jesús itàacái, macáita nánáidacawa needáanápíná nèewísewa abénaméeyéi nabànùacaténá nía Antioquía ìyacàlená néré náapicha níái Pablo, Bernabé nacái. Yá needáca Judas, áibaalí ìpidenéeri Barsabás; needáca Silas nacái, pucháiba asianái cáimiétacanéeyéi nèewi níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ²³ Yá nabànùaca náapicha cuyàluta. Yáté íimaca:

“Wía apóstolca, wía nacái ancianoca, péenánáicuéca Jesucristo ìwalíisená, wawàwalicué pía wéenanái càmiyéica judío ìyéeyéica Antioquía ìyacàlená irìcu, Siria yàasu cáli íinata nacái, Cilicia yàasu cáli íinata nacái. ²⁴ Wadéca wéemiaca áibanái iináwaná ìwali, càmiyéica wabànùacué pìatalé, nasàiwicacuéca pírí wawàsi nàasu tàacáisi iyúwa. Iná càmitacué pialíawa càinácaalícué iwàwacutáanápíná pimànica, nacàlidacáinacué píríni iwàwacutáanásacué pimànica circuncisión. Náima nacái iwàwacutáanása pimànicuéca càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi imànica, wía judíoca, éwita càmicáaníta wachùullia néewáidáanápínacué pía càiri tàacáisi iyú. ²⁵ Iná abédanamata wáináidacawa weedáanápíná asianái wèewísewa nàacaténacué naicáca pía, náapicha níái wéenanáica Bernabé, Pablo nacái máiniyéica cáinináca waicáca. ²⁶ Níái Pablonáica, nadéca nacái nacàlidaca Wáiwacali Jesucristo itàacái náibaidacaténá irípiná, éwita áibanái iwàwacáaníta inúaca nía. ²⁷ Iná wabànùacué pìatalé Judas, Silas nacái natàanínápínacué píapicha, nacàlidáanápínacué pírí machacàníri iyúni macáita yái watànèericuéca pírí cuyàluta irìcu. ²⁸ Wíacáiná abédanamata wáiwitáise Espíritu Santo yáapicha càmiínápínacué wachùullia pimànica madécaná càulenéeri wawàsi méetàuculé íicha yái máiníríca iwàwacutácuéca pimànica: ²⁹ Picácué piyáa iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irí, yái cuwáinái yéenáiwanáca. Picácué nacái piyáa irái. Picácué nacái piyáa iinási càmiíríca íiraná imusúawa íicha. Picácué nacái piimá áiba yáapicha càmfíchúaca píinusíwa, càmiíríca nacái pinírísíwa. Piicácaalícué píichawa yái báawéeríca, yásí piyapínacué machacàníri iyú. Yácata imanùbaca. Wawàwalicuéca pía macáita”, càité íimaca yái cuyàlutaca.

³⁰ Càité Pablonái, idécanáamité natàaníca Jerusalén mìnánái yáapicha, yáté nàacawa náicha nèepùacaténáwa Antioquía ìyacàlená néré cuyàluta yáapicha. Nàanàaca néré, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái néré. Yá nàaca nalí yái cuyàlutaca. ³¹ Idécanáamité naléecani, yáté casíimáica nawàwa manuísíwata cuyàluta ichàiniadacáinaté nawàwa. ³² Yái Judas, Silas nacái profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliúise. Iná yéewa Judas, Silas nacái nachàiniadaca yàcalé mìnánái iwàwa manuísíwata, nàalàa nacái nía cayábéeri iyú, níái Antioquía ìyacàlená mìnánáica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ³³ Judas, Silas nacái nayamáacawa néré máisibáwanáita semana. Néeseté níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa namàacaténá nèepùacawa náicha matuñbanáiri iyú Jerusalén ìyacàlená nérépiná àniwa, nacàlidacaténá nalíni níái ibànuyéicaté nía. ³⁴ Silas quéwa íináidacatéwa iyamáanápínacawa Antioquía ìyacàlená irìcu. ³⁵ Pablo, Bernabé nacái nayamáacawa Antioquía ìyacàlená néré. Néese Pablonái, áibanái nacái manùbéeyéi, néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái nalí Wáiwacali iináwaná ìwali.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶ Aiba èerité Pablo íimaca Bernabé irí:

—Wàa wapáchiaca néré àniwa wéenanáiwá yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca wacàlidacatalécaté Wáiwacali iináwanáwa. Wàa waicáca càinácaalí nàyaca —íimaca yái Pabloca.

³⁷ Néese Bernabé iwàwacaté itéca náapicha Juan áibaalí ípidenéri Marcos. ³⁸ Quéwa Pablo ínaídacawa càmiínápiná cayába natécani, Marcos yèpùacáinatéwa náicha Panfilia yàasu cáli néese, yá càmitaté iyamáawa náapicha íbaidacáténaté Dios irípiná náapicha, nacàlidacaalíté nàacawa Dios itàacái. ³⁹ Níái Pablo, Bernabé nacái, canáca yéewaná abédanama náiwitáise, canásíwa, íná nàacawa náichawáaca. Yá Bernabé itéca Marcos. Yáté nawàlùacawa nave irìculé nàacáténáwa manuíri úni yáacubàa, Chipre yàasu iwàwata nérépiná. ⁴⁰ Pablo nacái itéca Silas. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca nalí Dios iyúudàanápiná nía, yá nabànùaca náichawa Pablonái, náibaidàanápinaté Dios irípiná. ⁴¹ Yá Pablonái nachàbacawa Siria yàasu cáli ínatalé, Cilicia yàasu cáli nacái. Yá nachàiniadaca nawàwa néré níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Néeseté Pablo, Silas nacái nàanàacaté pucháiba yàcalé néré ípidenéeyéica Derbe, Listra nacái. Nérété nàanàaca áiba ùuculliri yeebáidéeri Jesús itàacái ípidenéri Timoteo. Yáatúa judíosàatúa, yeebáidéechúa Jesús itàacái. Yáanirimi quéwa griegosàiri, càmiírca judío. ² Listra ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéi Jesús itàacái, Iconio ìyacàlená mìnanaí nacái nacàlidacaté Timoteo iináwaná ìwali, cayábéerica íiwitáise. ³ Yáté Pablo iwàwaca Timoteo yàacawa náapicha. Yá itéca Timoteo namànicaténá irí circuncisión báawacáicha judiónái iicáca Timoteo, níái judíoca ìyeyéica yàcalé irícu Pablo iwàwéeyéica ipáchiaca, macái judíocáiná náalíacatéwa Timoteo yáanirimi ìwali griegosàirimicani, càmiiri judío. ⁴ Néese Pablonái ipáchiaca yèpunícawa yàcalé imanùbaca. Ata alénacaalí nàacawa nacàlidaca cuyàluta irícuiri tàacáisi nalí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi apóstolnái, ancianonái nacái Jerusalén mìnanaíca natànèericaté cuyàluta irícu, nàalàacáténaté càmiiyéi judío. ⁵ Iná yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca, néemiaca Pablonái yàalàaná nía, yá neebáidaca cachàiniwanái. Yá èeri imanùbaca áibanái mamáalàacata nawènùadaca náiwitáisewa neebáidàanápiná Jesús itàacái.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶ Néeseté Espíritu Santo càmita ibatàa Pablonái icàlidaca Dios itàacái Asia yàasu cáli néré. Iná nachàbacawa Frigia yàasu cáli ínatalé, Galacia yàasu cáli nacái. ⁷ Néese nàyacaalíté mawiénita Misia yàasu cáli irí, yá nánáidacatéwa nawàlùanápináwa Bitinia yàasu cáli ínatalépiná quéwa Espíritu Santo Jesús ibànuèrica càmitaté imàaca nàacawa néré. ⁸ Néese nachàbacatéwa Misia yàasu cáli ínatalé. Yá nalicùacawa Troas ídalutalená néré. ⁹ Yá táiyápi Pablo iicácaté yéenáiwánási nacáiri, Dios néeséeri. Yá iicáca asíali Macedonia yàasu cáli néeséeri. Yái asíali ibàlùacawa isutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata. Yá íimaca Pablo irí: “Aquialé Macedonia yàasu cáli ínatalé, piyúudàa wía”, íimaca. ¹⁰ Néese Pablo iicácinaté yái yéenáiwánási nacáirica, ínaté wachùnìaca wàasuwa àyapu piná caquialéta wàacáténáwa Macedonia yàasu cáli néré, wáalíacáináwa báisíiri iyú Dios imáidacaté wía wacàlidàanápiná nalí cayábéeri tàacáisi Jesús iináwaná ìwali.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹ Néeseté Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, núa Lucas, wawàlùacatéwa nave irìculé, ìyéerica Troas ídalutalená néré. Yá wàacawa machacànita manuíri úni yáacubàa iwàwata néré ípidenéechúa Samotracia. Yá mapisáita àniwa wàacawa wàanàaca Neápolis ìyacàlená néré ìyéerica iwàwata ínata. ¹² Wàacawa cáli ínatabàa Neápolis ìyacàlená íicha àta wàanàacataléta Filipos ìyacàlená irìculé, nàyacataléca níái manùbéeyéi romanosíwa. Yái yàcaléca máiniiri cachàinica Macedonia yàasu cáli yéená ínata. Wàyaca néeni cawàwanáta máisiba èeri. ¹³ Aiba sábadó judiónái iyamáidacatáicawa, Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, wamusúacawa yàcalé íicha. Yá wàacawa

inanábalé wéemíacáináté judíonái iináwaná ìwali nasutáca níawawa Dios íicha néré. Abénaméeyéi inanái nàyaca néré nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios íicha. Yá wáawinacawa néré, wacàlidaca nalí Dios itàacái. ¹⁴ Abéechúa néená ípidenéechúa Lidia, Tiatira ìyacàlená mìnalu. Uái Lidia iwéndéechúa cawèníri wáluma cúulíri capìraléwaca iicacánáwa. Uái inanái, yèechúa Dios icàaluíniná, uémíaca wacàlidáaná nalíni. Yá Wáiwacali imàacaca uebáidaca yái tàacáisi cayábéerica Pablo icàlidéerica nalí. ¹⁵ Yá ubautizáca, áibanái nacái ucapèe írìcuíyéica. Néese úumaca walí:

—Píináidacaalícuéwa nuebáidaca Wáiwacali itàacái báisiiri iyú, yásí aquialécué piyamáacuéwa nuénánái yáapicha —cài úumaca walí mamáalàacata àta wàacatalétatéwa wayamáacawa nacapèerícu.

¹⁶ Néesetécáwa áiba èeri àniwa, wàacawa inanába nérépiná wasutácaténá wíawawa Dios íicha, yá wàanàaca áiba mànacàu demonio idacuèchúaca íiwitáise, íná yéewa uwicùlidaca demonio íiwitáise iyú. Wenàiwicanái ipáyaidaca uwicùlidacaténá. Uíwacanáái needácaté nalíwa manùba plata ùwalíise úái iwicùlidéechúaca, nàasu wenàiwicacáiná úa. ¹⁷ Uái mànacàuca udàbaca ùacawa wáamiwáise, wía Pablonáica. Yá uémíáníca ùacawa:

—Níái asíanáica, náibaidaca chènuníiséeri Dios írípíná. Nàanàaca nacàlidacaténácué píriní Dios iwàwaca iwasàacuéca píya yàasu yùuwichàacáisi íichawa —úumaca wàwali, wía Pablocá.

¹⁸ Uémíánícauca ucàlidacani madécaná èeri àta maséecataléta Pablo yéemíaca usàna. Yá Pablo iwènúacawa, yá íimaca demonio írì idacuèrica úiwitáise:

—Jesucristo inùmalícuíse nuchùulíca piacawa uícha —íimaca yái Pablocá. Yáta yàacawa uícha caquialéta yái demonioca.

¹⁹ Néese mànacàu íiwacanáái náalíacawa canácata quirínama needápináté nalíwa plata ùwalíise, íná náibàaca Pablo, Silas nacái, yá natéca nía yàcalé íiwacanáái yàatalé, yàcalé mìnanáí nàwacáidacàalu. ²⁰ Yá nacháawàaca Pablonái iináwaná ìwali jueznái írì. Yá náimaca Pablonái ìwali:

—Níái asíanáica judíonái meedá. Calúaca namànica wàyacàle mìnanáí. ²¹ Néewáidaca wía wèepuníinápináwa càide iyúwa áiba íiwitáisesi íimáaná méetàuculéerica wáiwitáise íicha. Càmita cayába weebáidani, romanocáiná wía, íná canáca yéewaná weebáidacani —náimaca.

²² Iná yàcalé mìnanáí canánama nadàbaca néemíánícauca báawéeri iyú Pablonái ìwali, yá jueznái nachùulíaca needáca Pablonái ibàle. Yá nanúadáidaca Pablonái àicu iyú manùba yàawíríca àta náiraná imusúacatalétawa nàwalíise. ²³ Idécanáami nanúadáidaca nía báawanama, yá náucaca Pablonái presoíyéi ibànalículé. Yá nachùulíaca yái icuèricaté presoíyéi ibàna icùanápiná nía cayába. ²⁴ Yeebáca yái nachùulíancani, íná yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca iwàlùadawa Pablo, Silas nacái presoíyéi ibànaná írìculé alé imáalàanácauca. Yá icàbadàaca nacàwa pucháiba tabla imíyéi iwéré ipíchaná namusúacawa.

²⁵ Quéwa bamuchúami catá Pablo, Silas nacái nasutáca níawawa Dios íicha, nacántàaca nacái Dios írì, yá áibanái presoíyéi yéemíaca natàacái. ²⁶ Néese yáta cáli icusúacawa cachàiníri iyú, íná yái presoíyéi ibànaca icusúacawa macáita cachàiníri iyú. Yá presoíyéi ibàna inùma imanùbaca nàacùacawa macáita, cadena nacái nadacùanáca nía nacaláacawa náicha macáita níái presoíyéica ìyéeyéica presoíyéi ibànalícu. ²⁷ Néeseté, yái asíali icuèrica presoíyéi ibàna icawàacawa. Yá iicáca presoíyéi ibàna inùma canánama yàacùacanéerica, yá imusúadaca yàasu espada machete nacáiriwa, inúacaténá yáawawa, iyúunáidacáiná nachúulíacatéwa íicha, níái presoíyéica. ²⁸ Quéwa Pablo imáidaca írì:

—¡Píca pinúa píawawa! ¡Wàyaca macáita! —íimaca yái Pablocá.

²⁹ Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna ichùulíaca yàasu wenàiwicawa itéénápiná írì quichái lámpara nacáiri, yá ipía iwàlùacawa Pablonái yàatalé itatácauca yàacawa icalùniwa. Yá ibàlùacawa yùulú ipùata iyúwa Pablonái írì. ³⁰ Yá imusúadaca nía presoíyéi ibàna írìcuíse, níái Pablonáica. Yá isutáca yéemíawa nía:

—Píacué asíanáica, ¿càinásica iwàwacutá numànica yéewanápiná Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íchawa? —íimaca nalí. ³¹ Yá náimaca irí:

—Peebáidacaalí Wáiwacali Jesús itàacái, yásí Dios iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, nía nacái picapèe irìcuíyéica —náimaca irí.

³² Néese nacàlidaca irí Wáiwacali itàacái, nalí nacái ìyéeyéica icapèe irìcu, yái icuèrica presoíyéi ibàna. ³³ Yá néese, yáté horaca, bamuchúami catá, yái icuèrica presoíyéi ibàna íbaca Pablonái icháuná, nanúadáidacatabàaca nía àicu iyú. Yá ibautizácawa, yéenanái canánama nacái nabautizácawa. ³⁴ Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca nía icapèe iriculéwa. Yá yàaca nayáapiná. Yá cayábaca iwàwa, yéenanái nacái, neebáidacáiná Dios itàacái.

³⁵ Amalácaté yàacawa nawicáu, yá jueznái nabànùaca úwinái presoíyéi ibàna néré nachùulìcaténá nawasàaca Pablonái. ³⁶ Yái icuèrica presoíyéi ibàna íimaca Pablo irí:

—Níara juezca nachùuliaca nuwasàacuéca pía, íná pimusúacuéwa matufbanáita — íimaca Pablonái irí. ³⁷ Quéwa Pablo íimaca úwinái irí:

—Nadéca nanúadáidaca wía àicu iyú, wía romanosíwaca wenàiwicanái yàacuésemi. Càmitaté namàaca wacàlidaca waináwaná ìwaliwa. Canácaté nacái nàanèeri wàwali wabáyawaná nàuwichàidéeripiná wía ìwalíse. Yá nadéca náucaca wía presoíyéi ibànalìculé. Siùcade nawàwa nawasàaca wía ibàcanéeri iyú. Quéwa càmita wawàwa wamàni cà. Píacué picàlidaca nalí níani juezca níacaténáta iwasàa wía —íimaca yái Pabloca.

³⁸ Néese úwinái nacàlidaca jueznái iríni. Iná cáaluca jueznái néemíaca naináwaná ìwali romanonáicáiná níai Pablonáica. ³⁹ Néese níai juezca nàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá nasutáca Pablonái íicha wawàsi namàacáanápiná nawàwawa íicha yái báawéerica jueznái imàníiricaté nalí. Yá jueznái iwasàaca nía presoíyéi ibàna íicha. Néese nasutáca Pablonái íicha wawàsi manuísíwata nèpùanápináwa yàcalé íicha. ⁴⁰ Pablonái namusúacawa presoíyéi ibàna íicha, yá napáchiaca Lidia néré. Idécanáami nàwacáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá Pablonái nachàiniadaca nawàwa Dios itàacái iyú. Néese Pablonái nèpùacawa náicha.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ Pablo, Silas nacái napáchiacaté nèepunícawa, yá nachàbacawa Anfípolis ìyacàlená irìcubàa, Apolonia ìyacàlená nacái. Yáté nàanàaca Tesalónica ìyacàlená néré. Iyaca néré judíonái yéewáidacàalu. ² Càide iyúwaté Pablo íiwitáise ìyáaná, iwàlùacawa néewáidacàalu irìculé sábadò imanùbaca, máisiba sábadò irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. Yá itàaníca náapicha, icàlidaca nacái nalíni càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inòmaliçúise. ³ Yá Pablo icàlidaca nalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inòmaliçúise Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápináca Dios ibànùèripinácaté nalí. Pablo icàlidaca nalíni Mesías iwàwacutácaté yéetácawa, néese idécanáamité yéetácawa, yá iwàwacutácaté nacái icáucàacawa. Yá Pablo íimaca nalí:

—Yái Jesús nucàlidéericuécaca pirí iináwaná ìwali, yácata yái Mesíasca Dios ibànùèripinácaté walí Wacuèrinápiná, wía judíoca —íimaca yái Pabloca.

⁴ Néese abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Yáté nèepunícawa Pablonái yáapicha. Madécaná griegonái yèeyéi Dios icàaluíniná, neebáidacaté Jesús itàacái, madécaná nacái inanái cáimiétacanéeyéi neebáida nacái. ⁵ Quéwa áibanái judío càmfíyéi yeebáida Jesús itàacái, yá báawaca naicáca Pablonái, manùbacáiná wenàiwica nawàwa néemíaca Pablo itàacái. Yá judíonái nàwacáidaca áibanái báawéeyéi íiwitáise, níai machawàaquéeyéica ìyéeyéica calle irìcubàa, nawènúadáanápiná yàcalé mìnánái íiwitáise canánama calúacaténá naicáca Pablonái. Yá wenàiwicanái ipíacawa, néemíanicawa, yá nawàlùacawa cachàiníri iyú Jasón icapèe irìculé nacutácaténá Pablo, Silas nacái náibàacaténá nía natéenápiná nacái nía yàcalé íiwacanánái yàatalé nacháawàacaténá Pablonái iináwaná ìwali. ⁶ Quéwa canácaté néré níai Pablonáica, íná níai manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jasón, náibàaca nacái áibanái yeebáidéeyéica

Jesús itàacái. Yá nawatàidaca Jasónnái nacháawàacaténá naináwaná yàcalé íiwacanánái irí. Yá náimaca néemíanicawa:

—¡Níara Pablo, Silas nacái nadéca báawaca namànica macái èeri mìnánái íiwitáise calúacaténá naicáca wacuèriná emperador! ¡Iná càmita èeri mìnánái nàyaca matuñbanáiwaca! ¡Siùca Pablonái nadéca nawàlùacawa wàyacàle iriculé nacái! ⁷ ¡Yái Jasón idéca yeedáca nía icapèe iriculéwa! Macái namànica máiní méetàuculéeri wawàsi emperador itàacái íicha, yái wacuèriná emperador romanosàirica icuèrica macái cáli imanùbaca, náimacáiná ìyacasa áiba wacuèrinápiná, yáara ípidenéerimica Jesús — náimaca.

⁸ Idécánáamité néemiacani, yá báawaca náináidacawa nawàwawa, níái wenàiwicaca, nía nacái yàcalé íiwacanánáica. ⁹ Quéwa Jasón, áibanái nacái ìyéeyéica yáapicha, napáyaidaca náichawa plata iyú yàcalé íiwacanánái càide iyúwa yàcalé íiwacanánái ichùulianá napáyaidaca nía. Yásí namàacaca Jasónnái nèepunícawa.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰ Néeseté níái Tesalónica ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablo, Silas nacái namusúacawa caquialéta nàacaténáwa táiyápi Berea ìyacàlená nérépiná. Nàanàaca néré, yá nawàlùacawa judiónái yéewáidacàalu iriculé. ¹¹ Abenaméeyéi judío ìyéeyéica Berea ìyacàlená iricu cáimiétacanéeyéica nía Tesalónica ìyacàlená mìnánái íicha, íná néemíaca cáaliacáiri iyú yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Eeri imanùbaca Berea ìyacàlená mìnánái yéewáidacawa tàacáisi ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise, náaliacaténáwa asáisi báisíiricaalíni, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. ¹² Iná madécana nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesús itàacái. Aibanái nacái griegonái manùbéeyéi neebáida nacái, madécana wenàiwica cáimiétacanéeyéi, inanái, asianái nacái. ¹³ Quéwa abenaméeyéi judío Tesalónica ìyacàlená néeséeyéi néemiacaté Pablo iináwaná ìwali icàlidáana Dios itàacái Berea ìyacàlená iricu nacái, yá nàacawa néré. Yá báawaca namànica yàcalé mìnánái íiwitáise nawàwacaténá náibàaca Pablonái nàuwicháidacaténá nía. ¹⁴ Yásí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo caquialéta áiba yàcalé nérépiná ìyéerica manuiri úni idùlepi. Silas, Timoteo nacái nayamáacatéwa Berea ìyacàlená iricu. ¹⁵ Níái itéeyéicaté Pablo nàacawéeridacani àta nàanàacatalétaté Atenas ìyacàlená néré. Néese nèepùacawa íicha. Pablo ibànùaca náapicha tàacáisi imáidacaténá Silas, Timoteo nacái nàanápínatéwa caquialéta Pablo yàatalépiná.

Pablo en Atenas

¹⁶ Inaté Pablo ìyaca Atenas ìyacàlená iricu. Icùaca ìyaca nàanàaca néré níái Silas, Timoteo nacái. Yá báawaca Pablo iwàwa iicácáiná manùbéeyéi ídolo, yái cuwáiná yéenáiwana íbàluèyécawa néenibàa, Atenas ìyacàlená mìnánái isutéeyéica yáawawa íicha. ¹⁷ Iná Pablo itàníca judiónái yáapicha néewáidacàalu iricu, náapicha nacái áibanái yèeyéica Dios icàaluíniná. Icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali. Nasutáca néemiawani nacái. Eeri imanùbacata nacái Pablo itàníca áibanái yáapicha càiyéinácaalí íbàluèyécawa yàcalé bamuchúamibàa. Pablo iwàwaca iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái. ¹⁸ Nàyaca néeni abenaméeyéi asianái yéewáidéeyéiwa epicureonái yàasu tàacáisi ìwali. Aibanái asianái nacái yéewáidéeyéiwa estoiconái yàasu tàacáisi ìwali. Aiba èeri nàanàaca Pablo. Yá nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Càinásica ìwali itàní mamáalàacata yái asialica? —náimaca nalíwáaca. Quéwa áibanái íimaca Pablo ìwali:

—Cawàwanáta itàníca áibanái cuwáiná inùmaliçuise áiba íiwitáana cuwáiná wàasu cuwáiná íicha —náimaca ìwali, Pablo icàlidacáiná nalí Jesús iináwaná ìwali imichàacatéwa yéetácáisi íicha. ¹⁹ Iná namáida natéwa Pablo nàwacáidacàalu néréwa ípidenacataléca Areópago, náiwacanánái ìwacáidáyacacatalécawa, cáaliacáiyéi nacái. Yá nasutáca néemiawa Pablo:

—¿Cawinásica yáí wàlisài tàacáisi picàlidéerica? ²⁰ Picàlidacáiná walí áiba tàacáisi càmíiricáwa wáalíawá ìwali. Iná wawàwa wáalíacawa càinácaalí ímáaná yáí tàacáisica —náimaca Pablo irí.

²¹ Càité náimaca Pablo irí níacáiná Atenas ìyacàlená mìnánáica, áibanái nacái ìyéeyéica nèewi, casímáica néemíaca natàaníca èeríapinama macái wàlisài tàacáisi ìwali.

²² Iná Pablo yàa ibàlùacawa nàacuéseemi níái ìwacáidáyaquéeyéicawa Areópago néeni. Yá ímaca nalí:

“Píacué, Atenas ìyacàlená mìnánáica, núalíacuécawa piináwaná ìwali pìanácúe cuwáiná ícàaluíniná manuísíwata. ²³ Nuchàbacáináaté nuicáca níara manùbéeyéi písutá-catáicuéca, yá nùanàaca áiba altar tàacáisi ichanèericawa ìwali. Yá tàacáisi ímaca: ‘Dios irípiná, yáara càmíirica wáalíawá ìwali’, íméeri. Quéwa péemíacué cayábani. Yáí Dios pièricuécá irí cayábéeri càmíiricué pialía ìwali, yáca Dios yáí nucàlidéericuécá pírí iináwaná ìwali.

²⁴ “Dios idàbacaté cháí cáli. Idàbaté nacái macáita wawàsi ìyéerica. Náiwacalica nacái macái cáli chènuníiséeyéica, yá nacái cáliquí. Càmita Dios ìya templo irícu wamàníirica wacáapi iyúwa. ²⁵ Canáca imáapuèri wáicha wamàníiripiná irí. Abéerita Dios yáí yèerica wacáuca, yèeri wacalésa nacái, yèeri nacái macáita wàasu.

²⁶⁻²⁷ “Dios idàbacaté abéeri asialí, abéechúa inanáí nacái. Wàawirináimicaté nía, wía èeri mìnánáica canánama, ìyéeyéica macái cáli. Dios ichùuliacaté wàwali macáita càinápinácaalí wàasu èeri, càinápinácaalí nacái wàasu cáli, wacutácaténá wáalíacawa Dios ìwali, éwita càmíicáaníta wáalímá waicácani watuí iyúwa. Quéwa càmita càulená wáalíacawa ìwali. ²⁸ Dios yèericáiná wacáuca, wachàini nacái, càide iyúwa nacái náimáaná níara abénaméeyéi pèewi itànèeyéica tàacáisi íméerica: ‘Wíacata nacái Dios yéenibe’, càì natànàaca. ²⁹ Dios yéenibecáiná wía, íná càmita cayába wáináida Dios yéenáiwánáca yáí ídoloca, yáí yéenáiwánási wenàiwica imàníirica oro ícha ídolopiná, yá nacái platéechúa ídoloca, íbéechúa ídoloca nacái iyúwa nayúunáidáaná Dios yéenáiwánácani. ³⁰ Bàaluité èeri, càmitaté wàawirináimi yáalíawá, íná Dios ìideníacaté yáí namàníináca. Quéwa siúcade ichùulíaca wawènúadánápiná wáí-wítáisewa wabáyawaná íchawa, wamàacacaténá wáichawa yáí wabáyawaná wamàníirica. ³¹ Dios idéca ichùulíaca wawènúadánápiná wáíwítáisewa; idéca imàacaca abé èeripiná ícàlidáanápiná báisíiri iyú èeri mìnánái íbáyawaná ìwali, yéemíacaténá naináwaná ìwali cáalíacáiri iyú. Dios idéca imàacaca abéeri asialí ícàlidáanápiná naináwaná ìwali yùuwichàidacaténá nía. Idéca yáasáidaca walí canánama càírínácaalíni, yáí Jesúsca, Dios imichàidacáináaté Jesús yéetácáisi ícha”, ímaca nalí yáí Pabloca.

³² Néese Atenas mìnánái idécanáami néemíaca iináwaná imichàanáwa yéetácáisi ícha, yá abénaméeyéi nèewi naicáaníca Pablo íquíniná. Quéwa áibanái ímaca Pablo irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí àniwani, áibaalípiná —náimaca Pablo irí.

³³ Iná Pablo yèepùacawa náicha. ³⁴ Quéwa abénaméeyéi nèewi nàacawa Pablo yáapícha, yá neebáidaca írini. Abéeri ípídená Dionisio, abéeri néenáca, níái Areópagoca. Aiba yeebáidéechúa, uípídená Dámaris. Aibanái náapícha nacái neebáidacaté Jesús itàacái.

18

Pablo en Corinto

¹ Néeseté Pablo yàacawa Atenas ìyacàlená ícha Corinto ìyacàlená nérépiná. ² Corinto ìyacàlená irícu Pablo yàanàaca abéeri judío ípídenéeri Aquila, abéeri Ponto yàasu cáli néeséeri. Achúma èerité ípíchawáiseté Pablo yàanàaca néré, Aquila yàanàacaté Italia yàasu cáli néese, yàacawéetúa Priscila yáapíchawa. Iwàwacutácaté namusúacawa Italia yàasu cáli ícha, yácainá emperador romanosàiri Claudio, icuèricaté macái cáli imanùbaca, ichùuliacaté macái judíonái imusúacawa Roma ìyacàlená ícha. Inaté níái Aquilanáica nàacatéwa Italia yàasu cáli ícha, néese nàanàacaté Corinto ìyacàlená néré. Yá Pablo ípáchiaca níái Aquilanáica. ³ Pablo iyamáacatéwa íbaidacaténá

náapicha náibaidacáiná yái wawàsi Pablo yáaliérica íbaidaca, capìima ímamisírica.
⁴ Néese sábadu imanùbaca judíonái iyamáidacatáicawa, Pablo iwàlùacawa néewáidacàalu iriculé. Yá icàlidaca nalí Jesús iináwaná ìwali. Iwàwacaté nacái iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, níái judíoca, nía nacái càmiyéica judío.

⁵ Silas, Timoteo nacái nàanàacaalíté Pablo yàatalé Macedonia yàasu cáli néese, yáté Pablo imàacaca íchawa yàasu íbaidacalésiwa capìima ímamisírica icàlidacaténá mamáalàacata Jesús itàacái, iwènúadacaténá nacái judíonái íiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái, nàasu Mesíascani, yái nacuèrinápínáca Dios ibànuèricaté judíonái irí.

⁶ Quéwa abénaméeyéi judío nàuwidaca namànica Pablo, yá nadàbaca nataànica ìwali báawéeri iyú. Néese Pablo icusúaca napualé yàasu ruana nacáiriwa càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, yáasáidacaténá Dios yùuwichàidáanápínáté nía. Yá ímaca nalí:

—Píacué judíoca, piùwichàapínáwa pibáyawaná ìwalísecuéwa. Canácata nubáyawaná ìwalíse yái piùwichàanápínácuéca, nùalàacáinacué pía yùuwichàacáisi íchaná. Siùcade nùacawa nucàlidacaténá yái tàacáisica càmiyéi judío irí —ímaca yái Pablocá.

⁷ Yá Pablo imusúacawa judíonái yéewáidacàalu iricúise. Yá iwàlùacatéwa áiba asíali icapèe iriculé càmfiri judío, ípidenéerica Ticio Justo. Yái asíali yèericaté Dios icàaluíniná. Idèniaca icapèewa judíonái yéewáidacàalu idanfàa. ⁸ Iyacaté áiba judío ípidenéeri Crispo, yácata abéeri néewáidacàalu íiwacali. Yái Crispo yeebáidacaté Wáiwacali itàacái, macái yéenanái yáapichawa. Madécaná Corinto ìyacàlená mìnánái nacái néemiaca Jesús iináwaná ìwali, yá neebáidaca Jesús itàacái, yá nabautizá nacáiwá, náasáidacaténá neebáidaca Jesús. ⁹ Néese áiba catá Wáiwacali ímaca Pablo irí yéenaníwanási nacáiri iricúise: “Píca cáalu pía. Picàlida nalí nutàacái mamáalàacata, píca masàna pía. ¹⁰ Núacáináta píapicha íná canácata yáaliméeri imànica píri báawéeri, nudèniacáiná madécaná nùasu wenàiwicawa judíonái yeebáidéeyéipíná nutàacái yá yàcaléquéi”, ímaca yái Wáiwacalica. ¹¹ Càité Pablo iyamáacawa abéeri camuí y medio Corinto ìyacàlená irícu. Yá yéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú.

¹² Quéwa néenialíté Galión gobernador icùacaté Acaya yàasu cáli. Néese madécaná judío nàwacáidáyacacawa, yáté náibàaca Pablo. Yá nawatàidaca Pablo nacháawàcaténá iináwaná ìwali Galión gobernador irí. ¹³ Yá náimaca gobernador irí:

—Yái asíalica icàlidaca yèepunícawa iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise nàacaténá Dios icàaluíniná iyúwa càmiíná romanonái ibatàa wamànica —náimaca.

¹⁴ Néese Pablo batéwa idàbaca itàaníca, quéwa yái Galión ímaca judíonái irí:

—Isàiwicacaalí áiba wenàiwica irí wawàsítá, càmicaalí nacái, imànicaalí ibáyawanáwa manuísíwatatá, yásí báisíta nuèniaca quiríta nuèmiacaténácué cayába písàna picháawàanacué iináwaná ìwali, píacué judíoca. ¹⁵ Quéwa písasu wawàsicué meedáni, pitàanícáténácué píriwáaca chàinisíri iyú, canéeri iwèni tàacáisi ìwali, náipidená ìwali nacái, ìwali nacái yái pichùulianácuéca. Pichùnìacué píawamitani yái wawàsica càmicáiná nuwàwa nuèmiacuéca písasu wawàsi iináwaná ìwali —ímaca yái gobernadorca.

¹⁶ Yá yúucaca íchawa nía capíi iricúise, yái capíi imàdàanáca gobernador yéemiacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. ¹⁷ Néese macáita náibàaca Sóstenes, áiba judíonái yéewáidacàalu íiwacali. Yá nacapèedáidacani gobernador íipunita. Quéwa matufbanái meedá Galión iicáca yái namànírica.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸ Néeseté Pablo iyamáacatéwa Corinto ìyacàlená irícu madécaná èeri mamáalàacata. Néese itàaníca náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái icàlidacaténá nalí iináwanáwa yàanápínáwa náicha, yá namàacaca yàacawa matufbanáita. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave iriculé náapicha níái Priscila, Aquila nacái yàacaténáwa manuírì úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépíná. Quéechatécáwa nàanàaca Cencrea íidalutalená néré. Yá nayamáidacawa néré maléena èerita. Ipíchawáiseté nawàlùacawa nave iriculé àniwa, Pablo idalúaca íiwita ibáináwa imáalàidacáináté imànica áiba íbaidacalési càide iyúwa

icàlidáanáté Dios iríni, iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. ¹⁹ Néeseté nàacawa àniwa manuiri úni yáacubàa àta nàanàcataléta Efeso íidalutalená néré. Yá Pablo yàacawa náicha, níái Priscila, Aquila nacái iwàlùacaténáwa judíonái yéewáidacàalu irìculé. Yá itàaníca judíonái yáapicha ìwacáidáyaquéeyéicawa néré. ²⁰ Yá nasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata iyamáanápínáwa náapicha quiríta yéewáidacaténá nía, quéwa càmítaté iwàwa iyamáacawa néré. ²¹ Ipíchawáiseté Pablo yàacawa náicha, yá íimaca nalí: “Iwàwacutá nùyaca Jerusalén ìyacàlená irìcu áiba èeriwa nuicácaténá náapicha mesúnamáita áiba culto namàniiripínáca. Quéwa Dios iwàwacaalí nuèpùacawa néese àniwa, yásí nuèpùacué nupáchiaca pía àniwa”, íimaca yái Pabloca. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé, yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa. Yá yàacawa Efeso ìyacàlená íicha. ²² Idécanáami Pablo yàanàaca Cesarea íidalutalená néré, yáté yàacawa cáli ínatabàa Jerusalén ìyacàlená néré itàidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Idécanáamité itàidaca nía néré, yáté yàacawa Antioquía ìyacàlená néré. ²³ Néese ipáchiaca nía néré achúmáanata, yá yàacatéwa náicha àniwa, yèepunicaténáwa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli ínatabàa, Frigia yàasu cáli ínatabàa nacái. Càité yèepuní ichàiniadaca nawàwa macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

Apolos predica en Efeso

²⁴ Néenialíté áiba judío íipidenéeri Apolos, Alejandría ìyacàlená néeséeri yàanàacaté Efeso ìyacàlená néré. Yái Apolos yáalíaca icàlidaca Dios itàacái cáalíacáiri iyú, yéewáidacaté nacáíwa cayábéeri iyú tàacáisi ìwali profetanái, áibanái nacái itànèericaté Dios inùmalícuíse, íná yéewa yáalíacawa ìwali cayába. ²⁵ Apolos yéewáidacatéwa tàacáisi ìwali icàlidéerica càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná wáyaca. Yá icàlidaca Wáiwacali iináwaná ìwali manuísíwata macái iwàwalícuísewa. Yéewáida wenàiwicanái amaláwaca Jesús ìwali, éwita yáalíacáanítawa abéerita ìwali yái Juan el Bautista ibautizáanáté wenàiwica iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios irípiná. ²⁶ Yá Apolos idàbaca icàlidaca macàaluínínatani judíonái yéewáidacàalu irìcu. Quéwa Priscila, Aquila nacái idécanáamité néemiaca Apolos, yá natécani méetàucuta nàataléwa nacàlidacaténá amaláwaca iríni macáita yái Wáiwacali iináwanáca. ²⁷ Néese Apolos iwàwacaté yàaca icàlidaca Wáiwacali itàacái Acaya yàasu cáli néré. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàwacaté nayúudàacani yàasu àyapu piná. Yá nabànùaca yáapicha cuyàluta wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái Acaya yàasu cáli néeni, natàidáanápínáni cayábéeri iyú, yái Apolosca. Yàanàacaté Acaya yàasu cáli néré, yá Apolos iyúudàaca nía manuísíwata, níái Dios imàniyéica irí cayábéeri mawèníiri iyú imàcáanápíná neebáidaca Jesús itàacái. ²⁸ Yácáiná Apolos icàlidacani macái wenàiwica yàacuésemi, cachàiníiri iyú nacái imawèniadaca nàasu tàacáisi níái judíoca. Icàlidacaté nalí machacàníiri iyúni càinácaalí íimáaná tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalícuíse, yáasáidacaténá Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànùericaté nalí.

19

Pablo en Efeso

¹ Idécunitàacá Apolos ìyaca Corinto ìyacàlená irìcu, yá Pablo yàacawa ichàbacawa dúlinaméeri cáli néenibàa. Yá yàanàaca Efeso ìyacàlená irìculé. Néré Pablo yàanàaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi. ² Yá íimaca nalí:

—¿Dios ibànùasicué pirí Espíritu Santo, peebáidacaalítécué? —íimaca yái Pabloca. Yá náimaca irí:

—Càmíiri. Canácata wéemièricáwa Espíritu Santo iináwaná ìwali yàanàaná —náimaca.

³ Néese Pablo isutáca yéemiawa nía àniwa:

—¿Càiríinácaalícué tàacáisi peebáidaté ìwali, nabautizácaténácué pía? —íimaca yái Pabloca. Néese náimaca irí:

—Weebáidacaté yái tàacáisi Juan el Bautista yéewáidéericaté iyú wenàiwica wawènúadáanápínaté wáiwitáisewa Dios irípiná —náimaca. ⁴ Pablo íimaca nalí:

—Juan ibautizácaté wenàiwica náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Juan icàlidacaté nalí nacáiwàwacutáanápínáté neebáidaca áiba itàacái, yáiyànèripinacaté Juan yáamirìcubàa, yáí Jesúsca —íimaca yáí Pabloca.

⁵ Idécanáami néemìacani, yá nabautizácawa Wáiwacali Jesús ípidená ìwali, neebáidacáiná itàacái. ⁶ Néese Pablo imàacaca icáapiwa nàwali, yá Espíritu Santo yàanàaca yàacawéeridacaténá nía, yá natàanica áiba tàacáisi iyú, càmíiri èeri mìnánái itàacái. Nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuise. ⁷ Cawàwanáta doce namanùbaca asìanáica níái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái.

⁸ Néese Pablo iyamáacatéwa nèewi Efeso iyacàlená néré máisiba quéeri. Eeri imanùbaca icàlidaca nalíni judíonái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca nalíni macàaluínináta, itàaní nacáiwàapicha, iwènúadaca náiwitáise náalíacaténáwa cànínacalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. ⁹ Quéwa abénaméeyéi judío báawaca néemìaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nawàwa neebáidacani. Natàanica wenàiwicanáí irí báawéeri iyú tàacáisi ìwali, yáí cayábéeri tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Iná Pablo yàacawa náicha, càmita quirínama icàlida nalíni judíonái yéewáidacàalu irìcu. Itécaté nacáiwàapichawa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nàacawa Tirano yàasu yéewáidacàalu irìculé. Yaté Pablo icàlidaca nalí Dios itàacái èeri imanùbaca. ¹⁰ Pablo icàlidacaté nalíni pucháiba camuí. Ináté yéewa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi néemìaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Judíonái, nía nacáiwàcàmíiyéica judío néemìata nacái. ¹¹ Yá Dios imàacaca Pablo ichùnìaca manùbéeyéi máiníyéi cáuláicaca. ¹² Abénaméeyéi naliadaca Pablo yàasu panuelo, ibàle yéená nacáiwàcáuláiquéeyéi ìwali, yá nachùnìacawa níái cáuláiquéeyéica. Pablo yúucaca demonio wenàiwicanáí íicha nacái.

¹³ Quéwa áibanái judío yàanàacaté ipáchiaca néré náucacaténá demonio wenàiwicanáí íicha. Nawàwacaté náucaca demonio wenàiwica íicha Wáiwacali Jesús ípidená iyú. Yá náimaca demonionái irí: “Jesús inùmalicuise wachùulìacuéca pìacawa, yáí Jesúsca Pablo icàlidéerica iináwaná ìwali”, náimaca.

¹⁴ Càité siete asìanáí judíonái imànica. Náaniri ípidenáté Esceva, abéeri sacerdote íiwacalináca. ¹⁵ Quéwa áiba èeri náalimáidacaté náucaca demonio asìali íicha, yá demonio íimaca nalí: “Núalíaca nuicáca Jesús. Núalía nacáíwa Pablo ìwali. Càmitacué núalía nuicáca pí”, íimaca nalí yáí demonioca.

¹⁶ Yáta yáí asìali demonio idacuèri íiwitáise, ipisìacawa nàwali, níái sietéeyéica imanùbaca asìanáica. Yá inúadáidaca nía cachàiníiri iyú báawanama macáita, yá inúadáidaca nía canánama cáiwíiri iyú, àta nèepùacatalétawa napìacawa capíi irìcuise, mabàleta, cacháunéeyéi báawanama. ¹⁷ Néese macáita Efeso iyacàlená mìnánái, judíonái canánama, càmíiyéi judío nacái, néemìacaté naináwaná ìwali, níái sietéeyéi asìanáica, ínáyéewa cáaluca macáita wenàiwica manuísíwata, yá naináidacawa cáimiétaquéeri iyú Wáiwacali Jesús ìwali.

¹⁸ Madécaná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nabàlùacawa wenàiwicanáí yàacuésemi, yá nacàlidaca náichawa nabáyawanáwa namàníricaté. ¹⁹ Madécaná nacáiwàcàmíiquéeyéi natéca nàasu cuyàlutawa manùbawaca, yáí cuyàluta icàlidéerica sapíi ìwali, namàlica ìwali nacái. Yá neemáca nàasu cuyàlutawa macáita Efeso iyacàlená mìnánái iicápiná náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa namàlica íichawa. Aibanái naputàacaté nawèni níái cuyàlutamica, yá nawèni cincuenta mil namanùbaca dracma, yáí cincuenta mil èeri iwènicatái. ²⁰ Càité manùbéeyéi wenàiwica yéemìaca Wáiwacali itàacái, yá neebáidacani, madécanéeyéi wenàiwicaca.

²¹ Idécanáamité ichàbacawa yáí wawàsica, yá Pablo ínáidacatéwa ipáchíanápíná Macedonia yàasu cáli néré, Acaya yàasu cáli néré nacáiwàacaténáwa àniwa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Iimacaté nacáiwàidécanáamité ipáchiaca Jerusalén iyacàlená néré, yá nacáiwàwacutápináté yàacawa Roma iyacàlená néré, íimaca. ²² Iná yéewa Pablo ibànùacaté pucháiba wenàiwica iyúudèeyéicani nàacaténáwa ipáchalépiná Macedonia yàasu cáli néré. Níái yàacawéeyéiná náipidená Timoteo, Erasto nacái. Idècunitàaca nèepunicawa nérépiná, yá Pablo iyamáacawa Asia yàasu cáli néré achúma èerita.

El alboroto en Efeso

²³ Néenialíté áibanái nadàbaca natàanica báawéeri iyú nàwali níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná abénaméeyéi Efeso ìyacàlená mìnanaí báawaca naicáca Dios itàacái, calúaca nacái náináidacawa. ²⁴ Abéeri asiali ípidenéeri Demetrio báawacaté imànica Efeso mìnanaí íiwitáise nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Demetriocáiná imàníirité platéeri yéenáiwanaí cawèníiri. Imànicaté achúméeri capíi platéeri, templo nacáiyéi íicacánáwa nasutácàalu níawawa nàasu cuwáisàatúa íichawa ípidenéchúa Artemisa. Aibanái imàníiyéi achúmanaméeyéi capíi platéeri, càasuca máiní nía Demetrio yáapicha. ²⁵ Iná Demetrio ìwacáidaca nía, áibanái yáapicha imàníiyéica platéeri wawàsi, yá íimaca nalí canánama: “Píacué asianáica, píalíacuécawa wàyaca càasuíri iyú ìwalíise yái wáibaidacaléca. ²⁶ Pidécuéca piicáca, péemíaca nacái yáara Pablo icàlidéerica yèepunícawa tàacáisi. Itàaníirica wáibaidacalé ìwali, níai ídolo cuwáiná yéenáiwanaí wamàníiyéica, Pablo íimaca càmítasa báisi Diosca nía. Càita Pablo idéca iwènúadaca manùbéeyéi wenàiwica íiwitáise cuwáiná íicha cháí Efeso ìyacàlená irícu, macái Asia yàasu cáli néenibàa nacái. ²⁷ Máiníiri báawaca, cawàwanáta imáalàacawa wáicha yái wáibaidacaléca, càmícáiná quirínama wenàiwica iwènapiná yái ídoloca wamàníirica. Ua nacái wasutácàalu iináwaná imáalàapínacawa wáicha, úara manuíchúa temploca wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa íicha ípidenéchúaca Artemisa, wenàiwica iyamáidacaalí nàaca ucàaluíniná, úai macái wenàiwica yèechúaca icàaluíniná, wía wenàiwicanái canánama Asia yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca, macái èeri mìnanaí nacái”, íimaca yái Demetrioca.

²⁸ Néese Demetrio yáapichéeyéi idécanáami néemíaca Pablo iináwaná, yá máiní báawaca nawàwa ìwalíise. Yá nadàbaca néemíanicawa cachàiníiri iyú, néemíanicawa mamáalàacata: “¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso ìyacàlená mìnanaíca!” càí néemíanicawa mamáalàacata.

²⁹ Yá manùbéeyéi wenàiwica napíacawa néemíaca nasàna àta máiwitáise cataléta madécaná Efeso ìyacàlená mìnanaí. Yá náibàaca Gayo, Aristarco nacái, níai Pablo yàacawéeyéináca, Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Yá napíacawa nawatàidaca nía manuíri nàwacáidacàalu irículéwa, iyéerica Efeso ìyacàlená irícu. ³⁰ Néese Pablo iwàwacaté iwàlùacawa néré icàlidacaténáni manùbéeyéi wenàiwica irí. Quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái càmíta nabatàa Pablo iwàlùacawa néré. ³¹ Aibanái nacái, Asia yàasu cáli icuèrinánáica, Pablo yàacawéeyéináca nía, nabànùaca tàacáisi Pablo irí isutácáténá íicha wawàsi manuísíwata ipíchanaté iwàlùacawa néré. ³² Yá nàwacáidacàalu irícu abénaméeyéi néemíanicawa nàyaca abéeri wawàsi. Aibanái nacái néemíanicawa nàyaca áiba wawàsi nacái máiwitáise cáiná nía canánama meedá. Manùbéeyéi nèewi càmíta náalíawa càinápinácaalí wawàsi ìwali nàwacáidáyacacatéwa. ³³ Néese abénaméeyéi judío iyéeyéica néeni náibàaca nawesíaca asiali ípidenéeri Alejandro, ibàlùacaténáwa macái wenàiwica yàacuésemi. Yá áibanái wenàiwica nacàlidacani Alejandro irí. Néese yái Alejandro yúucaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica irí masà-nacáténá nía, Alejandro iwàwacáinaté icàlidaca judíonái iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí náalíacaténáwa canácasa judíonái imàníiri ibáyawanáwa. ³⁴ Quéwa idécanacáita manùbéeyéi wenàiwica náalíacawa judíocani, yái Alejandroca, yá nadàbaca néemíanicawa. Pucháiba hora néemíanicawa mamáalàacata macáita namanùbaca iyúwa abéeri isàna iyú. Náimaca: “¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso ìyacàlená mìnanaíca!”, càí náimaca néemíanicawa mamáalàacata.

³⁵ Néeseté áiba Efeso ìyacàlená mìnanaí icuèriná iwàwaca icàlidaca nalíni. Idécanáami masànaca imànica nía, yá íimaca nalí: “Píacué Efeso mìnanaíca. Macái èeri mìnanaí náalíacawa wàyacàle Efeso iináwaná, wía icuèyéica cayába templo wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa Artemisa íichawa, náalía nacáiwa wacùaca Artemisa uénáiwanaími, yáara náiméerica ìwali yúuwèericasawa chènuníise bàaluité cuwáiná yàasu cáli íicha. ³⁶ Macái èeri mìnanaí náalíacawa báisícani, iná matuíbanáicué pía. Picácué máiwitáise píawa, pímaníicáichacué wawàsi máiwitáiséeri iyú. ³⁷ Níacáiná asianáica

pitéeeyéicuéca aléi, càmita nayéedù wawàsi irìcuíse, yáara wasutácàalu wíawawa Artemisa ícha, càmita nacái natàaní báawéeri iyú ùwali. ³⁸ Yái Demetrioca, áibanái nacái íbaidéeyéica yáapicha nawàwacaalí nacháawàaca naináwaná ìwali jueznái irí, yá iyaca jueznái yéemièripiná nataacái. Macáita náalimá nacháawàayacacawa machàcaníiri iyú yàcalé íiwacanánái irí. ³⁹ Piwàwacaalícué áiba wawàsi, yá iwàwacutácué pisutáca náicha wawàsi níara yàcalé íiwacanánáica, nàwacáidáyacapínacaalíwa, càide iyúwa wacuèrinánái romanonái ichùulianá wamànica. ⁴⁰ Máiniíiri báawaca yái pimàniíricuécá cháí. Cawàwanáta romanonái icháawàaca waináwaná ìwali, wía Efeso ìyacàlená mìnánáica, náimapiná wamànica ùwicái wacuèrinánái romanonái ípunitawa. Náiwacanánái yéemiacaalí càinácaalícué pimàniíná cháí bàwina, yásí nasutá néemiawa núawa cánácué yéewaná pimàni máini máiwitáiséeri iyú. Càmita núalimápiná nucàlidaca nalíwani”, íimaca yái yàcalé icuèriná idécanáami icàlidaca nalíni, yá ichùuliaca nèepùacawa. Néese macáita namusúacawa nàwacáidacàalu irìcuísewa, yá nàaca náichawáaca, nèepùacawa nacapèe néréwa.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

¹ Idécanáamité imáalàacawa yái Efeso ìyacàlená mìnánái imàniínáca máiwitáiséeri iyú, yá Pablo imáidaca yàataléwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yàalàacaténá nía. Néese idécanáami ichàiniadaca nawàwa, yá yàacawa náicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. ² Pablo ipáchiaca macái yàcalé imanùbaca ìyeyéica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá ichàiniadaca nawàwa manuísíwata, yàalàaca nía déecuiri iyú níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese Pablo yàanàaca Grecia yàasu cáli néré. ³ Yá iyamáacawa néré máisiba quéeri. Néeseté mawiénica yéeniáwaná iwàlúanápinátéwa nave irìculé yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Yá yéemiaca judíonái iináwaná náináidáanáwa namàniínápiná irí báawéeri. Iná iwènúadaca íiwitáiséewa, yá íináidacawa yèepùanápinátéwa cáli íinatabàa, ichàbacaténáwa àniwa Macedonia yàasu cáli íinatalé. ⁴ Nàa nacáíwa yáapicha áibanái íipidenéeyéi: Sópater, yái Pirro ìirica, Berea ìyacàlená mìnali; Aristarco nacái, Segundo nacái, níái pucháiba asianáica Tesalónica ìyacàlená mìnánáica; Gayo nacái, Derbe ìyacàlená mìnálica; Timoteo nacái; Tíquico nacái, Trófimo nacái, níái pucháiba asianáica Asia yàasu cáli néeséeyéica. ⁵ Níái asianáica nàacatéwa wapíchalépiná, wía Pablo, núa Lucas nacái, nacùacaténá wàanàaca Troas ídalutalená néré. ⁶ Néese idécanáamité ichàbacawa Pascua yàasuná culto, judíonái iyáacaalíté pan càmiiri idèna levadura, yáté wàacawa Filipos ídalutalená ícha manuiri úni yáacubàa nave irìcu. Néese báinúaca èeri idénáami, mapisáináami àniwa, yá wàanàaca níái wáapichéeyéicawa Troas ídalutalená néré. Yá wayamáacawa néré siete èeri.

Visita de Pablo a Troas

⁷ Néeseté domingo irìcu, wàwacáidáyacacawa náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái wawacùacaténá wàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca. Yá Pablo icàlidaca nalí. Iwàwacutápináté Pablo yàacawa náicha mapisáita, íná icàlidaca nalí àta bamuchúamicataléta catá. ⁸ Wàwacáidáyacacatéwa abéeri imàdáná irìculé ìyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Nàyaca néré madécaná lámpara ipucuyéicawa nacamalá piná. ⁹ Néese abéeri ùuculiiri íipidenéeri Eutico yáawinéeriwa ìyaca ventana irìcu. Pablo itàanicáiná mamáalàacata, yá cadapùleca báawanama yái ùuculiirica. Yá íimáca íchawa yáawinacawa. Néese icaláacawa ventana irìcuíse, máisiba pisoíri ichènunica. Yá yéetáacawa. ¹⁰ Pablo iricùacawa ùuculiiri yàatalé. Néese Pablo yáawia iicáidaca ùuculiirimi irí, yá Pablo yeedácani yùucutaléwa. Yá íimaca nalí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái:

—Picácué cáalu pía. Cáucani —íimaca yái Pabloca.

¹¹ Néeseté Pablo yèepùa iwàlùacawa nàwacáidacàalu irìculé chènuniréerica. Yá iwacùaca nalí pan, yái Santa Cenaca, iyáaca iyáacaléwa náapicha nacái, yá Pablo icàlidacaté nalí mamáalàacata, àta amalácataléta wawicáu. Néese yàacawa náicha.

¹² Néese yáí ùuculiirica, yèepùacawa yéenanáí yáapichawa, icáucàacáinátéwa, íná yéewa casíimáica nawàwa manuísíwata.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³ Néeseté wàacawa Pablo ipíchalépiná. Wàacawa nave irìcu manuírì úni yáacubàa àta wàanàacatalétaté Aso ídalutalená néré wáipunitáidacaténá Pablo néré càide iyúwaté iwàwáaná, iwàwacáináté yàacawa néré cáli ínatabàa. ¹⁴ Wàanàaca Pablo Aso ídalutalená néré, yá iwàlùacawa wàatalé nave irìculé. Yá wàacawa manuírì úni yáacubàa Mitilene ídalutalená néré. ¹⁵ Néeseté wàacawa Mitilene ícha. Wàacawa abé èeri manuírì úni yáacubàa. Néese wàacawa mawiénita Quío yàasu iwàwata irí. Néese mapisáita àniwa wàanàaca Samos ídalutalená néré, idécanáamité wayamáidacawa Troguilio ídalutalená néré. Néese mapisáita àniwa wèepùa wàacawa. Yá wàanàaca Mileto ídalutalená néré. ¹⁶ Càité wèepunicawa càmicáináté Pablo iwàwa idècunìacawa manùba èeri Asia yàasu cáli ínata. Càmitaté nacáí iwàwa yàacawa Efeso iyacàlená néré. Néese, iwàwacaté yàanàaca caquialéta Jerusalén iyacàlená néré iwàwacáináté iicáca náapicha judíonái yàasu culto ípidenéerica Pentecostés.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷ Idècunitàacá Pablo iyaca Mileto ídalutalená néré, yaté ibànùaca tàacáisi Efeso iyacàlená néré imáidacaténá ancianonái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Efeso iyacàlená mìnanaí. ¹⁸ Idécanáamité ancianonái nàanàaca yàatalé, yá Pablo íimaca nalí: “Píalíacuécawa nuináwaná ìwali, càinácaalíté nùyacuéca pèewi èeri imanùbaca nùanàacatáiseté Asia yàasu cáli ínatale àta siùca nacáide. ¹⁹ Macáí èerité nùyaca pèewi íbaidéeri Wáiwacali irípiná. Càmitaté cachàini nuicáca núawawa. Máini achúmacaté nuwàwa nàwali níara càmiyeyicaté yeebáida Wáiwacali itàacái. Nùuwichàacaté nacáíwa cáiwírì iyú judíonái nawàwacáináté imànica nulí báawéeri. ²⁰ Ewitaté nùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta càmitaté numáisanía píchacué tàacáisi iyúudèeripínacuécaté pía, ibatàa abéeri tàacáisipínata idècunitàacá nucàlidacuéca píriní nàwacáidacaalu néré, nacapèe irìcu nacáí. ²¹ Nùalàacaté níara judíoca, càmiyeyí judío nacáí. Núumacaté nalí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná neebáidáanápíná nacáí Wáiwacali Jesús itàacái. ²² Iná siùcade nùacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Espírìtu Santo idéca ichùulìaca nùanápíná néré, càmita quéwa núalíawa càinápinácaalí namànica nulí néré. ²³ Núalíacáitawa abéeri wawàsi. Yacalé imanùbaca Espírìtu Santo icàlidaca nulíni náucáanápíná núa presoíyeyí ibànàliculé, nùuwichàanápíná nacáíwa madécaná yàawiría. ²⁴ Quéwa càmita nuicá nucáuacawa iyúwa máiniiri cawènica nulí. Abéerita nuwàwacáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa casíimáiri iyú, yáí nuíbaidacalécawa Wáiwacali Jesús ichùulìerica numànica, nucàlidáanápíná tàacáisi wenàiwicanáí irí, yáí cayábéeri tàacáisi ímérica cáinináca Dios iicáca wenàiwica.

²⁵ “Siùcade núalíacawa báisiiri iyú càmitacué píicá núa quirínama, píacué nucàlidéeyéicaté irí yáí tàacásica icàlidéerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. ²⁶ Iná siùcade nuwàwacué nucàlidaca píriní, canáca nubáyawanácué píwalíise, péetácaalícuéwa píbayawaná yáapichawa, nùalàacáinátécué pía. ²⁷ Nucàlidacatécué píri macáí tàacáisi Dios iwàwéericuécawa píalíacawa ìwali; càmitacué nubàa píicha tàacáisi, ibatàa abéeripínata, càmitacué nubàa píchani. ²⁸ Iná píicácué píichawa cayába, pícuacué píiwitáisewa báawéeri ícha. Pícuacué nacáí macáita níara yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa píyacàle nérécué, yacáiná Espírìtu Santo imàacacué pícuaca Dios yàasu wenàiwica Dios iwènièyeyéicaté Iri íiraná iyúwa. ²⁹ Núalíaca nacáíwa nùacanáamiwa píchacué, yásí áibanáí nàanàaca píatalécué iwàwéeyéica iwènúadacuéca píiwitáise Wáiwacali íchawa càide iyúwa caluèyeyí cuwèesi lobo namáalàidacaalí ovejanáí. ³⁰ Abénaméeyeyí péenácué, áiba èeriwa néewáidaca wenàiwicanáí nachìwa báawéeri iyúwa, nachìwáidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacaténáwa cachìwéeyeyí yáapicha. ³¹ Iná píicácué

píichawa cayába. Piwàwalicué cayába nùl'àacatécué pía másiba camuí èeríapi, táiyápi nacái. Nùl'àacatécué pía macáita manuísíwata, nuícháanicaté nacái pìwalicué.

³² “Siùcade nuénánái numàacacué Dios icùaca pía, péewáidáanápínacué nacáíwa tàacáisi ìwali, yái nucàlidéericatécué pirí ímérica cáinináca Dios iicáca èeri mìnánái. Dios itàacái yáalimácué ichàiniadaca píiwitáise Dios ìwali, yáalimácué nacái imàacaca píalíacawa cayába ìwali yái cawèníirica Dios yèeripínacuéca piríwa áiba èeriwa, náapicha macáita yàasu wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. ³³ Càmitaté nuwàwa nùsupínáwa áibanái yàasu plata, nabàle nacái. ³⁴ Píalíacuécawa nuíbaidacaté cachàiníiri iyú nucáapi iyúwa nuwèniacaténaté càinácaalí wawàsi wamáapuèricaté, núa nacái, núapichéeyéi nacái. ³⁵ Nucàlidacatécué pirí càiripínáta iwàwacutáanacué wáibaidaca, wayúudàacué nacái catúulécaneeyéi wenàiwica. Piwàwalicué Wáiwacali Jesús itàacái. Yá ímacaté walí: ‘Casímái cachàini wía wàacaalí áibanái irí yái namáapuèrica, íicha yái nàanáca walí cawèníiri’, càité ímaca yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pabloca.

³⁶ Idécanáami Pablo icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa. Yá isutáca Dios íicha náapicha. ³⁷ Néese macáita náicháanica achúmaca nawàwa Pablo yàacáinatéwa náicha. Yá asianái nàanalicuca Pablo nasùsua nacái inàni ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, namàacacaalí yèepùacawa náicha wenàiwica cáininéeri naicáca. ³⁸ Yá máini achúmaca nawàwa Pablo ímacáinaté nalí càmiínápinaté yèepùa iicáca nía quirínama. Néese nàaca nàacawéeridaca Pablo àta nàanàacataléta nave néré.

21

Viaje de Pablo a Jerusalén

¹ Wàacanáamitéwa náicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wawàlùacawa nave iriculé. Néese wàacawa manuíri úni yáacubàa machacànita Cos yàasu iwàwata nérépiná. Néese mapisáita àniwa wàacawa Rodas yàasu iwàwata néré. Néese wàacawa Pátara ídalutalená néré. ² Néese idècunitàacá wàyaca Pátara ídalutalená néré, yáté wàanàaca nave yèericawa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Yá wawàlùacawa iriculé. Yá wàacawa náapicha. ³ Wàacawa manuíri úni yáacubàa, yá waicáca Chipre yàasu iwàwata. Yá wàacatéwa yéewápuwáise íicha àta wàanàacalétaté Siria yàasu cáli néré. Yá wawàlùacatéwa Tiro ídalutalená néré iwàwacutáacáinaté nave imàacaca yàasusi néré. ⁴ Néese Tiro iyacàlená néré wacutáca áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wayamáacawa náapicha néré siete èeri. Espíritu Santo icàlidacaté nalí Pablo yùuwichàanápínatéwa Jerusalén iyacàlená néré, ína nasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná yàacawa néré. ⁵ Quéwa idécanáami wayamáacawa néré siete èeri, yáté wàacawa náicha. Macái níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nàacawéetúanái nacái, néenibe nacái, nàacawéeridacaté wía yàcalé íicha. Néese wabàlùacawa wàulù ipùata iyúwa càina ínatale wasutácatená wíawawa Dios íicha néré. ⁶ Néese wacàlidacaté nalí wàanápínáwa náicha. Yá wawàlùacawa nave iriculé. Nèepùacawa nacái nacapèe néréwa.

⁷ Yá wàacatéwa Tiro ídalutalená íicha manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Tolemaida ídalutalená néré. Yáté wadéca wamáalàidaca wèepunínáwa manuíri úni yáacubàa. Wàanàacaté Tolemaida iyacàlená néré, yá watáidaca abenaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái. Yá wayamáacawa náapicha abé èeri. ⁸ Néeseté mapisáita àniwa Pablo, wía nacái yèepuníiyéicawa yáapicha, wàacawa náicha cáli ínatabàa. Néese wàanàaca Cesarea iyacàlená néré. Yá wawàlùacawa Felipe icapèe iriculé, yái icàlidéerica Wáiwacali itàacái áibanái irí. Yái Felipe abéeri néená níai sietéeyéica imanùbaca diáconoca, iyúudèeyéicaté apóstolnái quéecháwanáimi Jerusalén iyacàlená iricu. Yá wayamáacawa Felipe yáapicha. ⁹ Yái Felipe idèniacaté báinúaca yéenibe inanáíwa maníríiyéi. Níai inanáica, profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicuise. ¹⁰ Wayamáacatéwa néré másibáwanái èerita, yá áiba profeta yàanàaca néré, Judea yàasu cáli néeséeri ípidenéeri Agabo, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicuise. ¹¹ Idécanáami Agabo yàanàaca wàatalé, yá yeedáca Pablo yàasu cinturón. Néese yái profeta Agabo idacùaca yàabàliwa, icáapi nacáíwa Pablo yàasu cinturón iyú. Yá Agabo ímaca walí:

—Espíritu Santo íimaca: Níara judío Jerusalén ìyacàlená mìnanáica idacùapiná yái cinturón íiwacalica presocaténá namànicani, namàacacaténá càmíiyéi judío yùuwichàidacani —íimaca yái profetaca.

¹² Wéemìacáináni, níái nacái Cesarea ìyacàlená mìnanáica, íná wasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. ¹³ Néese Pablo íimaca walí:

—¿Cánácué pícháaní? ¿Cánácué piwàwa cáaluca pimànica núa? Nudéca nuínáidacawa numàacáanápíná nadacùaca núa, nanúacaténá nacái núa Jerusalén ìyacàlená néré Wáiwacali Jesús ìwaliise, Dios iwàwacaalí còi namànica —íimaca yái Pabloca.

¹⁴ Yá càmìta wáalimá wawènúadaca Pablo íiwitáise, íná masànaca wía. Wáimacáita walíwáaca:

—Wasutácué írí Wáiwacali íichawa imàníinápíná írí càide iyúwa Dios iwàwáaná —wáimaca.

¹⁵ Néese wachùnìaca wàasuwa wàacaténáwa. Yá wàacawa Jerusalén ìyacàlená néré.

¹⁶ Nàa nacáíwa wáapicha abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái Cesarea ìyacàlená néeséeyéi. Wàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré, yá natéca wía Mnasón icapèe néré, abéeri asiali béerína yeebáidéericaté Jesús itàacái madécaná camuí. Yá wayamácawa yáapicha néré.

Pablo visita a Santiago

¹⁷ Idécanáamité wàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré, néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái natàidaca wía casímáiri iyú. ¹⁸ Néese mapisáita àniwa Pablo yàacawa wáapicha wapáchiacaténá Santiago. Nàyaca nacái néré macáita ancianonái, icuèyéica Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ¹⁹ Yá Pablo itàidaca nía. Néese icàlidaca nalíni éeréeri iyú macáita yái Dios imàníiricaté càmíiyéi judío yèewi Pablo icàlidacaalíte nalí Wáiwacali itàacái. ²⁰ Níái ancianoca idécanáami néemiacani, yá nàaca Dios írí cayábéeri. Néese náimaca Pablo írí:

—Uwé, wéenasàiri, péemì cayábani, pialíacawa madécaná mil namanùbaca judíonái neebáidaca Jesús itàacái. Yá macáita náimaca mamáalàacata iwàwacutáanása wía judíoca wamànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wàawirináimi imànica, éwita weebáidacáaníta Jesús itàacái. ²¹ Níái judíoca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nadéca néemíaca áibanái cachìwéeyéi icàlidaca piináwaná ìwali péewáidacasa macái judíonái iyéeyéica áiba cáli nayamáidáanápíná namànica càide iyúwa profeta Moisés ichùulianaté. Náimaca pialàacasa judíonái ipíchaná namànica circuncisión néenibe asíanái íríwa, ipíchaná nacái namànica càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, náimaca. ²² ¿Càinásica wamàni? Báisíta néemíapíná piináwaná ìwali pìanàaná aléi Jerusalén ìyacàlená iriculé. ²³ Cawàwanáta cayábaca pimànicaalí càide iyúwa wàalàaná pía. Nàyaca wèewi cháí báinúaca asíanái iwàwacutéeyéica íbaidaca Dios írípíná càide iyúwaté nacàlidáaná írí. ²⁴ Pité nía píapichawa pimànicaténá náapicha culto càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, masacáanápínácué judíonái iicáca pía, piwàlùanápínácuéwa templo iriculé. Piwènià nacái nalípiná pìrái nawàwacutéerica namàacaca ofrenda iyú sacrificio piná templo néré. Yásí náalimá nadalúaca náiwita ibáináwa, náasáidacaténá nadéca namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios írípíná. Càita macái judíonái náalíapínacawa càmínápíná báisíiri yái néemíericaté piináwaná ìwali pimànicáiná machacàníiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wamànica, wía judíoca. ²⁵ Quéwa watànàacaté cuyàluta càmíiyéi judío írí yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacaténáwa càmìta iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá wamànica wía judíoca. Abéerita iwàwacutá càmìta nayáa iinási áibanái imàaquéerica ídolo írí iyúwa sacrificio, yái cuwáinái yéenáiwanáca. Iwàwacutá nacái càmìta nayáa írái. Iwàwacutá nacái càmìta nayáa iinási càmíirica íraná imusúawa íicha. Iwàwacutá nacái càmìta naimá áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanírísíwa —íimaca yái Santiagoca.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶ Néeseté mapisáita àniwa Pablo itéca níái báinúaca asíanáica. Imànica náapicha culto nacáiri, nàapida náichawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná masacàanápíná judíonái iicáca nía. Néese iwàlùacawa templo irìculé icàlidacaténá sacerdotenái irí càiná èeri irìcucaalípináté namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, natécatáipináté nàasu ofrendawa namàacacaténá Dios iríni sacrificio piná.

²⁷ Iwàwacutácaté nacùaca siete èeri. Batéwacaalíté namáalàacawa níái sieteca èeri, namàacacatáipináté pìrái ofrenda iyú, yá Pablo ìyaca templo irìcu. Abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeséeyéi naicáca Pablo templo irìcu. Yá natàaníca báawéeri iyú Pablo ìwali báawacaténá namànica áibanái wenàiwica íiwitáise calúanápíná naicáca Pablo, níái wenàiwica ìyéeyéica templo irìcu. ²⁸ Càité judíonái néemíanícaawa wenàiwicanái irí: “¡Píacué israelitaca, piyúudàacué wía! Yái asíaliquéi yèepuníiriwa macái cárita, yéewáida yèepunícaawa macái wenàiwica báawacaténá naicáca wía, wía judíoca. Yéewáidaca nía nacái náináidacaténáwa báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. Yéewáidaca nacái báawáanápíná naicáca templo. Idéca nacái itéca càmfíyéi judío aléi templo irìculé casacàacaténá imànica templo Dios íicha, yái Dios yàasu templo masaquèrica”, náimaca Pablo ìwali.

²⁹ Càité nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali, naicácáináté Pablo Jerusalén ìyacàlená irìcu, Trófimo yáapicha, Efeso ìyacàlená mìnali, càmfíríca judío. Iná nayúunáidaca Pablo itécaté yáapichawa Trófimo templo irìculé.

³⁰ Iná madécaná wenàiwica nàanàaca napíacawa, néemíanícaawa, máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén ìyacàlená mìnanaí manùbéeyéica. Yá náibàaca Pablo nawatàidacani templo irìcuíse. Idécanacáita namusúadacani, yá áibanái nabàlìaca íicha templo inuma imanùbaca. ³¹ Idècunitàacá nanúacani, yá romanonái yàasu úwi íiwacalíná yéemíaca naináwaná namànica máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén ìyacàlená mìnanaí macáita. ³² Yá ráunamáita itéca yàasu úwináíwa, náiwacanánái yáapichawa, yá nalicúa napíacawa wenàiwicanái yèewiré. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca, naicácanacáita úwi íiwacalíná, yàasu úwináí yáapichawa, yá nayamáidaca nanúadáidaca Pablo. ³³ Néese úwi íiwacalíná yàacawa nàatalé, yá íibàaca Pablo. Yá ichùulìaca úwináí nadacùaca Pablo pucháiba cadena iyú. Néese úwi íiwacalíná isutáca yéemíawa nía cawinácaalíni, càinácaalí báawéeri nacái imànica yái Pablocá. ³⁴ Quéwa níái wenàiwicaca abénaméeyéi néemíanícaawa nacàlidaca abéeri wawàsi. Aibanái yéemíanícaawa nacàlidaca nàasu wawàsita nacáíwa áibalé áiba íicha. Yái úwi íiwacalínáca càmita asái yéemíacani, namànicáiná madécaná nasànawa. Yá ichùulìaca yàasu úwináíwa natéénápíná Pablo nacapèe irìculéwa. ³⁵ Nàanàaca escalera néré, úwináí icapèe yàasu yàawa irìculé, yá iwàwacutáca úwináí iwàacutáidaca Pablo nacùacaténá náichani, níái manùbéeyéi caluéyéi wenàiwicaca, iwàwéeyéica inúacani. ³⁶ Nàacáináwa Pablo yáamiwáise néemíanícaawa mamáalàacata: “¡Pinúacuéni!” náimaca néemíanícaawa.

Pablo se defiende delante de la gente

³⁷ Batéwa úwináí iwàlùadaca Pablo nacapèe irìculéwa, quéwa Pablo itàaníca griego itàacái iyú úwi íiwacalíná irí. Pablo íimaca irí:

—¿Càmitasica pimàaca nutàaníca píapicha abéeri wawàsi? —íimaca yái Pablocá. Néese úwi íiwacalíná íimaca Pablo irí:

—Càmita núalía píalía pitàaníca griego itàacái iyú. ³⁸ Nuyúunáidacáita píaca Egipto yàasu cáli néeséeri, yái itéericaté báinúaca mil namanùbaca asíanái inuéyéica wenàiwica manacúali yùuculé càináwàiri imànicaténá úwi romanonái yàasu gobierno íipunita — íimaca. ³⁹ Néese Pablo íimaca irí:

—Judíocata núa. Numusúacatéwa Tarso ìyacàlená irìcu, yái yàcalé máiniíri cachàinica Cilicia yàasu cáli íinatéerica ìyaca. Pimàni nulí cayábéeri, pimàaca nucàlidaca nalíni, níái wenàiwicaca —íimaca yái Pablocá.

⁴⁰ Néese úwi íiwacalíná imàacaca Pablo itàaníca. Iná Pablo ibàlùacawa escalera íinata. Yá yúucaca icáapiwa nalí, masànacaténá nía, níái manùbéeyéi judíoca. Néese idéca masànaca nía, yá icàlidaca nalíni natàacái iyú, hebreo iyú.

22

¹ Pablo íimacaté nali: “Péemiacué, nuénánái, siúcade nucàlidacué pirí nuináwanáwa”, íimaca nali yái Pabloca.

² Idécancáita néemíaca itàaníca nataacái iyú, hebreo iyú, yá masànata cachàiniwanái nabàlùacawa néemíaca irí. ³ Íimaca nali àniwa yái Pabloca: “Judíoca núaquéi. Numusúacatéwa Tarso ìyacàlená irícu, Cilicia yàasu cáli íinata. Quéwa nudàwinàacatéwa cháí Jerusalén ìyacàlená néeni. Gamaliel yéewáidacaté núa. Nuéwáidacatéwa macái tàacáisi ìwali Dios ichùulièricaté iyú wàawirináimi. Máini nuwàwaca numànica iyúwa Dios iwàwáaná càide iyúwa piacué siúcade. ⁴ Bàaluité numànica ùwicái náipunita, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nubànùacaté nía yéewacaténá úwinái inúaca nía. Nudacùacaté nía, asíanái, inanái nacái yéewacaténá úwinái itéca nía presoíyái ibànaliculé. ⁵ Sacerdote íiwacaliná, nía nacái Jerusalén ìyacàlená íiwacanánái macáita náalimá nacàlidaca nuináwaná ìwali nuedácaté náicha cuyàluta judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái irípiná, ìyéeyéicaté Damasco ìyacàlená irícu. Nùacatéwa néré nuíbàacaténá nía presoíri iyú nutécáténá nía Jerusalén ìyacàlená nérépiná nàuwichàacaténátéwa, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái”, íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta su conversión

⁶ Pablo íimaca nali àniwa: “Nùacatéwa àyapulicubàa Damasco ìyacàlená nérépiná, yá machacànicaalíté èeri nùyaca mawiénita Damasco irí, yáta camalási chènuníiséeri icànaca núa cachàiniíri iyú. ⁷ Inaté núuwàacawa nulíacawa nucalùniwa cáli íinatalé. Néese nuemíaca tàacáisi chènuníise. Yá íimaca nulí: ‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?’, íimaca nulí. ⁸ Néese nusutáca nuemíawani: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Yá tàacáisi íimaca nulí: ‘Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica núaquéi, yái piùwidéerica pimànica’, íimaca nulí. ⁹ Aibanái núapichéeyéica naicáca camalási, íná cáaluca nía. Càmita quéwa neebá tàacáisi itàaníirica núapicha. ¹⁰ Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, ¿càiná iwàwacutá numànica?’, núumaca irí. Yá Wáiwacali íimaca nulí: ‘Pimichàawa, pìanáwa Damasco ìyacàlená irículé; nérénica nacàlidaca piríwani macáita iwàwacutéeripiná pimànica’, íimaca nulí. ¹¹ Yái camalásica matuícate imànica núa, íná núapichéeyéica natéca núa nucáapi ìwaliwa, yá wàanàacaté Damasco ìyacàlená irículé.

¹² “Íyacaté néré áiba asiali íipidenéeri Ananías. Níara judíoca ìyéeyéica Damasco ìyacàlená irícu, natàanícate cáimiétaquéeri iyú Ananías ìwali, cáalíacáiri iyúcáiná yeebáidaca Dios itàacái, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. ¹³ Yá Ananías yàanàacaté nùatalé iicáténá núa. Yàanàacaté itàidaca núa cayábéeri iyú. Yá íimaca nulí: ‘Nuénásàiri Saulo, catuícá píawa’, íimaca nulí. Yáta catuícá núa. Yaté núalimá nuicácani, yái Ananíasca. ¹⁴ Néese íimaca nulí: ‘Yái Diosca, wàawirináimi yeebáidéericaté itàacái, idéca yeedáca pía píalíacaténáwa càinácaalí iwàwáaná pimànica. Idéca imàacaca piicáca Jesús, yái mabáyawanéerica. Idéca imàaca nacái péemíaca Jesús itàaníca píapicha. ¹⁵ Iná picàlida macáita èeri mìnánái iríwani, yái piiquéerica, yái péemièerica nacái. ¹⁶ Siúcade picá pidècuníawa. Pimichàawa, pibautizáanáwa, pisutá píawawa Wáiwacali íicha imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha’, càité Ananías íimaca nulí”, íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷ Néeseté Pablo íimaca nali àniwa: “Nuèpùacanáamitéwa Jerusalén ìyacàlená irículé, yá nùacatéwa templo irículé nusutácaténá núawawa Dios íicha. ¹⁸ Idècunitàacá nusutáca Dios íicha, yá nuicáca Wáiwacali yéenáiwánási nacáiri iríçuise. Yá íimaca nulí: ‘Pèepùawa Jerusalén ìyacàlená íicha caquialéta, càmicáiná neebáidapíná piríwani, yái picàlidéerica nunùmaliçuise’, íimaca yái Wáiwacalica. ¹⁹ Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, náalíacawa nuináwaná ìwali nùanátéwa néewáidacàalu imanùbaca irículé, yaté nuíbàaca nutéwa wenàiwica presoíyái ibànaliculé, níái yeebáidéeyéica pitàacái. Nuchùulíacaté nacái úwinái icapèedáidaca nía. ²⁰ Nanúacaalíté Esteban íba iyú, yái icàlidéericaté tàacáisi pinùmaliçuise, yá nubàlùacatéwa néeni abédanamata nacái nuíwitáise náapicha,

nucùacaté nacái nàasu ruana nacáiri, níara inuýéicaté Esteban', càité núumaca Wáiwacali irí. ²¹ Quéwa Wáiwacali íimaca nulí: 'Píawa, nubànùacáiná piacawa déculé picàlidacaténá nacái nuináwaná ìwali càmiíyéi judío irí', càité íimaca nulí yái Wáiwacalica", íimaca yái Pabloca.

Pablo en manos del comandante

²² Néemíacanácaíta yái Pablo icàlidéerica càmiíyéi judío ìwali, yá càmita quirínama judíonái yéemíaca Pablo iríni. Néese nadàbaca néemíanicawa cachàiniíri iyú Pablo ìwali. Náimaca néemíanicawa: "¡Pinúacuéni, yái asàlica! ¡Cayábéerica yéetácawéi!" náimaca néemíanicawa. ²³ Idècunitàacá néemíanicawa, yá nacusúa nàasu ruana nacáiriwa, náucaca nacái cáli ichùmalé chènuniré, máinicáiná calúaca nía. ²⁴ Iná úwi íiwacalíná ichùuliaca úwinái itéca Pablo nacapèe iriculéwa. Yá ichùuliaca nacapèedáidaca Pablo cabèesi iyú, icàlidacaténá nalí iináwanáwa, báisíri iyúta, náalíacaténáwa cáná yéewa wenàiwicanái néemíanicawa Pablo ìwali. Uwi íiwacalíná càmitaté yáalíawa càmicáiná yéemia hebreo itàacái, yái tàacáisi Pablo icàlidéericaté iyúni wenàiwicanái irí. ²⁵ Quéwa, idécanáami úwinái nadacùaca náichawa Pablo nacapèedáidacaténáni, yá Pablo íimaca áiba capitán irí ibàluèricawa néeni. Pablo íimaca capitán irí:

—Báawéeriquéi picapèedáidáanacuéca núa, romanosàiricáiná núa, càmiíricáwaca juez yéemia icàlidáaná iináwanáwa —íimaca yái Pabloca. ²⁶ Iná capitán yàacawa úwi íiwacalíná yàatalé. Íimaca irí:

—Cayába, picá pimàni irí báawéeri, yái asàlica. Romanosàiriquéi —íimaca.

²⁷ Néese, úwi íiwacalíná yàacawa Pablo yàatalé, isutácaténá yéemiawa Pablo. Yá íimaca Pablo irí:

—¿Báisi romanosàirica pía? —íimaca. Néese Pablo íimaca irí:

—Báisíta, núaquéi —íimaca yái Pabloca. ²⁸ Néese úwi íiwacalíná íimaca Pablo irí àniwa:

—Iwàwacutácaté nupáyaidaca madécaná plata iyú, namàacacaténáté romanosàirica núa —íimaca. Quéwa Pablo íimaca irí:

—Emperador imànicaté cayábéeri nusèenáimi judíonái irí, imàacacaté romanonáica nía. Càicata romanonái ìiricata núaquéi, íná yéewa romanosàirisíwacata núa —íimaca yái Pabloca.

²⁹ Níái úwinái idacuýéicaté Pablo nacapèedáidacaténáni, néemíacáiná iináwaná romanosàiricani, yá nèepùacasíwa Pablo íicha. Yá nacái cáaluca úwi íiwacalínáca, ichùuliacáináaté úwinái idacùacani, yái Pabloca, romanosàirica.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰ Néese mapisáináami àniwa, úwi íiwacalíná iwàwacaté yéemíaca machacàníri iyú ìwali cáná yéewa judíonái icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Yá iwàsàaca cadena Pablo íicha. Néese ichùuliaca nàwacáidáyacacawa macái sacerdote íiwacanáiná, Junta Suprema nacái, níái judío icuèrinánái béeyéica. Néese itéca Pablo nàatalé, yá imàacaca Pablo ibàluèricawa nàacuésemi.

23

¹ Néeseté Pablo iicáidaca machacàníri iyú nalí níái Junta Supremaca. Yá íimaca nalí: —Píacué nuénánái, Dios yáalíacawa nudéca nùyaca machacàníri iyú Dios iicá sùmàicalíté núa àta siùca nacáide —íimaca yái Pabloca.

² Néeseté Ananías yái sacerdote íiwacalínáca ichùuliaca áiba ibàluèriwa mawiénita Pablo irí icapèedáanápíná Pablo inùma. ³ Néese Pablo íimaca irí:

—¡Dios yùuwichàidapíná píawa, pía pucháibéeri íiwitáiseca! Báisícaalí píawinawa néré péemíacaténá nuináwaná ìwali càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná, néese, ¿cáná pichùullia namànica, yái nacapèedáanáca núa? —íimaca yái Pabloca. ⁴ Néese níái iyéeyéica néré náimaca Pablo irí:

—¡Picá picuísá píichawa Dios yàasu sacerdote íiwacalíná! —náimaca. ⁵ Néese Pablo íimaca àniwa:

—Píacué nuénánáica, càmitaté núalíawa sacerdote íiwacalinácani, núalíacáináwa Dios itàacái íimaca: ‘Píacué pitàaní báawéeri iyú picuèriná ìwaliwa’, íimaca yái Dios itàacáica.

⁶ Néese Pablo yáalíaca iicáca nía, níai Juntaca. Yáalíacawa saduceonái yéénaca abénaméeyéi nèewi, fariseonái yéénaca áibanái nèewi. Iná Pablo íimaca nalí cachàiníiri iyú:

—Píacué nuénánáica, fariseoca núaquéi. Fariseonáicaté nacái nùawirináimica. Nùyaca cháí presoíri iyú áibanáicáiná icháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa wenàiwica áiba èeriwa —íimaca yái Pabloca.

⁷ Néese idécanacáita icàlidaca nalíni, yá níai fariseoca, saduceonái nacái nadàbaca néemíanicawa nalíwáaca ùuléri tàacáisi iyú. ⁸ Níacáiná saduceoca náimaca càmitasa yéetéeyéimiwa nacáucàapínáwa, canása nacái ángelnái, canása nacái wenàiwica iwàwa cáuri. Quéwa fariseonái neebáidaca macáita. ⁹ Yá macáita néemíanicawa nalíwáaca lúasi iyú. Néese abénaméeyéi fariseo yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu namichàacawa, yá náimaca:

—Yái asìali càmita imàni báawéeri. Cawàwanáta ángel idéca itàaníca yáapicha, càmicaalí nacái cawàwanáta wenàiwica iwàwa cáuri idéca icàlidaca irí tàacáisi —náimaca.

¹⁰ Néese, nadàbaca napéliyacacawa, yá icalùadacawa yái úwi íiwacalináca íináidacawa namàdáidáanápíná náichawáaca yèewi yái Pabloca. Iná úwi íiwacalináca ichùuliaca yàasu úwináíwa nawasàanápíná Pablo judíonái íicha cachàiníiri iyú. Yá úwináí itéca Pablo úwináí icapèe néré.

¹¹ Néeseté táiyápi Wáiwacali imàacaca yáawawa Pablo iicácani. Yá íimaca Pablo irí: “Píca cáalu pía, iwàwacutácáiná picàlidaca nuináwaná ìwali wenàiwicanái irí Roma ìyacàlená irícu, càide iyúwa picàlidáanácáwa nalíni cháí Jerusalén ìyacàlená irícu”, íimaca yái Wáiwacalica.

Planes para matar a Pablo

¹² Mapisáita àniwa abénaméeyéi judío abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nanúanápíná Pablo. Néese náimaca nalíwáaca Dios íipidená ìwali càminápínaté nayáa nayáacaléwa, ibatàa únipíná nàira àta nanúacataléta Pablo. Náimaca Dios inúanápínaté nía càmicaalí namàni càide iyúwa náimáanaté, náimacáinása càì Dios íipidená ìwali, náimaca. ¹³ Càité náimaca cuarenta ichàbaníise asianáica. ¹⁴ Iná nàacawa sacerdote íiwacanánái yàatalé, yàcalé íiwacanánái néré nacái. Yá náimaca:

—Wadéca wamànica wawàsi wáapichawáaca Dios íipidená ìwali, Dios inúanápíná wía wayáacaalí wayáacaléwa ipíchawáise wanúaca Pablo. ¹⁵ Iná píacué, nía nacái Junta Suprema, pisutácué úwi íiwacalináca íicha wawàsi yeedáanápíná pìatalé Pablo táwicha. Píimacué úwi íiwacalináca irí piwàwáanácué péemíaca Pablo íináwaná ìwali quiríta cayábéeri iyú. Yásí wacúacani wanúacaténáni ipíchawáise yàanàaca pìatalécué —náimaca.

¹⁶ Quéwa Pablo yéénasàatúa ìiri yéemíacaté nawàwáanaté nanúaca Pablo. Yá yàacawa úwináí icapèe néré icàlidacaténá Pablo iríni. ¹⁷ Néese Pablo imáidaca capitán. Yá Pablo íimaca capitán irí:

—Pité yái ùuculiirica píiwacali yàataléwa, yáara úwi íiwacalináca, iwàwacutácáiná ùuculiirica icàlidaca irí wawàsi —íimaca yái Pabloca.

¹⁸ Yá capitán itéca ùuculiirica úwi íiwacalináca yàatalé. Yá íimaca úwi íiwacalináca irí:

—Yái Pablo presoírca idéca imáidaca núa. Yá isutáca núcha wawàsi nutéénápíná pìatalé yái ùuculiirica. Iwàwacutása icàlidaca pirí wawàsi —íimaca.

¹⁹ Néese úwi íiwacalináca itéca ùuculiirica icáapi ìwaliwa, yá itécani méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca ùuculiirica irí:

—¿Càinásica piwàwa picàlidaca nulí? —íimaca. ²⁰ Néese ùuculiirica íimaca irí:

—Abénaméeyéi judío nadéca abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nasutáanápíná píicha wawàsi pitéénápíná Pablo táwicha Junta Suprema yàatalé nawàwacáinása néemíaca Pablo íináwaná ìwali cayábéeri iyú. ²¹ Picánica quéwa peebá,

nadèniacáiná cuarenta ichàbaníse asìanáica icuèyéi ibàacanéeri iyú nanúacaténáni. Yá nadéca namànica wawàsi náapichawáaca Dios ípidená ìwali, Dios inúanápinásá nía, nayáacaalí nayáacaléwa ipíchawáise nanúaca Pablo. Siùcade nadéca nachùnìaca macáita. Abéta iwàwacutá nasutá pícha wawàsi —íimaca.

²² Néese úwi íiwacaliná imàacaca ùuculìiri yàacawa ícha. Ichùuliaca ùuculìiri càmínápiná icàlida áibanái iríni.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³ Néeseté úwi íiwacaliná imáidaca pucháiba yàasu capitánwa. Yá ichùuliaca nàwacáidáanápiná doscientos namanùbaca úwi, yèyéiwa yàabàli iyúwa, setenta namanùbaca úwi nacái yèyéiwa caballo íinata, áiba doscientos namanùbaca úwi itéyéica yàasu ùlibànawa. Ichùuliaca namusúacawa Jerusalén ìyacàlená ícha nàacaténáwa Cesarea ìyacàlená nérépiná a las nuevecatái catá. ²⁴ Ichùuliaca nacái nachùnìanápiná caballonái yéewacaténá Pablo yàacawa caballo íinata. Ichùuliaca macáita nacùnánápiná cayábani yái Pabloca, natéenanápináni gobernador Félix yàatalé. ²⁵ Yá ibànùaca náapicha cuyàluta. Yá cuyàluta íimaca:

²⁶ “Núa, Claudio Lisias, nuwàwalica pía manuísíwata, pía máiniiri cáimiétacanáca Félix gobernador. ²⁷ Níái judíoca náibàacaté yái asíalica, yá nawàwacaté nanúacani, quéwa nuémìacanaacáita iináwaná ìwali romanosàiricani, yá nùacawa nàatalé nùasu úwinái yáapichawa nuwasàacaténáni judíonái ícha, yái asíalica. ²⁸ Néese nuwàwacaté nualíacawa cainá ìwalíisecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali, íná nutécani judíonái yàasu Junta yàatalé, níái judío íiwacanánáica. ²⁹ Còi meedá nacháawàaca iináwaná ìwali nàawirináimi íiwitáise ìwaliwa, quéwa càmìta nàanàa ìwali ibáyawaná nanuérìpiná ìwalíiseni, càmìta nacái wáuquéerìpináni presoíyéi ibànalìculé. ³⁰ Quéwa nuémìacáinaté judíonái iináwaná ìwali nánáidacatéwa nanúanápináni, íná nubànùacani pìatalé. Nudéca nacái nusutáca náicha, níara icháawèyéica iináwaná ìwali nàanápiná pìatalé nacàlidacaténá piríni cainácaalí báawéeri wawàsi nadèniaca yáapicha. Yácata imanùbaca, núa Claudio Lisias”, íimacaté yái cuyàlutaca.

³¹ Néeseté úwinái namànicaté càide iyúwa náiwacali ichùulianáté nía. Yá needáca natéwa Pablo táiyápicáwa Jerusalén ìyacàlená ícha àta nàanàacataléta Antípatris ìyacàlená néré. ³² Néese mapisáita àniwa, níái úwi yèepuníyécawa yàabàli iyúwa nèepùacawa úwinái icapèe néré Jerusalén ìyacàlená irìculé. Aibanái úwi yèyéicawa caballo íinata nàaca natéca Pablo mamáalàacata. ³³ Nàanàacaté Cesarea ìyacàlená néré, yá úwinái yàaca cuyàluta gobernador irí. Nachàbáida nacái irí Pablo. ³⁴ Gobernador iléecanáami cuyàluta, yá isutáca yéemíawa síisáanéericaalí yái Pabloca. Néese gobernador yéemìacáiná Cilicia yàasu cáli néeséericani, yá gobernador íimaca Pablo irí:

³⁵ —Nàanàacaalípiná níara icháawèyéica piináwaná ìwali, yásí nuémì piináwanáwa —íimaca. Néese gobernador ichùuliaca úwinái icùaca Pablo cayába Herodes icapèe manuiri irìcu.

24

Defensa de Pablo ante Félix

¹ Néeseté cinco èeri idénáami, yáté Ananías, yái sacerdote íiwacaliná, yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré. Abénaméeyéi Jerusalén ìyacàlená íiwacanánái yàanàaca Ananías yáapicha, abogado nacái ípidenéeri Tértulo. Yá nàacawa Félix gobernador yàatalé nacháawàacaténá Pablo iináwaná ìwali. ² Néese úwinái natéca Pablo néré, yá Tértulo idàbaca icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Tértulo íimaca Félix gobernador irí:

—Cayábéeri píiwitáise, pía gobernador, pidéca picùaca wía cayába. Siùcade wàyaca matuñbanáiri iyú picùacáiná wía cayába, pidéca nacái pimànica madécaná cayábéeri wawàsi piyúudàacaténá wàasu cáli néeséeyéi. ³ Iná macái wía àta alénácaalí wàyaca, wàaca pirí cayábéeri càirìpináta, pía máiniiri cáimiétacanáca Félix. ⁴ Quéwa càmìta wawàwa wasáiwicaca pirí wawàsi mamáalàacata, abéerita wasutáca pícha wawàsi pimànínápiná walí cayábéeri péemianápiná wasàna quiríta. ⁵ Wadéca wáalíacawa

máiní báawéerica íiwitáise yái asàlica. Macáí cáli íinata báawaca imànica macáí judío íiwitáise náapichawáaca. Yácata náiwitápu níara nazarenoca, yeebáidéeyéica áiba tàacáisi méetàuculéerica wàawirináimi íiwitáise íicha. ⁶ Iwàwacaté nacáí casacàaca imànica wàasu templo Dios íicha. Iná wáibàacani wàuwichàidacaténáni càide iyúwa wàawirináimi yàasu tàacáisi ichùullianá wamànica. ⁷ Quéwa yáara úwi íiwacaliná Lisias iwàlùacatéwa wèewiré, yá itéca wáichani cachàiniíri iyú. ⁸ Néese Lisias icàlidacaté walí iwàwacutáanása nàanàaca pìatalé, níái iwàwéeyéica icháawàaca iináwaná ìwali. Quéwa píalimá pisutáca péemìawani, yái úwi íiwacalináca ìyéerica Jerusalén ìyacàlená irìcu, píalíacaténáwa machàcaníri iyú ìwali yái wacháawàanáca iináwaná ìwali, yái asàlica —íimaca yái abogadoca.

⁹ Càita nacáí áibanái judío ibàluèyécawa néré náimaca Félix irí abédanamatasa náiwitáise nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali. ¹⁰ Néese gobernador yúucaca icáapiwa Pablo irí yáasáidacaténá imàcaca Pablo icàlidaca iináwanáwa. Yá Pablo íimaca:

—Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápina píri nuináwaná ìwaliwa, càinácaalí ìwalíise nacháwàaca núa. Pidéca picùaca wàasu cáli madécaná camuí, pidéca nacáí péemìaca waináwaná, íná yéewa píalíacawa cayába càinácaalí wàyaca càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise ìyáaná, wía judíoca. ¹¹ Piwàwacaalí pisutáca péemìawa áibanái, yásí píalíacawa nùwali nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré doce èeri néese siúcáade, nùacaténaté Dios icàaluíniná. ¹² Càmita nàanàa núa itàaníríca chànisiíri tàacáisi iyú wenàiwicanái yáapicha templo irìcuta. Càmita nacáí nuwènúada wenàiwicanái íiwitáise calúacaténá nía namàníinápina máiwitáiséeri iyú. Càmita nacáí numàni càì judíonái yéewáidacàalu irìcu, áibacatalé Jerusalén ìyacàlená irìcubàa nacáí. ¹³ Níái wenàiwica ìyéeyéica cháì càmita náalimá náasáidaca píri báisícani yái nacháawèerica nuináwaná ìwali ìwalíise. ¹⁴ Quéwa nucàlida píri ní nuíbaidaca Dios irípiná, yái Dios wàawirináimi nèericaté icàaluíniná. Yá nuebáidaca càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi íipidenéerica Wàlisà Ayapu, yái tàacásica níái wenàiwicaca íiméerica ìwali càmirisa báisíta, quéwa nuebáidaca mamáalàacata macáita tàacáisi profeta Moisés icàlidéericaté, profetanái nacáí natànèericaté Dios inùmalicúise. ¹⁵ Nuebáida nacáí Dios icáucàidáanápina macáí yéetéyémíiwa, cayábéeyéi, báawéeyéi nacáí, càide iyúwa níái judíoca yeebáidáaná nacáí. ¹⁶ Iná núalimáidaca numànica macáita machacàníri iyú càiripináta amalácaténá nuíwítáise wenàiwicanái iicápiná, Dios iicápiná nacáí.

¹⁷ “Táquicha tàacáwa, nuèpunícanáamiwa áiba cálire máisibáwanáita camuí, yá nuèpùacawa aléi nùasu cáli íinataléwa nutécaténá plata nuénánái catúulécanéeyéi iríwa, numàacacaténá nacáí plata ofrenda iyú Jerusalén ìyacàlená néeni. ¹⁸⁻¹⁹ Néese nùyacaté templo irìcu, numàacacaténaté ofrenda, idécanáamité namànica culto nacáiri, nùapída nuíchawa nacáí càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná masacàacaténá naicáca núa, càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi imànica, ipíchawáise nawàlùacawa templo irìculé. Canáca máiní wenàiwica núapicha, càmita nacáí wawènúada wenàiwicanái íiwitáise namànicaténá máiwitáiséeri iyú. Néeseté abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeséeyéi nàanàaca núa néré. Níaté báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise calúacaténaté naicáca núa. Iná iwàwacutá níata yàanàaca aléi pìatalé nacháawàacaténá nuináwaná ìwali báisícaalíté naicáca numànica nubáyawanáwa. ²⁰ Càmicaalí níara Asia yàasu cáli néeséeyéica nàanàaca, yá pimàaca níái judío ìyéeyéica cháì nacàlidaca píri ní càiríinácaalí nubáyawaná nàanàaca nùwali nubàlùacaalítéwa judíonái yàasu Junta Suprema yàacuésemi, níái judío icuèrinánái béeyéica. ²¹ Abéerita wawàsi ìwalíise cawàwanáta náalimá nacháawàaca nuináwaná ìwali: Nubàlùacaalítéwa Junta Suprema yàacuésemi, yá nucàlidacaté nalíni cachàiniíri iyú: ‘Pidécuéca picháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápina yéetéyémíiwa’, càité núumaca”, íimaca yái Pabloca.

²² Néese Félix idécanáamité yéemíacani, yá ichùullíca íichawa níái judíoca, yéemíacaténása nacháawàaná Pablo iináwaná ìwali quiríta áiba èeripinása, yácáiná Félix

yáalíacatéwa càinácaalíté nàya nái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi áibanái yàaca ípídená Wàlisài Ayapu. Yá Félix íimaca nalí:

—Nucùaca yàanàaca yáara úwi íiwacaliná Lisiasca, yásí nuémíacué quiríta ìwali, yái piasu wawàsica —íimaca yái Félixca.

²³ Néese Félix ichùuliaca úwisàiri capitán icùanápíná Pablo presoíri iyú, quéwa imàacáanápíná Pablo yèepunícawa matuíbanáita capíi irìcubàata, imàaca nacái Pablo yàacawéeyéiná napáchiacani, nayúudàacaténáni, càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri.

²⁴ Néeseté másiba èeríwanái idénáami, yá Félix yàanàaca àniwa yàacawéetúa Drusila yáapichawa, abéechúa judíosàatúa. Yá Félix ichùuliaca needáca yàatalé Pablo. Yá yéemiaca Pablo icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali, yái tàacáisi íiméerica iwàwacutáaná wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. ²⁵ Néese Pablo icàlidaca nalíni iwàwacutá wàya machacàniiri iyú, iwàwacutá wacùaca wáiwitáisewa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, yá nacái Dios yúuwichàidáanápínáca báawéeyéi wenàiwica imáalàapínácaalíwa yái èeriquéi, ínáté cáaluca Félix. Yá íimaca Pablo irí:

—Siúcade pèepùawa wáicha. Aibaalípiná numáidaca pía àniwa nudènìacaalíta èeri —íimaca yái Félixca.

²⁶ Félix iwàwacaté nacái Pablo yàaca irí plata iwasàacaténáni, íná Félix imáidaca yàataléwa Pablo manùba yàawiría itàanícáténá yáapicha. ²⁷ Néeseté pucháiba camuí idénáami, Félix càmita quirínama icùa yáara cálica. Yá Porcio Festo icùaca cáli Félix yáamirìcubàa. Félix iwàwacaté cayábaca judíonái iicácani, ínáté imàacaca Pablo presoíyéi ibànalicu.

25

Pablo delante de Festo

¹ Néeseté Festo yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré icùacaténá cáli. Yá másiba èeri idénáami àniwa, Festo yàacatéwa Cesarea ìyacàlená íicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná.

² Idécanáami Festo yàanàaca Jerusalén néré, yá sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío máiniyéi cachàinica icháawàaca Pablo iináwaná ìwali Festo irí. ³ Nasutáca Festo íicha wawàsi imàniínápíná nalí cayábéeri ichùuliaca úwinái natéénápíná Pablo Jerusalén ìyacàlená néré, nácáiná judíoca nadèniaca nàasu wenàiwicawa icuèyéica Pablo yàanàaca àyapulicubàa nanúacaténáni. ⁴ Quéwa Festo icàlidaca nalíni iwàwacutáanáaté romanonái icùaca Pablo Cesarea ìyacàlená néeni, yá nacái Festo yèeripínáté néréwa mesúnamáita, íimaca. ⁵ Yá Festo íimaca judíonái irí:

—Iná iwàwacutácué píiwacanánái nàacawa núapicha Cesarea ìyacàlená néré. Néese báisícaalíté Pablo imànica ibáyawanáwa, yásí yéewacué picháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

⁶ Festo iyamáacawa Jerusalén ìyacàlená irìcu ocho èeri, cawàwanáta diez èeri. Yáté yèepùacawa Cesarea ìyacàlená néré. Néese mapisáináami àniwa yáawinacawa yàalubái íinatawa yéemíacaténá wenàiwicanái iináwaná. Yá Festo ichùuliaca úwinái itéca yàatalé Pablo. ⁷ Pablo iwàlùacawa néré, néese níai judío yàanèeyéicaté Jerusalén ìyacàlená íicha nàacawa Pablo yàatalé. Yá nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali; náimaca Pablo imànica madécaná wawàsi báawéeri, éwita càmicáaníta náalimá náasáidaca báisícatani, yái náiméerica ìwali. ⁸ Néese Pablo íimaca Festo irí icàlidacaténá iináwaná ìwaliwa:

—Càmítaté numàni áiba wawàsi méetàuculéeri judío yàawirináimi íiwitáise íicha, càmita nacái numàni áiba báawéeri wawàsi judíonái yàasu templo irí, càmitaté numàni ùwicái emperador romanosàiri íipunita, yái icuèrica macái cáli imanùbaca —íimaca yái Pabloca.

⁹ Quéwa Festo iwàwacaté casíimáica judíonái iicácani yái Festoca, íná isutáca yéemiawa Pablo:

—¿Piwàwasica piacawa Jerusalén ìyacàlená néré nuémíacaténá piináwaná ìwali néré judío íiwacanánái yàacuésemi wáalíacaténáwa asáisi iwàwacutácaalí wàuwichàidaca pía

ìwalíise yáí wawàsi nacháawèerica pía ìwalíise? —íimaca yáí Festoca. ¹⁰ Néese Pablo íimaca írí:

—Nùyaca cháí emperador romanosàiri yàasu gobierno ichùulìacataléca péemìaca nuináwaná ìwali, wenàiwica icháawàacaalí nuináwaná ìwali, càide iyúwa iwàwacutáaná péemìaca nulí, romanosàiricáiná núa. Canáca yéewaná judiónái néemìaca nuináwaná ìwali nàuwichàidacaténá núa. Píalíacawa cayábéeri iyú canáca nubáyawaná judiónái írí. ¹¹ Báisícaalí numànicaté nubáyawanáwa nanuérípiná ìwalíise núatá, yá càmita nusutá nawasàanápíná núa yéetácáisi íchatá. Càmita quéwa báisi yáí nacháawèerica nuináwaná ìwalíise, íná iwàwacutá càmita pèepùada nalí núa. Nuwàwaca emperador romanosàiri yéemìaca nuináwaná ìwali —íimaca yáí Pabloca.

¹² Néeseté Festo itàaníca áibanái asianái yáapicha, níái yáapichéeyéica yàalèyeyéicani. Festo itàaníca náapicha, néese íimaca Pablo írí:

—Pidéca pisutáca nuícha wawàsi nubànùanápíná pía emperador yàatalé yéemìacaténá piináwaná ìwali, íná nubànùapíná pía néréwa —íimaca yáí Festoca.

Pablo ante el rey Agripa

¹³ Néeseté máisibáwanáita èeri idénáami, rey Agripa yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré, Berenice yáapicha. Nàanàacaté nataidacaténá Festo, yáí gobernadorca. ¹⁴ Yá nayamáacawa máisibáwanáita èeri, íná Festo icàlidaca rey Agripa írí Pablo iináwaná ìwali. Yá Festo íimaca rey Agripa írí:

—Iyaca cháí abéeri asìali Félix imàaquéericaté presoíyéi ibànalìcu, ípidenéerica Pablo. ¹⁵ Nupáchiacaalíte Jerusalén ìyacàlená néré, níara sacerdote íiwacanánáica, nía nacái Jerusalén ìyacàlená íiwacanánáica, nacháawàaca nulí iináwaná ìwali. Nawàwacaté numàacaca nanúacani. ¹⁶ Yáté nucàlidaca nalíni càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía romanoca, càmita wachùulì nanúaca wenàiwica àta iicáataléta cawinácaalí icháawèeyéica iináwaná ìwali, yéewacaténá icàlidaca iináwaná ìwaliwa nacái, yáí wawàsi nacháawèerica iináwaná ìwalíise. ¹⁷ Iná idécanáamité nàanàaca aléi, yáté càmita núuca èeri. Néeseté mapisáita àniwa núawinacatéwa nùasu yàalubáisi íinatawa nuémìacataléca nacháawàaná wenàiwica iináwaná ìwali. Yá nuchùulìaca úwinái needáca nùataléwa yáí asìalica. ¹⁸ Néese níái icháawèeyéicaté iináwaná ìwali càmita nacàlida ìwali báawéeri wawàsi càide iyúwa nuínáidáanátéwa nacháawàanápínáté iináwaná ìwali. ¹⁹ Nacháawàacáitaté iináwaná ìwali meedá ìwalíise yáí nàawirináimi íiwitáiseca. Nacháawàa nacái iináwaná ìwali icàlidacáinása tàacáisi áiba asìalimi ìwali ípidenéerimicaté Jesús, yéetéericatéwa quéwa náimaca Pablo icàlidacasa mamáalàacatani cáunásani, yáí Jesúsca. ²⁰ Càmicáiná núalíawa càinápinácaalí numàníripíná ìwali yáí wawàsica, yá nusutacaté nuémìawa Pablo asáisi iwàwacaalí yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré nuémìacaténá néré yàasu wawàsi. ²¹ Quéwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápínáni emperador yàatalé, yáí emperador romanosàiri wèericuéca íimiétacaná, icuèrica macái cáli imanùbaca, yéewacaténá emperador yéemìaca nacháawàaca yáí asìali iináwaná ìwali. Iná nuchùulìaca úwinái icùaca Pablo presoíyéi ibànalìcu àta núalimáataléta nubànùacani emperador yàatalé —íimaca yáí Festoca.

²² Néese rey Agripa íimaca Festo írí:

—Núacáanítani nuwàwa nuémìaca yáara asìali icàlidáaná iináwaná ìwaliwa —íimaca yáí Agripaca. Yá Festo íimaca írí:

—Táwicha péemíawani —íimaca yáí Festoca.

²³ Néese mapisáináami àniwa Agripa, Berenice nacái nàanàaca máiní cáimiétaquéeri iyú, nabàle cawèníiri yáapichawa, namanùbaca yáapichawa nacái manùbéeyéi. Yá nawàlùacawa capíi imàdáaná manuírì irìculé, nàwacáidacàalu néemìacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. Uwi íiwacanánái nawàlùacawa náapicha, nía nacái Cesarea ìyacàlená íiwacanánái máiníyeyéica cachàini. Néese Festo ichùulìaca úwinái yeedáca Pablo. Yá natéca Pablo. ²⁴ Néese Festo íimaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca:

—Rey Agripa, píacué nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa wáapicha. Yácata asìalíi. Madécaná judío nadéca nacháawàaca nulí iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni, cháí

Cesarea ìyacàlená nacái. Mamáalàacata néemíanicawa nulí, nasutáca numàacáanápíná nanúacani. ²⁵ Quéwa càmita nùanàa ìwali ibáyawaná nuchùulìeripíná nanúacani ìwalíse. Táquicha tàacáwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápínáni emperador yàatalé, yái emperador wèerica ímíétacaná, yéewacaténá emperador yéemíaca yàasu wawàsi, asásí ìwàwacutácaalí nàuwichàidacani. Iná nudéca nuínáidacawa nubànùanápíná Pablo yàacaténáwa emperador yàatalé. ²⁶ Quéwa càmita núalfawa càinácaalí ìwàwacutáanápíná nutànàaca nuíwacali emperador iríwa, càmicáiná nùanàa ìwali ibáyawaná, yái Pablocá. Iná nudéca nùwacáidaca macáitacué pía, pía nacái rey Agripa wasutácaténá wéemíawa cayábani pìacuésemi, pìalàacaténá núa, yéewanápíná nutànàaca cuyàluta emperador irí, wacàlidacaténá irí càinácaalí ibáyawaná, yái asíalica. ²⁷ Canápináta meedá nubànùaná presoírí càmicaalí nutànàa càiná ìwalísecaalí nacháawàaca ìináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

26

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

¹ Néeseté rey Agripa íimaca Pablo irí:

—Yá numàacaca picàlida piínáwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Néese Pablo imichàidaca icáapiwa napualé. Yá idábaca icàlidaca nalíni: ² “Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni siúcade, pía rey Agripa, máiníiri cáimiétacanáca, nucàlidáanápíná pirí nuínáwaná ìwaliwa machacàníiri iyú, nucàlidacaténá ìwali yái wawàsi judíonái nacháawèerica núa ìwalíse. ³ Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni, píalíacáináwa ìwali macáita yái wáiwitáiseca, wía judíoca; píalía nacáywa ìwali yái wawàsica càmirica abédanamata wáiwitáise ìwali. Iná nusutáca pimànínápíná nulí cayábéeri péemíacaténácáwa cayába nuínáwaná ìwali”, íimaca yái Pablocá.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴ Pablo íimacaté nalí: “Macái judíonái náalífacawa nùwali càinácaalíté nùyaca sùmàicaalíté núa àta siúca nacáide àniwa nùasu cáli néese, Jerusalén ìyacàlená irícu nacái. ⁵ Càmita nawàwa nacàlidaca piríni, quéwa náalía nacáywa fariseonái yéénaca núa ùuculíricatáiseté núa àta siúca nacáide, yá nudéca nùyaca càide iyúwa fariseo íiwitáise ìyáaná madécaná camuí. Càide iyúwa píalíanáwa, wía fariseoca weebáidaca machacàníiri iyú macáita càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná wàanápíná Dios icàaluíná. Píalía nacáywa canáca áibanái judío yeebáidéeyéi macáita cáalíacáiri iyú cachàiníwanái wáicha, wía fariseoca. ⁶ Siúcade nadéca nacháawàaca nuínáwaná ìwali nuebáidacáiná Dios imànínápíná walí cayábéeri càide iyúwaté icàlidáanáté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi irí, icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa áiba èeripíná. ⁷ Macái wía Israel itaquénáinámi doce wàawiría wamanùbaca wacùaca Dios imànínápíná càide iyúwaté icàlidáaná walíni, icáucàidáanápíná wía áiba èeriwa. Iná wàaca Dios icàaluíná, wáibaida nacái irípiná èeríapinama, táiyápinama nacái. Yácata wawàsíra ìwalíse yái judíonái icháawàaca nuínáwaná ìwali siúcade, pía rey Agripa, nuebáidacáiná càide iyúwa náimáaná neebáidacasa nacái, yái tàacáisi íiméerica Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa. ⁸ ¿Cánásicué càmita peebáida Dios icáucàidáaná yéetéeyéimiwa?” íimaca yái Pablocá.

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹ Pablo íimacaté nacái: “Bàaluité, éwita nuebáidacáaníta Dios icáucàidáanápínáté yéetéeyéimiwa, càicáaníta nuyúunáidaca ìwàwacutáaná nùuwichàidaca wenáiwicanái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica, càmicáináaté nuebáida icáucàacatéwa. ¹⁰ Càité numànica Jerusalén ìyacàlená irícu. Yáté sacerdote íiwacanánái nabànùaca núa, núucacaténá nía presoíyéi ibànàliculé, madécaná yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese úwinái inúacaalíté nía, yá abédanamata nuíwitáise náapicha, níái inuéyéicaté nía. ¹¹ Manùba yàawiría nùuwichàidaca nía núalimáidacaténá nuicáwa nía, nawènúadáanápíná náiwitáisewa Jesús íicha. Càité numànica macái judíonái

yéewáidacàalu irìcu namanùbaca. Máinícáiná calúaca báawanama nuíwitáise náapicha, ínáté càmíta nuyamáawa cháí wàasu cáli ínata, néese nùaca nacái nucutáca nía àta áiba yàcalé iyéeyéica méetàuculé wàasu cáli ícha, nuuwichàidacaténáté nía”, ímaca yái Pabloca.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹² Pablo ímacaté nali nacái: “Nùacatéwa nuuwichàidacaténá nía Damasco iyacàlená néré, idécanáamité sacerdote íwacanánái nabànùaca núa nuibàanápínaté wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. ¹³ Péemia cayába, pía rey, nuèpunícatéwa àyapulicubàa machacànicaalíté èeri, yáté nuicáca camalási chènuníise icànéericaté cachàiníiri iyú èeri ícha. Yá icànaca núa mèlumèluwaca, nía nacái núapichéeyéica. ¹⁴ Néese macáita wáuwàacawa waliacawa wacalùniwa cáli ínatalé, yá nuémíaca tàacáisi. Yá ímaca nulí hebreo itàacái iyú: ‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa? Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipéliacáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalìcu’, ímaca nulí. ¹⁵ Néese núuma irí: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Néese Wáiwacali ímaca nulí: ‘Núacata yái Jesús, yái piùwidéerica pimànica. ¹⁶ Siùcade pimichàa pibàlùacawa, nudéca numàaca núawawa piicáca núa piibaidacaténá nulípiná, picàlidáanápíná nacái wenàiwicanái irí yái siùquéerica tàacáwa piicáca, yá nacái núsáidéeripínáca pírí. ¹⁷ Yá nuwasàapínáca píawa judíonái íchawa, càmíiyéi judío ícha nacái. Siùcade nubànùca pía picàlidacaténá nutàacái càmíiyéi judío irí. ¹⁸ Nubànùapíná píawa nàatalé picàlidacaténá nali nutàacái, amalácaténá náiwitáise, nàyacaténá Dios icamaláná irìcu, ipíchaná nàyaca mamáalàacata càide iyúwa Satanás ichùulianá nía, néese nèepunícáténáwa Dios yáapicha; yéewanápiná nacái neebáidaca nutàacái, Dios imàacacaténá iwàwawa nabáyawaná ícha, numàacacaténá nacái Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa, neebáidacáiná nutàacái’, càité ímaca nulí yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pabloca.

Pablo obedece a la visión

¹⁹ Pablo ímacaté àniwa: “Iná, pía rey Agripa, nudéca numànica càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá numànica irìcuíse yái yéenáiwánási nacáiri chènuníiséerica. ²⁰ Quéechatécáwa nucàlidaca itàacái Damasco iyacàlená mìnánái irí. Néese nucàlidacani Jerusalén iyacàlená mìnánái irí, macái Judea yàasu cáli imanuíca nacái. Nucàlidaca nacái càmíiyéi judío iríni nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, namàníinápíná cayábéeri náasáidacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná. ²¹ Càiri wawàsi ìwalíté judíonái náibàacaté núa templo irìcu nanúacaténá núa. ²² Quéwa Dios idéca iyúudàaca núa àta siùca nacáide. Yá nucàlidaca nuèpunícawa Dios itàacái mamáalàacata macái irí, púubéeyéi irí, béeyéi irí nacái. Nucàlidaca nali abéerita yái tàacáisi profetanái itànèericaté, yá nacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, íméerica cànácaalí Mesías imàníinápínáté, yái wacuèrinápínáca Dios ibànùèripínácaté walí. ²³ Níacáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse íméerica iwàwacutáanápínáté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápínáca Dios ibànùèripínácaté walí, wía judíoca. Profetanái ímacaté nacái idécanáamité Mesías yéetácawa, yáté Mesías iyáanápínáté idàbáanéeri wenàiwica Dios icáucàidéeripínácaté iyacaténá càiripínáta, icàlidéeripínáté tàacáisi judíonái irí, càmíiyéi judío irí nacái, yái tàacáisi íméerica Dios iwàwa iwasàaca nía yàasu yúuwichàacáisi íchawa”, ímaca yái Pabloca.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴ Idècunitàacá Pablo icàlidaca nali iináwanáwa, yá Festo ímaca Pablo irí cachàiníiri iyú:

—¡Máiwitáiseca pía meedá, Pablo! Pidéca péewáidacawa báawanama madécaná wawàsi ìwali íná máiwitáiseca pía —ímaca yái Festoca. ²⁵ Quéwa Pablo ímaca irí:

—Càmíirica máiwitáise núaquéi, pía Festo máiníiri cáimiétacanáca. Néese nucàlidaca báisiiri tàacáisi cáiwitáiseeri iyú. ²⁶ Iyaca cháí rey Agripa, yáaliéerica cayába ìwali yái wawàsi nutàanírira ìwali, íná yéewa manuica nuínáidacawa nuwàwawa

nucàlidáanápíná iríni, núalíacáináwa báisícata rey Agripa yáalíacawa cayába ìwali yái wawàsica, càmicáiná nutàanì wawàsi ìwali wenàiwicanáì imànìirica ibàacanéri iyú — ímaca yái Pablocá. ²⁷ Néese Pablo icàlidaca àniwa rey Agripa iríni. Pablo ímaca irí:

—Rey Agripa, máiniiri cáimiétacanáca, ¿peebáidasica tàacáisi profetanáì icàlidéericaté Dios inùmalìcuíse? Núalíacawa peebáidacani —ímaca yái Pablocá. ²⁸ Néese Agripa ímaca Pablo irí:

—¿Cánásica piwàwa piwènúadaca nuíwitáise ráunamáita meedá yéewanápiná cristianoca núa nuebáidáanápíná Jesús itàacái? —ímaca yái rey Agripaca. ²⁹ Néese Pablo ímaca irí:

—Núalímácaalí nuwènúadaca píiwitáise Jesús irípiná ráunamáita, càmicaalí nacáì éeréeri iyú, yásì casíimáipíná nuwàwa, nusutácáinacué pirí Dios, pía rey Agripa, macáì nacáì yéemièyéica nutàacáì siùca, macáitacué peebáidacaténá Jesús itàacáì càide iyúwa nuebáidáaná, abéerita càmiínápínacué nadacùa pía cadena iyú càide iyúwa nùyáaná — ímaca yái Pablocá.

³⁰ Idécanáami càì Pablo ímaca, yá rey Agripa imichàa ibàlùacawa, gobernador nacáì, Berenice nacáì, macáita náapicha níái yáawinéeyéicawa néré. ³¹ Yá nàacawa méetàucuta natàanìcaténá ìwali yái wawàsica. Yá náimaca nalíwáaca:

—Yáara asàli càmita imàni ibáyawanáwa nanuérìpiná ìwalíseni, càmiíripíná nacáì náucacani presoíyèì ibànàlìculé —náimaca. ³² Néese rey Agripa ímaca Festo irí:

—Càmicaalíté isutá píicha wawàsítá pibànùanápínáté emperador yàataléni, emperador yéemianápíná iináwaná, yá píalimácaté pimàacaca yèepunícawa matuñbanáiri iyútá —ímaca yái rey Agripaca.

27

Pablo enviado a Roma

¹ Néeseté náináidacawa nabànùanápíná wía abéemàalé manuúri úni íicha, Roma ìyacàlená nérépiná, ìyéerica Italia yàasu cáli íinata. Iná nachàbáidaca presoíyèì áiba capitán irí, níái presoíyèì Pablo, áibanáì nacáì presoíyèì yáapicha. Yái capitán íipidená Julio, abéeri náiwacali níái úwi íipidenéeyéica Emperador yàasu úwináì. ² Núa nacáì Lucas nùacawa náapicha. Yá wawàlùacawa nave irìculé, Adramitio íidalutalená néré. Yái nave yèeripínacatéwa madécaná ídalutale nérépiná, ìyéeyéica Asia yàasu cáli íinata. Iya nacáì wáapicha yái Aristarco, Tesalónica ìyacàlená mìnali, yái yàcalé ìyéerica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá wadàbaca wàacawa manuúri úni yáacubàa. ³ Mapisáináami àniwa wàanàaca Sidón íidalutalená irìculé. Yá capitán Julio imànicaté cayábéeri Pablo irí, imàacaca Pablo yàaca ipáchiaca yàacawéeyéiná néréwa nàacaténá irí càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri. ⁴ Wamusúacatéwa Sidón íidalutalená néese, yá wachàbacawa mawiénita Chipre yàasu iwàwata irí, ùyaca apáuwáise wáicha úái iwàwataca. Càité wàacawa cáulicáiná ipùa wáipunita. ⁵ Yá wàacatéwa manuúri úni yáacubàa náaliméerica machacànita níái cáli Cilicia, Panfilia nacáì. Yá wàanàaca Mira íidalutalená irìculé Licia yàasu cáli íinatéeri ìyaca.

⁶ Mira néeni capitán Julio yàanàacaté áiba nave Alejandría ìyacàlená néeséeri, yèeripínatéwa Italia yàasu cáli nérépiná. Yá capitán ichùuliaca wawàlùacawa nave irìculé, wàacaténáwa nave irìcu yáapicha. ⁷ Yáté wàacawa máisibáwanáì èerita éerénamata, manuúri úni yáacubàa. Máini càulenáca wàacawa mawiénita Gnido íidalutalená íicha. Néese cáulicáiná ipùa wáipunita mamáalàacata, yá wàacawa mawiénita Salmón irí. Uyaca wéewápuwáise úái iwàwataca íipidenéechúa Creta. ⁸ Máini càulenáca wàacawa mawiénibàata cáli irí, yái Creta yàasu iwàwataca, àta wàanàacataléta ídalutale néré íipidenacataléca Buenos Puertos. Iyaca mawiénita Lasea ìyacàlená irí.

⁹ Wadéca wáucaca madécaná èeri. Càulenápínacaté wàanápínatéwa manuúri úni yáacubàa, mawiénicáinaté uniabé. Iná Pablo yàalàaca nave íiwacanánáì. ¹⁰ Pablo ímaca nalí:

—Píacué, asìanáica, núalíacawa yáí àyapuca máiní yáwanáiripiná càulenáca. Iná imáalàapinácawa wáicha yáí naveca, nave íisanái nacáíwa macáita. Yá cawàwanáta nacáí wéetápinácawa —íimaca yáí Pabloca.

¹¹ Quéwa capitán yeebáidaca nave íiwacanánái irí Pablo itàacái íicha. ¹² Báawaca yáí ídalutaca unìabépi iná càmítaté yéewa wayamáacawa néenibàa. Yá manùbéeyéi néená nayúunáidaca cayábapináca wèepùacawa néesetá, yéewanápiná wàanàaca Fenice íidalutalená néré, Creta yàasu cáli íinatéeri iyaca. Yáí Fenice íidalutalená iyaca síisiamàade èeri iwàlùacatalécawa iná càmíta cachàini cáuli ipùaca néeni unìabépi. Iná nawàwacaté nayamáacawa Fenice íidalutalená néré unìabépi.

La tempestad en el mar

¹³ Néeseté cáuli idàbaca ipùaca síisade cuculíawa èeri ìwali, iná nayúunáidaca cawàwanáta wáalimáaná wàacawa àniwa manuíri úni yáacubàatá. Yá wàacawa ídalutale íicha, yá wàacawa mawiénita Creta yàasu iwàwata irí. ¹⁴ Quéwa achúmáanata àniwa cáuli ipùaca nave íipunita àniwa. Yáí cáuli máiníri cachàinica íipidenéeri Noreste. Yá cáuli iwesíaca nave déeculé cáli íicha. ¹⁵ Néese cáuli iwesíacáiná yáí naveca, yá càmítaté wáalimá wàacawa alénacaalí wawàwa wàacawa. Iná iwàwacutácaté wamàacaca nave yàacawa. Yá úni yàalaca iwatàidaca wía. ¹⁶ Yá wachàbacatéwa úamísewa, úái iwàwata achúméechúaca íipidenéechúaca Cauda. Càmíta máiní cachàini cáuli ipùaca néré, iná yéewa wamichàidaca barca achúméechúaca nave iriculé càulenéeri iyú, úái barca achúméechúaca nave itéechúacaté yáamiwáisewa. ¹⁷ Nadécanáami namichàidaca barca nave iriculé, yá nadacùaca nave ìwaliabàa ipíchaná nave isubèriacawa. Néese cáaluca nía náináidacawa wàabácawa càina íinatalé, yáí càina íipidenéerica Sirte, iyéerica úni yáaculé mawiénita Libia yàasu cáli irí. Iná nalicùadaca macáita vela nave íicha ipíchaná cáuli itéca wía Sirte yàasu càina íinatalé. Yá namàacaca cáuli itéca nave éeréta. ¹⁸ Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca mamáalàacata cachàiníri iyú. Yá nadàbaca náucaca macáí wawàsi iyéerica nave irícu úni yáaculé, misàacaténá quiríta yáí naveca. ¹⁹ Mapisáináami àniwa, yá wáucaca nave yàasunámi úni yáaculé. Càité cáuli ipùaca wía máisiba èeri. ²⁰ Madécaná èerita càmítaté wadé waicáca èeri, dùlupùta nacáí catácáiná máiní iná wayúunáidaca wéetápinácawatá cachàinicáiná ipùaca wàwali yáí cáulica.

²¹ Canáca wayéeri madécaná èeri, iná Pablo ibàlùacawa wèewi icàlidacaténá walíni. Yá íimaca walí:

—Píacué asìanáica, cayába cachàinitésicué pirítáni peebáidacaalícuéca nutàacáitá, ipíchanaté wèepùacawa Creta yàasu iwàwata íichatá, yá càmíta yúuwàawa wàwali yáí báawéericatá, càmíta nacáí wáuca wàasuwatá. ²² Quéwa siúcade, picácué achúma piwàwa. Nave imáalàapinácawa, quéwa canáta yéetéeriwa wéenaca. ²³ Táiyápicáiná bàwina Dios, yáí nuíbaidéerica irípiná, nuèrica nacáí icàaluíniná ibànùaca ángel imàacáanápiná yáawawa nuicácani. ²⁴ Yá ángel íimaca nulí: ‘Picá cáalu píawa, Pablo, iwàwacutáciná picàlidaca piináwaná ìwaliwa emperador romanosàiri irí, yáí icuèrica macáí cáli imanùbaca. Dios idéca yéemíaca pisutáaná íicha, iná icùapiná canánama yéetácaisi íicha níái píapichéeyéica iyéeyéica nave irícu’, íimaca nulí yáí ángelca. ²⁵ Iná píacué asìanáica, manuícué píináidacawa piwàwawa, nuebáidacáiná Dios itàacái, núalíacawa nacáí báisíiri iyú macáita ichàbáanápinácawa càiwade iyúwa ángel íimáaná nulí. ²⁶ Abéerita nave ibacápináwa áiba iwàwata iwéréwa —íimaca nalí yáí Pabloca.

²⁷ Càité wachàbaca pucháiba semana wèepuníináwa manuíri úni yáacubàa, yá wàyaca manuíri úni yáacubàa íipidenéeri Adriático. Abéeri catá úni yàalaca iwatàidaca wía éeréta abéemàalé manuíri úni íicha. Bamuchúamibàa catá níái íibaidéeyéica nave irícu náináidacawa mawiénica wía cáli irí. ²⁸ Náalimáidaca idepuíwaca yáí única. Idepuíwaca iyaca treinta y seis metros. Néese achúmáanata àniwa náalimáidaca idepuíwaca àniwa. Idepuíwaca àniwa veintisiete metros meedá. ²⁹ Inaté cáaluca nía náináidacawa nave inúanápiná yáawawa íba iwéré iyéerica úni yáacubàa. Natúadaca báinúaca imiéyéi ancla nave yàapùa néese cáaléyeyéi cadena ìwali ipíchaná nave yàacawa máiní. Yá nasutáca níawawa Dios íicha manuísíwata amaláanápiná nawicáu. ³⁰ Néese níái íibaidéeyéica

nave irìcu nawàwaca nachúuliacawa nave ícha ibàacanéri iyú ipíchaná néetácawa. Iná nadàbaca nalicùadaca achúméchúa barca úni yáaculé, càide iyúwa natúadaca nacáicaalí áiba ancla nave ídacua néeni. ³¹ Quéwa Pablo icàlidacani úwinái irí, capitán irí nacái. Yá Pablo ímaca nalí:

—Nachúuliacaalíwa wáicha níai íbaidéeyéica nave irìcu, yásí péetácucawa macáita —ímaca yái Pabloc. ³² Iná úwinái nadalúaca barca íyaná, yá ucaláacawa úni yáaculé, úai barcamica.

³³ Amalácaté yàacawa wawicáu, yá Pablo yàalàaca wía wayáanápínaté wayáacaléwa. Yá ímaca walí:

—Pucháiba semana canátacué piyéeri, canátacué nacái piimáaná cayába. ³⁴ Iná nusutacué pícha wawási manuísíwata piyáanápínacué piyáacaléwa achúmáanata, pichàinipínacuéwa. Canácata yéetéeripínáwa. Canátacué nacái picháunáwa —ímaca yái Pabloc.

³⁵ Idécanáami càì ímaca, yá Pablo yeedáca pan icáapi irìculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri wàacuésemi wía ìyéeyéica nave irìcu. Yá isubèriadaca iríwani, yá idàbaca iyáacani. ³⁶ Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa macáita, yá wayáaca wayáacaléwa nacái. ³⁷ Wamanùbaca wía nave irìcuíyéica, doscientas setenta y seis wamanùbaca wía wenàiwicaca. ³⁸ Néese idécanáamité macáita wayáaca wayáacaléwa càide iyúwaté wawàwáaná, yá wáucaca trigo ituíná imàaquéerimiwa macáita úni yáaculé, misàacaténá quiríta yái naveca.

Se hunde el barco

³⁹ Néeseté amaláca wawicáu, yá níai íbaidéeyéica nave irìcu, càmitaté náalía naicáca yái iwàwataca. Yá naicáca úni iwènuériwa wiúcataléca úni quéwa càina ìyacatalé. Yá nawàwaca nawàlùadaca nave néré càina ínatalépiná. ⁴⁰ Iná nadalúaca ancla íyaná, yá namàacaca nacaláacawa úni yáaculé níai anlámica. Yá nawasàaca manuíri téna nacáiri namachacàniacaténá nave. Néese namichàidaca vela ibàlùawa nave ídacualé, cáuli itécaténá wía àniwa. Yá nave idàbaca yàacawa càina nérépiná. ⁴¹ Naveta quéwa yàabácawa dàalanama cáli iwéré, ìyéerica úni yáacu cálica. Dàalanamaca yàanàaca càina iwéré yái nave ídacuaca, canásíwa yéewaná imusúacawa càina ícha. Nave yàapùami ibacáca máladàca ichàini iyú.

⁴² Inaté úwinái nawàwa nanúaca macáita presoíyái, ipíchaná nachúuliacawa namàlacawa náicha cáli nérépiná. ⁴³ Capitánta quéwa iwàwa icùaca Pablo náicha, íná càmita ibatàa úwinái inúaca nía. Néese capitán ichùuliaca cawinácaalí yáaliyéyica imàlacawa napisianápínáwa nave ícha quéechacáwa namàlacaténatéwa cáli iwérépiná. ⁴⁴ Néese capitán ichùuliaca áibanái nawatácawa àicu ínata, níai àicu nave yéemamica, cawinácaalí càmiyéyica yáalía imàlacawa. Càité macáita wadéca wàanàaca cáli iwéré. Canáta wéená yéetáanáwa.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ Idécanáamité macáita wàanàaca cáli iwéré, yá nacàlidaca walí iwàwata ìpídenéechúaca Malta. ² Abénaméeyéi Malta néeséeyéi namànicaté walí cayábéeri, yá nupucúadaca walí manuíri quichái, máinicáiná casalínica wàwali yúuwàacáiná wía uníaca. Yá namáidaca wía macáita wàanabàcaténá. ³ Yá Pablo yàanàidaca abéeri ibàpi quichái. Quéwa idécanacáita iríadacani quichái irìculé, yáta àapi ipisia ipíacawa quichái yèewíse. Néese yaamía ichanàacawa Pablo icáapi ìwali, yái àapica. ⁴ Níai Malta mìnanáica naicáciná àapi yaamíaca Pablo icáapi ìwali ichanàacawa, yá náimaca nalíwáaca: “Yá asàliquéi cawàwacanéri inúaca wenàiwica. Ewita cáucáanítani manuíri úni ícha, càicáaníta wàasu cuwáisàatúa càmita imàacapíná cáucani”, náimaca nalíwáaca.

⁵ Quéwa Pablo yúucaca àapi quichái irìculé icáapi ìwalísewa. Yá canácata ìyáaná yái Pabloc. ⁶ Macáita nacùaca yéenacawa yái Pabloc aapi iyú. Nacùaca nacái yúuwàanápíná yéetácawa aquialéta. Idécanáami nacùaca mamàalàacata yéetacaténáwa, yá canácata

naicá ìyáaná. Néese nadàbaca nàináidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, cuwáisàirica cámináni, yá Pabloca, náimaca.

⁷ Iyacaté asiali ípidenéeri Publio, yácata iwàwata icuèrináca, idèniaca ibànacalewa mawiénita néré. Yá Publio yeedáca wía yàataléwa, imànica walí cayábéeri, icùaca wía, yàaca nacái wayáapíná máisiba èeri. ⁸ Iyaca nacái néré Publio yáaniri. Irièricáitawa meedá yàasu cama íinatawa, iculuériwa, ísuadéeri nacái. Yá Pablo yàaca iicáca néréni. Idécanáami Pablo isutáca irí Dios, yá Pablo imàacaca icáapiwa Publio yáaniri ìwali, yá ichùnìacani. ⁹ Iná áibanái Malta yàasu iwàwata néeséeyéi cáuláiquéeyéi nàanàaca wàatalé, yá nachùnìacawa. ¹⁰ Iná nàaca walí manùba wàasupíná mawènfiri iyú. Néese, máisiba quéeri idénáami, wawàlùacawa áiba nave irìculé àniwa, yá nàaca walí macáita wawàsi wamáapuèrica wàacaténáwa àniwa.

Pablo llega a Roma

¹¹ Wàyacaté máisiba quéeri Malta yàasu iwàwata íinata. Néeseté wawàlùacawa nave irìculé ìyéericaté unìabépinama Malta yàasu iwàwata néeni. Alejandría ìyacàlená néeséericani, yá naveca, ípidenéeri Cástor, Pólux yáapicha, níara romanonái yàasu cuwáináca. Yá wàacatéwa Malta yàasu iwàwata íicha. ¹² Yá wàacatéwa manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Siracusa ídalutalená irìculé. Yá wàyaca yàcalé irìcu máisiba èeri. ¹³ Néeseté wawàlùacawa nave irìculé àniwa, yá wàacawa àniwa mawiénibàata cáli irí. Yá wàanàaca Regio ídalutalená néré. Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca cuculíawa èeri ìwali, yá iwesíaca nave wàacaténáwa manuíri úni yáacubàa àniwa. Yá pucháiba èeri idénáami, wàanàacaté átata Puteoli ídalutalená néré. Yá wamàacaca nave, wàacaténáwa cáli ínatabàa. ¹⁴ Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìyéeyéica néré nasutáca wáicha wawàsi wayamáanápínáwa náapicha abéeri semana. Iná wayamáacatéwa náapicha. Néese, abéeri semana idénáami, yá wàacawa náicha, cáli ínatabàa, Roma ìyacàlená nérépiná. ¹⁵ Abénaméeyéi Roma ìyacàlená mìnánái, yeebáidéeyéi Jesús itàacái, néemìacaté waináwaná ìwali. Iná namusúacawa yàcalé íicha náipunitáidacaténá wía àyapulicubàa. Yá wàanàaca nía Foro de Apio ìyacàlená irìcu. Macáita wàacawa àniwa, yá wàanàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesús itàacái Tres Tabernas ìyacàlená irìcu. Pablo iicácáiná nía, íná yàaca Dios irí cayábéeri, yá manuíca íináidacawa iwàwawa. ¹⁶ Wàanàacaté Roma ìyacàlená irìculé, néese capitán ichàbáida presoíyéi áiba asiali irí, yá icuèrica presoíyéi ibàna. Quéwa capitán imàacaca Pablo ìyaca méetàuculé presoíyéi ibàna íicha áiba capíi irìcuta. Iyaca nacái Pablo yáapicha abéeri úwi icuèripínái.

Pablo en Roma

¹⁷ Idécanáami wàyaca néeni máisiba èeri, yá Pablo imáidaca yàataléwa judío íiwacanánái ìyéeyéica Roma ìyacàlená irìcu. Néese nàwacáidáyacacawa néré, yá Pablo íimaca nalí:

—Nuénánái, canáca nubáyawaná judíonái irí. Canáca nacái numàníiri áiba wawàsi càmíiri wàawirináimi íiwitáise imàaca wamànica. Ewita canácáaníta numàníiri nubáyawanácawa, càicáaníta abénaméeyéi judío Jerusalén ìyacàlená mìnánái nachàbáidacaté núa presoíri iyú romanonái irí. ¹⁸ Néese romano íiwacanánái nasutáca néemíawa nuináwaná ìwali, yá nawàwacaté nawasàaca núa, càmíicáinaté nàanàa nùwali nubáyawaná nanuèripíná núa ìwalíise. ¹⁹ Quéwa càmítaté judíonái iwàwa numusúacawa, ínáté iwàwacutácaté nusutáca romanonái íicha wawàsi nabànùanápínáté tàacáisi emperador irí emperadorcaténá yéemíaca nucàlidaca irí nuináwaná ìwaliwa. Càmita quéwa nuwàwa nucháawàaca nuénánái judío iináwaná ìwaliwa. Canáca nudènièri náapicha báawéeri wawàsi. ²⁰ Iná nudéca numáidacuéca nùataléwa pía nucàlidacaténácué pirí nuináwaná ìwaliwa, núalíacaténácué nacáiwá pìwali. Presocaté namànica núa, idacuèriwa cadena iyú, nucàlidacáinaté nalí Mesías ìwali, yá wacuèricaté Dios ibànùanápínáté walí wacuèrinápíná, wía israelitaca —íimaca nalí yá Pabloca. ²¹ Néese níái judío íiwacanánáica náimaca Pablo irí:

—Canácatàacá wéemièri piináwaná ìwali, canácáiná nabànuèri walí cuyàluta Judea yàasu cáli néese. Aibanái wéenanái judíoca nadéca nàanàaca aléi, quéwa canáta nacháawèeri walí piináwaná ìwali. ²² Wawàwaca wéemiaca càinácaalí píináidacawa, wáalíacáináwa macáí cáli imanùbaca abénaméeyéi judío natàaníca báawéeri iyú nàwali, níara yeebáidéeyéica áiba tàacáisi wàawirináimi íiwitáise íicha —náimaca Pablo írí. ²³ Yá namàacaca abé èeri nàwacáidáyacacatáipináwa néemíacaténá Pablo icàlidaca iináwaná ìwaliwa. Néeseté madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa Pablo ìyacatáica. Yá Pablo icàlidaca nalíni èeríapinama, yáí tàacáisi íiméerica Dios iwàwaca wenàiwicanái nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápíná Jesús iináwaná Mesíascani, yáí nacuèrinápínáca Dios ibànuèripinacaté nalí, càide iyúwaté Dios ichùulànáté profeta Moisés itànàaca tàacáisi Jesús ìwali, iyúwa nacáí profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmalìcuíse. ²⁴ Néeseté abénaméeyéi judío neebáidaca yáí tàacáisi Pablo icàlidéerica Jesús ìwali. Aibanái càmiíyéita yeebáida íríni. ²⁵ Càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca íná nadàbaca nèepùacawa Pablo íicha. Iná Pablo íimaca nalí:

—Báisiíri iyúta profeta Isaías icàlidacaté tàacáisi Espíritu Santo inùmalìcuíse píawirináimi írícué. Isaías íimacaté:

²⁶ ‘Dios ichùulíaca nucàlidacuéca píríni, yáí tàacáisica: Ewítacué péemiàcáaníta mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínacuéwa càinácaalí íimáaná. Ewítacué píicáacáaníta madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapíná píicácani. Càì ibànùacuéca pírí tàacáisi yáí Diosca. Yá íimaca nulí àniwa yáí Diosca:

²⁷ Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Càica níade iyúwa màuwíiyéi, càmita nawàwa néemiaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmiíyéi iwàwa yáalíacawa càinácaalí íimáaná yáí nutàacáica, ípíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha, nuwasàacaténá nía nùasu yùuwichàacáisi íichawa. Càité íimaca nulí yáí Diosca’,

íimacaté yáí profeta Isaíasca. ²⁸ Péemiàacué cayábani, siùcade Dios iwàwaca iwasàaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái càmiíyéica judío. Níata yeebáidapínacani yáí Dios itàacáica —íimaca nalí yáí Pabloca. ²⁹ Idécanáami càì Pablo íimaca, yá judíonái yèepùacawa íicha, namusúacawa itàaníiyéica íríwáaca cachàiníri iyú, náimaca nalíwáaca chàinisíri iyú náapichawáaca.

³⁰ Néese pucháiba camuí macáinaméeri Pablo ìyacaté capíi írìcu. Pablo ípáyaidaca capíi íiwacali. Yá Pablo itàidaca cayába macáita cawinácaalí yèeyéica ípáchiacani.

³¹ Matuíbanáiri iyú icàlida nalíni yáí cayábéeri tàacáisica, íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yéewáida nacáí nía Wáiwacali Jesucristo ìwali. Canáca isàiwiquéeri Pablo írí wawàsi néré, néese namàacaca itàaníca matuíbanáita.

ROMANOS

Saludo

¹ Núa Pablo, Jesucristo yàasu wenàiwicaca núa, nutànàacué pirí cuyàluta. Dios imáidacaté núa, yàasu apóstolcaténá núa, ibànùacaténá núa nuíbadáanápíná abéerita Dios irípiná. Dios imáidaca núa nucàlidacaténá itàacái cayábéeri áibanái irí, yái tàacáisi ímíerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

² Bàaluité Dios icàlidacaté wenàiwicanái iríni, yái tàacáisi cayábéerica. Yaté Dios imàacaca yàasu profetanái itànàaca inùmaliçuíseni, yái tàacáisica. ³⁻⁴ Yácata tàacáisi icàlidéerica walí Dios Iiri ìwali, ípidenéeri Jesucristo, yái Wáiwacalica. Abéeri rey David itaquérinámicani, yái Wáiwacalica, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa wenàiwica. Quéwa éwita wenàiwicacánítani, càicáaníta idènìaca íiwitáisewa mabáyawanéeri càide iyúwa Dios iyáaná. Idécanáamité Wáiwacali yéetácawa, néese imichàacatéwa yéetácáisi ícha. Càité Dios yáasáidaca Dios Iiricani, yái Wáiwacali Jesucristo cachàiníirica íiwitáise.

⁵ Jesucristo yéetácatéwa nuíchawalíná, íná Dios idéca imànica nulí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú ibànùanápíná núa iyúwa yàasu apóstol nucàlidacaténá tàacáisi inùmaliçuíse. Càité Dios imànica yéewanápíná iyaca wenàiwicanái macái cáli imanùbaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàníiyéica nacái càide iyúwa ichùullianá nía. ⁶⁻⁷ Píatacué nacái, peebáidacuéca Jesucristo itàacái, píacué iyéeyéica Roma iyacàlená iricu. Iná nutànàacué pirí cuyàluta. Cáininácué Dios iicáca pía, idéca nacái imáidacuéca pía yéewacaténácué Jesucristo yàasu wenàiwicaca pía. Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàníinápínácué pirí cayábéeri manuísíwata, mawèníiri iyú, namàacáanápínácué nacái pìyaca matuíbanáita.

Pablo quiere visitar Roma

⁸ Quéechacáwa nuwàwa nùaca Dios irí cayábéeri pìwalicué Jesucristo ípidená ìwali, peebáidacáinácué Wáiwacali itàacái. Nùaca Dios irí cayábéeri pìwalicué canánama nuémíacáiná wenàiwica nacàlidacué piináwaná ìwali macái cáli imanùbaca, náimaca peebáidacuéca Jesucristo itàacái. ⁹ Nuíbaida Dios irípiná macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápíná yái cayábéeri tàacáisica Dios Iiri iináwaná ìwali. Dios yáalíacawa nusutáca ícha pirípinácué mamáalàacata. ¹⁰ Nusutáca Dios ícha mamáalàacata imàacáanápínácué nupáchiaca pía átata bàaluitécáiná nuwàwacaté nupáchiacuéca pía àta siùca nacáide. ¹¹ Nuwàwacáiná nuicácuéca pía nuéwáidacaténácué pía iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná núa peebáidacaténácué mamáalàacata tàì ímíeri iyú cachàiníwanái. ¹² Yá nuchàiniadapínácué piwàwa Dios itàacái iyú, càita nacáicué pichàiniadapíná nuwàwa Dios itàacái iyú, yái peebáidéericuéca, nuebáidéerica nacái.

¹³ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa abéeri wawàsi: Madécaná yàawiría nuwàwacaté nùaca nuicácuéca pía, quéwaté càmítacá nudé núalimá. Nuwàwatécué nùacawa pìatalé nuéwáidacaténácué pía Dios itàacái iyú yéewanápíná mamáalàacata áibanái wàlisàna neebáidaca pèewi càide iyúwaté áibanái yeebáidáaná áiba cáli ínata nucàlidacaalíté nalí Dios itàacái. ¹⁴ Nudènìaca manuíri numawèniacálewa Dios yáapicha, Dios imànicáiná nulí cayábéeri manuísíwata. Iwàwacutá nuéwáidaca cáimiétacanéeyéi wenàiwica, nía nacái càmíiyéica cáimiétacaná, nía nacái cáalíacáiyéica, nía nacái càmíiyéica cáalíacái. ¹⁵ Iná máinicué nuwàwaca nuéwáidaca pía nacái ìwali yái tàacáisi cayábéerica, píacué iyéeyéica Roma iyacàlená iricu.

El poder del evangelio

¹⁶ Càmita báí nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, Dios ichàini manuírícáináni, yáaliméerica iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái. Wáalíacawa judónái irípinéericani yái tàacáisica, Dios yàasu wenàiwicacáinaté nía quéechatécáwa. Quéwa siùca càmíiyéi judío nacái neebáidaca Dios

itàacái. ¹⁷ Yáí tàacáisi yáasáidaca walí cànínacaalí iyú mabáyawanáca Dios iicáca wía. Ewita cabáyawanacáníta wía, càicáaníta mabáyawanáca Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios. Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Yáté ímaca: “Cawínacaalí wenàiwica Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú ìwalíise yáí yeebáidáanaca Dios, yácata ìyéeripiná càiripináta càmíiri imáalàawa Dios yáapicha”, ímacaté yáí profetaca.

La culpa de la humanidad

¹⁸ Quéwa wáalíacawa Dios, yáí ìyéerica chènuniré, yùuwichàidapiná manuísíwata macáita wenàiwica càmíiyéica yàa icàaluíniná, imàníiyéica nacái báawéeri áibanái irí. Níái wenàiwicaca imàníiyéica ibáyawanáwa, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa báisíiri tàacáisi íicha, càmíicáiná nawàwa neebáidacani. ¹⁹ Nadéca náalíacawa cayába Dios íiwitáise ìwali Dios yáasáidacáináaté nalíni, cànínacaalí íiwitáise iyaca. ²⁰ Ewita càmíicáaníta yéewa wenàiwica iicáca Dios, càicáaníta yéewa náalíacawa Dios íiwitáise ìwali, ìwalíise macáita yáí Dios imànicaléca cháí èeri irícu. Bàaluité èeri Dios idàbacatáiseté macáita àta siùca nacáide, èeri mìnanaí idéca iicáca amaléeri iyúni yáí Dios imànicaléca, íná canáca yéewaná báawéeyéi wenàiwica ímaca càmítasa náalíawa cachàiníirica Dios càiripináta. ²¹ Ewitaté náalíacáaníta Dios íiwitáise ìwali, càicáaníta càmítaté nàa icàaluíniná, yáí Dios cachàiníirica. Càmítaté nacái nàa irí cayábéeri. Néeseté nadàbacaté nàináidacawa máiwitáiseeri iyú meedá, báawéeri nacái, namàacacáiná nawàwawa canéeri iwèni wawàsi ìwali, yá catéeyéica íiwitáise nía, càmíiyéica yéewa yáalíacawa Dios ìwali. ²² Náimacaté cáalíacáiyéicasa nía, quéwa máiwitáiseeyéica nía meedá. ²³ Càmítaté nawàwa nàaca Dios icàaluíniná, yáí cachàiníirica íiwitáise, icànéeri mèlumèlúiri iyú icamaláná irícuwa, càmíirica yéetáwa. Nàacáita meedá nàasu cuwáináí yéenáiwana ícàaluínináwa, wenàiwica yéetéeripináwa yéenáiwana, cuìpiranáí nacái, cuwèesináí nacái, àapináí nacái. Càité nàaca cuwáináí icàaluíniná Dios íicha.

²⁴ Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca càì nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Yá nadéca namànica náapichawáaca máiní báawéeri iyú. ²⁵ Dios idéca iwènúacawa náicha càmíicáiná nawàwa náalíacawa báisíiri Dios ìwali. Nadéca nàaca nacàaluíniná, níara wawàsi Dios idàbéeyéicaté. Càmita nàa Dios icàaluíniná, yáí báisíiri Cadàbacáirica, éwita iwàwacutácáaníta wàaca irí cayábéeri càiripináta. Báisíta, amén.

²⁶ Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi nainá iyúwa, yáí wawàsi càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Inanáí càmita quirínama naimá asianáí yáapicha, néese naimáca inanáí yáapicha meedá. ²⁷ Càité nacái asianáí càmita quirínama naimáca inanáí yáapicha. Yáté máiní nawàwaca naimáca asianáí yáapicha meedá. Yá asianáí naimáca nanacáiri yáapichawa, namànica máiní báawéeri iyú náapichawáaca. Nadéca naméeràacawa namànicaténá càiri báawéeri, íná Dios yùuwichàidaca nainá manuísíwata.

²⁸ Càmíicáináaté nawàwa naicáca Dios cáimíétaquéri iyú, íná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa nàináidacawa casaquèeri iyú, canéeri iwèni wawàsi ìwali nacái. Càita namànica wawàsi càmíirica cayába wenàiwica imàníná. ²⁹ Máiní namànica macái báawéeri íiwitáaná. Máiní namànica báawéeri áibanái irí. Máiní nawàwa needáca nalíwa madécaná cawèníiri. Máiní nàináidacawa mamáalàacata cànínacáalí náalímá namànica báawéeri áibanái irí. Báawaca naicáca áiba wenàiwica idènièrica cawèníiri wawàsica náicha. Nanúaca wenàiwica. Nacuísáyacaca nacáíwa. Nachìwáidaca nacái áibanái. Nacàlidaca báawéeri tàacáisi áibanái ìwali ibàacanéeri iyú náicha. ³⁰ Natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali. Nàuwídeca namànica Dios. Càmita nàa áibanái íimíétacaná. Cachàiníiyéí iicáca yáawawa áibanái íicha. Canùmaséeca nacái nía. Nàináidacawa mamáalàacata namànicaténá áiba íiwitáaná báawéerica wàlisàí. Càmita neebáida nasèenáí itàacáíwa. ³¹ Càmita náalíawa Dios ìwali, canásíwata. Càmita namàni càide iyúwa náimáaná. Càmita cáiníná naicáca néenánáíwa. Càmita nawàwa namàacaca nawàwawa áibanái ibáyawaná íicha. Càmita

catúulécana náicáca áibanái. ³² Níái báawéeyéica náalíacawa amaléeri iyú Dios idéca ímaca iwàwacutáaná néetácawa nabáyawaná ichùuliacawa, cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càiri báawéeri. Quéwa namànica nabáyawanáwa mamáalàacata. Casímáica nacái náicáca áibanái imànica càiri báawéeri iyúwa namàníiná.

2

Dios juzga conforme a la verdad

¹ Iná cabáyawanáca pía nacái, judíocaalí pía, càmicaalí nacái, càníricaalí judío pía. Pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái íiwitáise. Pidéca picàlidaca nacái iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa. Pidéca càì píimaca áibanái ìwali, íná pidéca càì píimaca pìwaliwata nacái pimànicáiná pibáyawanáwa càide iyúwata nacái namàníiná. Iná cabáyawanáca pía nacái. ² Quéwa wáalíacawa Dios icàlidaca wenàiwica iináwaná ìwali machacàníiri iyú, báisíiri iyú nacái. Iná Dios ímacaalí cabáyawanáca wenàiwicanái, iwàwacutáaná nacái nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa, yá wáalíacawa Dios idéca icàlidacani báisíiri iyú. ³ Néese pía, pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái, quéwa pidéca pimànica càide iyúwa namàníiná, íná càmita píalímá piwasàaca píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁴ Máiní cayábéeri Dios íiwitáise, iwàwéeri imànica cayábéeri wenàiwicanái irí mamáalàacata. Càníiri yùuwichàida wenàiwica caquialéta namànicaalí nabáyawanáwa néese icùaca nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Càì Dios iicáca pipualé iwàwacáiná iwènúadaca píiwitáise báawéeri íicha. Quéwa caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios imànírica píri. ⁵ Càmita piwàwa Dios imànica píri cayábéeri, càmita nacái piwàwa piwènúadaca píiwitáisewa Dios irípiná, pimàacacaténá píchawa yái báawéerica pimànírica. Iná pìwacáida pìyaca píriwa piùwichàanápínáwa áibaalípiná Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa. Néenialípiná Dios yéemíaca macái wenàiwica imanùbaca iináwaná ìwali icàlidacaténá càinácaalípiná iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa. ⁶ Yásí Dios yàaca macái wenàiwica imanùbaca iwèni, ìwalíse yái namànírica cháì èeri irícu. ⁷ Abénaméeyéi nadéca namànica cayábéeri mamáalàacata máinícáiná nawàwa nàyaca càiripináta, cáimiétacanéeri iyú chènuniré Dios yáapicha, nàyacaténá Dios icamaláná mèlumèlúiri irícu. Dios imàacapíná nadèniaca yáapicha nacáucawa càníiri imáalàawa. ⁸ Quéwa áibanái càmita nawàwa Dios icùaca nía, càníiyéi nacái yeebáida báisíiri tàacáisi, néese neebáida meedá iyúwa náiwitáise báawéeri ichùullianá nía. Dios yùuwichàidapíná nía manuísíwata báawacáiná iicáca náiwitáise. ⁹ Nàuwichàapínacawa manuísíwata, máinípiná achúmaca nawàwa nacái, macáita níái wenàiwicaca imàníyéica ibáyawanáwa. Macáita wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná judíonái, quéwa càmita yùuwichàida abéta nía, néese yùuwichàidapíná càníiyéi judío nacái. ¹⁰ Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica imàníyéica cayábéeri, Dios imàacapíná nàyaca yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèlúiri irícu, cáimiétaquéri iyú, matuíbanáiri iyú nacái càiripináta. Macáita wáalíacawa càipíná Dios imànica judíonái irí, quéwa càmita abéta judíonái irí, néese càníiyéi judío irí nacái.

¹¹ Dios yàapíná macái wenàiwicanái iwèni machacàníiri iyú càmicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái íicha. ¹² Iná macáita imàníyéica ibáyawanáwa càníiyéica yáalíawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, néetápinácawa méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ichùuliacawa, namànírica méetàuculé Dios itàacái íicha. Nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa éwita náalíacáanáta Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, Dios yùuwichàidapíná nía càide iyúwa itàacái ímáaná. ¹³ Càmita mabáyawaná Dios iicá wenàiwica néemíacaalícaíta meedá itàacái. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí imàníyéica càide iyúwa itàacái ichùullianá nía. ¹⁴ Quéwa áibaalí abénaméeyéi càníiyéi judío, éwita càmicáanáta náalíawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, càicáanáta áibaalí namànica cayábéeri wawàsi càide iyúwa Dios itàacái ichùullianá wía, áibaalícainá nawàwa namànica càì. Namànicaalí cayábéeri, yá náiwitáise ìyaca nalí càiride iyúwa

tàacáisi ichùulièrica namànica cayábéeri. ¹⁵ Namànicaalí cayábéeri, yá náasáidaca náalífacawa nawàwalícuísewa Dios iwàwaca wamànica cayábéeri. Náalífacáiná cayábéeri ìwali báawéeri íchaná, íná náasáidaca náalífacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wamànica. Náalífacáiná cayábéeri, càmicaalí nacái nadéca namànica nabáyawanáwa. ¹⁶ Càipiná náalífacawa èeri imáalàacaalípináwa, càide iyúwa nucàlidáanácué pirí Dios itàacái cayábéeri; Dios imàacapiná Jesucristo yéemíaca macái báawéeyéi iináwaná ìwali yùuwichàidacaténá nía nabáyawaná ìwalíise, yáí báawéerica namànírica ibàacanéeri iyú.

Los judíos y la ley de Moisés

¹⁷ Picàlidaca piacawa piináwanáwa judíoca pía. Pímaca nacái cayábacasa Dios iicáca pía pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Cáimacáica piicáca píawawa áibanái ícha nacái píalífacáináwa báisíiri Dios ìwali, píacáiná nacái icàaluíná. ¹⁸ Picàlidaca piacawa píalífanásawa càinácaalí Dios iwàwáaná pimànica. Picàlidaca nacái piináwanáwa, Dios itàacái idéca yéewáidaca pía, píalífacaténáwa cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. ¹⁹⁻²⁰ Pidéca manuíca píináidaca piwàwawa pìwaliwa píalimácaínása péewáidaca wenàiwica càmiyéica yáaliíwa Dios ìwali, càide iyúwa watécaalí matúiri icáapi ìwali. Càita nacái píináidacawa píalimáaná amaláca pimànica áibanái íwitáise, iyéeyéica càide iyúwa náiwitáise catéeri ichùulíaná nía namànicáiná nabáyawanáwa. Càita píináidacawa pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, yáí báisíiri tàacáisi imàaquéerica cáalífacáica nía cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéicani. ²¹ Pía, yéewáidéerica áibanái, ¿cáná càmita péewáida píawawa? Pidéca píalàaca áibanái ipíchaná nayéedua. Néeni pía, ¿cáná piyéedua? ²² Pidéca píalàaca áibanái ipíchaná naimáca áiba yáapícha càmiíchúaca náinusíwa, càmíríca nacái nanírísíwa. Néeni pía, ¿cáná pimàni càì? Pidéca picàlidaca báawacasa piicáca ídolonái, níara cuwáiná yéenáiwánaca, néese, ¿cáná piwàlúawa ídolo yàasu templo iriculé, wenàiwica isutàcalu nàasu cuwáiná íchawa? Báawéeriquéi piwàlúanácawa nére piyéedúacaténá nàasu cawèníiri. ²³ Máini cáimacáica piicáca píawawa áibanái ícha pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, quéwa pidéca píasáidaca caná iwèni piicáca Dios càmicáiná pimàni càide iyúwa itàacái ímáaná. ²⁴ Càité nacái áiba profeta icàlidacaté Dios itàacái machacàníiri iyú israelitanái írí. Iimacaté nalí: “Níara càmiyéica israelita naicácaínácué pimànica píbayawanáwa, íná máini natàaníca báawéeri iyú Picuèrinácué Dios ìwali píbayawaná ìwalíise, píacué israelitaca”, ímacaté yáí profetaca.

²⁵ Báisíta, áibacaalí judío yeebáida cayába Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, yá cayábacasa Dios iicáca íwitáise náicha níara càmiyéica judío cabáyawanéeyéica. Quéwa càmicaalí judío imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, néese éwita judíocáanítani, càicáaníta báawaca Dios iicáca íwitáise càide iyúwa cabáyawanéeri càmiíri judíocaalítani. ²⁶ Néese, áibacaalí càmiíri judío imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yá cayábacasa Dios iicáca íwitáise càide iyúwa judíocaalítani, éwita càmicáaníta judíoni. ²⁷ Cawinácaalí càmíríca judío yeebáida Dios itàacái, profeta Moisés itànèericaté, yá éwita càmicáaníta judíoni, càicáaníta cayábacasa Dios iicáca íwitáise judíonái ícha càmiyéica imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, éwita nadèniacáaníta Dios itàacái. ²⁸ Càmita Dios iicáca wenàiwica càide iyúwa yàasunáíwa ìwalíise meedá yáí nadènianáca nasèenáíwa judíonái, nadènianá nacái judíonái iicácanáwa ínatabàawa meedá. ²⁹ Néese Dios iicáca iyúwa yàasunáíwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri iyú. Canéeri iwèni meedáni judíonái namànicaalí circuncisión càide iyúwa Dios itàacái ichùulíaná judíonái imànica, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa Dios írípiná báisíiri iyú. Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri iyú, yásí Dios iicáca nía iyúwa yàasunáíwa, éwita càmicáaníta judío nía.

3

¹ Iná cawàwanáta áiba iwàwa isutáca yéemíawa núa: “¿Càinásica cayábéeri wawàsi judíonái idènia áibanái wenàiwica ícha? ¿Dios imànicatésica cayábéeri cachàiníwanái

judíonái irí imànyéica circuncisión càide iyúwa Dios ichùullianá judíonái imànica?” càì áibanái iwàwa isutáca yéemíawa núa cawàwanáta. ² Báisíta, Dios idéca imànica madécaná cayábanaméeri wawási judíonái irí. Yái wawási cayábéeri náicha canánama, yácata Dios itàacái Dios imàaquéricaté quéechatécáwa judíonái irí. ³ Wáalíacawa abénaméeyéi judío nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios ícha. Quéwaté Dios camíiri imaaláida yái wawásica imàníricaté nàawirináimi yáapicha bàaluité. ⁴ ¡Càmíirita! Dios camíiri itàaní chìwái iyúwa. Ewitasica cachìwacaalí macái wenàiwicatá, càicáaníta Dios imànipiná càiripináta báisíiri iyútáni, càide iyúwa ímáaná. Càité nacái áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmaliçuíse, yá ímáca:

“Pía Dios, áibanái náimaca camítasa báisi pitàacái, quéwa píasáidapiná macái wenàiwicanái irí báisíiricani yái pitàacáica pimànicaalípiná macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná”, ímacaté yái profetaca.

⁵ Wía èeri mìnanáica wamànica wabáyawanáwa cháì èeri irícu, quéwa canáca Dios ibáyawaná, canásíwa. Iná cawàwanáta abénaméeyéi judío báawéeyéi íiwitáise nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa manuísíwata yéewacaténá macái èeri mìnanáí náalíacawa máini cayábéeri wáichani, yái Diosca. Càipiná wayúudàaca Dios, íná camíta Dios icúa wenàiwica machacàníiri iyú yúuwichàidacaalí wía, wayúudàacáináni”, càì abénaméeyéi judío náimaca. Núumacáita meedá càide iyúwa abénaméeyéi íináidáanápínáwa cawàwanáta. ⁶ ¡Càmíirita! Báisícaalí camíta Dios imàni wenàiwica irí machacàníiri iyútá, yá canáca yéewaná Dios yúuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísetá.

⁷ Aibanái báawéeyéi nacái nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wachìwawa áibanáicaténá yáalíacawa máini machìwéerica Dios, cayábéeri nacái èeri mìnanáí íichani, yái Diosca. Iná canáca yéewaná Dios yúuwichàidaca wía, wayúudàacáináni”, càì áibanái báawéeyéi náimaca. ⁸ Néese náima àniwa: “Wàacué wamànica báawéeri manuísíwata wayúudàacaténá Dios manuísíwata”, càì áibanái báawéeyéi náimaca. Aibanái iwàwéeyéica imànica nulí báawéeri, nadéca nacàlidaca nachìwawa nùwali, náimaca nuéwáidacasa wenàiwica càiri cachìwéeri tàacáisi iyú. Quéwa cawinácaalí càiyéica ímáca, Dios yúuwichàidapiná níawa nabáyawaná ìwalísewa.

Todos somos culpables

⁹ Iná báisíta wía judíoca, camíta cayába wía áibanái ícha. Nudéca núasáidaca cabáyawanáca wía judíoca càide iyúwa macái èeri mìnanáí cabáyawanáaná nía. Macáita nacái wabáyawaná idéca idacúaca wía iyúwa presoíyéi. ¹⁰ Càité profetanái natànàacaté Dios itàacái. Náimaca:

“¡Canácata wenàiwica imànírica cayábéeri! ¡Canásíwata, ibatàa abéeri piná!

¹¹ Canásíwata nacái yáalíériwa Dios íiwitáise ìwali, canácata icutéeri yáalíacaténáwa Dios ìwali.

¹² Macáita nacái náucacawa nèepunícawa déeculé Dios ícha. Macáita nadéca nawènúadaca náiwitáisewa cayábéeri ícha, namànicaténá nabáyawanáwa meedá. Canácata imànírica cayábéeri, canásíwata.

¹³ Càica nacanápide iyúwa càliculíi yàacuèricawa, nacàlidacáiná casaquèeri tàacáisi càiride iyúwa yáaséeri chéecáimi isàni. Cáanáica nachìwa. Namànica áibanái irí báawéeri nataacái iyúwa càide iyúwa àapi yúuwichàidacaalí wía iculále iyúwa.

¹⁴ Cáanáica nalúa, nacuíscaca náichawa áibanái báawéeri tàacáisi iyú.

¹⁵ Caquialéta nàaca nanúaca wenàiwica canéerica ibáyawaná.

¹⁶ Ata alénacaalí nàya nàuwichàidaca wenàiwica.

¹⁷ Camíta náalimá nayúudàaca áibanái íyáanápíná matufbanáiri iyú náapichawáaca.

¹⁸ Canásíwacatáita náalíawa iwàwacutá cáaluca naicáca Dios”, càité náimaca níái profetaca itànèeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuíse.

¹⁹ Wáalíacawa Dios imàacacaté profetanái itànàaca càiri tàacáisi judíonái irí, wía idènièyéica Dios itàacái wáalíacaténáwa canáca yéewaná wáimaca mabáyawanácasca wía, yácáiná Dios itàacái bàaluisàimi yáasáidaca walí cabáyawanáca macáita, wía èeri

mìnanáica, iwàwacutá nacái Dios yùuwichàidaca wía canánama wabáyawaná ìwalísewa. ²⁰ Iwàwacutá Dios yùuwichàidaca wía canánama canácáiná wenàiwica Dios iiquéeripiná mabáyawanéeri iyú, canácáiná wenàiwica yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa tàacáisi ímáaná profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Yái tàacáisi bàaluisàimica yáasáidacáita walí cabáyawanáca wía, wía imàníiyéica ibáyawanáwa.

La salvación es por medio de la fe

²¹⁻²² Quéwa Dios idéca yáasáidaca walí áiba wawàsi wàlisài, càinácaalí yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía, éwita càmicáaníta wáalimá wamànica macáita càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ímáaná. Wáalíacawa báisícani, yái wawàsi wàlisàica, Dios itàacái bàaluisàimi icàlidacáiná walíni, yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, áibanái profeta nacái. Mabáyawanáca Dios iicáca wía cawinácaalí wéena yeebáidéerica Jesucristo. Càita Dios imànica abédanamata macái wenàiwica irí cawinácaalí yeebáidéerica, cáininácáiná Dios iicáca macái wenàiwica íwítáaná abédanamata. ²³ Dios imànica abédanamata macáita irí, níacáiná macáita namànica nabáyawanáwa, yá canácata imàníríca càide iyúwa Dios iwàwáaná cayábáanápiná Dios iicáca nía. ²⁴ Quéwa Dios idéca imànica walí yái cayábéerica mawèníri iyú nacái: Mabáyawanáca iicáca wía. Càita Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo Jesús. ²⁵ Dios imàacacaté Cristo yéetá-cawa wáichawalíiná. Cristo yéetácáinatéwa, íná Dios imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo yéetacatéwa nabáyawaná ìwalíse. Càita Dios imáalàidacaté wáicha wàuwichàanápinátéwa méetàuculé Dios íicha càirip-ináta. Dios imànicaté càì yáasáidacaténáté imànica macáita machacàníiri iyú, éwitaté ìdeniacáaníta wàawirináimi namàníná nabáyawanáwa bàaluité. ²⁶ Dios imàacacaté Cristo yéetá-cawa wabáyawaná ìwalíse yáasáidacaténá siùcade Dios imànica iyaca macáita machacàníiri iyú, iwàwacutácáinaté mabáyawanéeri wenàiwica yùuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnánái ibáyawaná ìwalíse. Mamáalàacata nacái Dios imànica macáita machacàníiri iyú mabáyawanácaalí iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús yéetacatéwa nabáyawaná ìwalíse.

²⁷ Càì Dios imànica walí mabáyawanácaténá iicáca wía. Iná canáca yéewaná wáimaca wadéca wamànica cayábéeri yéewanápinása mabáyawanáca Dios iicáca wía. ¡Canásíwa! Canáca yéewaná cáimacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Càmita wamàni macáita càide iyúwa Dios itàacái ichùulianá wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo. ²⁸ Iná yéewa wadéca wáalíacawa cayábani: Mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo. Càmita mabáyawaná Dios iicá nía ìwalíse yái namànínáca càide iyúwa Dios itàacái bàaluisàimi ímáaná.

²⁹ Dios càmiirita abéta judíonái icuèrináca. Nacuèrináta nacái níái càmiíyéica judío. ³⁰ Yácáiná abéerita yái Diosca. Canácata íicha áiba, yái Diosca iiquéerica mabáyawanéeri iyú macái wenàiwica yeebáidéerica Jesucristo. Càì Dios imànica judíonái irí, càmiíyéi judío irí nacái. ³¹ Quéwa, éwita wáalíacáanítawa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo, càicáaníta càmita caná iwèni waicáca yái tàacáisi bàaluisàimica Dios imàaquéericaté wàawirináimi irí. Néese wawàwa wáasáidaca máiníiri cawènicani.

4

El ejemplo de Abraham

¹⁻² Néese, cawàwanáta abénaméeyéi judío nawàwa náimaca nulí: “Wàawirimi Abraham imànicaté cayábéeri ínáté yéewa cayábaca Dios iicácani”, càì nawàwa náimaca. Quéwa càmitaté Dios iicá Abraham mabáyawanéeri iyú ìwalíse yái cayábéerica Abraham imànírícaté. Mabáyawanácaalíté Dios iicáca Abraham ìwalíse yái cayábéerica Abraham imànírícatá, yáté yéewa Abraham cáimacáica iicáca yáawawa áibanái íichatá. Quéwa, canácaté yéewaná Abraham cachàinica iicáca yáawawa Dios iicá. ³ Canácaté yéewaná

Abraham cáimacáica iicáca yáawawa yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: “Abraham yeebáidacaté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham”, còi íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté. ⁴⁻⁵ Uwé, macáita wáalíacawa wenàiwica íbaidacaalí cháí èeri irícu, yásí nàaca iwèni. Càmita nàa írini mawèníiri iyú, néese iwàwacutá íbaidaca yeedácaténá íríwa plata. Quéwa càmita còi Dios yàaca yàasu wenàiwica iwèniwa. Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú. Cawinácaalí yeebáidéerica Dios, yái Diosca iwàwéerica mabáyawanáca iicáca wenàiwica cabáyawanéeyéi, yásí mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí yeebáidéerica Dios, éwita càmíicáanítàacá imàni wawàsi cayábéeri Dios iicáca. ⁶ Càité nacái rey David itànàaca Dios itàacái bàaluité. David íimacaté casímáica cawinácaalí wenàiwica Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú éwita càmíicáanítàacá imàni macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁷ Càité David itànàaca: “¡Casímáica wenàiwicanái Dios imàaqueeyéica iwàwawa ibáyawaná íicha, cànácaalí báawéeri namàníricaté!

⁸ ¡Casímáica wenàiwica càmíirica Wacuèriná Dios iicá cabáyawanéeri iyú!”
càité íimaca David.

⁹ David càmítaté icàlida wàwali abéta wía judíoca casímáiná wía. Néese icàlidacaté nàwalini nacái níai càmíiyéica judío, cawinácaalí yeebáidéeyéipínaté Jesucristo. Wadéca wacàlidaca mabáyawanácaté Dios iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. ¹⁰ Mabáyawanácaté Dios iicáca Abraham ipíchawáiseté namànica Abraham írí circuncisión. ¹¹ Quéchatécáwa mabáyawanáca Dios iicáca Abraham bàaluité Abraham yeebáidacaalíté Dios. Néeseté namànica circuncisión Abraham írí. Càité circuncisión iyú Dios yásáidaca mabáyawanácaté iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. Cayábacaté Dios iicáca Abraham íiwitáise Abraham yeebáidacaalíté Dios ipíchawáiseté judíocani yái Abrahamca. Iná yéewa yái Abrahamca, càicanide iyúwa nàawirimi macái càmíiyéi judío yeebáidéeyéica Dios. Càita mabáyawanáca Dios iicáca càmíiyéi judío nacái, neebáidacaalí Dios, éwita càmíicáaníta namàni circuncisión. ¹² Yácata judíonái yàawirimi nacái, yái Abrahamca, cawinácaalí judíonái yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná ipíchawáiseté judíocani.

La promesa se cumple por medio de la fe

¹³ Píalíacuéwa Abraham iyacaté cawàwanáta quinientos camuí ipíchawáiseté Moisés yàasu èerité. Bàaluité Dios icàlidaca Abraham írí cáimíétacanéeri iyúni yàanápínaté Abraham írí macái cáli iyéerica cháí èeri irícu, itaquénáinámi írí nacái Abraham yáapicha. Quéwaté Dios càmíirita icàlida Abraham írí càiri tàacáisi cáimíétacanéeri iyú ìwalíise yái Abraham imànínáca càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté, bàaluitécáiná canátàacáwa Moisés yàasu cuyàluta Abraham yàasu èerité. Néese Dios icàlidacaté Abraham írini Abraham yeebáidacaalíté Dios imànínápínaté Abraham írí cayábéeri. Yáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham. ¹⁴ Abenaméeyéi judío náimaca iwàwacutáanása wamànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ímáaná yéewanápináca Dios imànica walí cayábéeri, yái cayábéerica Dios icàlidéericaté ìwali Abraham írí cáimíétacanéeri iyú. Quéwa càmita báisi nataacái. Báisícaalítáni, yá canéerica iwèni meedátáni, yái weebáidáanáca Dios, canéerica iwèni nacái yái tàacáisi Dios icàlidéericaté Abraham írítá, canácáináta wenàiwica yáaliméeri imànica macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ímáaná. ¹⁵ Càmita yéewa cayába wáapicha Dios profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yácáiná Dios itàacái yásáidaca cabáyawanáca wía, iwàwacutá nacái Dios yúuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Dios itàacái iyaca cháí èeri irícu, íná yéewa wáalíacawa cabáyawanáca wía macáita, wía èeri mìnanáca.

¹⁶ Wáalíacawa canácata wéena yáaliméerica imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. Iná iwàwacutá Dios imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú, wía yeebáidéeyéica Dios, yéewacaténá macáita wía Abraham itaquénáinámica, weedáca walíwa yái cayábéerica Dios icàlidéericaté ìwali cáimíétacanéeri iyú wàawirimi Abraham írí, wía judíoca, píacué nacái càmíiyéica judío. Yái cayábéerica, càmíiricata abéta walípiná, wía judíoca yeebáidéeyéica Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Néese

Dios imànipiná cayábéeri càmfíyèi judío irí canánama nacái, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Càita Dios iicáca Abraham iyúwa wàawirimi, macáita wía yeebáidéeyéica Dios. ¹⁷ Dios icàlidacaté càiri tàacáisca Abraham irí bàaluité. Dios ímacaté: “Nudéca numàacaca pía madécaná wenàiwica íwítáaná yàawiripiná pía”, ímacaté yái Diosca. Iná mabáyawanáca Dios iicáca madécaná wenàiwica íwítáaná cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Yácata Wacuèriná Dios wàawirimi Abraham yeebáidéericaté, yái Diosca icáucàidéerica yéetéeyéimiwa, yáaliméeri nacái idàbaca wawàsi càmiiricáwa ìya siùca.

¹⁸ Ewitaté máinicáaníta béericani yái Abrahamca, càicáaníta Abraham yeebáidacaté Dios itàacái yéewanápinaté idèniaca ìiriwa. Inaté “Madécaná wenàiwica íwítáaná yàawiricani”, yái Abrahamca, càide iyúwaté Dios icàlidáaná iríni: “Manùbéeyéipiná pitaquénáinámica”, ímacaté yái Diosca. ¹⁹ Abraham idèniacaalíté batéwa cien camuí, yáté yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté Abraham yáalíacáanítawa néetáanápinatéwa mesúnamáita, yái Abrahamca, úa nacái yàacawéetúá Saraca. Càité Abraham yeebáidaca Dios, éwita máinicáaníta béeyéica nía nadèniánápinaté néenibewa. ²⁰ Abraham yeebáidacaté Dios mamáalàacata. Càmitaté Abraham iwènúada íwítáisewa tàacáisi íicha Dios icàlidéericaté irí cáimiétacanéeri iyú imàacáanápinaté quéenibeca Abraham. Yeebáidacaté Dios manuísíwata cachàiniwanái mamáalàacata. Yàacaté nacái Dios irí cayábéeri. ²¹ Yáté Abraham yeebáidaca macái ichàini iyúwa cachàinica Dios, yáaliméericaté imànica macáita càide iyúwaté ímáaná Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. ²² Abraham yeebáidacaalíté Dios tàì íméeri iyú, yá mabáyawanácaté Dios iicácani.

²³ Càmitaté natànàa abéerita Abraham ìwali mabáyawanácaté Dios iicácani. ²⁴ Néese natànàacaté càiri tàacáisi wàwali nacái, mabáyawanáciná Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios, yái Dios imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi íicha. ²⁵ Dios imàacacaté Jesús yéetácawa wabáyawaná ìwalíise iwasàcaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néeseté Dios imichàidaca Jesús yéetácáisi íicha yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía.

5

Libres de culpa

¹ Iná siùcáisede mabáyawanáca Dios iicáca wía, wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacáíwa. Mabáyawanáca Dios iicáca wía, íná cayábaca wáapicha Dios matuíbanáiri iyú Wáiwacali Jesucristo ìwalíise, Wáiwacali yéetácáinatéwa wabáyawaná ìwalíise. ² Cristo yéetácátéwa wáichawalíná, íná cayábaca Dios iicáca wía, imànica walí cayábéeri, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Yá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali, casíimái nacái wawàwa idècunitàacá wacùaca wàyáanápiná chènuniré Dios yáapicha icamaláná mèlumèluíri irícu, cáimiétaquéri iyú nacái, càide iyúwa Dios iyáaná. ³ Càita nacái casíimáica wawàwa siùcáisede iwàwacutácaalí wàuwichàacawa. Wáalíacáináwa yùuwichàacáisi yéewáidaca wía yéewacaténá màulenáca wía, cachàini nacái wáiwítáise Wáiwacali ìwaliwa wàideniánápiná wàuwichàanáwa mamáalàacata. ⁴ Màulenácaalí wía, yásí wáasáidaca weebáidaca Wáiwacali itàacáíwa tàì íméeri iyú. Idécanáami càì wáasáidaca cachàinica wáiwítáise, yásí máini cachàiniwanái manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa wáalimáanápiná wàideniaca wàuwichàanáwa mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré. ⁵ Néese manuícaalí wáináidaca wawàwawa, yá càmita báí wía, yáciná Dios imànipiná walí cayábéeriwa chènuniré càide iyúwaté ímáaná walí. Wáalíacawa Dios imàniínápiná càì ibànùacáinaté Espíritu Santo wawàwaliculé, yái Espíritu imàaquéerica wáalíacawa macái wawàwalícuísewa cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata.

⁶ Wáalíacawa cáinináca Dios iicáca wía, bàaluitéciná càmicaalíté wáalimá wawasàaca wíawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yáté Cristo yàanàaca aléi èeri iriculé yàasu èerité, yáté yéetácawa wáichawalíná, wía báawéeyéica. ⁷ Máini càulenáca

wéetácawa áiba wenàiwica íchawalíná wayúudàacaténáni, éwita cayábéericáaníta íwítáiseni. Quéwa cayábasíwéericaalí íwítáise, yá cawàwanáta abénaméeyéi yéetápiná-cawa íchawalíná nayúudàacaténáni. ⁸ Quéwa Dios ibànùacaté Cristo yéetáanápínátéwa wáichawalíná éwitaté cabáyawanácáaníta wía. Càité Dios yáasáidaca walí cáinináca íicáca wía. ⁹ Siúcáisede mabáyawanáca Dios íicáca wía Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná yéewa wáalíacawa báisiiri iyúcani Cristo iwasáanápíná wíawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, èeri imáalàapínácaalíwa. ¹⁰ Wáalíacawa Dios iwasáanápíná wíawa, bàaluitécáiná idècunitàacá wàuwideca wamànica Dios, yáté cáinináca Dios íicáca wía, iwàwacaté nacái imànica walí cayábéeri, Dios Iiri yéetácáinátéwa wabáyawaná ìwalíise. Íná yéewa cayábaca wáapicha Dios siúcáisede matuñbanáiri iyú. Néeseté Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íicha, íná yéewa wáalíacawa báisiiri iyúcani Cristo iwasáanápíná wíawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, íwítáise cáuri iyúwa, cachàiníiri nacái, cayábacáiná wáapicha Dios siúcáisede matuñbanáiri iyú. ¹¹ Yá nacái casíimáica wawàwa Dios yáapicha Wáiwacali Jesucristo ìwalíise, cayábacáiná wáapicha Dios matuñbanáiri iyú Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná.

Adán y Cristo

¹² Bàaluité, yái idàbáanéericaté asíalica imànicaté ibáyawanáwa; càité idàbaca wenàiwicanái imànica ibáyawanáwa cháí èeri írìcu. Càité nacái idàbaca néetácawa méetàuculé Dios íicha nabáyawaná ichùuliacawa. Càité nacái yéetácáisi yàanàaca macái wenàiwicanái ìwali macáicáináta namànicaté nabáyawanáwa. ¹³ Ipíchawáiseté Dios imàacaca itàacáíwa profeta Moisés írì israelitanái írípiná, yáté macái èeri mìnanaí yàawirináimi namànicaté nabáyawanáwa. Ínaté néetácawa nabáyawaná ichùuliacawa. Càmicáalíté wenàiwica yáalíawa Dios iwàwáaná nàyaca machacàníiri iyútá, yá càmitaté cabáyawaná níatá. Quéwa náalíacatéwa. ¹⁴ Yáté wenàiwicanái yéetácawa Adán yàasu èericatáiseté àta profeta Moisés yàasu èerité nacái namànicáináté nabáyawanáwa éwita càmicáanítaté nayáa àicu ìyacaná càide iyúwaté Adán iyáaná abéeri àicu ìyacaná íwítáaná càmiíricaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Siúcade wéewáidacuéwa Adán ìwali, Cristo ìwali nacái, yái yàanèripínacaté madécaná camuí Adán idénáami.

¹⁵ Quéwa yái Adán ibáyawanámicaté, máini áiba íwítáanáde íicha yái cayábéerica Dios imàníirica walí mawèníiri iyú. Madécaná wenàiwica néetácawa abéeri asíali ibáyawaná ìwalíise, yái Adánca, quéwa Dios idéca imànica walí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú wía madécaná wenàiwicaca. Dios idéca imànica walí cayábéeri abéeri asíali ìwalíisená, yái Jesucristoca. ¹⁶ Abéeri asíali ibáyawaná, yái Adánca, máini áiba íwítáanáde íicha yái cayábéerica Dios imàníirica walí mawèníiri iyú. Cabáyawanáca macáita wenàiwica Adán ibáyawaná ìwalíise quéwa Dios idéca imànica cayábéeri mawèníiri iyú wenàiwicanái írì abéeri asíali ìwalíisená, yái Jesucristoca, mabáyawanácaalíté Dios íicáca wenàiwica imàníiyéicaté ibáyawanáwa manuísíwata. ¹⁷ Báisíta wenàiwicanái néetácatéwa abéeri asíali ibáyawaná ìwalíise, yái Adánca. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú, íná yéewa wáalíacawa báisiiri iyúcani, wía Dios íiquéeyéica mabáyawanéeri iyú, wàypíná cáimiétaquéeri iyú, casíimáiri iyú nacái wacáuca wálisài yáapichawa abéeri asíali ìwalíisená, yái Jesucristoca.

¹⁸ Càité Adán ibáyawaná cabáyawanacaté imànica macái wía èeri mìnanaíca Dios yúuwichàidáanápínáté wía. Quéwa Jesucristo imànicaté cayábéeri càide iyúwaté Dios iwàwáaná yéetáanápínátéwa wabáyawaná ìwalíise yéewacaténá mabáyawanáca Dios íicáca macáita wía. ¹⁹ Imáanáca cabáyawanáca wía madécaná wenàiwicaca abéeri asíali ibáyawaná ìwalíise yái báawéerica abéeri asíali imàníiricaté, yái Adánca, càmiíricaté imàni càide iyúwaté Dios íimáaná. Càita nacái mabáyawanáca Dios íicápiná wía madécaná wenàiwicaca ìwalíise yái cayábéerica abéeri asíali imàníiricaté, yái Jesucristoca, yái yebáidéericaté iyúwa Dios ichùulianá imànica.

²⁰ Dios imàcacaté itàacáíwa profeta Moisés írì yéewacaténá wenàiwicanái yáalíacawa máini cabáyawanáca nía. Quéwa éwita wamànicáanítaté wabáyawanáwa manuísíwata,

càicàaníta Dios imànicaté walí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata cachàiníwanái wabáyawaná manuíri íicha. ²¹ Quéechatécáwa wenàiwica néetácatéwa méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ichùullacawa. Quéwa siúcáisede Dios, yái cayábéeri íiwitáiseca, icùaca wía imànicaténá walí cayábéeri mawèníiri iyú, yá mabáyawanáca Dios iicáca wía, yàaca nacái wacáuca càníiri imáalàawa Wáiwacali Jesucristo yéetácaí ìwalíse.

6

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

¹ Cawàwanáta áibanái iyúunáidaca nùasu tàacáisi íimáanáca cayábaca càicaalí wáimaca: “Wamànicué wabáyawanáwa mamáalàacata manuísíwata yéewanápiná macái èeri mìnanaí náalíacawa máiníiri cayábaca Dios íiwitáise néemíacáiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná manuíri íicha”, càì áibanái íináidacawa. ² ¡Càmíirita! Wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái càmita iwàwacutá wamànica wabáyawanáwa quirínama. Péemíacué comparación: Wenàiwica yéetéerimiwa càmita yáalimá imànica quirínama ibáyawanáwa cháí èeri írìcu. Càita nacái wía. Càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, íná iwàwacutá càmita quirínama wamànica wabáyawanáwa. Wamànicaalí wabáyawanáwa mamáalàacata, càmita wáalimá wàyaca abédanamata Dios yáapicha. ³ ¡Càmitasicué píalíawa wadàbacaté wàyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa? Càité wadàbaca wàyaca weebáidacaalíté Cristo Jesús itàacái wabautizáanápínatéwa wáasáidacaténá weebáidaca. Siúcade wàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, íná iwàwacutá wàyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, càimíinápíná quirínama wamàni wabáyawanáwa. ⁴ Yái wabautizáanácawa, yácata yéetácaisi yéenáíwaná nacáiri. Càide iyúwa nabàliacaalí yéetéerimiwa càiculíi írìculé, càita nacái walicùacatéwa úni yáaculé càide iyúwa wéetáca nacáicaalíwa Cristo yáapicha wabautizácaalítéwa wáasáidacaténá weebáidaca Cristo itàacái. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca wadàbacaté wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca Dios yàacaté wacáuca wàlisàì yéewanápiná wàyaca wàlisàì wáiwitáise yáapichawa càide iyúwaté Wáaniri Dios cachàiníiri íiwitáise imichàidáanáté Cristo yéetácaisi íicha.

⁵ Wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetáanáwa. Càita nacái báisíiri iyú wadèniaca siúcáisede wacáuca wàlisàìwa Cristo yáapicha. ⁶ Wáalíacawa Dios idéca ichuidaca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi ichànica, Cristo yéetácaí ìwalíse, yái natàtèericaté cruz ìwali, yéewanápiná chuìca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná nacái càmita wamàni mamáalàacata wabáyawanáwa, iyúwa áibanái yàasu wenàiwicanái iwàwacutáaná íibaidaca mawèníiri iyú náiwacali írìwa. ⁷ Càide iyúwa yéetéerimiwa càmíiná imàni ibáyawanáwa quirínama cháí èeri írìcu, càita nacái wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, íná iwàwacutá càmita quirínama wamàni wabáyawanáwa. ⁸ Wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetáanáwa. Íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani wàyaca abédanamata Cristo yáapicha. ⁹ Cristo idéca imichàacawa yéetácaisi íicha, íná yéewa wáalíacawa càmita quirínama yéetáwa àniwa. Càmita quirínama yéetácaisi yáalimá imawèniadacani. ¹⁰ Cristo yéetácatéwa abé yàawiríata ichuidacaténá wáicha wabáyawaná càiripináta, yái wabáyawaná ichànica, quéwa siúcáisede Cristo ìyaca càiripináta Dios yáapicha imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Càitacué nacái pía. Cristo Jesús yéetácatéwa píichawalínacué, néeseté icáucàacawa, íná iwàwacutácué piicáca píawawa iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, pìyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Íná picácué pimàni pibáyawanáwa. Néese pìyacué iyúwa cáuyéi wenàiwica Dios írìpiná, iyúwa wenàiwica imichèeyéicatéwa yéetácaisi íicha, pìyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha píibaidacaténacué Dios írìpiná cáimiétaquéri iyú.

¹² Iná picácué pimàaca píiwitáise cabáyawanéeri ichùuliaca pía pimànínapíná pibáyawanáwa iyúwa píiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná. ¹³ Picácué pimàaca píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùuliaca pía iyúwa píiwacali pimànínapínácué mamáalàacata pibáyawanáwa piiná iyúwa, píiwitáise iyú nacáíwa. Néese pimàacacué píawawa Dios irí pimànicaténácué cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Bàaluitécáiná pìyacatécué déeculé Dios ícha iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawanácué yáapichawa, quéwa siùcade iwàwacutácué pimàacaca píawawa Dios irí pìyacaténácué càide iyúwa píiwitáise wàlisàí ímáaná picáuca wàlisàí yáapichawa, pimànicaténácué cayábéeri macáí píiwitáise iyúwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁴ Bàaluité píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùuliacatécué pía. Yá Dios ímacaté cabáyawanácuéca pía, iwàwacutáanácué nacáí piùwichàacawa pibáyawaná ichùuliacawa. Quéwa Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníri iyú imàacáanápínaté iwàwawa pibáyawaná íchacué, íná siùcade iwàwacutácué càmita pimàni càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulianácué pía, néese Dios ichàiniadapínácué píawa pimànicaténácué càide iyúwa iwàwáaná.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵ Wáalíacawa Dios idéca imànica walí cayábéeri càí mawèníri iyú: Mabáyawanáca iicáca wía éwita càmicáaníta wamàni macáita càide iyúwa iwàwáaná. Néese siùcade cawàwanáta áibanái nayúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa Dios imàacacáiná iwàwawa wabáyawaná ícha éwita càmicáaníta wamàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùulianá. ¡Càmírita! ¹⁶ Péemiácué comparación: Píalíacuéwa pimàacacaalícué píawawa áiba wenàiwica irí pimànicaténá càide iyúwa ichùulianácué pía, yásí yàasu wenàiwicaca imànicuéca pía fíbaidéeripíná irí mawèníri iyú. Iwàwacutácué nacáí pimànica càide iyúwa ichùulianá pía. Càita nacáí píacué: Pimàacacaalícué pibáyawaná ichùuliaca pía, yásí pibáyawaná yàasu wenàiwicaca imànipínácuéca píawa, yá péetápinácuéca méetauculé Dios ícha pibáyawaná yáapichawa. Quéwa pimànicaalícué càide iyúwa Dios ichùulianá pía, yásí Dios yàasu wenàiwicaca imànipínácuéca píawa, yá pìyapínácuéca machacàníri iyú. ¹⁷ Quéwa nùaca Dios irí cayábéeri pìwalícué. Bàaluité pimànicatécué càide iyúwaté pibáyawaná ichùulianácué pía, quéwa siùcade peebáidacuéca tàí íméeri iyúni yáí tàacáisi cayábéerica Dios ibànuèricaté wenàiwica irí néewáidacaténácué iyú pía. ¹⁸ Dios idéca iwasàacuéca pía píiwacali bàaluisàimi íchawa, yáí pibáyawaná ichàinica ichùulìericatécué pía. Yá pidécuéca pidàbaca pìyaca machacàníri iyú càide iyúwacué Píiwacali wàlisàí ichùulianácué pía, yáí Wáiwacali Jesucristoca. ¹⁹ (Nucàlidacuéca nùyaca piríni càide iyúwa wenàiwica itàaníiná aliséeri tàacáisi iyú càmicáinácué píalía péemiaca cayábani càinácaalí ímáaná, càulenácáinácué píichani.) Quéchatécáwa pimàacacatécué pibáyawaná ichùuliaca pía pimànicaténáté pibáyawanáwa casaquèeri manuísíwata. Quéwa siùcade iwàwacutácué pimàacaca píawawa Dios irí pìyacaténácué machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, píibaidacaténácué Dios irípiná mabáyawanáwaca macáí pichàini iyúcuéwa.

²⁰ Pimànicaalítécué càide iyúwa pibáyawaná ichùulianácué pía, yáté càmitacué píibaida Dios irípiná, ínaté càmitacué pimàni cayábéeri pìyacaténácué machacàníri iyú. ²¹ Píalíacuéwa cayába càmitaté pìya casíimáiri iyú, néese pibáyawanácué itécate yàacawa pía irìculé yáí yéetácáisica cànírica imáalàawa. Báicuéca pía siùca ìwalíse yáí pimàníricatécué, íná canéerica iwèni piríni yáí iyúwaté pìyáaná bàaluité. ²² Quéwa Dios idéca ichuidacuéca píicha pibáyawaná, yáí píiwitáise bàaluisàimi ichàinica. Yá pidécuéca pidàbaca píibaidacuéca Dios irípiná iyúwa yàasu wenàiwica. Yá pidécuéca peedáca piríwa yáí cayábéeri iwènica: Dios imàacacué píibaidaca irípiná mabáyawanéeri iyú cháí èeri irìcu, yá nacáí imàacapínácué pìyaca yáapicha chènuniré càiripínáta. ²³ Abéericata nawèni needáca nalíwa cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa. Needáca nalíwa meedá yéetácáisi. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri mawèníri iyú, yàaca wacáuca càníri imáalàawa Wáiwacali Cristo Jesús yáapicha, wía yeebáidéyéica itàcáí.

7

Un ejemplo tomado del matrimonio

¹ Píacué nuénánái judíoca, yáaliyéicawa tàacáisi ìwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise. Píaliacuéwa yái tàacáisi ichùuliaca wenàiwica abéta idècunitàacá cáucani yái wenàiwicaca. ² Péemiacué comparación: Dios itàacái ímaca walí, caníríichúa inanái càmita udé uèpùacawa unìri íchawa àta yéetacatalétawa uícha, ímacáiná càì yái tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Quéwa unìri yéetacaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimonioica, yásí canáca ubáyawaná éwita uedácaalí ulíwa áiba àniwa. ³ Iná uimácaalí áiba asíali yáapicha cà míirica unìrisíwa idècunitàacá cáuca yái unìrica, yá umànica ubáyawanáwa. Quéwa unìri yéetacaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimonioica. Yásí úalimá ucásàacawa áiba asíali yáapicha mabayawanéeri iyú.

⁴ Càita nacái píacué nuénánaica. Bàaluité máiní cabáyawanácuéca pía, ínáté càmitacué píalimá pimànica càide iyúwaté Dios itàacái ímáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Quéwa Cristo yéetacatéwa píchawalínacué, íná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéeteyéicatéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ícha. Càmitacué quirínama yáalimá ichùuliaca pía. Siúcáise de Cristo yàasu wenàiwicacuéca pía, yái imichèericatéwa yéetacáisi ícha. Càita wáalimá wamànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵ Bàaluité wàyaca wabayawaná yáapichawa, yáté wémíaca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté ímèerica càinácaalí Dios iwàwaca wàyaca machacàníiri iyú. Wáalíacatéwa càirínácaalí wawàsi Dios imáisanèericaté wamànica, ínáté máiní wawàwacaté wamànica càiri wawàsi. Iná yái wabayawanáca itecaté yàacawa wía yéetacáisi iriculé méetàuculé Dios ícha càiripináta. ⁶ Quéwa idéca chuíca wáicha wabayawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi ichàinica, ichùulièricaté wamànica wabayawanáwa méetàuculé Dios itàacái ícha. Iná Dios idéca iwàsàaca wía wáibaidacaténá irípiná wacáuca wàlisài yáapichawa Espíritu Santo yèerica walí. Càmita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabayawaná ichùulianá wía, yái wáiwitáise bàaluisàimica cà míiri iwàwa wamànica càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yái bàaluisàimi tàacáisica profeta Moisés itànèericaté.

El pecado que está en mí

⁷ Cawàwanáta áibanái wenàiwica iyúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca báawaca meedáni yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmíirita! Néese, máiní cayábéericani yái tàacáisica, quéwa núalíacáinatéwa Dios imáisaníata nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, íná máiní nuwàwacaté numànica nubáyawanáwa. Càmiccaalíté tàacáisi imáisaníata nuwàwaca numànica nubáyawanáwatá, yá càmitaté máiní nuwàwa numànica nubáyawanáwatá. ⁸ Quéwa máiní cachàinicaté mamáalàacata yàacatéwa nubáyawaná ìwalíise yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise, yái tàacáisi imáisanèericaté nuwàwaca numànica nubáyawanáwa. Yá nubáyawaná yáalimáidacaté núa ìwalíise yái Dios itàacáica, imàacáanápiná nufnáidacawa numànínápiná nubáyawanáwa macái íiwitáaná, macái wawàsi Dios imáisanèerica wamànica. Càmiccaalí wáalíawa Dios imáisaníaca wamànica áiba wawàsi báawéeri, néese càmita máiní wawàwa wamànica yái wawàsi báawéerica. ⁹ Bàaluité càmita núalía Dios imáisaníaca wawàwaca wamànica wabayawanáwa, ínáté nùyaca matuíbanáita, càmita achúma nufnáidacawa nuwàwawa nubáyawaná ìwaliwa. Quéwa idécanáamité núalíacawa Dios càmita iwàwa wáináidacawa wamànínápiná wabayawanáwa, yá máiní cachàinicaté mamáalàacata yàacatéwa nubáyawaná ichàini nuwàwáanápináté numànica nubáyawanáwa. Yá núalíacatéwa cabáyawanáca núa, iwàwacutáanápináté nacái nuétacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùuliacawa. ¹⁰ Dios imàacacaté itàacái cayábéeriwa profeta Moisés irí yásáidacaténá walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wáyacaténá casíimáiri iyú, mabayawanéeri iyú nacái Dios yáapicha. Quéwa nubáyawaná ichìwáidaca núa numànínápiná nubáyawanáwa, íná yái tàacáisica imàacacaté núalíacawa cabáyawanéerica núa, iwàwacutáanápináté nacái nuétacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. ¹¹ Yáté nubáyawaná yáalimáidaca núa Dios itàacái cayábéeri ìwalíise,

yáté nubáyawaná ichìwáidacaté núa. Yá nubáyawaná cabáyawanáca imànicaté núa Dios itàacái iyú, nuétáanápínátéwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùuliacawa.

¹² Máini cayábéericani, yái tàacásica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí, imáisaníacáiná wamànica wabáyawanáwa. Máini cayábéerica nacái yái tàacáisi imáisaníerica wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. Yái tàacásica yéewáidaca wía wàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cayábéericani yái tàacásica iyúudàacáiná wía wàyacaténá casímáiri iyú. ¹³ Yái cayábéeri tàacásica profeta Moisés itànèericaté, canáca yéewaná wayúunáidaca báawéericani ìwalíise yái ímáanáca iwàwacutáca wéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta wabáyawaná ichùuliacawa. ¡Càmíirita! Néese máinicáiná cabáyawanáca núa, íná núalíacáinátéwa Dios itàacái cayábéeri imáisaníaca numànica nubáyawanáwa, ínaté máini nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, yá iwàwacutácaté nuétáanápínáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Iná yéewa núalíacawa amaléeri iyúni, máini báawacani yái nubáyawanáca, nubáyawanácainá ichùuliaca numànica nubáyawanáwa éwita núalíacáanáta Dios itàacái cayábéeri imáisaníaca numànica càiri.

¹⁴ Wáalíacawa báisiiri iyú cayábéericani yái tàacásica profeta Moisés itànèericaté yácáiná Espíritu Santo imàacacaté Moisés itànàacani. Quéwa báawéeri meedá nuíwítáise càide iyúwa macái èeri mìnánái íiwítáise ìyáaná: Nubáyawaná ichùuliaca núa cachàiníiri iyú numàníinápiná nubáyawanáwa, càide iyúwa áiba náiwacali báawéeri íiwítáise ichùulíaná cachàiníiri iyú yàasu wenàiwicawa íbaidéerica irí mawèníiri iyú càiripináta. ¹⁵ Càmita núalíá caná yéewa nuíwítáise càica ìyaca; càmita numàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese, numànicáita meedá báawéeri wawàsi càmfírira nuwàwa numànica, yái máiníirica báawaca nuicáca. ¹⁶ Báawaca nuicáca yái numàníirica, càita nudéca núasáidaca núalíacawa cayábéerica Dios itàacái, báisiirica nacái. ¹⁷ Iná núa, idènièrica wàlisàí íiwítáise, càmita nuwàwa numànica nubáyawanáwa. Quéwa éwita càmicáanáta nuwàwa numànica nubáyawanáwa, càicáanáta nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùuliaca numàníinápiná nubáyawanáwa. ¹⁸ Núalíacawa canáca irí cayábéeri, yái nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica. Ewita nuwàwacáanáta numànica cayábéeri, càicáanáta càmita núalímá càì numànica nuchàini iyúwa. ¹⁹ Càmita numàni cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, néese numàni mamáalàacata nubáyawanáwa, yái càmfírira nuwàwa numànica. ²⁰ Iná numànicaalí yái càmfírira nuwàwa numànica, yá càmita núa yái iwàwéerica imànica íbáyawanáwa, néese nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri, yácata ichùulíerica numàníinápiná nubáyawanáwa.

²¹ Càì ichàbaca núa, macái èerita nuwàwacatáita numànica cayábéeri, càmita yéewa numànicani, néese numànicáita yáawami nubáyawanáwa. ²² Máini cáinináca nuicáca Dios itàacái. ²³ Quéwa ìyaca nuwàwalicu áiba chàinisi càmfírira imàaca nuínáidacawa machacàníiri iyú, ipéliéri nacái nuíwítáise wàlisàí íipunita. Yácata nuíwítáise, yái cachàini, yái nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica, idacuèrica núa iyúwa presoíri.

²⁴ ¡Máini achúmaca nuwàwa! ¿Cawiná iwàsàapíná núa ícha yái nubáyawaná ichànica iwàwéerica itéca núa yéetácáisi irìculé, nuétácaténáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùuliacawa? ²⁵ Abéericata Dios yáaliméeri ichuìdaca nuícha nubáyawaná ìwalíise yái cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imàníiricaté nulípiná, íná nùaca Dios irí cayábéeri. Càita nùyaca cháí èeri irìcu: Nuwàwaca numànica càide iyúwa Dios ichùulíaná wamànica, quéwa nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùuliaca núa mamáalàacata numàníinápiná nubáyawanáwa. Quéwa Dios idéca ichuìdaca nuícha nubáyawaná.

8

La vida conforme al Espíritu de Dios

¹ Iná yéewa wáalíacawa Dios càmita yùuwichàidapíná wíawa wabáyawaná ìwalíise, infierno irìcu, yái manuíri quicháica, wía ìyeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha.

² Yá cáiná Espíritu Santo yàaca wacáuca càmfiri imáalàawa, wía ìyéeyéica abédana-mata Cristo Jesús yáapicha. Yá Espíritu Santo ichàini ichuìdaca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa wabáyawaná ichùulianá wía, yái wáiwitáise bàaluisàimica iwàwéerica itéca wía yéetácáisi irìculé, wéetácáténáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta. ³ Dios imàacacaté itàacáíwa profeta Moisés irí, quéwa wáalimáidacaalíté wamànica càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná, yáté càmita wáalimá wachuìdaca wáichawa wabáyawanáwa máinicáináté wawàwa wamànica wabáyawanáwa, wía èeri mìnánáica. Quéwa Dios idéca imànica walí yái cayábéerica càmfiricaté wáalimá wamànica: Dios ibànùacaté Iriwa càiride iyúwa waicacánáwa, wía èeri mìnánái imàniyéica ibáyawanáwa. Dios ibànùaca Iriwa yéetáanápináwa iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalíise. Càité Dios yùuwichàidaca Iriwa wabáyawaná ìwalíise ichuìdacadaténá wáicha wabáyawaná. ⁴ Dios imànicaté càì yéewanápiná wáalimá wàyaca machacàníri iyú càide iyúwa ichùulianá wía irìcuíse yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Iwàwacutácáiná càmita wamàni càide iyúwa wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri iwàwáaná, néese iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná wamànica.

⁵ Cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, íináidacawa meedá wawàsi ìwali isímáidéeripinácani báawéeri iyú. Quéwa cawinácaalí imànírica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, íináidacawa imànicaténá wawàsi casíimáiripináca Dios iicá. ⁶ Cawinácaalí wenàiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yá náiwitáise itépiná níawa yéetácáisi irìculé méetàuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná ìwalíise. Quéwa cawinácaalí imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, nadèniaca nacáuca wacáuca càmfiri imáalàawa, nàya nacái matuíbanáiri iyú, cayábacáiná náapicha Dios. ⁷ Cawinácaalí wenàiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, nàuwidaca namànica Dios, càmicáiná náalimá namànica càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná, càmita nacái nawàwa namànica càì. ⁸ Iná cawinácaalí ìyéeyéica càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri ichùulianá nía, càmita náalimá namànica yái casíimáirica Dios iicá.

⁹ Píacué quéwa, càmitacué pìya càide iyúwa bàaluisàimi íiwitáisesi ìyáaná, néese núalíacué pìyaca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yá cáiná Espíritu Santo ìyacué piwàwalícu yàacawéeridacadaténácué pía. Cawinácaalí wenàiwica canéerica irí Espíritu Santo Cristo ibànùerica walí, càmfirica Cristo yàasu wenàiwicacani. ¹⁰ Cristo ìyacaalícué piwàwalícu, yá cáuca Espíritu Santo imànica píiwitáise càiripináta, éwitacué yái píináca pidènièricuécá chái èeri irícu yéetácáanítawa áibaalíwa, machawàcacáiná wainá macáita ìwalíise yái wàawirimi Adán ibáyawanáca. Cáuca Espíritu Santo imànicuécá píiwitáise, mabáyawanácáinácué Dios iicáca pía. ¹¹ Wáaniri Dios icáucàidacadaté Jesús yéetácáisi ícha. Néeseté Dios ibànùaca Espíritu Santo ìyacadaténá wawàwalícu. Espíritu Santo ìyacaalícué piwàwalícu, yásí Dios icáucàidapinácué píawa wàlisàì iyú yéetácáisi ícha áibaalípiná càide iyúwaté Dios icáucàidáanáaté Cristo yéetácáisi ícha. Yá Dios icáucàidapinácué píawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu ìyéericuécá piwàwalícu.

¹² Iná nuénánái, wáalíacáináwa Dios icáucàidapiná wíawa, íná iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo ichùulianá wía. Píacué wamàni iyúwa wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulianá wía. ¹³ Pimànicaalícué píacawa càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulianá, yá péetápinácuécawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Quéwa pimàacacaalícué Espíritu Santo iyúudàacuécá pichuìdaca píchawa píbayawanáwa, yái píiwitáise bàaluisàimi ichàinica, yá píyapinácuécá càiripináta.

¹⁴ Macái imàniyéica càide iyúwa Espíritu Santo yàalàaná nía, níacata Dios yéenibe. ¹⁵ Yái Espíritu Santo Dios ibànùerica walí càmita máini ichùulí wía cachàiníri iyú, càmita nacái cáalu imànica wía, càide iyúwa áiba náiwacali ichùulianá yàasu wenàiwicawa cachàiníri iyú. Néese Espíritu Santo imàacaca Dios yéenibeca wía, íná yéewa wamáidaca Dios irí: “¡Pía Wáaniri!” càì wáimaca Dios irí. ¹⁶ Yái Espíritu Santoca, yácata

icàlidéerica walíni wawàwalicuíse, Dios isùmanáireca wía. ¹⁷ Dios yéenibecáiná wía, íná Dios yàapíná walí cawèníiri càide iyúwaté ímáaná cáimiétacanéri iyú. Yá weedápiná yái cawèníirica Cristo yáapichawa, wàuwichàacáináwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, wàyacaténá cáimiétaquéeri iyú yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri iricu.

La gloria que ha de venir

¹⁸ Nuicáca iyúwa achúméeríina meedá yái wàuwichàanácawa cháí èeri iricu nuínáidacáináwa ìwali yái wàyáanápínáca cáimiétaquéeri iyú Wáiwacali yáapichawa chènuniré icamaláná mèlumèluíri iricu wacùacaténá yáapicha macáita. ¹⁹ Macáita wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri iricu, capiraléeri cáli íinata nacái, macáita máini natuíyàaca wéenáiwaná yàanàaca caquialéta, Dios yáasáidacatáipínácata yéenibeca wía. ²⁰ Dios yùuwichàidacaté macáita wawàsi idàbéericaté, íná càmita máini cayábaca nàyaca siùcade, Dios íináidacáinátéwa yùuwichàidáanápínáté nía. Quéwa Dios iwàwacaté iwasàaca macáita wawàsi yùuwichàacáisi íicha áibaalípiná. ²¹ Macái wawàsi Dios idàbéericaté, áibaalípiná Dios iwasàapíná níawa báawéeri íicha, càmita quirínama nacái nabadácawa, néese nàypíná cayábéeri iyú wáapicha, wía Dios yéenibeca, wàyapínacáiná mabáyawanáwaca, cáimiétaquéeri iyú nacái Dios icamaláná mèlumèluíri iricu. ²² Wáalíacawa macái wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri iricu, capiraléeri cáli íinata nacái, macáita yái iyéerica idéca yùuwichàacawa déecuíri iyú Dios idàbacaítaseté yùuwichàidaca nía àta siùca nacáide, èeri mìnanaí ibáyawaná ìwaliíse. Yá macáita nàuwichàacawa, càide iyúwa inanái ùuwichàacaalíwa umusúadacaténá iicá èeri. ²³ Càmita abéta yùuwichàacawa yái macáita wawàsi Dios idàbéerica, wíacáaníta nacái wàuwichàacawa, wía Dios yèeyéicaté irí Espíritu Santo wáalíacaténáwa Dios imànínápíná walí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná walí. Wàuwichàacawa wáináidacawa wawàwalicuísewa idècunitàacá watuíyàaca wéenáiwaná yàanàaca, Dios yáasáidacatáipínáta yéenibeca wía imichàidacaalípiná wíawa yéetácáisi íicha. ²⁴ Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, imànicaténá walí cayábéeri áibaalípiná wapíchalécáwa. Imáalàidacaalíté imànica walí yái cayábéeritá, yá càmita iwàwacutá watuíyàacatáni. ²⁵ Quéwa càmitàacá yéewa waicáca yái cayábéeri watuíyèerica siùcade, íná iwàwacutá watuíyàaca mamáalàacatani, matuíbanáiri iyú, càmita nacái waméyáawa watuíyàacani.

²⁶ Càita nacái Espíritu Santo iyúudàaca wía, ichàiniadaca wáiwitáise, càmicáiná wáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná wasutáca Dios íicha càide iyúwa iwàwacutáaná wáalíacawa. Quéwa Espíritu Santo isutáca walípiná Dios íicha manuísíwata. Isutáca walí Dios íicha tàacáisi iyú càmíirica yéewa èeri mìnanaí yáalimá icàlidaca nataacái iyúwa. ²⁷ Diosca, yái yáalíerica wawàwa, yáalía nacái yéemíaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica, yácáiná Espíritu Santo isutáca walí Dios íicha càide iyúwa Dios iwàwáaná, wía Dios yéenibeca.

Más que victoriosos

²⁸ Wáalíacawa macáita yái wachàbáanácawa, wía Dios yàasunáica, Dios idéca imàacaca ichàbacawa, iyúudàacaténá wía, yéewanápíná wàyaca càide iyúwa iwàwáaná, wía cáiníneeyéica iicáca Dios, Dios imáidéeyéica càide iyúwaté íináidáanáwa imáidáanápínáté wía yàasunáipínáwa. ²⁹ Dios yáalíacatéwa wàwali bàaluitésíwa, yáté íináidacawa imàacáanápínáté wadèniaca waicácanáwawa Dios liri iicácanáwa nacáiri, wadèniacaténá nacái wáiwitáisewa càide iyúwa Dios liri íiwitáise iyáaná yéewanápíná wabèericani, yái lirica, icuèrica wía manùbéeyéica. ³⁰ Wía Dios íináidéeyéicatéwa ìwali quéechatécáwa imàacáanápínáté wàyaca càide iyúwa liri iyáaná, wíacata Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa. Wía Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa, wíacata nacái mabáyawanéeyéicaté Dios iicá. Wía Dios iiquéeyéicaté mabáyawanéeri iyú, wíacata nacái Dios íináidéeyéicatéwa ìwali imàacáanápíná wàyaca cáimiétacanéri iyú yáapicha chènuniré icànéeyéipíná Dios icamaláná mèlumèluíri iyú.

³¹ ¡Iná péemiacué cayábani, nuénánái! ¡Dios yàacawéeridacáiná wía, íná canácata yáaliméerica imáalàidaca wía! ³² Dios càmitaté imáisanàaca wáicha Iiriwa, càmitaté nacái icùa Iiriwa yùuwichàacáisi ícha, néese Dios ibànùacaté Iiriwa yéetáanápínátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise. Dios imànicáinaté walí yái cayábéeri manuísíwéerica, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàanápíná walíni Iiri yáapichawa, macáita yái wamáapuèrica. ³³ ¡Canácata yáaliméeripíná icháawàaca wabáyawanámi iináwaná ìwali Dios irí, wía Dios yeedéeyéicaté yàasunáipínáwa! Yácáiná idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía. ³⁴ ¡Canácata yáaliméeripíná yúucaca wía infierno iriculé wabáyawanámi ìwalíise!, yácáiná Cristo Jesús yéetácatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, imichàacaté nacáwa yéetáacáisi ícha. Yáté yàacawa chènuniré yáawinacáténáwa Dios yéewápuwáise icùacáténá macáita Dios yáapicha. Jesucristo isutáca ìyaca Dios ícha walípiná mamáalàacata, itàaníca wawicáu Dios yáapicha. ³⁵ ¡Canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Cristo ícha, yái cáininéerica iicáca wía! Ewita wàuwichàacaalíwa, éwita nacái máinícaalí achúmaca wáináidaca wawàwawa, éwita nacái nàuwichàidacaalí wíawa Wáiwacali ìwalíise weebáidacáiná itàacái, éwita máapicaalí wía manuísíwata, éwita catúulécanaalí wía, éwita máinícaalí nawàwa namànica walí báawéeri, éwita nanúacaalí wíawa, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Cristo ícha, yái cáininéerica iicáca wía. ³⁶ Aiba profeta icàlidacaté Dios itàacái bàaluité íméerica càinácaalí Dios yàasu wenàiwicanái yùuwichàanápínátéwa. Ìimacaté:

“Mamáalàacata nawàwa nanúaca wía weebáidacáiná pitàacái. Càide iyúwa wenàiwica itécaalí ipìrawa oveja alé yàatalé inuéerica pìrái, càita nacái nawàwa nanúaca wía”, Ìimacaté yái profetaca.

³⁷ Quéwa éwita wàuwichàacáanítawa càiri wawàsi ìwalíise, càicáaníta wamawèniadaca wàacawa macái báawéeri íwítáaná, cachàiníwanái mamáalàacata nacái wáiwitáise Wáiwacali Jesucristo ìwaliwa, ichàini iyú nacái, iyúudàacáiná wía, yái Wáiwacalica cáininéericaté iicáca wía, yéetáanápínátéwa wáichawalíná. ³⁸ Núalíacáináwa báisíiri iyúcani canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios ícha yái cáininéerica iicáca wía. Ewita wéetácaalíwa, éwita wàyacaalí quiríta nacái, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios ícha. Angelnái nacái, demonio íwacanáiná nacái càmita náalimá needáca wía Dios ícha. Canácata báawéeriquéi yáaliméeri yeedáca wía Dios ícha, yái báawéerica ìyéerica siúcade, càita nacái báawéeri ìyéeripíná wapíchalécáwa, canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Dios ícha. ³⁹ Ewita wàacaalíwa dùlupùta yàasu cáli néré, càita nacái walicùacaalíwa depuíwalé cáli iriculé, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios ícha. ¡Yá canáca áiba wawàsi Dios idábéericaté yáaliméeripíná yeedáca wía Dios ícha, yái wáalíericawa cáinináca iicáca wía ibànùacáinaté Wáiwacali Cristo Jesús yéetáanápínátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise!

9

Dios ha escogido a Israel

¹ Núa, yeebáidéerica Cristo itàacái, núumacué pìrí báisíiri iyú, càmitacué nacái nuchìwáida pía. Espíritu Santo imàacacáiná matuŕbanáica nuwàwa, íná yéewa núalíacawa nucàlidacani báisíiri iyú. ² Máiní catúulécanaaca numànica nuwàwawa nuénánái israelitanái ìwaliwa, achúma nacái nuwàwa mamáalàacata nàwali. ³ Máiní cáinináca nuicáca nuénánáisiwawa, nùawiría yéenanái, ínáté batéwa nuwàwacaté càmita Cristo yàasu wenàiwica núa Dios yùuwichàidáanápínáté núa càiripínáta núalimácaalí nuétácawa nuénánái israelita íchawalínáwa, nuwasàacáténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Quéwa càmita yéewa nuétácawa náichawalíná nabáyawaná ìwalíise, éwita cáininácaaníta nuicáca nía manuísíwata. ⁴ Israel itaquénáinámica nía. Dios yeedácaté nía yàasunáipínáwa iicácaténá nía iyúwa yéenibewa. Bàaluité Dios ìyacaté nàacuésemi icamaláná mèlumèluíri iricuwa. Imànicaté nacái náapicha wawàsi icùanápínáté nía. Imàacacaté nacái itàacáwa profeta Moisés irí, yéewacáténá israelitanái yáalíacawa càinácaalíté Dios iwàwáaná nàyaca. Dios yéewáidacaté nía nacái namànicaténá culto

nàacaténá Dios icàaluíniná. Icàlidacaté nacái nalí cáimiétacanéeri iyúni imàníinápínaté nalí cayábéeri manuísíwata. ⁵ Níái israelitaca, níacata wàawirináimi itaquénáinámica. Néeseté Wáiwacali, yácata israelitanái yàasu Mesías, yái nacuèrinápináca Dios ibànuericaté nalí. Wáiwacali yàanàacaté aléi èeri iriculé, yáté imusúaca iicá èeri iyúwa israelitasàiri. Yái Wáiwacali, yácata Wacuèriná Diosca cachàinírica náicha canánama, icuèrica nacái macáita, íná wàacué Wáiwacali iríwa cayábéeri càiripináta. Báisíta, amén.

⁶ Quéwa éwita càmicáaníta macáita Israel itaquénáinámi neebáida Dios itàacái, càicáaníta Dios càmita yúuca íchawa itàacáíwa icàlidéericaté nalí cáimiétacanéeri iyú, ímérica imàníinápíná nalí cayábéeri. Quéwa càmita Dios iicá macáita Israel itaquénáinámi iyúwa yàasunáíwa, báisí israelitanáisiwaca, níacáiná abenaméeyéi néená càmita neebáida Jesucristo itàacái. ⁷ Dios càmita iicá iyúwa yàasunáíwa macáita Abraham itaquénáinámi, yácáiná Dios càì ímacaté Abraham irí: “Nuicápiná iyúwa nùasunáíwa píiri Isaac itaquénáinámi”, càì ímacaté yái Diosca, éwita Abraham idèniacáanítaté yéenibewa áibanái. ⁸ Iná yéewa wáalíacawa Dios càmita iicá iyúwa yéenibewa macáita Abraham itaquénáinámi, néese níawamita cawinácaalí yebáidéeyéica Dios itàacái Dios icàlidéericaté Abraham irí cáimiétacanéeri iyú, ímérica Dios imàníinápínaté cayábéeri Abraham itaquénáinámi irí. ⁹ Dios icàlidacáináté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté quéenibeca Abraham. Yáté càì Dios ímaca: “Aiba camuúpiná numàacapiná quéenibeca pírí úara piacawéetúaca Saraca, yá udèniapínáca uíríwa”, ímacaté yái Diosca.

¹⁰ Iyaca áiba wawàsi nacái: Wàawirimi Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac idèniacaté yéenibewa yàacawéetúaca Rebeca yáapichawa. Pucháiba asíanáica níara Isaac yéenibeca. Ibèeri ípidenáté Esaú, iméeréeri nacái ípidenáté Jacob. ¹¹⁻¹³ Quéwa ipíchawáiseté namusúa naicá èeri, ipíchawáiseté nacái namànica cayábéeri, báawéeri nacái, yáté Dios ímaca Rebeca irí: “Ibèeri íbaidapíná iméeréeri iríwa”, càité ímaca yái Diosca. Càité nacái profeta itànàacaté tàacáisi nàwali Dios inùmalicuíse. Dios ímacaté: “Cáininácaté nuicáca Jacob, quéwa càmitaté nuedá Esaú nùasu wenàiwicapínáwa”, càité ímaca yái Diosca. Càita wáalíacawa Dios yeedáca nía yàasu wenàiwicanáipínáwa càide iyúwaté ínáidáanáwa. Yásí imáidaca wenàiwica yàasunáipínáwa quéwa càmita ìwalíse yái namànírica.

¹⁴ Iná cawàwanáta áibanái ímaca báawacasa Dios íwítáise càmicáiná imáida wenàiwica yàasunáipínáwa ìwalíse yái namànírica. ¡Càmírita! ¹⁵ Dios ímacáináté profeta Moisés irí: “Nuicápiná napualé cawinácaalí nuwàwéeyéica nuicáca ipualé. Càita nacái catúulécanápiná nuicáca cawinácaalí nuwàwéeyéica nuicáca itúulécaná”, càité Dios ímaca. ¹⁶ Iná yéewa wáalíacawa Dios càmita iicá wenàiwica ipualé ìwalíse yái nawàwérica, ìwalíse nacái yái namànírica macái nachàini iyúwa. Néese iicáca napualé ínáidacáináté imàníinápíná nalí cayábéeri. ¹⁷ Càité nacái bàaluité Dios ímacaté faraón irí, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli. Dios ímacaté: “Nudéca numàacaca picúaca piásu cáliwa nùasáidacaténá nuchàiniwa macái èeri mìnanaí irí numànicaalípiná pírí wawàsi caiyéininéeri. Iná yéewa macái èeri mìnanaí yémìapíná nuináwaná ìwali”, ímacaté yái Diosca. ¹⁸ Càita wáalíacawa catúulécanáca Dios iicáca cawinácaalí Dios iwàwéeyéica iicáca itúulécaná. Dàalaca nacái imàacaca áibanái íwítáise dàalacaténá náináidacawa nawàwalicuísewa.

¹⁹ Cawàwanáta píimaca píináidacawa píriwa: “Dios imànicáiná càì, íná canáca yéewaná Dios yúuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica Dios imàacacáiná namànica nabáyawanáwa”, càì píináidacawa cawàwanáta. ²⁰ Picá càì píimaca. Wenàiwicacáiná pía meedá, canáca yéewaná písutáca péemíawa Dios cáná yéewa imàni wawàsi. Péemí comparación: Canácatáita càì catúa ímaca irí yái imànírica úa: “¿Cáná càì pímanica núa?”, càmita yéewa úuma úái catúaca. ²¹ Yái imànírica catúa yáalimá imànica íbái iyúwata iwàwáaná imànicani. Iná imànica íbái yéená úasíwaná, yéenáta nacái imàni áiba iwàsape iyú.

²² Càita nacái báisfiri iyú Dios yéewa imànica càide iyúwa iwàwáaná. Dios yéewa yúuwichàidaca manuísiwata ichàini manuíri iyúwa macáita wenàiwica Dios íináidéeyéi-catéwa yúuwichàidáanápíná nía, cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa. Dios idéca ìdeniaca yái namàníináca nabáyawanáwa déecuíri iyú. ²³ Càita nacái Dios imànica yeedácaténá wía yàasunáipínáwa. Dios íináidacatéwa catúulécánáanápínáté iicáca wía, imàníinápínáté nacái walí cayábéeri manuísiwata. Iináidacaté nacáiwa imàacáanápíná wàyaca cáimiétacanéeri iyú yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irìcu. Càì imànica walí yáasáidacaténa íiwitáise cachàiniíriwa macái wenàiwica irí. ²⁴ Iná Dios idéca imáidaca wía yàasunáipínáwa, abénaméeyéi wéenanái wía judíoca, abénaméeyéi nacái càmiyéi judío. ²⁵ Càité nacái profeta Oseas itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios inòmaliçuise. Dios íimacaté:

“Aibanái càmiyéité nucua bàaluité, nucùapíná níawa áibaalípiná. Nía nacái càmiyéica áibanái iwàwa bàaluité, cáininápínáca nuicáca níawa.

²⁶ Alé núumacatalécaté nalí: ‘Càmiyéicué pía nùasu wenàiwica’, alé núumapínáca nàwaliwa nuénibeca nía, núa cáuri Diosca”,

íimacaté yái Diosca. ²⁷ Bàaluité profeta Isaías íimacaté israelitanái ìwali: “Ewita manùbéeyéicáaníta níai Israel itaquénáinámica càide iyúwa càina imuluí, càicáaníta càmiyéipíná manùba nía Dios iwasèeyéipíná yàasu yúuwichàacáisi íichawa. ²⁸ Yácáiná Wacuèriná Dios imànipíná mesúnamáita macáita càide iyúwaté íimáaná imàníinápínáté cháí èeri irìcu”, càité íimaca yái Isaíasca. ²⁹ Càité nacái profeta Isaías íimaca bàaluité:

“Wacuèriná Dios, cachàiniíri náicha canánama, càmicaalíté ichàiniada wéenibe yéetácáisi íichatá, wía israelitaca, yáté càica wíatáde iyúwa pucháiba yàcalémi Sodomá, Gomorra nacái, Dios imáaláidéeyéicaté nabáyawaná ìwalísewa”,

càité íimaca yái profetaca Isaías.

Los judíos y el evangelio

³⁰ Péemiacué cayábani. Abénaméeyéi càmiyéi judío, càmiyéicaté nacái icutá Dios cayábáanápíná iicáca nía, mabayawanáca Dios iicáca nía, cawinácaalí yebáidéeyéica Jesucristo. ³¹ Quéwa, israelitanái càmitaté càì namànica. Nadèniacaté tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inòmaliçuise icàlidéerica càinácaalíté israelitanái iwàwacutáaná nàyaca machacàniíri iyú Dios iicápiná. Néese máinité náalimáidaca namànica macáita cayábéeri iyú càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná, náimacáinaté mabayawanáca Dios iicáca nía ìwalíse yái cayábéerica namàníricaté. Quéwa càmitaté mabayawaná Dios iicáca nía. ³² Nucàlidacué piríni siúcade cáná yéewa càmita mabayawaná Dios iicáca nía: Nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía ìwalíse yái namàníináca cayábéeri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùullianáté nàawirináimi. Càmita nawàwa cayábaca Dios iicáca nía ìwalísecaíta yái neebáidáanáca Dios. Iná yéewa nacaláacawa Dios íicha Jesucristo ìwalíse, báawacáiná naicáca Cristo yéetáanáwa cruz ìwali. Càita Jesucristo ìyaca nalí siúcade iyúwa manuíri íba wenàiwica yúuwèeriwa iwéré cáiwíri iyú. ³³ Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios inòmaliçuise Jesucristo ìwali. Yái Jesucristoca càicanide iyúwa manuíri íba. Dios íimacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuíri idàbacaténá imànica capíi dàalanama, càita nacái nubànùapíná abéeri wenàiwica israelitanái iríwa nacuèrinápíná máiniíri cayábaca, níara iyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí íipidenacatalé Sión. Quéwa abénaméeyéi néená càmitapíná neebáida itàacái, calúa nacái naicápinácani. Quéwa abénaméeyéi néená neebáidapíná itàacái, íná càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalísewa, yácáiná Dios imànipíná nalíwa macáita càide iyúwaté íimáaná nalí”, íimacaté yái Diosca.

10

¹ Píacué nuénánáica, máini nuwàwaca Jesucristo iwasàaca israelitanái Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Iná nusutáca Dios íicha nalípiná mamáalàacata neebáidáanápíná.

² Nùalimá nùcàlidaca nàwali yáí cayábéerica: Níái israelitaca máiní nawàwaca nàaca abéerita Dios icàaluíniná, quéwa càmita náaliawa cayába càinácaalí Dios iwàwáaná. ³ Càmita nawàwa neebáidaca Cristo yéetacatéwa yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca nía. Nawàwaca meedá namànica nachàini iyúwani, cayábáanápínása Dios iicáca nía ìwalíse yáí cayábéerica namànírica. Càmita nawàwa neebáidaca Cristo càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca nía. ⁴ Abéericata Cristo yáí yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté. Iná yéewa macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái, mabáyawanáca Dios iicáca nía.

⁵ Bàaluité profeta Moisés itànàacaté càinácaalí wenàiwica náalimáaná nàyaca machacàníiri iyú namànicaalí macáita càide iyúwa Dios itàacái ímáaná Moisés itànèericaté. Moisés ímacaté: “Cawinácaalí wenàiwica imànírica macáita càide iyúwa Dios ichùulianá, yácata ìyéeripiná casímáiri iyú”, càité ímaca. ⁶ Quéwa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo. Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté ímaca: “Picá càì píináidacawa: ‘Canácata yáaliméeripiná íríacawa chènuniré’ ”, càité ímaca Moisés. Yáí tàacáisi ímáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo chènuníise iyúudàacaténá wía. ⁷ Moisés ímacaté nacái: “Picá nacái píináidawa: ‘Canácata yáaliméeripiná iricùacawa yéetéeeyéimiwa yèewiré’ ”, càité ímaca Moisés. Yáí tàacáisi ímáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo yéetacáisi ícha iyúudàacaténá wía. Càmita iwàwacutá wamànica càiri càulenáca wawàsi yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. ⁸ Péemìa Dios itàacái íméerica: “Yáí tàacáisi ìyaca mawiénita pirí pinùmalìcu, piwàwalìcu nacái”, càì ímaca Dios itàacái. Yácata tàacáisi wacàlidéerica íméerica iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo, yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. ⁹ Picàlidacaalí áibanái irí Jesús iináwaná ìwali Wacuèriná Dioscani, peebáidacaalí nacái piwàwalìcuísewa Dios imichàidacaté Jesús yéetacáisi ícha, yásí Jesucristo iwasàaca píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹⁰ Weebáidacaalí wawàwalìcuísewa, yásí mabáyawanáca Dios iicáca wía. Càita nacái wacàlidacaalí áibanái irí waináwanáwa weebáidaca Jesucristo itàacái Wacuèriná Dioscani, yásí iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

¹¹ Aiba profeta itànàacaté Dios itàacái icàlidéerica tàacáisi Wáiwacali Cristo ìwali: “Cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái, càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalísewa, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita càide iyúwaté ímáaná nalí”, càì ímaca Dios itàacái. ¹² Cáinináca Dios iicáca wía abédanamata, judíocaalí wía, càmicaalí judío wía nacái wadèniacáiná abéerita Wáiwacaliwa, macáita wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Cristo itàacáiwa. Wáiwacali imàni nacái cayábéeri manuísíwata nalí macáita yèeyéica icàaluíniná. ¹³ Càicáináaté áiba profeta itànàaca Dios itàacái Wáiwacali Cristo ìwali: “Macáita cawinácaalí isutéeyéica Wáiwacali ícha iicáanápíná napualé, yá Wáiwacali iwasàapínáca níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha”, ímacaté yáí profetaca. ¹⁴ Iná yéewa wáalíacawa iwàwacutáaná wàaca wacàlidaca Wáiwacali iináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, càmicáiná náalimá nasutáca ícha iicáanápíná napualé, yáí càmíricáwaca neebáida itàacái. Càmita nacái náalimá neebáidaca ìwali yáí càmíricáwaca néemìa iináwaná ìwali. Càmita nacái náalimá néemíaca iináwaná ìwali canácaalí áibanái icàlidéeyéipíná nalí itàacái. ¹⁵ Càmita nacái wenàiwicanái yàa icàlidaca nalí itàacái càmicaalí áibanái ibànù nía. Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “¡Máiní casímáica waicáca nàanàanáca wàatalé, níái itéeyéica walí cayábéeri tàacáisi!” càité ímaca. ¹⁶ Quéwa càmita neebáida Jesucristo itàacái iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càité profeta Isaías itànàacaté Dios itàacái bàaluité. Ímacaté: “Wáiwacali, canácata yeebáidéerica walí wàasu tàacáisi, yáí wacàlidéerica nalí pinùmalìcuíse”, càité ímaca yáí Isaíasca. ¹⁷ Iná yéewa wáalíacawa iwàwacutá wenàiwicanái yéemíaca áiba icàlidaca nalí Cristo itàacái yéewacaténá neebáidaca Cristo. ¹⁸ Quéwa nusutáca nuémíawa: ¿Cawàwanáta càmitaté néemìa Dios itàacái, yáí tàacáisi icàlidéerica Dios iináwaná ìwali? ¡Báisíta, nadéerica néemíaquéera! Yácáiná Dios itàacái áiba profeta itànèericaté ímaca:

“Macái èeri mìnanaí àta alénacaalí nàyaca cháí èeri irìcu náalíacawa ìyaca abéeri Dios, naicácáiná macáita wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irìcu, capìraléeri cáli íinata nacái”,

càité íimaca yáí profetaca. ¹⁹ Yá nuèpùà nusutáca nuémíawa àniwa: ¿Càmitasica israelitanái yáalátéwa Dios yeedáanápínaté càmiyéi israelita yàasunáipínáwa? Báisíta, nadéerica néemíaquéera, yácáiná profeta Moisés itànàcaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Dios íimacaté:

“Píacué israelitaca, piicápinácué numànica cayábéeri càmiyéi israelita irí, yásí máinícué báawaca píináidacawa, calúacuéca nacái piicáca nía, níái piyúunáidéeyéicuéca càmiyéica yáalimá yáalíacawa Dios ìwali”,

íimacaté yáí Moisésca. ²⁰ Néese càmitaté cáalu profeta Isaías, yá itànàcaté càiri tàacásica àniwa Dios inùmalicuise. Dios íimacaté:

“Nudéca numàacaca náalíacawa nùwali, níara càmiyéica israelitaca, càmiyéicaté iwàwa yáalíacawa nùwali. Nudéca nacái núsáidaca nuíwitáise cachàiníriwa nalí, níara càmiyéicaté isutá yéemíawa nuináwaná ìwali”,

càité íimaca yáí Diosca, càmiyéi israelita ìwali. ²¹ Isaías itànàcaté Dios itàacái nacái israelitanái ìwali. Dios íimacaté: “Mamáalàacata nùalimáidacaté nuwènúadaca náiwitáise báawéeri íicha, níái israelitaca càmiyéica yeebáida nutàacái, càmiyéi nacái iwàwa nucùaca nía”, íimacaté yáí Diosca.

11

El Israel escogido

¹ Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íichawa yàasu wenàiwicawa cáininéeyéica Dios iicáca, níái israelitaca. ¿Càmírita!, núacáiná nacái israelitaca núa, Abraham itaquérinámi, Benjamín yàawiría yéenaca núa. ² Bàaluitésíwa Dios yeedáca israelitanái yàasu wenàiwicanáipínáwa, yá siúcade càmita yúuca íichawa nía. Píalíacuéwa càinácaalí Dios itàacái icàlidáaná profeta Elías ìwalité. Elías isutácaté Dios íicha, yáté Elías icháawàaca israelitanái iináwaná ìwali Dios irí. Elías íimacaté Dios irí: ³ “Nuíwacali, israelitanái nadéca nanúaca piasu profetanái, nadéca namáaláidaca piasu altar canánama, nàawirináimi nàacatalécaté picàaluíniná. Abéericata núa ìyaca quiríta. Nawàwata nacái quéwa nanúaca núa”, íimacaté yáí Elíasca. ⁴ Quéwa Dios íimacaté Elías irí: “Nudéca nucùaca nía báawéeri íicha, nùasu wenàiwicawa israelitanái siete mil namanúbaca asíanái càmiyéica yàa cuwáisàiri Baal yéenáiwana ícàaluíniná”, íimacaté yáí Diosca. ⁵ Càita nacái siúcade nàyaca mamáalàacata máisibáwanáita israelitanái Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa íináidacáinatéwa imànínápiná nalí cayábéeri mawèníri iyú. ⁶ Dios càmita yeedá nía yàasunáipínáwa ìwalíise yáí cayábéerica namànírira irípiná nachàini iyúwa. Néese Dios yeedáca nía yàasu wenàiwicapínáwa iwàwacáiná imànica nalí cayábéeri mawèníri iyú. Dios imànicaté nalí cayábéeri mawèníri iyú yeedácaalíte nía yàasunáipínáwa, éwita càmicáanítaté namàni cayábéeri.

⁷ Iná càica nàyaca: Madécaná israelitanái nawàwacaté Dios iicáca nía mabáyawanéeri iyú, quéwa Dios càmitaté càì imàni. Néese abenaméeyéi israelitanái Dios íináidéeyéicatéwa yeedáanápínaté nía yàasunáipínáwa, mabáyawanáca Dios iicáca nía. Quéwa áibanáica, dàalacaté Dios imàacaca náiwitáise dàalacaténa náináidacawa, càulenácaténaté neebáidacani, níái càmiyéica iwàwa yeebáidaca Dios itàacái. ⁸ Càité nacái profetanái itànàaca Dios itàacái israelitanái ìwali. Náimacaté: “Dios imàacacaté dàalaca náiwitáise, dàalacaténa náináidacawa, càmiyéipíná yáalía yéemíaca càinácaalí báisíri tàacáisi íimáaná. Càita nacái nía siúcade. Péemíacué comparación: Càica níade iyúwa wenàiwica idènièyéica ituíwa càmiíri náalimá naicáidaca iyú, idènièyéica nacái yùuwiwa càmiíri náalimá néemíaca iyú”, càité náimaca níái profetaca. ⁹ Rey David itànàcaté nacái Dios itàacái israelitanái ìwali. Íimacaté:

“Nàasu cayábéeri yàacàsi, cawèníri wawàsi nacái ichìwáidapíná nía, nayúunáidacaténa cayábaca náapicha Dios. Néese, ráunamáita Dios yùuwichàidapíná nía nabáyawaná ìwalísewa.

¹⁰ Càipináca níade iyúwa matufyéi, càmícaíná náalíawa Dios yúuwichàidáanápíná níawa. Dios imàacapíná báawéeri yúuwàacawa nàwali, yá nàuwichàapínáca mamáalàacata”, càité íimaca yái Dios itàacáica.

La salvación de los no judíos

¹¹ Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íchawa judíonái càiripináta nabáyawaná ìwalíse, yái càmínáca neebáida Jesús itàacái. ¡Càmírita! Dios càmítaté imàaca naméeràacawa yúucacaténá íchawa nía meedá càiripináta. Néese Dios iwàwacaté càmíiyéi judío yeebáidaca Jesús itàacái yéewanápiná judíonái iicáca càinácaalí càmíiyéi judío nàyaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá judíonái iwènúadaca íiwitáisewa neebáidacaténá nacái Jesucristo itàacái. ¹² Càmítaté judíonái yeebáida Cristo itàacái, íná Dios idéca imàacaca càmíiyéi judío yeebáidaca. Càita càmíiyéi judío nadéca nàanàaca cayábéeri wawàsi càmícaíná judíonái yeebáida Cristo itàacái. Iná yéewa wáalíacawa Dios imàníinápíná máiní cayábéeri cachàiníwanái macái èeri mìnánái írí judíonái iwènúadapínácaalí íiwitáisewa Dios írípíná àniwa yéewacaténá manùbéeyéi neebáidaca Cristo itàacái.

¹³ Quéwa siúcade nuwàwacué nucàlidaca pírí wawàsi, píacué càmíiyéica judío. Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá itàacái càmíiyéi judío írí, íná máiní cawènica nuicáca yái nuíbaidacalécawa, nuwàwaca nacái nuíbaidaca Dios írípíná cachàiníri iyú. ¹⁴ Nuwàwaca nuénánái judíonái iicáca càinácaalícué piyáaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá nawàwaca neebáidaca Cristo itàacái càide iyúwacué pee-báidáaná. Càita cawàwanáta núalimá nuwènúadaca náiwitáise Cristo írípíná iwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁵ Dios idéca iwènúacawa judíonái ícha càmícaínáté nawàwa neebáidaca Cristo itàacái, íná siúcade yáalimá cayábaca Dios macái èeri mìnánái yáapicha. Iná yéewa wáalíacawa Dios imàníinápíná máiní cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata macái èeri mìnánái írí judíonái nawènúadacaalípíná náiwitáisewa Dios írípíná àniwa. ¡Yásí máinípiná cayábaca walíni càide iyú wenàiwica ícáucàacaalíwa yéetácáisi ícha! ¹⁶ Péemiacué comparación: Judíonái imànicaalí idàbáanéeri pan ofrenda piná namàacacaténáni Dios írí sacerdotenái iyáapíná, yásí Dios yàasucani, yái idàbáanéeri panca namànírica íbesi ícha panpiná. Dios yàasucáináni, yái idàbáanéerica panca, íná Dios yàasuca yái íbesica macáirita. Càita nacái wamàacacaalí àicu ipìchu ofrenda iyú Dios írí, yásí Dios yàasuca nacái àicu yàanaca canánama. Yái comparaciónca ímáanáca càicanide iyúwa judíonái yàawirináimi. Dios yàasu wenàiwicacaté nía idàbáanéeyéicaté, íná yéewa wáalíacawa áibaalípíná Dios yàasu wenàiwicapínáca nacái nataquénáinámi, níái judíoca.

¹⁷ Péemiacué áiba comparación: Dios iicáca yàasu wenàiwicawa càide iyúwa olivo yéetaná. Quéechatécáwa yàasu wenàiwicaca níái judíoca. Néeseté abénaméeyéi néená nawènúadaca náiwitáisewa Dios ícha. Ináté càmíta quirínama Dios yàasu wenàiwica nía, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha. Néese Dios imáidacaté píá, píá càmíirica judío yàasu wenàiwicacaténá píá judíonái yáamirìcubàa, càide iyúwa wachanàidacaalí áiba íiwitáaná olivo yàanata ànalímáiséerica idàbáanéeri yàanamica yáamirìculé càyacanácáténáni olivo yéetaná ìwali. Yái yàanaca ànalímáiséeri wachanàidéerica olivo yéetaná ìwali ímáanáca càicanide iyúwa píá, píá càmíirica judío yeebáidéerica Cristo itàacái, yéewacaténá Dios yàasu wenàiwicaca píá, càide iyúwaté judíonái iyáaná quéechatécáwa. ¹⁸ Picá cáimacái piicáca píawawa náicha níái Dios yàasu wenàiwica idàbáanéeyéimica, níái judíoca. Piyúunáidacaalí cayábaca píá judíonái ícha, néese piwàwali càmíta yéewa cachàinica píá Dios yàasu wenàiwica idàbáanéeyéi ícha, níara judíonái yàawirináimi yeebáidéeyéicaté Dios itàacái bàaluité, càide iyúwa àicu yàana càmíiná yéewa càiyacanácani ichàini iyúwa méetàuculé àicu ipìchu ícha.

¹⁹ Cawàwanáta càì píimaca: “Quéwa Dios iwichùacaté idàbáanéeri yàanami ichanàidacaténá núa olivo yéetaná ìwali. Càita Dios imàacaca yàasu wenàiwicaca núa, íná cayábéerica núa judíonái ícha”, càì piwàwa píimaca cawàwanáta. ²⁰ Cayába,

nuénàsàiri, picá càì pínáidacawa. Piwàwali Dios yúucacaté íchawa nía càmiyécate yeebáida itàacái, idéca nacái imàacaca yàasu wenàiwicaca pía peebáidacáiná Jesucristo, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha wachanàidacatená áiba íiwitáaná olivo yàana àicu ìwali. Càité Dios imànica pirí cayábéeri, íná picá cachàini piicáca píawawa judíonái ícha, néese piaca Dios icàaluíniná, picá píchawa cayába nacái, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. ²¹ Càmicáináté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha níái idàbàanéeyéimica yàanaca, níái judíoca càmiyéica yeebáida Cristo itàacái. Iná yéewa wáalíacawa càmita imàacapiná iwàwawa pibáyawaná ícha pimànicaalí pibáyawanáwa mamáalàacata càide iyúwaté judíonái imàníná. ²² Iná pínáidawa cayába Dios ìwali máiniiri cayábaca íiwitáise, quéwa máiniiri cachàinica íiwitáise nacái. Dios imànicaté cachàini nalí icaléyécatewa Dios ícha nabáyawaná ìwalísewa, néese imànicaté pirí cayábéeri. Quéwa iwàwacutá peebáidaca itàacái mamáalàacata, piwènúadacatená píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Càmicaalí càì pimàni, yásí yúuca íchawa pía càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha. ²³ Quéwa judíonái nawènúadacaalí náiwitáisewa neebáidacatená Cristo itàacái, yásí Dios yàasu wenàiwicaca nía àniwa, càide iyúwa wachanàidacaalí olivo yàanami àniwa olivo yéetaná ìwali wàlisàì iyú, cachàiniíricáiná Dios imànicaténá càì. ²⁴ Péemìa comparación: Wáalimá wamànica càulenéeri wawàsi wachanàidáaná ànalímáiséeri àicu yàana cayábéeri olivo yéetaná ìwali idàwinàacatenáwa, íná yéewa wáalíacawa càmiirica máini càulenáca wachanàidaca olivo yàanamisíwa olivo yéetaná ìwali, yái yàanamica wawichuèricaté olivo yéetaná ícha. Càita nacái Dios imànica: Dios imàacacaté yàasu wenàiwicaca pía, éwita càmicáanáta judío pía, íná yéewa wáalíacawa imàacáanápiná yàasu wenàiwicapiná nía àniwa níái judíoca, neebáidacaalí Cristo itàacái, idàbàanéeyéicáináté Dios yàasu wenàiwicaca nía bàaluité.

La salvación final de los de Israel

²⁵ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa wawàsi ibàacanéeri ìwali ipíchanácué máini cáimacáica piicáca píawawa israelitanái ícha. Dios idéca imàacaca dàalaca náiwitáise achúma èrita, níái israelitaca. Càipiná israelitanái ìyaca àta macáita càmiyéi judío néená neebáidacataléta Jesucristo itàacái, macáita càmiyéi judío Dios yeedéyéica yàasunáipináwa. ²⁶ Idécanáami càì ichàbacawa, yásí Dios iwàsàpiná Israel itaquénáinámi canánama Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càica wáalíacawa bàaluitécáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Càité Dios ímaca: “Yái iwàsèripináca israelitanái yàanàpiná Sión ìyacàlená néesewa. Yá iwènúadapiná náiwitáise nabáyawaná íchawa, níái Jacob itaquénáinámica.

²⁷ Càipiná numànica nalíwa machacàníiri iyúni càide iyúwaté numànínaté wawàsi nàawirináimi yáapicha, numàacáanápinaté nuwàwawa nabáyawaná ícha”, íimacaté yái Diosca.

²⁸ Siúcade manùbéeyéi judío yéená càmitàacáwa neebáida yái tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwàsàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, íná Dios iicáca judíonái iyúwa yùuwidenáíwa. Nàuwidecaté namànica Dios, néeseté píacué càmiyéica judío pidàbacatécué péemíaca Dios itàacái peebáidacatenácué náamirìcubàa. Quéwa cáinináca Dios iicáca judíonái mamáalàacata imànicáináté wawàsi nàawirináimi yáapicha yeedáanápinaté nía yàasunáipináwa. ²⁹ Cáinináca Dios iicáca judíonái mamáalàacata càmicáiná Dios yèepùadapiná náichawa yái cayábéeri wawàsica imàniíricaté nàawirináimi yáapicha, càmita nacái Dios yúucapiná íchawa nía, níái wenàiwica Dios imáidéyécate yàasunáipináwa. ³⁰ Bàaluité càmitacué pimàni càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Quéwa siúcade càmicáiná judíonái imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná catúulécánaca Dios iicácuéca pía, píacué càmiyéica judío. ³¹ Càide iyúwacué càmiínaté pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, càita nacái siúcade judíonái càmita namàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa Dios iicáanácué pipualé càmicáináté judíonái yeebáida, càita nacái Dios iicápiná judíonái ipualé àniwa. ³² Dios iicápiná judíonái

ipualé Dioscáiná idéca cabáyawanáca iicáca macái wenàiwica íiwitáaná, yéewanápiná Dios iicáca macái wenàiwicanái ipualé abédanamata.

³³ ¡Máiní manuísíwata Dios iicáca wenàiwicanái ipualé, imànicaténá nalí cayábéeri manuísíwata! ¡Máiníri cáalíacáicani áibanái íicha canánama yái Diosca! ¡Máiní nacái yáalíacawa macái wawàsi ìwali! Canácata yáaliméerica yáalíacawa macáita wawàsi Dios íináidéericawa ìwali; càita nacái canácata yáliéricawa cayába Dios íiwitáise ìwali macáisiwata. ³⁴ Càité áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Canácata yáaliméerica yáalíacawa cayába càinácaalí Wacuèriná Dios íináidáanáwa. Canácata nacái yáaliméerica yàalàaca Dios. ³⁵ Macáita yái Dios idènièrica, càmítaté áibanái yàaca íríni, íná Dios càmíta imawèniá áibanái íicha wawàsi, càmíta nacái iwàwacutá ipáyaidaca íichawa imawèniacálewa”, íimacaté yái profetaca. ³⁶ Canácata cachàiníirica Dios íicha, Dios idàbacáinaté macáita wawàsi, yá nacái Dios icùaca macáitani, yá nacái macáita yái ìyéerica, ìyaca Dios írípiná. ¡Iná wàacué Dios írí cayábéeri càiripináta! Báisíta, amén.

12

La vida consagrada a Dios

¹ Píacué nuénánáica, Dios idéca iicáca wapualé manuísíwata imànicaténá walí cayábéeri, íná nùalàacué pía manuísíwata pimàacáanápínacué píawawa Dios írí iyúwa cáuri ofrenda, mabáyawanéeri nacái, casíimáiri nacái Dios iicáca. Yácata báisiiri culto Dios iwàwéericuèca pimànica írí, pìacaténacué Dios icàaluíniná cáiwitáiseeri iyú. ² Picácué quirínama pìyaca càide iyúwa èeri mìnánái iyáaná siùcade, níái càmíiyéica yáalíawa Dios ìwali. Néese piwènúadacué yái pínáidáanácawa yéewacaténacué pìyaca píiwitáise wàlisài yáapichawa, yéewanápinacué nacái píalíacawa Dios íiwitáise ìwali, càinácaalí Dios iwàwáanacué pimànica cayábéeri, mabáyawanéeri iyú, casíimáirica Dios iicáca.

³ Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápíná nuíbaidaca írípiná. Ichùuliaca núa nùalàanápínacué pía. Iná núumacué píri: Picácué máiní cachàini píicáca píawawa càmicaalícué máiní cachàini pía. Néese, iwàwacutácué píináidacawa pìwaliwa cáiwitáiseeri iyú. Picácué píalimáida pimànica áiba píibaidacaléwa Dios írípiná càmicaalí Dios imàaca píri càiri chàinisi píibaidacaténá cà. Néese pimànicuè píibaidacaléwa Dios írípiná, yái íibaidacalési Dios imàaquéericuèca píri càiri chàinisi pimànicaténáni, yái chàinisi Dios imàaquéericatécúé píri idàbacaalítécúé peebáidaca itàacái. ⁴ Péemíacué comparación: Abéericata yái waináca, quéwa wadèniaca wàwalíiseeriwa madécaná. Iya nacái wáiwita, wacáapi nacái, wàbàli nacái, wàuwí nacái, watuí nacái. Macái wàwalíiseeri imanùbaca nadèniaca náibaidacaléwa méetàucunamata náichawáaca. ⁵ Càita nacái wía yebáidéeyéica Cristo itàacái. Ewita manùbéeyéicáaníta wía, càicáaníta wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica Cristo ichàini iyú. Yá waicáyacacawa càide iyúwa abémisana, càide iyúwa wainá idèniáná ìwalíiseeriwa madécaná quéwa abéericata yái waináca.

⁶ Dios imàacacaté walí chàinisi wáalimáwanama méetàucunamata wáichawáaca càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni. Iná iwàwacutá wamànica cayábéeri walíwáaca wayúudàyacacaténáwa, wáibaidáanápíná Dios írí càide iyúwa Dios imàacáanaté walí chàinisi. Wadèniacaalí chàinisi Dios néeséeri wacàlidacaténá tàacáisi inùmaliçuíse, yásí iwàwacutá wacàlidaca tàacáisi inùmaliçuíse càide iyúwa Dios imàacáaná wáalfacani. ⁷ Wadèniacaalí chàinisi Dios néeséeri wayúudàacaténá áibanái, yásí iwàwacutá wayúudàaca nía cayábéeri iyú. Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté írí chàinisi yéewáidacaténá áibanái wenàiwica Dios itàacái iyú, iwàwacutá yéewáidaca nía cachàiníiri iyú. ⁸ Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté írí chàinisi yàalàanápíná áibanái ichàiniadacaténá nawàwa, iwàwacutá imichàidaca áibanái íiwitáise mamáalàacata. Cawinácaalí wéenáca yèerica cawèníiri iyúudàacaténá áibanái, iwàwacutá càmíirica canumasée yàasu ofrenda ìwaliwa. Cawinácaalí wéenáca icuèrica wía icùacaténá wenàiwica yebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá icùaca wía cáalíacáiri iyú.

Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéricaté irí chàinisi iicácaténá catúulécaneéyeyí ipualé iyúudàanápíná nía, iwàwacutá iyúudàaca nía casíimáiri iyú.

Deberes de la vida cristiana

⁹ Cáininácué piicáyacacawa báisíiri iyú. Pimàacacué píchawa píiwitáise báawéeriwa. Pimànicué mamáalàacata abéerita yái cayábéerica. ¹⁰ Iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa iyúwa abémisana. Iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa cachàiníyeyí íchawáaca, cáimiétaquéri iyú nacái.

¹¹ Cachànicué píiwitáise, picácué ínu pía. Píibaidacué Wáiwacali irípiná cachàiníiri iyú macái pichàini iyúwa.

¹² Piyánidacuéwa casíimáiri iyú wacùacáinácué wàyáanápíná càiripináta Dios yáapicha. Píideniácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyúni piùwichàacaalícuéwa Wáiwacali irípiná peebáidacáinácué itàacái. Picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios ícha mamáalàacata.

¹³ Piyúudàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái. Pimàacacué nalí yái namáapuèrica. Pitàidacué cayába cawinácaalícué ipáchiyéyéica pía, níái yeebáidéeyéica Jesucristo, peedácaténácué píataléwa nía.

¹⁴ Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, pisutácué nalí Dios imànínápíná nalí cayábéeri. Picácué pisutá Dios ícha yùuwichàidàanápíná nía.

¹⁵ Casíimáicué piwàwa náapicha cawinácaalí casíiméeyéica iwàwa. Píacawéeridacué nacái cawinácaalí achúméeyéica iwàwa.

¹⁶ Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca. Picácué cachàini piicáca píawawa áibanái ícha, néese píacawéeridacué wenàiwica càmiyéyéica cachàini áibanái ícha canánama. Picácué píináidawa máini cáalíacáica pía áibanái ícha.

¹⁷ Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni nalí báawéeri píipuináwa. Piyacué machacàníiri iyú macái wenàiwica iicápiná. ¹⁸ Pimànicué píalimáanáta piyácaténá matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha macáita. ¹⁹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, áibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni nalí báawéeri píipuináwa, néese, pimàacacué Dios yùuwichàidaca nía. Càité áiba profeta itànàaca tàacáisi bàaluité Dios inùmalicuise. Dios ímacaté: “Núacata yái yùuwichàidéeripínáca wenàiwica nabáyawaná ìwalfisewa, yásí nùaca nawèniwa, macáita imàníyeyéica báawéeri áibanái irí”, ímacaté yái Diosca. ²⁰ Càité nacái Dios ímaca: “Máapicaalí piùwide, pía iyáapíná. Macàlacaalí iwàwa, pía ìira úni. Pimànicaalí irí càì cayábéeri, yásí báicani ibáyawaná ìwaliwa, yái yùuwidéenáca imànica pía”, ímacaté yái Diosca. ²¹ Picácué piwàwali yái báawéerica imàníiricatécué pirí, ipíchaná imawèniadacuéca píiwitáise cayábéeri. Picácué pimàni irí báawéeri àniwa píipuináwa. Néese pimànicué irí cayábéeri pimawèniadacaténá íiwitáise báawéeri, píacawéeridacaténácué pimànicani.

13

¹ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutácué macái peebáidaca natàacái níái icuèyeyéuca píasu cáli, Dioscáiná idéca yàaca nachàini nacùanápínácué píasu cáli, idéca nacái Dios imàacaca nacùaca wenàiwica. ² Iná cawinácaalí càmiyeyéica yeebáida yàasu cáli icuèrinánái itàacáiwa, nàuwideca namànica Dios yái imàaquéerica nàasu cáli icuèrinánái icùaca wenàiwica. Néese cawinácaalí càmiyeyéica càì yeebáida, nàuwichàapínáca. ³ Níái icuèyeyéica wàasu cáli càmita nàya nacalùadacaténá wenàiwica imàníyeyéica cayábéeri, néese nàyaca nacalùadacaténá wenàiwica imàníyeyéica báawéeri áibanái irí. Píwàwacaalí piyaca macàaluínináta náicha níái icuèyeyéica píasu cáli, néese píya machacàníiri iyú, yásí cayábaca naicáca píawa, níái icuèyeyéica píasu cáli. ⁴ Níái icuèyeyéica píasu cáli, idéca Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái, imànicaténá pirí cayábéeri. Quéwa pimànicaalí báawéeri, yásí iwàwacutá cáaluca pía náicha, Dioscáiná imàacaca nàuwichàidaca wenàiwicanái báawéeyeyí íiwitáise. Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái nàuwichàidacaténá machacàníiri iyú cawinácaalí imàníirica báawéeri áibanái irí. ⁵ Iná iwàwacutá wamànica càide iyúwa nachùulianá wía, níái icuèyeyéica wàasu

cáli. Càmita meedá weebáidaca nía ipíchaná wàuwichàacawa, néese weebáidaca nía wáallíacáináwa wawàwalicuíséwa Dios iwàwa wamànica càide iyúwa nachùullianá wía.
⁶ Dios imàacacué nacùaca pìasu cáli, íná iwàwacutácué pipáyaidaca nía càide iyúwa gobierno ichùullianácué pipáyaidaca píchawa nía, náibaidacáiná iyúwa Dios imàacáaná náibaidaca.

⁷ Pimànicué macái picuèrinánái iríwa càide iyúwa nachùullianá pía, níái icuèyéicuéca pìasu cáli. Pipáyaidacué píchawa níái yeedéeyéica plata gobierno irípiná. Pipáyaidacué nacái níái yeedéeyéica plata pìasu cawèníiyéi ìwàllísecuéwa gobierno irípiná. Càita nacái pìacué nacàaluíniná níái iwàwacutéeyéica pìaca icàaluíniná. Càita nacái pìaca náimiétacaná níái iwàwacutéeyéica pìaca íimiétacaná.

⁸ Picácué pimawènia áibanái íicha wawàsi mamáalàacata, plata nacái, idécanáamicué pimawèniacále yàasu èeri yàanàaca pipáyaidáanápínacué píchawani. Iyacáinácué pírí abéeri wawàsi cayábéeri iwàwacutéericuéwa pimànica, yái cáinináanácuéca piicáyacacawa. Canácatáita wáaliméeripiná wamáalàidaca wapáyaidaca wáichawa macáita yái wamawèniacálecawa cáinináanápiná waicáca áibanái wenàiwica càiripináta càide iyúwa Dios itàacái ichùullianá wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise.

⁹ Càité íimaca yái tàacáisica: “Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha càmicúaca píinusiwa, càmfíríca pinírísíwa nacái, picá pinúa wenàiwica, picá piyéedua, picá picàlida pichìwawa áibanái ìwali, picá piwàwa pìasupínáwa áibanái yàasu”, càì íimaca yái Dios itàacáica. Nàyaca nacái áiba wawàsi Dios ichùulliyéica wamànica, quéwa macáita yái ichùulliacanáisica íimáanáca abéeri wawàsi, càide iyúwa yái ichùulliacanási maléenéeri íimáaná: “Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa pimànicaténá nalí abéerita cayábéeri”, càì íimaca yái Dios itàacáica. ¹⁰ Cáininácaalí waicá áibanái wenàiwica, càmita wamàni nalí báawéeri, íná cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, yásí wamànica wàacawa macáita càide iyúwa Dios itàacái íimáaná.

¹¹ Aiba wawàsi nacái, iwàwacutácué piwàwalica máini báawéerica yái èerica wàyáanáca siúcade, iwàwacutá nacái wacawàacawa wadapùle íichawa wáibaidacaténá cachàiníiri iyú Dios irípiná, yácáiná mawiéníwanáica wéenáiwana Wáiwacali iwasàacatáipiná wíawa. Mawiéníwanáica walíni íicha yáara èerimicaté wadàbacatáicaté weebáidaca itàacái. ¹² Mesúnamáita imáalàapínacawa wáicha yái èeriquéi, siúcade amaláca yàacawa wawicáu yáara wéenáiwanápináca Wáiwacali iwasàacatáipináca wíawa, íná iwàwacutá wamàacaca wáichawa wáiwitáise catéeriwa ipíchaná wamànica càide iyúwa èeri mìnánái catéeyéi íiwitáise imàníiná. Yá wamànicué cayábéeri màulenáténá wía Dios icamaláná irícu wamànicaténácué cayábéeri macái wenàiwica iicápiná. Càipiná wamànica ùwicái Satanás íipunita, càide iyúwa úwinái ìwalicaalí quírameníiri bàlesi dàaléeri nabàlùacaténáwa tàì íiméeri iyú nàuwidenái íipunitawa. ¹³ Yá wamànicué machacàníiri iyú macái wenàiwica iicápiná càide iyúwa wenàiwica ìyéeyéica Dios icamaláná irícu. Picácué wacàma wàyaca. Picácué nacái wamàni báawéeri fiesta máaléquéeri iyú. Picácué nacái waimáca náapicha níara iiméeyéica asianái yáapicha plata ìwalínápiná; càita nacái picácué wamàni wáalaniwa. Picácué nacái wacuíáyacawa chàinisíiri iyú. Picácué nacái báawa waicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwàllísewa. ¹⁴ Néese pìyacué càide iyúwa Wáiwacali Jesucristo ìyáanáté, yásí Wáiwacali icùacué píawa wàuwide Satanás íicha, càide iyúwa úwinái ibàle dàaléeri icùacaalí úwinái nàuwidenái íichawa. Yá picácué picutá písíimáidacaténá píiwitáise bàaluisàimiwa ipíchanácué pimànica píbayawanáwa.

14

No critiques a tu hermano

¹ Nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmfíyéi cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali càmicáiná náalíawa càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca, càmita nacái náalíawa cayába ìwali yái cayábéerica Dios imànírica walí mawèníiri iyú

mabáyawanácáténá iicáca wía. Quéwa picácué báawa piicáca nía càmmíyéica cachàini íiwitáise, néese pìacawéeridacué nía. Picácué pitàani náapicha chàinisíiri iyú piwènúadacáténá náiwitáise náináidáanápínáwa càide iyúwacué píináidáanáwa. ² Níacáiná abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náináidacawa cayábacani nayáacaalí macái yàacàsi íiwitáaná, iinási nacái, quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nayáaca yáawami bànacalé, àicu ìyacaná nacái, ipíchaná nayáaca iinási áibanái inuérimica nàacáténá ídolo icàaluíniná, níai cuwáiná yéenáiwánáca. Cáaluca nayáaca iinási càmicáiná cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Càmitàacá manuí náináidacawa nawáwawa Wáiwacali ìwali. ³ Uwé, cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, iwàwacutá càmita cachàini iicáca yáawawa yéenasàiri íchawa, yái càmíirica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Yái iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná iwàwacutá càmita iicáani yéenasàiri iquínináwa, càmita nacái caná iwèni iicàceni, iyúwa càmíiri yáalíawa nacái. Càita nacái yái càmíirica iyáa macái yàacàsi íiwitáaná iwàwacutá càmita itàani báawéeri iyú ìwali yái wenàiwica iyéerica macái íiwitáaná, cayábacáiná Dios iicáca íiwitáise. ⁴ Péemìà comparación: Canáca yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba asìali yàasu wenàiwica ìwali. Cayábacaalí íiwacali iicáca yái íibaidacalési yàasu wenàiwica imàníirica irí, càita nacái báawacaalí iicáca yái wawàsi yàasu wenàiwica imàníirica, yácata íiwacali yàasu wawàsica, càmíirica pìasu wawàsi. Càita nacái canáca yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Wáiwacali itàacái, Wáiwacali yàasu wenàiwicacáináni, càmíirica pìasu. Quéwa Wáiwacali yáalimá iyúudàaca yàasu wenàiwicawa imàníinápíná càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná.

⁵ Abénaméeyéi nacái náináidacawa máiniiri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca áiba èeri íicha canánama. Quéwa áibanái wenàiwica naicáca macái èeri imanùbaca abédanamata. Iwàwacutá náalimáwanama náalíacawa machacàníiri iyú càinácaalí Dios iwàwáaná namànica. ⁶ Cawinácaalí íináidéericawa máiniiri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca, càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná. Càita nacái cawinácaalí iiquéerica macái èeri imanùbaca abédanamata, càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná. Cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios irí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa. Aiba wenàiwica càmita iyáa macái yàacàsi íiwitáaná ipíchaná iyáaca iinási áibanái inuérimica nàacáténá ídolo icàaluíniná, níai cuwáiná yéenáiwánáca. Càmicaalí iwàwa iyáaca iinási, yá càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios irí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa.

⁷ Wía yeebáidéeyéica Wáiwacaliwa, càmita wàya walípináwa, càmita nacái wéetáwa walípináwa. ⁸ Néese wía yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacáiwa, idècunitàacá wàyaca cháì èeri irìcu, yá wàyaca wáibaidacáténá Wáiwacali irípináwa. Càita nacái wéetácaalípináwa, yásì wéetácawa càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. Iná idècunitàacá wàyaca cháì èeri irìcu, càita nacái wéetápinácaalíwa, yá Wáiwacali yàasunáica wía mamáalàacata. ⁹ Wáiwacali yàasunáica wía, yácáiná Cristo yéetácatéwa, yáté nacái yèepùaca cáuca àniwa Náiwacalícáténáni níara yéetéeyéimicawa, nía nacái cáuyéica cháì èeri irìcu.

¹⁰ Iná picá pitàani báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Picá nacái caná iwèni piicàceni. Iwàwacutáacáiná macáita wàcawa áibaalípiná wabàlùacáténáwa Dios íipunita yéewanápiná Dios icàlidaca waináwaná ìwali, càinácaalíté wamàníná, wáináidaca nacáiwa cháì èeri irìcu. ¹¹ Wáalífacawa báisíiricatani, áiba profetacáiná itànàacaté yái tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté:

“Péemíacué cayábani, núumacáiná cáimiétacanéeri iyúni, núa Picuèrinácuéca Dios, macái wenàiwicanái ibàlùapínacawa yùulúi iyúwa nuípunita, yá nàapínáca nulí cayábéeriwa”,

íimacaté yái Diosca. ¹² Iwàwacutápiná macáita wía wacàlidaca waináwaná ìwaliwa Dios irí, càinácaalíté wamàníná, wáináidaca nacáiwa cháì èeri irìcu.

No hasas tropezar a tu hermano

¹³ Iná picácué wataánica báawéeri iyú áibanái ìwali yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese pfallimáidacué càminápiná pimàni áiba wawàsi imàaquéeripiná áibanái imànica ibáyawanáwa. ¹⁴ Núa, yeebáidéerica Wáiwacali Jesús itàacái, núaliacawa báisiiri iyúcani càmita yáalimá casacàaca yàacàsi irínáamitawa, íná càmita báawa wayáacani. Quéwa áibacaalí wenàiwica casacàacaalí iicáca yái yàacàsica ídolo cuwáinái yéenáiwana ìwalíise, yá casacàaca iríni, yái yàacàsica, íná báawaca iyáacani. ¹⁵ Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái naicácaalí piyáaca yàacàsi casaquèerica naicáca ídolo ìwalíise, níai cuwáinái yéenáiwána, nadàbacaalí nacái nayáacani càide iyúwa piyáaná piyáacaléwa, yá namànica nabáyawanáwa, achúma nacái nawàwa ìwalíise, nayúunáidacáiná Dios càmita iwàwa nayáaca iinási áibanái inuérimica nàcaténá cuwáinái icàaluíniná. Yá càmita pimàni cayábéeri, càmita nacái cáininá piicáca áibanái. ¡Picá pimàni càiri wawàsi imàaquéerica áiba wenàiwica icaláacawa Dios itàacái ícha, piwàwacáiná piyáaca meedá áiba yàacàsi íiwitáaná! Picá piimáicha Cristo yéetacatéwa íchawalíiná nacái. ¹⁶ Ewita càmicáaníta báawa piríni yái wawàsica, càicáaníta càmita cayába pimànicani áibanáicaalí itàanica báawéeri iyú Dios itàacái ìwali ìwalíise yái pimànírica. ¹⁷ Dios càmitaté imáida wía icùcaténá wía iyúwa yàasu wenàiwicanái yéewanápiná meedá wayáaca yàacàsi, wàira nacái càide iyúwa wawàwáaná. Néese Dios icùaca wía wàyacaténá machacàníri iyú, matuñbanáiri iyú nacái wáapichawáaca, casíimáiri iyú nacái Espíritu Santo ìwalíise. ¹⁸ Cawinácaalí càì íibaidéerica Cristo irípiná, cayábaca Dios iicácani. Yá nacái áibanái wenàiwicanái iicáca cáimiétaquéri iyúni.

¹⁹ Dios iwàwacáiná càì wàyaca, íná wamànicué wáalimáanáta macái wachàini iyúwa wàyáanápiná matuñbanáiri iyú wáapichawáaca yéewanápiná wachàiniadaca wawàwawáaca, yéewacaténá cachàiniwanái mamáalàacata wáiwitáise canánama Wáiwacali ìwaliwa. ²⁰ Dios imàacaca yàacawa cayábéeri wawàsi péenásàiri iwàwaliculé, yái càmirica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Iná picá pimàaca piyáacalé imáalàidaca yái cayábéerica Dios imàaquéerica péenásàiri iwàwaliculé. Báisíta masacàaca macái yàacàsi, quéwa abéericaalí wéena icaláacawa Dios ícha wayáacalé ìwalíise, yá wamànica wàacawa irí báawéeri. ²¹ Aiba wenàiwica imànicaalí ibáyawanáwa iicáciná piyáaca iinási, piira nacái ìracalési ipuíri, pimàni nacái áiba wawàsi, yá cayába cachàiniwanái pimàacacaalí píchawa macáita yái wawàsica, ipíchaná áiba wenàiwica imànica ibáyawanáwa, icaláacáichawa Dios ícha ìwalíise yái pimànírica. ²² Píalíacaalíwa càmita pimàni pibáyawanáwa piyáacaalí iinási áibanái inuérimica yàacaténá ídolo icàaluíniná, yá cayábaca càì píináidacawa abéerita Dios iicápiná, quéwa picá canúmasée pía ìwali áibanái yàacuése. Casíimáica iwàwa cawinácaalí yáaliéricawa càmita imàni wawàsi Dios iiquéerica báawéeri iyú. ²³ Quéwa áiba wenàiwica càmita yáaliíwa cayába asáisi Dios imàacacaalí iyáaca áiba yàacàsi, ìira nacái. Néese iyáacaalí yái yàacàsica, yásí cabáyawanácani, càmicáiná yáaliíwa cayába iwàwalícuísewa asáisi Dios imàacaalí iyáacani. Wamànicaalí wawàsi càmirica wáaliíwa cayába wawàwalícuísewa Dios imàacáaná wamànicani, yá wamànica wàacawa wabayawanáwa.

15

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

¹ Abenaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitàacá náaliíwa cayába, íná càmita máini cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Uwé, wía yeebáidéeyéica tàì íiméeri iyú, iwàwacutá wàideniacani matuñbanáiri iyú càmicáalítàacá abenaméeyéi wenàiwica náaliíwa macáita, wayúudàcaténá nía, níai càmíyéica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Iwàwacutá nacái càmita wamàni càide iyúwa wawàwáanáwa meedá, wasíimáidáanápiná meedá wíawawa. ² Macáita wía iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná cachàinica náiwitáise Wáiwacali ìwali cachàiniwanái mamáalàacata. ³ Cristocáiná càmitaté imàni càide iyúwaté iwàwáaná isíimáidáanápiná meedá yáawawa, néese imànicaté càide iyúwa áiba profeta itàanánaté tàacáisi Cristo inùmalícuíse. Cristo ímacaté Dios irí: “Níai icuíseyéica íchawa pía

báawéeri iyú, nadéca nacuísaca náichawa núa nacái”, ímacaté yái Cristoca. ⁴ Macái yái tàacáisi profetanái itànèricaté bàaluité Dios inùmaliçuise Dios imàacacaté natànàacani yéewáidacaténá wía. Yái tàacáisi yéewáidaca wía, ichàiniada nacái wawàwa wàideniacaténá wàuwichàanàwa matuìbanáiri iyú cachàiniwanái, àta wànàacatalépináta chènuniré. ⁵⁻⁶ Yá nusutáca Dios íicha pirípinácué, yái iyúudèrica wàideniaca wàuwichàanàwa matuìbanáiri iyú, ichàiniadéerica nacái wawàwa. Nusutácué Dios íicha pirípiná iyúudàanápínácué pìyaca matuìbanáiwaca píapichawáaca, càide iyúwaté Cristo Jesús iyáaná, yéewanápínácué pìaca Dios irí cayábéeri abédanamata càide iyúwa wenàiwicanái icántàacaalí abédanamata macáita namanùbaca iyúwa, pìacaténácué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica.

El evangelio es anunciado a los no judíos

⁷ Iná iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa abémisana éwita abénaméeyéi càmíicáanítàacá náalíawá macáita, Cristocáiná yeedácatécué pía yàasunáipínáwa, macáitacué pía, yéewacaténá macáita náalíacawa máini cachàinica Dios, nàanápíná irí cayábéeri. ⁸ Nuwàwacué nucàlidaca piríni Cristo yànàacaté chènuniise iyúudàacaténá judíonái. Càité Cristo imànica càide iyúwaté Dios icàlidáaná wàawirináimi iríni cáimiétacanéri iyú. Càité Cristo imànica yáasáidacaténá Dios imànica machacàníiri iyúni càide iyúwa icàlidáaná wenàiwicanái iríni cáimiétacanéri iyú. ⁹ Cristo yànàacaté yéewacaténá càmíiyéi judío nacái nàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái Dios iicáanáca wenàiwicanái ipualé. Càité profetanái itànàaca tàacáisi Cristo ímèericaté Dios irí. Cristo ímacaté:

“Iná nùapíná pirí cayábéeriwa càmíiyéica israelita yàacuésemi, nucántàapíná nacái píipidená ìwaliwa nucàlidacaténá piináwaná ìwali cáimiétaquéri iyú”,

ímacaté yái Cristoca. ¹⁰ Càita nacái profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Moisés ímacaté:

“¡Píacué càmíiyéica israelita, casíimáicué piwàwa israelitanái yáapicha, Dios yàasu wenàiwicanáica!”

ímacaté yái Moisésca. ¹¹ Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Yáté ímaca:

“¡Píacué Wacuèriná Dios irí cayábéeri, macáitacué pía càmíiyéica israelita!”

ímacaté yái profetaca. ¹² Profeta Isaías itànàacaté nacái tàacáisi Dios inùmaliçuise. Isaías ímacaté:

“Isaí ìiri rey David itaquénáinami nàyaca siùcade iyúwa àicumi yùuquériwa, càmíicáiná cachàini nía. Quéwa càide iyúwa wàlisàì àicu achúmèeri ibacácaalíwa àicu ipèchu yèewíise, idàwinàacaténáwa wàlisàì iyú àniwa, càita nacái abéeri rey David itaquérinami imichàapínácawa icùacaténá càmíiyéi israelita, yásí neebáidapíná itàacáíwa”,

ímacaté yái Isaíasca, icàlidacaténáté Cristo icùanápínáté càmíiyéi israelita.

¹³ Nusutácué Dios íicha pirípinácué yái imàaquèrica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali. Nusutáca Dios íicha imàacáanápínácué casíimáica piwàwa manuísíwata, matuìbanáicaténácué píiwitáise, píacué yeebáidéeyéica itàacái. Nusutáca Dios íicha imàacáanápínácué manuíca píináidaca piwàwawa ìwali manuísíwata, Espíritu Santo ichàini iyú.

¹⁴ Píacué nuénánáica, núalíacawa máini cayábacuéca píiwitáise, máini cáalíacáiyéicuéca nacái pía, píalíacué nacái càinácaalí iwàwacutáanácué píalàayacacawa éeréeri iyú. ¹⁵ Quéwa nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca nucàlidacaténácué pirí abénaméeyéi wawàsi ìwali machacàníiri iyú, macàaluínináta, ipíchanácué píimáichaca nía. Nudéca càì numànicani Dios imànicáináté nulí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápíná nuíbaidaca Jesucristo irípiná. ¹⁶ Dios idéca ichùuliaca nuíbaidáanápíná Jesucristo irí nuyúudàacaténá càmíiyéi judío. Nuíbaidaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote imàacacaalí ofrenda Dios irí. Nucàlidaca càmíiyéi judío iríni, yái Dios itàacáica ímèerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Cawinácaalí

yeebáidéeyéica yáí tàacáisica nucàlidéerica nalí, càica níade iyúwa nùasu ofrenda numàaquéerica Dios irí. Casíimáica Dios iicáca nía Espíritu Santocáiná idéca masacàaca imànica náiwitáise, íná Dios iicáca nía iyúwa cayábéeri ofrenda, mabáyawanéeri nacái.

¹⁷ Cristo Jesús idéca iyúudàaca núa, yáí Cristo Jesús nuebáidéerica itàacái. Cristo iyúudàacáiná núa, íná càmiyeyí judío nadéca neebáidaca itàacái; yá máini casíimáica nuwàwa siucade ìwalise yáí nuíbaidacaléca Dios irípiná. ¹⁸ Canácatáita nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú, néese nuwàwacáita nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali, càinácaalí cayábéeri wawàsi Cristo imànírira nuíbaidacalé ìwalise, nùasu tàacáisi ìwalise nacái, iwènúadacaténá càmiyeyí judío íiwitáise neebáidacaténá Dios itàacái. ¹⁹ Neebáidaca Cristo itàacái naicácáinaté numànica Dios ichàini iyú yáí càmiríca wenàiwica idé imànica. Càité Cristo imáidaca nía Espíritu Santo ichàini iyú, yáí Espíritu Dios yàatanáiséerica. Càita nudéca numáalàidaca nucàlidaca nalíni yáí tàacáisica íiméerica Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanáí Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nudéca nucàlidacani Jerusalén ìyacàlená mìnanáí irí, nalí nacái ìyéeyéica áiba cáli íinata canánama, àta nùanàacatalétaté Iliria yàasu cáli néré. ²⁰ Càité núalimáidaca macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápínaté nalíni alé càmicatalécaté néemiàtécáwa Cristo iináwaná ìwali náalíacaténáwa Cristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmitaté nuwàwa nuéwáidaca wenàiwica alé áibanáí yéewáidacatalécaté nía Cristo ìwali, nuwàwacáinaté nucàlidaca abéta nalíni, cawinácaalí càmiyeyícaté yéemiàcáwa Cristo iináwaná ìwali. ²¹ Càita nucàlidaca nalíni numànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmaliçúise. Profeta itànàacaté wenàiwicanáí néemiàanápínaté Cristo iináwaná ìwali:

“Níái càmiyeyícaté yéemiàcáwa iináwaná ìwali, náalíapínaca ìwali; yá néemiàpínaca iináwaná ìwali, yáí càmirícaté néemiàcáwa”,
íimacaté yáí profetaca.

Pablo piensa ir a Roma

²² Manùba yàawiría máadáini nuwàwacaté nupáchiacuéca pía, quéwa càmitaté núalimá máinícáinaté càulenáca núa nuèpunicáinatéwa nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali. ²³ Quéwa nudéca numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa Dios irípiná cháí áiba cáli íinata, íná yéewa nupáchiapínacuéca píawa càide iyúwaté nuwàwáaná numànica madécaná camuí. ²⁴ Nuínáidacawa núalimáanápíná nupáchiacuéca pía nùapínacaalíwa España yàasu cáli nérépináwa. Néese idécanáami nupáchiacuéca pía casíimáiri iyú malééná èeripíná, yá nusutácué píicha wawàsi piyúudàanápínacué núa nùacaténáwa España yàasu cáli nérépináwa. ²⁵ Quéwa siucade nùacáwacawa Jerusalén ìyacàlená nérépináwa nutécaténá nalí plata, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁶ Nutépiná nalí plata néré áibanáicáiná wéenanáí càmiyeyí judío, Macedonia yàasu cáli néeséeyéi, Acaya yàasu cáli néeséeyéi nacái, nadéca namàacaca plata ofrenda iyú nabànùacaténá nalíni níara wéenanáí judío catúulécanéeyéica ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néré. ²⁷ Nadéca nàwacáidaca plata casíimáicáiná nawàwa nayúudàanápíná judíonái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata ichùulièricaté nàwacáidáanápíná plata. Néese nadéca namànica cayábéeri, níacáiná càmiyeyí judío imawèniaca judíonái íicha cayábéeri. Quéecháwanáimi judíonái neebáidacaté Jesucristo itàacái, néese nàacatéwa nacàlidáanápíná càmiyeyí judíonái iríni. Càité judíonái iwacùacaté yáí cayábéeri wawàsica càmiyeyí judío irí, nayúudàacaténá càmiyeyí judío íiwitáise. Íná càmiyeyí judío imawèniaca judíonái íicha cayábéeri, íná siucade iwàwacutá càmiyeyí judío iyúudàaca judíonái nàasu wawàsi iyúwa èeri írìcuírira, níara judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càipíná càmiyeyí judío iwacùaca cayábéeri wawàsi judíonái iríwa, yáí plataca iyúudèeripínaca judíonái. ²⁸ Íná nudécanáami numáalàidaca numànica yáí wawàsica nùanápíná nalí yáí ofrendaca, yásí nùacawa España yàasu cáli nérépináwa, yá nupáchiapínacué píawa nùwaliwa ipíchawáise nùacawa España yàasu cáli nérépiná. ²⁹ Núalíacawa cayába nùapínacaalícuéwa píatalé, yá Cristo imànipíná nulí cayábéeri manuísíwata.

³⁰ Píacué nuénánáica, núalíacawa cáininácuéca piicáca Wáiwacali Jesucristo, núalíaca nacáíwa Espíritu Santo idéca imàacaca cáinináca waicáyacacawa. Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pisutáanápínácué nulí Dios piyúudàacaténácué numànica ùwicái Satanás ípunita. ³¹ Pisutácué Dios ícha nulípiná icùanápíná núa náicha abénaméeyéica càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái iyéeyéica Judea yàasu cáli ínata. Pisutácué nacái Dios ícha yéewanápíná casíimáiri iyúca wéenanái judiónái Jerusalén iyacàlená mìnanaí needáca nalíwa yái ofrendaca nutéeripínáca nalí. ³² Pisutácué Dios ícha nulípiná imàacáanápínácué nùacawa pìatalé casíimáiri iyú, Dios iwàwacaalí càì numànica, nuicácaténácué pía, wachàiniadacaténá wawàwawáaca. ³³ Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápínácué macáita piyaca matuíbanáiri iyú. Báisíta, amén.

16

Saludos personales

¹ Siúcade nucàlidacué pirí wéenasàatúa Febe iináwaná ìwali, cayábéechúa íiwitáise, yeebáidéechúa Jesucristo itàacái. Udéca ufíbadaca Dios irípiná nèewiré níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Cencrea iyacàlená irícu. ² Pitàidacué úa cayába Wáiwacali ípidená ìwali iyúwa péenasàatúacué, peedácaténácué pìataléwa úa, càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica wéenanái iríwa, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Piyúudàacué nacái úa càiríinácaalí wawàsi umáapuèri, uyúudàacáiná madécaná wéenanáíwa, núacáaníta nacái.

³ Nuwàwali nacái úara Prisca, ùacawéeri Aquila nacái, níara yàacawéeridéeyéicaté núa wáibaidacaalíté Cristo Jesús irípiná. ⁴ Achúmacaté néetácawa nawasàacaténá núa áibanái ícha iwàwéeyéicaté inúaca núa. Iná nùaca nalí cayábéeri, càita nacái macáita wéenanái càmiyéica judío nàaca nalí cayábéeri, níara wéenanái iyéeyéica yàcalé imanùbaca, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Càita nacái nuwàwali wéenanái alé ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto nacapèe irícu, yái nacapèeca Prisca, Aquila nacái. Nuwàwali nùacawéerináwa cáininéerica nuicáca ípidenéeri Epenetoca. Yái Epenetoca, yácata idábáanéeri wenàiwica yeebáidéericaté Cristo itàacái Asia yàasu cáli néeni. ⁶ Nuwàwali nacái María, íbaidéechúaca cachàiníiri iyú Dios irípiná pèewi. ⁷ Nuwàwali Andrónico, Junias nacái, nùasu cáli néeséeyéica. Nàyacaté núapicha presoíyèi ibànalicu. Apóstolca nía, caináwanéeyéica, namànicáiná cayábéeri manuísíwata. Neebáidacaté Cristo itàacái nupíchawáise.

⁸ Nuwàwali Ampliato, nùacawéeriná cáininéerica nuicáca yeebáidéerica Wáiwacali itàacái. ⁹ Nuwàwali nacái Urbano, wàacawéeriná íbaidéerica wáapicha Cristo irípiná. Nuwàwali nacái yáara cáininéerica nuicáca Estaquis. ¹⁰ Nuwàwali nacái Apeles yáasáidéericaté manùbàawiría yeebáidaca Cristo itàacái tàì íiméeri iyú yùuwichàacaalítéwa Cristo irípiná. Nuwàwali nacái Aristóbulo yéenanái. ¹¹ Nuwàwali nacái nùasu cáli néeséeri ípidenéerica Herodión, Narciso yéenanái nacái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. ¹² Nuwàwali nacái úara Trifena, úa nacái Trifosa, níara inanái íbaidéeyéica Wáiwacali irípiná. Nuwàwali nacái úara cáininéechúaca waicáca wéenasàatúa Pérsidaca, íbaidéechúaca cachàiníiri iyú Wáiwacali irípiná. ¹³ Nuwàwali Rufo yeebáidéerica Wáiwacali itàacái cayábéeri iyú. Nuwàwali nacái yáatúa imàníichúacaté nulí cayábéeri càide iyúwa núatúasiwa. ¹⁴ Nuwàwali nacái níara asianáica Asíncrito, Flegonte nacái, Hermes nacái, Patrobas nacái, Hermas nacái, nía nacái wéenanái iyéeyéica náapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁵ Nuwàwali nacái yáara Filólogo, úara Julia nacái, yái Nereo nacái, yéenasàatúa nacái, Olimpas nacái, macáita nacái iyéeyéica náapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹⁶ Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú. Macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa imànica culto yàcalé imanùbaca, nawàwalicuéca pía.

¹⁷ Píacué nuénánáica, piicácué píichawa cayába cawinácaalí icàlidéeyéicuéca pirí áiba tàacáisi càmiírícuéca imàaca abédanamata píiwitáise píapichawáaca, imàaquéerícué nacái piseríacawa píichawáaca. Nawàwacué náalimáidaca pía, pimànínápinácué

pibáyawanáwa, pitàanicaténacué pìwaliwáaca báawéeri iyú. Piicacué píchawa nía, càmicáiná namàni càide iyúwa ímáaná yái tàacáisica péewáidéericatécuéwa ìwali. Piacuéwa náicha. ¹⁸ Iwàwacutácué piacawa náicha càmicáiná náibaida Wáiwacali Jesucristo irípiná. Néese náibaidacáita nasíimáidacaténá níawawa meedá. Nàaca wenàiwica icàaluíniná, natàanica éeréeri iyú, cayábéeri tàacáisi iyúca nacái casímáiri wenàiwica yéemíaca. Càita natàanica nachìwáidacaténá wenàiwica bàsabàséeyéica íiwita, càmiíyéica yáaliáwa cayába báisiiri tàacáisi ìwali. ¹⁹ Ata alénacaalí nùacawa, yá macáita náalíacuéca piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái, íná casímáica nuwàwa. Nuwàwacué cáalíacáica pía pimàniínápiná cayábéeri mamáalàacata, ipíchanacué pimànica pibáyawanáwa. ²⁰ Pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, càmicaalícué nacái peebáida cachìwéeyéi itàacái, yásí yái Dios imàaquéerica wàyaca matuñbanáiri iyú iyúudàapínacué pimawèniadaca píchawa Satanás, machawàacacaténacué píchani, càide iyúwa àapimi piabàli yáapiré. Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué imàniínápinácué pirí cayábéeri.

²¹ Timoteoca, yái nùacawéerináca cháí íibaidéerica núapicha Dios irípiná, iwàwalicuéca pía. Níái nùasu cáli néeséeyéi Lucio, Jasón nacái, Sosípater nacái iyéeyéica cháí núapicha, nawàwalicuéca pía.

²² Núa, Tercio, nutànàaca yái cuyàlutaca Pablo irípiná, nuwàwalicué pía Wáiwacali ípidená ìwali, weebáidacáiná itàacái.

²³ Gayo nacái iwàwalicué pía, yái nùyéerica icapèe irìcu, núa Pabloca. Yái Gayoca imàaquéerica nacái icapèewa nàwacáidáyacacaténáwa namànica culto macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Erasto iwàwalicué nacái pía, yái icuèrica gobierno yàasu plata cháí yàalé irìcu. Wéenasàiri Cuarto iwàwalicué nacái pía. ²⁴ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué imàniínápinácué pirí cayábéeri canánama. Báisíta, amén.

Alabanza final

²⁵ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái yáaliméericuéca dàalanamaca imànica pía, pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi ímáaná, yái tàacáisi nucàlidéerica wenàiwicanái irí, yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Dàalanama Dios imànipínacué píawa pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi ímáaná nuéwáidéerica iyú wenàiwica Jesucristo iináwaná ìwali. Yá nucàlidaca nalíni càinácaalíté Dios íináidáanáwa iwàwacutáanápináté wamànica. Dios idéca yáasáidaca walíni yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha bàaluitésíwa ipíchawáiseté idàbaca èeri. ²⁶ Quéwa siúcáisede Dios imàacaca wáalíacawa, waléecaalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalícuíse. Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi càide iyúwa Dios ichùulianá wía, yái Dios càmfírca imáalàawa. Yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha icàlidaca càinácaalíté Dios íináidáanáwa imàniínápináté. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica macái cáli néeséeyéi yéemíaca yái tàacáisi Dios ibèericaté náicha. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica yeebáidacani.

²⁷ ¡Iyaca abéerita Dios, canáca íicha áiba cáalíacáiri, íná wàacué irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwalíise! Báisíta, amén.

1 CORINTIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, nutànàacué pirí cuyàluta. Dios idéca imáidaca núa nuíbaidacatená Jesucristo irípiná iyúwa apóstol, Jesucristo ibànùacatená núa càide iyúwa Dios iwàwáaná nucàlidacatená Jesucristo iináwaná ìwali wenàiwicanáí irí. Yái wéenasàiri Sóstenes yeebáidéerica Jesucristo itàacái ìyaca nacái núapicha cháí. Yá Sóstenes itànàacuéca pirí núapichani, yái cuyàlutaca. ² Nutànàacué pirí cuyàluta píacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìyeyéica Corinto ìyacàlená ìricu. Peebáidacáinácúé Cristo Jesús itàacái, íná piyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá nacái Dios idéca masacàaca imànicuécaca píiwitáise yàasunáicaténácúé píá, íibaidéeyéipiná abéerita Dios irípiná. Dios idéca imáidacuéca píá yàasunáipináwa, náapicha macáita wenàiwica isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo íicha macái cáli íinata, yái Wáiwacali, Náiwacali nacái. ³ Nusutácúé Wáaniri Dios íicha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacái namàniínápinácúé pirí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata, namàcáanápinácúé piyaca matufbanáiri iyú.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴ Nùaca cayábéeri Dios irí pìwalicué mamáalàacata Dioscáiná idéca imànicuécaca pirí cayábéeri mawèníiri iyú Cristo Jesús ìwalíise, yái piyéericuécaca abédanamata yáapicha. ⁵ Piyacáinácúé abédanamata Cristo Jesús yáapicha, íná Dios idéca càasuca imànicuécaca píá madécana chàinisi chènunfíseeri iyú. Íná yéewa píalimácúé picàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri iyú. Píalíacué nacáíwa cayába ìwali yái tàacáisi báisíríca. ⁶ Càita peebáidacuéca tàì íiméeri iyú yái tàacáisi icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali. Peebáidacuéca Cristo itàacái, íná yéewa piyacuéca siùcade machacàníiri iyú Dios iicápiná. Càita píasáidacuéca báisírícani, yái tàacáisica. ⁷ Íná canáta pimáapuèricuécaca chàinisica quiríta Dios nééseeri idècunitàacá picùacuéca Wáiwacali Jesucristo yàanàaca àniwa. ⁸ Yá Dios ichàiniadapinácúé piwàwawa peebáidacatenácúé itàacái àta èeri imáalàacatalépinátawa yéewanápiná canáta yéewanácúé nacháawàaca píá Wáiwacali Jesucristo yàanàacaalí àniwa. ⁹ Dios imàni càiripináta càide iyúwa icàlidáaná. Yá idéca imáidacuéca píá yàasu wenàiwicapináwa piyacatenácúé abédanamata Dios Iiri yáapicha, yái Wáiwacali Jesucristoca.

Divisiones en la iglesia

¹⁰ Píacué nuénánáica, nusutácúé píicha manuísíwata Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali yàasu wenàiwicacáinácúé píá, abédanamacué pimànica píiwitáise; picácué quirínama piseríaca píichawáaca. Abédanamacué píiwitáise canánama píapichawáaca, abéeri íiwitáisesi iyúta. ¹¹ Càicuécaca núumaca pirí, píacué nuénánáica, níacáiná Cloé uénánái nacàlidaca nulíni picuísáyacáanásacuéwa piyaca. ¹² Nuémíacuécaca piináwaná ìwali abénaméeyéi péená íimaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píichacué”; áibanái nacái íima: “Núacata Apolos yéewáidacalé píichacué”; càita nacái áibanái náimaca: “Núacata Pedro yéewáidacalé píichacué”; áibanái nacái íima: “Núacata Cristo yéewáidacalé píichacué”, càì náimaca. ¹³ Quéwa abéericata yái Cristoca, càmíirita wáalimá waseríacani, wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri ìricu. Canáca yéewaná waseríaca Cristo iiná. Íná báawéeriquéi piseríanácúéca píichawáaca. Núa nacái, Pablo, càmítaté nuétáwa píichawalínácúé píbayawaná ìwalíise. Càmítatécué nacái píbautizáwa nuípidená ìwali. Íná báawéeriquéi picàlidáanácúéca píwaliwáaca nuéwáidacalécúéca píá áibanái íicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁴ ¡Nùaca Dios irí cayábéeri canácáinaté nubautizéerica péenácúéca, ipíchanácúé píimaca píwaliwa nuéwáidacalécúéca píá áibanái íicha! Níawamita Crispo, Gayo, níái nubautizéeyéicaté nùyacaalítécúé píapicha. ¹⁵ Íná caná yéewaná náimaca

nabautizáanásawa nuípidená ìwali. ¹⁶ Quéwa nubautizácaté nacái Estéfnas yéenanái, quéwa càmita núalimá nuwàwalica asáisi nubautizácaalíté áibanái. ¹⁷ Càmicáináté Cristo ibànùacué núa piyacàle néré nubautizáanápíná madécaná wenàiwica. Néese Cristo idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái írini Cristo iwàwa iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Quéwa càmita nucàlida cayábanaméeri tàacáisi iyúni càide iyúwa casímáiná èeri mìnánái yéemìaca càmiyéica yeebáida Dios itàacái. Càmita nuwàwa nucàlidacani èeri mìnánái yáalíacái iyú, ipíchanácué wenàiwicanái iimáichaca abéerita yái Cristo yéetáanácawa iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yái Cristo yéetéericatéwa cruz ìwali wáichawalíná.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸ Wacàlidaca wèepunícawa yái tàacáisica: Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali, íná yéewa yáalimá iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Aibanái yèeyéipínacawa infierno iriculé néemìacaalí yái tàacáisica, yá naicàcani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacái, náimaca càmitasa yéewa cáiwitáiséeyéi yeebáidacani. Quéwa wía Cristo iwasèeyéipíná Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, wéemìaca cáalíacáiri iyúni, yái tàacáisica, wáalíacáináwa weebáidacaalí yái tàacáisi Cristo ìwali, yásí Dios iwàlisàidaca wáiwitáise cayábéeri iyú íiwitáise cachàiníri iyúwa. ¹⁹ Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái. Dios íimacaté:

“Yá numáalàidapíná náicha náalíacái, níái íináidéeyéicawa cáalíacáica nuícha nía, cayábéeyéi nacái iicáca èeri mìnánái yáalíacái. Càipíná nacái núsáidaca càmita báisi náalíacawa”, íimaca yái Diosca.

²⁰ Iná canáca iwèni meedá yái náalíacáica, níái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Dios, éwita náináidacáanítawa cáalíacáica nía, néewáida nacái áibanái, náalía nacái natàanica èeri yàasu wawàsi ìwali. ¡Dios idéca yáasáidaca canáca iwèni meedá yái èeri mìnánái yáalíacáica càmiyéica yeebáida Dios! ²¹ Máini cáalíacáica Dios áibanái ícha canánama. Dios íináidacatéwa càmiínápínáté imàaca èeri mìnánái yáalíacawa ìwali náalíacái iyúwa. Néese Dios íináidacatéwa iwasàanápínáté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, ìwalíse yái weebáidáanaca tàacáisi íiméerica Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Aibanái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Cristo, caná iwèni naicáca yái tàacáisica.

²² Abenaméeyéi judío náimaca neebáidáanápínása Cristo itàacái naicácaalí wamànica áiba wawàsi càmiírira wenàiwica idé imànica wáasáidacaténá wadèniaca Dios ichàini chènuníiséeri. Nía nacái càmiyéica judío, caná iwèni naicáca yái tàacáisica càmicáiná ìya abédanamata náalíacái yáapícha, yái èeri mìnánái yáalíacáica. ²³ Quéwa wacàlidaca yái tàacáisica: Yái Jesucristoca, yácata Mesías, Dios ibànùericaté icùacaténáté judíonái. Néese yái Mesíasca yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Judíonái yéemìacaalí yái tàacáisica, càmita nawàwa neebáidacani. Nía nacái càmiyéica judío néemìacaalí yái tàacáisica, yá caná iwèni naicàcani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacái. ²⁴ Quéwa wía Dios imáidéeyéica yàasunáipínáwa, judíocaalí wía, càita nacái càmicaalí judío wía, weebáidaca yái Mesíasca, ípidenéerica Cristo, yéetéericatéwa cruz ìwali, wáalíacáináwa Cristo idèniaca Dios ichàini manuírí, idèniaca nacái Dios yáalíacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ²⁵ Dios ibànùacaalíté Cristo yéetácaténáwa wáichawalíná, yáté caná iwèni èeri mìnánái iicáca yái Dios imànírira, quéwa Dios imànicaté máini cáalíacáiri iyú macái èeri mìnánái yáalíacái ícha. Naicácaté Cristo iyúwa machawàaquéeri wenàiwica, yéetácaínátéwa máini báawéeri iyú cruz ìwali, quéwa wáalíacawa Cristo yáasáidacaté ìyaca walí Dios ichàini máiníri manuírca macái èeri mìnánái ichàini ícha. ²⁶ Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piwàwalica Dios imáidacatécué pía yàasunáipínáwa nàyacaalítécué pèewi máisibáwanáita cáalíacáiri èeri mìnánái íiwitáise iyú, máisibáwanái péenácué nacái ichùulièyéicaté áibanái wenàiwica, càitacué nacái pisèenáimi càmitaté máini càasuca nía, càmita nacái máini cachàinica nía cháí èeri írìcu. ²⁷ Aibanái èeri mìnánái càmiyéi yeebáida Dios naicácuéca pía iyúwa máiwitáiséeyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipínáwa ibáiniadacaténá

wenàiwica ìnàidéeyéicawa cáalíacáica nía áibanái ícha canánama. Càita nacái èeri mìnánái iicácuéca pía iyúwa machawàaquéeyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa íbàiniadacaténá wenàiwica cachàiniyéica iicáca yáawawa. ²⁸ Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa, píacué áibanái iiquéeyéica iyúwa báawéeyéica meedá, iyúwa canéeyéica iwèni nacái, iyúwa càmiyéica máini cachàini cháì èeri irìcu, iyúwa wawàsi càmiírìca ìya. Càita Dios yeedácatécué pía yàasáidacaténá caná iwèni iicáca èeri mìnánái ichàini, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái ícha canánama. ²⁹ Iná canáca yéewaná cachàinica wenàiwica iicáca yáawawa Dios yàacuésemi, ibatàa abéeripiná. ³⁰ Quéwa Dios idéca imàacacué pìyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Dios imàaca nacái Cristo yàasáidaca walí Dios íiwitáise cáalíacáiri. Dios nacái mabáyawanáca iicáca wía ìwalíise yái Cristo yéetáanácawa wáichawalíná. Cristo nacái masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná ícha yéewacaténá wáibaidaca abéerita Dios irípiná, iwasàaca nacái wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ³¹ Iná canáca yéewaná cachàinica waicáca wíawawa. Càité profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Picá picàlida piináwaná ìwaliwa máinicasa cayábéerica pía áibanái iicácaténá pía cáimiétaquéri iyú; néese picàlida Wáiwacali iináwaná ìwali, macáita yái cayábéerica Wáiwacali imànírìca pirí, yéewacaténá áibanái iicáca Wáiwacali cáimiétaquéri iyú”, íimaca yái Dios itàacáica.

2

El mensaje de Cristo crucificado

¹ Quéwacué nuénánái bàaluté nùanàacaalítécué pìatalé, nucàlidacatécué pirí yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha; siúcáisede Dios imàacaca wacàlidacuéca piríni, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càmitaté nucàlidacué piríni càulenéri tàacáisi iyú, càmita iyú nacái yái èeri mìnánái yáalíacáica càmiyéica yeebáida Dios. ² Néeseté nùyacaalítécué píapicha, yáté nuínáidacawa nucàlidáanápinácué pirí abéerita Jesucristo iináwaná ìwali, abéerita yái tàacáisi íiméerica Jesucristo yéetácatéwa cruz ìwali wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ³ Càmitaté nucàlidacué piríni nuchàini iyúwa nùalíacáinátéwa nuwàwacutáca Dios iyúudàaca núa. Nutatácatéwa nucalùniwa Dios iicá máinicáináté nuwàwaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá núa. ⁴ Nutàanícaalíté píapichacué, nucàlidacaalíté nacái pirí yái tàacáisica, càmitaté nuwàwa nuchiwáidacuéca pía èeri mìnánái yàasu tàacáisi iyú, nuwènúadacaténáté píiwitáise. Néese, Espíritu Santoquéi iwènúadéericatécué píiwitáise Dios ichàini iyú peebáidacaténáté Jesucristo itàacái. ⁵ Càité Dios imàacaca nucàlidacuéca piríni yéewacaténá macáita náalíacawa càmitacué yáalimá èeri mìnánái yáalíacái iwènúadaca píiwitáise Dios irípiná, néese abéericata Dios ichàini idéca imàacacué peebáidaca Jesucristo.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶ Quéwa wacàlidaca tàacáisi yàasáidéerica Dios yáalíacái wenàiwicanái irí wàyacaalí wenàiwicanái yáapicha yeebáidéeyéica Jesucristo tàì íiméeri iyú. Quéwa yái yáalíacáisi wacàlidéerica iyú nalíni, càmiírìcata èeri mìnánái yáalíacái, níai càmiyéica yeebáida Dios, càmiírìcata nacái náalíacái níai icuèyéica yái èeriquéi, imaalèeripinácawa mesúnamáita. ⁷ Néese wacàlidaca nalí tàacáisi yàasáidéerica nalí Dios yáalíacái, yái tàacáisi Dios ibèericaté èeri mìnánái ícha. Bàaluté ipíchawáiseté Dios idàbaca èeriquéi, néenialíté Dios ìnàidacawa imàacáanápináté wàyaca yáapicha chènuniré cáimiéta-canéeri iyú, icànéeyéipináca mèlumèluíri iyú nacái, wacàcaténá yáapicha macáita. Quéwa, quéechatécáwa càmitaté Dios icàlida wenàiwicanái iríni. ⁸ Níara èeri mìnánái icuèrinánáica inuèyéicaté Wáiwacali cruz ìwali, càmitaté náalíawa Dios ìnàidacatéwa imànínápináté walí cayábéeri. Náalíacaalítéwa ìwalítá, yá càmitaté nanúa Wáiwacalítá, yái máinírìca cáimiétacanáca, cachàinírìca nacái íiwitáise, icànéerica mèlumèluíri iyú chènuniré, icuèrica macáita Dios yáapicha. ⁹ Quéwa Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali yái cayábéerica imànírìpináca walí. Càité profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica:

“Dios idéca ichùnìaca nalípiná cayábéeri wawàsi, níái cáininéeyéica iicáca Dios, yái cayábéeri wawàsi cà míiricáwaca wenàiwica iicá, cà míiricáwaca nacái néemìa iináwaná ìwali, yá nacái cà míiricáwaca náináidawa ìwali”,
 ímaca yái Dios itàacáica. ¹⁰ Yácata wawàsi Dios imàaquéerica Espíritu Santo yéewáidaca wía ìwali, yácáiná Espíritu Santo yáalíaca Dios íiwitáise ìwali macáita, àta càinácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalicuísewa nacái, yái cà míirica áiba yáalía yéemiaca càinácaalí íimáaná.

¹¹ Canáca áiba wenàiwica yáaliériwa càinácaalí áiba wenàiwica íináidáanáwa iwàwalicuísewa. Abéericata yái wenàiwica yáaliéricawa càinácaalí íináidáanáwa iwàwalicuísewa. Càita nacái abéericata Espíritu Santo yái yáaliéricawa càinácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalicuísewa. ¹² Dios càmitaté ibànùu wawàwaliculé áiba wenàiwica íiwitáise, néese ibànùucaté walí Espíritu Santo yéewacaténá Dios íiwitáise iyaca wawàwalicu, yéewanápiná wáalíacawa ìwali yái wawàsi cayábanaméerica Dios yèerica walí. ¹³ Wéewáidacué pía píalíacaténácué ìwali yái cayábéerica Dios imànírira walí, yá wacàlidacuéca píriní càide iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná wía, yái Espíritu Dios néeséerica. Càmitacué wacàlida píriní èeri mìnánái yáalíacái iyú yái néewáidéericawa ìwali cháí èeri írìcu. Néese wacàlidacué píriní píalíacaténácuéwa Dios íiwitáise ìwali càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáanácué íimaca píri, píacué idènièyéica iwàwalicuwa yái Espíritu Santo.

¹⁴ Aibanái cà míiyéica idènià Espíritu Santo nawàwalicuwa, càmita neebáida iyúwa Espíritu Santo Dios néeséeri yéewáidáaná wía, caná iwènicáiná naicáca Espíritu Santo yàasu tàacáisi. Càmita nacái náalía néemìa càinácaalí íimáaná, níacáiná níawamita cawinácaalí idènièyéica Espíritu Santo iwàwalicuwa, níata yáalía yéemiaca càinácaalí íimáaná yái Espíritu Santo yàasu tàacáisica. ¹⁵ Quéwa wía idènièyéica Espíritu Santo iwàwalicuwa wáalíaca cayábéeri ìwali báawéeri íichaná. Canáca yéewaná èeri mìnánái nayúunáidaca wáináidacawa máiwitáiseeri iyú wawàwalicuísewa. ¹⁶ Càulenáca náichani, yái iyúwa wáináidáanáwa càmicáiná nadènià Cristo íiwitáise càide iyúwa wadèniáná. Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Canáca wenàiwica yáaliériwa càinácaalí Wáiwacali íináidáanáwa iwàwalicuísewa. Eeri mìnánái nacái càmita náalimá nàalàaca Wáiwacali nacàlidacaténá írìni càinácaalí iwàwacutáanápiná imànica”, càì íimaca. Quéwa wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, wíata yáalíawa ìwali yái Cristo íináidáanácawa iwàwalicuísewa wadèniacáiná Cristo íiwitáise.

3

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

¹ Néeni, píacué nuénánáica, ¿cánácué càmitàacá píbatàa Espíritu Santo yéewáidaca pía? ¿Cánácué píináidawa mamáalàacata iyúwa èeri mìnánái canéeyéica írì Espíritu Santo? Iná càmitaté núalimá nuéwáidacuéca pía càulenéeri tàacáisi iyú Cristo ìwali, néeseté iwàwacutácué nuéwáidaca pía màulenéeri tàacáisi iyú càide iyúwa sùmanáicaalícué pía, cà míiyéica yáalía yéemiaca càinácaalí íimáaná, yái càulenéeri tàacáisica. ² Nuéwáidacatécúé pía éeréeri iyú càide iyúwa nàacaalí quìrasii ìiraca ìinisi càmicáiná yáalimá iyáaca iinási. Nuéwáidacatécúé pía màulenéeri tàacáisi iyú, càmicáinácué píalía péemiaca càinácaalí íimáaná yái càulenéeri tàacáisica. ¿Siùca nacáide mamáalàacata càmitacué píalía péemiacani! ³ ¿Càmitacué píalía péemiaca càinácaalí càulenéeri tàacáisi íimáaná pídèniacáinácué èeri mìnánái íiwitáise mamáalàacata! Núalíacawa báawacuéca píicáyacacawa píasu cawèníri ìwalísewáaca, báawacué nacái píicáyacacawa macáicáiná péenácué iwàwaca áibanái iicácani iyúwa cachàiníiri áibanái íicha canánama ichùuliacaténácué pía macáita. Iná pícuísáyacacucéca píyaca nacái, píseríacuéca píichawáaca nacái. Iná pídèniacuéca mamáalàacata èeri mìnánái íiwitáise, mamáalàacata nacái pímanícuéca píacawa càide iyúwa èeri mìnánái imàníná cà míiyéica yeebáida Cristo itàacái. ⁴ Abénaméeyéi péenácué íimaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píichacué”, càì

náimaca; áibanái nacái íimaca: “Núacata Apolos yéewáidacalé píichacué”, càicaalícué píimaca, yá pèepunícuécawa càide iyúwa èeri mìnanaí íináidánaíwá báawéeri iyú.

⁵ Càmitacué cayába càì píináidacawa, cà míiyéicáiná cachàini wía áibanái íicha, núa Pablo, yá nacái Apolos. Dios yàasu wenàiwicaca wía, íbaidéeyéica írípíná. Wacàlidacatécué píri Wáiwacali iináwaná peebáidacatécué itàacái. Wadéca wamànica yái wáibaidacalécawa Wáiwacali imàaquéericaté walí. ⁶ Péemíacué comparación: Abéeri náiwacali idèniaca ibànacale yàalunáwa. Yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa ibànacaté néré. Néese ibànùaca yàasu wenàiwicawa áiba yùucúacaté néré úni, ipíchaná chuica cáli. Yá Dios imàacaca bànacalé idàwinàacawa cayába. Càita nacái Wáiwacali ibànùacaté núa píatalécué nuíbaidánaípinaté írì pèewibàa nuéwáidánaípinácué pía itàacái iyú quéecháwanáimi; néeseté Wáiwacali ibànùacaté Apolos íbaidacaté núa írípíná núa mirìcubàa yéewáidacatécué pía mamáalàacata Cristo ìwali cachànicatécué píiwitáise Cristo ìwali. Quéwa abéericata Dios yái imichàidéericatécué píiwitáise. ⁷ Iná núa ibanéericaté Dios itàacái piwàwalícu, Apolos nacái yái icuèricatécué pía núa mirìcubàa, cà míiyéi cachàini wía áibanái íicha, yá cáiná Diosca yái abéericata imichàidéericatécué píiwitáise. ⁸ Apolos, núa nacái wáibaidaca Dios írípíná wáapichawáaca, Dios yàasu wenàiwicacáiná wía. Càmita cachàini abéeri wéena áiba wéena íicha, néese Dios idéca imàacaca walí wáibaidacalépiná méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa Dios yàapíná nawèni cawínacaalí íbaidéeyéica írípíná. Yàapíná nawèni ìwalíse yái namànínáca náibaidacaléwa Dios imàaquéerica nalí. ⁹ Wíata íbaidéeyéi Dios írípíná wáapichawáaca, quéwa píacué, càicuéca píade iyúwa Dios ibànacale, cáininéerica Dios iicáca, iyúwa nacái cayábéeri capíi Dios imàníríca iyaca. Iná Dios ibànùaca wía wáibaidacaté núa írípíná wayúudánaípinácué pía. ¹⁰ Péemíacué comparación: Aiba wenàiwica iwàwacaalí imànica cayábéeri capíi íba icapèená, yásí quéechacáwa ibànùaca yàasu wenàiwicawa iriadacaté néré cachàiníri íba ibàlùadacatáipínáca ínata capíi iwáiná. Néese capíi íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa áibanái náawináidacaté núa cayábanaméeyéi íba capíi iwáinápiná. Nabàlùadaca capíi iwáiná cachàiníri íba ínata, yái íba idàbàanéeri wenàiwica iriadéerica. Yái Dios, càicanide iyúwa náiwacali ichùulíerica namànica capíi. Quéechatécáwa Dios ibànùacaté núa yàasu wenàiwica nucàlidacaté núa wenàiwicanái írì Jesucristo iináwaná ìwali. Siùcade Dios ibànùaca áibanái yéewáidacaté núa wenàiwica mamáalàacata. Quéwa cawínacaalí Dios ibànùerica yéewáidacaté núa wenàiwica, iwàwacutá iicáca íchawa cayába imànicaté núa machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹¹ Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa idàbàanéeri íba cachàiníri naliadéerica cayábéeri iyú nabàlùadacatáipínáca ínata capíi iwáiná. Yái nuéwáidánaíca wenàiwica Jesucristo ìwali, càicanide iyúwa naliadacaalí cayábéeri iyú idàbàanéeri íba cachàiníri. Canáca yéewaná áibanái yéewáidaca wenàiwica méetàuculé íicha yái tàacáisica, canácáiná áiba Jesucristo íicha weebáidéeripíná itàacái iwasàacaté núa wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹² Wéewáidacaalí wenàiwica cáalíacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, nàyacaté núa machacàníri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí càica wíade iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica cawèníri wawàsi capíi iwáinápiná, yái oroca, quírameníri plata nacái, cawèníri íba nacái, yái cayábanaméeri wawàsi cà míirica yéewa quichái imáalàidaca. Quéwa wéewáidacaalí nía canéeri iwèni tàacáisi iyú, cà míirica iyúudàa nàyaca machacàníri iyú Dios iicápiná, yásí càica wíade iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica píuba capíi iwáinápiná, masicái nacái, sitúa ibáiná nacái, yái wawàsi quichái imáalàidéeripínáca. ¹³ Aiba èeriwa, èeri imáalàacatáipínátawa, Dios yáasáidapíná amaláwacani yái wáibaidéerica írípíná, quichái yéenáiwanaí yàanàpinácaalí. Néesequé quichái yáalimáidapíná iicáwa wáibadacalé wamàníríca Dios írípíná cawíná íiwitánaícaalíni. Càipíná Dios yáasáidaca asásí cayábacaalíni, cà micaalí nacái caná iwèni, yái wéewáidánaíca wenàiwica. ¹⁴ Wéewáidacaalí wenàiwica cayába nàyacaté núa machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yái wáibaidéerica Dios írípíná ìdenìapíná quichái, càide iyúwa cawèníri íba icapèená cà míirica yeemáwa, yásí Dios yàapínáca wawèniwa, wía yàasu wenàiwicawa. ¹⁵ Quéwa cà micaalí wéewáida wenàiwica

cayába nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicápiná, yásí quichái imáalàidapiná yái wáibaidéerica, càide iyúwa quichái yeemácaalí capíi idènièrica iwáináwa masicái meedá, yásí yái wáibaidéerica imáalàapinácawa wáicha, càmita nacái Dios yàapiná wawèni. Quéwa éwita yái wáibaidéerica imáalàacaalíwa wáicha, càicáaníta cáupiná wíawa quichái íicha iyúwa wenàiwica ipiacaalíwa quichái ipèrùa yèewíise, yá càmita wamáalàapináwa.

¹⁶ Abénaméeyéi wenàiwica namànica manuírí capíi íipidenéeri templo, yá nawàlùacawa nàacaténá Dios icàaluíniná. ¿Càmitasicué píalíawa Dios yàasu temploca pía Espíritu Santo iyacáinacué piwàwalícu? ¹⁷ Abéerita Dios irípinacué pía, càide iyúwa Dios icapèe. Píacatacué yái Dios yàasu temploca. Iná áibacaalí báawa imànicuéca píiwitáise cachíwéeri tàacáisi iyú, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani.

¹⁸ Picácué pínáidawa máiníná cáalíacáica pía. Aibacaalí péenacué íináidawa máiníná cáalíacáicani èeri mìnanaí yáalíacái iyú, iwàwacutá iwènúadaca íiwitáisewa íicha yái íináidáanácawa iicátaténá yáawawa iyúwa càmiíríca cáalíacái áibanái íicha. Càita yáalímá cáalíacáicani báisíiri yáalíacáisi iyú, yái yáalíacáisi yàanèrica Dios néese.

¹⁹ Caná iwèni Dios iicáca èeri mìnanaí yáalíacái càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái íiméerica: “Dios yùuwichàidapiná nía cawinácaalí cáimacáiyéica iicá yáawawa, níái icàlidéeyéica nàalíanásawa manùba wawàsi ìwali cháí èeri mìnanaí íiwitáise iyú. Yái báawéerica nawàwéerica namànica áibanái irí, Dios imàacapiná yàanàaca nàwali idècunitàacá nachíwáidaca áibanái nàalíacái iyúwa”, íimaca. ²⁰ Càité nacái áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Wacuèriná Dios yáalíacawa canáca iwèni meedá yái náináidáanácawa cawinácaalí íináidéeyéica cáalíacáica èeri mìnanaí yáalíacái iyú”, íimaca. ²¹ Iná picácué cachàini piicáca píawawa ìwalíise yái áiba wenàiwica yéewáidáanáca pía, náiméerica ìwali cayábéericasani áibanái íicha yéewáidéeyéi wenàiwica. Iwàwacutácué cayábaca piicáca nía canánama abédanamata Dios imàacacáinacué píri macáita. ²² Dios imàacacué píri núa Pabloca, yá nacái Apolosca, yá nacái Pedro wéewáidacaténacué pía. Dios imàacacué píri yái èeriquéi pìyacaténacué cháí èeri írìcu. Imàacacué píripiná nacái yéetácáisi. Imàacacué píri nacái siùca èeride, macái èerita wapíchalépinácáwa nacái. Càicué Dios imàacaca píri macáita. ²³ Yá Cristo yàasu wenàiwicacuéca nacái pía, Cristocáiná nacái Dios yàasu wenàiwicaca.

4

El trabajo de los apóstoles

¹ Càita iwàwacutácué pínáidacawa wàwali, wía apóstolca, íibaidéeyéica Cristo irípiná, Cristo ibànùacáiná wía wéewáidacaténacué pía iyú yái cayábéeri tàacáisica Dios ibèericatè áibanái íicha. Siùcáisede Dios imàacaca wáalíacawa cayábéeri tàacáisi ìwali.

² Wenàiwica íibaidacaalí áiba irí, iwàwacutá imànica càide iyúwa íiwacali íimáaná irí.

³ Iná càmita nuínáidawa ìwali yái píimáanácuéca nùwali, píimacaalícué nùwali càmitasa nuíbaida cayába. Càita nacái càmita nuínáidawa ìwali yái áibanái íimáanáca nùwali. Núa nacái canáca yéewaná núumaca nuíbaidacasa cayába Dios irípiná càmicáiná núalímá núalíaca nuíwítáisewa càide iyúwa Dios yáalíanáwa. ⁴ Càmita nuwàwali asáisi numànicaalítè áiba wawàsi báawéeri, quéwa cawàwanáta nudéca numànica áiba wawàsi càmiíríca núalíawa ìwali. Abéericata Wáiwacali yái yáaliéerica, yácata yái icàlidéeripináca nuináwaná ìwali asáisi nuíbaidacaalítè irípiná cayába, càita nacái canéerica iwènicaalí meedáni, yái numàníricatè. ⁵ Iná picácué picàlida áibanái iináwaná ìwali càmitasa náibaida cayába Dios irípiná. Picùacué Wáiwacali yàanàapiná, yásí yáasáidapiná amaléeri iyú yái wamàníirica ibàacanéeri iyú. Yáasáidapiná nacái càinácaalítè wáináidáanáwa wawàwalícuísewa wèpunícaalítè wáibaidaca Dios irípiná. Néese cayábacaalí Dios iicá yái wamàníirica, yásí Dios icàlidapiná wamànicatè cayábéeri.

⁶ Píacué nuénánáica, nùalàacuéca pía càiri tàacáisi iyú nuyúudàacaténacué pía, yéewanápinacué nacái pìyaca càide iyúwa Apolos iyáaná, núa nacái, ipíchanacué picutáca áiba tàacáisi Dios itàacái íicha, yéewanápinacué nacái cayábaca piicáca abédanamata macáita wenàiwica íibaidéeyéica Dios irípiná, nía nacái yéewáidéeyéicuéca

pía. Báawéeriquéi cachàinínácuéca piicáca píawawa ìwalíse yáí pidèniànácuéca áiba yéewáidéericuéca pía píiméericuéca ìwali cayábéericasani áibanái íicha canánama. ⁷ Néeni, ¿cánácué yéewa cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha canánama? ¿Càmítasícué píalíawa Dioscata yáí yèerica pirí macáita pidènièricuéca? Dios yàacáinácué piríni, néese ¿cánácué yéewa cachàinica piicáca píawawa càide iyúwa pidéca nacáicaalícué peedáca piríwani pichàini iyúwa?

⁸ Piyúunáidacuéca píalíacawa macáita wawàsi Dios ìwali. Piyúunáidacuéca piyaca càide iyúwa càasuíyéi idènièyéica manùba cawèníri, càmiíyéica iwàwacutá áibanái iyúudàaca. Piyúunáidacuéca píalíacawa macáita yáí iwàwacutéericuéca píalíacawa, íná càmitacué piwàwa wéewáidaca pía quirínama. Piicácuéca píawawa iyúwa èri mìnánái icuèrinánái càmiíyéica iwàwacutá wayúudàaca. Dios imàacacaalícué picùaca macái wenàiwica cachàiníri iyútá, yá nucùacuéca nía píapichatá. Quéwa càmita nacuèriná núa cháí èri irícu, canásíwata. ⁹ Wía apóstolca, càmita yéewa wàya iyúwa èri mìnánái icuèrinánái, nuínáidacáináwa cawàwanáta Dios idéca imàacaca wàuwichàacawa manuísíwata, wía apóstolca. Báawaca èri mìnánái iicáca wía iyúwa presoíyéi imàniíyéica íbáyawanáwa manuísíwata, yéetéeyéipínacawa máini báawéeri iyú nabáyawaná ìwalísewa. Eeri mìnánái, ángelnái nacái náináidacawa manuísíwata naicáidaca walí idècunitàacá wàuwichàacawa. ¹⁰ Madécaná wenàiwica naicáca wía iyúwa máiwitáiséeyéi wàuwichàacáináwa Cristo irípiná. Quéwa piicácuéca píawawa iyúwa cáiwitáiséeyéi Cristo itàacái ìwalíse. Píimacuéca càmitasa pimàni iyúwa máiwitáiséeyéi ipíchanácué piùwichàacawa iyúwa wía. Eeri mìnánái iicáca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáiná wéewáida wenàiwica èri mìnánái yáalíacái iyú. Néese piicácuéca píawawa iyúwa cachàiníyéica íiwitáise, cáimiétacanéeyéica nacái, quéwa èri mìnánái iicáca wía iyúwa canéeyéi iwèni, wía apóstolca. ¹¹ Mamáalàacata àta siùca nacáide wàuwichàaca máapicái, macàlaca nacái wawàwa, canáca nacái wabàle cayába. Aibaalí nacapèedáidaca wía. Canáca nacái wacapèesíwa. ¹² Wáibaida nacái wacáapi iyúwa cachàiníri iyú àta chamàlecataléta wía wawèniacaténá wayáawa. Aibanái icuísaca íichawa wía, quéwa wasutáca nalí Dios imàniínápiná nalí cayábéeri. Nàuwideca namànica wía quéwa wàideníaca yáí báawéerica namàníríca walí. ¹³ Natàaníca báawéeri iyú wàwali, quéwa càicáaníta watàaníca nalí éeréeri iyú quéwanáta. Mamáalàacata àta siùca nacáide namànica walí càide iyúwa náucacaalí náichawa báawéeri yáaséerimi, casaquèeri wawàsi natunuérica bàacháwalícué.

¹⁴ Càmita núumacué pirí càí nubáiniadáanápinácué pía, néese nuwàwacáita nùalàacuéca pía càide iyúwa nuénibewa, cáinináacáinácué nuicáca pía. ¹⁵ Yácáiná éwitasica diez mil namanùbaca yàanàacaalí néewáidacaténácué pía Cristo ìwali, càicáaníta càmitacué pidènià madécaná pisèenáiwa. Núacata càide iyúwacué píaniri, bàaluitécáiná nucàlidacué pirí Cristo Jesús iináwaná, yáté peebáidacuéca itàacái, iwasàanápinácué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁶ Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pimànicaténácué càide iyúwa numàníná, càide iyúwacué píaniricaalícué núa.

¹⁷ Nudéca nubànùacuéca pìatalé Timoteo, yáí nuiquéerica iyúwa nuiriwa cáininéerica nuicáca Wáiwacali ìwalíse. Núalíacawa Timoteo ìwali imàniínápiná cayábéeri mamáalàacata càide iyúwa nusutáaná íicha. Nubànùacaté Timoteo iwàwalicaténácué pía càinácaalí nùyaca mamáalàacata càide iyúwa iwàwacutáaná wenàiwica ìyaca yeebáidéerica Cristo Jesús itàacái. Càita nuéwáidaca wenàiwica nàyacaténá càí macái níái yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái macái cáli íinata, àta alénácaalí nuèpuníwa. ¹⁸ Abénaméeyéi péenácué cachàinica naicáca níawawa nayúunáidacáiná cáaluca nùaca nupáchiacuéca pía. ¹⁹ Quéwa nuwàwacué nùacawa nuicáca pía mesúnamáita Wáiwacali imàacacaalí numànica càí. Yásí nùacawa nuicácaténá yáí náiméerica náalimáanása namànica náibaidacaténása Dios irípiná, náimaca, níara cachàiníyéica iicáca yáawawa. Càmita nùawa néré nuémíacaténácaíta nasàna meedá, náimaca cachàinínása nía. ²⁰ Càmita nuwàwa nuémíaca nacàlidacáicata naináwanáwa, yácáiná cawinácaalí

wenàiwica Dios icuèyéica náasáidaca Dios yàasu wenàiwicaca nía idènièyéica Dios ichàini náibaidacáténá Dios irípiná cachàiníiri iyú, nàyacaténá nacái machacàníiri iyú. Càmita nacàlidacáita meedá naináwaná ìwaliwa nadèniánása Dios ichàini. ²¹ Néeni, ¿càinásicué piwàwa numànica? ¿Piwàwasicué nùanàaca pìatalé nùuwichàidacáténácué pía pibáyawaná ìwalísewa, yái cachàinínácuéca piicáca píawawa? Càmicaalícué piwàwa nùacawa pìatalé nùuwichàidacáténácué pía, néese piwènúadacué píiwitáisewa píináidacáténáwa machacàníiri iyú, piicáténácué píawawa iyúwa càmfíyéica cachàini, yéewacáténácué nùalàaca pía éeréeri iyú cáininácáinácué nuicáca pía.

5

Juicio sobre un caso de inmoralidad

¹ Macáita nacàlidacué nalíwáaca piináwaná ìwali báawéeri iyú ìyacáiná abéeri péenácué yeedéericaté iríwa yáatúanáwa, úara yáaniri yàacawéetúaca. ¡Máini báawéerica yái namànírira pèewi! Ewita èri mìnanaí càmicáaníta neebáida Jesucristo itàacái, càicáaníta càmita máini namàni càiri báawasíwéeri wawàsi, càide iyúwacué péená imàníná. ² ¿Cánácué cachàini piicáca píawawa mamáalàacata? ¡Iwàwacutácué máini achúmaca piwàwa manuísíwata pibáyawaná ìwaliwa! Yái asiali imànírira càiri báawéeri, iwàwacutácué piúcaca pèewísewani yái asialica. ³ Ewita càmicáaníta nùyaca píapichacué néré, càicáaníta nuicáca núawawa iyúwacué abéeri péená. Nudéca nuínáidacawa nùuwichàidáanápíná yái asialica càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha néré. Yái Wáiwacali Jesucristo idéca ichùuliaca núa nucàlidáanápíná càinácaalí iwàwacutáanápíná yùuwichàacawa yái imànírira càiri báawasíwéerica. ⁴ Pìwacáidáyacacuéwa, yá píináidacuéwa nùwali càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha, nùalàacáténácué pía. Yásí Wáiwacali Jesús cachàiníiri íiwitáise ìyapínácué píapichawa. ⁵ Iná iwàwacutácué pèepùadaca yái asialica Satanás irí yéewanápíná Satanás imáalàidaca iiná uláicái iyú àta yéetácatalépinátawa ipíchaná yùuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripinátawa Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná àniwa.

⁶ Picácué picàlida piináwanáwa canùmaséeri iyú cayábáanásacué pía idècunitàaca pimàacacué abéeri péená imànica càiri báawéeri. Píalíacuéwa comparación íiméerica: “Nèewiàacaalí achúmanamata levadura íbesi yèewi, yá levadura imàacaca macáita íbesi inísàapínacawa”, càì íimaca yái comparaciónca wabáyawaná ìwali. Yái levadura ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica ibáyawaná. Iná pimàacacaalícué abéeri péená imànica ibáyawanáwa mamáalàacata, yásí mesúnamáita macáitacué pía pimànìpiná piacawa pibáyawanáwa. ⁷ Iná piúcacué pèewísewa yáara levadura nacáirica íiwitáise, yái péenácuéca imànírira báawéeri, ipíchanácué báawaca imànica píiwitáise canánama. Yásí píalimácué pìyaca wàlisàì iyú, mabáyawanéeri iyú nacái. Càicuéca píade iyúwa wàlisàì pan, càmfíiri idènià levadura, Dioscáiná idéca yúucacué píicha yái báawéerica pimàníriraté. Càide iyúwa judíonái nanúacaalí oveja wàlisàì nàasu culto Pascua yaalíwa nawàwalicaténá iyúwaté Dios iwasàaná nía, càita nacái wàasu Cordero íipidenéerica Cristo yéetácatéwa iwasàacáténá wía, wàyacaténá wàlisàì iyú. ⁸ Judíonái namànica nàasu Pascuawa, yá náucaca náichawa macáita levadura. Càita nacái, wáucacué wáichawa yái levadura nacáirica wáiwitáiseca bàaluisàimica. Picácué wàya quirínama wabáyawaná yáapichawa. Càide iyúwa pan càmicaalí idènià levadura, càita nacái iwàwacutá wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa, wataánícué nacái báisiiri iyú.

⁹ Bàaluité nutànàacátécué pirí áiba cuyàluta nùalàacáténácué pía ipíchanácué piacawéeridaca wenàiwica iiméeyéica áiba yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, càmfírira nacái nanírísíwa. ¹⁰ Quéwa càmitacué píalía péemiaca cayábani càinácaalíté íimáaná yái núuméericatécué pirí. Càmita nuchùuliacué pianápináwa déeculé náicha macái èeri mìnanaí càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, níai iiméeyéica áiba yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, càmfírira nacái nanírísíwa, nía nacái iwàwéeyéica yeedáca iríwa macái wawàsi cawèniiri, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo icàaluíná, yái cuwáiná yéenáiwánáca. Càmitàacá píalimácué piacawa náicha àta

péetacatalétacuéwa piacaténáwa èeri íicha. ¹¹ Càmitaté càì nuchùuliacuéca pía, néese nùalàacatécué pía ipíchaná piacawéeridaca wenàiwica icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa neebáidáanása Jesucristo itàacái quéwa namàni nàacawa càiri báawéeri: Naimáca áiba yáapicha, càmfíchúaca náinusíwa, càmfíríca nacái nanírísíwa; nawàwaca needáca nalíwa macái wawàsi cawèníiri; nàaca ídolo icàaluíníná yái cuwáináí yéenáíwanáca; natàaníca báawéeri iyú áibanáí ìwali, áibaalí nacái nacámaca; áibaalí nacái nayéedùaca, quéwa mamáalàacata nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Picácué piacawéerida nía; picácué piyáa piyáacaléwa náapicha. ¹²⁻¹³ Dios càmitacué ichùulìa wàuwichàidaca èeri mìnánáí càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese Diosta yùuwichàidapíná nía. Quéwa cawínacaalí iyéeyéica pèewibàa, nacàlidacaalí naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa namànica nabáyawanáwa, néese iwàwacutácué picháawàaca naináwaná ìwali, piàlàacaténácué nía cachàiníiri iyú. Iná piúcacué pèewísewa yái imàníríca ibáyawanáwa.

6

Pleitós ante jueces no creyentes

¹ Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànicaalícué pirí báawéeri, ¿cánácué picháawàa iináwaná ìwali jueznáí irí càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái? Báawéeriquéi pimànínácuéca càì. Néese iwàwacutácué picháawàaca iináwaná ìwali Dios yàasu wenàiwica irí, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa, nachùnìacaténácué pirí yái wawàsica. ² Píacué Dios yàasu wenàiwica, píalíacuéwa Dios imàacáanápínácué péemíaca èeri mìnánáí iináwaná ìwali èeri imáalàacaalípináwa picàlidacaténácué iwàwacutáaná nàuwichàacawa càiripínátawa nabáyawaná ìwalísewa. Iná yéewa píalimácué péemíaca piináwanáwáaca achúméeríina wawàsi ìwali cháí èeri irícu pichùnìacaténácué wawàsi piríwáaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³ Píalíacuéwa nacái wémianápiná nacái ángelnáí iináwaná ìwali wacàlidacaténá cayábacaalíni, báawacaalí nacái, èeri imáalàacaalípináwa. Iná màulenáca meedá péemíacuéca piináwanáwáaca cháí èeri irícu, pichùnìacaténácué piríwáacani, yái achúméeri wawàsica. ⁴ Iná abéeri péenácué yeebáidéerica Jesucristo itàacái cháí èeri irícu imànicaalícué pirí báawéeri, ¿cánácué picháawàa iináwaná ìwali jueznáí irí picàlidéeyéica iináwaná canápinéeyéicasa nía, níara càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái? ⁵ Núumacué pirí càì báicaténácué pía, piwènúadacaténácué píiwitáisewa. ¿Càmítasicué ìya abéeri péená yáaliméeri yéemíacuéca piináwaná, ichùnìacaténácué píichawáaca yái wawàsica? ⁶ ;Báawéeriquéi pipélianácuéca, picháawàayaca nacáíwa jueznáí irí, quéwa báawéeriquéi cachàiníwanáí picháawàanácuéca piináwaná ìwaliwáaca jueznáí irí càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái!

⁷ Picháawàacaalícué piináwaná ìwaliwáaca, yá pidécuéca pimàacaca báawéeri icàbadàacuéca pía, càmitacué nacái pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, imànicaalícué pirí báawéeri, iyéedùacaalícué píicha piàsu nacái, yá cayába cachàiníwanáí pìidenìacaalícué piùwichàanáwa masànatatá, ipíchaná èeri mìnánáí càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pipéliayacacawa. ⁸ ;Quéwacué càmita pìidenìani, néese pimànicuéca càì pibáyawanáwa cachàiníwanáí: Pimànicuéca áibanáí irí báawéeri, piyéedùacuéca nàasu, éwita pimanùbacacáníta nía!

⁹⁻¹⁰ Píalíacuéwa báawéeyéi íiwitáise càmita nawàlùapínáwa Dios ìyacàle irículé, yái icùacataléca chènuníiséerica. Picácué pibatàa áibanáí ichìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú. Càmfíyéipíná iwàlùawa Dios ìyacàle irículé cawínacaalí imàníyéica yáalaniwa; nía nacái yèeyéica ídolo cuwáináí yéenáíwaná icàaluíníná; nía nacái iiméeyéica inanáí yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, nía nacái iiméeyéica asiali yáapicha càmfíríca nanírísíwa; nía nacái asianáí imàaquéeyéica áiba asiali iduìca, áibanáí nacái asianáí iiméeyéica inacáiri yáapichawa; nía nacái iyéeduèeyéica; nía nacái iwàwéeyéica yeedáca iríwa macái wawàsi cawèníiri, nía nacái icàméeyéica; nía nacái itàaníyéica báawéeri iyú áibanáí ìwali, nía nacái ipéliéyéica áibanáí nayéedùacaténá nàasu. Nía

càmíyépínáta iwàlùawa Dios ìyacàle irìculé chènuniré. ¹¹ Càitécué abénaméeyéi péená ìyacaté ipíchawáiseté piwènúadacuéca píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténácué Jesucristo itàacái. Quéwa Dios idéca imàacacué iwàwawa pibáyawaná ícha càide iyúwa idéca nacáicaalícué íbaca píichani. Idéca nacái yeedácuéca pía yàasu wenàiwicapínáwa mabáyawanácaténá iicácuéca pía. Càita Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali, yéetácáinátéwa wáichawalíná. Dios idéca imàacacué yàasu wenàiwicaca pía Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Dios ibànuèricuéca piwàwalículé.

La santidad del cuerpo

¹² Abénaméeyéi nacàlidaca: “Càmicaalí Dios imáisanìa numànica áiba wawàsi, yásí cayábaca numànica macái wawàsi nuwàwéerica numànica”, càì nàimaca. Quéwa, núumacué pirí, éwita Dios càmicáaníta imáisanìa wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macái wawàsi iyúudàa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná càmicaalí báawa yái wawàwéerica wamànica, quéwa iwàwacutá wacùaca wíawawa ipíchaná yái wawàsi wawàwéerica wamànica idacùaca wía cachàiníiri iyú àta càmicataléta wáalimá wamàacaca wáichawani. Báawaca wamàacacaalí áiba wawàsi idacùaca wáiwitáise. ¹³ Nacàlidaca báisíiri iyúni nàimacaalí yàacàsi ìwali watùra irípinéerica, watùra nacái wayáacalé irípiná. Báisíta, Dios imàacaca wayáaca macái yàacàsi wawàwéerica. Quéwa áibaalípiná Dios imáalàidapíná yàacàsi, watùra nacái càmicáiná iwàwacutá wayáaca wayáacaléwa quirínama. Quéwa wainá càmita ìya càide iyúwa yàacàsi; namànicáita nachìwawa meedá nàimacaalí cayábacasa waimáca áibanái yáapicha cawinácaalí wawàwéeri, càmicáaníta wáinusíwani, càita nacái càmicáaníta wanirisíwani. Càmita báisí nataacái, néese, yái waináca, yácata Wáiwacali yàasu weebáidacaténá itàacái. Wáiwacali nacái wainá irípinéeri, ichàiniadacaténá wainá, yéewanápiná wáibaidaca irípiná. ¹⁴ Càide iyúwaté Dios imichàidáaná Wáiwacali yéetácáisi ícha, càita nacái imichàidapíná wíawa yéetácáisi ícha íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yái chàinisi imichàidéericaté iyú Wáiwacali.

¹⁵ ¿Càmitasicué píalíawa piiná ìwaliwa Cristo iiná ìwalíseericani? Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri irìcu. ¡Iná máini báawaca abéericaalí wéená imànica ibáyawanáwa inanái yáapicha iiméechúaca asíanái yáapicha plata ìwalinápiná! ¡Picácué wamàni càiri báawéeri! ¹⁶ ¿Càmitasicué píalíawa asíali iimácaalí inanái yáapicha iiméechúaca asíanái yáapicha plata ìwalinápiná, yásí níai pucháibaca abéericata nainá? Càité profeta itànàaca Dios itàacái nàwali cawinácaalí iiméeyéica yáapichawáaca: “Dios iicáca níai pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica”, càì íimaca. ¹⁷ Quéwa wenàiwica yeebáidacaalí Wáiwacali itàacái, yásí ìyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha.

¹⁸ Iná piacuéwa náicha caquialéta cawinácaalí iimáidéeyéicuéca pía piimáanápiná áiba yáapicha cà míirica pinirisíwa, cà míichúaca nacái píinusíwa. Macái áiba nabáyawaná íiwitáaná càmita imàni báawéeri nainá iríwa, quéwa cawinácaalí iiméeyéica áiba yáapicha cà míirica nanirisíwa, cà míichúaca nacái náinusíwa, namànica nabáyawanáwa nainá iríwa. ¹⁹ ¿Càmitasicué píalíawa piiná ìwalicuéwa Espíritu Santo yàasu templocani, yái Espíritu Santo Dios imàaquéericatécué pirí, yá nacái Espíritu Santo ìyacuéca piwàwalícu? Càmitacué píiwacali píawawa. ²⁰ Yái Diosca, yácatacué Píiwacali, Dioscáiná iwènàicatécué pía cawèníiri wawàsi iyú, yái líri íiranáca. Iná picácué pimàni pibáyawanáwa piiná iyúwa, néese piyacué mabáyawanéeri iyú yéewanápiná áibanái nàalíacawa máini cayábéerica íiwitáise yái Diosca.

7

Consejos sobre el matrimonio

¹ Siúcade nucàlidacué piríni yái pisutéericuéca péemàawa núa ìwali pibànùacaalítécué nulí cuyàluta. Báisíta cayábaca càmicaalí asíanái idunua inanái ìwali. ² Quéwa madécaná wenàiwica nawàwaca naimáca áiba yáapicha, cà míichúaca náinusíwa, cà míirica nacái

nanìrisíwa, íná cayábacata macái asìlanái yeedáca ínuwa, macái inanái nacái uedáca unìriwa. ³ Iwàwacutá asìali iimáca ínusíwa yáapichawa càide iyúwa iwàwacutáaná imànica. Càita nacái iwàwacutá inanái uimáca unìrisíwa yáapichawa. ⁴ Uái inanáica càmita uiná íiwacalu úa, néese unìri yàasucani. Càita nacái asìali, càmita iiná íiwacalini, néese ínu yàasucani. ⁵ Picácué pimáisanìa piináwa pínu íchawa, pinìri ícha nacáíwa, càmicaalícué abédanama píiwitáise píapichawáaca quéechacáwa càmiínápiná piimá píapichawáaca maléena èerita pisutáanápínacué Dios ícha manuísíwata. Pidécanaámícué pimáalàidaca pimànica càì, néese iwàwacutácué pèepùa piimá píapichawáaca àniwa ipíchanácué càmita píalimá picùaca píawawa, yá Satanás yáalimáidacuéca pía pimànínapíná pibáyawanáwa áiba yáapicha.

⁶ Càmitacué nuchùulia pía peedáanápíná piríwa píacawéeripínáwa, quéwa piwàwacaalícué picásàacawa, yá cayábacani. ⁷ Macái wenàiwica náalimácaalí nàyaca abéeritatá càide iyúwa nùyáaná canéeri ínutá, yá cayábacatáni, quéwa càmita macái náalimá nàyaca abéerita. Néese Dios imàacaca walí wáalimáwanama madécaná chàinisi íiwitáaná wáibaidacaténá írípíná, wadènanápíná wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Dios imàaca abénaméeyéi wéena nàyaca abéerita casímáiri iyú. Imàaca áibanái wéena nàyaca nàacawéeri yáapichawa casímáiri iyú.

⁸ Núumacué pirí píacué máinuíyéica, manìríyéi nacái, píacué nacái inìrimì yéetéyémicawa ícha, cayábaca piyamáacaalícuéwa abéerita càide iyúwa nùyáaná abéerita. ⁹ Quéwa càmicaalícué píalimá picùaca píawawa ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, yásí iwàwacutácué peedáca pinìriwa, pínu nacáíwa, cayábacáiná cachàiníwanái picásàacaalícuéwa máinícaíchacué píináidáanícawa piimáanápíná áiba yáapicha.

¹⁰⁻¹¹ Quéwa nuchùuliacué pía, píacué cáinuíyéica, píacué nacái canìríyéica càide iyúwaté Wáiwacali íimáaná walí, càmiínápíná inanái imàaca inìriwa, càita nacái càmiínápíná asìali imàaca ínuwa. Càmiíricata núa meedá yái ichùulièricuéca pía, néese Wáiwacalicata yái ichùulièricuéca càmiínápíná pimàni càì. Quéwa inanái uèpùacaalíwa unìri íchawa, iwàwacutá uyamáacawa abéechúata, canáca yéewaná uedá ulíwa áiba àniwa. Néese càmicaalí quirínama uwàwa ùyaca abéechúata, yá iwàwacutá unìri, úa nacái nawènúadaca náiwitáisewa nalíwáaca nàyacaténá abédanamata náapichawáaca àniwa.

¹² Siúcade nuwàwacué nùalàaca pía quiríta càide iyúwa nuínáidáanáwa, píacué áibanái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. Càmita Wáiwacali ichùulia núa nùalàanápínacué pía tàacáisi iyú núuméeripínacuéca pirí, quéwa nuínáidacawa cayábacani. Péemíacué: Abéeri asìali yeebáidéeri Jesucristo itàacái ínucaalí càmiíchúa yeebáida, quéwa uwàwacaalí ùyaca yáapicha, iwàwacutá asìali yeebáidéerica Jesucristo càmita imàaca íchawa úa. ¹³ Càita nacái inanái yeebáidéechúa Jesucristo itàacái unìricaalí càmiíri yeebáida, quéwa iwàwacaalí ùyaca úapicha, iwàwacutá inanái yeebáidéechúa Jesucristo càmita umàaca úichawani. ¹⁴ Cayábaca nayamáacawa náapichawáaca, yácáiná Dios iicáca iyúwa yàasu wenàiwicapínáwa yái asìalica ùwalíse úái ínuca yeebáidéechúaca Jesucristo. Càita nacái Dios iicáca iyúwa yàasu wenàiwicapínáwa úái inanáica ìwalíse yái unìrica yeebáidéerica Jesucristo. Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, càmicaalícué piyamáawa píacawéeri yáapichawa càmiírica yeebáida, yá cawàwanátacué péenibe càmita neebáida Jesucristo itàacái; néese piyamáacaalícuéwa píacawéeri yáapichawa, péenibe yáapichawa nacái, yásí Dios iicácuéca péenibe iyúwa yàasu wenàiwicapínáwa. ¹⁵ Quéwa yái unìrica, úa nacái ínuca, càmiíyéica yeebáida Jesucristo itàacái máinícaalí nawàwaca nèepùacawa nàacawéeri íchawa yeebáidéerica, pimàacacué nèepùacawa náicha. Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá piyamáacawa píacawéeri yáapichawa càmiírica yeebáida nawàwacaalí nèepùacawa píchacué càmicáiná Dios iwàwa wapéliyacacawa, néese Dios idéca imáidaca wía wàyáanápíná matufbanáiri iyú. ¹⁶ Nawàwacaalícué nèepùacawa píicha, pimàacacué nèepùacawa

ipíchanácué pipéliayacacawa, càmicáinácué píalíawá, píacué inanáica, asáisi píalimácaalí piwènúadaca pinìri íiwitáisewa Dios irípiná. Càita nacái píacué asianáica, càmitacué píalíawá asáisi píalimácaalí nacái piwènúadaca píinu íiwitáisewa Dios irípiná.

¹⁷ Píalimáwanama macáitacué iwàwacutáca pìyaca càide iyúwaté Wáiwacali imàacáanátécué píri chàinisi píibaidacáténácué írí. Càmicaalícué báawa yái píibaidacaléca, néese pìyacué càide iyúwaté pìyáaná Dios imáidacaalítécué píá. Càita nùalàaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yácalé imanùbaca. ¹⁸ Dios imáidacaalí asìali namàníricaté írí circuncisión, càmita iwàwacutá iwènúadaca yàasu circuncisiónwa. Càita nacái Dios imáidacaalí asìali càmiríricaté namàni írí circuncisión, càmita iwàwacutá imàacaca namànica írini siùcade. ¹⁹ Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa circuncisión ìwali, cáininácáiná Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. Abéerita píináidacuéwa pimàníinápíná machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Càmicaalícué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué macáita pìyaca càide iyúwa pìyáanáaté quéecha Dios imáidacaalítécué píá. ²¹ Aibanái yàasu wenàiwicacaalíté píá íibaidéericaté mawèníiri iyú Dios imáidacaalíté píá, picá achúma piwàwa ìwali. Quéwa namàacacaalí pèepunícawa matuìbanáita, yá cayábaca pèepunícawa máiwacalináwaca. ²² Cáinináca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, íná áibanái yàasu wenàiwicacaalíté píá íibaidéerica mawèníiri iyú Dios imáidacaalíté píá peebáidáanápínaté Wáiwacali itàacái, néese siùcade éwita áibanái yàasu wenàiwicacáaníta píá mamáalàacata, càicáaníta iwàwacutá piwàwalica Wáiwacali idéca iwasàaca píá Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha píibaidacáténá Wáiwacali irípiná; càita nacái píá yèepuníricatéwa máiwacalináwaca cháí èeri írìcu Dios imáidacaalíté píá, siùcáisede Cristo yàasu wenàiwicaca píá íibaidéeripíná Cristo írí càiripínáta. ²³ Dios iwènúacátécué píá cawèníiri wawàsi iyú, yái líri íiranáca. Íná picácué píináidáanícawa ìwali yái èeri mìnanaí íimáanáca pìwali. Picácué nacái cáimacái píicáca píawawa iyúwa èeri mìnanaí. ²⁴ Íná píacué nuénánáica, càmicaalícué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué pìyaca mamáalàacata càide iyúwa pìyáanáatécué Dios imáidacaalítécué píá.

²⁵ Siùcade nùalàacué píá nàwali níara càmiíyécáwaca icásàawa. Wáiwacali càmita imàaca nulí tàacáisi nuchùulianápíná nía quéwa núalimá nùalàaca nía Dios iyúudàacáiná núa manuísiwata, iicácáiná nupualé, yéewanápíná nùalàaca wenàiwica cáalíacáiri iyú. ²⁶ Nuínáidacawa cayábaca macáita wenàiwica nayamáacaalíwa càide iyúwa nùyáaná máinuta, manírta nacái macáicáinácué càulenápíná wàasu èeri siùcade, nàuwichàidapínacaalí wía Cristo ìwalíise, weebáidacáiná itàacái. ²⁷ Quéwa cáinucaalí píá, picá pimàaca píichawa úa. Máinucaalí píá, cayábaca càmicaalí peedá píinuwa. ²⁸ Quéwa peedácaalí píinupínáwa, càmita pimàni píbáyawanáwa. Càita nacái mànacàu uedácaalí uníriwa, càmita cabáyawaná úa. Quéwa níai cáinuíyéica, nía nacái caníríyéica nàypíná càulenéeri iyú cháí èeri írìcu, iwàwacutáciná nàuwichàacawa Cristo irípiná. Íná nùalàacuéca píá ipíchanácué máini pìyaca càulenéeri iyú.

²⁹ Píacué nuénánáica càicué nuwàwaca nùalàaca píá: Iyaca wapíchalé achúma èerínata meedá, íná siùcade cawinácaalí idènièyéica yàacawéeriwa, iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa náalimáanáta cachàiníiri iyú. ³⁰ Càita nacái cawinácaalí achúméeyéica iwàwa yéenanái yéetéeyéimiwa ìwaliwa iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa càmiíyéi achúma iwàwa. Cawinácaalí nacái imàníyéica fiesta iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú càide iyúwa càmiíyéi máini casíimái iwàwa náibaidacáténá cáalíacáiri iyú Wáiwacali irípiná. Cawinácaalí nacái iwènièyéica wawàsi iwàwacutá càmita máini cáinináca naicáca nàasuwa, néese iwàwacutá náináidacawa càide iyúwa canéeyéica yàasu, náibaidacáténá cachàiníiri iyú Wáiwacali irípiná. ³¹ Cawinácaalí nacái imàníyéica yàasu wawàsiwa cháí èeri írìcu needácaténá nalíwa plata, iwàwacutá càmita máini báawaca nawàwa náináidáanícawa nàasu cawèníiri ìwaliwa cháí èeri írìcuírta, yácáiná mesúnamáita imáalàapínácaawa macáita yái waiquéerica cháí èeri írìcu.

³² Càmitacué nuwàwa píináidáanícawa báawanama cháí èeri yàasu wawàsi ìwali. Máinucaalí asìali, yásí íináidacawa Wáiwacali yàasu wawàsi ìwali imànicaténá càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná casíimáicaténá imànica Wáiwacali iwàwa. ³³ Quéwa cáinucaalí asìali, yá iwàwacutá íináidacawa cháí èeri yàasu wawàsi ìwali casíimáicaténá imànica ínu iwàwawa. Yáí asìali càmita yáalímá íbaidaca macáí ichàini iyúwa ínu irípináwa, Wáiwacali irípiná nacáí. ³⁴ Càita nacáí maníríichúa, áiba inanái nacáí cà míichúaca icásàawa, náináidacawa Wáiwacali yàasu wawàsi ìwali, casíimáicaténá namànica Wáiwacali iwàwa, namàacacaténá naináwa, náiwitáise nacáíwa Dios irí, náibaidacaténá cachàiníiri iyú irípiná. Quéwa áiba inanái caníríichúaca iwàwacutá uínáidacawa cháí èeri yàasu wawàsi ìwali usíimáidacaténá unìriwa.

³⁵ Càita nùalàacuéca pía nuyúudàacaténácué pía. Càmita numáisaníacué picásàacawa, néese núumacué pirí càí piyacaténácué cáimiétaquéeri iyú, píibáidáanápínácué nacáí Wáiwacali irípiná macáí pichàini iyúwa.

³⁶ Quéwa áibacaalí asìali íináidawa càmita cayába imáisaníacaalí mamáalàacata íduwa ucásàacawa béerucáiná úa, uwàwacaalí ucásàacawa nacáí, yásí cayábaca úaniri imàacaalí ucásàacawa. Càmita namàni nàyaca nabáyawanáwa, níái icásèeyéicawa. ³⁷ Quéwa áibacaalí idènia íduwa, càmicaalí iwàwacutá ídu icásàacawa asìali yáapicha, càmicaalí nacáí uwàwa ucásàacawa, úaniri nacáí íináidacaalíwa cà míinápíná imàaca ucásàacawa yáapicha yáí asìalica, yá úaniri imànica ìyaca cayábéeri wawàsi. ³⁸ Iná cawinácaalí imàaquéerica íduwa icásàacawa imànica cayábéeri wawàsi. Quéwa cawinácaalí cà míirica imàaca ucásàacawa imànita nacáí cayábéeri yáwanái.

³⁹ Uái caníríichúaca canáca yéewaná umàaca uíchawa unìriwa. Iwàwacutá uyamáacawa yáapicha idècunitàacá cáucani. Quéwa yéetácaalíwa uícha, yásí úalímáca udéca ucásàacawa àniwa yáapicha cawinácaalí asìali máinuírca uwàwéerica, quéwa iwàwacutá ucásàacawa abéeri yáapicha yeebáidéerica Jesucristo itàacái. ⁴⁰ Quéwa nuínáidacawa casíimáinápíná cachàiníwanái uwàwa càmicaalí uedá unìripináwa àniwa. Càita nuínáidacawa, nuebáida nacáí Espíritu Santo Dios néeséeri idéca iyúudàaca nuínáidáanáwa càí.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

¹ Siúcade nucàlidacué piríni ìwali yáí pisutéericuéca péemíawa núa ìwali pìasu cuyàluta irìcuwa: yáí iinási áibanái inuéerica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáináí yéenáíwaná icàaluíná, càide iyúwa náiwitáise iyáaná, níara áibanáica cà míiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Pidécuéca píimaca cáalíacáicasacué pía macáita. Cayábacué nuénánái, ipíchanácué cáimacáica píicáca píawawa píalíacái ìwalísewa. Cayába cachàiníwanái cáininácaalícué píicáyacacawa, yéewanápinácué píiwitáise idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú peebáidacaténácué itàacái tàì íiméeri iyú. ² Cawinácaalí iyúunáidéerica yáalíacawa madécaná wawàsi ìwali, càmitàacá yáalíawa cayába càide iyúwa iwàwacutáaná yáalíacawa. ³ Quéwa cawinácaalí cáinináca iicáca Dios, yásí Dios yáalía iicáca yáí wenàiwicaca, cayábaca Dios iicáca íiwitáise nacáí.

⁴ Pisutácatécué péemíawa núa asáisi cayábacaalícué piyáaca iinási nanuéerica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíná, níái cuwáináí yéenáíwanáca. Càitacué núumaca pirí ìwali: Báisíta canéerica iwèni meedáni, canáca nacáí ichàini yáí ídoloca, cuwáisàiri yéenáíwanáca meedáni cháí èeri irìcu, canácáiná áiba báisíiri Dios íicha, abéerita yáí Diosca. ⁵ Báisíta nàyaca madécaná demonio íiwacanánái cachàiníiyéí báawéeyéí íiwitáise icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeri cáuli irìcubàa, cháí èeri irìcu nacáí èeri mìnánái yèeyéica ípidená cuwáináí (íimáanáca diosnáí). Madécaná wenàiwica nàaca demonio icàaluíná, wenàiwica icàlidéeyéica ìwali cuwáináicasa nía. ⁶ Quéwacué canáca walí áiba wèeripiná icàaluíná íicha yáí abéerita Wáaniri Diosca. Wáaniri Dios imànicaté macáita, íná wawàwa wàyaca càide iyúwa iwàwáaná. Iya nacáí abéerita Wacuèeriná, yáí Wáiwacali Jesucristoca, yáí idàbéericaté macáita, àta wía nacáí, Wáaniri Dios irípiná.

⁷ Quéwa càmitacué macái wéená náalíá néemíaca cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáísica. Càmita cachàini náiwitáise Dios ìwali càmicáináca náalíá cayába. Níái wéenanái yéewánéeyéita yàaca ídolo cuwáísàiri yéenáiwana ícàaluíniná ipíchawáiseté nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesucristo itàacái. Nayáacaalí nayáacaléwa áibanái yáapicha, nawèniacaalí iinási nacái yàcalé írìcu, yá náalíacawa áibanái nadéca nanúaca yái píráimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo ícàaluíniná. Abénaméeyéi wéená iyáacaalí yái iináísica, yá nayúunáidaca càmita báísí Dios imàaca nayáacani. Quéwa nayáacani quéwanáta. Iná nadàbaca náináidacawa méetàuculé Dios íicha, yá báawaca náiwitáise ìwalíise yái namànínáca wawàsi náináidéerica Dios imáisaníaca namànica. ⁸ Báísíta càmita cayába Dios iicáca wía ìwalíise meedá yái wayéerica, íná càmita cayábáwanái Dios iicáca wía áiba wawàsi ìwalíise wayáacaalíni. Càita nacái càmita báawa Dios iicáca wía ìwalíise yái càmíirica wayáa. ⁹ Quéwacué éwita Dios imàacacáaníta piyáaca iinási áibanái inuéerica iyúwa sacrificio ídolo cuwáísàiri yéenáiwana írì, càicáaníta iwàwacutácué piicá píichawa cayába ipíchanácué abéeri wéenasàiri cà míirica yeebáida tàì íméri iyú imànica ibáyawanáwa iicácinácué piyáacani, yái iináísica. ¹⁰ Píacáiná yáaliéerica Dios imàacaca piyáaca yái iináísica, néese píawinacaalíwa piyáacaténá piyáacaléwa ídolo yàasu templo néré, nawacùacataléca iinási nanuéerimica iyúwa sacrificio ídolo írì, yá cawàwanáta abéeri wéená cà míiri yeebáida tàì íméri iyú iicáca pía néré, néese iwàlùacawa néré nacái iyáacaténá yái iináísica, éwita íináidacáanítawa càmita Dios iwàwa imànica càì. ¹¹ Pidéca píimaca píwaliwa píalíanasawa madécaná, quéwa yái píalíacáica càmita iyúudàa péenasàiri yái cà míirica yeebáida tàì íméri iyú, néese pídeca pímanica írì máini báawéeri píalíacái iyúwa, yá cawàwanáta yéetápiná-cawa méetàuculé Dios íicha ibáyawaná yáapichawa, yái péenasàirica, éwitaté Cristo yéetácanítawa nacái íichawalíná. ¹² Iná péewáidacaalícué péenanáíwa cà míiyéica yeebáida tàì íméri iyú namàníinápiná áiba wawàsi náináidéerica ìwali cà míirica Dios iwàwa namànica, yá pímanícuéca píacawa píbayawanáwa péenanái írìwa, Cristo írì nacái. ¹³ Iná yái nuyáanáca iinási imàacacaalí nuénásàiri imànica ibáyawanáwa nuyáacalé ìwalíise, yásí cayába cachàníwanái cà míinápiná quirínama nuyáaca iinási, ipíchaná núalimáidaca nuicáwa nuénásàiriwa àta imànicataléta ibáyawanáwa.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Ewita apóstolcáaníta núa, yái Dios ibànùerica, càicáaníta càmita nuèpuníwa càide iyúwa isíimáidáaná núa meedá, néese nuwàwaca nuyúudàaca áibanái. Báísíta Dios imàacacaté núa apóstolpiná, íná canáca ichùulìeri núa cháí èeri írìcu. Nudéca nuicáca Wáiwacali Jesús. Píacué nacái yáasáidéeyéica apóstolca núa bàaluitécáiná píwènúadacuéca píiwitáisewa Dios írìpiná nuíbaidacaalíté Wáiwacali írìpiná pèewibàa, nucàlidáanápínácué píri iináwaná ìwali. ² Cawàwanáta áibanái càmita naicá núa càide iyúwa apóstol, yái Dios ibànùerica, quéwa píalíacuéwa báisíiri iyú apóstolca núa, bàaluitécáiná píwènúadacuéca píiwitáisewa peebáidacaténá Wáiwacali itàacái, nucàlidacaalítécué píri iináwaná ìwali. Càita Dios yáasáidacuéca píri apóstolca núa.

³ Natàanícaalí báawéeri iyú nùwali, náimacaalí nacái càmitasa apóstolca núa, yásí càì núuma nalíwa: ⁴ Dios ibànùacaté núa iyúwa apóstol nucàlidacaténá Wáiwacali iináwaná, íná Dios imàacaca nusutáca nuyáapínáwa wenàiwicanái íicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Dios imàaca nacái macái apóstol idèniaca ínuwa yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, imàaca nacái apóstol itéca yáapichawa úa idècunitàacá yèepuní-cawa icàlidacaténá Dios itàacái, càide iyúwa áibanái apóstol namàníiná, nía nacái Wáiwacali yéenanái iméeréerináica, Pedro nacái. Iná nudèniacaalí nuínuwatá, yá cayábaca nutéca núapichawa úatá. ⁶ Dios imàaca nacái Bernabé, núa nacái wayamáidaca wáibaidaca wacáapi iyúwa, wasutácaténácué píicha wayáapínáwa idècunitàacá wacàlidaca píricué Dios itàacái. Quéwa éwita Dios ibatàacáaníta wamànica càì, càicáaníta càmitaté wasutácué píicha wayáapínáwa, néese wíata ipáyaidaténi. ⁷ Péemíacué

comparación: Píalíacuéwa úwinái càmita nawènì nayaápináwa. Càita nacái wenàiwica ibànacaalí ibànacalewa abéyéri uva yéetaná, càmita iwàwacutá ipáyaidaca iyáacatená yàasu uva iyacanáwa. Càita nacái abéeri icùacaalí áibanái ipíra ovejanái, canáca imáisanieri ìiraca leche yeedéerica ovejanái ícha. Càita nacái Dios imàacaca apóstolnái isutáca iyáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Dios ibànucáiná apóstolnái nàatalé. ⁸ Picácué pínáidawa númáanáca càiri tàacáisi nuíwítáise iyúwa meedá, bàaluitécáiná Dios càì íimaca imàacacaalíté itàacáiwa profeta Moisés irí, Moisés icàlidacatenáté israelitanái iríni. ⁹ Càité Moisés itànàaca tàacáisi bàaluité Dios inùmalicuise: “Picácué pidacua pacá inuma ituínási ícha idècunitàacá uíbaidaca pirí ubawàidaca ituínási, ùlùacatená ituínási iwìralè, néese pimàacacué uyáacani idècunitàacá uíbaidaca uèpunícawa”, íimaca. Dios íimacaté càì walí wáaliacatenáwa catúulécánaca iicáca pacá, quéwa iwàwacutácué wáaliacawa áiba wawàsi quiríta. ¹⁰ Dios íimacaté càì icàlidacatená walí iwàwacutáanáca wayúudàaca wenàiwica iyúudèeyéica wía. Dios ichùuliacaté Moisés itànàanápínáté yái tàacáisi wamànicaténá cayábéeri nalí cawinácaalí yéewáidéeyéica wía Dios itàacái iyú. Péemiácué comparación: Àsìali ichùnìacaalí cáli nabànacatáipíná, yá iwàwacutá namàacaca yeedáca yàsupínáwa quíiracaalí yái iyacanásica. Càita nacái cawinácaalí yùuluèrica ituínási iwìralè, iwàwacutá namàacaca yeedáca yàsupínáwa. Càita nacái wía yéewáidéeyéicuéca pía, Dios imàacaca wasutácuéca pícha wayáapínáwa. ¹¹ Wabànacatécué Dios itàacái piwàwalicu, íná cayábaca wasutácué pícha weedácaténá wàasupínáwa, yái wayáapíná, wabàlepiná nacái, wayamáacatáipíná nacái cháì èeri irìcu. ¹² Dios imàacacáiná áibanái yéewáidéeyéicuéca pía isutácuéca píchani, yá máini cachàiníwanái Dios imàaca wasutácuéca píchani, wíacáináaté idàbàanéeyéicaté icàlidacuéca pirí Jesucristo iináwaná. Quéwa, éwita Dios imàacacáaníta wasutácuéca pícha wayáapínáwa, càicáaníta càmita càì wamànica. Néese wàideníacaté wàuwichàanáwa wáibaidaca wawèianápíná wayáawa ipíchanácué báawaca péemiaca Cristo itàacái ìwalíse yái wasutáanácuéca wayáapínáwa pícha.

¹³ Píalíacuéwa naináwaná ìwali, cawinácaalí íbaidéeyéica templo irìcu. Needáca nayaáawa templo irìcuise. Íimáanáca, cawinácaalí inuényéica pìrái iyúwa sacrificio, needáca nalíwa iinási yéenáimi, macái pìrái yéená nanuérica neemácaténáni altar ínata. ¹⁴ Càita nacái Wáiwacali idéca ichùulìaca cayábàanápíná nàyaca náibaidacalé ìwaliwa namànírica Dios irípiná, cawinácaalí icàlidéeyéica yái tàacáisi cayábéerica, íná cayábaca nasutáca nayaáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. Yácata nawèni, níái icàlidéeyéica Dios itàacái. ¹⁵ Quéwa canácatáita càì numànité nùyacaalítécué píapícha, càmita nacái nutànàacué pirí cuyàluta siùca piàcaténácué nulí wawàsi. ¡Máini casímáica nuwàwa nucàlidacué pirí Dios itàacái mawèníri iyú! ¡Cayába cachàiníwanái nulítani nuétácaalíwatá ipíchaná nuyamáidaca nucàlidaca Dios itàacái mawèníri iyú!

¹⁶ Càmita cachàini nuicá núawawa ìwalíse yái nucàlidáanáca Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Néese nucàlidacani Cristo ichùuliacáiná núa. ¡Máini báawéeri yùuwichàacáisi yànèeripínáca nùwali càmicaalí nucàlida yái tàacáisica wenàiwicanái irí! ¹⁷ Iná nucàlidacaalíté yái tàacáisica nuíwítáise iyúwa meedátá, yá nuedácaté wenàiwicanái ícha nuwènipínáwatá. Quéwa càmita nucàlidani nuíwítáise iyúwa, néese Dioscata yái ichùulìerica nucàlidacani. ¹⁸ Yácata nuwèni yái: Casímáica nuwàwa nucàlidacáiná mawèníri iyúni yái tàacáisica íméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càita nucàlidaca mawèníri iyúni: Ewita Dios imàacacáaníta nusutácué pícha nuyáapínáwa nucàlidacáinácué pirí itàacái, càicáaníta càmita càì nusutácuéca píchani.

¹⁹ Ewita càmicaáníta áibanái yàasu wenàiwica núa íbaidéerica mawèníri iyú, càicáaníta numàacaca núawawa càide iyúwa macái wenàiwicanái yàasu wenàiwica íbaidéerica mawèníri iyú nuyúudàanápíná áibanái wenàiwica manùbéeyéi

nawènúadánápiná náiwitáisewa Cristo irípiná. ²⁰ Nùyacaalí judíonái yáapicha, yá nùyaca càide iyúwa náiwitáise iyáaná nuyúudàacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná. Càita nacái numànica nùyacaalí náapicha níái càmiyéica judío yeebáidéeyéica tàacáisi Dios imàaquéricaté profeta Moisés irí bàaluité; yá nùaca Dios icàaluíniná náapicha càide iyúwa náiwitáise iyáaná, yéewacaténá néemiaca nucàlidaca nálí Cristo iináwaná ìwali, éwitacué càmicáaníta iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná wàacaténá Dios icàaluíniná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. ²¹ Càita nacái nùyacaalí náapicha níái càmiyéica judío, càmiyéica iya Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yá càmita numàni iyúwa wenàiwica imànírira càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, nuwàwacáiná nuwènúadaca náiwitáise Cristo irípiná. Quéwa éwita càmicáaníta numàni càide iyúwa wenàiwica iyéerica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, càicáaníta nuebáidaca mamáalàacata Dios itàacái càide iyúwa Cristo ichùulianá núa. ²² Nùyacaalí áibanái yáapicha càmiyéica yeebáida tàì íiméeri iyú, yá nuèpua nùyaca càide iyúwa abéeri néená, nuicá nacái cáimiétaquéri iyú yái náináidáanácawa, càmita nuicáani naquíniná. Càita nùyaca náapicha nuyúudàacaténá neebáidaca Jesucristo itàacái cachàiníwanái. Iná núalimáidaca nùyaca abédanamata náapicha macái wenàiwica íiwitáaná numànicaténá àta càinácaalí núalimáanáta numànica nuyúudàacaténá abénaméeyéi nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná yéewacaténá iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²³ Càita numànica yéewacaténá madécaná wenàiwica yéemiaca yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nuwàwacáiná nacái Dios imànica nulí cayábéeri náapicha níái yeebáidéeyéica Cristo.

²⁴ Péemiacué comparación: Píalíacuéwa ìwali yái napianínácawa carrera ìwali, yá macáita napianícawa, quéwa abéerita yái imawèndéerica áibanái yeedáca iríwa cawèníiri. Càide iyúwa níái ipianíyécawa cachàiníiri iyú carrera ìwali, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca Dios irípiná cachàiníiri iyú, píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànicaténá càide iyúwa ichùulianácué píá. Càicué pimàni peedácaténácué píriwa yái cawènírica Wáiwacali yèeripináca yàasu wenàiwicanái iríwa chènuniré. ²⁵ Chái èeri irícu macáita iwàwéeyéica isàiwicaca deporte needácaténá nalíwa cawèníiri, néewáidacawa cachàiníiri iyú yéewacaténá cachàinica nainá; namàacaca náichawa macái wawàsi imànírira báawéeri nainá irí. Yá néewáidacawa cachàiníiri iyú needácaténá nalíwa abéeri corona, laurel ibáiná icàyuwaniná. Quéwa báinasíiri corona yèepùaca chuica ráunamáita, yá imáalàacawa, néese wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái wáibaidaca cachàiníiri iyú Wáiwacali irípináwa weedácaténá walíwa áiba cawèníiri càmirica imáalàawa iyéerica chènuniré. ²⁶ Núacata càmiri iyúwa matuíri ipianícaalíwa éeruwaca, càmita nacái iyúwa áiba inúadáidéeri cáuli meedá. Néese núalíacawa càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná numànica, yá nuíibaidaca cachàiníiri iyú Wáiwacali irípiná. ²⁷ Nucùaca núawawa, nuiná nacáíwa cachàiníiri iyú ipíchaná numànica nubáyawanáwa, ipíchaná nacái numànica áiba wawàsi càmirica iyúudàa áibanái, càmicáiná nuwàwa Wáiwacali imáisaníaca nuíibaidáanápiná irí quirínama idécanáami nuéwáidaca áibanái.

10

Consejos contra la idolatría

¹ Píacué nuénánáica, picácué piimáicha macái wàawirináimi israelitanái namusúacatéwa profeta Moisés yáapicha Egipto yàasu cáli íicha. Néeseté idècunitàacá nèepunícawa nàacawa manacúali yùucubàa càináwàiri, yáté Dios imàacaca manuíri acalèe yàacawa napíchalépiná yáasáidacaténáté alénácaalí iwàwacutá nàacawa. Macáita nèepunícatéwa acalèe yáapiise, catámèeri irícu ùuléeri íicha. Macáitaté nàacawa Moisés yáapicha, yá nachàbacatéwa chuiri cáli íinatabàa Mar Rojo yàasu manuíri úni ìwaliabàa. ² Càité macáita abédanama namànicaté náiwitáisewa Moisés yáapicha

namànicaténáté iyúwa Moisés ichùullianá nía càide iyúwaté nadéca nacáicaalí nabautizácawa nèepunícáinatéwa Moisés yáapicha acalèe yáapíise, úni ìwaliabàa nacái. ³ Càité nacái macáita nayáacaté chènuníiséeri yàacàsi Dios yèericaté nalí, yái pan nacáirica ípidenéericaté maná. ⁴ Macáita nacái nàiracaté úni Dios imàaquéericaté imusúacawa íba yèewíise. Yái Cristo yàacawéeridéericaté yèepunícawa nía, càicanide iyúwa cachàiníiri íba Cristo yàacáinaté nacáuca. ⁵ Quéwaté báawaca Dios iicáca náiwitáise batéwa macáita, ínáté Dios inúaca nía, yá nachéecami icàllàliacatéwa manacúali yùucubàa càinàwàiri.

⁶ Càité nachàbacawa. Dios yùuwichàidacaté nía yéewáidacaténá wía ipíchaná wawàwaca báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná báawéeri. ⁷ Iná picácué pía ídolo cuwáináí yéenáiwana ícàaluíniná càide iyúwaté abénaméeyéi nanúanáté píraí, nayáaca nacái iinási nàacaténá ídolo ícàaluíniná. Càité profeta itànàaca Dios itàacái íméerica: “Níara wenàiwicaca náawinacatéwa nayáacaténá iinási, yáté nàiraca nacái, néese namichàacatéwa nasàiwicacaténá náapichawáaca, yá naimáca náapichawáaca”, íimaca. ⁸ Píacué nuénánái, picácué waimá áiba yáapicha càimíichúaca wáinusíwa, càimíirica nacái wanírísíwa, càide iyúwaté abénaméeyéi imànínáté. Yáté veintitres mil namanúbaca néetácawa Dios inúacáinaté nía nabáyawaná ìwalíise. ⁹ Picácué nacái wáalimáida waicáwa Cristo càide iyúwaté abénaméeyéi namànínáté nabáyawanáwa mamáalàacata néese Dios yùuwichàidacaté nía. Yáté néetácawa àapi iyú Dios ibànuèyéica nèewiré. ¹⁰ Picácué picúisa píchawa Dios càide iyúwaté abénaméeyéi nacúsáidacaté Dios, yáté Dios ibànùaca yàasu ángelwa inuérica wenàiwica, yá inúacaté nía.

¹¹ Càité ichàbacawa. Dios yùuwichàidacaté wàawirináimi yéewáidacaténá wía ipíchaná wamànica càide iyúwa namànínáté. Néeseté áibanái profeta natànàacaté Dios itàacái nàalàacaténá wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, wía ìyèeyéica siucade ipíchawáise èeri imáalàacawa. ¹² Iná píináidacaalícuéwa cachàinica píiwitáise, cáalíacáiri nacái, iwàwacutácué piicá píchawa cayába ipíchaná picaláacawa Dios íicha pimànicáichacué pibáyawanáwa. ¹³ Pidàbacaalícué piwàwaca pimànica pibáyawanáwa, néese piwàwalícué macái èeri mìnánái nachàbaca càiri wawàsi yáalimáidéerica nía namànínápiná nabáyawanáwa. Quéwa cayábéeri Dios íiwitáise, imàníirica nacái machacàníiri iyú càide iyúwa ímáaná, yá iyúudàapínácué pía ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. Iná yéewa píalimácué manuíca píináidacawa piwàwawa Dios ìwali càimíinápinácué imàaca càulenéeri wawàsi yáalimáidaca pía cachàiníwanái íicha yái píaliméericuéca píideníaca. Néese càulenéeri wawàsi yáalimáidacaalícué pía pimànínápiná pibáyawanáwa, yásí Dios iyúudàacué píawa yéewacaténá píideníaca mamáalàacatani ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Càipíná Dios iyúudàapínácué píawa, ínà càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa.

¹⁴ Iná píacué nuénánái nuwàwéeyéica, picácué píacawéerida wenàiwica yèeyéica ídolo cuwáináí yéenáiwana ícàaluíniná. Píyacué déeculé náicha cawinácaalí imàníiyéica càì. ¹⁵ Núalíacawa cáiwitáisecuéca pía, ínà nutàanícué píri nuwàwacáinácué píináidacawa cáalíacáiri iyú ìwali yái núuméericuéca píri. Yásí píalíacuéwa báisícatani. ¹⁶ Macái imanúbaca wamànicaalí Santa Cena, yá wasutáca Dios íicha cayábacaténá imànica walí uva ituní, wàa nacái Dios íri ìwali cayábéeri, yácáiná uva ituní ímáanáca càicanide iyúwa Cristo íiraná imusuéricatéwa íicha cruz ìwali wáichawalíná. Macái imanúbaca wàiracaalí yái uva ituníca, yá wáasáidaca wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, yéetácáinatéwa cruz ìwali wáichawalíná. Macái imanúbaca wayáacaalí wáalimáwanama pan yéená wasubèriadéerica, yá wáasáidaca wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, Cristo iiná yùuwichàacáinatéwa cruz ìwali wáichawalíná. ¹⁷ Ewita manùbéeyéicáníta wía, càicáaníta macáita wayáaca abéeri pan yéená macáita wamanúbaca iyúwa. Càita wáasáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, éwita manùbéeyéicáníta wía.

¹⁸ Piwàwalícué Dios ichùullíacaté Israel itaquénáinámi bàaluité. Abédanamata namànica náiwitáisewa náapichawáaca nayáacaalíté iinási macáita namanúbaca iyúwa, yái píráimi nanuéricaté iyúwa sacrificio cáuri Dios íri. ¹⁹ Càmita núuma nàaca Dios

icàaluíniná cawinácaalí inuényéica pìrái iyúwa sacrificio ídolo irí. Càmita báisí cáurica yái ídolo cuwáisàiri yéenáiwánaca, íná canáca iwèni meedá. Yá nacái pìrái iinámi neeméerica ídolo irí, cà mírita cachàini áiba iinási íwítáaná ícha. ²⁰ Néese nuwàwacué pialíacawa nàwali níara áibanái yèeyéica ídolo icàaluíniná. Namàaca iinási iyúwa sacrificio ídolo irí, quéwa càmita nàa Dios icàaluíniná, néese nàaca demonio icàaluíniná. Iná càmitacué nuwàwa piyáaca náapichani idècunitàacá nàaca ídolo ímíétacaná fiesta irícu, ipíchanacué pìyaca abédanamata demonio yáapicha, náapicha nacái níara yèeyéica demonio icàaluíniná. ²¹ Càmitacué Dios imàaca pìiraca uva ituní Santa Cena yaalí Wáiwacali yàasu copa irícuíse, pìiracaalícué nacái demonio yàasu copa irícuíse. Càita nacái càmitacué Dios ibatàa piyáaca piyáacaléwa Santa Cenaca Wáiwacali yàasu mesa iwéré, piyáacaalícué piyáacaléwa nacái demonio yàasu mesa iwéré, aléera namànicataléca fiesta nadécanáami nanúaca pìrái iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáiná yéenáiwáná icàaluíniná.

²² ¡Picácué wamàni cà ipíchanacué máini báawaca Wáiwacali iicáca wáiwitáise! ¡Picácué wayúunáida cachàiniwánáica wía Wáiwacali íchawa! Canáca yéewaná wamànica irí càiri báawéeri wawàsi.

La libertad y el amor cristiano

²³ Abénaméeyéi nacàlidaca: “Càmicaalí Dios imáisanía wamànica áiba wawàsi, yásí cayábaca wamànica càinácaalí wawàsi wawàwéerica wamànica”, cà náimaca. Quéwa núumacué pìrí, éwita Dios càmicáaníta imáisanía wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macái wawàsi iyúudàa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná, càmicaalí báawa yái wawàwéerica wamànica, quéwa càmita macái wawàsi imàaca wáiwitáise idàwinàacawa Dios íwítáise iyú weebáidacaténá itàacái tàì íméri iyú, wayúudàacaténá nacái áibanái neebáidáanápínani. ²⁴ Picácué wacutácáita wasíimáidáanápíná wíawawa meedá, néese wacutácué wayúudàacaténá áibanái nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íwítáise iyú àta neebáidacataléta itàacái tàì íméri iyú.

²⁵ Piyáacué macáita cawinácaalí iinásiica piwènièricuéca nawéndacataléca iinási; picácué pisutá péemiawa nía iwéndéeyéicani pialíacaténácuéwa asáisi áibanái inúacaalíté yái pìráimica nàacaténá ídolo cuwáiná yéenáiwáná icàaluíniná, achúmacáichacué piwàwa ìwali. Dios imàacacué piyáacani íná piwèniacué matuíbanáiri iyúni. ²⁶ Càmitacué iwàwacutá achúmaca piwàwa yàacàsi ìwali Wáiwacali yàasucáiná macái wawàsi èeri irícuíríca.

²⁷ Néese áibacaalí cà míiri yeebáida Jesucristo itàacái, imáidacaalícué piyáaca piyáacaléwa yáapicha, piwàwacaalícué nacái piyáaca yáapicha, néese piyáacué macáita yàacàsi yèericuéca piyáa. Picácué nacái pisutá péemiawa nía iinási ìwali pialíacaténácuéwa asáisi áibanái inúacaalíté yái pìráimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáiná yéenáiwáná icàaluíniná, achúmacáichacué piwàwa. ²⁸ Quéwa áibacaalícué cà yàalàaca pía: “Yái iinásiica, nadéca nanúacani iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáiná yéenáiwáná icàaluíniná”, càicaalícué íima pìrí, néese picácué piyáani pimànicáichacué báawéeri irí yái yàalèericuéca pía ipíchaná iwènúadaca íwítáisewa Dios ícha, càmicáiná yeebáida tàì íméri iyú néese iyúunáidaca Dios imáisanieràica wayáaca yái iinásiica. ²⁹⁻³⁰ Abénaméeyéi càmitàacá neebáida tàì íméri iyú, íná machawàacaca náináidacawa. Cáaluca namànica wawàsi cà míricué cáalu pimànica, càmicáiná nàalíawa cayába càide iyúwacué pialíanáwa. Nayúunáidaca báawáanápíná Dios iicáca nía yàacàsi ìwalíse. Quéwa cawàwanátacué piwàwa cà pímaca nulí: “Dios idéca imàacaca numànica càide iyúwa nuwàwáaná càmicaalí báawa yái nuwàwéerica numànica, íná canáca yéewaná áiba imáisaníaca numànicani achúmacáicha meedá iwàwa. Nudéca nùaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali, íná canáca yéewaná áiba itàaníca báawéeri iyú nùwali nuyáacalé ìwalísewa”, càicué piwàwaca pímaca cawàwanáta. ³¹ Báisíta, quéwa péemiacué nulí, nuénánái. Càinácaalícué wawàsi piyáaca, càinácaalícué wawàsi nacái pimànica, pimànicué abéerita yái imàaquéerica áibanái iicáca Dios cáimiétaquéri iyú. ³² Picácué

pimàni wawàsi càì áibanáicaalícué iicá pimànicani yá nacaláacawa Dios ícha, yá namànica nabáyawanáwa, macáita cawinácaalí nía, judíocaalí nía, càmfíyéicaalí judío nía, nía nacái Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ³³ Núa nacái, àta càinácaalí numànica, núalimáidaca nuyúudàaca macái wenàiwica íiwitáaná. Càmita nucutá numànicaténá abéerita yái isfímáidéeripináca núa, néese nucutáca numànicaténá yái iyúudèeripináca manùbéeyéi wenàiwica, yéewanápiná nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná iwàsàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha.

11

Las mujeres en el culto

¹ Piyacué nacái càide iyúwa nùyáaná càide iyúwa nacái Cristo iyáanáaté. ² Píacué nuénánáica, iyéeyéica Corinto iyacàlená irícu, nadéca nacàlidacuéca nulí piináwaná ìwali. Cayábéeriquéi piwàwalíinácuéca núa mamáalàacata, pimànicuéca nacái mamáalàacata càide iyúwa nucàlidáanátécué pirí tàacáisi. ³ Quéwa nuwàwacué píalíacawa áiba wawàsi: Càide iyúwa Dios ichùulianá Cristo, yá Cristo yeebáidaca Dios itàacái, càita nacái Cristo ichùuliaca macái asianái yeebáidéeyéica itàacái; néese càide iyúwa Cristo ichùulianá macái asianái yeebáidéeyéica itàacái, yá neebáidaca itàacái, càita nacái macái asianái idènièyéica íinuwa iwàwacutá nachùuliaca náinuwa, yá iwàwacutá nacái inanái neebáidaca nàacawéeri itàacáiwa. ⁴ Asiali ibàliacaalí íiwitawa idècunitàacá isutáca yáawawa Dios ícha, icàlida nacái tàacáisi Dios inùmalícuíse, càmita yàa Cristo íimíétacaná. ⁵ Quéwa càmicaalí inanái ibàlia úiwitawa idècunitàacá usutáca Dios ícha, ucàlida nacái tàacáisi Dios inùmalícuíse, càmita ùa unìri íimíétacanáwa, néese càica úade iyúwa inanái nàuwisèechúaca ícha íiwita ibáiná macáita. ⁶ Càmicaalí inanái ibàlia úiwitawa, iwàwacutá udalúaca úichawa úiwita ibáináwa. Quéwa báicaalí udalúaca úiwita ibáináwa macáita, iwàwacutá ubàliaca úiwitawa. ⁷ Iwàwacutá asiali càmita ibàlia íiwitawa. Dios idàbacaté idàbáanéeri asiali quéechatécáwa iyúwa Dios iicácanáwa, íná iwàwacutá asianái yáasáidaca cachàiníríca Dios íiwitáise. Quéwa iwàwacutá inanái yáasáidaca cáimíétacanáca unìri. ⁸ Bàaluitécáiná Dios idàbacaalíté idàbáanéeri asialica, càmitaté Dios iwènúada inanái ibàlài yáapi asiali iyú ùacawéeripiná, néese Dios yeedátaté asiali ibàlài yáapi, yá iwènúadacaté yáapi inanái iyú asiali yàacawéetúapiná. ⁹ Càmitaté Dios imàni asiali inanái irípiná. Néese Dios imànicaté inanái asiali irípiná. Íná iwàwacutá inanái uebáidaca unìri itàacáiwa. ¹⁰ Dios imànicaté inanái asiali irípiná, íná iwàwacutá inanái ubàliaca úiwitawa, ángelnái iicáciná úa. ¹¹ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, cáinináca Dios iicáca wía abédanamata: Asianái càmita nàya isicúa canácaalí inanái, càita nacái inanái càmita nàya isicúa canácaalí asiali. ¹² Ewitaté Dios iwènúadacáaníta asiali ibàlài yáapi idàbáanéechúa inanái iyú, asiali yàacawéetúapiná, càicáaníta siùcade asianái imusúaca iicá èeri inanái ícha. Quéwa Dios idàbacaté macáita, wía èeri mìnánáica.

¹³ ¿Càinásicué pínáidacawa? ¿Cayábasica inanái usutácaalí Dios ícha càmicaalícawa ubàlia úiwitawa? ¹⁴ ¿Càmitasica macáita wáalíacawa cáalacaalí asiali íiwita ibáiná idàwinàacawa, yásí báawaca áibanái iicácani? ¹⁵ Quéwa cáalacaalí inanái íiwita ibáiná idàwinàacawa, yá casíimáica uicácani, úalíacáináwa Dios imàacaca ulí úiwita ibáiná uépùacaténá úiwitawa iyú. ¹⁶ Quéwa abénaméeyéi péenacué iwàwacaalí itàaníca chàinísíri iyú ìwali yái tàacásica, càmicáiná nawàwa namànica càide iyúwa núumáanacué pirí, yá nùalàaca nía cachàiníríri iyú namànínápiná iyúwa núumáaná. Wía apóstolca, macáita nacái Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita wamàni càiri méetàuculéeri wawàsi, iyúwacué pimàníiná.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷ Siùcade nutànàacué pirí áiba wawàsi ìwali, quéwacué càmita núalimá núumaca cayábéeri píwali càmicáinácué pimàni cayába. Macái imanùbaca píwacáidáyacacaalícuéwa, yá pimànicuéca báawéeri pírwáaca, càmitacué píyúudàayacawa. ¹⁸ Quéechacáwa nuwàwacué nutànàaca píriní iyúwa áibanái icàlidáanacué piináwaná ìwali. Càì náimaca: Píwacáidáyacacuécawa pimànicaténá culto, quéwa càmitacué

abédanama píiwitáise, íná piwènúadacuéca píiwitáisewa píichawáaca. Batéwa nuínáidacawa báisícáni yái náimáanacuéca pìwali. ¹⁹ ¡Piwènúadacuéca píiwitáisewa píichawáaca cachànicáinacué piicáca píawawa píichawáaca piwàwacáinacué áibanái náináidacawa abéericatacué pía níái yeebáidéeyéica Cristo itàacái báisíiri iyú! ²⁰ Piseríacuécawa píichawáaca, íná éwitacué pìwacáidáyacacáanítawa, càicáaníta càmítacué pimàni Santa Cena machacàníiri iyú càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. ²¹ Yàanàacáiná yàasu èericatái piyáacaténá piyáacaléwa píapichawáaca ipíchawáise pimànicuéca Santa Cena, yá ráunamáita piyáacuéca piyáacaléwa méetàucunamata píichawáaca, yái yàacàsi pitéericuéca píapichawa. Néese áibanái catúulécanéeyéica yàanèeyéicué píamísewa canéeyéica írí yàacàsi natéeripiná, yá máapica nía, quéwa áibanái càasuíyéi nacàmaca nàiracáiná manuí uva ituní. ²² Píacué càasuíyéica, ¿cánácué càmíta piyáa piyáacaléwa picapèericutawa ipíchawáisecuéca pìanàaca? ¿Cánácué báawa piicáca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái? ¿Cánácué pibáiniada catúulécanéeyéi wenàiwica canéeyéica írí yàacàsi natéeripiná? Piyúunáidacuéca nucàlidáanápíná pirí pimànicuéca cayábéeri. ¡Càmíirita! ¡Càmítacué pimàni cayábéeri!

La Cena del Señor

²³ Bàaluité Wáiwacali yéewáidacaté núa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica yái Santa Cenaca. Càita nacái nuéwáidacatécué pía: Yátaté catáca, ipíchawáiseté Judas itéca úwinái Wáiwacali Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Wáiwacali yeedáca pan icáapi iriculéwa. ²⁴ Néese idécanáamité yàaca Dios írí cayábéeri pan iwali, yá isubèriadacani. Yá íimaca: “Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuécawa píichawalíná ipíchánácué Dios yúuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Piyáacuéni yái panca piwàwalíiripinácué càinácaalí nuétácawa píichawalíná”, íimaca yái Wáiwacalica. ²⁵ Càité nacái idécanáamité nayáaca nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa iricuwa uva ituní. Yá íimaca: “Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéeripináca wáichawa cruz ìwali pirípinácué, ipíchána Dios yúuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisíiricani yái wàlisà wawàsi Dios imàníirica wenàiwicanái yáapicha iwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Macái imanùbaca pìiracaalícuéni, piwàwalicué càinácaalí nuétácawa píichawalíná”, íimacaté yái Wáiwacalica. ²⁶ Iná nuénánái, piyáacáinacué yái panca, pìiracáinacué nacái yái uva ituníca, íná píasáidacuéca pìacawa áibanái írí càinácaalíté iyú Wáiwacali yéetácawa wáichawalíná cruz ìwali. Pimànicué càì àta Wáiwacali yàanàacataléta àniwa.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷ Iná macái imanùbaca pimànicaalícué Santa Cena, iwàwacutácué piwàwalica yái pan íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, yá nacái uva ituní copa irícuírca íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali íiraná. Néese abéericaalí péenácué càmíta iyáa yái panca cáimiétaquéeri iyú, ìira nacái yái uva ituníca, yá imànica ibáyawanáwa Wáiwacali írí, càmicáiná iicá cáimiétaquéeri iyú Wáiwacali iiná, íiraná nacái. ²⁸ Iná ipíchawáise wayáaca pan, wàira nacái uva ituní copa irícuíse, iwàwacutá wáináidacawa wáalimáwanama wawàwalícuísewa Dios iicápiná asáisi iyacaalí áiba báawéeri wawàsi wamàníirica iwàwacutéerica wacàlidaca wáichawa quéechacáwa Dios írí ipíchawáise wayáaca, wàiraca nacái yái Santa Cenaca. ²⁹ Macái imanùbaca wayáacaalí yái panca, wàiracaalí nacái yái uva ituníca, iwàwacutá wawàwalica íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, íiraná nacái, yéetácáinatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Càmicaalí càì wáináidacawa, néese wáalimáidaca Dios yúuwichàidáanápíná wíawa. ³⁰ Manùbéeyéi péenácué nadéca namànica càì, íná cáuláicaca nía, machawàacaca nacái nía. Abénaméeyéi nadéca néetácawa. ³¹ Quéwa wáináidacaalíwa wáalimáwanama wawàwalícuísewa cayába Dios iicápiná asáisi iyacaalí áiba wawàsi báawéeri wamàníirica iwàwacutéerica wacàlidaca wáichawa Dios írí, néese càmíta iwàwacutá Wáiwacali yúuwichàidaca wía. ³² Quéwa Wáiwacali yúuwichàidacaalí wía, yá imànica càì yéewáidacaténá wía, wawènúadáanápíná

wáiwitáisewa báawéeri ícha, ipíchaná Dios yúucaca wía infierno irìculé náapicha áibanái èeri mìnánái cà míiyéica yeebáida itàacái.

³³ Iná nuénánái, macái imanùbaca pìwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa píapichawáaca, iwàwacutácué picùaca macáita pimanùbacaaná yàanàaca. ³⁴ Máinícaalí máapica abéeri péenácué, néese iwàwacutá iyáaca iyáacaléwa icapèe néenitawa, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía ìwalíise yái cà míinácuéca piyáaca piyáacaléwa machacàníiri iyú macáita pimanùbaca iyúwa, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wenàiwica idènièyéica cayába yàacàsi nayáacáiná nayáacaléwa cadénama ipíchawáise catúulé-canéeyéi yàanàaca. Néeni, nùanàapínacaalícué nupáchiaca pía, yá nuchùnìaca áiba wawàsi, yái pisutéericuéca péemíawa núa ìwali pìasu cuyàluta irìcuwa.

12

Los dones espirituales

¹ Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca pirí áiba wawàsi píalíacaténácuéwa ìwali yái chàinisica Espíritu Santo imàaquéerica walí wáalimáwanama, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa.

² Píalíacuéwa cayába bàaluité càmitacué peebáida Jesucristo itàacái, íná demonionái iméeràidacatécué pía iyúwa máiwitáiseeyéi píacaténaté madécaná ídolo icàaluíniná, níara cuwáiná yéenáiwána, cà míiyéica yáalimá itàaníca. ³ Bàaluité càmitacué ídolo iyúudàa pía, íná siúcade nuwàwacué nucàlidaca piríni càinácaalícué píalimá píalíacawa asáisi wenàiwica itàanícaalí Espíritu Santo inùmalícuíse: Cawinácaalí itàaníyéica báawéeri iyú Jesús ìwali, náimacaalí nacái càmitasa Dios yái Jesúsca, yásí píalíacuéwa càmita nataání Espíritu Santo ichàini iyú. Néese áibanáicaalí íima: “Yái Wáiwacali Jesús, yácata Wacuèriná Dios”, càicaalí náima, yásí píalíacuéwa náimaca càiri tàacáisi Espíritu Santo ichàini iyú.

⁴ Càmita abédanama Espíritu Santo imàaca wáalimáwanama wachàini wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Quéwa abéerita yái Espíritu Santo imàaquéerica walí ichàiniwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Càmita abédanama macáita yái wáibaidacaléca Wáiwacali irípiná, néese wadèniaca wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa abéerita yái Wáiwacali ichùulìerica wáibaidáanápiná irí. ⁶ Wadèniaca chàinisi wáalimáwanama Dios imàaquéerica walí méetàucunamata wáichawáaca, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa, quéwa abéerita yái Diosca ichàiní-adéerica wía canánama, wamànicaténá macáita yái iwàwéerica wamànica. ⁷ Dios idéca imàacaca macái wáalimáwanama chàinisi yáasáidéerica wadèniaca Espíritu Santo, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná wayúudàayacacawa. ⁸ Espíritu Santo ichàiniadaca abénaméeyéi wéená yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nataánícaténá cáalíacáiri iyú nàalàacaténá áibanái. Néese Espíritu Santo ichàiniadaca áibanái wéená néewáidacaténáwa cachàiníiri iyú nacàlidáanápiná Dios itàacái cayábéeri iyú áibanái irí. ⁹ Espíritu Santo ichàiniadaca nacái abénaméeyéi wéená manuícáténá náináidaca nawàwawa Dios ìwali neebáidacaténá tàì íiméeri iyú. Ichàiniadaca nacái abénaméeyéi nachùnìapíná cáuláiquéeyéi. ¹⁰ Espíritu Santo ichàiniadaca nacái áibanái wéená namànínápiná wawàsi cà míiri wenàiwica idé imànica. Aibanái wéená nacái Espíritu Santo ichàiniadaca nía nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalícuíse. Espíritu Santo nacái imàacaca áibanái wéená yáalíacawa càirínácaalí wenàiwica icàlidaca ìyaca tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmalícuíse, yá nacái càirínácaalí icàlidaca ìyaca cachíwéeri tàacáisi demonio inùmalícuíse. Aibaalí nacái Espíritu Santo imàaca abénaméeyéi wéená itàaníca áiba tàacáisi iyú cà míirica èeri mìnánái itàacái. Espíritu Santo ichàiniadaca nacái áibanái wéená yéewanápiná nacàlidaca walíni wataacái iyú càinácaalí íimáaná yái tàacáisica áibanái icàlidéerica cà míirica èeri mìnánái itàacái iyú. ¹¹ Abéerita Espíritu Santo imàaquéerica walí chàinisi wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Espíritu Santo iwacùaca walí chàinisi wáalimáwanama càide iyúwa iwàwáaná.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹² Péemiacué comparación: Wainá idèniaca ìwalíiséeriwa madécaná: níai wacáapica, wacáwa nacái, wàabàli nacái, watuí nacái, wàuwí nacái, madécaná áiba ìwalíiséeri nacái. Quéwa éwita wainá idèniacáaníta ìwalíiséeriwa madécaná, càicáaníta abéericatani, yái waináca. Càica íimaca yái comparaciónca. Uwé, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri irìcu. Càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná idènianá ìwalíiséeriwa madécaná, càita nacái ìyaca madécaná wééná, madécaná wenàiwica íiwitáaná nacái. ¹³ Càica wíade iyúwa abéeri wenàiwica iiná, yácáiná Espíritu Santo abédanamata imànica wáiwitáise wáapichawáaca, macái wía judíocaalí wía, càita nacái càmiíyéica judíocaalí wía, càita nacái áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía, càita nacái yèepuníyéicaalíwa máiwacalináwaca wía. Càica wíade iyúwa abéeri wenàiwica iiná. Wabautizáanáwa iyú wásáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná, ìyacáiná abéerita Espíritu Santo iwàluèricatéwa wawàwaliculé macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹⁴ Péemiacué comparación: Abéeri wenàiwica iiná càmita idèniaca ìwalíiséeriwa abéerita, néese idèniaca ìwalíiséeriwa madécaná. ¹⁵ Cawàwanáta yàabàli íima: “Càmíiricata núa icáapi, íná canéerica iwèni núa meedá, càmiiricata iiná ìwalíiséeri”, càì íimaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì íimaca, càicáaníta mamáalàacata iiná ìwalíiséericani. ¹⁶ Càita nacái yùuwicaalí càì íimaca: “Càmíiricata núa ituí, íná canéerica iwèni núa meedá, càmiiricata iiná ìwalíiséeri”, càì íimaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì íimaca, càicáaníta mamáalàacata iiná ìwalíiséericani. ¹⁷ Iná ituícaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wéemiaca? Càita nacái yùuwicaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wamíaca pumèníri isàni? ¹⁸ Quéwa Dios idéca imàacaca macái wainá ìwalíiséeyéi alénacaalí iwàwa imàacaca nía. ¹⁹ Abéeri ìwalíiséericaalí yái waináca macáitatá, yá canáca wainá macáiritá. ²⁰ Báisíta, éwita wainá idèniacáaníta ìwalíiséeriwa madécaná, càicáaníta abéerita yái waináca.

²¹ Canáca yéewaná watuí íimaca wacáapi irí càì: “Càmita nuwàwacutá píá”; càita nacái canáca yéewaná wáiwita íimaca wàabàli irí: “Càmita nuwàwacutá píá”. ²² Néese yái wainá ìwalíiséeri waiquéerica iyúwa machawàaquéeri náicha canánama, yácata máiníri wawàwacutáca. ²³ Yá wainá ìwalíiséeri càmiirica máiní cayábaca iicácanáwa, yáta wamàníirica irí cayábéeri wáiyàanápíná ìwali cayába, cawèníri nacái. Yá nacái wainá ìwalíiséeri báirica wamàacaca áibanái iicá, yáta iwàwacutéerica wamànica irí cáimiétaquéeri iyú cachàiníwanái, wáiyàanápíná ìwali ibàlepiná càiripínáta. ²⁴ Quéwa wainá ìwalíiséeri cayábéerica iicácanáwa, càmita máiní iwàwacutá wàaca íimiétacaná, íná càmita wáiyàa ibàle. Càita Dios idéca ichùnìaca wainá wamànicaténá cáimiétaquéeri iyú cachàiníwanái irí yái wainá ìwalíiséerica waiquéerica iyúwa càmiíri cachàini náicha canánama. Càita íimaca walí yái comparaciónca, wáalíacaténáwa càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri irìcu. ²⁵ Dios imàacaca wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná yéewanápíná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, yéewanápíná nacái waicáyacacawa catúulécaneeri iyú, yéewacaténá nacái wamànica cayábéeri walíwáaca abédanamata, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁶ Abéericaalí wééná yùuwichàacawa, yá achúmaca wawàwa macáita. Càita nacái namànicaalí cáimiétaquéeri iyú abéeri wééná irí, yásí casímáica wía macáita.

²⁷ Iná macáitacué píá, càicuéca píade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri irìcu, yá píacué canánama píalimáwanama abéeri Cristo iiná ìwalíiséerica píá, yái Cristo iináca ìyéerica cháí èeri irìcu. ²⁸ Iná Dios iwàwaca wáibaidaca wáapichawáaca Wáiwacali irípináwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Quéechacáwa Wáiwacali ibànùaca abénáméeyéi wééná iyúwa apóstolnái, nèepunícaténáwa áibalé nacàlidacaténá Wáiwacali iináwaná ìwali, yéewanápíná áibanái iwènúadaca íiwitáisewa Jesucristo irípiná; abénáméeyéi wééná yàanàaca apóstolnái yáamirìcubàa, níai profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Néese Dios imàacaca áibanái wééná yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios imàaca nacái áibanái

imànica yáì càmíirica wenàiwica idé imànica; imàaca nacáì abénaméeyéì ichùnìaca cáuláiquéeyéì wenàiwica; imàaca nacáì abénaméeyéì iyúudàaca áìbanáì; imàaca nacáì abénaméeyéì wééná icùaca wenàiwica; imàaca nacáì áìbanáì itàanìca áìba tàacáìsi iyú càmíirica èeri mìnánáì itàacáì. ²⁹ Càmìta apóstol macáì wía, Wáiwacali ibànuèyéica wacàlidacaténá iináwaná ìwali. Càmìta nacáì profeta macáì wía, icàlidéeyéica tàacáìsi Dios inùmaliçuise. Càmìta nacáì macáì wéewáida wenàiwica. Càmìta nacáì macáì wamànica yáì càmíirica wenàiwica idé imànica. ³⁰ Càita nacáì càmìta macáì wadènià Dios ichàini wachùnìanápíná cáuláiquéeyéì. Càmìta nacáì macáì watàanì áìba tàacáìsi iyú càmíirica èeri mìnánáì itàacáì. Càmìta nacáì macáì wáalíia wacàlidaca càinácaalí íimáaná yáì tàacáìsi càmíirica èeri mìnánáì itàacáì. ³¹ Pisutácué Dios íicha manuísíwata imàacáanápínácué pirí chàinisi máiníiri wamáapùaca náicha canánama, piyúudàacaténácué wía macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì. Quéwa iyaca áìba wawàsi máiníiri cayábaca cachàiníwanáì náicha canánama. Siùcade nuéwáidapínácué pía ìwali.

13

El amor

¹ Iyaca áìba wawàsi cayábéeri náicha canánama chàinisi. Yácata cáinináanáca waicáca áìbanáì wenàiwica. Nutàanìcaalí áìba èeri mìnánáì itàacáì iyú càmíiricáwaca nuéwáidawa ìwali, nutàanìcaalí nacáì ángelnáì itàacáì iyú, quéwa càmìcaalí cáininá nuicáca wenàiwica, yá canéerica iwèni meedá nutàacáì càide iyúwa báawéeri sànasì nanúadáidacaalí lata nacáiri, quírápieli nacáì. ² Ewita nucàlidacaalí tàacáisi Dios inùmaliçuise, éwita nacáì núalíacaalí macáì wawàsi ìwali Dios ibèericaté áìbanáì íicha; éwita nacáì nuémìacaalí càinácaalí íimáaná macáì íiwitáaná Dios yáalíacáica; éwita nacáì manuícaalí nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali tàì íiméeri iyú nuedácaténá manuíri dúli yàalu íichawa áìbacatalépiná, càicáaníta canéerica iwèni núa meedá, càmìcaalí cáininá nuicáca wenàiwica. ³ Ewita nuwacàacaalí macáita nùasuwa catúulécaneéyèì irí, éwita nacáì numàacacaalí neemáca núa Dios ìwalíise càmìcáiná numéyáawa nuebáidaca itàacáì, càicáaníta canéerica iwèni núa meedá, càmìcaalí cáininá nuicáca wenàiwica.

⁴ Cawinácaalí cáininéerica iicáca wenàiwica, yácata yáaliméerica ìideniaca yúuwichàanáwa matuñbanáiri iyú áìbanáì imànicaalí irí báawéeri, càmíiricata nacáì calúa ráunamáita áìbanáì yáapicha. Iicáca áìbanáì ipualé iyúudàanápíná nía. Càmíiricata nacáì báawa iicáca íichawa áìbanáì nàasu cawèníiri ìwalíise. Càmíiricata nacáì canùmasée, càmìcáiná cachàini iicáca yáawawa. ⁵ Cawinácaalí cáininéerica iicáca wenàiwica, càmíiricata cáimacáì iicáca yáawawa, càmíirica nacáì imàni áìbanáì irí báawéeri; càmíirica nacáì ichùulia áìbanáì cachàiníiri iyú namàníinápíná abéerita càide iyúwa iwàwáaná namànica. Ewita áìbanáì yáalimáidacáaníta iicáwani, càicáaníta càmìta calúani, càmìta nacáì iwàwali mamáalàacata yáì báawéerica áìbanáì imàníirica irí, néese imàacaca iwàwawa íicha. ⁶ Càmìta casímáì iicáca wenàiwica namànica nabáyawanáwa nàuwichàidacaténá áìbanáì, néese casímáica iwàwa iicáca wenàiwicanáì iyaca machacàníiri iyú. ⁷ Cawinácaalí cáininéerica iicáca áìbanáì wenàiwica, càmíiricata icháawàa naináwaná ìwali ráunamáita namànicaalí báawéeri, néese imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha; iicá nacáì macáita wenàiwica iyúwa cayábéeyéipíná íiwitáise; ituíyàa nacáì nawènúadánápíná náiwitáisewa namànicaténá cayábéeri; yá ìideniaca macáita càiripínáta matuñbanáiri iyú, éwita càulenácáaníta íichani.

⁸ Dios iwàwaca cáinináca waicáca áìbanáì càiripínáta cháì èeri iricu, áìbaalípiná nacáì idécánáami èeri imáalàacawa. Yá áìbaalípiná càmíiripínáta iwàwacutá wenàiwica nacàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càmíiripínáta nacáì natàanìca áìba tàacáìsi iyú càmíirica èeri mìnánáì itàacáì. Càmíiripínáta nacáì iwàwacutá néewáidaca wenàiwica Dios yáalíacáì ìwali. ⁹ Aibaalípiná Dios imàacapíná nachàbacawa wáicha macáita yáì wawàsica, yácáiná éwita Dios imàacacáaníta wáalíacawa siùcade, càicáaníta wáalíia yéénáta meedá. Dios imàacaca abénaméeyéì wééná nacàlidaca tàacáisi inùmaliçuise, quéwa náalimá nacàlidaca yéénáta meedá nacáì. ¹⁰ Quéwa Cristo yàanàapínácaalí

cachàiníri íiwitáise yáapichawa, icamalá irícu nacáíwa icùacaténá macáita, yásí wáalíacawa macáita, yá nacáí imáalàapinácawa yái càmíináca wáalíawa cayába siúcade.

¹¹ Péemiácué comparación: Sùmàicaalíté núa, yáté nutàaníca sùmàí íiwitáise iyú, càité nacáí nuínáidacawa iyúwa sùmàí, quéwa idécanáamité béerica núa, yáté numàacaca nuíchwéí sùmàináca nuíwitáise. ¹² Càita nacáí wía, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cháí èeri irícu. Siúcade càmíta wáalíawa Dios ìwali cayába, quéwa áiba èeriwa, yásí wáalíacawa cayába. Siúcade wáalía wéemíaca yéénáta meedá cànácaalí íimáaná yái Dios yáalíacáica, càide iyúwa waicácaalí wíawawa samànéechúa inàni chapúaca irículé, quéwa áiba èeriwa waicápiná Dios inàni amaláwaca. Siúcade wáalíacawa yéénáta meedá Dios ìwali, quéwa áiba èeriwa wapíchalépinácáwa, yásí wáalíacawa amaláwaca Dios íiwitáise ìwali càide iyúwa Dios yáalíánáwa wáiwitáise ìwali.

¹³ Càide iyúwa núumáaná, macáita yái chàinisi Dios imàaquéerica walí wáibaidacaténá irípiná, áiba èeriwa Dios imàacapíná nachàbacawa wáicha. Quéwa càmíyéipínáta nachàbawa wáicha níái máisiba wawàsica: yái weebáidáanáca Jesucristo, yá nacáí wáalíánácawa idéca iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá nacáí cáinínáanáca waicáca áibanái. Níái máisiba wawàsica canácatáita nachàbawa wáicha, quéwa cachàiníca náicha canánama yái cáinínáanáca waicáca áibanái.

14

El hablar en lenguas

¹ Píalimáidacué manuísíwata cáinínáanápiná piicáca áibanái. Néese pituíyàacué nacáí Dios imàacáanápinácué pirí chàinisi píibaidacaténá Wáiwacali irípiná. Cayába cachàiníwanái pituíyàacaalícué Dios imàacáanápiná pirí chàinisi picàlidáanápinácué tàacáisi Dios inùmálicuíse pimanùbacaaná itàacái iyúwa, piyúudàacaténácué nía. ² Càí núumacuéca pirí yácáiná áibacaalí itàaní áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnánái itàacái, càmíta iyúudàa nía yàasu tàacáisi iyúwa, néese itàanicáita Dios yáapicha, canácainá áibanái yáalíaná yéemíacani cànácaalí íimáaná, éwita néemíacáanáta isàna. Espíritu Santo ichàiniadacani icàlidacaténá càiri tàacáisi ibàacanéri wawàsi ìwali càmíirica èeri mìnánái itàacái iyú, quéwa itàaníca tàacáisi càmíirica yáalía cànácaalí íimáaná. Iná yái tàacáisi càmíta iyúudàa áibanái. ³ Quéwa cawinácaalí icàlidéerica tàacáisi Dios inùmálicuíse pitàacái iyúcué, yáta iyúudàacué píá yéewáidacáinácué píá pidàwinàidacaténá píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinínápinácué píiwitáise Dios ìwali. Yái icàlidéerícuéca pirí tàacáisi Dios inùmálicuíse pitàacái iyú, yáta imichàidacuéca píiwitáise, ichàiniadacué nacáí piwàwa peebáidacaténácué Dios tàí íiméeri iyú. ⁴ Cawinácaalí itàanírica Dios yáapicha áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnánái itàacái, yáta ichàiníadéerica íiwitáisewa Dios ìwali. Quéwa cawinácaalí icàlidéerícuéca pirí tàacáisi Dios inùmálicuíse pitàacái iyú, yáta iyúudàacué píá pidàwinàidacaténá píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinícaténácué píiwitáise Dios ìwali, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

⁵ Macáita péenácué idèniacaalí chàinisi itàanicaténá áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnánái itàacái, yá cayábaca casímáicáiná nuicáca yái pimànínúcuéca càí. Quéwa cayába cachàiníwanái nuwàwa picàlidacaalícué tàacáisi Dios inùmálicuíse péenánái itàacái iyúwa. Cayába cachàiníwanái yái picàlidáanácuéca tàacáisi Dios inùmálicuíse péenánái itàacái iyúwa, íicha yái pitàanínúcuéca áiba tàacáisi iyú, càmícaalíacáwa nacáí picàlidacué nalí cànácaalí íimáaná yái tàacáisi picàlidéerícuéca. Iwàwacutácué picàlidaca nalíni nataacái iyú, piyúudàacaténácué nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú, cachàinícaténá náiwitáise Dios ìwali. ⁶ Iná nuénánái nupáchiacaalícué píá, yá nutàanícaalícué pirí áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnánái itàacái, yá càmítacué píalía péemíaca cànácaalí íimáaná nùasu tàacáisi. Numànicaalí càí, néese nùasu tàacáisi càmíta iyúudàacué píá. Iná canéerica iwèni meedá píricuèni, yái nùasu tàacáisica. Quéwa nucàlidacaalícué píriní machacàníri iyú pitàacái iyú, yái tàacáisi Dios imàaquéerica núalíaca ìwali, nucàlidacaalícué nacáí píri pitàacái iyúni cànácaalí

íimáaná yáí báisíiri tàacáisica, nucàlidacaalícué nacái pirí tàacáisi Dios inùmalícuíse pitàacái iyú, nuéwáidacaalícué pía nacái Dios ìwali, yásí nùasu tàacáisi iyúudàacuéca pía, yéewanápinácué peebáidaca Dios itàacái tàì íiméeri iyú.

⁷ Péemíacué comparación: Napùllacaalí flauta íwa nacáiri namànicaténá música, nanúacaalí arpa nacái, càmicaalí namàni música machacàníiri iyú, néese áibanái càmita náalía néemíaca cawinácaalí música íiwitáanáquúi càì namànica. ⁸ Néeni, nucàlidacué pirí áiba comparación ùwicái ìwali: Aibacaalí ipùlia trompeta imáidacaténá úwinái, càmicaalí ipùlia amaláwaca, néese càmita náalíawa iwàwacutáaná nachùnìaca nacáapisàíwa namànicaténá ùwicái. ⁹ Càitacué nacái pía: Càmicaalícué pitàaní pitàacái iyúwa péewáidacaténá wenàiwica amaléeri tàacáisi iyú náalíérica néemíaca càinácaalí íimáaná, néese càmitacué náalía néemíaca piasu tàacáisi. ¡Yáí tàacáisi picàlidéer-icuéca nalí càmita iyúudàapiná nía! ¹⁰ Báisíiri iyúcata ìyaca madécaná íiwitáaná èeri mìnanaí itàacái cháì èeri írìcu. Nía nacái itàaníyéica càì náalíaca néemíacani, nataacáicáináni. ¹¹ Quéwa càmicaalí nualía nuemíaca càinácaalí tàacáisi íimáaná áiba wenàiwica icàlidéerica nulí, yásí nuínáidacawa ìwali áiba cáli néeséericani nùasu cáli íicha. Càita nacái íináidacawa nùwali càmicáiná nualía nuemíaca càinácaalí itàacái íimáaná. ¹² Càita nacái pitàanícaalícué áiba tàacáisi iyú, càmíirica èeri mìnanaí itàacái, yásí áibanái càmita náalimá néemíaca càinácaalí piasu tàacáisi íimáaná, yá càmitacué piyúudàa nía. Iná piwàwacáinácué Dios imàacaca pirí chàinisi píibaidacaténácué írìpiná cachàiníiri iyú, yá pituíyàacué Dios imàacáanápinácué pirí chàinisi yéewacaténácué piyúudàaca wenàiwica manuísíwata yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadàwinàidacaténá náiwitáisewa Dios ìwali, neebáidacaténá itàacái tàì íiméeri iyú.

¹³ Iná cawinácaalí wenàiwica Dios imàaquéerica írì chàinisi itàanícaténá áiba tàacáisi iyú càmicáirica èeri mìnanaí itàacái, iwàwacutá isutáca Dios íicha imàacáanápiná írì chàinisi icàlidacaténáni áibanái írì nataacái iyúwa càinácaalí íimáaná yáí tàacáisica. ¹⁴ Càita nacái núa: Espíritu Santo imàacacaalí nusutáca Dios íicha áiba tàacáisi iyú càmicáirica èeri mìnanaí itàacái, yá nusutáca Dios íicha manuísíwata, quéwa càmita nualíawa càinácaalí nùasu tàacáisi íimáaná. Nutàanícaalí càì, yá càmita nudé nuyúudàaca wenàiwica nùasu tàacáisi iyúwa. ¹⁵ Iná nucàlida pirí càinácaalí numànínápináca: Nusutápiná Dios íicha áiba tàacáisi iyú càmicáirica èeri mìnanaí itàacái, nucántàa nacái Dios írì tàacáisi iyú càmicáirica èeri mìnanaí itàacái. Quéwa nusutápiná Dios íicha nacái wenàiwica itàacái iyú, nucántàa nacái Dios írì wenàiwica itàacái iyú. ¹⁶ Càita numànica yácáiná, wàacaalí cayábéeri Dios írì manuísíwata áiba tàacáisi iyú càmicáirica èeri mìnanaí itàacái, néese níái áibanái yéemièyéica wasàna càmicaalí náalíawa néemíacani yáí tàacáisica, yá càmita yáalimá abédanama náiwitáise wáapicha iyúwa wàaná Dios írì cayábéeri, càmicáiná náalía néemíacani, càinácaalí íimáaná yáí wasutéerica. ¹⁷ Cawàwanáta wàaca cayábéeri Dios írì cayábéeri iyú, quéwa áibanái wenàiwica íiwitáise càmita idé idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú, neebáidacaténá itàacái tàì íiméeri iyú, càmicáiná náalía néemíaca càinácaalí wàasu tàacáisi íimáaná. ¹⁸ Nùaca Dios írì cayábéeri nutàanícáiná Dios yáapicha cachàiníwanái píichacué canánama áiba tàacáisi iyú càmicáirica èeri mìnanaí itàacái, idècunitàacá nùyaca nulínáamitawa méetàucuta áibanái íicha nusutácaténá núawawa Dios íicha. ¹⁹ Quéwa culto írìcu, nùyacaalí áibanái yèewi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí cayába cachàiníwanái núumacaalí cinco namanùbaca palabra nataacái iyú náalíérica néemíaca càinácaalí íimáaná nuéwáidacaténá nía íicha yáí núumáanáca diez mil namanùbaca palabra áiba tàacáisi iyú càmicáirica náalía néemíaca càinácaalí íimáaná.

²⁰ Píacué nuénánaica, picácué píináidawa càide iyúwa sùmàì íináidáanáwa càmicáiyéi yáalíawa cayába. Piyacué càide iyúwa sùmanái càmicáiyéica yáalíawa madécaná báawéeri ìwali. Quéwa píináidacuéwa cáalíacáiri iyú càide iyúwa béeyéi, píalíacaténácué péemíaca yáí núuméericuéca pirí ìwali yáí tàacáisi càmicáirica èeri mìnanaí itàacáica. ²¹ Bàaluité profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté: “Nutàanípiná israelitanái yáapicha quéwa áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú. Nubànùapiná càmicáiyéi israelitanái nacàlidacaténá tàacáisi nunùmalícuíse israelitanái írì, quéwa éwita numànicáaníta

càì, càicáaníta níái israelitaca càmita neebáidapíná nutàacáíwa”, ímaca Wacuèriná Dios. ²² Iná wataánícaalí áiba tàacáisi iyú, cànírica èeri mìnánái itàacái, yá càmita wáasáida Dios ichàini wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, néese wáasáidaca Dios ichàini áibanái irí càníryéica yeebáida Jesucristo ìwali. Quéwa wacàlidacaalí tàacáisi Dios inùmalícuíse wataacái iyúwa, yá càmita wáasáida Dios ichàini áibanái irí càníryéica yeebáida Jesucristo itàacái, néese wáasáidaca Dios ichàini wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²³ Néese culto irícu, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, macáicaalícué pitàaníca áiba tàacáisi iyú cànírica èeri mìnánái itàacái iyú, yá cawàwanáta áiba wenàiwica iwàlùacawa cànírica yáalíawa ìwali yái pimàníinacuéca, áiba nacái càníri yeebáida Jesucristo itàacái. Yásí néemíacuéca pisàna, yá nánáidacawa máiwitáiséeyéicuéca pía macáita. ²⁴ Quéwa macáicaalícué picàlida tàacáisi Dios imàaquérica pirí pitàacái iyúwa, yá nacái áibacaalí wenàiwica iwàlùawa cànírica yáalíawa ìwali yái pimàníinacuéca, áiba nacái cànírica yeebáida Jesucristo itàacái, yásí nawàwalica nadéca namànica nabáyawanáwa, náalíacáiná néemíaca macáita yái picàlidéericuéca, natàacái iyúcáináni. ²⁵ Iná néemíacáináni, yá náalíacawa Dios iicáca náiwitáise, iyúwa nánáidáanáwa nawàwalícuísewa ibàacanéri iyú áibanái íicha. Yásí nabàlùacawa nàulùì ipùata iyúwa nàacaténá Dios icàaluíniná, nàacaténá nacái irí cayábéeri. Yá nacàlidapínacué piináwaná ìwali nacái Dios ìyáanacué píapicha báisíri iyú.

Háganlo todo decentemente y con orden

²⁶ Uwé, píacué nuénáníca, macái imanùbaca pimànicaalícué culto, abénaméeyéi péenacué icántàapíná salmos nàacaténá Dios irí cayábéeri, abénaméeyéi péenacué nacái yéewáida wenàiwica Dios itàacái iyú, áibanái péenacué nacái icàlidaca tàacáisi Dios imàaquérica náalíacawa, áibanái péenacué itàaníca áiba tàacáisi iyú, cànírica èeri mìnánái itàacái, áibanái péenacué nacái icàlidaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisica. Quéwa, píicacué píichawa cayába yéewanápiná macáita yái pimàníiricuéca culto irícu iyúudàaca wenàiwica nadàwinàidacaténá náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú neebáidáanápíná Dios tàì íiméeri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁷ Natàanícaalí culto irícu áiba tàacáisi iyú cànírica èeri mìnánái itàacái, pimàacacué pucháiba itàaníca, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàaníca abéerinamata. Iwàwacutá nacái áiba ìyaca néré píapichacué icàlidacaténacué pirí càinácaalí ímáaná, yái tàacáisi nacàlidéerica. ²⁸ Quéwa canácaalí áiba icàlidéeripínacué pitàacái iyúni, càinácaalí ímáaná yái tàacáisi áibanái iwàwéerica icàlidaca, iwàwacutá masànaca nía culto irícu, ipíchaná natàaníca áiba tàacáisi iyú. Iwàwacutá natàaníca Dios yáapicha nàyacaalí nalínáamitawa méetàucuta áibanái íicha. ²⁹ Càita nacái nàyacaalí abénaméeyéi péenacué icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalícuíse, pimàacacué pucháibata itàaníca, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàaníca abéerinamata. Iwàwacutá áibanái yéemíacani yái nacàlidéerica, nánáidacaténáwa cáalíacáiri iyú ìwali, yéewanápiná náalíacawa asásí báisícaalí natàaníca Dios inùmalícuíse. ³⁰ Quéwa Dios imàacacaalí tàacáisi áiba wenàiwica irí yáawinéericawa néré, yásí yái idàbáanéeri wenàiwicaca iwàwacutá yáawinacawa imàacacaténá áiba icàlidaca nacái nalíni. ³¹ Càita píacué macáita icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalícuíse, píalimacué picàlidacani abéerinamata yéewanápiná macáita néemíaca càinácaalí tàacáisi Dios imàaquérica píalíacawa, nachàiniadacaténá nawàwawa. ³² Cawínácaalí icàlidaca tàacáisi Dios inùmalícuíse náalímá masànaca namànica níawawa iyacaalí áiba iwàwéerica icàlidaca tàacáisi Dios imàaquérica irí. ³³ Càita iwàwacutácué pimànica culto càmicáiná Dios ibatàa macáita nacàlidaca tàacáisi macáita namanùbaca iyúwa, néese imàaca natàaníca abéerinamata. Càmita iwàwa wamànica culto canéerica iwèni iyúwa máiwitáiséeyéi. Iwàwacutácué pimànica nacái càide iyúwa macáita Dios yáasu wenàiwica imàníná, níara áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. ³⁴ Iná iwàwacutá masànaca inanái culto irícu. Canáca yéewaná inanái itàaníca culto irícu. Néese iwàwacutá nàaca nàacawéeri íimíétacanáwa, neebáida nacái itàacái, càide iyúwa

Dios itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. ³⁵ Néeni, inanái nawàwacaalí náalí-cawa wawàsi ìwali, iwàwacutá nasutáca néemiawa nàacawéeriwa nacapèe néenitawa, báawacáiná inanái itàaníca culto irícu.

³⁶ Piwàwalicué Dios itàacái cà míirica píapicha idàbatéwa. Càmitacué nacái pí abéta yeebáidani. Iná iwàwacutácué peebáidaca càide iyúwa Dios itàacái íimáaná.

³⁷ Báisícaalícué píalimá picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí, càita nacái báisícaalícué Espíritu Santo imàacacaté pirí chàinisi cáalífacáicaténácué píá, yásí píalífacuéwa Wáiwacali ichùullacaté nutànàanápínácué pirí yái tàacáisica. Iná iwàwacutácué peebáidacani.

³⁸ Quéwa nàyacaalí abénaméeyéi cà míiyéica iicá nùasu tàacáisi iyúwa Wáiwacali itàacái, picácué péemíá nalí, càmicáiná natàaní báisíiri iyú Dios inùmalícuíse.

³⁹ Iná nuénánái, pituýàacué Dios imàacáanápínácué pirí chàinisi picàlidacaténá tàacáisi inùmalícuíse. Picácué pimáisaníá áibanái itàaníca áiba tàacáisi iyú cà míirica èeri mìnánái itàacái. ⁴⁰ Quéwa iwàwacutácué pimànica macáita machacàníiri iyú culto irícu, pimàacacué wenàiwica icàlidaca tàacáisi abéerinamata, áiba itàaní áiba yámíise.

15

La resurrección de Cristo

¹ Siúcade píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidacuéca pirí àniwa piwàwalicáténáni yái tàacáisica nucàlidéericatécué pirí, yái tàacáisi íiméerica Cristo iwasàacuéca píá Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yácata tàacáisi peebáidéericatécué, siúca nacáide peebáidacuéca píyacani tàì íiméeri iyú. ² Yásí Cristo iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha peebáidacaalícué mamáalàacata yái tàacáisi nucàlidéericatécué pirí, báisícaalícué peebáidacaté Cristo itàacái.

³ Quéechaté nucàlidacuéca pirí yái tàacáisi cachàiníiri náicha canánama càide iyúwaté Cristo yéewáidáaná núa. Nucàlidacatécué pirí Cristo yéetácátéwa wáichawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profetanái itànèericaté. ⁴ Nucàlidacatécué pirí nacái nabàliacaté Cristo càliculli irículé, quéwa imichàacatéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irícu càide iyúwaté íimáaná nacái Dios itàacái profetanái itànèericaté. ⁵ Nucàlidacatécué pirí nacái Cristo imàacacaté yáawawa Pedro iicácani, néese imàacacaté yáawawa naicácani, níái doce namanùbaca apóstolca, Cristo ibànuèyéicaté nacàlidacaténá itàacái. ⁶ Néeseté Cristo imàacaca yáawawa naicácani, áibanái quinientos ichàbaníseeyéica yeebáidéeyéica itàacái. Yá batéwa macáita néená ìyaca siúcade nutànàacaalícáwa yái cuyàlutaca, quéwa abénaméeyéi néená nadéca néetácawa. ⁷ Néeseté Cristo imàacaca yáawawa iméeréeri iicácani, yái Santiagoca, néeseté macáita apóstolnái naicácaté Cristo nacái.

⁸ Néeseté idécanáami imàacaca yáawawa macái áibanái iicácani, yáté átata imàacaca nacái yáawawa nuicácani. Iná nuicáca núawawa càiride iyúwa sùmàì cà míiricáwa imusúawa yàasu èeri irícuwa, máiníicáinaté náamíseca Wáiwacali imáidaca núa ibànùacaténá núa iyúwa apóstol. ⁹ Núacata cà míiri cachàini náicha canánama níái apóstolca, Wáiwacali ibànuèyéica nacàlidacaténá iináwaná. Canácaté yéewaná núumaca nùwaliwa apóstolca núa nupíadáidacáinaté Dios yàasu wenàiwica, nùuwichàidacaténaté nía, níái yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. ¹⁰ Quéwa Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú imáidáanápínaté núa yéewanápínaté apóstolca núa, éwita nùuwichàidacáanítaté yàasu wenàiwica manuísíwata. Yá càmita caná iwèni yái imáidáanáca núa, nuíbaidacáiná irípiná cachàiníwanái macái áibanái apóstol íicha. Quéwa càmita càì numànica nuchàini iyúwa, néese Dios yái imàníirica nulí cayábéeri mawèníiri iyú, yácata iyúudèerica núa. ¹¹ Quéwa éwita wáibaidacáaníta Dios irípiná, níái áibanái apóstol, núa nacái, càicáaníta ìyaca áiba wawàsi cachàiníiri wáicha canánama, yácata yái tàacáisi wacàlidéericuéca pirí, yái tàacáisi peebáidéericatécué nacái.

La resurrección de los muertos

¹² Wadéca wacàlidacuéca pirí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íicha, quéwa abénaméeyéi péenácué náimaca càmitasa wenàiwicanái imichàawa yéetácáisi íicha.

Báawéeriquéi nacàlidáanáca càiri cachìwéeri tàacáisi. ¹³ Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese iwàwacutá nacái wáimaca càmítaté báisi Cristo imichàacawatá. ¹⁴ Néese, càmicaalíté báisi Cristo imichàawatá, yá canéerica iwènitáni yái tàacáisica wacàlidéerica. Yá nacái canéerica iwèni meedáni yái peebáidáanáca Jesucristo itàacáitá. ¹⁵ Quéwa ìyaca áiba wawàsi báawéeri yáwanái: Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese àta wía apóstolca wadéca wacàlidaca wachìwawa Dios ìwalítá, wacàlidacáiná Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi ícha. Quéwa càmicaalípiná Dios imichàida yéetéeyéimiwatá, néese iwàwacutá wacàlidaca càmítaté Dios imichàida Cristotá. ¹⁶ Yácáiná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawatá, néese càmítaté báisi nacái Cristo imichàawatá. ¹⁷ Càmicaalí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íchatá, néese iwàwacutá canéerica iwèni meedátáni yái peebáidáanáciuca Cristo itàacái, yá pìyacuéca mamáalàacata pibáyawaná yáapichawatá. ¹⁸ Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese áibanái yeebáidéeyéimicaté Cristo itàacái ipíchawáiseté néetácawa nadéca náucacawa Dios íchatá. ¹⁹ Wadéca wawènúadaca wáiwitáisewa ícha macáita yái èeri iricúirica, weebáidáanápíná Cristo itàacái wacúanápíná cayábéeri èerica yàanèripínáca, wáalíacáináwa wamichàanápínáwa yéetácáisi ícha. Iná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, yá wadéca weebáidaca cachìwéeri tàacáisitá, iwàwacutá nacái áibanái iicáca wía càiyéide iyúwa yùuwichèyèiwa catúulécaneeri iyú cachàini áibanái ícha canánama.

²⁰ Quéwa Cristo idéca imichàacawa yéetácáisi ícha báisiiri iyú! Yácata yái idàbáanéericaté imichàacawa yéetácáisi ícha càmíripíná quirínama yéetácawa àniwa. Càita nacái yácata Cristo idàbáanéerica wamanùbacaaná yéénaca, wía manùbéeyéica imichèeyéipínacawa yéetácáisi ícha càide iyúwa bànacalé imusúacaalíwa cáli iricúise wenàiwica yeedácaténá iyacaná manùba. ²¹ Bàaluté wàawirimi Adán, yái idàbáanéericaté wenàiwica, imànicaté ibáyawanáwa, ínáté yéetácáisi iwàlùacatéwa iriculé èeriquéi. Néese Cristo imànicaté cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa idéca iwàlùacawa aléi èeri iriculé yái wamichàanápínacawa yéetácáisi ícha. ²² Macáita wía Adán itaquénáinámi wéetápinacawa wadèniacáiná wàawirimi Adán íiwitáise cabáyawanéeriwa. Càide iyúwa macáita wía wadèniáná abéeri wàawirimi, yái Adánca, càita nacái wía ìyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha wamichàapínacawa yéetácáisi ícha wadèniacáiná wacáuca wàlisàiwá càmíiri imáalàawa. ²³ Quéwa Dios idéca íináidacawa imàacáanápíná wamichàacawa yéetácáisi ícha Cristo yáamíise: Quéechatécáwa Cristo imichàacatéwa càide iyúwa idàbáanéeri needáca iyacanásica nabànacale íchawa. Néese Cristo yàanàpiná àniwa, yásí macáita wamichàapínacawa, wía yàasu wenàiwicaca. ²⁴ Néese èeri imáalàacaalípináwa, yásí Cristo imáalàida nachàini, macái èeri mìnáná icuèrinánáica, demonio íiwacanánái nacái. Néese idécanámi Cristo imànica macáita càide iyúwa Dios ichùullianáni, yásí Cristo yèepùadapíná macáita Yáaniri Dios íríwa àniwa, Dios icùacaténá macáita. ²⁵ Iwàwacutácáiná Cristo icùaca macáita siucáisede idécunitàacá Dios imawèniadaca macáita Cristo yùuwidenái. ²⁶ Yái wàuwide namáalàidáanáca canánama, yácata yái yéetácáisica; yá Dios imawèniadéeripíná, imáalàidapíná nacái yéetácáisi, iwasàapínacaalí wía yéetácáisi ícha. ²⁷ Dios idéca imàacaca Cristo icùaca macáita, íná yéewa wáalíaca ìyaca abéerita càmíirica Cristo ichùulla, yái Yáaniricawa yái Diosca. ²⁸ Aibaalípiná idécanámi Dios imawèniadaca macáita Cristo yùuwidenái, néese Cristo, yái Dios íríca, imàacapíná yáawawa Dios írí, imànicaténá càiripínáta càide iyúwa Dios ichùullianá, yái imàaquéericaté Cristo icùaca macáita. Yásí Dios icùaca macáita càiripínáta, macáita yái ìyéerica.

²⁹ Néese abénaméyèi péenáciu nadéca neebáidaca Jesucristo itàacái, nawàwacáiná nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa áiba èeriwa néenánáimi yáapichawa, níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéimicaté Jesucristo itàacái. Yá nadéca nabautizácawa náasáidacaténá nàyanápíná àniwa néenánáimi yáapichawa áiba èeriwa. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese canéerica iwèni meedátáni, yái wenàiwicanái ibautizáanácawa nàwalíná. ³⁰ Néeni càmicaalípiná yéetéeyéimiwa

idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese canéerica iwènitáni wèpunícaalíwa wacàl-idacaténá Jesucristo iináwaná ìwali áibalé nawàwacataléca nanúaca wía macái èeri imanùbaca. ³¹ Báisíta nuénánái, áibanái iwàwaca inúaca núa macái èeri imanùbaca; càita nacái báisíta máini casímáica nuicácuéca pía peebáidacáinacué Wáiwacali Jesucristo itàacái. ³² Chá nacái Efeso ìyacàlená irìcu nawàwacaté nanúaca núa, níái áibanái càmíiyéica yeebáida, caluényéi cuwèesi nacáiyéi íiwitáise, iwàwéeyéicaté imàdáidaca nuèwi. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, yá canéerica iwèni meedátáni yái nùuwichàanácawa Wáiwacali irípiná. Píicácué píchawa cawinácaalí càmíiyéica yeebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa, náimacáiná càiri cachìwéeri tàacáisi: “Wàacué wayáaca wayáacaléwa cadénama, wàira nacái manuí, táwìchacáiná wéetápinácawa, néese canáca wía, canáca nacái yùuwichàidéeripiná wíawa wabáyawaná ìwalíise”, náimaca.

³³ Picácué pimàaca nachìwáidaca pía, néese piacuéwa náicha, càide iyúwa áiba tàacáisi íimáaná cáaliacáiri iyú: “Wamàacacaalí báawéeyéi íiwitáise yàacawéeridaca wía, yásí namáalàidaca wáicha wáiwitáise cayábéeri”, íimaca. ³⁴ Pìwènúadacué píiwitáisewa báawéeri íicha píináidacaténacuéwa cáiwitáiseeri iyú càide iyúwacué iwàwacutáaná pìyaca machacàníiri iyú; yá picácué pimàni quirínama pibáyawanáwa. Càì nùumacué píri báicaténacué pía, nùaliacáináwa abénaméeyéicué pèewi càmitàacáwa náalía Dios ìwali báisíiri iyú.

Cómo resucitarán los muertos

³⁵ Abénaméeyéi péenacué càmita neebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa yéetácáisi íicha, íná namànica naquíniwa ìwali, yá náimaca: “Càmita náalimá nacáucàacawa, níái yéetéeyéimicawa. ¿Càirínásica chéecáisi íiwitáaná iyú namusúapínáwa càliculí irìcuíse?” càì náimaca naicáanica. ³⁶ ¡Natàanicáita máiwitáiseeri iyú meedá! Péemìacué comparación: Wabànacaalí bànacalé íimi cáli irìculé, néese bànacalé íimi iwàwacutá ìyaca càiride iyúwa yéetéerimiwa yéewanápíná ìyaca yái bànacaléca. ³⁷ Yái íimi wabànéerica, càmíirita íimi yái imusuéricawa cáli irìcuíse. Wabànacáita bànacalé íimi, cawàwanáta trigo ituíná íimi, càmicaalí áiba bànacalé íimi nacái. ³⁸ Yái ibaquéericawa Dios yàa iicacánáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Macái bànacalé íimi íiwitáaná, Dios idéca imàacaca idèniaca bànacalé iicacánáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. ³⁹ Càita nacái iinási càmita abédanamani. Wía èeri mìnánáica wadèniaca waináwa áiba íiwitáanáta. Cuwèesínái nadèniaca nacái naináwa áibata. Cuipira iiná, áiba íiwitáanáta nacái. Cubái iiná, áiba íiwitáanáta nacái. ⁴⁰ Càita nacái níara ìyéeyéica chènuniré nadèniaca naináwa áibata íicha yái naináca macáita níái ìyéeyéica cháí èeri irìcu. Quéwa chènuníiseeyéi áibata nadèniaca cayábéeri naicacánáwa èeri irìcuíyéi íicha, yácáiná chènuníiseeyéi iináca icànaca mèlumèluíri iyú. ⁴¹ Càita nacái níái ìyéeyéica capíraléeri cáli íinata. Nadèniaca nacamaláwa áibata. Néese èeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese quéeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese dùlupùta nadèniaca nacamaláwa áibata. Nía nacái dùlupùtaca nadèniaca nacamaláwa méetàucunamata náichawáaca. Càita íimaca comparaciónca.

⁴² Càipíná nacái namichàacawa níái yéetéeyéimicawa. Idécanáami nabàliaca wainámi cáli irìculé, yá wainámi ibadápinácawa, quéwa wainá imichèeripínacawa yéetácáisi íicha, càmíirita yéewa ibadácawa. ⁴³ Yá nabàliaca wainámi càliculí irìculé, chéecáisi báawéeri iicacánáwa, néese wainá icáuquèeripínacawa icànapíná mèlumèluíri iyú, cayábéeri iicacánáwa. Nabàliaca wainámi machawàaquéeri néese cachàinipínacani yái waináca imichèeripínacawa càliculí íicha. ⁴⁴ Nabàliaca wainámi, cháí èeri irìcuíríca, néese wainá chènuníiseeri imichàapínacawa, ìyacáiná wainá èeri irìcuírí, càita nacái ìyaca wainá chènuníiseeri.

⁴⁵ Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “Idécanáamité Dios imànica wàawirimi Adán iiná, yái idàbánéericaté wenàiwicaca, yáté Dios cáucaté imànica Adán ìyacaténáté cháí èeri irìcu iyúwa èeri mìnali”, íimaca yái Dios itàacáica. Quéwa máini cachàinica Cristo íiwitáise Adán íicha, yácáiná idécanáamité Cristo yéetácawa, yáté imichàacatéwa

yéetácáisi íicha yàacaténá wacáuca càmfiri imáalàawa. ⁴⁶ Siùca càmita wadènià chènuníséeri iicacánáwa idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu. Wadèniaca èeri irìcuíri iicacánáwa quéechacáwa, néesepiná wadèniaca chènuníséeri iicacánáwa. ⁴⁷ Dios imànicaté cáli ichùmalé wàawirimi Adán iyú, yái asìali idàbáanéerimica. Yáté èeri minalicani, yái Adánca. Néeseté Cristo yàanàaca, yáté chènuníséericani. ⁴⁸ Wía iyéeyéica cháí èeri irìcu, wadèniaca waináwa cháí èeri irìcuírìca càide iyúwaté yái asìali iiná Dios idàbéericaté cáli ichùmalé íicha asìalipiná, yái wàawirimi Adánca. Néese, weebáidacaalí Cristo itàacái wàyacaténá chènuniré, yásí wadèniapiná waináwa chènuníséeri càide iyúwa Cristo ìyáaná, yái chènuníséerica.

⁴⁹ Càide iyúwacué wadèniáná iicacánáwa yái wàawirimi Adán Dios idàbéericaté cáli ichùmalé íicha asìalipiná, càita nacái wadèniapiná iicacánáwa yái Cristo yàanèericaté chènuníise.

⁵⁰ Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca pírì áiba wawàsi: Yái wainá idènièrica íiranáwa cháí èeri irìcu càmfiripiná yéewa iwàlùacawa Dios iyacàle irìculé Dios icùacataléca macáita, wainá imáalàacáináwa áiba èeriwa. Iná càmita yáalimá iwàlùacawa néré càmicatalépináca imáalàawa. ⁵¹ Quéwacué nuwàwa píalíacawa áiba wawàsi Dios ibèericaté wenàiwicanáí íicha, quéwa siùcade imàacaca wáalíacawa. Wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita wéetápináwa canánama, quéwa Dios iwènúadapiná wíawa macáita wàlisanácaténá waicacánáwa. ⁵² Wéemìapiná trompeta isàna, yái trompeta namáalàidáanáca canánama, yásí abéerìcúseta Dios iwàlisàidapiná waináwa ráunamáita càide iyúwa bàli íimacaalí watuí. Yácáiná wéemìapiná trompeta isàna, yásí namichàacawa càliculì irìcuíse macái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Namichàapinácaawa yéetácáisi íicha nainá wàlisàí yáapichawa, càmfíyèipiná yèepùà yéetácawa quirínama. Yásí wíaca nacái cáuyéica Dios iwènúadapiná wíawa wàlisanácaténá waicacánáwa. ⁵³ Yácáiná wainá èeri irìcuírìca càmita yéewa iyaca càiripináta, íná iwàwacutá Dios iwàlisàidaca wainá wadèniacaténá waináwa wàlisàí càmfiri imáalàawa. ⁵⁴ Néese idécanáami Dios iwàlisàidaca wainá, wadèniacaténá waináwa wàlisàí càmfiri imáalàawa, yásí wàyapiná càiwade iyúwaté profetanáí itànàanáté Dios itàacái bàaluité. Náimaca: “Yái yéetácáisi idéca imáalàacawa. Dios idéca imáalàidaca wáichani, yái wàuwideca yéetácáisica. ⁵⁵ Pía yéetácáisi, càmita quirínama yéewa pimawèniadaca wía. Pía càliculì, càmita quirínama yéewa piùwichàidaca wía, canácáiná quirínama píiwi”, càipiná wáimaca. ⁵⁶ Yái wabáyawanáca iyaca càide iyúwa yéetácáisi íiwica, yácáiná wabáyawaná ìwalíise, iwàwacutácaté wéetáanápínacawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. Yá nacái yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí càicanide iyúwa idéca nacáicaalí yàaca wabáyawaná ichàini, wíacáiná wáalíacaalítéwa càinácaalí wawàsi Dios imáisanièri wamànica, néese máiníté cachàiníwanáí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. ⁵⁷ Quéwa Wáiwacali Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná idéca iwasàaca wía íicha yái wéetáanápínacawa méetàuculé Dios íicha càiripináta; càita nacái Wáiwacali Jesucristo yéetáaná ìwalíise, Dios iyúudàaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri!

⁵⁸ Iná píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, cachànicué píiwitáise, píibaidacué mamáalàacata Wáiwacali irípiná cachàiníwanáí, píalíacáinácuéwa cawèniiricani, yái píibaidéericuécá Wáiwacali ichàini iyú.

16

La colecta para los hermanos

¹ Siùcade nucàlidacué pírì ìwali yái ofrenda píwacáidéeripinácuéca píbanùacaténácué plata iyúwa ofrenda catúulécaneeyéí irí, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Píwacáidacué ofrenda càide iyúwa nucàlidáanáaté nalí áibanáí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli íinatéeyéica iyaca. ² Domingo imanùbaca semana ìwali, macáitacué pía canánama iwàwacutácué píwacáidaca yéena yái plata peedéericuécá píriwa. Yá picùacué méetàucutani. Iná

nùanàapínácaalí néré, càmitacué iwàwacutá pimichàidaca plata picùacaalícué méetàucutani semana imanùbaca. ³ Néese nùanàapínácaalí néré, yásí nubànùaca wenàiwica natécaténá plata Jerusalén iyacàlená nérépiná, cawinácaalí wenàiwica peedéeyéicuéca pèewiisewa natécaténá piasu ofrenda néré. Yá nubànùapíná náapicha cuyàluta nalí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu, natàidacaténá nía cayába níái péenácuéca pibànùeyéipínácuéca néré. ⁴ Nuínáidacaalíwa cayábaca nùacaalíwa nacái, yásí nàacawa núapicha.

Planes de viaje de Pablo

⁵ Nùapínácuéwa pìatalé, yá iwàwacutá nuchàbaca Macedonia yàasu cáli néenibàa. Nudécanáami nuchàbacawa néenibàa, yá nùanàapínácué piyacàle néréwa Corinto iyacàlená néré. ⁶ Cawàwanátacué nupáchiaca píawa achúma èerita, càmicaalí càì, yá nùyapínácué píapichawa unìabépinama. Néese píalimápinácué piyúudàaca núa nùwacáidacaténá wawàsi numàluwepínáwa alénácaalí iwàwacutápiná nùacawa. ⁷ Càmitacué nuwàwa nupáchiaca pía maléena èeri meedá, néese nuwàwacuéca nùyaca píapicha madécaná èeri Wáiwacali imàacacaalícué nùyaca píapicha. ⁸ Quéwa nuyamáapínácaawa cháì Efeso iyacàlená irícu àta judíonái imànicatalépináta nàasu cultowa ípídenéerica Pentecostés. ⁹ Nuwàwa nuyamáacawa quirítàacáwa cháì, nàyacáiná madécaná wenàiwica iwàwéeyéica yéemíaca Jesucristo iináwaná ìwali, íná nuíbaidacáwaca cháì Wáiwacali irípiná, éwita nàyacáaníta nacái madécaná wàuwideca, càmiíyéica iwàwa nuéwáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú.

¹⁰ Timoteo yàanàacaalícué pìatalé, pitàidacué cayábani casíimáicaténá iwàwa píapichacuéwa. Pimànicué irí cayábéeri íbaidacáiná Wáiwacali irípiná càide iyúwa núa. ¹¹ Iná píicácué píchawa cayába ipíchaná abéeri péenácué caná iwèni iicáca Timoteo. Néese piyúudàacué Timoteo yàasu àyapu ìwali yàanápínáwa matuíbanáiri iyú nùatalé, nucùacáiná yàanàaca náapicha níara áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹² Néeni, nudéca nusutáca wawàsi manuísíwata wéenasàiri Apolos ícha yàanápínácué ipáchiaca pía áibanái wéenanái yáapicha. Quéwa siuca càmitàacáwa iwàwa yàacawa. Néeseacáwa ipáchiapínácué píawa idèniacatáita wawàsi.

Saludos finales

¹³ Píicácué píchawa cayába. Peebáidacué Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata. Píicácué cáalu pía, néese píináidacuéwa cáiwitáiséeri iyú càide iyúwa béeyéi asianái. ¹⁴ Macáita yái pimàníricuéca, pimànicué cáininéeri iyúni, piyúudàacaténácué áibanái.

¹⁵ Siúcade píacué nuénánáica, píalíacué naináwaná ìwali níara Estéfnas yéénánáica iyéeyéicuéca píapicha. Níacata idàbáanéeyéicaté yeebáidaca Jesucristo itàacái Acaya yàasu cáli íinata. Yá nadéca namàacaca níawawa Dios irí nayúudàacaténácué pía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁶ Nuwàwacué pimànica càide iyúwa nàalàanácué pía, níái Estéfnas yéénánáica, cawinácaalí nacái inacáiyéica iyúudèeyéica wenàiwica, íbaidéeyéica nacái Wáiwacali irípiná.

¹⁷ Casíimáica nuwàwa níacáiná áibanái péenácué nadéca nàanàaca nùatalé, níái Estéfnas, Fortunato nacái, Acaico nacái. Nadéca namànica nulí cayábéeri càmiíricué píalimá pimànica canácáinácué pía núapicha. ¹⁸ Nadéca nachàiniadacuéca piwàwa, nuwàwa nacái. Iwàwacutácué píicáca cáimiétaquéri iyú macái wenàiwica iyéeyéica càide iyúwa nàyáaná.

¹⁹ Nawàwalícué pía níái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca cháì Asia yàasu cáli íinata, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái Aquila, úái nacái yàacawéetúaca Prisca nawàwalícué pía manuísíwata Wáiwacali ípídená ìwali, náapicha macáita ìwacáidáyaquéeyéicawa nacapèe irícu namànicaténá culto. ²⁰ Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cháì nawàwalícué pía. Pitàidáyacuéwa cayábéeri iyú.

²¹ Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúméerína tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalíicáinácué pía.

²² Aibanáicaalí càmita cáininá iicáca Wáiwacali Jesucristo, Dios yùuwichàidapiná níawa. ¡Pía, Wáiwacali, pìawa sísaara caquialéta!

²³ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú. ²⁴ Nuwàwalicué pía manuísíwata cáininácáiná nuicácuéca pía Cristo Jesús ìwalíse.

2 CORINTIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, Jesucristo imáidéericaté yàasu apóstolcaténá núa ibànùacaténá núa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Núa Pablo, Timoteo yáapicha, yái wéenasàiri yeebáidéerica Jesucristo itàacái, wawàwalicué pía. Nubànùacué pirí cuyàluta, píacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa Corinto ìyacàlená irìcu, píacué nacái Dios yàasu wenàiwica ìyéeyéica macái Acaya yàasu cáli íinata. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, namàacáanápínácué nacái piyaca matufbanáiri iyú.

Sufrimientos de Pablo

³ Wàacué cayábéeri Dios irí, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèriná Diosca, Yáaniri nacái, yácáiná yái Diosca, yácata Wáaniri iiquéerica watúulécaná, ichàiniadéerica nacái wáiwitáise macái èerita achúmacaalí wawàwa. ⁴ Macái imanùbaca wàuwichàacaalíwa, yásí Dios ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa, cawínacaalí yùuwichèeyéicawa. Yá wachàiniadaca nawàwa càide iyúwa Dios ichàiniadáná wawàwa. ⁵ Wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa yácáiná éwita iwàwacutácáaníta wàuwichàacawa manuísíwata Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, càicáaníta Cristo ichàiniadaca wawàwa manuísíwata nacái yéewacaténá wàideniaca wàuwichàanáwa. ⁶ Siúcade wía apóstolca wàuwichàacawa wacàlidacáinácué pirí Jesucristo íináwaná ìwali yéewacaténácué ichàiniadaca piwàwa, iwasàcaténácué pía nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Quéwa Dios idéca ichàiniadaca wawàwa, wía apóstolca, yéewacaténá wachàiniadacuéca piwàwa, píalíacaténácué nacáiwa Dios iyúudàanápínácué pìideniaca piùwichàanáwa piùwichàapínacaalíwa càide iyúwa wàuwichàanáwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. ⁷ Manuíca wáináidacawa wawàwawa piwàlicué píalimáanápínácué pìideniaca piùwichàanáwa Cristo irípiná, wáalíacáináwa càide iyúwa piùwichàanácuéwa wáapicha Cristo irípiná, càita nacái Dios ichàiniadacué piwàwa siúcade càide iyúwa ichàiniadáná wawàwa.

⁸ Píacué wéenanáica, wawàwacuéca piwàwalica wàuwichàacatéwa manuísíwata Asia yàasu cáli íinata. Máinicáinaté càulenéerica yái wàuwichàanácawa, yáté càmita wáalimá wàideniaca quirínamani wachàini iyúwa. Yáté wayúunáidaca wéetáanápínacatéwa néré. ⁹ Wía apóstolca waicácaté wíawawa càide iyúwa nacháawèeyéi nanuyéyipínaca. Quéwa cayábacaté walíni yái wàuwichàanácawa, wéewáidacáinatéwa càmíinápíná wáibàa wawàwawa wachàini iwéréwa, néese Dios iwérépiná wáibàaca wawàwawa yái Dios icáucàidéerica wenàiwica yéetácáisi ícha. ¹⁰ Dios iwasàcaté wía ícha yái wéetáanápínacatéwa máini báawéeri iyú, wía apóstolca. Iwasàaca nacái wía mamáalàacata siúcade. Manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali iwasàanápíná wíawa madécaná yàawiría. ¹¹ Quéwa iwàwacutácué piyúudàaca wía pisutácué Dios ícha walípiná. Manùbéeyéicaalí isutá Dios ícha walípiná, yásí manùbéeyéi nàapíná nacái Dios irí cayábéeri icùacáiná wía cayábéeri iyú.

Por qué no fue Pablo a Corinto

¹² Iyaca áiba wawàsi isíimáidéerica wawàwa, wía apóstolca, yái wáalíanácawa wawàwalicúisewa wadéca wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa cháí èeri irìcu machìwéeri iyú nacái Dios iicá, yá máini càì wàyacaté wàyacaalítécué píapicha. Càmitaté càì wàyaca wáalíacái iyúwa, néese Dios imànicaté walí cayábéeri mawèníri iyú iyúudàacaté wía wáyáanápínaté càì pèewibàa. ¹³⁻¹⁴ Macái wàasu cuyàluta irìcu watànèerícuéca pirí, wacàlidacué piríni machacàníri iyú, machìwéeri iyú nacái, piléecaténácué

péemlawani màulenéri iyú càinácaalí íimáaná. Nuwàwacué macáita manuíca pínáidaca piwàwawa nùwali, càide iyúwa batéwa macáitacué pínáidáanáwa nùwali siúcade. Càitacué nuwàwa pínáidacawa yéewanápiná casímáica wawàwa macáita. Yáalimápinácué casímáica piwàwa wàwali, wía apóstolca, ìwalíise yái wéewáidáanácatécué pía, càide iyúwa yáalimáanápiná casímáica wawàwa pìwalicué néenialípiná Wáiwacalí Jesús yàanàacaalí àniwa.

¹⁵ Manuícate nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué, casímáinácué pía núapicha, íná quéechatécáwa nuínáidacatéwa nupáchianápinácué pía pucháibàawiría nuyúudàacaténcué pía. ¹⁶ Quéechatécáwa nuwàwacatécué nupáchia pía nuèpunícaalítéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwacaté nacái nupáchia pía àniwa nuèpùacaalítéwa Macedonia yàasu cáli néese. Càité nuwàwacatécué piyúudàaca núa nùanápinátéwa Judea yàasu cáli nérépiná. ¹⁷ Néese càmitaté nua pìatalécué càide iyúwaté nucàlidáanácué piríni. Quéwa picácué pínáidawa càmitaté nuínáidawa cáimíétacanéri iyú. Picácué pínáidawa nutàaníca càide iyúwa èri mìnali pucháibéeri íiwitáise, íiméerica “báisíta” inuma iyúwa quéwa íináidacáitawa iwàwalícuésewa “càmita”. ¹⁸ ¡Càmíríta pucháiba íiwitáise núaqué! Dios yáalíacawa watàanínácuéca pirí báisíri iyú, càita nacái càmitacué wáima pirí “báisíta” wáináidacaalíwa wawàwalícuésewa “càmita”. ¹⁹ Núa Pablo, yá nacái Silvano, áibaalí íipidenéri Silas, yá nacái Timoteo, wadéca wacàlidacuéca pirí Cristo Jesús íináwaná ìwali, yái Dios lírica. Càmita pucháibéeri íiwitáise yái Cristo Jesúsca. Cristo càmita íima “báisíta” íináidacaalíwa iwàwalícuésewa “càmita”, néese yái Cristo càicanide iyúwa Dios yàasu tàacáisi íiméerica “báisíta”, Cristo icàlidacáiná macáita báisíri iyú, imàni nacái càide iyúwa íimáaná. ²⁰ Cristo idéca imànica macáita càide iyúwaté Dios icàlidáanáte ìwali. Iná macái imanùbaca wàacaalí Dios irí cayábéeri, yá wáimaca “Amén”, Cristo Jesús ìwalíise, íimáanáca “báisíta”, weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái. ²¹ Yái Diosca, yácata ichàiniadéerica wía apóstolca, piácué nacái ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Cristo íícha. Dios idéca ibàlùadaca wía yàasunápináwa, wáibaidáanápiná irí. ²² Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwalículé, íná yéewa wáalíacawa báisíri iyúcani Dios yàasunáca wía, wáalíaca nacáíwa Dios imànínápiná walí macáita yái cayábéerica icàlidéericate walí ìwali.

²³ Quéwa éwítaté nucàlidacáanácué pirí nùanáanápináté pìyacàle Corinto néré nupáchiaacaténcué pía, càicáanáca càmitaté nùawa néré. Siúcade nuwàwaca nucàlidacuéca piríni cáná yéewaná càmitaté nùawa néré. Nucàlidacué piríni Dios yéemiápiná: Càmitaté nuwàwa nùuwichàidacuéca pía cachàiníri iyú pibáyawaná ìwalísewa ipíchanácué máiní achúmaca piwàwa nùwalíise. Ináté nuínáidacawa cawàwanáta cayábáwanái pirícuéni càmicáalípináté nùawa pìatalé ráunamáita. ²⁴ Wía apóstolca, wáalíacawa peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, íná càmita wawàwa wachùullacuéca pía cachàiníri iyú peebáidáanápinácué càide iyúwa iwàwacutáanácué peebáidaca. Néese wawàwacáitacué wayúudàaca pía casímáicaténcué piwàwa.

2

¹ Ináté nuínáidacawa càminápinátécué nupáchia pía caquialéta àniwa ipíchanácué máiní achúmaca piwàwa báawanama. Nùacaalítéwa pìatalécué ipíchawáiseté piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íichawatá, yá iwàwacutácaté nùuwichàidacuéca pía cachàiníri iyútá. ² Máinícaalícué achúmaca numànica piwàwa, néese càmitacué yéewa wasímáidáyacacawa. ³ Ináté càmitacué nupáchia pía, néeseté nubànùacuéca pirí cuyàluta, pichùnìacaténcué wawàsi ipíchawáise nùanáca pìatalécué, càmicáináte nuwàwa nùacawa néré achúmacaténá nuwàwa pìwalicué, yácáiná nuwàwacué casímáica pimànica nuwàwa. Manuícate nuínáidacawa nuwàwawa nacái pìwalicué casímáinápináté piicáca nùacawa pìatalé casímáiri iyú. ⁴ Bàaluté nutànàacuéca pirí yáara quéechéeri cuyàlutaca nùalàacaténcué pía cachàiníri iyú, néeseté máiní achúmaca nuínáidáanáca nuwàwawa. Catúulécanáca numànicaté nuwàwawa manuísíwata àta nuícháanácataléta. Quéwa càmitaté nutànàacué pirí

cuyàluta achúmáanápínacué piwàwa, néese nutànàacatécué pírí yáara cuyàluta píalíacaténacuéwa máiní cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata.

Perdón para el que había ofendido a Pablo

⁵ Yái imàníricaté ibáyawanáwa píatalécué, achúmacaté imànicuéca piwàwa caná-nama. Càita nacái achúmacaté imànica nuwàwa. Quéwa siúcade càmita nuwàwa nucháawàaca iináwaná ìwali mamáalàacata cachàiníri iyú, néese nuwàwaca numàacaca nuwàwawa ibáyawaná ícha, yùuwichàacáinatéwa manuísíwata. ⁶ Batéwa macáitacué pidéca piúcaca píchawani, íná idéca yùuwichàacawa ibáyawaná ichùuliacawa. Càmitacué iwàwacutá piùwichàidaca mamáalàacatani. ⁷ Iná siúcade iwàwacutácué pimàacaca piwàwawa ibáyawaná ícha. Pichàiniadacué iwàwa nacái ipíchaná máiní achúmaca iwàwa àta yúucacatalétawa píchacué càiripináta. ⁸ Iná nusutácué píicha manuísíwata píasáidáanápínacué cáinináca piicácani, peedácué pèewiréwa àniwani. ⁹ Nutànàacatécué pírí ìwali yái wawàsica núalimáidacaténacué nuicáwa pía núalíacaténátéwa asáisi pimànicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanacué pía. ¹⁰ Iná siúcade pimàacacaalícué piwàwawa áiba wenàiwica ibáyawaná ícha, yásí nacái numàacaca nuwàwawa ícha. Yá nudéca numàacaca nuwàwawa Cristo iicápiná péenásàiricué ibáyawaná ícha, yái báawéerica imàníricaté nulí, nuwàwacáinacué casíimáica piwàwa macáita. ¹¹ Wamàacacué wawàwawa ibáyawaná ícha ipíchanacué Satanás imawènìadaca wía. Wáalíacáináwa báisiiri iyú Satanás yáalimáidaca wenàiwica namàniínápiná nabáyawanáwa.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹² Nùanàacaté Troas ìyacàlená néré nucàlidacaténá nalí Cristo itàacái, yá Dios imàacacaté numànica cachàiníri iyú nuíbaidacaténá Wáiwacali irípiná, nucàlidáanápíná iináwaná madécaná wenàiwica irí. ¹³ Quéwa achúmacaté nuwàwa nuínáidacawa càmicáiná nùanàa nùacawéerináwa Tito yái nuiquéerica iyúwa nuénàsàiriwa, yeebáidacáiná Jesucristo itàacái. Néese càmicáinaté nùanàa Tito néré, ínaté nucàlidaca nuináwanáwa Troas ìyacàlená mìnanaí irí nùacaténáwa náicha, yá nùacatéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná.

Victoriosos en Cristo

¹⁴ Quéwa nùaca Dios irí cayábéeri imawènìadacáiná wáicha wàuwidenái càiripináta, níara càmfíyéica iwàwa wacàlidaca Cristo Jesús iináwaná, yái wàyéerica abédanamata yáapicha. Nùaca Dios irí cayábéeri nacái imàacacáiná wacàlidaca itàacái madécaná wenàiwica irí. Yá Wáiwacali iináwaná icàlìliacawa macái cáli ínata càide iyúwa pumèníri isàni icàlìlianáwa. ¹⁵ Yá cayábaca Dios iicáca wacàlidáaná Cristo iináwaná. Càica wíade iyúwa pumèníri incienso isàni Cristo yèerica Dios irí iyúwa ofrenda, Cristo ìyacáiná wawàwalícu. Yá Cristo iináwaná icàlìliacawa macái wenàiwica íiwitáaná irí. Icàlìliacawa wenàiwicanái irí Cristo iwàsèeyéipínáca Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha neebáidacáiná Cristo itàacái. Càita nacái Cristo iináwaná icàlìliacawa wenàiwicanái irí yúuquéeyéipínacawa Dios ícha càmicáiná neebáida Cristo itàacái. ¹⁶ Yái Wáiwacali itàacáica càicanide abénaméeyéi iríni iyúwa chéecáisimi isàni inuéerica wenàiwica, cawinácaalí yúuquéeyéipínacawa Dios ícha nàuwichàapínacáináwa càiripináta. Néese yái Wáiwacali itàacáica càicanide áibanái iríni iyúwa pumèníri isàni yèerica wenàiwica icáuca càmfíri imáalàawa, cawinácaalí wenàiwica Cristo iwàsèeyéipínáca Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nàypínacáiná Dios yáapicha càiripináta. Quéwa, canácata wenàiwica yáaliméeri icàlidaca Wáiwacali itàacái ichàini iyúwa meedá. ¹⁷ Wacàlida wèepunícawa Dios itàacái quéwa càmita càì wamàni weedácaténá walíwa plata càide iyúwa madécaná áibanái imàníiná. Néese wacàlidaca Dios itàacái machìwéeri iyú Dios iicápiná càide iyúwa wenàiwica Dios ibànuyéyéica báisícáináta wawàwa wamànica càide iyúwa Dios ichùulianá wamànica, wàyacáiná nacái abédanamata Cristo yáapicha.

3

El mensaje del nuevo pacto

¹ Wadéca càì wacàlidaca waináwanáwa, wía apóstolca, íná cawàwanáta abénaméeyéi péenacué iyúunáidaca wadàbaca watàaníca wàwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwacué abénaméeyéi péená icháawàanáté wía quéechatécáwa. Quéwa càmita càì wamànica. Càita nacáì càmita iwàwacutá wáasáidacuéca pirí cuyàluta áibanáì itànèerica waináwaná ìwali píalíacaténacuéwa Dios ibànuyéica wía. Càmitacué nacáì iwàwacutá wasutáca píicha cuyàluta picàlidáanacué waináwaná ìwali áibanáì irí needácaténá nàataléwa wía. Madécaná áibanáì yéewáidéeyéicué pía nadéca nasutáca píicha càiri cuyàluta, quéwa càmita càì wamànica. ² Canáca iwàwacutácué walí píicha cuyàlutaca píacáinacué càicuéca píade iyúwa cuyàluta icàlidéeripiná waináwaná ìwali áibanáìcaalí iwàwa yáalíacawa wàwali asáísí Dios ibànùacaalí wía, bàaluitécáiná peebáidacatécué Jesucristo itàacáì wacàlidacaalítécué pirí iináwaná. Càicuéca píade iyúwa cuyàluta Dios itànèerica wawàwalícu wáalíacaténáwa Dios ibànùacaté wía, wía apóstolca. Macáì wenàiwica náalíacawa peebáidacatécué Jesucristo itàacáì wacàlidacaalítécué pirí iináwaná. ³ Macáita náalíacawa amaléeri iyú càicuéca píade iyúwa cuyàluta Cristo itànèerica wáibaidacalé iyú peebáidacáinacué Cristo itàacáì wacàlidéericuéca pirí. Càmitacué càì píade iyúwa cuyàluta wenàiwica itànèerica tinta iyú. Càmitacué càì píade iyúwa tàacáisi natànèerica íba ìwali càide iyúwaté Dios itànàanáté itàacáìwa íba ìwali profeta Moisés irípiná. Néese cáuri Dios idéca ibànùacuéca Espíritu Santo piwàwa cáuri irículé yáasáidacaténá Cristo yàasunáicuéca pía. Iná yéewa macáita náalíacawa Dios ibànùacaté núa nucàlidacaténacué pirí itàacáì.

⁴ Cristo idéca imàacaca manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali, wía apóstolca, yá wáalíacawa báisíiri iyú Dios ibànùacaté wía wacàlidacaténacué pirí itàacáì. ⁵ Càmita wáalímá wacàlidaca Dios itàacáì wachàini iyúwa meedá, néese macáita yáì wamàníríca Dios idéca ichàiniadaca wía wamànicaténáni. ⁶ Dios idéca ichàiniadaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidáanápiná yáì tàacáisica icàlidéerica wàlisàì wawàsi ìwali, yáì wawàsi Dios imàníríca wenàiwicanáì yáapícha icùanápiná nía iyúwa yàasunáìwa. Yáì wawàsi wàlisàì càimíríca càide iyúwa wawàsi bàaluisàimica profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali, yáì tàacáisi ímèericaté Dios icùanápináté israelitanáì namànicaalí càide iyúwa ichùulláná nía. Yáì bàaluisàimi tàacáisica Moisés itànèericaté icháawàaca wía wéetáanápináwa càmicáiná wáalímá wamànica macáita càide iyúwa ímáaná. Quéwa siùcade Dios ichàiniadaca wía wéewáidacaténacué pía wàlisàì wawàsi ìwali Dios imàníríca wáapícha wawàwalícuise, yàaca walí Espíritu Santo, yáì Espíritu yèerica wacáuca càimíríca imáalàawa.

⁷ Bàaluité Dios itànàacaté itàacáìwa íba sàabadéeyéì ìwali, profeta Moisés yéewáidacaténá wàawirináimi israelitanáì. Máinícáiná Dios icànaca mèlumèluírí iyú, íná yéewa idécanáamité Moisés ìyaca Dios yáapícha yeedácaténá Dios íícha yáì bàaluisàimi tàacáisica, yáté Moisés inàni icànaca nacáì máiní mèlumèluírí iyú. Israelitanáì càmitaté náalímá naicáidaca Moisés inàni irí máinícáiná inàni icànaca. Quéwaté yáì camalásica ichacàcawa yàacawa Moisés inàni íícha. Ewita yáì bàaluisàimi tàacáisica yáasáidacáaníta iwàwacutáaná wéetáacawa wabáyawaná ichùullacawa, càicáanítaté yàanàaca aléì èeri irículé máiní mèlumèluírí iyú yàanàacáináté Dios néese. ⁸ ¡Iná yéewa wáalíacawa Dios imànínápiná walí cayábéeri cachàiníwanáì, wía Dios imàníyéica yáapícha wàlisàì wawàsi imàacáanápiná Espíritu Santo iwàlucawa wawàwalículé! ⁹ Núumacué pirí àniwa; éwita yáì bàaluisàimi tàacáisica icháawàacáaníta wía wéetáanápinátéwa wabáyawaná ichùullacawa, càicáanítaté Dios yáasáidaca wenàiwicanáì irí ichàini manuíríwa icànerica mèlumèluírí iyú imàacacaalíté itàacáìwa profeta Moisés irí. ¡Iná yéewa wáalíacawa máiní cayábéericani cachàiníwanáì yáì wàlisàì wawàsica Dios imàníríca wáapícha iicácaténá wía iyúwa mabáyawanéeyéì, cayábacaténá nacáì imànica wáiwitáise! ¹⁰ Báisíta yáì tàacáisi bàaluisàimica yàanàacaté mèlumèluírí iyú. Quéwa siùcade waicácani iyúwa càimíríca máiní cawènica yácáiná wàlisàì wawàsi idéca

yàanàaca, máiníri cayába cachàiníwanáí quéechéerimi íicha. ¹¹ Càide iyúwaté tàacáisi bàaluisàimi yàanàanáté mèlumèluíri iyú éwitaté imáalàapinátéwa, càita nacáí cayábéeri cachàiníwanáí yáí wàlisàì wawàsica iyamáacáináwa càiripináta wáapicha.

¹² Wáalíacawa wàlisàì wawàsi iyamáanápínáwa càiripináta, íná wacàlidaca Dios itàacáí macàaluínináta, càmita nacáí wamáisanà Dios itàacáí wenàiwica íicha. ¹³ Càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa profeta Moisés imànínáté. Idécanaámité Moisés icàlidaca Dios itàacáí israelitanáí irí, yá ibàlìacaté inàniwa wáluma iyú ipíchaná israelitanáí iicáca camalási ichacàca yàacawa inàni íicha, yáí camalásica càmfírìca icàna càiripináta. ¹⁴ Quéwa càmitaté nàalíá néemíaca càinácaalí íimáaná yáí Dios itàacáica, matuícáináté náiwitáise. Siùca nacáide naléecaalí yáí tàacáisica bàaluisàimica Dios imàaquéericaté profetanáí irí, yá mamáalàacata càmita nàalíá néemíacani càinácaalí íimáaná matuícáiná náiwitáise càide iyúwa cáucuíri wáluma idéca nacáicaalí ibàlìaca náiwita. Càmita idé catuíca náiwitáise yácáiná abéerita Cristo yáalimá imàacaca nàalíá néemíacani, quéwa càmita neebáida itàacáí. ¹⁵ Ata siùca nacáide naléecaalí macáita yáí cuyàlutaca profeta Moisés itànèricaté, yá mamáalàacata càmita nàalíá néemíaca càinácaalí íimáaná, càide iyúwa cáucuíri wáluma idéca nacáicaalí ibàlìaca náiwita. ¹⁶ Quéwa áibacaalí israelita iwènúada íiwitáisewa Wáiwacali irípiná, yásí Wáiwacali imàacaca yáalíaca yéemíaca Dios itàacáí, càide iyúwa Wáiwacali idéca nacáicaalí yeedáca cáucuíri wáluma wenàiwica íiwita íicha, yéemíacaténá Dios itàacáí. ¹⁷ Wáiwacali iyaca abédanamata Espíritu Santo yáapicha, íná wadèniacáiná Espíritu Santo, yásí Espíritu Santo iwasàaca wía wacàlidacaténá Dios itàacáí macàaluínináta, wáalíacaténá wéemíaca nacáí càinácaalí íimáaná. ¹⁸ Péemíacué comparación: Càmita wabàlia wanàniwa cáucuíri wáluma iyú. Càita nacáí macáita wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, càmita wabàa Wáiwacali íiwitáisewa áibanáí wenàiwica íicha. Càide iyúwa chapúa íibàacaalí èeri icamaláná quírameníwaca, icànacaténá èeri icamaláná iyú, càita nacáí Espíritu Santo imàacaca wáasáidaca áibanáí irí máiní cayábéerica Wáiwacali íiwitáise. Càide iyúwa waicáidaca nacáicaalí Wáiwacali yéenáíwaná iríwa icànéerica mèlumèluíri iyú chapúa irícuíse, càita nacáí wamàacaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa, weebáida nacáí itàacáí, íná yéewa Espíritu Santo imàacaca wáiwitáise iwènúaca yàacawa Wáiwacali íiwitáise iyúwa, wàyacaténá càide iyúwa Wáiwacali iyáaná. Macáí yàawiría imanùbaca wadèniaca Wáiwacali íiwitáisewa cachàiníwanáí. Càita Wacuèrinásàiri imànica wawàwalicu, yáí Espíritu Santoca.

4

¹ Iná wía apóstolca, càmita cáalu wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Càmita nacáí waméyáawa, Dios iicácáiná wapualé, imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná. ² Càmita wamàni wawàsi báawéeri ibàacanéeri iyú iwàwacutéerica báica wía ìwalíise. Càmita wéewáida wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. Càmita nacáí wawènúada Dios itàacáí wachìwáidacaténá áibanáí. Néese wacàlidaca Dios itàacáí abéerita, machacàníri iyú, yáí báisíiri tàacáisica. Càita wamànica macáita báisíiri iyú yéewacaténá macáí wenàiwica nàalíá watàaníca báisíiri iyú Dios iicápiná. ³ Wacàlidaca amaléeri iyúni yáí tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Abénaméeyéi wenàiwica càmita nàalíá néemíaca cayábani càinácaalí íimáaná, quéwa níawamita yúuquéeyéipínacawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. ⁴ Càmicáiná neebáida íná yéewa Satanás idéca matuíca imànica náiwitáise, yáí Satanás, nàasu cuwáisàiricani ichùulièrica èeri mìnánáí íiwitáise. Càide iyúwa matuíyéimi càmfíná nàalimá naicáca camalási icànéeri mèlumèluíri iyú, càita nacáí Satanás matuíca imànica náiwitáise, níái càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacáí, ipíchaná nàalíacawa máiní cayábéericani yáí tàacáisi wacàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, yáí Cristo cachàiníirica íiwitáise icànéerica mèlumèluíri iyú, cáimiétacanéeri náicha canánama, yáasáidéerica walí càinácaalí Dios íiwitáise iyaca, Dioscáináni yáí Cristoca. ⁵ Wía apóstolca, càmita wacàlida tàacáisi wàwaliwa yéewacaténá cayábaca wenàiwica iicáca wía, néese wacàlidaca Jesucristo ìwali Wacuèriná Dioscani. Wáimacáita nacáí wàwaliwa pìasu wenàiwicacuéca wía

wáibaidacaténacué pirí cáininácáiná waicáca Jesús. ⁶ Wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali, yácáiná Dios idéca imàacaca wáaliácawa ìwali. Bàaluitésíwa canácaté camalási cháí èeri irícu. Néeseté Dios ichùuliacaté camalási icànaanápínaté catéeri irícuise. Càita nacái Dios idéca imàacaca icamaláwa icànaca wawàwalìculé amalácaténá wáiwitáise yéewanápiná wáaliácawa Dios íiwitáise ìwali máiní cayábéericani. Jesucristo yáasáidaca walí amaléeri iyú càinácaalí Dios íiwitáise ìyaca, Dioscáináni yái Jesucristoca.

El vivir por la fe

⁷ Yá wadèniaca Dios icamaláná wawàwalìcuwa, íná wáaliácawa Dios ìwali. Wadènià nacái ichàini wàyacáiná abédanamata Jesucristo yáapicha. Yái camalásica, chàinisi nacái càicanide iyúwa wawàsi máiníri cawènica, cayábéeri nacái iicacánáwa, iwàwacutéeri wacàlidaca ìwali áibanái irí. Quéwa wadèniaca yái cawènírica wawàsi wainá machawàaquéeri irícuwa càiride iyúwa catùu mawènícháa, bàcabàquécúaca meedá, íbái icatùalenáca. Càita wáasáidaca Dios néeséericani yái chàinisi manúirica ìyéerica wawàwalìcu. Càmita wáibaida wachàini iyúwa. ⁸ Iná éwita máinícáníta càulenáca namànica walí macái watéesebàa, càicáaníta wáalimá wáibaidaca Dios irípiná. Ewita nacái achúmacáaníta wáináidáanícawa wawàwawa ìwalíise yái wàuwichàanácawa, càicáaníta càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha. ⁹ Napiadáidaca nàuwichàidáanápíná wía, quéwa Dios càníirita imàaca wía abéerita. Náucaca wía cáli íinatalé, quéwa càmitàacá namáalàida wía. ¹⁰ Ata alénacaalí wàacawa, yá abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía, íná wàyaca càiripináta càide iyúwa Jesús ìyáanáté, yái yáaliéericatéwa yéetáanápínatéwa cáiwíiri iyú. Càita wàuwichàacawa cháí èeri irícu wáasáidacaténá macái wenàiwica irí cáuca Jesús, yái icuèrica wía báawéeri ícha. ¹¹ Idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu, yá macái èeri imanùbaca abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía weebáidacáiná Jesús itàacái, wacàlidacáiná nacái iináwaná. Càita wáasáidaca áibanái irí wadèniáná Jesús icáuca càníiri imáalàawa éwita wainá yéetáacáanítawa áibaalípiná. ¹² Wacàlidacatécué pirí Jesucristo iináwaná, íná áibanái iwàwaca inúaca wía, quéwa pidécúeca peedáca piríwa picáucawa càníiri imáalàawa peebáidacáinácué Jesucristo itàacái.

¹³ Bàaluité profetanái itànàaca tàacáisi Dios inùmaliçúise íiméerica: “Nuebáidaca Dios íná nucàlidaca wenàiwicanái irí manuica nuínáidacawa nuwàwawa Dios ìwali”, càí íimaca yái tàacásica. Càita nacái wía, wadéca weebáidaca Dios càide iyúwaté profetanái yeebáidáaná, íná wacàlidaca nacái áibanái irí Dios iináwaná. ¹⁴ Wacàlidaca Dios iináwaná wáaliácáináwa Dios imichàidacaté Wáiwacali Jesús yéetáacáisi ícha. Càita nacái wáaliácawa Dios imichàidáanápíná wía yéetáacáisi ícha wàyacáiná abédanamata Jesús yáapicha. Yá Dios itépiná wía yàataléwa, píacáanítacué nacái. ¹⁵ Wía apóstolca, wàuwichàacawa wayúudàacaténacué pía. Yá manùbéeyéicalícué péená nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná, yásí manùbéeyéi nàapíná Dios irí cayábéeri ìwali yái cayábéerica imàníirica nalí, yéewacaténá manùbéeyéi yáwanái náalimá náaliácawa máiní cayábéerica Dios íiwitáise.

¹⁶ Iná càmita waméyáawa wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Ewita wainá máinícáaníta béeri yàacawa, càicáaníta Dios iwàlisàida yàacawa wáiwitáise èeri imanùbaca. ¹⁷ Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata Cristo irípiná madécaná èeri, càicáaníta waicáca wàuwichàanáwa cháí èeri irícu iyúwa achúméeri wawàsi ichàbéeripínacawa wáicha ráunamáita máinícáiná manuísíwéerica yái cawènírica wadènièripínaca càiripináta chènuniré ìwalíise yái wàuwichàanácawa Cristo irípiná, yácáiná wàyapíná máiní cáimiétaquéeri iyú Dios yáapicha chènuniré, icànéeyéi mèlumèluíri iyú càiripináta. ¹⁸ Iná càmita máiní wáináidáanícawa ìwali yái wàuwichàanácawa, càmicáiná cawèni waicá yái wawàsi ìyéerica cháí èeri irícu, yácáiná macáita yái ìyéerica cháí èeri irícu imáalàapínacawa mesúnamáita. Néese wamàacaca wawàwawa ìwali yái cawèníri chènuníiséerica càníiricáwaca waicá, ìyéerica néré wàyacatalépináca càiripináta, wáaliácáináwa yái chènuníiséerica càníiricáwaca wadé waicáca siùcade ìyéeripíná càiripináta èeri càníiri imáalàawa.

5

¹ Wáalíacawa wainá ìyaca càide iyúwa capli wadènièrica cháí èeri irìcu, càide iyúwa nacái capliima càmirica ìya càiripináta. Néese wéetácaalíwa càide iyúwa capli imáalàa-caalíwa, yá wadènapiná waináwa chènuníiséeri, Dioscáiná idéca ichùnìaca walípináni, càiride iyúwa wacapèepiná chènuníiséerica càmirica imáalàawa, càmirica wenàiwica imànicalé icáapi iyúwa. ² Iná yéewa idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu wainá èeri irìcuírca yáapichawa, yá máiní wawàwaca wàwalica wainá wàlisàiwca chènuníiséerica. ³ Yá wàwalipiná wainá wàlisàiwca néré càide iyúwa wàwalicaalí wabàlewa. ⁴ Idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu wainá irìcuwa, yá achúmaca wawàwa wáináidacawa wainá ìwaliwa, wawàwacáiná wàwalica wainá wàlisàiwca, yéewanápiná wainá èeri irìcuíri iwènúacawa wàlisàiyú ìwalíse yáí wacáuca càmirica imáalàawa Dios yèeripináca walí. ⁵ Dios idéca màulenáca imànica wía wàwalicaténá wacáuca wàlisàiwca. Dios idéca nacái imàacaca walí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá wía yéewanápiná wáalíacawa báisíri iyúcani Dios yàanápiná walí wacáuca wàlisàiyú càide iyúwa ímáanáté walí.

⁶ Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali mamáalàacata. Wáalíacawa idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu wainá irìcuwa, wàyaca càide iyúwa canéeyéi yàasu cáli, càmicáináca wàya Wáiwacali yáapichawa. ⁷ Càmitàacá wáalimá waicáca Wáiwacaliwa, quéwa weebáidacani wáiwitáise iyúwa idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu. ⁸ Manuíca nacái wáináidacawa wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa. Wáalíca nacáiwa cayábáanápiná cachàiníwanái walíni wéetácaalíwa wamusúacaténáwa wainá íchawa wàacaténá wàyaca chènuniré Wáiwacali yáapichawa. Càita máiní wawàwa wàyaca yáapicha. ⁹ Iná wáalimáida wamànica càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná càiripináta idècunitàacá wàyaca wainá irìcuwa cháí èeri irìcu, càita nacái wéetácaalíwa wàacaténá wàyaca Wáiwacali yáapichawa. ¹⁰ Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, iwàwacutápiná macáita wabàlùacawa Cristo ípunita áibaalípiná chènuniré, Cristo icàlidacaténá waináwaná ìwali, càinácaalíte wamànica wàyacaalíte cháí èeri irìcu wainá irìcuwa. Wáibaidacaalí cayábéeri iyú Cristo irípiná, yásí yàaca wawèni. Quéwa càmiccaalí wáibaida cayába irípiná, càita nacái canácaalí iwèni yáí wáibaidacaléca, yá canáca wàasu wawèníri.

El mensaje de la paz

¹¹ Iná wáalíacáináwa iwàwacutáca wàaca Wáiwacali iyéinináwa, wía apóstolca, íná wáalimáidaca cachàiníri iyú wásáidacaténá áibanái irí watàanica báisíri iyú, Dios idéca nacái ibànùaca wía. Dios yáalíacawa wàwali cayábéeri iyú, ìwali nacái yáí wamànírca. Yá nuwàwacué píalíacawa nacái Dios idéca ibànùaca wía. ¹² Picácué píináidawa watàanicáita wàwaliwa cayábéeri iyú meedá càide iyúwaté abénaméeyéi péenácué icháawáaná waináwaná ìwali quéechatécáwa. Càmita cáimacái waicá wíawawa áibanái ícha, néese wawàwacáita píalíacuécawa càinácaalí wamànica, càinácaalí watàanica nacái wawènúadacaténá wenàiwica íwítáise Dios irípiná. Càita wacàlidacuéca píríni casímáicaténácué píicáca wía, wía yéewáidéeyéicatécué píá. Iná áibanái ímacaalícué pírí càmitasa Dios yàasu apóstol núa, íbaidéerica Dios irípiná, yásí píalimácué pimawèniadaca nàasu tàacáisi, níara cachàiníyéica íicáca yáawawa iyúwa cayábéerica íicacánáwa, icàlidéeyéi nacái máiní cayábéeri iyúni, quéwa càmita báisí nawàwa náibaidaca Dios irípiná náiwítáise cayábéeri yáapichawa. ¹³ Abénaméeyéi péenácué nadéca náimaca wàwali máiwítáiseCasa wía máinícáiná wáibaidaca Dios irípiná cachàiníri iyú, wacàlidacáiná nacái itàacái macái wachàini iyúwa. Quéwa wadéca wamànica càí cáininácáiná waicáca Dios, wawàwa nacái áibanái yàaca irí cayábéeri. Néese macáitacué píalíacawa wadéca wéewáidaca píá éeréeri iyú, cáimíetaquéeri iyú nacái càide iyúwa cáiwítáiseeyéi. Wadéca càí wamànica wayúudàacaténácué píá. ¹⁴ Wáalíacawa cáinináca Cristo íicáca wía manuísíwata, íná yéewa máiní wawàwaca wáibaidaca irípiná macái wacáuca iyúwa wáalíacáináwa báisíri iyúcani abéeri wenàiwica, yáí Cristoca, idéca yéetáca wacái wenàiwica íchawalíná. Iná yéewa Dios íicáca macái wenàiwica càide iyúwa nadéca nacáicaalí néetáca wabáyawaná

ichùuliacawa. ¹⁵ Cristo idéca yéetácawa macái wenàiwica íchawalíná, yéewanápiná cawinácaalí iyéeyéica cháí èeri írìcu yeebáidéeyéica Cristo itàacái càmita nàya càide iyúwa nawàwáanáta meedá, néese iwàwacutá nàyaca càide iyúwa Cristo iwàwáaná, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, imichèericaté nacáíwa yéetácáisi ícha wàwalínápiná. ¹⁶ Iná siúcáisede càmita waicá áibanái càide iyúwa èeri mìnaná iicáaná wenàiwica. Ewita bàaluité canácáanáta iwèni waicáca Cristo, càide iyúwa èeri mìnali meedá, càicáanáta siúcade càmita quirínama wáináidacawa ìwali cà. ¹⁷ Iná cawinácaalí wenàiwicaca iyéerica abédanamata Cristo yáapicha, Dios idéca iwàlisàidaca íiwitáise. Yái iyúwaté iyáaná quéechatécáwa idéca ichàbacawa ícha, yá idéca idàbaca iyaca wàlisàì iyú.

¹⁸ Dioscata yái imànírica càiri cayábéeri wenàiwicanái írì. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, iná Dios idéca iwènúadaca wáiwitáise írìpiná, yá siúcáisede cayábaca wáapicha Dios, idéca nacái Dios imáidaca wía wáibaidacaténá írìpiná, wacàlidacaténá itàacái macái wenàiwica írì yéewanápiná neebáidacani, cayábacaténá náapicha Dios nacái. ¹⁹ Yái tàacáisi ímáanáca, Cristo yéetácatéwa èeri mìnaná íchawalíná nabáyawaná ìwalíse, yéewanápiná cayábaca náapicha Dios, yá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca ichùuliaca wacàlidáanápiná yái tàacáisi wenàiwicanái írì. ²⁰ Iná Cristo ibànuèyéica wía wacàlidacaténá itàacái wenàiwicanái írì. Wacàlidacuéca píri Cristo itàacái Dios imáidacáinácué pía wàasu tàacáisi iyú. Yá wasutácué píicha wawàsi manuísíwata Cristo inùmálicuise piwènúadáanápinácué píiwitáisewa Dios írìpiná yéewanápinácué cayábaca píapicha Dios. ²¹ Cristo càmitaté imàni ibáyawanáwa; quéwa Dios yùuwichàidacatèni wáichawalíná càide iyúwa cabáyawaná nacáiricani, yái Cristoca. Dios yùuwichàidacaté Cristo càide iyúwa idéca nacáicaalí macái èeri mìnaná ibáyawaná iyaca ìwali, yái Cristo mabáyawanéerica. Càité Dios imànica yéewanápiná mabáyawanáca iicáca wía, wía iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, Cristo yùuwichàacáinatéwa yùuwichàacáisi iyú yàanèripinacatéwa wàwali wabáyawaná ìwalísewa.

6

¹ Iná siúcade wáibaidacáinácué Dios írìpiná píapicha, yá wasutácué píicha wawàsi càmiinápinácué píuca píichawa yái cayábéeri Dios imàníricuécá píri mawèníiri iyú iwasàcaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ² Bàaluitécáiná profeta itànàacaté Dios itàacái. Dios ímacaté:

“Nuémìacaté pisutáaná nuícha nuwàwacaalíté nuicáca pipualé; yáté nuwasàca pía nùasu yùuwichàacáisi íchawa nuyúudàcaténá pía”,
cài ímaca yái Diosca. Siúcade wéénánái, idéca wéénáíwaná yàanáca cayábéeri iyú Dios iicácaténá wapualé siúcade, iná iwàwacutá wenàiwica isutáca Dios ícha siuca. ¡Siuca Cristo iwàwaca iwasàca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha!

³ Wáalimáidaca macái wachàini iyúwa wàyacaténá machacàníiri iyú càiripináta ipíchaná áibanái báawaca naicáca Dios itàacái wacàlidéerica nalí, néese càmita nawàwa nawènúadaca náiwitáisewa Dios írìpiná. Wàyaca machacàníiri iyú càmicáiná wawàwa áibanái itàanáca báawéeri iyú ìwali yái wáibaidáanáca Dios írìpiná. ⁴ Néese càinácaalí wawàsi wamàni, yá wáalimáidaca wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéica írìpiná. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía: Wàideniaca wàuwichàanáwa máini matuíbanáiri iyú, éwita canácaalí walí wawàsi wamápuèrica, càita nacái áibanáicaalí càulenáca namànica walíni. ⁵ Càita nacái wàideniaca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú éwita nacapèedáidacaalí wía, càita nacái náucacaalí wía presoíyéi ibànaliculé, càita nacái báawacaalí namànica yàcalé mìnaná íiwitáise àta napiacatalétawa nàwacáidáyacacawa nanúacaténá wía. Càita nacái wàideniaca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú éwita iwàwacutácaalí wáibaidaca cachàníiri iyú àta máinicataléta chamàleca wía, càita nacái càmicaalí waimá cayába táiyápinama wáibaidacaténá Dios írìpiná, wasutácaténá ícha nacái, càita nacái máapicaalí wía canácáiná wayáapiná. ⁶ Càita wamànica wásáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéica írìpiná. Wàyaca masaquèeri iyú;

wáalíaca báisíiri tàacáisi; càmita calúa wía ráunamáita áibanái yáapicha, wamàni nacái nalí cayábéeri; Espíritu Santo ìyaca wawàwalicu; cáinináca waicáca wenàiwica báisíiri iyú yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íbaidéeyéica irípiná. ⁷ Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi báisíirica, wamànica nacái Dios ichàini iyú yái càníirica wenàiwica idé imànica. Yái wàyáanáca machacàníiri iyú, càicanide iyúwa wacáapisàì chènunfiséerica wapéliéripiná iyú Dios irípiná. Càita wamànica ùwicái Dios irípiná: Wamànica ùwicái Satanás ípunita wawènúadacaalí wenàiwica íiwitáise Dios irípiná. Wàyacaalí nacái machacàníiri iyú, yásí wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ⁸ Abénaméeyéi wenàiwica nàaca wáim-íetacaná. Aibanái nacái caná wawèni naicáca wía. Abénaméeyéi nataánica wàwali cayábéeri iyú; áibanái nacái nataánica wàwali báawéeri iyú. Naicáca wía càide iyúwa cachìwéeyéi éwita wacàlidacáaníta yái báisíiri tàacáisica. ⁹ Namànica walí báawéeri càide iyúwa càmicaalí náalí naicáca wía, éwita náalíacáaníta naicáca wía cayába. Naicáca wía iyúwa yéetéeyéipináwa, quéwa cáuca wía. Nàuwichàidaca wía manuísíwata quéwacá càmita nanúa wía. ¹⁰ Naicáca wía iyúwa achúméeyéi iwàwa, yá báisíicaca áibaalí achúmaca wawàwa, quéwa wayanídacawa mamáalàacata wawàwalicuíséwa. Ewita catúulécánacáaníta wía, càicáaníta wadéca wawacùaca yái báisíiri cawèníirica madécaná wenàiwica irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wàyaca càide iyúwa canásíwéeyéi yàasu, quéwa Dios yáapicha wadèniaca macáita.

¹¹ Píacué wéenanáica Corinto ìyacàlená mìnanáica, wadéca wacàlidacuéca píri macáita iyúwa wáináidáanáwa. Càmitacué wabàa píicha wáiwitáisewa. ¹² Càmita wawènúada píicha wáiwitáisewa, néese cáinináca waicácuéca pía mamáalàacata. Quéwa càmitacué máini cáininá piicáca wía. ¹³ Iná nusutácué píicha wawàsi càide iyúwa abéeri nániri isutáaná yéenibe íichawa wawàsi: Cáininácué piicáca wía báisíiri iyú càide iyúwa cáinináanácué waicáca pía.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴ Picácué picásàawa náapicha níara càníiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, càita nacái picácué pimàni wawàsi náapicha, càmicáiná yéewa abédanamacué píiwitáise náapicha; yácáiná cawinácaalí iwàwéerica ìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná càmita yéewa abédanama íiwitáise áiba wenàiwica yáapicha càníirica iwàwa ìyaca machacàníiri iyú. Càide iyúwa càmíiná yéewa camalási yàacawéeridaca catéeri, càita nacái càmita yéewa abédanama amaléeri íiwitáise catéeri íiwitáise yáapicha. ¹⁵ Càide iyúwa càmíiná yéewa abédanamata Cristo íiwitáise Satanás yáapicha, càita nacái cawinácaalí yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmita nacái yéewa abédanamata íiwitáise yáapicha abéeri càníirica yeebáida Jesucristo itàacái. ¹⁶ Péemíacué comparación: Canáca yéewaná wenàiwica itéca ídolonái, níai cuwáiná yéenáiwanáca, Dios yàasu templo irículé, yái capíi wenàiwica isutácàaluca Dios íicha, càmicáinácué yéewa wàaca cuwáiná icàaluíniná wàacaalí Dios icàaluíniná. Píacué, càicuéca píade iyúwa cáuri Dios yàasu templo, cáuri Dios ìyacáinácué piwàwalicu. Dios ìyacáinácué píapicha, íná canáca yéewaná píyaca abédanamata áibanái yáapicha càníiyéica yeebáida Dios. Dios idéca càí íimaca wàwali, wía yàasu wenàiwicaca:

“Nùyapiná nèewibàa, nuèpunípiná nacáíwa náapicha; núatapiná Nacuèriná Dios, níat-
apiná nacái nùasu wenàiwica”,

càí íimaca yái Diosca. ¹⁷ Iná Wáiwacalí íimaca walí nacái:

“Pimusúacuéwa nèewíise, píacué nacáíwa náicha; picácué pimàni píbáyawanáwa
náapicha, níara casaquèeyéica íiwitáise. Néese nuedápinácué píawa nùasu
wenàiwicapináwa.

¹⁸ Núatapiná Píaniricué, píatapinácué nacái nuénibewa”,
íimaca yái Wáiwacalíca, yái cachàníirica náicha canánama.

7

¹ Iná péemiacué cayába, piacué wéenánái cáininéeyéica waicáca, nudéca nucàl-idacuéca piríni càide iyúwa Dios íimáanáté cáimiétacanéeri iyú imàníinápíná walí. Iná iwàwacutá wacùaca wíawawa masaquèeri iyú méetàuculé báawéeri ícha ipíchana wamànica wabáyawanáwa wainá iyúwa, wáiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutácué wàaca Dios iyéininá, wamàaca irí nacáí wíawawa wáalimáidacaténá wàyaca mabáyawanéeri iyú.

La conversión de los corintios

² Piacué wéenánaíca, wasutácué píicha wawàsi cáinináanápínácué piicáca wía àniwa. Canácatacué báawéeri wamàníirité pirí. Càmitaté nacáí wawènúadacué píiwitáise cayábéeri ícha. Canátaté wachìwáidáanácué pía. ³ Càmita càì núuma nucháawàacaténácué pía. Càide iyúwaté núumáanácué pirí quéechatécáwa: Cáininácuéca nuicáca pía manuísíwata, idècunitàacá nùyaca cháí èeri irícu, càita nacáí wéetácaalíwa. ⁴ Manuíca nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué pimàníinápínácué machacàníiri iyú càide iyúwa núumáaná. Máiní casímáica nuicácuéca pía nacáí pimànicáinácué cayábéeri. Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, wía apóstolca, càicáaníta nuchàiniadaca nuwàwawa casímáiri iyú manuísíwata nuémíacáinácué piináwaná ìwali.

⁵ Wàanàcatáiseté aléi Macedonia yàasu cáli ínatalé, càmita wadé wayamáidacawa matuíbanáiri iyú, néese namànica walí máiní càulenéeri iyú àta alénácaalí wàacawa. Abénaméeyéi nawàwaca napéliaca wía. Yá nacáí achúmaca wáináidacawa wawàwawa wacalùniwa wawàwalicuésewa. ⁶ Quéwa Dios, yái ichàiniadéerica nawàwa, cawinácaalí achúméeyéica iwàwa, ichàiniadacaté wawàwa nacáí Tito yàanàcaalíté wàatalé. ⁷ Càimíiritaté abéta Tito ìwali casímáica wawàwa yàanàanáca, néese casímáicaté wawàwa pichàiniadacáinácué Tito iwàwa iyacaalítécué píapícha. Tito icàlidacaté walí máinícué piwàwa piicáca wía. Icàlidacaté nacáí walí achúmáanácué piwàwa nùwalíná, máinícué nacáí piwàwaca pimànica càide iyúwa nùalàanácué pía. Ináté nuémíacáinaté càiri tàacáisi, íná casímáicaté nuwàwa máiní cachàiníwanái.

⁸ Ewitaté nùasu quéechéeri cuyàluta nutànèericatécué pirí achúmacaté imànicuéca piwàwa, càicáaníta siùca càmita achúma nuwàwa ìwali. Quéechatécáwa achúmaca nuwàwa núalíacáinatéwa achúmaca nùasu quéechéeri cuyàluta imànicuéca piwàwa achúma èeripinátaté. ⁹ Siùca quéwa casímáica nuwàwa. Càmita casímái nuwàwa ìwali yái achúmáanácuéca piwàwa, néese casímáica nuwàwa piwènúadacáinatécué píiwitáisewa Dios irípiná àniwa achúmacáinácué piwàwa ìwalíise yái báawéerica pimàníricatécué. Achúmacatécué piwàwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa yáara quéechéeri cuyàlutaca nutànèericatécué pirí idéca iyúudàacuéca pía. ¹⁰ Achúmacaalí wawàwa wabáyawaná ìwaliwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí wawènúadaca wáiwitáisewa báawéeri ícha Jesucristo iwasàcaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Néese càmita quirínama iwàwacutá achúmaca wawàwa ìwalíise. Quéwa áibanái èeri mìnanaí càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, achúmacaalí nawàwa iwàwacutácáiná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa cháí èeri irícu, càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Iná néetápinácawa nabáyawaná yáapíchawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. ¹¹ Idéca achúmacuéca piwàwa píbayawaná ìwalicuéwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, jíná Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata! Dios idéca imàacacué píináidacawa cáalíacáiri iyú ìwali yái báawéeri wawàsica, ínáté pidécuéca pichùnìacani ipíchánácué cabáyawanáca pía ìwalíise mamáalàacata. Yá máiní calúcatécué piicáca yái báawéeri wawàsica namàníricaté pèewi. Cáalucatécué nacáí pía càmicáinácué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía. Néeseté piwàwacuéca piicáca núa. Piwàwacatécué nacáí piùwìchàidaca péenásàiri imàníricaté ibáyawanáwa. Iná pidécuéca píasáidaca càmita quirínama cabáyawanáca pía ìwalíise yái wawàsi báawéerica. ¹² Iná nutànàcaalícué pirí yáara quéechéeri cuyàlutaca, báisícata nuínáidacatéwa nùyaca ìwali yái wenàiwica imàníricaté ibáyawanáwa, nuyúudàcaténá nacáí yái yùuwichèericawa báawéeri ìwalíise. Quéwa máiní cachàiníwanái nuínáidacatéwa nùyaca píwalicué canánama

yéwanápinaté píasáidacuéca Dios iicápiná cáinináanácúéca piicáca wía. ¹³ Càita Dios idéca ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá casímáica wía àniwa.

Quéwa máini casímáica cachàiniwanái wawàwa waicáca casímáina Tito iwàwa, yácáiná macáitacué pidéca pichàiniadaca iwàwa manuísíwata. ¹⁴ Ipíchawáiseté Tito yàaca ipáchiacuéca pía, yáté nucàlidaca iríni cayábaca nuicácuéca píiwitáise, càmítaté nacái báí núa píwalísecué. Néese càide iyúwa wacàlidáanácúé pirí abéerita yái báisíri tàacásica, càita nacái báisírica macáita yái wáimáanacaté Tito irí wáimacaalíté irí casímáicué waicáca píiwitáise. ¹⁵ Yá cáinínaca Tito iicácuéca pía cachàiniwanái mamáalàacata iwàwalicáiná peebáidacatécué itàacái, pitàidacatécué nacái cayábéeri iyúni, cáimiétaquéri iyú nacái. ¹⁶ ¡Yá casímáica nuwàwa núalimáciná manuíca nuínáidacawa nuwàwawa píwalicué núalíacáináwa báisíri iyúcani casímáináca waicáy-acacawa àniwa!

8

Generosidad en las ofrendas

¹ Píacué wéenanáica wawàwacué wacàlidaca piríni siúcade càinácaalí iyú Dios idéca imànica cayábéeri nalí níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa cháí Macedonia yàasu cáli íinata. ² Ewita nàuwichàacáanítawa manuísíwata Jesucristo irípiná neebáidacáiná itàacái, càicáaníta máini casímáica nawàwa. Máini catúulécanáca nía quéwa nadéca namàacaca manùba plata Dios irípiná manuíri ofrenda iyú càide iyúwa càasuíyí. ³ Nudéca nuicáca nutuí iyúwani namàacaca plata Dios irípiná iyúwata nadènaná. Núalíacawa nacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú manuísíwata cachàiniwanái íicha yái náalimáanáca namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú, càide iyúwaté nawàwáaná nawàwalicúsewa. ⁴ Nasutacaté wáicha wawàsi manuísíwata wamàacáanápínaté namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú càide iyúwaté áibanái imàacáanáté ofrenda nayúudàacaténá wéenanái catúulécanéeyéi, yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái. ⁵ Níái Macedonia yàasu cáli néeseéeyéica nadéca namàacaca manùba plata manuíri ofrenda iyú cachàiniwanái íicha yái watuíyèericaté. Quéechatécáwa namàacaca níawawa Wáiwacali irí namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, neebáidacaté nacái walí namànicaténáté càide iyúwa wàalàaná nía Dios inùmalicúse, néese namàacacaté plata ofrenda iyú Dios irípiná. ⁶ Iná wadéca wasutáca Tito íicha wawàsi yàanápínacawa pìatalécúé àniwa yeedácaténácúé píicha yái manuíri ofrenda pidàbéericuécáwaca píaca irí bàalutí. ⁷ Pidécúéca pimànica cayábéeri iyú manuísíwata. Pidécúéca peebáidaca Jesucristo itàacái tàí íiméeri iyú. Pidécúéca nacái picàlidaca Dios itàacái cayábéeri iyú. Pidécúéca píalíacawa Dios itàacái ìwali, pidécúéca pílbaidaca cayába Dios irípiná. Pidécúéca nacái cáinináca piicáca áibanái manuísíwata càide iyúwa wéewáidáanácúé pía, iná iwàwacutácué pimàacaca manuísíwéeri ofrenda nacái Dios irípiná casímáiri iyú, piyúudàacaténácúé catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

⁸ Càmitacué càí núumaca pirí nuchùuliacaténácúé pía cachàiníri iyú pimàacáanápínácúé plata ofrenda iyú Dios irípiná. Néese nuwàwacáitacué píalíacawa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú, nuwàwacáinácúé numichàidaca píiwitáise píasáidacaténácúé cáinináca piicáca áibanái báisíri iyú. ⁹ Yácáiná píalíacuéwa Wáiwacali Jesucristo imànicaté walí cayábéeri mawèníri iyú. Ewitaté máinícáaníta càasucani Dios yáapicha icùacáináté macáita chènuníse, càicáaníta imàacaca íichawa yàasu cawèníriwa macáita, yá iyacaté cháí èeri iricu iyúwa canéri yàasu cáinináciná iicácuéca pía. Iná yéewa càasucúéca pía siúcáise de cawèníri chènuníséeri iyú Wáiwacali itúulécaná ìwalíse.

¹⁰ Nuwàwaca nuyúudàacuéca pía, iná nucàlidacué pirí siúcade càinácaalí nuínáidacawa piasu ofrendapíná ìwali: Aiba camuímíté pidàbacatécué píwacáidaca piasu ofrendawa, pimàacacatécué plata Dios irípiná casímáiri iyú. ¹¹ Siúca núalàacué pía píwacáidáanápíná mamáalàacatani càide iyúwacué píalimáanáta àta pimáalàidacatalécúé píwacáidaca yái plata picàlidéericatécué nulí ìwali. Pimànicué nacái casímáiri

iyúni càide iyúwaté pidàbàanáté pimànicani. ¹² Báisícaalí wenàiwica iwàwa imàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú, yásí cayábaca Dios iicáca yàasu ofrenda. Dios càmita isutá wáicha wawási càmírica wadènia.

¹³ Càmita nuchùulia pía pìanápínacué pìasuwa macáita piyúudàacaténacué áibanái àta canácatalétacué pirí yái pimáapuèrica. ¹⁴ Néese núumacué pirí cayábaca piyúudàacaalícué nía nàyacaténá càide iyúwacué pìyáaná, càmíyéica máini càasu pícha, càita nacái càmíyéicué máini catúulécaná pícha. Siùcade pidèniacué pìasuwa cayába piyúudàacaténacué catúulécanéeyéi wenàiwica. Néese áibaalípiná nadèniaca nàasuwa cayába, yásí náalimá nayúudàacuéca pía, càmicaalícué pidènia yái pimáapuèrica. Càitacué píalimápiná pìyaca abédanamata. ¹⁵ Cayábaca iyacaalí càide iyúwaté Dios imàniíná israelitanái irí bàaluité. Dios imàcacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuniise israelitanái nàwacáidacaténáni nayáapínáwa. Yá Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái ímèerica: “Abènaméeyéi ìwacáidacaté manùba maná quéwa càmítatè nadènia manùba ícha yái namáapuèrica. Càita nacái abènaméeyéi ìwacáidacaté achúmáanata maná quéwa nadèniacaté macáita namáapuèrica”, càì ímaca. Iná iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái.

Tito y sus compañeros

¹⁶ Nùaca Dios irí cayábèeri imàcacáináté Tito cáininácuéca iicáca pía càide iyúwa cáinináanacué nuicáca pía nacái. Iná yéewa Tito iwàwaca iyúudàacuéca pía. ¹⁷ Iná nusutácaalíté Tito yàanápínacué pìatalé, yáté yeebáca nulí casímáiri iyú. Iwàwacáinacué nacái iyúudàaca pía, íná idéca íníaidacawa yàanápínacué iicáca pía siùcade.

¹⁸ Iyaca cháì áiba wéenasàiri cayábèeri iináwaná, yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yánica wabànùacani Tito yáapícha. Macái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca nacàlidaca iináwaná ìwali cayábèeri iyú yái wéenasàirica, íbaidacáiná cayába Dios irípiná icàlidacaténá yái tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. ¹⁹ Yá nacái níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca needàcani yái wéenasàirica yàacawéeridacaténá wía, iyúudàaca nacái watéca ofrenda, yéewacaténá wàaca Wáiwacali ímiétacanáwa, wásáidacaténá nacái wawàwaca wayúudàaca wenàiwica catúulécanéeyéi, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁰ Wawàwa watéca wáapichawani yái wéenasàirica cayábèeri iináwaná ipíchaná áibanái itàanica báawèeri iyú wàwali ofrenda ìwalíise, yái wàwacáidéerica wàyaca, manuícáináni, yái ofrendaca. ²¹ Wawàwa càì wamànica wáalimáidacáiná wamànica machacàníiri iyú macáitani, càmíricata abéta Wáiwacali iicápiná, néese macái wenàiwica iicápiná nacái.

²² Wabànùaca nacái náapícha áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, yái yásáidéerica walí madécaná yàawiría íbaidáaná Dios irípiná cachàiniíri iyú. Siùca nacái máini cachàiniíwanái iwàwaca iyúudàacuéca pía manuícáiná íníaidacawa iwàwawa pìwalícué manuísíwata, yéemiàcáinacué piináwaná piwàwáanacué piyúudàaca áibanái. ²³ Aibacaalícué isutá yéemiàwawa pía Tito ìwali, yá picàlidacuéni nalí nùacawéerínacani, íbaidéerica nacái núapícha Dios irípiná wayúudàacaténacué pía. Nasutácaalícué nacái néemiàwawa pía nàwali níái áibanái wéenanáica Tito yáapichéeyéica, yá picàlidacué nalí càì, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái níaca ibànua nía, náibaida nacái Cristo irípiná yéewacaténá áibanái yàaca Cristo icàaluíná. ²⁴ Iná nàanàapínacaalícué pìatalé, yá píasáidacué nalí cáininácuéca piicáca nía báisíiri iyú, yéewanápiná macáita wenàiwica áiba cáli néeséeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalíacawa pimànicuéca cayábèeri, náalíacaténá nacáiwa wacàlidacatécué piináwaná ìwali machacàníiri iyú, watànicáalíté cayábèeri iyú pìwalícué.

¹ Càmita iwàwacutá nutànàacuéca pirí àniwa ìwali yáí pìasu ofrendapináca, pìwacáidéeripinácuéca piyúudàacaténácué catúulécaneéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ² Nùalíacáináwa cayábacuéca píiwitáise, núalíaca nacáíwa piwàwacué pìwacáidaca plata pimàacacaténáni Dios irípiná ofrenda iyú. Càita nucàlidacué casímáiri iyú piináwaná ìwali càiripináta nalí níái Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Nudéca nucàlidacuéca nalí piináwaná ìwali, píacué iyéeyéica Acaya yàasu cáli íinata, píináidáanátécué pìwacáidaca ofrenda idé abéeri camuíca néese. Iná yéewa batéwa macáita iyéeyéica cháí Macedonia yàasu cáli íinata nadéca namichàidaca náiwitáisewa néemíacáinácué piináwaná ìwali pimàacáanápínácué plata Dios irí ofrenda iyú, íná nawàwaca namàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú nacái. ³ Quéwa nubànùacuéca pìatalé níái wéenanáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ipíchanácué càmitàacáwa pimàni càide iyúwa nucàlidáanátécué piináwaná ìwali cayábéeri iyú pìasu ofrenda ìwalipiná. Nuwàwaca báisíta pimáalàidacuéca pìwacáidacani ipíchawáise nùanàacuéca pìatalé càide iyúwaté nucàlidáaná áibanái irí piináwaná ìwalicué. ⁴ Aibanái Macedonia yàasu cáli néeséeyéi nàanàacaalí núapicha pìatalécué, càmita nuwàwa nàanàacuéca pía càmináicáwa pìwacáida ofrenda, ipíchaná báica wía ìwalíise yáí wacàlidáanáca manuíca wáináidacawa wawàwawa pìwalicué pìwacáidáanápínácué ofrenda. Yá nacái báipínácué píawa canácaalícué pìasu ofrenda piyúudàacaténácué áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁵ Iná nudéca nuínáidacawa nusutáanápíná náicha wawàsi níái wéenanáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàanápínácué napáchiaca pía quéecha nupíchalécáwa, nayúudàacaténácué pimáalàidaca pìwacáidaca pìasu ofrenda càide iyúwaté picàlidáaná bàaluité. Iná pimáalàidacanáamicué pìwacáidaca pìasu ofrendawa cayába, yásí náalíacawa pimàacacué plata Dios irípiná casímáiri iyú piwàwacáinácué piyúudàaca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néeni càmicaalícuécáwa pimáalàida pìwacáidaca ofrenda, yásí áibanái náináidacawa càmitacué báisi piwàwa pimàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú, nayúunáidapíná nacái weedácuéca píichani cachàiníiri iyú.

⁶ Péemiácué cayába comparación: Aibacaalí wenàiwica ibàna achúmáana, yásí yeedáca yàacàsi achúmanamata; quéwa ibànacaalí manuí, yásí yeedáca manùba yàacàsi. Càita nacái pimàacacaalícué achúméeri ofrenda, yásí Dios imànicuéca pirí achúméeríina cayábéeri; quéwa pimàacacaalícué manuíri ofrenda, yásí Dios imànicuéca pirí cayábéeri àniwa manuísíwata. ⁷ Iwàwacutá macái wenàiwica imanùbaca imàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú càide iyúwa íináidáanáwa iwàwalícuísewa. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica imàaquéeyéica ofrenda casímáiri iyú. Càmita Dios iwàwa wamàacaca plata ofrenda iyú báawacaalí wawàwa ìwalíise, càide iyúwa áibanái idéca nacáicaalí ichùuliaca wía cachàiníiri iyú. ⁸ Dios yáalimá imànicuéca pirí macái cayábéeri íiwitáaná manuísíwata càiripináta pidèniacaténácué macáita pimáapuèricuéca, pidèniacaténácué nacái pìasuwa cayába piyúudàacaténácué macái íibaidacalési íiwitáaná cayábéeri. ⁹ Càité profeta itànàacaté Dios itàacái bàaluité:

“Yáí wenàiwica cayábéerica íiwitáise idéca yàaca catúulécaneéeyéi yàasupíná manuísíwata. Imànipíná áibanái iríwa machacàníiri iyú càiripináta”, càì íimaca. ¹⁰ Dios yàacuéca walí bànacalé íimi wabànacaténácué wabànacalewa. Yàacué nacái walí yàacàsi wayáapíná. Càita nacái Dios yàapínácué pirí macáita yáí pimáapuèrica. Dios imàacapínácué pidèniaca pìasuwa cayába pìacaténácué catúulécaneéeyéi yàasupíná. Néese Dios imàacapínácué pìasu ofrenda iyúudàaca nía manuísíwata. Yásí Dios imànicuéca piríwa cayábéeri manuísíwata, yéewanápínácué piyúudàaca áibanái àniwa. ¹¹ Càipínácué pidèniapínácué macái cawèníiri íiwitáaná yéewanápínácué píaca catúulécaneéeyéi yàasupíná manùba. Pibànùacaalícué pìasu ofrendawa núapicha catúulécaneéeyéi irípiná, yásí níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàapíná Dios irí cayábéeri pìasu manuíri ofrenda ìwalíise. ¹² Yácáiná watépinácué pìasu ofrenda catúulécaneéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmiríricata abéta wàa nalí yáí wawàsica namáapuèrica, néese wachàiniadapíná nawàwawa nacái nàacaténá Dios

irí cayábéeri manuísiwata. ¹³ Nàapiná Dios irí cayábéeri, yácáinácué pìasu ofrenda yáasáidapiná nalíwa peebáidacuéca Cristo itàacái cayábéeri pimànicaténá càide iyúwa Cristo ichùulianácué pía. Nàapiná nacái Dios icàaluíniná ìwalíse yái manuírí ofrenda pimàaquéericuécá piyúudàcaténá nía, áibanái nacái. ¹⁴ Yá nacái nasutápinácué Dios ícha pirípinácué manuísiwata, máiní cáininéeri iyú, Dios imànicáinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú. ¹⁵ ¡Wàacué Dios irí cayábéeri imànicáiná walí cayábéeri mawèníri iyú manuísiwata, quéwa máiní manuí cachàiníwanái ícha yái wáaliméeripináca wacàlidaca èri mìnaná itàacái iyú!

10

La autoridad de Pablo como apóstol

¹ Núa Pablo, nùalàacué pía manuísiwata, quéwa éeréeri iyúta nacái càide iyúwa Cristo yàalàaná wenàiwica éeréeri iyú, imàni nacái cayábéeri wenàiwica irí. Abénaméeyéi péenácué náimaca nùwali cáalucasa nuicácuéca pía, náimaca nacái nùalàacasa wenàiwica éeréeri iyú idècunitàacá nùyaca píapicha, quéwa náimaca nùyacaalícué déeculé pícha, yá nùalàacuécasa pía cachàiníri iyú, náimaca. ² Uwé, nusutácué pícha wawàsi manuísiwata, picácué píalimáida piicáwa núa nùacaalípiná nupáchiacuéca pía, ipíchaná iwàwacutáca nùalàaca nía cachàiníri iyú níara péenácuéca icháawèyeyéica nuináwaná ìwali náimacáiná numànicasa càide iyúwa èri mìnaná imàníiná càmíiyéica yeebáida Dios. Nudéca nuínáidacawa nùalàanápíná nía cachàiníri iyú nùyacaalípinácué píapicha càmicaalíca nàwènúada náiwitásewa báawéeri ícha. ³ Báisícata iwàwacutá wàyaca cháí èri irícu càide iyúwa macái èri mìnaná, quéwa càmita wamàni ùwicái Dios irípiná càide iyúwa èri mìnaná imàníiná ùwicái nàuwidenái ípunitawa nacáapisàì iyúwa èri irícuírca. ⁴ Yái wacáapisàì càmíirica càide iyúwa èri mìnaná icáapisàì, néese yái Dios ichàinica, yácata wacáapisàì yáaliméerica imáalàidaca Satanás imànicálé cachàinírca, yái Satanás idacùanáca wenàiwica íiwitáse. ⁵ Iná yéewa Dios ichàini iyú wáasáidaca cachìwéerica nàasu tàacáisi cawinácaalí ichìwáidéeyéica áibanái ipíchaná neebáidaca Jesucristo itàacái. Wáasáidaca nacái cachìwéeyéica nía, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa, icàlidéeyéica cachìwéeri tàacáisi ipíchaná wenàiwica yeebáidaca Dios. Wadèniacáiná yái wacáapisàìcawa, yái Dios ichàinica, iná yéewa wáalimá wawènúadaca wenàiwica íiwitáse Cristo irípiná neebáidacaténá itàacái. ⁶ Càita nacái Dios ichàini iyú wáalimá wàuwichàidaca níara abénaméeyéi péenácuéca càmíiyéica iwàwa imànica càide iyúwa wàalàaná nía, pidécanáamicué pimànica machacàníri iyú càide iyúwa wáimáaná.

⁷ Càmítacué píalimá píínáidacawa machacàníri iyú piicáinácué wenàiwica iicácanáwa meedá, ínácué piicáca núa càide iyúwa machawàaquéeri. Aibanáicaalí pèewi icàlida iináwanáwa Cristo yàasunáicasa nía, iwàwacutá nawàwalica Cristo yàasunáica nacái wía, wía apóstolca. ⁸ Cawàwanáta piyúunáidacuéca canùmaséeca núa nucàlidacáiná madécaná ìwali yái wachùulianápínácuéca pía, quéwa càmita báipíná núa nutàacái ìwalísewa yácáiná núasáidapínácué piríwa amaléeri iyú Wáiwacali idéca imàacaca wàalàacuéca pía wayúudàcaténácué pidàwinàidaca píiwitásewa Dios íiwitáse iyú cachàinícaténácué píiwitáse Dios ìwali. Càmítaté imàaca walí ichàiniwa wamáalàidacaténácué pía. ⁹ Càmítacué nuwàwa piyúunáidaca nuwàwaca nucalúadaca pía nùasu cuyàluta iyúwa. ¹⁰ Aibanái íimaca nutànàacasa cachàiníri tàacáisi cuyàluta irícu, nùalàacaténá wenàiwica cachàiníri iyú, quéwa náimaca càmítasa nùalimápiná nutàaníca cayába nùyacaalípinácué píapicha, náimaca nacái càmítasa cachàini nuíwításe nuchùulianápíná wenàiwica, náimaca. ¹¹ Quéwa níara icàlidéeyéica càide iwàwacutá náalíacawa cachàinípiná wáiwításe wamànicaténá cachàiníri iyú wàyacaalípinácué píapicha càide iyúwa wabànùanácuéca pirí cachàiníri tàacáisi cuyàluta iyú.

¹² Nàyaca abénaméeyéi pèewi icàlidéeyéica ìwaliwa máiníiyéicasa cayábaca nía. Quéwa péemíacué cayábani, càmita báisi cáalíacáica nía. Náimaca cawinácaalí wenàiwica ìyéerica càide iyúwa nàyaná, máiníicasa cayábaca íiwításe, náimaca. Iná

cáimacáica naicáca níawawa áibanái íicha máinicáinása cayábéerica náiwitáise, náimaca. Càmita numàni càì, báawacáináni. ¹³ Càmita watàani wàwaliwa canùmaséeri iyú. Wacàlidacáita wáibaidacalé iináwanáwa, yái íibaidacalési Dios imàaquéerica walí wamàninápiná írí. Dioscata yái yáasáidéerica walí alénacaalí iwàwa wáibaidaca irípiná. Imàacacaté wàanàaca pìatalécué Corinto iyacàlená néré. ¹⁴ Inaté càmita wachàbawa íicha yái Dios imàacacataléca wáibaidaca irípiná wàalàcaténácué pía, wàyacaalítécué píapicha. Wíaté idàbàanéeyéi yàanàaca pìatalécué icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná ìwali. ¹⁵ Aibacaalí íibaidaté Dios irípiná pèewi icàlidacaténácué pirí Jesucristo itàacái, yá cayábaca. Càmita watàani áibanái íibaidacalé ìwali càide iyúwa wadéca nacáicaalí wamànicani. Càmita nacái wamàni áiba wawàsi íicha yái wáibaidacaléca Dios imàaquéerica wamànica irípiná. Néese wawàwacué wáibaidaca àniwa Dios irípiná pèewi wayúudàcaténácué peebáidaca Jesucristo itàacái cachàiníwanái. Yási píalimácué piyúudàaca wàanápináwa áibalé wáibaidacaténá Dios irípiná càide iyúwa imàacáaná walí wáibaidacalépiná. ¹⁶ Wawàwa nacái wàacawa déeculé yáwanái piasu cáli íichacué wacàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Càmita quéwa wawàwa wéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irícu áibanái yéewáidacatalécaté nía Jesucristo ìwali, càmicáiná wawàwa watàanica canùmaséeri iyú càide iyúwa wadéca nacáicaalí wéewáidaca wenàiwica néré ipíchawáiseté áibanái yàanàaca néré néewáidacaténá nía.

¹⁷ Picácué canùmasée pía pìwaliwa, néese pitàanicué cayábéeri iyú Wáiwacali ìwali. Picàlidacué Wáiwacali idéca imànicuéca pirí cayábéeri. Iwàwacutácué cawènica piicáca yái Wáiwacali icàlidáanáca piináwaná ìwali pidécuéca pimànica cayábéeri. ¹⁸ Wawàwacaalí áibanái iicáca wía cáimiétaquéeri iyú, iwàwacutá càmita wáima wàwaliwa máinicasa cayábaca wía. Néese iwàwacutácué wamànica càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá yéewacaténá Wáiwacali icàlidaca waináwaná ìwali cayábéeri iyú.

11

Pablo y los falsos apóstoles

¹ Cawàwanátacué píalimá pìideniaca nutàanínáca nùwaliwa achúmáana iyúwa máiwitáiséeri, càide iyúwa canùmaséeri. Pìideniacué achúmáanata. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca piríni, máinicáinácué ráunamáita piwènúadaca píiwitáisewa báisíri tàacáisi íicha. ² Máinicué cáinináca nuicáca pía càide iyúwa cáinináaná Dios iicácuéca pía. Dios, núa nacái càmita wawàwa piwènúadacué píiwitáisewa Cristo íicha. Péemiácué comparación: Cayábacaalí mànacàu íiwitáise, càmita uimá ùuculliri yáapicha. Néese ucùaca úawawa masaquèeri iyú asianái íicha àta uedácataléta ulíwa unìriwa cáininácaténá uicáca abéerita yái unìrisíwaca. Càitacué nacái pía: Nuwàwacué picùaca píawawa masaquèeri iyú cachìwéeri tàacáisi íicha yéewanápinácué cáinináca piicáca abéerita Cristo. ³ Quéwa achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta pimàacáanápínácué Satanás ichìwáidaca pía. Bàaluité Satanás ichacamàanicawa cáalfacíri àapi iyú. Satanás icàlidacaté cachìwéeri tàacáisi Eva írí, úái idàbàanéechúaté inanáica. Yáté Satanás yáalimáidacaté úa uyáanápínaté abéeri íiwitáaná àicu iyacaná, yái íiwitáaná càmíricaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta Satanás yàasu wenàiwica ichìwáidacuéca pía piwènúadáanápínácué píiwitáisewa Cristo íicha, piméyáacaténácué cáinináca piicáca abéerita Cristo mabáyawanéeri iyú. ⁴ Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué, casíimáicáinácué péemiaca natàacái cachìwéeri níara yèepuníyécawa icàlidaca áiba tàacáisi Jesús ìwali áibalé íicha yái tàacáisica wacàlidéerica. Piwàwacuéca peebáidaca áiba tàacáisi íicha yái tàacáisi wacàlidéerica Espíritu Santo ìwali càide iyúwacué peebáidaca nacáicaalí áiba yàacawéeridéericuéca pía Espíritu Santo íicha. Casíimáica nacái peebáidacuéca áiba tàacáisi méetàuculéeri íicha yái peebáidéericatécué Jesucristo ìwali iwasàanáca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. ⁵ Uwé, nuínáidacawa càmita caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa apóstolcasa

nía, níara peebáidéeyéicuéca irí, piiquéeyéicuéca iyúwa máiniíyéi cayábaca íiwitáise yéewáidaca. ⁶ Báisícata càmita nucàlida tàacáisi èeri mìnanaí yáalíacái iyú íná pínáidacuécawa càmita núalimá nutàanica ibaniéri tàacáisi iyú. Quéwa núalíacawa cayábéeri iyú ìwali yáí tàacáisi nucàlidéericuécawa pírí. Madécaná yàawiriaté wáasáidacuécawa pírí Dios idéca imàacaca wáalíacawa cayába, piicácaaltécué cainácaalí wamàni pèewibàa.

⁷ Bàaluité nucàlidacatécué pírí yáí tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yáté càmita nuchùulia pipáyaidáanápínacué núa. Néese nuíbaidacaté nucáapi iyúwa nuwèniacaténaté nuyáapínáwa. Quéwa siúcade píimacuéca canácasa iwèni yáí tàacáisi nucàlidéericatécué pírí càmicáinaté nucobracué pía, nùyacáinaté nacái iyúwa càmfíríca cachàini píchacué. Iná calúacuécawa pía núapicha siúcade càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuécawa pírí báawéeri manuísíwata. Quéwa càmitaté nucobracué pía nuwàwacáinaté nuyúudàacuécawa pía yéewanápínacué pìyaca cáimiétaquéeri iyú Dios yáapicha. ⁸ Aibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda nuwèniacaténaté nuyáawa iyú idècunitàacá nuéwáidacatécué pía. ⁹ Néeseté imáalàacatéwa nuícha yáí plata idècunitàacá nùyaca píapichacué, quéwa càmitaté nusutácué pícha plata éwitaté canácaáníta nulí yáí numáapuèrica, yá canácaté wenàiwica nusàiwiquéeri irí wawàsi yàanápínaté nuyáapíná, ibatàa abéeri piná. Néeseté áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàanàacaté Macedonia yàasu cáli néese, yá nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda, ínáté yéewa nudèniaca yáí numáapuèrica. Càité nuwàwaca numànica ipíchanaté nusàiwicacué pírí wawàsi píacaténacué nuyáapíná, ipíchanaté càulenácuécawa píchani. Siúca nacáide nuwàwa numànica càì mamáalàacata. ¹⁰ Càide iyúwa núalíanáwa báisiíri tàacáisi ìwali, yáí icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, càita nacái nudéca nuínáidacawa nucàlidáanápíná mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníri iyú aléera piasu cálicué imanuíca, yáí Acaya yàasu cálica, yéewanápíná casímáica nuwàwa ìwalíse càiripínáta yáí càmiínáca nusàiwicacué pírí wawàsi nuedáanápínacué pícha plata nulípínáwa. ¹¹ Néeni, ¿cánásica nutàaní càì? ¿Càmíicáinásica cáininá nuicácuécawa pía? Càmiíríta. ¡Dios yáalíacawa cáinináca nuicácuécawa pía manuísíwata!

¹² Quéwa nuwàwa nucàlidaca nuèpunícawa mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníri iyú numawèniacaténá níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa náibaidacasa Dios irípiná càide iyúwa núa. Quéwa nasutácué pícha nawènipínáwa, íná càmita báisi náibaida Dios irípiná càide iyúwa núa. ¹³ Níacáináta meedá cachìwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa Cristo yàasu apóstolcasa nía, quéwa nachìwáidacáita wenàiwica meedá. ¹⁴ Núalíacatéwa namànínápínaté càì, namànicáiná càide iyúwa náiwacali Satanás imàníná. Satanás yáalímácainá imàacaca yáawawa cacamalánéeri iyú wenàiwica iicácaténáni càide iyúwa mèlumèluíri ángel Dios néeséeri ichìwáidacaténá wenàiwica namànínápíná nabáyawanáwa. ¹⁵ Iná yéewa wáalíacawa Satanás yàasu wenàiwica íbaidéeyéica irí namànica càide iyúwa Satanás imàníná. Yá náimaca nàwaliwa cayábanaméeyéicasa íiwitáise nía, íbaidéeyéicasa Dios irípiná, quéwa nachìwáidacáita wenàiwica meedá. ¡Iná nàuwichàapínacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripínáta namànicáiná nabáyawanáwa!

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Nusutácué pícha wawàsi àniwa, picácué pínáidawa máiwitáiseca núa. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì nucàlidacaténá máini nùwaliwa, quéwa iwàwacutá nutàanicuécawa pírí iyúwa máiwitáiseeri máinicáinacué piwàwaca piwènúadaca píiwitáiseewa Jesucristo íicha. Iná iwàwacutá canumaséeca núa nacái achúmáanata, càide iyúwa níara áibanái cáimacáiyéica iicá yáawawa. Quéwa càmita báisi nuwàwa nutàanica iyúwa nía. ¹⁷ Wáiwacali càmita iwàwa wacàlidaca wàwaliwa máinicáca cayábaca wía. Quéwa iwàwacutá canumaséeca núa achúmáanata càide iyúwa máiwitáiseeri piwàwacáinacué péemíaca máiwitáiseeyéi itàacái meedá, níara canumaséeyéica iicáca yáawawa. ¹⁸ ¡Iwàwacutá canumaséeca núa nacái, nucàlidacaténá nuináwanáwa

máiwitáiséeri iyú càide iyúwa wenàiwica cachàiníiri iicáca yáawawa áibanái íicha! Càita iwàwacutá nutàanícuéca pírí nuyúudàacaténácué pía, máinicáinácué piwàwaca péemíaca yáawamita máiwitáiséeyéi itàacái. ¹⁹ Càmitacué máini cáalíacáicuéca pía càide iyúwa píináidáanáwa, quéwa piicácuéca píawawa iyúwa máiniyéica cáalíacáica áibanái íicha, íná yéewa píideníacuéca nía casímáiri iyú níara máiwitáiséeyéica. ²⁰ Iná yéewa casímáica piicáca níara cachìwéeyéica yéewáidéeyéicuéca pía, éwita nachùulíacáanítacué píibaidaca nalí, éwita nacái nayáacáanítacué macáita píasu yàacàsi, éwita nacái nachìwáidacáanítacué pía, éwita nacái nanúacáanítacué pinàni ìwali. ²¹ Càmita wamànicué pírí càiri wawàsi, íná piicácuéca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáináté wamànicué pírí báawéeri. Yá nacái piwàwacuéca píbáiniadaca wía ìwalíise yái càminácuéca wamàni pírí cachàiníiri iyú.

Quéwa càmicáiná cáalu níara cachìwéeyéica nacàlidáanápíná nàwaliwa máini canùmaséeri iyú, íná iwàwacutá canùmaséeca núa macàaluínináta nacái iyúwa máiwitáiséeri éwita càmicáaníta nuwàwa nutàaníca càì báawacáináni. Quéwa iwàwacutá núasáidacuéca pírí apóstolca núa, Dios ibànuèrica yéewáidéeripínácué pía. ²² Níara cachìwéeyéica nacàlidaca hebreoca nía. Núa nacái hebreosàirita, itàaníríca hebreo itàacái iyú. Nacàlidaca nacái israelitaca nía. Núacáanítani israelitasàirita, Israel itaquérínamicáiná núa. Nacàlida nacái Abraham itaquénáinámica nía. Núacáanítani Abraham itaquérínámica nacái. ²³ Náimaca náibaidáanása Cristo irípiná. Núacáaníta nacái máini cachàiníwanái náicha, quéwa càmita báisi nuwàwa nucàlidaca càiri wawàsica nùwaliwa, níacáiná abéta máiwitáiséeyéi nataaníca càì canùmaséeri iyú nàwaliwa. Quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca pírí càì píalíacaténácuéca báisícata apóstolca núa, Dios ibànuèrica. Yá nudéca nuíbaidaca Cristo irípiná cachàiníiri iyú náicha. Nudéca nùuwichàacawa cachàiníwanái náicha. Nùuwidenái yúucaca núa presoíyéi ibànalículé manùba yàawíríca náicha. Aibanái máini nacapèedáidacaté núa cachàiníwanái náicha. Manùba yàawíríca áibanái iwàwacaté inúaca núa. ²⁴ Cinco yàawíríaté judíonái nàuwichàidaca núa. Cinco yàawíríaté nacapèedáidaca núa cabèesi iyú treinta y nueve yàawíríca. ²⁵ Másibàawíríca nacapèedáidacaté núa àicu iyú. Abé yàawíríaté nanúadáida núa íba iyú nanúacaténáté núa. Másibàawíríaté nùacawa manuírí úni yáacubàa nave írìcu, yáté nave nasawíacawa wáicha. Abé yàawíríaté batéwa nuisicùmacawa nùyaté táiyápinama, abé èeri nacái manuírí úni yáaculé, nuwatácawa àicu ínata. ²⁶ Nudéca nuèpunícawa madécaná yàawíríca, déeculé nacái nucàlidacaténá Dios itàacái. Nudéca nuchàbacawa caiyéininéeri inanába yáacubàa; iwàwacutácaté nuèpunícawa cayéedéeyéi yèewibàa nacái. Nuicácaté nacái cáalunáiri nùasu cáli néeséeyéi yèewiwa, càmiíyéi nacái nùasu cáli néeséeyéi yèewi. Nuicácaté nacái cayéininéeri yàcalé írìcu, nawàwacataléca nanúaca núa, càita nacái manacúaliré, manuírí úni yáacubàa nacái. Nudéca nuicáca cáalunáiri nèewi nacái abénaméeyéi cachìwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa neebáidacasa Jesucristo itàacái. ²⁷ Nudéca nuíbaidaca cachàiníiri iyú. Nudéca nacái nùuwichàacawa càulenéeri wawàsi iyú, nuíbaidacaténá Dios irípiná, íná madécaná yàawíríca càmita nùalimá nuimáca cayába. Nudéca nùuwichàacawa máapicái iyú macàláaná nacái nuwàwa. Madécaná yàawíríca càmita nudé nuyáaca nuyáacaléwa. Nudéca nacái nùuwichàacawa casalíníiri iyú, canácaté nacái nubàle cayába.

²⁸ Nàyaca nacái manùba áiba wawàsi càulenéeri nuícha. Càita nacái macái èeri imanùbaca catúulécanáca numànica nuwàwawa nàwali macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa macái cáli imanùbaca. ²⁹ Aibacaalí càmiíri yeebáida Jesucristo itàacái tàì ímèeri iyú, yá achúmaca nuwàwa máinicáiná nuwàwaca nuyúudàaca nía. Aibacaalí icaláawa Dios íicha imànicaténá ibáyawanáwa ìwalíise yái nachìwáidáanácani, yá achúmaca nuwàwa báawanama, báawa nacái nuínáidacawa. ³⁰ Iwàwacutácaalí canùmaséeca núa péemíacaténácué nulí, yá cayába cachàiníwanái canùmaséecaalí núa ìwali yái wawàsi yáasáidéerica machawàacaca nùatá, yéewacaténá macáita náalíacawa abéericata Diosca yái ichàiniadéerica núa. ³¹ Wáiwacali Jesucristo Yáaniri, yái Icuèriná Diosca, yái wèeripínáca írì cayábéeri càiripínáta, yáalí-

cawa nucàlidáaná nuináwanáwa báisiiri iyú. ³² Nùyacaalíté Damasco ìyacàlená irìcu, yái gobernador íbaidéericaté rey Aretas irí ichùulìacaté yàasu úwináíwa nacùnápínaté macái iwáiná inùmaca, yái yàcalé itéeséerica iwáináca, náibàanápínaté núa. ³³ Quéwa áibanái nayúudàacaté núa, yá nalicùadacaté núa manuiri mapíiri irìcu yéénulusi ìwali chènuníiséeri ventana irìcubàa yàcalé iwáiná ínatáise nùanàacaténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé ícha. Càité numusúacawa náicha.

12

Visiones y revelaciones

¹ Canápináta meedáni wacàlidacaalícué waináwaná ìwaliwa canùmaséeri iyú, quéwa níara cachìwéeyéica nacàlidaca canùmaséeri iyú nàwaliwa, náimaca nadéCasa naicáca yéénáiwánási nacáiri Dios nééséeri, íná iwàwacutá nacái nucàlidaca Wáiwacali idéca imàacaca nuicáca yéénáiwánási nacáiri yásáidacaténá nulí wawàsi ibàacanéeri iyú. ² Catorce camuí néese siùcade, núa, yái yeebáidéerica Cristo itàacái, nùacatéwa chènuniré Dios itécáinaté núa aquialénamata àta nùanàacataléta máisibáaná cáli chènuníiséeri néré, yái Dios ìyacàle chènuníiséerica. Càmita núalíawa asáisi nùacaalítéwa néré nuiná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú. Diosta yáalfawa. ³ Núalíacawa Dios itécaté núa aquialénamata paraíso néré, quéwa càmita núalíawa asáisi nùacaalítéwa nuiná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú nùawa. Abéerita Dios yáalfawa. ⁴ Nùacatéwa paraíso néré, yá nuémíacaté tàacáisi máiniirica ibàacanáca íná Dios càmita ibatàa wenàiwica icàlidaca áibanái iríni. ⁵ Ewita máinicáaníta cayábéericani yái nuchàbáanácawa paraíso néré, càicáaníta càmita nuwàwa nutàaníca nùwaliwa canùmaséeri iyú, néese nucàlidacáita machawàacáanáca núa cháí èeriquéi. ⁶ Nuínáidacaalíwa nucàlidáanápíná cayába nuináwaná ìwaliwatá, yá càmita nutàaní máiwitáiséeri iyútá, néese nucàlida cáimiétaquéri iyútáni, báisícáinatáni, yái núuméeripínacatá. Quéwa càmita numànipíná càì ipíchaná áibanái iyúunáidaca máini yáwanáica cachàini núa ícha yái naicáanáca núa, ícha nacái yái néemianáca nucàlidaca Dios itàacái. ⁷ Yáara yéénáiwánási nacáiri nuiquéericaté, máini yáwanáiri ichùnica, máini nacái Dios yásáidaca nulí wawàsi ibàacanéeri iyú, íná ipíchaná máini cachàinica nuicáca núawawa áibanái ícha, yáté Dios imàacaca nulí uláicái. Yái uláicáica cáiwica nulíni càide iyúwa manuiri tuíri iyacaalí wainálicu cáiwíiri iyú. Siùcade Satanás yùuwichàidaca núa mamàalàacata iyú yái uláicáica. Càita Dios imàacaca nùuwichàacawa ipíchaná máini cáimacáica nuicáca núawawa càide iyúwa wenàiwica cachàiniirica iicáca yáawawa áibanái ícha. ⁸ Máisiba yàawiriaté nusutáca Wáiwacali ícha yeedáanápínaté nuícha yái uláicáica. ⁹ Quéwa Wáiwacali ímaca nulí: “Càmíiri. Quéwa núata píapicha. Càmita pimáapúa áiba wawàsi ícha yái cáinináanáca nuicáca pía. Machawàacacaalí pía, yásí wenàiwica naicápiná nuchàini amaléeri iyú cachàiniwanái. Naicácaalí pimànica cachàiniirí iyú éwita machawàacacáaníta pía, yásí náalíacawa pimànicani nuchàini iyú”, càì ímaca nulí yái Wáiwacalica. Iná casíimáica núa machawàacáanáca núa, yéewanápiná Cristo ichàini iyamáacawa nùwali, núsáidacaténá áibanái irí cachàiniirica Cristo íiwitáise. ¹⁰ Iná yéewa cayábaca nuwàwa machawàacáanáca núa, namàinína nacái nulí báawéeri nabáiniadacaténá núa; cayába nacái nuwàwa éwita catúulécanaalí núa, nàuwichàidacaalí nacái núa Cristo ìwalíise nuebáidacáiná Cristo itàacái, càulenacaalí nacái namànica nulíni. Máinicaalí machawàacaca núa, yásí máini cachàiniwanái Cristo ichàini iyamáacawa nùwali.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹ Nudéca nucàlidaca nuináwaná ìwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwa máiwitáiséeri. Càmita báisi nuwàwa nutàaníca càì, quéwa iwàwacutá numànicani càmicáinácué picàlida nuináwaná ìwali cayábéeri iyú. Cayába cachàinitésicatáni picàlidacaalítécué nuináwaná cayábéeri iyútá, càmicáiná caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica pee-báidéeyéicuéca irí icàlidéeyéica ìwaliwa apóstolcasa nía Dios ibànuèyéicasa máiniyéi-casa cayábaca áibanái apóstol ícha. Ewita canéeri iwènicáaníta núa, càicáaníta Dios

imàacaca cachàinica núa náicha. ¹² Bàaluité nùyacaalícué píapicha, yá numànicaté mamàalàacata báisíiri apóstol íbaidacalé, yá camíirica wenàiwica idé imànica, ínáté yéewa píalíacuéwa báisíiri iyúcani Dios ibànuèrica núa. ¹³ Iyacaté abéeri wawàsi camíiricaté numànicué pirí numàníricaté áibanái irí canánama, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái áiba cáli imanùbaca: Yái nusutáanáca náicha nuyáapínáwa, nuimácatáipíná nacái. Inácué cawàwanáta báawacuéca piicáca núa meedá càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuéca pirí báawéeri càmicáináté nusàiwicacué pirí wawàsi ipíchanácué nuínataléca piríni. Báawacaalícué piicáca núa, nusutácué píicha wawàsi pimàacáanápínácué piwàwawa ícha.

¹⁴ Siúcade màulenáca núa nupáchiacáténácué pía àniwa máisibàawiríanápiná. Yá mamàalàacata càmítacué nusutápiná nuyáapínáwa píicha, ipíchanácué nusàiwicaca pirí wawàsi. Yácáiná càmíta cáininá nuicácuéca pìasu plata, néese cáinináca nuicácuéca pía. Càmítacué nucutá pìwacáidáanápíná plata nulípiná, yácáiná nuicácuéca pía càide iyúwa nuénibewa, yá píalíacuéwa sùmanái càmíta nàwacáida plata nasèenái irípináwa. ¹⁵ Càita nacái núucapíná macáita nùasuwa casímáiri iyú, nuyúudàacáténácué pía. Yá nacái iwàwacutácaalí numàacaca nucáucawa numànicaténácué pirí cayábéeri, yá cayábaca. Càita nuwàwacué nuyúudàaca pía éwitacué pimànicáaníta nulí càide iyúwa camíiyéi máiní cáinináca iicáca núa, éwita máinícaanítacué cáinináca nuicáca pía.

¹⁶ Báisíta, càmítatécúé nusutá píicha nuyáapínáwa, quéwa abénaméeyéi péenácué nacàlidaca nùwali nudéca nuchìwáidacuéca pía nuchìwa iyúwa, náimaca nacái nudéca nuedácuéca píicha plata máalíacanéeri iyú. ¹⁷ Quéwa, píalíacuéwa cayába càmítaté nachìwáidacué pía needácaténá píicha plata nulípiná níái nubànuèyícatécúé pìatalé. ¹⁸ Nusutácaté wawàsi Tito ícha ipáchianápinátécúé pía. Nubànùacaté nacái áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái yàacáténátéwa Tito yáapicha. Píalíacuéwa Tito càmítaté ichìwáidacué pía yeedácaténácué píicha plata nulípiná. Píalíacuéwa báisíiri iyúcani wía pucháibaca, núa Pabloca, Tito nacái wadéca wamànicuéca pirí abédanamata abédanamacáiná wáiwitáise wáapichawáaca.

¹⁹ Cawàwanátacué píináidacawa wacàlidacáitacué pirí waináwanáwa càide iyúwa wawàwaca nacáicaalí wáasáidacuéca pirí mabáyawanáca wía. Quéwa càmíta wawàwa wamànica càì, néese watàaníca Dios iicápiná Cristo yàasu wenàiwicacáiná wía. Yá macáita yái wacàlidéericuéca pirí cháì cuyàluta irícu, wadéca wacàlidacuéca piríni yéewánápinácué pidàwinàidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú peebáidacáténácué itàacái tàì íiméeri iyú, píacué wéenanái cáininéeyéica waicáca. ²⁰ Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanáta càmíta nùanàapínácué pìyaca càide iyúwa nuwàwáaná nùanàacaalípinácué nuicáca pía. Càita nacái achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanátacué càmíta pìanàapíná núa casímáiri núa píapichacuéwa. Nuínáidacawa cawàwanáta nàyacué abénaméeyéi péená icuísáyaquéeyéiwa, abénaméeyéi nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníiri ìwalíise, abénaméeyéi nacái caluéyéica, abénaméeyéi nacái cachàiníyéica iicáca yáawawa, abénaméeyéi nacái itàaníyéica báawéeri iyú áibanái ìwali, abénaméeyéi nacái icuíséeyéica íchawa áibanái, abénaméeyéi nacái cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái ícha, abénaméeyéi nacái camíiyéica iwàwa abédanaméeri íiwitáise áibanái yáapicha. ²¹ Achúmaca nuwàwa nuínáida nacáiwa cawàwanáta Nucùèriná Dios imàacapíná báica núa pìwalísecué, nùanàacaalípinácué pìatalé àniwa, yá nacái cawàwanáta iwàwacutápiná nuícháanícuéca pìwali, manùbéeyéicaalí péenácué nadéca nèepùaca namànica nabáyawanáwa àniwa bàaluitéericuise àta siùca nacáide, camíiyéicáwa nacái iyamáida iimáca áiba yáapicha camíichúaca náinusíwa, camíirica nacái nanìrisíwa.

13

Advertencias y saludos finales

¹ Yácata máisibéeri yàawiríaná nupáchianápinácué pía. Profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái íiméerica: Aibanáicaalí iwàwa icháawàaca wenàiwica ibáyawaná

nàuwichàidacaténáni, iwàwacutá natéca náapichawa pucháiba wenàiwica nacàlidacaténá iináwaná càmicaalí máisiba nacái. Uwé, nùapinácuéwa pìataléwa máisibàawiríanápiná nùalàacaténácué pía báawéeri íchaná. Càmicaalícué peebáida, yásí nùuwichàidacué píawa. ² Píacué imàníyécáté ibáyawanáwa manuísíwata bàaluité, canánamacué nacái pía. Nùalàacué pía macáita àniwa idècunitàacá nùyaca déeculécué píicha càide iyúwaté nùalàanácué pía bàaluité nùyacaalítécué píapicha yái pucháibáaná yàawiríanáca. Néeni nupáchiacaalícué pìatalé àniwa, yá càmita quirínama numàni nalí cayábéeri iyú, níara imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata. ³ Cachàinipiná numànicuéca piríwa picàlidacáinácué piwàwacasa píalíacawa asásí nutàanicaalí Cristo inùmalícué. Cristo càmita yùuwichàidapinácué píawa machawàaquéeri iyú, néese cachàiníri iyúpinácué yùuwichàida píawa. ⁴ Báisíta natàtàacaté Cristo cruz ìwali idècunitàacá ìyaca cháí èeri irìcu iyúwa machawàaquéeri. Quéwa siúcáise ìyaca Dios yáapicha, idèniaca nacái macáita Dios íiwitáise cachàiníri. Càita nacái machawàacaca wía cháí èeri irìcu càide iyúwaté Cristo ìyáanáté quéwa wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, íná yéewanápiná wàyaca Dios ichàini iyú, wayúudàacaténácué pía.

⁵ Picácué píalimáida piicáwa wía, néese píináidacuéwa piwàwalícuésewa asásí báisícaalícué peebáidacaté Cristo itàacái. Nuínáidacawa píalíacuéwa Cristo iyacué piwàwalícu. Quéwa, canácaalíni, ñéese cué càmitàacá peebáida Cristo báisíri iyú! ⁶ Nutuíyàaca píalimáanápínácué píalíacawa báisíri iyúcani wadéca weebáidaca Cristo báisíri iyú, Cristo idéca ibànùaca wía nacái wáibaidacaténá irípiná iyúwa yàasu apóstolnái. ⁷ Wasutáca Dios íicha pirípinácué nacái ipíchanácué pimànica píbayawanáwa. Càmita wasutá Dios càì píasáidacaténácué wadéca wéewáidacuéca pía cayába, néese wawàwacáitacué pimànica cayábéeri, éwitasica áibanái íináidacawa càmita apóstol wía, càmicáiná wàuwichàidacué pía wásáidacaténá báisíríca apóstolca wía idèniyéica Dios ichàini wàuwichàidacaténá báawéeyéi. ⁸ Yácáiná iwàwacutá wamichàidaca wenàiwica íiwitáise namànínápíná cayábéeri, càide iyúwa Dios itàacái báisíri íimáaná. Canáca yéewaná watuíyàaca namànica nabáyawanáwa yéewanápiná wàuwichàidaca nía. ⁹ Iná wàanàacaalípinácué pìatalé, yá wàanàacaalícué pía yeebáidéeyéi ìyaca tàì íiméeri iyú, càmicaalí nacái iwàwacutá wàuwichàidacuéca pía píbayawaná íwalísewa, yásí cayábacawawàwa éwitasica áibanái iicáca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáiná wásáida Dios ichàini wàuwichàidacaténácué pía. Wawàwacáita peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, cachàinícaténácué píiwitáise ìwali. Yá wasutácué Dios íicha pirípinácué mamáalàacata ichùníanápínácué píiwitáise cayábéeri iyú. ¹⁰ Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca ipíchawáise nùacué nuicáca pía. Nùanàacaalícué pía imàníyéi yàacawa ibáyawanáwa nùanàacaalípinácué pìatalé, yásí iwàwacutá numànicuéca pirí cachàiníri iyú, nudèniacáiná Wáiwacali ichàini nucùacaténácué pía. Iná nutànàacué pirí yái cuyàlutaca queéchacáwa piwènúadacaténácué píiwitáisewa báawéeri íicha. Wáiwacali càmita imàaca nulí ichàiniwa nuwènúadánápínácué píiwitáise Dios íicha, néese imàacaca nulí ichàiniwa nuyúudàacaténácué pía yéewanápinácué cachàinica píiwitáise Dios ìwali.

¹¹ Yáta imanùbaca, píacué nuénánáica. Nuwàwacué pìyaca casímáiri iyú. Picutácué pìyacaténá machacàníri iyú Dios iicápiná. Pimichàidacué píiwitáisewa peebáidacaténácué iyúwa nùalàaná pía. Abédanamacué pimàni píiwitáisewa píapichawáaca. Piyacué nacái matuíbanáiri iyú píapichawáaca. Yásí yéewapínácué Dios ìyaca píapicha, yái Dios imàaquéerica wàyaca matuíbanáiri iyú, imàaquéerica nacái cáinináca waicáyacacawa. ¹² Pitàidáyacuéca cayábéeri iyú. ¹³ Macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìyeyéica cháí nawàwalícué pía.

¹⁴ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha imànínápínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú; càita nacái nusutáca Dios íicha imàacáanápínácué píalíacawa piwàwalícuésewa cáininácuéca Dios iicáca pía; càitacué nacái abédanamáanápíná píiwitáise Espíritu Santo yáapicha càiripináta.

GÁLATAS

Saludo

¹ Núa Pablo nubànùacué pirí cuyàluta. Apóstolca núa, Dios ibànùerica nucàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Càmitaté wenàiwica níái càì imàaca núa apóstolpiná càmitaté nacái wenàiwica níái càì ibànùa núa nucàlidacaténá Dios itàacái. Néese yái Jesucristoca yácata ibànùerica núa. Idéca nacái Dios ibànùaca núa, yái Wáaniri Dios imichàidéericaté Jesucristo yéetácáisi íicha. ² Macáita níái wéenánáica núapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicuéca pía. Nubànùacué pirí cuyàluta píacué macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca. ³ Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú namàacáanápínácué nacái piyaca matuñbanáiri iyú. ⁴ Yái Jesucristo imàacacaté icáucawa yéetacaténáwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Càité Jesucristo imànica iwasàacaténá wía íicha yái báawéeri èerica càide iyúwaté Wáaniri Dios iwàwáaná imànica walí, yái Wacuèriná Diosca. ⁵ ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta, yái cachàiníri íiwitáiseca ìyéerica chènuniré cáimiétaquéeri iyú, icànéeri nacái icamaláná mèlumèluíri irícuwa! Báisíta, amén.

No hay otro mensaje de salvación

⁶ Máinícué achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuémíaca piináwaná ìwali, càulenáca nacái nuebáidaca yái náimáanáca pìwalicué piwènúadacasacué píiwitáisewa caquialéta Dios íicha. Dios idéca imáidacuéca pía yéewanápínácué Cristo imànica pirí cayábéeri mawèníri iyú quéwa pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa peebáidacaténácué cachìwéeri tàacáisi áibanái íiméerica ìwali iwasàanápínásacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁷ Quéwa canáca áiba tàacáisi báisíri iwasèeripináca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néese nàyaca meedá áibanái pìatalécué imèniadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú íná báawaca píiwitáise píapichawáaca. Nawàwa nacái nawènúadaca Dios itàacái báawacaténá namànicani, yái tàacáisi icàlidéerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁸ Quéwa, péemíacué cayába, áibanáicaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri íicha yái wacàlidéericatécué pirí, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. Càita nacái nucàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidaca núa càiripináta. Càita nacái chènuníiséeri ángel icàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. ⁹ Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa siúcade nucàlidacuéca pirí àniwani: Aibacaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri íicha yái wacàlidéericatécué pirí, yá Dios yùuwichàidéeripiná càiripináta.

¹⁰ Càmita quirínama nucutá cayábacaténá meedá wenàiwicanái iicáca núa, néese nucutáca cayábacaténá Dios iicáca yái numànírica. ¡Núalimáidacaalí mamáalàacata numànica meedá càide iyúwa casíimáiná wenàiwicanái iicácatá, néese càmita Cristo yàasu wenàiwica núatá!

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹ Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí Jesucristo ìwali, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmitaté èeri mìnánái níái càì ichùnìaca yái tàacáisi náalíacái iyúwa. ¹² Càmitaté wenàiwicanái níái càì imàaca nulí yái tàacáisica. Càmita nacái néewáida núa càì. Néese Jesucristocata yái imàaquéerica núalíacawa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni.

¹³ Pidécuéca péemíaca nuináwaná ìwali càinácaalíté numànica bàaluité nuèpunícaalítéwa càide iyúwa judiónái yéewáidáaná. Píalíacuéwa nùuwichàidacaté Dios yàasu wenàiwica mamáalàacata, máiní báawéeri iyú, níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái.

Nunúacaté manùbéeyéi numáalàidacaténá nía. ¹⁴ Nuèpunícáinátéwa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, yáté máini numànica cachàiníiri iyú náicha madécaná nunacáiyéicawa nuénánái judíoca máinicáináté cachàiníwanái náicha numànicaté macáita machacàníiri iyú càide iyúwa wàawirináimi judío íiwitáise íimáaná. ¹⁵ Quéwa ipíchawáiseté numusúaca nuicáca èeri, Dios yeedácaté núa nuíbaidacaténá irípiná. Yá cáininácáiná Dios iicáca núa, íná imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú imáidáanápínaté núa nuíbaidacaténá irípiná. Néese Dios íináidacatéwa imàacáanápínaté nuicáca Jesucristo. Yáté nuicácani. ¹⁶ Dios imàacacaté núaliacawa Dios Iiricani yái Jesucristoca, yéewanápiná nucàlidaca yái tàacáisi Jesucristo ìwali càmiíyèi judío irí. Idécanáamité Dios imàacaca nuicáca Iiri, yá càmitaté nuwàwacutá áibanái wenàiwica yéewáidáanápínaté núa. ¹⁷ Càmitaté nacái nùawa Jerusalén iyacàlená néré nuicácaténá níara apóstolca, Dios imáidéeyéicaté nupíchawáise. Càmitaté nusutá nuémíawa nía nùasu tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté nulí. Néeseté nùacatéwa machacànita Arabia yàasu cáli néré. Néesetécawa nuèpùacawa Damasco iyacàlená néré.

¹⁸ Néeseté máisiba camuí idénáami, yá nùacatéwa átata Jerusalén iyacàlená néré, nupáchiacaténaté Pedro néré, idàbáanaté nùacawa yéewanápiná núalí nuicáca Pedro. Yáté nuyamáacawa Pedro yáapicha quince èeri. ¹⁹ Quéwa canácata nuiquéeri áibanái apóstol, abéerita Santiagoquéi nuicá, yái Wáiwacali iméeréerica. ²⁰ Núumacué pirí báisiiri iyú, abéerita Jesucristo yái càì imàaquéericaté núaliacawa itàacái. Dios yáaliacawa nucàlidacuéca pirí báisiiri iyúni.

²¹ Néese idécanáamité nupáchiaca néré, yáté nùacawa Siria yàasu cáli néré, Cilicia yàasu cáli néré nacái. ²² Níara wéenanái yebáidéeyéicaté Cristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicatéwa yacalé imanùbaca Judea yàasu cáli íinata, càmiíyèicáwaté yáalí iicáca núa. ²³ Néemíacáitaté nuináwaná ìwali. Càì náimacaté nùwali: “Yáta yùuwichàidéericaté wía bàaluité, yái iwàwéericaté imáalàidaca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo itàacái, siucade yàaca yàalàaca wenàiwica neebáidáanápíná Jesucristo itàacái”, càì náimacaté nùwali. ²⁴ Yá nàacaté Dios irí cayábéeri nùwali Dios iwènúadacáináté irípináwa nuíwítáise.

2

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

¹ Néeseté catorce camuí idénáami, yáté nuèpùa nùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa Bernabé yáapicha, yá nutécaté Tito núapichawa. ² Nùacatéwa néré Dios ichùuliacáináté nùanápínáwa néré. Néeseté Jerusalén iyacàlená néenibàa nùacawa nàatalé níara nacuèrinánái cáimiétacanéeyéica, watàanícáténá wáapichawáaca méetàucuta áibanái íicha. Yá nucàlidacaté nacuèrinánái irí yái tàacáisica nucàlidéerica càmiíyèi judío irí, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuwàwacaté cayábaca néemíaca nùasu tàacáisi ipíchanaté canáca iwèni yái íibaidacalésica numàníiricaté Dios irípiná, càita nacái yái íibaidacalési numàníirica siucade. ³ Néenialíté abénaméeyéi cachìwéeyéica nacàlidacaté iwàwacutáanása namànica circuncisión Tito irí, yái núapichéerica griegosàiri, càmiírica judío. Quéwa níái nacuèrinánáica càmitaté nachùulia Tito namànínápíná irí circuncisión. ⁴ Níara ichùulièyéicaté namànínápíná circuncisión Tito irí, cachìwéeyéica nía meedá icàlidéeyéicaté iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Nawàlùacatéwa wèewiré ibàacanéeri iyú. Yá nawàwacaté nacháawàaca waináwaná ìwali càmicáináté wamàni macái càulenéeri wawàsi profeta Moisés ichùulièricaté israelitanái imànica nàacaténaté Dios icàaluíniná. Quéwa Cristo Jesús iwasàacaté wía Moisés yàasu tàacáisi íicha. Càité cachìwéeyéi namànica nawàwacáináté nadacùaca wía wamànínápínaté àniwa càide iyúwa Moisés ichùullínaná israelitanái bàaluité. ⁵ Quéwa càmitaté weebá nataacái ibatàa abéeri momentopináta, wawàwacáináté wacuacuéca pirípináni yái tàacáisi báisírica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníiri iyú.

⁶ Níái nacuerínánái áibanái iiqueeyéica cáimiétaquéeri iyú, càmítaté nachùulia nucàlidáanápíná áiba wawàsi wàlisài càmíiyéi judío irí, néese cayábacaté naicáca nucàlidáanáté Jesucristo iináwaná. Quéwa càmítaté nucutá cayábaanápíná naicáca núa éwita cáimiétacanéeyéicáaníta nacuerínánáica nía, càmícáiná Dios iicá abéeri wenàiwica iyúwa cayábéeri áibanái íicha. ⁷ Càmítaté nachùulia nucàlidáanápínáté áiba wawàsi wàlisài, néese náimacaté nùwali báisícata Dios ichùuliacaté nucàlidáanápíná itàacái càmíiyéi judío irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; càité nacái Dios ichùuliacaté Pedro icàlidáanápíná yái tàacáisi judíonái irí. ⁸ Dios ibànùacáinaté Pedro iyúwa apóstol icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali judíonái irí. Càita nacái Dios ibànùaca núa iyúwa apóstol nucàlidacaténáni càmíiyéi judío irí.

⁹ Ináté Santiago, Pedro nacái, Juan nacái, níái áibanái iiqueeyéicaté iyúwa nacuerínánáiwa, níata yáalíacatéwa Dios imànicaté nulí yái cayábéerica mawèníiri iyú, imàcacaténáté nucàlidaca itàacái càmíiyéi judío irí. Néeseté náibàaca nacáapi-wáaca wáapicha, núa, Bernabé nacái náasáidacaténá casíimáica naicáca wía iyúwa nàacawéeyéináwa iyúudèeyéica nía. Yáté abédanamata náiwitáise nacái wáapicha wacàlidáanápínáté Jesucristo iináwaná ìwali càmíiyéi judío irí idècunitàacá áibanái apóstol íibaidaca Dios irípiná nacàlidacaténá itàacái judíonái irí. ¹⁰ Nasutácaté wáicha abéeri wawàsi meedá wayúudàanápínáté catúulécaneeyéi wenàiwica, yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái. Càita núalimáidaca numànica cáalíacáiri iyú càiripináta.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹ Quéwa Pedro idécanáamité yàanàaca Antioquía ìyacàlená néré, néese nùalàacani cachàiníiri iyú imànicáinaté yàacawa áiba wawàsi báawéeri. Càité imànica: ¹² Quéechatécáwa Pedro imànicaté cayábéeri, yáté iyáaca iyáacaléwa wéenanái yáapicha, níara càmíiyéica judío yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái. Néeseté abénaméeyéi judío yàanàaca néré nacái, níái judío Santiago ibànùeyéicaté néré, Jerusalén ìyacàlená néeséeyéi. Idécanáamité nàanàaca, yá báawacaté naicáca Pedro, yàacawéeridacáinaté càmíiyéi judío. Ináté Pedro iwènúacawa càmíiyéi judío íicha yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái, càmítaté iyáa iyáacaléwa náapicha càì quirínama cáalucáinaté Pedro iicáca níái judío yàanèeyéicaté Jerusalén néese, casacàacáiná judíonái iicáca càmíiyéi judío. ¹³ Néeseté áibanái judío ìyèeyéicaté yàcalé irìcu yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái, abédanamata namànica náiwitáisewa Pedro yáapicha, namànicaténá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise. Yáté càmita quirínama Bernabé yàacawéeridaca wéenanái càmíiyéi judío. ¹⁴ Nuicácaté càmita namàníná càide iyúwa báisiiri tàacáisi yéewáidáaná wía, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníiri iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidèeyéica Jesucristo. Ináté nùalàaca Pedro cachàiníiri iyú nàacuésesemi macáita níái yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicatéwa néré. Núumacaté Pedro irí: “Pía judíosàirica, quéechatécáwa piacawéeridacaté wéenanái càmíiyéica judío càide iyúwa càmíiri judío, píalíacáinatéwa cáinináca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, íná ¿cáná pichùulia càì nàyaca càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, níái wéenanái càmíiyéica judío yeebáidèeyéica Jesucristo itàacái?” càité núumaca Pedro irí.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por la fe

¹⁵ Néeseté núumaca Pedro irí: “Pía, núa nacái, wíata asáiyéi iyúwa judíonái, càmítaté wamàni iyúwa càmíiyéi judío imàníná, càmíiyéica yeebáida Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. ¹⁶ Quéwa éwita judíocáaníta wía, càicáaníta wáalíacawa càmita mabáyawaná Dios iicáca wía ìwalíise yái wamànínáca càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. Néese mabáyawanáca Dios iicáca wía abéerita ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo. Iná wía nacái judíoca wadéca weebáidaca Jesucristo yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo, càmita ìwalíise yái wamànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Canácáiná

wenàiwica Dios iiquéeri mabáyawanéeri iyú ìwàlfiise yáì imànfínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná”, núumacaté Pedro irí.

¹⁷ Uwé, càita weebáidaca: Mabáyawanáca Dios iicáca wía wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. Iná áibanáì judíó càmíiyéì yeebáida Cristo náimaca wàwali càicasa wíade iyúwa càmíiyéì judíó cabáyawanéeyéica, càmíicáiná wachùulìà wenàiwica namànica macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Iná náimaca Cristo idécasa cabáyawanáca imànica wía. ¡Càmíirita! ¹⁸ Néese cabáyawanáca wía báisiiri iyú wèepùucaalí wéewáidaca wenàiwica iwàwacutáanápínása namànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùulianá yéewacaténása cayábaca Dios iicáca wía. Wadéca wáasáidaca càmita Dios iicáca wía mabáyawanéeri iyú ìwàlfiise yáì cayábéerica wamànírìca. ¹⁹ Yáì tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí yáasáidacaté nulí iwàwacutáanáté nuétácawa nubáyawaná ichùuliacawa càmíicáináaté nudé numànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacáì ichùulianá wía. Quéwa Cristo yéetácátéwa cruz ìwali nuíchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca núa nubáyawaná ìwàlfiisewa. Siùcade nùyaca abédanamata Cristo yáapicha. Iná yáì tàacáisi Dios imàaquéericaté Moisés irí càmita quirínama icháawàaca nubáyawaná. Càmita nacáì nucutá Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwàlfiise yáì numànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Càité Dios imànica nulí nùyacaténá machacàníiri iyú siùcade càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²⁰ Siùcáisede càmita nùya nucáuca iyúwa, néese Cristo icáuca iyúcata càì nùyaca. Iná yéewa idècunitàacá nùyaca cháì èeri irìcu, yá nuebáidaca Dios liri itàacáì, yáì cáininéericaté iicáca núa, imàaquéericaté nacáì icáuca yéetácáténáwa nuíchawalíná. ²¹ Càmita caná iwèni nuicáca yáì Dios imànínáca walí cayábéeri mawèníiri iyú, néese núalíacawa Cristo yéetácátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwàlfiise yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca wía. Néeni, mabáyawanácaalíté Dios iicáca wía ìwàlfiise yáì wamànínáca càide iyúwa itàacáì bàaluisàimi ichùulianá wamànìcá, yá canáca iwèni meedá yáì Cristo yéetáanácawatá.

3

La ley o la fe

¹ ¡Píacué Galacia yàasu cáli néeséeyéica, càmítacué píináidawa cáalíacáiri iyú! Aiba wenàiwica idéca ichìwáidacuéca pía, íná píináidacuécawa máiwitáiseeri iyú, yá pidécuéca peebáidaca cachìwéeri tàacáisi. Nucàlidacatécué pirí Jesucristo iináwaná ìwali máiní machacàníiri iyú. Nucàlidacatécué pirí Cristo yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Yáté píalíacuéwa cayába amaléeri iyúni caná yéewaná Jesucristo yéetácátéwa, càide iyúwa nudéca nacáicalícué numàacaca piicácani pituí iyúwa. ² Péemiàcué cayábani: Píalíacuéwa Espíritu Santo càmítatè iwàlùawa piwàwalículé ìwàlfiise yáì pimànínácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, yáì tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmíirita! Néese Espíritu Santo iwàlùacatécué piwàwalículé peebáidacáináaté yáì tàacáisi péemièricatécué, yáì Jesucristo iináwanáca, iwasàa wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná píalíacatécué amaléeri iyúni Espíritu Santo càmítacué iwàlùawa piwàwalículé ìwàlfiise yáì pimànínáca iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. ³ ¿Cánásicué yéewaná máiní máiwitáiseca pía? Pidàbacatécué pèepunícawa Cristo yáapicha Espíritu Santo ichàini iyú, íná siùcade, ¿cánácué piwàwa píalimáidaca pìyaca machacàníiri iyú pichàini iyúcuéwa meedá? ⁴ Yáì Espíritu Santo idéca imànicuéca pirí madécaná cayábéeri. ¿Cánácué piwàwa piúcaca píichawa siùcade meedá macáita yáì cayábéerica? ¡Nutuíyàaca càmíinápínácué pimàni càì! ⁵ Dios idéca imàacacuéca pirí Espíritu Santo, yá siùcade Dios imànica ìyaca pèewi yáì canáca áiba yáaliméeri imànica. Dios càmítacué imàni pirí càiri cayábéeri ìwàlfiise yáì pimànínácuéca càide iyúwa itàacáì bàaluisàimi íimáaná, yáì tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Néese Dios imànicuéca pirí yáì cayábéerica ìwàlfiise yáì peebáidáanácuéca tàacáisi péemièricatécué Cristo ìwali.

⁶ Abraham yeebáidacaté Dios, yáté mabáyawanáca Dios iicácani. ⁷ Iná iwàwacutácué píaliacawa cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná, Dios iicáca nía iyúwa báisiyéi Abraham itaquénáinami. ⁸ Dios itàacái yáasáidaca walí Dios íináidacatéwa bàaluité iwasàanápínaté càmiyéi judío nabáyawaná íchawa, yéewacaténa mabáyawanáca iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéipínacaté Dios. Càité Dios icàlidaca Abraham írini bàaluité, yái tàacáisi cayábéerica. Dios ímacaté Abraham írí: “Numànipiná cayábéeriwa macái èeri mìnanaí írí yeebáidéeyéica núa càide iyúwa yeebáidáaná”, ímacaté yái Diosca. ⁹ Iná yéewa macáita wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica, Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwaté imàníná Abraham írini, yái yeebáidéericaté Dios nacái.

¹⁰ Abenaméeyéi wenàiwica iwàwaca mabáyawanáca Dios iicáca nía ìwalíse yái namàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Quéwa càmita náalimá namànica machacàníiri iyú macáita càide iyúwa yái tàacáisi ichùulianá namànica. Iná cabáyawanáca nía, iwàwacutá nacái néetácawa nabáyawaná ichùuliacawa, yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica: “Iwàwacutá yéetácawa ibáyawaná ichùuliacawa cawinácaalí càmirica imàni mamáalàacata macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùulianá”, ímaca. ¹¹ Iná wáaliacawa amaléeri iyúni canácata wenàiwica mabáyawanéeripiná Dios iicáca ìwalíse yái imànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica: “Mabáyawanáca Dios iicáca níawamita yeebáidéeyéica Dios. Nàypiná Dios yáapicha càiripináta”, ímaca yái Dios itàacáica. ¹² Quéwa yái tàacáisi Moisés itànèericaté càmirita ichùulia wenàiwica yeebáidáanápiná Dios, néese yái tàacáisi ímacáita meedá: “Cawinácaalí imànírira càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná, yáta mabáyawanéeripiná Dios iicáca”, ímaca. Quéwa canácata èeri mìnali yáaliméeri imànica càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná, ínáté iwàwacutá macáita wéetácawa wabáyawaná ichùuliacawa.

¹³ Cristo idéca iwasàca wía ícha yái yùuwichàacáisi yàanèeripináca wàwali ìwalíse yái càmináca wamàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yái tàacáisi Moisés itànèericaté. Dios imàacacaté yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca Cristo ìwali yéetacáténátéwa wáichawalíná. Wáaliacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàacaté Cristo ìwali yácáinaté áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica: “Cawinácaalí nachanàidéerica àicu ìwali yéetacáténáwa, náimapiná ìwali Dios idéca yùuwichàidacani manuísíwata”, ímaca. ¹⁴ Càité Cristo Jesús yéetacatéwa píchawalínácué yéewanápiná Dios imànicuéca nacái píri yái cayábéerica icàlidéericaté ìwali Abraham írí, píacué càmiyéica judío yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, yéewanápiná nacái macáita wía weedáca Espíritu Santo wawàwaliculéwa càide iyúwa Dios ímáaná weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

La ley y la promesa

¹⁵ Píacué nuénánaica, siucade nucàlidacué píri comparación nàwali níai cháí èeri írícuyéica: Asíali imànicaalí wawàsi áiba wenàiwica yáapicha, yá natànàaca nàasu wawàsi iináwaná ìwaliwa cuyàluta írìcu. Néese natànàaca náipidenáwa cuyàluta írìcu náasáidacaténa cawèníricani, yái wawàsi namànírira náapichawáaca. Yá canáca yéewaná áiba wenàiwica yúucaca yái wawàsica, càmita nacái yéewa áiba wenàiwica itùculiadaca tàacáisi quiríta. ¹⁶ Càité nacái Dios icàlidaca Abraham írini cáimiétacanéeri iyú imànínápinaté Abraham írí cayábéeri, itaquérinami írí nacái. Yái tàacáisi càmita íma “itaquénáinami”, ímáanáca manùbéeyéi, néese íma “itaquérinami”, ímáanáca abéeri wenàiwica. Yái Abraham itaquérinami yácata yái Cristoca. ¹⁷ Yácata nuwàwéericuéca núumaca píri: Dios imànicaté wawàsi Abraham yáapicha, néese cawènírica Dios imànica yái wawàsi ípidená ìwaliwa máini cáimiétacanéeri iyú. Néeseté cuatrocientos treinta camuí Abraham yàasu èeri idenáamité àniwa, yá Dios imàacacaté itàacáiwa profeta Moisés írí, nalípiná níara israelitaca. Moisés yàasu tàacáisi càmita yéewa canéerica iwèni imànica yái idàbáanéeri wawàsica Dios imànírícaté Abraham yáapicha. Càmita nacái yéewa Moisés yàasu tàacáisi canéerica iwèni imànica Dios itàacái

bàaluitéeri cachàiníwanáí Moisés yàasu tàacáisi ícha, Dios icàlidacáináté Abraham írini cáimiétacanéeri iyú madécaná camuí Moisés yàasu tàacáisi ipíchawáiseté. ¹⁸ Càmita Dios imàni walí cayábéeri ìwalíse yáí wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Néese Dios icàlidacaté Abraham írini cáimiétacanéeri iyú imàníinápínaté nalí cayábéeri mawèníiri iyú, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Iná wáalíacawa càmita yéewa weedáca walíwa yáí cayábéerica ìwalíse yáí wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná.

¹⁹ Siúcade cawàwanáta áibanáí iwàwa isutáca yéemíawa núa cánaté yéewaná Dios imàacaca itàacáíwa profeta Moisés írì ichùulíacaténaté israelitanáí. Uwé, Dios imàacacaté nalí itàacáíwa yéewanápiná wáalíacawa cabáyawanáca macáí èeri mìnanáí, càmita nacáí wamàni càide iyúwa Dios ímáaná. Iwàwacutácaté namànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná àta Abraham itaquérinámi yàanàacatalétaté aléí èeri írìculé, yáí Cristoca, Dios icàlidéericaté írì cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté Cristo imànica cayábéeri èeri mìnanáí írì. Dios imàacacaté tàacáisi yàasu ángelnáí írìwa nacàlidacaténaté itàacáí Moisés írì, néese Moisés ichùulíacaté israelitanáí namàníinápínaté càide iyúwa Dios ímáaná. ²⁰ Quéwa abéerita yáí Dios itàaníricaté Abraham írì, càmitaté Dios ibànua ángelnáí nacàlidacaténaté Abraham írì Dios imàníinápínaté írì cayábéeri mawèníiri iyú. Iná yáí wawàsi Dios imàníiricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha, cachàiníricani Moisés yàasu tàacáisi ícha.

El propósito de la ley

²¹ Yáí tàacáisi nucàlidéericuéca pirí càmita ímáaná profeta Moisés yàasu tàacáisi yúuwíde imànica Dios itàacáí, yáara wawàsi Dios imàníiricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha. ¡Càmírita! Néese Dios càmita mabáyawaná íicáca wía ìwalíse yáí wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùulíaná wía. Iná Moisés yàasu tàacáisi càmita yáalímá yàaca wacáuca càmfiri imáalàawa. ²² Càita nacáí Dios itàacáí icàlidaca walíni: Wabáyawaná ichàini idacùaca wía iyúwa presoíyéí, macáita wía èeri mìnanáica. Càica Dios itàacáí ímáca yéewanápiná cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo náalímáanápíná needáca nalíwa yáí cayábéerica Dios íméericaté cáimiétacanéeri iyú imàníinápínaté nalí.

²³ Ipíchawáiseté Jesucristo yàanàaca aléí èeri írìculé, wía judíoca càmitaté yéewa weebáidacani iwasàcaténá wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse ichùulíacaté wía cachàiníiri iyú, idacùacaté wía nacáí iyúwa presoíyéí, cabáyawanáicáináté wía. Càité wàyaca, wía judíoca, àta Dios imàacacatalétaté wáalíacawa iwàwacutáanáté weebáidaca Jesucristo. ²⁴ Péemíacué comparación: Càasuíri asiali idèníaca yàasu wenàiwicawa icuèrica íiwacali yéenibewa. Càita nacáí yáí Moisés yàasu tàacáisica, càicaténide iyúwa Dios yàasu wenàiwica icuèricaté wía judíoca àta Cristo yàanàacatalétaté yéewanápiná mabáyawanáca Dios íicáca wía ìwalíse yáí weebáidáanáca Cristo. ²⁵ Quéwa Cristo idéca yàanàaca, íná weebáidaca itàacáí. Càmita quirínama profeta Moisés yàasu tàacáisi icùaca wía, càide iyúwa càasuíri yàasu wenàiwica càmita icùca íiwacali yéenibewa, béeyéicaalí nía. Néese Cristo icùaca wía siúcáisede. ²⁶ Yá nacáí Dios yéenibecuéca píca macáita, píacué càmfíyéica judío peebáidacáinacué Cristo Jesús itàacáí. Yá píyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. ²⁷ Bàaluité píbautizácuéca wía píásáidacaténacué peebáidaca Cristo Jesús, yá píðabacatécué píyaca abédanamata Cristo yáapicha, píyacuéca nacáí siúcade càide iyúwa Cristo íiwitáise iyáaná. ²⁸ Cáinináca Dios íicáca wía macáita abédanamata. Canácata wenàiwica Dios íiquéerica iyúwa áiba íiwitáaná judíonáí ícha, judíocaalí wía, càita nacáí càmfíyéicaalí judío wía, càita nacáí áibanáí yàasu wenàiwicacaalí wía, càita nacáí yèepunícaalíwá máiwacalínáwaca wía, càita nacáí asíanáicaalí wía, càita nacáí inanáicaalí wía, néese wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá cayábaca Dios íicáca wía macáita abédanamata. ²⁹ Yá nacáí Cristo yàasunáicaalícué píca, yásí Dios

iicácuéca pía iyúwa Abraham itaquénáinami nacái. Càipiná nacái Dios imànicuéca piríwa yái cayábéerica càide iyúwaté icàlidáanaté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú.

4

¹⁻² Siùcade nucàlidacué pirí comparación pialíacaténácuéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yái áiba íiwitáanaca tàacáisi Jesucristo itàacái íicha. Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía, càica níade iyúwa càasuíri ìiri idècunitàacá sùmàicani. Càmitàacá yéewa idèniaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Iwàwacutá imànica càide iyúwa icuèrinánái íimáaná. Iná càicanide iyúwa nàasu wenàiwica íibaidéerica mawèníri iyú càiripináta. Quéwa yái sùmài yáanirica idéca imàacaca abé èeripiná, béericatalépináta yái ìirica. Iná yéewa yàanàacaalí ùuculìiri yàasu èeri, yásí namàacaca idèniaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Yái ùuculìirica, càicanide iyúwa wía iyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha. Wáaniri Dios idéca yàaca walí yái cawènírica: Idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái weebáidáanaca Jesucristo. ³ Bàaluité càicuéca wíade iyúwa yái sùmài nachùulièricaté. Wàyacaté càide iyúwa nàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta, demonionái idacùacáinaté wáiwitáise bàaluité, níara báawéeyéica ángelca icuèyéica yàasu cáli chènuníiséeyéiwa, ichùulièyéica nacái èeri mìnánái íiwitáise càmiyéica yáalía Dios ìwali. ⁴ Quéwa Dios íináidacatéwa ibànùnápínaté Iiriwa aléi èeri iriculé, íná yéenáiwana yàanàacaalíté, yáté Dios ibànùaca Iiriwa imusúacaténáwa abéechúa inanái íicha. Judíosaìricaténi, íná imànicaté càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, iyúwa nacái Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùuliacaténá judíonái. ⁵ Dios ibànùacaté Iiriwa iwasàacaténá wía íicha yái càulenéeri tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse, wía judíoca. Càité Dios Iiri iwasàaca wía, iwasàacué nacái pía, Dios yeedácaténá wía macáita yéenibepináwa. Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápíná Dios iicáca wíatá. ⁶ Néese yáasáidacaténá Dios yéenibeca wía, yá Dios ibànùaca walí Espíritu Santo wawàwalículé, yái Espíritu Dios Iiri ibànùerica. Iná yéewa wáimaca Dios írí Espíritu Santo íiwitáise iyú: “¡Pía, Wáaniri, cáininéerica waicáca!” Iná yéewa wáimaca. ⁷ Càita Dios isùmàireca pía, càmita quirínama demonio idacùa píiwitáise càmicáiná nàasu wenàiwica pía quirínama, néese Dios Iiri idéca iwasàaca pía náicha. Siúcáisede Dios isùmàireca pía, íná Dios idéca nacái iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸ Píacué càmiyéica judío, bàaluité càmitacué pialíawa Dios ìwali, yáté càicuéca píade iyúwa demonio yàasu wenàiwica, demonionái idacùacáinácué píiwitáise, píacaténaté nacàaluíniná, níara cuwáináica, íipidenéeyéica diosnáí, bàaluitécáiná piyúunáidacuéca báisíiri Diosca nía. ⁹ Quéwacué siùcade pialíacuécawa Dios ìwali. Cayába cachàini núumaca Dios idéca iicácuéca pipualé quéechatécáwa imànicaténácué pirí cayábéeri. Iná ¿cánácué piwàwa pèepùacawa Dios íicha peebáidacaténá demonio itàacái àniwa, níái canápinéeyéica càmiyéicué yáalímá iyúudàaca pía? ¿Cánácué piwàwa pimàacaca nadacùaca píiwitáise àniwa? Pidàbacaalícué pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápíná Dios iicácuéca pía, yásí càicuéca píade iyúwa wenàiwica iwàwéeyéica demonio nadacùaca íiwitáise. ¹⁰ Aibanái idéca ichìwáidacuéca pía, íná pidécuéca pidàbaca pimànica macái culto íiwitáaná càide iyúwa judíonái imàníiná sábadò irícu, áiba èeri nacái, quéeri imanùbaca nacái, camuí imanùbaca nacái. Càitacué pimànica madécaná culto cayábáanápínácué máadáiní Dios iicáca pía, piyúunáidacáinácué piwasàanápíná píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha ìwalíise yái pimàníináca culto. ¹¹ Iná máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa píwalícué cawàwanáta canáca iwèni yái nuéwáidáanátécuéca pía. Peebáidacaalícué cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yásí canáca iwèni meedá yái nuéwáidáanátécuéca pía.

¹² Píacué nuénánáica, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata. Píyacué càide iyúwa nùyáaná. Càmita numàni mamáalàacata càulenéeri wawàsi judíonái imànírica

cayábáanápíná náapicha Dios. Néese nuíbàaca nuwàwawa abéerita Jesucristo iwéré iwasàacaténá núa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càide iyúwacué píibàanáté piwàwawa Jesucristo iwéré peebáidacaalítécué itàacái quéechatécáwa. Bàaluité nùyacaalítécué píapicha, càmítaté pimàni nulí báawéeri. ¹³ Píalíacuéwa nùuwichàacatéwa uláicái iyú quéechatécáwa nucàlidacaalítécué pirí yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁴ Yái nùuwichàanácawa uláicái iyú yáal-imáidacatécué iicáwa pía báawáanápínáté piicáca núa, nùasu tàacáisi nacái, máinicáiná báawaca yái uláicáica. Quéwacué càmítaté báawa piicáca núa uláicái ìwalíise. Càmítaté nacái píuca píchawa núa, néese pitàidacatécué núa cayábéeri iyú, peedacatécué núa píataléwa càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios yàasu ángel yàanàaca píatalécué; píimànicatécué nulí cayábéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí Jesucristo yàanàaca píatalécué! ¹⁵ ¿Cánacué càmíta casímái piwàwa núapicha càide iyúwaté quéechatécáwa? Núal-imácué nucàlidaca píináwaná ìwali cayábéeri iyú máinicuéca piwàwacaté piyúudàaca núa, ínáté píalimácaalícué pimusúadaca pitúíwa píimàacacaténácué nutuípinátáni, yá píimànicatécué càiritá. ¹⁶ Quéwa siúcade nuínáidacawa cawàwanátacué piicáca núa càide iyúwa piùwidewa, ìwalíise yái nucàlidáanacatécué pirí báisíiri tàacáisi.

¹⁷ Níara cachìwéeyéica nàacué picàaluíniná, namànicuéca pirí máini cayábéeri iyú nacái cáininacaténácué piicáca núa, quéwa càmítacué nawàwa pirí cayábéeri. Nawàwacué báawaca piicáca wía piicacaténácué níata cáimiétaquéri iyú. ¹⁸ Cayábaca nuémíaca áibanái iináwaná ìwali namànicaalícué pirí cayábéeri nawàwacáiná nayúudàacuéca pía. Cayábaca nacái namànicaalícué pirí cayábéeri càiripináta, càmíirita abéta nùyacatáitacué píapicha. ¹⁹ Píacué cáininéeyéica nuicáca càide iyúwa nuénibewa, máinicué achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa píwalícué àniwa càide iyúwa achúmáaná inanái iwàwa ùuwichàacaalíwa cáiwíiri iyú umusúadacaténá iicá èeri. Yá nùuwichàapínáwa nuwàwalícuésewa mamáalàacata àta peebáidacataléta Cristo itàacái tàì íiméeri iyú pídeníacaténácué Cristo íiwitáise manuísíwata. ²⁰ ¡Máinicué nuwàwaca nùyaca píapicha siúcade nutàanicaténácué píapicha éeréeri iyúta, càmíicáiná núalía cayába càinácaalícué iwàwacutáaná núumaca pirí!

El ejemplo de Agar y Sara

²¹ Picàlidacué nulí abéeri wawàsi, píacué càmíiyéica judío iwàwéeyéica idacùaca íiwitáisewa píimànicaténácué càide iyúwa càulenéri tàacáisi íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùulíacaténáté judíonái. Báisícaalícué piwàwa píimànica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná Dios iwasàanápínácué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, néese ¿cánacué càmítacá péewáidawa ìwali cayábéeri iyú píalíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná? ²² Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íimaca: Abraham idènìacaté íinuwa idàbáanéechúa íipidenéechúaca Sara, càmíichúaca yàasu wenàiwica. Idènìacaté nacái íinuwa íipidenéechúa Agar, úái Sara yàasu wenàiwicaca íibaidéechúaca nalí mawèníiri iyú càiripináta. Abraham idènìacaté íiriwa Ismael Agar yáapicha. Idènìacaté nacái íiriwa Isaac Sara yáapicha. ²³ Uái Agarca, nàasu wenàiwica íibaidéechúaca nalí, udéerìcucaté, néese umusúadaca iicá èeri càide iyúwa macái èeri mìnánái imàníná. Quéwa úái Saraca, càmíichúataté nàasu wenàiwica, umusúadacaté iicá èeri Dios imànicáináte yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càmíicáináte yáalimá Sara udéerìcu, quéwa Dios ichàiniadacaté úa udènìacaténá uìriwa Abraham yáapicha càide iyúwaté Dios icàlidáaná Abraham írini quéechatécáwa, cáimiétacanéri iyú. ²⁴ Yái tàacáisi pucháiba inanái ìwalíirica yásáidaca walí comparación. Níái pucháiba inanáica íimáanáca càicanide iyúwa pucháiba wawàsi Dios imàníiricaté wenàiwicanái yáapicha yàasu wenàiwicacaténáté núa. Abéeri wawàsi yácata yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté ichùulíacaténá israelitanái nàyamácaalítéwa mawiénita manuíri dúli írì íipidenéeri Sinaí, Dios imànicatáicaté náapicha wawàsi icùanáté núa. Yái Moisés yàasu tàacáisica, càicanide iyúwa Agar, úái nàasu wenàiwica íibaidéechúacaté mawèníiri iyú càiripináta. Péemíacué comparación: Macái sùmài imusuéricatéwa nàasu wenàiwica íicha iwàwacutácaté íibaidaca yáatúa

íiwacali iríwa mawèníiri iyú càiripináta. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica isíimáidaca Dios ìwalíise yái namàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, càica níade iyúwa áibanái yàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèníiri iyú càiripináta. ²⁵ Iná Agar ímáanáca càicanide iyúwa Sinaí yàasu manuírí dúli, ìyéerica Arabia yàasu cáli ínata. Siúcade Jerusalén iyacàlená mìnanaí càmíyeyí yeebáida Jesucristo itàacái càica níade iyúwa Agar yéenibe, úái nàasu wenàiwica íbaidéechúacaté mawèníiri iyú càiripináta, níacáiná judíonái namànica mamáalàacata càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi ímáaná Moisés itànèericaté ichùuliacaténá israelitanái, quéwa canácatáita náalimá càí nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁶ Quéwa úái Saraca, càmíchúataté nàasu wenàiwica, ímáanáca càicanide iyúwa wàyacàlepiná chènuníiséeri ípidenacataléca wàlisài Jerusalén, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata idacuèri wía iyúwa nàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèníiri iyú càiripináta, Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía íicha yái càulenéri tàacásica Moisés ichùulíericaté iyú israelitanái. ²⁷ Wáalíacawa wadèniaca wàyacàlepináwa yái Jerusalén iyacàlená chènuníiséerica, yácáiná áiba profeta itànàacaté comparación Jerusalén ìwali Dios inùmalícuíse. Càica ímáanáca yái comparaciónca: Píacué Jerusalén iyacàlená chènuníiséeri mìnanaíca. Aibanái iicácuéca pía iyúwa máisibáanata meedá càide iyúwa abéechúa inanái càmíchúca yáalimá idèniaca yéenibewa. Quéwa, siúcade casíimáicué piwàwa manuísíwata, pimáidacué casíimáiri iyú nacái. Manùbapínacué pía náicha níara imàníyeyéica mamáalàacata càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná cayábáanápíná Dios iicáca nía, càica ímáanáca yái comparaciónca. ²⁸ Píacué nuénánaíca, càicuéca píade iyúwa Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac. Píatacué Dios iiquéeyéica iyúwa Abraham itaquénáinámi. Píatacué Dios icàlidéeyéicaté ìwali Abraham irí itaquénáinápinaté nía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁹ Quéwa siúcade áibanái judío càmíyeyéica yeebáida Jesucristo itàacái namànica walí báawéeri càide iyúwa Agar ìiri Ismael imàníináté báawéeri Sara ìiri irí, ípidenéericaté Isaac. Yái Ismael imusúacaté iicá èeri càide iyúwa macái èeri mìnanaí ìyáaná, quéwa Espíritu Santo imànicaté yái càmíirica wenàiwica idé imànica yéewacaténáté Isaac imusúca iicá èeri. Càita nacái Espíritu Santo idéca imàacaca Dios yéenibeca wía. Yá nacái judíonái imàníyeyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná nàuwicháidaca wía. ³⁰ Dios ímacaté Abraham irí bàaluité: “Pichùulíca píichawa úái Agarca, píasu wenàiwicaca íbaidéechúaca píri mawèníiri iyú; píbànùca úapícha uìri nacái, nàacaténáwa déeculé píícha; canácaína yéewanápíná íbaidéechúca píri uìri yeedáca píasumi yáapícha yái píiri Isaac, pídeníerica píinu Sara yáapíchawa, úái càmíchúca íbaida mawèníiri iyú càiripináta”, càité ímaca. ³¹ Iná píacué nuénánaíca, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmíta càí wíade iyúwa Agar yéenibe, íbaidéeyéipínaté mawèníiri iyú càiripináta càide iyúwa áibanái yàasu wenàiwica meedá. Càmíta iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná. Néese càica wíade iyúwa Sara yéenibe, úái càmíchúacaté áibanái yàasu wenàiwica, Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía, yéewacaténá Dios yéenibeca wía.

5

Firmes en la libertad

¹ Cristo idéca iwasàaca wía íicha yái càulenéri tàacásica profeta Moisés ichùulíericaté iyú israelitanái. Iná càmíta iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná cayábáanápíná wáapícha Dios Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná cachàinicué píiwitáise pèepunícaténácuéwa macàaluínináwaca. Aibanái iwàwa idacùacuéca píiwitáise àniwa iyúwa nàasu wenàiwica iwàwacutéeyéica íbaidaca cachàini mawèníiri iyú càiripináta. Náimaca iwàwacutáanásacué pímanica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná cayábáanápíná Dios iicácuéca pía. Píacué peebá nachíwa.

² Péemiacué nulí cayába. Núa Pablo núumacué pirí, píacué càmfíyéica judío, pimàacacalícué cachìwéeyéi namànicuéca pirí circuncisión piwasàanápínacué píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese càmitanica Cristo iwasàacué píawa. ³ Nuwàwa nucàlidacuéca pirí àniwani: áibacaalí asialí imàacacaalí namànica irí circuncisión cayábáanápíná Dios iicácani, yásí iwàwacutáca imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Moisés ichùullánáté israelitanái. ⁴ Píacué iwàwéeyéica mabáyawanáca Dios iicáca pía ìwalíise yái pimàníinácúéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Péemiacué cayába: Pidécúéca piwènúadaca píiwitáisewa Cristo íicha, piúcacáinácúé píichawani, yái cayábéerica Dios iwàwéericuéca imànica pirí. ⁵ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Espíritu Santo imàacaca wáalíacawa, imàaca nacái weebáidaca mabáyawanáanáca Dios iicáca wía. ⁶ Wía ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, canáta iwèni Dios irí áibanái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namàni walí circuncisión. Abéerita iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái. Báisícaalí weebáidaca, yásí wamànipíná áibanái irí cayábéeri cáininéeri iyú.

⁷ Quéchatécáwa peebáidacatécué cayába. ¿Cánacué pimàaca áibanái cachìwéeyéi iwènúadaca píiwitáise íicha yái báisíiri tàacáisica? ⁸ Càmfírita Dios yái imèniadéericuéca pía; néese Dios idéca imáidacuéca pía iwasàacaténacué pía íicha yái càulenéeri wawàsica. ⁹ Aiba comparación íimaca: “Nèewìadacaalí achúmanamata levadura íbesi yèewi, yásí levadura imàacaca macáita íbesi inísàacawa”, càì íimaca. Càita nacái pimàacacalícué áiba wenàiwica yéewáidacuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú, yásí mesúnamáita macáita piméeràapínacúéca wábasíiri tàacáisi íicha. ¹⁰ Quéwa manuíca nuínáidacawa nuwàwawa Wáiwacali ìwali càminápinácúé píináidawa áibalé íicha yái nuínáidáanacawa. Núalía nacáwa Dios yùuwichàidáanápíná abédanama macáita cawinácaalí imèniadéericuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú.

¹¹ Píacué nuénánáica píalíacuéwa cayába càmita nuchùulia wenàiwica namàníinápíná nalíwa circuncisión cayábáanápíná Dios iicáca nía. Nucàlidacaalí mamáalàacata nalítáni, yásí judíonái càmita nàuwichàida mamáalàacata núatá nùasu tàacáisi ìwalíisewa, níacáiná judíoca nawàwaca macáita namànica circuncisión, náimacáiná càmitasa cayába Dios iicáca wenàiwica càmfíyéica imàni circuncisión. Quéwa báawaca meedá judíonái iicáca nucàlidáaná Cristo ìwali yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹² Quéwa níara imèniadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú pimàacacaténacué namànica pirí circuncisión cayábáanápíná Dios iicáca pía, néese ¿cáná càmita nèepùawa píichacué náiríadacaténá naináwatá? Báawacáiná Dios iicáca yái nachùullánácúéca pimànica circuncisión, píacué càmfíyéica judío.

¹³ Néeni píacué nuénánáica, Dios idéca imáidacuéca pía iwasàacaténacué pía yéewanápínacué pèepunícawa matuíbanáiri iyú. Càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa càulenéeri tàacáisi íimáaná Moisés itànèericaté, quéwa picácué pimàni máiwitáiseeri iyú meedá càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná imànica mamáalàacata. Néese piyúdàayacacuéwa píasáidacaténacué cáinináca piicáyacacawa. ¹⁴ Macáita tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmalícuíse íimáanáca abéerita wawàsi. Càì íimaca yái abéerita ichùullácanásica máiníiri iwàwacutáca weebáidaca: “Cáininá piicáca áibanái wenàiwica, càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, càì íimaca. ¹⁵ Picácué picuísáyacawa, càita nacái picácué pitàaní báawéeri iyú piríwáaca càide iyúwa cuwèsiná yaamíayacacaalíwa, nayáayacaca nacáwa. Pimànicaalícué càiri báawéeri, néese càmitacué quirínama cáinináca piicáyacacawa, yá nacái càmitacué quirínama peebáida Cristo itàacái.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶ Iná núumacué pirí: Píyacué càide iyúwa Espíritu Santo ichùullánácúé pía. Picácué pimàni càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáanácué pimànica píbayawanáwa. ¹⁷ Yácáiná wáiwitáise bàaluisàimi yùuwideca imànica Espíritu Santo. Càita nacái Espíritu Santo yùuwideca imànica wáiwitáise bàaluisàimi iwàwéerica wamànica wabayawanáwa. Yá máiní nàuwidéyacacawa náipunitawáaca íná càulenácúéca pimànica cayábéeri càide

iyúwa piwàwáaná. ¹⁸ Quéwa Espíritu Santo icùacaalícué píiwitáise, néese càmita yéewa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi icháawàacuéca pibáyawaná, pimànicáinácúe cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullianá.

¹⁹ Macáita wáalfacawa càinacaalí iyú namànica níara yèepuníyécawa càide iyúwa náiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullianá nía: Naimáca áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmiirica nacái nanìrisíwa; namàni nacái nainá iyúwa casaquèeri wawàsi càmiirica Dios ibatàa wenàiwica imànica; namànica macái báawéeri íiwitáaná máaléquéeri iyú, mabáiniiri iyú áibanái yàacuése. ²⁰ Nàaca cuwáiná yéenáiwana icàaluíniná, níái ídoloca; namàni nacái namàliyéidewa namáidacaténá demonionái iyúudàanápíná nía; nàuwidéyacacawa náipunitawáaca. Nacuísáyacacawa; báawaca naicáyacacawa nàasu cawèníri ìwalísewáaca. Ráunamáita calúaca nía. Namànica macái wawàsi nalípináwa meedá; càmita nawàwa abédanaméeri náiwitáise áibanái yáapicha; naseríaca náichawáaca. ²¹ Nawàwa needáca nàasupínáwa áibanái wenàiwica yàasu; nanúaca wenàiwica; icàméeyéi nacái; camùnica nía, iyéeyéica máini manuí iyáacaléwa; yá namànica macái báawéeri íiwitáaná. Càita nùalàacuéca pía siùca àniwade càide iyúwaté nucàlidáanácúe piri bàaluité: Macái wenàiwica imàniyéica iyaca ibáyawanáwa càì mamàlàacata, canáca yéewanápiná nawàlùacawa Dios iyacàle iriculé Dios icùacataléca macáita chènuniré.

²² Quéwa Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yásí cáinináca waicáca áibanái; cayábaca nacái wawàwa; matuñbanáica nacái wáiwitáise; wàideniaca nacái wàuwichàanáwa matuñbanáiri iyú áibanái imànicaalí walí báawéeri; cayábaca nacái wáiwitáise; wamàni nacái áibanái irí cayábéeri; wamànica macáita machacàníri iyú yéewanápiná manuíca áibanái íináidacawa iwàwawa wàwali. ²³ Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yá càmita cáimacái waicá wíawawa áibanái íicha; wacùca nacái wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iná wamàacacaalí Espíritu Santo icùaca wáiwitáise, yásí wamànica wàyaca càide iyúwa Dios itàacái ichùullianá wía. ²⁴ Càide iyúwaté natàtàná Jesucristo cruz ìwali, càita nacái wía Jesucristo yàasunáica, wadéca wawènúacawa wáiwitáise bàaluisàimi íichawa, càide iyúwa wadéca nacáicaalí watàtàaca wáiwitáise bàaluisàimiwa cruz ìwali yéetácaténáwa, macáita yái wabáyawanáca wawàwéerica wamànica. Càita iwàwacutá waicáca wíawawa iyúwa yéetéeyéimiwa càmiyéica yáalimá imànica ibáyawanáwa, ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ²⁵ Espíritu Santo idéca yàaca wacáuca wàlisàì càmiirica imàalàawa, iná iwàwacutá wamàacaca Espíritu Santo icùaca wáiwitáise wamànicaténá càide iyúwa ichùullianá wía.

²⁶ Picácué cáimacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Picácué nacái wáalimáidaca waicá wíawáaca calúanápiná wamàniyacacawa. Picácué nacái báawa waicáyacacawa wàasu cawèníri ìwalísewáaca.

6

Ayúdense unos a otros

¹ Píacué nuénánáica, píalíacaalíwa abéeri péená idéca imànica isicúata ibáyawanáwa, néese abénaméeyéi pèewi Espíritu Santo icuèyéica íiwitáise níata iwàwacutá iyúudàacani iwènúadacaténá íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, nàalàacani nacái imàacáanápíná íichawa ibáyawanáwa. Quéwa iwàwacutácué píalàacani éeréeri iyú. Piicácué píichawa cayába nacái ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía nacái pimànínanápínácuéca pibáyawanáwa. ² Piyúudàayacacuéwa piwènúadánápíná píiwitáisewa Dios irípiná àniwa pibáyawaná íichacuéwa. Càipínácué pimànica càide iyúwaté Cristo ichùullianá wía, wía yebáidéeyéica itàacái.

³ Picácué cachàini waicáca wíawawa áibanái íicha, wíacáiná èeri mìnánái, càmita báisí cachàinica wía. Cáimacáicaalí waicáca wíawawa áibanái íicha, yásí wachìwáidacáita wíawawa meedá. ⁴ Macáitacué iwàwacutá píináidacawa piwàwalicúsewa ìwali yái pimàníricuéca asásí cayábacaalíni. Néese cayábacaalíni, yásí yáalimácué casímáica pía piwàwalicúsewa ìwali yái pimànírica. Iwàwacutácué càmita cáimacái piicáca

píawawa áibanái íicha. ⁵ Macáicáináta wía èeri mìnanaíca áibaalí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, canácáiná mabáyawanéeri cháí èeri irícu.

⁶ Cawinácaalícué yéewáida pía iyú yái Dios itàacái íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, piacué yàasupiná macái pìasu yéenáwa cayábéeri íiwitáaná imanùbaca piacaténácué iwèni.

⁷ Abénaméeyéi cachìwéeyéi náimaca càmítasa yéewa Dios iicáca yái pimàníricuéca, càmítasa nacái yùuwichàidapínácué píawa pibáyawaná iwaliwa. Quéwa nachìwa meedá. Picácué peebá nalí. Càmítacué yéewa pichìwáidaca Dios, piicáanícáténácáita iquíniná meedá. Péemiacué comparación: Aiba ibànacaalí bànacalé íimi, yásí yeedáca yái bànacalé íiwitáaná iyacanáca yàasu èeri irícu. Càita nacái, cànínacaalícué pimànica, yásí Dios yàapínácué piwèni. ⁸ Cawinácaalí imàníríca ibáyawanáwa càide iyúwa íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yéetápinácawa yùuwichàacaténáwa càiripináta. Quéwa cawinácaalí imàníríca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yeedápináca iríwa icáucawa càmíiri imáalàawa Espíritu Santo yèeripináca irí. ⁹ Iná iwàwacutá càmítasa waméyáawa wamànica cayábéeri, yácáiná càmicaalí waméyáawa wamànica cayábéeri, yásí Dios yàapíná walí wàasu cawèníriwa áibaalípiná yéenáiwana yàanàacatalépináca. ¹⁰ Iná chácatáinápinácaalí wáalimáca wamànica cayábéeri, iwàwacutá wamànica cayábéeri macái iríta, cachàiníwanái nacái nalí waiquéeyéica iyúwa wéenanáisiwawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái.

Advertencias y saludos finales

¹¹ ¡Piicácué yái manuírí letra nutànèericuéca pirí siùcade nutànàacaténácué pirí yái achúméerífina tàacáisica nucáapi iyúwa! ¹² Níara ichùulièyéica pimànínápinácué piríwa circuncisión nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi cayábacaténácáita áibanái judiónái iicáca nía meedá. Càmítasa nawàwa judiónái yùuwichàidaca nía ìwalíise yái nacàlidáanáca tàacáisi íiméerica Jesucristo yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹³ Níara judíoca càmítasa namàni macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná judiónái imànica. Canácata yáaliméerica imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Nawàwacáita nacàlidaca naináwanáwa pìwalícué canùmaséeri iyú meedá; nawàwa nacàlidaca nachùuliacuécasa pía pimànicaténácué circuncisión áibanáicaténá yáalíacawa néewáidacalécuéca pía, níái cachìwéeyéica. ¹⁴ Quéwa càmítasa nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú. Néese nuwàwa nucàlidaca abéerita Wáiwacalí Jesucristo iináwaná ìwali, yéetácatéwa cruz ìwali iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Cristo yéetácatéwa cruz ìwali nuíchawalíná, íná nuicáca núawawa nacái càide iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa íicha macái wawàsi báawéerica èeri mìnanaí iwàwéerica numànica. Canéeri nulí iwèni macáita yái báawéerica, càmítasa quirínama nuwàwa numàni cà. ¹⁵ Néese, wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá canéeri walí iwèni wasèenái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namànité walí circuncisión. Abéerita cawènírica walí yái Dios iwàlisàidáanáca wáiwitáise, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁶ Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápiná pìyaca matuíbanáiri iyú, iicáanápinácué pipualé nacái, macáitacué pía yeebáidéeyéica càide iyúwa nucàlidáanácué piríni, macáitacué pía nacái Dios yàasu wenàiwicaca báisiiri iyú.

¹⁷ Siùcáisede càmítasa nuwàwa áibanái íimaca càmítasa Jesús ibànà núa, nasàiwicacaténá nulí wawàsi. Yái cabèesi yáaminá nùwalíiséerica yáasáidaca amaléeri iyú nudéca nùuwichàacawa Jesús irípiná yàasu wenàiwicacáiná núa.

¹⁸ Píacué nuénánaíca, nusutácué Wáiwacalí Jesucristo íicha pirípinácué imànínápiná pirí cayábéeri mawèníri iyú, macáitacué pía. Báisíta, amén.

EFESIOS

Saludo

¹ Núa Pablo, nubànùacué pirí cuyàluta, núa abéeri Jesucristo yàasu apóstol. Jesucristo ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái irí tàacáisi càide iyúwa Dios iwàwáaná, Dios imáidacáiná núa. Nubànùacué pirí cuyàluta, píacué Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái ìyéeyéica Efeso ìyacàlená irìcu. ² Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàníinápínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, namàacáanápínácué nacái pìyaca matuñbanáita.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, Dioscáiná idéca imànica walí cayábéeri Cristo ìwalíse, yái wàyéerica abédanamata yáapicha, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca imànica walí macái cayábéeri íiwitáaná chènuníseeri iyúudèeripiná wáiwitáise, wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. ⁴ Dios yeedácaté wía yàasu wenàiwicacaténá wía, ipíchawáiseté idàbaca èri yáalíacáinatéwa Cristo yéetáanápínátéwa wáichawalíná. Dios yeedácaté wía imàacacaténá wàyaca yáapicha chènuniré, wáibaidacaténá nacái abéerita Dios irípiná mabáyawanéeri iyú Dios iicápiná. ⁵ Cáininácáinaté Dios iicáca wía èri ipíchawáiseté, ínáté íináidawa yeedáanápínáté wía iicacaténá wía iyúwa yéenibewa. Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná càide iyúwaté Dios íináidáanátéwa. Iná Dios iicáca wía iyúwa yéenibewa. ⁶ Iná wàaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata imànicáiná walí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú. Càité Dios imànica walí cayábéeri, imàacacaté Iiri yéetácawa wáichawalíná, yái Iirica cáininéerica Dios iicáca. ⁷ Cáininácáiná Dios iicáca wía, íná ibànùacaté Iiriwa yéetácaténátéwa wáichawalíná. Dios Iiri íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali yéetácaalítéwa wáichawalíná, íná Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná íicha, bàaluitécáiná Dios iwàwacaté imànica walí cayábéeri mawèníri iyú. Dios imànicáiná wenàiwicanái irí cayábéeri manuísíwata càníri imáalàawa. ⁸ Dios idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. Wáalíacawa cáinináca iicáca wía imàacacáiná cáalíacáica wía wáalíacaténáwa macái wawàsi ìwali, yái iwàwacutéerica wáalíacawa ìwali wàyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁹ Dios imàaca nacái wáalíacawa yàasu cayábéeri ìwali, yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica walí, cànírité wenàiwicanái yáalfawa ìwali quéechatécáwa. Dios íináidacáinaté ibànùanápínáté Cristo aléi èri irìculé imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁰ Aibaalípiná Dios imànipiná càide iyúwaté íináidáanáwa imàníinápíná alétade yéenáiwana yàanàacatalépináta. Càipiná Dios imànica: Imàacapíná Cristo icùaca macáita ìyéerica chènuniré, chá nacái èri irìcu.

¹¹ Dios yeedácaté wía èri ipíchawáiseté imàacacaténá wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacái, yéewanápiná weedáca walíwa yái cawènírica càide iyúwaté Dios íináidáanáwa imàacáanápínáté walíni, yái Dios imànírica macái wawàsi machacàníri iyú, cayábéeri iyú nacái càide iyúwa iwàwáaná imànicani. ¹² Dios idéca càì imànica walí, wía judíoca, níái idàbáanéeyéicáwaca yeebáidaca Cristo ìwali yéewanápiná wàyaca machacàníri iyú cháì èri irìcu, yéewacaténá áibanái canánama yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái manuíri cayábéerica Dios imànírica mawèníri iyú wenàiwicanái irí. ¹³ Píacué nacái càníyéica judío, bàaluité péemíacuéca yái báisíri tàacáisi icàlidéerica Cristo iwàwaca iwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá peebáidacatécué Cristo itàacái. Ináté Dios imàacacué pìyaca abédanamata Cristo yáapicha, Dios imàacacué nacái Espíritu Santo iwàlùacawa piwàwalículé càide iyúwaté Dios íimáaná, píalíacaténácuéwa Dios yàasunáica pía. ¹⁴ Espíritu Santo ìyacáiná wawàwalícu íná yéewa wáalíacawa báisíri iyú Dios imàacáanápíná walí macáita yái cawènírica càide iyúwa icàlidáaná walíni, áiba èriwa idécanáami imáalàidaca iwasàaca

wía, wía yàasunáica, yéewacaténá áibanái canánama yàapináca Dios irí cayábéeri ìwali yái cayábéeri manuíríca Dios imàníríca mawèníri iyú wenàiwicanái irí.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

¹⁵ Nudéca nuémíacuéca piináwaná ìwali íná yéewa núalíacawa peebáidacuéca Wáiwacali Jesús itàacái. Nudéca nuémíaca nacái cáininácuéca piicáca macái Dios yàasu wenàiwicanái. ¹⁶ Iná nùaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata pìwalicué. Yá nusutácué Dios ícha pirípinácué. ¹⁷ Nusutácué Dios ícha pirípinácué, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèrináca, yái Wáaniri Dios cachàiníríca íiwitáise, icànéerica mèlumèlúiri iyú. Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápiná cáalíacáica pía Espíritu Santo yáalíacái iyú, píalíacaténácué péemiaca cayába càinácaalí ímáaná yái tàacáisica, píalíacaténácué nacái Dios ìwali cayábéeri iyú cachàiníwanái mamáalàacata. ¹⁸ Nusutácué Dios ícha pirípinácué amalácaténá imànica píiwitáise píalíacaténácuéwa ìwali yái cawèníríca Dios imàaquéeripínácuéca pirí. Dios idéca imáidacuéca pía picúanápinácué imàacaca piríni, cawèníricáináni yái cayábéerica, manuísíwata nacái, áibaalícáiná Dios imàacapínácué pìyaca yáapícha chènuniré cáimiétacanéeri iyú manuísíwata, máini mèlumèlúiri iyú nacái, píacué Dios yàasu wenàiwicaca. ¹⁹ Nusutácué nacái Dios ícha pirípinácué píalíacaténácuéwa Dios ichàini ìwali máini manuírí camírí imáalàawa nacái, camírí nacái yéewa wáalímáidacani, càinácaalí imanúica, yái ichàini manuíríca iyéerica wawàwalicu, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái ichàinica iyéerica wawàwalicu, yácata Dios ichàini manuíríca Dios yáasáidéericaté cachàiníríca iyú, manuísíwata nacái imichàidacaalíté Cristo yéetácáisi ícha. ²⁰ Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi ícha cachàiníríca íiwitáise iyúwa, néeseté Dios imàacaca ichàini iyúwa Cristo yáawinacaténátéwa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténá macáita Dios yáapícha. Yácata Dios ichàini manuíríca iyéerica wawàwalicu. ²¹ Dios imichàidacaté Cristo chènuniré, yá imàacacaté Cristo icùaca macái chàinisi íiwitáaná, macái íiwitáisesi íiwitáaná nacái, macái nacuèrinánái íiwitáaná nacái, macái náiwacanánái íiwitáaná nacái, macái wawàsi iyéerica nacái. Siúcáisede Cristo icùaca macáita, icùapíná macáita nacái áibaalí iwàlisàidacaalípiná macáita. ²² Dios idéca imàacaca Cristo irí macái íiwitáisewa, Cristo icùacaténá macáita. Dios idéca nacái ibàlùadaca Cristo wáiwitápupíná icùacaténá wía macáita, wía yeebáidéeyéica itàacái. ²³ Wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná cháí èeri irícu, wáiwitápucáináni yái Cristoca, yái icuèrica macáita, iyaca macáita nacái, yáaliméeri nacái imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná.

2

Salvos por el amor de Dios

¹ Bàaluité pìyacatécué iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawaná ìwalísewa píucacáinácuéwa Dios ícha. ² Pèepunicatécuéwa pibáyawaná yáapíchwawa, pimànicáinatécué càide iyúwa èeri mìnánái imàníiná, iyúwa nacái Satanás iwàwáaná, yái ichùulíerica demonionái iyéeyéica cáuli irícu, ichùulíerica nacái èeri mìnánái íiwitáise camíríyéica yeebáida Dios itàacái. ³ Càité wàyaca nacái macáita bàaluité, wía judíoca. Yá wamànicaté macáita càide iyúwaté wawàwáaná wamànica meedá macáita wawàsi Dios imáisaníerica wamànica. Wamànicaté wabáyawanáwa càide iyúwaté wáiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, iyúwaté nacái wáináidáaná wamàníinápiná. Báawacáinaté wáiwitáise, ínaté iwàwacutáca Dios yùuwichàidaca wía manuísíwata, iyúwa áibanái èeri mìnánái canánama camíríyéica judío. ⁴ Quéwa Dios iicátaté wapualé manuísíwata, yáté máini cáinináca iicáca wía. ⁵ Ewitaté wàyacáaníta càide iyúwa yéetéeyéimiwa, wáucacáinácuéwa Dios ícha wabáyawaná ìwalísewa, càicáaníta cáininácaté Dios iicáca wía. Inaté imàacacué wàyaca abédanamata Cristo yáapícha. Càité Dios yàaca wacáuca camírí imáalàawa. Pidécuéca pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha Dioscáiná imànicatécué pirí yái cayábéerica mawèníri iyú. ⁶ Wàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapícha, yái imichèericatéwa yéetácáisi ícha, íná Dios iicáca wía càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios imichàidaca wía yéetácáisi ícha, Dioscáiná idéca yàaca wacáuca wàlisà wàyacaténá

machacànñiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Dios iicáca wía nacái càide iyúwa wadéca nacáicaalí wáawinacawa Cristo Jesús yáapicha chènuniré wacùacaténá macáita Cristo yáapicha, yái yáawinéericatéwa néré icùacaténá macáita. ⁷ Càita Dios idéca imànica walí yéewacaténá yáasáidaca càiripináta cáinináca iicáca wía manuísíwata èeri càmíiri imáalàawa, yáasáidacaténá nacái imànínáca walí cayábéeri mawèñiri iyú Cristo Jesús yéetácáinatéwa wáichawalíná, yái wàyéerica abédanamata yáapicha. ⁸ Dios idéca iwasàacuéca pía yàasu yùuwichàacáisi íicha, Dioscáiná imànicatécué pirí yái cayábéerica mawèñiri iyú peebáidacáinatécué Cristo Jesús. Càmitacué pialimá píibaidaca ìwalínápiná peedacaténacué piríwani yái iwasàanacuéca pía. Néese Dioscata yái yèericuéca piríni mawèñiri iyú. ⁹ Canáca wáaliméeri wamànica Dios iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, íná càmita yéewa canùmaséeca wía ìwali, cachàinicaténá waicáca wíawawa áibanái íicha. ¹⁰ Yácáiná Dioscata yái idábéerica wía wàlisàì iyú wàyacaténá abédanamata Cristo Jesús yáapicha yéewanápiná wamànica cayábéeri càide iyúwaté Dios íináidáanáwa bàaluité wàwali wamànínápinaté cayábéeri.

La paz que tenemos por medio de Cristo

¹¹ Iná piwàwalicué càinácaalíté pìyáaná bàaluité. Càmitacué judío pía íná judíonái náimacuéca pìwali “càmíiyéi imàni circuncisión”, níacáiná judíonái namànica circuncisión asíanái íimami ìwali. Yá náimaca nalíwáaca “wía imàníiyéica circuncisión”, náimaca. Iná báawaca judíonái iicáca càmíiyéi judío iyúwa casaquëeyéi Dios íicha. ¹² Piwàwalicué càinácaalíté pìyáaná: Bàaluité càmitacué pialíawa Cristo ìwali. Càmitacué Israel itaquénáinámi yéená pía. Càmitacué Dios imànité píapicha wawàsi imànicaténaté pirí cayábéeri càide iyúwaté imàníná wawàsi israelitanái yáapicha. Piyacatécué cháì èeri írìcu canéeyéitaté icuèriná Dios, càmítaté nacái pialíawa Dios ìwali. Canátatécué pirí abéeri iyúudèeripinacué pía. ¹³ Quéwa Cristo Jesús íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali, yáté yéetácawa wáichawalíná. Inacué siúcáisede pìyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Píacué càmíiyéica judío, ìyéeyéicaté iyúwa yúuquëeyéiwa Dios íicha, Dios idéca imawiénidacuéca iríwa pía, Cristo Jesús yéetácáinatéwa píchawalínacué. ¹⁴ Cristo imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Abéerita wenàiwica íiwitáaná imànica wía, wía judíoca, píacué nacái càmíiyéica judío. Cristo imáalàidacaté wáicha nacái canánamani yái wàuwidéyacáanáca wía càide iyúwa idéca nacáicaalí imáalàidaca manuíri iwáiná ìyéericaté bamuchúamibàa wáicha. ¹⁵ Cristo imáalàidacaté iiná iyúwani, yái wàuwidéyacáanáca yéetácáinatéwa cruz ìwali. Bàaluitécáiná Dios ichùulàca israelitanái imànínápiná madécaná càulenéeri wawàsi masacàacaténaté Dios iicáca náiwitáise. Quéwa Cristo yéetácatéwa imáalàidacaténá ichàini, yái tàacáisi bàaluisàimica, íná Cristo idéca iwasàaca macái wenàiwicanái. Yá imàacaca wàyaca càide iyúwa abéerita wenàiwica íiwitáaná wàlisàna, wía judíoca, píacué nacái càmíiyéica judío, wàyacaténá abédanamata Cristo yáapicha. Càité imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. ¹⁶ Cristo yéetácáinatéwa cruz ìwali, yá imáalàidacaté wàuwidéyacáanáwa, wía pucháiba íiwitáaná wenàiwicaca. Yá Cristo imàacaca cayábaca wáapicha Dios, yá idéca imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica.

¹⁷ Cristo yàanàacaté chènuniise icàlidacaténá walí macáita yái cayábéeri tàacáisica wáalíacaténáwa càinácaalí yéewa cayábaca wáapicha Dios, píacué càmíiyéica judío ìyéeyéicaté iyúwa yúuquëeyéiwa Dios íicha, wía nacái judíoca, yáaliyéicatéwa Dios íináwaná ìwali. ¹⁸ Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná cayábaca wáapicha Wáaniri Dios, macáita wía, píacué nacái, Espíritu Santo iyúudàacáiná wía macáita. ¹⁹ Iná càmitacué pìya iyúwa canéeyéi yàasu cáli, iyúwa nacái càmíiyéi wéenanái, píacué càmíiyéica judío, néese pìyacuéca wáapicha iyúwa wàasu cáli néeséeyéi, wía Dios yàasu wenàiwicaca, yá Dios yéenibecuéca pía wáapicha. ²⁰ Càicué pía wáapicha iyúwa capíi ibàluèricawa cachàiníiri íba íinata. Níara apóstolca, profetanái nacái, càica níade iyúwa cachàiníiri íba capíi ibàluèricawa íinata, nacàlidacáinaté tàacáisi Dios inùmalicuise quéechatécáwa,

yéewacaténá wenàiwicanáí yeebáidaca Jesucristo itàacái. Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa capíi yàasu íba cachàiníiri náicha canánama, máiníiri iwàwacutácawa capíi irípiná, Wáiwacalicáináni, yái Jesucristo wàyéerica abédanamata yáapicha. ²¹ Càide iyúwa wenàiwicanáí ibàlùadacaalí íba icapèená, càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwàwacutá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca macáita càide iyúwa wamànica nacáicaalí templo abéta Wáiwacali irípináwa, wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. ²² Iná píacué iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, abédanamacué píiwitáise píapichawáaca yéewanápinácué píyaca càide iyúwa templo Dios iyéerica irícu, Espíritu Santo iyacáinácué piwàwalícu.

3

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

¹ Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú, píacué càmfíyéica judío, íná yéewa presoca núa, núa Pablo, nucàlidacáiná Cristo Jesús itàacái càmfíyéi judío irí. ² Núalíacawa pidécuéca péemíaca nuináwaná ìwali Dios imànínáté nulí cayábéeri mawèníiri iyú ichùulianáté nucàlidáanápínácué pirí itàacái, píacué càmfíyéica judío. ³ Dios idéca imàacaca núalíacawa càinácaalíté íináidacawa imànínápiná, càmfírité imàaca áibanáí yáalí ìwali. Dios idéca imàacaca núalíacawa, yá nudéca nucàlidacuéca piríni maléenéeri cuyàluta irícu. ⁴ Piléecaalícuéni, yásí píalíacuéwa núalíacawa ìwali yái tàacáisi Dios ibèericaté áibanáí ícha, Cristo yáasáidéerica nulí. ⁵ Bàaluité Dios càmita imàaca wenàiwicanáí yáalíacawa yái tàacáisi ìwali, quéwa Dios idéca imàacaca Espíritu Santo yáasáidaca nalíni, níái Dios yàasu apóstolca, profetanáí nacái, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuíse siùcade. ⁶ Yácata tàacáisi ibàacanéeri: Níái càmfíyéica judío, neebáidacaalí yái tàacáisi cayábéeri íméerica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwicanáí Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yá Dios imànínáca nalíwa cayábéeri manuísíwata abédanamata càide iyúwa imàníná cayábéeri judíonáí irí, cawínácaalí yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, nàyacáiná iyúwa abéeri wenàiwica íiná, yái Cristo íináca, judíonáí yáapicha, Dioscáiná idéca imànica wawàsi nacái càmfíyéi judío yáapicha imànínápiná nalí cayábéeri nàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, càide iyúwa Dios imàníná cayábéeri judíonáí irí.

⁷ Dios idéca imànica nulí càiri cayábéeri mawèníiri iyú: Imàacaca nuíbaidaca irípiná nucàlidacaténá yái tàacáisica. Càité Dios imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú, ichàiniadaca nacái núa íiwitáise cachàiníiri iyúwa. ⁸ Núacata yái càmfírca cachàini náicha canánama Dios yàasu wenàiwicaca, quéwa Dios idéca imànica nulí càiri cayábéeri mawèníiri iyú: Imàacaca nucàlidaca cayábéeri tàacáisi càmfíyéi judío irí, yái tàacáisi icàlidéerica walí máiní cayábéerica Cristo íiwitáise, imàni nacái wenàiwica irí cayábéeri manuísíwata. Canácata wenàiwica yáaliméeri iputàaca yái cawèníirica Cristo idènièrica, yá nacái cayábéeri manuírca Cristo imànírca wenàiwicanáí irí. ⁹ Yácata Dios, yái idàbéericaté macáita, idéca ichùuliaca nucàlidáanápíná macái wenàiwica irí càinácaalíté Dios íináidacawa ibàacanéeri iyú bàaluitésíwa, yái tàacáisi Dios ibèericaté bàaluitésíwa. ¹⁰ Càité Dios imànica yéewanápiná macái ángel íwacanánáí iyéeyéica chènuniré, demonio íwacanánáí nacái icuèyéica yàasu cáliwa cáuli irícu, náalíacawa átata cayábéeri iyú máiní cáalíacáica Dios áibanáí ícha canánama imànicaténá macái íiwitáanáta càulenéeri wawàsi. Càì nadéca náalíacawa naicácáiná Dios imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, macáita wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹¹ Dios idéca imànica càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté. Yá Wáiwacali Jesucristo idéca imànica macáita cayábéeri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná Wáiwacali imànica. ¹² Néese wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, yá macàaluínináta wasutáca wíawawa Dios ícha wamawíenidacaténáni. Yá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali wasutácaténá ícha weebáidacáiná Cristo itàacái. ¹³ Iná nusutácué pícha wawàsi manuísíwata càmfínápinácué píináidáaníwa ìwalíse yái nùuwichàanácuécawa píwalíse

nucàlidacáiná té pirícué Dios itàacái. Néese pichàiniadacué piwàwawa, yácáiná yái nùuwichàanácawa imàacaca áibanái iicácuéca pía cáimiétaquéri iyú.

El amor de Cristo

¹⁴ Iná nubàlùacawa nùulù ipùata iyúwa Wáaniri Dios irí nùacaténá icàaluíniná. ¹⁵ Macáita Dios yàasunái ìyéeyéica cháí èeri irícu, nía nacái ìyéeyéica chènuniré, Dios idéca idàbaca nía. ¹⁶ Yái Wáaniri Dios, máini cachàinica íiwitáise náicha canánama, icànéeri nacái mèlumèluíri iyú mamáalàacata, imàníiri nacái walí cayábéeri mawèníiri iyú càiripináta cà míiri imáalàawa. Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué ichàini-adáanápíná píiwitáise manuísíwata Espíritu Santo ichàini manuíri iyú. ¹⁷ Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápíná peebáidaca Cristo itàacái yéewanápinácué Cristo ìyaca piwàwalícu. Càipínácué cachàinica píiwitáise Cristo ìwali càide iyúwa manuíri àicu idènìacaalí ipìchuwa depuíwalé cáli irículé, cáininácaténácué piicáca Dios, áibanái nacái. ¹⁸ Yásí píalimácué píalíacawa náapicha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo itàacái cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté, àta siùca nacáide, càiripinátawa, cà míiri imáalàawa, yácáiná àta alénacaalí wàacawa, néréta nacái cáinináca Cristo iicáca wía. ¹⁹ Iná nusutácué Dios íicha pirípiná píalíacaténáwa cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, máini manuíri íicha yái wáaliméerica wáalíacawa càinácaalí imanúica. Càicué nusutáca píri Dios ìyáanápínácué piwàwalícu manuísíwata icùacaténácué píiwitáise macáita, yái Dios máiniíríca cayábaca náicha canánama.

²⁰ Siùcade, wàacué Dios irí cayábéeri, yái cachàiniíríca íiwitáise náicha canánama, yáaliméerica imànica walí cayábéeri máinisíwata manuíri cachàiniwanái íicha yái wasutéerica, manuísíwata íicha nacái yái wáináidéericawa, yái Dios ichàiniadéerica wía ichàini iyúwa ìyéerica wawàwalícu. ²¹ ¡Wàacué Dios irí cayábéeri wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, ìyéeyéica abédanamata yáapicha! ¡Wàacué irí cayábéeri càiripináta èeri cà míiri imáalàawa! Báisíta, amén.

4

Unidos por el Espíritu

¹ Iná núaqueí presoíri nucàlidacáiná Wáiwacali itàacái, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pìyáanápínácué machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná nàyaca cawinácaalí Dios imáidéeyéica yàasunáipínáwa, Dioscáiná idéca imáidacuéca pía. ² Picácué cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha. Picácué calúa píiwitáise, néese iwàwacutácué casímáica píiwitáise áibanái yáapicha. Cáininácué piicáyacacawa píidenàcaténácué píuwichàanáwa matuñbanáiri iyú áibanái imànicaalícué píri báawéeri. ³ Píalimáidacué macái pichàini iyúwa yéewanápinácué abédanamata píiwitáise píapichawáaca, càide iyúwacué Espíritu Santo iyúudàaná pía, yéewanápinácué pìyaca matuñbanáiri iyú píapichawáaca iyúwa abéeri wenàiwica. ⁴ Weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái, íná càica wíade iyúwa Cristo iiná, yái abéerita iináca ìyéerica cháí èeri irícu. Abéericata nacái yái Espíritu Santoca. Càita nacái Dios idéca imáidaca wía abédanamacaténá wáiwitáise wacùanápíná abéerita yái iwasàanápínáca wíawa yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ⁵ Iyaca walí abéerita Wáiwacali. Weebáidaca abéerita tàacáisi. Iyaca abéerita wabautizáanáwa. ⁶ Iyaca abéerita Dios, yái Wáaníríca macáita, yái icuèrica wía macáita, iyúudèerica nacái wía macáita, ìyéerica nacái wawàwalícu macáita. ⁷ Quéwa Cristo idéca imàacaca walí wáalimáwanama cayábéeri chàinisi wamanùbaca nacáitawa, càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni, wáibaidacaténá irípiná, wamànicaténá irí wáibaidacaléwa wáalimáwanama. ⁸ Iná càì íimaca yái Dios itàacáica áiba profeta itànèericaté Cristo ìwali: “Imichàacatéwa chènuniré, itéeri yáamiwáisewa yùuwidenáíwa, manùbéeyéi presoíyéica idacuèyécawa. Idéca yàaca cayábéeri chàinisi wenàiwicanái irí náibaidacaténá irípiná”, íimaca yái tàacáisca.

⁹ Néeni, ḡpíalíasicué càinácaalí ímáanáquúi tàacáisi íméerica “Cristo imichàacatéwa”? Yá ímáanáca Cristo iwàlùacatéwa quéechatécáwa càliculì iriculé, infierno iriculé nacái. ¹⁰ Yáí Cristo iricuèricatéwa, yácata imichèericaté nacáiwa chènuniré Dios yàatalé, yáí cáli chènuníseerica náicha canánama, icùacaténá macáita Dios yáapicha, cáimiétacanéri iyú, mèlumèlufrì iyú nacái. Càité Cristo imànica ipuníadacaténaté macáita íiwitáise iyúwa. Iná yéewa ìyaca macáita, icùaca nacái macáita depuúwalé náicha canánama àta chènuníise náicha canánama nacái, yácáiná Dioscani yáí Cristoca. ¹¹ Cristo imàacacaté walí cayábéeri chàinisi wáalimáwanama wáibaidacaténá irípiná. Idéca imàacaca abénaméeyéi wéená apóstolnáipiná nía, ibànùacaténá nía madécaná yàcalé néré nacàlidacaténá iináwaná ìwali. Idéca imàacaca abénaméeyéi wéená profetanáipiná nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicuise; Cristo imàacaca abénaméeyéi wéená icàlidaca yáí cayábéeri tàacáisica íméerica Cristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; Cristo idéca imàacaca abénaméeyéi wéená pastornáipiná nía nacùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo itàacái abéeri yàcalé mìnánái. Imàaca abénaméeyéi yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. ¹² Càita Cristo idéca ichàinidaca wía, wía yàasu wenàiwicaca wáibaidacaténá irípiná, wayúudàacaténá áibanái, wamichàidacaténá nacái náiwitáise níái yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí èri iricu. ¹³ Iwàwacutácué càí wamichàidaca wáiwitáisewáaca àta weebáidacataléta abédanama Dios liri itàacái tàì íméeri iyú, àta nacái wáalíacatalétawa Dios liri ìwali báisíiri iyú càide iyúwa íiwitáise iyáaná. Càipiná cachàini yàacawa wáiwitáise Cristo íiwitáise iyú iyúwa béeyéi wenàiwica àta wáalimáacataléta wàyaca machacàníiri iyú, cáalíacáiri iyú nacái càide iyúwa Cristo iwàwáaná wàyaca. ¹⁴ Càicaalí wàyaca, néese càmita wèepunípináwa càide iyúwa sùmanái iwènúadéeyéica ráunamáita íiwitáisewa madécaná yàawíría, càiyéide iyúwa ída cachàiníiri cáuli, màladàca nacái iwatèeyéica. Càmita wamàacapiná macái wàlisài tàacáisi iméeráidaca wía Dios íicha càide iyúwa cáuli itécaalí cáli ichùmalé déeculé. Càmita wabatàapiná nachìwáidaca wía níara cachìwéeyéica imàníiyéica càide iyúwa cachìwéeri tàacáisi ímáaná. ¹⁵ Néese iwàwacutá cáinináca waicáca áibanái wataánicaténá nalí éeréeri iyú wacàlidáanápíná nalí yáí báisíiri tàacáisica yéewanápíná wadàwinàidaca wáiwitáisewa Cristo íiwitáise iyú càide iyúwa béeyéi wamànicaténá càide iyúwa Cristo iwàwáaná, wáiwitápucáináni, wía yeebáidéeyéica itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èri iricu. ¹⁶ Iná macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái càiyéide iyúwa Cristo iiná, wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, wáiwitápucáináni. Abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná. Yá nacái cachàinicaalí macái wéená íiwitáise Cristo ìwali, wáibaidacaalí cayába Cristo irípiná nacái, yásí cachàinica wáiwitáise yàacawa macáita, wamichàida nacái wáiwitáisewáaca cáininácaténá waicáyacacawa.

La nueva vida en Cristo

¹⁷ Yácata tàacáisi núuméericuéca pirí, nuchùulièricuéca iyú pía nacái Wáiwacali íipi-dená ìwali Wáiwacali ichùuliacáináté nucàlidáanápínácué piríni: Picácué pìya quirínama càide iyúwa áibanái iyáaná càmiyyéica yeebáida Dios itàacái, imàníiyéi nacái càide iyúwa ímáaná áiba íiwitáisesi canéerica iwèni. ¹⁸ Catáca meedá náiwitáise nabáyawaná ìwalísewa. Canáca nacáuca wàlisài càmiiri imáalàawa Dios yèerica wenàiwica irí, càmicáiná náalía Dios ìwali. Càmita náalía Dios ìwali matuícáiná náiwitáise. ¹⁹ Dàalaca náiwitáise ichàbanamawa, càmita quirínama báica nía nabáyawaná ìwalísewa, càmita nacái achúma nawàwa ìwali. Càmita quirínama náináidacawa napíchaléwa nabáyawaná ìwaliwa, nadéca namàacaca níawawa namànicaténá náapichawáaca máini báawéeri wawàsi nainá iyúwa áibanái yàacuésemi, yá namànica casaquèeri wawàsi macái íiwitáanáta máiwitáiseeri iyú nasíimáidáanápíná níawawa. ²⁰ Quéwa càmitatécué píalía Cristo ìwali pìyáanápínácué meedá iyúwa nàyaná, níái càmiyyéica yáalíawa. ²¹ Núalíacawa pidécuéca péemíaca Cristo iináwaná ìwali, idéca nacái Cristo yéewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càirínácaalí yáí báisíiri tàacáisica. ²² Píucacué píichawa píiwitáise bàaluisàimiwa yáí iyúwaté pìyáaná bàaluité, yáí píiwitáise yáaséerimica.

Bàaluité piwàwacatécué pimànica yáì càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica, ínáté píiwitáise bàaluisàimi ichìwáidacatécué píá. ²³ Pimàacacué Dios iwàlisàidaca píiwitáise piwàwallicu. ²⁴ Piyacué píiwitáise wàlisàì yáapichawa, yáì píiwitáiseecuéca Dios idàbéer-icaté, Dios íiwitáise inacáiripiná pìyacaténacué machacàníiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacáì càide iyúwa báisíiri tàacáisi ímáaná.

²⁵ Iná picácué pitàaní pichìwawa áibanái irí. Néese pitàanicué báisíiri iyúta piríwáaca iwàwacutácáiná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wíacáiná canánama wáal-imáwanama, abéeri Cristo iiná ìwalíiséerica wía, yáì Cristo iiná ìyéerica cháì èeri iricu.

²⁶ Calúacaallicué píá, picácué pimàni pibáyawanáwa, néese piúcacué píichawa pilúawa ipíchawáise èeri iwàlùacawa; pimàacacué caquialéta nacáì piwàwawa íicha càirínácaalí báawéeri áibanái imàníiri pirí. ²⁷ Calúacaallicué píá déecuíri iyú, yásí màulenáca Satanás yáalimáidacuéca píá, pimànínápinacué pibáyawanáwa.

²⁸ Cawinácaalí péenacué cayéedéeri, iwàwacutá iyamáidaca iyéedùaca íibaidacaténá machacàníiri iyú icáapi iyúwa yéewanápiná idèniaca yàasuwa cayába iyúudàacaténá catúulécaneyéi wenàiwica.

²⁹ Picácué pitàaní báawéeri wawàsi ìwali, néese pitàanicué cayábéeri wawàsi ìwali, càirínácaalí wawàsi iwàwacutéerica wenàiwicanái yéemíaca, abéerita yáì wawàsi iyúudèeripináca wenàiwica yéemièyéicuéca picàlidáaná, pimichàidacaténacué náiwitáise, yéewanápiná Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú ìwalíise yáì picàlidéer-icuéca nalí. ³⁰ Picácué pitàaní báawéeri wawàsi ìwali ipíchanacué achúmaca pimànica Espíritu Santo iwàwa, yáì Dios mabáyawanéerica. Yáì Espíritu Santoca idéca iwàlùacuécawa piwàwalliculé yáasáidacaténacué Dios yàasunáica píá. Càipiná Espíritu Santo imànica èeri imáalàacaalípináwa, Dios iwasàacaalípinacué píawa macáì yúuwichàacáisi íicha.

³¹ Piúcacué píichawa yáì báawáanáca piicáyacacuécawa. Piúcacué píichawa pilúawa. Picácué picúisáyacacawa, càita nacáì picácué pitàaní áibanái ìwali báawéeri iyú; càita nacáì piúcacué píichawa macáita píiwitáise báawéeriwa. ³² Néese cayábacué píiwitáise píapichawáaca, càita nacáì catúulécaneyéi piicáyacacawa, pimàacacué piwàwawa íicha càirínácaalí báawéeri péenasàiri imàníirica pirí, càide iyúwa Dios imàacáanáte iwàwawa wabáyawaná íicha Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná.

5

Como deben vivir los hijos de Dios

¹ Píacué Dios yéeni-beca, cáininéeyéica Dios iicáca, pìyacué càide iyúwa Dios iyáaná. ² Cáininacué piicáyacawa, càita nacáì cáininacué piicáca Dios, áibanái nacáì, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, yá imàacacaté icáucawa yéetácáténátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio. Yá casímáicaté Dios iicáca Cristo cáininacáinaté Cristo iicáca wía imàacáanápinaté icáucawa wáichawalíná. Dios iicáca Cristo yéetáanáwa iyúwa cayábéeri ofrenda, sacrificio nacáì neeméerica pumèníiri isàni yáapicha.

³ Píacué nuénanáica, Dios yàasunáicáinicué píá, íná iwàwacutácué canácatáita piimá áiba wenàiwica yáapicha càmíirica pinírisíwa, càmíichúaca nacáì píinusíwa. Càita nacáì iwàwacutácué canácatáita pimàni casaquèeri wawàsi piiná iyúwa, càita nacáì picácué piwàwa piasupináwa áibanái yàasu. ⁴ Picácué picàlida casaquèeri tàacáisi. Càita nacáì picácué picàlida tàacáisi canéeri iwèni càide iyúwa máiwitáiseyéi. Càita nacáì picácué piicáaní casaquèeri tàacáisi ìwali. Macáì tàacáisi casaquèeri, càmíita iyúudàa wenàiwica. Néese, cayába cachàiníwanái piacaallicué Dios irí cayábéeri. ⁵ Dios imàacápiná walí cayábéeri cawèníirica, wía Dios yéeni-beca áiba èeriwa wawàlùacaalípináwa chènuniré, yáì yàcalé Cristo icùacataléca macáita Dios yáapicha. Quéwa píalíacuéwa canácata néená iwàlùèeripináca néré, ibatàa abéeri néená piná, cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Cristo itàacáì, nía nacáì iiméeyéica áiba yáapicha càmíirica nanírisíwa, càmíichúaca nacáì náinusíwa, nía nacáì imàníiyéica casaquèeri wawàsi iiná iyúwa, nía nacáì iwàwéeyéica yàasupináwa áibanái yàasu, Dios iicáciná nía iyúwa wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáiná

yéenaiwaná icàaluíniná cáininácáiná naicáca cawènfiri wawàsi Dios íicha. ⁶ Picácué pibatàa áibanái ichiwáidaca pía cachiwéeri tàacáisi iyú pimànicáichacué càiri báawéeri máinicáiná báawaca Dios iicáca yái namànírica, yásí yùuwichàida níawa manuísíwata, cawinácaalí càmíiyéica imàni càide iyúwa Dios ichùulianá. ⁷ Iná picácué piacawéerida wenàiwica imàníiyéica càiri báawéeri.

⁸ Bàaluité pìyacatécué catéeri píiwitáise yáapichawa, pimànicáinatécué pibáyawanáwa, quéwa siúcáisede pìyacuéca amaléeri píiwitáise yáapichawa, pìyacuéca nacái iyúwa camalási cháí èeri irícu, pìyacáinácué abédanamata Wáiwacali yáapicha, píasáidacáinácué nacái áibanái irí cànácaalí Dios íiwitáise iyaca. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa wenàiwica amaléeyéi íiwitáise, ìyéeyéica mabáyawanéeri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. ⁹ Wèepunícaalíwa amaléeri wáiwitáise yáapichawa càide iyúwa Dios iwàwáaná wáyaca mabáyawanéeri iyú, yásí cayábéeri wáiwitáise, wáyaca nacái machacàníiri iyú, wèepuní nacáiwa càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. ¹⁰ Píalimáidacué pimànica yái casímáirica Wáiwacali iicáca. ¹¹ Picácué pimàni pibáyawanáwa canéerica iwèni náapicha níara áibanái yèepuníiyéicawa catéeri íiwitáise yáapichawa, càmíiyéica yáalíawa Dios ìwali, néese píalàacué nía náalíacaténáwa báawaca Dios iicáca yái namànírica. ¹² Iwàwacutácué píalàaca nía namàcáanápíná náichawa yái báawéerica namànírica, máinicáiná báawacani yái namànírica nainá iyúwa ibàacanéeri iyú áibanái íicha, iná báica natàanica ìwali. ¹³ Quéwa píalàacaalícué nía Dios itàacái iyú, yásí náalíacawa namànica nàacawa nabáyawanáwa. ¹⁴ Iná càì íimaca áiba tàacáisi:

“Pía yèepuníiricawa íiwitáise catéeri yáapichawa, pimànicáiná pibáyawanáwa matuñbanáiri iyú Dios íicha, càica píade iyúwa wenàiwica iiméerica ìyaca, iyúwa nacái yéetéerimiwa; iná iwàwacutá píwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íichawa càide iyúwa wenàiwica icawàacaalíwa idapùle íichawa, iyúwa nacái yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi íicha, yásí amaláca Cristo imànica píiwitáise pìyacaténá machacàníiri iyú Cristo icamaláná irícu”, íimaca yái tàacáisica.

¹⁵ Iná píicácué píichawa cayába, picùacué píawawa pìyacaténácué machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué píya càide iyúwa máiwitáiséeyéi wenàiwica, néese pìyacué cáalíacáiri iyú. ¹⁶ Picácué píuca èeri máiwitáiséeri iyú, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri èeri imanùbaca, idècunitàacá wáyaca cháí èeri irícu ipíchawáise èeri imáalàacawa, máinicáiná èeri mìnáná imànica ibáyawanáwa siúcade. ¹⁷ Picácué máiwitáise pía, néese péewáidacuéwa píalíacaténácuéwa cànácaalí Dios iwàwáanácué pimànica. ¹⁸ Picácué picàma ipíchanácué píalàidaca píawawa máiwitáiséeri iyú, néese pimàacacué Espíritu Santo icùaca píiwitáise manuísíwata pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹⁹ Pitàanícué piacawa píríwáaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Pimichàidacué píiwitáisewáaca salmos iyú, himnos iyú nacái, cantos iyú nacái ichàiniadéeyéica wáiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú. Picántàacué manuísíwata casímáiri iyú Wáiwacali irí, píacué nacái irí cayábéeri. ²⁰ Píacué mamáalàacata Wáaniri Dios irí cayábéeri ìwali yái macáita imàaquéericuéca pírí. Píacué Dios irí cayábéeri Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali, pìyacáinácué abédanamata Jesucristo yáapicha.

La vida familiar del cristiano

²¹ Cáimiétaquéeri iyúcué píicáyacawa, péemíacué píríwáaca nacái píacaténácué Cristo icàaluíniná.

²² Píacué inanái caníriiyéica, pimànicué càide iyúwa piníri ichùulianá pía, pimànicaténácué càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. ²³ Iwàwacutácué peebáidaca piníri itàacáiwá Dioscáiná idéca imàacaca píiwitápupináni, yái pinírica, càide iyúwa Dios imàacáaná wáiwitápupiná yái Cristoca, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Cristo idéca nacái iwàsàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wía càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí èeri irícu. Càica wíade iyúwa Cristo iiná wáyacáiná abédanamata Cristo yáapicha.

²⁴ Néese càide iyúwa iwàwacutáaná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái wamànica càide

iyúwa Cristo ichùulianá wía, càita nacái píacué inaná canìríiyéica iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwa pinìri ichùulianá pía.

²⁵ Píacué aslanái cáinuíyéica, iwàwacutácué cáinináca piicáca píinuwa, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, wía yeebáidéeyéica itàacái. Yá Cristo imàacacaté icáucawa yéetáanápínátéwa wáichawalíná. ²⁶ Cristo imànicaté càì yeedácaténá wía yàasunáip-ináwa idécanáamité masacàaca imànica wáiwitáise báawéeri íicha itàacái iyúwa wabautizácaalítéwa wáasáidacaténáté weebáidaca itàacái. ²⁷ Cristo imànicaté càì yéewanápiná imàacaca wabàlùacawa ípunita chènuniré icànèeyéipíná mèlumèlúiri iyú, cayábéeyéi iicácanáwa, canéeyéi ibáyawaná ibatàa achúmèerína piná, néese mabáyawanéeyéi Cristo irípiná, wía yeebáidéeyéica itàacái. ²⁸ Asiali idèniacaalí ínuwa, yá iwàwacutá cáinináca iicáca úa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Cawinácaalí cáininéerica iicáca ínuwa, imànica ìyaca iríwa cayábéeri, Dios iicácáiná níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica. ²⁹ Canáca asiali báawéeri iicáca iináwa, néese icùaca iináwa yàacási iyú, bàlesi iyú nacái. Càita nacái iwàwacutá asiali iicáca ínuwa càide iyúwa iicáaná iináwa, icùacaténá úa cáininéeri iyú, càide iyúwa Cristo icùaná wía cáininéeri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacái. ³⁰ Cristo icùaca wía wàyacáiná iyúwa iiná cháì èeri irícu. Wía nacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìwalíséeyéi, wía yeebáidéeyéica itàacái wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha càide iyúwa inaná ùyáaná abédanamata unìri yáapichawa. ³¹ Dios itàacái icàlidacaté walíni, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inù-mallicúise. Iimaca: “Iná asiali yàacawa yáaniri íchawa, yáatúa íicha nacáiwa, ìyacaténá abédanamata ínu yáapichawa. Néese idécanáami asiali iimáca úapicha, yásí Dios iicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica”, càì íimaca. ³² Máiní iwàwacutá wawàwalica yái cayábéeri tàacásica Dios yáasáidéerica walí asiali ìwali ínu yáapichawa, quéwa nuwàwa nuéwáidacuéca pía comparación iyú, Cristo ìwali, yàasu wenàiwicanái yáapichawa nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. ³³ Iná nucàlidacuéca pirí àniwani, iwàwacutácué macáita péená cáinináca iicáca ínuwa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Càita nacái píacué canìríiyéica, iwàwacutácué piicáca pinìriwa cáimiétaquéeri iyú, pimànicué nacái càide iyúwa ichùulianá pía.

6

¹ Píacué sùmanái, peebáidacué càide iyúwa pisèená ichùulianácué pía píasáidacaténácué cáinináca piicáca Wáiwacali, cayábacáiná pimànicaalícué càì. ²⁻³ Iyaca abéeri ichùuliacanási máiníricué iwàwacutá piwàwalica, icàlidéericuéca pirí càinácaalí Dios ichùulianá pimànica. Dios íimacaté cáimiétacanéeri iyú imànínapíná cayábéeri nalí cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacásica ímèerica: “Píacué nacái píaniri íimiétacanáwa, píatúa íimiétacaná nacáiwa, casíimáicaténácué piwàwa, pìyacaténácué nacái madécaná èeri cháì èeri irícu”, càité íimaca yái Diosca.

⁴ Néenicué pía quénibéeyéica, picácué pichùulla péenibewa lúasi iyú mamáalàacata ipíchanácué píalimáidaca piicáwa nía àta calúacataléta náiwitáise. Néese pidàwinàa nía neebácaténá pitàacái. Péewáidacué nía nacái, píalàacué nía, pimicháidacué nacái náiwitáise neebáidacaténá Wáiwacali itàacái, cáininácaténá nacái naicáca Wáiwacali.

⁵ Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca íibaidéeyéica mawèníri iyú, peebáidacué píiwacanánái itàacáiwa ichùulièyécúéca pía cháì èeri irícu. Píacué náimiétacaná, nacàaluíniná nacái, báisíiri iyú. Píibaidacué nalí cachàiníri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Cristo irípiná. ⁶ Píibaidacué nalí cayábéeri iyú càiripínáta, cànírica abéta naicáidacaalícué pirí cayábacaténácaíta naicácué pía meedá, néese píibaidacué iyúwa Cristo yàasu wenàiwica íibaidéeyéica irípiná, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná macái pichàini iyúwa báisíiri iyú. ⁷ Pimànicué píibaidacaléwa casíimáiri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali irípiná, cànírica èeri mìnánái irí meedá. ⁸ Càicué píibaida píalíacáinácuéwa Wáiwacali yàanápíná walí cawèníyeyéi wamanùbaca nacáitawa ìwalíse yái cayábéerica wamànírica, áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía íibaidéeyéica mawèníri iyú, càita nacái wèpunícaalíwa máiwacalináwaca.

⁹ Píacué wenàiwica íiwacanánáica, pimànicué cayábéeri pìasu wenàiwicanáí iríwa càide iyúwa nuchùullianá nía náibaidáanápínacué pírí cayába. Picácué pibáulia picapèedáidáanápíná nía náibaidacáténacué pírí cachàiníiri iyú. Piwàwalicué Wáiwacali chènuníiséeri ichùulliacuéca pía, càita nacái ichùulliacué pìasu wenàiwica, cáininácáiná Wáiwacali iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, càmita nacái iicá abéeri wenàiwica iyúwa cayábéeri áibanái íicha.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰ Néese nuénánái, cachàinicué píiwitáise Wáiwacali ìwali, íiwitáise manuírí iyú. ¹¹ Càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí ibàlewa dàaléeri hierro nacáiri ipíchaná yùuwidenái isutàacani, càita nacái picùacué píawawa Dios ichàini iyú macáita. Peedácué píríwa Dios íicha píiwitáise ibàllianápínáwa hierro nacáiri cachàinacáténacué píiwitáise macàaluínináta Satanás íipunita, càide iyúwa úwisàiri ibàlùacaalíwa tàì íiméeri iyú yùuwidenái íipunitawa. Iwàwacutácué cachàinica píiwitáise Dios ichàini iyú ipíchaná yái icháawàidéerica wía íipidenéeri Satanás imawèniadacuéca pía, yái cachìwéerica yáalimáidéerica wenàiwica namàinínápíná nabáyawanáwa. ¹² Càmicáiná wamàni úwi èeri mìnánái íipunita, néese wamànica wàacawa úwi náipunita níara canéeyéica iiná, canéeyéica yáapi, demonio íiwacanánáica cáuli irìcuíyéica, níai báawéeyéica ángel ichùulliyéica èeri mìnánái catéeyéi íiwitáise. ¹³ Iná peedácué píríwa píiwitáise ibàllianápínáwa hierro nacáiri, Dios imàaquéericuéca pírí cachàinacáténacué píiwitáise càinácaalí báawéeri èeri náalimáidacatáitacué pía. Màulenácaalícué pimànica píiwitáisewa ùwicái piná, yásí píalimácué pibàlùacawa tàì íiméeri iyú Satanásnáí íipunita yéewanápínacué càmita pimàni pibáyawanáwa.

¹⁴ Càide iyúwa úwisàiri ibàlùacaalíwa tàì íiméeri iyú yùuwidenái íipunitawa, càita nacái cachàinica píiwitáise Wáiwacali ìwali mamáalàacata ipíchanacué Satanás imawèniadaca pía. Càide iyúwa úwisàiri idacùacaalí ìwallabàawa yàasu cinturónwa ipíchaná ibàle hierro nacáiri icaláacawa íicha, càita nacái picùacué cayába píawawa báisíiri tàacáisi iyú. Yái úwisàiri ìwalica ìwallabàawa dàaléeri ibàlewa yùucutalìcubàawa ipíchaná yùuwidenái isutàacani. Càita nacái iwàwacutácué piyaca machacàníiri iyú mabáyawanéeri iyú nacái picùacaténacué píawawa ipíchanacué Satanás imawèniadaca pía. ¹⁵ Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí izapatoníwa yéewanápíná imusúacawa caquialéta imànicaténá ùwicái, càita nacái péewáidacuéwa cayába picàlidacaténacué áibanái irí yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo imàacaca wenàiwica nàyaca matuñbanáiri iyú Dios yáapicha. ¹⁶ Máiní iwàwacutá úwisàiri icáapica yàasu manuírí escudowa, yái wawàsi dàaléerica, cáucuírí nacái úwisàiri itéerica icáapi irìcuwa ichacàidacaténá íichawa ipièrica ipualé chucùlu yeeméericawa ipìacawa ipualé. Càita nacái peebáidacué Cristo itàacái tàì íiméeri iyú picùacaténacué píawawa Satanás íicha, yái báawéerica yáalimáidéerica wía cachàiníiri iyú càide iyúwacué ichàwidàaca nacáicaalí wía chucùlu yeeméeri iyúwa, wamànicaténá wabáyawanáwa, waméyáacaténáwa weebáidaca Cristo itàacái. ¹⁷ Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ibàlliaaalí íiwitawa dàaléeri càyua nacáiri iyú ipíchaná nanúaca íiwita, càita nacái iwàwacutácué piwàwalica Cristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, íná éwitacué Satanás icháawàacáaníta piináwaná ìwali Dios irí, càicáaníta càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa. Néese càide iyúwa úwisàiri yeedácaalí espada machete nacáiri ipéliacaténá yùuwidenáíwa, càita nacái iwàwacutácué peedáca píríwa Dios itàacái, yái wacáapisàí Espíritu Santo imàaquéerica walí, péewáidacué nacáíwa Dios itàacái ìwali, píalíacaténacuéwa ìwali piwàwalicúsewa, yéewanápínacué picàlidaca áibanái íiríní. Càita píalimácué pimànica ùwicái Satanás íipunita. ¹⁸ Píacué pimànica ùwicái Satanás íipunita èeri imanùbaca: Picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios íicha. Pisutácué Dios íicha manuísíwata càiripináta, càide iyúwa Espíritu Santo iyúudàanacué pisutáca Dios íicha. Piicácué píichawa cayába, pichàiniadacué píiwitáisewa, picácué píuca piwàwawa, néese pisutácué Dios íicha nalípiná, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. ¹⁹ Pisutácué nacái Dios íicha nulípiná imàacáanápíná núalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná núumaca

nucàlidacaténá cayába yáí tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nucàlidacaténáni macàaluínináta áibanái irí, yáí tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha bàaluité quéwa yáí imàaquéerica wáalíacawa ìwali siùcade. ²⁰Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá inùmalicuise yáí tàacáisi cayábéerica. Siùcade nùyaca presoíri iyú nucàlidacáiná áibanái iríni càide iyúwa Dios ibànùaná núa nucàlidáanápínáni. Iná pisutácué Dios íicha nulípiná nucàlidáanápíná itàacái macàaluínináta.

Saludos finales

²¹ Yá nubànùacué pìatalé yáí Tíquicoca, wéenasàiri cáininéerica waicáca iyúudèeri cayába nacái wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Tíquico icàlidapínácué pirí nuináwaná ìwali, ìwali nacái yáí numàníirica. ²² Iná nubànùacué pìataléni icàlidacaténácué pirí waináwaná ìwali. Càipíná ichàiniadacué piwàwawa.

²³ Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué Wáiwacali Jesucristo nacái namàacáanápínácué pìyaca matuíbanáiri iyú, píacué macáita wéenanáica, cáininácaténácué piicáyacacawa nacái, peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ²⁴ Nusutácué Dios íicha nacái pirípiná imàníinápínácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú macáitacué píá cáininéeyéica iicáca Wáiwacali Jesucristo mamáalàacata báisiiri iyú càiripínáta.

FILIPENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Timoteo yáapicha, Jesucristo yàasu wenàiwicaca wía, íbaidéeyéica irípiná. Watànàacué pirí cuyàluta píacué Filipos ìyacàlená mìnánáica, píacué Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, macáitacué pía yeebáidéeyéica itàacái, píacué nacái ancianonáica, diácononái nacái canánama. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàniínápinácué pirí cayábéeri mawèniiri iyú, namàcáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri macái imanùbaca nusutácaalí ícha pirípinácué. ⁴ Nusutáca Dios ícha pirípinácué, yá macái yàawiríata mamáalàacata nusutácué Dios ícha pirípiná canánama casíimáiri iyú. ⁵ Casíimáicué nuwàwa pìwali piyúudàcáinácué núa nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali áibanái irí náalífacaténáwa iwàwa iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Piyúudàcatécué núa bàaluité idàbacatáisetacué péemiaca Jesucristo iináwaná ìwali àta siuca nacáide. ⁶ Bàaluité peebáidacuéca Jesucristo itàacái, yáté Dios idàbacatécué imànica íbaidacalé cayábéeriwa piwàwalicuése, yáté imàacacué pirí píiwitáise wàlisài pimànicaténácué cayábéeri. Càita nacái núalíacawa báisiiri iyú Dios imànipinácué yái íbaidacalé cayábéeriwa piwàwalicuése mamáalàacata àta imáalàidacataléta ichùnìacuéca píiwitáise cayábéeri iyú néenialípiná Jesucristo yàanàpinácaalí àniwa. ⁷ Cayábéeriquéi nuínáidáanácawa càì pìwalicué casíimáiri iyú cáininácáinácué nuicáca pía, Dios imànicáinácué pirí cayábéeri nacái càide iyúwa imàniíná nulí cayábéeri siuca idècunitàacá nùyaca cháì presoíyéi ibànàlicu, càita nacái macái yàawiríata nubàlùacaalíwa náipunita nacái níai nacuèrinánáica nucàlidacaténá nalí nuináwanáwa nuebáidáaná Jesucristo itàacái, núsáidacaténá nacái báisiiricani yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁸ Dios yáalíacawa máini cáinináca nuicácuéca pía macáita Jesucristo imàacacáiná cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata. ⁹ Nusutácué Dios ícha pirípinácué iyúudàanápinácué pía cáininácaténá piicáyacacawa cachàiniwanái mamáalàacata, imàcáanápinácué nacái cáalíacáica pía manuísíwata píalíacaténácuéwa càinácaalí Dios iwàwáaná pimànica, píalíacaténácué piicáca cayábéeri báawéeri íchaná. ¹⁰ Càita nusutácué Dios ícha pirípinácué píalíacaténácuéwa piicáca cayábéeri báawéeri íchaná, pimànicaténácué nacái cayábéeri cachàiniwanái mamáalàacata. Càicaalícué pimànica, yásí píalimácué pìyaca masaquèeri iyú, canácata yáaliméeripiná icháawàacuéca piináwaná ìwali Cristo yàanàpinácaalí àniwa. ¹¹ Pimànicué cayábéeri manuísíwata Jesucristo ichàini iyú yéewacaténá áibanái wenàiwica náináidacawa cayába Dios ìwali, natàanicaténá nalíwáaca cayábéeri iyú Dios ìwali nacái.

Para mi la vida es Cristo

¹² Píacué nuénánáica, nadéca náucaca núa presoíyéi ibànàliculé báawacáiná naicáca yái nucàlidáanáca Jesucristo iináwaná ìwali. Quéwa nuwàwacué píalíacawa macáita yái nuchàbáanácawa iyúudàaca áibanái wenàiwica nacàlidacaténá yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹³ Iná yéewa macáita wenàiwica, nía nacái úwi ìyéeyéica nacuèriná icapèe manuíri irícuwa, càita nacái macáita áibanái wenàiwica ìyéeyéica cháì yàcalé, náalíacawa nuináwaná ìwali presoca núa nuebáidacáiná Cristo itàacái. ¹⁴ Nía nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìyéeyéica cháì yàcalé, batéwa macáita nachàiniadaca náiwitáisewa idécanáami naicáca núa presoíyéi ibànàlicu. Naicáciná nuideniaca nùuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, íná cachàinica náiwitáise manuísíwata cachàiniwanái. Càmita cáalu nacàlidaca Dios itàacái, néese náibàaca nawàwawa Wáiwacali iwéré iyúudàanápiná nía nacái.

¹⁵ Báisíta abénameéyési nèewi nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca caináwanáca náicha núa. Nawàwaca namawèniadaca núa meedá. Quéwa áibanái nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri náiwitáise yáapichawa. ¹⁶ Nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cáininácáiná naicáca núa, náalíacáináwa Dios idéca imàacaca presoca núa nucàlidacaténá madécaná wenàiwica irí càníacaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁷ Quéwa níara báawéeyéica iicáca núa nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali caináwanácaténá nuícha nía. Càmita báisi nawàwa nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali, néese nawàwa meedá càulenáca cachàiniwanái namànica nulíni presocáiná núa. ¹⁸ Quéwa éwita nacàlidacáanáta Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca núa, càicáanáta càmita achúma nuwàwa ìwali. Néese casíimáica nuwàwa, càide iyúwa casíimáiná nuwàwa nacàlidacaalí Cristo iináwaná ìwali cáininácáiná naicáca núa.

¹⁹ Yá mesúnamáita casíimáica cachàiniwanái nuwàwa núalíacáináwa macáita yái namànírira iyúudàanápíná numusúacawa cayába, pisutácáinácué Dios íicha nulípiná, Espíritu Santo nacái iyúudàaca núa, yái Espíritu Jesucristo ibànuèrica yàacawéeridacaténá wía. ²⁰ Núalíacáináwa báisiiri iyú nuwàwalicuísewa Dios càmiínápíná ibáiniada núa ìwalíse yái nuebáidáanáca itàacái nucùacaténá iyúudàaca nutàanáca nalí; néese núalíacawa iyúudàanápíná núa nutàanicaténá macàaluínináta nàacuésemi macáita. Manuíca nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali iyúudàanápíná núa càide iyúwa iyúudàaná núa càiripináta núsáidacaténá cayábéeri iyú cachàiniwanái máini cayábéericani, yái Cristoca, cachàiniiri nacái íiwitáise. Càipíná Dios iyúudàaca núsáidaca cáimiéta-canéericani yái Cristoca, idècunitàacá nùyaca cháí èeri irícu, càita nacái nuétácaalíwa. ²¹ Nuwàwa núsáidaca cachàinírira íiwitáise yái Cristoca, núacáiná nudéca numàacaca núawawa Cristo irí numànicaténá abéerita càide iyúwa iwàwáaná idècunitàacá nùyaca cháí èeri irícu; néese nanúacaalí núa Cristo ìwali nuebáidacáiná itàacái, yá cayába cachàini nulíni íichéi nùyáanáca cháí èeri irícu níacáiná madécaná yáwanái wenàiwica néemiápiná Cristo iináwaná ìwali nuétáaná ìwalíse, yá nacái nùyapínáca yáapicha chènuniré. ²² Quéwa núalíacawa núalimá nuíbaidaca mamáalàacata Cristo irípiná nuyamáacaalícawa cháí èeri irícu. Iná càmita núalíawa càiriínácaalí nuwàwéeri náicha, yái nucáuca cháí èeri irícuírira, càmicaalí nucáuca chènuníseeri. ²³ Máini càulenáca núalíacaténáwa càiriínácaalí náicha nuwàwéeri numànica. Nuínáidacaalíwa abéerita nùwaliwa, yá nuwàwa nuétácawa yéewanápíná nùyaca Cristo yáapicha chènuniré cayábacáiná cachàinica nulíni nùyáanáca néeni íicha èeriquéi. ²⁴ Quéwa, nuwàwalicaalícué pía, yá núalíacawa iwàwacutácué nùyaca píapicha cháí èeri irícu, nuyúudàacaténácué pía. ²⁵ Núalíacáináwa iwàwacutáanácué nuyúudàaca pía quiríta, íná yéewa nuebáidaca nuwàwalicuísewa nùyáanápínácué mamáalàacata píapicha cháí èeri irícu nuchàiniadacaténácué píiwitáise peebáidacaténácué Jesucristo itàacái manuísíwata cachàiniwanái mamáalàacata, casíimáiri iyú nacái. ²⁶ Iná nùyapínácaalícué píapicha àniwa, yásí cáimiétaquéri iyúpiná piicáca Cristo Jesús nùwalísená, icùacáiná núa cayába.

²⁷ Péemiácué abéeri wawàsi: Máiniúcué iwàwacutáca piyaca machacàniiri iyú càide iyúwa Cristo iyáanáté, yéewanápíná áibanái iwàwaca yéemíaca Cristo iináwaná ìwali. Càita nùacaalí nupáchiacuéca pía, càmicaalícué nacái nùawa pìatalé, yá nuwàwacué nuémíaca piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, abédanamacacué nacái píiwitáise píapichawáaca Espíritu Santo ichàini iyú. Càita iwàwacutácué pimànica ùwicái Dios irípiná: Píibaidacué Dios irípiná cachàiniiri iyú píapichawáaca picàlidacaténácué macàaluínináta yái tàacásica, yéewanápíná áibanái yeebáidaca Jesucristo itàacái, yéewacaténá iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁸ Picácué máiwitáise pía picalùniwa piùwidenái ìwalísewa, ibatàa abé yàawirípiná. Piùwidenái iicácaalícué piùwidenáca piùwichàanáwa Cristo irípiná matuíbanáiri iyú, yásí náalíacawa amaléeri iyú nàuwichàanápínácawa càiripináta nabáyawaná ìwalísewa. Càipíná nacái Dios imàacacué píalíacawa Jesucristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²⁹ Dios idéca imànicuécá pirí yái cayábéerica Cristo ìwalísená: Dios imàacacué

peebáidaca Cristo itàacái, càyta nacái Dios imàacacué piùwichàacawa Cristo irípiná cháí èeri irìcu, peebáidacáinácúé itàacái. ³⁰ Píacué, núa nacái abédanamata wamànica wàacawa ùwicái Dios irípiná. Càyta wamànica ùwicái: Wàuwichàacawa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. Bàaluité piicácuéca namànica nulí báawéeri nùyacaalítécué píapicha. Pidécúéca péemiaca nuináwaná ìwali àniwa namànica nulí báawéeri mamáalàacata cháí. Càyta numànica nùacawa ùwicái Dios irípiná.

2

La humillación y la grandeza de Cristo

¹ Píacué nuénánáica, núalíacawa Cristo idéca imichàidacuéca píiwitáise, pidécúéca pichàiniadaca piwàwawa nacái cáininácáinácúé Cristo iicáca píá. Núalíacawa nacái Espíritu Santo yàacawéeridacuéca píá. Càyta nacái núalíacawa piicáanácúé áibanái ipualé, cáinináca piicácuéca nía nacái. ² Iná yéewa píalimácúé casíimáica pimànica nuwàwa pimànicaalícúé cà: Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca, píacué macáita. Cáininácúé piicáyacawa. Abédanamacué piwàwa píináidacawa, píibaidacué cachàiniíri iyú Dios irípiná macáita pimanùbaca iyúwa. ³ Picácué pimàni piríwata cayábéeri yéewanápiná meedá caináwanácúéca píá áibanái íicha; càyta nacái picácué cáimacái piicáca píawawa. Néese iwàwacutácúé piicáca píawawa iyúwa camíiri cachàini áibanái íicha. Picácué picutá cachàinicaténá pimànica píawawa áibanái íicha, néese piicá áibanái iyúwa cayábéeyéi íiwitáise píicha. ⁴ Picácué pimàni abéerita piríwata cayábéeri, néese picutácúé piyúudàacaténá áibanái, pimànicaténácúé nalí cayábéeri.

⁵ Píináidacuéwa càide iyúwaté Cristo Jesús íináidáanáwa.

⁶ Càité Cristo Jesús imànica: Ewitaté Dioscáanítani, yái Cristo Jesúsca, càicáaníta camítaté cachàini imànica yáawawa áibanái íicha macáicaténaté yàaca icàaluíniná càiride iyúwa abéeri Dios inacáiri.

⁷ Néese iwàwacáináté imànica càide iyúwaté Dios iwàwáaná, ínáté Cristo Jesús imàacaca íichawa ichàini manuíriwa, yá nacái icamalánáwa icànéerica mèlumèluíri iyú chènuniré Dios yáapicha. Yáté Cristo Jesús imànica yáawawa iyúwa Dios yàasu wenàiwica íibaidacaténá Dios irí, yá imusúacaté iicá èeri iyúwa wenàiwica.

⁸ Yèepunícatéwa iiná èeri irícuíri yáapichawa, yá ìyacaté càide iyúwa camíiri cachàini náicha canánama. Dios ichùulíacaté Cristo Jesús yéetáanápínátéwa, yá Cristo Jesús imànicaté càide iyúwaté Dios ichùulianáni. Camítaté yéetáwa càide iyúwa macái èeri mìnánái yéetáanáwa, néese yùuwichàacaté yéetácáisi máiniíri báawaca, báiri nacái wenàiwica iicáca nanúacáináténi cruz ìwali càide iyúwa nanúaná wenàiwica imànírica íbáyawanáwa manuísíwata.

⁹ Ináté idécánáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha, yá Dios imàacacaté Jesús ìyaca cáimiétacanéeri iyú áibanái íicha canánama, yéewacaténá macáita yàaca Jesús iyéininá iyúwa Dios.

¹⁰ Càité Dios imànica Jesús irí yéewanápiná macáita nàaca Jesús icàaluíniná, macáita níara ìyéeyéica chènuniré, nía nacái èeri irícuíyéica, nía nacái yéetéeyéimicawa. Càipiná nàaca Jesús iyéininá Dioscáiná idéca imàacaca cachàinicaní náicha canánama.

¹¹ Yá macáita nacàlidapíná Jesucristo ìwali Wáiwacalicaní, cachàiniírica náicha canánama icuèrica macáita. Càipiná nàaca Wáaniri Dios irí cayábéeri Jesucristo ìwali.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹² Iná píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, càide iyúwacué peebáidáanáté nutàacái nùyacaalícúé píapicha bàaluité, càyta nacái nuwàwacué peebáidaca nutàacái tàì íiméeri iyú cachàiniíwanái mamáalàacata idècunitàacá nùyaca déeculé píichacué. Jesucristo idéca iwasàacuéca píá Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, íná píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànínápinácúé càide iyúwa Dios iwàwáaná píacaténácúé iyéininá cáimiétaquéeri iyú, ipíchanácúé pimànica píbáyawanáwa. ¹³ Píalimápinácúé

cài pimànica Dioscáiná idéca imàacacué pirí píiwitáise cayábéeri yéewacaténacué piwàwaca pimànica cayábéeri, Dios nacái iyúudàacuéca pía pimànicaténacué càide iyúwa iwàwáaná.

¹⁴ Picácué pitàaní lúasi iyú, picácué nacái pitàaní piríwáaca chàinisíiri iyú, ìwalíise yái iwàwacutéericuéca pimànica, néese píibaidacué Dios irípiná píapichawáaca. ¹⁵ Pimànicué càì, yéewanápinacué canácata áibanái yáaliméeri icháawàaca píbáyawaná, càmítacué nacái pucháiba píiwitáise. Dios yéenibecáinácué pía, íná píyacué mabáyawanéeri iyú nèewi níái èeri mìnanaí báawéeyéica íiwitáise, iméerèeyéicawa. Càicuéca píade cháì èeri irìcu iyúwa dùlupùta ipucuyéicawa catéeri irìcu, píalíacáinácué Dios ìwali. ¹⁶ Picàlidacué nalí yái báisíiri tàacásica yéewanápiná nadèniaca nacáu-cawa càmíiri imáalàawa. Iná pimànicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanácué pía, yá casímáipináca nuwàwa píwalíisecué Cristo yàanàacaalípiná núalíacáináwa cawèníricani yái nuéwáidáanácuéca pía. Cawènírica nacái yái nuíbaidacaléca Dios irípiná. ¹⁷ Péemíacué comparación: Judíonái imàacacaalí pírái ofrenda iyú Dios irípiná nàacaténá irí cayábéeri, yá nàucùaca quíiréeri uva ituní cáli ínatabàa iyúwa sacrificio yéewacaténá cawèníri cachàiníwanái namànica nàasu ofrendawa Dios irípiná. Càita nacái peebáidacuéca Jesucristo itàacái, piùwichàacuécawa irípiná nacái. Yácatacué píasu ofrenda Dios irípiná. Uwé, cawàwanáta Dios iwàwaca nuétácawa Cristo ìwali càide iyúwa sacrificio íranámi imusúacaalíwa íicha cáli ínatabàa. Càita núalimácué cawènica cachàiníwanái numànica píasu ofrendawa Dios irípiná, yái peebáidáanácuéca Jesucristo itàacái, piùwichàanácuéwa irípiná nacái. Quéwa éwita nanúacaalí núa, càicáaníta casímáica núa, nuyanídacawa píapichacué nacái. ¹⁸ Casímáicué piwàwa, piyanídacuéwa nacái núapicha.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ Wáiwacali Jesús iwàwacaalí càì, yá nuwàwaca nubànùacuéca píatalé Timoteo mesúnamáita ipáchiacaténacué pía, nuwàwacáinácué icàlidaca nulí piináwaná ìwali casímáicaténá nuwàwa. ²⁰ Yá nubànùacué píatalé Timoteo canácáiná núapicha áiba wenàiwica íináidéeriwa abédanamata núapicha, iyúudàacaténacué pía càide iyúwa nuwàwáaná. ²¹ Macáita níara áibanáica náináidacáitawa nàasu wawási ìwaliwa. Càmita máini nawàwa namànica càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná. ²² Quéwa píalíacuécawa Timoteo iináwaná ìwali iyaca machacàníiri iyú, íbaida nacái Dios irípiná núapicha, wacàlidacaténá Dios itàacái, yá Timoteo iyúudàaca núa càide iyúwa asáli iyúudàacaalí yáaniriwa. ²³ Iná nuwàwaca nubànùacani iicácaténacué pía, idécanacáita núalíacawa càinácaalí namàníinápiná nulí cháì presonái ibànaná irìcu. ²⁴ Quéwa manuíca nuínáidaca nuwàwawa Wáiwacali ìwali nùanápiná nuicácuéca pía caquialéta, Wáiwacali iwàwacaalí numànica càì.

²⁵ Càita nacái nuínáidacawa iwàwacutáaná nubànùacuéca píatalé wéenasàiri Epafrodito, yái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, íbaidéerica núapicha Dios irípiná, wamànicaténá ùwicái Satanás ípunita Jesucristo irípiná. Bàaluité píbanùacatécué nùatalé yái Epafroditoca iyúudàanápináté núa. ²⁶ Máini Epafrodito iwàwaca iicácuéca pía macáita. Achúmaca iwàwa manuísíwata píwalícué péemíacáináte iináwaná ìwali iculúanátéwa. ²⁷ Báisíta iculúacatéwa, batéwa nacái yéetácawa, quéwa Dios iicácaté ipualé. Dios iicácaté nacái nupualé, íná càmítaté imàaca Epafrodito yéetácawa máinicáicha achúmaca nuwàwa cachàiníwanái náicha macáita yái wawàsica imàaquéerica achúmaca nuwàwa. ²⁸ Iná máini cachàiníwanái nuwàwaca nubànùacuéca píataléni caquialéta casímáicaténacué piwàwa piicáca àniwani. Piicácaalípinacué Epafrodito iyaca cayába siuca, yásí matuíbanáica nuwàwa. ²⁹ Pitàidacué Epafrodito casímáiri iyú càiride iyúwa péenasàiri yeebáidacáiná Wáiwacali itàacái; píacué nacái náimiétacaná càiripináta, cawinácaalí cayábéeyéica íiwitáise càide iyúwa Epafrodito iyáaná. ³⁰ Batéwaté yéetácawa íbaidacáináte cachàiníiri iyú Cristo irípiná. Yúuwichàacatéwa cáalunáiri iyú iyúudàacaténáté núa, imànicaténáté nulí cayábéeri

píchawalínacué, yái cayábéerica càmfiricuéca píalimá pimànica nulí déeculécáinacué pía nuícha.

3

Lo verdaderamente valioso

¹ Siúcade nuénánái casímaícué piwàwa Wáiwacali ìwali, yàasu wenàiwicacáinacué pía. Yá casímaíca nuwàwa nutànàacuéca pírí àniwani càide iyúwa nudéénacué nutànàacáwa píríni iwàwacutácáinacué píalíacawa péemiaca cayábani. ² Iná péemiacué cayábani: Piicácué píchawa cayába níara báawéeyéica íiwitáise, yèepuníyécawa càide iyúwa íbaidacanacáiyéi Dios irí, quéwa namànicáita nabáyawanáwa meedá. Nachùullíaca càmfíyéi judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadalúanápiná naináwa circuncisión iyú càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ³ Picácué péemiá nalí, wíacáiná Dios yàasunáisiwaca wía, wía yèeyéica Dios icàaluíniná báisíiri iyú càide iyúwa Espíritu Santo imichàidáaná wáiwitáise. Yá casímaíca wàyaca abédanamata Cristo Jesús yáapícha. Càmita nacái cáimacái waicáca wíawawa ìwalíise yái wáaliméerica wamànica wachàini iyúwa. ⁴ Idécaalí Dios yàasu wenàiwicaca wía ìwalíise yái wamàníricatá, yáté Dios yàasu wenàiwicaca núa ráunamáita áibanái íicha canánamatá, máinicáiná judíosiwaca núa. ⁵ Namànicaté nulí circuncisión nudèniacaalíté ocho èeri, càide iyúwaté Dios ichùullíaná judíonái imànica nawàwalicaténaté Dios yàasu wenàiwicaca núa. Israelitaca núa, Israel itaquérinámicáiná núa, Benjamín itaquénáinami yéénaca núa, yái Israel ìrimicaté ípidenéericaté Benjamín. Núcata hebreosiwa, hebreosiwacáiná macáita nùawirinámica, càmfíyéité icásàawa càmfíyéi israelita yáapícha. Nutàaníca nacái hebreo itàacái iyú, càmitaté nacái núuca nuíchawa israelita íiwitáise nùyacaténaté iyúwa càmfíiri israelita. Yá nuéwáidacatéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, yá fariseocaté núa yeebáidéericaté manuísíwata càide iyúwa fariseonái yéewáidáaná, níái yeebáidéeyéica cachàiníiri iyúni náicha canánama. ⁶ Máinicáinaté nuebáidacaté cachàiníiri iyú fariseonái yàasu tàacáisi, ínáté nùuwichàidaca nùacawa níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Nùyacaté machacàníiri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùullíanaté wàawirináimi, ínáté canácata yáaliméeri icháawàaca núa Moisés yàasu tàacáisi ìwalíise. ⁷ Bàaluité cawèníricaté nulí nuicáca macáita yái wawàsica quéwa siúcáisede caná iwèni nulí nuicácani, nualíacáináwa càmita yéewa iwasàaca núa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese nuwàwaca Cristo icùaca núa. ⁸ Càita nacái nuicáca macái wawàsi càiride iyúwa canéeri iwèni íicha yái Nuíwacali Cristo Jesúsca, máinicáiná cawènica nuicácani, nuwàwa nacái nualíaca ìwali manuísíwata. Nuebáidacáinaté Cristo, yáté yúucacawa nuícha macáita yái wawàsi judío íiwitáise ìwalíirica. Siúcáisede nuicáca yái wawàsica iyúwa náuquéerimi wawàsi báawéeri nuwàwacáiná nudèniaca Cristo Jesús Nuíwacalipináwa, nuwàwacáiná nacái nualíaca nùacawa ìwali manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata àta nùanàacataléta yàatalé chènuniré. ⁹ Nuwàwa nacái nùyaca abédanamata Cristo yáapícha càiripináta. Nualíacawa càmfíripiná mabáyawaná Dios iicáca núa ìwalíise yái numàníníaca càide iyúwa itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliuíse; néese manuíca nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali mabáyawanáanápíná iicáca núa ìwalíise yái nuebáidáanáca Cristo. ¹⁰ Máini nuwàwaca nualíaca Cristo ìwali, nudèniacaténá ichàini nuwàwalicu, yái chàinisi Cristo idènièrica imichàacáinatéwa yéetácáisi íicha, nùuwichàacaténáwa irípiná nacái nuebáidacáináni, àta nuíwitáise iyacataléta càide iyúwaté Cristo íiwitáise iyáanaté yéetacaalítéwa. ¹¹ Càita nuwàwaca nùyaca càide iyúwa Cristo iyáanaté numichàacaténáwa yéetácáisi íicha càide iyúwaté Cristo icáucàanátéwa.

La lucha por llegar a la meta

¹² Càmitàacá macáita nuíwitáise ìya càide iyúwa Cristo Jesús íiwitáise iyáaná. Càmitàacá nacái mabáyawaná núa càide iyúwa Cristo iyáaná. Quéwa nualimáida nùacawa mamáalàacata nùyacaténá càide iyúwa Cristo iyáaná, yácáiná Cristo Jesús idéca yeedáca núa yàasu wenàiwicapináwa. ¹³ Píacué nuénánáica, núumacué pírí àniwa,

càmitàacá nùalimá nùyaca càide iyúwa Cristo ìyáaná. Néese càì numànica: Numàacaca nuwàwawa ícha macáita yáì numàniiricaté bàaluité. Yá càmita quirínama nuínáidacawa ìwali, néese nuchàiniadaca nuíwitàisewa numànicaténá yáì iyéerica nupíchalé nùalimáidáanápíná macáì nuchàini iyúwa nùyacaténá càide iyúwa Cristo ìyáaná. ¹⁴Nuchàiniadaca nuíwitàisewa, yá nùalimáidaca nùacawa mamáalàacata macáì nuchàini iyúwa nùyacaténá iyúwa Cristo ìyáaná càide iyúwa wenàiwica ipianíiricawa carrera ìwali ipiacaalíwa cachàiniiri iyú àta yàanàacataléta carrera yàasu imáalàacataléwa néré yeedacaténá iríwa cawèníiri premio. Càita nacáì nùapínacaalíwa chènuniré, yá Dios imàacapíná nulí yáì cawèníirica Dios imáidéerica wía weedáanápíná walíwa Cristo Jesús ìwalíise, weebáidacáiná itàacáì.

¹⁵ Báisicaalícué cachàinica píiwitàise Jesucristo ìwali peebáidacaténácué itàacáì tàì íiméeri iyú, néese iwàwacutácué píináidacawa càide iyúwa núumáanacué pirí. Iyacaalí abéeri wawàsi píináidéericuécawa ìwali méetàuculé nuícha, yásí Dios imàacacué píalíacawa nacáì càide iyúwa iwàwacutáanacué píalíacawa. ¹⁶ Quéwa iwàwacutá wàyaca machacàniiri iyú báisiiri tàacáisi ìwali càide iyúwa Dios imàacáaná wáalíacawa.

¹⁷ Píacué nuénánáica, pimànicué càide iyúwa nùyáaná. Piicáidacué nalí níara wenàiwicaca ìyéeyéica càide iyúwaté wàyáanacué pèewibàa, wía apóstolca, píalíacaténácuéwa càinácaalí iwàwacutáaná píyaca. ¹⁸ Nudéca nucàlidacuéca piríni madécaná yàawiría, quéwa siuca nucàlidacué pirí àniwani nutuíyáa yáapichawa: Madécaná wenàiwica nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Cristo itàacáì báisiiri iyú, quéwa nàuwidaca namànica Cristo, canácáiná iwèni naicáca Cristo yéetáanacawa cruz ìwali wáichawalíná. ¹⁹ Quéwa èeri imáalàacaalípináwa, yásí nàuwichàacawa càiripínáta, níara báawéeyéica íiwitàise. Camùnica nía, nayáaca nayáacaléwa máini cadénama, namànicaténá càide iyúwa natúra iwàwáaná meedá. Yá cáimacáica naicáca níawawa nabáyawaná ìwaliwa, yáì báawéerica namàniirica, yáì wawàsi iwàwacutéericuéca báica wamànica. Náináidacawa mamáalàacata èeri irícuíri wawàsi ìwali. ²⁰ Wía quéwa wadèniaca wàasu cáliwa chènuniré. Wacùaca nacáì Wáiwacalí Jesucristo yàanàaca chènuniise, yáì iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ²¹ Néese Wáiwacalí Jesucristo iwàlìsàidapíná wainá machawàaqueerica cayábéeri iyú ìyacaténá càide iyúwa iiná chènuníiséeri ìyáaná, icànéerica mèlumèluíri iyú. Càipíná imànica ichàini iyúwa, idènìacáiná ichàiniwa icùacaténá macáita.

4

Alégrese siempre en el Señor

¹ Iná peebáidacué Wáiwacalí tàì íiméeri iyú, píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca. Máini nuwàwaca nuicácuéca pía àniwa. Píacué cáininéeyéica nuicáca, píatacué isíimáidéeyéica nuwàwa. Càicuéca píade iyúwa yáì cawèníirica Dios yèeripínáca nulí píasáidacáinácué cawènica Dios iicáca yáì nuíbaidacaléca irípiná.

² Nusutáca wawàsi uícha úara Evodiaca, uícha nacáì úara Síntiqueca abédanamáanápíná náiwitàise náapichawáaca càide iyúwa abémisana neebáidacáiná Wáiwacalí itàacáì. ³ Pía nacáì íibaidéerica Dios irípiná núapicha cayábéeri iyú, nusutáca píicha wawàsi piwènúadáanápíná náiwitàise nalíwáaca, níara pucháiba inanáica abédamacaténá náiwitàise, nayúudàacáinaté wamànica úwi Dios irípiná wacàlidacaténaté yáì tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, wáibaidacaalíté Dios irípiná Clemente yáapicha, áibanái yáapicha nacáì idènièyéica íipidenáwa cuyàluta irícu chènuniré, yáì cuyàluta idènièrica náipidená canánama wenàiwica Dios yèeyéica icáuca camíiri imáalàawa.

⁴ Casímáicué piwàwa càiripínáta Wáiwacalí ìwali. Yá núumacué pirí àniwani: ¡Casímáicué piwàwa! ⁵ Pimànicué áibanái irí éeréeri iyú yéewacaténácué macáì wenàiwica náalíacawa cayábéericuéca píiwitàise. Mawiénica Wáiwacalí yéenáiwana yàanàacaténá àniwa.

⁶ Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa áiba wawàsi ìwali càinácaalícué pichàbáanáwa, néese picàlidacué Dios irí macáita, macái imanùbaca pisutácaalícué píawawa Dios ícha. Pisutácué nacái ícha wawàsi. Pìacué nacái irí cayábéeri. ⁷ Yásí Dios imàacacué matuñbanáica píiwitáise manuísíwata, manuísíwéeri cachàiniwanái mamáalàacata ícha yái èeri mìnanáí yáaliméerica yáalíacawa ìwali. Yá nacái Dios icùapinácué piwàwa, píiwitáise nacái, piyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha.

Piensen en todo lo que es bueno

⁸ Néese, ìyaca abéeri wawàsi quiríta nucàlidéeripinácué pirí nuénanáí: Píináidacuéwa macái báisíiri tàacáisi ìwali. Píináidacué nacáiwa macái cáimiétacanéeri wawàsi ìwali, píináidacuéwa ìwali nacái macáita yái iwàwacutéerica wamànica wàyacaténá machacàníiri iyú. Píináidacué nacáiwa macái wawàsi ìwali càníirica yáalimáida wenàiwica imànínápiná íbáyawanáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri iicacánáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri iináwaná. Píináidacué nacáiwa ìwali macái cayábéeri íiwitáaná, ìwali nacái macáita wacàlidéerica iináwaná cayábéericaní.

⁹ Pimànicué càide iyúwaté nuéwáidáanácué pía, càide iyúwa nacái nùlànácué pía. Pimànicué nacái càide iyúwaté nucàlidáanácué pirí, càide iyúwaté nacái piicáanácué numànica. Pimànicué cà, yásí Dios yàacawéeridacuéca píawa, yái imàaquéerica matuñbanáica wáiwitáise.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰ Casíimáica nuwàwa manuísíwata Wáiwacali ìwali piwàwalicáinácué núa àniwa. Núalíacawa càmitacué piimáichaté núa, néese càmitaté píalimácué piyúudàaca núa. ¹¹ Nudèniaca siúcade yái numáapuèrica, íná càmita nutànàa pirí cuyàluta pibànùanápínácué nulí ofrenda àniwa, núacáiná nudéca nuéwáidacawa casíimáinápíná nùyaca iyú càinácaalí nudènièrica. ¹² Aibaalí nùyaca catúulécanéeri iyú. Aibaalí nacái nùyaca càasuíri iyú. Nudéca nuéwáidacawa matuñbanáicaténá nùyaca cháí èeri irícu càinácaalí nùyáaná, éwita máapicaalí núa, càita nacái nudèniacaalí cayába nuyáacaléwa, càita nacái nudèniacaalí madécaná nùasuwa, càita nacái canácaalí nulí yái numáapuèrica. ¹³ Càinácaalí iyú iwàwacutá nùyaca, núalimá nuیدنiaca macáita yácáiná Cristo ichàiniadaca núa. ¹⁴ Quéwa, pidécuéca pimànica nulí cayábéeri manuísíwata pibànùacaalíté nulí plata, áiba wawàsi nacái numáapuèricaté.

¹⁵ Bàaluité nucàlidacatécué pirí yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Néeseté nuèpùacawa pìasu cáli íchacué, yáara Macedonia yàasu cálica, nùacaténaté nucàlidaca yái tàacáisica áibanái irí. Píalíacuéwa nuèpùacaalítéwa píchacué, píacué Filipos ìyacàlená mìnanáí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yaté abétacué pía ibànùericaté nulí plata, áiba yàasusi nacái iyúwa ofrenda piyúudàacaténácué núa, piwàwacáinácué píaca Dios irí cayábéeri ìwali yái nucàlidáanácuéca pirí itàacái. ¹⁶ Càita nacái ipíchawáiseté nùacawa Macedonia yàasu cáli ícha, idècunitàaca nùyaca Tesalónica ìyacàlená néré, yaté pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacái iyúwa ofrenda máisibáwanái yàawiría nudèniacaténaté yái numáapuèrica. ¹⁷ Càmita nuínáidawa nùasu ìwaliwa meedá nuedácaténá nulíwa nùasupínáwa, néese nuwàwaca Dios imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata piyúudàacáinácué núa. ¹⁸ Nudéca nuedáca macáita yái pibànùericatécué nulí, yá nudèniaca cayábáwanái ícha yái numáapuèrica. Pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacái Epafrodito yáapicha, íná yéewa nudèniaca cayábáwanái ícha yái numáapuèrica. Yái pìasu ofrenda pibànùericuéca nulí, càicanide iyúwa pumèniiri isàni neeméerica nàacaténá Dios irí cayábéeri, yá casíimáica Dios iicácuéca yái pimàníirica piyúudàacaténácué núa. ¹⁹ Iná Nucueriná Dios imàacapinácué pirí manuísíwata macáita pimáapuèricuéca cháí èeri irícu, píacué ìyeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, Dios idèniacáiná máini manuísíwata cawèniiri chènuniré. ²⁰ ¡Wàacué Wáaniri Dios iríwa cayábéeri càiripináta! Báisíta, amén.

Saludos finales

²¹ Nuwàwali macáita níara Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica néeni yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Níái wéenánái ìyéeyéica cháí núapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nawàwalicué pía nacái. ²² Macáita níái Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica cháí yàcalé, nía nacái íbaidéeyéica emperador romanosàiri icapèèricu nawàwalicué pía nacái.

²³ Yá nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué imànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú macáita.

COLOSENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, abéeri Jesucristo yàasu apóstol, Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali wenàiwicanáí irí càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nubànùacué pirí cuyàluta. Yáí wéenasàiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacáí ìyaca núapicha, iwàwalicuéca pía nacáí. ² Nutànàacué pirí cuyàluta píacué wéenanáica, Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica Colosas ìyacàlená ìricu yeebáidéeyéica Cristo itàacáí tàì ìíméeri iyú. Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué imànínápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, imàacáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú nacáí.

La oración de Pablo por los creyentes

³ Macáí imanùbaca wasutácaalí Wáaniri Dios ícha pirípinácué, yáí Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, yá wàaca irí cayábéeri pìwalicué. ⁴ Wadéca wéemiacuéca pì-ináwaná ìwali peebáidacuéca Cristo Jesús itàacáí, cáininácué nacáí piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacáí. ⁵ Píalimácuéca cáinináca piicáca nía píalíacáinácuéwa pìyáanápiná chènuniré Dios yáapicha casíimáiri iyú. Pidécuéca pidàbaca picùaca pìyáanápinácué néré péemiacáináté yáí báisíiri tàacáisi cayábéerica icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yáté peebáidacuécani. ⁶ Yáí báisíiri tàacáisica áibanáí icàlidéericatécué pirí, idéca manùbéeyéi yéemiacani, yá neebáidacani macáí cáli ínata. Yá macáí wenàiwica íiwitáaná nèewi nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica yáí tàacáisi càide iyúwacué peebáidáaná, bàaluitécáiná péemiacuéca cáinináca Dios iicácuéca pía báisíiri iyú. ⁷ Wéenasàiri cáininéerica waicáca ípidenéerica Epafras, yéewáidacatécué pía báisíiri tàacáisi iyú. Yáí Epafras íbaidaca Dios irípiná wáapicha. Yá siúcade Epafras íbaidaca mamáalàacata Cristo irípiná cachàiníri iyú. ⁸ Epafras idéca icàlidacuéca walí piináwaná ìwali. Icàlidaca walí Espíritu Santo idéca ichàiniadacuéca pía cáininácaténácué piicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí.

⁹ Ináté wéemiacanacáitacué piináwaná ìwali, yá càmita wayamáida wasutáca Dios ícha pirípinácué imàacáanápinácué píalíacawa càinácaalícué iwàwáaná pimànica, imàacáanápiná nacáí cáalíacáicuéca pía, cáiwitáisecaténá nacáí píalíacaténácuéca cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. ¹⁰ Dios imànicaalícué pirí càì, yásí píalimácué pìyaca càide iyúwa iwàwacutáaná Wáiwacali yàasu wenàiwica imànica, pimànicaténácué mamáalàacata cayábéeri càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná wamànica, pimànicaténácué píibaidacaléwa macáí cayábéeri íiwitáaná Dios irípiná idècunitàacá píalíacuécawa Dios ìwali cayábéeri iyú cachàiníwanáí mamáalàacata. ¹¹ Wasutácué Dios ícha nacáí pirípinácué ichàiniadáanápinácué pía íiwitáise chènuníiséeri iyúwa, yáí icànéerica mèlumèluíri iyú. Càitacué píalimá pìidenàca macáí wawàsi matuíbanáita, tàì ìíméeri iyú nacáí. ¹² Càita nacáí píalimácué píaca Wáaniri Dios irí cayábéeri casíimáiri iyú, yáí màulenéericuéca imànica pía cayábéeri iyú, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, peedácaténácué piríwa yáí cawènírica Dios yèeripináca yàasu wenàiwicanáí iríwa Dios ìyacàle cacamaléeri ìricu. ¹³ Dios idéca iwasàaca wía Satanás íiwitáise catéeri ícha, íná càmita quirínama Satanás idacua wáiwitáise; Dios idéca imàacaca liriwa icùanápiná wía, yáí Iirica cáininéerica Dios iicáca. ¹⁴ Yáí Dios Iirica yéetácatéwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Càita Dios Iiri idéca iwasàaca wía íiraná iyúwa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, wía yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacáí.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Càmita wáalimá waicáca Dios watuí iyúwa, quéwa yáí Cristo, yácata Dios yéenáiwana wáaliméerica waicáca. Yácata Dios Iirica, ìyéericaté ipíchawáiseté idàbacawa macáita

yáí ìyéerica. ¹⁶ Dios imàacacaté Iiri idàbaca macáita yáí ìyéerica, macáita ìyéerica capìraléeri cáli íinata, cháí èeri írìcu nacáí. Idàbacaté macáita yáí waiquéerica, yá nacáí càmiíricáwa wáalimá waicáca. Dios Iiri idàbacaté macáita ángelnáí icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéí. Dios Iiri idàbacaté irípináwa macáita yáí ìyéerica. ¹⁷ Cristo ìyacaté macáí wawàsi ipíchawáise, yá siùca Cristo icùaca macáita namànicaténá càide iyúwa iwàwacutáaná namànica. ¹⁸ Cristo nacáí icùaca wía, ichùullaca wía nacáí, wía yeebáidéeyéica itàacáí. Càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ichùullàná iináwa, càita nacáí wáiwitaca yáí Cristoca, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo iiná cháí èeri írìcu. Cristoca yáí yéerica macáí wawàsi icáuca, imàacacaté nacáí weebáidaca itàacáí. Yácata yáí idàbàanéericaté imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná Cristo icùaca macáí wawàsi, cachàinicáiná íiwitáise, manuúri íiwitáise nacáí náicha macáita yáí wawàsica Cristo imàníiricaté. ¹⁹ Dios íináidacatéwa iwàwáaná íiwitáise manuúri ìyaca Cristo iwàwalìcu máiní manuúsiwata. ²⁰ Dios iwàwacaté nacáí Cristo yéetácawa wáichawalíná cruz ìwali, ipíchaná wàuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná ìwalísewa. Yáté Cristo íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali. Càité Dios iwàwaca imànica yéewacaténá cayábaca iicáca macáí wawàsi, níái macáita ìyéeyéica cháí èeri írìcu, nía nacáí ìyéeyéica chènuníiséeri cáli íinata.

²¹ Quéechatécáwa càmitacué Dios yàasu wenàiwica pía, iyúwa canéeyéí yàasu cáli. Bàaluité Dios yùuwidecuéca pía manuúsiwata, pimànicáináitécué pibáyawanáwa. ²² Quéwacué Dios idéca cayábaca iicácuéca píiwitáise imàacacáináité iwàwawa pibáyawaná íicha, Cristo yùuwichàacáináité yéetácáisi iiná yáapichawa, yáí iiná èeri írìcuírìca. Dios idéca càì imànicuécá pirí itecaténácué pía ibàlùadàanápínácué pía íipunitawa, masaquèeyéipíná íiwitáise, mabáyawanéeri iyú nacáí. ²³ Quéwa piwàwacaalícué pìyaca Dios yáapicha, iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacáí tàì íiméeri iyú mamáalàacata. Picácué piméyáa picùaca Jesucristo iwasàanápíná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese peebáidacué mamáalàacata càide iyúwa nacàlidàanátécué pirí cayábéeri tàacáisi. Yácata tàacáisi madécaná wenàiwica íiwitáaná yéemièrica macáí cáli íinata. Núa nacáí Pablo, nudéca nucàlidaca wenàiwicanáí írìni.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴ Siùca casímáica nuwàwa nùuwichàacawa cháí presoíyéí ibànalìcu ìwalíse yáí nucàlidàanácuéca pirí Jesucristo iináwaná, madécaná áibanáí wenàiwica írì nacáí, nuwàwacáiná núasáidaca áibanáí írì càinácaalíté Cristo yùuwichàanáwa náichawalíná imàacacaténá yàasu wenàiwicaca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacáí, ìyéeyéipíná càiwade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri írìcu. ²⁵ Dios idéca ichùullaca nuíbaidàanápínácué pirí, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, nuyúudàacaténácué pía. Dios ichùullacaté núa nucàlidàanápíná itàacáí wenàiwicanáí írì, quéwa iwàwacutáca nucàlidaca itàacáí macáita, àta yáí tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanáí íicha. ²⁶ Bàaluitésíwa, èeri ipíchawáiseté, néenialíté Dios ibàacaté yáí tàacáisi macáí ángelnáí íicha. Néeseté idécanáami idàbaca wenàiwicanáí, yáté ibàaca náichani nacáí, yáí tàacáisica. Iná madécaná mil camuí Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide, idéca ibàaca yáí tàacáisica wenàiwicanáí íicha. Quéwa siùca Dios imàacaca yàasu wenàiwicanáí yáalífacawa ìwali. ²⁷ Píacué càmiíyéica judío, Dios iwàwacatécué imàacaca píalífacawa ìwali yáí tàacáisi máiníiri cayábaca, máiníiri nacáí cawènica, Dios ibèericaté áibanáí íicha. Yácata yáí tàacáisica: Dios idéca imàacacué Cristo ìyaca piwàwalìcu, píalífacaténácuéwa pìyáanápíná chènuniré Dios yáapicha, cáimiétacanéeri iyú, mèlumèluírìpíná picamalá yáapichawa.

²⁸ Wía apóstolca, wacàlidaca Cristo itàacáí wenàiwicanáí írì. Wàalàaca nía éeréeri iyú macáí wenàiwica íiwitáaná. Wéewáida nacáí macáí wenàiwicanáí macáita Dios yáalíacáí iyú náalífacaténá néemiaca cayábani, càinácaalí íimáaná wawàwacáiná wabàlùadaca nía Dios íipunita cachàiníiyéí íiwitáise Cristo ìwali. ²⁹ Iná nuíbaidaca Dios irípiná cachàiníiri iyú macáí nuchàini iyúwa, yáí chàinisi Cristo imàaquéerica nulí.

2

¹ Nuwàwacué píalíacawa nusutácué Dios ícha pirípiná manuísíwata, píacué Colosas iyacàlená mìnanáica. Càita nacái nusutáca Dios ícha nalípiná níara Laodicea iyacàlená mìnanáica, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmiyéicáwa iicá núa. ² Nusutácué Dios ícha pirípiná canánama Dios ichàiniadánápinácué piwàwa, yéewanápiná nacái cáinináca piicáyacacawa abédanamata. Nusutácué Dios ícha nacái imàacáanápinácué píalíacawa manuísíwata Cristo ìwali. Yái Jesucristoca, yácata tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha, quéwa siuca Dios imàacaca wáalíacawa Jesucristo ìwali. ³ Dios iwàwa wáalíacawa Cristo ìwali, yácáiná Cristo idèniaca macáisiwata Dios yáalíacái, máini cayábéerica. Iná wáalíacaalíwa Cristo ìwali, yásí imàaca wáalíacawa macái wawàsi ìwali Dios iwàwéerica wáalíacawa ìwali. ⁴ Núumacué pirí càì ipíchanácué nachìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú casímáirica wenàiwicanái yéemiaca, níai càmiyéica yáalí Dios ìwali. ⁵ Ewitacué canácáaníta núa píapicha siuca, càicáanítacué nuwàwali pía mamáalàacata càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha. Yá casímáica nuwàwa nuémíacué piináwaná ìwali abédanamacué píiwitáise píapichawáaca pìyacaténácué machacàníiri iyú Dios iicápiná, peebáidáanácué nacái Cristo itàacái tàì íméri iyú.

La nueva vida en Cristo

⁶ Pidécúeca peebáidaca Wáiwacali Jesucristo iwasàanápinácué pía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, íná iwàwacutácué pìyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha. ⁷ Càide iyúwa manuíri àicu ipìchu ibàlùacaalíwa depuúwalé cáli irìcu, yá canácata yáaliméeri iwataacani, càita nacái iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íméeri iyú càide iyúwatécué néewáidáaná pía. Píacué nacái cayábéeri Dios irí mamáalàacata.

⁸ Piicácué píchawa cayába ipíchanácué áibanái iwènúadacuéca píiwitáise báisíiri tàacáisi ícha nawàwacáiná nachìwáidacuéca pía nàasu cachìwéeri tàacáisi iyúwa. Càmita nacàlida Cristo itàacái, càmita nacái Cristo iyúudàa nía. Néese nacàlidacáita meedá càide iyúwa èeri mìnanáí íiwitáise íimáaná, yá nacái nàawirináimi yàasu tàacáisica. Nacàlida nacái demonionái yàasu tàacáisi, níara demonio ichùulièyéica èeri mìnanáí íiwitáise namànicaténá nabáyawanáwa.

⁹ Picácué péemia cachìwéeyéi irí yácáiná yái Cristoca, yácata abéerita wenàiwica idènièrica macáita Dios íiwitáise cachàiníiri manuísíwata. ¹⁰ Dios íiwitáise cachàiníiri idéca ipuníadacuéca piwàwa pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái Cristo ichùulièrica macái ángelnái íiwitáaná, demonionái nacái, macáita icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi, cháì èeri irìcu nacái. Iná cachàiníirica náicha canánama yái Cristoca. ¹¹ Péemiácué comparación: Dios ichùullacaté judíonái namàníinápináté circuncisión néenibe asianái iríwa nawàwalicaténáté Dios yàasunáica nía. Yái circuncisión íimáanáca càicanide iyúwa Dios idéca nacáicaalí idalúaca náicha náiwitáise cabáyawanéeri. Càité Dios iwàwaca judíonái imànica àta Cristo yàanàacatalétaté. Siuca pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, íná Cristo idéca ichuìdacuéca píicha píiwitáise cabáyawanéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí idalúacuéca píicha báawéeri. Càitacué Cristo yáasáidaca yàasu wenàiwicaca pía. ¹² Càita nacái íimáaná yái pibautizáanácuéca: Quéechatécué pìricùacaalítéwa úni yáaculé, yá píasáidacatécué Cristo idéca ichuìdacuéca pibáyawaná machawàacacaténácué pibáyawaná iyúwa yéetéerimiwa. Iná càicatécué píade iyúwa yéetéeyéimiwa Cristo yáapicha càlicullí irìcu, pìricùacaalítécuéwa úni yáaculé. Néese pimichàacaalítécuéwa úni yáacuíse, yáté píasáidacuéca pidàbacaté pìyaca pícauca wálisài yáapichawa càide iyúwa pidéca nacáicaalícué pimichàacawa yéetácáisi ícha Cristo yáapicha, peebáidacáináté cachàiníirica Dios íiwitáise, yái imichàidéericaté Cristo yéetácáisi ícha. ¹³ Bàaluité càicuéca píiwitáise iyúwa yéetéeyéimiwa, pimànicáinátécué pibáyawanáwa. Ináté càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa yéetéerimiwa càimíná yáalimá imànica cayábéeri, píiwitáise cabáyawanéeri idacùacáinátécué pía. Quéwa Dios idéca cáuca imànicuéca píiwitáise pìyacáinácué abédanamata Cristo

yáapicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa macáita wabáyawaná fícha, ìwalíse yáí Cristo yéetánácawa wáichawalíná. ¹⁴ Bàaluité càmita wamàni càide iyúwaté Dios ichùullianá wamànica imàacacaalíté itàacáíwa profeta Moisés irí. Ináté yáí tàacáisi icháawàcaté waináwaná ìwali. Dios itàacáí ímacaté iwàwacutáanáté wàuwichàacawa wabáyawaná ichùulliacawa. Yáí yùuwichàacáisica càicanide iyúwa wamawèniacále manuírí iwàwacutéerica wapáyaidaca wáichawa càiripináta càmicáináté wáalimá wamànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacáí ímáaná. Quéwa Dios idéca imáalàidaca wáicha yáí wamawèniacáleca imàacacáináté iwàwawa wabáyawaná fícha Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Iná càmita iwàwacutá wàuwichàacawa càiripináta wabáyawaná ichùulliacawa. Dios idéca iwasàaca wía fícha. ¹⁵ Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná, yáté Dios imawèniadaca demonionáí ichàini, níara demonio íiwacanánáica ichùullièyéica èeri mìnánáí ííwítáise. Yá Dios ibáiniadaca nía macàaluínínáta macáí chènuníiséeyéi iicápiná. Yá nacáí Dios imàacaca Cristo itéca yáamísewa demonio íiwacanánáí presoírí iyú, càide iyúwa cachàiníiri úwi íiwacaliná itécaalí yáamísewa yùuwidenáíwa idécanáami úwi íiwacaliná imawèniadaca nía.

Busquen las cosas que son del cielo

¹⁶ Iná càmitacué iwàwacutá péemiaca nalí níara áibanáí icháawèyéyica piináwaná ìwali piyáacalé ìwalísewa, ìwalíse nacáí yáí càminácuéca pimàni judíonáí yàasu manuírí culto macáí camuí imanùbaca, macáí quéeri imanùbaca nacáí, macáí semana imanùbaca nacáí, sábadu irícu, judíonáí iyamáidacataícawa. ¹⁷ Bàaluité Dios ichùulliacaté israelitanáí namàníinápínáté macáita yáí wawàsica náináidacatenátéwa ìwali nacuèrinápínáca Dios ibànuèripínáté nalí, yáí Cristoca. Quéwa Cristo yàanàcaté aléi èeri irículé, íná càmita iwàwacutá wamànica wàacawa quirínama yáí wawàsica iyúwa áibanáí cachìwéeyéi náimáanácué pirí siùca. ¹⁸ Péemiacaalícué cachìwéeyéi irí, yásí nachìwáidacué píawa; picácué péemi nacháawàaná piináwaná ìwali. Càita nacàlidaca nèepunícawa nàasu tàacáisi cachìwéeriwa: Náimaca iwàwacutáanása wàyaca máini catúulécaneéri iyú, wamàacáanása nacáí wáichawa wayáacaléwa cayábáanápínása Dios iicáca wía. Náimaca nacáí iwàwacutáanása wàaca ángelnáí icàaluíníná, wasutáanása náicha wawàsi natàanínápíná wawicáu Dios yáapicha, cachìwéeyéi íimacáiná càmitasa Dios iwàwa yéemiaca wasutáaná fícha. Nacàlidaca nachìwawa nacáí naicácasa yéenáíwanási nacáiri Dios néeséeri. Yá nacáí máini cáimacáica naicáca níawawa manuísíwata náíwítáise èeri irícuírí ìwalísewa. ¹⁹ Càmita nàya abédanamata Cristo yáapicha, yáí icuèrica wía, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacáí. Cristo ichùulliacawa wía càide iyúwa wenàiwica ííwítáise ichùullianá iináwa, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri irícu. Cristo ichàiniadaca wawàwa, imàacacué nacáí abédanamata wáíwítáise wáapichawáaca wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

²⁰ Piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yáí yéetéericatéwa píchawalínácué, íná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa Cristo yáapicha demonionáí fícha, níara demonio ichùullièyéyica èeri mìnánáí ííwítáise. Iná càmitacué quirínama iwàwacutá piyaca càide iyúwa èeri mìnánáí ííwítáise iyáaná. Càmitacué iwàwacutá peebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùullianácué píá. ²¹ Càita nacàlidaca nachìwawa cayábáanápínásacué Dios iicáca píá. Náimaca: “Picácué pidunua yáí wawàsi ìwali; picácué piyáa yáí yàacàsica; picácué peedáni picáapi irículéwa”, náimaca. ²² Macáita yáí tàacáisica nacàlidacáita wawàsi ìwali imáalèeripínácawa, íná càmita iwàwacutá wéemiaca nàasu tàacáisi irí, Dios imànicáináté yàacási wayáapíná. Níara cachìwéeyéica nachùulliacawa wenàiwica, néewáidaca nacáí nía èeri mìnánáí yàasu tàacáisi iyú. ²³ Báisíta madécaná wenàiwica iyúunáidaca cáalíacáica nía cawinácaalí yeebáidéeyéica cachìwéeyéi itàacáí, áibanáicáiná nayúunáidaca náalimáaná nàaca Dios icàaluíníná cayábéeri iyú cachàiníwanáí náicha canánama namànicaalícaíta càulenéeri wawàsi, nàyacaalí nacáí máini catúulécaneéri iyú, namàacacaalí náichawa nayáacaléwa, nàuwichàidacaalí nacáí naináwa báawanama. Quéwa macáita yáí canéeri iwèni

wawàsica càmita iyúudàa wía wadacùcaténá wáichawa wáiwitáise báawéerica, yái ichùulièrica wamànínápiná wabáyawanáwa.

3

¹ Iná pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi íicha, íná siùca pìyacuéca picáuca wàlisài yáapichawa, càide iyúwa pidéca nacáicaalícué pimichàacawa Cristo yáapicha yéetácáisi íicha. Iná iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Cristo ichùulianá pía peedácaténácué piríwa yái cayábéeri cawènírica ìyéerica chènuniré, Cristo ìyacataléca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. ² Píináidacuéwa ìwali yái cawèníri ìyéerica chènuniré peedéeripínácuéca piríwa áibaalípiná. Picácué píináidawa mamáalàacata ìwali yái èeri irìcuírca. ³ Càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa Cristo yáapicha. Càide iyúwa yéetéerimíwa càníná íináidawa quirínama èeri irìcuíri ìwali, càita nacái picácué píináidawa mamáalàacata èeri yàasu wawàsi ìwali. Cristo, yái ìyéerica abédanamata Dios yáapicha, icùaca ìyaca picáuca càníri imáalàawa Dios iripíná ibàacanéri iyú áibanái èeri mìnánái íicha. ⁴ Pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, íná abéericata Cristo yái yèericuéca picáuca càníri imáalàawa. Aibaalípiná Cristo yànàapíná àniwa, yásí pìyapínácué icamaláná mèlumèluíri irìcu Cristo yáapicha, picùapíná macáita Cristo yáapicha, yái ìyéerica chènuniré máiníri cáimiétaquéeri iyú naicáca, icùacáiná macáita.

La vida antigua y la vida nueva

⁵ Aibaalípiná pìyapínácué Cristo yáapicha chènuniré, íná siùca cháí èeri irìcu pimànicué ùwicái cachàiníri iyú ípunita yái píiwitáise bàaluisàimica, yái ichùulièricuéca pimànica pibáyawanáwa mamáalàacata: Picácué píimá áiba yáapicha cànírica pinírísíwa, càníchúaca nacái píinusíwa. Picácué pimàni báawéeri píiná iyúwa, yái wawàsi cànírica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Picácué nacái pimàni càide iyúwa píiwitáise báawéeri iwàwáná pimànica. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata macái wawàsi cawèníri. Cáininácaalícué piicáca cawèníri wawàsi, yá piacuéca èeri irìcuíri wawàsi icàaluíná Dios íicha, íná pimànicuéca càide iyúwa wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáiná yéenáiwáná icàaluíná Dios íicha. ⁶ Cawínácaalí imàníyéica càì nàuwichàapínacawa manuísíwata áibaalípiná Dios yàasu yùuwichàacáisi caiyéininéeri yànàapínácaalí nàwali, càmicáiná neebáida Dios itàacái. ⁷ Càitécué pimànica bàaluité píináidacáinatécuéwa ìwali yái èeri irìcuírca. ⁸ Quéwa siùca pimàacacué píichawa macáita yái báawéerica. Picácué calúa píiwitáise, càita nacái picácué calúa pía ráunamáita. Picácué báawa piicáca áibanái. Picácué picuísa píichawa áibanái, càita nacái picácué pitàaní nàwali báawéeri iyú. Picácué pitàaní casaquèeri tàacáisi iyú. ⁹ Piwènúacatécuéwa píiwitáise bàaluisàimi íichawa, íicha nacái yái báawéerica pimàníricatécué ipíchawáiseté peebáidaca Jesucristo itàacái, íná picácué picàlida pichíwawa piríwáaca. ¹⁰ Siùcade pidèniacuéca wàlisài píiwitáisewa ìyéerica càide iyúwa wàlisài wenàiwica. Yá píiwitáisecué wàlisài idàwinàacawa yàacawa Dios íiwitáise inacáiripíná, yéewanápinácué píalíacawa cayába Dios ìwali, yái Dios idàbéericatécué pía. ¹¹ Weebáidacaalí Cristo itàacái, yá cayábaca Dios iicáca wía macáita abédanamata, Cristo ìwaliise, judíocaalí wía, càníyéicaalí judío wía nacái, imàníyéicaalí circuncisión wía nacái, càníyéicaalí imàni circuncisión nacái wía, yànèeyéicaalí áiba cáli néese wía nacái, càníyéicaalí yáalía wía nacái, áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía nacái, íibaidéyéica mawèníri iyú, náiwacanánáicaalí wía nacái. Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeri macáita wamànica: Iwàwacutá wadèniaca Wáiwacaliwa abéerita macáita, yái Cristoca. Yá nacái Cristo ìyaca wawàwalicu macáita.

¹² Cáinináca Dios iicácuéca pía. Dios idéca yeedáca pía yàasu wenàiwicacaténácué pía. Iná pìyacué machacàníri iyú. Piicácué áibanái itúulécaná básiíri iyú. Pimànicué áibanái irí cayábéeri. Picácué cachàini piicá píawawa áibanái íicha, néese iwàwacutácué piicáca áibanái iyúwa cachàníyéica píicha. Píideniacué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalícué píri báawéeri. ¹³ Aibacaalí péenácué imàni píri báawéeri,

yá pìideniàcuéni, néese pimàacacué piwàwawa ícha, yái báawéerica imàníricuéca pírí. Càide iyúwa Wáiwacali imàacáanátécué iwàwawa pibáyawaná ícha, càita nacái pimàacacué piwàwawa ícha yái báawéerica áiba péená imàníricuéca pírí. ¹⁴ Iyaca abéeri wawàsi cachàiníiri náicha canánama, yái cáinináanaca waicáyacacawa. Cáininácaalí waicáyacacawa, yásí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca manuísíwata. ¹⁵ Pimàacacué Cristo iyúudàaca pía piyacaténacué matuŋbanáiri iyú píapichawáaca yácáiná Dios imáidacatécué pía abédanamacaténacué píiwitáise píapichawáaca càide iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu. Píacué Dios írì cayábéeri ìwali macáita yái cayábéerica Dios imàníricuéca pírí.

¹⁶ Píináidacuéwa mamáalàacata Cristo itàacái ìwali piwàwalicúsewa píalíacaténacué péemíaca manuísíwatani. Péewáidáyacacuéwa Dios yáalíacái iyú. Pichàiniadacué piwàwawáaca nacái cáalíacáiri iyú. Picántàacué cachàiníiri iyú píacaténacué Dios írì cayábéeri. Picántàacué Dios írì salmos iyú, himnos iyú nacái, canciones iyú nacái, iyúwa Espíritu Santo iyúudàanacué picántàaca. ¹⁷ Càinácaalícué wawàsi pimàni, càinácaalícué nacái picàlida, pimànicué macáita Wáiwacali Jesús ípidená ìwali, píasáidacaténacué íiwitáise áibanái írì. Píacué Wáaniri Dios írì cayábéeri nacái Wáiwacali Jesús ípidená ìwali.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Píacué inanái caníríiyéica, peebáidacué piniri itàacáiwa, yácáiná cawinácaalí inanái yeebáidéechúaca Wáiwacali itàacái iwàwacutá umànica càide iyúwa ùacawéeri ichùullianá úa. ¹⁹ Píacué asíanái cáinuíyéica, cáininacué piicáca píinuwa, pimànicué ulí cayábéeri. Picácué piùwichàida úa. Picácué nacái pitàaní ulí ipisiiri tàacáisi iyú.

²⁰ Píacué sùmanáica, peebáidacué pisèená itàacáiwa macáita casíimáicáiná Wáiwacali iicácué pimàni cà. ²¹ Píacué asíanái quéenibéeyéica, picácué píalimáida piicáwa péenibenáíwa àta calúacataléta náiwitáise, ipíchaná achúmaca nawàwa manuísíwata, yá càmita quirínama neebáidacué pitàacái.

²² Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íbaidéeyéica mawèníiri iyú píiwacali íríwa, pimànicué macáita càide iyúwa píiwacali ichùullianá pía cháí èeri írìcu. Pimànicué cayábani yái píibaidacalécawa, càmíríca abéta píiwacali iicáidacaalícué pírí, cayábaténacáita iicácué pía meedá, néese píibaidacué cayába càiripiná píiwitáise cayábéeri yáapichawa báisiiri iyú, píasáidacaténacué píaca Dios icàaluíniná. ²³ Cawinácaalícué pimàni, pimànicué cayábani casíimáiri iyú càide iyúwacué píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali írì, càmíríca wenàiwica írì meedá. ²⁴ Càicué pimàni píalíacáinácuéwa Wáiwacali yàanápínacué pírí yàasu cawèníiri yéenáwa yàacaténacué piwèni áibaalípiná píànàacaalícué chènuniré, píibaidacáinácué Cristo írípíná, yái Píiwacalisíwacué abéerita. ²⁵ Quéwa cawinácaalí imànírica ibáyawanáwa, Dios ipáyaidapínáni yùuwichàacáisi iyú, ìwalíse yái báawéerica imànírica, càmíicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái ícha, néese iicáca macái wenàiwica abédanamata.

4

¹ Píacué náiwacanánái iwàwacutácué picúaca píasu wenàiwicawa machacàníiri iyú. Picácué piùwichàida nía máiwitáiséeri iyú, néese pimànicué nalí cáalíacáiri iyú. Piwàwalícué pidèniaca Píiwacaliwa chènuníiséeri. Yá áibaalípiná iwàwacutácué picàlidaca píináwanáwa írì càinácaalícué cayábéeri, báawéeri nacái pimànírica cháí èeri írìcu.

² Píacué wéenanáica, picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios ícha. Néese pisutácué píawawa Dios ícha manuísíwata. Yá píacué Dios írì cayábéeri. ³ Pisutácué nacái Wáiwacali ícha walípiná imàacáanápíná wacàlidaca yái cayábéeri tàacáisica áibanái írì mamáalàacata, wacàlidacaténá nacái nalí yái tàacáisi càmíríicaté wenàiwica yáalía ìwali, yái tàacáisi íméerica Cristo iwasàaca càmíiyéi judío Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná pisutácué Dios ícha nulípiná ipíchaná cáaluca núa, nùyacáiná siùca cháí presoíyéi ibànàlicu nucàlidacáiná yái tàacáisica wenàiwicanái írì. ⁴ Pisutácué

nulí Dios amalácáténá numànica nalí yái tàacáisica yéewanápiná náalíaca néemiàcani, càinácaalí ímáaná.

⁵ Piicácué píchawa cayába, pimànicué cáalíacáiri iyú, iwàwacutácaalícué pimànica wawàsi nèewi níara áibanái cà míiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Càicaalínácaalícué píalimá picàlidaca nalí Wáiwacali iináwaná ìwali, yá picàlidacué nalíni. ⁶ Iwàwacutácué pitàanica éeréeri iyú càiripináta, cáiwitáiséeri iyú nacái. Iwàwacutácué píalíaca picàlidaca machacàníiri iyú nalíni, macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yéemiàwa pía.

Saludos finales

⁷ Wéenasàiri cáininéerica waicáca ípidenéerica Tíquico icàlidapínacué piríwa macáita nuináwaná. Tíquico yàacawéeridaca wía cayába, íbaidaca nacái Wáiwacali írípíná núapicha. ⁸ Iná nubànùacué pìataléni icàlidacáténacué pirí waináwaná ichàiniadacáténacué píiwitáise Wáiwacali ìwali. ⁹ Onésimo yái wéenasàiri cáininéerica waicáca, pìyacàle néeséericué nacái, yàapínacawa Tíquico yáapicha. Yásí nacàlidacué piríwa macáita ìwali càinácaalí ìyáaná cháí.

¹⁰ Aristarco yái ìyéerica presoíri iyú núapicha presoíyí ibànalícu, iwàwalícuéca pía. Càita nacái Marcos, yái Bernabé yéenasàirináca, iwàwalícuéca pía nacái. Nudéca nucàlidacuéca pirí Marcos ìwali, ipáchiaacalícué pía, yá pitàidacué cayábéeri iyúni.

¹¹ Aiba wenàiwica ípidenéeri Jesús, áibaalí ípidenéeri Justo, iwàwalícuéca pía nacái. Níacata abéta judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái íbaidéeyéica núapicha, wacàlidacáténá càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càita nachàiniadaca nuwàwa.

¹² Epafras abéericué pìyacàle néeséeri íbaidéerica Cristo írípíná iwàwalícuéca nacái pía. Yá mamáalàacata isutácuéca Dios íicha pirípínacué manuísíwata cachànicaténacué píiwitáise Jesucristo ìwali, pimàacáanápínacué píawawa nacái Dios írí pimànicaténacué càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¹³ Núalíacawa Epafras isutácué Dios íicha pirípínacué manuísíwata, càita nacái Epafras isutáca Dios íicha nalípiná níara Laodicea ìyacàlená mìnánáica, Hierápolis ìyacàlená mìnánáica nacái. ¹⁴ Lucas nacái yái cadepiacáirica cáininéerica waicáca, iwàwalícuéca pía nacái. Càita nacái Demas iwàwalícuéca pía.

¹⁵ Nuwàwali níara wéenanáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Laodicea ìyacàlená mìnánái. Nuwàwali nacái Ninfa, nía nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa ucapèericulé namànicaténá culto. ¹⁶ Pidécanaamicué piléeca yái cuyàluta piríwáaca, yá pibànùacuéni naléecáténáni, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Laodicea ìyacàlená mìnánáica. Píacué nacái, piléecué nacái yáara cuyàlutaca nubànùerica nalí Laodicea néré. ¹⁷ Píimacué càì Arquipo írí: “Píibaida cayába pimànicaténá píibaidacaléwa càide iyúwa Wáiwacali ichùulíaná pimànica írípínáni”, càì núumaca Arquipo írí.

¹⁸ Núa Pablo nutànàacué pirí yái tàacáisi achúméerínaca nucáapi iyúwa nuwàwalíicáinácué pía. Pisutácué Dios íicha nulípiná presocáiná núa. Nusutácué nacái Dios íicha pirípínacué imàníinápinacué pirí cayábéeri mawèníiri iyú.

1 TESALONICENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí ípidenéri Silas, Timoteo yáapicha nacái nutànàacué pirí cuyàluta, píacué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica ìyacàlená mìnánái, píacué ìyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. Wía apóstolca, wasutáca Dios ícha pirípinácué imànnínápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú, imàccáanápinácué pìyaca matuñbanáiri iyú nacái.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

² Macái imanùbaca wasutácaalí Dios ícha pirípinácué, wàaca irí cayábéeri pìwalicué macáita. ³ Wàaca Wáaniri Dios iríwa cayábéeri mamáalàacata píibaidacáinácué Dios irípiná cachàiníiri iyú peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. Wáalí nacáiwá piyúudàacuéca áibanái manuísíwata cáininácáinácué piicáca Dios. Wáalí nacáiwá picùacuéca manuísíwata Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa, íná yéewa pìideniácuéca piùwichàanáwa matuñbanáiri iyú idècunitàacá namànicuéca pirí báawéeri ìwalíise yái peebáidáanácuéca Jesucristo itàacái. ⁴ Píacué wéenánáica, cáininácuéca Dios iicáca pía. Wáalíaca nacáiwá Dios idéca yeedácuéca pía yàasu wenàiwicacaténácué pía. ⁵ Wacàlidacaalítécué pirí Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càmítaté wacàlidacáitacué piríni yáawami tàacáisi iyú meedá, néese wacàlidacatécué piríni Espíritu Santo ichàini iyú, wáalícaté nacáiwá báisíiri iyú báisícani yái tàacáisi wacàlidéerica. Píalíacué nacáiwá amaléeri iyú wàyacaté machacàníiri iyú pèewibàa, wayúudàacaténácué pía, íná píalíacuéwa wacàlidacaté pirí Dios itàacái báisíiri iyú.

⁶ Wía apóstolca, wáalíacawa Dios yàasunáica píacué, bàaluitécáiná pidàbacué pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa wásáidáanátécué pirí, càide iyúwaté nacái Wáiwacali ìyáaná. Yá peebáidacatécué Jesucristo itàacái casímáiri iyú, càide iyúwaté Espíritu Santo imàccáanácué casímáica pía, éwítaté áibanái càmíiyéi yeebáida nàuwichàidacáanítacué pía báawanama peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ⁷ Càita píasáidacuéca áibanái irí càinácaalí iwàwacutáaná neebáidaca, macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata, Acaya yàasu cáli ínata nacái. ⁸ Wáalíacawa pimàacacué madécaná áibanái náalíacawa Wáiwacali itàacái ìwali, càmíirica abéta níara ìyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata, níá nacái ìyéeyéica Acaya yàasu cáli ínata, néese macái cáli imanùbaca manùbéeyéi wenàiwica náalíacué piináwaná ìwali. Náalíacawa peebáidáanácué Dios itàacái, íná càmíita iwàwacutá wacàlidacuéca nalí piináwaná ìwali. ⁹ Néese, níata icàlidaca ìyaca walí piináwanácué ìwali, íná náalíacawa wapáchíanácué pía bàaluité, pítàidacatécué wía cayába, péemíacatécué nacái wàasu tàacáisi. Piyamáidacatécué píaca ídolo icàaluíniná, níara cuwáiná yéenáiwanáca, yá pimàacacatécué píawawa cáuri Dios irí, yái báisíirica, peebáidacaténácué itàacái, píibaidacaténácué irípiná nacái. ¹⁰ Nacàlidaca nacái walí picùacuéca Jesús yàanàaca chènuníise àniwa, yái Dios Iirica, Dios imichàidéericaté yéetácáisi ícha. Yácata Jesús iwasèerica wía Dios yàasu manuíri yùuwichàacáisi ícha, yái yùuwichàacáisi yàanèeripináca èeri imáalàcaalípináwa.

2

El trabajo de Pablo en Tesalónica

¹ Iná píacué wéenánáica píalíacuéwa Dios imànicatécué pirí cayábéeri wapáchia-caalícué pía bàaluité. ² Péemíacatécué waináwaná ìwali, wía apóstolca, ipíchawáiseté wàanàacué pítalé, yaté Filipos ìyacàlená mìnánái namànicaté walí máini báawéeri, natàanicaté nacái wàwali báawéeri iyú idècunitàacá nàuwichàidaca wía ìwalíise yái wacàlidáanáca Jesucristo itàacái. Quéwa Dios iyúudàacaté wía wàanàacaténáté pìyacàle

nérécué wacàlidáanápínacué piríni macàaluínináta, yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, éwitaté áibanái nàuwidécáníta namànica wía manuísíwata. ³ Càmítaté wacàlidacué pirí cachìwéeri tàacáisi, càmíta nacái watàanícué pirí wachìwáidacáténacué pía meedá, weedáténacué píicha plata. ⁴ Néese Dios yáalímáidacaté iicáwa wía asáisi wáibaidacaalí irípiná machacàníri iyú, wía apóstolca. Néese idécanaámité cayábaca Dios iicáca iyúwaté wáibaidáaná irí, yá ibànùacaté wía wacàlidáanápínaté yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná yéewa wacàlidaca wenàiwicanái iríni. Càmíta wáalímáida wasímáidacáita wenàiwica meedá wàasu tàacáisi iyúwa, néese wacàlidaca Dios itàacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái Dios yáliérica wawàwa. ⁵ Píalíacué nacáiwa càmítaté wachìwáidacué pía cachìwéeri tàacáisi iyú càide iyúwa èeri mìnánái iwàwáaná yéemíaca. Càmítaté wamàni càì weedáanápínacué píicha cawèníri. Càmítaté nacái wamàni wawàsi ibàacanéri iyú weedáténacué píicha plata. Càité wàyacué pèewibàa machacàníri iyú Dios iicá. ⁶ Càmítaté wawàwa wenàiwica naicáca wía iyúwa máiniíyéica cayába áibanái íicha. Càmítacué wacutá píicha càiri, áibanái íicha nacái, ibatàa abéeri piná, éwita Dios imàacacáaníta walí cáimiétacanéri íibaidacalési, wía apóstolca. Càité nacái, éwita Dios imàacacáaníta walí íiwitáisewa wachùulíacáténacué pía cachàiníri iyú, càicáaníta càmítaté wamàni càì. ⁷ Càmítaté wachùulíacué pía cachàiníri iyú, éwita Cristo yàasu apóstolcáaníta wía. Néese watàanícátécué pirí éeréeri iyú. Wamànicátécué pirí càide iyúwa inanái udàwinàacaalí uénibewa, ucua nacái nía cáininéri iyú. ⁸ Càité nacái cáinináca waicácuéca pía iná wawàwacaté wacàlidacuéca pirí Dios itàacái cayábéeri, yá wáibaidacaté macái wachàini iyúwa wayúudàacáténacué pía. ¡Yá wacàlidacátécué pirí Dios itàacái mamáalàacata cáininácáiná waicácuéca pía! ⁹ Píacué wéénánáica, píalíacuéwa wáibaidacaté wacáapi iyúwa mamáalàacata cachàiníri iyú wawèniacáténaté wayáapínáwa, wàyacaalíté pèewibàa. Càmítaté wawàwa wáinataléca pirícuéni, iná wáibaidacaté èeríapinama, táiyápinama nacái ipíchanacué wacutáca píicha wayáapínáwa idècunitàacá wacàlidacátécué pirí Dios itàacái.

¹⁰ Píalíacuéwa amaléeri iyúni wàyacátécué pèewibàa machacàníri iyú piicápinacué, mabáyawanéri iyú nacái Dios iicá. ¹¹ Píalíacué nacáiwa wàalàacátécué pía, wamichàidacátécué píiwitáise, wachàiniadacátécué piwàwa, píacué abéechúanaméeyéica càide iyúwa nániri cayábéeri íiwitáise imàníná yéenibe iríwa. ¹² Wàalàacátécué pía pimànínápínacué càide iyúwa iwàwacutáaná Dios yàasu wenàiwica imànica, yái Dios imáidéericuéca pía icùacáténacué pía iyúwa Picuèriná, pìyacáténacué nacái Dios ica-maláná mèlumèluíri irícu chènuniré.

¹³ Iyaca áiba wawàsi nacái wèerica Dios irí cayábéeri ìwalíise mamáalàacata: Bàaluité péemíacanáamicué wacàlidaca pirí Dios itàacái, yáté peebáidacuécani píalíacáinatéwa Dios itàacáicani báisíri iyú, càmíta càide iyúwa wenàiwica itàacái meedá. Báisíta Dios itàacáicani, iwàlisàidéericuéca píiwitáise piwàwalícuísewa, píacué yeebáidéeyéicani. ¹⁴ Iná píacué wéénánáica, peebáidacáinacué Jesucristo itàacái, ínáté ìwalíise pìasu cáli néeséeyéi nàuwichàidacátécué pía, níái càmíiyéica yeebáida. Yá piùwichàacátécuéwa càide iyúwa Dios yàasu wenàiwica nàuwichàanátéwa, níara yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái Judea yàasu cáli íinata, bàaluitécáiná néenánái nacái judíonái nàuwichàidacaté nía ìwalíise yái neebáidáanáca Jesucristo itàacái. ¹⁵ Níara judíoca nanúacaté Wáiwacali Jesús, càide iyúwaté nàawirináimi inúanáté Dios yàasu wenàiwica profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Judíonái yùuwichàidacaté wía nacái, náucaca wía nacái nàasu cáli íichawa. Càmíta namàni càide iyúwa casímáiná Dios iicáca. Nàuwideca namànica macái wenàiwica. ¹⁶ Macái imanùbaca wawàwacaalí wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí, yéewacáténá Jesucristo iwasàaca nía nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, judíonái càmíta namàaca wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí. Càita máini namànica nabáyawanáwa, níái judíoca. Quéwa átata Dios yàasu yùuwichàacáisi máiníri manuíca idéca yàanàaca mawiéniré nalí, yàanàacáténá nàwali mesúnamáita.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷ Píacué wéenánáica, achúmacaté wawàwa iwàwacutácáináté wàacawa píchacué, achúma èeripináté, yáté éwita càmicáaníta waicácué pía, càicáaníta wawàwalicué pía mamáalàacata wawàwalicuésewa. Iná wawàwacaté wàacawa pìatalécué máinicáináté wawàwaca wapáchiacuéca pía. ¹⁸ Yáté wáináidacawa wapáchíanápínáté píacué. Núa, Pablo nuwàwacaté nupáchiacuéca pía madécaná yàawiría quéwa càulenáté Satanás imànica nuíchani, íná càmitaté núalimá nùanàaca néré. ¹⁹ Wía apóstolca, máiníté wawàwaca waicácuéca pía casíimáicáinácué pimànica wawàwa wacùacáinácué wabàlùanápínáwa píapicha Wáiwacali Jesucristo ípunita áiba èeriwa Wáiwacali yàanàacaalípiná àniwa. Néenialípiná, ìmáiní casíimáipínáca wawàwa pìwalicué peebáidacáinácué Jesucristo itàacái tàì fíméeri iyú! ²⁰ Báisíta, wacàlidapínácué piináwaná ìwali casíimáiri iyú, pimànicáinácué máiní cayábéeri.

3

¹ Néeseté máiní nuwàwacaté nuémìaca piináwaná ìwalicué, quéwa càmitaté núalimá nùaca nupáchiacuéca pía. Càmicáináté núalimá nuèdenìaca mamáalàacata yái càmináca núalíawa, ínáté nuínáidacawa nuyamáanápínátéwa abéerita Atenas ìyacàlená néré. ² Yáté nubànùaca wéenásàiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacái, ipáchiacaténácué pía. Yái Timoteo abéeri wéena wía íbaidéeyéica Dios irípiná, wía icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná ìwali. Yáté nubànùacué pìatalé Timoteo imichàidacaténácué píiwitáise, ichàiniadacaténácué piwàwa nacái, yéewanápínácué peebáidaca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì fíméeri iyú. ³ Nubànùacaté Timoteo pìatalécué yàalàacaténácué pía, báawacáichacué piwàwa piùwichàacái ìwalísewa, ipíchanácué piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo íicha. Píalíacuéwa iwàwacutáaná wàuwichàacawa càì, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁴ Càita nacái bàaluité wàyacaalítécué píapicha, yáté wacàlidacué pirí áibanái nàuwichàidáanápíná wía, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. Siùca píalíacuéwa wadéca wadàbaca wàuwichàacawa càide iyúwaté wacàlidáanácué piríni. ⁵ Iná càmicáináté núalimá nuèdenìaca quirínamani, yái càminácuéca núalía piináwaná ìwali, yáté nubànùaca Timoteo isutácaténácué yéemíawa pía yéewanápíná núalíacuéca piináwaná ìwali asáisi peebáidacaalícué Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì fíméeri iyú. Nubànùacatécué pìataléni achúmacáináté nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta Satanás yáalimáidacatécué pía piwènúadáanápínácué píiwitáisewa Jesucristo íicha. Càita Satanás iwàwa imànica yéewanápíná canáca iwèni, yái wacàlidéerícuéca pirí Dios itàacái bàaluité.

⁶ Quéwa siùcade Timoteo idéca yèepùacawa pìyacàle néesecué, yáara Tesalónica ìyacàlenáca. Yá idéca icàlidaca walí cayábáanácué piináwaná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì fíméeri iyú, cáininácaínácué nacái piicáyacacawa. Idéca icàlidaca walí piwàwalínácué wía cáininéeri iyú mamáalàacata, máiní nacái piwàwacué piicáca wía càide iyúwa wawàwáanácué waicáca pía. ⁷ Iná píacué wéenánáica, éwita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta wadéca wachàiniadaca wawàwawa, wía apóstolca, wéemíacáinácué piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì fíméeri iyú. ⁸ Yá wáalimá wàidenìaca yùuwichàacáisi wéemíacáinácué piináwaná ìwali càminácué piméyáawa peebáidaca Wáiwacali itàacái tàì fíméeri iyú. ⁹ Càmirípináta wayamáida wàaca Dios irí cayábéeri piináwaná ìwalísecué, yá nacái pimánínácuéca cayábéeri. Iná yéewa casíimáica wía Dios iicápiná pìwalínácué. ¹⁰ Eeríapinama, táiyápinama nacái wasutáca Dios íicha manuísíwata imàacáanápíná waicácuéca pía watuí iyúwa wéewáidacaténácué pía mamáalàacata iwàwacutácáinácué píalíacawa áiba wawàsi ìwali peebáidacaténácué Jesucristo itàacái tàì fíméeri iyú.

¹¹ Wía apóstolca, wawàwaca Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudàaca wía yéewanápíná wáalimáca wapáchiacuéca pía mesúnamáita. ¹² Wasutá Wáiwacali íicha pirípinácué, imàacáanápínácué cáinináca piicáyacacawa cachàiníwanái mamáalàacata, càita nacái cáinináanápínácué piicáca áibanái wenàiwica canánama, càide iyúwa

cáinináaná waicácuéca pía. ¹³ Càita nusutáca Wáiwacali ícha pirípinácué ichàini-adáanápínácué píiwitáise, yéewanápínácué mabáyawanáca Dios iicáca pía Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná macáita yàasunái mabáyawanéeyéi yáapichawa èeri imáalàapíná-caalíwa. Báisíta, amén.

4

La vida que agrada a Dios

¹ Siúcade píacué wéenanáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wasutácué píicha wawàsi manuísíwata, wàalàacué pía nacái Wáiwacali Jesús inùmalícuíse. Pìyacué machacàníiri iyú cachàiniwanái mamáalàacata casímáicaténácué Dios iicáca píiwitáise càide iyúwacué pidàbáanáté pìyaca péemíacanaacáitacué wéewáidaca pía.

² Péemíacatécúé cayába yái tàacáisi wacàlidéericatécúé pirí Wáiwacali Jesús inùmalícuíse. ³ Dios iwàwacué pìyaca mabáyawanéeri iyú píibaidacaténácué abéerita irípiná. Càmita iwàwacué píimáca áiba yáapicha càníirica pinìrisíwa, càníichúa nacái píinusíwa. ⁴ Càita Dios iwàwacué pìyaca, yéewanápiná cawinácaalí asìali iwàwéerica ícàsàacawa yáalimá yeedáca iríwa ínupináwa mabáyawanáwaca, iyacaténá úapicha cáimiétaquéeri iyú. ⁵ Aibanái wenàiwica càníiyéica yáalíawa Dios ìwali needáca inanái máinicáiná nawàwacáita naimáca náapicha meedá. Càmita báisi naicáyacacawa cáimiétaquéeri iyú. Picácué pimàni càì. ⁶ Picácué nacái píimá áiba asìali ínù yáapicha, càita nacái áiba inanái iníri yáapicha. Pimànicaalícué càiri báawéeri áiba wenàiwica irí, yásí Wáiwacali yùuwichàidacué píawa manuísíwata, càide iyúwacué wàalàanáté pía cáimiétaquéeri iyú. ⁷ Dios càmita imáida wía wamànínápiná wabáyawanáwa casaquèeri iyú, néese imáidaca wía wàyacaténá mabáyawanéeri iyú, yéewanápiná wáibaidaca abéerita irípiná. ⁸ Yái tàacáisi nùalèericuéca iyú pía, càníirita meedá wenàiwica yàasu tàacáisi, néese Dios itàacáicani, íná cawinácaalí càníirica yeebáida yái tàacáisi, idéca yúucaca íchawa Dios, yái Dios ibànuèricuéca Espíritu Santo piwàwalículé. Yái Espíritu Santo ípidená ímáanáquéi “Yái Mabáyawanéerica” ímáanáca, Espíritu yàanàacáinaté mabáyawanácaténá imànica wía.

⁹ Quéwa càmita iwàwacutá nùalàacuéca pía cáinináanápínácué piicáyacacawa Dioscáiná idéca yéewáidacuéca pía càì, íná nùalíacawa cáininácuéca piicáca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁰ Wáalíacawa cáininácuéca piicáca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìyeyéica Macedonia yàasu cáli íinata. Quéwa wasutácué píicha wawàsi manuísíwata, píacué wéenanáica, cáinináanápínácué cachàiniwanái mamáalàacata piicáca macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹¹ Píalimáidacué pìyacaténá matuñbanáiri iyú áibanái yáapicha. Picácué máini pisutáida péemíawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali, néese píibaidacué picáapi iyúwa càide iyúwaté wàalàanácué pía. ¹² Píibaidacué cachàiníiri iyú yéewanápiná áibanái càníiyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pía cáimiétaquéeri iyú, pidènicaténácué nacái yái pimáapuèrica, ipíchanácué picutáca piyáapínáwa áibanái ícha.

El regreso del Señor

¹³ Píacué wéenanáica, wawàwacué píalíacawa càinácaalí nàyanápiná níara yéeteyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái achúmacáichacué piwàwa manuísíwata càide iyúwa achúmáaná èeri mìnánái iwàwa càníiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Achúmaca nawàwa manuísíwata càmicáiná nacua néenanáimi imichàacawa yéetácáisi ícha. ¹⁴ Wadéca weebáidaca Jesús iináwaná ìwali yéetácátéwa, néese imichàacaté nacáwa yéetácáisi ícha. Càita nacái weebáidaca Dios imichàidáanápíná yéeteyéimiwa yéetácáisi ícha, níái yéeteyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nacáucami yàanàapíná Jesús yáapicha namichàacaténáwa yéetácáisi ícha Jesús yàanàapínácaalí àniwa.

¹⁵ Iná wacàlidacué pirí yái tàacáisi càide iyúwa Wáiwacali yéewáidáaná wía: Wía cáuyéicáwaca mamáalàacata cháì èeri írìcu Wáiwacali yàanàacaalípiná, càmita wàawa napíchalé chènuniré níái yéeteyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái.

¹⁶ Wéemìapiná chènuníisèeri tàacáisi imáidéerica wía cachàiníiri iyú, yá ángel íiwa-calíná imáidapíná nacái wíawa, yá nacái Dios yàasu trompeta casànapíná wéemíawa napulìacaalíni. Yásí Wáiwacali iricùapínáwa chènunibàata. Néese níái yéetáyeyímíicawa yeebáidéeyéicaté Cristo itàacái, níata idàbapíná icáucàacawa quéechacáwa. ¹⁷ Néese wía cáuyéicáwaca wamichàapínácawa náapichawa cáuli iriculé, wawàlùacaténáwa acalèe yèewiré wáipunitáidacaténá Wáiwacaliwa capìraléeri cáli íinatalé. Càipíná wàyaca Wáiwacali yáapichawa càiripínáta. ¹⁸ Iná pichàiniadacué piwàwawáaca iyú yái tàacáisi cayábéerica ipíchanacué máini achúmaca piwàwa péenánái yéetácaalíwa pícha.

5

¹ Píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmítacué iwàwacutá nutànàaca pirí tàacáisi ìwali yái Wáiwacali yéenáiwanáca yàanàcatáipínáta, càisimalénácaalí camuí ìya wapíchalé. ² Píalíacuéwa cayába canáca èeri mìnánái yáaliériwa càicaalínápinácaalí Wáiwacali yàanàaca àniwa. Càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí táiyápi càmícatáita wenàiwicanái íináidawa ìwali, càita nacái Wáiwacali yàapínáwa néese àniwa càmícatáita èeri mìnánái icùa yàanàaca. ³ Néenialípiná wenàiwica nacàlidapíná cà: “Cayába macáita. Canáca ùwicái. Wàyaca matuìbanáita”, càipíná náimaca. Néese ráunamáita yùuwichàacáisi yàanàapínácawa nàwali cáiwíiri iyú imáalàidacaténá nía, càide iyúwa inanái idàbacaalí yùuwichàacawa isicúasíwata umusúadacaténá iicá èeri. Yásí càmíta náalímá napíacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁴ Quéwa píacué wéenánáica càmítacué catá píiwitáise, píalíacáinácuéwa Dios ìwali. Iná càmítacué Wáiwacali yéenáiwaná icalùada píawa, yàanàapínácaalí càide iyúwa cayéedéeri icalùadacaalí wenàiwica. ⁵ Amalácáinácué píiwitáise macáita, píalíacáinácuéwa Dios ìwali, picùacáinácué nacái Wáiwacali yàanàaca. Càmíta wàya càide iyúwa catéeyéi íiwitáise iyáaná, càmíiyéica yáalía Dios ìwali. ⁶ Iná iwàwacutá wamichàidaca wáiwitáisewa wacùanápíná Wáiwacali yàanàaca. Picácué wàya iyúwa íiméeyéi meedá, càmíiyéica icùa Jesús yàanàanápíná. Yá waicáidacué Wáiwacali íipunitawa cáalíacáiri iyú, wacùacaténá wíawawa ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Wáiwacali íichawa. ⁷ Aibanái catéeyéica íiwitáise càmíta náalíwawa Dios ìwali. Càica níade iyúwa wenàiwica íiméeyéica meedá táiyápinama, iyúwa nacái wenàiwica icàméeyéica catéeri írìcu. ⁸ Quéwa wía amaléeyéica íiwitáise, icuèyéica nacái Wáiwacali yàanàanápíná, iwàwacutá wacùaca wíawawa cayába ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái, càita nacái cáininácué waicáyacacawa, càita nacái manuícúé wáináida wawàwawa Jesucristo ìwali iwasàanápíná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wamànicaalí cà, yásí wacùapíná wíawawa cayába Satanás íicha ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí icáyuwaniwa, ibàle nacáiwa dàaléeri hierro nacáiri icùacaténá yáawawa yùuwidenái íichawa. ⁹ Dioscáiná càmítaté yeedá wía yàasunáipínáwa imàacáanápíná yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali, néese idéca yeedáca wía iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái Wáiwacali Jesucristo yéetáanácawa wáichawalíná. ¹⁰ Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná wàyacaténá yáapicha càiripínáta, éwita nacái wéetácaalíwa, càita nacái cáucaalíca wía áiba èeriwa Jesucristo yàapínácaalíwa néese àniwa. ¹¹ Iná pimichàidacué píiwitáisewáaca mamáalàacata, pichàiniadacué nacái piwàwawáaca càide iyúwa pimàniínácué píacawa siúcade.

Pablo aconseja a los hermanos

¹² Píacué wéenánáica wasutácué pícha wawàsi manuísíwata, píacué ancianonái íim-iétacaná, níái íibaidéeyéica Dios irípiná pèewibàa, nacùacaténácué pía, nàalàacaténácué pía Wáiwacali itàacái iyú, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹³ Iwàwacutácué píaca ancianonái íimiétacaná, cáininácué nacái piicáca nía manuísíwata ìwalíise yái íibaidacalésica namàníirica Dios irípiná, yái nacùanácuéca pía. Píyacué matuìbanáita píapichawáaca.

¹⁴ Wachùuliacué pía, píacué wéénánáica, pìalàacué cachàiníiri iyú níara péená càmíiyéica iwàwa íbaidaca. Pichàiniadacué nawàwa nacái cawinácaalí achúméeyéica íináida iwàwawa, nàuwichàacái ìwalísewa. Piyúudàacué nacái níara machawàaquéeyéica íiwitáise, càmíiyéicáwaca yeebáida tàì íméri iyú. Pimànicué macáita írì éeréri iyú mamáalàacata.

¹⁵ Aibanáicaalí imànicué pirí báawéri, picácué pimàni írì báawéri nacái píipuináwa, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri piríwáaca càiripináta, macái wenàiwica írì nacái.

¹⁶ Cayábacué piwàwa càiripináta. ¹⁷ Pisutácué píawawa Dios íicha mamáalàacata. ¹⁸ Píacué Dios írì cayábéeri càinácaalícué piyáaná, càicáinácué Dios iwàwa pimànica, píacué yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái.

¹⁹ Càide iyúwa càmicaalí wachacàida cayábéeri quichái iyúudèerica wía, càita nacái picácué pimáalàida píichawa yái cayábéerica Espíritu Santo imàníricuéca piwàwalícuise. ²⁰ Picácué caná iwèni piicáca natàacái níai wenàiwica Espíritu Santo ichàiniadéeyéica nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliícuise. ²¹ Quéwa píináidacuéwa cáalífacáiri iyú ìwali macái tàacáisi péemièricuéca píalíacaténácuéwa asáisi báisícaalí Dios itàacáicani, néese peebáidacué abéerita yái cayábéeri tàacásica. ²² Piwènúacuéwa macái báawéri íiwitáaná íicha.

²³ Wasutáca Dios íicha pirípinácué, yái Dios matuíbanáirica imànica wáiwitáise, masacàanápínácué imànica píiwitáise píibaidacaténácué abéerita Dios irípiná, icùanápínácué nacái píiwitáise manuísíwata, piwàwa nacái, piiná nacái mabáyawanéeri iyú àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. ²⁴ Càipiná Dios imànicuéca piríni. Yái Dios imáidéericatécué pía yàasunáicaténácué pía, imànipínácué pirí macáita càide iyúwa icàlidáanácué piríni.

Saludos y bendición final

²⁵ Píacué wéénánáica, pisutácué Dios íicha walípiná nacái. ²⁶ Pitàidacué cayábéeri iyú macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁷ Nuchùuliacué pía Wáiwacali inùmaliícuise, píléecué yái nùasu cuyàlutaca nalí macáita níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ²⁸ Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué, imànínápínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú.

2 TESALONICENSES

Saludo

¹ Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí íipidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái, nutànàacué pirí cuyàluta, píacué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica ìyacàlená irìcu, píacué ìyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. ² Wasutáca Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, namàcáanápínácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva

³ Píacué wéenánáica, casíimáica wàaca Dios irí cayábéeri càiripináta pìwalicué. Yá cayábaca càì wamànica peebáidacáinácué pìacawa Jesucristo itàacái manuísíwata cachàiníwanái, yá nacái wáalíacawa cáinináanácué yáwanái piicáyacacawa mamáalàacata. ⁴ Iná wacàlidacuéca piináwaná ìwali casíimáiri iyú áibanái irí Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái yàcalé wapáchiacatabàa. Wacàlidaca nalíni pìidenánácuéca pìuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidáanácué nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái éwitacué áibanái nàuwichàidacáanítacué pía madécaná yàawiría, éwitacué nacái pìuwichàacáanítawa madécaná càulenéeri wawàsi iyú. ⁵ Iná yéewa wáalíacawa amaléeri iyú Dios yàanápíná macái wenàiwica iwèni machacàníri iyú, namànicaalí cayábéeri, càita nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Siúcade pìuwichàacuécawa pìyaca ìwalíse yái peebáidáanácuéca iyúwa Dios ichùulianácué pía, quéwa càmitacué piméyáawa peebáidaca. Iná Dios icàlidapínácué piináwaná ìwali pimànínínácuéca cayábéeri, yá imàacapínácué piwàlùacawa Dios ìyacàle irìculé Dios icùacataléca yàasu wenàiwicanáíwa càiripináta chènuniré.

⁶ Dios yàapíná macái wenàiwica iwèni machacàníri iyú, yùuwichàidapíná nacái níara wenàiwica nabáyawaná ìwalísewa, níai yùuwichàidéeyéicuéca pía siúcade. ⁷ Dios yàapíná macái wenàiwica iwèni machacàníri iyú, imàacapínácué nacái pìyamáidacawa pìuwichàacái íchawa càide iyúwa imàcáanápíná wayamáidaca nacáiwa. Càipíná Dios imànica walí macáita néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná chènuníse mèlumèluíri iyú, quichái ipèrùà yèewíse yàasu cachàiníyèi ángel yáapichawa. ⁸ Yá Wáiwacali Jesús yàanàapíná yùuwichàidacaténá wenàiwica nabáyawaná ìwalísewa, níai càmfíyéica iwàwa yáalíaca Dios ìwali, macáita nacái càmfíyéica yeebáida yái tàacáisi íiméerica Wáiwacali Jesucristo iwasaaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁹ Yá Wáiwacali yúucapíná íchawa nía déeculé, nàuwichàacaténáwa nabáyawaná ìwalísewa càiripináta, èeri càmfíiri imáalàawa, yá càmita quirínama naicáca Wáiwacali, yái mèlumèluírca iicácanáwa, icuèrica macáita cáimiétacanéeri iyú, máinicáiná cachànica íiwitáise manuíri. ¹⁰ Càipíná Wáiwacali imànica nalíwa néenialípiná yàanàacaalípiná àniwa. Yàapínácuéca néese àniwa yéewacaténá macáita yàasunái, wía yeebáidéeyéica itàacái, wàaca irí cayábéeri manuísíwata cáimiétaquéeri iyú casíimáiwaca. Núalía nacáiwa piicáanápínácué Wáiwacali yàanàaca, pìapínácué nacái irí cayábéeri, peebáidacáinácué iyúwaté wacàlidáaná pirí Wáiwacali iináwaná.

¹¹ Wáalíacawa pìanápínácué Wáiwacali irí cayábéeri néenialípiná, iná wasutáca Wacuèriná Dios íicha pirípinácué mamáalàacata. Wasutáca Dios íicha iyúudàanápínácué pía pìyacaténácué càide iyúwa wenàiwica Dios imáidéeyéica nàyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita nacái wasutáca Dios íicha pirípinácué ichàiniadàanápínácué pía íiwitáise cachàiníri iyúwa, pimànicaténácué macái cayábéeri wawàsi piwàwéericuécawa pimànica, yá nacái píibaidacalécuéca pimànírca peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. ¹² Càita wasutáca Dios íicha pirípinácué yéewanápíná áibanái nacái nàapínáca Wáiwacali Jesús irí cayábéeri naicácaalípiná ichàiniadacuéca pía

pimànicaténá cayábéeri, yéewanápiná nacái píacué ìyéeyéica abédanamata Wáiwacali Jesús yáapicha píasáidacuéca áibanái irí cayábéeri íiwitáisevani, yái Wáiwacalica. Píalimápinácué pimànica càì yácáiná Wacuèriná Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudàacuéca pía mawèníri iyú.

2

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

¹ Siùcade píacué wéenanáica, píalíacuéwa Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa. Píalíacué nacáíwa Dios ìwacáidáanápiná wáwa Wáiwacali Jesucristo yàatalé. Siùcade wawàwaca wéewáidacuéca pía ìwali quiríta. ² Cawàwanáta abénaméeyéi cachìwéeyéi nacàlidapínacué piríni idéca ichàbacawéi Wáiwacali yéenáiwaná yàacaténáwa néese àniwa. Wasutácué pícha wawàsi manuísíwata ipíchana piúcáida piwàwawa picalùniwa caquialéta iyúwa sìcusicuíyéi iwàwa. Picácué cáalu pía áibanái cachìwéeyéi náimacaalícué pirí nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalícuíse ímérica idéca ichàbacawéi Wáiwacali yéenáiwaná, càita nacái néewáidacaalícué pía iyú càiri cachìwéeri tàacásica. Cawàwanáta náasáidapínacué pirí cuyàluta náimérica ìwali nutànàacasacué piríni, quéwa picácué peebáida nachíwa, picácué nacái cáalu pía. ³ Picácué pimàaca áibanái ichìwáidacuéca pía áiba tàacáisi cachìwéeri iyú, ibatàa abéeri tàacáisi iyúpináta. Ipíchawáise Wáiwacali yéenáiwaná yàanàaca yàacaténáwa néese, yá madécaná wenàiwica nawènúadapíná náiwitáiseva Dios ícha manuísíwata, yá càmita nawàwapíná Dios icùaca nía. Abéeri asiali nacái yàanàapíná, máiníri cabáyawanáca, Satanás inacáiri íiwitáise, yáalimáidéeripíná èeri mìnanaí namàníinápiná nabáyawanáwa. Máinípiná báawacani, yái asialica, íná Dios idéca íináidacawa imáalàidáanápináni báisíri iyú. ⁴ Yái asiali yàanèeripínáca, yácata Dios yùuwidesíwaca báawéerica náicha canánama. Yá máinípiná cáimacáica iicáca yáawawa. Icàlidapíná ìwaliwa cachàinicasani Dios ícha, cachàinisa nacáicani macái cuwáinái ícha áibanái yèeyéica icàaluíniná, íná ichùuliapíná èeri mìnanaí yàaca icàaluíniná Dios ícha. Néese imànipíná càiri báawasíwéeri: Ibàlùadapíná yàasu manuíri yàalubáisiwa Dios yàasu templo irìcu, yá yáawinacawa néré icùacaténá macáita, Dioscáinásani, càipíná ímaca yéewacaténá èeri mìnanaí yàaca icàaluíniná. Yá icàlidapínáca iináwanáwa Dioscani.

⁵ Núalíacawa piwàwalícuéca cayábani yái tàacáisi nucàlidéericatécúé pirí. Bàaluité nùyacaalítécúé píapicha, yáté nucàlidacuéca pirí iináwaná ìwali yáara máiníri cabáyawanáca yàanèeripínáca áibaalípiná. ⁶ Siùcade píalíacuéwa càiríinácaalí chàinisi càmíirítàacá ibatàa yáasáidacawa yáara máiníri cabáyawanáca, àta idécatalépináta yéenáiwaná yàanàaca, Dios imàaqueérica irí yàanàacatáipíná. ⁷ Dios imàacaca wáalíacawa Satanás idéca idàbaca iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios ícha. Quéwa càmítàacá idé Satanás yáalimá imànica macáita yái báawéerica iwàwéerica imànica, ìyacáiná siùcade abéeri imáisaníerica Satanás imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná imànica. Aibaalípiná yàapínácawa èeri ícha yái càmíricáwaca ibatàa Satanás imànica macáita yái iwàwéerica imànica. Idécanáami yàacawa èeri ícha, yásí Satanás yáalimápiná imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná cháí èeri irìcu. ⁸ Néese yáara máiníri cabáyawanáca wenàiwica yáasáidapínácawa cháí èeri irìcu, yái asiali Wáiwacali Jesús inuérípináca caquialéta itàacái iyúwa. Wáiwacali yàanàapíná cachàiníri íiwitáise yáapichawa, icamalá mèlumèluíri irìcu nacáíwa, yá Wáiwacali imáalàidapínácani yáara máiníri cabáyawanáca. ⁹ Quéwa néenialípiná, idécunitàacá iyaca cháí èeri irìcu, yáara máiníri cabáyawanáca, yásí Satanás ichàiniadapínácani manuísíwata idèniacaténá ichàini manuíriwa. Yásí yáara máiníri cabáyawanáca imànipíná madécaná wawàsi cachàiníri iyú càmíri wenàiwica idé imànica ichìwáidacaténá wenàiwica. ¹⁰ Imànipíná nacái macái báawéeri íiwitáaná ichìwáidacaténá wenàiwica Dios yùuwichàidéeyéipíná nabáyawaná ìwalíse càirípináta càmíicáiná cáininá naicáca báisíri tàacáisi neebáidacaténáni. Dios yùuwichàidapíná nía càmíicáiná neebáida báisíri tàacáisi yéewanápiná

Jesucristo iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ¹¹ Càmicáiná nawàwa neebáidaca báisíiri tàacáisi, íná Dios imàacapiná cachìwéeri tàacáisi ichìwáidaca nía, neebáidacatenáni cachàiníiri iyú. ¹² Càipiná Dios imànica yáasáidacatená yùuwichàidáanápíná càiripináta macáita wenàiwica càmiíyéica iwàwa yeebáidaca yái báisíiri tàacáisica, néese casíimáica meedá namànica nabáyawanáwa.

Escogidos para ser salvados

¹³ Quéwa wía apóstolca, iwàwacutá wàaca Dios irí cayábéeri càiripináta pìwalicué, píacué wéenanáica cáininéeyéica Wáiwacali iicáca. Wàaca Dios irí cayábéeri bàaluitécáiná Dios yeedácuéca pía èeri ipíchawáise iwasàacatenácué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, Espíritu Santo imàacacáinácué Dios yàasu wenàiwicaca pía, peebáidacáinácué nacái yái báisíiri tàacáisica. ¹⁴ Dios iwàwacáináte iwasàacuéca pía, íná Dios ibànùacaté wía wacàlidacatenácué pirí yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càita Dios imáidacatécúé pía yàasunáicaténácué pía, yéewanápinácué pìyaca Wáiwacali Jesucristo yáapicha cáimiétacanéeri iyú, icamalaná mèlumèluíri iricu nacái càide iyúwa Wáiwacali iyáaná.

¹⁵ Iná píacué wéenanáica, cachàinicué píiwitáise Jesucristo ìwali, peebáidacué itàacái mamáalàacata tàì ímèeri iyú. Picácué piimáicha yái wacàlidéericatécúé pirí wàyacaalícué píapicha bàaluité. Picácué nacái piimáicha yái tàacáisi wacàlidéericuéca pirí cuyàluta iricu watànèericuéca pirí. ¹⁶ Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué, Wáaniri Dios ícha nacái, yái cáininéerica iicáca wía, imànírira nacái walí cayábéeri mawèníiri iyú. Càita idéca ichàiniadaca wawàwa càiripináta, imàaca nacái manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali imànínápiná walí cayábéeri càide iyúwa icàlidáanáté walíni. ¹⁷ Yá wasutáca Dios ícha pirípinácué ichàiniadáanápínácué piwàwa, imàacáanápínácué nacái pimànica cayábéeri mamáalàacata macái íiwitáanáta, pitàanicaténácué nacái yáawamita cayábéeri wawàsi ìwali.

3

Oren por nosotros

¹ Píacué wéenanáica, iyaca nacái áiba wawàsi quiríta wawàwéericuéca wacàlidaca pirí: Pisutácué Dios ícha walípiná imàacáanápíná wacàlidaca Wáiwacali itàacáiwa áibanái irí caquialéta macái cáli imanùbaca. Pisutácué Dios ícha imàacáanápíná madécaná wenàiwica neebáidaca Wáiwacali itàacái cáimiétaquéri iyú càide iyúwacué peebáidáaná. ² Pisutácué Dios ícha nacái icùanápíná wía báawéeri ícha, nàyacáiná abénaméeyéi wenàiwica máiníyéica báawaca íiwitáise, iwàwéeyéica imànica walí báawéeri càmicáiná macái wenàiwica yeebáida Wáiwacali itàacái. ³ Quéwa Wáiwacali imànica macáita càiripináta càide iyúwa ímáaná, íná yéewa wáalíacawa ichàiniadáanápínácué píiwitáise peebáidacatenácué itàacái mamáalàacata, tàì ímèeri iyú, icùanápínácué pía nacái Satanás ícha, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. ⁴ Manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa iyúudáanápínácué pía pimànicaténácué piacawa mamáalàacata càide iyúwa wachùulianácué pía. ⁵ Wasutáca Wáiwacali ícha pirípinácué iyúudáanápínácué cáinináca piicáca Dios càide iyúwa cáinináanácué Dios iicáca pía. Càita nacái wasutáca Wáiwacali ícha ichàiniadáanápínácué píiwitáise pìidenìacatenácué piùwìchàanáwa matúbanáiri iyú càide iyúwaté Cristo ìidenianá yùuwichàanáwa.

El deber de trabajar

⁶ Píacué wéenanáica, wachùuliacué pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, picácué piacawéerida cawinácaalí péenácué càmiírira iwàwa íbaidaca, càmiírira nacái ìya càide iyúwa wéewáidáanácué pía. ⁷ Píalíacuéwa càinácaalí iwàwacutáanácué pìyaca pimànicaténácué càide iyúwaté wáasáidáanácué pirí wàyacaalítécúé píapicha. Néenialí wàyacaalítécúé píapicha, wía apóstolca, wáibaidacaté wawèniacatená wayáapínáwa. ⁸ Càmitaté nacái wayáacué píicha yàacási mawèníiri iyú. Néese wía apóstolca wáibaidacaté cachàiníiri iyú èeríapi, táiyápi nacái wapáyaidacatená wayáapínáwa,

ipíchanácué piùwichàacawa wàwaliise, càmicáináté wawàwa wáinalalécuéca piríni, ibatàa abéeri péená irí. ⁹ Ewita Dios imàacacáaníta wasutácuéca píicha wayáapínáwa mawèníri iyú wéewáidacáinácué pía, càicáaníta càmitaté wamàni càì. Néese wáibaidacaté cachàiníri iyú wáasáidacaténácué pirí càinácaalí iwàwacutáanácué píibaidaca cachàiníri iyú. ¹⁰ Wàyacaalítécué píapícha, yáté wachùuliacuéca pía càiri tàacáisi iyú íiméerica: Aibacaalí péenácué càmita iwàwa íbaidaca, picácué pía iyáapíná. ¹¹ Quéwa wadéca wéemiacuéca piináwaná ìwali ínucué pèewibàa abénaméeyéi péená, càmiíyéica íbaida ibatàa achúméeríina íbaidacalési piná. Càmita nabatàa áibanái íbaidaca, néese nasàiwicaca nalí wawàsi meedá. ¹² Níara ínuiyéica, càmiíyéica íbaida, wachùulí nía, wasutáca náicha wawàsi manuísíwata nacái Wáiwacali Jesucristo ííwitáise iyúwa, náibaidáanápíná matuíbanáiri iyú needácaténá nayáapínáwa.

¹³ Píacué wéenanáica, picácué chamàle pimànica cayábéeri ipíchaná piméyáacawa, néese pimànicué piacawa cayábéeri mamáalàacata. ¹⁴ Aibacaalí péenácué càmita imàni càide iyúwa wachùulianáni cháì cuyàluta irícu, picàlidacué iináwaná ìwali macái wenàiwicanái yàacuésemi, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué piacawéeridani, yéewacaténá báicani ibáyawaná ìwaliwa. ¹⁵ Quéwa picácué piùwide pimànica yái wenàiwicaca, néese píalàacué éeréeri iyútani, càide iyúwacué píalàaca nacáicaalí péenasàiriwa.

Bendición final

¹⁶ Wasutáca Wáiwacali íicha pirípinácué, yái imàaquéerica matuíbanáica yàasu wenàiwica iwàwa, imàacáanápíná matuíbanáicuéca piwàwa càiripínáta càinácaalícué píyáaná. Wasutáca Wáiwacali íicha pirípinácué yàacawéeridáanápínácué pía manuísíwata.

¹⁷ Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúméeríina tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía. Càita nutànàacani macái nùasu cuyàluta irícuwa. Càì nutànàacani píalíacaténácuéwa càinácaalí iicácanáwa, ipíchanácué áibanái ichìwáidaca pía. ¹⁸ Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué, imànínápínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, píacué canánama.

1 TIMOTEO

Saludo

¹ Núa Pablo nubànùaca pirí cuyàluta. Núa Pablo Jesucristo yàasu apóstol, Dioscáiná ibànùaca núa nuñbaidáanápíná irí. Yái Diosca, yácata iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Wáiwacalí Jesucristo nacái ibànùaca núa, yái Jesucristo imàaquéerica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali imànínápiná walí macáita càide iyúwaté íimáaná walí. ² Nutànàaca pirí cuyàluta Timoteo, píacata nuiquéerica càiride iyúwa nuñriwa báisíta peebáidacáiná Jesucristo itàacái, càide iyúwa nuebáidáaná nacái. Yá nusutáca Wáaniri Dios íicha pirípiná, Wáiwacalí Cristo Jesús nacái, namànínápiná pirí cayábéeri mawèníiri iyú, naicáanápíná nacái pipualé namàacáanápíná nacái matuñbanáica piwàwa.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³ Pimàni càide iyúwaté nùalàaná pía ipíchawáiseté nùacawa píicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwaca piyamáacawa aléera Efeso ìyacàlená irícu píalàacaténá cachàiníiri iyú áibanái wenàiwica néeníyéica ìyaca nayamáidáanápíná néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. ⁴ Píalàa nía nacái cachàiníiri iyú ipíchaná neebáidaca nàawirináimi yàasu cachìwéeri tàacáisiwa, ipíchaná nacái néewáidacawa mamáalàacata áiba tàacáisi cachìwéeri ìwali náiméerica ìwali icàlidacasa càinácaalí nàawirináimi imàníná bàaluité, ipíchaná nacái nacàlidaca mamáalàacata macáita nàawirináimi íipi-denáwa madécaná. Wenàiwicanái yéewáidacaalíwa nàwali, yá nasutáca néemíawa níawáaca mamáalàacata, natàaníca náapichawáaca chàinisíiri iyú nacái. Yái tàacáisi cachìwéerica càmita iyúudàa wenàiwica neebáidáanápíná Dios itàacái nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Dios idéca ichùuliaca wía cáinináanápíná waicáyacacawa. Wáalimá càì wamànica masacàacaalí wáiwitáise macái báawéeri íicha, wawènúadacaalí nacái wáiwitáisewa Dios irípiná imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha, weebáidacaalí nacái Jesucristo itàacái báisíiri iyú. ⁶ Abénaméeyéi càmita càì nàyaca nawènúacáinatéwa Dios itàacái íicha, yá naméeràacawa déeculé báisíiri tàacáisi íicha. Siùcade natàaníca náapichawáaca chàinisíiri iyú canéeri iwèni wawàsi ìwalíise meedá. ⁷ Náimaca nawàwacasa néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, quéwa càmita náalía néemíaca càinácaalí íimáaná Moisés yàasu tàacáisi. Nayúunáidaca náalía néemíaca yái tàacáisica, íná manuíca náináidaca nawàwawa nàwaliwa néewáidáanápíná wenàiwica, quéwa càmita náalía néemíaca tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica.

⁸ Wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wáalíacawa cayábéericani, yái profeta Moisés yàasu tàacáisica, cayábaca nacái wéewáidacaalí iyú wenàiwica yái tàacáisica, quéwa iwàwacutá wéewáidaca nía càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁹ Iwàwacutá wawàwalica Dios itàacái càmita imáisanà wamànica cayábéeri, néese icháawàaca naináwaná ìwali cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa, càmiyéica nacái iwàwa yeebáidaca Dios itàacái. Càì namànica: Nàuwideca namànica Dios, namànica nabáyawanáwa; càmita nàa Dios iyéininá, caná iwèni naicáca áibanái yàanáca Dios icàaluíniná; nanúaca náaniriwa, náatúa nacáiwa, nanúa nacái áibanái wenàiwica. ¹⁰ Naimáca áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmiírca nanírísíwa nacái, asianái naimáca nanacáiri yáapichawa, inanái naimáca nanacáichúaca yáapichawa nacái; náibàaca wenàiwica plata ìwalínápiná; nacàlidaca nachìwawa, nachìwáida nacái áibanái, nacháawàaca áibanái iináwaná ìwali nachìwa iyúwa. Càita áibanái wenàiwica nàyaca imàníyéica macái báawéeri íiwitáaná méetàuculé íicha yái yéewáidacalésica machacànírca. Iná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté icháawàaca naináwaná ìwali, íimaca iwàwacutáanápíná nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalísewa. ¹¹ Moisés yàasu tàacáisi báisíirca ìyaca abédanamata yáapicha

yáì tàacáisi Dios imàaquéerica nulí, núcàlidacaténá áibanáì iríni yéewanápiná náalíacawa Jesucristo iwasàaca wenàiwicanáì Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yáì Dios mèlumèluírìca iicàcanáwa; iwàwacutá wàaca Dios icàaluíniná.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹² Yá nùaca Wáiwacali Jesucristo irí cayábéeri, yáì ichàiniadéerica núa. Nùaca irí cayábéeri bàaluitécáiná iicáca núa càiride iyúwa abéeri imàníripináté càide iyúwa ichùulianá núa, yáté imàacaca nuíbaidaca irípiná. ¹³ Càita idéca imànica nulí yáì cayábéerica éwitaté nutàanicáaníta báawéeri iyú Jesús ìwali quéechatécáwa, nùuwichàidacaté nacáì wenàiwica yeebáidéeyéicaté itàacáì, numànicaté nacáì nalí báawéeri manuísíwata iyúwa wenàiwica cáimacáiri iicáca yáawawa áibanáì íicha. Quéwa Dios iicácaté nupualé càmicáináté núalíawa nùuwichàidáanáté nùacawa yàasu wenàiwicanáì ipíchawáiseté nuebáidaca Jesucristo itàacáì. ¹⁴ Yá Wáiwacali idéca imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata. Yá imàacaca nuebáidaca itàacáì, cáinináca nacáì iicáca núa. Càita wàyaca, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yeebáidéeyéica itàacáì.

¹⁵ Núcàlidacué pirí báisísíwéeri tàacáisi. Iwàwacutá macáita yeebáidacani: Cristo Jesús yàanàacaté aléi èeri irículé iwasàacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nùacata yáì cabáyawanéerica náicha canánama èeri irícuíyéica cabáyawanéeyéica. ¹⁶ Dios iicácaté nupualé, núa cabáyawanéerica náicha canánama, yéewacaténá Jesucristo yásáidaca macáita wenàiwica irí máini cayábéerica íiwitáise, náalíacaténáwa nacáì càmita yùuwichàida wenàiwica ráunamáita, néese icùaca déecuírì iyú yéewanápiná wenàiwica nawènúadaca irípiná náiwitáisewa. Càipiná náalíacawa néemìapinácaalí nuináwaná ìwali, náalíacaténáwa Dios iicáanápiná napualé nacáì neebáidacaalí Jesucristo itàacáì needácaténá nalíwa nacáucapináwa càníri imáalàawa. ¹⁷ ¡Wàacué Dios irí cayábéeri manuísíwata càiripináta, wàacué iyéininá nacáì cáimiétaquéri iyú, yáì Wacuèriná Dios cànírica imáalàawa, càníri nacáì yéetáwa, càníri nacáì yéewa èeri mìnánáì iicáca, yáì abéericata Dios! Báisíta, amén.

¹⁸⁻¹⁹ Néeni, Timoteo, nuiquéeri càiride iyúwa nuírìwa, nuchùulíacaté pía píalàanápiná cachàiniiri iyú níara yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. Càì nuchùulíaca pía pimànicaténá cayábéeri ùwicáì cachìwéeyéi íipunita, pimawèniadacaténá nía báisíiri tàacáisi iyú. Píalimápiná pimawèniadaca nía peebáidacaalí mamáalàacata yáì tàacáisi báisírìca, piwènúadacaalí nacáì píiwitáisewa càiripináta píbayawaná íichawa. Iwàwacutá pimànica càide iyúwaté abènaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì nacàlidáanáté tàacáisi píwali Dios inùmaliçuise. Náimacaté píibaidáanápináté Dios irí cáalíacáiri iyú. Aibanáì càmitaté nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa báisíiri iyú, íná nadéca naméyàaca neebáidaca yáì báisíiri tàacáisica. ²⁰ Càita nadéca namànica níara Himeneo, Alejandro nacáì. Iná nudéca numàacaca nía yéewanápiná Satanás yùuwichàidaca nía namàacacaténá náichawa yáì natàanínáca báawéeri iyú Dios ìwali.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Quéechacáwa nuwàwa píalàaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì nasutáanápiná Dios íicha macáì èeri mìnánáì irípiná. Iwàwacutá wasutáca Dios íicha nalípiná, wàaca nacáì Dios irí cayábéeri nàwali macáita. ² Iwàwacutá wasutáca Dios íicha nalípiná níái icuèyéica cáli, nalí nacáì macáita icuèyéica wenàiwicanáì, yéewacaténá wàyaca matuíbanáita, yéewanápiná nacáì wàaca Dios icàaluíniná matuíbanáiri iyú, yéewanápiná nacáì wàyaca cáimiétaquéri iyú macáì wenàiwicanáì iicápiná. ³ Cayábéeriquéi wasutáanáca Dios íicha nalípiná, casíimái nacáì Dios yéemíaca yáì wasutáanáca íicha nalípiná, yáì Dios iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ⁴ Cayábaca Dios yéemíaca wasutáaná íicha nalípiná Dioscáiná iwàwaca Jesucristo iwasàaca macáì wenàiwicanáì Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; Dios iwàwa nacáì náalíacawa ìwali yáì báisíiri tàacáisica. ⁵ Iyacáiná abéerita Dios. Iyaca nacáì abéerita

wenàiwica yáaliméerica itàaníca Dios yáapicha èeri mìnanaí iwicáu, yái wenàiwica ípidenéerica Jesucristo. Canácata áiba Jesucristo ícha yáaliméerica imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha. ⁶ Jesucristo imàacacaté icáucawa macái èeri mìnanaí íchawalíná iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càide iyúwaté Dios yáasáidáaná walí iwàwacáinaté wáalíacawa. ⁷ Dios imàacacaté apóstolca núa ibànùacaténá núa nucàlidáanápíná càiri tàacáisi inùmaliçuíse Jesucristo iináwaná ìwali. Núumaca pírí báisiiri iyú, càmita nuchìwa: Dios ibànùaca núa nuéwáidacaténá càmiyíyí judío báisiiri tàacáisi iyú, neebáidacaténá Jesucristo itàacái.

⁸ Iná àta alénacaalí nàwacáidáyacacawa, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuwàwaca asianá isutáca Dios ícha. Namichàidacaalí nacáapiwa nasutácaténá Dios ícha, iwàwacutá masacàaca nawàwa mabáyawanéeri iyú càide iyúwa cayábáaná Dios iicáca. Iwàwacutá càmita calúa nía, càmita nacái nataani náapichawáaca chàinisíiri iyú. ⁹ Cayábaca nacái inanaí nadèniacaalí nabàlewa iyúwa cáimiétacanéeyéi inanaí, ipíchaná asianá naicáidaca nalí, néese náináidacawa inanaí ìwali báawanama. Cayábaca càmicaalí nachùnà náiwita ibáináwa máini cawèníiri iyú, oro yáapicha, cawèniyíyí tùliquìchi yáapicha nacái, cawèníchúa íba perla yáapicha nacái. Cayábaca nacái càmicaalí nàwalica máiniiri cawènica bàlesica. ¹⁰ Càmita cayába inanaí náasáidaca meedá nadèniaca madécaná cawèníiri, néese cayábaca inanaí náasáidacaalí nadéca namàacaca níawawa Dios irí nàacaténá iyéininá báisiiri iyú. Càì náalimá náasáidaca náiwitáisewa: Iwàwacutá namànica cayábéeri áibaná irí. ¹¹ Iwàwacutá masànaca inanaí culto irícu, néemàcaténá asianá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. Iwàwacutá nacái inanaí nàaca náimiétacaná, cawinácaalí asianá yéewáidéeyéica wenàiwicaná. ¹² Càmita numàaca inanaí yéewáidaca asianá Dios itàacái iyú culto irícu macái wenàiwica yàacuésemi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càmita nacái numàaca inanaí ichùuliaca asianá, néese iwàwacutá masànaca inanaí néemàcaténá asianá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. ¹³ Canáca yéewaná inanaí ichùuliaca asianá, Dios idàbacáinaté Adán quéecha, néeseté idàbaca Eva, níara idàbáanéeyéicaté wenàiwicaca, wàawirináimica nía, wía èeri mìnanaíca canánama. ¹⁴ Yái Adán càmitatè Satanás ichìwáidani, néese Satanás icàlidacaté ichìwawa inanaí irí, yá uebáidacani, uyáacaté abéeri àicu ìyacaná càmiiricaté Dios ibatàa nayáaca. Càité umànica ubáyawanáwa quéechaté. Iná yéewa wáalíacawa canáca yéewaná inanaí ichùuliaca asianá. ¹⁵ Quéwa níai inanaíca namusúapínacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha namànicaalí càide iyúwa iwàwacutáaná namànica néenibe iríwa, neebáidacaalí nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái cáalíacáiri iyú càide iyúwa cáimiétacanéeyéi, cáininácaalí nacái naicáca áibaná. Iwàwacutá nacái masacàaca náiwitáise macái báawéeri ícha, náibaidacaténá Dios irí mabáyawanéeri iyú.

3

Cómo deben ser los dirigentes

¹ Báisíta cayábaca máinicaalí abéeri iwàwaca íbaidaca Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Báisíta máini cayábéeri, cáimiétacanéerica nacái yái anciano íbaidacaléca Dios irípiná. ² Iná cawinácaalí íbaidéerica Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá ìyaca machacàníiri iyú yéewanápiná càmita áibaná yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca anciano imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idèniaca abéechúata ínuwa. Iwàwacutá nacái icùaca yáawawa cáimiétaquéri iyú ipíchaná imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá nacái casímáica yeedáca yàataléwa áibaná nayamáacaténáwa icapèe irícu, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèpuníyécawa déeculé icapèe íchawa. Iwàwacutá nacái anciano yáalimá yéewáidaca wenàiwica cayába. ³ Càmita nacái anciano icàma. Càmita nacái ipélia, néese càmiiri calúa iwàwa, càmita nacái iwàwa itàaníca chàinisíiri tàacáisi iyú. Càmita icutá mamáalàacata yeedácaténá iríwa manùba plata. ⁴ Iwàwacutá anciano icùaca icapèerìcuíyéiwa cayába. Iwàwacutá yéenibe neebáidaca itàacái, nàa nacái íimiétacaná manuísíwata. ⁵ Iwàwacutá càì anciano

icùaca icapèèricuíyéiwa, yácaíná càmicaalí yáalimá icùaca cayába icapèèricuíyéiwa, néese càmita nacái yáalimá icùaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ⁶Iná iwàwacutá anciano càmirica wàlisài yeebáidaca Jesucristo itàacái, ipíchaná cachàinica iicáca yáawawa áibanái íicha, yá imànica ibáyawanáwa, néese Dios yùuwichàidacani càide iyúwaté Satanás cachàinínáté iicáca yáawawa Dios íicha, yáté imànica ibáyawanáwa, íná Dios yùuwichàidapinácani báawanama càiripináta. ⁷Iwàwacutá nacái anciano iyaca machacàníiri iyú yéewanápiná áibanái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, naicáca cáimiétaquéeri iyúni, yái ancianoca. Càmicaalí cà anciano iyaca, yá cawàwanáta áibanái itàanica ìwali báawéeri iyú, néese Satanás yáalimáidacani imànínápiná ibáyawanáwa.

Cómo deben ser los diáconos

⁸Càita nacái diácononái: Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmiyéita cachìwa, néese namànica càide iyúwa náimáaná; càmiyéita nacái icàma, càmiyéita nacái iwàwa imànica yàasu wawàsi báawéeriwa needácaténá nalíwa plata. ⁹Iwàwacutá diácononái yeebáidaca tàì íiméeri iyú yái tàacáisi báisiirica weebáidéerica, Dios imàaquéerica wáalíacawa ìwali. Iwàwacutá nacái masacàaca diácononái íiwitáise. ¹⁰Yá iwàwacutá piicáca náiwitáise quéecha asáisi náibaidacaalí cayába Dios irípiná, nàyacaalí nacái machacàníiri iyú. Néese càmicaalí namàni nabáyawanáwa, yásí náalimáca náibaidaca Dios irípiná iyúwa diácono. ¹¹Càita nacái inanái íibaidéeyéica Dios irípiná iyúwa diácono. Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmiyéica itàaní áibanái ìwali báawéeri iyú, càmiyéita nacái icàma, namànica nacái macáita náibaidacaléwa machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná namànicani. ¹²Iwàwacutá diácono idèniaca abéechúata ínuwa. Iwàwacutá nacái icùaca yéenibewa cayába, icapèèricuíyéi nacáiwa. ¹³Iwàwacutá cà nàyaca níái diáconoca, níacáiná, náibaidacaalí cayába Dios irí, yásí áibanái iicáca nía cáimiétaquéeri iyú, yá nacái manuipínaca diácononái íináidaca iwàwawa, cachàiníiri yáwanái náiwitáise nacàlidacaténá naináwanáwa macàaluínináta neebáidáaná Cristo Jesús itàacái.

La verdad revelada de nuestra religión

¹⁴Nutuíyàaca núalimáanápiná nùaca nupáchiaca pía mesúnamáita, quéwa siùcade nutànàaca pirí cuyàluta. ¹⁵Iná càmicaalí núalimá nùacawa piatalé mesúnamáita, càicáaníta píalápinácawa càinácaalí iwàwacutáaná wàyaca, wía Dios yéenibeca, cáuri Dios yàasunáica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá wéewáidaca wenàiwica càiripináta báisiiri tàacáisi iyú. ¹⁶Macáita wáalíacawa báisiiri iyú, máini cachàiníirica yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité quéwa siùca Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali. Yácata tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí iwàwacutáaná weebáidaca: Cristo yàanàacaté aléi èeri irìculé càide iyúwa wenàiwica. Néese Espíritu Santo icàlidacaté Cristo ìwali mabayawanéericani, ángelnái nacái naicàcani. Aibanái nadéca nacàlidaca iináwaná wenàiwicanái irí; abénaméeyéi èeri mìnánái neebáidaca itàacái; néeseté Cristo imichàacawa chènuniré àniwa, ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcu nacáiwa.

4

Los que se apartarán de la fe

¹Quéwa Espíritu Santo icàlidaca yái tàacáisi amaléeri iyú: Aibaalípiná maléena èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha, càmita quirínama neebáidapiná itàacái. Néese neebáidapiná demonionái itàacái cachìwéeri, demonionái yàasu yéewáidacalési cachìwéeri nacái. ²Néenialípiná wenàiwica néemìapiná pucháibéeyéi íiwitáise irí, cachìwéeyéi nacái. Níara cachìwéeyéica náalíapinácawa cabáyawanáca nía, quéwa càmita quirínama báipiná nía nabáyawaná ìwaliwa, càmita nacái achúma nawàwa ìwali, néese namànipiná mamáalàacata nabáyawanáwa. ³Níara cachìwéeyéica càmita nabatàa wenàiwica

nacásàacawa. Namáisanàaca wenàiwica iyáaca abénaméeyéi yàacàsi íiwitáaná, quéwa Dios idéca imàacaca wenàiwicanáí icásàacawa; Dios iwàwaca nacái nàaca irí cayábéeri náinu ìwaliwa, nanìri ìwali nacáíwa. Dios idéca nacái idàbaca macái yàacàsi íiwitáaná wayáapíná idécanáami wàaca irí cayábéeri ìwali, yáí yàacàsica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yáaliyéicawa báisíri tàacáisi ìwali nacái. ⁴ Cayábaca wayáacaalí macái yàacàsi íiwitáaná, cayábacáiná macáita yáí Dios idàbacaaléca íná càmita iwàwacutá wáucaca wáichawa áiba yàacàsi, néese weedàceni casímáiri iyú idécanáami wàaca Dios irí cayábéeri ìwali. ⁵ Cayábaca wayáacaalíni Dios itàacái íimacáiná walí cayàbacani, yá nacái wasutáaná Dios íicha masacàaca imànica walí macáita yàacàsi.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶ Iwàwacutá péewáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Péewáida nía iyú yáí tàacáisi yàacàsi ìwalírica, pialàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachìwéeyéi yàasu tàacáisi. Péewáidawa mamáalàacata nacái ìwali yáí tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo itàacái. Peebáida nacái mamáalàacata yáí cayábéeri yéewáidacalésica càide iyúwa pidàbàanáté peebáidacani àta siuca nacáide. Càicaalí pimànica, yásí píibaidapíná piacawa Jesucristo irípiná cayábéeri iyú.

⁷ Eeri mìnánáì càmíiyéi yáalíá Dios ìwali nacàlidaca nàasu tàacáisiwa canéerica iwèni, máiwitáiséerica, cachìwéerica nacái, càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icàlidáaná wenàiwica irí. Piúca píichawa macáita càiri tàacáisi. Picá péemìa nalí. Néese péewáidawa cachàiníri iyú piyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁸ Cayábaca walíni cachàinicaalí wainá cháí èeri irícu idècunitàacá wàyaca cháí maléena èeri. Quéwa cayába cachàini walíni càiripínáta wàyacaalí machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácáiná càicaalí wàyaca, yá cayábaca Dios iicáca wáiwitáise siucade. Néese áiba èeriwa wàyapínáca yáapicha càiripínáta. ⁹ Báisícata yáí tàacáisica. Iwàwacutá macái wenàiwica yeebáidacani. ¹⁰ Iná wáibaidaca cachàiníri iyú, weebáidacáiná cáuri Dios, manuicaténá wáináidaca wawàwawa ìwali càiripínáta, yáí iwàsèerica macái wenàiwicanáí Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

¹¹ Càita iwàwacutá pichùullaca nàyaca, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, péewáida nacái nía, iyú yáí tàacáisica nucàlidéerica pirí. ¹² Timoteo, picá pimàaca caná piwèni naicáca pía, éwita ùuculíricáaná pía. Néese píasáida nalí càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca machacàníri iyú níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pitàaná abéerita cayábéeri wawàsi ìwali. Píya machacàníri iyú wenàiwicanáí iicápiná. Cáininá piicáca áibanáí, piyúdàanápíná nía. Peebáida Dios. Iwàwacutá masacàaca píiwitáise macái báawéeri íicha. ¹³ Pilée nalí Dios itàacái macái imanùbaca nàwacáidáyaca-caalíwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Pimichàida náiwitáise mamáalàacata neebáidàanápíná cachàiníwanáí; péewáida nía nacái Dios itàacái iyú àta nùanàacataléta pítalé. ¹⁴ Picá píbatàa imáalàacawa píicha yáí chàinisi Dios imàaquéericaté pirí píibaidàanápíná irí, bàaluté ancianonáí imàacacaalíté icáapiwa píwali, nacàlidacaté nacái tàacáisi píwali Dios inùmalícuíse íiméerica píibaidàanápínáté Dios irípiná.

¹⁵ Pimàni mamáalàacatani macái pichàini iyúwa càide iyúwa núumáaná pirí, yéewacaténá macáita wenàiwica náalimá naicáca pimànica piacawa cayábéeri cachàiníwanáí mamáalàacata. ¹⁶ Picàa píawawa wenàiwica ibáyawaná íicha. Péewáidawa mamáalàacata Dios itàacái ìwali, néese péewáida wenàiwica cáalíacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pimànicaalí càì, yásí piwasàaca píawawa cachìwéeyéi yàasu tàacáisi íicha. Càita nacái piwasàapíná nía cachìwéeri tàacáisi íicha, níara yéemièyéica pirí.

5

Cómo portarse con los creyentes

¹ Picá pialàa nía cachàiníri iyú, níara béeyéica asianáica, néese pialàa nía éeréeri iyú càide iyúwa pialàaca nacáicaalí píaniriwa éeréta. Pialàa nacái ùuculíiyéi càide iyúwa pialàaca nacáicaalí péenasàiriwa. ² Pialàa béeyéi inanái càide iyúwa pialàaca nacáicaalí

piatúawa éeréta. Pía ùuculiirica, péewáidacaalí mànacanái, piicá nía càiyéide iyúwa péenásàatúanái, picùna nacái píawawa càiripináta ipíchaná pimànica pibáyawanáwa.

³ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàyacuéca pèewi abénaméeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa ícha. Piyúudàacué níara manìríyémica canéeyéica yéenibe, canéeyéica nacái yéenanái iyúudèeyéipiná nía. ⁴ Quéwa manìríchúami idèniacaalí yéenibewa, càita nacái udèniacaalí utaquénaiwa, yásí iwàwacutá nayúudàaca úa quéecha nàacaténá uimíetacaná càide iyúwa Dios ichùulianá. Iwàwacutá nayúudàaca úa nèepùadacaténá yái cayábéerica nasèenáimi imànírìcaté nali, casíimáicáiná Dios iicáca namànica ulí cayábéeri. ⁵ Nàyaca abénaméeyéi inanái manìríyémimi catúulécanásíwéeyéi, canácáiná néenanái iyúudèeyéipiná nía. Níara manìríyémica náibàaca nawàwawa Dios iwéré iyúudàanápiná nía, yá nasutáca níawawa Dios ícha èeríapinama, táiyápinama nacái. Iná iwàwacutácué piyúudàaca nía, píacué Dios yàasu wenàiwicaca. ⁶ Quéwa càmitacué iwàwacutá piyúudàaca áiba manìríchúami ùyacaalí meedá càasuíri iyú usímáidacaténá úawawa. Càmita uínáidawa Dios ìwali, iná ùyaca càide iyúwa yéetéechúamiwa. ⁷ Càita iwàwacutá pichùulíaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàyanápiná machacàníri iyú ipíchaná áibanái nacháawàaca naináwaná ìwali. ⁸ Aiba icàlidacaalí iináwanáwa yeebáidacasa Jesucristo itàacái, quéwa càmita iyúudàa yéenanáiwá, icapèericuíyéi nacáiwá, idéca iyamáidaca yeebáidaca Jesucristo itàacái. Báawéerica íiwitáise áibanái ícha càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái.

⁹ Aiba manìríchúami iwàwacaalí íbaidaca abéerita Dios irípiná mamáalàacata uyúudàacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá iwàwacutá udèniaca sesenta camuí. Iwàwacutá nacái abéeríchúamica inìri. ¹⁰ Iwàwacutá nacái caináwanáca úa ìwalíse yái umànínáca áibanái irí cayábéeri; idàwinèechúa yéenibewa cayába nàyacaténá machacàníri iyú; yeedéechúa wenàiwica ucapèericuléwa casíimáiri iyú, ùacaténá nayáapiná; iyúudèechúa cayába áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái uíbaidáanápiná nali càide iyúwa nàasu wenàiwica íbéerica wenàiwicanái yàabàli; iyúudèechúa nacái cawinácaalí yúuwichèeyéicawa; ímáanáca uwàwacaalí umànica macái cayábéeri íiwitáaná áibanái irí.

¹¹ Pitànàacaalí inanái ípidená cuyàluta irícu, náibaidacaténá abéerita Dios irípiná càiripináta, picá pitànàa náipidená cawinácaalí manìríyémica càmiyéitacáwa idèniaca sesenta camuí; níacáiná abénaméeyéi manìríyémimi nawènuadapiná náiwitáisewa náibaidacalé íchawa náiméericaté ìwali namànínápinása Cristo irípiná nawàwacáiná needáca nalíwa nanìripináwa àniwa. ¹² Néese namànicaalí càì, yá cabáyawanáca nía càmicáiná namàni càide iyúwaté nacàlidáaná quéecha náibaidáanápinása abéerita Dios irípiná mamáalàacata nayúudàacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹³ Abénaméeyéi inanái nacái napáchiaca nàacawa meedá capii imanùbaca, yá ínuca náibaidaca meedá; càmita ínucáita nía meedá, néese nadàbaca natàanica áibanái ìwali báawéeri iyú; máini nawàwaca náalíacawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali; néese nacàlidaca áibanái irí tàacáisi càmiírìca cayába nacàlidaca nali. ¹⁴ Iná nuwàwaca nacásàacawa àniwa níara manìríyémica, inìrimi yéetéeyéimicawa ícha, cawinácaalí inanái càmiyéitacáwa idèniaca sesenta camuí, nadàwinàacaténá nacái néenibewa, nacàca nacái nacapèewa àniwa, ipíchaná wàuwidenái itàanica báawéeri iyú wàwali, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁵ Níacáiná abénaméeyéi manìríyémimi nadéca nawènuadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha namànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwáaná.

¹⁶ Abéechúa inanáicaalí yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, udèniacaalí uénánaiwa inanaiwa inìrimi yéetéeyéimicawa ícha, yá iwàwacutá uyúudàaca nía, ipíchaná níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nayúudàaca nía. Yásí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalimá nayúudàaca inanái manìríyémimi canéeyéica yéenanái iyúudèeyéipiná nía.

¹⁷ Iwàwacutá níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú napáyaidacaténá ancianonái íbaidéeyéica mamáalàacata Dios irípiná,

icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica. Anciano icùacaalí nía cayába, íbaidacaalí cachàiníri iyú Dios irípiná mamáalàacata icàlidacaténá nalí Dios itàacái, yéewáidacaténá nía mamáalàacata nacái, yá iwàwacutá namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú pucháiba yàawiriéricatái íicha yái ofrenda namàaquéerica áiba anciano irí, nàacaténá iwèni yéewanápiná anciano idèniaca cayába iyáapináwa, yéenibe yáapichawa. ¹⁸ Cayábaca Dios iicáca namànica càì bàaluitécáiná profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté: “Picácué pidacua pacá inùma ituínási íicha, idècunitàacá ufbaidaca pírí ubawàidaca ituínási ùlùacaténá iwìralè, néese pimàacacué uyáacani idècunitàacá ufbaidaca uèpunícawa”, íimacaté yái Diosca. Càité nacái Wáiwacali íimaca: “Iwàwacutácué piaca iwèni yái íbaidéericuéca pírí”, íimaca.

¹⁹ Picá péemìa irí cawinácaalí icháawàaca anciano iináwaná ìwali canácaalí pucháiba, càmicaalí nacái máisiba icháawèeyéica anciano iináwaná ìwali.

²⁰ Quéwa cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, iwàwacutá pialàaca nía cachàiníri iyú macái wenàiwica yàacuésemi cáalucaténá áibanái namànica nabáyawanáwa, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

²¹ Nuchùuliaca pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, mabayawanéeyéi ángel iicápiná nacái, pimànínapíná macáita càide iyúwa númáaná pírí siùcatàacáwa. Cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa, pialàa nía cachàiníri iyú, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pialàa nía, iwàwacutá nacái càmita cayába piicáca abéeri wenàiwica áibanái íicha, néese pialàa nía macáita abédanamata, cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa. ²² Picá pimàaca picáapiwa mesúnamáita asàli ìwali pibàlùadacaténáni iyúwa anciano icuèrinápiná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picua piicáwani asáisi yèepunícaalíwa machacàníri iyú, isicúacáicha cabáyawanéericani yái asàlica idècanáami pibàlùadacani iyúwa anciano. Pibàlùadacaalí càiri anciano, néese imànicaalí ibáyawanáwa, yási cabáyawanáca pía nacái, càide iyúwa pidéca nacáicaalí piyúudàaca imànica ibáyawanáwa. Picua píawawa masacàawaca macái báawéeri íicha.

²³ Núaliacawa pidéca piyamáidaca píiraca uva ituní píasáidacaténá càmita piwàwa picàmaca iyúwa áibanái báawéeyéi. Quéwa cáuláicaca pidèericubàa madècaná yàawiría, íná nùalàaca pía ipíchana píiraca yáawami únita, néese pèewiada achúmanamata uva ituní úni yèewi píiracaténáni iyúwa dabé.

²⁴ Píináidawa cáaliacáiri iyú ipíchawáise pibàlùadaca áiba anciano nacuèrinápiná. Abènaméeyéi namànica nabáyawanáwa amalánama wenàiwicanái yáaliéricawa ìwali ipíchawáise áibanái icháawàaca naináwaná ìwali, quéwa áibanái namànica nabáyawanáwa ibàacanéri iyú, càmita nacái wáaliawa ìwali madècaná èripiná. ²⁵ Càita nacái waicáca amalánamata yái cayábéerica abènaméeyéi imànírica. Aibanái nacái namànica cayábéeri ibàacanéri iyú quéwa càmita yéewa ibàacawa càiripináta, yái cayábéerica namànírica.

6

¹ Níara áibanái yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá nàaca náiwacali icàaluínináwa cáimiétaquéeri iyú náibaidacáiná irí, ipíchana áibanái camíyéica yeebáida Jesucristo itàacái natàanica báawéeri iyú Dios ìwali, ìwali nacái yái tàacáisi wéewáidéerica iyú wenàiwica. ² Náiwacalicaalí yeebáida Jesucristo itàacái, iwàwacutá càmita nayamáida nàaca icàaluíniná cáimiétaquéeri iyú mamáalàacata, éwita néenásàiricáanítani Jesucristo ìwalísená. Néese iwàwacutá náibaidaca irí cachàiníwanái mamáalàacata nayúudàacaténáni, náiwacalícáiná yeebáidaca Jesucristo itàacái, iwàwacutá nacái cáinináca naicácani, néenásàiricáináni, Jesucristo ìwalísená.

La verdadera riqueza

³ Aibacaalí yéewáidaca wenàiwica cachàiwéeri tàacáisi iyú, càmicaalí nacái abédanama íiwitáise yeebáidacaténá yái báisíri tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yéewáidéericaté iyú wenàiwica, càmicaalí nacái yeebáida yái tàacáisi icàlidéerica càinácaalí iwàwacutáaná wàyaca, yá cáimacáica iicácawa. ⁴ Máiní cachàinica iicáca yáawawa meedá áibanái íicha,

quéwa càmita báisi yáalíawa, ibatàa abéeri wawàsipiná, càmita yáalíawa. Cálíacaca íiwitáise máinicáiná iwàwa icúisaca íchawa áibanái canéeri iwèni tàacáisi ìwalíse; yá idécanáami natàanica náapichawáaca chàinisíiri iyú, yá báawaca áibanái iicáca nía náimacáiná náalíacasa nacàlidaca máini cáalíacáiri iyúni. Néese càmita yáalimá abédanamata náiwitáise náapichawáaca, yá nadàbaca nacúisáyacacawa máini báawéeri iyú. Néese nadàbaca nayúunáidaca báawaca áibanái íiwitáise canánama. Càmita náalimá manuica náináidaca nawàwawa áibanái ìwali. ⁵ Néese napéliyacacawa mamáalàacata níai báawéeyéica íiwitáise, càmiyyéica yáalía báisíiri tàacáisi ìwali. Nacàlidaca naináwanáwa meedá neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa càmita neebáida báisíiri iyúni. Nacàlidacáita naináwanáwa càì needácaténá nalíwa plata. ⁶ Báisíta weedáca walíwa cawèníri wàyacaalí càide iyúwa Dios iwàwáaná, quéwa yái cawènírica ìyaca wawàwalicu Dios imàacacáiná casímáica wía cayábacaalí waicáca wàasuwa Dios imàaquéerica walí, matuíbanáicaalí nacái wía cawèníri wawàsi íicha. ⁷ Canápináta meedá cáinináaná waicáca cawèníri wawàsi, bàaluitécáiná canáca watéeri wáapichawa wamusúacaalíté waicáca èeri; càita nacái canácata watéeripiná wáapichawa wàacaalíwa èeri íicha. ⁸ Néese wadèniacaalí wayáapináwa, wabàlepiná nacáiwa, yásí yéewa casíimáica wawàwa. ⁹ Quéwa cawinácaalí iwàwéeyéica càasuca, neebáidaca Satanás itàacái, yáalimáidacáiná nía namànínapiná nabáyawanáwa, yá nacaláacawa Dios íicha, yá nabáyawaná íbàaca nía càide iyúwa trampa íbàacaalí cuwèsi ráunamáita. Néese máini nawàwa namànica madécaná báawéeri wawàsi máiwitáiséeri iyú, yái báawéerica cànírica iyúudàa wenàiwica, néese iwatàidéerica nía yéetácáisi iriculé, càide iyúwa wenàiwica isicùmacaalíwa depuíwéeri úni yáaculé. ¹⁰ Cawinácaalí wenàiwica cáinínerica iicáca plata, imànica macái báawéeri íiwitáaná yeedácaténá iríwa mamáalàacata plata. Abénaméeyéi nacái cáiníneyéica iicáca plata nadéca nawènuadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha nacutácaténá mamáalàacata plata, néese nadéca needáca nalíwa manuísíwéeri yúuwichàacáisi, íná achúmaca nawàwa siuca nàuwichàacáináwa.

La buena lucha de la fe

¹¹ Quéwa pía, Timoteo, píacata Dios yàasu wenàiwicaca íibaidéerica Dios irípiná, íná píuca píichawa macáita yái báawéerica namànírica. Píalimáida macái pichàini iyúwa píyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pía Dios icàaluíniná, peebáida itàacái, cáininá nacái píicácani, píidenia píuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. ¹² Píalimáida macái pichàini iyúwa pímanícaténá cayábéeri ùwicái Dios irípiná. Yácata cayábéeri ùwicáica: yái picàlidáanáca báisíiri tàacáisi íiméerica iwàwacutá wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. Càì iwàwacutá pímanica, yásí peedápiná píriwa picáucawa càníri imáalàawa. Dioscáiná imáidacaté pía pímanícaténá càì. Dios imáidacáináaté pía, íná yéewa picàlidacaté cayába píináwanáwa madécaná wenàiwicanái yàacuésemi peebáidáaná Jesucristo itàacái. ¹³ Siúcade Dios, yái yèerica nacáuca, macáita yái iyéerica, yémíaca yái nuchùulianáca pía. Jesucristo nacái yémíaca yái nuchùulianáca pía, yái Jesucristo icàlidéericaté cayábéeri tàacáisi, icàlidacaté nacái iináwanáwa machacàníri iyú Poncio Pilato irí. ¹⁴ Iná nuchùulia pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, pímaní macáita càide iyúwa nuchùulianáca pía. Picá píwènúada yái tàacáisica, ibatàa abéeri tàacáisi piná, ipíchaná iwàwacutá nùalàaca pía cachàiníri iyú. Pímaní mamáalàacata càiripináta càide iyúwa nuchùulianáca pía àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. ¹⁵ Dios imàacapiná Wáiwacali Jesucristo yàacawa néese àniwa yéenáíwaná yàanàacaalíwa càide iyúwa abéerita Dios yáalíánáwa, chácaalínápiná èeri irícucaalí. Càipiná Dios imànica abéericáináta Dios máiníri cayábaca, cachàinírica nacái náicha canánama; yácata Wacuèriná nacái cachàinírica áibanái nacuèrinánái íicha canánama; yácata Wáiwacali nacái cachàinírica áibanái íiwacanánái íicha canánama. ¹⁶ Yái Diosca, yácata abéerita cànírica imáalàawa, iyéerica icamaláná irícuwa canácatalé áiba yáaliméeri yàanàaca mawiéniré irí, máinicáiná mèlumèluírìcani. Canácata èeri mìnali iiquéericaté Dios. Canácata nacái èeri mìnali yáaliméeri iicácani. ¡Macáita

nàapíná abéerita Dios iyéininá càiripínáta, yáí Dios cachàinírica náicha canánama èeri càmíiri imáalàawa! Báisíta, amén.

¹⁷ Pìalàa níara càasuíyéica idènièyéica cháí èeri yàasu cawèníiri. Pìalàa nía ipíchaná cáimacái naicáca níawawa áibanái íicha. Iwàwacutá nacái càmíta manuú nàináidaca nawàwawa nàasu cawèníiri ìwaliwa, càmícáiná yéewa nàasu cawèníiri icùaca nía báawéeri íicha, yá nacái nàasu cawèníiri imáalàapínácawa áibaalípiná. Néese iwàwacutá manuúca nàináidaca nawàwawa Dios ìwali icùanápíná nía, yáí Dios imàaquéerica walí madécaná wawàsi casímáicaténá wawàwa. ¹⁸ Pichùulìà càasuíyéi namànica cayábéeri áibanái irí nayúudàacaténá nía. Cayába namànicaalí áibanái irí cayábéeri manuísíwata nadèniacáiná manùba cawèníiri. Iwàwacutá casímáica nàaca catúulécaneéyéi irí cànácaalí wawàsi catúulécaneéyéi imáapuèrica. ¹⁹ Càasuíyéi imànicaalí càì, yásí nadènipínáca cawènisíwéeri nàasuwa áiba èeriwa, yáí nacáuca báisírica càmíirica imáalàawa.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Timoteo, pimàni cayába píibaidacaléwa Dios imàaquéericaté pirí picàlidáanápíná yáí báisíiri tàacáisica. Picá peebá èeri mìnánái yàasu tàacáisi canéeri iwèni, casaquèeri nacái. Aibanái nacái nawàwa nataánica náapichawáaca chàinisíiri wawàsi iyú nàasu tàacáisi cachìwéeri ìwaliwa. Náimaca cáalíacáicasa nía quéwa càmíta báisí nàalíacawa. Picá peebá nalí. ²¹ Abénaméyéi nadéca neebáidaca nàasu yéewáidacalési cachìwéeri, yá nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha.

Nusutácué Dios íicha pirípinácué imànínápínácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú.

2 TIMOTEO

Saludo

¹ Núa Pablo nubànù pirí cuyàluta. Núacata abéeri apóstol Jesucristo ibànùérica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Jesucristo ibànùaca núa Dios ímacáináte imàacáanápíná wenàiwica nadènìaca nacáucawa càmíiri imáalàawa cawinácaalí iyéeyéica abédanmata Cristo Jesús yáapicha. ² Nubànù pirí cuyàluta, Timoteo cáininéerica nuicáca càiride iyúwa nuiriwa. Nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacái namàníinápíná pirí cayábéeri mawèníiri iyú, naicáanápíná nacái pipualé, namàacáanápíná nacái piyaca matuíbanáiri iyú.

Dar testimonio de Cristo

³ Nusutáca Dios ícha pirípiná èeríapi, táiyápi nacái, yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali, yái Dios nuíbaidéerica irípiná, nuèrica nacái icàaluíniná matuíbanáiri iyú nùyacáiná machacàníiri iyú càide iyúwaté nùawirináimi yàaná Dios icàaluíniná. ⁴ Macái yàawiría nusutácatáita Dios ícha pirípiná, máini nuwàwa nùaca nuicáca pía, nuwàwalicáiná achumacaté piwàwa manuísíwata nuèpùacaalítéwa pícha. Iná nuwàwa nuicáca pía àniwa casíimáicaténá nuwàwa manuísíwata. ⁵ Yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali nùalífacáináwa peebáidaca Jesucristo itàacái báisíiri iyú macái piwàwalicuísewa. Quéechatécáwa píirumi Loida úpidená, píatúami nacái Eunice úpidená, neebáidacaté Jesucristo itàacái, yá nùalífacawa báisíiri iyú peebáidáaná nacái.

⁶ Iná càì nùalàaca pía: Càide iyúwa wapucúadacaalí quichái capèrùacaténáni, càita nacái iwàwacutá picáucàidaca chàinisi Dios imàaquéericaté pirí numàacacaalíté nucáapiwa pìwali; yá pimàni píbaidacaléwa cachàiníiri iyú, yái íbaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, ichùulìerica nacái pimànica. ⁷ Píalimá pimànica píbaidacaléwa cachàiníiri iyú yái íbaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, Dioscáiná idéca yàaca walí Espíritu Santo. Yái Espíritu Santo càmíirita cáalu imànica wía, néese ichàiniadaca wía wáibaidacaténá Dios irípiná, imàaca nacái cáinináca waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái, iyúudàaca nacái wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, yéewacaténá nacái wamànica macáita cáalífacáiri iyú. ⁸ Picá báì picàlidaca áibanái irí Wáiwacali iináwaná. Picá nacái báì pía nùwalíse, yái nùuwichàanácawa presoíri iyú Wáiwacali irípiná nucàlidacáiná iináwaná. Néese pìidenà yùuwichàacáisi nùapicha wacàlidacáiná tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Píalimá pìideniaca piùwichàanápínáwa yácáiná Dios yàaca pichàini. ⁹ Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Ichùuliaca wàyaca mabáyawanéeri iyú nacái. Càmitaté iwasàa wía, imáida wía nacái ìwalíse yái wamànírìca wachàini iyúwa. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imáida wía nacái íináidacáináitéwa imàníinápínaté walí cayábéeri mawèníiri iyú, cáininácáináte nacái iicáca wía ìwalíse yái cayábéerica Cristo Jesús imàníiripínacaté walí. Bàaluitécáiná èeri ipíchawáiseté, néenialíté cáinináca Dios iicáca wía. ¹⁰ Siùcade Dios imàacaca wáalífacawa cáinináca iicáca wía, iwàwa nacái imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú. Càì yáasáidaca walíni: Ibànùacaté Jesucristo, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Jesucristo idéca imáalàidaca wáicha yái yéetácáisica imàaquéeripíná wéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta, íná càmita quirínama iwàwacutá cáaluca waicáca wéetáanápínáwa. Wéetácaalíwa, yá wéetápinácawa Dios icáapirìcuta, íná càmita cáalu wía. Jesucristo idéca nacái imàacaca wáalífacawa wáyáanápínacué càiripínáta wacáuca càmíiri imáalàawa yáapichawa weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

¹¹ Dios idéca ichùuliaca nucàlidáanápíná yái tàacáisica. Yá ibànùaca nua iyúwa apóstol nuéwáidacaténá wenàiwicanái iyú yái tàacáisica. ¹² Iná siùcade nùuwichàacawa presoíri iyú. Quéwa càmita báì núa ìwalíse yái nùuwichàanácawa Jesucristo irípiná, nùalífacáiná ìwali yái nuebáidéerica, yái Jesucristoca, nùalífacawa nacáiwá báisíiri iyú cachàinírìcani

icùacaténá núa yéewanápiná nuebáidaca itàacái mamáalàacata àta yàanàacataléta àniwa.

¹³ Píà picàlidaca machacàníiri iyúni yái tàacáisi càide iyúwaté péemianá nucàlidaca piríni. Peebáida mamáalàacata Cristo Jesús itàacái, cáininá piicáca Dios, wenàiwicanái nacái càide iyúwa Cristo Jesús ichàiniadáaná píá. ¹⁴ Picùà cayába yái tàacáisi cayábéerica Dios imàaquéericaté pirí, ipíchaná áibanái iwènúadacani. Picùà cayábani Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu iyéerica wawàwalicu, ichàiniadéerica nacái wía.

¹⁵ Píalíacawa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi nadéca namàacaca núa abéerita. Càita nacái nawènúacatéwa nuícha níara Figelo, Hermógenes nacái, yáté càmita nayúudàa núa quirínama idécanáamité romanonái yúucaca núa presoíyéi ibànaliculé. ¹⁶ Quéwa Onesíforo idéca iyúudàaca núa, íná nusutáca Dios íicha iicáanápíná napualé, níái Onesíforo icapèrìcúséeyéica, yácáiná Onesíforo idéca iyúudàaca núa madécaná yàawiría, yá ichàiniadacaté nuwàwa. Càmitaté báí ipáchiaca núa éwita presocáaníta núa presoíyéi ibànalicu. ¹⁷ Néese idécanáamité Onesíforo yàanàaca aléi Roma iyacàlená iriculé, yáté icutáca núa mamáalàacata àta yàanàacataléta núa cháí presoíyéi ibànalicu. ¹⁸ Yá nusutáca Dios íicha iicáanápíná Onesíforo ipualé, imàni nacái irí cayábéeri néenialípiná Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. Píalíaca nacáwa Onesíforo iyúudàacaté wía nacái wàyacaalíté néeni Efeso iyacàlená iricu.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Iná Timoteo, nuiquéerica càiride iyúwa nuíriwa, pimàaca Dios ichàiniadaca píi-witáise Cristo Jesús ichàini iyú, yái imàníirica pirí cayábéeri mawèníiri iyú pìyacáiná abédanamata yáapicha. ² Bàaluité péemíaca nucàlidaca yái tàacáisica madécaná wenàiwica yàacuése. Siúcade iwàwacutá péewáidaca áiba asianái, pichùulìa nacái nacàlidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá cayábéeyéica íiwitáise, yeebáidéeyéica tàí íiméeri iyú, imàníiyéica nacái machacàníiri iyú càide iyúwa náimáaná. Iwàwacutá nacái náalíaca néewáidaca áibanái wenàiwica iyú yái tàacáisica.

³ Píideníaca piùwichàanáwa Jesucristo irípiná wáapicha wía yéewáidéeyéica wenàiwica Jesucristo itàacái iyú càide iyúwa cayábéeri úwisàiri ìideníaná yùuwichàanáwa imànicaténá càide iyúwa íiwacali iwàwáaná. ⁴ Péemíaca comparación: Uwisàiri càmita iya càide iyúwa càmíyéi úwi, néese yeebáidaca íiwacali iríwa iwàwacáiná isfímáidaca íiwacaliwa, yái imáidéericani. Càita nacái iwàwacutá pimàacaca píawawa Cristo Jesús irí píibaidacaténá irí cachàiníiri iyú. ⁵ Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica isàiwicacaalí deporte imawèniadacaténá áibanái. Canáca yéewaná yeedáca iríwa cawèníiri premio yái coronaca, càmicaalí isàiwica machacàníiri iyú càide iyúwa nachùníaná deporte. Càita nacái iwàwacutá péewáidacawa cachàiníiri iyú, píibaida nacái machacàníiri iyú pimànicaténá macáita càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná; yásí yàaca piríwa cawèníiri píapínacaalíwa chènuniré. ⁶ Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica íibaidacaalí ibànacalewa cachàiníiri iyú, yá yáalimá iyáaca idàbáanéeri ibànacale iyacanáwa. Càita nacái iwàwacutá píibaidaca cachàiníiri iyú Jesucristo irí, néese yàapínaca piríwa cawèníiri chènuníiséerica. ⁷ Píináidacawa cayába ìwali yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa nucàlidaca pirí, yásí Wáiwacali imàacaca píalíacawa macáita piwàwacutéerica píalíacawa ìwali.

⁸ Píalimápiná píideníaca piùwichàanáwa piwàwalicaalí Jesucristo, yái wenàiwica Dios imicháidéericaté yéetácáisi íicha. Yácata rey David itaquérinámi nacái, yái Jesucristoca. Càì nucàlidaca yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁹ Yá nàuwichàidaca núa nucàlidacáiná yái tàacáisica. Yá nadéca nadacùaca núa cadena iyú cháí presoíyéi ibànalicu, càide iyúwa cabáyawanéeri. Quéwa yái Dios itàacáica, càmita náalimá nadacùacani, néese áibanái icàlidaca yàacawa mamáalàacatani. ¹⁰ Iná nuídeníaca macái yùuwichàacáisi nalípiná níái wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. Càì nuúwichàacawa yéewanápiná neebáidaca Cristo Jesús

itàacái iwasàcaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná nàyaca yáapicha cáimiétacanéri iyú, nacamaláná mèlumèluíri irìcu nacáywa càiripináta.

¹¹ Báisíricata yái tàacáisica íiméerica:

Weebáidaca Jesucristo itàacái, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, íná càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawanámi íichawa. Yá wàypiná nacái Jesucristo yáapicha càiripináta;

¹² wàideniacaalí yùuwichàacáisi Jesucristo irípiná, yá wacùapináca macáita yáapicha áiba èeriwa; quéwa wáimacaalí càmítasa yàasunái wía, càita nacái íimapináca càmita yàasunái wía;

¹³ cawàwanáta wawènúadapiná wáiwitáisewa íicha, quéwa Jesucristo imànipiná macáita càide iyúwa íimáaná càmícáiná yéewa iwènúadaca íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali.

Un trabajador aprobado

¹⁴ Picàlida nalí àniwani, yái tàacáisi nucàlidéericaté pirí ìwali, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Píalàa nía Dios iicápiná ipíchaná natàaníca náapichawáaca chàin-ísíiri iyú canéri iwèni wawàsi ìwali. Canéerica iwèni yá tàacáisi natàaníríca ìwali. Natàanícaalí càiri canéri iwèni wawàsi ìwali, càmita nayúudàa wenàiwica, néese báawaca namànica wenàiwicanái íiwitáise cawinácaalí yéemièyéica nàasu tàacáisi, íná càmita neebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú. ¹⁵ Píalimáida macái pichàini iyúwa píibaidacaténá cayábèeri iyú Dios irípiná, casíimáicaténá Dios iicáca yái pimàníríca, càide iyúwa abèeri yàasu wenàiwica íibaidacaalí cayába, yá càmita iwàwacutá báicani ìwalíse yái imàníríca. Yá picàlidaca machacàníríri iyú nalíni, yái tàacáisi báisíríca Dios itàacáica. ¹⁶ Picá pitàani wenàiwica yáapicha natàanícaalí máiwitáiséeri iyú cháì èeriquéi yàasu tàacáisi cachìwéeri ìwali, méetàuculéeri tàacáisi nacái, níacáiná itàaníyéica máiwitáiséeri iyú càiri wawàsi ìwali naméeràidaca wenàiwica déeculé Dios íicha, nàyacaténá iyúwa càmíiná Dios iwàwa. ¹⁷ Yái nàasu tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica máiní báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise. Nàasu tàacáisi idàwinàcawa wenàiwicanái iwàwalìcu càide iyúwa cháunási ibadéericawa iyáacaalí yàacawa wainá mauláiquéerica. Càita néewáidaca wenàiwica níara Himeneo, Fileto nacái. ¹⁸ Nadéca naméeràacawa báisíríri tàacáisi íicha. Nadéca nawènúadacani. Nacàlidaca nachìwawa meedá càì: Náimaca idécasa ichàbacawa wáicha yái namichàanácawa yéetácáisi íicha. Càita nadéca báawaca namànica abénaméeyéi íiwitáise íná càmita neebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú. ¹⁹ Quéwa cachàiníríca càiripínátani, yái Dios itàacái báisíríca, càide iyúwa manuírí íba wabàlùadéeripináca íinata manuísíwéeri capíi. Iyaca nacái tàacáisi íba ìwali, yái tàacáisi íiméerica: “Wáiwacalí yáalíacawa cawinácaalí níái yàasu wenàiwicaca”, càì íimaca. Yá íimaca àniwa: “Cawinácaalí icàlidéeyéica iináwanáwa Wáiwacalí yàasu wenàiwicaca nía, neebáidaca nacái itàacái, iwàwacutáca namàacaca náichawa macái nabáyawanáwa namàníríca”, íimaca.

²⁰ Péemìa comparación: Càasuírí icapèe manuírí irìcu nàyaca madécaná quírápieli íiwitáaná. Nadèniaca abénaméeyéi cawèníyéi quírápieli oro imànicaná, quíramenírí plata imànicaná nacái. Iyaca nacái abénaméeyéi quírápieli càmíyéica cawèni, cáli imànicaná, àicu imànicaná nacái. Yá capíi íiwacalí icùaca càiripináta níái cawèníyéica quírápielica, quéwa áibaalípiná yúucaca meedá íichawa quírápieli canéeyéica iwèni. Càita nacái àta alénácaalí nàyaca Wáiwacalí yàasunái, yá iyaca nèewi abénaméeyéi càmíyéica yàasu. ²¹ Iná abèeri Wáiwacalí yàasu wenàiwica icùacaalí cayába yáawawa masaquèeri iyú ipíchaná imànica ibáyawanáwa, yásí yáalimá íibaidaca cayába Wáiwacalí irípiná, imànicaténá àta cànícaalí cayábèeri íibaidacalési Wáiwacalí ichùulíerica imànica, càide iyúwa nacùacaalí cawèníri quírápieli abéerita capíi íiwacalí irípiná.

²² Iná picá pimàni càide iyúwa abénaméeyéi uuculíyéi iwàwáaná imànica meedá, néese pimàni cayábèeri macái pichàini iyúwa. Peebáida Jesucristo itàacái. Cáininá píicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái. Píya matuíbanáiri iyú náapicha cawinácaalí masaquèeyéica íiwitáise isutéeyéica yáawawa Wáiwacalí Jesucristo íicha. ²³ Picá pitàani

náapicha cawinácaalí iwàwéeyéica itàanica canéeri iwèni wawàsi ìwali càide iyúwa máiwitáiséeyéi camíiyéica yáalíawa. Píalíacawa nataánicaalí càiri wawàsi ìwali, yá nadàbaca nataánica náapichawáaca chàinisíiri iyú, tàacáisi ùuléeri iyú nacái. ²⁴ Pía íbaidéerica Wáiwacali irípiná iwàwacutá càmita pipélicia piacawa, néese iwàwacutá camíirica calúa píiwitáise macái wenàiwica yáapicha. Iwàwacutá nacái píalíaca péewáidaca wenàiwica cayába. Iwàwacutá nacái piideníaca piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí pírí báawéeri, càmicaalí nacái nawàwa néewáidacawa. ²⁵ Abénaméeyéi nàuwideca namànica báisíiri tàacáisi. Pìalàa nía éeréeri iyú. Iwàwacutá càmita cáimacái piicáca píawawa náicha. Càì iwàwacutá pimànica yéewacaténá cawàwanáta Dios imàacaca nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá yái báisíiri tàacásica, ²⁶ yéewacaténá nacái Dios iwasàaca nía Satanás ichàini ícha. Satanás idéca íbàaca nía càide iyúwa trampa íbàacaalí cuwèesi. Dios iwasàacaalí nía, yásí náalimá namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

3

Cómo será la gente en los tiempos últimos

¹ Iwàwacutá píalíacawa abéeri wawàsi: Aibaalípiná maléena èeri ipíchawáise èeri imaalàacawa, yá máinípiná càulenáca wenàiwica nàyaca cháì èeri iricu. ² Máinípiná cáinináca wenàiwica naicáca níawawa áibanái ícha, cáininápiná nacái naicáca plata, máiní cáimacáica naicápiná níawawa áibanái ícha. Cachàinipiná nacái naicáca níawawa. Nataánípiná báawéeri iyú Dios ìwali. Càmita neebápiná nasèenái ichùuliacawa. Càmita nàapiná cayábéeri tàacáisi quirínama áibanái irí, Dios irí nacái. Caná iwèni naicápiná áibanái yàanáca Dios icàaluíniná. ³ Càmita cáininá naicápiná néenánaiwa. Càmita abédanamata náiwitáise áibanái yáapicha matuíbanáiri iyú. Nacàlidapiná nachìwawa báawéeri iyú áibanái ìwali. Càmita nacùapiná níawawa cayába íná namànipiná macái íiwitáaná báawéeri namàlìfawalé iyúwa. Caluéyipiná íiwitáise iyúwa cuwèesiná. Nàuwidepiná namànica macái íiwitáaná cayábéeri. ⁴ Yá nacháawàapiná nanacáiyéiwa nàuwidenái iríwa. Ráunamáita namàni nàacawa nabáyawanáwa máiwitáiséeri iyú ipíchawáise náináidacawa ìwali yái namàníripináca. Yá máiní cayábapiná naicáca níawawa áibanái ícha. Nawàwapiná namànica meedá càinácaalí wawàsi isímáidéeripiná nawàwa. Càmita nacutápiná náalíacaténá Dios ìwali namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. ⁵ Pucháibéeyéipiná íiwitáise, namànipiná càide iyúwa wenàiwica yèeyéica Dios icàaluíniná báisíiri iyú, quéwa nachìwa iyúwa meedá. Càmita namàacapiná Dios icùaca náiwitáise nàyacaténá machacàníiri iyú. Pìawa náicha cawinácaalí imàníiyéica càì.

⁶ Picá piacawéerida wenàiwica imàníiyéica càì nàyacáiná nèewi abénaméeyéi aslanái ichìwáidéeyéica wenàiwica namàacáanápíná nawàlùacawa nacapèe iriculé. Néese nachìwáidaca máalíawáiséeyéi inanái, bàsabàséeyéi íiwita, máiníiyéi cabáyawanáca, imàníiyéica madécaná báawéeri namàlìfawalé iyúwa càide iyúwa máiníiná nawàwa namànica. ⁷ Ewita níara inanáica néewáidacáanítawa mamáalàacata áiba tàacáisi wàlisàì ìwali, càicáaníta canácatáita náalimá náalíaca néemíaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi báisíirica. ⁸ Níái cachìwéeyéica nàuwideca namànica báisíiri tàacáisi, càide iyúwaté pucháiba camàliquéeyéi ípidenéeyéicaté Janes, Jambres nacái. Bàaluité nàuwideca namànicaté profeta Moisés, icàlidéericaté Dios itàacái. Siùca nacáide, níái báawéeyéica máiní éruca náiwitáise, náináidacawa abéerita báawéeri ìwali. Caná nawèni Dios iicáca nía càmíicáiná neebáida Jesucristo itàacái báisíiri iyú. ⁹ Quéwa càmita náalimápiná nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise mamáalàacata macáicáiná wenàiwica náalimápiná náalíacawa máiwitáiseca nía. Néese nachàbapínacawa càide iyúwaté nachàbáanáwa, níara pucháiba yúuwidéeyéicaté imànica profeta Moisés.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰ Quéwa Timoteo, pidéca peebáidaca cayába càide iyúwaté nuéwáidáaná wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Píalía nacáiwa càinácaalí nùyaca, càinácaalí nacái nuínáidaca

numànica. Píalíacawa càinácaalí nuebáidaca Dios, càinácaalí nacái núalimáidaca mamáalàacata nuéwáidacaténá wenàiwica éeréeri iyú. Píalíacawa cáinináca nacái nuicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái. Píalíacawa càinácaalí nuideniaca nùuwichàanácawa Wáiwacali irípiná. ¹¹ Píalía nacáiwa càinácaalíté nùuwichàidaca núa, yá nùuwichàacawa Wáiwacali irípiná nuíbaidacáiná irí. Píalíacawa macáita ìwali yái nuchàbáanácátéwa nùuwichàidacaalíté núa Antioquía ìyacàlená irìcu, Iconio ìyacàlená irìcu nacái, Listra ìyacàlená irìcu nacái. Píalíacawa ìwali yái nùuwichàanácátéwa quéwa Wáiwacali iwasàcaté núa náicha canánama. ¹² Báisíta macáita cawinácaalí iwàwéeyéica ìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná nàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá áibanái yùuwichàidapíná níawa Cristo Jesús ìwali. ¹³ Quéwa níái báawéeyéica, níá nacái ichìwáidéeyéica wenàiwica namànipíná nàacawa mamáalàacata nabáyawanáwa cachàiníwanái, yá nachìwáidapíná wenàiwica mamáalàacata, nachìwáidaca nacái níawawa.

¹⁴ Quéwa pía Timoteo, iwàwacutá peebáidaca yái tàacáisca mamáalàacata, pimàni nacái càide iyúwa péewáidáanátéwa, iyúwa nacái píalíanáwa báisíiricata yái tàacáisi péewáidéericawa ìwali, píalíacáináwa néewáidacaté pía báisíiri tàacáisi iyú, níara yéewáidéeyéicaté pía. ¹⁵ Piwàwali píalíacátéwa Dios itàacái ìwali sùmàicatáiseta pía àta siùca nacáide, yái tàacáisi profetanái itànèricaté Dios inùmaliçuise. Píalíacawa Dios itàacái ìwali íná yéewa cáalíacáica pía. Píalía nacáiwa peebáidacaalí Cristo Jesús itàacái, yá iwasàapíná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁶ Macáita yái Dios itàacáica Dios imàacacaté wenàiwica náalíacawa càinácaalíté iwàwacutáaná natànàaca itàacái inùmaliçuise. Iná cayábaca wéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú, wàlàaca níá nacái cachàiníiri iyú namànicaalí nabáyawanáwa. Yá cayábéerica Dios itàacái wéewáidacaténá iyú wenàiwica, wawènúadacaténá náiwitáise Dios irípiná, wáasáidacaténá nacái càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicá. ¹⁷ Iná iwàwacutá wía Dios yàasu wenàiwicaca wéewáidacawa Dios itàacái ìwali yéewacaténá wáalíacawa, yéewacaténá nacái wáalimá wamànica càinácaalí cayábéeri wawàsi Dios ichùulíerica wamànica.

4

¹ Nuchùulia pía manuísíwata Dios iicápiná, Cristo Jesús iicápiná nacái, yái yàanèripíná icàlidacaténá macái èeri mìnánái iináwaná ìwali, càinácaalí báawéerica namànica, yùuwichàidacaténá níá nabáyawaná ìwalísewa, níái cáuyéica, níá nacái yéetéeyéimicawa. Nuchùullíaca pía manuísíwata Cristo Jesús yàacáináwa néese àniwa icùacaténá macáita. ² Nuchùullíaca pía manuísíwata picàlidáanápíná báisíiri tàacáisi wenàiwicanái irí. Picàlida nalíni mamáalàacata éwita càmicaalí nawàwa néemiaca piríni. Píalàa níá cachàiníiri iyú cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa, piwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná íichawa. Pimichàida náiwitáise namàiníinápíná cayábéeri. Picá piméyáa péewáidaca níá càmicaalí neebáida caquialéta, néese péewáida níá éeréeri iyú mamáalàacata. ³ Picàlida nalíni siùcade, mesúnamáicáináta càmita wenàiwica nawàwa néemiaca irí yái tàacáisi báisíirica. Néese nacutápiná nalíwa meedá máini madécana yéewáidéeyéipínáca níawa, icàlidéeyéipínáca nalí abéerita tàacáisi nawàwéerica néemiaca, càinácaalí wàlisài tàacáisi itiquilíadáidéeripíná nàui. Nàwacáidapíná nalíwa càiyéi yéewáidéeyéica wenàiwica nawàwacáiná namànica nabáyawanáwa nasíimáidacaténá níawawa. ⁴ Nawènúapínácawa báisíiri tàacáisi íicha, yá càmita quirínama nawàwapíná néemiacani, néese naméeràacawa meedá neebáidaca èeri mìnánái yàasu tàacáisi cachìwéeri càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icàlidáaná. ⁵ Quéwa pía Timoteo, píináidawa mamáalàacata machacàníiri iyú. Píidenia yái piùwichàanácawa. Picàlida mamáalàacata yái tàacáisi íiméerica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Pimàni cayába macáita píibaidacalécawa càide iyúwa Dios ichùullíana pímanica.

⁶ Iwàwacutá píibaidaca cachàiníiri iyú Dios irípiná núamirìcubàami, yácáiná nuénáwaná idéca yàanàaca nuétácatáipínáwa Wáiwacali ìwali, íná nuétápináwa càide iyúwa

sacrificio Wáiwacali ìwali. ⁷ Nudéca nuɓbaidaca Jesucristo irípiná cachàiníri iyú cède iyúwa úwisàiri imànicaalí cayábéeri ùwicái. Nudéca numáalàidaca numànica nuɓbaidacaléwa Jesucristo irípiná cède iyúwa wenàiwica imáalàidacaalí ipianícawa carrera ìwali. Càmitaté nuwènúawa Dios ícha, néese nuebáidaca yái tàacáisi báisiirica mamáalàacata. ⁸ Cède iyúwa nàacaalí corona wenàiwica irí, yái wenàiwica ipianíricatéwa carrera ìwali imawèniadaca nacái áibanái, cèita nacái siucade iyaca nulí nùasu cawèníri chènuniré, Wáiwacali yèeripináca nulí yàacaalíwa néese àniwa, numànicáiná cayábéeri machacàníri iyú cède iyúwa iwàwáaná. Yái Wáiwacali, cayábéerica íiwitáise, icùaca wenàiwica machacàníri iyú, yùuwichàidapiná nacái báawéeyéi. Càmita nulípiná abéerita yàacani, yái cawènírica, néese yàapiná cawèníri macái wenàiwica irí cawinácaalí máiní iwàwéeyéica iicáca Wáiwacali yàacawa néese àniwa cáininácáiná naicácani.

Instrucciones personales

⁹ Pimàni macáita cède iyúwa iwàwacutáaná pimànica piacaténáwa nùatalé mesúnamáita. ¹⁰ Nuwàwacutáca pía, Demascáiná idéca imàacaca núa abéerita cáininácáiná iicáca èri mìnanaí íiwitáise. Idéca yàacawa Tesalónica iyacàlená néré. Crescente idéca yàacawa Galacia yàasu cáli néré. Tito nacái idéca yàacawa Dalmacia yàasu cáli néré. ¹¹ Abéerita Lucasquéi iya núapicha. Pía picutáca Marcos pitécaténáni píapichawa iyúudàacáiná núa cayábéeri iyú nuɓbaidacaténá Dios irípiná. ¹² Nuwàwacutáca Marcos iyúudàaca núa nubànùacáiná Tíquico yàacaténáwa Efeso iyacàlená néré. ¹³ Idècunitàacá pianàaca nùatalépiná, peedá nulí nùasu ruana nacáiri núuquéri nùwalísewa, numàaquéericaté Carpo icapèe irícu, Troas iyacàlená néeni. Peedá nacái nùasu cuyàluta imanùbaca iwawanèericawa. Máiní nuwàwacutáca nacái nùasu cuyàluta iwawanèericawa canánama, níai piráí íimamimica namànírica cuyàluta piná.

¹⁴ Alejandro yái íibaidéerica hierro idéca imànica nulí báawéeri manuísíwata. Wáiwacali yùuwichàidapinácani ìwalíise yái báawéerica imànírica. ¹⁵ Piicá píchawa cayábani yái asialica ipíchaná imànica pirí báawéeri nacái máinícáina yùuwidèca imànica yái tàacáisi wacàlidéerica.

¹⁶ Quéchatécáwa nubàlùacaalítéwa nàacuésemi níai yàcalé íiwacanánáica, yá nucàlidacaté nalí nuináwaná ìwaliwa yái nùuwidenáí icháawáanáca nuináwaná ìwali. Yaté canáca áibaquéi yàacawéeridéeripinácaté núa. Macáicata namàacacaté núa abéerita. Nusutáca Dios ícha nalípiná, ipíchaná yùuwichàidaca nía ìwalíise yái namàacáanácaté núa abéerita. ¹⁷ Quéwa Wáiwacali idéca yàacawéeridaca núa, ichàiniadaca nacái nuíwítáise, íná yéewa nudéca numáalàidaca nucàlidaca yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yéewacaténaté macáita càmíiyéi judío néemiaca Jesucristo iináwaná ìwali. Wáiwacali iwasàacaté núa cáalunáiri ícha cède iyúwa idéca nacáicaalí iwasàaca núa león inùma ícha, cháwi quíiréeri nacáirica. ¹⁸ Yá núalífacawa Wáiwacali iwasàanápiná núawa macái báawéeri íiwitáaná ícha, yá itépiná núawa cayábacatalé chènuniré Wáiwacali icùacataléca macáita. ¡Néese macáita nàapiná irí cayábéeri càiripináta, yái icuèripináca macáita cáimiétacanéeri iyú, icaláná mèlumèlúiri irícuwa càiripináta! Báisíta, amén.

Saludos y bendición final

¹⁹ Nuwàwali níara Prisca, Aquila nacái, nía nacái Onesíforonáica. ²⁰ Erasto iyamáacatéwa Corinto iyacàlená irícu. Numàacacaté Trófimo iculuéricawa Mileto iyacàlená irícu. ²¹ Pimàni macáita iyúwata píalimáanáta, piacaténáwa mesúnamáita nùatalé ipíchawáise uníabéca. Nawàwali pía macáita níai iyéeyéica cháí yàcalé, níai Eúbulo, Pudente nacái, Lino nacái, úa nacái Claudia, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

²² Pía Timoteo, nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha pirípiná ichàiniadánápiná píiwítáise. Píacué canánama, nusutácué Dios ícha nacái pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

TITO

Saludo

¹ Núa, Pablo, nubànù pirí cuyàluta, pía Tito. Núa íbaidéerica Dios irípiná. Nucàlida tàacáisi nacái Jesucristo inùmallicuíse. Numàni càì yéewanápiná macáita wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa neebáidaca Dios itàacái tàì íméri iyú, yéewanápiná nacái náalíacawa macáita yái tàacáisi yéewáidéerica wía wáalíacaténáwa càinácaalí Dios iwàwa wàyaca cháì èeri iricu. ² Nuíbaida Dios irípiná, nutàaní nacái Jesucristo inùmallicuíse nualíacáináwa báisíiri iyúcani Dios yáalimá imàacaca wàyaca yáapicha càiripináta. Yái Diosca, yái càmirica cachìwa, icàlidacaté tàacáisi bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. Dios icàlidacaté cáimiétacanéri iyúni, yàanápiná wacáuca càmiri imáalàawa. Wáalía nacáwa imàínápiná càì. ³ Siúcáise Dios imàacaca wáalíacawa tàacáisi ìwali Dios icàlidéericaté. Yá wáalíacawa ìwali yái tàacáisica, Dios ibànùacáinaté wenàiwica néewáidacaténá wía. Yácata yái tàacáisica Dios ichùulíerica nucàlidaca wenàiwicanáí irí, yái Dios iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ⁴ Nubànù pirí cuyàluta, Tito. Báisíta, nuicáca pía càiride iyúwa nuìriwa weebáidacáiná Jesucristo itàacái. Nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Jesucristo nacái, yái iwasèericaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, namàínápiná pirí cayábéeri, namàacáanápiná nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

El trabajo de Tito en Creta

⁵ Numàacacaté pía Creta yàasu iwàwata íinata pimànicaténá yái íbaidacalési càmiricáwaca numáalàida numànica nèewi níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Nuwàwa nacái pibàlùadaca ancianonáipiná macái yàalé imanùbaca nacuèrinánáipináca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá nacái ancianonáì nàyaca càide iyúwaté núumáaná pirí. ⁶ Càita iwàwacutá ancianonáì nàyaca: Iwàwacutá anciano ìyaca mabáyawanéri iyú yéewanápiná càmita áibanáí yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idèniaca abéechúata ínuwa. Yéenibe nacái iwàwacutá neebáidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá anciano yéenibe nàyaca machacàníiri iyú yéewanápiná càmita áibanáí yáalimá icháawàaca naináwaná ìwali, ipíchaná áibanáí náimaca anciano yéenibe nawàwáanása namànica meedá macái báawéeri íiwitáaná, càmitasa nacái neebáida náaniri itàacáiwa. ⁷ Yáciná anciano íbaidaca Dios irípiná, icùacaténá Dios irípiná yàasu wenàiwica, íná iwàwacutá anciano ìyaca mabáyawanéri iyú yéewanápiná càmita áibanáí yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali. Iwàwacutá càmirita canumasée yái ancianoca, càmiri cachàini iicáca yáawawa. Càmita nacái calúa. Càmita nacái icàma. Càmita nacái icuísca íchawa wenàiwica. Càmita íináidawa mamáalàacata yeedácaténá iríwa plata. ⁸ Néese, iwàwacutá anciano itàidaca wenàiwica cayába, cawinácaalí yèepuníyécawa déeculé icapèe íchawa, anciano yeedáanápiná yàataléwa nía, nayamáacaténáwa icapèericu. Iwàwacutá casíimáica nacái anciano imànica yáawamita cayábéeri áibanáí irí. Iwàwacutá cáimiétacanéri, cáalíacáiri nacái, yái ancianoca. Iwàwacutá ìyaca machacàníiri iyú. Iwàwacutá anciano yàaca Dios icàaluíná. Iwàwacutá anciano icùaca yáawawa ipíchaná imànica ibáyawanáwa. ⁹ Iwàwacutá nacái anciano yeebáidaca tàì íméri iyúni yái tàacáisi báisíirica wéewáidéerica iyú wenàiwica yéewanápiná anciano yáalimá yàalàaca wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú, yéewanápiná nacái anciano yáalimá imawèniadaca cachìwéeyéi wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú cawinácaalí cachìwéeyéica yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú.

¹⁰ Pibàlùada ancianonáipiná càide iyúwa núumáaná pirí, manùbacáiná wenàiwica càmita neebáida nacuèrinánáí itàacáiwa. Manùba wenàiwica natàaníca máiwitáiséeri iyú meedá. Nachìwáidaca nacái áibanáí wenàiwica. Abénaméeyéi judío yéewáidéeyéica

wenàiwica, máini cachìwéeyéica nía cachàiníwanái áibanái ícha, náimacáiná iwàwacutáanása càmíiyéi judío imànica circuncisión idecanáami neebáidaca Jesucristo itàacái. Nachìwacáita meedá, níai judío icàlidéeyéica càiri tàacáisica. ¹¹ Cawinácaalí ancianonái pibàlùadéeyéica iwàwacutá nachùuliaca masànaanápíná níara icàlidéeyéica càiri cachìwéeri tàacáisica, níacáiná cachìwéeyéica nadéca nawàlùacawa abénaméeyéi icapèericulé, néese cachìwéeyéi iméeràidaca wenàiwica báisíiri tàacáisi ícha, canánama níai capìirìcuíyéica. Naméeràidaca áibanái néewáidacáiná nía meedá chìwái iyú, càmíirica báisi tàacáisica, yéewanápiná needáca nalíwa plata nachìwa iyúwa meedá.

¹² Iwàwacutá ancianonái ichùuliaca masànaanápíná níara cachìwéeyéica, bàalutécáiná iyacaté áiba cáalíacáiri Creta yàasu cáli néeséeri. Yá ímacaté yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa: “Níai Creta yàasu cáli néeséeyéi nachìwáidaca áibanái wenàiwica mamáalàacata. Càica níade iyúwa caluéyíi cuwèsi. Inuca nacái nía, càita nacái camùnica nía. Nawàwaca nayáaca nayáacaléwa cadénama meedá, napuníadacaténá natúrawa”, ímacaté yái cáalíacáirica. ¹³ Yái cáalíacáirica Creta yàasu cáli néeséeri itàanicaté báisíiri iyú yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa. Iná pìalàa nía cachàiníiri iyú, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái neebáidáanápíná tàì íméeri iyú abéericata yái tàacáisi báisíirica. ¹⁴ Pìalàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachìwéeri tàacáisi áibanái icàlidéerica ichìwa iyúwa, judíonái yàawirináimi yàasu tàacáisimica. Pìalàa nacái nía ipíchaná neebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùulianá namànica, níai càmíiyéica yeebáida báisíiri tàacáisi.

¹⁵ Pìalàa nacái nía cachàiníiri iyú. Cayábacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yásí cayábacani macáita yái namàníirica. Néese, báawacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yá càmicaalí neebáida Dios itàacái, yásí báawacani macáita yái namàníirica. Càita nàyaca: Náináidacawa báawéeri ìwali, càmita báí nía nabáyawaná ìwaliwa. ¹⁶ Pìalàa nía cachàiníiri iyú, níara cachìwéeyéica. Ewita nacàlidacáaníta naináwaná ìwaliwa Dios yàasu wenàiwicacasa nía, càicáaníta náasáidaca càmita Dios yàasu wenàiwica nía. Náasáidaca càmita Dios yàasunáica nía, namànicáiná wawàsi báawéerica Dios iicá, càmicáiná nacái neebáida càide iyúwa Dios iwàwáaná namànica. Canácatáita namàni cayábéeri.

2

La sana enseñanza

¹ Tito, iwàwacutá péewáidaca wenàiwica nàyanápiná machacàníiri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi ímáaná. ² Péewáida béeyéi asianái ipíchaná nacámaca, iwàwacutá cáimíetacanáca nía, iwàwacutá nacái nacùaca níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá neebáidaca Dios itàacái tàì íméeri iyú. Iwàwacutá cáinináca naicáca Dios báisíiri iyú. Iwàwacutá nacái nàidenìaca nàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanáicaalí imàacaca nàuwichàacawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái. ³ Càita nacái péewáida béeyéi inanái. Iwàwacutá nàyaca càide iyúwa inanái iyáaná yeebáidéeyéica Dios itàacái. Iwàwacutá càmita natàani báawéeri iyú áibanái ìwali. Iwàwacutá càmita nàira mamáalàacata ìracalési ipuíri. Iwàwacutá béeyéi inanái néewáidaca áibanái namànínápiná cayábéeri. ⁴ Iwàwacutá nacái béeyéi inanái nàyaca machacàníiri iyú néewáidacaténá mànacanái canìríiyéica cáinináanápíná naicáca nanìriwa, néenibe nacáiwá. ⁵ Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mànacanái canìríiyéi nacùanápíná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá nacái càmita náináidawa áiba asìali ìwali càmíirica nanìrisíwa. Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mànacanái canìríiyéi náibaidáanápíná néenánái irípináwa nacapèericuwa, namànínápiná nacái cayábéeri áibanái irí, namànínápiná nacái càide iyúwa unìri ímáaná ulí. Iwàwacutá mànacanái namànica càì ipíchaná áibanái itàaníca báawéeri iyú Dios itàacái ìwali.

⁶ Càita nacái pìalàaca ùculliyéi nacùanápíná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. ⁷ Pimàni abéerita yái cayábéerica yéewanápiná pinacáiyéi ùculliyéica náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca. Péewáida nía cáimíetacanéeri iyú abéta báisíiri tàacáisi iyú. ⁸ Pitàani nacái báisíiri iyú yéewanápiná áibanái càmita náalimá

nacháawàaca pía ìwalíse, yái pitàaníináca. Pitàaní báisíiri iyú càiripináta, báicaténá piùwidenái càmicáiná nàanàa piwali wawàsi nacháawàanápíná pía ìwalíse.

⁹ Néese, pìalàa nacái níara áibanái yàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèníiri iyú áiba wenàiwica irí neebáidáanápíná càiripináta náiwacali itàacáíwa, càide iyúwa ichùullianá nía. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacali iwàwáaná. Pìalàa nía nacái ipíchaná natàanica lúasi iyú náiwacali yáapichawa, náiwacali ichùulliacalípiná náibaidaca. ¹⁰ Pìalàa níara íbaidéeyéica mawèníiri iyú áibanái irí ipíchaná nayéedùaca náiwacali yàasuwa. Iwàwacutá namànica cayábéeri náiwacali iríwa mamáalàacata, matuíbanáicaténá náapichani, yái náiwacalica. Iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata yéewanápíná áibanái nacái neebáidaca walí yái tàacáisi wacàlidéerica Dios ìwali, yái iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

¹¹ Cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nàyaca machacàníiri iyú, càide iyúwaté núumáaná pirí, Dioscáiná idéca yáasáidaca amaléeri iyú èeri mìnánái iríni náalfacaténáwa iwàwaca iyúudàaca wenàiwica cà: Iwàwaca iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ¹² Dios idéca imànica walí yái cayábéerica, íná yéewa wáalfacawa iwàwacutáaná wayamáidaca wamànica macái wawàsi càmicáira Dios iwàwa. Iwàwacutá nacái càmita wawàwa quirínama wamànica càide iyúwa èeri mìnánái nawàwáaná namànica, níái càmiíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese, idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu, iwàwacutá wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá wamànica cayábéeri, iwàwacutá nacái wàyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca. ¹³ Càita iwàwacutá wàyaca idècunitàacá wacùaca yàanàaca yái wáaliéerica wàanàanápíná àniwa, yái Jesucristoca. Dios imànica walí cayábéeri Jesucristo ìwalíse. Yái Jesucristo, yácata Wacuèriná cachàiníirica íiwitáise, iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Wacùaca Jesucristo yàanàanápíná àniwa icamalá cachàiníiri irícuwa, cáimiétacanéeri iyú nacái, máini nacái cachàiníirica íiwitáise icùacaténá macái èeri mìnánái. ¹⁴ Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetacaténátéwa wáichawalíná, yéewanápíná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha macáita. Jesucristo imàacacaté yáawawa wáichawalíná masacàacaténá imànica wáiwitáise, yéewacaténá nacái yàasu wenàiwicaca wía, yéewanápíná nacái casíimáica wamànica cayábéeri càiripináta.

¹⁵ Iná pía Tito, péewáida wenàiwica iyú yái tàacáisi nutànèerica pirí. Pìalàa níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namànínápíná càide iyúwa nutànàaná pirí cháí cuyàluta irícu. Pìalàa cachàiníiri iyú cawinácaalí càmiíyéica yeebáida càide iyúwa nuéwáidáaná wenàiwica. Péewáida nía, pìalàa nía cachàiníiri iyú, Dioscáiná idéca ibànùaca pía, pìalàacaténá nía. Picá pimàaca caná iwèni naicáca pìasu tàacáisi.

3

Deberes de los creyentes

¹ Tito, ìyaca áiba wawàsi pimàníiripiná: Piwàwali nía, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, neebáidáanápíná nacuèrinánái itàacáíwa, nía nacái náiwacanánái áibanái. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacanánái íimáaná nalí. Iwàwacutá casíimáica namànica cayábéeri càiripináta. ² Iwàwacutá càmita quirínama natàaní báawéeri iyú áibanái ìwali. Iwàwacutá càmita nacái natàaní náapichawáaca chànisiíiri iyú. Iwàwacutá nacái naicáca áibanái ipualé. Iwàwacutá nacái cáimiétaquéeri iyú naicáca macái wenàiwica càiripináta.

³ Tito, picàlida nalí àniwani, namànínápíná càide iyúwa nutànàaná pirí, bàaluitécáiná wía macáita wamànicaté wabáyawanáwa. Bàaluité máiwitáiseocaté wía meedá, càmitaté nacái weebáida Dios itàacái. Bàaluité weebáidaca cachìwéeri tàacáisi. Bàaluité wawàwaca wamànica mamáalàacata macái báawéeri íiwitáaná càide iyúwa èeri mìnánái nawàwáaná namànica càmiíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Mamáalàacataté wáináidacawa wamànínápíná wabáyawanáwa. Wawàwacaté wàasupináwa áibanái yàasu. Aibanái báawacaté naicáca nacái wía. Wía nacái báawacaté waicáyacacawa. ⁴ Quéwa, éwitaté wamànicáanáta cà, càicáanítaté Dios yáasáidaca walí iicáca wenàiwica ipualé,

cáinináca nacái Dios iicáca wenàiwica, yái Diosca iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. ⁵ Yásí Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Càmitaté iwasàa wía ìwàlìse yái cayábéerica wamàníricaté. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, iicácáináté wapualé, imàacacáináté nacái iwàwawa ícha yái báawéerica wamàníricaté. Espíritu Santo ichàini iyú, Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imàacaca nacái wàyaca wáiwitáise wàlisài yáapichawa, wàyacaténá wàlisài iyú. ⁶ Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo iyúudàacaténá wía manuísíwata. Dios yáalimá imànica càì yácáiná Jesucristo yéetacatéwa wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. ⁷ Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, yéewanápiná weedáca walíwa Dios ícha wacáuca wàlisài cà míiri imáalàawa, wía Dios yéenibeca. Manuícá wáináidaca wawàwawa Dios ìwali yàanápiná walíni, yái wacáuca cà míiri imáalàawa, Dioscáiná iicacaté wapualé, mabáyawanácaté nacái iicáca wía.

⁸ Iná báisícáiná nutàacái nutànèerica pirí, íná iwàwacutá péewáidaca nía cachàiniíri iyú nùasu tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Dios itàacái. Péewáida nía yéewanápiná náalimáidaca cachàiniíri iyú namànicaténá cayábéeri càiripináta. Yái tàacáisi nuéwáidéerica iyú pía, cayábéeri tàacáisica, iyúudàa nacái wenàiwica. ⁹ Iwàwacutá nacái càmita pitàani mamáalàacata áibanái yáapicha canéeri iwèni wawàsi ìwali. Picá péemí cachiwéeri tàacáisi irí wàawirináimi judío icàlidéericaté nachìwa iyúwa. Picá nacái pitàani chàinisíri iyú áibanái yáapicha càinácaalí ímáaná tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Picá picuísáyacawa áibanái yáapicha ìwali, yái wawàsica. Pitàanícaalí càì chàinisíri iyú, càmita piyúudàa wenàiwica. Canéeri iwèni meedá walítáni wacuísáyaca-caalíwa mamáalàacata ìwali yái tàacáisica.

¹⁰ Néese áibacaalí yéewáida wenàiwica cachiwéeri tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, néese pichùulia iyamáidáanápiná yéewáidaca nía càì. Néese, càmicaalí iyamáida yéewáidaca nía càì, yá píalàani abé yàawiría quiríta imàacáanápiná íchawani. Néese, càmicaalí imàaca íchawani, yá picá píbatàa ìyaca náapicha níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹¹ Píalíacáináwa cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica cachiwéeri tàicáisi iyú, nadéca naméeràacawa báisiiri tàacáisi ícha, íná namànica nabáyawanáwa meedá. Càita náasáidaca cabáyawanáca nía.

Instrucciones personales

¹² Uwé, Tito, ìyaca abéeri wawàsi quiríta: Nubànùapiná píatalé Artemas, càmicaalí Tíquico. Yàanàacaalípiná píatalé, piacàatétawa píipunitáidacaténá núa Nicópolis ìyacàlená néré, nuínáidacáináwa nuyamáanápináwa néenibàa unàbèpinama. ¹³ Piyúudàa nacái yáara abogado ípidenéerica Zenas, Apolos nacái nachùnìacaténá nàasuwa nèepùanápináwa Creta yàasu cáli ícha. Pimàni nalí iyúwa píalimáanáta pimànica, yéewanápiná nadènìaca macáita càinácaalí namáapuèrica nàacaténáwa. ¹⁴ Càita nacái macái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá casímáica nayúudàaca áibanái nadènìacaténá yái namáapuèrica. Namànicaalí càì, yásí cawènica Dios iicáca náibaidacalé namànírica irípiná.

Saludos y bendición final

¹⁵ Yáta imanùbaca nutànàaca pirí, Tito. Macáita níai núapichéeyéica cháì yeebáidéeyéica Jesucristo, nawàwalica pía. Wawàwali nacái macáita níara píapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, cáininéeyéica iicáca wía. Wasutácué Dios ícha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri, macáitacué pía.

FILEMÓN

Saludo

¹ Núa Pablo iyéerica presoíri iyú Cristo Jesús irípiná, nucàlidacáiná iináwaná ìwali, nubànù pirí cuyàluta. Wéenasàiri nacái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yái Timoteoca, iwàwalica pía. Wabànù pirí cuyàluta, pía Filemón, wàacawéeriná cáininéerica waicáca íbaidéerica Dios irípiná wáapicha. ² Wawàwali nía nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto picapèe irícu, úa nacái wéenasàatúa Apphíaca, yá nacái Arquipo, wàacawéeriná yàacawéeridéerica wía wamànicaténá ùwicái wàuwide Satanás ípunitawa. ³ Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué canánama, Wáiwacali Jesucristo nacái, namàníinápínácué pirí cayábéeri manuísíwata, namàcáanápínácué nacái matufbanáica pía.

El amor y la fe de Filemón

⁴⁻⁵ Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri pìwali macái imanùbaca nusutácaalí Dios ícha pirípiná, pía Filemón, nuémíacáiná piináwaná ìwali, cáinináca piicáca Wáiwacali Jesús, yeebáidaca nacái Wáiwacali itàacái tàì ímèeri iyú, cáinináca nacái piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica. ⁶ Nusutáca Dios ícha pirípiná, pía Filemón, yeebáidéerica abédanamata wáapicha, yéewanápiná píaliacawa machacàníri iyú ìwali macáita yái cayábéerica wadènerica weebáidacáiná Cristo itàacái. ⁷ Cayábaca nuwàwa manuísíwata píapicha, pía nuénásàirica, cáininácainá piicáca núa, íná yéewa manuíca nuínáidaca nuwàwawa; casíimáica nuwàwa nacái pichàiniadacáiná nawàwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

Pablo pide un favor para el esclavo Onesimo

⁸⁻¹⁰ Iná éwita Dios imàacacáaníta nuchùuliaca pía Cristo yàasu apóstolcáiná núa nuchùuliacaténá pía ìwali, yái iwàwacutéeripináca pimànica, càicáaníta nuwàwa nusutáca pícha wawàsi manuísíwata cáininácainá nuicáca pía. Núa Pablo, máiní béerica, presoca nacái núa Cristo Jesús irípiná, nusutáca pícha wawàsi Onésimo iwícau, yái nuiquéerica càiride iyúwa nuíriwa, nuwènuadacáináaté íwítáise cháì preso ibànàlicu yeebáidáanápíná Jesucristo itàacái.

¹¹ Aibaalíté yái Onésimo iyacaté pirí canéeri iwèni piasu wenàiwicaca. Quéwa siúcáise de Onésimo yáalimá iyúudàaca pía cayába, càide iyúwa iyúudàaná núa. ¹² Yásí nubànùaca Onésimo píatalépiná àniwa, yái Onésimo cáininéerica nuicáca manuísíwata. Pimàni irí cayábéeri càide iyúwa pimàníiná nulí. ¹³ Iyamáacaalíwa núapichatá, yá cayábaca nuwàwatá, yéewanápiná yáalimá iyúudàaca núa mamáalàacata píamiricubàata, idècunitàacá presoca núa nucàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali Jesucristo itàacái. ¹⁴ Càmita quéwa nuwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha càmicaalí piwàwa numànica càì. Càmicaalí nacái piwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha, yá canáca yéewanáwa iyamáacawa núapicha. Càmita nuwàwa nuchùuliaca pía cachàiníri iyú pimàacáanápíná Onésimo iyamáacawa núapicha. Néese nuwàwaca pimàaca iyamáacawa núapicha càicaalíta piwàwa. ¹⁵ Cawàwanáta Dios imàacacaté Onésimo yàacawa pícha achúma èeríinata, yéewacaténá Dios yèepùadaca pirí càiripinátani. ¹⁶ Càmita quéwa Dios yèepùada pirí Onésimo piasu wenàiwicapinániwatá meedá. Siúcáise de Onésimo iyaca pirí cayábéeri ícha piasu wenàiwica meedá: Iyaca pirí siúcáise de péenasàirisíwa Wáiwacali ìwalísená. Máiní cáinináca nuicácani, quéwa iwàwacutá cáinináca piicácani cachàiníwanái, càmita iyúwa piicáaná áiba wenàiwica meedátá, néese iyúwa piicáaná péenasàirisíwawa Wáiwacali ìwalísená.

¹⁷ Piicácaalí núa iyúwa péenasàiriwa Wáiwacali ìwalísená, yá nusutáca pícha wawàsi pitàidáanápíná Onésimo cayábéeri iyú càide iyúwa pitàidáaná núa. ¹⁸ Imànicaalítésica pirí báawéeri, imawèniacaalí pícha plata nacái iyéedùacáináaté piasu, yásí nuíchata

peedá yáí imawènièrica pícha. ¹⁹ Núa Pablo nutànàaca piríni nucáapi iyúwani nuípidená yáapichawa nupáyaidapíná píawa Onésimo imawèniacále. Picá piimáicha nucàlidacaté pirí Wáiwacali itàacái, pidèniacaténá picáucawa cà míri imáalàawa. Numànicáinaté pirí cayábéeri manuí, íná iwàwacutá pimànica nulí cayábéeri peebá nusutáaná pícha.

²⁰ Báisíta, nuénásàiri, nuwàwaca pimànica nulí cayábéeri peebáidacáiná Wáiwacali itàacái. Pisímáida nuwàwa, píá nuénásàirica yebáidéerica Cristo itàacái.

²¹ Nutànàa piríni núalíacáináwa báisíiri iyú pimàníinápiná càide iyúwa nuwàwáaná. Núalía nacáíwa pimàníinápiná cachàníwanái ícha yáí nusutéerica pícha. ²² Aiba wawàsi quiríta, pimàni nulí cayábéeri, pichùnà nulí nùyacatáipínáwa, nucùacáiná Dios imàacáanápiná nùacawa pàtalécué nùyacaténacué píapicha, càide iyúwacué pisutáaná Dios ícha nulípiná.

Saludos y bendición final

²³⁻²⁴ Yáí Epafras iwàwalica píá, yáca nùacawéeriná presoírca cháí presoíyéi ibànàlicu icàlidacáiná Cristo Jesús iináwaná ìwali. Nía nacáí áibanái iyúudèeyéica nuíbaidáanápiná Dios írípíná, yáí Marcos, Aristarco nacáí, Demas nacáí, Lucas nacáí, nawàwalica píá.

²⁵ Nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha imàníinápinacué pirí cayábéeri ichàiniadacaténacué piwàwa.

HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Bàaluité Dios imàacacaté yàasunáí wenàiwica profetanáí icàlidaca tàacáisi inùmalicúise judíonáí yàawirináimi irí. Profetanáí icàlidacaté Dios itàacái madécaná yàawiría idécanáamité néemíaca itàacái náamacani irìcuísewa, yéenáiwánási nacáiri irìcuíse nacái. Néeseté nacàlidaca Dios itàacái wàawirináimi irí, wía judíoca. Càité Dios itàanicaté wàawirináimi yáapicha icàlidacaténá nalí máisibáawanáita wawàsi ìwali Dios imàníripinacaté. ² Quéwa siuca ipíchawáise èeri imáalàacawa, Dios idéca ichùuliaca Iiriwa icàlidáanápíná walí tàacáisi Dios inùmalicúise, yáasáidacaténá walí Dios íiwitáise càinácaalté Dios íináidáaná imànínápíná walí. Bàaluité Dios ichùuliaca Iiriwa idàbáanápínaté macái wawàsi. Néese Dios imàacaca Iiri icùanápíná macáita. ³ Dios Iiri icànaca Dios icamaláná mèlumèluíri iyú, cachàiníiri íiwitáise nacái càide iyúwa Dios iyáaná. Macáita yái Dios Iiri íiwitáise, yá nacái macáita yái Dios Iiri imàníríca yáasáidaca walí Dios íiwitáise. Iná yéewa wáalíacawa báisíiri iyú, Dioscani, yái Dios Iirica, yái icuèrica, ichùulìerica nacái macái wawàsi itàacái máiníiri cachàini iyúwa, macáita yái iyéerica cháí èeri irìcu, chènuniré nacái. Dios Iiri yéetacatéwa wáichawalíná masacàacaténá imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa, yéewanápíná cayábaca wáapicha Dios nacái. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴ Yái Dios Iiri máiní cachàiníríca íiwitáise náicha macái ángelnáí. Càì wáalíacawa Dioscáiná idéca imàacaca Iiri icùaca macáita, icùaca nacái ángelnáí. Néese càmita Dios imàaca ángelnáí icùaca macáita. ⁵ Canácáiná Dios icàlidáaná ángel irí “Nuíríca pía”, ibatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús irí: “Nuíríca pía, siuca èeri nudéca numàacaca macáita náalíacawa Nuíríca pía”, íimaca yái Diosca. Càita nacái canáca Dios icàlidáaná ángel ìwali “Nuírícani”, ibatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús ìwali càiri tàacáisi. Dios íimacaté: “Núacata Yáaniri, yácata nacái Nuírí”, íimaca yái Diosca. ⁶ Quéwa Dios ibànùcaalté yái idàbáanéeri Iiricawa aléi èeri irìculé, yáté Dios íimaca yàasu ángelnáí iríwa: “Píacué Nuírí icàaluíniná, macáita píacué nùasu ángelca”, íimaca yái Diosca. ⁷ Càì Dios íimaca yàasu ángelnáí iináwaná ìwaliwa: “Nudàbaca nùasu wenàiwicawa ángelnáíwa náibaidacaténá nulí, natécaténá tàacáisi caquialénamata càide iyúwa cáuli ipianáwa; nùasu ángelnáí íibaidéeyéica nulí, càica níade iyúwa quichái ipèrù”, íimaca yái Diosca. ⁸ Quéwa Dios íimaca Iiri iríwa: “Pía Dios, picùapíná macáita càiripínáta, picùapíná nía cayába, machacàníiri iyú nacái. ⁹ Casímáica pimànica abéerita cayábéeri. Báawa nacái piicáca báawéeri. Iná núa Picuèriná Dios numàacapíná picùaca macáita casímáiri iyú náicha canánama píapichéeyéica”, íimaca yái Diosca. ¹⁰ Dios íimaca nacái Iiri iríwa: “Pía, Nuíwacali, bàaluité pidàbacaté yái èeriquéi; píacata imànírícaté macáita iyéerica chènuniré. ¹¹ Yá macáita yái wawàsica namáalàapínacawa macáita, quéwa píyapíná càiripínáta. Macáita isámipínáca nía càide iyúwa bàlesi. ¹² ¡Càide iyúwa wenàiwica ituwìacaalí ibàlewa, yá pituwìapíná yái pidàbacaléca, cháí èeriquéi, chènuníise nacái, pimànínápíná áiba àniwa wàlisài iyú! Quéwa pía, canácatáita piwènúadapíná píiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. Néese píyapíná càiripínátawa, càimírípináta imáalàawa”,

íimaca yái Diosca. ¹³ Canácatáita Dios imàcaté ángel icùaca yáapicha macáita, ibatàa abéeri piná. Quéwa Dios idéca íimaca Iiri iríwa:

“Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita idècunitàacá nu-mawèniadaca píicha macái piùwidenái”,

íimaca yái Diosca. ¹⁴ Iná cachàinica Dios Iiri íiwitáise náicha ángelnái canánama, níacáiná ángelca, Dios yàasu wenàiwicaca nía meedá, íibaidéeyéica irí. Cáuli nacáiyéica nía macáita, càmiíyéica yéewa waicáca watuí iyúwa. Dios ibànùaca nía aléi èeri irìculé nayúudàacaténá wía, wía Jesucristo iwasèeyéipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

2

No hay que descuidar la salvación

¹ Dios idéca itàaníca walí Iiri itàacái irìcubàawa, yái cachàiníiri íiwitáiseca náicha ángelnái canánama, íná iwàwacutá weebáidaca cayábani, cáalíacáiri iyú nacái yái tàacáisi Dios Iiri icàlidéerica walí ipíchaná wawènúadaca íicha wáiwitáisewa. ² Bàaluité Dios ibànùaca itàacáiwa ángelnái yáapicha, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaténaté wàawirináimi israelitanái irí càinácaalíté iwàwacutáaná nàyaca machacàníiri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Cawinácaalíté imàníirica ibáyawanáwa, càmiírica nacái yeebáida yái tàacáisica, yáté nàuwichàidacani ráunamáita càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná. ³ Càmicáinaté náalimá namusúacawa yùuwichàacáisi íicha, íná yéewa wáalíacawa càmita wáalimá wachúuliacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesucristo íicha, yái imàníirica walí càiri cayábéeri manuísíwata iwasàanápíná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái Wáiwacali, yácata idàbéericaté icàlidaca yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néese níái yéemièyecaté icàlidaca nalíni, nacàlidacaté walíni. ⁴ Càita nacái Dios idéca yáasáidaca walí báisíiricani yái tàacáisica imàcacáinaté ichàiniwa yàasu wenàiwicanái iríwa namànicaténá macái íiwitáanáta cachàiníiri wawàsi càmiírica áibanái idé imànica. Wáalíacawa báisíiricani yái tàacáisica Dioscáiná idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwalìculé, yái imàaquéerica walí chàinisi wáalimáwanama càide iyúwa iwàwáaná, wáibaidacaténá Dios irípiná.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵ Dios càmita imàacapíná ángelnái icùaca wàlisàì èeri wacàlidéerica iináwaná ìwali, yái wàlisàì èeri Dios imàníiripináca wàlisàì iyú. Néese imàacapíná wenàiwicanái icùaca yái èerica. ⁶ Càita íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté:

“Pía Dios, éwita máinícaáníta cachàinica píiwitáise, càicáaníta pidéca picùaca wenàiwicanái, pidéca nacái piicáca wapualé, wía càmiíyéica cachàini.

⁷ Pidéca pidàbaca wía, yá siùcade machawàacaca wía ángelnái íicha achúma èeríinapínáta; quéwa áiba èeriwa pimàacapíná máiníyéí cachàinica wía wacamaláná mèlumèluíri irìcuwa, wacùacaténá macáita yái pidàbacaléca;

⁸ yá pimàacapíná wachùuliacaca macáita”,

íimacaté yái profetaca, nàwali níái yeebáidéeyéica Dios. Càita Dios idéca íináidacawa imàacáanápíná wacùaca macáita. Canácata áiba wawàsi càmiíripíná wacùca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Quéwa càmitàacáwa wacùca macáita siùcade. ⁹ Néese wadéca wáalíacawa Jesús iináwaná ìwali idéca yàanàaca aléi èeri irìculé, yái Dios imàaquéericaté iyaca iyúwa machawàaquéeri ángelnái íicha achúma èeríinaté. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica ínáté iwàwaca Jesús yéetácawa macái wenàiwica íichawalíiná. Jesús yùuwichàacaté yái yéetácáisica, íná Dios idéca imàacaca máiníiri cachàinica Jesús, mèlumèluíri icamaláná yáapichawa icùacaténá macáita chènuníise.

¹⁰ Macáita yái wawàsi ìyéerica ìyaca Dios irípiná, bàaluité nacái Dios idàbacaté macáita. Dios iwàwaca yéenibe macáita nàyaca cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha chènuniré, icamaláná mèlumèluíri irìcu. Ináté iwàwacutá Dios imàacaca Jesucristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yéewacaténaté Jesucristo imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté Dios íináidáanáwa. Iná Jesucristo idéca imànica macáita yéewanápíná

Wáiwitápuca yàacawa, iwasàcaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, wía Dios yéenibeca. ¹¹ Jesucristoquéi masaquèrica imànica wáiwitáise wabáyawaná íchawa, imàacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía íbaidéeyéipiná Dios irípiná. Iná yéewa Dios Iiri, wía nacái Dios yéenibeca wadèniaca Wáaniriwa abéerita, yái Diosca. Iná càmita báí Dios Iiri icàlidaca waináwaná ìwali, yéenanáica wía. ¹² Càité Dios Iiri ímaca Yáaniri Dios iríwa. Abéeri profeta itànàacaté yái tàacáisica Dios Iiri inùmaliçuíse. Dios Iiri ímacaté: “Nucàlidapiná piináwaná ìwali nuénánái iríwa, nucántàapiná nacái himnos nàacuésemi níái yebáidéeyéica pitàacái”, ímacaté yái Dios Iirica. ¹³ Ímacaté nacái: “Nuebáidapiná Dios itàacái”, ímacaté yái Dios Iirica. Ímacaté nacái àniwa: “Cháta nùyaca, náapicha níái nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, níái wenàiwicaca Dios yèeyéica nulí nucuèyéipiná”, ímacaté yái Dios Iirica.

¹⁴ Wía Dios yéenibeca, èeri mìnanáica wía, idènièyéica iináwa, íraná nacáiwa. Càita nacái Jesús yàanàacaalíté aléi èeri irìculé, imusúaca iicá èeri, idèniacaté iináwa, íraná nacáiwa càide iyúwa macái èeri mìnánái. Jesús ìyacaté cháí èeri irìcu iyúwa èeri mìnali, néeseté nanúacani. Càité Jesús yéetácawa wáichawalíná imawèniadacaténáté yái icháawàidéerica waináwaná ìwali, yái Satanásca, idènièricaté ichàiniwa inúacaténáté wenàiwica. ¹⁵ Jesús yéetácátéwa wáichawalíná, íná idéca iwasàaca wía wacalùni íchawa, wía ìyéeyéicaté mamáalàacata iyúwa presoíyèi wacalùni iyúwa idacuèricaté wía, máinicáiná cáalucaté waicáca wéetáanápínátéwa. Siúcáisede càmita iwàwacutá cáaluca waicáca yéetácáisi. ¹⁶ Jesús càmítaté yàanàa aléi èeri irìculé iyúudàacaténáté ángelnáita, néese yàanàacaté chènuníse iyúudàacaténá wía yebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iiquéeyéica càiyéide iyúwa Abraham itaquénáinámi. ¹⁷ Ináté iwàwacutá Jesús ìyaca cháí èeri irìcu càide iyúwa èeri mìnalisíwa, yéewanápiná ibàlùacawa Dios íipunita íbaidacaténá Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacalíná, itàanírira wawicáu Dios yáapicha, imànírira macáita machacàníriri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, iiquéerica wía nacái catúulécaneéri iyú, wía yebáidéeyéica itàacái. Jesús íbaidaca ìyaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacalíná imànicaténá walí yái cayábéerica: Itàanáca wawicáu Dios yáapicha isutácáténá Dios ícha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa wabáyawaná ícha. Jesús yáalimá càí isutáca Dios ícha wawàsi Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwaliise, yùuwichàacaténátéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wáichawalíná. ¹⁸ Jesús yùuwichàacatéwa manuísíwata càide iyúwa èeri mìnali, Satanás nacái yáalimáidacaté Jesús cachàiníriri iyú imànínápínáté íbáyawanáwa càide iyúwa Satanás yáalimáidáaná macái èeri mìnánái, íná siúcáisede Jesús yáalimá iyúudàaca wía, macái imanùbaca Satanás yáalimáidacaalí wía.

3

Jesús es superior a Moisés

¹ Iná píacué nuénanáica, Dios yàasu wenàiwicanái, Dios idéca imáidacuéca píá yàasunáicaténá píá. Iná iwàwacutácué píináidacawa cáalíacáiri iyú Cristo Jesús ìwali. Yái Cristo Jesús, yácata Dios yàasu apóstol cayábéeri náicha canánama, Dios ibànuèrica chènuníse icàlidacaténá walí Dios itàacái. Yácata nacái Dios yàasu sacerdote íiwacalíná itàanírira wawicáu Dios yáapicha isutácáténá Dios ícha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa wabáyawaná ícha, yái Cristo Jesús weebáidéerica itàacái. ² Jesús idéca imànica macáita cayábéeri iyú, machacàníriri iyú nacái càide iyúwa Dios ichùulianá imànica, càide iyúwaté profeta Moisés íbaidáanáté cayába Dios irí icùacaténáté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái, càide iyúwa wenàiwica icùacaalí áiba wenàiwica icapèe. ³ Quéwa iwàwacutá waicáca Jesús cáimiétaquèeri iyú Moisés ícha, càide iyúwa cawinácaalí imànírira capíi, cáimiétacaneéricani capíi ícha. ⁴ Macái capíi ìyéerica, idéca áiba wenàiwica imànicani, quéwa Dios idàbacaté macái wawàsi ìyéerica cháí èeri irìcu,

chènuniré nacái. ⁵ Càité nacái Moisés, yái Dios yàasu wenàiwicaca, íbaidacaté cayába Dios irípiná icùacaténaté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái. Iwàwacutácaté Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise israelitanái irí cànácaalíté Dios ímáanápináté wenàiwicanái irí Moisés idénáami. ⁶ Quéwa Cristo, yái Dios Iirica, icùaca Dios icapèe cayábéeri iyú, càide iyúwa iwàwacutáaná capíi íiwacali ìiri icùaca yáaniri icapèewa. Càica wíade iyúwa yái Dios icapèeca, wíacáiná yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iicáca wía càiride iyúwa icapèewa, weebáidacaalí itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú, casíimáiri iyú nacái àta wéetáacatalétawa, wacùacaténá Dios imànica walí cayábéeri càide iyúwa ímáaná walí.

Reposo del pueblo de Dios

⁷ Iná iwàwacutá weebáidaca Cristo itàacái, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Espíritu Santo inùmalicúise. Imacaté:

“Siùcade péemiacaalícué yái tàacáisi Dios íméerica pirí,

⁸ picácué piwènúada píiwitáisewa Dios íicha càide iyúwaté piawirináimi israelitanái imàníná nàuwidecaalíté namànica Dios bàaluité, iyúwa nacái náalimáidáanáaté naicáwa Dios nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa cànáwàiri.

⁹ Piawirináimicué yáalimáidacaté iicáwa núa, éwitaté naicácaáníta madécaná cayábéeri numàníirica nalí nuíwitáise cachàiníiri iyúwa cuarenta camuí bàaluité.

¹⁰ Inaté máiní báawaca nuicácaté náiwitáise níara wenàiwicaca, yáté núumaca nàwali: ‘Máiní nawàwa naméeràacawa nuícha càiripináta, càmita nawàwa nucùaca nía, càmita nacái nawàwa náalíacawa nutàacái ìwali nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùulianá nía’, càité núumaca.

¹¹ Máinícáináaté báawaca nuicáca náiwitáise, ínaté núumaca nàwali cáimiétacanéeri iyú, càimínápináté nawàlùawa ínatalé yái cálica nuchùnièrica nùasunái irípináwa”, ímacaté yái Espíritu Santoca.

¹² Píacué nuénánáica, píicácué píichawa cayába báawacáichacué piwàwa cáuri Dios íicha, piùwidecáichacué pimànica Dios càmicáinácué peebáida itàacái cayába.

¹³ Néese pimichàidacué píiwitáisewáaca èeri imanùbaca, cachàinícaténácué píiwitáise peebáidáanápinácué Jesucristo itàacái idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu siùcade càide iyúwa tàacáisi ímáaná profeta itànèericaté Dios inùmalicúise. Pimichàidacué píiwitáisewáaca ipíchanácué pibáyawaná ichìwáidaca pía, ipíchaná nacái piùwide pimànica Dios. ¹⁴ Weebáidacaalí Cristo itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata àta wéetáacatalétawa càide iyúwa weebáidáanáaté quéechatécáwa, yásí wadèniaca nacái cayábéeri Cristo yáapichawa, yái cawèníirica Dios imàaquéeripináca Cristo irí.

¹⁵ Iná càì Dios itàacái yàlàaca wía:

“Siùcade, péemiacaalícué yái tàacáisica Dios íméerica pirí, picácué piwènúada píiwitáisewa Dios íicha càide iyúwaté piawirináimi israelitanái imàníná nàuwidecaalíté namànica Dios bàaluité”,

cài íimaca. ¹⁶ Píalíacuéwa profeta Moisés itécaté israelitanái yàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Néeseté macáita néemiaca Dios itàacái icàlidacáináaté nalí itàacáiwa cànácaalíté iwàwáaná nàyaca machacàníiri iyú, quéwa nàuwidecaté namànica Dios, níara manùbéeyéica, càmitaté nawàwa namànica càide iyúwa Dios ichùulianá nía. ¹⁷ Inaté máiní báawaca Dios iicáca náiwitáise cuarenta camuí bàaluité, níái imàníiyéicaté yàacawa ibáyawanáwa. Yáté néetácawa manacúali yùucubàa cànáwàiri. ¹⁸ Níái càimíiyéicaté imàni càide iyúwaté Dios ichùulianá, Dios icàlidacaté nàwali cáimiétacanéeri iyú càimínápináté nawàlùawa ínatalé yái cáli íipidenacataléca Canaán Dios ichùnièricaté yàasunái irípináwa. ¹⁹ Iná wáalíacawa naináwaná ìwali càmitaté nawàlùawa càmicáináaté neebáida Dios itàacái.

4

¹ Dios idéca icàlidaca walíni wáalíacaténáwa báisíiri iyú imàacáanápiná wawàlùacawa irículé yái wayamáidacatalécawa wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré, quéwa

iwàwacutá waicáca wáichawa cayába ipíchanácué abénaméeyéi péená càmita náal-imápiná nawàlùacawa néré ìwàlìise yáì càmíináca neebáida. ² Iwàwacutá weebáidaca wéemìacáináté nacáì yáì tàacáisi cayábéerica íméerica Dios iwasàaca wenàiwica yàasu yùuwichàacáisi íchawa, càide iyúwaté israelitanáì yéemianáté, níara wenàiwicaca profeta Moisés yáapichéeyéicaté. Quéwaté yáì tàacásica, càmítaté iyúudàa nía, càmíicáináté neebáida càide iyúwa áibanáì yeebáidáanáté. ³ Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì, wawàlùapínacawa irìculé yáì wayamáidacatalépinácawa, wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré. Càité Dios ímaca ìwali yáì wenàiwicanáì iyamáidacatalécawa Dios yáapicha. Dios ímacaté:

“Máiníicáináté báawaca nuicáca náiwitáise, ínáté núumaca nàwali cáimiétacanéeri iyú càmíinápináté nawàlùawa irìculé yáì wenàiwicanáì iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré”,

càité ímaca yáì Diosca, éwítaté ichùnìacáaníta yáì nayamáidacatalépinácátéwa. Wáalíacawa Dios imáalàidacaté imànica macáita íbaidacaléwa idécanáamité idàbaca yáì èeriquéì, chènuníise nacáì. ⁴ Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmaliçuise sietená èeri ìwali. Ímacaté:

“Dios iyamáidacatéwa macáì íbaidacalé íchawa sietená èeri irìcu”,

ímaca. ⁵ Quéwa, càmítaté nawàlùawa, càmíicáináté neebáida Dios itàacáì, càide iyúwaté áiba profeta itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté:

“Càmita nawàlùapínáwa irìculé yáì wenàiwicanáì iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré”,

ímocaté yáì Diosca. ⁶ Néese áibanáì iwàlùapínacawa irìculé yáì nayamáidacatalécawa Dios yáapicha chènuniré quéwa càmita níáì idàbáanéeyéicaté yéemíaca yáì tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càmíicáináté neebáida Dios itàacáì. ⁷ Iná Dios idéca imàacaca áiba wéenáíwanápiná, yácata siùca èeri yéewacaténá wenàiwicanáì iwàlùacawa. Dios imàacacaté rey David icàlidaca tàacáisi inùmaliçuise wáalíacaténáwa wéenáíwaná ìwaliwa. Rey David itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise madécaná camuí idécanáamité profeta Moisés yáapichéeyéi yéetácawa. Càité David itànàacaté Dios itàacáì càide iyúwa núumáanácué pirí siùca tàacáwa cháì cuyàluta irìcu. David ímacaté:

“Siùcade péemíacaalícué yáì tàacásica Dios íméerica pirí, picácué piwènúada píiwitáisewa Dios ícha”,

ímocaté. ⁸ Idécanáamité profeta Moisés yéetácawa, yáté Josué icùacaté israelitanáì Moisés yáamirìcubàami. Yá Josué itécaté israelitanáì Canaán yàasu cáli ínatalé. Quéwa madécaná camuí Josué idénáami, yáté Dios yèpùacaté itànánica áiba néenáíwaná ìwali yàasu wenàiwicanáì iwàlùacatalépinácátéwa irìculé yáì nayamáidacatalécawa Dios yáapicha. Càita wáalíacawa càmíirita wayamáidacatalépináwa yáì cáli Canaán. ⁹ Néese Dios icùaca iyaca mamáalàacatani, yáì wayamáidacatalépinácawa chènuniré wàyacaténá Dios yáapicha, wía yàasu wenàiwicaca. ¹⁰ Níacáiná iwàluèyéipínacawa néré nàyacaténá Dios yáapicha, nayamáidapínacawa náibaidacalé íchawa, nàuwichàacáì ícha nacáìwa càide iyúwaté Dios iyamáidáanáwa íbaidacalé íchawa, idécanáamité idàbaca macáita yáì èeriquéì, chènuníise nacáì. ¹¹ Iná iwàwacutá weebáidaca Dios itàacáì mamáalàacata macáì wachàini iyúwa yéewacaténá wawàlùacawa irìculé yáì wayamáidacatalépinácawa Dios yáapicha chènuniré ipíchaná wamànica càide iyúwaté níáì Moisés yáapichéeyéimica càmíináté neebáida Dios.

¹² Dios itàacáì idèniacáiná cáuri Dios ichàini. Máiní cachàiníirica yáì Dios itàacáica, càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica. Quéwa espada yáalimácáita írriadaca iinási, yáapi nacáì, néese cachàiníirica Dios itàacáì macáì espada ícha yáalimácáiná iwàlùacawa depuúwalé wawàwalìculé, yáalimá nacáì iwàlùacawa irìculé yáì wáiwitáise wabèerica áibanáì ícha, yá Dios itàacáì yáasáidaca asásì cayábacaalí wáiwitáise, càita nacáì báawacaalí wáiwitáise, yáì wáináidáanácawa wawàwalìçuise càmíirica áibanáì yáalíawa ìwali. ¹³ Canácata wéená yáaliméeri ibàacawa Dios ícha, wía Dios idàbéeyéicaté, macáì wawàsi nacáì Dios idàbéericaté.

Dios yáalíaca iicáca wáiwitáise macáita amaláwaca. Néese áibaalípiná iwàwacutápiná wabàlùacawa Dios ípunita wacàlidáanápiná irí waináwanáwa.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴ Yái Jesús, yái Dios Iirica, yácata sacerdote íwacaliná cachàiníiri íiwitáise. Jesús ichàbacatéwa macái cáli iyéeyéica chènuniré àta iwàlùacatalétawa aléera Dios yàatalé chènuníisérica. Dios Iiri iwàlùacatéwa néré iyúudàacaténá wía, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. Iná weebáidacué Jesús itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata. ¹⁵ Yái Jesús, yácata sacerdote íwacaliná itàanírira wawicáu Dios yáapicha, yáaliméerica iicáca watúlulécaná, wía càmiíyéica cachàini, Jesús yúuwichàacáinatéwa càide iyúwa wàuwichàanáwa. Jesús yúuwichàacatéwa Satanás yáalimáidacaalíténi quéwa càmitaté Jesús imàni ibáyawanáwa. ¹⁶ Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa macàaluín-ináwaca wasutácaténá Wacuèriná Dios íchawa, yái cáininéerica iicáca wía. Wasutácué Dios ícha iicáanápiná wapualé, imànínápiná nacái walí cayábéeri mawèníiri iyú iyúudàacaténá wía chácaalínácaalí wawàwacutá iyúudàaca wía.

5

¹ Píalífacuéwa judíonái needácaté nèewísewa abéeri néenáwa sacerdote íwacalinápiná íbaidacaténaté Dios irípiná. Yáté sacerdote íwacaliná itàanicaté nawicáu Dios yáapicha, imàacacaté nacái ofrenda, inúacaté nacái píraí iyúwa sacrificio judíonái ibáyawaná ìwalíse, isutácaténaté Dios ícha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná ícha. ² Aibaalíté sacerdote íwacaliná imànicaté ibáyawanáwa, wenàiwicacáiná meedáni càide iyúwa wía macáita. Ináté yéewa yàalàaca wenàiwicanái éeréeri iyú namànicaalíté nabáyawanáwa níai càmiíyéica yáalíawa. ³ Sacerdote íwacaliná imànicáinaté ibáyawaná nacáiwa, ínáté iwàwacutáca inúaca píraí iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalísewa, càide iyúwaté iwàwacutáaná nacái imànica sacrificio Dios irí macái judíonái ibáyawaná ìwalíse, isutácaténaté Dios ícha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná ícha macáita. ⁴ Canácaté yáaliméeri ibàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íwacaliná, wenàiwicanái iicácaténáni cáimiétaquéeri iyú, néeseté iwàwacutá Dios imáidacani íbaidacaténaté Dios irí càide iyúwaté Dios imáidáanaté Aarón, yái idàbáanéerité sacerdote íwacalináca. ⁵ Càita nacái Cristo. Càmitaté Cristo idé ibàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íwacaliná itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha, néese Dioscata yái càì imàaquéericaté Cristo sacerdote íwacalinásíwapiná, itàanírira wawicáu Dios yáapicha, yái Cristo waiquéerica cáimiétaquéeri iyú. Wáalíacawa Dios idéca imànica càì, Dios ímacáinaté Cristo ìwali:

“Nuírca pía, siuca èeri nudéca numàacaca macáita náalíacawa Nuírca pía”, ímacaté yái Diosca. ⁶ Càité nacái profeta itànàacaté áiba tàacáisi Dios íméricaté Cristo irí. Dios ímacaté:

“Sacerdoteca pía càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàanírira núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanaté nulípiná”, ímaca yái Diosca. ⁷ Idècunitàacá Cristo iyacaté cháì èeri irícu, yáté isutáca yáawawa Dios ícha manuísíwata àta ituíyáa imusúacatalétatéwa ituí ícha. Càité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha, yái Dios yáaliméericaté iwasàacani yéetácáisi ícha, ipíchánaté Jesús yéetácawa ipíchawáiseté natàtàacani cruz ìwali. Yáté Dios yéemíaca Cristo isutáaná, Cristo yàacáinaté Dios iyéininá, yeebáidaté nacái Dios itàacái. ⁸ Càité Cristo, éwitaté Dios Iiricáanítani, càicáaníta yúuwichàacatéwa yéewáidacaténatéwa yeebáidaca Dios itàacái. ⁹ Cristo imànicáinaté macáita càide iyúwaté Dios ichùullianáni, íná yéewa Cristo yáalimá iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha càiripináta, macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái. ¹⁰ Yáté Dios imàacaca Cristo sacerdote íwacalinápináca, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha càide iyúwa sacerdote Melquisedec imànínaté báluité.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹ Nuwàwaca nucàlidacuéca pírí madécaná tàacáisi Cristo ìwali yáí itàanfíríca wawícáú Dios yáapícha. Quéwa máinícué càulenáca nucàlidaca píríni càmicáínacué piwàwa píalíaca péemíacani, càinácaalí ímáaná. ¹² Pidécúéca peebáidaca Jesucristo itàacái madécaná camuí, íná iwàwacutácué péewáidaca áibanái wenàiwica quéechacáwatá. Quéwa càmitàacá péewáidacué áibanái. Néese iwàwacutá mamáalàacata wéewáidacuéca pía iyú yáí wawàsi màulenéerica yáwanáica Dios itàacái yéewáidéerica iyú wía. Pidécúéca pèepùacawa machawàacaca píináidacawa iyúwa sùmài. Iwàwacutá wéewáidacuéca pía màulenéeri tàacáisi iyú càide iyúwa quìrasii ìiracaalí ìinisi càmicáíná idé iyáaca dàaléeri iinási. Càicuéca píade càmicáíná píalíaca péemíaca càinácaalí ímáaná yáí càulenéeri tàacáisica. ¹³ Cawinácaalí càmiíyéica yáalíaca yéemíaca càinácaalí ímáaná yáí càulenéeri tàacáisica, càica níade iyúwa quìrasii ìiréeyéi ìinisi. Càmita náalíaca cayába macái càulenéeri tàacáisi ìwali Dios íméerica walí, càmita nacái náalíaca cayábéeri ìwali báawéeri íchaná, càide iyúwa quìrasii càmiíná idé iyáaca iinási. ¹⁴ Quéwa cawinácaalí yáalíerica yéemíaca càinácaalí ímáaná yáí càulenéeri tàacáisica Dios íméerica walí, càica níade iyúwa béeyéi yáaliyéyéica iyáaca dàaléeri yàacàsi. Nadéca namànica cayábéeri madécaná yàawíríaca, íná náináidacawa cayába, náalíaca nacái cayábéeri ìwali báawéeri íchaná.

6

¹⁻² Iwàwacutá wéewáidacawa wáináidacaténáwa Dios itàacái ìwali iyúwa béeyéi íwítáise. Bàaluité wadàbacaté weebáidaca Cristo itàacái, yá wéewáidacatéwa idàbáanéeri tàacáisi ìwali, yáí tàacáisi wéemièricaté nacàlidáaná walí. Nacàlidacaté walí iwàwacutáaná wawènúadaca wáiwítáisewa Dios írípíná, iwàwacutá nacái wayamáidaca wamànica wabáyawanáwa, itéericaté yàacawa wía yéetácáisi írículé, iwàwacutá nacái weebáidaca Dios itàacái. Nacàlidacaté walí nacái cáná yéewaná iwàwacutáca wabautizáca. Nacàlidacaté walí nacái ancianonái namàacaca nacáapiwa wáiwita ìwali wadàbacaalíté weebáidaca Jesucristo itàacái nasutácaténá walí Dios áibanái yàacuésémi. Bàaluité nacái nacàlidacaté walí Dios imichàidáanápíná yéetéyémíwa, yúuwichàidapíná nacái macái báawéeyéi wenàiwica càiripíná. Bàaluité wéemíaca cayába yáí idàbáanéeri tàacáisica. Iwàwacutá càmita waimáicha yáí tàacáisi màulenéerica wéemièricaté quéechatécáwa, quéwa iwàwacutá wachàbacani siúcade wéewáidacaténáwa quiríta càulenéeri tàacáisi ìwali. ³ Siúcade wéewáidacuéca càulenéeri tàacáisi ìwali wadàwinàidacaténá wáiwítáisewa cáalíacáiri iyú Dios imàacacaalí wamànica cà.

⁴ Aibanáicáiná abénaméeyéi wenàiwica nadéca néemíaca báisíiri tàacáisi. Náalíacawa Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú imàacáaná iwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná ícha. Nadéca naicáca càinácaalí iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwica íwítáise namànicaténá cayábéeri. ⁵ Náalíaca nacáiwaca cayábéericani yáí Dios itàacáica, náalíaca nacáiwaca Dios yáasáidáanápíná ichàiniwa áibaalípiná iwàlisàidacaalí yáí èriquéi. ⁶ Néese nawènúadacaalí náiwítáisewa Jesucristo ícha nèepùacaténá nacaláacawa Dios ícha, yá càmita náalímá nèepùacawa nawènúadaca náiwítáisewa Dios írípíná àniwa, namànicáiná báawéeri Dios Ìiri írì àniwa náucacaténá náichawani, càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàtacani cruz ìwali àniwa, namàacacaténá áibanái íicáaníca Dios Ìiri íquíníná àniwa. Abédanamata namànica náiwítáisewa báawéeyéi yáapícha inuéyécaté Dios Ìiri. ⁷ Càica níade iyúwa waicáaná cáli ìiracaalí uníaca yúuwàacaalíwa cáli ìwali, Dios imànicáiná cáli írì yáí cayábéerica, quéwa cáli idàwinàida báawéeri bànacalé meedá. Péemíacué comparacón: Cáli idàwinàidacaalí bànacalé cayába nalí níái íbanéeyéicani, yásí nacùaca cayábani, yáí cálica. Càita nacái Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú wenàiwicanái írì. Neebáidacaalí itàacái, namànicaalí cayábéeri càide iyúwa iwàwáaná, yásí Dios imàaca nalí cayábéeri manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata. ⁸ Quéwa áiba cáli idàwinàidacaalí báawéeri tuírí canéerica iwèni meedá, áwa yúuba nacái, yásí caná iwèni cáli íiwacali íicáca yáí cálica, yá yeemáca meedá yáí báawéerimica. Càita nacái wenàiwica càmiíyéica yeebáida Dios itàacái: Dios íináidapínacawa imáalàidáanápíná nía, yásí mesúnamáita neemápináca quichái iyú.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, éwitacué càì nùalàaca pía, càicáaníta càmitacué càì nuínáidacawa píwali, néese núalífacawa peebáidáanáciuca Jesucristo itàacái iwasàcaténáciu pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁰ Dios icùacáiná wenàiwica machacàníiri iyú, íná càmita iimáichapíná yái cayábéerica pimàníricuécá. Càmita iimáicha nacái yái piyúudàanáciuca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái píasáidacaténá cáinináca piicáca Dios, càide iyúwacué piyúudàaná píacawa nía mamáalàacata nacái. ¹¹ Quéwa máiní nuwàwaca macáita cáinináciuca piicáca áibanái mamáalàacata àta imáalàacatalétawa yái èeriquéi, yéewacaténáciu peedáca píriwa píasu cawèníriwa macáita, yái cayábéerica Dios imàaquéeripínáciuca píriwa. ¹² Càmitacué nuwàwa pèepùà ínucuéca pía àniwa, néese nuwàwa píyacuécá càide iyúwa níara ìyéeyéica siùca Dios yáapicha chènuniré yeedéeyéica iríwa yái cawènírica Dios icàlidéericaté nalí ìwali cáimiétacanéri iyú imàacáanápínaté nalíni neebáidacáinaté itàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú.

¹³ Bàaluité Dios icàlidacaté Abraham irí ìwali yái imànínápínacaté Abraham irí cayábéeri, yásí Dios icàlidacaténí ípidená yáapichawa, cáimiétacanéri iyú nacái, yéewacaténaté Abraham yáalíacawa Dioscata yái imàníripínacaté irí yái cayábéerica. Càita Dios icàlidacaté Abraham iríni ípidená yáapichawa canácáiná áiba cachàiníiri Dios íicha, canáca nacái áiba yáalíméeri imànica càide iyúwa Dios imàníná. ¹⁴ Yaté Dios íimaca Abraham irí: “Báisiíricata núuma píri, numànipíná píriwa cayábéeri manuísíwata. Numàacapíná nacái manùbéeyéipíná níara pitaquénáiná”, íimacaté yái Diosca. ¹⁵ Dios icàlidacáinaté càì Abraham iríni, íná Abraham icùacaté mamáalàacata matúbanáiri iyú. Néese càité Dios imànica iríni, imàacacaté quéenibeca yái Abrahamca; yá Abraham idènàcaté ìiriwa ípidenéericaté Isaac, càide iyúwaté Dios íimáaná Abraham irí cáimiétacanéri iyú. ¹⁶ Péemiáciu comparación: Aiba wenàiwica báawéeri íiwitáise iwàwacaalí áibanái yeebáidaca itàacái, yá icàlidaca nalíni Dios ípidená yáapicha, cachàinicáiná wenàiwica íichani, yái Diosca. Néese idécanáami càì icàlidacani, yásí áibanái càmita nawàwa náimaca càimínápíná báisi itàacái náimacáiná Dios yùuwichàidapínacasa nía. ¹⁷ Quéwa Dios càmita imàni càide iyúwa wenàiwica imàníná. Néese Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyúni yéenibe iríwa báisiíricani yái itàacáica, wía yàasu wenàiwicaca Dios imàaquéeyéipínáca irí yái cawènírica càide iyúwaté icàlidáaná walí cáimiétacanéri iyúni. Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyú walíni, imànínápíná walí macáita machacàníiri iyú, càide iyúwaté íimáaná wáalíacaténáwa càimíripíná iwènúada íiwitáisewa íicha yái wawàsi imàníricaté wáapicha. Inaté Dios icàlidacaténí ípidená yáapichawa Abraham irí cáimiétacanéri iyú, Abraham yáalíacaténátéwa báisiíri iyúcani Dioscata yái imàníripínacaté irí cayábéeri. ¹⁸ Iná Dios idéca yáasáidaca walíni pucháiba wawàsi iyú, níai pucháiba wawàsi càimíyéica idé iwènúacawa, yái Dios itàacáica, yá nacái Dios ípidenáca. Wáalíaca nacái Dios, yái cachàinírica íiwitáise, càimíri yéewa cachíwa itàacái ìwaliwa, ípidená ìwali nacáiwa. Iná yéewa wáalimá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali tàì íiméeri iyú, yái ichàiniadéerica wawàwa, wía isutéeyéica yáawawa Dios íicha icùanápíná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Yá wadéca weebáidaca itàacái, wáalíaca nacáiwa báisiíri iyú iwasàanápíná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. ¹⁹ Néese wáalíacáináwa báisiíri iyú Dios iwasàanápíná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, íná yéewa cachànica wáiwitáise weebáidáanápíná Jesucristo itàacái mamáalàacata. Péemiáciu comparación: Càica wíade iyúwa nave lancha nacáiri yéericawa manuíri úni yáacubàa. Yái naveca idènàca yàasu ancla imiériwa yéenúusi ìwalíri úni yáaculé ipíchaná nave iméeràacawa cáuli iyú, màladàca ichàini iyú nacái. Càita wía nacái. Càmita waméeràawa Dios íicha, wàyacáiná abédanamata Jesús yáapicha, yái iwàluèricatéwa Dios yàatalé, aléera yáawàaná íinatawáise ìyéerica templo írìcu chènuníseerica. ²⁰ Jesús iwàlùacatéwa néré yàacùacaténá walí wawàlùanápínáwa néré Dios yàatalé, Dios imàacacáinaté Jesús sacerdote íiwacalíná càiripínáta itàaníiri wawicáu Dios yáapicha càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íibaidáanaté Dios irí bàaluité.

7

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

¹ Bàaluité Melquisedec, yácata Salem ìyacàlená icuèrináca, sacerdote nacáicani íbaidéericaté Dios irípiná, yái Dios chènuníseérica, itàanicaténáté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Néenialíté Abraham imànica ùwicái áiba yàcalé icuèrinánái ípunita iwasàcatená náicha ìirináwa ípidenéericaté Lot. Néeseté idécanáamité Abraham imawèniadaca nacuèrinánái, yásí Abraham yèpùacawa ùwicái ícha. Yáté Melquisedec yàaca ípunitáidaca Abraham, itàidacaténáténi. Melquisedec isutácaté Dios ícha imànínápiná cayábéeri Abraham irí. ² Dios iyúudàacaté Abraham, ínáté Abraham imàacaca cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Abraham yèpùadacaté madécaná cawèníiri nacuèrinánái ícha, níái nacuèrinánái íbèeyéicaté Abraham ìiriná imanùbacaaná yáapicha. Néese macái néená níái diéyéica cawèníiyéi yàasusica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú, Dios iyúudàacáináté Abraham. Melquisedec ípidená ímáanáca “Yái Wacuèriná mabayawanéérica, icuèrica wía machacàníiri iyú”, ímáanáca. Salem ìyacàlená ípidená ímáanáquéi “Matuíbanái”; íná Melquisedec icuèricáináté Salem ìyacàlená, íná yéewa ímáanáquéi nacái “Yái Wacuèrináca, wía iyéyéica matuíbanáiri iyú, cayábacáiná wáapicha Dios”, ímáanáquéi. ³ Profetanái càmítaté nacàlida walí Melquisedec yáanirimi ìwali, yáatúami nacái, yàawirináimi nacái. Càmítaté nacàlida walí càicaalínácaalíté Melquisedec imusúa iicá èeri, càita nacái càicaalínácaalíté yéetáwa. Iná yéewa yái Melquisedec càicanide iyúwa Dios Iiri, abéeri sacerdote ìyéérica càiripináta, itàaníirica Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu.

⁴ Iná píináidacuéwa cayába ìwali yái Melquisedec, cachàiníricani macái wenàiwica ícha bàaluité. Cachàinícaté Melquisedec wàawirimi Abraham ícha, ínáté Abraham imàacaca cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Macái néená níái diéyéica yàasusica cawèníiyéica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí, yái cawèníiri yàasusi Abraham yèpùadéericaté náicha níái nacuèrinánáica Abraham imàníiyéicaté ípunita ùwicái. ⁵ Píalíacuéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté. Yái tàacáisi icàlidaca Leví itaquénáinámi ìwali níacata iwàwacutéeyéicaté íbaidaca Dios irí iyúwa sacerdotenái. Dios imàacacaté sacerdotenái yeedáca cawèníiri yàasusi ofrenda piná néenánái íchawa, níái israelitaca. Macái néená níái diéyéica yàasusica israelitanái yeedéeyéicaté iríwa, sacerdotenái yeedácaté náicha abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios irípiná. Càité sacerdotenái icobra nía, éwita néenánáicáaníta nía, nadèniacáanítaté nacái nàawirimiwa abéerita, yái Abrahamca. ⁶ Quéwa yái Melquisedec éwitaté càmíicáaníta Leví itaquèrinámini, càicáanítaté yeedáca ofrenda Abraham ícha; macái néená níái diéyéica yàasusica Abraham idènièricaté, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú, cachàiníicáináté Melquisedec Abraham ícha éwitaté Dios icàlidacáanítaté Abraham irí cáimiétacanéeri iyú imànínápináté Abraham irí cayábéeri. Melquisedec nacái icàlidacaté cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacaténáté Dios imànica Abraham irí cayábéeri, Melquisedec yáalimácáináté itàanica Dios inùmalícuíse. ⁷ Iná yéewa macáita wáalíacawa cachàiníicáináté Melquisedec Abraham ícha, yáacáináté Melquisedec yáalimácácaté icàlidaca cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacaténáté Dios imànica cayábéeri cachàiníwanái Abraham irí. ⁸ Chái èeri irícu israelitanái yèewi sacerdotenái yeedáca ofrenda néenánái israelita íchawa; macái néená níái diéyéica yàasusica wenàiwica yeedéerica iríwa, sacerdotenái yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios irípiná. Quéwa idécanáamité béeyéica níái sacerdoteca, yáté néetácawa, quéwa profetanái natànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse Melquisedec ìwali càide iyúwa Melquisedec ìyaca nacáicaalí siúcáisede mamáalàacata càiripináta. Iná yéewa wáalíacawa cachàiníirica Melquisedec áibanái sacerdote ícha canánama. ⁹⁻¹⁰ Bàaluité Abraham imàacacaalíté cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí, néenialíté càmítàacá imusúa iicá èeri yái Abraham itaquèrinápinácaté ípidenéericaté Leví, yái macái sacerdotenái yàawirimica. Siùca sacerdotenáica níái Leví

itaquénáinámi, yá needáca ofrenda israelitanái íicha; macái néená níái diéyéica yàasusi israelitanái yeedéerica iríwa, Leví itaquénáinámi yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda. Bàaluité Abraham idèniatàacáwa nía iiná irícuwa, níara Leví itaquénáinámi, Leví nacái, Melquisedec yàacaalíté ípunitáidaca Abraham. Iná yéewa wáalimá wáimaca nàwali níái sacerdoteca, Leví itaquénáinámica, namàacacaté ofrenda Melquisedec irí, yácáináté nàawirimi Abraham imàacacaté cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí madécaná camuí ipíchawáiseté namusúa naicá èeri. Càica wáalíacawa cachàiníirica Melquisedec macái sacerdotenái íicha canánama, níái Leví itaquénáinámica.

¹¹ Néeseté madécaná camuí Abraham idénáamité, Dios imàacacaté itàacáwa Israel itaquénáinámi irí. Yáté Dios yeedáca Leví itaquérinámi ípidenéericaté Aarón, yéenibe yáapichawa náibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái, itàaníyéipináté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Quéwa càmitaté yéewa Aarón itaquénáinámi iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càmicáináté sacerdotenái yáalimá mabáyawanáca imànica wenàiwicanái. Ináté iwàwacutáca Dios ibànùaca Cristo, yái áiba íiwitáaná sacerdote Aarón itaquénáinámi íicha, yái Cristo iyéerica càide iyúwaté Melquisedec iyáanáté. ¹² Dios imàacacáiná walí wàlisài íiwitáaná sacerdote, yái Cristoca, íná iwàwacutá iyaca áiba wàlisài tàacáisi sacerdote ìwali, áiba íiwitáaná tàacáisi profeta Moisés yàasu tàacáisi íicha, yái tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise. ¹³ Wáalíacawa iwàwacutáca iyaca wàlisài tàacáisi càmicáiná Leví itaquérinámi yái Wáiwacalica, yái Dios itàacái icàlidéerica walí ìwali. Wáiwacali idèniaca áibata yàawiríawa náicha níái sacerdote yàawiríaca. Canácatáita Wáiwacali yàawiría yéená íbaidaté Dios irí iyúwa sacerdote. ¹⁴ Wáalíacawa Judá itaquérinámicaní yái Wáiwacalica. Bàaluité Dios íimacaté abéeri Judá itaquérinámi icùanápináté israelitanái. Càmitaté Dios ichùulia profeta Moisés yeedáanápínáté Judá itaquénáinámi náibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái itàaníyéipináté Dios yáapicha wenàiwica iwicáu.

¹⁵ Iná wáalíacawa amaléeri iyú iyaca áiba wàlisài sacerdote íiwitáaná, yácáiná Cristo, yácata wàlisài sacerdoteca íbaidéerica Dios irípiná càide iyúwaté Melquisedec iyáanáté, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha. ¹⁶ Bàaluité Dios yeedáca Leví itaquénáinámi sacerdotenáipináté nía íbaidéeyéipiná irí. Quéwa càmita Dios imàaca walí Cristo sacerdotepiná yàawiría ìwalísewa, néese Dios imàacaca sacerdotecani yái Cristoca, Cristo idèniacáiná ícauca cachàiníiriwa yái càmíirica imáalàawa, càmíirica nacái áiba yáaliméeri imáalàidaca. ¹⁷ Wáalíacawa báisíiricani Dioscáiná idéca càì íimaca Wáiwacali irí:

“Sacerdoteca pía càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàaníirica núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanáté nulípiná”, íimaca yái Diosca. ¹⁸ Yái quéechéericaté tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaté nalíni càinácaalíté iyú sacerdotenái iwàwacutáaná íbaidaca Dios irí, àta Wáiwacali yàanàacatalétaté. Dios idéca iwènùacawa íicha yái quéechéeri tàacáisimica sacerdotenái ìwalíirica, machawàacacáináté nía, níái sacerdoteca, càmiyéicaté yáalimá iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ¹⁹ Níái sacerdoteca náibaidacaté Dios irí càide iyúwaté Dios ichùullianá profeta Moisés icàlidáanápínáté nalíni. Quéwa càmitaté náalimá mabáyawanáca namànica wenàiwica Dios íicá. Néese siùcade wadèniaca Cristo, yái cayábéeri náicha canánama sacerdoteca, mabáyawanéerica imànica wía Dios íicápiná, imàaquéeri nacái wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa.

²⁰ Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyú Dios idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha. ²¹ Dios càmitaté icàlida càiri tàacáisi áibanái sacerdote ìwali, níái Leví itaquénáinámica. Néese Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyú idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica. Iná càì Dios íimaca Cristo irí:

“Núa, Picuèriná Dios, nucàlidacaté tàacáisi nuípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú yéewacaténá macáita náalíacawa báisíiri iyúcani, yá canácatáita nuwènúadapiná

nuíwítáisewa ícha. Núumacaté pírí: ‘Sacerdoteca pía càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàaníríca núapícha nùasu wenàiwicanáí iwícaú càide iyúwaté sacerdoté Melquisedec íbaidáanáté nulípiná’, càité núumaca pírí”, ímacaté yái Diosca Wáiwacali írí. ²² Jesús ìyacáiná sacerdoté càiripináta itàanicaténá wawícaú Dios yáapícha, íná wáalíacawa Jesús idéca imànica walípiná wàlisàí wawàsi Dios yáapícha cayábéeri ícha yái bàaluisàimi wawàsica, Dios imànírícaté israelitanáí yáapícha icùanáté nía iyúwa yàasu wenàiwicanáíwa. Yái wàlisàí wawàsi Jesús imàníríca walípiná Dios yáapícha ímáanáca Dios icùanápiná wía càiripináta, Jesús ìyacáiná càiripináta. ²³ Manùbacaté níái sacerdoteca bàaluisàna, Leví itaquénáinámica, càmicáináte nadé náibaidaca Dios írípiná càiripináta néetácáinátewa nàacawa, ínaté càmita náalimá natàaníca Dios yáapícha wenàiwicanáí iwícaú càiripináta. ²⁴ Quéwa Jesús càmirípiná yéetáwa, íná yéewa íbaidaca Dios írípiná càiripináta iyúwa sacerdoté itàanicaténá wawícaú Dios yáapícha; càmirípiná Jesús imàaca íchawa íbaidacaléwa áiba sacerdoté írí, canásíwata. ²⁵ Iná yéewa Jesús yáalimá iwàsàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha báisíiri iyú càiripináta, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái, wamawiénidacaténá Dios wáiwítáise iyúwa Jesús ìyacáiná càiripináta isutácaténá Dios ícha walípiná, itàanicaténá wawícaú Dios yáapícha nacái.

²⁶ Iná Jesús, yácata sacerdoté íiwacaliná báisíríca íbaidéerica Dios írípiná, yái wawàwacutéerica itàanicaténá wawícaú Dios yáapícha. Yá mabáyawanéericani, càmiríca nacái yáalimá imànica íbáyawanáwa. Yái Jesúsca, yácata áiba íiwítáaná wenàiwica cabáyawanéeyéi wenàiwica ícha, iyéerica siúcáisede déeculé náicha, Dios imichàidéerícaté chènuniré náicha canánama níái cáli chènuníiseeyéica, icùacaténá macáita Dios yáapícha. ²⁷ Càmita iwàwacutá Jesús íbaidaca càide iyúwa áibanáí sacerdoté íiwacanánáí. Iwàwacutácaté nanúaca pírái namànicaténá sacrificio Dios írí èeri imanùbaca. Quéechacáwa nanúacaté pírái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa nasutácaténáté Dios ícha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná ícha. Néeseté nanúaca áiba pírái iyúwa sacrificio àniwa wenàiwicanáí íbáyawaná ìwalíse cayábacaténá Dios iicáca náiwítáise. Càmita iwàwacutá Jesús imàni càí, néese Jesús imànicaté abéta sacrificio abé yàawíríata, cawèníirica càiripináta, imàacacaté icáucawa wáichawalíná, nanúacaténáténi cruz ìwali, yùuwichàacaténátéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná ìwalíse. ²⁸ Dios ichùulícaté profeta Moisés yeedáanápínáté Aarón itaquénáí náibaidacaténáté Dios írí iyúwa sacerdoté íiwacanánáí, itàaníyéipínacaté Dios yáapícha wenàiwicanáí iwícaú. Quéwa èeri mìnánáí meedá nía, cabáyawanéeyéica. Néeseté madécaná camuí Moisés idénáamité, Dios icàlídacaté tàacáisi ípídená yáapíchawa cáimiétacanéeri iyú wáalífacaténáwa báisíiri iyúcani idéca imàacaca sacerdoté íiwacalinácani, yái lírica mabáyawanéerica, imàníríca macáita càide iyúwa Dios ichùullianá, yéewacaténá íbaidaca Dios írípiná càiripináta iyúwa sacerdoté íiwacaliná, itàaníríca wawícaú Dios yáapícha.

8

Jesús, mediator de un nuevo pacto

¹ Péemíacué cayába, ìyaquéí walí sacerdoté íiwacaliná, yái Cristoca, itàaníríca wawícaú Dios yáapícha. Cristo idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténá macáita Dios yáapícha. ² Yá Cristo íbaidaca ìyaca iyúwa sacerdoté báisíiri templo írícule iyéerica chènuniré, Wacuèriná Dios imànírícaté, càmiríca wenàiwica imàni.

³ Iwàwacutácaté macái sacerdoté íiwacaliná imàaca cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Dios írí, iwàwacutácaté nacái inúaca pírái iyúwa sacrificio Dios írí wenàiwicanáí íbáyawaná ìwalíse yéewacaténáté Dios imàacaca iwàwawa wenàiwicanáí íbáyawaná ícha bàaluité. Iná iwàwacutácaté Jesucristo imàacaca cayábéeri wawàsi nacái Dios írí ofrenda piná.

⁴ Jesucristo ìyacaalícáwa siùca cháí èeri írícutá, càmita judíonáí ibatàa íbaidaca Dios írí templo írícú iyúwa sacerdotetá, càmicáiná Leví itaquérínámini, yái Jesucristoca; yá nacái judíonáí nadèniaca mamáalàacata néenánáíwa sacerdoté íbaidéeyéica templo

irìcu inuèyéica pìrái iyúwa sacrificio wenàiwicanáí ibáyawaná ìwalíise càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianaté nàawirináimi, manùbacáiná níái judíoca càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Quéwa canéerica iwèni meedáni yái náibaidacaléca siúcáisede, níái judíonái yàasu sacerdoteca, náibaidacáiná cháí èeri irìcu meedá. Nàasu templo, yácata báisíiri templo yéenáiwana meedáni, yái báisíiri templo iyéerica chènuniré, Dios ìyacàle báisíirica. Càica wáalíacawa bàaluitécáiná ipíchawáiseté profeta Moisés ichùulliaa israelitanái imànica Dios yàasu capíima mabáyawanéeri, yái capíima íimamisíirica, israelitanái isutácatáipiná Dios íicha, yáté Dios íimaca Moisés irí: “Píibaida cáalíacáiri iyú. Pimàni macáita cayába càide iyúwa yái núasáidéerica pírí capíima yéenáiwana piná manuírí dúli ínatalé ípidenéerica Sinai”, íimaca yái Diosca. Càité Dios yáasáidaca Moisés irí báisíiri templo chènuníseeri yéenáiwana piná yéewacatenaté Moisés yáalíacawa càinácaalíité iyú iwàwacutáaná namànica Dios yàasu capíima mabáyawanéeri israelitanái isutácatáipinaté Dios íicha cháí èeri irìcu. ⁶ Quéwa siúcáisede Jesucristoca, yái íibaidéerica Dios irípiná iyúwa sacerdote íiwacalíná itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha, yácata imàníirica ìyaca culto máiniíri cayába cachàiniíwanái íicha yái culto sacerdotenái imàníirica cháí èeri irìcu. Càita Jesucristo idéca imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha Jesucristocáiná idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha, Dios icúaná wía. Yái wàlisài wawàsi, cayábéericani bàaluisàimi wawàsi íicha Dios imàníiricaté israelitanái yáapicha, Dioscáiná idéca icàlidaca walíni cáimiétacanéeri iyú imàníinápiná walí cayábéeri cachàiniíwanái.

⁷ Yái quéechéericaté wawàsi càmita iyúudàa wenàiwicanáí cayába imàacacatená mabáyawanáca nía Dios iicápiná, íná iwàwacutácaté Dios imànica wàlisài wawàsi wenàiwicanáí yáapicha. ⁸ Quéwa cabáyawanácaté Dios iicáca níara israelitaca namànicáinaté nabáyawanáwa. Càí íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté Dios inùmalícuíse:

“Wacuèriná Dios íimaca: Aibaalípiná numànipiná wàlisài wawàsi náapicha níái Israel itaquénáinámica, Judá itaquénáinámi nacái, nucúanápiná nía cayábéeri iyú.

⁹ Yái wàlisài wawàsica càmirípiná càide iyúwa bàaluisàimi wawàsi numàníiricaté nàawirináimi yáapicha bàaluité numusúadacaalíité nía Egipto yàasu cáli íicha càide iyúwa wenàiwica itécaalí ìiriwa icáapi ìwali. Néese càmicáinaté namàni càide iyúwaté nuchùullaná nía, ínaté núucaca nuíchawa nía, íimaca yái Diosca.

¹⁰ Néese Dios íimaca àniwa: Aibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipiná náapicha wawàsi àniwa, nucúanápiná nía, níái Israel itaquénáinámica. Càipiná numànica nalí, núa Nacuèriná Diosca: Numàacapiná nuíwitáise náiwitalícu, náalíacatenáwa nutàacái ìwali nawàwalícuísewa, yéewanápiná neebáidaca machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùullaná nía. Yá núapinácata Nacuèriná Diosca, níapinácata nacái nùasu wenàiwica cáininéeyéica nuicáca.

¹¹ Càmita iwàwacutápiná néewáidáyacacawa náalíacatená nùwali, níái náapichéeyéica, nía nacái néenanáica, macáicáiná náalíapináca nùwali, macáita púubéeyéi, béeyéi nacái.

¹² Yá numàacapináca nuwàwawa nabáyawaná íicha, càmita quirínama nuèpua nuwàwalíca yái báawéerica namàníiricaté, íimacaté yái Diosca”,

càí íimaca yái profetaca. ¹³ Dios idéca icàlidaca walí yái tàacásica wàlisài wawàsi ìwalíirica, yái wawàsi Dios imàníirica wáapicha Jesucristo ìwalíise, íná yéewa wáalíacawa Dios idéca iicáca quéechéeri wawàsi càiride iyúwa éwisàimi, yái wawàsi Dios imàníiricaté abéta israelitanái yáapicha, Leví itaquénáinámi íibaidacatenaté Dios irí iyúwa sacerdotenái. Yá idéca imáalàacawa yái éwisàimi wawàsica sacerdotenái ìwalíirica, Dioscáiná idéca imàacaca íichawani.

9

El templo terrenal y el templo celestial

¹ Quéechatécáwa Dios imànicaté wawàsi israelitanái yáapicha, imàacacatená Leví itaquénáinámi íibaidaca irí iyúwa sacerdotenái. Yáté Dios icàlidacaté profeta Moisés

iríni, càinácaalíté iyú iwàwacutáaná sacerdotenái imànica culto cháí èeri irícu Dios yàasu capìima mabáyawanéeri irículé, yái manuíri capìima íimamisiírìca, israelitanái isutá-catáipínáca Dios íícha bàaluité. ² Namànicaté manuíri capìima idènièricaté imàdàanáwa pucháiba. Idènièricaté inùmawa abéeri yáawàaná. Inatawáise yái capìima inùma wáluméerica ìyacaté idàbàanéeri imàdàanáca ípídenéerité Mabáyawanéeri. Imàdàaná irícu ìyacaté abéeri lámpara, àicu cáíwináca nacáiri iicacánáwa, sietéericaté icamalá imanùbaca. Iyacaté néeni abéeri mesa nacái, naliadéericaté íinata pan namàaquéericaté Dios irí ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. ³ Bamuchúamibàa capìima irícu ìyacaté áiba yáawàaná, wáluma cáucuíri iyú. Inatawáise yái pucháibáanáca yáawàaná, ìy-acaté áiba imàdàaná capìima imáalàanáwa. Yái imàdàaná, yácata Dios ichàini ìyacataléca, yái Dios mabáyawanéerica náícha canánama, ínáté imàdàaná ípídenacaté Mabáyawanéeri náícha canánama. ⁴ Iyacaté oroíri altar mesa nacáiri ìyéericaté mawíénita pucháibáanáca yáawàaná irí. Neemacaté pumèníri isàni altar íinata nàacaténá Dios icàaluíniná. Iyacaté nacái Dios yàasu yàalusi nacáiri mabáyawanéeri nachanàidéeri macáita íinatabàa oro iyú. Yàalusi nacáiri irículé náawináidacaté oroíchúa catua ipuniéchéuawa maná iyú, yái pan nacáirica Dios ibànuèricaté nali chènuníise nayáapíná. Náawináidacaté nacái Aarón yàasu àicu yàalusi nacáiri irículé, yái Aarón yàasu àicu yèepuèricaté imusúadaca ííwináwa àniwa. Nàyacaté nacái íba yàalusi nacáiri irícu, níái pucháiba sàabadéeyéica íba Dios itànèeyéicaté ìwali itàacáíwa diez namanùbaca tàacáisi israelitanái yeebáidacaténáté iyúwa Dios ichùulianá nía. ⁵ Pucháiba querubín yéenáiwaná ángel càanabáiyéi náipunitawáaca nabàlùacawa nalíwáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé íinata, naicáidaca yàalusi inùma irí. Dios ichàini icamaláná icànacaté mèlumèluíri iyú bamuchúamibàa náícha níái querubín yéenáiwanáca. Querubín yàanabái ipùata yàanàacaté iwéréwáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé iwíacáulé. Yái yàalusi nacáiri inùmabàalé ípídenéericaté “Dios imàacacatái iwàwawa wabáyawaná íícha”. Sacerdote íiwacaliná idàchìadacaté pìrái íiranámi yàalusi inùmabàalé ìwali yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa israelitanái ibáyawaná íícha. Quéwa canáca nulí èeri cayába siùcade nucalídàanápíná macáitani ìwali yái wawàsica.

⁶ Càité nachùnìaca capìima bàaluité. Sacerdotenái nawàlùacatéwa èeri imanùbaca irículé yái capìima imàdàanáca idàbàanéerica namànicaténá culto Dios irí càide iyúwaté Dios ichùulianáté nía nàanápínáté Dios icàaluíniná. ⁷ Quéwa abéericata sacerdote íiwacaliná iwàlùacatéwa irículé yái imàdàaná imáalàidàanáca abé yàawiríata camuí imanùbaca, aléera Dios ichàini icamaláná mèlumèluíri ìyacatáica, yái Dios mabáyawanéerica náícha canánama. Sacerdote íiwacaliná iwàlùacaalítéwa néré, iwàwacutacaté itéca pìrái íiranámi. Itéca pìrái íiranámi yái inuèricaté iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalísewa, yéewacaténáté Dios imàacaca iwàwawa sacerdote íiwacaliná ibáyawaná íícha. Itécaté nacái áiba pìrái íiranámi sacerdote inuèricaté macái israelitanái ibáyawaná ìwalíise, Dios imàacacaténáté iwàwawa nabáyawaná íícha, yái báawéerica càníiricaté náalíawa namànicaté. ⁸ Quéwa sacerdotenái imànicaté culto èeri imanùbaca idàbàanéeri imàdàaná irícu nàacaténá Dios icàaluíniná. Càita Espíritu Santo yáasáidaca walí wáalíacaténáwa idècunitàacá namànicaté culto idàbàanéerica capìima imàdàaná irícu, yáté canáca yéewaná macái wenàiwica yàacawa mawíénita Dios irí, canácáinaté áiba yáaliméeri mabáyawanáca imànica nía Dios iicá. Càide iyúwa canáanáté yéewaná nawàlùacawa áiba imàdàaná irículé naicácaténáté Dios ichàini icamaláná mèlumèluíri, càité nacái canácaté yéewaná wenàiwica nàacawa chènuniré nàyacaténá Dios yáapícha, càmitaté nacái yéewa nàyaca abédanamata Dios yáapícha. ⁹ Iná Espíritu Santo yéewáidaca wía siùca comparación iyú ìwali yái capìimami bàaluisàimica, capìima yàasu wawàsi ìwali nacái. Ewitaté namàacacáaníta ofrenda Dios irí, nanúacaté nacái pìrái iyúwa sacrificio Dios irí imàacacaténáté iwàwawa nabáyawaná íícha càide iyúwaté ichùulianá nía, càicáaníta càmitaté yáalimá pìrái íiranámi mabáyawanáca imànica nía Dios iicá, níái yèeyéicaté Dios icàaluíniná pìrái íiranámi iyú. ¹⁰ Yái bàaluisàimi tàacáisica càmitaté idé ìwalísàidaca wenàiwica ííwítáise nàyacaténáté machacàníri iyú, néese yéewáidacáita

nía meedá càirínácaalíté yàacàsi Dios imàaquéeri nayáaca, càirínácaalí wawàsi nacái Dios imàaquéeri nàiraca, càinácaalíté iyú nacái iwàwacutáaná nàapìdaca náichawa masacàacaténá Dios iicáca nía. Yái bàaluisàimi tàacáisica ichùullacaté wenàiwica nachùnìanápínaté nàinatabàawa; yéewáidacaté nía Dios ìwali nacái, àta yéenáiwana yàanàacatalétaté Dios ichùnìanápínaté cayába wàlisài wawàsi yàasu wenàiwicanái yáapichawa Cristo ìwalíse.

¹¹ Quéwa Cristo yàanàacaté. Siùcáisede Cristoca yái sacerdote íiwacaliná íbaidéerica Dios irípiná, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha. Yá Cristo imànica ìyaca walí cayábéeri càmirícaté wenàiwica yáalfawa ìwali bàaluité. Imichàacatéwa chènuniré, déeculé capìraléeri cáli íicha, càide iyúwaté sacerdote íiwacaliná ichàbáanátéwa irìcubàa yái capiima imàdàanáca idàbáanéerica. Yá Cristo iwàlùacatéwa templo chènuníiséeri irìculé, yái báisíiri temploca, cayábéeri íicha, mabáyawanéeri íicha nacái yáara capli-mami bàaluisàimica. Yái templo chènuníiséerica, càmirírita wenàiwica imànicaléta, càmirírita nacái ìya cháí èeri irìcu. ¹² Cristo iwàlùacatéwa irìculé yái mabáyawaná-cataléca náicha canánama, Dios ìyacatái chènuníiséerica, quéwa càmitaté Cristo ité chivo íiranámi, pacá yéenibe íiranámi nacái; néese Cristo itécaté íiranátawa iyúwa sacrificio yéetácáinátéwa macái wenàiwica íichawalíná. Càité iwàlùacawa abé yàawiríata imànicaténáté sacrificio; càmita quirínama iwàwacutá yèepùa imànica sacrificio àniwa. Cristo idéca iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripínáta. ¹³ Bàaluité Dios ichùullaca sacerdotenái nadàchìadaca toro íiranámi, chivo íiranámi nacái wenàiwica ìwali níái wenàiwicaca Dios iiquéeyéicaté iiná casaquèeri iyú. Nachùchùaca becerra imenínámi wenàiwica ìwali nacái Dios iicáténá nainá masaquèeri iyú yéewacaténaté nasutáca níawawa Dios íicha àniwa. Macáita yái wawàsica namànicáitaté wenàiwica íinatabàa meedá. ¹⁴ Quéwa cawènicáináté níara wawàsi bàaluisàimica masacàacaténaté Dios iicáca wenàiwica iiná, jíná yéewa wáalfacawa cawènica Cristo íiraná cachàiniwanái náicha, masacàanápíná imànica wáiwitáise Dios iicápiná! Yácáiná Cristo imàacaté icáucawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái càmirírica imáalàawa. Càité Cristo yéetácawa imànicaténáté càide iyúwa Dios iwàwáaná. Yéetácatéwa iyúwa mabáyawanéeri sacrificio wabáyawaná ìwalíse. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná yéewa íiraná masacàaca imànica wáiwitáise canánama íicha yái báawéerica wamànírica itéericaté yàacawa wía yéetácáisi irìculé. Iná siùcáisede wáalimá wáibaidaca cáuri Dios irípiná.

¹⁵ Ináté càì Jesucristo iyúudàaca wía: Yéetácatéwa wáichawalíná yéewacaténá itàanica wawicáu Dios yáapicha. Càita Jesucristo imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha cayábacaténá Dios iicáca wía. Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, yái báawéerica wamàníricaté idècunitàacá wàyacaté càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi íimáaná. Càité Jesucristo imànica walí yéewanápiná wía Dios imáidéeyéica weedáca walíwa yái cawènírica càmirírica imáalàawa Dios icàlidéerica walí ìwali cáimiétacanéeri iyú yàanápíná walíni. ¹⁶ Péemíacué comparación romanonái íiwitáise ìwali: Ipíchawáise romanosàiri yéetácawa, yásí itànàaca cuyàluta icàlìdcaténáni càide iyúwa iwàwáaná naseríaca yàasumi idècanámi yéetácawa. Quéwa canéeritàacá iwèni yái cuyàlutaca àta nàalíacatalétawa báisíiri iyúcani yéetácatéwa, yái itànèericaté cuyàluta. ¹⁷ Iná càmiríritàacá cawèni yái cuyàlutaca idècunitàacá cáucani yái itànèericani, íná canáca yéewaná áiba wenàiwica yeedáca nalíwa yàasu cawèníri càide iyúwaté icàlìdàaná nalíni. Quéwa yéetacánámiwa yái itànèericaté cuyàluta, yásí cawènírica nalí cuyàluta, níái yeedéeyéipínaca iríwa yàasumi. ¹⁸ Càité nacái Dios imànicaté quéechéeri wawàsi israelitanái yáapicha, yáté càmiríritàacá cawèni yái bàaluisàimi tàacáisica àta nanúacatalétaté pírái iyúwa sacrificio. Ináté israelitanái inúaca pírái iyúwa sacrificio cawènicaténáté namànica nalíwa yái wawàsi Dios imàníricaté náapicha. ¹⁹ Bàaluité profeta Moisés iléecaté Dios itàacái macái israelitanái irí, yái tàacáisi Dios ichùulíerica neebáidaca nàyacaténaté machacàníiri iyú Dios iicá. Néese Moisés yeedáca púubanaméeri hisopo yéetaná yàana idèníerica pumèníiri ibáináwa. Yá yéepùaca hisopo yéetaná yàana quíiréeri lana iyú. Néese ísapíadacatèni pacá yéenibe íiranámi

iyú, chivo íranámi iyú nacái, yèewìadéerica úni yèewi. Yá idàchìadacaté íranámi cuyàluta ìwali, yái cuyàluta idènièricaté Dios itàacái Dios ichùulièricaté israelitanái yeebáidaca. Néese Moisés idàchìadacaté nacái pìrái íranámi macái wenàiwica ìwali, yái pìrái íranámi yèewìadéerimica úni yèewi, masacàacaténáté Dios iicáca nía. ²⁰ Néese Moisés ímacaté nalí: “Yácata íranámi, yái pìráimica yéetéerimicawa pibáyawaná ìwalísecué masacàacaténácué Dios iicáca pía, yéewanápiná cawènica yái wawàsica Dios imàníricuécá píapicha, peebáidáanápiná iyúwa ichùulianácué pía”, ímacaté nalí yái Moisésca. ²¹ Moisés idàchìadacaté nacái pìrái íranámi Dios yàasu manuíri capìima ìwali, yái nasutácatáipináca Dios íicha. Idàchìadaca pìrái íranámi macái yàalubáisi imanùbaca ìwali nacái iyéerica capìima irícu, nía nacái quirápieli nacáiyéica iwàwacutéeyéicawa nalí culto irípiná nàacaténáté Dios icàaluíná. ²² Càide iyúwa ímáaná yái bàaluisàimi tàacáisi Dios imàaquéericaté nalí, iwàwacutácaté namànica càiri culto pìrái íranámi iyú batéwa macái wawàsi ìwaliná masacàacaténáté namànicani Dios iicá. Canácaté Dios imàacáaná iwàwawa nabáyawaná íicha càmicaalíté nanúa napìrawa yéewanápináté pìrái íraná imusúacawa náicha wenàiwica ibáyawaná ìwalíse. Iwàwacutácaté pìrái yéetá-cawa wenàiwica íchawalíná. Càita nacái càmicaalíté Jesucristo yéetáwa wáichawalínátá íranácaténá yàapídáidaca wáiwitáisetá, yá canáca yéewaná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íchatá.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Càité iwàwacutáca nanúaca pìrái iyúwa sacrificio masacàacaténá namànica manuíri capìima pìrái íranámi iyú, capìima yàasu wawàsi nacái, yái capìima ímamisírica, nasutácatáipináca Dios íicha bàaluité. Yái capìimaca, yácata chènuníiséeri templo yéenáiwanáca. Quéwa yái wawàsi chènuníiséericáwaca iwàwacutácaté cayábéeri íranámi pìrái íranámi íicha, yái pìrái íranámi masaquéericaté imànica bàaluisàimi capìima cháí èeri irícu. ²⁴ Càmicáinaté Cristo iwàlùawa irículé yái capìima wenàiwica imàníricaté. Yái bàaluisàimi capìimaca yáasáidacáicata walí meedá càiride iyúwa báisíri templocá chènuníiséeri iicacánáwa. Cristo quéwa iwàlùacatéwa Dios yàatalé chènuniré náicha macái capìraléeri cáli chènuníiséeyéica. Siùca Cristo ibàlùacawa Dios ípunita itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha. ²⁵ Camuí imanùbaca bàaluité israelitanái yàasu sacerdote íiwacaliná iwàlùacatéwa irículé yái mabáyawanácataléca náicha canánama Dios ichàini icamaláná icànacataléca capìima imàdáná irícu. Ináté sacerdote íiwacaliná iwàlùacawa néré madécaná yàawiríaté itécaténá pìrái íranámi. Càmitaté sacerdote íiwacaliná ité íranáwa. Quéwa Cristo iwàlùacatéwa chènuniré itécaténá néré íranáwa, yá càmitaté Cristo imàni càide iyúwa judíonái yàasu sacerdote íiwacaliná imàníiná. ²⁶ Iwàwacutácaalíté Cristo iwàlùacawa néré camuí imanùbacatá, yásí iwàwacutá yéetá-cawa madécaná yàawiríatá èeri idàbacatáise bàaluité àta siùca nacáide. Quéwa siùca ipíchawáise èeri imáalàacawa Cristo idéca iwàlùacawa aléi èeri irículé imàacacaténáté yáawawa yéetácaténátéwa iyúwa sacrificio abé yàawiríata càiripináta. Càité ichuidaca wáicha wabáyawaná. ²⁷ Dios icàlidacaté iwàwacutáanápiná macái wenàiwica yéetá-cawa abé yàawiríata, néese idécanámi néetá-cawa, yá Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica. ²⁸ Càita nacái Cristo imàacacaté yáawawa yéetácaténáwa iyúwa sacrificio abé yàawiríata yéewanápináté madécaná wenàiwica ibáyawaná iyaca ìwali. Néese yàanàpiná àniwa quéwa càmita quirínama yéetá-cawa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse, néese yàanàpiná iwàsàacaténá yàasu wenàiwicawa, wá icuyéica yàanàaca.

10

¹ Bàaluité Dios imàacacaté itàacáiwa profeta Moisés irí icàlidacaténáté israelitanái iríni yéewanápináté náalíacawa Dios iwàwaca nàyaca machacàníiri iyú. Quéwa yái bàaluisàimi tàacáisi càmitaté yáasáida nalí amaléeri iyú macáita yái cayábéerica Cristo imàníripinácaté walí. Iná yái bàaluisàimi tàacáisica càmitaté idé mabáyawanáca imànica wenàiwica Dios iicá, níai inuyéica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí camuí

imanùbaca nabáyawaná ìwalísewa nàcaténá Dios icàaluíná. ² Yáì bàaluisàimi tàacáisi yáalimácaalíté mabáyawanáca imànica wenàiwicatá, yá nayamáidacaté nanúaca pìrái iyúwa sacrificiotá bàaluitécáiná mabáyawanácaalíté níatá, yá càmítaté nèepùà achú-maca náináidacawa nawàwawa nabáyawaná ìwaliwatá. ³ Quéwa nanúacáiná té pìrái iyúwa sacrificio, yáté nawàwalica nabáyawanáwa camuí imanùbaca. ⁴ Càmicáiná té yéewa toro íiranámi, chivo íiranámi nacái imáalàida wenàiwica ibáyawaná.

⁵ Iná Cristo iwàlùacatéwa aléi èeri iriculé, yáté íimaca Dios irí:

“Pía, Dios, càmíta quirínama piwàwa wenàiwicanái inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná, néese pidéca pibànùaca núa iyúwa wenàiwica nuétácaténáwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse.

⁶ Càmita quirínama casímái piicáca wenàiwicanái inúaca ipìrawa iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná.

⁷ Iná núumacaté pìrì: ‘Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi pinùmàlicuise numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios’ ”,

íimacaté yáì Cristoca. ⁸ Quéchatécáwa Cristo íimaca càmíta quirínama Dios iwàwa sacrificio, càmíta quirínama nacái casímáica iicáca wenàiwica inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, éwita Dios itàacái bàaluisàimi ichùuliacáanítaté namànica càì. Càmita quirínama cayába Dios iicáca nàasu sacrificio, càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. ⁹ Néese Cristo íimaca Dios irí àniwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios”, íimacaté yáì Cristoca. Yáì tàacáisica íimáanáca Cristo imáalàidáanápínaté macáita sacrificio bàaluisàna imàacacaténaté yáawawa iyúwa sacrificio náamirìcubàa, yéetáanápínatéwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse. ¹⁰ Idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía wáibaidacaténá abéerita Dios irípiná, Jesucristo imànicáiná té càide iyúwaté Dios iwàwáaná imàacacáiná té yáawawa iyúwa sacrificio yéetáanápínáwa abé yàawiríata càiripináta wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíse.

¹¹ Iyaca sacerdote judíosàiri inuérica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí israelitanái ibáyawaná ìwalíse èeri imanùbaca. Namànica yáì sacrificio bàaluisànamica madécaná yàawiría éwita càmicáanáta yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná.

¹² Quéwa Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápínáwa iyúwa sacrificio wenàiwica ibáyawaná ìwalíse càiripináta. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá yáawinacatéwa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. ¹³ Siùca Jesucristo iyamáacawa chènuniré idècunitàacá Dios imawèniadaca íicha yùuwidenái. Yásí áibaalípiná Dios imáalàidapíná imawèniadaca Jesucristo yùuwidenái. ¹⁴ Yácáiná Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápínáwa wáichawalíná abé yàawiríatá, yáté mabáyawanáca imànica wía Dios iicápiná càiripináta, wía Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa wáibaidacaténá abéerita Dios irípiná. ¹⁵ Espíritu Santo nacái icàlidaca walí tàacáisi wáalfacaténáwa báisíiri iyúcani càmíta iwàwacutá Jesucristo yèepùà yéetáacawa wáichawalíná àniwa. Càité Espíritu Santo íimaca:

¹⁶ “Aibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipíná náapicha wàlisài wawàsi àniwa nucùanápíná nía, núa Nacuèriná Diosca. Càipíná numànica nalí, núa, Nacuèriná Diosca. Numàacapíná nuíwítáisewa nawàwaliculé, náalfacaténáwa nutàacái ìwali náiwitalìcuwa, yéewanápíná neebáidaca machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùullianá nía,

¹⁷ càmíta quirínama nuèpùà nuwàwalica nabáyawaná, yáì báawéerica namàníricaté”, íimacaté yáì Espíritu Santoca. ¹⁸ Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, íná càmíta quirínama iwàwacutá wanúaca pìrái iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalísewa.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹ Iná píacué nuénánáica, siúcáisede manuíca wáináidaca wawàwawa wáalimáanápíná wawàlùacawa macàaluínináta irìculé yáí mabáyawanácataléca náicha canánama, Dios ìyacàle chènuníiséerica, Jesucristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, itéenápínaté néré ííranáwa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha. Càité Jesucristo yàacùaca wáapunápiná yéewanápiná wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa. ²⁰ Jesucristo idéca yàacùaca walí wàlisàì àyapu cáuri wawàlùacaténáwa irìculé yáí Dios ìyacàleca chènuníiséerica. Yáí Jesucristo yácata wáapuná cáurica imàaquéerica wamawiénidaca Dios, Jesucristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, néese imichàacatéwa chènuniré déeculé macáì chènuníiséeri cáli íicha. Péemíacué comparación: Bamuchúamibàa judíonái yàasu templo irìcu ìyacaté manuírì yáawàaná wáluma cáucuírì iyú ibàlìericaté Dios ichàini wenàiwicanáì ituí íicha. Ináté canáca yéewaná wenàiwica nàacawa Dios yàatalé. Quéwaté, Jesucristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, yáté yáí manuírì yáawàanáca icanacatéwa bamuchúamibàa cáli iwérenama, pucháibawaca yèewi, wáalíacaténáwa wáalimá wàacawa Dios yàatalé siúcáisede Jesucristo yéetácáì ìwalíise. Yá nacáì Jesucristo iináca, càicanide iyúwa yáí yáawàanámica, iwàwacutácáináté Jesucristo iiná icanacácawa cruz ìwali yéetácáténáwa wáichawalíná yéewanápinaté yàacùaca walí wáapunápiná wàacaténáwa Dios yàatalé. ²¹ Iyaca walí Jesús yáí sacerdote íiwacalíná cachàiníirica, íibaidaca Dios irípiná, itàanícáténá wawicáu Dios yáapicha. Jesús-cata yáí icuèrica Dios yàasu templo chènuníiséerica, icuèrica nacáì wía, wía Dios yéenibeca. ²² Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa, wàacaténá icàaluíniná báisíirì iyú. Wáibàacué wawàwa nacáìwa Dios iwéré cachàiníirì iyú yeedáanápíná wía yàataléwa, yácáiná Jesús ííraná idéca yàapídáidaca wáiwitáise wabáyawaná íichawa, Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná. Iná càmita iwàwacutá achúmaca wáináidacawa wawàwawa wabáyawanámi ìwaliwa, yácáiná Espíritu Santo masacàacaté imànica wáiwitáise wabautizácaalítéwa úni yáaculé. ²³ Cachàinicué wáiwitáise mamáalàacata Dios ìwali, picácué nacáì wawènúada wáiwitáisewa Dios íicha, néese weebáidacué Jesucristo itàacáì tàì íiméeri iyú càide iyúwa wacàlidáaná waináwanáwa weebáidáaná, yácáiná Dios imànipíná walíwa macáita yáí cayábéerica càide iyúwaté icàlidáaná walíni cáimíetacanéeri iyú. ²⁴ Wamichàidacué wáiwitáisewáaca cáininácaténá waicáyacacawa cachàiníwanáì mamáalàacata, wamànicaténá nacáì cayábéeri. ²⁵ Picácué wayamáida wàwacáidáyacacawa wamànicaténá culto, wàaca nacáì Dios icàaluíniná. Picácué wamàni càide iyúwa náiwitáise ìyáaná níara abénaméeyéì càimíyéica ìwacáidáyacawa wáapicha, néese wachàiniadacué wawàwawáaca siúcade. Iwàwacutá càì wamànica cachàiníwanáì mamáalàacata wáalíacáináwa mawiénica Wáiwacalì yéenáíwaná yàanàacatáipíná, èeri imáalàanápíná nacáìwa.

²⁶ Wamànicaalí wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata wéemíacadénáami yáí báisíirì tàacáisica Jesucristo ìwali, yá canáca walí quirínama áiba yéetéeripínáwa iyúwa sacrificio wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, canácáiná áiba Jesucristo íicha Dios iiquéeri càiride iyúwa cawèníirì yéetáanápínáwa wáichawalíná. ²⁷ Iná wáucacaalí wáichawa Jesucristo, yá ìyaca walí wapíchalépiná abéta Dios yàasu yùuwichàacáisi máiníirì caiyéinínáca, cáaluírì waicáca, yá nacáì manuírì quicháì caluérica, ipucuéricawa ìyaca cachàiníirì iyú, yeeméeripínáca Dios yùuwidenáì. ²⁸ Bàaluité áibacaalí wenàiwica càmita imàni càide iyúwa Dios itàacáì íimáaná, yáì bàaluisàimi tàacáisica profeta Moisés icàlidéericaté nalí Dios inùmalícuíse, néese ìyacaalíté nacáì pucháiba wenàiwica, càmicaalí máisiba nacáì icháawèyéicani, náalíacáináté imànica ibáyawanáwa, yáté càmita nacuèrinánáì iicá ipualé, néese nanúacani ráunamáita. ²⁹ Iná píalíacuéwa nàuwichàanápínácawa manuísíwata cachàiníwanáì nayamáidacaalí neebáidaca Dios Iirì namànicaténá irí báawéeri, càide iyúwa nabawàidaca nacáicaalíni nàabàli iyúwa; càide iyúwa nacáì casacàaca nacáicaalí naicáca Dios Iirì ííraná, caná iwèni naicáicáiná Dios Iirì yéetáanáwa wáichawalíná; càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàaníca nacáì báawéeri iyú naquúniwa Espíritu Santo ìwali, yáì cáininéerica iicáca wía. Yáì Dios Iirì ííranáca, yácata cawèníirica imànica wàlisàì wawàsi Dios imàníirica wáapicha

iwasàcaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Yái Jesucristo íranáca masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná íchawa Dios iicápiná. ³⁰ Wáalíacawa Wacuèriná Dios idéca ímaca: “Núacata yái yùuwichàidéeripináca wenàiwica imàníyéica ibáyawanáwa. Núacata yái yèeripináca nawèni”, ímaca yái Diosca. Idéca ímaca nacái: “Núa Dios, nùuwichàidapiná nùasu wenàiwicawa namànicaalí nabáyawanáwa”, ímaca yái Diosca. ³¹ ¡Máiníiri caiyéinináca yùuwichàacáisi quéí cáuri Dios yùuwichàidacaalí wíawa!

³² Quéwa piwàwalicué càinácaalíté iyú pidàbaca péemíaca yái cayábéeri tàacáisica Jesucristo ìwali, pìidenìacatécué nacái piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalíté píipunita manuíri ùwicái peebáidacáiná Jesucristo itàacái. ³³ Abénaméeyéicué píapichéeyéi nàuwichàacatéwa manuísíwata Wáiwacali írípíná macái wenàiwica yàacuésemi. Aibanái càmfíyéi yeebáida Wáiwacali natàanícáté máiní báawéeri iyú nàwali, naicáani nacái naquíniná, nàuwichàidacaté nacái abénaméeyéi. Achúmacatécué piwàwa nàwali nàuwichàacáinátéwa. ³⁴ Pidécúeca piicáca napualé cáininéeri iyú pitécaténácué nayáapíná, níai píapichéeyéica yùuwichèeyéicatéwa presoíyéi ibànalícu, neebáidacáináté Jesucristo itàacái. Pìidenìacatécué nacái piùwichàanáwa casíimáiri iyú piùwidenái imelùdacaalítécué piasuwa píalíacáinácuéwa pidèniaca áiba piasuwa càmfíri imáalàawa chènuniré cayábéeri ícha yái piasumica cháí èeri írícúrica. ³⁵ Picácué piméyáawa, néese manuícúé píináidaca piwàwawa Dios ìwali; peebáidacaalícué Dios itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata, yásí yàacué píriwa cawèníiri manuísíwéeri chènuniré. ³⁶ Iwàwacutácué cachàinica píiwitáise mamáalàacata pìidenìacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná yéewanápinácué peedáca píriwa nacái yái cawènírica Dios icàlidéericatécué píri ìwali cáimíétacanéeri iyú. ³⁷ Iwàwacutá wàideniaca wàuwichàanáwa quiríta wacúanápiná Cristo yàacawa néese, càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta itànèericaté. Càì íimacaté:

“Caquialésíwata yàanàpináca yái yèeripináca néesé, càmfírita nacái idècuníawa càiripináta.

³⁸ Nùasu wenàiwica nuiquéerica mabáyawanéeri iyú yeebáidacáiná núa, ìyapíná càiripinátá yeebáidacaalí mamáalàacata nutàacái, quéwa iwènúadacaalí núícha íiwitáise icalùni ìwalísewa, néese càmita cayába nuicá íiwitáise”, ímaca yái Diosca. ³⁹ Quéwacué càmfíyéi néená wía, níara iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha icalùni ìwalísewa, yásí namáalàacawa. Néese wíata yái yeebáidéeyéica Dios itàacái mamáalàacata, Jesucristo iwasèeyéipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

11

La fe

¹ Báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáalíacawa báisíiri iyúcani wawàwalícuísewa Dios imànínápiná walí càide iyúwa icàlidáaná walíni; báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáalíacawa báisíiri iyúcani ìyaca báisíiri wawàsi càmfíricáwa wadé waicáca watuí iyúwa. ² Cayábacaté Dios iicáca abénaméeyéi wàawirináimi israelitanái íiwitáise bàaluité neebáidacáináté Dios.

³ Weebáidacáiná Dios íná yéewa wáalíacawa Dios idàbacaté macáita itàacái iyúwa, macái wawàsi ìyéerica cháí èeri írícu, chènuníiséeyéi cáli íinata nacái macáita, íná yéewa wáalíacawa Dios iwènúadacaté wawàsi càmfírica wadé waicáca imànicaténá macáita yái waiquéerica.

⁴ Bàaluité Abel yeebáidaca Dios ínaté imànica càide iyúwaté Dios ichùullianáni. Abel inúacaté ipírawa iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalísewa, isutácaténá Dios ícha imàacáanápiná iwàwawa Abel ibáyawaná ícha. Cayábacaté Dios iicáca yái Abel imànínáca. Iná mabáyawanacaté Dios iicáca Abel. Quéwa Abel ibèeri ípidenéericaté Caín càmitaté imàni càide iyúwaté Dios ichùullianá. Néese Caín yàacáita Dios írí ibànacale ìyacanáwa meedá, càmfíricaté Dios ichùulia wenàiwicanái imàaca Dios írí nabáyawaná ìwalísewa. Inaté cayábéeri Dios iicáca Abel íiwitáise Caín ícha. Iná éwita

Abel yéetácaánítatéwa madécaná camuí néese siúcade, càicáaníta siúcade wéemiaca iináwaná ìwali, yásí wawàwalica càinácaalíté iyú yeebáidáaná Dios, yá wáalíacawa iwàwacutáaná weebáidaca Dios nacái.

⁵ Bàaluité Enoc nacái yeebáidaca Dios, yáté Dios itécani chènuniré méetáanánamata icáuca yáapichawa. Càmitaté quirínama nàanàaca Enoc cháí èri irícu Dios itécáináténi. Dios itàacái profeta itànèericaté icàlidaca walí Enoc iináwaná: Ipíchawáiseté Dios itéca Enoc chènuniré, Enoc ìyacaté machacàníiri iyú ínáté cayábaca Dios iicáca íiwitáise.

⁶ Quéwa càmita wáalimá wàyaca iyúwa casímáiná Dios iicáca càmicaalí weebáidani. Wawàwacaalí wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa wáalíacaténá ìwali, iwàwacutáca weebáidaca ìyaca cáuri Dios. Iwàwacutá weebáidaca nacái Dios iicáanápiná wapualé, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná ícha, wía icutéeyéicani manuísíwata wáalíacaténá ìwali.

⁷ Bàaluité Noé nacái yeebáidacaté Dios. Néese Dios yàalàacáináté Noé yúuwichàacáisi íichaná, yái ichàbéeripinátéwa ipíchalé, càmfíritécáwaca idé Noé iicáca, ínáté Noé yeebáidaca Dios itàacái. Noé imànicaté manuíri arca lancha nacáiri iwasàanápináté yéenanáíwa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, yái manuíri yéesacáica imáalàidéeripináté macái èri mìnanaí. Noé yeebáidacaté Dios, ínáté yái arca Noé imàníirica yáasáidacaté cabáyawanáca macái èri mìnanaíca, iwàwacutáanáté nacái néetácawa nabáyawaná ichùulíacawa. Quéwa Noé yeebáidacáináté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicácani iwasàanápináté Noé Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

⁸ Bàaluité Abraham nacái yeebáidaca Dios, ínáté Dios imáidacaalíténi, yáté Abraham yeebáidaca irí, yá yàacawa yàasu cáli íichawa yàacaténátéwa áiba cáli nérépiná Dios yèeripináté irí. Abraham imusúacaalítéwa yàasu cáli íichawa, càmitaté yáalíawa alénácaalí yàawa. ⁹ Càmitaté Abraham iméyáawa, néese yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté iwàwacutácaáníta yèepunícawa iyúwa canéeri yàasu cáli idécanáamité yàanàaca íinatalé yái cáli Dios icàlidéericaté irí iináwaná ìwali cáimiétacanéeri iyú, yàanápináté Abraham írini. Càmitaté Abraham imàni icapèewa néenibàa, néese yèepunícáitawa yàacawa, ìyacaté mamáalàacata ímamisíiri capíima irícu. Càité nàyaca nacái níái Abraham ìiri íipidenéericaté Isaac, Isaac ìiri nacái íipidenéericaté Jacob. Ewitaté Dios càmicáanítàacá yàa nalí yái cálica càide iyúwa icàlidáanáté nalíni cáimiétacanéeri iyú, càicáanítaté neebáidaca Dios mamáalàacata yàanápináté nalíni áibaalípinácáwa. ¹⁰ Càité Abraham ìyaca iyúwa canéeri yàasu cáli icuacáináté yàanàanápiná áiba yàcalé íiwitáaná néré, yái cayábéeri yàcalé chènuníiséerica, ibàlùèricawa cachàiníiri íba íinata càmfíirica imáalàawa, yái yàcalé Dios idàbéericaté.

¹¹ Sara nacái, úái Abraham ínuca, yeebáidéechúa Dios itàacái. Ewitaté càmicáaníta yéewa quéenibeca úa máinicáináté béeruca úa, Abraham nacái máinicaté béericani, càicáanítaté Dios ichàiniadaca Abraham idèniánápináté ìiriwa Sara yáapicha Abraham yeebáidacáináté Dios imàníinápináté macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté icàlidáaná Abraham írini cáimiétacanéeri iyú. ¹² Càité Abraham idèniaca ìiriwa yái Isaac, éwitaté máinicáaníta béericani yái Abrahamca, nayúunáidéeri yéetápinátéwa mesúnamáita. Néeseté Abraham ìiri íipidenéericaté Isaac idèniacaté yéenibe nacáíwa, itaquénái nacáíwa madécaná. Iná yéewa siúca nàyaca manùbéeyéi Abraham itaquénáinámi càide iyúwa dùlupùta imanùbaca chènuníiséeyéica, iyúwa nacái imanùbaquéi manuíri úni yàasu càina imuluíca càmfíirica wáalimá waputàaca.

¹³ Macáita níái Abrahamnáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, neebáidacaté Dios mamáalàacata tàì íiméeri iyú àta néetácatalétawa, éwitaté càmicáanítaté needá nalíwa cayábéeri wawási Dios icàlidéericaté nalí iináwaná ìwali cáimiétacanéeri iyú yàanápináté nalí nía. Quéwa neebáidacáiná Dios tàì íiméeri iyú, ínáté yéewa naicáca yái cayábéerica náiwitáise iyúwa, càmfíiri natuí iyúwa, yái cayábéerica Dios imàníiripináté nataquénáinámi irí cháí èri irícu, chènuniré nacái. Casímáicaté nawàwa naicácaínáténi náiwitáise iyúwa càide iyúwa waicácaalí wenàiwica déecuíséericáwaca wáicha, wamáidacani watáidacaténáni casímáiri iyú idècunitàacá wàacawa

wáipunitáidacani. Càité nacái níái Abrahamnáica, casíimáiri iyúca nèepunícáitawa nàacawa iyúwa canéeyéi yàasu cáli náalíacáinátéwa napáchiacáita nèepunícawa irícu yái èeriquéi, nadèniacáináté nàasu cálipináwa chènuniré. ¹⁴ Cawinácaalí càì icàlidéeyéica iináwanáwa náasáidaca amaléeri iyú nactúca nàacawa natuíyàaca nàasu cálipináwa càmfírira cháì èeri irícuíri. ¹⁵ Càmitaté nánáidawa ìwali yáara cáli nàacatáiseocaté. Nánáidacaalítéwa ìwalítá, yáté náalimá nèepùacawa nérétá. ¹⁶ Quéwa nawàwacaté nàasu cálipináwa cayábáwanáiri, yái Dios yàasu cáli chènuníiséerica, Dios icùacataléca macáita. Iná càmfírira báì nàwalíise yái Diosca, néese casíimáica yéemiaca nacàlidáaná naináwanáwa nadèniaca Nacuèrináwa, yái Diosca. Càì wáalíacawa càmita báì Dios nàwalíise, Dioscáiná idéca ichùniaca nalípiná cayábéeri yàcalé chènuniré.

¹⁷ Abraham yeebáidaca Dios tàì íméri iyú mamáalàacata éwitaté Dios yáalimáidacáaníta iicáwani asáisi báisícaalí Abraham yàaca Dios iyéininá. Càité Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham: Ichùuliacaté Abraham inúanápinaté ìriwa Isaac iyúwa sacrificio yàacaténaté Dios icàaluíniná. Càmita báisi Dios iwàwaca wanúaca irí wenàiwica, néese càicáicaté Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham. Yá Abraham iwàwacaté yeebáidaca Dios itàacái, íná ínáidacatéwa inúanápiná Isaac iyúwa sacrificio Dios irí, yái abéerita ìrica, éwitaté Dios icàlidacáaníta Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imàacáanápinaté Isaac idèniaca madécaná itaquénáíwa, Abraham itaquénáinámipiná. ¹⁸ Càité Dios ímaca Abraham irí idècunitàacá sùmàicani yái Isaac: “Nuicápiná iyúwa nùsunáíwa pìiri Isaac itaquénáinámi”, ímocaté yái Diosca. ¹⁹ Quéwa Abraham ínáidacatéwa inúanápinaté ìriwa Dios irí Abraham yeebáidacáináté Dios yáalimá imichàidacani yéetácáisi ícha, yái Isaac, Abraham yáalíacáináwa cachàinírira yái Diosca. Achúmacaté Abraham inúa ìriwa, càmita imáisanía Dios íchani, yái Isaac. Quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ichùuliacaténá Abraham ipíchanaté inúa ìriwa. Iná Abraham yeebáidacáináté Dios, ínaté yéewa Abraham yeedáca ìriwa cáuritàcáwa, càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imichàidaca Isaac yéetácáisi ícha.

²⁰ Càité nacái Isaac yeebáidaca Dios. Iná icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuise ímériaca Dios imànínápinaté cayábéeri Jacob irí, Esaú irí nacái, níái Isaac yéenibe asíanáica.

²¹ Jacob nacái yeebáidacaté Dios, ínaté maléénacaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, Jacob icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuise itaquénáì ipidená ìwaliwa, níái José yéenibe pucháiba ùuculíyéica. Yái tàacáisi ímocaté Dios imànínápinaté nalí cayábéeri. Yá Jacob éwitaté machawàacacáanítani béecái iyú, càicáanítaté ínáidacawa cáalíacáiri iyú. Yáté imichàacawa quiríta yàasu cama íchawa, yá íbàaca ichaquèewa ìpináanírira ìwali icuàdánápiná íwítawa, yàacaténá Dios icàaluíniná. Càité Jacob yeebáidaca Dios éwitaté iwàwacutácáaníta itéca yéenibewa macáita Egipto yàasu cáli néré.

²² José nacái yeebáidacaté Dios, ínaté maléénacaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, yá José icàlidacaté yéenanái iríwani, níái israelitaca, namusúanápinatéwa Egipto yàasu cáli ícha áibaalípinaté. José yeebáidacaté Dios iyúudàanápinaté israelitanái, íná José ichùuliacaté nía natéénápinaté yáapimi chácatáinápinácaalíté namusúawa Egipto yàasu cáli ícha, nabàlìacaténaté yáapimi áiba cáli néré, yái cáli Dios imàaquéricaté Abraham irí.

²³ Néeseté nacái Moisés isèenái neebáidacaté Dios iyúudàanápinaté nía, nía nacái néenanái israelitaca. Iná idécanáamité Moisés imusúaca iicá èeri, yá isèenái icuacatèni ibàacanéeri iyú máisiba quéeri cayábacáináté naicáca iicacánáwa yái sùmài yáanaca càiride iyúwa wenàiwica íbaidéeripinaté Dios irípiná. Egipto yàasu cáli icuèriná ichùuliacaté israelitanái nanúanápinaté néenibewa asíanáica, quéwa càmita cáalu Moisés isèenái, ínaté càmita namàni càide iyúwaté egipcionái icuèriná ichùulianá nía.

²⁴ Moisés nacái yeebáidacaté Dios. Quéchatécáwa Egipto yàasu cáli icuèriná ídu udàwinàacaté Moisés càide iyúwa uìriwa. Quéwa idécanáamité béerica Moisés, càmitaté iwàwa náimaca ìwali itaquéricani, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli. ²⁵ Néese cayába cachàiníwanái iicácaté yúuwichàanápináwa Dios yàasu wenàiwica yáapicha,

níái israelitaca, ícha yái ìyáanápínacaté cãasuíri iyú achúma èeríinata náapícha níái Egipto yàasu cáli íiwacanánáica, imàniyéicaté ibáyawanáwa casímáiri iyú. ²⁶ Moisés yáalimápínacaté idèniaca macáita cawèníri ìyéericaté Egipto yàasu cáli icuèriná írí, naicácáinaté Moisés càiride iyúwa faraón ìiri, quéwa Moisés imàacacaté íchawa macáita, cawènicáiná cachàiníwanái iicacaté yái yùuwichàanápínacatéwa Dios irípiná càide iyúwa Cristo yùuwichàanápínatéwa áibaalípinaté. Càité Moisés íináidacawa yebáidacáinaté Dios yàanápínaté cawèníri nalí chènuniré cawinácaalí yùuwichèyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái.

²⁷ Moisés yebáidacaté Dios, ínáté yéewa itéca israelitanái Egipto yàasu cáli ícha, macàaluínináta rey ilúa ícha, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli. Yáté cachàinica Moisés íiwitáise Dios ìwali imànicaténaté càide iyúwa Dios ichùullanáni. Moisés imànicaté cachàiníri iyú macàaluínináta càide iyúwa iicáidaca nacáicaalí mamáalàacata Dios irí, yái Dios cãmíirica yéewa waicáca. ²⁸ Moisés yebáidacaté Dios itàacái, ínáté ichùullaca israelitanái namànica idàbàanéerité Pascua yàasuná culto càide iyúwaté Dios icàlidáaná Moisés iríni. Iná israelitanái nanúacaté napírawa oveja yéenibe. Macái capíi imanùbaca irícuíyéi iwàwacutacaté nanúaca abéeri oveja wàlisài. Néese napusúa oveja íranámi nacapèe inuma ìwaliwa ipíchaná Dios yàasu ángel inuérica wenàiwica inúaca israelitanái idàbàanéeyéica néenibe asíanáica.

²⁹ Càita nacái israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté nachàbacawa Mar Rojo yàasu manuíri úni ìwaliabàa. Dios yàacùaca yèewi yái única nachàbàanápínáwa abéemàalé. Yáté nàacawa chuíri cáli ínatabàa. Càité Dios imàacaca napiacawa nàuwidenái íchawa níái Egipto yàasu cáli néeséeyéica. Néese egipcionái nawàwacaté nachàbacawa nacái náibàacaténaté israelitanái, quéwa Dios imàacaca ibàliacawa yái única, ínáté Egipto yàasu cáli néeséeyéi nàisicùmacawa.

³⁰ Néese israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté Dios iyúudàaca nía namànicaténaté ùwicái nàuwidenái ípunitawa, áiba yàcalé mìnánái, ípidenacataléca Jericó. Nàipínánáica Jericó itéesebàa siete èeri, yái yàcalé iwáiná itéesebàa càide iyúwaté Dios ímáaná nalí, yáté iwáiná yúuwàacawa. ³¹ Ua nacái Rahab, Jericó ìyacàlená mìnaluca. Quéchatécáwa uimácaté asíanái yáapícha plata ìwalínápiná. Quéwa uwènúadacaté uíwitáisewa ubáyawaná íchawa, yá uebáidacaté Dios itàacái. Ináté pucháiba israelitanái yàanàacaalíté Jericó ìyacàlená néré naicàanápínaténi ipíchawáiseté macái israelitanái imànica ùwicái Jericó ípunita, yáté Rahab ubàaca nía Jericó ìyacàlená yàasu úwinái ícha. Uyúudàacáinaté israelitanái, iná càmítaté nanúa úa namawèniadacaalíté Jericó ìyacàlená. Yáté càmíta uétáwa náapícha níái Jericó ìyacàlená mìnánáica cãmíiyéicaté yebáida Dios itàacái.

³² Iyaca madécaná càiri tàacáisi nàwali áibanáica yebáidéeyéicaté Dios. Canáca nulí cayába èeri nucàlidacaténá naináwaná ìwali macáita, níái Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, rey David, Samuel, áibanái profeta nacái. ³³ Israelitanái neebáidacáinaté Dios, ínáté Dios iyúudàaca namànica ùwicái Canaán yàasu cáli mìnánái ípunita needácaténaté nàasu cáli. Dios iyúudàacaté israelita íiwacanánái nacùaca wenàiwicanái machacàníri iyú. Dios imànicaté nalí madécaná cayábéeri càide iyúwaté ímáaná nalí cáimiétacanéeri iyú. Dios icùacaté nacái áibanái ipíchaná león cháwi nacáiri iyáaca nía, iná yéewa nabàliacaté cháwinái inuma Dios ichàini iyú. ³⁴ Dios icùacaté áibanái nacái manuíri quichái ícha. Aibanái neebáidacáinaté Dios, iná Dios iwasàacaté nía nàuwidenái íchawa iwàwéeyéicaté inúaca nía espada machete nacáiri iyú. Aibanái canáca cayába nachàini, quéwa Dios yàacaté nachàinipíná neebáidacáinaté itàacái, yá namànicaté ùwicái cachàiníri iyú, yá namawèniadaca nàuwidenái yàasu úwináwa. ³⁵ Inánái nacái neebáidacaté Dios, iná Dios icàucàidacaté nalí néenibe yéetácáisi ícha.

Quéwa áibanái néetacatéwa cabèesi iyú càmíicáinaté nawènúada náiwitáisewa Dios ícha nàuwidenái nacapèedáidacaalíté nía. Càmítaté nawènúada náiwitáisewa Dios ícha nawàwacáinaté namichàacawa yéetácáisi ícha áiba èeripíná nàyanápíná cayába Dios yáapícha.

³⁶ Aibanái nàuwichàacatéwa nàuwidenái iicáanicaalíté naquíniná, nacapèedáida nacái nía, nadacùaca nía cadena iyú, náucacaté nía presoíyéi ibànaliculé neebáidacáináté Dios itàacái. ³⁷ Aibanái nacái néetácawa nàuwidenái nanúacáináté nía íba iyú, nasiéráidacaté nía nacái, nanúacaté nía nacái espada machete nacáiri iyú. Níái yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nèepunícatéwa macapèeta. Canáca nabàle cayába, nàwalica nabàlewa oveja íimami, cabra íimami nacái. Catúulécanácaté nía, naméeràacawa. Aibanái yùuwichàidacaté nía. Aibanái imànicaté nalí báawéeri. ³⁸ Ewitaté canácáaníta nawèni èeri mìnánái iicáca nía, càicáaníta cawènica nía èeri mìnánái íicha, máinicáináté báawaca èeri mìnánái íiwitáise. Nèepunícatéwa canácatelé wenàiwica manacúali yùucubàa càinàwàiri, dúli yèewibàa nacái, nacutácaté utàwi nàýáanápínáté cáli irìculé, íba yéecalìcubàa nacái.

³⁹ Macáita nía neebáidacaté Dios, íná mabáyawanácaté Dios iicáca nía. Quéwa càmitaté needá nalíwa yái cayábéerica Dios icàlidéericaté nalí ìwali cáimiétacanéeri iyú imàcáanápínáté nalíni. ⁴⁰ Yácáiná Dios íináidacatéwa wàwali, àta wamusúacataléta waicá èeri, imànínápínáté walí cayábéeri cachàiniwanái mamáalàacata náapicha, yéewanápiná Dios yàaca macáita wacáuca càmiiri imáalàawa náapicha, áibaalí èeri imáalàacaalípináwa.

12

Fijemos la mirada en Jesús

¹ Madécanácaté nía, níái wenàiwica ìyéeyéicaté cháí èeri irìcu yeebáidéeyéicaté Dios itàacái. Siúcáisede nàýaca chènuniré, iyúwa manuiri acalèe wawicáulé, iicáidéeyéica walí naicácaténá càinácaalí wàýáaná. Wadéca wéemiaca naináwaná, íná wáalíacawa iwàwacutá weebáidaca Dios tàì íiméeri iyú nacái. Péemiacué comparación: Iwàwacutácaalí wenàiwica ipianícawa carrera ìwali, yá imàacaca íichawa macái wawàsi imiéri, càmita nacái idacua yàabàliwa, iwàwacáiná ipianícawa cayába cachàiníiri iyú. Càita nacái wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Wamàacacué wáichawa macái yái càulenéerica imànica walíni, wamàacacué wáichawa nacái wabáyawanáwa idacuèrica wía. Néese wáibaidacué cachàiníiri iyú Dios irípiná; wàideniacué wàuwichàanáwa mamáalàacata matuìbanáiri iyú; weebáidacué Dios nacái tàì íiméeri iyú yéewanápiná wàanàaca chènuniré. ² Manuicué wáináidaca wawàwawa mamáalàacata Jesús ìwali. Jesús yeebáidacáináté Dios tàì íiméeri iyú náicha canánama, íná nacái yáalimá iyúudàaca wía weebáidacaténá Dios mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré. Jesús yùuwichàacatéwa cruz ìwali, càide iyúwa báawéeyéi yùuwichàanáwa máini báiri iyú, cáiwíiri iyú nacái namànicáiná nabáyawanáwa manuiri cachàiniwanái náicha canánama. Quéwa éwitaté nawàwacáaníta nabáiniadaca Jesús nanúacaalíténi, máini nacái cáiwíiricani, càicáaníta Jesús iicácaté yùuwichàanáwa càiride iyúwa achúméeri wawàsi meedá yáalíacáinátéwa casíimáinápináté iwàwa manuísíwata chènuniré yùuwichàacáisi idénáami. Néese idécanáamité icáucàacawa, yá imichàacatéwa chènuniré yáawinacawa Dios yéewápuwáise icuacaténá macáita Dios yáapicha.

³ Iná píináidacuéwa Jesús ìwali, yái ìidenìericaté manuiri yùuwichàacáisi cabáyawanéeyéi imànicáináté irí máini báawéeri, nacuísáidacaté náichawani cachàiníiri iyú. Píináidacuéwa Jesús ìwali cachàiníicaténacué píiwitáise ìwali, ipíchaná chamàleca píibaidaca Dios irípiná, machawàacacáichacué nacái pía picalùniwa, Jesús yùuwichàacáinátéwa cachàiniwanáicué píicha. ⁴ Càmitàacáwa piùwìchàacuéwa manuísíwata àta péetacatalétawa iyúwaté Jesús yéetáanáwa. Iná picácué ínu pía, néese pimànicué ùwicái manuísíwata cachàiniwanái píbayawaná íipunitawa pimànicáichacué píbayawanáwa. Piideniacué nacái piùwìchàanáwa matuìbanáiri iyú càinácaalí báawéeri áibanái imàníiricuéca pirí ìwalíise yái peebáidáanáca Jesús itàacái. ⁵ Picácué píimáicha càinácaalíté Dios yàalàanácué pía, Dios yéenibecáinácué pía. Càì íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté:

“Péemìa nulí nuìri, picá caná iwèni piicáca Wacuèriná Dios imàacáaná piùwichàacawa yéewáidacaténá pimànica cayábèeri; picá nacái máini achúmaca piwàwa yùuwichàidacaalí pía cachàinìri iyú pibáyawaná ìwalísewa.

⁶ Yácáiná Wacuèriná Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi iyú wía cáininéeyéica Dios iicáca; yùuwichàida nacái wía macáita wamànicaalí wabáyawanáwa, wía Dios yeedéeyéica yéenibepináwa”,

íimaca yái Dios itàacáica. ⁷ Pìideniàcué piùwichàanáwa Dios yùuwichàidacaalícué pía. Càicué imànica pirí yéenibecáinácué pía. Macáita wenàiwica quéenibéeyéi néewáidaca néenibewa, nacapèedaca nía nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Càita nacái Dios imàacacué piùwichàacawa yéewáidacaténácué pìideniaca mamáalàacatani, yùuwichàidacuéca pía nacái pimànicaalícué pibáyawanáwa. ⁸ Càmicaalícué Dios yùuwichàida pía càide iyúwa yùuwichàidáaná yéenibewa canánama, néese càmítacué Dios yéenibesíwa pía, néese canéeyéica yáaniricuéca pía meedá. ⁹ Càita nacái bàaluité sùmanáicaalíté wía, yáté wasèenái cháí èeri irìcu néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái wamànicaalíté wabáyawanáwa, yáté wàaca náimiétacaná. Iná Wáaniri Dios chènuníiséeri yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yá iwàwacutá weebáca cachàiníwanái, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalísewa cháí èeri irìcu, wadènianápiná yáapicha wacáucawa càmíiri imáalàawa. ¹⁰ Bàaluité wasèenái cháí èeri irìcuíyéica néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái achúma èerita càide iyúwaté nawàwáaná. Quéwa Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi iyú, yùuwichàidaca wía nacái wamànicaalí wabáyawanáwa. Dios yùuwichàidaca wía imànicaténá walí cayábèeri, iyúudàacaténá wía nacái, yéewanápiná wàyaca mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios iyáaná. ¹¹ Dios yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalísewa, yá achúmaca wawàwa yátaca èericani cáiwicáiná walíni. Quéwa idécanáami yùuwichàacáisi ichàbacawa, yá wéewáidacaalíwa cayába, yásí wàyaca machacàinìri iyú, matufbanáiri iyú nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, cayábaca nacái wáapicha Dios.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹² Iná pimichàidacué píiwitáisewa wàlisài iyú píibaidacaténácué Dios irípiná cachàinìri iyú. Pichàiniadacué piwàwawa Dios ìwali pìideniàcaténácué piùwichàanáwa. ¹³ Piyacué machacàinìri iyú càide iyúwa báisiiri tàacáisi íimáaná yéewanápinácué píapichéeyéi càmíiyéi máini cachàinica íiwitáise Jesús ìwali càmíta nacaláawa Dios íicha, ipíchaná nacái naméeràacawa íicha nabáyawaná ìwalísewa.

¹⁴ Picutácué pialimáanáta pìyacaténácué macái wenàiwicanái yáapicha matufbanáiri iyú. Càita nacái pialimáidacué pìyaca mabáyawanéeri iyú, yácáiná cawinácaalí càmíirica ìya mabáyawanéeri iyú, càmíta yáalimá ìyaca Wáiwacali yáapicha. ¹⁵ Piicácué píichawa cayába ipíchaná abéeri péenácué iwènúadaca íiwitáisewa Dios íicha, yái imàníirica walí cayábèeri mawèníri iyú. Cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa Jesucristo íicha, càicanide iyúwa bànacalé idènièrica ìyacaná ipisíriwa, iculálecáináni, inuérica wenàiwica. Càita nacái cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa Jesucristo íicha, càmíta iwasàapiná yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese báawaca meedá imànica áibanái íiwitáise Jesucristo íicha. ¹⁶ Piicácué píichawa ipíchaná abéeri péenácué íimáca áiba yáapicha càmíirica unírísíwa, càita nacái càmíichúaca íinusíwa. Cayábacué nacái ipíchanácué caná iwèni piicáca yái cayábèerica Dios iwàwéericuéca imànica pirí. Picácué píináidawa iyúwaté Esaú íináidáanátéwa, yái Jacob ibèerica bàaluité. Caná iwèni Esaú iicácaté yái cayábèerica Dios iwàwéericaté imànica irí, yái Isaac ìirica idàbáanéerica. Iná abé yàawiriaté, máinicáináté máapica yái Esaúca, íná iwéndacaté íichawani yái cayábèerica Dios imàníiripinácaté irí. Iwéndacani iméeréeri iríwani, yàacàsi ìwaliná. ¹⁷ Píalíacuéwa, Esaú yèepùacaalíté iwàwaca yáaniri icàlidaca cayábèeri tàacáisi Esaú íipidená ìwali Dios inùmalícuíse yéewacaténáté Dios imànica cayábèeri Esaú irí idécanáamité Isaac yéetácawa, càmítaté Isaac yeebá Esaú irí éwitaté Esaú

íicháanícáaníta manuísíwata Dios imànínapínáté irí cayábéeri. Càité Dios yùuwichàidaca Esáú canácáiná iwèni Esáú iicácaté Dios imànínapínáté irí cayábéeri.

¹⁸ Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri cachàiníwanái náicha níái israelitanái yàawirináimica. Bàaluité Dios ichùulìaca nabàlùanápínáwa manuíri dúli ípunita, ípidenérica Sinaí, néemiácaténá Dios icàlidaca nalí itàacáíwa. Níái israelita naicáidacaté dúli irí ipucuéricawa manuíri quichái iyú, ibàlièrica nacáíwa catéeri iyú; cachàiníri cáuli nacáí ipùaca manuíri dúli ìwalí. ¹⁹ Néese israelitanái néemiácaté trompeta isàna máiníri cachàini; néemià nacáí Dios itàacáí idècunitàacá itàaníca nalí. Níái yéemièyéicaté Dios itàacáí, nasutáca Dios íicha wawàsi manuísíwata ipíchanáté itàaníca nalí àniwa, máinícáináté cáaluca néemiaca itàacáí. ²⁰ Càité nasutáca Dios íicha càmicáináté náalimá nàideníaca yái tàacáisi Dios ichùulièricaté iyú nía. Càí íimaquéi tàacáisca: “Cawinácaalí wenàiwica, píraí nacáí yèericawa mawiénita manuíri dúli irí, iwàwacutácué pinúacani íba iyú, càmicaalí nacáí ùlibàna iyú”, íimacaté yái Diosca. ²¹ Máinícáiná caiyéininéerica yái naiquéericaté néeni, ínáté profeta Moisés íimaca: “Nutatácawa nucalùniwa”, íimaca yái Moisésca.

²² Quéwa píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí pidécuéca pìanàaca mawiéniré cáuri Dios iyacàle irí, áibaalí ípidenacatalé Sión yàasu manuíri dúli, yái Dios iyacàle ípidenérica wàlisàì Jerusalén chènuníseeri, alé madécaná mil namanùbaca ángelnái ìwacáidáyacatalécawa nàacaténá Dios irí cayábéeri. ²³ Dios yéenibe nacáí nadéca nàwacáidáyacacawa néenibàa idènièyéica ípidenáwa cuyàluta chènuníseeri irícu. Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Dios irí yái icuèrica macáita machacàníri iyú, yái yùuwichàidéeripínaca báawéeyéi wenàiwica. Pidécuéca pìanàaca mawiéniré nalí níara wenàiwica cayábanaméeyéica ííwitáise iyéeyéica siúcáisede Dios yáapicha mabáyawanéeri iyú. ²⁴ Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Jesús irí nacáí, yái imànírica walípiná wàlisàì wawàsi Dios yáapicha, Dios icùanápíná wía iyúwa yéenibewa. Jesús yéetácatéwa wáichawalíná, íná yéewa íiraná idéca yàapìdáidacuéca pííwitáise píbayawaná íichawa. Yái Jesús íiranáca yáasáidaca walí Dios iwàwa imànica walí cayábéeri mawèníri iyú, iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Jesús íiraná càmita imàni càide iyúwa Abel íiranámi. Bàaluité Abel ibèeri ípidenéri Caín inúacaté Abel. Caín iicácaalíté iméeréeri íiranámiwa cáli íinatabàa, yá cáaluca Caín, íináidacawa cawàwanáta áiba inúaca íipuináni, Abel ìwalíse. Caín yáalfacaté nacáíwa Dios yùuwichàidáanápínáténi. Quéwa Jesús íiraná yáasáidaca walí Dios iwàwa imàcaca iwàwawa wenàiwicanái íbayawaná íicha.

²⁵ Iná piicácué píichawa cayába ipíchanácué piwènúadaca pííwitáisewa Jesucristo íicha, yái icàlidéerica walí Dios itàacáí. Càmicáináté israelitanái neebáida Dios itàacáí iyúwa profeta Moisés icàlidáanáté nalíni cháì èeri irícu, ínáté càmita náalimá napíacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná wáalíacawa máinípiná cachàiníwanái wàuwichàanápínáwa wawènúadacaalí wáíwitáisewa Jesús íicha, yái chènuníseerica icàlidéerica walí Dios itàacáí siúcáisede. ²⁶ Bàaluité nàyacaté manuíri dúli itéesebàa, ípidenéri Sinaí, yáté Dios itàacáí icusúacaté cáli cachàiníri iyú. Quéwa Dios idéca íimaca walí: “Abé yàawiríata àniwa nucusúapíná cáli, macáí capíraléeri cáli chènuníseeri nacáí, numáalàidacaténá macáita”, íimaca yái Diosca. ²⁷ Yái tàacáisi íiméerica “abé yàawiríata àniwa” íimáanáca Dios imáalàidapíná idàbacaléwa macáita cháì èeri irícu, chènuníise nacáí, yéewanápíná yáawamita wawàsi cànírica imáalàawa iyamáapínáwa. ²⁸ Càníripínáta imáalàawa yái wawàsi Dios imàníricaté wáapicha imàacáanápíná wacùaca macáita. Iná wàacué Dios irí cayábéeri, wàacué nacáí Dios icàaluíniná báisiiri iyú càide iyúwa iwàwáaná wàaca iyéininá. ²⁹ Yácáiná Wáaniri Dios càicanide iyúwa caiyéininéeri quichái imáalàidéerica macáita, yùuwichàidapínacáiná manuísíwata macáí báawéeyéi wenàiwica càide iyúwa manuíri quichái yeemácaalí macáí báawéeri.

13

Como agradecer a Dios

¹ Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, picácué piyamáida cáinináca piicáyacacawa mamáalàacata càide iyúwa abémisana. ² Picácué piimáicha pitàidaca wenàiwicanái cayábéeri iyú, peedácaténácué piataléwa nía, cawinácaalí áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèepuníyécawa déecuise icapèe íichawa. Abénaméeyéi Dios yàasu wenàiwica nadéca càì namànica cayábéeri, yá needácaté nàataléwa ángelnái Dios ibànuèyéica càiyéide iyúwa wenàiwica iicácanáwa. Ináté Dios imànica nalí cayábéeri.

³ Catúulécanácué piicáca presoíyéi, piyúudàacué nía, ipíchaná nàuwichàacawa máini. Piwàwalicué nía càide iyúwa piyaca nacáicaalí náapicha néeni, nàyacáiná presoíyéi ibànalicu neebáidacáiná Jesucristo itàacái. Piyúudàacué wenàiwica yùuwichèeyécawa ìwalíise yái neebáidáanáca Jesucristo itàacái. Piicácué piwènúawa náicha, áibaalícáiná cawàwanáta iwàwacutácué càì piùwichàacawa nacái.

⁴ Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéeri iyú macáita cawinácaalí idènièyéica inìriwa, íinu nacáíwa. Picácué piimá áiba yáapicha càmfíchúaca píinusíwa, càmfíríca nacái pinìrisíwa. Yácáiná Dios yùuwichàidapíná macáita imàníyéica yáalaniwa, cawinácaalí nacái iiméeyéica áiba wenàiwica yáapicha càmfíchúaca íinusíwa, càmfíríca nacái unìrisíwa.

⁵ Picácué cáininá piicáca plata. Casímáicué piicáca yái pidènièricuécá siùca. Picácué achúma píináidáanicawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca wawàsi pimáapuèrica. Yácáiná Dios idéca íimaca: “Càmíripináta numàaca pía, càmita nacái núuca núichawa píawa”, íimaca walí yái Diosca. ⁶ Iná yéewa wáalimá wáimaca macàaluínináta:

“Nuúwacali iyúudàapíná núawa; íná càmita cáalupíná núa. Càmita cáalupíná nuica càinácaalí báawéeri áibanái imàníripináca nulí”,
cài wáimaca.

⁷ Piwàwalicué níara picuèrinánáimi ancianonái icàlidéeyéicatécué pirí Dios itàacái. Piwàwalicué càinácaalíte nàyáaná machacàníiri iyú, àta néetácatalétawa. Piwàwalicué neebáidáanáte Jesucristo tàì íiméeri iyú éwitaté áibanái inúacáanáta nía. Néese piyacué nacái càide iyúwaté nàyáaná, neebáidáanáte nacái Jesucristo itàacái.

⁸ Jesucristo canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. Càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná bàaluité, càita nacái ìyaca siúcáisede, càiripináta nacáíwa èeri càmfíri imáalàawa. ⁹ Iná picácué pibatàa áibanái iméeràidacué pía méetàuculé íicha yái tàacáisi peebáidéericuécá. Aibanái nawàwacué peebáidaca madécaná tàacáisi yàacási ìwalírica icàlidéerica walí càirínácaalí yàacási wáalimá wayáaca. Macáita yái canéerica iwèni tàacáisi yàacási ìwalírica canácatáita idé iyúudàaca wenàiwica náalíacaténáwa Dios ìwali. Néese macái wenàiwica yeebáidéeyéica càiri tàacáisi, càmita cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Cayába cachàini walíni wamàacacaalí Dios imànica walí cayábéeri mawèníri iyú ichàiniadánápiná wawàwa.

¹⁰ Bàaluité sacerdotenái inúacaalíte píraí iyúwa sacrificio macái israelitanái ibáyawaná ìwalíise, yáté càmita Dios ibatàa nayáaca yái iinásica. Càita nacái siùca, macáita inuèyéica píraí Dios irí mamáalàacata nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca náiwitáise, canáca yéewaná náalíacawa Dios ìwali. Yácáiná Dios idéca imàacaca walí áiba sacrificio íiwitáaná, cayábéeri macái píraí íicha. Yái Jesucristo, yéetácatéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio cruz ìwali wabáyawaná ìwalíise yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha. ¹¹ Bàaluité sacerdote íiwacalíná itécaté píraí íiranámi Dios yàasu manuíri capíima imàdáaná irìculé, yái israelitanái isutácatáipináca Dios íicha. Itéca iráí imàdáaná irìculé, mabáyawanácataléca náicha canánama, Dios ichàini ìyacatalécaté. Idàchìadacaté iráí yàalusí nacáiri ìwali, imànicaténáté ofrenda nacáiri Dios irí, isutácaténáté Dios íicha wawàsi imàacáanápináté iwàwawa israelitanái ibáyawaná íicha. Quéwa neemácaté píraí iinámi méetàucuta nàyacàle íichawa. ¹² Càité nacái Jesús yùuwichàacawa, yéetáacawa méetàucuta yàcalé íicha. Yéetácatéwa wáichawalíná, wía

yàasu wenàiwicaca, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, Dios yeedácaténá wía yàasunáipináwa íbaidéeyéipináca abéerita Dios irípiná. Càita Jesús yàapìdàidaca wáiwitáise wabáyawaná íchawa íraná iyúwa, yéetácáinátéwa wáichawalíná. ¹³ Càide iyúwa Jesús yàanátéwa méetàucuta yàcalé ícha yùuwichàacaténátéwa, càita nacái iwàwacutácué wàyaca méetàuculé èeri mìnáná íiwitáise ícha. Càide iyúwaté Jesús yùuwichàanáwa wáichawalíná, càita nacái iwàwacutá wèepunícawa yáapicha, wàuwichàaca nacáiwa irípiná weebáidacáiná itàacái. ¹⁴ Chái èeri irícu canácata wàyacàle iyéerica càiripináta. Néese wèepunícawa wàacawa nérépiná yái yàcalé yàanèeripináca chènuníise áibaalípiná, yái Dios iyacàleca, wàlisài Jerusalén. ¹⁵ Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwali. Yái wàanáca cayábéeri Dios irí, yácata wàasu sacrificio wamàaquéerica Dios irí ofrenda iyú càide iyúwa iwàwacutáaná wamàacaca iríni wàacaténá icàaluíniná. ¡Iná wacàlidacué áibanái irí Dios iináwaná ìwali cayábéeri íiwitáise! ¹⁶ Picácué piméyáawa pimànica cayábéeri áibanái irí. Piyúudàacué áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái pìasu iyúwa casímáicáiná Dios iicaca wamàiníiná irí càiri sacrificio, wàacaténá icàaluíniná.

¹⁷ Peebáidacué natàacái níara picuèrinánáicuéca ancianonáica. Pimànicué nacái càide iyúwa náimáaná nacùacáinácué pía. Nawàwa nacùacuéca pía cayába náalíacáináwa iwàwacutá nacàlidaca naináwanáwa Dios irí càinácaalíté iyú nacùanácuéca pía. Peebáidacaalícué natàacái, yá casímáica náibaidaca Dios irí. Quéwa, càmicaalícué peebáida natàacái, yá achúmaca nawàwa náibaidacalé ìwalísewa, yá nacái Dios yùuwichàidapínácué píawa.

¹⁸ Pisutácué Dios ícha walípiná. Wáalíacawa wadéca wáalimáidaca wamànica cayábéeri càiripináta, íná càmita báí wía ìwalíise yái wamànírica. ¹⁹ Nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pisutáanápinácué Dios ícha nulípiná imàacáanápiná nuèpùacawa pìatalécué caquialéta.

Bendición y saludos finales

²⁰ Nusutácué Dios ícha pirípiná, yái imàaquéerica matuñbanáica wáiwitáise, yá nacái imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi ícha, yái Wacuèriná cachàinírica icuèrica wía cayába càide iyúwa pastor icùacaalí ipìrawa ovejanái. Dios icáucàidacaté Jesús, imàacaca nacái Wacuèrinápinácani Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná yéewa Wáiwacali Jesús íraná cawènica imànica yái wàlisài wawàsica Dios imànírica wáapicha icùanápiná wía càiripináta. ²¹ Yá nusutácué Dios ícha pirípinácué ichàiniadáanápínácué pía píalimácaténácué pimànica macái íiwitáaná cayábéerica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nusutáca Dios ícha nacái imàacáanápiná macáita wàyaca càide iyúwa iwàwáaná Jesucristo íiwitáise cachàiníiri iyú. ¡Wàacué cayábéeri Cristo irí, yái iyéerica cáimiétacanéeri iyú, icànéeri nacái mèlumèluíri iyú, icuèripiná nacái macáita càiripináta! Báisita, amén.

²² Píacué nuénánáica, nusutácué píicha píináidáanápinácuéwa cáalíacáiri iyú ìwali yái nùalàanácuéca pía cháí achúméerína cuyàluta irícu, nutànàacáináni nuchàiniadacaténácué piwàwa mamáalàacata. ²³ Nuwàwaca nucàlidacuéca nacái pirí wéenasàiri Timoteo iináwaná nadéca namàacaca yèepunícawa presoíyéi ibànaná ícha. Yàanàacaalí caquialéta nùatalé, yásí nutéca núapichawani, nupáchiacaténácué píawa.

²⁴ Nuwàwalícué macáita picuèrinánái ancianonái, macáita nacái níara Dios yàasu wenàiwica canánama. Níái Italia yàasu cáli néeséeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalícué pía.

²⁵ Nusutácué Dios ícha pirípinácué macáita imànínápinácué pirí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú.

SANTIAGO

Saludo

¹ Núa, Santiago, yái Dios yàasu wenàiwica íbaidéerica írípiná, Wáiwacali Jesucristo yàasu wenàiwicaca nacái núa. Nuwàwalicué pía, píacué doce namanùbaca Israel itaquénáinami nàawiría icàlèlièyécawa macái cáli íinata.

La sabiduría que viene de Dios

² Píacué nuénánaica, iwàwacutácué casíimáica piicáca yái piùwichàanácawa macái yùuwichàacáisi íiwitáaná iyú. ³ Píalíacáinácuéwa piùwichàacaalíwa Dios írípiná pee-báidacáiná Dios, yásí péewáidacuéwa piidenàcaténá yùuwichàacáisi matuìbanáiri iyú, cachàiníiri píiwitáise yáapichacuéwa. ⁴ Quéwa píalimáidacué piidenàca piùwichàanáwa mamáalàacata matuìbanáiri iyú cachàiníwanái cachàinícaténácué píiwitáise Dios ìwali. Yásí píalimácué pimànica macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁵ Aibacaalí péenácué càmiiri yáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná imànica ìy-acaténá machacàniiri iyú, yá iwàwacutá isutáca yáawawa Dios ícha imàacáanápíná cáalíacáicani, yásí Dios imàaca cáalíacáicani. Càmicáiná Dios imáisanìa wáicha wáalíacáica, néese imàacacué walí manuísíwatani, càmita nacái icuísa íchawa wía wasutácaalí ícha imàacáanápíná caalíacáica wía. ⁶ Quéwa iwàwacutá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali wasutácaalí ícha imàacáanápíná cáalíacáica wía. Cawinácaalí wenàiwica càmiirica manuí íináidaca iwàwawa Dios ìwali, càmita yáalimá yeebáida Dios tàì íiméeri iyú, néese iméeràacawa méetàuculé Dios ícha. Càcanide iyúwa màladàca manuíri úni ìwali, cáuli itéeri abéemàalé, néese yèepùacawa abéemàa iwéré àniwa. ⁷ Yái íináidéericawa càì, càmita Wáiwacali imàacapíná cáalíacáicani. ⁸ Càmita Dios imànìpiná írí cayábéeri yácáiná yái wenàiwica éeruírca íiwitáise íináidacawa abéeri wawàsi ìwali siùcatái, néese táwìchanáami íináidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, yá càmita yáalimá ìyaca machacàniiri iyú macái èeri imanùbaca.

⁹ Catúulécanácaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá casíimáica iwàwa Dioscáiná iicácani càiride iyúwa cáimiétacanéeri. ¹⁰ Càasucaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá nacái casíimáica iwàwa càmicáiná cayába Dios iicácani yàasu cawèniiri ìwalíise. Níacáiná macái càasuíyéi wenàiwicaca nadènàca maléena èeri nàyacaténá cháì èeri írìcu, càide iyúwa macái wenàiwica. Càica níade iyúwa íiwinási ibàlùacaalíwa masicái yèewi manacúalibàa, càmiirica ìya càiripínáta. Càita nacái càmita càasuíyéi idècunìawa cháì èeri írìcu càiripínáta. ¹¹ Eeri imusúacaalíwa, yá ùuleca máiní. Yá chuìca yái masicáica, néese íiwiná nacái icaláacawa. Yá imáalàacawa cayábéeri iicácanáwa. Càita nacái càasuíri yéetápináwa, idècunitàcá imànica ìyaca yàasu wawàsiwa yeedácaténá íríwa plata mamáalàacata.

Pruebas y tentaciones

¹² Aibaalí wawàwacaalí wamànica wabáyawanáwa, quéwa càmicaalí càì wamàni, yásí casíimáica wawàwa manuísíwata. Wadécanáami wásáidaca càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha, yásí Dios yàaca walí wacáuca càmiiri imáalàawa càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanéeri iyúni yàanápíná nacáuca càmiiri imáalàawa macáita cáininéeyéica iicáca Dios. ¹³ Piwàwacaalícué pimànica pibáyawanáwa, picácué píináidawa Dios yáalimáidáaná pía pimànínápinácué pibáyawanáwa. Canácatáita Dios iwàwa imànica ibáyawanáwa, càita nacái canácatáita yáalimáida wenàiwica namànínápiná nabáyawanáwa. ¹⁴ Néese píiwitáise báawéeri, yácata imáidéerica pía, yáalimáida nacái pía, néese idacùaca pía àta máiníataléta piwàwaca pimànica pibáyawanáwa. ¹⁵ Néese máiníacáiná piwàwaca pimànica pibáyawanáwa, íná pimànica pibáyawanáwa. Pimànicaalí piacawa pibáyawanáwa mamáalàacata àta péetáatalétawa, yásí piwàlùacawa írìculé yái yéetáicáisi càmiirica imáalàawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta.

¹⁶ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Picácué píima Dios idécasa itàanica pirí piwàwalicuise piwàwacaténásacué pimànica pibáyawanáwa. ¹⁷ Macáita yái cayábéerica wadènièrica, Dios yái iyéerica chènuniré, idéca imàacaca walíni, yái Wáaniri Dios idàbéericaté camalási chènuníiséeyéi, níái èeri, quéeri, dùlupùta nacái. Quéwa yái Wáaniri Dios camírita càide iyúwa èeri iyáaná, yái èeri iwènuéricawa yàacawa, camíri nacái icàna cayába càiripináta. Néese Wáaniri Dios canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. ¹⁸ Dios idéca yàaca wacáuca camíri imáalàawa weebáidacaalíté báisíri tàacáisi. Càité Dios imànica càide iyúwaté iwàwáaná, yéewanápiná Dios yéenibeca wía, cayábéeyéi áiba wawási íicha macáita Dios idàbéericaté cháí èeri írìcu.

La verdadera religión

¹⁹ Iná piwàwalicuise cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Macáitacué pía iwàwacutácué péemiaca cáalíacáiri iyúni áibanái itàanicaalícué píapicha, yéewáidacaalí nacáicué pía. Néese píináidacuéwa cayába ipíchawáise pitàanica. Picácué nacái calúa pía ráunamáita. ²⁰ Cawinácaalí calúerica íiwitáise, camita yáalimá imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. ²¹ Iná pimàacacué píichawa casaquèeri píiwitáisecawa, yá nacái pibáyawaná manuéricawa. Néese peebáidacué yái tàacáisi báisírica píiwitáise cayábéeri iyúwa, yái tàacáisi néewáidéericuécá iyú pía; peebáidacaalícué yái tàacásica, yásí Jesucristo iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

²² Báisita iwàwacutácué péemiaca yái tàacásica, quéwa péemiacaalícaíta meedáni, néese càmicaalícué pimàni càide iyúwa íimáaná, yá pichìwáidacáitacué píawawa meedá. Piyúunáidacuécá cayábaca Dios iicáca píiwitáise, quéwa báawaca iicácué píiwitáise. ²³ Aibacaalí yéemiacaíta Dios itàacái, néese camita imàni càide iyúwa íimáaná, càicanide iyúwa wenàiwica iicácaalí inàniwa chapúalículé. ²⁴ Yá iicáca yáawawa chapúalículé. Néese iwènúacanacáitawa chapúa íicha, yá íimáichaca caquialéta càinácaalí iicacánáwa, íná camita ichùnà yáawawa. ²⁵ Weebáidacaalí Dios itàacái cayábéeri, yásí Dios ichuìdaca wáicha wabáyawaná yéewanápiná camita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùulianá wía, Dios itàacáicáiná imáisaníaca wamànica wabáyawanáwa, quéwa yàalàaca wía wamànicaténá cayábéeri. Iná yéewa càmicaalí waimáicha Dios itàacái, wamànicaalí nacái càide iyúwa íimáaná, yá casímáica Dios imànica wawàwa ìwali yái wamànírica.

²⁶ Picàlidacaalícué piináwanáwa peebáidáanása Dios itàacái, quéwa camitacué píalimá picùaca pinùmawa ipíchaná pitàanica báawéeri iyú, yá pichìwáidacáitacué píawawa, canáca iwèni nacái yái picàlidáanáca peebáidáanáscué Dios itàacái. Piyúunáidacuécá cayábaca Dios iicáca píiwitáise, quéwa báawaca meedá iicácué píiwitáise. ²⁷ Piwàwacaalícué píasáidaca Wáaniri Dios írì peebáidáaná itàacái báisíri iyú, yá pimànicué cà: Piyúudàacué sùmanái canéeyéica isèená, nía nacái inanái inírimi yéetéeyéimicawa íicha ipíchaná nàuwichàacawa. Picácué nacái pimàni pibáyawanáwa càide iyúwa áibanái èeri mìnánái imàníiná.

2

Advertencia contra la discriminación

¹ Píacué nuénánáica, yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacái, yái cachàinírica íiwitáise, icànéerica mèlumèluíri iyú, yá nacái icuèrica macáita cáimietacanéeri iyú Dios yáapicha. Picácué piicá abéeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái íicha, néese cáininácué piicáca macái wenàiwica abédanamata. ² Piwacáidáyacatáicawa piacaténácué Dios icàaluíniná, néese áiba càasuíri iwàlùacaalíwa pèewiré idènièrica anillo oro yáawamíyéita, ibàlewa cawèníri nacái. Yáta nacái áiba catúulécanéeri iwàlùacaalíwa, idènièrica ibàlewa éewisàimi, báawéeri meedá. ³ Néese, camitacué pimàni cayábéeri, pitàidacaalícué cayábani yái idènièrica ibàlewa cayábéeri, yá nacái píimacuécá írì: “Píawinawa cháí cayábéeri yàalubáisi íinata”, quéwa píimacuécá catúulécanéeri írì: “Pibàlùawa alé, càmicaalí nacái piwàwa pibàlùacawa alé, yá píawinawa alé cáli íinata”, càicuécá pidéca píimaca. ⁴ Pimànicaalícué càiri báawéeri, yá pucháibacuécá

píiwitáise pìyaca, càmitacué cáininá piicáyacacawa abédanamata. Yá nacái pínáidacuécawa báawéeri iyú meedá, piicácáinácué càasuíri càiride iyúwa cayábéeri catúulécanéeri fícha.

⁵ Péemiácué cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Dios idéca yeedáca yàasunáipináwa níara iyéeyéica catúulécanéeri iyú cháí èeri irícu neebáidacaténá itàacái tàí íméeri iyú, yéewanápiná iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi fícha càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanéeri iyúni imàníinápiná nalí cayábéeri, macáita cáininéeyéica iicácani. ⁶ Iná, ¿cánácué máiní báawaca piicáca catúulécanéeyéi wenàiwica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni? ¿Cánácué pibáiniada nía? ¿Càmitasicué píalíawa càasuíyéi nàuwichàidacuéca pía, namànicué nacái pirí báawéeri needácaténácué píicha píasu ipíchanácué nacái pidèniaca yáí pimáapuèrica? Yá natécuéca pía yàcalé icuèrinánái yàatalé nacháawàacaténácué piináwaná ìwali càmicaalícué píalimá pipáyaidaca píichawa pimawèniacálecawa. ⁷ Níara càasuíyéica naicáaníca Jesucristo iquíniná, nataáníca nacái báawéeri iyú ìwali, yáí cayábéerica íiwitáise, cáimiétacanéeri nacái, yeedéericuéca pía yàasu wenàiwicanáipináwa.

⁸ Pimànipinácué cayábéeri pimànicaalícué machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulianácué pía, yáí ichùuliacanási cachàiniíríca náicha canánama íméerica: “Cáininá piicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, càita iwàwacutácué pimànica áibanái irí cayábéeri. ⁹ Quéwa càmicaalícué cáininá piicáca macái wenàiwica abédanamata, yá pimànicuéca píacawa pibáyawanáwa, cabáyawanácuéca pía nacái càmicáinácué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùulianá wía. ¹⁰ Cabáyawanácuéca pía, éwitacué pimànicaaná batéwa macáita iyúwa Dios ichùulianá, càicáanáta cabáyawanácuéca pía pimànicaalícué abéeri wawàsi cà míricué Dios iwàwa pimànica. Yá cabáyawanácuéca pía iyúwa wenàiwica imàníiyéica macái báawéeri íiwitáaná. ¹¹ Cabáyawanácuéca pía éwitacué pimànicaanáta abéeri wawàsi báawéeri, yácáiná abéericata yáí Diosca ichùulicàicaté wía cà míinápiná wamàni wabáyawanáwa macái íiwitáanáta. Dios ímaca: “Píca píimá áiba wenàiwica yáapícha cà míichúaca píinusíwa, cà míirica nacái pinírísíwa”, ímaca yáí Diosca. Càita nacái Dios ímaca: “Píca pinúa wenàiwica”, ímaca. Iná éwita càmicáanátacué píimá áiba yáapícha cà míichúaca píinusíwa, cà míirica nacái pinírísíwa, càicáanáta cabáyawanácuéca pía pinúacaalícué wenàiwica. Càmitacué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùulianá wía. ¹² Weebáidacaalí Dios itàacái, yásí iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi fíchawa. Dios icàlidápiná waináwaná ìwali, asáisi wamànicaalíte càide iyúwa itàacái ímáaná. Iná iwàwacutácué pitàaníca cáalíacáiri iyú, pìyacué nacái machacàníiri iyú Dios iicápiná. ¹³ Níacáiná cawinácaalí cà míiyéica iicá áibanái ipualé, càmitapíná Dios iicá napualé áibaalípiná yùuwichàidacaalí níawa, quéwa cawinácaalí iiquéeyéica áibanái ipualé, yásí Dios iicápiná napualé. Yá Dios iwasàapínáca níawa yàasu yùuwichàacáisi fíchawa.

Hechos y no palabras

¹⁴ Píacué nuénánáica, caná iwèni Dios iicáca yáí picàlidáanáca peebáidáanácué Dios càmicaalícué pimàni cayábéeri píasáidacaténácué peebáidaca Dios báisíiri iyú. Dios càmita iwasàapínácué píawa yàasu yùuwichàacáisi fíchawa píšana iyúwa meedá yáí càí píimacuéca. ¹⁵ Iyacaalícué pèewi asáli cà micaalí nacái inanái, yeebáidéeyéi Dios itàacái, canácaalí nabàlepíná, canácaalí nacái nayáapíná namáapuèrica yáta èerica, yá iwàwacutácué piyúudàaca nía. ¹⁶ Néese abéeri péenácué ímacaalí nalí: “Píacuéwa cayába píwalícué píbàlewa, píacué piyáaca nacái piyáacaléwa cadénama”, ímacaalí nalí quéwa càmita yàa nalí yáí namáapuèrica, yá canéerica iwèni meedá itàacái, càmicáiná itàacái iyúudàa nía. ¹⁷ Càita nacáicué pía: Báisícaalícué peebáidaca Dios, yá pimànipinácué áibanái irí cayábéeri. Càmicaalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú.

¹⁸ Quéwa cawàwanátacué piwàwaca píimaca nulí: “Abénaméeyéi yeebáidaca Dios báisíiri iyú, éwita càmicáanáta namàni áibanái irí cayábéeri. Aibanái càmita neebáida

Dios quéwa namànica áibanái irí cayábéeri”, càicué piwàwaca píimaca nulí cawàwanáta. Quéwa pidécuéca piwènúacawa. Càmitacué pínáidawa machacàníiri iyú. Càmicaalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá pidécuéca píasáidaca càmita peebáida Dios báisíiri iyú. Cawinácaalí yeebáidéerica Dios báisíiri iyú, yácata imàníirica áibanái irí cayábéeri. ¹⁹ Pidécuéca peebáidaca iyaca abéerita Dios. Yá cayábéeriquéi peebáidáanácuéca càì, quéwa macáì demonio neebáidaca nacáì iyaca abéerita Dios, yá natatácawa nacalùniwa náalíacáináwa Dios yùuwichàidáanápíná níawa. Iná peebáidacaalícáita iyaca abéerita Dios, càmitacué pimàni máiniiri cayábaca wawàsi demonionái íicha. ²⁰ Picácué máì-witáise pía. Iwàwacutácué píalíacawa, càmicaalícué pimàni cayábéeri áibanái irí, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú. ²¹ Mabáyawanácaté Dios iicáca wàawirimi Abraham ìwalíse yáì imàníirica càide iyúwaté Dios ichùulianáni. Dios isutácaté Abraham íicha inúanápiná ìiriwa, yáì Isaac, Dios iwàwacáináté yáalimáidaca iicáwa Abraham asáisi yeebáidacaalí Dios tàì íiméeri iyú. Yáté achúmaca Abraham inúaca ìiriwa iyúwa sacrificio Dios irípiná, quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ipíchanaté inúaca Isaac. Abraham yeebáidacaté Dios tàì íiméeri iyú, íná mabáyawanáca Dios iicácani. ²² Abraham yeebáidacaté Dios, imànicaté nacáì càide iyúwaté Dios ichùulianáni. Càité nacáì Abraham yásáidaca yeebáidacaté Dios tàì íiméeri iyú. ²³ Càité ichàbacatéwa càide iyúwaté áiba profeta itànàanáté Dios itàacáì íiméerica: “Abraham yeebáidacaté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicácani”, càì íimaca. Néese náimacaté Abraham ìwali Dios yàacawéerinácani, imànicáináté càide iyúwa Dios ichùulianáni.

²⁴ Iná píalíacuéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios tàì íiméeri iyú imànicaténá càide iyúwa Dios ichùulianáni, yácata Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú, ìwalíse yáì cayábéerica imàníirica, càmfírira abéta ìwalíse yáì yeebáidáanáca Dios. ²⁵ Càité nacáì úara Rahab, càmfíchúa israelita. Quéechatécáwa uimácaté asianái yáapicha plata ìwal-inápiná, quéwa uwènúadacaté úíwítáisewa Dios irípiná. Néese uyúudàacaté pucháiba wenàiwica israelitanái ibànuèyéicaté. Ubàaca nía nàuwidenái íichawa. Uyúudàaca nía nacáì namusúacaténáwa áiba àyapulicubàa báawéeyéi wenàiwica íicha. Ináté mabáyawanáca Dios iicáca úa. ²⁶ Péemíacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica iiná yéetánáwa idécanáami iwàwa cáuri yàacawa íicha, càita nacáì cawinácaalí íiméerica ìwaliwa yeebáidáanása Dios, quéwa càmita imàni cayábéeri áibanái irí, yá canéerica iwèni meedá yáì itàacáica iyúwa chéecáisimi, càmicáiná yeebáida Dios báisíiri iyú.

3

La lengua

¹ Píacué nuénánái, iwàwacutácué càmita manùbéeyéi péená nabàlùadaca níawawa néewáidacaténá wenàiwica. Cayábacué nuénánái ipíchanácué Dios yùuwichàidaca píawa. Píalíacuéwa Dios yùuwichàidáanápíná wíawa manuísíwata áibanái íicha, wía yéewáidéeyéica wenàiwica, càmicaalí wàya machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacáì íimáaná. ² Madécaná yàawiría macáita wía watàaníca càmfírira máini cáalíacáiri iyú. Càulenáca wacúaca wanùmawa ipíchaná watàaníca báawéeri iyú. Cawinácaalí càmfírira imàni ibáyawanáwa itàacáì iyúwa, yá béerica íiwitáise, yáaliéri nacáì icúaca yáawawa macáì cáalíacáiri iyú, ipíchaná imànica ibáyawanáwa. ³ Péemíacué comparación: Wachanàidaca achúméeri freno caballo inùmáliculé yéewanápiná caballo imànica càide iyúwa wawàwáaná. Càita wáalimá wawènúadáidaca manuíri caballo. ⁴ Càita nacáì nave manuínaméeyéi, lancha nacáiyéi yèeyéicawa manuíri úni yáacubàa cáuli iyú. Ewita manuínaméeyéicáaná nía, éwita nacáì cachàiniiri cáuli iwatàidacáaná nía nacáì, càicáaná yáì itéerica nave yáalimá iwènúadáidaca manuíri nave càide iyúwa iwàwáaná achúméeri téna nacáiri iyú. ⁵ Càita nacáì iyaca wanène; achúméeri wainá ìwalíiséericani yáì wanèneca, quéwa yáaliméeri imànica madécaná wawàsi, wáalimáicáiná wamànica wanène iyúwa cayábéeri manuí, báawéeri nacáì manuíta. Yáì wàasu tàacáisi imusuéerica wànuma irícuíse càicanide iyúwa achúméerína quichái idàbacaalí yeemáca manuíri ànalíma. Càmicaalí áiba ichacàidani, yásí quichái yeemáca ànalíma macáita.

Càita nacái wía, éwita achúmacáaníta yái wanèneca, càicáaníta yáalimá imànica áibanái irí báawéeri manuísíwata, càmicaalí wacúa wataàcáiwa ipíchaná wataànica báawéeri iyú. ⁶ Càica wàasu tàacáisi ìyacade iyúwa quichái wáalimácáiná wamànica máiní báawéeri áibanái irí wataàcái iyúwa, madécaná íiwitáaná báawéeri. Yái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wanùma irìcuíse, casacàaca imànica wáiwitáise macái. Satanás, yáara demonio íiwacalináca, yácata náiwacalica macáita wenàiwicaca itàaníyéica báawéeri iyú mamáalàacata. Wataànicaalí báawéeri iyú, yásí wataàcái báawéeri máiní báawaca imànica yàacawa macáita yái wamàníríca cháí èeri irìcu, càmita nacái wáalimá wàyaca casímáiri iyú áibanái yáapicha. ⁷ Wía èeri mìnánáca, wáalimá macàalunica wamànica madécaná íiwitáaná pírái, cuwèsiná nacái, cuipíranái nacái, àapínái nacái, áibanái cuwèesi nacái iyéeyéica manuírí úni yáaculé. Yá wáalimá wéewáidaca nía namànicaténá càide iyúwa wawàwáaná. ⁸ Quéwa canácata wenàiwica idéeri macàalunica imànica inènewa icùanápináni ipíchaná itàanica báawéeri iyú. Yái wataàcái báawéerica càmita quirínama iwàwa iyamáacawa. Càicanide iyúwa àapi iculále inuérica wenàiwica, wáalimácáiná wàuwichàidaca áibanái wenàiwica báawanama wataànicaalí báawéeri iyú nàwali. ⁹ Máiní éeruírí wáiwitáise: Wàaca cayábéeri Wáaniri Dios iríwa wanèe iyúwa. Néese wanèe iyúwa nacái wataànica báawéeri iyú áibanái wenàiwica ìwali, wacuísaca wáichawa nía nacái, níái wenàiwica Dios idàbéeyéica nàyacaténá càide iyúwa Dios inacáiyéi. ¹⁰ Abéerita wanùma irìcuíse imusúacawa cayábéeri tàacáisi Dios irí, báawéeri tàacáisi wenàiwicanái irí nacái. Píacué nuénánáca, càmita cayába wamàni càì. ¹¹ Péemiacué comparación: Canáca yéewaná ipísíri úni imusúacawa dápú néenibàa yáapichéi úni cayábéerica. ¹² Càita nacái higuera yéetaná càmita yáalimá yàaca walí olivo ìyacaná. Càmita yéewa uva yéetaná abéya nacáiri yàaca walí higo ìyacaná. Càmita yéewa puìwéeri dápú yàaca walí cayábéeri úni wàiréeripiná. Càita nacái càmita wáalimá wataànica báawéeri iyú báisícaalí cayábaca wáiwitáise wawàwalicuísewa.

La verdadera sabiduría

¹³ Báisícaalícué cáalíacáica pía, cáiwitáise nacái càide iyúwa picàlidáanacué pináwanáwa, néese piyacué machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué nacái cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha. Càita píalimácué píasáidaca cáalíacáicuéca pía báisíri iyú. ¹⁴ Quéwa máinícaalícué báawaca piicáca áibanái nàasu cawèníri ìwalíise, piwàwacaalícué nacái pichùuliaca áibanái canánama, iwàwacutácué càmita piyúnáidaca cáalíacáica pía áibanái íicha, néese píasáidacuéca càmitacué píalía báisíri tàacáisi. ¹⁵ Pimànicaalícué càì, yásí wáalíacawa píiwitáise píiméericuéca ìwali cáalíacáicasani càmíirita yái náalíacáica Dios imàaquéerica wenàiwica irí. Néeseacué cháí èeri irìcuíríca meedá yái píiwitáiseca càide iyúwa èeri mìnánái íináidáanáwa, Satanás ichùullacáiná náiwitáise. ¹⁶ Ata alénácaalí nàyaca wenàiwica báawéeyéica iicáca áibanái nàasu cawèníri ìwalíise, nía nacái iwàwéeyéica ichùuliaca áibanái canánama, yásí napéliaca níawáaca, namànica nacái macái íiwitáaná nabáyawanáwa. ¹⁷ Quéwa cawinácaalí idènièyéica yáalíacáica Dios néeséerica, yá wáalíacawa ráunamáita cawinácaalí nía, nàyacáiná machacàníri iyú náiwitáise masaquèeri yáapichawa. Masacàacáiná náiwitáise, íná yéewa nàyaca nacái matuñbanáiri iyú áibanái yáapicha. Càimíyéi nacái calúa íiwitáise, yéemièyéica áibanái irí cáalíacáiri iyú. Naicáca áibanái ipualé, yá nayúudàaca catúulécaneeyéi. Cayábaca naicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, natàanica machacàníri iyú, càmita nacái nachìwáida wenàiwica, néese namànica áibanái irí cayábéeri. ¹⁸ Wayúudàacaalí áibanái ìyáanápiná matuñbanáiri iyú náapichawáaca, yásí wía nacái wàyapíná matuñbanáiri iyú. Néese áibanái iicápiná càinácaalí wàyaca, yá nawàwápiná namànica cayábéeri nacái.

4

La amistad con el mundo

¹ Píacué judíoca, ¿cánácué pimàni ùwicái píipunitawáaca? ¿Cánácué nacái pipélica píapichawáaca? Nucàlidacué píriwani. Máinícué piwàwaca peedáca píriwa cawèníri

wawàsi casíimáicaténácué piwàwa, íná pipéliacuéca píapichawáaca. ² Piwàwacuéca peedáca piríwa cawèníiri wawàsi, néese càmicáinácué pidé peedácani, yásí pinúacuéca wenàiwica peedácaténá yàasumi. Yá báawacuéca piicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníiri ìwalíse, néese càmicáinácué píalimá peedáca piríwani, íná pimànicuéca ùwicái píipunitawáaca, pipéla nacái píapichawáaca peedácaténácué áibanái yàasu. Càmitacué pidé peedáca piríwani yáara piwàwéerica càmicáinácué pisutá Dios íchani. ³ Néese éwita pisutácanítacué Dios íchani, càmitacué yàa piríni, báawacáinácué píiwitáise pisutáca Dios íchani, písíimáidacaténácué píawawa meedá báawéeri iyú. ⁴ ¡Píacué wenàiwicaca iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha! ¿Càmitasicué píalíawa pidécuéca piùwide pimànica Dios, cáininácuéca piicáca èeri írìcuíyéi íiwitáise? Cawinácaalí iwàwéerica ìyaca càide iyúwa èeri írìcuíyéi íiwitáise ímáaná, idéca yùuwide imànica Dios. ⁵ Càmirica caná iwèni yái tàacásica áiba profeta itànèericaté Dios inùmalícué. Imaca: “Máini cáinináca Dios iicáca wía, íná càmita iwàwa wawènúadaca ícha wáiwitáisewa ipíchaná cáinináca waicáca Dios ícha áiba”, ímaca. ⁶ Quéwa Dios iyúudàaca wía cachàiníwanái mamáalàacata imànicaténácué walí cayábéeri mawèníiri iyú càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái bàaluité. Imacaté: “Dios yùuwideca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmitasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú nalí cawinácaali yáaliyéicawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía”, ímaca. ⁷ Iná pimàacacué Dios icùaca píiwitáise, pimànicaténácué càide iyúwa ímáaná. Pibàlùacuéwa tàì íméeri iyú Satanás ípunita, picácué peebá irí, yásí ipíacuécawa pícha. ⁸ Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, yá iicácuéca pipualé imànicaténácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú. ¡Píacué cabáyawanéeyéica, pimàacacué píchawa yái báawéerica pimàníricuéca! ¡Masacàacué pimànica piwàwawa pibáyawaná íchawa, yái píináidéericuécawa báawéeri iyú piwàwalícuéca, píacué pucháibéeyéica íiwitáiseca! Càmitacué píalimá cáinináca piicáca Dios cáininácaalícué piicáca èeri írìcuíyéi íiwitáise càmiyéica yáalía Dios ìwali. ⁹ ¡Pícháanícué ìwali yái báawéerica pimàníricuéca! ¡Picácué casíimáica piicáanica pibáyawaná ìwaliwa, néese pícháanícué ìwali! ¡Pimàacacué píchawa yái casíimáiná piwàwa pibáyawaná ìwaliwa, néese iwàwacutácué achúmaca piwàwa pibáyawaná ìwaliwa! ¹⁰ Picàlidacué píchawa yái báawéerica pimànírica Wáiwacali imàacacaténácué iwàwawa pibáyawaná ícha. Yásí imànicuéca pirí cayábéeri.

No juzgar al hermano

¹¹ Píacué nuénánáica, picácué pitàani báawéeri iyú pìwaliwáaca. Pitàanicaalícué báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali, càita nacái báawacaalícué piicácani ìwalíse yái imànírica, càmitacué pimàni iyúwa Dios ichùullaná cáinináanápínácué piicáyacacawa. Càmitacué piicáca Dios itàacái cáimiétaquéeri iyú, néese píasáidacuéca báawaca piicáca Dios itàacái càiride iyúwa wawàsi canéerica iwèni. Quéwa pimànicaalícué càì, yá píasáidacuéca piicáca píawawa càiride iyúwa cachàinírira Dios ícha, picàlidacáinácué càmitasa iwàwacutá pimànica càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. ¹² Iyaca abéerita Dios, yái imàaquéerica walí itàacáíwa. Piwàwalícué nacái yái Dios imàaquéerica walí itàacáíwa, yácata nacái yùuwichàidéeripináca báawéeyéi wenàiwica, iwasèeripiná nacái áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná canáca yéewanácué pitàanica báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali, abéericáináta Diosquéi yáaliéricawa wenàiwica íiwitáise.

Inseguridad del día de mañana

¹³ Siúcade péemiacué cayába píacué icàlidéeyéica càì: “Siúcade wàacawa áiba yàcalé írìculé, táwicha nacái. Yá wayamáapínacawa néenibàa abéeri camuí. Yá wamànipiná wàasu wawàsiwa weedácaténá walíwa plata mamáalàacata”, càicué píimaca. ¹⁴ ¡Picácué càì píimaca, càmicáinácué píalíawa càinápinácaalí pichàbàanápínáwa táwicha èeri! Canácata wéená ìyéeri càiripináta cháì èeri írìcu. Càide iyúwa waicácaalí samànéeri achúmasíwata, néese yáta canácani, càita nacái wàyaca cháì achúma èerínata. Càmita

wáalíwawa càicaalínápiná wéetáwa. ¹⁵ Iwàwacutácué càì píimaca: “Wáiwacali iwàwacalí wamànica càì, yásí wàyaca néenibàawa, wamànica nacái wawàsi”, càicué iwàwacutá píimaca. ¹⁶ Quéwa máinícué piwàwaca pitàanica canùmaséeri iyú, cachàinicáinácué piicáca píawawa. Báawaca meedá Dios iicáca yái cáimacáinácuéca piicáca píawawa. ¹⁷ Cawinácaalí yáaliérica càinácaalí iwàwacutáaná imànica cayábéeri, néese càmicaalí imàni càì, yá imànica ìyaca ibáyawanáwa.

5

Advertencias a los ricos

¹ ¡Péemíacué cayábani, píacué judío càasuíyéica càmiíyéica yeebáida Dios itàacái! ¡Píicháanícué, péemíanicawa nacái ìwali yái báawéeri yùuwichàacáisi yàanèeripinácué-cawa píwali! ² Yá báawapinácuéca píichani macáita píasu cawènírica. Cuwée iyáapinácuéca píicha pibàle cayábéerica. ³ Yá cayàmipinácuéca píichani macáita yái píasu oroca, plata nacái. Cayàmicaalípinácué píichani, yásí macáita náalíacuéca piináwaná ìwaliwa càmitacué piyúudàa catúulécaneéyeyí píasu plata iyúwa, yái plata cáininéericuéca piicáca. Yácué píasu cawèníri imáalàapinácuécawa píicha, néese piùwichàapinácuécawa cáiwíiri iyú. Pidécuéca píwacáidaca madécaná cawèníri píasupináwa maléena èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa. ⁴ Píasu plata yáasáidapíná cabáyawanácuéca píawa, yái plata càmiíricuéca píà wenàiwica irí íbaidéeyéicatécué pírí needácaténácué pírí pibànacale ìyacaná. Yái Wáiwacali cachàinírica náicha canánama, ichùulíerica nacái chènuníiseeyéi úwi, idéca yéemíaca catúulécaneéyeyí fícháanica irí, níai íbaidéeyéicuéca pírí, nacháawàanácué piináwaná ìwali, yá Wáiwacali yùuwichàidapinácué píawa. ⁵ Chái èeri irícu piyacuéca cayábéeri iyú, càasuíri iyú nacái. Pidèniacuéca macáita yái piwàwéerica casíimáicaténácué piwàwa. Pidécuéca piyáaca cadénama, yá walíibàacuéca píà càide iyúwa píraí walíibèeyéi nawalíibàidéeyéica cayábéeri yàacàsi iyú ipíchawáise nanúaca nía. ¡Yá máinícué mawiénica píasu èeri Dios yùuwichàidacatáipinácué píawa càide iyúwa natécaalí píraí nanúacatená nía! ⁶ Picàlidacuéca pichìwawa picháawàacatená mabayawanéeyeyí iináwaná ìwali, néese pinúacuéca nía, éwita càmicáanítacué napélia píà.

La paciencia y la oración

⁷ Quéwa, píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái, píideníacué piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta Wáiwacali yàanàacataléta. Péemíacué comparación: Yái ibànéerica ibànacalewa iwàwacutá icùaca mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta idàbacataléta unía yúuwàacawa. Néese iwàwacutá icùaca quiríta àta unía imáalàacatalétawa àniwa yeedácaténá bànacalé ìyacaná. ⁸ Càita nacái picùacué mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidacué tàì íiméeri iyú nacái mawiénicáiná Wáiwacali yéenáiwana yàanàanápiná.

⁹ Píacué nuénánáica, picácué pitàaní piríwáaca lúasi iyú, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca píawa. Yá mawiénica Dios yàasu èeri yùuwichàidáanápiná wenàiwica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi inùmálicu ipíchawáise iwàlùacawa. ¹⁰ Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piyaca càide iyúwa profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Wacuèriná Dios inùmálicuíse. Yáté nàuwichàacawa Dios irípiná neebáidacáinaté itàacái, quéwa nàideníacaté nàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. ¹¹ Wáalíacawa casíimáica nía siúcáisede bàaluitécáiná nàideníaca nàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú Dios irípiná. Píalíacuécawa Job iináwaná ìwali. Satanás yáalimáidacaté iicáwani cachàiníiri iyú. Ewitaté Job yùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta ìideníacaté yùuwichàanáwa mamáalàacata; càmitaté iwènúada íiwitáisewa Dios íicha. Píalíacué nacáiwa idécanáamité Job yùuwichàacawa manuísíwata, néeseté Wacuèriná Dios imànicaté irí cayábéeri manuísíwata, máinícáiná Dios iicáca wapualé, catúulécana nacái iicáca wía.

¹² Quéwa péemíacué cayábani nuénánái yái tàacáisi máinírica cachàini: Picácué píima “Báisi báisíwata, Dios yáaliéricawa”, picácué càì píima. Picácué nacái càì píima

capìraléeri cáli ípídená ìwali, cáli ípídená ìwali nacái, càinácaalí áiba wawàsi ípídená ìwali nacái. Píimacaalícué “Báisíta”, iwàwacutácué báisírica pitàacáica. Píimacaalícué “Càmíta”, iwàwacutácué báisírica pitàacáica. Picácué píima: “Báisi báisísíwata, Dios yáaliéricawa”, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca píawa.

¹³ Aibanáicaalí péenácué yùuwichàacawa, iwàwacutá nasutáca níawawa Dios ícha. Aibanáicaalí casímái iwàwa, iwàwacutá nacántàaca casímáiri iyú Dios irí nàacaténá irí cayábéeri. ¹⁴ Aibacaalí cáuláica, iwàwacutá imáidaca ancianonái, níara icuèyéica wenàiwica yebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá imáidaca nía nasutácaténá irí Dios, napusúacaténá nacái séenási ipùdàlicu idècunitàacá nasutáca irí Dios Wáiwacali ípídená ìwali. ¹⁵ Yá manuícaalí ancianonái ínáidaca iwàwawa Dios ìwali ichùnìanápíná cáuláiquéeri, náalíacáináwa Wáiwacali iwàwaca ichùnìaca cáuláiquéeri, yásí ichùnìacawa yái cáuláiquéerica, yá Wáiwacali yeedápináca íchani, yái uláicáica. Cáuláiquéeri imànicaalíté ibáyawanáwa, yásí Wáiwacali imàacaca iwàwawa ibáyawaná ícha. ¹⁶ Iná picàlidacué píichawa yái báawéerica pimàníricuécá piríwáaca, pisutáyacacuéwa píichawáaca pimàacáanápínácué piwàwawa ícha yái pibáyawanácuéca. Néese pisutácué pìwaliwáaca Dios ícha ichùnìanápínácué pía. Cayábacaalí wáiwitáise Dios ícápiná, wàyacaalí nacái machacàníiri iyú, néese wasutácaalí wíawawa Dios ícha, yásí Dios imànicuécá walí cayábéeri manuísíwata. ¹⁷ Pìwàwalicuécá càinácaalíté ìyáaná Dios yàasu profeta ípídenéericaté Elías. Yácata abéeri asiali wanacáiri, quéwa Elías isutácaté Dios manuísíwata ipíchanáté unía yúuwàacawa, yéewacaténáté báawéeyéi wenàiwica nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulìacawa. Yá máisiba camuí y medio canácaté unía; Dios imànicaté càide iyúwa Elías isutáaná ícha. ¹⁸ Néese Elías isutácaté Dios ícha àniwa unía yúuwàacaténáwa àniwa, yá yèepùaca unía yúuwàacawa àniwa cáli ìwali, yèepùaca bànacalé yàaca ìyacanáwa.

¹⁹ Píacué nuénánáica, áiba péenácué iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios itàacái ícha, néese piyúudàacaalícué iwènúadaca íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yá pimànicuécá piacawa cayábéeri manuísíwata. ²⁰ Péemíacuécá cayábani, cawinácaalí iwènúadéerica áiba wenàiwica ibáyawaná íchawa, idéca icùaca cabáyawanéeri ipíchaná yéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Yá nacái Dios imàacapíná iwàwawa ibáyawaná manuírí ícha.

1 SAN PEDRO

Saludo

¹ Núa Pedro abéeri apóstol Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái. Nutànàacué pirí cuyàluta piácué càmfíyéica ìya yàasu cáli íinatawa, ìyéeyéica Ponto yàasu cáli íinata, Galacia yàasu cáli íinata nacái, Capadocia yàasu cáli íinata nacái, Asia yàasu cáli íinata nacái, Bitinia yàasu cáli íinata nacái. ² Nutànàacué pirí cuyàluta, piácué Wáaniri Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicanáipináwa càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluité. Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo piwàwaliculécué masacàacaténacué imànica píi-witáise, yéewanápinacué píibaidaca abéerita Dios irípiná, pimànicaténacué nacái càide iyúwa ichùulianá. Jesucristo íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali yéetácaalítéwa píichawalínacué, piácué yeebáidéeyéica itàacái, íná Dios idéca imàacacué iwàwawa píbayawaná íicha. Nusutacué Dios íicha píirípinacué imànínápinacué pirí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata, imàacáanápinacué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Una vida de esperanza

³ Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica. Dios idéca iicáca wapualé manuísíwata, íná idéca iwàlisàidaca wáiwitáise wadèniacaténá wacáuca wàlisàíwa chènuníseérica. Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri Jesucristo imichàacáinatéwa yéetácaisi íicha. Íná yéewa manuíca wáináidaca wawàwawa idècunitàacá wacúaca Dios imànínápiná walí càide iyúwaté íimáaná. ⁴ Dios idéca iwàlisàidacuéca píi-witáise yàacaténacué pirí pìasu cawèníiripináwa chènuníseérica. Siúcáise de Dios icùaca ìyaca píirípinacué pìasu cawèníiri cayábéeri, càmfíríca yéewa áiba imáalàidacani càiripináta. ⁵ Peebáidacáinacué Dios itàacái, íná icùacuéca pía ichàini iyúwa, iwasàacaténacué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa èeri imáalàacaalípináwa, càide iyúwaté íináidáanáwa imànínápinacué pirí cayábéeri macáita naicápiná.

⁶ Íná yéewa casíimáicuéca piwàwa siúcáise de éwitàacáwa cawàwanáta iwàwacutacué piùwìchàacawa manuísíwata achúma èerínatàacá, manuíri yùuwichàacáisi iyú. ⁷ Péemíacué comparación: Nawasàaca oro ùuléri quichái iyú needácaténá íicha macái wawàsi casaquèeri yéewanápiná masacàasíwaca yái oroca, cawèníirica nacái, quírameníiri nacái. Càita nacái yái piùwìchàanacuécawa yáalimáidacué iicáwa pía píasáidacaténacué peebáidaca Jesucristo itàacái báisíiri iyú. Píidenìacaalícué piùwìchàanáwa matuíbanáiri iyú, yásí Dios iicácuéca peebáidáaná càiride iyúwa máiniiri cawènica macái oro íicha, orocáiná imáalàapínacáitawa meedá áiba èeriwa. Íná peebáidacaalícué Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, éwitacué piùwìchàacáanítawa, yá Dios icàlidapínacué píináwaná cayábéeri iyúwa, imàacapínacué nacái pìyaca cáimiétacanéeri iyú yáapícha, pícamaláná mèlumèluíri irìcuwa, Jesucristo yàacaalípináwa néese àniwa.

⁸ Cáininacuéca píicáca Jesucristo éwitacué càmicáanítàacáwa píde píicácani pítuí iyúwa. Càita nacái peebáidacuéca itàacái siúca, yái càmfírícuécáwaca píicá, íná yéewa píyanídacuécawa casíimáiri iyú manuísíwata Dioscáiná idéca isíimáidacuéca pía. Eeri mìnánáì càmita náalimá nacàlidacani natàacái iyúwa cánacué yéewaná casíimáica pía. ⁹ Peebáidacáinacué Jesucristo, íná idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

¹⁰ Bàaluité Dios yàasu profetanáì icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalícuíse néewáidacatéwa Dios itàacái ìwali cachàiníiri iyú náalíacaténáwa càinápinácaalíté iyú wenàiwicanáì yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yáté nacàlidaca Dios itàacái íiméerica Dios imànínápinátécué pirí cayábéeri mawèníiri iyú. ¹¹ Bàaluité Espíritu Santo, Cristo ibànùèrica, imàacacaté Dios yàasu profetanáì yáalíacawa Cristo yàanàanápináté, yùuwichàanápináté nacáíwa, ìyáanápináté nacái cáimiétacanéeri iyú chènuniré icamaláná mèlumèluíri irìcuwa Dios yáapícha icùacaténá macáita. Néese

profetanái néewáidacatéwa cachàiniiri iyú náalíacaténáwa cawinápinácaalí wenàiwicacani, yáí wenàiwica Dios imàaquéericaté nacàlidaca iináwaná ìwali ipíchawáiseté yàanàaca, càita nacáì càicaalínápinácaalíté yéenáíwaná yàanàaca. Néese profetanái náináidacatéwa mamáalàacata ìwali náalíacaténáwa càinácaalíté ímáaná yáí tàacáisi Espíritu Santo imàaquéericaté nalí. ¹² Quéwa Dios imàacacaté profetanái náalíacawa camínápináté nàasu èeri pinátani yáí tàacáisi Espíritu Santo imàaquéericaté nacàlidaca Dios inùmalicúise; néese Dios imàacacaté náalíacawa yàacaté nalí tàacáisi píripínacué iyéeyéipínacaté madécaná camuí náamiwáise. Pidécuéca péemiaca Dios yàasu apóstolnái icàlidáaná píri Cristo itàacái, ímérica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nacàlidacatécué píríni Espíritu Santo ichàini iyú, yáí Espíritu Cristo ibànùericà chènuníse. ¡Máini Dios yàasu ángelnái chènuníseeyéi nawàwaca náalíaca néemiaca càinácaalí iyú Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha!

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Iná pimichàidacué píiwitáisewa píináidacaténácuéwa cáalíacáiri iyú. Picácué picàma, néese piyacué cáimiétaquéri iyú, piicácaténácué píchawa cayába. Manúcué píináidaca piwàwawa Dios ìwali picúacaténácué matuíbanáiri iyú Dios imànínápinacué píri cayábéeri mawèniiri iyú Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. ¹⁴ Picácué pimàni pibáyawanáwa càide iyúwacué pimàníná bàaluité ipíchawáiseté píalíaca Dios ìwali. Néese peebáidacué Wáaniri Dios itàacái. ¹⁵ Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná yáí Diosca imáidéericuécá pía. ¹⁶ Càité nacáì profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité; Dios ímacaté: “Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná núa”, ímaca yáí Diosca.

¹⁷ Píalíacuéwa càmita Dios iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná càiride iyúwa cayábéeri áibanái ícha, néese yùuwichàidapíná canánama báawéeyéi, ìwalíse yáí báawéerica namàniirica. Iná píimacaalícué Dios ìwali Wáaniricani, yá iwàwacutácué píaca iyéininá mamáalàacata idècunitàacá piyacuéca cháì èeri irìcu. ¹⁸ Dioscáiná idéca iwasàacuécá pía ícha yáí píiwitáisemica canéerica iwèni, yáí píawirináimi íiwitáiseca. Píalíacuéwa máiníricaté cawènica Dios iríni yáí iwasàanacatécué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Càmitaté ipáyaidani oro iyú, càmita nacáì quírameníiri plata iyú, yáí wawàsi imáalèeripínacawa. ¹⁹ Néese Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa Cristo íiraná cawèniiri iyú, Cristo yéetácáinatéwa iyúwa sacrificio wáichawalíná. Bàaluité Dios ichùuliaca yàasu wenàiwica nanúanápináté cordero iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, yáí oveja wàlisàì cayábéeri, canéerita isacàa. Càita nacáì Cristo, yáí cayábéerica íiwitáise, mabáyawanéeri nacáì yéetacatéwa wáichawalíná yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. ²⁰ Bàaluitésíwata èeri ipíchawáiseté, yaté Dios íináidacawa ibànúnápináté Cristo yéetáanápináwa èeri mìnánái íchawalíná. Cristo idéca yàanàaca malééná èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, iyúudàacaténácué pía. ²¹ Cristo idéca imàacacué peebáidaca Dios itàacái, yáí Dios imichàidéericaté Cristo yéetácáisi ícha. Néeseté Dios imàacaca Cristo ìyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcuwa icúacaténá macáita. Càita peebáidacuéca Dios, picúacuécá piyaca nacáì Dios imànínápinacué píri cayábéeri.

²² Peebáidacuéca càide iyúwa ímáaná yáí tàacáisi báisíirica, íná Dios idéca masacàaca imànicuécá píiwitáise cáininácaténácué piicáca áibanái báisíiri iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, piicáanápinacué nía càiyéide iyúwa péenánaiwa Wáiwacali ìwalísená. Iná iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa mabáyawanéeri iyú, báisíiri iyú nacáì, macáitacué pichàini iyúwa. ²³ Dios idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise pidènicaténácué picáucawa chènuníseerica. Càmitacué Dios yàa picáuca imáalèeriwa càide iyúwacué pisèenáimi imànínáté cháì èeri irìcu. Néese yáí Dios cáurica, càníirica imáalàawa, idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise itàacái iyúwa, yáí tàacáisi peebáidéericuécá. ²⁴ Càité nacáì profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica:

“Càide iyúwa masicái idaluériwa imáalàacaalíwa ráunamáita, càide iyúwa nacái íiwichi yúuwàacaalíwa masicái íicha, càita nacái wía wenàiwicaca canánama: Ewita càasuíyéicaalí wía, cáalíacáiyéicaalí wía nacái, càicáaníta wàyacáita maléena èerita cháí èeri irìcu.

²⁵ Quéwa Wáiwacali itàacái iyaca càiripináta”, càité íimaca yái profetaca. Yái Wáiwacali itàacái, yácata tàacáisi nacàlidéericatécué pirí píalíacaténácuéwa Jesucristo iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

2

¹ Iná piúcacué píichawa píiwitáise báawéerimiwa macái íiwitáaná, macái chìwái nacái, macái nacái pucháibáanacué píiwitáiseca, yá nacái macái báawáanacué piicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíse, yá nacái macái báawéeri tàacáisi íiwitáaná picàlidéericuécá áibanái ìwali. ² Péemiacué comparación: Máiní quèrasìinái icutáca ìnisi yáawamita nachàiniadacaténá naináwa. Càita nacái iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali cachàiníiri iyú, yái machìwéeri tàacáisica, pichàiniadacaténácué píiwitáisewa Dios ìwali, àta Jesucristo yàanàacataléta iwasàacaténácué pía macái báawéeri íicha. ³ Càita iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali píalíacáinácuéwa báisíiri iyúcani Wáiwacali iicáca wapualé manuísíwata.

Cristo, la piedra viva

⁴ Abédanamacué pimànica píiwitáisewa Wáiwacali yáapicha mamáalàacata. Péemiacué comparación: Aibanái imàníiyéicaté íba icapèená, náucacaté náichawa abéeri íba canácáinaté iwèni naicácani. Càita nacái abénaméeyéi èeri mìnanaí caná iwèni naicáca Wáiwacali, quéwa Dios idéca ibàlùadacani iyúwa abéeri cachàiníiri náicha canánama. Yái Wáiwacali, càicanide iyúwa manuíri íba cáuri Wáiwacali yàacáiná wacáuca càníiri imáalàawa. ⁵ Píacatacué càiyéide iyúwa cáuyéi íba, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios idéca ìwacáidacuéca pía irípináwa. Càicuécá píade iyúwa manuíri templo cayábéeri, Dios imàníirica icapèepináwa, Espíritu Santo ìyacaténá irìcu. Dios idéca masacàaca imànicuécá píiwitáise píibaidacaténácué abéerita irípiná càide iyúwa sacerdotenái mabáyawanéeyéi, isutéeyéica Dios íicha áibanái irípiná, pimànicaténácué nalí cayábéeri nacái, pimàacacaténácué nacái píawawa Dios irí, píacaténácué irí cayábéeri nacái. Yácata sacrificio Dios iwàwéericuécá pimànica irípiná píiwitáise cayábéeri yáapichawa. Yá casíimáipínácué Dios iicáca píasu sacrificio píyacáinácué abédanamata Jesucristo yáapicha, yái yéetéericatécué píichawalíná píbayawaná ìwalíise. ⁶ Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi bàaluité Dios inùmalicuíse. Dios íimacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuíri idàbacaténá imànica capíi dàalanama, càita nacái nubànùapíná israelitanái iríwa nacuèrinápiná, níái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí íipidenéeri Sión. Máiní cayábéeri íiwitáise yái nacuèrinápináca nubànùeripínáca nalíwa, máiní nacái nùasu wenàiwicanái iwàwacutácani. Càicanide iyúwa cayábéeri íba manuíri, máiníiri iwàwacutáca nacái capíi irípiná, yái íba wenàiwica needéerica nadàbacaténá namànica capíi. Cawinácaalí yeebáidéeyéipínáca itàacái, yái nacuèrináca, càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalísewa, numànipínáciná nalíwa macáita càide iyúwaté núumáaná nalí”,

càité íimaca yái Diosca.

⁷ Máinícué cawènica pirí yái íbaca, yái Jesucristoca, píacué yeebáidéeyéica itàacái, quéwa Dios imànipíná cachàiníiri iyú áibanái irí càníiyéica yeebáida Jesucristo itàacái càide iyúwa yàasu profetanái itànàaná Dios itàacái bàaluité. Náimaca:

“Níái imàníiyéicaté íba icapèená, náucacaté náichawa abéeri íba, canácáinaté iwèni naicácani. Quéwa siúcade máiníiri iwàwacutáca capíi irípiná yái íba náuquéer-icaté”,

íimacaté yái profetaca icàlidacaténáté Jesucristo iináwaná. ⁸ Càita nacái áiba profeta itànàacaté Dios itàacái Jesucristo ìwali. Iimacaté:

“Aibanái càmítapiná neebáida itàacái, calúapiná nacái naicácani”,
cài íimaca yái tàacáisica. Siuca báawaca naicáca Jesucristo càmícáiná neebáida Dios itàacái. Yá Dios yùuwichàidapiná níawa càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluité.

⁹ Quéwa Dios idéca yeedácuéca pía yéenibepináwa, íná yéewa càicuéca píade iyúwa abéeri wenàiwica yàawiría. Wacuèriná Dios idéca imàacacué pía sacerdotenáipiná, píibaidacaténácué írípíná, pisutácaténá Dios íicha wenàiwicanái írípíná, pìacaténácué nacái cayábéeri Wacuèriná Dios íríwa. Càicuéca píade iyúwa abéeri cáli néeséeyéi mabáyawanéeyéica, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa íbaidéeyéipiná abéerita Dios írípíná. Càita Dios idéca imànicuéca pírí yéewanápinácué picàlidaca iináwaná ìwali idéca imànica madécaná cayábéeri ichàini manuírí iyúwa, yái Dios imáidéericatécué pía catéeri íicha, yái píbáyawanáca pimàníiricatécué càmicaalíté píalía Dios ìwali. Dios idéca imáidacuéca pía amalácaténácué imànica píiwitáise yéewanápinácué pìyaca Dios icamalá írìcu, náapicha macáita yáaliyéyéica Dios ìwali. ¹⁰ Bàaluité pìyacuéca càide iyúwa canéeyéi yàawiría, quéwa siúcade Dios icuèyéicuéca pía. Bàaluité càmítacué píalíawa Dios iicáca pipualé, quéwa siúcáisede píalíacuéwa Dios iicáca pipualé manuísíwata.

Vivan para servir a Dios

¹¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata píicáanápinácué píawa iyúwa wenàiwica yèepuníyécawa déeculé yàasu cáli íichawa, idècunitàacá pìyacuéca cháí èeri írìcu, yácáinácué pìasu cáli ìyaca chènuniré. Picácué pimàni báawéeri càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná, yái píiwitáise imàníir-icuéca ùwicái píipunita, ipíchanácué pícaláacawa Dios íicha. ¹² Pìyacué machacàníri iyú cháí èeri írìcu yéewanápiná áibanái càmíiyéica yeebáida Dios naicáca yái cayábéerica pimàníiricuéca. Siuca natàanícué píwali báawéeri iyú càide iyúwacué pídéca nacái-caalícué pimànica píbáyawanáwatá. Quéwa pimànicaalícué cayábéeri siúcade, yásí áibaalípiná nàapínáca Dios írí cayábéeriwa Dios yéemìacaalípiná èeri mìnánái iináwaná ìwali càníacaalíté namàníirica, càníacaalíté nacái nàyaca.

¹³ Pimànicué càide iyúwa nachùullianácué pía, macáita icuèyéicuéca pìasu cáli, píasáidacaténácué cayábéeri íiwitáise yái Wáiwacalica. Peebácué itàacái yái náiwacalínáca icuèricuéca pìasu cáli. ¹⁴ Pimànicué càide iyúwa nachùullianácué pía, níara gobernadoriná náiwacalínáca ibànuèyéicuéca píatalé nacapèedáidacaténá báawéeyéi íi-witáise, namànicaténá nacái áibanái írí cáimiétaquéri iyú, cawinácaalí imàníiyéica cayábéeri. ¹⁵ Dios iwàwacáinácué pimànica cayábéeri, yéewanápinácué càmíta náalimá nacháawàaca píináwaná ìwali, áibanái máiwitáiséeyéica càmíiyéica iwàwa yáalíacawa.

¹⁶ Báisíta pídeníacué abéerita Píiwacaliwa chènuníiséerica, yái iwasèericatécué pía báawéeri íicha. Quéwa càmíta Wáiwacali iwasàacué pía pimànicaténácué píbáyawanáwa meedá. Néese pimànicué abéerita càide iyúwa Dios ichùullianá, yàasu wenàiwicacáinácué pía. ¹⁷ Píicácué macái wenàiwica cáimiétaquéri iyú. Cáininácué píicáca macái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níacáinácué péenánáca níá Wáiwacali ìwalíisená. Píacué Dios icàaluíniná. Píacué nacái íimíétacaná yái wenàiwica icuèricuéca pìasu cáli.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íbaidéeyéica mawèníri iyú. Peebáidacué píiwacali itàacáiwa cáimiétaquéri iyú, càmíta abéeta níái ichùulièyéicuéca pía éeréeri iyú, néese níá nacái báawéeyéica íiwitáise, imàníiyéicuéca pírí báawéeri. ¹⁹ Cayábaca Dios iwàwa iicáca píideníacuéca yùuwichàacáisi matuíbanáiri iyú mabáyawanácaalícué pía, píùwichàacaalícuéwa càì písiimáidacaténá Dios. ²⁰ Quéwa pimànicaalícué píbáyawanáwa, néese píideníacaalícué píùwichàanáwa matuíbanáiri iyú nàuwichàidacaalícué pía, néese càmítacué cawèni Dios iicáca píùwichàanáwa, cabáyawanácainácué pía meedá. Quéwa nàuwichàidacaalícué pía ìwalíise yái cayábéerica pimàníirica,

néese piideniacaalícué piùwichàanáwa matuñbanáiri iyú, yásí cawènica Dios iicácué piùwichàanácawa. ²¹ Yácaíná Dios imáidacatécué pía piideniacaténácué piùwichàanáwa matuñbanáiri iyú nàuwichàidacaalícué pía ìwalíise yái cayábéerica pimànírica. Cristo yùuwichàacáinátéwa píchawalínácué yáasáidacaténácué pirí iwàwacutácué pimànica càide iyúwaté Cristo imàníná. ²² Canácatáita Cristo imànité ibáyawanáwa, canásíwata. Càmitaté ichìwáida wenàiwica, ibatàa abéeripináta. ²³ Nacuísacaté náichawani báawéeri iyú, quéwa càmitaté itàani báawéeri iyú nalí. Nàuwichàidacaté Cristo, quéwa canátaté ibáulianá nía. Néese imàacacaté yáawawa Dios irí mamáalàacata, yái yùuwichàidéeripináca báawéeyéi wenàiwica machacàníri iyú. ²⁴ Cristocata yái itéericaté ìwaliwa wabáyawaná yùuwichàanápínátéwa wabáyawaná ìwalíise iiná iyúwa cruz ìwali. Yáté Cristo yéetácatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, yéewanápiná wamàacaca wáichawa yái báawéerica wamànírica. Càité Cristo yéetácawa yéewanápiná wàyaca machacàníri iyú Dios iicápiná. Nacapèedáidacaté Cristo cabèesi iyú báawanama ipíchawáiseté natàtàacani cruz ìwali. Inácué Cristo icháuná ìwalíise idéca píiwitáise ichùnìacawa pibáyawaná íchacuéwa. ²⁵ Quéechatécáwa piméeràacatécuéwa méetàuculé Dios ícha càide iyúwa ovejanái iméeràacaalíwa canéeyéica icuèriná. Quéwa pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa Cristo irípiná yái icuèricuéca píiwitáise cáininéeri iyú càide iyúwa pastor icuacaalí yàasu ovejanáwa.

3

Cómo deben vivir los casados

¹⁻² Càita nacái píacué inanái canìríyéica, pimànicué càide iyúwa pinìri iwàwáaná. Yásí níara abénaméeyéi càmiyéicataacáwa yeebáida Jesucristo itàacái nawènúadapiná irí náiwitáisewa, éwitacué càmicáaníta píalaa nía báawanama, naicácaíná pimànicuéca cayábéeri, piyacaalícué machacàníri iyú nacái pinìri yáapichawa piacaténácué ím-íétacaná càide iyúwa Dios ichùulianácué pía. ³ Píacué inanái canìríyéica, picácué máini píináidáanícawa ìwali càinacaalícué iicacánáwa. Picácué máini pichùnìaca píiwita ibáináwa cawèníri iyú. Càita nacái picácué máini picuada píwaliwa oroíri tùliquichi cawènírica. Picácué nacái máini picutáca pibálepínáwa máiníri cawènica. ⁴ Néese pichùnìacué cayába píiwitáisewa piwàwalícuésewa. Picácué cachàini piicáca píawawa áibanái ícha, néese pimànicué áibanái irí éeréeri iyú. Yásí casíimáicué Dios iicáca píiwitáise càiride iyúwa wawási cayábéeri iicacánáwa, càníri imáalàawa. ⁵ Càité nacái inanái namànica bàaluité, Dios yàasu wenàiwicaca. Nachùnìacaté náiwitáisewa cayábéeri iyú nawàwalícuésewa bàaluité, yáté cawènica Dios iicáca náiwitáise. Manuícaté náináidaca nawàwawa Dios ìwali imànínapínáté nalí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná nalí. Namànicaté nacái càide iyúwa nàacawéeri iwàwáaná. ⁶ Càité Sara imànica, úái Abraham ínuca. Umànicaté càide iyúwa Abraham iwàwáaná. Yáté úumaca ìwali “núiwacalí”. Yá càicuéca píade iyúwa Sara ídunái pimànicaalícué cayábéeri piacawéeri iríwa, càmicaalí nacái cáalu píacué.

⁷ Càita nacái píacué asíanái cáinuíyéica. Píyacué píinu yáapichawa cáalíacáiri iyú. Peedácué úasupiná piacaténácué uímiétacaná. Pimànicué càì ulí cayábéeri cáalíacáiri iyú càmicáiná cachàini úa càide iyúwacué cachàiníná pía. Píacué uímiétacaná nacái Dioscáiná idéca imànica ulí cayábéeri mawèníri iyú yàacaténá ucáuca càníri imáalàawa càide iyúwa imànínacué pirí. Píacué uímiétacaná yéewanápiná Dios yeebácuéca pirí pisutáanácué ícha.

Los que sufren por hacer el bien

⁸ Siúcade péemíacué cayába, macáitacué pía. Abédanamacué pimànica píiwitáisewa píapichawáaca, piicáyacacaténácuéwa catúulécaneeri iyú, cáininéeri iyú nacái, abémisanacáinácué pía Wáiwacalí ìwalíisená. Piicácué pipualéwáaca. Picácué cáimacái piicáca píawawa áibanái ícha. ⁹ Picácué pimàni irí báawéeri cawinácaalí imàníricuéca pirí báawéeri. Picácué nacái picuísani éwita icuísacaalícué pía. Néese

pitàanicué irí cayábéeri iyú, pimànicué irí cayábéeri nacái, Dioscáiná imáidacatécué pía imànicaténacué pirí cayábéeri. ¹⁰ Càité áiba profeta idéca itànàaca Dios itàacái:

“Piwàwacaalí pìyaca manùba èeri casímáiri iyú, yá iwàwacutá picùaca pinènewa pitàanicáicha báawéeri tàacáisi, picùaca nacái pinùmawa ipíchaná picàlidaca pichìwawa.

¹¹ Piwènúada píiwitáisewa báawéeri íicha, yá pimàni cayábéeri. Píalimáida macái pichàini iyúwa pìyacaténá matuñbanáiri iyú áibanái yáapicha; picácué pipélia nía.

¹² Yácáiná Wacuèriná Dios icùaca wenàiwica ìyèeyéica machacàníiri iyú Dios iicápiná, yeebá nacái nasutáaná íicha; quéwa Dios yùuwideca imànica wenàiwica imàníiyéica ibáyawanáwa”,

íimaca yái Dios itàacáica.

¹³ Batéwa macái wenàiwica cayába naicápinacué píawa pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, yá càmítacué nàuwichàida píawa. ¹⁴ Quéwa éwita nàuwichàidacaalí píawa ìwaliise yái cayábéerica pimàníiricuéca, càicáaníta Dios imànipinacué pirí cayábéeri. Picácué cáalu pía piùwidenái íichawa. Picácué nacái achúma píináidacawa piwàwawa. ¹⁵ Néese piàcué Píiwacali Cristo icàaluínináwa macái piwàwalícuéca. Aibanáicaalícué isutá yéemíawa pía càinácaalí peebáidéerica, yá picàlidacué nalí Jesucristo iináwaná, yái peebáidéericuéca itàacái. Picàlidacué nalíni cáimiétaquéeri iyú, éeréeri iyú nacái. ¹⁶ Pimànicué cayábéeri, yéewanápiná áibanái itànícaalícué pìwali báawéeri iyú peebáidacáinacué Cristo itàacái, yásí báica nía natàacái báawéeri ìwaliwa, pimànícáinacué abéerita yái cayábéerica.

¹⁷ Pimànicaalícué píbayawanáwa, yásí piùwichàapinacuéwa píbayawaná ichùuliacawa. Quéwa caná iwèni Dios iicá yái piùwichàanacuécawa cabáyawanácáinacué pía meedá. Quéwa Dios imàacacaalícué áibanái yùuwichàidaca pía ìwaliise yái cayábéerica pimàníiricuéca, yásí máini cawènica Dios iicácuéca piùwichàanáwa, càmícáinacué cabáyawaná pía. ¹⁸ Yácáiná Cristo nacái yùuwichàacatéwa mabayawanéeri iyú. Cristo yéetacatéwa wáichawalíná wabayawaná ìwaliise, abé yàawiríata, néese càmita quirínama yéetacawa. Cayábéericaté íiwitáise yái Cristoca, quéwa càicáaníta yùuwichàacatéwa wáichawalíná, wía báawanaméeyéica itecaténá wía Dios yàatalé, yéewanápiná nacái cayábaca wáapicha Dios. Yéetacatéwa càide iyúwa wenàiwica, quéwa cáucaté iwàwa cáuri mamáalàacata. ¹⁹ Néese idécanáamité Cristo yéetacawa, yaté yàacawa iwàwa cáuri iyú yàacaténaté iicáca infierno iriculé icàlidacaténaté nalí tàacáisi, níara yéetéyémicawa báawéeyéica íiwitáise nadacuèyéica presoíri iyú. ²⁰ Níacata càmíiyéicaté yeebáida Dios itàacái bàaluité Noé yàasu èerimité. Idècunitàacá Noé imànicaté arca, yái manuíri lancha nacáirica, yaté Dios idècuníacawa quiríta nawènúadacaténaté náiwitáisewa báawéeri íicha, níara èeri mìnanáica. Ochocaté namanùbaca níái Noenáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nawàlucacaténatéwa arca iriculé, yá cáucaté nía manuíri yéesacái íicha, inuéricaté áibanái èeri mìnanáica canánama. ²¹ Yái yéesacái íimáanáca càicanide iyúwa wabautizáanáwa úni yáaculé, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càide iyúwaté arca iwasàanaté Noénái úni yéesacái íicha, càita nacái Jesucristo iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha weebáidacaalí Jesucristo itàacái wabautizacaténáwa úni yáaculé. Jesucristo yáalimá iwasàaca wía imichàacáinatéwa yéetacáisi íicha. Yái wabautizáanáca, càmita íimáaná wàapídacáita wáichawa meedá, néese íimáanáca wasutáca Dios íicha wawàsi imàcáanápiná iwàwawa wabayawaná íicha, ichàiniadacaténá wía nacái yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú Dios iicápiná. ²² Jesucristo imichàacatéwa chènuniré, yá ìyaca siúcáisede Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha, macáita ángelnái, macáita demonio íiwacanánái nacái icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiseyéi, cháí èeri irícu nacái.

¹ Cristo yùuwichàacatéwa iiná iyúwa, íná càita nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa yéewanápinácué màulenáca pía piùwichàacatenáwa Cristo irípiná matuíbanáiri iyú. Wàuwichàacaalíwa wainá iyúwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, yásí chuìca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéerica. ² Néese idècunitàacá piyacuéca cháí èeri irìcu, yá pimànipinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmfiritacué càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná. ³ Bàaluité piúccatécúé madécaná èeri pimànicaténácué càide iyúwa èeri mìnaná imàníná càmfíyéica yeebáida Dios itàacái. Pimànicatécúé báawéeri macái íiwitáaná mamáalàacata mabáiníiri iyú áibanái yàacuése. Pimànicatécúé nacái piiná iyúwa yái càmfírca Dios ibatàa wenàiwica imànica. Picàmacatécúé nacái manuíri fiesta irìcu, piyáacaalítécúé piyáacaléwa manuí máiwitáiséeri iyú áibanái yáapicha icàméeyéicué píapicha báawanama, imàníyécátécúé píapicha nacái máiní báawéeri wawàsi nainá iyúwa piacaténácué ídolo icàaluíniná, níái cuwáiná yéenáiwaná. ⁴ Siúcacué piacawéeyéiná bàaluisàna náináidacawa naicáidacuéca pírí, natàanicué nacái piwali báawéeri iyú càmicáinácué quirínama piacawéeridaca nía namànicaalí nabáyawanáwa manuísíwata máaléquéeri iyú. ⁵ Quéwa áiba èeriwa iwàwacutápiná nabàlùacawa Dios ípunita, yái Dios icàlidéeripiná iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulìacawa, macáita báawéeyéi, níái cáuyéicáwaca, nía nacái yéteyémicawa. ⁶ Níái yéteyémicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái cháí èeri irìcu néemícaté yái cayábéeri tàacáisica yéewanápinaté nadèniaca nacáucawa càmfíri imáalàawa Dios yáapicha, éwitaté iwàwacutácaníta néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnaná.

⁷ Siúca mawiénicani yái èeri imáalàanápináwaca. Iná picùacué píawawa cayába pisutátaténácué píawawa Dios íicha cáimiétaquéeri iyú iyúwa cáaliacáiyéi. ⁸ Máiní iwàwacutácué cáinínaca piicáyacacawa. Cáinínacaalí waicáca áibanái, yásí wamàacaca wawàwawa nabáyawaná íicha, càinácaalí báawéerica namàníirica walí, yéewanápiná nacái Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha. ⁹ Peedácué píataléwa áibanái wenàiwica casímáiri iyú, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué calúa pía ìwalíise, néese piyúudàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nèepunícaalíwa déeculé nacapèe íichawa. ¹⁰ Dios idéca imàacacué pírí chàinisi abéechúanaméeri iyú pimànicaténácué píibaidacaléwa Dios irípiná. Dios imàacacué pírí piasu cawèníiri nacái, càide iyúwa iwàwáanácué imàacaca píriní, yéewanápinácué piyúudàayacacawa. Iná pimànicué cayábéeri píriwáaca càide iyúwa Dios ichàiniadáanácué pía. ¹¹ Picàlidacaalícué Dios itàacái, picàlidacué nalíni càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. Piyúudàacaalícué áibanái, piyúudàacué nía càide iyúwa Dios imàacáanácué pírí chàinisi. Càinácaalícué pimàni, pimànicué macáita machacàníiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái yéewanápiná áibanái wenàiwica neebáidaca Jesucristo itàacái nàacaténá Dios irí cayábéeri. Jesucristo icùapiná macáita càiripináta íiwitáise cachàiníiri iyúwa, icànéerica mèlumèlúiri iyú chènuniré. Báisita, amén.

Sufrir como cristianos

¹² Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Manuíri yùuwichàacáisi idéca yàanàaca píwalicué. Picácué píináidawa manuísíwata piicáca yái manuíri yùuwichàacáisica yáalimáidéericuéca iicáwa pía càide iyúwa quichái masacàacaalí imànica oro, yásáidacaténá asáisi báisícaalícué peebáida Cristo. Picácué píináidawa càmfíinápinácué iwàwacutá piùwichàacawa. ¹³ Néese casímáicué piwàwa manuísíwata píalimáicáinácué píideniaca piùwichàanáwa Cristo irípiná càide iyúwa Cristo ìideniánaté yùuwichàanáwa, yéewanápinácué piyanídacawa cachàiníwanái Cristo yàanàacaalípiná cachàiníiri iyú, icamaláná mèlumèlúiri irìcuwa, icùacaténá macáita íiwitáise cachàiníiri iyúwa. ¹⁴ Casímáipinácué piwàwa áibanái itàanícaalícué piwali báawéeri iyú ìwalíise yái peebáidáanácuéca Cristo itàacái. Yá casímáipinácué piwàwa yácáiná Espíritu Santo yàacawéeridacuéca pía mamáalàacata icùacaténácué píiwitáise Dios ichàini manuíri iyú. ¹⁵ Càmita nutàaní yùuwichàacáisi ìwali yàanèerica èeri mìnaná ìwali inuéyéica wenàiwica, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái imàníyéica báawéeri áibanái irí; nía

nacái máiníyéica iwàwaca isutáca yéemìawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali. ¹⁶ Quéwa piùwichàacaalícuéwa ìwalíse yái peebáidáanácúéca Cristo itàacái, picácué báí pía ìwalíse, néese pía Dios irí cayábéeri náalíacáinácúé pìwali Cristo yàasu wenàiwicaca pía.

¹⁷ Idéca yàanàaca nàasu èeri Dios idàbacatáipináta yùuwichàidaca èeri mìnánái nabáyawaná ìwalíse. Quéechacáwa Dios yùuwichàida wía siùca, wía Dios yéenibeca. Dios idéca idàbaca imàacaca wàuwichàacawa càide iyúwa wenàiwica icapèedáidacaalí yéenibewa, íná yéewa wáalíacawa máinípiná cachàiníwanái Dios yùuwichàidaca èeri mìnánái manuísíwata, cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios itàacái. ¹⁸ Iwàwacutá wàuwichàacawa manuísíwata cháí èeri irícu, éwita Dios yàasu wenàiwicacáaníta wía, Dios yéewáidacáiná wía yùuwichàacáisi iyú àta wàacatalétawa èeri íicha. Iná wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná cabáyawanéeyéi wenàiwica càiripináta, cawinácaalí nacái báawéeyéica iicá Dios. ¹⁹ Iná wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios iwàwacaalí wàuwichàacawa Cristo irípiná, yá iwàwacutá wamànica cayábéeri mamáalàacata, wamàacacué nacái wíawawa Dios icáapi irículé icùacaténá wía, yái Dios idàbéericaté wía, imàníiripináta nacái walí càide iyúwaté íimáaná.

5

Consejos para los creyentes

¹ Siùcade nuwàwaca nùalàacuéca pía píacué ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. Ancianoca núa nacái càide iyúwacué pía. Nuicácaté Cristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yá nucàlidaca iináwaná ìwali. Néese Cristo yàanàapínácaalí àniwa icamaláná mèlumèlúiri irícuwa, yásí wàyapíná Cristo yáapicha cáimiétacanéri iyú, wacùacaténá yáapicha macáita.

² Píacué ancianoca, picùacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níara wenàiwica Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Péewáidacué nía, picùacué nía cáininéri iyú càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáíwa. Picùacué nía casímáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Píacué ancianoca, picácué picutá madécaná plata. Néese píibaidacué Dios irípiná picùacaténácúé yéenibe cayába macái pichàini iyúwa piwàwalícuésewa. ³ Picácué pichùulì nía cachàiníiri iyú; picácué piwàwa náiwacalícuéca pía, níái Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Néese picùacué nía cayábéeri iyú, piyacué nacái machacàníiri iyú Dios iicápiná, píasáidacaténácúé nalí cànácaalí Dios iwàwáaná nàyaca. ⁴ Yá áibaalípiná Wáiwacali yàanàapíná, yái Wáiwacalísiwaca, wía ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáíwa cáininéri iyú. Wacùacaalí nía cayábéeri iyú, yásí Wáiwacali yàapíná walí wàasu coronawa càmíiri imáalàawa, wáiwita ìwalíiripíná, yá wàyapíná Wáiwacali yáapichawa icamaláná mèlumèlúiri irícu càiripináta, cáimiétacanéri iyú, wacùacaténá macáita yáapicha.

⁵ Càita nacái píacué càmíiyéica máini béeyéi, píacué ancianonái íimiétacaná, níái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pimànicué nacái càide iyúwa nàalàanácúé pía. Píacué píimiétacanáwáaca piyúudàayacacuéwa, picácué cáimacái piicáca píawawa, càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, abéeri Dios yàasu wenàiwica itànèericaté:

“Dios yùuwideca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmítasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú nalí cawinácaalí yáaliyéicawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía”,

íimaca yái Dios itàacáica. ⁶ Iná píacué Dios icàaluíniná, yái cachàiníirica náicha canánama; pimànicué nacái càide iyúwa ichùulianácúé pía. Picácué máini cachàini piicáca píawawa Dios iicápiná, picácué máini cáimacái piicáca píawawa. Néese áibaalípiná yàanàacatáipinátaacué péenáiwana, èeri imáalàapínácaalíwa, yásí Dios imànicué píri cayábéeriwa wenàiwicanái iicápiná. ⁷ Picàlidacué Dios irí yái cáaluúnácúéca píináidacawa, néese manuícúé píináidaca Dios ìwali, píibàacué piwàwawa iwéré, Dioscáiná iwàwalícuéca pía mamáalàacata, icùacuéca nacái pía.

⁸ Picùacué cayába píawawa cáalíacáiri iyú ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Piicácué píichawa cayába ipíchanácué piùwide Satanás yáalimáidaca pía, piwènúadacáichacué píiwitáisewa Dios íicha. Satanás, yái icháawàidéerica waináwaná ìwali, yèepunícawa yáalimáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàacacaténá nacaláacawa Dios íicha càide iyúwa león cháwi nacáiri caluérica yèepunícaalíwa, íicháaníca, canàicáináni, icutáca iyáapínáwa wenàiwica. ⁹ Peebáidacué Jesucristo itàacái cachàiníiri iyú, yéewacaténácué pibàlùacawa tàì íiméeri iyú Satanás íipunita, ipíchanácué piwènúada píiwitáisewa Dios íicha. Càmitacué pía abéta yùuwichàawa Cristo irípiná. Néese péenánáicué ìyéeyéica macái cáli íinata imanùbaca, nàuwichàaca nacáwa siúcata Cristo irípiná càide iyúwacué piùwichàanáwa, neebáidacáiná itàacái. ¹⁰ Quéwa idécanáamicué piùwichàacawa Cristo irípiná achúma èerita, yásí Dios ichàiniadacué píiwitáisewa cayábéeri iyú peebáidacaténácué Jesucristo itàacái macàaluínináta tàì íiméeri iyú cachàiníwanái mamáalàacata. Yái Diosca, yácata yái cáininéerica iicáca wía manuísíwata, imáidacaté wía wàyáanápiná abédanamata Jesucristo yáapicha, wacànacaténá mèlumèluíri iyú yáapicha càiripináta Dios icamaláná irìcu chènuniré. ¹¹ Wàacué Dios irí cayábéeri icùapinácáiná macáita càiripináta ichàini manuíri iyúwa. Báisíta, amén.

Saludos finales

¹² Nubànùacué pirí yái achúméeríina cuyàlutaca Silvano yáapicha, áibaalí íipi-denéerica Silas, yái wéenasàirica yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Manuísca nuínáidaca nuwàwawa Silvano ìwali imànínápiná cayábéeri càide iyúwa nusutáaná íicha. Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca nùalàacaténácué pía éeréeri iyú, nucàlidacaténácué pirí nacái Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú yáasáidacaténá cáinínácuéca iicáca pía báisíiri iyú. ¡Peebáidacué itàacái mamáalàacata cachàiníiri iyú!

¹³ Níái ìyéeyéica cháí Babilonia ìyacàlená irìcu yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa càide iyúwa yeedáanácué pía, nawàwalicué pía. Càita nacái Marcos yái nuiquéerica càiride iyúwa nuíriwa iwàwalicué nacái pía. ¹⁴ Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú càide iyúwa abémisana. Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàcáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú, píacué Cristo yàasu wenàiwicaca.

2 SAN PEDRO

Saludo

¹ Núa Simón Pedro nubànùacué pirí cuyàluta. Núacata abéeri Jesucristo yàasu wenàiwica, yàasu apóstol nacái Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái. Nubànùacué pirí yái cuyàlutaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cáimiétaquéeri iyú abédanama càide iyúwa weebáidáaná. Càita Wacuèriná Dios yái Jesucristoca, idéca imànica walí macáita abédanamata, icùacáiná wenàiwica machacàníiri iyú, yái Jesucristo iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ² Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápínácué píalfacawa Dios ìwali manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata, Wáiwacali Jesús ìwali nacái, yéewanápiná namànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata, namàacacaténácué nacái piyaca matuñbanáiri iyú.

Cualidades del cristiano

³ Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini iyúwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, íná wadèniaca macáita yái chàinisi wamáapuèrica wàyacaténá siúcade càide iyúwa Dios iwàwáaná wacáuca càimíiri imáalàawa yáapichawa, wàacaténá nacái Dios iyéininá machacàníiri iyú. Càité Dios imànica walí imàacacaalíté wáalfacawa Jesucristo ìwali, yái imáidéericaté wía irípináwa, wàyacaténá yáapicha icamaláná mèlumèluíri irícu, cáimietacanéeri iyú nacái, yái Jesucristo cayábéerica náicha canánama. ⁴ Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini manuíri iyúwa càide iyúwa íimáanáté, yái cayábéerica manuísíwéeri cawèníiri nacái, yéewanápinácué pidèniaca Dios íi-witáise mabáyawanéeri, yéewanápinácué nacái iwasàaca pía èeri mìnanaí íi-witáise íicha imáalèeripínacawa yáaséeri iyú nabáyawaná ìwalísewa, máinicáiná nawàwaca namànica nabáyawanáwa, níái èeri mìnanaíca càimíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Dios idéca imànicuéca pirí yái cayábéerica, íná píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, píalimáidacué macái pichàini iyúwa pìyáanápíná mabáyawanéeri iyú. Néese, píalimáidacué píalíanápínáwa Dios ìwali cachàiníwanái mamáalàacata, píalíacaténácué cayábéeri ìwali báawéeri íichaná cáalíacáiri iyú. ⁶ Néese píalimáidacué picùanápíná píawawa báawéeri íicha ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Néese píalimáidacué píidenianápiná pìuwichàanáwa mamáalàacata matuñbanáiri iyúta. Néese píalimáidacué píanápíná Dios iyéininá machacàníiri iyú, pimànicaténácué cayábéeri áibanái irí. ⁷ Néese píalimáidacué cayábáanápíná piicáca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái, càide iyúwa yéenayaquéeyéiwa. Néese píalimáidacué cáinináanápíná piicáca nacái macáita èeri mìnanaí.

⁸ Pimànicaalícué manuísíwata macáita yái nucàlidéericuéca pirí, yásí máini cawènica Dios iicáca yái pimàníricuéca. Cawènírica yái píalíanácuéca Wáiwacali Jesucristo ìwali. ⁹ Quéwa cawinácaalí càmita imàni càide iyúwa nucàlidáanácué pirí, yá catáca íi-witáise càide iyúwa matuíri, càì nacáide iyúwa wenàiwica càimíiri yáalimá iicáca déeculé, íimáichacáiná Dios imàacacaté iwàwawa íicha yái báawéerica imàníricaté quéechacáwa. ¹⁰ Iná nuénanáí, Dios idéca imáidacuéca pía, idéca nacái yeedácuéca pía yàasunáipínáwa, íná iwàwacutácué píalimáidaca pimànínápiná cayábéeri macái pichàini iyúwa cawènicaténácué pimànica yái imáidáanácuéca pía. Pimànicaalícué càì, yá canácatáita picalácuéwa Dios íicha. ¹¹ Càita Dios itàidapínácué píawa máini cayábéeri iyú imàacáanápínácué pirí pìasu cawèníripíná manuíri piwàlùacaténácuéwa yàcalé chènuníiséeri irículé Wáiwacali Jesucristo icùacataléca macáita càiripínáta, yái Wáiwacali iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

¹² Iná nucàlidapínácué piríwani càì mamáalàacata éwitacué péemíacáanítani bàaluité, píalíacué nacái ìwali cayába, éwitacué nacái peebáidacáaníta tàì íiméeri iyú yái báisíiri tàacáisi néewáidéericatécué iyú pía. ¹³ Idècunitàacá nùyaca cháì èeri irícu, iwàwacutácué nùalàaca pía numichàidacaténácué píi-witáise ipíchanácué píimáichaca yái

tàacáisica píaliéricuécawa ìwali. ¹⁴ Wáiwacali Jesucristo idéca imàacaca núalíacawa nuétáanápínáwa mesúnamáita. ¹⁵ Quéwa numànipíná macáita núalimáanáta nucàlidacaténácué pirí yáì tàacáisi báisíirica, yéewanápiná nuétácadénáamiwa, yá píalimápinácué piwàwalica yáì tàacáisica nuéwáidéricuéca iyú pía.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶ Bàaluité wéewáidacué pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise cachàiniíri ìwali. Càita nacáì wacàlidacatécué pirí Wáiwacali yàanàanápíná aléi èeri iriculé àniwa. Càmitaté wéewáidacué pía iyú yáì piawirináimi íiwitáise cachìwéerica, yáì wawàsi namàníirica náalíacáì iyúwa nachìwáidacaténá áibanáì. Néeseté wéewáidacuéca pía báisíiri tàacáisi iyú waicácáináté Wáiwacali watuí iyúwa, yáì Wáiwacali cachàiniíri íiwitáise icànéerica mèlumèluíri iyú, yáì icamaláná chènuníiséerica, wàyacaalíté yáapicha manuírì dúli íinata. ¹⁷ Waicácaté Wáiwacali néenialíté Wáaniri Dios imàacacaalíté Wáiwacali imàacaca yáawawa waicácani cáimiétacanéri, mèlumèluíri nacáì icamaláná chènuníiséeri yáapichawa. Yáté Dios itàaníca chènuníise, yá icàlidaca tàacáisi Wáiwacali ìwali íiméerica: “Yácata Nuíri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, íimaca yáì Diosca. ¹⁸ Wéemíacaté yáì tàacáisi chènuníiséerica, wàyacáináté Wáiwacali yáapichawa manuírì dúli íinatalé, chènuníiséeyéi imàacacaalíté yáawawa waicáca nía.

¹⁹ Iná macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profetanáì itànàanáté Dios itàacáì Cristo iináwaná ìwali. Càita wáalíacawa cachàiniíwanáì báisíiri iyúcani Cristo yàanàanápíná àniwa. Iwàwacutácué péewáidacawa ìwali yáì tàacáisi Dios íiméericaté Cristo ìwali, peebáidacué nacáì, yácáiná yáì tàacáisi imàacaca wáalíacawa càinácaalí Dios iwàwa wàyaca. Yáì Dios itàacáì càicanide iyúwa lámpara icànacaalí catácatalé àta Jesucristo yèepùacataléta yàanàaca àniwa aléi èeri iriculé. ²⁰ Quéwa iwàwacutácué piwàwalica abéeri wawàsi càiripínáta: Càmita yéewa wáalíacawa wéemíacani wachàini iyúwa meedá càinácaalí íimáaná yáì tàacáisi Dios yàasu profetanáì itànèericaté inùmaliçuise. Néese iwàwacutá Espíritu Santo iyúudàaca wía wáalíacaténá wéemíacani, càinácaalí íimáaná. ²¹ Níacáiná Dios yàasu profetanáì càmitaté nacàlida tàacáisi náiwitáise iyúwa càide iyúwaté nawàwáaná meedá; néese Dios yàasu wenàiwicaca nía icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise, càide iyúwaté Espíritu Santo imàacáanáté nacàlidacani.

2

Los que enseñan mentiras

¹ Bàaluité nacáì israelitanáì yèewi nàyacaté abénaméeyéi cachìwéeyéi iwicùlidéeyéica. Nacàlidacaté nachìwawa, náimacaté Dios yàasu profetanáicasa nía, icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càita nacáì abénaméeyéi cachìwéeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica nàanàapínácué pèewiré. Yá néewáidapíná wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, quéwa namànipíná càì ibàacanéri iyú yéewanápiná áibanáì iyúunáidaca cachìwéeyéi néewáidaca wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Nàasu tàacáisi cachìwéeri itépiná wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi iriculé. Nacàlidapíná nachìwawa Wáiwacali ìwali, náimapíná càmitasa Wacuèrináni, yáì Jesucristoca yéetéericatéwa wáichawalíná iwasàcaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa néetápinácaalíwa, yáta Dios idàbapíná yùuwichàidaca níawa manuísíwata. ² Madécaná icàlidéeyéica iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacáì neebáidapíná cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yá namànipíná macáì báawéeri íiwitáaná mabáiniíri iyú nainá iyúwa wenàiwicanáì yàacuésemi. Iná nàwalíise áibanáì natàanápíná báawéeri iyú báisíiri tàacáisi ìwali, wàwali nacáì, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáì. ³ Níara cachìwéeyéica máinií nawàwa needáca nalíwa manùba cawèniíri, íná nachìwáidapínácué píawa cachìwéeri tàacáisi iyú néewáidacáinácué pía píacaténácué nalí plata. Bàaluité quéwa Dios íináidacawa yùuwichàidáanápíná cawinácaalí imàníiyéica càì, idéca nacáì ichùnìaca nalípiná nàuwichàanápínácué camíiri imáalàawa, yá canácata iwasèeripíná níawa nàuwichàacáì íichawa.

⁴ Wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná nía, càmicáináté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha níara báawéeyéica ángel iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios ícha. Néese yúucacaté nía infierno irìculé; yáté idacùaca nía cadena iyú icùacaténá nía iyúwa presoíyèi catéeri irìcu mamáalàacata àta áibaalípiná Dios icàlidacataléta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidáanápíná nía càiripináta. ⁵ Càité nacái càmita Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha níara bàaluisàna èeri mìnanáica. Néese ibànùacaté manuíri yéesacái imáalàidacaténáté macáita báawéeyéi wenàiwica. Dios icùacaté ocho namanùbaca wenàiwica yéesacái ícha, yái Noé, yàalèericaté wenàiwica nawènúadáanápíná náiwitáisewa báawéeri ícha, yá nacái siete namanùbaca wenàiwica Noé yáapichéeyéica. ⁶ Càité nacái Dios ibànùaca manuíri yùuwichàacáisi imáalàidacaténáté pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra. Dios yeemacaté nía àta imenínáamicataléta imàacacawa. Càité Dios imáalàidaca níái wenàiwicaca yáasáidacaténá áibanái báawéeyéi irí, ìyèeyéipinacaté náamiwáise, yùuwichàidáanápíná nía nacái cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa. ⁷ Quéwa Dios iwasàacaté Lot Sodoma ìyacàlená ícha. Yái cayábéeri íiwitáiseca Lot máiníté achúmaca iwàwa iicáca namànica nabáyawanáwa mabáinináwacata nainá iyúwa, níái Sodoma ìyacàlená mìnanáica bàaluité.

⁸ Yái asíali cayábéerica íiwitáise ípidenéericaté Lot, ìyacaté báawéeyéi wenàiwica yèewi. Yáté máiní achúmaca iwàwa manuísíwata ìwalíise macáita yái báawéerica íiquéericaté namànica, natàanica nacái macái èeri imanùbaca. ⁹ Wáiwacalíca yái yáaliméerica iwasàaca wía ícha yái wawàsi yáalimáidéerica wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, wía Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái. Siúcata Dios yùuwichàida ìyaca níái báawéeyémica presoíri iyú àta néenáiwana yàanàacataléta Dios icàlidacatáipináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidáanápíná nía càiripináta. ¹⁰ Máiní cachàiníwanái mamáalàacata Dios yùuwichàidapíná wenàiwica imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa iiná iyúwa, yái casaquèeri wawàsi cà míirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Càita nacái Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí cà míiyéica iwàwa Jesucristo Náiwacalipínáwa icùacaténá nía. Macáita níái yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càmita nàa áibanái ímíétacaná. Càmita cáalu natàaní báawéeri iyú báawéeyéi ángel ìwali, níái cachàiníyèi demonio íiwacanánáica icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi cáuli irìcuíyèi. ¹¹ Néese Dios yàasu ángelnái cachàinica nía náicha macái demonio íiwacanánái, quéwa éwita cachàinicáaníta ángelnái demonionái ícha, càicáaníta càmita ángelnái icuísa íchawa demonionái Wáiwacalí yàacuésemi. Iná picácué wacuísa wáichawa demonionái.

¹² Quéwa níái cachìwéeyéica, yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càica níade iyúwa cuwèesínái máiwitáiséeyéi. Càmita náináidawa cáalíacáiri iyú, néese namànicáita meedá macáita càinácaalí nawàwéeri namànica càide iyúwa cuwèesínái imànínái. Càide iyúwa wenàiwica náibàacaalí cuwèesi nanúacaténáni, càita nacái Dios idéca íináidacawa íbàanápíná níái cachìwéeyéica yùuwichàidacaténá nía càiripináta. Nacuísa náichawa demonionái máiní báawéeri iyú, éwita càmicáaníta náalía cayába demonionái iináwaná ìwali; quéwa Dios yùuwichàidapíná cachìwéeyéi càiripináta càide iyúwa yùuwichàidáanápíná nacái demonionái. ¹³ Níái cachìwéeyéica nàuwichàapínacawa càide iyúwa nàuwichàidáanáté áibanái wenàiwica. Casímáica nàyaca càasuíri iyú, nayáaca nacái nayáacaléwa, cawèníri yàacàsica, náináidacáináwa abéerita ìwali yái siùquèeri wawàsica. ¡Càica níade iyúwa casaquèeri wawàsi, namànicáinái nabáyawanáwa mabáiníiri iyú pèewibàa pìwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa! Camúnica nía, casímáiri iyúta nayáaca manuí nayáacaléwa cawèníri yàacàsi, nàiraca nacái. Náimaca neebáidáanása báisiiri tàacáisi, quéwa nachìwa meedá.

¹⁴ Naicácanacáita inanái, yá nawàwaca naimáca úapicha. Canácatáita chamàle namànica nabáyawanáwa. Náalimáida nawènúadáanápíná inanái íiwitáise, asíanái nacái namànínapíná nabáyawanáwa náapichawáaca, níái wenàiwicaca cà míiyéica yeebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú. Nadéca néewáidaca níawawa nawàwacaténá nàasupínáwa áibanái yàasu cawèníri. Níata wenàiwicaca Dios yùuwichàidéeyéipíná

càiripináta. ¹⁵ Nadéca naméeràacawa Dios ícha namàacacáiná níawawa namànicaténá nabáyawanáwa. Namàni càide iyúwaté Beor ìrimica Balaam imàniínaté. Bàaluité Balaam iwàwacaté icháawàaca israelitanái ípidená ìwali imapùacaténaté nía chàwicùli iyú, yéewanápinaté báawéeri yúuwàacawa nàwali níái Dios yàasu wenàiwicaca. Càité Balaam iwàwacaté imànica yeedácaténá íríwa cawèníiri wawàsi israelitanái yúuwidenái ícha. ¹⁶ Néeseté Dios yàalàaca Balaam cachàiniíri iyú ipíchanaté icháawàaca israelitanái ípidená ìwali chàwicùli iyú. Dios imàacaca Balaam ipira burro utàanica wenàiwica isàna iyú Balaam írí. Càité burro umáisaníaca Balaam imànica ibáyawanáwa, íná càmítatè yáalimá Balaam ibànùaca chàwicùli Dios yàasu wenàiwica ìwali, Dios icùacáináaté nía.

¹⁷ Cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica siúcade cachìwéeri tàacáisi iyú, canéeyéica iwèni nía càide iyúwa dápú canéerica írí úni, càide iyúwa nacái cúulíri acalèe cáuli itéerica quéwa canácatáita unía yúuwèeriwa wenàiwica ibànacale ìwali. Yá Dios yúucapíná íchawa níái cachìwéeyéica nàuwichàacaténáwa càiripináta írìcu yái máinícataléca cúulica catá. ¹⁸ Níacáiná cachìwéeyéi nacàlidaca canéeri iwèni wawàsi canùmaséeri iyú. Idécanacáita wenàiwica yeebáidaca Jesucristo, nayamáidaca nacái namànica càide iyúwa cachìwéeri tàacáisi ímáaná, néese cachìwéeyéi idàbaca yáalimáidaca nía namàniínápiná macái báawéeri íiwitáaná mabáinináwacata nainá iyúwa áibanái wenàiwica yàacuésémi. ¹⁹ Níái cachìwéeyéica nacàlidaca wenàiwicanái írí cayábacasa wàyaca iyúwa canéeyéi íiwacali wamànicaténá càide iyúwa wawàwáaná meedá, náimacáiná càmítasa iwàwacutá weebáidaca iyúwa Dios ichùulianá. Quéwa níái cachìwéeyéica càmítasa nàya iyúwa canéeyéi íiwacali, néese càica níade iyúwa presoíyéi, nabáyawanácáiná idacùaca nía cachàiniíri iyú namànicaténá meedá nabáyawanáwa itéeripináca nía yéetácáisi írìculé déeculé Dios ícha càiripináta. Yácáiná cawinácaalí wawàsi idacuèrica wenàiwica íiwitáise, yácata yái wenàiwica íiwacalica. ²⁰ Cawinácaalí wenàiwicanái yáaliyéicawa Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, yá Wáiwacali iwasàaca nía èeri mìnánái íiwitáise ícha, macái casaquèeri wawàsi èeri mìnánái imàniírica. Néese, níái yáaliyéicawa Wáiwacali ìwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa cayábéeri ícha àniwa, yá namàcacaalí nabáyawanáwa idacùaca nía àta yái báawéerica icàbadàacataléta nía, yá máini cachàiniíwanái cabáyawanáca nía ícha yái quéechéericatécáwa. ²¹ Quéechatécáwa náalíacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wàyaca machacàniíri iyú, néese nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo itàacái ícha, yái tàacáisi mabáyawanéerica Dios imàaquéericaté walí; íná Dios yúuwichàidapíná níawa manuísíwata cachàiniíwanái náicha cawinácaalí càmíyéica yéemíacáwaca Jesucristo iináwaná ìwali. ²² Níái yèepuèyéica imànica ibáyawanáwa àniwa nadécanáami náalíacawa Jesucristo iináwaná ìwali, càica níade iyúwa áiba comparación ímáaná: “Auli yèepuèacawa iyáacaténá yèeculéwa. Marrano nacái nadécanáami nàapídáidaca úa, yá uèpuèaca utalíacawa casacàalirìculé àniwa”, ímaca yái comparaciónca.

3

El regreso del Señor

¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, yáta pucháibáaná cuyàluta nutànèericuéca pirí. Iná nudéca nùalàacuéca pía pucháiba yàawíríca nuwàwacáinácué numichàidaca píiwitáise masaquèeri píináidacaténácuéca cáalíacáiri iyú. ² Píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi Dios yàasu profetanái icàlidéericaté bàaluité. Píináidacué nacáiwa Wáiwacali Jesucristo itàacái ìwali, yái ichùulíerica wamànica, yái Wáiwacali iwasèerica wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Wía apóstolca Jesucristo ibànùeyéica wacàlidacaténá itàacái, wadéca wéewáidacuéca pía pímanícaténácué càide iyúwa Wáiwacali ichùulianá.

³ Péemíacué cayába, ìyaca abéeri wawàsi máinícué iwàwacutéeri píalíacawa. Ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá wenàiwicanái ìyáanápiná iicáaníyéica waquíníná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Namànipíná nabáyawanáwa macái íiwitáaná càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná. ⁴ Nasutápiná néemíawá wía, namànica naquíniwa cà: “Pídecuéca píimaca walí Cristo ímacasa bàaluité yàanàanápínaté àniwa. ¿Néenicué,

cáná càmitàacá yàanàa? Níara wàawirináimi iiquéeyéicaté Cristo nadéca néetácawa bàaluité, quéwa Cristo càmitàacá yàanàa. Yá macái wawàsi ìyéerica cháí yèepunícawa ìyaca mamáalàacata iyúwataté ìyáaná Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide”, càipiná náimaca càmícáiná neebáida Dios imáalàidáanápíná yái èeriquéi. ⁵ Cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica càiri tàacáisi càmita báisi nawàwa náalíacawa càinácaalté Dios imànica. Càmita nawàwa náalíacawa Dios idàbacaté chènuníiseeyéi cáli itàacái iyúwa bàaluité. Néese Dios ichùulíacaté chuiri cáli imusúacawa manuiri úni yáacuise. Néese iseríacaté úni yéewacaténaté yéená ìyaca chènuniré, áiba yéená nacái iyamáacatéwa cháí. ⁶ Néeseté àniwa Dios imàacacaté úni yéesacawa macái cáli ìwali àta idapúadacatalétaté macáita. Inaté Dios imáalàidacaté macáita cháí èeri irìcuírca úni iyú, yái manuiri yéesacáica bàaluité. ⁷ Quéwa siùca chènuníiseeyéi cáli, yá nacái cáliquéi ìyéerica cháí èeri irìcu siùca, Dios icùaca ìyaca nía yeemáténá nía quichái iyú áibaalípiná. Yá quichái yeemápiná níawa néenialípiná Dios icàlidapínacaalí báawéeyéi íiwitáise ibáyawaná iináwaná yùuwichàidáanápíná níawa càiripínáta.

⁸ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, picácué piimáicha Dios iicáca abé èeri ichàbacawa càide iyúwa waicáaná mil camuí ichàbacawa. Càita nacái Dios iicáca mil camuí ichàbacawa càide iyúwa waicáaná abé èeri ichàbacawa. ⁹ Aibanái nayúunáidaca idéca ichàbacawa wáicha Wáiwacali yéenáwaná yàanàanápíná àniwa càide iyúwa icàlidáanaté walíni. Quéwa càmitàacá ichàbawa yái Wáiwacali yéenáwanáca, néese Wáiwacali idècuniacáicatawa icùacáiná ìyaca áibanái nawènúadáanápíná náiwitáisewa irípiná. Càita icùaca éeréeri iyú càmícáiná iwàwa yúucacawa ícha ibatàa abéeripínáta, néese iwàwa macáita nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná.

¹⁰ Canácata yáaliériwa Wáiwacali yéenáwaná, càicaalínápínacaalí yàanàaca àniwa, càide iyúwa càmicaalí wenàiwica náalíawa càiná èeri irìcucaalí cayéedéeri yàanàapíná nacapèe néré. Néese Wáiwacali yàanàapínacaalí àniwa, yásí chènuníiseeyéi cáli namáalàapínacawa máiníiri yáwanái tiríríiri isàna manuiri iyú, caiyéininéeri macái énu ícha. Yá macái wawàsi ìyéerica iwasàapínáwa ùuléeri iyú neemácáináwa quichái irìcu, yá nachalíapínacawa. Yásí macáita yái èeriquéi, yá nacái èeri irìcuíri wawàsica canánama neemápinácawa Dios imáalàidacaalí níawa.

¹¹ Dios imáalàidapíná macáita quichái iyú, macáita yái ìyéerica. ¡Iná iwàwacutácué pìyaca mabáyawanéeri iyú, pìacué nacái Dios iyéininá! ¹² Picùacué Dios yéenáwaná yàanàaca. Pimànicué píalimáanáta yéewanápíná yéenáwaná yàanàaca caquialéta cachàiníwanái. Néenialípiná chènuníiseeyéi cáli namáalàapínacawa quichái iyú, yá macái wawàsi ìyéerica iwasàapínacawa ùuléeri iyú quichái ipèrùa yèewi. ¹³ Quéwa wíata icùaca ìyaca Dios idàbáanápíná wàlisà capíraléeri cáli, wàlisà cáli nacái, càide iyúwa Dios icàlidáaná walí imànínápíná. Yá macáita ìyéeripínáca néré, cayábapíná náiwitáise, ìyéeyéipíná machacàníiri iyú càiripínáta.

¹⁴ Iná nuénánái cáininéeyéica nuicáca, idècunitàacá picùaca Wáiwacali yéenáwaná yàanàanápíná, yá pimànicué macáita píalimáanáta macái pichàini iyúwa pìyacaténácué matuíbanáiri iyú áibanái yáapícha, mabáyawanéeri iyú nacái Dios iicápiná. ¹⁵ Picácué piimáicha Wáiwacali idècuniacawa éeréeri iyú yéewacaténá iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càita nacái wéenasàiri Pablo, yái cáininéerica waicáca, idéca itànàacuéca pírí cuyàluta píalíacaténácuéwa Wáiwacali yàanàanápíná, càide iyúwa Dios imàacáaná Pablo yáalíacawa. ¹⁶ Pablo idéca icàlidacuéca pírí càí Wáiwacali yàanàanápíná àniwa macái yàasu cuyàluta irìcuwa. Pablo idéca icàlidaca áiba wawàsi ìwali càulenéeri wenàiwica yáalía yéemiaca càinácaalí ímáaná. Néese áibanái càmíiyéicá yéewáidawa cayába, càmíiyéi nacái yeebáida Jesucristo itàacái tàí ímèeri iyú, nadéca nawènúadaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nacàlida machacàníiri iyúni càide iyúwa ímáaná. Càita nacái nadéca nawènúadaca Dios itàacái profetanái itànèericaté. Iná Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí càmíiyéica icàlida Dios itàacái machacàníiri iyú.

¹⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, píalíacuéwa cachìwéeyéi yàanàanápíná. Iná píicácué píichawa cayába ipíchanácué báawéeyéi íiwitáise ichìwáidacuéca pía nawatà-

dacaténacué pía nachìwa iyúwa déeculé báisíiri tàacáisi ícha àta piméyáacatalétacuéwa peebáidaca Jesucristo itàacái. Picácué peebá nalí. ¹⁸Néese píalimáidacué píalíacaténáwa manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Pimàacacué nacái Wáiwacali ichàiniadaca pía íiwitáise cachàiníri iyúwa, yái Wáiwacali cáininéerica iicácuéca pía. ¡Wàacué Wáiwacali iríwa cayábéeri siùcáisede, càiripináta nacái! Báisíta, amén.

1 SAN JUAN

La palabra de vida

¹ Wabànùacué pirí cuyàluta. Wacàlidacué pirí Jesucristo ìwali, yái ìyéericaté èeri ipíchawáise bàaluité. Wacàlidacué pirí Jesucristo ìwali, yái wéemièrica itàacái wàuwi iyúwa, yái waiquéerica watuí iyúwa, wíacáiná waicácaté Jesús, wamàaca nacái wacáapiwa ìwali. Yái Jesucristo, yácata Tàacáisi yèerica wacáuca càmíiri imáalàawa. ² Jesucristo imàacacaté yáawawa waicácani yèepunícaalítéwa cháí èeri irícu, yáté waicácani. Iná yéewa wacàlidaca iináwaná ìwali, yá wacàlidacué pirí nacái yái tàacáisica Jesucristo ìwali, yái càmíirica imáalàawa, ìyéericaté càiripináta Wáaniri Dios yáapicha, yái Jesucristo imàaquéericaté yáawawa waicácani. ³ Iná wacàlidacué pirí iináwaná ìwali yái Jesucristo waiquéericaté, wéemièrica nacái itàacái, yéewanápinácué abédanamata píiwitáise wáapicha, wàyacáiná abédanamata Wáaniri Dios yáapichawa, yáapicha nacái yái Dios Iirica, Jesucristoca. ⁴ Iná wabànùacué pirí cuyàluta, casimáicaténácué piwàwa wáapicha.

Dios es luz

⁵ Wacàlidacué pirí yái tàacáisica iyúwaté Jesucristo yéewáidáná wía. Jesucristo yéewáidacaté wía wáalícaténáwa mabáyawanáca Dios, imàaca nacái wáalíaca Dios ìwali, càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca cayába. Canéeri Dios ibáyawaná, canásíwata. ⁶ Wáimacaalí, “Wàyaca abédanamata Dios yáapicha”, quéwa wamànicaalí mamáalàacata wabáyawanáwa, yá cachìwéeyéi wía meedá, càmita nacái wàya machacàníiri iyú. ⁷ Quéwa, wàyacaalí mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios ìyáaná mabáyawanáwaca icamaláná iricuwa, yásí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. Dios Iiri Jesús í-raná imusúacatéwa icháuná iricúsewa cruz ìwali, yá yéetácatéwa. Yùuwichàacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamàníirica.

⁸ Néese, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá ichìwáidéeyéi yáawawa meedá wía. Càmita nacái watàaní báisíiri iyú. ⁹ Wáalíacawa machìwéericani, yái Diosca, imàni nacái macáita càide iyúwa ímáaná. Wáalíaca nacáíwa Dios icùaca wenàiwica machacàníiri iyú. Iná yéewa wacàlidacaalí wáichawa Dios irí yái báawéerica wamàníirica, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, masacàaca nacái imànipiná wáiwitáisewa macái báawéeri íiwitáaná ícha. ¹⁰ Quéwa, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá waicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmita nacái weebáida Dios itàacái báisíiri iyú. Dios idéca icàlidaca waináwaná ìwali wamànica wabáyawanáwa.

2

Cristo, nuestro abogado

¹ Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pirí cuyàluta pimànicáichacué pibáyawanáwa. Quéwa, éwita wamànicaalí wabáyawanáwa, càicáaníta Jesucristo, yái mabáyawanéerica ìyéerica Wáaniri Dios yáapicha, yàacawéeridaca wía, itàaníca wawicáu Dios yáapicha, Dios imàacacacaténá iwàwawa wabáyawaná ícha. ² Jesucristo imàacacaté icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamàníirica wàyaca. Càmíiritaté yéetáwa abéta wáichawalíná, néese yùuwichàacatéwa macái èeri mìnáná íchawalíná nabáyawaná ìwalíse.

³ Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùulíaná wamànica, yásí wáalíacawa báisíiri iyú wáalíacawa Dios ìwali, wàyaca nacái abédanamata Dios yáapicha. ⁴ Aibacaalí càì íimaca “Núalíaca Dios ìwali”, càicaalí íima, càmicaalí quéwa imàni càide iyúwa Dios ichùulíaná wamànica, cachìwéeri meedáni yái wenàiwicaca, càmita nacái yeebáida báisíiri tàacáisi.

⁵ Néese àniwa cawinácaalí imàníirica càide iyúwa Dios ichùulíaná, yácata cáininéerica

iicáca Dios báisiiri iyú. Iná yéewa wáalimá wáalíacawa báisiiri iyú wàyaca abédanamata Dios yáapicha wamànicaalí càide iyúwa Dios ímáaná. ⁶ Cawinácaalí càì íméerica “Nùyaca abédanamata Dios yáapicha mamáalàacata”, càicaalí íma, iwàwacutá iyaca càide iyúwa Jesucristo ìyáanáté cháì èri irìcu.

El nuevo mandamiento

⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, càmita wàlisài yái tàacáisi nutànèricuécá pirí. Yái tàacáisi, yácata tàacáisi peebáidéericatécué piwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo irípiná. Yái tàacáisi bàaluisàimica yácata tàacáisi péemièricuécá bàaluité. ⁸ Ewitacué péemiácánítani bàaluité, càicáníta siùca àniwade nutànàacué piríni, càide iyúwa tàacáisi wàlisàita. Càide iyúwaté Jesucristo yeebáidáaná yái tàacáisica, càita nacáicué peebáidacani, píacué cáininéeyéica iicáyacacawa. Pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa báawéeri ícha peebáidacaténacué Jesucristo itàacái, càide iyúwa waicácaalí catéeri ichalíacawa cachàiníiri camalási icànacaalí catéeri irìculé.

⁹ Aibacaalí càì ímaca “Nuebáidaca Jesucristo itàacái, nuèpuníca nacáíwa mabáyawanáwaca Dios icamaláná irìcu”, quéwa meedá báawaca iicáca áiba wenàiwica, yá meedá yèepuníiriwa mamáalàacata ibáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica iméeràacaalíwa catácatalé, máiníiri catáca. ¹⁰ Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái, yácata yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yèepuníiri nacáíwa mabáyawanáwaca Dios icamaláná irìcu, yá canáca wawàsi yáaliméeri iwènúadaca íiwitáise imànínápiná ibáyawanáwa. ¹¹ Quéwa cawinácaalí báawa meedá iicá áibanái, càmita yeebáida Jesucristo itàacái báisiiri iyú, yá yèepuníiri nacáíwa ibáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica iméeràacaalíwa catácatalé. Yá càmita yáalimá imànica cayábéeri, ilúacáiná matuí imànica íiwitáise, càide iyúwa wenàiwica yúuquériwa camíná yáalíawa alénácaalí yàawa.

¹² Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pirí cuyàluta Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa pibáyawaná ícha, Jesucristo yéetácáinácuéwa píichawalíná. ¹³ Píacué, béeyéica, nutànàacué pirí cuyàluta píalíacáinácué Jesucristo ìwali, yái ìyéericaté èri ipíchawáise. Píacué nacái ùculiyéica, nutànàacué nacái pirí cuyàluta núalíacáináwa pidécuéca pimawèniadaca báawéeri Satanás.

¹⁴ Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, píalíacáinácué Wáaniri Dios ìwali. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta píacué béeyéica píalíacáinácué Jesucristo ìwali, yái ìyéericaté èri ipíchawáise. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué ùculiyéica cachànicáinácué píiwitáise peebáidacáinácué Dios itàacái tàì íméeri iyú, núalíacáiná nacáíwa pidécuéca pimawèniadaca báawéeri Satanás.

¹⁵ Picácué cáininá piicáca cháì èriiquéí. Picácué cáininá piicáca èri mìnánái íiwitáise camíiyéica cáininá iicáca Dios. Cawinácaalí cáininéerica iicáca èri mìnánái íiwitáise, càmita yáalimá cáinináca iicáca Wáaniri Dios. ¹⁶ Aibanái èri mìnánái camíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, canácata néená imàníiri càide iyúwa Wáaniri Dios ichùullianá, canásíwa. Namànicáita meedá càide iyúwa náiwitáise iwàwáaná. Càita namànica: Máiní máalíawáiséeri iyú nawàwa namànica wawàsi camíirica Dios ibatàa namànica, nasíimáidacaténá níawawa meedá; máiní nawàwa naicáca báawéeri wawàsi, camíirica Dios iwàwa wenàiwica iicáca, casíimáicaténá nawàwa báawéeri iyú meedá; namàaca nacái nawàwawa nàasu cawèníiri ìwaliwa, yá cáimacáica naicáca níawawa áibanái ícha. ¹⁷ Yái chéerica èri irìcuírca, macáita imáalàapináwa, nía nacái èri mìnánáica iwàwéeyéica báawéeri meedá, namáalàapiná nacáíwa. Quéwa, cawinácaalí imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, ìyapiná Dios yáapicha càiripináta.

La verdad y la mentira

¹⁸ Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, yái èriiquéí imáalàapinácawa mesúnamáita. Pidécuéca péemíaca iináwaná ìwali abéeri asialí yànèeripináca ípídenéerica Cristo yúuwide. Siùcasíwata madécaná Cristo yúuwidenái nadéca nàanàaca, íná yéewa wáalíacawa mawiénica yái èriiquéí imáalàapinácawa mesúnamáita. ¹⁹ Níái

Cristo yùuwidenáica nàacatéwa wèewísewa. Níacaté quéwa càmiíyèi wéénánáisiwa Wáiwacali ìwalísená. Wéénánáisiwacaalíté níatá, yá nayamáacatéwa wáapichatá. Dios imàacacaté nàacawa wèewíse yéewanápiná wáallíacawa abénaméeyèi iyéeyéica wèewibàa, càmita wéénánáisiwa nía Wáiwacali ìwalísená.

²⁰ Cristo idéca ibànùacuéca pirí Espíritu Santo íná cáiwitáiseuécá pía canánama. ²¹ Iná nutànàacué pirí cuyàluta píalíacáinacuéwa báisíiri tàacáisi ìwali. Píalíacué nacáíwa piicáca báisíiri tàacáisi chìwái íchaná. ²² Siúcade nucàlidacué pirí cawinácaalí cachìwéerica. Cachìwéericaní, cawinácaalí càì íméerica, “Càmíirité Mesías yáara Jesús mica”, càì ímáca imànica ichìwawa. Yácata nacáí abéeri Cristo yùuwide, càmicáiná yeebáida Wáaniri Dios itàacái, Dios Iiri itàacái nacáí. ²³ Cawinácaalí càmiírira yeebáida Mesíascani yái Dios Iirica, yái wenàiwica Dios ibànùericaté icùacaténá èeri mìnánái, càmita yáalía Wáaniri Dios ìwali. Quéwa cawinácaalí icàlidéerica Dios Iiri ìwali Mesíascani, yái Mesías Dios ibànùericaté walí, yácata yáaliéerica nacáí Wáaniri Dios ìwali.

²⁴ Iná peebáidacué cayábani mamáalàacata tàì íméeri iyú, yái tàacáisi nacàlidéericatécué pirí bàaluité. Peebáidacaalícué cayábani tàì íméeri iyú, yásí piyacuéca abédanamata càiripináta Dios Iiri yáapicha, yáapicha nacáí yái Wáaniri Diosca. ²⁵ Jesucristo idéca icàlidaca walíni cáimiétacanéeri iyú yàanápiná wacáuca càmfiri imáalàawa, wáallíaca nacáíwa imànínápiná càide iyúwaté ímáaná.

²⁶ Siúca nubànùacué pirí cuyàluta nùalàacaténacué pía náichaná níara áibanái iwàwéeyéica ichìwáidacuéca pía. ²⁷ Quéwa, iyacué pirí Espíritu Santo, yái Espíritu Santo Jesucristo ibànùericatécué pirí. Càmita iwàwacutá áibanái yéewáidacuéca pía Espíritucáiná yácata yéewáidéericuéca pía macáí wawàsi ìwali. Espíritu yéewáidaca wía báisíiri iyú. Canácatáita ichìwáida wía. Peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái, càide iyúwa Espíritu yéewáidáanacué pía.

²⁸ Siúcade píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái manuícáténá wáináidaca wawàwawa waicácaalípiná Jesucristo, yàanàpinácaalí, ipíchaná báica waicáca wíawawa iwéré wabáyawaná ìwalísewa yàanàpinácaalí àniwa. ²⁹ Píalíacuécawa Jesucristo ìwali mabáyawanácani. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáíwa báisíiri iyú cawinácaalí iyéeyéica mabáyawanéeri iyú, Dios yéenibeca nía.

3

Hijos de Dios

¹ Wáallíacawa cáinináca Wáaniri Dios íicáca wía, Dioscáiná idéca yàaca wáipidená “Dios yéenibe”. Báisíta, Dios yéenibeca wía. Iná áibanái èeri mìnánái càmiíyéica Dios yéenibe càmita náalíawa Dios yéenibeca wía càmicáiná náalía Dios ìwali. ² Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, siúcáise de Dios yéenibeca wía. Ewita càmicáanáta wáallíawa càinápinácaalí wàyaca áiba èeriwa, càicáanáta wáallíacawa Jesucristo yàanàpináca àniwa, yásí wàyapináca càiwade iyúwa iyáaná, asáiripinácainá waiquéeripiná Jesús, càide iyúwa iyáaná. ³ Macáita icuèyéica Jesucristo yàanàanàpináwa, masacàaca namànica náiwitáisewa báawéeri íicha, càide iyúwa Jesucristo iyáaná mabáyawanéeri iyú.

⁴ Quéwa cawinácaalí imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa, càmita neebáida Dios itàacái. Càmicaalí weebáida Dios itàacái, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa. ⁵ Píalíacuéwa Jesucristo yàanàacaté aléi èeri iriculé yúucacaténá wáicha wabáyawaná. Píalíacué nacáíwa canácata Jesucristo ibáyawaná, canásíwata. ⁶ Cawinácaalí iyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha mamáalàacata, càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa. Macáita quéwa imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, càmitàacá náináidawa Jesús ìwali, càmitàacá náalía ìwali. ⁷ Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, abénaméeyèi wenàiwica nawàwa nachìwáidacuéca pía, náimacáinacué pirí cayábasaca pimànicaalícué píbayawanáwa mamáalàacata éwitacué Dios yéenibecáanáta pía. Nachiwacáita meedá. Píacué pimàaca áibanái ichìwáidaca pía càì. Cawinácaalí

imàníirica yàacawa cayábéeri, yácata cayábéeri íiwitáise càide iyúwa Jesús ìyáaná mabáyawanéeri iyú. ⁸ Cawinácaalí quéwa imàníirica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, yácata Satanás yàasu wenàiwica, yái wàuwide Satanás, icháawàidéerica waináwaná ìwali, Satanás imànicáináté ibáyawanáwa mamáalàacata èeri ipíchawáiseté àta siuca nacáide mamáalàacata àniwa. Ináté Dios Iiri yàanàaca imáalàidacaténá macáita yái Satanás imàníirica.

⁹ Báisícaalí Dios yéenibeca wía, néese càmita wamànipiná wabáyawanáwa mamáalàacata, wadèniacáiná Dios íiwitáise. Càmita wáalimá wamànica wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata, báisícaalí Dios yéenibeca wía. ¹⁰ Càita wáalíacawa càiyéinácaalí níái Dios yéenibeca, càiyéinácaalí nacái Satanás yéenibeca. Cawinácaalí càimíyéica imàni cayábéeri, nía nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica, níacata càimíyéica Dios yéenibe. Quéwa cawinácaalí imàníyéica cayábéeri, nía nacái cayábéeyéica iicáca áibanái wenàiwica, níacata Dios yéenibeca.

Amémonos unos a otros

¹¹ Yái idàbáanéeri tàacáisi péemièricatécuéca madécaná yàawiría íimaca walí: “Cáinínacué piicáyacacawa”, íimaca. ¹² Picácué wamàni càide iyúwa Caín imàníináté, yái báawéeri Satanás yàasu wenàiwicaca, inuéricaté meedá iméeréeriwa. ¿Píalíasicuéwa cánaté yéewa Caín inúaca iméeréeriwa? Calúacáináté Caín iicáca yéenasàiri íiwitáise, yéenasàiricáiná imànicaté cayábéeri, quéwa Caín imànicáita meedá ibáyawanáwa.

¹³ Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piwàwalica báawáanápíná naicáca pía níái èeri mìnánái càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ¹⁴ Bàaluité wàyaca càide iyúwa yéetéeyéimiwa, canácáiná wacáuca càimíri imáalàawa. Néeseté Dios yàaca wacáuca càimíri imáalàawa. Cáinínacaalí waicáca áibanái, yásí wáalíacawa Dios idéca yàaca wacáuca càimíri imáalàawa. Cawinácaalí càimírica cáiníná iicáca áibanái, ìyaca mamáalàacata càide iyúwa yéetéerimiwa canéerica icáuca càimíri imáalàawa. ¹⁵ Cawinácaalí báawéerica iicáca áibanái, Dios iicáca càinide iyúwa inuérica wenàiwica. Píalíacué nacáiwa cawinácaalí inuérica meedá wenàiwica, canáca icáuca càimíri imáalàawa. ¹⁶ Jesucristo idéca yéewáidaca wía càinácaalí iwàwacutáaná cáinínáca waicáca áibanái, Jesucristo imàacacáináté icáucawa imànicaténá walí cayábéeri. Càita nacái iwàwacutá wamàacaca wíawawa áibanái irípináwa yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. ¹⁷ Pidèniacaalí cayába piasuwa, píalíacaalí nacáiwa áibanái càmita nadènia yái namáapuèrica, néese càmicaalí piyúudàa nía, yásí wáalíacawa càmita cáiníná piicáca Dios báisíiri iyú. ¹⁸ Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué wacàlidacáita meedá waináwanáwa canéeri iwèni iyú. Picácué wacàlidacáita meedá cáiníná-casa waicáca áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese wayúudàacué nía wásáidacaténá cáinínáca waicáca nía báisíiri iyú.

Confianza delante de Dios

¹⁹ Wamànicaalí càì, yásí wáalíacawa weebáidaca báisíiri tàacáisi, wàyaca nacái Dios iicápiná mabáiníiri iyú, macàaluínínawaca nacái. ²⁰ Achúmacaalí wáináidaca wawàwawa wabáyawaná ìwaliwa, iwàwacutá wawàwalica cáalíacáica wáicha Dios, yáliéri nacái macáita wawàsi ìwali. ²¹ Píacué nuénánái cáiníneeyéica nuicáca, càmicaalí Dios imàaca achúmaca wáináidaca wawàwawa wawàwalícuísewa, yásí manuíca wáináidaca wawàwawa mabáinínawaca Dios iicápiná. ²² Néese Dios yàapíná walí macáita wasutéerica íicha, wamànicáiná càide iyúwa ichùulláná wía, wamàni nacái yái casímáirica Dios iicáca. ²³ Dios ichùullia weebáidáanápíná Iiri itàacáiwa, yái Jesucristoca. Ichùullia nacái cáinínáanápíná waicáyacacawa càide iyúwa ichùulláná wía. ²⁴ Cawinácaalí imàníyéica càide iyúwa Dios ichùulláná, níacata ìyéeyéica abédanamata Dios yáapicha. Dios ìyaca nacái náapicha. Espíritu Santo nacái imàacaca wáalíacawa Dios ìyaca wáapicha, yái Espíritu Dios ibànuèricaté walí yàacawéeridacaténá wía.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo

¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, manùbéeyéi náimaca nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. Picácué peebáida caquialéta nataacái macáita. Néese píináidacuéwa cáalíacáiri iyú nàasu tàacáisi ìwali quéechacáwa píalíacaténacuéwa asáisi báisícaalí nataaníca Dios inùmaliçuise. Nàyacáiná cháí èeri írìcu madécaná cachìwéeyéica icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. ² Píalíacuéwa càiyéinácaalí níái icàlidéeyéica tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmaliçuise nacàlidacáiná Jesús iináwaná ìwali, Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànùericaté walí iyúwa asìali. ³ Cawinácaalí càmíiri càì icàlidaca tàacáisi, canáca irí Espíritu Santo. Iyaca irí Cristo yùuwide íiwitáise. Pidécuéca péemíaca iináwaná ìwali, yàanàanápíná yáara Cristo yùuwideca íiwitáise. Siùca idéca yàanàaca wàatalé aléi èeri írìculé, yái Cristo yùuwideca íiwitáise.

⁴ Píatacué quéwa nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, Dios yéenibecuéca pía. Pidécuéca pimawèniadaca píchawa níara cachìwéeyéica, càmíicáinácué peebáida nàasu tàacáisi cachìwéeri, iyacáinácué piwàwalìcu Dios íiwitáise, máiniiri cachàinica íiwitáise Satanás íicha, yái Satanás ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise, càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁵ Níara cachìwéeyéica càmíita neebáida Jesucristo itàacái. Cháí èeri írìcuíri náiwitáise meedá, íná nacàlidaca tàacáisi èeri yàasu wawàsi ìwali meedá, íná yéewa èeri mìnánái yeebáca nataacái, níái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ⁶ Quéwa wíata Dios yéenibeca. Cawinácaalí yáaliérica Dios ìwali, yéemíaca wàasu tàacáisi. Aibanái quéwa càmíiyéica Dios yéenibe, càmíita néemíca walí. Càita wáalíacawa càiyéinácaalí níái icàlidéeyéica tàacáisi Espíritu Santo inùmaliçuise báisíiri iyú, càiyéinácaalí nacái níái icàlidéeyéica ichìwawa Cristo yùuwide íiwitáise iyú.

Dios es amor

⁷ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa, cáininácaalí Dios iicáca wía. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, yácata Dios isùmàireca, yáalíca nacái Dios ìwali. ⁸ Cawinácaalí càmíirica cáinináca iicáca áibanái, càmítacá yáalíca Dios ìwali, cáininácaalí Dios iicáca wenàiwica. ⁹ Dios quéwa idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía, ibànùacáinaté liriwa, yái abéerita lírica aléi èeri írìculé, yéewanápíná wadèniaca wacáucawa càmíiri imáalàawa, Dios líri yéetácáinatéwa wáichawalíná. ¹⁰ Siúcata càmíita nutànàacué nùyaca píri ìwali, yái cáinináanaca waicáca Dios. Néese nuwàwacué píalíacawa cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata báisíiri iyú, íná ibànùacaté liriwa imàacacaténá icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápíná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha.

¹¹ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata, càide iyúwacué núumáaná píri, íná nacái iwàwacutá macái cáinináca waicáyacacawa. ¹² Canácatáita áiba èeri mìnali iicácaté Dios. Quéwa, cáininácaalí waicáyacacawa, yásí Dios ìyaca wawàwalìcu, yàacawéerida nacái wía, yásí wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios ìyáaná, yái cáininéerica iicáca wía. ¹³ Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo. Espíritu imàacaca wáalíacawa báisíiri iyú wàyaca Dios yáapícha, wáalíca nacáiwa Dios ìyaca wawàwalìcu, yàacawéeridaca nacái wía. ¹⁴ Wía nacái apóstolca wadéca waicáidaca Jesucristo irí watuí iyúwa íná yéewa wacàlidaca áibanái írìni Wáaniri Dios idéca ibànùaca líriwa Jesucristo iwasàacaténá èeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macáita yeebáidéeyéica itàacái. ¹⁵ Cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Dios líricani, Dios ìyaca iwàwalìcu, yàacawéeridacani nacái. Yái wenàiwicaca ìyaca nacái Dios yáapícha.

¹⁶ Íná wáalíacawa, weebáida nacái cáinináca Dios iicáca wía. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, ìyaca Dios yáapícha. Dios ìyaca nacái iwàwalìcu, yàacawéeridacani nacái. ¹⁷ Càita nacái wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios ìyáaná, yái cáininéerica iicáca áibanái, yéewanápíná manuísíca wáináidaca wawàwawa mabáiníiri iyú áibaalípíná Dios yùuwichàidacaalípíná báawéeyéi wenàiwica, wàyacáiná cháí èeri írìcu càide iyúwa Jesucristo ìyáaná. ¹⁸ Báisícaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái nacái, càmíita iwàwacutá cáaluca wía Dios íicha, wenàiwicanái íicha nacái.

Néese àniwa, manuísíwacaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái nacái, yá canácata cáaluiri waicáca, canásíwa. Quéwa, cáalucaalí wía, yásí yái cáalucáica yùuwichàidaca wíawa. Iná, cáalucaalí wía, yásí wáaliacawa càmitàacá cáininá waicáca Dios manuísíwata, áibanái nacái.

¹⁹ Cáinináca waicáca Dios, yácaíná Dios cáininácaté iicáca wía ipíchawáiseté cáinináca waicácani. ²⁰ Aibacaalí càí ímaca, “Cáinináca nuicáca Dios”, càí ímacaalí, quéwa meedá báawaca iicáca áibanái, yácata cachìwéeri meedá. Càmicaalí wáalimá cáinináca waicáca áibanái wenàiwica waiquéeyéica watuí iyúwa cháí èeri irìcu, néese càmita wadé cáinináca waicáca Dios yái cà míricáwaca waicá watuí iyúwa. ²¹ Jesucristo idéca ichùulíaca wía càí: Cawinácaalí icàlidéeyéica cáinináca casa naicáca Dios, iwàwacutá cáinináca naicáca áibanái wenàiwica nacái.

5

Nuestra victoria sobre el mundo

¹ Macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Mesíascani, yái Jesúsca, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuerica walí, Dios yéenibeca nía. Cawinácaalí cáininéeyéica iicáca Wáaniri Dios, cáinináca nacái naicáca Dios yéenibe. ² Cáininácaalí waicáca Dios, wamànicaalí nacái càide iyúwa ichùulianá wía, yásí wáaliacawa cáinináca waicáca Dios yéenibe nacái. ³ Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùulianá wía, yásí wáasáidaca cáinináca waicáca Dios. Cà mírita máiní càulenáca wáicha wamànínápiná càide iyúwa Dios ichùulianá wía. ⁴ Macáita wía Dios yéenibeca, wáalimá wamànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, wáalimá wamàacaca wáichawa wabáyawanáwa yái báawéerica wamàníirica cháí èeri irìcu, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. ⁵ Wía yeebáidéeyéica Dios Iiricani, yái Jesúsca, wíawamita yáaliméeyéica imàacaca íchawa ibáyawanáwa, yái báawéerica wamàníirica cháí èeri irìcu.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶ Jesucristo yàanàacaté aléi èeri irìculé, yá imàacacaté wáaliacawa Dios Iiricani, ibautizácaalítéwa úni yáaculé, néese àniwa nacái íiraná imusúacaalítéwa icháuná irìcuísewa cruz ìwali. Iná idéca imàacaca wáaliacawa Dios Iiricani úni iyú, íiraná iyú nacáíwa. ⁷ Espíritu Santo icàlidaca nacái Jesucristo iináwaná ìwali, Dios Iiricani, Espíritu icàlidacáiná báisíri iyúni. ⁸ Nàyaca máisiba chènuniré icàlidéeyéica walíni, yái Wáaniri Diosca, yá nacái Dios Iirica, yá nacái Espíritu Santo. Ewita máisibacáaníta nía, càicáaníta abéericata nía, abédanama náiwitáise náapichawáaca. Máisiba nacái níái icàlidéeyéica Jesucristo iináwaná ìwali, Dios Iiricani, cháí èeri irìcu, yái Espíritu Santoca, yái única nacái, yái íiranáca nacái. Níái máisibaca abédanamata náiwitáise nacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali, Dios Iiricani. ⁹ Aibaalí wéemíaca wenàiwica icàlidáanáca walí. Quéwa, yái Dios icàlidáanáca, cawèníri cachàini manuísíwatani, Dios icàlidacáiná walí Jesús iináwaná ìwali, Dios Iiricani. ¹⁰ Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yáaliacawa báisíri iyú iwàwalícuísewa Dios Iiricani. Dios idéca icàlidaca Iiri ìwaliwa Dios Iiricani. Cawinácaalí wenàiwica cà mírica yeebáidani iicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmicáiná yeebáida tàacáisi Dios icàlidéerica Iiri ìwaliwa. ¹¹ Yácata tàacáisi Dios icàlidéerica walí: Dios idéca yàaca wacáuca cà míri imáalàawa, wía yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái. ¹² Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yácata yáaliéerica Dios Iiri ìwali báisíri iyú, idènia nacái icáucawa cà míri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí cà mírica yeebáida Dios Iiri itàacái, càmita yáalía Dios Iiri ìwali báisíri iyú, yá canáca írì icáuca cà míri imáalàawa.

Conclusión y consejos finales

¹³ Nudéca nutànàacuéca pírì yái cuyàlutaca píacué yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái píalíacaténacuéwa pidèniaca picáucawa cà míri imáalàawa.

¹⁴ Manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali, wáaliacáináwa wasutácaalí ícha wawàsi Dios iwàwéerica wadèniaca, yásí yeebáidaca walí. ¹⁵ Càide iyúwa wáalfanáwa Dios

yéemìaca wasutáaná ícha, càita nacái wáalía nacáiwa Dios yàapíná walí yái wasutéerica ícha.

¹⁶ Piicácaalícué wenàiwica yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànica ìyaca ibáyawanáwa, quéwa cànírica Dios inúa wía ìwalíse, iwàwacutácué pisutáca Dios ícha irípiná. Yásí Dios icáucàidaca yái yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmicaalí imàni ibáyawanáwa Dios inuérica wía ìwalíse. Iyaca áiba wabáyawaná íiwitáaná Dios inuéricuéca wía ìwalíse. Càmita nuchùuliacué pisutáca Dios ícha nalípiná namànicaalí cà. ¹⁷ Macáita yái báawéerica wamànírira, yácata wabáyawanáca, quéwa, ìyaca wabáyawaná íiwitáaná cànírica Dios inúa wía ìwalíse.

¹⁸ Wáalíacawa Dios yéenibe càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa mamáalàacata, Dios Iiri icùacáiná nía, íná báawéeri Satanás càmita yáalimá íibàaca nía. ¹⁹ Wáalíacawa Dios yéenibeca wía. Wáalía nacáiwa Satanás ichùuliaca macáita èeri mìnanaí íiwitáise, càníyéica yeebáida Jesucristo itàacái. ²⁰ Wáalía nacáiwa Dios Iiri idéca yàanàaca aléi èeri iriculé. Yá imàacaca cáalíacáica wía, wáalíacaténá Dios ìwali, yái báisísíwéeri Diosca. Wàyaca yáapicha yái báisísíwéerica, yáapicha nacái yái Iirica, yái Jesúsca, Dios ibànuèricaté. Yácata abéerita báisísíwéeri Dios, yèerica wacáuca càníiri imáalàawa. ²¹ Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué pía cuwáiná icàaluíná.

2 SAN JUAN

La verdad y el amor

¹ Núa Juan, ancianoca núa, nubànùacué pirí cuyàluta. Nuwàwalicué pía manuísíwata, píacué ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa. Nuwàwalicué nacái níái píapichéeyéicuéca. Cáininácué nuicáca pía báisíiri iyú. Macáita nacái yáaliéyéica báisíiri tàacáisi, cáininácuéca naicáca pía. ² Cáininácué nuicáca pía weebáidacáiná báisíiri tàacáisi, yái tàacáisi iyéerica walí càiripináta èeri càmíiri imáalàawa. ³ Wáaniri Dios, Jesucristo nacái, yái Wáaniri Iirica, namànipinácué pirí cayábéeriwa, naicápinácué píawa catúulécaneéri iyú nacái, namàacápinácué matuñbanáica píiwitáise nacái, peebáidacáinácué mamáalàacata báisíiri tàacáisi, cáininácué nacái piicáyacacawa.

⁴ Casíimáica nuwàwa manuísíwata nùanàacáiná abenaméeyéi péenácué píapichéeyéi iyéeyéica machacàníiri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi ímáaná, càide iyúwa Wáaniri Dios ichùulianá wàyaca. ⁵ Siúcade, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, cáininácué waicáyacacawa. Yái tàacáisi nutànèericuéca pirí càmíirita wàlisàì ichùuliacanási. Yácata idàbáanéeri tàacásica Jesucristo ichùulìericaté weebáidáanápíná: Iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa. ⁶ Cáininácaalí waicáca Dios, yásí wamàni càide iyúwa ichùulianá wía. Bàaluíté piwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo irípiná, yáté péemiatécué Dios ichùuliaca cáinináanápínácué piicáyacacawa.

Los engañadores

⁷ Nàyacáiná manùbéeyéi iwàwéeyéica ichìwáidaca wía cháì èeri irìcu. Càmita nacàlida Jesús iináwaná ìwali Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté aléi iyúwa asialì. Cawinácaalí icàlidéeri càì ichìwawa, yácata ichìwáidéerica wía, Cristo yúuwidecani nacái. ⁸ Cayábacué, ipíchanácué piúcaca píibaidacaléwa, yái pimàníirica Dios irípiná. Píibaidacué cayába Dios irípiná, pimáalàidacué nacái pimànica yái pimàníirica Dios irípiná yéewanápinácué peedáca piríwa macáita pìasu cawèníiriwa Dios iwàwéericuéca yàaca pirí ìwalíná, yái píibaidáanácuéca irípiná.

⁹ Aibacaalí yeebáidéeri áibanái yàasu tàacáisi méetàuculéeri Jesús itàacái íicha, yácata càmíirica yáalíawa Dios ìwali. Quéwa, cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata Jesús itàacái, yácata yáaliériwa Wáaniri Dios ìwali, ìwali nacái yái Dios Iirica. ¹⁰⁻¹¹ Nàanàacaalícué pìatalé áibanái yéewáidéeyéipínácué pía cachìwéeri tàacáisi iyú Jesús itàacái íicha, picácué pimàaca nawàlùacawa picapèe iriculé. Picácué pitàida nía. Pitàidacaalícué nía, yásícué pìacawéeyéináca pimànica níawa, níara imàníiyéica ibáyawanáwa meedá.

Palabras finales

¹² Nuwàwacué nucàlidaca pirí manùba tàacáisi mamáalàacata, quéwa càmita nuwàwa nutànàaca cuyàluta irìcuni. Nucua àta núalimácatalépináta nùacawa nupáchiacuéca píawa, yéewanápiná casíimáica wawàwa manuísíwata.

¹³ Níái píacawéeyéináca ìwacáidáyaquéeyéicawa chábàì, Dios yeedéeyéica nacái yàasu wenàiwicapináwa, nawàwalicuéca pía.

3 SAN JUAN

Alabanzas a Gayo

¹ Núa Juan, ancianoca núa, nubànùta pirí cuyàluta, pía Gayo nùacawéerináca, cáin-
inéerica nuicáca báisiiri iyú.

² Pía nuénàsàiri cáininéerica nuicáca, nusutáca Dios ícha imàníinápíná pirí cayábéeri
ìwaliise, yái macáita pimànírica. Nusutáca Dios ícha nacái imàacacaténá máuláicaca
pía. Núalíacawa cachàinica píiwitáise Dios ìwali. ³ Casíimáica nuwàwa manuísíwata
nàanàcáiná nùatalé táquicha tàacáwa abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
yá nacàlidaca nulí piináwaná peebáidaca mamáalàacata báisiiri tàacáisi. ⁴ Canácata áiba
tàacáisi càiri isímáidéeri núa càide iyúwa casíimáiná nuwàwa nuémìacaalí nuéwáida-
calénái iináwanáwa neebáidaca báisiiri tàacáisi machacàníiri iyú.

⁵ Pía nuénàsàiri cáininéerica nuicáca, cayábéericani yái píibaidacaléca pimànírica
Dios irípiná, yái cayábéerica pimànírica áibanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
éwita déecuíséeyéicáaníta nía, càmiyéicáwaca píalía piicáca. ⁶ Táquicha tàacáwa
wàwacáidáyacacaalíwa chábài, wamànicaténá culto, yá nacàlidacaté walí piináwaná
ìwali, náimaca cáinináca piicáca nía. Siùcade, pimàni nulí cayábéeri, piyúudàa nía nàasu
àyapu ìwalipíná, càide iyúwa casíimáinápiná Dios iicáca wamànica. ⁷ Nadéca nadàbaca
nèepunícawa náibaidacaténá Jesucristo irípiná, càmita nacái needá nalíwa wawàsi
áibanái ícha càmiyéica yeebáida Jesús itàacái. ⁸ Iná iwàwacutá wía yeebáidéeyéica Jesús
itàacái weedáca wàataléwa nía, wàacawéeridacaténá nía, níai icàlidéeyéica yèepunícawa
báisiiri tàacáisi.

La mala conducta de Diótrefes y el buen ejemplo de Demetrio

⁹ Nudéca nutànàaca nalí abéeri cuyàluta, níara ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera. Quéwa,
Diótrefes càmita iwàwa yeebáidaca nutàacái, máinicáiná iwàwa ichùuliaca nía macáita.
¹⁰ Yá nùacaalípináwa néré, yásí nutàanica yáapichawa ìwali yái càmiínáca iwàwa yeebái-
daca nutàacái, icháawàcáiná yèepunícawa wía máiwitáiséeri iyú, báawéeri iyú nacái.
Néese, iwàwaca imànica áiba wawàsi mamáalàacata, íná càmita yeedá yàataléwa
wenàiwica wabànuyéica néré yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese, áibanáicaalí
péenacué nawàwacaalí natàidaca nía, Diótrefes càmita ibatàa needáca nàataléwa nía,
yúuca nacái nía pèewíise, píacué ìwacáidáyaquéeyéicawa néenibàa.

¹¹ Pía nuénàsàiri cáininéerica nuicáca, pimàni cayábéeri càide iyúwa cayábéeyéi
íiwitáise imàníiná. Picá pimàni pibáyawanáwa iyúwa báawéeyéi íiwitáise imàníiná. Caw-
inácaalí imànírica cayábéeri, yácata Dios isùmàireca. Quéwa, cawinácaalí imànírica
ibáyawanáwa, càmita yáalía Dios ìwali.

¹² Macáita wenàiwica, báisiiri tàacáisi nacái, nacàlidaca nàyaca cayábéeri iyú Demetrio
ìwali. Wía nacái wacàlidaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Píalía nacáiwa nutàanica
báisiiri iyú.

Palabras finales

¹³⁻¹⁴ Nudènà bàwina madécaná tàacáisi nucàlidéeripínáca pirí, càmita quéwa
nuwàwa nutànàaca cuyàluta irìcuni, nuwàwacáiná nuicáca pía aquialéta, nutàanicaténá
píapichawa.

¹⁵ Nusutáca Dios ícha imàcáanápiná matuíbanáica pía. Níai wàacawéeyéináca
iyéeyéica cháí nawàwalica pía. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nalíni nuwàwalica nía
macáita iyéeyéica néenibàa, níara wàacawéeyéináca.

SAN JUDAS

Saludo

¹ Núa Judas, Jesucristo yàasu wenàiwica íbaidéerica írípíná, Santiago yéenasàirica nacái núa, nubànùacué pirí cuyàluta píacué cáininéeyéica Wáaniri Dios iicáca, Dios imáidéeyéica yàasunáipínáwa, píatacué nacái Jesucristo icuèyéica. ² Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípínácué iicáanápínácué pipualé manuísíwata, yéewanápinácué nacái matuñbanáica pía, yéewanápinácué nacái cáinináca piicáyacacawa macái piwàwalicúsewa.

Los que enseñan mentiras

³ Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nuwàwacatécué máini nutànàaca pirí cuyàluta ìwali yái Jesucristo iwasàanáca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Siùcata quéwa iwàwacutácué nutànàaca pirí tàacáisi nusutácaténácué pícha wawàsi manuísíwata. Iwàwacutácué píalàaca nía cachàiníiri iyú, níara cachìwéeyéica, ipíchaná nawènúadaca yái báisíiri tàacásica Dios imàaquéericaté abé yàawiríaté yàasu wenàiwicanái íríwa. ⁴ Péewáidacué wenàiwica macàaluínináta báisíiri tàacáisi iyú, níacáiná cachìwéeyéi nadéca nawàlùacawa ibàacanéeri iyú pèewiré. Bàaluité Dios itàacái icàlidacaté naináwaná ìwali, níái cachìwéeyéica, càinácaalí iyú Dios yùuwichàidáanápíná níawa. Báawaca naicáca Dios. Nacàlidaca nachìwawa báawéeri iyú, náimaca cayábacasa waimáca manùbéeyéi yáapicha báawéeri iyú, Dioscáiná imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, càita nacàlidaca nachìwawa. Náasáidaca càmíta nawàwa Jesucristo Náiwacalipínáwa, yái abéerita Wáiwacalica, Wacuèrinásàiri nacái.

⁵ Ewitacué píalíacáanítawa yái tàacáisi ìwali macáita, càicáaníta nuwàwa nucàlidacuéca pirí àniwani, piwàwalicaténácuéni. Bàaluité Dios imusúada israelitanái Egipto yàasu cáli ícha. Ewitaté Dios itécáaníta macáita nía Egipto yàasu cáli ícha, càicáanítaté imàalàidaca macáita néená càmíiyéicaté yeebáida itàacái. ⁶ Nía nacái ángelnái imàaquéeyéicaté íchawa íbaidacaléwa Dios imàaquéericaté nalí, níara imàaquéeyéicaté ìyacatáíwa chènuniré, yá náiquéi Dios idacùacaté, presoíyéica imànica nía, catéeri iriculé càiripínátawa, àta áibaalípiná Dios icàlidacatalépináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidacaténá níawa. ⁷ Càide iyúwaté ángelnái ìyáaná, càita nacái nàyacaté yàcalé mìnánáimi, pucháiba yàcalémi, Sodoma, Gomorra nacái, áiba nacái yàcalémi ìyéeyéicaté mawiénita nalí, máini naimácaté manùbéeyéi yáapicha mamáalàacata càmíiyéica nàacawéeyéi. Nía nacái asianái naimácaté nanacáiri yáapichawa namànicaténá yái càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Ináté Dios yùuwichàidaca nía quichái iyú, yái quichái càmíirica ichacàwa, càiripinéerita ìyaca. Càita Dios imàacaca wáalíacawa yùuwichàidáanápíná macáita imàníiyéica ibáyawanáwa.

⁸ Càita nacái níara yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, éwita náalíacáanítawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ìwali, càicáaníta namànica nacái báawéeri. Néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú néemièricasa náamacani irìcuísewa, namànicaténá nainá iyúwa yái càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica; càmíta nacái neebáida Wáiwacali itàacái; natàaní nacái báawéeri iyú ángelnái ìwali. ⁹ Quéwa ángelnái íiwacali ípidenéerica Miguel càmítaté itàaní báawéeri iyú ángelnái ìwali. Miguel itàanicaté chàinisíiri iyú Satanás yáapicha càirínácaalí náicha yeedéeripínácaté Moisés ichéecami, yaté Miguel yáalíacawa canácaté yéewaná icuísaca íchawa Satanás báawéeri iyú. Ináté Miguel íimacáita Satanás írì: “¡Nusutáca Wáiwacali ícha yàalàanápíná pía cachàiníiri iyú!” íimaca yái Miguelca. ¹⁰ Níata quéwa cachìwéeyéica asianái natàaníca báawéeri iyú ángelnái ìwali, éwita càmíicáaníta náalíawa cayába ángelnái iináwaná ìwali. Namànica meedá macáita càirínácaalí nawàwa namànica càide iyúwa cuwèsinái imàníná. Iná namáalàidaca nacáucawa Dios ícha.

¹¹ ¡Dios yùuwichàidapiná níawa!, nàyacáiná báawéeri iyú càide iyúwaté Caín iyáaná. Nawènúadaca náiwitáisewa néewáidacaténá wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, needácaténá nalíwa plata, càide iyúwaté Balaam imàníiná. Namànica nacái ùwicái nacuèrinánái ípunitawa càide iyúwaté Coré imàníiná. Iná néetápiná nacáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná ichùuliacawa. ¹² Níái cachìwéeyéica nàyaca càide iyúwa casaquèeri wawàsi, níacáiná mabáiníiri iyú namànica nabáyawanáwa pèewi pìwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténácué piyáacaléwa Santa Cena ipíchawáise. Casíimáiri iyúta nayáaca nayáacaléwa manuíri, nàiraca nacái macáaluínináta. Iiwacanánái báawéeyéica meedá níara, camùnica nía nacái iyéeyéica iríwa meedá yàacàsi cadénama. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa acalèe canéerica irí unía yèepuníiricawa cáuli iyú. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa àicu màyacanéerica yàasu èeri yàanàacaalí, íná wenàiwica iwataàca àicu cáli yèewíise, yásí àicu yéetácawa báisíiri iyú. ¹³ Níái cachìwéeyéica imàníiyéica máiní yáaséeri nabáyawanáwa áibanái wenàiwica yàacuéseemi, nàyaca càide iyúwa manuíri màladàca. Cachàiníiri cáuli ipùacaalí manuíri úni, yásí màladàca namichàidaca báawéeri úni icàli càina ínatalépiná. Níái cachìwéeyéica naméeràidaca áibanái, nàyacáiná càide iyúwa dùlupùta iméerèeyéicawa, camíiyéica icàna cayába wáapunálicubàa. Iná Dios ichùuliapiná nàyanápiná càiripináta catéeri irícu máinícataléca cúulica catá.

¹⁴ Bàaluité Enoc iyaca, yái sietéena Adán itaquéerinámi waléerica iináwaná ìwali. Enoc icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse cachìwéeyéi ìwali càinácaalí iyú Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Enoc íimacaté: “Péemiácué cayába, nudéca nuicáca Wáiwacali yàanèeripináwa náapicha níái yàasu manùbéeyéi mil namanùbaca ángelnáica mabáyawanéeyéica. ¹⁵ Yàanàapiná yéemiacaténá naináwaná ìwali canánama, yáasáidacaténá nacái cabáyawanáca macáita báawéeyéica íiwitáise, ìwalíise macáita báawéerica namànírira, ìwalíise nacái yái báawéeri tàacáisi náiméerica Dios ìwali, níái báawéeyéica íiwitáise imàníiyéica ibáyawanáwa”, íimacaté yái Enoc. ¹⁶ Níái cachìwéeyéica natàaníca ibàacanéeri iyú nacuèrinánái ìwaliwa. Báawaca naicáca macái wenàiwica. Máiní nawàwa namànica càinácaalí báawéeri isímáidéeri níawawa. Máiníyeyéi canùmaséeca nía, cachàiníiyéica iicáca yáawawa. Natàaníca cayábéeri iyú áibanái irí, needácaténá náicha wawàsi meedá.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷ Quéwa píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, piwàwalícué yái tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yàasu apóstolnái icàlidéericatécucé pirí, íiméerica càinácaalí ichàbàanápináwa wapíchalécawa. ¹⁸ Náimacatécué pirí: “Aibaalípiná maléena èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi wenàiwica naicáanípinácué piquíniná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. Namànipiná nabáyawanáwa càide iyúwa nawàwáaná”, náimacatécué pirí níái apóstolca. ¹⁹ Quéwa níara cachìwéeyéica, nawènúadaca áibanái íiwitáise báawáanápiná naicáyacacawa. Náináidacáita meedá irícu èeriquéi. Canáca nalí Espíritu Santo.

²⁰ Quéwacué pía nuénánái cáininéeyéica nuicáca, peebáidacué tàì íiméeri iyú Dios itàacái mabáyawanéerica, yéewanápinácué cachàiníca píiwitáise. Pimàacacué Espíritu Santo yéewáidaca pía, pisutáanápinácué píawawa Dios ícha. ²¹ Picácué piwènúada píiwitáisewa méetàuculé Dios ícha, yái cáininéerica iicáca wía. Néese manuícucé píináidaca piwàwawa picúacaténá Wáiwacali Jesucristo yàaca wacáuca camíiri imáalàawa, iicácainá wapualé.

²² Piicácué natúulécaná píalàanápinácué níawa, cawinácaalí iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios ícha. ²³ Níái iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios ícha, càica níade iyúwa wenàiwica yúuwàacaalí yàacawa quichái irículé, nawàwacáiná nacaláacawa Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa. Píalàacué nía, peedácué nía ráunamáita Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càide iyúwa weedácaalí wenàiwica quichái ícha. Aibanái wenàiwica namànica nàacawa nabáyawanáwa

manuísíwata. Báawacué piicá yái báawéerica namàníirica, quéwa piicácué natúulécaná níai wenàiwicaca. Pìalàacué nía cachàiníiri iyú, namàacáanápíná náichawa yái báawéerica namàníirica, quéwa piicácué píchawa cayába, ipíchanácué cayábaca piicáca yái báawéerica namàníirica nainá iyúwa. Picácué pimàni náapicha pibáyawanáwa.

Alabanza final

²⁴⁻²⁵ Yái abéerita Diosca, iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, yáta yáalimácué icùaca pía ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Dios yáalimácué nacái itéca píawa chènuniré ibàlùadacaténácué pía íipunitawa mabáyawanéeyéica, máinícuéca nacái casímáica piwàwawa, Dios ìyacàle chènuníiséeri irìcu, icànéerica mèlumèluwaca Dios icamaláná iyú. Wàacué Dios irí cayábéeri ìwalíise yái cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imàníirica walípiná, máinícáiná cachàiníirica Dios íiwitáise, máiní cáimíétacanéeri Wacuèriná nacáicani, icuèrica nacái macáita, cachàiníirica náicha canánama, bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté, siuca nacáide, càiripináta nacáwa, èeri càníiri imáalàawa. Báisíta, amén.

EL APOCALIPSIS

La revelación de Jesucristo

¹ Yáí cuyàlutaca icàlidaca walí tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté Jesucristo yáalíacawa ìwali ibàacanéeri iyú áibanái ícha, yéewanápiná Jesucristo yáasáidacani Dios yàasu wenàiwicanái irí náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáanápíná ichàbacawa caquialéta. Jesucristo ibànùacaté yàasu ángelwa yáasáidacaténá yáí tàacáisica Juan irí, yáí Juan, Jesucristo yàasu wenàiwicaca. ² Juan itànàacaté báisiiri iyúni cuyàluta irìcu macáita yáí Dios itàacái Juan yéemièrica, yá nacái Jesucristo yàasu báisiiri tàacáisica, idécanáamité Juan iicáca macáita tàacáisi yéenáiwanási nacáiri irìcuíse.

³ Casímáica iwàwa cawinácaalí iléerica nalíni, yáí cuyàlutaca, culto irìcu, yáí tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí ichàbáanápínáwa. Casímáica nacái nawàwa cawinácaalí yeebéyéica yáí tàacáisica Juan itànèrica cháí cuyàluta irìcu, mesúnamáipínacáináta iwàwacutá ichàbacawa.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴ Núa Juan nutànàacuéca pirí cuyàluta, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, píacué iyéeyéica siete namanùbaca yàcalé Asia yàasu cáli íinata. Nusutácué Dios ícha pirípinácué, Espíritu Santo nacái, Jesucristo nacái, namànínápínácué pirí cayábéeri, namàacáanápíná nacái matuíbanáicuéca píca. Dios ìyacaté bàaluité, siuca nacáide, iyéeripíná càiripínáta, càmfíri imáalàawa. Yáí Espíritu Santoca máiniiri cayábaca ìyaca Dios yàasu yàalubáisi ípunita. ⁵ Jesucristo itàaníca báisiiri iyú, imànica macáita machacàníri iyú càide iyúwa ímáaná, icàlidacaté báisiiri tàacáisi éwitaté nanúacáanítani. Yáí Jesucristo, yácata idàbáanéerica wenàiwica imichèericatéwa yéetáními yèewíse, idènièri iináwa càmfíri imáalàawa. Jesucristo ichùulíaca macái cáli icuèrinánái. Cáinináca Jesucristo iicáca wía. Jesucristo íiraná imusúacatéwa icháuná irìcuíse cruz ìwali àta yéetacatalétawa wáichawalíná. Jesucristo yéetacáinatéwa wáichawalíná, íná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. ⁶ Jesucristo idéca imàacaca yàasu wenàiwicaca wía. Imàacaca nacái wáibaidaca irípiná iyúwa sacerdotenái, wasutácaténá Dios ícha wenàiwicanái irípiná, yáí Dios Jesucristo Yáanirica. Máinií nuwàwaca macái wenàiwica yàaca cayábéeri Jesucristo irí, nuwàwa nacái Jesucristo icùaca wenàiwicanái canánama càiripínáta èeri càmfíri imáalàawa. Báisíta, amén.

⁷ Jesucristo yàapínáwa néese acalèe yèewísewa! Macáita wenàiwica naiquéeripínáni, nía nacái inuyéicaténi, naiquéeripínáwa. Macáita èeri mìnánái càmfíyéica yeebáida itàacái náicháanípíná nacalùniwa naicápinácaalí yàanàaca, cáalucáiná naicácani. Báisíta, amén.

⁸ Wacuèriná Dios cachàiníri náicha canánama, ìyacaté bàaluité, siuca nacáide, ìyapíná càiripínáta, càmfíri imáalàawa. Wacuèriná Dios ímaca walí: “Núacata yáí idàbéericaté macáita, núacata nacái yáí imáalàidéeripínáca macáita. Iná núacata càiride iyúwa las letras alfa y omega”, càí ímaca walí yáí Wacuèriná Diosca.

Una visión del Cristo glorioso

⁹ Núa Juan, péenásàiricué, nùuwichàacawa píapichacué Jesús irípiná weebáidacáiná itàacái. Weebáidaca itàacái, íná wacuàpiná macáita Jesús yáapichawa. Abédanamata nacái wáiwitáise Jesús yáapicha wàideníacaténá wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú. Yaté presocaté núa Patmos yàasu iwàwata íinata nucàlidacáinaté Dios itàacái áibanái irí, nucàlidacáinaté nacái Jesús iináwaná ìwali. ¹⁰ Néeseté áiba domingomi, Espíritu Santo icùacaté nuwítáise. Yá nuémíacaté tàacáisi nuínatawáisewa, yáí cachàiníri tàacáisi càiride iyúwa wéemianá trompeta isàna. ¹¹ Yá ímaca nulí: “Pitànàa cuyàluta, picàlidacaténá nalíni càinácaalí piicáaná. Néese píbanùa nalíni níara yeebáidéeyéica nutàacái iyéeyéica siete namanùbaca yàcalé Asia yàasu cáli íinata. Níái yàcaléca náipidená: Efeso ìyacàlená, Esmirna ìyacàlená nacái, Pérgamo ìyacàlená nacái, Tiatira

iyacàlená nacái, Sardis iyacàlená nacái, Filadelfia iyacàlená nacái, Laodicea iyacàlená nacái”, íimaca nulí.

¹² Yá nuwènúá nuicáidaca nuínataléwa nuicácaténá yái itàaníríca nulí. Yá nuicáca siete namanùbaca cáaléeyéi lámpara oroíyéi. ¹³ Néese nuicá nèewibàa níai siete namanùbaca lámparaca càì iicacánáwade iyúwa asìali. Idènìaca ináawaniwa cáaléeri àta yàabàli ipùata néré. Idènìaca nacái cáucuíri iwaalíbapi oroíri yùucutalicubàawa. ¹⁴ Cabalèeri íiwita íbáiná càide iyúwa waicáaná cabalèeri lana, nieve nacáiri áiba. Ituí nacái nàya càide iyúwa waicáaná quichái ipèrù. ¹⁵ Yá mèlumèluíyéi yàabàli càide iyúwa waicáaná naquéesièrica bronce nacáirica nawasèrica ùuléeri iyú quéechacáwa manuíri quichái írìcu ipíchawáise naquéesìacani. Cachàinica itàacái càide iyúwa wéemianá manuíri inanába isàna yúuwèericawa íba yèewibàa. ¹⁶ Idènìaca siete namanùbaca dùlupùta icáapi írìcuwa yéewápuwáiséeriwa. Itàacái iyaca càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica. Inàni nacái icànaca iyúwa èeri icánáaná mèlumèluíri iyú cachàiniwaca machacànicaalí èeri.

¹⁷ Nuicácanacáitani, yá núuwàa nullacawa nunùmáawawa nucalùniwa yàabàli idaní càide iyúwa yéetéerimiwa. Quéwa imàacaca icáapiwa yéewápuwáiséwa nùwali. Yá íimaca nulí: “Picá cáalu pía nuícha. Núacata yái idàbèericaté macáita. Núacata nacái yái imáalàidèeripináca macáita. ¹⁸ Núacata yái Cáurica. Nuétácatéwa quéwa, péemìa cayába, siúcáise nùyaca càiripináta. Núacata imàaquéerica wenàiwica yéetáca nénéaiwaná yàanàcatáita néetácatáipináta; nucua nacái infierno, yáara báawéeyéimi íiwitáise yúuwichàacatalécawa ípidenácataléca infierno. ¹⁹ Iná pitànàa macáita yái núasáidèeripináca piicá. Pitànàa nacái yái ichàbèericawa siúcade, yá nacái ichàbèeripináca áiba èeriwa wapíchalécáwa. ²⁰ Siúcade nucàlida piríni càinácaalí íimáaná níai siete namanùbaca dùlupùta piiquéeyéica nucáapi írìcu. Nucàlida nacái pirí càinácaalí íimáaná níai siete namanùbaca cáaléeyéica lámpara oroíyéica. Níai siete namanùbaca dùlupùta, íimáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái siete namanùbaca yàcalé mìnánái. Níai siete namanùbaca lámpara cáaléeyéica, íimáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca náapichéeyéi íwacáidáyaquéeyéicawa yáapichawáaca yeebáidéeyéica nutàacái”, íimaca nulí yái Cáurica, yái Wáiwacalí Jesucristoca.

2

Mensajes a las siete iglesias

El mensaje a Efeso

¹ Néese Wáiwacalí íimaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Efeso iyacàlená írìcu: ‘Cài núumacuéca pirí, núa idènìerica siete namanùbaca dùlupùta nucáapi írìcuwa nuéwápuwáiséwa, núa yèepuníricawa nèewibàa níai siete namanùbaca cáaléeyéi lámpara oroíyéica: ² Núalíacawa macáitacué píwali yái pimànírícuéca; núalíacawa píibaidacuéca nulípiná cachàinírí iyú; núalíacawa píideníacuéca píuwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú; núalíacawa báawacuéca piicáca náiwitáise níara báawéeyéica wenàiwicaca. Núalíaca nacáiwa pàlimáidacuéca piicáca nàasu tàacáisi níara icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa apóstolcasa nía, quéwa nachìwa meedá. Pidécuéca píasáidaca cachìwéeyéica meedá nía. ³ Núalíacawa píideníacué píuwichàanáwa mamáalàacata. Núalíaca nacáiwa píuwichàacuécawa nulípiná manuísíwata nuípídená ìwali peebáidacáinácué nutàacái. Càmitacué nacái chamàle píiwitáise píibaidáanápínacué nulí. ⁴ Quéwa nuicácué píwali abéeri wawási báawéeri. Càmitacué cáininá piicáca áibanái càide iyúwaté cáinináaná piicáca nía quéechatécáwa. ⁵ Iná píináidacuéwa ìwali yái quéechéeri píiwitáise cayábéerica píuquéericatécué píichawa. Píwènúadacué píiwitáiséwa machacàníiri iyú, pímanícaténácué cayábéeri áibanái írì càide iyúwacué pímaníináté quéechatécáwa. Càmicaalícué càì pímaníca, yásí nùacawa caquialéta píatalécué, yá nuedácué píicha píasu lámpara iyacatái íichawa, càmicaalícué píwènúada píiwitáiséwa. ⁶ Quéwa iyacué pirí

yái cayábéerica. Báawacuéca piicáca yái báawéerica nicolaítanái imàníirica càide iyúwa nacái báawáaná nuicáca yái namàníirica. ⁷ Néese, càuwíiyéicalícué pía, péemíacué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Macáita cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapiná nayáaca nayáacaléwa àicu iyacanáca yèerica nacáuca càmfiri imáalàawa, yái àicu iyéerica paraíso néeni, Dios iyacàle irìcu', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Esmirna

⁸ Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Esmirna iyacàlená irìcu: 'Cài núu-macuéca pirí, núa idabéericaté macáita, núa imáalàidéeripináca macáita nacái, núa yéetéricatéwa, néeseté yèepùaca nucáucaacawa: ⁹ Núalíacawa piùwichàacuécawa piy-aca. Núalíacawa catúulécánacuéca pía, quéwacué nuicáca pía càiyéide iyúwa càasuíyí. Núalía nacáíwa càinácaalí iyú nacháawàanacué piináwaná ìwali báawéeri iyú, níara icàlidéeyéica iináwanáwa judíocasa nía, quéwa càmiyeyí judío nía nawàwalícuésewa, càmicáiná neebáida nutàacái. Báawéeri Satanás yéewáidacaléca meedá nía. ¹⁰ Picácué cáalu piicáca yái piùwichàanápínacuécawa. Péemíacué cayába, mesúnamáita Satanás yúuca abénaméeyéi péenacué presoíyeyí ibànaliculé yáalimáidacaténacué iicáwa pía macáita, piwènúadánápíná píiwitáisewa nuícha. Yá piùwichàapínacuéwa diez èeri. Quéwa cachànicué píiwitáise mamáalàacata, éwitacué nanúacaalí pía, yásí nùacué piríwa picáuca càmfiri imáalàawa càide iyúwa nàacaalí corona wenàiwicanái irí imawèniadéeyéica áibanái. ¹¹ Càuwíiyéicalícué pía, péemíacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, canácatáita yéewanáwa pucháiba yàawiriéri yéetácáisi íibàaca níawa, canásíwa', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Pérgamo

¹² Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Pérgamo iyacàlená irìcu: 'Cài nuchùulíacuéca pía, núa idènièrica espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica: ¹³ Núalíacawa macáita ìwali yái pimàníiricuéca. Núalía nacáíwa piyacuéca aléera yàcalé Satanás icùacataléca. Núalíacawa peebáidacuéca nutàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú. Càmitacué piméeyáa peebáidaca nutàacái éwitaté nanúacáaníta Antipas, yái nanuéricaté yeebáidacáiná nutàacái pèewi, píacué iyéeyéica yàcalé Satanás icùacataléca. ¹⁴ Quéwa nuicácué piwali máisibáwanáita báawéeri wawàsi, yái càmfirica cayába nuicáca: Pidèniacué piápichawa abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica càide iyúwaté Balaam yéewáidáaná wenàiwica. Bàaluité Balaam yàalàacaté Balac yáalimáidáanápíná israelitanái namànicaténá nabáyawanáwa. Ichùulíacaté nayáanápíná iinási nanuérimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíniná, cuwáiná yéenáiwanáca. Ichùuliaté naimáca áibanái inanái yáapicha càmiyeyéica náinusíwa. ¹⁵ Càita nacái, iyacué pèewibàa abénaméeyéi yeebáidéeyéica nicolaítanái yàasu cachíwéeri tàacáisi. ¹⁶ Iná piwènúadacué píiwitáisewa báawéeri ícha. Càmicaalícué càì pimànica, yásí nùacuéwa piatalé caquialéta. Yá numànipiná úwi náipunitawa nutàacái iyúwa, càide iyúwa wenàiwica namànicaalí úwi espada machete nacáiri iyú. ¹⁷ Càuwíiyéicalícué pía, péemíacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawèniadéerica báawéeri, nùaca iyáapíná maná, yái pan nacáirica ibàacanáta áibanái wenàiwica ícha. Nùa nacái irí cabalèeri íba natànèerica ìwali wàlisàì íipidenápíná. Abéerita yái idènièrica yàasu íbawa, yáalí ìwali yái íipidenápínáca wàlisàì, canáca áibanái yáaliériwa ìwali', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerínásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Tiatira ìyacàlená irìcu: ‘Cài núumacuéca pirí, núa Dios Iirica, núa idènièrica ituíwa càide iyúwa quichái ipèrùà ìyáaná, núa idènièrica nacái yàabàliwa càide iyúwa naquéesièrica bronce nacáirica iicacánáwa. ¹⁹ Núalíacawa ìwali yái pimàníricuécá. Núalíacawa cáininácuéca píicáca áibanái, núalíacawa peebáidacuéca nutàacái. Núalía nacáíwa piyúudàacuéca áibanái, píideniàcuéca piùwichàanáwa nacái matuñbanáiri iyú. Núalíacawa pimànicuécá cayábéeri cachàiníwanái íicha yái pimàníricatécué quéecha, pidàbacaalítécué peebáidaca nutàacái. ²⁰ Quéwa nuicácué píwali áiba wawàsi quiríta. Pidécuéca pimàacaca ùyaca matuñbanáita pèewibàa, úái inanáica Jezabelca. Nacàlidaca uináwaná utàanicasa Dios inùmalicúise, quéwa uéwáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú meedá uchìwáidacaténá nùasu wenàiwica naimáanápíná áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmiírica nacái nanìrisíwa, nayáanápíná nayáacaléwa nacái iinási nanuérica ídolo irí nàacaténá cuwáinái yéenáiwana ícàaluíniná. ²¹ Nudéca nùalàaca úa cachàiníiri iyú uwènúadánápíná uíwitáisewa ubáyawaná íchawa, quéwa càmita uebá uwènúadánápíná uíwitáisewa íicha, yái uimáanáca manùbéeyéi yáapicha. ²² Siúcade, péemiàcué cayába, nùuwichàidapíná úa uláicái iyúwa, macáita nacái iiméeyéica úapicha, núucapíná níawa manuíri yùuwichàacáisi iriculéwa, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íchawa, yái báawéerica namànírica úapicha. ²³ Nunúapíná nacái uénibe yéetácáisi iyú. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca, néemìapínacaalí uináwaná ìwali, yásí náalíacawa núacata yái iiquéerica náiwitáise, nawàwa nacái. Yásí numànicuécá pirí cayábéeriwa, nùuwichàidapíná nacáíwa píalimáwanama càide iyúwa imanúcanamacuécá pimànica cayábéeri, báawéeri áibata. ²⁴ Néese píacué Tiatira ìyacàlená mìnanaí càmiíyéica yeebáida Jezabel itàacái, càmiíyéi nacái yéewáidawa tàacáisi ìwali yáara náiméerica ìwali Satanás yàasu íiwitáise ibàacanériwa. Núumacué pirí, ìyaca quiríta abéeri wawàsi iwàwacutéeri nuchùulìapínacué pimànica. ²⁵ Peebáidacué mamáalàacata nutàacái càide iyúwacué peebáidáná siùca àta nùanàacatalépináta. ²⁶ Cawinácaalí imawèniàdeeyéica báawéeri, imàníyéi nacái mamáalàacata càide iyúwa nuwàwáaná àta néetácatalétawa, numàacaca nacùaca núapicha macái èeri mìnanaí. ²⁷ Càide iyúwa Núaniri Dios imàacáaná nucùaca èeri mìnanaí Dios íiwitáise iyúwa, càita nacái nùasu wenàiwica nacùapíná èeri mìnanaí cachàiníiri iyú, nàuwichàidapíná nacái macáita wenàiwica càmiíyéica yeebáida nutàacái, càide iyúwa hierro ibaquéadacaalí catùa achúmáanamata yéemáanáami. ²⁸ Numàaca nacái nàyaca nucamaláná irìcu, yái nucamaláná icànéerica càide iyúwa dùlupùta icànáaná waiquéerica mapisáisiwata. ²⁹ Càuwíyéicaalícué píá, péemiàcué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyeyéica yàcalé imanùbaca’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

3

El mensaje a Sardis

¹ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerínásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Sardis ìyacàlená irìcu: ‘Cài núumacuéca pirí, núa ìyéerica yáapicha yái Espíritu Santoca máiníiri cayábaca, núa idènièrica nacái siete namanùbaca dùlupùta: Núalíacawa ìwali macáita píibaidacalécuéca. Nuemíacué píináwaná ìwali cáucasacué píá, quéwa nuicácuéca píá càiyéide iyúwa yéetéeyéimiwa. ² Pimichàidacué píiwitáisewa, pichàiniadacué píiwitáise cayábéeriwa ìyéericuécá pirí quiríta, iwàwéerica ichàbacawa píicha, nuicácáiná yái pimàníricuécá càmiírica cayába Nucueríná Dios iicáca. ³ Iná píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi péemièricatécué, peebáidéericatécué nacái quéechacáwa. Pimànicuécá mamáalàacata cayábéeri càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná. Pìwènúadacué píiwitáisewa píbayawaná íchawa. Càmicaalícué pimichàida píiwitáisewa, yásí nùanàacué píatalé càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí

càmicatáita wenàiwica icùa nùanàaca, càmítacué nacái píalíawa chácaalínácaalí nuénáiwana yàanàa nùanàacatáipínacué pìatalé. ⁴ Quéwa abénaméeyéicué péená Sardis iyacàlená mìnanaí càmíta nàya cabáyawanéeri iyú. Càide iyúwa wenàiwica icùacaalí masacàata ibàlewa, càita nacái abénaméeyéi péenacué nacùaca níawawa masaquèeri iyú, báawéeri ícha. Yá áiba èeripíná nèepunícawa núapichawa nabàle cabalèeri yáapichawa namànicáiná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná cháí èeri írìcu. ⁵ Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, nadèniapíná nabàlewa cabalèeri. Càmíta nacái nutunúa náipidená cuyàluta írìcuíse yái cuyàlutaca idènièrica náipidená macáita cáuyéica càmíiyéica imáalàawa. Yá nucàlidapíná naináwaná ìwaliwa nùasunáica nía Núaniri Dios írìwa, yàasu ángelnáí írì nacái. ⁶ Càuwíiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanáí írì yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Filadelfia

⁷ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanáí yeebáidéeyéica nutàacái Filadelfia iyacàlená írìcu: 'Cài núu-macuéca pirí, núa Mabáyawanéerica, núa yái Báisírìca, núa rey David itaquérinámica, imàaquéerica nacái wenàiwica iwàlùacawa Dios iyacàle írìculé, Dios icùacataléca macáita. Nùacùacaalí nalíni, yá canáta yáaliméeri ibàliaca náichani. Néese nubàliacaalí náichani, canácata nacái yáaliméeri yàacùaca nalíni. Péemiacué: ⁸ Cayábaca nuicáca yái pimàníricuécá. Péemiacué cayába, numàacacué picàlidaca nuináwaná ìwali áibanáí írì, càmítacué nacái yéewa nasàiwicaca pirí wawàsi, peebáidacáinacué nutàacái, càmítacué nacái piwènúada píiwitáisewa nuícha, éwitacué càmícaníta máini cachàinica pía. ⁹ Péemiacué cayába. Nàyaca pìyacàle néeni abénaméeyéi judío icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa judíosiwacasa nía, quéwa nachìwa meedá, càmícaína neebáida nutàacái báisiiri iyú. Satanás yéewáidacaléca nía meedá. Mesúnamáita numàacapíná nabàlùacawa nàulù ipùata iyúwa píipunitacuéwa nàacaténacué picàluíní. Yásí náalíacawa cáininacuéca nuicáca pía. ¹⁰ Pidécuéca peebáidaca nutàacái píideníacaténacué píuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, íná nucùapínacué píawa áibaalípiná yùuwichàacáisi yàanàapínacaalí macái cáli ìwali, yùuwichàidacaténá èeri mìnanaí. ¹¹ Nùacawa néese caquialéta. Peebáidacué tàì íméeri iyú yái peebáidéericuécá; picácué pimàaca áibanáí iwènúadacuéca nuícha píiwitáise ipíchanacué piúcaca píichawa piasu cawèníiri coronawa Dios iwàwéericuécá yàaca pirí áiba èeriwa. ¹² Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapíná nàyaca Nucueríná Dios yáapicha càiripínáta, càide iyúwa àicu íricusi ibàlùeriwa càiripínáta Dios yàasu templo írìcuírìca. Canácatáita nàawa Dios ícha. Nutànàapíná nacái Nucueríná Dios ípidenáwa nàwali yái Nucueríná Dios iyacàle ípidenáwa nacái, yái yàcalé ípidenéerica Wàlisàì Jerusalén, írìcuèripínacawa chènuniíse Nucueríná Dios yàatanáise. Nutànàapíná nacái nuípidená wàlisàìwa nàwali. ¹³ Càuwíiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanáí írì yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanáí yeebáidéeyéica nutàacái Laodicea iyacàlená írìcu: 'Cài núu-macuéca pirí, núa ípidenéerica Báisiiri, càmírìca ichìwáida wenàiwica, núa icàlidéerica báisiiri iyúni, núa idàbéericaté macáita Dios írìpiná cháí èeri írìcu: ¹⁵ Núalíacawa ìwali yái macáita pimàníricuécá. Núalíacawa càmítacué máini piwènúadaca nuícha píiwitáisewa, càmítacué nacái máini pimichàida píiwitáisewa peebáidacaténá cayába nutàacái. Iwàwacutácué píináidacawa càinácaalí pimàníinápíná. ¿Píwènúadapínásicué nuícha píiwitáisewa? ¿Néeni, pimichàidapínásicué píiwitáisewa? ¿Càinásicué pimànipíná? ¹⁶ Néese, càmícaínacué peebáida cayába nutàacái macái piwàwalícuísewa, íná núucapínacué nuíchawa pía. ¹⁷ Picàlidacáinacué càì píwaliwa: "Càasuíyéica wía, máini nacái

cayábaca wía. Wadéca weedáca walíwa manùba wàasupináwa. Càmita wawàwacutá Dios iyúudàaca wía”, càicué píimaca pìwaliwa. ¿Cánacué càmita píalíawa cáuláicaca píiwitáise pibáyawaná iyúwa? Dios iicácuéca pía càiyéide iyúwa catúulécaneeyéi, màasuíyéi nacái. Matuíyéicué nacái píiwitáise, báica nacáicué pía pibáyawaná iwaliwa iyúwa mabàléeri wenàiwica. ¹⁸ Iná nùalàacué pía pimàacáanápínacué numànica pírí cayábéeri manuísíwata càide iyúwa wenàiwica iwéndacaalí áiba wenàiwica irí cayábéeri oro masaquèricaté namànica quichái irìcu. Néese idécanáami numànicuéca pírí cayábéeri, yásí báisícata càasuíyéicuéca pía chènuniiséeri cawèniiri iyú. Peedácué nacái nuícha píiwitáise piná mabáyawanéeri càide iyúwacué pibàlepiná cabalèeri, ipíchanacué báica pía pibáyawaná iwaliwa. Pimàacacué nuchùnìaca píiwitáise matuírica càide iyúwa natuí idàbená ichùnìacaalí wenàiwica ituí, catuícaténacué píiwitáise, píalfacaténacuéwa nùwali. ¹⁹ Nùalàaca nùasunái cachàiniiri iyú, macáita wenàiwica cáininéeyéica nuicáca. Nùuwichàidaca nía nacái. Iná pimichàidacué píiwitáise wa càiripínata, piwènúadacué nacái píiwitáise wa pibáyawaná íchawa. ²⁰ Péemiacué cayába, mesúnamáita nùacawa néese, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi ípunita imáidacaténá wenàiwica iyéeyéica capíirìcu. Cawinácaalí yéemiéeyéica nutàacái, nawàwacaalí neebáidaca nutàacái, yá càica níade iyúwa wenàiwica yàacùacaalí icapèe inùmawa áiba irí, yeedácaténá yàataléwani. Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yásí nùyaca náapicha, nàyaca nacái núapicha, càide iyúwa wenàiwica iwàlùacaalíwa capíirìculé iyáacaténá iyáacaléwa yéenanái yáapichawa.

²¹ Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapíná náawinacawa núapicha nùalubái ínatalé, nacùacaténá macáita núapicha, càitatéde iyúwa numawèniadánaté báawéeri, néese núawinacatéwa Núaniri Dios yáapichawa, yàalubái ínatalé nucùacaténá macáita yáapicha. ²² Càuwíiyéicaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

4

La adoración en el cielo

¹ Néeseté idécanáami Wáiwacali càì íimaca nulí, yáté nuicáidaca chènuniré, yá péemiacué cayába, nuicáca abéeri capíi inùma yàacùacanéerica. Néese idàbáanéeri tàacáisi nuémièricaté itàaníca nulí iyúwa cachàiniiri trompeta isàna, yácata tàacáisi íimaca nulí àniwa: “Pimichàawa sísaara. Yá nùasáidaca pírí càinácaalí ichàbáanápínacawa áibaalípiná”, íimaca nulí. ² Aquialénamata Espíritu Santo icùaca nuíwitáise manuísíwata, péemiacué cayába, Espíritu Santo imàacaca nuicáca cayábéeri yàalubáisi ibàlùericawa chènunibàa. Nuicáca abéeri yáawinéericawa yàalubáisi íinata icùacaténá macáita. ³ Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata càiride iyúwa waicáaná cuniéri íba cabalèeri ípidenéeri jaspe, iyúwa nacái waicáaná íba ípidenéeri cornalina quíréeri, cuniéri nacái. Yá mèlumèluwaca àrawàli icànaca yàalubáisi itéese càide iyúwa waicáaná cuniéri íba esmeralda ipuléeri. ⁴ Nàyaca yàalubáisi itéesebàa áiba veinticuatro namanùbaca yàalubáisi. Náawinacawa yàalubáisi íinata veinticuatro namanùbaca nacuerínánái. Idènièyéi cabalèeri ibàlewa. Nadènà nacái nàasu coronawa yáawami orota náiwita iwaliwa. ⁵ Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata icànaca mamáalàacata iyúwa énu icànáaná, itàaníca nacái càide iyúwa wéemianá cachàiniiri énu isàna tiríricaalí. Nàyaca yàalubáisi ípunita siete namanùbaca lámpara nacáiyéi idènièyéica icamaláwa, quichái ipèrù nacáiri. Yái quicháica, yácata máiniiri cayábaca Espíritu Santoca. ⁶ Iyaca nacái calisa nacáiri yàalubáisi ípunita, abéeri calisa càiride iyúwa vidrio máiniiri cuníaca. Yàalubáisi itéesebàa nàyacaté báinúaca cáuyéi ángel madécanéeyéi ituí naicácaténá napíchaléwa, naicácaténá nacái náinataléwa. ⁷ Yái idàbáanéeri ángel cáurica càiride iyúwa león iicacánáwa. Pucháibáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa toro iicacánáwa. Máisibáaná cáuri ángel àniwa càiri inànide iyúwa asíali. Báinúacáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa áwa iicacánáwa idècunitàacá yáalaníca. ⁸ Níái báinúaca

ángel cáuyéica nadèniaca seis namanùbaca nàanabáíwa náalimáwanama. Macái cáuyéi ipuniyéíwa natuí iyúwa náinatabàawa, nalicuísewa nacái. Yá càì nàimaca èeríapinama, táiyápinama mamáalàacata:

“¡Mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, yái Wacuèriná Dios cachàinírica náicha canánama, yái ìyéericaté, ìyéerica nacái siùcade, ìyéeripiná nacái càiripináta, càimíiri imáalàawa!” càì nàimaca.

⁹⁻¹⁰ Néese idècunitàacá cáuyéi ángel nàaca icàaluíniná, nàaca nacái iyéininá, nàaca nacái irí cayábéeri, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, ìyéerica càiripináta èeri càimíiri imáalàawa, yá veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái náuwàa naliacawa nanùmáawawa irí, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, nàacaténá icàaluíniná, yái ìyéerica càiripináta èeri càimíiri imáalàawa. Yá nalìadaca nàasu coronawa yàalubáisi yàabàli idaní nàasáida-caténá Dios yàasu wenàiwicaca nía. Yá nàimaca irí:

¹¹ “Máiní cayábéeri píiwitáise, pía Wacuèriná Wáiwacali Dios, íná wàaca picàaluíniná, wàaca nacái píimiétacaná, wáalíaca nacáíwa máiní cachàinírica pía, pidàbacáináté macáita, yá nàyacaté píiwitáise iyú, pidàbacáináté nía”, càì nàimaca nacántàaca.

5

El rollo escrito y el Cordero

¹ Néeseté nuicáca cuyàluta iwawanèeriwa icáapirícu yéewápuwáise, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata. Yái cuyàluta iwawanèericawa idèniaca tàacáisi iriculéwa, íinatawáise nacáíwa. Yái cuyàluta nadacuèrica cayába siete namanùbaca nadacuèrica iyúni. ² Néese nuicáca áiba ángel cachàiníiri. Yá isutáca yéemiawa nía macáita. Iimaca cachàiníiri iyú: “¿Cawínásica wenàiwica Dios ibatèeripiná iwasàaca yái nadacúanacani, yàacùcaténá yái cuyàlutaca?” íimaca yái ángelca. ³ Quéwa canáca náicha níái chènunfíseyéica, nía nacái ìyéeyéica cháí èeri irícu, nía nacái yéetéeyéimicawa, canácata yáalíméeri yàacùaca cuyàluta, iléecaténátáni. ⁴ Yá nuícháanica manuísíwata canácáiná nàanèeri wenàiwica Dios ibatèeripiná yàacùaca cuyàluta, iléecaténáni. ⁵ Néese abéeri néená níái nacuèrinánáica íimaca nulí: “Píca píicháaní quirínama. Piicáida irí cayába, yái israelita icuèrinásàiri, rey David itaquérinámica, idéca imawèniadaca báawéeri, yéewacaténá iwasàaca siete namanùbaca nadacúanáca, yàacuèripiná nacái cuyàluta”, íimaca nulí.

⁶ Néese nuicáca Cordero ibàluèricawa nèewi yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Yái Cordero idèniaca icháunáwa bàaluitécáiná nanúacani iyúwa sacrificio. Idèniaca nacái siete namanùbaca ichàlewa, siete namanùbaca nacái ituíwa. Níái siete ituí íimáanáca càicanide iyúwa máiníiri cayába Espíritu Santo Dios ibànùerica macái cáli íinatalé. ⁷ Néese Cordero yàaca yeedáca cuyàluta icáapi yéewápuwáise íicha, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata. ⁸ Néese Cordero idécanáami yeedáca cuyàluta, yá báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica náuwàa naliacawa nanùmáawawa Cordero irí nàacaténá icàaluíniná. Nacuèrinánái náalimáwanama nadèniaca arpa, nadèniaca nacái bacàa níawami orota ipuniyéíwa pumèníiri isàni iyú. Yái pumèníiri isàni íimáanáca càicanide iyúwa nasutáaná Dios íicha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. ⁹ Yá nacántàaca wàlisàì canción Cordero irí. Nàima nacántàaca càì:

“Dios imàacaca peedáca yái cuyàlutaca, piwasàanápíná nadacúanacani, pimàacacáináté nanúaca pía iyúwa sacrificio, yá piwèniacaté wenàiwicanái píiranámi iyúwa Dios irípiná nèewíise macái yàawiría, macái itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú nacái, macái wenàiwica nacái, macái cáli néeséeyéi nacái.

¹⁰ Pidéca pimàacaca Dios yàasu wenàiwicaca nía, icuèyéipiná macáita píapicha, isutéeyéipiná nacái Dios íicha wenàiwicanái irípiná, yá nacùapíná macái cáli”, nàimaca nacántàaca.

¹¹ Yáté nuicáidaca néré, yá nuémíaca madécaná ángel isàna ibàluèyéicawa natéesebàa yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Nuicáca

madécaná millones namanùbaca ángel, camíiyéi wenàiwica yáalimá iputàaca nía, càisi-malénácaalí nía.

¹² Yá náimaca cachàiníiri iyú: “¡Wàacué Cordero icàaluíniná, yái Corderoca imàaquéericaté nanúacani iyúwa sacrificio, yácáiná Dios idéca imàacaca Cordero icùanápina canánama, idéca imàacaca càasuírìciani, yái Corderoca! ¡Máini cáalíacáiricani yái Corderoca, cachàiníiri nacái íiwitáise! ¡Cayábaca waicàcani, wàacué nacái icàaluíniná, wàacué nacái irí cayábéeri!” cài náimaca níái ángelca.

¹³ Nuémia nacái macáita Dios idàbéeyéica náimaca irí, macái iyéeyéica chènuniré, cáli íinatéeyéica nacái, nía nacái yéetéeyéimicawa, úni irícuíyéica nacái, macáisiwa canánama náimaca Dios irí. Cài náimaca:

“¡Wàaca cayábéeri irí yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, irí nacái yái Corderoca! ¡Cáimiétaquéeri iyú waicáca nía, wàaca nacái nacàaluíniná! ¡Máini cachàinica náiwitáise càiripináta, èeri camíiri imáalàawa!” náimaca.

¹⁴ Néese báinuáca ángel cáuyéica náimaca: “¡Báisiíta, amén, càita nacái wáimaca!” cài náimaca. Níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái nabàlùacawa nàulùu iyúwa nàacaténa icàaluíniná, yái iyéerica càiripináta, camíirica imáalàawa.

6

Los siete sellos

¹ Néeseté nuicáca Cordero iwasàaca idàbáanéeri néená níái siete namanùbaca nadacùanáca cuyàluta iwawanèericawa. Yá nuémia abéeri néená níái ángel cáuyéica íimaca cachàiníiri iyú càide iyúwa tirírìcaalí: “¡Aquialé, pía piicáca!” cài íimaca.

² Néeseté nuicáidaca néré. Yá, péemiacué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái asíali yáawinéericawa caballo íinata idèniaca demápu imàníripiná iyú ùwicái. Yá náawináidaca corona íiwita íwali. Néese imawèniadaca yàacawa imawèniadacaténa mamáalàacata áibanái.

³ Néese Cordero iwasàaca pucháibáaná nadacùanáca cuyàluta, yá nuémia pucháibáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aquialé, pía piicáca!” cài íimaca. ⁴ Yá áiba caballo imusúacawa, máini quíiréeri quéwa, càide iyúwa waicáaná irái. Nuicáca wenàiwica yáawinéericawa caballo íinata. Yá namàacaca imàníinápiná ùwicái cháí èeri irícu, ipíchaná wenàiwicanái nàyaca matuñbanáiri iyú, imàcáanápiná nacái wenàiwicanái inúayacacawa. Yá nàaca irí cáaléeri espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica.

⁵ Néese Cordero iwasàaca máisibáaná nadacùanáca cuyàluta, yá nuémia máisibáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aquialé, pía piicáca!” cài íimaca. Yáté nuicáidaca néré. Yá, péemiacué cayába, nuicáca cúulíiri caballo. Yái yáawinéericawa caballo íinata idèniaca abéeri wapésáidáaná imiéri. ⁶ Néese nuémia tàacáisi nacáiri cáuyéi ángel yèewibàa, yá íimaca: “Abéeri kilo trigo ituíná iwèníiri abéeri denario, yái abé èeri iwènicatáica. Máisiba kilo nacái cebada ituíná iwèníiri abéeri denario, picá quéwa pimàni báawéeri olivo inàlimaná irí, uva ibànacalená irí nacái”, cài íimaca.

⁷ Néese Cordero iwasàaca báinuacáaná nadacùanáca cuyàluta, yá nuémia báinuacáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aquialé, pía piicáca!” cài íimaca. ⁸ Néese nuicáidaca néré, yá péemiacué cayába, nuicáca áiba caballo éewéeri nacáiri. Yái yáawinéericawa caballo íinata íipidená Yéetácáisi. Aiba íipidenéerica Infierno yàacawa Yéetácáisi yáapicha. Namàacaca Yéetácáisi, Infierno nacái nanúanápiná madécaná èeri mìnaná. Macái néená níái báinuacquéeyéica wenàiwicaca, abéeri néená yéetácawa. Yá nanúaca wenàiwicanái ùwicái iyú, máapicái iyú nacái, uláicái iyú nacái. Nachùulia nacái caluyéyi cuwèesi nanúanápiná wenàiwica.

⁹ Néese Cordero iwasàaca cinconá imanùbaca nadacùanáca cuyàluta, yáté nuicáca nacáucami altar yáapiré, níái Dios yàasu wenàiwicaca nanuényéicaté neebáidacáinaté Dios itàacái, íwalíise nacái yái tàacáisi báisíirica nacàlidéericaté wenàiwicanái irí.

¹⁰ Néese náimaca cachàiníiri iyú: “Wacuèriná Dios mabáyawanéeri, wáalíacawa pimànica macáita càide iyúwa píimáaná machiwéeri iyú. ¿Chácaalínápinácaalí piùwichàidapiná

èeri mìnánáì ìwàlìsè yáì nanúanáca wía?” còi náimaca. ¹¹ Néese yàaca nalí cáaléeri nanáawanipiná cabalèeri. Yá ichùuliaca nacùnápíná achúmáanata èeri quiríta àta nanacáiyéi yéetacatalétawa íbaidéeyéica Náiwacali irípiná, nía nacái néenánáica iwàwacutéeyéica yéetacawa càide iyúwaté néetánáwa.

¹² Néese Cordero iwasàaca seisná imanùbaca nadacùaná cuyàluta, yáté nuicáidaca néré, péemiacué cayába, nuicáca cáli icusúacawa cachàiníiri iyú, yá catáca èeri càide iyúwa waicáaná cúulíiri wáluma. Yá nacái macàpucuícaalí quéerica, quíiraca úa càide iyúwa waicáaná iráì. ¹³ Dùlupùta nacái nacaláacawa cáli ínatalé càide iyúwa higuera yéetaná imàacacaalí icaláacawa ìyacanáca éemíirica cachàinicáiná cáuli ipùaca ìwali. ¹⁴ Yá capìraléeri cáli icacanácawa chènuníise càide iyúwa wáluma icacanácaalíwa. Néese iwawanàacawa abéemàalé, abéemàa néese nacái càide iyúwa cuyàluta ibáiná iwawanàacaalíwa. Yá canáca capìraléeri cálimica. Yá macáì dúli manuínaméeyéi, macáita nacái iwàwata nachacàacawa nàyacatáì íchawa. ¹⁵ Néese macáita èeri mìnánáì nabàacawa íba yéecalìcubàa, íba isabàlicubàa nacái. Macáita nabàacawa, níái èeri mìnánáì icuèrinánáica, nía nacái wenàiwica íiwacanánáica, nía nacái úwi íiwacanánáica, nía nacái càasuíyéica, nía nacái cachàiníiyéica úwica, macáita èeri mìnánáì canánama, nía nacái íbaidéeyéica mawèníiri iyú áibanáì irí, nía nacái yèpuníiyéica máiwacalínáwaca. ¹⁶⁻¹⁷ Yá náimaca manuínaméeyéi dúli irí, manuínaméeyéi íba irí nacái: “¡Picaláacuéwa wáinatabàa, pibàacué wía ituí ícha, yáì yáawinéericawa yàalubáisi íinata, ícha nacái Cordero yàasu yùuwichàacáisi ibànuèripínáca wàwali! Idéca yàanàaca wéenáìwaná nàuwichàidacatáìpináta wía, yá canácata wéená yáaliméeri ìideniaca nàasu yùuwichàacáisica”, còi náimaca.

7

Los señalados de las tribus de Israel

¹ Idécanáamité nuicáca còi, yá nuicácaté áiba yéenáìwanáisi nacáiri, yá nuicáca báinúaca ángel ibàluèyécawa chènuniré, iwicáubàa yáì èeriquéi macáirica. Yá náibàaca macáì cáuli ipíchaná cáuli ipùaca cáli ìwali, manuíri úni ìwali nacái, àicunáì ìwali nacái canánama. ² Néeseté nuicáca áiba ángel imichàacawa cáli íinatáise èeri imusúacatáise-cawa. Yá ángel idèniaca cáuri Dios yàasu néenáìwanápiná. Angel icàlidaca nalíni cachàiníiri iyú, níái báinúaca ángel Dios yèyécáté ichàinipíná nàuwichàidacaténá cáli, manuíri úni nacái. Yá íimaca nalí: ³ “¡Picácué piùwichàida cáli, manuíri úni nacái, àicunáì nacái càmicaalíca wachanàida Dios yàasu néenáìwanápiná napùdàlicu, níái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwica íbaidéeyéica irípiná!” còi íimaca yáì ángelca.

⁴ Néese nuémíaca càisimalénácaalí nía idènièyéica Dios yàasu néenáìwanápiná napùdàlicu. Namanùbaca nàyaca ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca israelitanáì, nèewíise macáita israelita yàawiríanáica. ⁵ Doce mil namanùbaca Judá itaquénáinámi idènièyéica Dios yàasu néenáìwanápiná napùdàlicu. Càita nacái doce mil namanùbaca Rubén itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Gad itaquénáinámi. ⁶ Càita nacái doce mil namanùbaca Aser itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Neftalí itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Manasés itaquénáinámi. ⁷ Càita nacái doce mil namanùbaca Simeón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Leví itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Isacar itaquénáinámi. ⁸ Càita nacái doce mil namanùbaca Zabulón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil José itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Benjamín itaquénáinámi.

La multitud vestida de blanco

⁹ Idécanáamité nuicáca còi, yá nuicáca áiba yéenáìwanáisi nacáiri, péemiacué cayába, yá nuicáca chínamáì wenàiwica canáca yáaliméeri iputàaca nía, macáì íiwitáaná cáli néeséeyéi yéenáca, macáì yàawiría yéená nacái, macáì wenàiwica íiwitáaná yéená nacái, macáì itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú íiwitáaná yéená nacái. Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita, Cordero íipunita nacái. Nadèniaca cáaléeri nanáawani cabalèeriwa. Nadèniawisíri nacáiri ibáiná nacáapi irícuwa. ¹⁰ Macáita náimaca cachàiníiri iyú:

“¡Wacuèriná Dios, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, Cordero nacái, nadéca nawasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha!” còi náimaca.

¹¹ Néese macáita ángel ibàluèyéicawa yàalubáisi itéese, nacuèrinánái itéese nacái, báinúaca cáuyéi ángel itéese nacái, náuwàa naliacawa nanùmáawawa yàalubáisi ípunita nàacaténá Dios icàaluíniná. ¹² Yá náimaca:

“¡Báisíta, amén! ¡Wacàlidacué Wacuèriná Dios iináwaná ìwaliwa cayábéericani, wàacué nacái icàaluíniná! ¡Máiní cáalfacáica Wacuèriná Dios, wàacué irí cayábéeri, cáimiétaquéeri iyúcué waicácani, máiníiri cachàinica íiwitáise càiripináta èeri càmíiri imáalàawa! ¡Báisíta, amén!” còi náimaca.

¹³ Néesetè abéeri néená níái nacuèrinánáica isutáca yéemíawa núa. Yá íimaca nulí: “¡Píalásica cawinácaalí níái idènièyéica cáaléeri nanáawani cabalèeriwa, síisáanácaalí nacái nàanàa?” còi íimaca nulí. ¹⁴ Néese núumaca irí: “Càmíta núalíawa. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni”, núumaca irí. Néese íimaca nulí: “Nadéca namusúacawa manuírí yùuwichàacáisi ícha. Dios idéca imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha, neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa nabáyawaná ìwalíise.

¹⁵ “Iná yéewa nàyaca Dios yàasu yàalubáisi ípunita. Náibaida irípiná táiyápinama, èeríapinama nacái yàasu templo chènuníiséeri irícu. Yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata iyaca náapícha icùacaténá nía.

¹⁶ Càmíta quirínama máapíca nía, càmíta quirínama macàla nawàwa nacái. Càmíta èeri yeemá níawa. Uuléeri nacáíwa càmíta íisa nía quirínama.

¹⁷ Yái Cordero iyéerica yàalubáisi ípunita icùapíná níawa càide iyúwa pastor icùacaalí ipíranái ovejawa cáininéeri iyú. Yá Cordero imàacaca nàiraca úni yèerica nacáuca càmíiri imáalàawa. Dios nacái itunúapíná náícha natuúyáa”, còi íimaca nulí.

8

El séptimo sello y el incensario de oro

¹ Néese nuicácaté Cordero iwasàaca cuyàluta íchani, yái sietená namanùbaca nadacúanácani, yá masànaca macáita chènuniré cawàwanáta media hora. ² Néese nuicáca siete namanùbaca ángel ibàluèyéicawa Dios ípunita. Yàaca nalí siete namanùbaca trompeta. ³ Néese áiba ángel yàanàaca. Idèniaca quichái yàalu oro yáawamírica. Yá ángel ibàlùacawa altar ípunita. Nàaca irí manùba pumèníiri isàni. Yèewíadaca pumèníiri isàni nèewi níái nasutáanáca Dios ícha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. Néese ángel yeemáca pumèníiri isàni altar ínata, yái altar oro yáawamírica ibàlùericawa yàalubáisi ípunita. ⁴ Càita pumèníiri ísalená imichàacawa ángel icáapi ícha chènuniré Dios ípunita, yáapícha yái nasutáanáca Dios ícha, níái Dios yàasu wenàiwicaca. ⁵ Néese ángel yeedáca quichái yàaluca, yá ipuníadaca yàalu quichái iyú altar ínatáiséeri quicháica. Néese ángel yúucaca quichái yàalu chènuníise cáli ínatalépiná. Yá nuémíaca madécaná énu isàna, madécaná tàacáisi nacái. Nuicáca madécaná énu icànaca mèlumèluwaca. Cáli nacái icusúacawa.

Las trompetas

⁶ Néese níái siete namanùbaca ángel idènièyéica siete namanùbaca trompeta nabàlùacawa napùliacaténá nàasu trompetawa.

⁷ Yái idàbánéerica ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá granizo íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli ínatalé quichái yáapícha yèewíericawa irái iyú. Yá yeemáca madécaná cáli. Macái néená níái máisibéeyéica cálica, abéeri néená yeemáca. Yeemáca nacái manùbéeyéi àicu. Macái néená níái máisibéeyéica àicuca, abéeri néená yeemáca. Yeemáca nacáíwa macáita masicái iyéerica cáli ínata.

⁸ Néese pucháibáaná ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá áiba wawàsi yúuwàacawa manuírí úni yáaculé, yái wawàsi manuíríca dúli nacáiri iicácanáwa, yeeméericawa quichái iyú. ⁹ Néese madécaná manuírí úni nachacamàacawa irái iyú. Macái néená níái máisibéeyéica manuírí única, abéeri néená ichacamàacawa irái iyú. Manùbéeyéi néetá-cawa iyéeyéica manuírí úni yáaculé. Ata alénácaalí manuírí úni ichacamàacawa irái iyú,

yá macáita néetácawa ìyéeyéica úni yáaculé, càita nacái manùbéeyéi nave imáalàacawa, lancha nacáiyéica yèeyéicawa úni yáacubàa. Macái néená níái máisibéeyéica naveca, abéeri néená imáalàacawa náicha.

¹⁰ Néese máisibáaná ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá manuíri dùlupùta nacáiri yúuwàacawa chènuniíse yeeméericawa cachàiníri quichái iyú. Yá dùlupùta nacáiri yúuwàacawa madécaná inanába yáaculé, únibàa nacái, úni imusúacatáisecawa cáli irícuíse nacái. ¹¹ Yái dùlupùta ípidenéri Ipisíri. Yá macái néená níái máisibéeyéica única, abéeri néená ichacamàacawa ipisíri iyú. Yá madécaná wenàiwica néetácawa úni iyú, ipisíricáináni.

¹² Néese báinúacáaná ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá imáalàacawa máisibáaná néená èeri icamalánaca, máisibáaná yéená nacái quéri icamalánaca, máisibáaná néená nacái níái dùlupùta nacamalánaca. Càita catáca máisibáaná néená nacamalánaca. Càmita nacái nacàna máisibáaná néená èeríapi, táiyápi nacái.

¹³ Néeseté nuémíaca néré, yá nuémíaca áiba ángel áwa nacáiri imáidaca cachàiníri iyú idècunitàacá yáalanícawa cáli iwicáubàa machacànita. Yá íimaca: “¡Máinícué piùwichàapínacawa, píacué èeri mìnanáica báawéeyéica íiwitáise, casànapínacaalí áiba trompeta mamáalàacata, áiba máisiba ángel ipùlièyèipínaca mesúnamáita!” càì íimaca.

9

¹ Néeseté nuémíaca cinconá imanùbaca ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá nuicáca áiba ángel dùlupùta nacáiri iicacánawa iricuèricatéwa chènuniíse cáli íinatalépiná. Nàaca irí llave yàacùacaténá utàwi inùma yái máinírica depuúwaca. ² Néese ángel yàacùaca utàwi inùma máinírica depuúwaca. Yá ísa imichàacawa utàwi inùma irícuíse càide iyúwa yùucaniasi íisalená. Yái ísa utàwi irícuíséerica catáca imànica èeri icamaláná, macái cáuli nacái. ³ Néese wiríchu nacáiyéi namusúacawa ísa yèewíse, yá nàacawa cáli íinatabàa. Níái wiríchu nacáiyéica nadèniaca náiwíwa náucacaténá wenàiwica càide iyúwa chália yúucáaná wía. ⁴ Iwàwacutápiná càmita nàuwichàida masicái idàwinèericawa cáli íinata, macái bànacalé nacái, macái àicu nacái canánama. Abéta iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica canéeyéica irí Dios ípidená napùdàlicu. ⁵ Iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica cinco imanùbaca quéeripíná, càmita quéwa ibatàa wiríchu inúaca wenàiwica. Yái icáicha cáiwica wenàiwica iríni càide iyúwa chália yúucáaná wía.

⁶ Néenialípiná wenàiwica nacutáca néetacaténáwa quéwa càmita náalimápiná néetácawa. Máiní nawàwapíná néetácawa, quéwa yéetacáisi càmfiripíná íibàa nía.

⁷ Níái wiríchu càica níade iyúwa caballonái úwinái ichùnièyéica namànicaténá ùwicái. Nadèni corona oro yáawamíri náiwita ìwaliwa. Wiríchunái càiyéi inànide iyúwa wenàiwica inàni. ⁸ Nadèniaca nacái náiwita ibáináwa càide iyúwa inanái íiwita ibáiná. Nadèni nacái nayéiwa càide iyúwa león cháwi nacáiri iyéi. ⁹ Nadèniaca náimamiwa càide iyúwa hierro nàucutalìcuwa, ipíchaná áibanái isutàaca nía. Casànaca nàanabái idècunitàacá náalanícawa càide iyúwa wéemianá manùbéeyéi caballo yàabàli isàna ipíacawa itéeyéica madécaná carro ùwicái nérépiná. ¹⁰ Nadèniaca nacái nasipiwa càide iyúwa chália íiwi. Náiwí idènièrica icáichawa yùuwichàidacaténá wenàiwica cinco quéeripíná. ¹¹ Níái wiríchu nadèniaca náiwacaliwa, yái ángel icuèrica utàwi máinírica depuúwaca. Angel ípidená Abadón hebreo itàacái iyú, Apolión griego itàacái iyú, íimáanáca “Imáalàidéeri wía”.

¹² Yácata idàbáanéeri yùuwichàacáisi manuírca yàanèeripínaca èeri mìnanáí ìwali. Péemiacué cayába, nàyaca pucháiba yùuwichàacáisi mamáalàacata yàanèyèipíná mesúnamáita.

¹³ Néese seisná ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá nuémíacaté tàacáisi imusuéericawa nèewíse níái altar iculuwí báinúaca, yái altar oro yáawamírica, ìyéerica Dios íipunita. ¹⁴ Yái tàacáisi íimaca seisná ángel irí ipùlièrica yàasu trompetawa: “Píwasàa báinúaca ángel idacuèyèicawa manuírca inanába néenibàa ípidenéri Eufates”, càì íimaca. ¹⁵ Yá íwasàaca báinúaca ángel nanúacaténá madécaná èeri mìnanáí. Macái néená

níái máisibéeyéica wenàiwicaca abéeri néená yéetápinácawa náicha. Níái báinúaca ángelca Dios idacùacaté nía iwasaacatená nía áiba èeripiná. Abéerita Dios yáaliéricawa càinacaalí horapiná, èeripiná nacái, quéeripiná nacái. ¹⁶ Nuémíaca càisimalénacaalí úwinái níái yèeyéipinácawa caballo ínata. Nàacawa doscientos millones namanùbaca úwináica.

¹⁷ Nuicáca càì níái caballocala yéenáiwánási nacáiri iricuise. Níái yèeyéicawa caballo ínata nadèniaca nabàle dàaléeriwa nàucutabàawa, yái dàaléeri bàlesica quíiréri, capìraléeri nacái, éewéeri nacái. Caballonái nadèniaca náiwitawa càide iyúwa león cháwi nacáiri íiwita. Imusúacawa caballonái inùmalicuise: quichái, ísa nacái, azufre nacái, yái éewéeri íba yeeméricawa máiní ùuléeri iyú. ¹⁸ Yásí madécaná èeri mìnánái néetápináwa, iyú yái imusuéricawa caballonái inùmalicuise, yái quichái, ísa nacái, azufre nacái. ¹⁹ Níái caballocala nadèniaca nachàiniwa nanùma iricuisewa, nasìpi néeni nacáiwa. Nasìpi ipùata càiri iicacánáwade iyúwa àapi íiwita. Nasìpi iyúwa nanúapiná wenàiwica.

²⁰ Quéwa níái wenàiwicaca iyéeyéicáwaca mamáalàacata, càmiyéicáwaca caballonái inúaca, càmita nawènúadapiná náiwitáisewa ícha yái báawéerica namànírica. Càmita nayamáida nàaca demonio icàaluíniná, ídolo icàaluíniná nacái, yái cuwáinái yéenáiwáná oroírca, platéeri nacái, broncéeri nacái, íbéeri nacái, àicuíri nacái. Níara ídoloca càmita náalimá naicáca, càmita nacái néemí, càmita nacái nèepuníwa. ²¹ Càmita èeri mìnánái iwènúada íiwitáisewa ícha yái nanúanáca wenàiwica, namàníinaca nacái namàliyéidewa, nayéedùaná nacái, naimáaná nacái áiba yáapicha càmiíchúaca náinusíwa, càmiírca nacái nanírísíwa.

10

El ángel con el rollito escrito

¹ Néeseté nuicáca áiba cachàiníri ángel iricuéricawa chènuníse. Yá yéepuériwa acalèe iyú, idèniaca àrawàli íiwita itéesebàawa. Inàni icànaca càide iyúwa èeri icánáaná. Càiri icàwade iyúwa waicáaná quichái. ² Idèniaca cuyàluta icáapi iricuwa, abéeri cuyàluta achúméeríina yàacùacanéerica. Yá ángel ibàlùadaca yàabàli yéewápuwáisewa manuírí úni yáaculé. Yá ibàlùadaca abéemàa yàabàli apáuwáisewa chuítaliré. ³ Néese imáidaca cachàiníri iyú càide iyúwa león cháwi nacáiri íchacaalí. Idécanáami imáidaca, yá siete namanùbaca énu natàaníca nasàna iyúwa. ⁴ Idécanáami casànaca énunái, yá nuínáidacawa nutànàanápínaté énunái itàacái, quéwa nuémíaca tàacáisi chènuníiséeri. Yá íimaca nulí: “Pibàa tàacáisi áibanái ícha, yái tàacáisi siete namanùbaca énu náiméerica ìwali. Picá pitànàa yái náiméerica ìwali”, càì íimaca nulí.

⁵ Néese yái ángel nuiquéerica ibàluéricawa manuírí úni yáaculé, chuítaliré nacái, yá imichàidaca icáapi yéewápuwáisewa chènuniré. ⁶ Yá icàlidaca Dios yàasu tàacáisi cáimiétacanéeri iyú, yái Dios iyéerica càiripináta èeri càimíri imáalàawa, yái idàbéericaté capìraléeri cáli, nía nacái chènuníiséeyéi cáli, nía nacái iyéeyéica cháì èeri iricu, manuírí úni nacái, nía nacái iyéeyéica úni yáaculé. Yá íimaca: “Càmita quirínama Dios idècuníawa. ⁷ Yá yàanàapínacaalí sietená ángel yéenáiwáná idàbacatáipináta ipùliaca yàasu trompetawa, yásí Dios imáalàidapiná imànicani, yái ibèericaté wenàiwicanái ícha, càide iyúwa icàlidáanaté yàasu wenàiwicanái iríwa, níái profetaca”, càì íimaca.

⁸ Néeseté nuémíaca àniwani yái tàacáisi chènuníiséerica. Itàaníca núapicha àniwa, íimaca nulí: “Pìa peedáca cuyàluta yàacùacanéerica icáapirícu yái ángel ibàluéricawa manuírí úni yáaculé, chuítaliré nacái”, càì íimaca nulí. ⁹ Néese nùacawa ángel yàatalé, yá nusutáca íchani yái cuyàluta achúméeríinaca. Yá yàaca nulíni. Íimaca nulí: “Peedáni, piyáani. Idècunitàacá piyáacani, yá puchìchacani pinùma iricu càide iyúwa mába ituní, quéwa piyapicúa iricu, yásí ipisícani”, íimaca nulí.

¹⁰ Néese nuedáca achúméeríina cuyàluta ángel icáapi iricuise. Yá nuyáacani. Puchìchacani nunùma iricu, quéwa idécanáami nuwetúacani, yá ipisícani nudèericuise.

¹¹ Néese náimaca nulí: “Iwàwacutá picàlidaca tàacáisi àniwa Dios inùmalicuise

manùbéeyéi wenàiwica ìwali, manùbéeyéi cáli nééséeyéi ìwali nacái, nàwali nacái itàaníyéica áiba tàacáisi iyú, nacuèrinánái ìwali nacái”, náimaca nulí.

11

Los dos testigos

¹ Néeseté nàaca nulí cáaléeri metro sitùà nacáiri. Yá nuémìacaté tàacáisi íiméerica nulí: “Aqualé, pialimáida Dios yàasu templo, nasutácàalu Dios íicha; pialimáida altar nacái, càisimaléná metrocaalí nadèniaca. Piputàa nacái càisimalénácaalí wenàiwica yèeyéica Dios icàaluíniná néenibàa. ² Picá quéwa pialimáida templo ibàacháwalená, néese pimàacani. Nadéca nàaca templo ibàacháwalená càmiyéi judío irí. Yá nabawàidapináni nàabàli yáapiréwa yái yàcalé mabayawanéerica Jerusalén iyacàlená, idècunitàacá nacùapinàcani cuarenta y dos quéeriwa. ³ Yá nubànùapiná pucháiba nùasu wenàiwicawa nacàlidacaténá nutàacái nunùmaliçuise mil doscientos sesenta èeri. Nadèniapiná nabàlewa cúulíiri wáluma cáucuíri, iyúwa nabàle iyáaná níái íicháaníyéica yéetéeyéimiwa ìwali”, íimaca nulí.

⁴ Níái pucháiba icàlidéeyéipináca tàacáisi Dios inùmaliçuise, níacata pucháiba olivo yéetaná, níacata nacái pucháiba lámpara ibàluèyécawa Dios íipunita, yái icuèrica canánama. ⁵ Aibacaalí iwàwa imànica nalí báawéeri níái pucháibaca, yásí quichái imusúacawa nanùmaliçuise, níái pucháibaca, yá neemápináca macáita nàuwidenáiwá. Càita iwàwacutá yéetácawa cawinácaalí iwàwéerica imànica nalí báawéeri. ⁶ Níái pucháiba nadèniapiná nachàiniwa nabàliacaténá capiraléeri cáli ipíchaná unía yúuwàacawa néenialípiná idècunitàacá nacàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise. Nadèniwa nachàiniwa nacái nawènúadacaténá úni irái iyú. Yá náalimá nabànùaca macái íiwitáaná yúuwichàacáisica cáli ìwali iyúwata nawàwáaná.

⁷ Néese idécanáami namáalàidaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise, yásí caluéri cuwèesi imusuéripináca utàwi depuúwéeri iríçuise imànipiná ùwicái náipunita. Imawènìadapiná níawa, yásí inúaca nía. ⁸ Yá nachéecami irìapináwa carretera irícubàa manuíri yàcalé irícu, Jerusalén iyacàlená, áibanáimi itàtàacatalécaté Náiwacali cruz ìwali. Espíritu Santo imàacaca wáaliacawa Jerusalén iyacàlená mìnánái nàyaca càide iyúwaté Sodomá iyacàlená mìnánáimi iyáanáte, iyúwa nacái Egipto yàasu cáli nééséeyéi iyáaná. ⁹ Néese máisiba èeri y mediopiná manùbéeyéi wenàiwica macái cáli nééséeyéi naicáidapiná nachéecami irí, níái icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càmita nabatàapiná áibanái ibàliaca nía. ¹⁰ Casímáipináca èeri mìnánái iwàwa néetácanáamiwa níái icàlidéeyéimica. Casímáica èeri mìnánái iwàwa íná nàapiná nalíwáaca cawèniiri, níacáiná pucháiba profetamica yúuwichàidaca èeri mìnánái.

¹¹ Quéwa máisiba èeri y medio idénáami, yásí Dios icáucàidapiná nía àniwa, yásí namichàapiná nabàlùacawa, yá máini cáalupináca èeri mìnánái iicáca níái pucháibaca. ¹² Néese néemiapiná cachàiniíri tàacáisi chènuníiséerica. Yá íimapiná pucháiba irí: “¡Pimichàacuéwa sísaara!” càipiná íimaca nalí. Yásí namichàapináca chènuniré acalèe yèewiré nàuwidenái yèewísewa. ¹³ Yáta cáli icusúapináwa máini cachàiniíri iyú Jerusalén iyacàlená néenibàa, yá manùbéeyéi capíi nàuwàapináwa. Macái néená níái diyéica capíica, abéeri néená yúuwàapináwa. Yá siete mil namanùbaca Jerusalén iyacàlená mìnánái néetápináwa cáli icusúacái iyú. Yá máini cáalupináca wenàiwica iyéeyéica mamáalàacata. Yá nàapiná Dios icàaluíniná yái iyéerica chènuniré.

¹⁴ Yácata pucháibáaná yúuwichàacáisi manuíri yàanèeripináca èeri mìnánái ìwali, quéwa yàanàapiná caqualéta yáara máisibáaná yúuwichàacáisica.

La séptima trompeta

¹⁵ Néese sietená ángel ipùliaca yàasu trompetawa, yaté nuémíaca cachàiniíri tàacáisi chènuniré. Yá náimaca: “Wáiwacali Dios icùapiná macái èeri mìnánái Cristo yáapichawa, yái Cristo Dios imàaquéerica icùaca canánama. Yá icùaca macáita càiripináta, èeri càmiíri imáalàawa”, càì náimaca.

¹⁶ Néese veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái yáawinéeyéicawa yàalubái ìnatawa Dios ìpunita náuwàa naliacawa nanùmáawawa Dios irí nàacaténá icàaluíniná. ¹⁷ Yá náimaca:

“Wàaca pirí cayábéeri, pía Wáiwacali Dios cachàinírica náicha canánama, pía ìyéericaté bàaluité, ìyéerica nacái siùcade, ìyéeripiná càiripináta. Wàaca pirí cayábéeri cachàinicáiná píiwitáise. Pidéca pidàbaca picùaca macáita.

¹⁸ Calúaca píapicha níái èeri mìnanaíca, quéwa báawaca piicáca yái namànírica. Idéca yàanàaca néenáiwaná piùwichàidacatáipináta yéetéeyéimiwa báawéeyéi íiwitáise, pìacaténá nacái cawèníiri nalí, níái íibaidéeyéica pirípiná, nía nacái profeta icàlidéeyéica tàacáisi pinùmaliçuíse, nía nacái pìasu wenàiwicaca, nía nacái yèeyéica picàaluíniná, sùmanái nacái, béeyéi nacái. Idéca yàanàaca néenáiwaná pimáalàidacatáipináta macáita cawinácaalí báawéeyéica imànica èeri mìnanaí íiwitáise”, còi náimaca.

¹⁹ Néeseté nuicáca Dios yàasu templo chènuníiséri yàacùacawa, yá naicáca Dios yàasu yàalusi nacáiri templo irìcuírca, yái yàalusica imàaquéerica nawàwalica Dios imànicaté wawàsi israelita yàawirináimi yáapicha icùanápínaté nía. Néese manùba énu icànaca, néemíaca manùba tàacáisi, énu isàna manùba nacái, cáli icusúa nacáiwa, granizo manuínaméeyéi íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli ìnatale nacái.

12

La mujer y el dragón

¹ Néeseté nuicáca manuíri yéenáiwanáisi nacáiri chènuniré, abéechúa inanái yéepuèchúawa èeri icamaláná iyú. Udèniaca quéeri ùabàli yáapíise. Udèniaca nacái corona úiwita ìwaliwa, abéeri corona doce namanùbaca dùlupùta ìyaca ìwali. ² Idéericuíchúacáwa úái inanáica. Yá uícháaníca cáiwicáiná ulíni umusúadacaténá iicá èeri. ³ Néese nuicáca áiba wawàsi chènuniré, péemíacué cayába, nuicáca manuíri màanu quíiréeri quéwa. Idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez ichàle imanùbaca nacái. Idèniaca corona íiwita ìwaliwa yáalimáwanama. ⁴ Yái màanu íibàaca manùbéeyéi dùlupùta isipi iyúwa. Yúucaca nía cáli ìnatalepiná. Macái néená níái máisibéeyéica dùlupùtaca, abéeri néená icaláacawa cáli ìnatale. Yái màanuca ibàlùacawa inanái ìpunita. Màanu icùaca iyáacaténá uìri idécanacáita imusúacawa. ⁵ Uái inanái umusúadaca iicá èeri yái asàli icuèripináca macái èeri mìnanaí cachàiníiri iyú. Néeseta quéwa Dios yeedáca uìri chènuniré, íimáanáca Wáiwacali, yá Dios itéca yàataléwani yàalubái ìnatalewa. ⁶ Uái inanái upìacawa manacúali yùuculé, chuìri cáli nérépiná, canácatalé wenàiwica. Aléera ìyaca ulí ùyacatalépiná, Dios ichùnìericaté ulípiná. Néré nàapíná uyáapínáwa mil doscientos sesenta èeripíná.

⁷⁻⁸ Néese nuicáca namànica ùwicái chènuniré. Yái ángel íiwacaliná íipidenéeri Miguel, yàasu ángelnái nacái namànica ùwicái màanu ìpunita. Yái màanuca, nía nacái yàasu ángelnáica, namànica ùwicái Miguelnái ìpunita, quéwa Miguelnái imawèniadaca nía, íná màanunái càmita quirínama náalimá nàyaca chènuniré. ⁹ Càita náucacani chènuníise yái manuíri màanuca, yái bàaluitéeri àapica íipidenéeri Diablo, íimáanáca “Icháawàidéeri waináwaná ìwali”, íipidenéeri nacái Satanás, íimáanáca “Wàuwidesàiri”, yái ichìwàidéerica macái èeri mìnanaí. Yácata náuquéeri chènuníise cáli ìnatalepiná, yàasu ángelnái nacái náucacawa yáapícha chènuníise.

¹⁰ Néese nuémíaca cachàiníiri tàacáisi chènuníise. Yá íimaca: “Wacuèriná Dios idéca iwasàaca wía. Dios idéca yáasáidaca íiwitáise cachàiníiriwa icùacaténá macáita. Dios imàacapíná Cristo icùaca yáapícha macáita, yái Cristo Dios ibànuericaté. Idéca Wàuwidesàiri yúucacawa chènuníise, yái icháawàidéerica wéenanái iináwaná ìwali, icháawàidéerica naináwaná ìwali Wacuèriná Dios irí èeríapínama, táiyápinama nacái, icháawàaca naináwaná ìwali.

¹¹ Wéenanái nadéca namawèniadaca Wàuwidesàiri neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa wáichawalíná, nacàlidacáiná nacái naináwaná ìwaliwa

Jesucristo yàasunáica nía, càmicáiná nacái nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha éwita áibanái inúacáaníta nía.

¹² ¡Casíimáicué piwàwawa, píacué ìyéeyéica chènuniré! ¡Quéwa píacué èeri mìnánáica, máinicué piùwichàapínacawa, yácáiná Diablo icháawàidéerica waináwaná ìwali, idéca iricúacawa chènuníse píatalécué máiníiri calúaca íiwitáise, yáalíacáináwa ìyaca irí malééná èeri!” càí náimaca.

¹³ Néese yái màanuca yáalíacáináwa náucacaténi chènuníse cáli íinatalé, yá ipíacawa úami úái inanái imusúadéechúaca iicá èeri. ¹⁴ Quéwa nàaca ulí pucháiba ùanabáipíná manuínaméeyéi úái inanáica, càide iyúwa áwa yàanabái, yéewanápiná úalacawa màanu íicha chuiri cáli nérépiná, canácatalé wenàiwica alé ùyacatalépiná, nàacatalépiná uyáapíná máisiba camuí y medio piná. ¹⁵ Yá màanu imusúadaca úni inùmalicúisewa inanái yáamiwáisepiná, càide iyúwa inanába, isicùmáidacaténá úa yéesacái iyú, úái inanáica. ¹⁶ Cálita quéwa iyúudàaca úa, yá yàacúacawa inùmasi nacáiri cáli yèewiré iwetúacaténá inanába màanu imusúadéerica inùmalicúisewa. ¹⁷ Néese máiní calúaca yái màanuca inanái yáapicha. Yá yàacawa imànicaténá úwi náipunita níái uénibeca áibanái, yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùulianá nía, icàlidéeyéica nacái naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía.

13

Los dos monstruos

¹ Néeseté nuicáca màanu ibàlúacawa manuíri úni icàinalená íinata, yá nuicáca cachàiníiri cuwèsi caluéri nacái imusúacawa manuíri úniácuíse. Yái cuwèsi idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. Idèniaca corona ichàle ìwaliwa yáalimáwanama. Macái íiwita imanùbaca idèniaca íipidenáwa itàaníyéica casaquèeri iyú Dios ìwali, icàlidéeyéica Dioscasa yái cuwèsica. ² Yái cuwèsi càiride iyúwa cháwi iicacánáwa. Idèniaca yàabàliwa càide iyúwa sálu yàabàli. Idèniaca nacái inùmawa càide iyúwa león cháwi quíiréeri nacáiri. Néese màanu imàacaca íiwitáise cachàiníiriwa cuwèsi irí, yéewacaténá caluéri cuwèsi ichùulíaca manùbéeyéi wenàiwica cachàiníiri iyú. ³ Abéeri néená níái caluéri cuwèsi íiwitaca idèniaca icháuná báawéeriwa imàaquéericaté íiwita yéetácawa, quéwa cháunási ichùnìacawa, yá íiwita icáucaàcawa àniwa. Yá macáita èeri mìnánái máiní naináidacawa naicáidaca caluéri cuwèsi irí, neebáida nacái càide iyúwa ichùulianá nía. ⁴ Yá wenàiwica nàaca màanu icàaluíniná yácáiná màanu imàacaca caluéri cuwèsi icúaca èeri mìnánái. Nàaca nacái cuwèsi icàaluíniná. Náimaca: “Máiní cachàiníiri náicha canánama yái caluéri cuwèsica. ¡Canácata yáaliméerica ipélicani!” càí náimaca.

⁵ Màanu imàaca nacái canùmaséecani, yái caluéri cuwèsica, itàanícáténá casaquèeri iyú Dios ìwali. Yá imàacaca cuwèsi ichùulíaca èeri mìnánái cachàiníiri iyú cuarenta y dos quèeri. ⁶ Cuwèsi itàaníca casaquèeri iyú Dios ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios íipidená ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios ìyacàle ìwali, nàwali nacái níái ìyéeyéica chènuniré. ⁷ Màanu imàaca nacái caluéri cuwèsi imànica úwi Dios yàasu wenàiwicanái íipunita. Yá cuwèsi imawènìadaca nía. Màanu imàacaca cuwèsi ichùulíaca macái èeri mìnánái. ⁸ Macái èeri mìnánái nàapíná caluéri cuwèsi icàaluíniná, cawinácaalí càníyéica idèniá íipidená ichanèericawa Cordero yàasu cuyàluta irícu èeri ipíchawáiseté, yái cuyàluta idènièrica náipidená macái wenàiwicaca Cordero yèeyéica icáuca càníiri imáalàawa, yái Cordero nanuéricaté. ⁹ Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisi númèeripínácuéca píri:

¹⁰ “Iwàwacutácaalícué náibàaca pía, yásí náibàacué píawa; iwàwacutácaalícué nanúaca pía espada machete nacáiri iyú, yásí nanúacué pía espada iyúwa”, càicué númaca píri.

Iná iwàwacutácué píideníaca piùwichàanáwa matufbanáiri iyú, peebáidacué mamáalàacata, píacué Dios yàasu wenàiwicaca.

¹¹ Néese nuicáca áiba caluéri cuwèsi imusúacawa cáli irícuíse. Idèniaca pucháiba ichàlewa càide iyúwa oveja ichàle, quéwa itàaníríca càide iyúwa màanu itàaníná.

¹² Idènìaca íiwitáise cachàiníriwa imànicaténá macáita càide iyúwa idàbáanéeri cuwèesi imàníná idècunitàacá ìyaca caluéri cuwèesi yáapicha. Yá ichùullàca macáita èeri mìnáná nàaca idàbáanéeri cuwèesi icàaluíniná, yáí imichèericawa yéetácáisi íicha. ¹³ Imàni yàacawa nacái madécaná yáí càmírica áiba idé imànica, ichùullàca nacái quichái yúuwàacawa chènuníise wenàiwicanái iicápiná. ¹⁴ Yáí idàbáanéeri caluéri cuwèesi imàacaca pucháibáaná cuwèesi imànica yáapicha yáí càmírica wenàiwica idé imànica, ichiwáidacaténá èeri mìnáná. Yá pucháibáaná cuwèesi ichùullàca namànica caluéri cuwèesi yéenáiwáná yáí idàbáanéerica cuwèesica idènièrica icháunáwa espada machete nacáiri yáami quéwa ìyaca quiríta, cáucani. ¹⁵ Namàacaca pucháibáaná cuwèesi yàaca idàbáanéeri cuwèesi yéenáiwáná icáucapiná. Yá ichàiniadaca yéenáiwánási yéewanápiná itàanica, ichùullacaténá nacái nanúaca macái wenàiwica càmíyéica yàa icàaluíniná, yáí idàbáanéerica cuwèesi yéenáiwánáca. ¹⁶ Ichùullàca nacái natànàanápiná cuwèesi yéenáiwáná macái wenàiwica icáapi yéewápuwáise ìwali, càmicaalí nacáapi, néese napùdàlicu áibata, macái sùmanái, béeyéi nacái, càasuýéi nacái, catúulécaneeyéi nacái, nía nacái yèepuníyécawa máiwacalináwaca, nía nacái íbaidéeyéica mawèníri iyú áibanái irí. ¹⁷ Iná canáca yáaliméeri iwènìaca, iwéndàanápiná nacái canácaalí irí yáí cuwèesi yéenáiwánáca, yáí cuwèesi ípidenáca, càmicaalí ípidená, néese ípidená yàasu número áibata.

¹⁸ Iná iwàwacutá cáalíacáica wía. Péemiacaalícué càinácaalí ímáaná, yá iwàwacutácué píalíacawa cuwèesi yàasu número ìwali, wenàiwica yàasu númerocáináni. Yácata yáí númeroca, seiscientos sesenta y seis namanùbaca.

14

El canto de los 144,000

¹ Néeseté, péemiacué cayába, nuicáca Cordero ibàlùacawa Sión yàasu dúli ínata. Nàyaca yáapicha ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca wenàiwica catànèeyéi ipùdàlicu Cordero ípidená iyú, Yáaniri Dios ípidená iyú nacái. ² Néese nuémíaca manuírì tàacáisi chènuníiséeri càide iyúwa wéemianá madécaná inanába isàna, càì nacáide iyúwa wéemianá cachàiníri énu isàna tiríricaalí, càì nacáide iyúwa wéemianá madécaná inuényéica yàasu arpawa namànicaténá música. ³ Yá nacántàaca wàlisài canción yàalubáisi néenibàa, nàacuésemi nacái níai báinúaca cáuyéi ángel, nacuèrinánái yàacuésemi nacái. Canáca áibanái yáaliméeri yéewáidacawa nacántàanápináquéi canciónca, níawamita ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca èeri mìnáná, Dios iwasèeyéica cháì èeri irícuíse. ⁴ Níacata càmíyéica iimá inanái yáapicha. Nàacawa Cordero yáapicha àta alénácaalí yàawa. Níacata Dios iwasèeyéica irípináwa càide iyúwa idàbáanéeri ofrenda èeri mìnáná yèewíse, Cordero irípiná nacái. ⁵ Càmíyéita cachìwa masacàacáiná náiwitáise.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶ Néese nuicáca áiba ángel yáalanícawa cáli iwicáubàa machacànita, idènièri cayábéeri tàacáisi càmíri imáalàawa icàlidacaténáni èeri mìnáná irí, macái cáli néeséeyéi irí nacái, macái yàawiría irí nacái, macái wenàiwica itàaníyéica áiba tàacáisi iyú, macái wenàiwica íiwitáaná irí nacái. ⁷ Yá íimaca cachàiníri iyú: “Peebáidacué Dios itàacái. Píacué nacái irí cayábéeri, máinicáinácué mawiénica péenáiwáná Dios icàlidacatáipináta èeri mìnáná iináwaná ìwali, yùuwichàidacaténá nía nabáyawaná ìwalísewa. Iná píacué Dios icàaluíniná, yáí idàbéericaté capíraléeri cáli, yáí cálica nacái, puíwéeri úni nacái, úni càmíri puíwa nacái”, càì íimaca.

⁸ Néese áiba ángel yàacawa idàbáanéeri ángel yáamiwáise. Yá íimaca: “Ídéca imáalàacawa yáí manuírì yàcaléca, Babilonia ìyacàlená, idéca imáalàacawa. Babilonia ìyacàlená mìnánáimi náalimáidacaté macái cáli néeséeyéi namànínápiná náapicha nabáyawanáwa máiní báawéeri”, càì íimaca.

⁹⁻¹⁰ Néese áiba ángel yàacawa náamiwáise. Yá íimaca cachàiníri iyú: “Aibacaalí yàaca caluéri cuwèesi icàaluíniná, yéenáiwánási icàaluíniná nacái, áibanáicaalí imàaca

natànàaca caluéri cuwèesi ípidená napùdàlicu, nacáapi ìwali áibata, yá Dios yùuwichàidapiná níawa báawanama máini báawéeri yùuwichàacáisi iyú. Dios yùuwichàidapiná níawa quichái ùuléeri béecaná iyú, ípidenéeri azufre, Dios yàasu ángelnái yàacuéssemi, Cordero iicápiná nacáíwa. ¹¹ Yái quichái ísalená imichàacawa càiripináta èeri càmfíri imáalàawa, yái quichái yùuwichàidéerica nía. Canácatáita nayamáidawa nàuwichàacái íchawa, èeríapi, táiyápi nacái, cawinácaalí yèeyéica caluéri cuwèesi icàaluíniná, yéenáíwanási icàaluíniná nacái, nía nacái imàaquéeyéica natànàaca nàwali caluéri cuwèesi ípidená”, càì ímaca.

¹² Iná iwàwacutácué cachàinica píiwitáise, píacué Dios yàasu wenàiwicaca, píideniàcaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, píacué yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùulianá, yeebáidéeyéica nacái Jesús itàacái.

¹³ Néese nuémíaca áiba tàacáisi chènuníiséeri. Yá ímaca nulí: “Pitànàa yái tàacáisica: ‘Casíimáica cawinácaalí yéetéeyéipinácawa siúcáisede yeebáidéeyéica mamáalàacata Wáiwacali itàacái’, càì pitànàaca”, ímaca yái tàacáisica. Néese Espíritu Santo ímaca: “¡Báisícata, casíimáica nía, nayamáidapináwa nàuwichàacái íchawa, yácáiná yái cayábéerica namàníricaté áibanái irí yàapinácawa náapicha!” càì ímaca yái Espíritu Santoca.

La cosecha de la tierra

¹⁴ Néeseté, péemiácué cayába, nuicácaté cabalèeri acalèe. Yá nuicáca abéeri yáawinéericawa acalèe íinata càiride iyúwa asàli iicacánáwa. Idèniaca oroíri corona íiwita ìwaliwa. Idèniá nacái macàpucuíri wisuanási yéecuanéeri. ¹⁵ Yá áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo chènuníiséeri íicha, yá imáidaca cachàiníri iyú irí yái yáawinéericawa acalèe íinata. Ímaca irí: “Pisíaca píasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedácaténá ituíná ìyacaná. Idéca yàanàaca yàasu èeri weedácaténáni, míisicáináni, yái ituínásica ìyéerica cáli íinata”, càì ímaca. ¹⁶ Néese yái yáawinéericawa acalèe íinata isíaca yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa cáli ìwalibàa, yá yeedáca ituínási cáli íicha.

¹⁷ Néese áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo irícuíse chènuníiséeri, idènièrica nacái macàpucuíri wisuanási yéecuanéeri. ¹⁸ Yá áiba ángel yàacawa altar íicha, yái ángel icuèrica quichái. Yá imáidaca cachàiníri iyú irí yái ángel idènièrica macàpucuíri wisuanási yéecuanéeri. Yá ímaca irí: “Píwíchùa nía píasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedá uva ìyacaná abéyéri uva yéetaná íicha ìyéerica cáli íinata, quíiracáiná níái ìyacanáca uvaca”, càì ímaca. ¹⁹ Néese ángel iwíchùaca nía yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa, yá yeedáca uva ìyacaná cáli íicha. Yá yúucaca uva ìyacaná manuíri yàalusí irículé napisùacatalépiná uva ituní. Yái yàalusí ímáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu yùuwichàacáisi, yùuwichàidacatalépináta báawéeyéi wenàiwica. ²⁰ Yá napisùaca uva ìyacaná méetàuculé yàcalé íicha. Yá madécaná irái imusúacawa yàalusí íicha. Yái irái yéesáidaca àta caballo yàasu freno néenibàa idepuíwaca. Trescientos namanùbaca kilómetros idècuni imusúacawa yàalusí íichawa yái iráica.

15

Los ángeles con las siete últimas calamidades

¹ Néeseté nuicáca chènuniré áiba manuíri yéenáíwanási nacáiri icalùadéerica nuicáca: siete namanùbaca ángelnái idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Níacata namáalàidáanáca macáita. Idécanáami siete namanùbaca yùuwichàacáisi yàanàaca èeri mìnánái ìwali, yásí imáalàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi cháì èeri irícuírca.

² Nuicá nacái càiride iicacánáwa iyúwa manuíri úni asáiri yáaculé càide iyúwa waicáaná vidrio yèewiàdéeriwa quichái yèewi. Nuicáca wenàiwica imawèniadéeyéica caluéri cuwèesi, càmicáiná nàa icàaluíniná, yàasu yéenáíwanási nacái. Càmita nacái namàaca natànàaca nàwali caluéri cuwèesi ípidená yàasu número. Yá nabàlùacawa idùlepi yái manuíri úni asáirica yáaculé, nadèniaca arpa Dios yèerica nalí. ³ Yá nacántàaca Moisés yàasu canción, yái Dios yàasu wenàiwica íbaidéericaté Dios irípiná. Nacántàa nacái Cordero yàasu canción. Yái canción íméerica càì:

“¡Máiníiri cayábaca macáita yái pimàníirica càmíirica wadé wamànica, pía Wacuèriná Dios, cachàiníiri náicha canánama! Píacata icuèri macáita machacàníiri iyú, báisíiri iyú nacái, pía icuèrica macái cáli nééséeyéi.

⁴ Macáita nàapiná píimiétacanáwa, cáalucáiná naicáca pía. Macáita nacái nàapiná pirí cayábéeriwa, pía Wáiwacalica. Píacáiná abéerita mabáyawanéeri. Macái cáli nééséeyéi nàanàapiná pìataléwa, yá nàapináca picàaluínináwa naicácáiná picùaca macáita machacàníiri iyú”, càì nàimaca.

⁵ Néeseté nuicáca yàacùacawa yái templo ìyéerica chènuniré, yái templo mabáyawanéeri Dios ìyéerica iricu. ⁶ Yá siete namanùbaca ángel namusúacawa templo iricúise idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Lino yáawamica nabàle masaquèeri mèlumèluíri nacái. Nadènià nacái nàwaliabàawa cáucuíri cinturón oroíri nàucutalìcubàawa. ⁷ Néese abéeri néená níái báinúaca cáuyéi ángel yàaca náalimáwanama abéechúa bacàa yáawami oroíchúata, níái siete ángelca. Níái bacàa ipuniyéyiwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú, yái Dios ìyéerica càiripináta, èeri càmíiri imáalàawa. ⁸ Yái templo chènuníiserica ipuníacawa ísa iyú, imusúericawa Dios yàatanáise, yái Dios ìyéerica icamaláná mèlumèluíri iricuwa, yái Dios máiníiri cachàinica íiwitáise. Yá canáca yáaliméeripiná iwàlùacawa templo iriculé àta namáalàacatalétawa níái siete namanùbaca yùuwichàacáisica siete namanùbaca ángel idènièyéica.

16

Las copas del castigo

¹ Néese nuémíaca cachàiníiri tàacáisi templo iricúiséri, yái templo ìyéerica chènuniré. Yá íimaca nalí níái siete namanùbaca ángelca: “Píacuéwa, picasáaca yùuwichàacáisi cáli ínatalé, yái Dios yàasu yùuwichàacáisi ìyéerica siete namanùbaca bacàa iricu”, càì íimaca nalí.

² Iná idàbáanéeri ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa cáli iwéré. Yá cacháunáca èeri mìnánái idènièyéica caluéri cuwèesi yéenáiwana napùdàlicu, macái wenàiwica yèyéica cuwèesi yàasu yéenáiwana ícàaluíniná. Báawéeri cháunási imusúacawa nàwalíise, yásaca imànica nasàni.

³ Néese pucháibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa manuíri úni yáaculé. Yá macái manuíri úni ichacamàacawa yéetáními íiranámi iyú. Yá macáita néetácawa ìyéyéica manuíri úni yáaculé.

⁴ Néese máisibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa macái inanába yáaculé, macái úni yáaculé nacái, úni imusúcatáiseacawa cáli iricúise. Yá nachacamàacawa irái iyú. ⁵ Néese nuémíaca ángel yái icuèrica úni, íimaca Dios irí:

“Pidéca piùwichàidaca nía machacàníiri iyú, pía Dios mabáyawanéerica, ìyéerica siùcade, ìyéerica nacái bàaluité. Cayábacata piùwichàidaca nía.

⁶ Nadéca nanúaca piasu wenàiwica, piasu profetanái nacái. Siùca pidéca pìaca nàirapiná irái. Cayábacata piùwichàidaca nía càì, néetácáténáwa, nanúacáinaté piasu wenàiwica”, íimaca.

⁷ Néese nuémíaca nacái áiba tàacáisi altar iricúiséri, yá íimaca: “¡Báisícata, Wacuèriná Dios, cachàiníiri náicha canánama! ¡Pidéca pimànica càide iyúwaté píimáaná! ¡Yácata nabáyawaná iwèni! ¡Pidéca piùwichàidaca nía machacàníiri iyú!” càì íimaca.

⁸ Néese báinúacáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa èeri iwali. Yá yèpùacawa máiníi ùuléerica yái èeri icamalánáca. Yá èeri icamalánáca yeemáca wenàiwica càide iyúwa quichái yeemáaná wía. ⁹ Yá wenàiwicanái yeemácawa ùuléeri iyú báawanama, yá nacúisa náichawa Dios báawéeri iyú, yái Dios ibànuèrica nàwali yùuwichàacáisi, càmíita nacái nawènúada náiwitáiseewa neebáidáanápiná càide iyúwa Dios ichùullaná nía.

¹⁰ Néese cinconá ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa caluéri cuwèesi yàalubái ínatalé. Yá catáca èeri, caluéri cuwèesi yàasu cáli icùacataléca wenàiwica. Néese yàasu wenàiwica naamíadaca nanènewa yùuwichàacáisi iyú. ¹¹ Nacúsaca Dios báawéeri iyú,

yái Dios chènuníiséerica yùuwichàidacáiná nía cáiwíiri iyú, cháunási iyú nacái. Càmita nacái nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íchawa.

¹² Néese seisná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa manuúri inanába yáaculé ípidenéeri Eufrates. Yá chuica yái inanába yéewacaténá nachàbacawa chuúri cáli ínatabàa, níara icuèyéica cáli iyéerica èeri imusúacatáisewa.

¹³ Néeseté nuicáca máisiba demonio casaquèeyéi íiwitáise. Abéeri demonio imusúacawa màanu inùmalicuíse, áiba demonio imusúacawa caluéri cuwèesi inùmalicuíse, áiba demonio nacái imusúacawa cachiwéeri iwicùlidéeri inùmalicuíse. Níai demonio casaquèeyéi íiwitáise càyéide iyúwa balùta íicacánáwa. ¹⁴ Demoniocáiná nía yáaliméeyéica imànica yái càníirica wenàiwica yáalimá imànica. Néese demonionái nàacawa macái èeri mìnánái icuèrinánái yàatalé, nàwacáidacaténá nacuèrinánái namànínápiná ùwicái Dios íipunita áibaalípiná Dios yàasu èeripiná máiníiri caiyéinínáca, yái Dios cachàiníirica náicha canánama.

¹⁵ Wáiwacali íimaca walí: “Péemiacué cayába, nùapinácawa néese àniwa isicúasíwata càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí càmicatáipináta wenàiwicanái icua nùanàaca. Casíimáica iwàwa cawinácaalí icuèrica nùanàanápiná, íbaidéeri nacái nulípiná àta nùanàacataléta, ípíchaná íbáiniacawa nuwéré íbáyawaná ìwalísewa”, càì íimaca Wáiwacali.

¹⁶ Néese demonio casaquèeyéica íiwitáise nàwacáidaca macái èeri mìnánái icuèrinánái alé ípidenacataléca Armagedón hebreo itàacái iyú.

¹⁷ Néese sietená ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa cáuli irìcubàa. Yá nuémíaca cachàiníiri tàacáisi imusúacawa chènuníiséeri templo irìcuíse yàalubáisi yèewíise. Yá íimaca: “¡Yácata imanùbaca!” càì íimaca. ¹⁸ Néese énu icànaca mèlumèluíri iyú, nuémia nacái manùba tàacáisi, casànaca nacái énu madécaná. Yá cáli icusúaca nacáiwa máiní cachàiníiri iyú, máiní cachàiníiri náicha macái cáli icusúacái waiquéerica cháì èeri irìcu. ¹⁹ Néese manuúri yàcalé iseríaca yèewiwa máisibawaca, cálicáiná yàacúacawa cáli icusúacái iyú. Yá namáalàacawa níai yàcaléca macái cáli íinatéeyéica iyaca. Néese Dios iwàwalica manuúri yàcalé Babilonia, yùuwichàidacaténáni manuúsiwata. ²⁰ Macái iwàwata nasawíacawa manuúri úni yáaculé. Manuúnaméeyéi dúli nacái namáalàacawa canánama. ²¹ Granizo yúuwàa nacáiwa chènuníise wenàiwica ìwali, yái granizo manuúnaméeyéi íba nacáiyéi cuarenta namanùbaca kilonaméeri cawàwaná imíaca, àta wenàiwicanái icuísacataléta íchawa Dios báawéeri iyú, ìwalíse yái yùuwichàacáisica granizo yúuwèericawa nàwali, máiníicáiná báawacani.

17

Condenación de la gran prostituta

¹ Néeseté nuicáca abéeri néená níai siete namanùbaca ángel idènièyéica siete namanùbaca bacàa. Yá íimaca nulí: “Aquialé, núasáidaca piicá yùuwichàacáisi yàanèeripináca ùwali úai íiméechúaca manùbéeyéi asíanái yáapicha plata ìwalínápiná yáawinéechúacawa manùbéeyéi úni inànìacubàa. ² Macái cáli icuèrinánái cháì èeri irìcuíyéica nadéca naimáca úapicha nàacawéeyéi íchawa. Nía nacái èeri mìnánái nadéca nacámaca úasu ìiracalési ipuúri iyú, umàaquéerica nalí naimácaténá úapicha”, íimaca nulí.

³ Néese yái ángel itéca núa manacúali yùuculé, càinàwàiri, canácatalé wenàiwica. Yá nuicáca inanái yáawinéechúawa quíiréeri cuwèesi ínata. Cuwèesi ípidená madécaná ichanàacawa cuwèesi ìwalíse, yái ípidená íiméerica “Dioscata núa”. Idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez nacái namanùbaca ichàle. ⁴ Uái inanáica udèniaca ubàlewa capíralesíwéeri íicacánáwa, quíiréeri nacái. Udèniaca nacái madécaná tùliquìchi, oroíri, cawèníchúa íba nacái, cawèníchúa perla nacái. Udèniaca nacái bacàa ucáapirícuwa, abéechúa bacàa oro yáawamíchúa ipuniéechúawa iyú ubáyawaná umàníirica manuúsiwata Dios iiquéerica máiní báawéeri iyú, yái uimáanáca manùbéeyéi yáapicha casaquèeri iyú ùacaténá cuwáinái yéenáiwana ícàaluíniná, níai ídoloca.

⁵ Udèniaca uípidenáwa íbàacanáta upùdàlicuwa: “Manuúri Babilonia ìyacàlená, úai náatúaca macái inanái íiméeyéica asíanái yáapicha plata ìwalínápiná, náatúa nacái macái

èeri mìnánáica imànfíyéica ibáyawanáwa nàacaténá cuwáináicàaluíniná, níái ídoloca”, càì ímáanáca yáí uípídenáca. ⁶ Yáté nuicáca ucámaca úái inanáica uìracáiná náíranámi, níái Dios yàasu wenàiwicamica, náíranámi nacáí níái nanuényéica neebáidacáiná Jesús itàacáí. Nudécanáami nuicáca úa, yá máiní nuínáidacawa manuísíwata nuicáidaca ulí, càmicáináaté núalíwawa càinácaalí ímáaná yáí yéenáíwanási nacáirica.

⁷ Néese ángel ímaca nulí: “¿Cána yéewa máiní cáulenáca píichani? Yáca numàacapíná píalíacawéera càinácaalí ímáaná, úái inanáica, càinácaalí ímáaná nacáí yáí caluéri cuwèesi itéerica úa, idènièrica siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacáí ichàle. ⁸ Yáí caluéri cuwèesi píiquéerica ìyacaté, quéwa càníiri ìya siùca. Néese imusúapínáwa depuúwéeri utàwi írìcuíse, néesezáwa ímáalàapínáwa. Eeri mìnáná yàapíná caluéri cuwèesi icàaluínináwa, macáita canéeyéica ípídená ichanàacawa cuyàluta írìcu èeri ípíchawáiseté, yáí cuyàluta idènièrica náipídená macáí wenàiwicaca Dios yéeyéica icáuca càníiri ímáalàawa. Quéwa èeri mìnáná máiníiripíná cayábaca naicáca yáí caluéri cuwèesi ìyéerica bàaluité, néese yéetácatéwa, quéwa yèepuèripínáwa cáuca àniwa.

⁹ “Siúcade péemiácué cayába, píacué cáalíacáiyéica, píalíacaténácuéwa càinácaalí ímáaná: Níái siete namanùbaca íiwitaca ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca dúli, inanáí yáawinéechúacawa ínata. ¹⁰ Ímáanáca càicanide iyúwa nacáí siete namanùbaca nacuèrinánáí icuèyéica wenàiwica néenibàa. Cinco namanùbaca nacuèrinánáí nadéca nacaláacawa, yá nadéca néetácawa. Abéeri néená icùaca wenàiwica siùca. Aiba yàanàapínáwa icùacaténá wenàiwica. Quéwa yàanàapínácaalí, yá icùapíná wenàiwica maléena èeri. ¹¹ Yáí caluéri cuwèesica ìyaca bàaluité, néese yéetácatéwa, yácata ochonáca nacuèrinásàiri, quéwa abéeri néenácani, níái siete namanùbacaca, yá nacáí ímáalàapínáwa.

¹² “Níái diez namanùbaca ichàle píiquéeyéica ímáanáca càicanide iyúwa diez namanùbaca nacuèrinánáí càníiyéicáwa idàba icùaca wenàiwica. Quéwa nacùapíná níawa maléena èeriwa yáapicha yáí caluéri cuwèesica. ¹³ Yá abédanamata náíwítáise níái diez namanùbaca nacuèrinánáí náibaidáanápíná caluéri cuwèesi írì, namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, namàacáanápíná nacáí caluéri cuwèesi icùaca nàasu cáli néeséeyéi. ¹⁴ Yá namànipíná ùwicáí Cordero ípunitawa quéwa Cordero imawèniàdapíná níawa, cachàiníricáináni náicha canánama èeri mìnánáí icuèrinánáíca. Níacáiná nacáí Cordero yáapichéeyéica, Cordero idéca ímáidaca nía, idéca nacáí yeedáca nía yàasu wenàiwicapínáwa, nadéca nacáí neebáidaca itàacáí éwita nàuwichàacáanítawa”, càì ímaca nulí yáí ángelca.

¹⁵ Yáí ángel ímaca nulí àniwa: “Pidéca píicáca úái íiméechúaca manùbéeyéi aslanáí yáapicha plata ìwalínápíná, yáawinéechúawa manuínaméeyéi úni inàniacubàa. Níái manuínaméeyéi úni ímáanáca càicanide iyúwa macáí íiwitáaná wenàiwica namanùbaca, macáí cáli néeséeyéi nacáí, macáí wenàiwica itàaníyéica áiba tàacáisi iyú nacáí cháí èeri írìcuíyéica. ¹⁶ Níái diez namanùbaca ichàle píiquéeyéica, ímáanáca càicanide iyúwa nacuèrinánáí ìyéeyéica caluéri cuwèesi yáapicha. Máiní báawaca naicápiná úái íiméechúaca aslanáí yáapicha plata ìwalínápíná. Yá náucaca úa abéechúata, mabàleta. Néese nayáapíná uinámi, yá neemápiná uchéecami quicháí iyú. ¹⁷ Dioscáiná idéca imàacaca náináidacawa namànínapíná càide iyúwa iwàwáaná namànica, ína níái diez namanùbaca icuèyéica cáliquéi, abédanamapínáta náíwítáise náapichawáaca neebáidáanápíná caluéri cuwèesi itàacáí, namàacáanápíná nacáí icùaca nàasu cáli néeséeyéi, àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Dios icàlidáanáté. ¹⁸ Uái inanáí píiquéechúaca, yácata manuíri yàcaléca ichùulíerica macáí cáli icuèrinánáí”, càì ímaca nulí yáí ángelca.

18

La caída de Babilonia

¹ Néeseté àniwa nuicáca áiba ángel írìcùacawa chènuníise. Yá cachàinírica íiwítáise. Cáli icànaca iyú yáí ángel icamaláná cayábéerica. ² Yá ímaca máiní cachàiníri iyú:

“¡Idéca imáalàacawa yái manuírí yàcalémica Babilonia ìyacàlená, idéca imáalàacawa!
 ¡Yá demonionái ìyaca néenibàa! ¡Macái íiwitáaná báawéeyéi demonio icùacani
 yái yàcalémica! ¡Macái íiwitáaná báawéeyéi màsibèe, casaquèeyéi cuìpíra nacái
 nadéca namànica nabànwawa néenibàa, namùlubè nacáíwa!

³ Níacáiná macái èeri mìnaná nadéca nacàmaca ùasu ìiracalési ipuíri iyú,
 imàaqueéchéuaca yáawawa nalí naimácaténá úapicha. Níái icuèyéica cáli
 canánama cháí èeri irìcuíyéica nadéca naimáca úapicha, úái cà míchúaca
 náinusíwa. Nía nacái cacharreroca cháí èeri irìcuíyéica nadéca càasuca nía
 úapicha, ùyacáiná máíní càasuíri iyú umànicaténá ubáyawanáwa máaléquéeri
 iyú”, càí íimaca.

⁴ Néese nuémíaca áiba tàacáisi chènunfiséeri. Yá íimaca:

“Pimusúacuéwa yàcalé íicha, píacué cáininéyéica nuicáca, ipíchanácué pimànica
 píbayawanáwa úapicha, ipíchanácué nacái nùuwichàidaca pía úapicha.

⁵ Máínicáiná manuíríca ubáyawaná, íná iwàwacutá Dios yùuwichàidaca úa. Dios
 yáalíacawa ìwali, yái ubáyawanáca.

⁶ Piùwichàida úa ìwalíise yái báawéerica umàníríca áibanái irí, yá piùwichàida úa
 cachàinírí iyú pucháiba yàawiríerícatái yáwanái íicha yái báawéerica umàníríca
 áibanái irí.

⁷ Càide iyúwa cachàiníná uicáca úawawa, uedáaná nacái ulíwa macái cawèníri,
 càita nacái piùwichàida úa, pimàaca uícháaníca. Uumacáiná uwàwalícuísewa:
 ‘Núacata icuèchúaca macái wenàiwica. Canácatáita nuícháaníwa càide iyúwa
 maníríchúami íicháaníná’, úumaca uínáidacawa ulíwa.

⁸ Iná yéewa abé èeri irícu yàanàpiná ùwali yái ùuwichàanápínacawa, yásí uícháanícawa
 umáapicawa, yá uétápiná nacáíwa. Néese uemápinácawa quichái iyú macáita,
 cachàinicáiná Wacuèriná Dios íiwitáise, yái yùuwichàidéeripínaca úa”, íimaca.

⁹ Néese níái icuèyéica cáliquéi, iiméeyéica úapicha cà míchúaca náinusíwa, níái
 iyéeyéicaté càasuíri iyú úapicha, yá náicháanípíná cáiwírí iyú ùwali, naicáciná
 uemámicawa. ¹⁰ Yá nabàlùapínacawa déeculé uícha, cáalucáiná naicáca ùuwichàaná-
 cawa. Yá náimaca nalíwáaca:

“¡Catúulécánaca waicáca pía, pía yàcalé manuíríca Babilonia, yái yàcaléca cachàinír-
 imica! Aquialénamata abé hora irícu, Dios idéca yùuwichàidaca pía”, càipíná
 náimaca.

¹¹ Nía nacái cacharreroca cháí èeri irìcuíyéica, náicháanípíná nacái ùwali. Yá
 máíní achúmaca nawàwa nacái càmicáiná quirínama wenàiwica iwènia náicha nàasu
 natéerica. ¹² Natécaté néré oro, quíramenírí plata nacái, cawèníyéi íba nacái, perla
 nacái, cayábéeri wáluma lino nacái, wáluma capíralesíwéeri iicacánáwa nacái, wáluma
 seda nacái, quíréeri nacái, macái íiwitáaná àicu pumèníri isàni nacái, macái wawàsi
 nacái namàníríca marfil imànicaná, macái wawàsi nacái namàníríca cawèníri àicu
 imànicaná, bronce imànicaná nacái, hierro imànicaná nacái, cawèníri íba mármol
 imànicaná nacái. ¹³ Natécaté nacái canela, casàníri nacái, incienso pumèníri isàni nacái,
 pumèníri mirra nacái, perfume nacái, uva ituní ipuíri nacái, séenási nacái, cayábéeri
 harina nacái, trigo ituíná nacái. Natécaté nawéndacaténá nacái napíranáíwa pacá, oveja
 nacái, caballo nacái, carro nacái, wenàiwicanái nacái nawéndacaténá nía yàcalé mìnaná
 irí. ¹⁴ Cacharrerónái náimapíná yàcalé irí:

“¡Canáca pírí ìyacanási cawènírica, caséericaté piyáaca! ¡Idéca yúucacawa pícha
 càiripínáta píasu cawèníri yàacàsica, macái píasu cayábéeri wáluma nacái!
 ¡Canácatáita pìanà nía àniwa!” náimaca.

¹⁵ Níái iwéndéeyéicaté càiri wawàsi yàcalé mìnaná irí, yeedéeyéicaté nacái nalíwa
 plata yàcalé mìnaná íicha, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi íicha, cáalucáiná naicáca
 yàcalémi yùuwichàanáwa. Yá náicháanípíná cachàinírí iyú, máíní achúmaca nawàwa.

¹⁶ Yá náimapíná nalíwáaca:

“¡Catúulécanáca waicáca yái manuíri yàcalémica! Yàcalé mìnánáimi nadèncatè nabàlewa cayábèeri lino, wáluma capìralesíwèeri iicácanáwa nacái, quíréeri nacái. Cachìlanáca nía nacái oro iyú, cawèníri íba iyú nacái, perla iyú nacái.

¹⁷ ¡Yá abéericuíseta, abéeri minuto irìcu, idéca imáalàacawa macáita nàasumi cawènírica!” náimaca.

Macáita idènièyéica nave lancha nacáiri, nía nacái cacharreroca yèeyéicawa nave irìcu, nía nacái íbaidéyéica nave irìcu, yèeyéicawa manuíri úni yáacubàa, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi ícha. ¹⁸ Naicápiná yàcalémi ísalená imichàacawa yàcalémi ícha, yásí náimaca náicháanica cachàiníri iyú: “¡Canácata áiba manuíri yàcalé càide iyúwa yái yàcalé cayábèeriquéi!” náimaca. ¹⁹ Yá namutúapíná cáli ichùmalé náiwita ínatabàawa, càide iyúwa náiwitáise iyáaná máinicáiná achúmaca nawàwa. Yá náicháanípináca cachàiníri nasàna iyúwa. Yá náima:

“¡Catúulécanáca waicáca yái yàcalé manuírìmica! Yàcalé yàasu cawènírimi iyú nadéca càasuca namànica níawawa, níái idènièyéica yàasu navewa lancha nacáiri manuíri úni yáacubàa. Aquialénamata abéeri hora irìcu idéca imáalàacawa macái yái yàcalémica”, náimaca.

²⁰ Quéwa casímáicué piwàwa yàcalémi ìwali, píacué iyéyéica chènuniré, píacué nacái Dios yàasu wenàiwicaca, píacué nacái apóstolca, píacué nacái profetaca, icàlidéyéica tàacáisi Dios inùmálicuíse. Casímáicué piwàwa Dioscáiná idéca yùuwichàidaca yái yàcalémica ìwalíse macáita yái báawéerica umàníricatécué pirí.

²¹ Néese nuicáca áiba cachàiníri ángel imichàidaca manuíri íba macàpucuíri. Yá manuíca yái íbaca càide iyúwa manuíri íba nàulùanápíná iyú trigo ituíná. Néese ángel yúucaca yái manuíri íbaca manuíri úni yáaculé. Yá ímaca:

“Càita nacái píucapínacawa, pimáalàacawa ráunamáita, pía yàcalé manuírìca Babilonia ìyacàlená. Yá canáca náalimáaná nèepùà nàanàaca pía àniwa.

²² Càmita nacái néemiápiná nasàna piasu calle irìcubàa, níái inuèyéica sànasi arpa iyú, nía nacái icántèyéica, nía nacái ipulíeyéica íwa, trompeta nacái. Canáca nacái íbaidéyéi néenibàa canácáiná náibaidéeripíná. Càmita nacái nàulùapíná ituínási.

²³ Càmita napucúadapíná lámpara néenibàawa. Càmita nacái namànipíná matrimonio, máinicáináaté cachàiníri naicáca níawawa níái yàcalémi yàasu cacharreroca, nía nacái yàcalé mìnánáimi naméeràidacaté canánama èeri mìnánái Dios ícha nàasu màliacáisi iyúwa.

²⁴ Nanúacaté Dios yàasunái profetamica icàlidéyéicaté tàacáisi Dios inùmálicuíse, nía nacái Dios yàasu wenàiwicamica, nía nacái canánama nanuèyéicaté neebáidacáiná Dios itàacái, cháí èeri irìcu”, ímaca yái ángelca.

19

¹ Néeseté àniwa nuémíaca cachàiníri tàacáisi nacáiri, càide iyúwa wéemianá manùbéyéi wenàiwica itàacái iyéyéica chènuniré. Yá náimaca cachàiníri iyú:

“¡Aleluya! Wàacué Wacuèriná Dios iríwa cayábèeri Dioscáiná idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, wàacué icàaluíniná, máini cachàiníri íiwitáise Wacuèriná Diosca.

² Yácáiná Dios yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica machacàníri iyú. Idéca yùuwichàidaca úái inanái iiméechúacaté asianái yáapicha plata ìwalínápiná, úái iwènúadéechúacaté macái èeri mìnánái íiwitáise namànicaténá báawéeri naimácáináaté úapicha càmíichúaca náinusíwa. Dios idéca imáalàidaca úa unúacáináaté wenàiwica íbaidéyéica Dios irípiná”, náimaca.

³ Néese náimaca àniwa:

“¡Aleluya! Wàacué Dios irí cayábèeri. Yái úsalená imichàacawa càiripínáta, èeri càníri imáalàawa”, náimaca.

⁴ Néese níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica, nía nacái báinúaca cáuyéi ángel náuwàa naliacawa nanùmáawawa Dios ípunita nàacaténá icàaluíniná, yái yáaw-inéericawa yàalubái ínatawa. Yá náimaca: “¡Báisíta, amén! ¡Aleluya, wàacué Dios irí cayábéeri!” náimaca. ⁵ Néese nuémíaca cachàiníiri tàacáisi yàalubáisi nééséeri. Yá íimaca:

“¡Piacué irí cayábéeri, yái Wacuèriná Diosca, macáitacué pía íbaidéeyéica irípiná, piacué nacái yèeyéica Dios icàaluíniná, piacué sùmanái, béeyéi nacái canánama!” còi íimaca.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶ Néese nuémíaca nacái áiba tàacáisi nacáiri càide iyúwa wéemianá madécaná wenàiwica imáidáaná, càide iyúwa nacái wéemianá manùbéeri màladàca isàna, càide iyúwa nacái wéemianá casànéeyéi énu manuíyéi tirírícaalí. Yá náimaca:

“¡Aleluya, wàacué cayábéeri Wacuèriná Dios cachàiníiri iríwa, yái cachàiníirica náicha canánama, idàbacáiná icùaca macáita!

⁷ Yá casíimáicué wía, wayanídacuéwa manuísíwata. Wàacué Dios irí cayábéeri. Idéca Cordero yéenáiwana yàanàca yeedácatáipináta iríwa yàacawéetúapináwa. Uái yàacawéetúapiná udéca uchùnìaca úawawa.

⁸ Idéca imàacaca ùwalica ubàlewa cayábéeri lino, masaquèeri nacái, mèlumèluíri nacái. Yái cayábéeri wáluma lino ímáanáca càicanide iyúwa yái cayábéerica Dios yàasu wenàiwicanái imàníirica”, còi náimaca.

⁹ Néese ángel íimaca nulí: “Pitànàani: ‘Casíimáica níái wenàiwicaca Dios imáidéeyéica Cordero yàasu matrimonio nérépiná, yeedápinácaalí iríwa yàacawéetúapináwa’, còi pitànàacani”, íimaca nulí. Néese íimaca nulí àniwa: “Yái tàacáisi nucàlidéerica pirí, báisíiri tàacáisicani Dios inùmàlicuíséerica”, íimaca nulí.

¹⁰ Yá nubàlùacawa nùulù ipùata iyúwa ángel irí nùacaténá icàaluíniná, quéwa ángel íimaca nulí: “Picá pimàni còi. Núacata íbaidéeri Dios irípiná càide iyúwa pía, nía nacái péenánái icàlidéeyéica mamáalàacata naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía. Pía Dios icàaluíniná”, íimaca nulí. Yácáiná Espíritu Santo imàaquéericaté profetanái icàlidaca tàacáisi Dios inùmàlicuísé, yácata Espíritu imàaquéerica Jesús yàasu wenàiwica icàlidaca ináwaná ìwali.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Néeseté nuicáca capíraléeri cáli yàacàacanéerica chènuníise, Dios ìyacàle nacái, yá péemiacué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái wenàiwica yáawinéericawa caballo íinata, yácata Wáiwacali, ípidenéeri Cayábéeri íiwitáise, Machìwéeri nacái. Machacàníiri iyú yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica, imànica nacái náipunita ùwicái. ¹² Yá mèlumèluíri ituí càide iyúwa waicáaná quichái ipèrù. Idèniaca madécaná corona íiwita ìwaliwa. Idèniaca ípidenáwa ìwaliwa, quéwa abéerita Wáiwacali yáaliáwa càinácaalí ímáaná yái ípidenáca. ¹³ Wáiwacali ináawani idéca yáapúacawa irái yáaculé, yá idèniaca ípidenáwa, Dios itàacái. ¹⁴ Chènuníiseeyéi úwi nàacawa yáamiwáise. Nadèniaca nabàlewa cayábéeri wáluma lino cabalèeri, masaquèeri nacái. Nàacawa náalimáwanama cabalèeri caballo ínata. ¹⁵ Wáiwacali yùuwichàidapiná èeri mìnaná itàacái cachàiníiri iyúwa, macái cáli néeséeyéi camíiyéica yeebáida itàacái. Yùuwichàidapiná níawa cachàiníiri iyú. Yá imáalàidapiná wenàiwica imàníiyéica ibáyawanáwa máiníiri báawaca Dios iicáca, yái Dios cachàiníirica náicha canánama. Imáalàidapiná níawa càide iyúwa wenàiwica ibawàidacaalí uva ìyacaná ipisùacaténá uva ituní. ¹⁶ Idèniaca ípidenáwa ináawani ìwaliwa, icuuchuí ìwaliwa nacái: “Nacuèrinásàiri, níái macái cáli icuèrinánáica. Náiwacali nacái níái macái èeri mìnaná íiwacanánáica”.

¹⁷⁻¹⁸ Néese nuicáca áiba ángel ibàluèericawa èeri ituí irìcu. Yá íimaca cachàiníiri iyú wáchulinái irí yáalaníiyéicawa chènunibàa: “Caquialécué, pìwacáidáyacacuéwa piyáacaténácué piyáacaléwa cadénama yái yàacàsi Dios ichùnìèripinácué pirí. Piyáacaténácué piyáacaléwa nainámi níái ichùulièyécate wenàiwica, nía nacái úwi íiwacanánáimica, nía nacái wenàiwicanáimi cachàiníiyéica, nía nacái caballomica, nía nacái yèeyéimicawa

caballomi íinata, nía nacái macái wenàiwicamica, nía nacái íibaidéeyéimica mawèníri iyú áibanái irí, nía nacái yèepuníyeyéimicawa máiwacalíyeyéimica, nía nacái sùmanáimica, béeyéimica nacái”, còi íimaca yái ángelca wáchulinái irí.

¹⁹ Néese nuicáca yái caluéri cuwèesi, nía nacái ichùulièyéica èeri mìnanaí. Nuicá nacái náapicha nàasu úwinái ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá ùwicái Wáiwacali íipunita yái yáawinéericawa cabalèeri caballo íinata, náipunita nacái yàasu úwinái yèeyéicawa yáapicha chènuníise. ²⁰ Yá náibàaca caluéri cuwèesi. Náibàaca nacái cachìwéeri iwicùlidéerica, imànírira yái camíirica wenàiwica idé imànica idècunitàacá ìyaca caluéri cuwèesi yáapicha, ichìwáidacaténá wenàiwica imàaquéeyéica nachanàidaca caluéri cuwèesi íipidená nàwali, nía nacái yèeyéica cuwèesi yéenáiwana ícàaluínina. Yá náucaca caluéri cuwèesi quichái iriculé ícauca yáapichatawa, yàasu cachìwéeri iwicùlidéeri yáapichawa manuírira quichái iriculé, yáara manuírira yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata cachàiníiri azufre iyú, càiripinéerita ìyaca. ²¹ Néese yái Wáiwacali yáawinéericawa caballo íinata inúaca cuwèesi yàasu úwináimi macáita. Inúaca nía itàacái iyúwa imusuéericawa inùmalícuíse. Yá macáita wáchuli nayáaca nayáacaléwa cadénama úwinái ichéecami yéetéeyéimicawa àta cadécataléta níái wáchulica.

20

Los mil años

¹ Néeseté nuicáca ángel iricùacawa chènuníise. Idèniaca llave ícáapi irícuwa yàacuèripiná iyú depuítwéeri utàwi inùma. Idèniaca nacái manuírira cadena ícáapi irícuwa. ² Néese ángel íibàaca màanu, yái bàaluitéeri àapica, idèniérica íipidenáwa còi: Diablo, íimáanaca “Icháwàidéeri waináwaná ìwali”, Satanás nacái, íimáanaca “Wàuwidesàiri”. Ángel idacùaca màanu cadena iyú mil camuít piná. ³ Néese ángel yúucaca màanu depuítwéeri utàwi iriculé. Yá ángel ibàliaca utàwi inùma. Ibàliaca utàwi inùma cachàiníiri iyú màanu iwicáu àta imáalàacatalétawa yái mil camuítca, ipíchaná màanu ichìwáidaca èeri mìnanaí. Néese mil camuít idénáami, yá iwàwacutápiná nawasàaca màanu àniwa maléena èeripináta.

⁴ Néese nuicáca madécaná yàalubáisi. Níái yáawinéeyéicawa yàalubáisi íinata nacùapiná wenàiwica nàuwichàidacaténá cawinácaalí imàníyeyéica íbáyawanáwa. Nuicá nacái wenàiwica yéetéeyéimicawa nawichuèyeyéicaté íicha íiwita nacàlidacáinaté Jesús íináwaná ìwali, nacàlidaca nacái Dios itàacái áibanái irí. Camíiyeyéicaté yaa caluéri cuwèesi ícàaluínina, yàasu yéenáiwanaí nacái. Camítaté namàaca áibanái nachanàidaca caluéri cuwèesi íipidená napùdàlicu, nacáapi ìwali áiba. Yá nèepùapináwa cáuca àniwa, yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuít piná. ⁵⁻⁶ Yácata idàbáanéeri namichàanácawa. Casíimáica nía, mabáyawanéeyéica nía nacái, níái imichèyeyéipiná-cawa yéetácáisi íicha idàbáanéerica namichàanácawa. Yá machàinica náicha yáara pucháibáana yéetácáisica. Sacerdotepináca níawa íibaidéeyéica Dios irípiná, Cristo irí nacái. Yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuít piná. Quéwa áibanái yéetéeyéimicawa camítàacá namichàapináwa yéetácáisi íicha àta imáalàacatalétawa yái mil camuítca.

Derrota del diablo

⁷ Néese mil camuít idénáami, yásí ángelnái namusúadapiná Satanás irícuíse yái nadacùacatalécani. ⁸ Yá imusúapináwa ichìwáidacaténá macái èeri mìnanaí, nía nacái íipidenéeyéica Gog, Magog nacái. Yá ìwacáidapiná nía namànicaténá ùwicái. Chínamáipináca níái úwica càide iyúwa càina ituíná.

⁹ Yá nàapináwa namanùbaca iyúwa chinamáinama níái úwica, Israel yàasu cáli íinatalé, yá nabàlùapináwa itéesebàa yái Dios yàasu wenàiwica ìyacàleca, yái yàcalé cáin-ínerica Dios íicáca. Néeseta quéwa Dios ibànùapiná quichái chènuníise, yásí yeemáca macáita níái úwináimica. ¹⁰ Néese Diablo, yái Satanás icháwàidéerica waináwaná ìwali, yái ichìwáidéerica wenàiwica, Dios yúucapináni quichái iriculé, yáara manuírira yàawa nacáirica ipucuéricawa ìyaca mamáalàacata cachàiníiri azufre iyú, alé ìyacatalépináca

yái caluéri cuwèesica, yá nacái yàasu cachìwèeri iwicùlidéerica. Yá nàuwichàapináwa càiripináta èeríapinama, táiyápinama nacái, èeri càmfiri imáalàawa.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹ Néeseté nuicáca manuíri yàalubáisi cabalèeri. Nuicá nacái yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata. Yá cáliquéi, yá nacái capìraléeri cáli chènunfiséerica nachalíacawa, yá canáca nía quirínama, Dios imáalàidacáiná nía, yái Dios yáawinéericawa yàalubáisi íinata. ¹² Néese nuicá níaí yéetéeyéimicawa canánama, níaí manuínaméeyéica, nía nacái púubéeyéica. Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita. Néese cuyàluta nàacùacawa. Yàacùacawa nacái áiba cuyàluta idènièrica wenàiwicanái íipidená idènièyéica icáucawa càmfiri imáalàawa. Néese icàlidaca naináwaná ìwali níaí yéetéeyéimicawa, càide iyúwa nalééná cuyàluta iricúise naináwaná, càinácaalíté namàníiná idècunitàacá cáuca nía. ¹³ Macái wenàiwica yéetéeyéicatéwa manuíri úni yáaculé namusúacawa úni yáacuise, yá nabàlùacawa Dios íipunita. Macáita nacái yéetéeyéimiwa nàanàaca yéetácáisi íicha, càiculii íicha nacái, síisáanácaalíté néetácawa. Yá icàlidapiná naináwaná ìwali canánama càinácaalíté namàníiná idècunitàacá cáuca nía. ¹⁴ Néese yúucaca yéetácáisi quichái iriculé; yúucaca infierno quichái iriculé nacái, yái infierno báawéeyéimi íi-witáise yúuwichàacatalécawa. Yúucaca nía quichái iriculé, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa iyaca mamáalàacata quichái iyú. Yácata pucháibáaná yéetácáisica, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa quichái iyú càiripinéerita iyaca. ¹⁵ Yá macáita wenàiwica canéeyéica íipidená ichanàacawa cuyàluta iricu, yásí yúucaca nía quichái iriculé, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata quichái iyú, canácáiná náipidená cuyàluta iricu, yái cuyàluta idènièrica wenàiwicanái íipidená idènièyéica icáucawa càmfiri imáalàawa.

21

El cielo nuevo y la tierra nueva

¹ Néeseté, núa Juan, nuicáca wàlisài capìraléeri cáli, nuicá nacái wàlisài cháí cáli, imáalàapinácáináwa yáara idàbáanéerimica capìraléeri cálica, cháí idàbáanéerimica cálica nacái. Canácata quéwa manuíri úni. ² Néese nuicáca mabáyawanéeri yàcalé, yái wàlisài Jerusalénca. Iricùacawa chènunfise Dios yàatanáise. Cayábéerica yái yàcaléca Dios ichùnìerica cayába. Cayábéeri iicacánáwa càiride iyúwa inanái iicacánáwa udécanáami ùwalica ubàle cawèníriwa ùacawéeri irípináwa, ipíchawáise umànica matrimonio yáapicha. ³⁻⁴ Néeseté nuémíaca cachàiníri tàacáisi Dios yàalubái iricúiséri, yái yàalubáisi Dios yáawinacatáicawa, icùacaténá canánama. Yá càí íimaca: “Péemìa cayábani, siúcáisede Dios iyaca èeri mìnánái yáapicha. Yèepunípináwa náapicha, icùapiná nacái níawa. Dioscata yàacawéeridapiná nía, Nacuèrinápiná nacáicani. Dios itunúapiná náicha natuíyáa macáita. Canáca yéetácáisi néré. Càmfíyéipiná íicháaní néenibàa. Càmita achúma nawàwa. Canáca cáiwíri yácáiná idéca imáalàacawa càiripináta canánama yáara quéechéerimicaté iyaca”, íimaca nulí.

⁵ Néese Dios, yái yáawinéericawa manuíri yàalubáisi íinata, icùacaténá canánama, íimaca: “Péemìa cayába, numànica nùyaca macáita wàlisàita àniwa”, íimaca. Néese íima nulí àniwa: “Pitànàacani, càide iyúwa núumáaná pirí, báisíricáiná nutàacáica íná píalimá peebáidacani”, íimaca nulí yái Diosca.

⁶ Yá íimaca nulí nutànàacaténá tàacáisi: “Nudéca numáalàidaca numànicani. Núacata yái iyéericaté èeri ipíchawáiseté, núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Cawinácaalí macaléerica iwàwa, nùaca ìirawa úni yèeri icáuca càmfiri imáalàawa, mawèníri iyú quéwa nùaca ìirani”, íimaca nulí nutànàacaténáni. ⁷ Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca: “Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, nùaca nalí macáita yái cawènírica mawèníri iyú, níaí nuénibeca. Núacata nacuèrinápináwa. Níacata nuénibepiná nacáíwa”, íimaca nulí nutànàacaténáni. ⁸ Néese íimaca nulí àniwa yái Diosca: “Quéwa cawinácaalí níaí càmfíyéica yeebáida nutàacái cáalucáiná nàuwichàacawa nulípiná, nía nacái iwènúadéeyéica nuícha íiwitáisewa,

nía nacái càmíiyéica yeebáida nutàacái, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, nía nacái inuèyéica wenàiwica meedá, nía nacái iiméeyéica áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanírisíwa, nía nacái camàliquèeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáiná yéenáiwana ícàaluíniná, nía nacái macáita cachìwéeyéica, iwàwacutápiná nàacawa manuírì quichái irìculé yái manuírì yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata azufre iyú, máiníri ùuleca, càiripinéerita iyaca. Yái quichái ípídenéeri ‘Pucháiba yàawiríeri yéetácáisica’ ”, íimaca nulí yái Diosca.

La nueva Jerusalén

⁹ Néeseté áiba ángel yàanàaca nùatalé, abéeri néená níái siete namanùbaca ángelca idènièyécáté siete namanùbaca bacàa ipuniéyécawa iyú yái siete namanùbaca yùuwichàacáisi Dios ibànuèripináca namáalàidáaná canánama yùuwichàacáisica cháí èeri irìcuírìca. Yái ángel íimaca nulí: “Aquialé, núsáidacaténá piicá úara Cordero yàacawéetúapináca”, íimaca nulí yái ángelca. ¹⁰ Néese Espíritu Santo imàacaca nuicáca ángel itéca núa, yéenáiwanaí nacáiri iyúta quéwa, alé chènuníri dúli ínátalé. Néese ángel yáasáida nuicáca Cordero yàacawéetúa, yái cayábéeri yàcalé mabáyawanéerica, ípídenéeri Jerusalén, iricuèricawa chènuníise Dios yàatanáise. ¹¹ Yái yàcaléca mèlumèluírìcani Dios icamaláná iyú. Mèlumèluírì càide iyúwa cawèníri íba cabalèeri ípídenéeri jaspe, cuniéri quéwa iyúwa cayábéeri vidrio. ¹² Yái yàcalé idènìaca itéesewa iwáináwa chènuníirica, manuírì nacái. Yái iwáiná idènìaca doce namanùbaca inùmawa. Macái inùmata abéeri ángel ibàlùaca icùacani. Macái inùmata náipídená ichanàacawa doce namanùbaca yàawirí Israel itaquénáinámica. ¹³ Nuicáca máisiba inùma iwáiná ìwali este iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca norte iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca sur iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca oeste iwérecata. ¹⁴ Yái yàcalé iwáiná doce namanùbaca íba yáapíiséeyéi náalimáwanama náipídená ichanàacawa níái doce namanùbaca apóstol yèepuníyécátéwa Cordero yáapicha.

¹⁵ Yái ángel itàaníirica núapicha idènìaca oroírì metro yáalimáidacaténá yàcalé, ibàlài néeséeri iwáiná nacái, inùma nacái. ¹⁶ Yái yàcaléca abédanaméerita ibàlài icáalaca. Néese ángel yáalimáidaca metro iyúni yái yàcaléca. Dos mil doscientos namanùbaca kilómetros icáalaca, càita nacái icáalaca ichènunica, càita nacái icàcumàa icáalaca. Abédanamata icáalaca yái yàcaléca. ¹⁷ Néese ángel yáalimáidaca iwáiná yàcalé itéeséerica. Sesenta y cinco namanùbaca metros ichènunica càide iyúwa èeri mìnanaí yáalimáidáaná wawàsi.

¹⁸ Yái iwáináca yáawami cabalèeri íba cawèníri ípídenéerica jaspe. Yái yàcaléca yáawami orota càide iyúwa masaquèeri vidrio. ¹⁹⁻²⁰ Doce namanùbaca manuínaméeyéi íba iwáiná yáapíse. Iba imanùbaca ichanèerica ìwali abéeri íiwitáaná cawèníri íba: jaspe, cabalèeri íba; zafiro, capíraléeri, cuniéri íba; ágata, capíraléeri erúamàwaca, samànéeri íba; esmeralda, ipuléerisíwa, cuniéri íba; ónice, éewéeri, samànéeri íba; cornalina, quíiréeri, cuniéri íba; crisólito, éewéeri, cuniéri íba; berilo, ipuléeri, cuniéri íba; topacio, éewéeri, cuniéri íba; crisoprasa, éewaca nacáiri, samànéeri íba; jacinto, chubénaméeri, cuniéri íba; amatista, capíralesíwéeri, cuniéri íba; ²¹ Níái yàcalé inùmaca doce namanùbaca yáawami perlata, cabalèeri íba cawènírìca. Inùma imanùbaca imàníri abéeri perla ícha, iwáiná inùmapiná. Yái yàcalé yàasu manuírì carretera yáawami orota, cuniéri vidrio nacáiri.

²² Canácata templo yàcalé iricu nasutácàalupináca Dios ícha. Yàcalé imanuícata nàaca Dios icàaluíniná, yái cachàinírica náicha canánama, nàaca Cordero icàaluíniná nacái. ²³ Càmita iwàwacutá èeri icànaca yàcalé ìwali, quéeri nacái, icànacáiná ìwali yái Dios, Cordero nacái nacamalánaca. ²⁴ Macái cáli néeséeyéi yèepunícawa yàcalé icamalá irìcu. Wenàiwica íiwacanáiná natéca nàasu cawèníriwa yàcalé irìculé. ²⁵ Yàcalé inùmaca canánama canácatáita ibàliawa èeríapi. Canáca catá néré. ²⁶ Natéeripiná nàasu cawèníriwa néré yàcalérìculé, níái macái èeri mìnanaí càasuíyéica. ²⁷ Quéwa báawéeyéi íiwitáise canácatáita yéewaná nawàlùacawa néré. Cawinácaalí iiméeyéica áiba yáapicha

càmíirica nanìrisíwa, cà míichúaca nacái náinusíwa, nía nacái cachìwéeyéica, caná-cata yéewanápiná nawàlùacawa néré. Níawamita idènièyéica ípidenáwa ichanáacawa Cordero yàasu cuyàluta irìcu, yái cuyàlutaca idènièrica náipidená canánama níái Dios yéeyéica ícauca cà míiri imáalàawa.

22

¹ Néeseté ángel yáasáida nuicáca masaquèeri inanába, yèeri wacáuca cà míiri imáalàawa. Asáiri yáaculé manuísíwata càide iyúwa waicáaná vidrio. Yái inanába imusúacawa Dios yàalubái yèewíise, yái yáawinacatáicawa Cordero yáapicha, nacúacaténá canánama. ² Yái inanába iwatácawa bamuchúamibàa yàcalé yàasu manuíri carretera yèewibàa. Aicu nabàlùacawa carretera idùlepibàa, càita nacái abéemàawáise nabàlùata nacáwa néenibàa. Yái àicuca, yácata yèerica wacáuca cà míiri imáalàawa. Idèniaca iyacanáwa, doce yàawiría yàaca iyacanáwa macái camuíta. Quéeri imanùbacata càyacanácani. Yái àicu ibáináca cayábéeri dabéca ichùnièrica macái èeri mìnánái. ³ Yàcalé irìcu, canácatáita ìya wawási Dios iiquéerica iyúwa báawéeri. Dios, Cordero yáapicha, ípidenéerica Jesucristo, nacúapiná èeri mìnánái néenibàa. Nàasu wenàiwicanái yàaca nacàaluíniná. ⁴ Naicáwa Dios inàni néréwa. Nadèniapiná Dios ípidená napùdàlìcuwa. ⁵ Canáca néré catéeriwa. Níái ìyèeyéipináca néenibàawa càmita iwàwacutá napucúadaca lámpara, càmita nacái iwàwacutá èeri icànaca nàwali. Wáiwacali Diosta icànapiná nàwali. Nacúapiná macáita Dios yáapicha càiripináta, èeri cà míiri imáalàawa.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶ Néeseté ángel ímaca nulí: “Báisiiricata yái tàacáisica, íná yéewa píalimá peebáidacani macái piwàwalicuísewa. Yá nacái Wáiwacali Dios, yái imàaquéerica profetanái icàlidaca tàacáisi inùmalicuíse, idéca ibànùaca yàasu ángelwa yáasáidacaténá yàasu wenàiwicanái irí cànínacaalí ichàbàanápínáwa mesúnamáita”, ímaca nulí yái ángelca.

⁷ Wáiwacali ímaca walí: “¡Péemíacué cayábani, nùanàapiná mesúnamáita! ¡Casímáica nawàwa cawínacaalí yebáidéeyéica yái tàacáisica Juan itànèerica cuyàluta irìcu, yái icàlidéerica cànínacaalí ichàbàanápínáwa!” càì ímaca yái Wáiwacalica.

⁸ Núa Juan, núacata yái yéemièrica, iiquéerica nacái macáita yái tàacáisica. Idècanáami nuémíacani, nuicácani nacái yái wawàsica, yá nubàlùacawa nùuluì ipùata iyúwa ángel irí nùacaténá icàaluíniná, yái yáasáidéerica nulí yái tàacáisica. ⁹ Quéwa ángel ímaca nulí: “Píca pimàni cà. Núacata píacawéeriná íbaidéerica Dios irípiná píapicha, péenánái yáapicha nacái níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicuíse, náapicha nacái níái yebáidéeyéica tàacáisi pitànèerica cháì cuyàluta irìcu. Píaca abéerita Dios icàaluíniná”, ímaca nulí.

¹⁰ Néese ímaca nulí àniwa: “Píca píbàani áibanái ícha yái tàacáisi pitànèerica cháì cuyàluta irìcu, icàlidéerica cànínacaalí ichàbàanápínáwa, mawiénicáiná yái èerica”, ímaca. ¹¹ Cawínacaalí imàníyéica ibáyawanáwa, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íchawa caquialéta. Cawínacaalí nacái cayábéeyéica íiwitáise iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata, nía nacái masaquèeyéica íiwitáise iwàwacutá nèepunícawa mamáalàacata mabáyawanéeri iyú”, ímaca.

¹²⁻¹³ Wáiwacali ímaca walí: “¡Péemíacué cayábani, nùanàapiná mesúnamáita! Yásí nutéca cawèníiri, yá nacái yùuwichàacáisica numàaquéeripináca macáita wenàiwica irí náalimáwanama càide iyúwa imanuícanama nadéca namànica cayábéeri, báawéeri áibata. Núacata yái ìyéericaté èeri ipíchawáiseté; núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Núacata yái idàbéericaté macáita, imáalàidéeripiná nacáwa macáita”, ímaca.

¹⁴ Casímáica cawínacaalí masaquèeyéica imànica íiwitáisewa báawéeri ícha yéewacaténá nayáaca nayáacaléwa yái àicu iyacaná yèerica nacáuca cà míiri imáalàawa, yéewanápiná nacái nawàlùacawa iwáiná inùma irìcubàa wàlisàì Jerusalén iyacàlená irìculé.

¹⁵ Déeculé yàcalé ícha nàyaca níara casaquèeyéica íiwitáise, nía nacái camàliquéeyéica, nía nacái iiméeyéica áiba yáapicha camíichúaca náinusíwa, camíirica nacái nanirisíwa, nía nacái inuéyéica wenàiwica meedá, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáináí yéenáíwaná icàaluíniná, macáita nía nacái casimáiyéica ichìwáidaca áibanáí wenàiwica.

¹⁶ “Núa, Jesús, nudéca nubànùaca nùasu ángelwa icàlidacaténácué pírí yáí tàacáisica, nalípiná macáita yeebáidéeyéica nutàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. Núacata yáí rey David itaquérinámica. Núacata nacái idàbéeripináca Dios yàasu èeri máíní cayábéeri càiride iyúwa mèlumèluíri dùlupùta ichanèericawa mèlumèluwaca mapisáisiwata èeri imanùbaca”, íimaca yáí Jesúsca.

¹⁷ Yáí Espíritu Santo, úa nacái Cordero yàacawéetúapiná náimaca Jesús irí: “¡Aquialé!” càí náimaca Jesús irí. Macáitacué pía yéemièyéica yáí tàacáisica, “¡Aquialé!” càí píimacué Jesús irí. Macáitacué pía nacái iwàwéeyéica icáucawa camíiri imáalàawa, aquialécué, peedácué píríwani mawèníiri iyú, càide iyúwa macàléeyéi iwàwa iwàwáaná ìiraca úni.

¹⁸ Yá nùalàacué pía cachàiníiri iyú macáitacué pía yéemièyéica yáí tàacáisi Juan itànèerica cháí cuyàluta irìcu, icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápínáwa. Aibacaalí itùculiada néeni áiba tàacáisi àniwa, Dios yùuwichàidapiná yáí wenàiwica yùuwichàacáisi iyú, yáí yùuwichàacáisi Juan itànèerica ìwali cháí cuyàluta irìcu. ¹⁹ Aibacaalí yúucaca tàacáisi cuyàluta irìcuíseta yáí icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápínáwa, càmita Dios imàaca iyáaca iyáacaléwa àicu ìyacaná yèeri wacáuca camíiri imáalàawa, càmita nacái Dios imàaca ìyaca mabáyawanéeri yàcalé irìcu, yáí àicuca, yáí yàcaléca nacái waléeyéica ìwali cháí cuyàlutaca irìcu.

²⁰ Yáí Wáiwacali Jesús icàlidéerica walíni yáí tàacáisica íimaca: “Báisíta, nùanàapiná mesúnamáita”, càí íimaca yáí Wáiwacalica.

Néeseté núumaca: “Báisíta, amén. ¡Aquialé, Wáiwacali Jesús!” càí núumaca.

²¹ Nusutácué Wáiwacali Jesús ícha pírípínácué imànínápínácué pírí cayábéeri.